

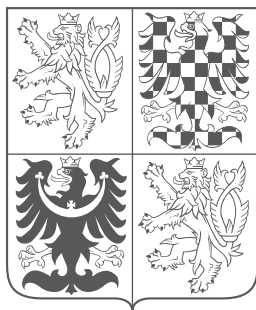
Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 73 / ročník 2014 – II. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Vzor citace:

Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 73.
Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2015

CIP – KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Česko. Ústavní soud
Sbírka nálezů a usnesení. Sv. 73, ročník 2014. – II. díl/Ústavní soud
České republiky. – Vyd. 1. – V Praze : C. H. Beck, 2015, 1031 s.
ISBN 80-7179-029-X (soubor : váz.).
978-80-7400-593-0 (váz.)
342.565.2 * 347.951 * (437.3)
Česko. Ústavní soud
ústavní soudy – Česko
soudní nálezy a usnesení – Česko
sbírky
342 – Ústavní právo. Správní právo [16]

Vydal Ústavní soud České republiky v Nakladatelství C. H. Beck v Praze
roku 2015
Vydání první
Sazba: SV, spol. s r. o.
Tisk: PBtisk, a. s.

© Ústavní soud České republiky, Nakladatelství C. H. Beck, 2015

ISBN 978-80-7400-593-0 (C. H. Beck. Praha)
ISBN 80-7179-029-X (Soubor)

OBSAH

I. Nález

Č. 49	K podmínkám vydání rozsudku pro uznání.....	29
Č. 50	K posuzování projevu vůle osob nevidomých při uzavírání smlouvy o úvěru.....	39
Č. 51	K ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu.....	53
Č. 52	K náhradě nákladů řízení o vypořádání společného jmění manželů.....	59
Č. 53	K náhradě nákladů exekuce.....	69
Č. 54	K výši nákladů exekučního řízení v případě dobrovolného plnění povinného po nařízení exekuce.....	79
Č. 55	K problematice bankovního poplatku za správu úvěru.....	89
Č. 56	K důvodu prodloužení útekové vazby při nepravomocně uloženém trestu odnětí svobody.....	119
Č. 57	K žalobě na vydání bezdůvodného obohacení za sdělování autorských děl veřejnosti z rozhlasového přijímače v prodejně.....	125
Č. 58	K povinnosti soudu odůvodnit své rozhodnutí o přiznání hlasovacích práv na schůzi věřitelů v souvislosti s insolvenčním řízením.....	139
Č. 59	K povinnosti dovolacího soudu řádně odůvodnit své usnesení o odmítnutí dovolání.....	151
Č. 60	K povinnosti soudu umožnit obviněnému požádat o konání vazebního zasedání při rozhodování o dalším trvání vazby.....	157
Č. 61	K významu dobré víry při nabytí nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí od nevlastníka (neoprávněného).....	163
Č. 62	K rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení v souladu s průběhem řízení K povinnosti obecných soudů náležitě odůvodnit rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.....	203
Č. 63	K odůvodnění rozhodnutí ve věci omezení zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu.....	209
Č. 64	K posuzování dobré víry ve správnost údajů v katastru nemovitostí.....	221
Č. 65	K opravě odůvodnění rozsudku v soudním řízení správním.....	233
Č. 66	K náhradě nemateriální újmy za nezákonné odsouzení v době komunistického režimu.....	241
Č. 67	K zásadě rovnosti účastníků řízení při rozhodování soudu druhého stupně o předběžném opatření.....	257
Č. 68	K odškodnění za nemajetkovou újmu vzniklou nezákonným vězněním v době komunistického režimu.....	265
Č. 69	K rozhodnutí obecných soudů o žalobě na určení vlastnického práva.....	279

OBSAH

Č. 70	K nekonzistentnímu rozhodování dovolacího soudu ve věcech s identickým skutkovým základem	295
Č. 71	K výši přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou dlouhotrvajícím neoprávněným trestním stíháním	305
Č. 72	K zásadě subsidiarity trestní represe	315
Č. 73	K aplikaci moderačního práva soudu při rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení	327
Č. 74	K posuzování dovolání nikoli jen podle jeho petitu, nýbrž podle celého jeho obsahu	333
Č. 75	K rozhodnutí o náhradě nákladů dovolacího řízení	341
Č. 76	K použití odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu při změně právní úpravy v průběhu trestního řízení K domovní prohlídce jako neodkladnému či neopakovatelnému úkonu	351
Č. 77	K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla	373
Č. 78	K extrémnímu nesouladu mezi skutkovými zjištěními a závěry soudů z nich učiněnými při posuzování uzavření zástavní smlouvy	387
Č. 79	K náležitému odůvodnění a předvídatelnosti soudního rozhodování K zásadě autonomie vůle smluvních stran při sjednávání smluvní pokuty za prodlení s úhradou nájemného vedle zákonných úroků z prodlení	397
Č. 80	K nemožnosti zpětného vydržení majetku obce státem	407
Č. 81	K právu účastníka vyjádřit se k uplatnění moderačního práva soudem při rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení	415
Č. 82	K dokazování a odůvodnění rozhodnutí v občanském soudním řízení	421
Č. 83	K podmínkám vydání rozsudku pro zmeškání	431
Č. 84	K náhradě nákladů exekuce v případě dobrovolného plnění povinného před vynuceným provedením exekuce	437
Č. 85	K dokazování v trestním řízení K trestné činnosti nelegální výroby alkoholických nápojů	445
Č. 86	Ke stanovení výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou průtahy v soudním řízení	459
Č. 87	K odmítnutí návrhu na vydání předběžného opatření z důvodu nesložení jistoty včas při její úhradě na jiný účet soudu	473
Č. 88	K doručování stejnopisu odvolání protistraně ve věcech nákladů řízení	477
Č. 89	K návrhu na zrušení § 250a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 151/2002 Sb.	485

OBSAH

Č. 90	K návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb.	497
Č. 91	K odvolání rektora vysoké školy, jenž je současně senátorem.....	517
Č. 92	K náležitému odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu při změně výroku soudu prvního stupně v restituční věci a dovolacího soudu při odmítnutí dovolání.....	537
Č. 93	K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy o propagaci reklamní plochy.....	549
Č. 94	K ručení státu za závazky Střediska cenných papírů coby jeho příspěvkové organizace K náhradě nákladů řízení při zastoupení státu advokátem	561
Č. 95	K závaznosti nálezu Ústavního soudu o zrušení tzv. přísudkové vyhlášky pro obecné soudy při posuzování nepravomocného příkazu k úhradě nákladů exekuce	573
Č. 96	K otázce vydržení tzv. historického majetku obce státem.....	581
Č. 97	K právu odsouzeného vyjádřit se při rozhodování o jeho podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	589
Č. 98	K soudní ochraně práv minoritních akcionářů.....	595
Č. 99	K návrhu na zrušení nařízení města Františkovy Lázně č. 1/2013 týkajícího se zákazu pochůzkového a podomního prodeje.....	607
Č. 100	K mezím svobody projevu při kritice politických představitelů... ..	621
Č. 101	K zachování lhůty v případě doplnění kasační stížnosti elektronickou cestou	639
Č. 102	K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy	653
Č. 103	K ústavnosti domovní prohlídky.....	659
Č. 104	K otázkám promlčení nároku z titulu ztížení společenského uplatnění a přiměřenosti jeho výše.....	667
Č. 105	K problematice střídavé péče	683
Č. 106	K nerespektování závaznosti nálezů Ústavního soudu obecními soudy při posuzování protiprávního zvýhodnění nabyvatelů nemovitostí v době komunistického režimu coby osob povinných v restitučních sporech.....	705
Č. 107	K povinnosti obecního soudu odůvodnit usnesení o zamítnutí návrhu na změnu žaloby.....	717
Č. 108	K ústavněprávní dimenzi posuzování rozhodnutí obecných soudů.....	725
Č. 109	K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy	731
Č. 110	K rozhodování obecných soudů o střídavé výchově nezletilého dítěte	739

OBSAH

Č. 111 K aktivní legitimaci občanského sdružení (spolku) k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy (územního plánu).....	757
Č. 112 K povinnosti obecných soudů zabývat se námitkami účastníků řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí.....	769
Č. 113 K odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem pro vadu spočívající údajně v nevymezení dovolacích důvodů.....	779
Č. 114 K zásadě proporcionality v exekučním řízení.....	785
Č. 115 K posuzování platnosti rozhodčí doložky.....	793
Č. 116 K požadavkům na dokazování u trestného činu vraždy.....	801
Č. 117 K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci.....	811
Č. 118 K překvapivému uplatnění moderačního práva soudu při rozhodování o nákladech řízení.....	821
Č. 119 K trestu vyhoštění na dobu neurčitou.....	827
Č. 120 K určení výše náhrady škody havarovaného vozidla.....	849
Č. 121 K povinnosti obecných soudů odůvodnit uplatnění moderačního práva při rozhodnutí o nepřiznání náhrady nákladů řízení....	857
Č. 122 K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy.....	863
Č. 123 K rozhodnutí o propuštění policisty ze služebního poměru.....	869
Č. 124 K otázkám extradice při probíhajícím azylovém řízení.....	879
Č. 125 K odůvodnění vzetí do vazby a trvání útěkové vazby.....	887
Č. 126 K ústavně konformnímu posuzování směnky a námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu.....	903
Č. 127 K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy.....	915
Č. 128 K trestnému činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku.....	925
Č. 129 K přepjatému formalismu obecných soudů ve vztahu k označení účastníka řízení.....	941
Č. 130 K zákonem uložené povinnosti mlčenlivosti rozhodce a otázce zapůjčení rozhodčího spisu exekučnímu soudu.....	949
Č. 131 K povinnosti soudu vypořádat se v rozhodnutí o odmítnutí kasační stížnosti pro opožděnost s podstatnými námitkami účastníka řízení týkajícími se doručení napadeného rozsudku.....	959
Č. 132 K rozhodování o hlasovacích právech věřitelů v insolvenčním řízení.....	971

II. Usnesení

Č. 7 K podmínkám aktivní legitimace obecného soudu podat návrh na vyslovení protiústavnosti zákona K nemožnosti posuzovat normotvornou činnost Parlamentu České republiky jako nesprávný úřední postup.....	979
--	-----

OBSAH

Č. 8	K náhradě nákladů řízení vzniklých pořízením znaleckého posudku	987
Č. 9	K posuzování zamítnutí návrhu na povolení obnovy trestního řízení, které již bylo přezkoumáno Ústavním soudem.....	993
Č. 10	K domovní prohlídce a ohledání bytu K ochrannému opatření zabezpečovací detence	1001
Č. 11	K okamžitému zrušení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele pro porušení povinností zaměstnancem zvláště hrubým způsobem	1011
	Systematický rejstřík nálezů	1016
	Systematický rejstřík uveřejněných usnesení	1019
	Věcný rejstřík	1020

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

nový občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

obč. zák.

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)
 - čl. 1 – N. č. 54, 55, 57, 58, 61 až 63, 68, 70, 72, 76, 77, 81, 85, 91, 99, 101, 103, 104, 109, 112, 121, 122, 124
usn. č. 7, 9
 - čl. 2 – N. č. 54, 55, 57, 85, 89, 91, 116, 123
usn. č. 9
 - čl. 4 – N. č. 54, 55, 60, 61, 84, 85, 100, 108, 114, 116, 129
 - čl. 7 – N. č. 111
 - čl. 10 – N. č. 50, 55, 64, 66, 98, 104, 106, 111, 131
 - čl. 79 – N. č. 99
 - čl. 81 – N. č. 58, 85, 103, 117, 119
usn. č. 10
 - čl. 82 – N. č. 57, 75, 110, 119
 - čl. 83 – N. č. 49, 51 až 53, 55, 57 až 61, 63, 65 až 70, 75, 77, 78, 85, 86, 91, 93, 95 až 97, 101, 103 až 105, 110, 116, 117, 119, 123, 127, 129, 131, 132
usn. č. 9 až 11
 - čl. 87 – N. č. 49, 50, 55, 57, 58, 64 až 66, 70, 77, 89, 91 až 93, 95 až 99, 101, 104 až 106, 110, 117, 123, 131
usn. č. 7, 11
 - čl. 88 – N. č. 55, 89
 - čl. 89 – N. č. 54, 55, 57, 61, 68, 70, 77, 84, 89, 91, 95, 101, 106, 117, 119, 120, 128
 - čl. 90 – N. č. 49, 57, 59, 61, 66, 67, 70, 77, 82, 85, 93, 100, 101, 103, 106, 108, 114, 119, 127
usn. č. 10
 - čl. 91 – N. č. 55, 58, 59, 67, 117, 127
 - čl. 95 – N. č. 85, 89, 91, 97, 98, 114
usn. č. 7
 - čl. 96 – N. č. 67, 81
 - čl. 104 – N. č. 99
 - čl. 105 – N. č. 99
2. Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)
 - čl. 1 – N. č. 55, 61, 68, 74, 86, 90, 91, 117, 119
usn. č. 7
 - čl. 2 – N. č. 54, 55, 57, 63, 72, 85, 86, 91, 101, 103, 108, 116, 123, 125
usn. č. 9

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- čl. 3 – N. č. 52, 90 až 92, 105
usn. č. 7
 - čl. 4 – N. č. 55, 66, 68, 76, 77, 90, 101, 116, 117
 - čl. 6 – N. č. 108
 - čl. 7 – N. č. 103, 108
usn. č. 10
 - čl. 8 – N. č. 56, 60, 76, 85, 97, 103, 119, 125, 128
 - čl. 10 – N. č. 52, 70, 71, 100, 105, 108
 - čl. 11 – N. č. 50, 52 až 55, 58, 61 až 64, 69, 71, 72, 75, 80, 82, 84, 86, 89, 90,
92, 96, 98, 104, 106, 112, 114, 115, 118, 126, 132
usn. č. 7
 - čl. 12 – N. č. 76, 85, 103
usn. č. 10
 - čl. 14 – N. č. 119
 - čl. 15 – N. č. 68, 91
 - čl. 17 – N. č. 100
 - čl. 26 – N. č. 63, 90, 99, 123
 - čl. 31 – N. č. 104, 108
 - čl. 32 – N. č. 105, 110
 - čl. 35 – N. č. 111
 - čl. 36 – N. č. 49 až 66, 68 až 89, 91 až 98, 101 až 132
usn. č. 7 až 11
 - čl. 37 – N. č. 67, 74, 77, 79, 81, 85, 88, 92, 94, 106, 110, 119, 126, 128
usn. č. 11
 - čl. 38 – N. č. 49, 55, 58, 63, 78, 82, 83, 85, 89, 91, 97, 98, 105, 110, 112, 114,
115, 126, 127
usn. č. 9
 - čl. 39 – N. č. 72, 119
 - čl. 40 – N. č. 66, 76, 85, 97, 103, 116, 119
usn. č. 9, 10
 - čl. 41 – N. č. 90, 99
 - čl. 43 – N. č. 124
3. Ústava Československé socialistické republiky (ústavní zákon Národního shromáždění č. 100/1960 Sb., ve znění pozdějších předpisů)
- čl. 4 – N. č. 106
 - čl. 20 – N. č. 106
4. Ústava Československé republiky (ústavní zákon Ústavodárného Národního shromáždění č. 150/1948 Sb.)
- N. č. 68

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

5. Ústavní listina Československé republiky (uvozená zákonem Národního shromáždění č. 121/1920 Sb.)
N. č. 68
6. Ústavní zákon Národního shromáždění č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů
čl. 89 – N. č. 89
7. Ústavní zákon Federálního shromáždění č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky
čl. 5 – N. č. 89
8. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)
čl. 14 – N. č. 85
čl. 15 – N. č. 76
9. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
čl. 2 – N. č. 124
čl. 3 – N. č. 124
čl. 5 – N. č. 56, 66, 68, 71, 125
čl. 6 – N. č. 59, 62, 65, 66, 68, 71, 73, 74, 76, 79, 81, 82, 85 až 87, 98, 103 až 105, 108, 110, 112, 115, 116, 119, 120, 124, 125, 129, 131 u s n .
č. 10
čl. 7 – N. č. 76
čl. 8 – N. č. 105, 119
čl. 13 – N. č. 85, 114, 119
čl. 14 – N. č. 105
čl. 35 – N. č. 66
čl. 41 – N. č. 66, 68

Dodatkový protokol

- čl. 1 – N. č. 61, 63, 92, 96, 98, 112
usn. č. 8

Protokol č. 7

- čl. 2 – N. č. 109, 122
čl. 3 – N. č. 66, 68

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

10. Úmluva o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.)
 - čl. 3 – N. č. 105, 110
 - čl. 12 – N. č. 110
 - čl. 18 – N. č. 110

11. Vídeňská úmluva o smluvním právu (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb.)
 - N. č. 66

12. Všeobecná deklarace lidských práv z 10. 12. 1948¹⁾
 - N. č. 68
 - čl. 1 – usn. č. 7
 - čl. 2 – usn. č. 7
 - čl. 7 – usn. č. 7

13. Listina základních práv Evropské unie (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 111/2009 Sb. m. s.)
 - čl. 38 – N. č. 55
 - čl. 47 – N. č. 55
 - čl. 52 – N. č. 55

14. Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 124/2004 Sb. m. s.)
 - čl. 2 – N. č. 111
 - čl. 6 – N. č. 111
 - čl. 9 – N. č. 111

15. Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb. m. s.)
 - N. č. 57

¹⁾ Všeobecná deklarace lidských práv nebyla sice ratifikována a vyhlášena ve Sbírce zákonů, je však považována za součást obecného mezinárodního práva a Česká republika se k jejím zásadám hlásí.

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

16. Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 64/1975 Sb., ve znění vyhlášky č. 81/1985 Sb.)
N. č. 76
17. Úmluva o právním postavení uprchlíků (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb.)
čl. 1 - N. č. 124
čl. 33 - N. č. 124
18. Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb.)
čl. 3 - N. č. 124
19. Smlouva mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o Zakarpatské Ukrajině (č. 186/1946 Sb.)
N. č. 89
20. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 49 až 132
usn. č. 7 až 11
21. Zákon Parlamentu České republiky č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
N. č. 55, 61, 64, 72, 105, 111, 120, 131
22. Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 50, 52, 55, 61, 64, 69, 70, 75, 78 až 80, 82, 93, 94, 96, 100, 102, 104, 108, 109, 115, 120, 126, 127
23. Zákon Národního shromáždění č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 49, 52 až 55, 57, 59, 62, 64, 67, 70 až 73, 75, 77, 81 až 83, 87 až 89, 91 až 95, 98, 100 až 102, 104, 105, 107 až 110, 112, 113, 115, 118, 121, 122, 126, 127, 129, 130 až 132
usn. č. 11

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

24. Zákon Parlamentu České republiky č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 65, 101, 111, 131
usn. č. 8
25. Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 55, 72, 105, 110
26. Zákon Federálního shromáždění č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 55, 61, 93, 94, 98, 102, 109, 122, 127
27. Zákon Federálního shromáždění č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 99, 101
28. Zákon Parlamentu České republiky č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 53, 54, 114, 130
29. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 58, 132
30. Zákon Parlamentu České republiky č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 63, 72, 74, 76, 85, 97, 103, 116, 119, 125, 128
usn. č. 10
31. Zákon Parlamentu České republiky č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 128
32. Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 56, 63, 66, 71, 76, 85, 97, 116, 119, 128, 131
usn. č. 9, 10

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

33. Zákon Národního shromáždění č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 56, 60, 63, 66, 68, 72, 74, 76, 85, 103, 116, 119, 124, 125
usn. č. 9, 10
34. Zákon Národního shromáždění č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 68
35. Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 72
36. Zákon Parlamentu České republiky č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 89
37. Zákon České národní rady č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 99
38. Zákon Parlamentu České republiky č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 99, 129
39. Zákon České národní rady č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 80, 96
40. Zákon Parlamentu České republiky č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 123
41. Zákon Parlamentu České republiky č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 52, 55, 61, 64, 76

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

42. Zákon České národní rady č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 55
43. Zákon Parlamentu České republiky č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 98, 115, 130
44. Zákon České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 115
45. Zákon Parlamentu České republiky č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 57
46. Zákon Parlamentu České republiky č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu
N. č. 106
47. Zákon Federálního shromáždění č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 66, 68, 106
48. Zákon Federálního shromáždění č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 106
49. Zákon Federálního shromáždění č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 64, 92, 107
50. Zákon Parlamentu České republiky č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)
N. č. 61

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

51. Zákon Federálního shromáždění č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 61
52. Zákon Parlamentu České republiky č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 94
53. Zákon Národního shromáždění č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 126
54. Zákon Parlamentu České republiky č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 91, 104
usn. č. 11
55. Zákon Parlamentu České republiky č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 89
56. Zákon Parlamentu České republiky č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 91
57. Zákon Parlamentu České republiky č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 104
58. Zákon Federálního shromáždění č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 104

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

59. Zákon České národní rady č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 7
60. Zákon České národní rady č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 90
61. Zákon Parlamentu České republiky č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 91
62. Zákon Parlamentu České republiky č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 110
63. Zákon Parlamentu České republiky č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 124
64. Zákon Federálního shromáždění č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 111
65. Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 111
66. Zákon České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 55
67. Zákon Parlamentu České republiky č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 55, 85

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

68. Zákon Parlamentu České republiky č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 76, 85
69. Zákon České národní rady č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice (rozpočtová pravidla republiky), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 94
70. Zákon Parlamentu České republiky č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 94
71. Zákon Parlamentu České republiky č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 7
72. Zákon Federálního shromáždění č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 90
73. Zákon Parlamentu České republiky č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších zákonů
N. č. 90
74. Zákon Parlamentu České republiky č. 125/2008 Sb., o přeměných obchodních společnostích a družstev, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 98
75. Zákon Parlamentu České republiky č. 126/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o přeměných obchodních společnostích a družstev, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 98
76. Zákon Federálního shromáždění č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 55, 122, 127

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

77. Zákon Parlamentu České republiky č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 43/2013 Sb.
N. č. 55
78. Zákon Parlamentu České republiky č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 106
79. Zákon Parlamentu České republiky č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 99, 111
80. Zákon Parlamentu České republiky č. 61/1997 Sb., o lihu a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona České národní rady č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o lihu), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 85
81. Zákon Parlamentu České republiky č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu a o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších zákonů
N. č. 85
82. Zákon Parlamentu České republiky č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb.
N. č. 90
83. Zákon Parlamentu České republiky č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších zákonů
N. č. 90
84. Zákon Parlamentu České republiky č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zákon o veřejných sbírkách), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 99

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

85. Zákon Parlamentu České republiky č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 101
86. Zákon Federálního shromáždění č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem
N. č. 94
usn. č. 7
87. Zákon Parlamentu České republiky č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 53, 66, 68, 70, 71, 86, 92, 106, 125
usn. č. 7
88. Zákon České národní rady č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 94
89. Zákon Parlamentu České republiky č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 77, 117
90. Zákon Parlamentu České republiky č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 77, 108, 131
91. Zákon Parlamentu České republiky č. 212/2009 Sb., kterým se zmírňují majetkové křivdy občanům České republiky za nemovitý majetek, který zanechali na území Podkarpatské Rusi v souvislosti s jejím smluvním postoupením Svazu sovětských socialistických republik, ve znění zákona č. 121/2012 Sb.
N. č. 89

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

92. Zákon Parlamentu České republiky č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 100
93. Zákon Parlamentu České republiky č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 112
94. Zákon Parlamentu České republiky č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 112
95. Zákon Národního shromáždění č. 42/1958 Sb., o úpravě některých nároků a závazků souvisejících se sjednocením Zakarpatské Ukrajiny s Ukrajinou sovětskou socialistickou republikou, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 89
96. Vládní nařízení č. 20/1955 Sb., o řízení ve věcech správních (správní řád)
N. č. 89
97. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění vyhlášky č. 50/2003 Sb.
N. č. 104
98. Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 104
99. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 54, 84

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

100. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 75, 84, 95
usn. č. 8
101. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek
N. č. 77, 95, 118
102. Vyhláška Českého cenového úřadu a Ministerstva financí České socialistické republiky č. 43/1969 Sb., o cenách staveb v osobním vlastnictví a o náhradách při vyvlastnění nemovitostí, ve znění vyhlášky č. 122/1984 Sb.
N. č. 92

I. Nálezzy

Č. 49

K podmínkám vydání rozsudku pro uznání

Ústavní soud dospěl k závěru, že postup nalézacího i odvolacího soudu, vedoucí k vydání napadených rozhodnutí, lze označit za nespravedlivý a přehnaně formalistický. Jmenované soudy dospěly k úsudku, že stěžovatel se v projednávaném případě kvalifikovaně nevyjádřil, a ve věci rozhodly rozsudkem pro uznání, ačkoliv stěžovatel v soudem uložené lhůtě ve svém písemném podání výslovně uvedl kromě rozsáhlé námitky věcné i místní nepřislušnosti soudu prvního stupně: „Aniž by tím žalovaná jakkoli zpochybňovala, že na námitce nedostatku pravomoci soudu České republiky trvá, žalovaná soudu sděluje, že neuznává žalovanou pohledávku co do důvodu i výše, a to ani částečně. Z titulu dodávky čerpadla označené žalobou je žalovaná nikoli dlužníkem, ale věřitelem, neboť jí za skutečněnou dodávku nebylo řádně a včas zapláceno ... Tímto podáním zdejšímu soudu se žalovaná nevzdává svého práva řádně se vyjádřit k žalobnímu návrhu zákonnému soudci.“

Obecné soudy v dané věci sice důvodně dospěly k závěru, že povinnost uložená stěžovateli podle § 114b odst. 5 o. s. ř. nebyla z jeho strany náležitě splněna, avšak z obsahu jeho podání nebylo v daném případě možné dovodit právní fikci uznání, zejména když šlo o zahraniční subjekt, který v dané fázi řízení ještě jednal bez právního zastoupení. Pouze na okraj Ústavní soud dodává, že díky ustanovení § 114b odst. 5 ve spojení s § 153a odst. 3 o. s. ř. sice zdánlivě neposkytuje rozhodujícímu soudci prostor pro diskreci při jejich aplikaci, avšak obecná pravidla spravedlivého procesu včetně ústavních kautel podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod musí být i v takovém případě respektována tak, aby byla nejen zachována rovnost stran soudního sporu, ale i přístup k soudu.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 1. dubna 2014 sp. zn. IV. ÚS 2503/13 ve věci ústavní stížnosti Altner AG, Nr. CH-020.3.025-153-3, se sídlem Spätzstrasse 18, Horgen, Švýcarská konfederace, zastoupeného JUDr. Zdeňkou Mužíkovou, advokátkou, se sídlem v Berouně, Husovo nám. 44, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 3. prosince 2009 sp. zn. 23 C 275/2008, kterým bylo coby rozsudkem pro uznání uloženo stěžovateli zaplatit žalobci částku 3 287 248,80 Kč a náklady řízení, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. září 2010 sp. zn. 19 Co 324/2010, kterým byl rozsudek soudu

prvního stupně potvrzen, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2013 sp. zn. 23 Cdo 1404/2011, jímž bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 2, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Ing. Ladislava Krulicha, zastoupeného Mgr. Lukášem Trojanem, advokátem KŠD LEGAL advokátní kancelář, s. r. o., se sídlem Hvězdova 1716/2b, Praha 4, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 3. prosince 2009 sp. zn. 23 C 275/2008, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 24. září 2010 sp. zn. 19 Co 324/2010 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2013 sp. zn. 23 Cdo 1404/2011 bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zaručené článkem čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 3. prosince 2009 sp. zn. 23 C 275/2008, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. září 2010 sp. zn. 19 Co 324/2010 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2013 sp. zn. 23 Cdo 1404/2011 se zrušují.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 15. 8. 2013, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal, aby Ústavní soud nálezem zrušil rozsudek pro uznání ve sporu o zaplacení 3 287 248,80 Kč s příslušenstvím.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti vyslovil přesvědčení, že obecné soudy jako orgány veřejné moci mu upřely jeho právo na ochranu a porušily jeho ústavně zaručená základní práva zaručená Listinou základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), a to právo na spravedlivý proces a právo na zákonného soudce.

3. V ústavní stížnosti stěžovatel napadl skutková zjištění a právní závěry nalézacího a odvolacího soudu a tvrdil, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (vyjádření žalovaného stěžovatele k žalobě). Stěžovatel tvrdil, že nebyly splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání, neboť včas podal soudu dostatečné vyjádření, ze kterého vyplynulo, že budou-li tyto skutečnosti prokázány, bude mít ve sporu alespoň částečný úspěch. Uvedl, že se bránil tvrzením žalobce o jeho oprávněné pohledávce vůči stěžovateli, a namítal i procesní pochybení v nedostatku

pravomoci soudu, doručování, neplatnost postoupení pohledávky, neplatnost plné moci k zastupování žalobce atd. Stěžovatel tvrdil, že v jeho věci rozhodoval věcně nepřislušný soud, neboť se jednalo o obchodní závazkový vztah. Základ nároku vyplývá ze smlouvy původně uzavřené mezi podnikateli (na vytápění rodinného domku původního objednatele) a žalobce byl aktivně legitimován na základě smlouvy o postoupení pohledávky. Závěr odvolacího soudu, že se nejedná o smlouvu mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, považuje za nesprávný. Dovolací soud v soudním řízení nezjednal nápravu a dovolání stěžovatele jako nepřijatelné odmítl.

4. Odmítnutí výhrad stěžovatele v soudním řízení stěžovatel považuje za libovůli soudu při rozhodování, což má za následek, že mu bylo odepřeno právo na spravedlivý proces a právo na zákonného soudce. Stěžovatel poukázal na náleze Ústavního soudu [nález sp. zn. II. ÚS 2193/10 ze dne 2. 9. 2010 (N 183/58 SbNU 605)], jenž řeší změnu v subjektu závazku; nemůže dojít k jeho změně oproti původnímu charakteru závazku a ke změně věcné příslušnosti soudu. Nabyvatel pohledávky vždy nastupuje do právního postavení svého předchůdce.

5. Dále stěžovatel argumentoval porušením práva na spravedlivý proces a nálezem sp. zn. I. ÚS 534/03 ze dne 13. 9. 2004 (N 126/34 SbNU 285) a navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Dle ustanovení § 42 odst. 4 a § 76 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení a vedlejšího účastníka řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

7. Předseda senátu 12 C Obvodního soudu pro Prahu 2 se k ústavní stížnosti vyjádřil tak, že má za to, že k porušení ústavního práva stěžovatele nedošlo. Z odůvodnění rozsudku jsou seznatelné úvahy, kterými se soud prvního stupně zabýval, přičemž se zabýval jak pravomocí soudů České republiky, tak i vlastním vyjádřením stěžovatele k žalobě, kdy dospěl k závěru o nesplnění kvalifikované výzvy, a to z důvodu obecné „obrany“. Soud v bližším odkázal na rozsudek soudu prvního stupně i na rozhodnutí soudů vyšších instancí, kdy podrobnější vyjádření k ústavní stížnosti by bylo jen opakováním argumentace všech tří napadených rozhodnutí.

8. Ve vyjádření k ústavní stížnosti Městský soud v Praze, předsedkyně senátu 19 Co, v podrobnostech odkázal na odůvodnění rozhodnutí a uvedl, že odvolací soud se věcí stěžovatele řádně zabýval. S námitkami stěžovatele ohledně věcné příslušnosti i splněním podmínek pro vydání rozsudku pro uznání se odvolací soud řádně vypořádal, proto odkázal na obsah odůvodnění napadeného rozhodnutí, aniž by vnesl návrh, jak má Ústavní soud rozhodnout.

9. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že se nedomnívá, že by z hlediska dovolacího soudu bylo stěžovateli upřeno právo na spravedlivý proces. Při posuzování přípustnosti dovolání dle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2012, není oprávněn přihlížet ke skutkovým okolnostem věci (§ 241a odst. 3 o. s. ř.). Taktéž nemůže být rozšiřován či měněn skutkový základ věci (§ 243a odst. 2 o. s. ř.). S námitkou stěžovatele směřující proti aplikaci ustanovení § 114b odst. 1 o. s. ř. se dovolací soud vypořádal, proto dále odkázal na odůvodnění rozhodnutí.

10. Stěžovateli byla zaslána vyjádření účastníků řízení na vědomí. Stěžovatel na tato vyjádření ve stanovené lhůtě nereagoval.

11. Vedlejší účastník řízení – žalobce v řízení před obecnými soudy (Ing. Ladislav Krulich) využil svoji možnost a vyjádřil se k ústavní stížnosti. Dle jeho názoru nelze mít vydání rozsudku pro uznání (ve smyslu § 114b odst. 5, § 153a odst. 3 o. s. ř.) za výraz „přepjatého formalismu“ ani za rozporné s pravidly spravedlivého procesu. Stěžovatel se v řízení při prvním úkonu řádně nehájil, proto nelze v postupu soudu shledat porušení práv stěžovatele. Vedlejší účastník dále tvrdil, že ústavní stížnost byla podána opožděně, neboť dovolací soud odmítl jeho dovolání jako nepřipustné. Dále argumentoval judikaturou Ústavního soudu a navrhl, aby ústavní stížnost stěžovatele byla zamítnuta.

12. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení a obsah vyžádaného spisu, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu (ve znění zákona č. 404/2012 Sb.) bez jeho konání.

III. Posouzení přípustnosti a včasnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud si za účelem tohoto řízení vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 23 C 275/2008. Vzhledem k tomu, že stěžovateli je znám obsah napadených rozhodnutí, nepovažoval Ústavní soud za potřebné podrobně rekapitulovat průběh soudního řízení.

14. Předtím, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel se zabývat otázkou, zda jsou k tomu splněny všechny zákonem stanovené předpoklady.

15. Ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení shora citovaného rozhodnutí – rozsudku pro uznání Obvodního soudu pro Prahu 2, kterým zavázal žalovaného stěžovatele zaplatit žalobci (Ing. Ladislavu Krulichovi) částku 3 287 248,80 Kč s příslušenstvím. Dále stěžovatel uložil zaplatit náklady řízení ve výši 254 834 Kč. Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 24. září 2010 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil a žalobci přiznal náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 124 380 Kč. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele odmítl pro nepřipustnost dle

ustanovení § 243b odst. 5 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 218 písm. c) o. s. ř., žádnému z účastníků nepřiznal náhradu nákladů řízení. Podle § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost podaná do dvou měsíců od doručení rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku, jehož přípustnost je závislá na uvážení dovolacího soudu, považována za včasnou i ve vztahu k předcházejícím rozhodnutím.

16. Stěžovatel tvrdil, že těmito pravomocnými rozhodnutími byla porušena jeho ústavně zaručená základní práva zakotvená v ústavním pořádku, a to právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny. Stěžovatel v první řadě napadal skutková zjištění odvolacího soudu, neboť se jednalo o obchodně-právní závazkový vztah a ve věci rozhodovaly věcně nepřislušné soudy. Předmětem původní smlouvy o dílo bylo zhotovení vytápění rodinného domku právního předchůdce žalobce (původního objednatele Ing. Havlíka). Soud prvního stupně se vůbec nezabýval věcnou nepřislušností soudu a odvolací soud otázku aktivní legitimity posoudil nesprávně (postoupením pohledávky se může změnit původně založený právní vztah). Stěžovatel považuje odmítnutí jeho výhrad odvolacím soudem za projev soudní libovůle a v důsledku toho došlo k zásahu do práva na spravedlivý proces a zákonného soudce.

17. Soud prvního stupně vyzval stěžovatele dle ustanovení § 114b o. s. ř., aby se písemně vyjádřil, zda v žalobě uvedený nárok uznává, a pokud neuznává, aby vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu. Také aby připojil listinné důkazy, na nichž jeho obrana spočívá, a navrhl jejich provedení k prokázání svých tvrzení. Stěžovatel na výzvu soudu včas reagoval a vyjádření soudu zaslal.

18. Pokud soud prvního stupně posoudil vyjádření stěžovatele jako „nesouhlas s žalobou“ a nepovažoval je za kvalifikované vyjádření způsobilé zabránit následkům dle ustanovení § 114b odst. 5 o. s. ř., tedy vydání rozsudku, nemá tento závěr soudu oporu v předložených důkazech. Stěžovatel v ústavní stížnosti tvrdil, že nebyly splněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání, neboť podal soudu dostatečné vyjádření a uvedl, že se bránil tvrzením o jeho oprávněné pohledávce vůči žalobci, protože on je věřitelem. Postup soudu má za následek nezákonné přenesení důkazního břemene z žalobce na žalovaného.

IV. Vlastní posouzení

19. Ústavní soud se seznámil s argumentací stěžovatele, vyjádřením účastníků řízení a obsahem příslušného spisu, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Ústavní soud v prvé řadě považuje za nutné konstatovat, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především

ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegézi. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezn sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), nálezn sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), nálezn sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), nálezn sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), nálezn sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), nálezn sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), nálezn sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj., dostupné na <http://nalus.usoud.cz>].

21. Předmětem ústavněprávního posouzení v dané věci je otázka, zda soud prvního stupně a odvolací soud při rozhodování o soudním sporu mezi účastníky neaplikovaly ustanovení § 114b odst. 5 o. s. ř. svévolným způsobem, v jehož důsledku došlo k porušení práv stěžovatele garantovaných čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny.

22. K naplnění jednoho z účelů soudní jurisdikce, totiž požadavku „spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchovy k zachování zákonů ... k úctě k právům jiných osob“ obsaženého v § 1 o. s. ř., je z hlediska imperativu ústavněprávních limitů spravedlivého procesu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny zcela nezbytné, aby výsledek rozhodovací činnosti obecných soudů nejen odpovídal formálnímu textu zákona, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k procesním normám odpovídalo kardinálním kritériím „stanoveného postupu“ [srov. např. nálezn Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 176/96 ze dne 26. 9. 1996 (N 89/6 SbNU 151)].

23. Relevantní právní ustanovení § 114b odst. 1 o. s. ř. zní takto: „Vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, jakož i tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, může předseda senátu místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a) nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení; to neplatí ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2).“

24. Dle ustanovení § 114b odst. 5 o. s. ř., jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu soudu podle odstavce 1 včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3) musí být poučen. To neplatí, jsou-li splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby.

25. Vztáhnuv shora uvedené obecné principy na projednávaný případ, dospěl Ústavní soud k závěru, že postup nalézacího i odvolacího soudu, vedoucí k vydání napadených rozhodnutí, lze označit za nespravedlivý a přehnaně formalistický. Jmenované soudy dospěly k usudku, že stěžovatel se v projednávaném případě kvalifikovaně nevyjádřil, a ve věci rozhodly rozsudkem pro uznání, ačkoliv stěžovatel v soudem uložené lhůtě ve svém písemném podání ze dne 20. 8. 2009 (č. l. 52–53) výslovně uvedl kromě rozsáhlé námítky věcné i místní nepříslušnosti soudu prvního stupně: „Aniž by tím žalovaná jakkoli zpochybňovala, že na námitce nedostatku pravomoci soudu České republiky trvá, žalovaná soudu sděluje, že neuznává žalovanou pohledávku co do důvodu i výše, a to ani částečně. Z titulu dodávky čerpadla označené žalobou je žalovaná nikoli dlužníkem, ale věřitelem, neboť jí za skutečněnou dodávku nebylo řádně a včas zapláceno ... Tímto podáním zdejšímu soudu se žalovaná nevzdává svého práva řádně se vyjádřit k žalobnímu návrhu zákonnému soudci.“

26. Obecné soudy v dané věci sice důvodně dospěly k závěru, že povinnost uložená stěžovateli podle § 114b odst. 5 o. s. ř. nebyla z jeho strany náležitě splněna, avšak z obsahu jeho podání nebylo v daném případě možné dovodit právní fikci uznání, zejména když šlo o zahraniční subjekt, který v dané fázi řízení ještě jednal bez právního zastoupení. Pouze na okraj Ústavní soud dodává, že dikce ustanovení § 114b odst. 5 ve spojení s § 153a odst. 3 o. s. ř. sice zdánlivě neposkytuje rozhodujícímu soudci prostor pro diskreci při jejich aplikaci, avšak obecná pravidla spravedlivého procesu včetně ústavních kautel podle čl. 36 Listiny základních práv

a svobod musí být i v takovém případě respektována tak, aby byla nejen zachována rovnost stran soudního sporu, ale i přístup k soudu.

27. Odvolací soud v napadeném rozsudku (str. 5) dospěl k závěru, že stěžovatel ve svém vyjádření uvedl pouze námitky procesního charakteru (nepříslušnost soudu) a zcela nekonkrétní obecná tvrzení o tom, že dle původní smlouvy o dílo nebyl dlužníkem, ale věřitelem. Fikce uznání nároku dle ustanovení § 114b odst. 5 nenastává pouze v případě, že se žalovaný nevyjádří vůbec, ale i v případě, že se vyjádří, avšak nikoliv kvalifikovaně, jak je požadováno v odstavci 1 citovaného ustanovení. Dle jeho názoru podmínky pro vydání rozsudku pro uznání byly splněny, soud jej proto musel vydat dle ustanovení § 153a odst. 3 o. s. ř. bez ohledu na to, zda žalobní tvrzení jsou podpořena důkazy; z pohledu ústavněprávního lze shledat tento závěr za nespravedlivý.

28. Dle platné právní úpravy a komentáře k občanskému soudnímu řádu fikce nároku nemůže nastat, jestliže ve svém písemném vyjádření účastník neuvede rovněž, jaké důkazy navrhuje k prokázání svých tvrzení, popřípadě jestliže k vyjádření nepřipojí listinné důkazy, jichž se dovolává. Zákon v ustanovení § 114b odst. 5 o. s. ř. sankcionuje především nečinnost žalovaného a jeho neochotu přispět k tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení, a nikoliv to, v jakém rozsahu a jak kvalitně se ve věci vyjádřil. Uzná-li nárok uplatněný v žalobě zcela, nemusí písemné vyjádření obsahovat další údaje (viz Bureš, Drápal, Krčmář a kol. Občanský soudní řád. I. díl. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, ISBN: 80-7179-378-7, 527 s.).

29. Ústavní soud musel přisvědčit stěžovateli v námitce týkající se otázky vydání rozsudku pro uznání, aniž by byly splněny zákonné předpoklady ustanovení § 153a odst. 1 o. s. ř. Napadená rozhodnutí jsou v rozporu s prvky obecných principů soudního uvážení i nerespektování judikatury Ústavního soudu [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 544/05 ze dne 17. 10. 2006 (N 189/43 SbNU 159), nález sp. zn. I. ÚS 3158/11 ze dne 28. 3. 2012 (N 63/64 SbNU 731), nález sp. zn. II. ÚS 230/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 38/36 SbNU 419)].

30. Ústavní soud konstatoval, že soud prvního stupně i odvolací soud v předmětném odůvodnění rozhodnutí braly zřetel výlučně na obsah vyjádření k věci, přičemž se již nezabývaly stěžejní odvolací námitkou explicitě směřující k nepoužití ustanovení § 114b odst. 5 o. s. ř. Rozhodnutí soudů vykazují prvky nerespektování obecných principů soudního uvážení. Ze spisu je totiž patrné, že stěžovatel podal vyjádření dne 24. 8. 2009 (č. I. 52), které označil jako „Námitka nedostatku pravomoci soudu České republiky, Výhrada neuznání – odmítnutí nároku žalobce v plném rozsahu“. Takovou skutečnost samu o sobě nelze považovat za uznání žaloby. Je pravda, že stěžovatel nesouhlas se žalobou neprezentoval v rozsahu požadovaném ustanovením § 114b odst. 5 o. s. ř. a vznášel především námitky procesního charakteru, nicméně z obsahu jeho vyjádření adresovaného soudu nebylo

možné a spravedlivé dovozovat souhlas či uznání závazku, jak v dané věci dovodily obecné soudy. Takový postup, který v projednávaném případě uplatnily, se Ústavnímu soudu jeví jako příliš formalistický.

31. K námitkám vedlejšího účastníka Ústavní soud uvádí, že dovolací soud dovolání stěžovatele podle ustanovení § 243b odst. 5 o. s. ř. v návaznosti na ustanovení § 218 písm. c) o. s. ř. pro jeho nepřipustnost odmítl. Dovolací soud s ohledem na zjištěný obsah vyjádření konstatoval, že dovolací soud při výkladu ustanovení § 114b odst. 1 a 5 o. s. ř. vycházel z judikatury dovolacího soudu a neodchýlil se od ní. Postup dovolacího soudu není překážkou pro meritorní projednání ústavní stížnosti Ústavním soudem, neboť podle § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost podána ve lhůtě, pokud důvody nepřipustnosti dovolání závisely na uvážení dovolacího soudu [srov. usnesení sp. zn. III. ÚS 78/12 ze dne 13. 2. 2014, usnesení sp. zn. II. ÚS 2339/11 ze dne 27. 6. 2013 (obě dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), nálezy sp. zn. III. ÚS 3199/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 191/71 SbNU 279)].

32. Ve své rozhodovací činnosti Ústavní soud setrvale zdůrazňuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, a nikoli „běžné“ zákonnosti, a není tedy povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva. Může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu, ale také rámec interpretace a aplikace norem podústavního práva. Svévole při aplikaci (např. nerespektování kogentní normy) anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý právní formalismus), pak znamenají porušení základního práva či svobody [např. sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205) aj.].

33. Uvedené závěry se uplatní i v projednávané věci, a Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodnutí napadená ústavní stížností zrušil.

34. Ze všech těchto důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími, jakož i postupem, jenž předcházel jejich vydání, bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, aniž by se zabýval nadbytečnými námitkami stěžovatele. Podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu proto vyhověl jeho ústavní stížnosti a napadená rozhodnutí, bez toho, že by jakkoli předjímal výsledek řízení před obecnými soudy, podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 50

K posuzování projevu vůle osob nevidomých při uzavírání smlouvy o úvěru

Ústavní soud má za to, že skutečnost, že nelze úspěšně namítat absenci formy právního úkonu předepsanou ustanovením § 40 odst. 5 občanského zákoníku, sama o sobě neznamená, že nelze namítat ve smyslu § 37 občanského zákoníku nedostatek projevu vůle uzavřít právní úkon v takové podobě, v jaké byl učiněn. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ale i v promítnutí těchto slov do reálné ochrany zdravotně postižených v běžné každodenní životní realitě s jejími nástrahami, které nejsou tyto osoby vzhledem ke svému handicapu schopny rozpoznat. Takovouto ochranu, která se promítá do ústavní roviny v podobě ochrany takto definované menšiny, má nepochybně na mysli § 40 odst. 5 občanského zákoníku.

Z dokazování provedeného obecnými soudy přitom vyplývá, že o vážnosti projevu vůle stěžovatelů uzavřít předmětnou smlouvu o úvěru v podobě, v jaké byla podepsána, lze mít důvodné pochybnosti. Pokud odvolací soud bez dalšího konstatoval, že podpisem smlouvy zřakově postižení stěžovatelé (kteří měli smlouvu předem k dispozici a neměli k jejímu obsahu žádné výhrady) akceptovali návrh smlouvy jako celek, a nemohou se tak nyní dovolávat absence své vůle, lze jeho závěr označit za zjevně formalistický a od reálného života odtržený.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Ivany Janů (soudce zpravodaj) - ze dne 2. dubna 2014 sp. zn. I. ÚS 2134/13 ve věci ústavní stížnosti Petra Motyčáka a Evy Motyčákové, zastoupených JUDr. Ondřejem Vodákem, advokátem, se sídlem v Praze, Washingtonova 1567/25, Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2013 č. j. 21 Cdo 1286/2012-454 a proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2010 č. j. 19 Co 323/2008-392, kterým byla zamítnuta žaloba stěžovatelů na určení, že v žalobě specifikované nemovitosti nejsou zatíženy zástavním právem, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze jako účastníků řízení a VAS, a. s., se sídlem Nákladní 1060, Teplice, zastoupené Mgr. Miroslavem Faměrou, advokátem, se sídlem Praha 6, U Stanice 11/4, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

1. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2013 č. j. 21 Cdo 1286/2012-454 a rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2010 č. j. 19 Co 323/2008-392 došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zaručujícího právo každého domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, a v návaznosti na to i k porušení čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zakotvujícího základní právo vlastnit majetek.

2. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2013 č. j. 21 Cdo 1286/2012-454 a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2010 č. j. 19 Co 323/2008-392 se ruší.

3. Stěžovatelům se přiznává náhrada nákladů právního zastoupení v řízení před Ústavním soudem ve výši, která bude uvedena v samostatném usnesení Ústavního soudu po předložení jejich vyúčtování.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 10. 7. 2013, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále také jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť se domnívají, že jimi došlo k porušení čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

II.

2. Stěžovatelé v ústavní stížnosti uvedli, že jsou osobami zdravotně postiženými, neboť stěžovatel je prakticky nevidomý a stěžovatelka je zcela nevidomá, ani jeden z nich tak nemůže číst a psát. V roce 2005 stěžovatelům jejich známý přislíbil pomoc při vyřízení úvěru od úvěrové společnosti, přičemž za ně vyplnil a odeslal žádost o uzavření úvěrové smlouvy, avšak na rozdíl od jejich pokynů uvedl jako číslo účtu, na který mají být peníze zaslány, číslo svého vlastního účtu; v tomto smyslu pak leasingová společnost připravila úvěrovou smlouvu a další dokumenty, které stěžovatelé podepsali. Z dokumentace úvěrová společnost zjistila, že jsou oba navrhovatelé osoby nevidomé, a zaslala jim proto k podpisu prohlášení, ze kterého vyplývá, že byli seznámeni s obsahem smluvní dokumentace. Toto prohlášení stěžovatelé, aniž by byli se skutečným obsahem smlouvy seznámeni, taktéž podepsali. Následně leasingová společnost zaslala částku dle úvěrové smlouvy na bankovní účet uvedený ve smlouvě o úvěru, který však nebyl bankovním účtem stěžovatelů.

3. Stěžovatelé nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, jak jej vyslovil ve svém rozsudku ze dne 4. 5. 2010 č. j. 21 Cdo 1142/2009-363, že nevidomá osoba ve smyslu § 40 odst. 5 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále též jen „obč. zák.“) nemusí být seznámena s obsahem právního úkonu, který činí, a je dostačující, že měla schopnost se seznámit s obsahem právního úkonu za pomoci jiné osoby. Stěžovatelé naopak namítají, že s ohledem na zdravotní postižení, které jim znemožňuje číst a psát, by jim měla být poskytnuta právní ochrana a měli by být chráněni více než ostatní, zdravé osoby, které se mohou s psaným textem seznámit. Stěžovatelé také tvrdí, že v jejich věci nebyla dodržena forma právních úkonů stanovená § 40 odst. 5 obč. zák. pro právní úkony osob, které neumí číst a psát, ani nebyly naplněny základní náležitosti projevu vůle dle § 37 obč. zák. Stěžovatelé vyjadřují své přesvědčení, že není-li jim známo, co je obsahem právního úkonu, je vyloučeno, aby byl projev vůle dostatečně určitý a srozumitelný a byl učiněn svobodně a vážně.

III.

4. Podle § 42 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud Krajskému soudu v Praze, Nejvyššímu soudu a vedlejšímu účastníkovi řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

5. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že se otázkou platnosti předmětné smlouvy o úvěru zabýval již ve svém rozsudku ze dne 18. 12. 2008 č. j. 19 Co 323/2008-333, ve kterém dospěl k závěru, že pro nedodržení formy právního úkonu u stěžovatelů jako osob, které jsou trvale zrakově postižené, jde o absolutně neplatný úkon (§ 40 odst. 5 a § 39 obč. zák.). S těmito svými závěry se Krajský soud v Praze nadále ztotožňuje, neboť má za to, že se stěžovatelé nepochybně nacházeli v procesu uzavírání zástavní smlouvy v postavení slabšího smluvního partnera (zástavní smlouva byla uzavřena v souvislosti se spotřebitelskou smlouvou o úvěru) a bylo třeba jejich právům poskytnout zvýšenou ochranu, a to i s ohledem na jejich prokázáný zrakový handicap. Citovaný rozsudek však zrušil Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 4. 5. 2010 č. j. 21 Cdo 1142/2009-363, v němž byl vysloven závazný právní názor, o který pak odvolací soud opřel své ústavní stížnosti napadené rozhodnutí.

6. Nejvyšší soud ve svém vyjádření upozornil, že v řízení vedeném před obecnými soudy bylo prokázáno, že stěžovatelé, kteří jsou osobami zrakově postiženými, podepsali dne 4. 4. 2005 mimo jiné smlouvu o úvěru ze dne 30. 3. 2005 a smlouvu o zřízení zástavního práva k nemovitostem ze dne 30. 3. 2005 před Úřadem městské části Praha 18, který provedl legalizaci jejich podpisů, a že tyto smlouvy za účelem legalizace podpisů předložil Úřadu městské části Praha 18 stěžovatel Petr Motyčák, který je měl k dispozici jeden den předem. Za tohoto skutkového stavu věci je plně

odůvodněn závěr, že oba stěžovatelé měli (reálnou) možnost (příležitost) poznat obsah těchto právních úkonů některým ze způsobů uvedených v ustanovení § 40 odst. 5 obč. zák. Nemohli-li se stěžovatelé seznámit s obsahem smluv s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek, mohli a měli využít k poznání obsahu smluv jinou osobu, kterou by si k tomuto účelu zvolili; v případě, že tak nepostupovali, nemůže to mít za následek neplatnost smluv podle ustanovení § 40 odst. 1 obč. zák. Výklad ustanovení § 40 odst. 5 obč. zák. provedený Nejvyšším soudem je tak ústavně konformní a aplikací takto interpretovaného ustanovení podústavního práva na zjištěný skutkový stav nebyla porušena žádná základní práva ani svobody stěžovatelů. Namítají-li stěžovatelé, že bylo porušeno jejich právo na právní ochranu, pak přehlížejí, že zákon jim (v ustanovení § 40 odst. 5 obč. zák.) poskytoval možnost ochrany adekvátní jejich zdravotnímu poškození, ale že oni se rozhodli této možnosti nevyužít.

7. Vedlejší účastník Ústavnímu soudu oznámil, že smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 17. 10. 2012 přešla pohledávka společnosti LEASING – STAR, spol. s r. o., za stěžovateli na vedlejšího účastníka. Vedlejší účastník prohlašuje, že stěžovatelé neuvádějí ve své ústavní stížnosti, jaká jejich práva byla porušena, proto se k tomuto tvrzení nemůže kvalifikovaně vyjádřit. Vedlejší účastník upozorňuje, že stěžovatelé sami prostřednictvím osoby, kterou považovali za svého známého a kterou si sami zvolili, požádali úvěrovou společnost formou písemné žádosti ze dne 18. 3. 2005 o poskytnutí úvěru. Již v této žádosti bylo uvedeno číslo účtu, na který má být úvěr vyplacen, a který se později ukázal jako účet pana Krysličky. Stěžovatelé úvěr určitou dobu spláceli (od 30. 3. 2005 do 26. 4. 2006), i z toho lze dovodit, že byli s platebním místem srozuměni. Teprve, když vyšlo najevo, že pan Kryslička peníze pro stěžovatele nezhodnotí, začali stěžovatelé proti svému závazku ze smlouvy o úvěru brojit a tvrdit, že smlouvy nejsou pořízeny ve formě požadované ustanovením § 40 odst. 5 obč. zák. Vedlejší účastník uvádí, že tuto obranu považuje za účelovou. V textu zákona není uvedeno, že se dotýčný skutečně musí s obsahem právního úkonu reálně seznámit, ale uvádí se zde, že postačí, má-li schopnost tak učinit (ve smyslu fyzických schopností a faktické možnosti), z toho vychází také judikatura Nejvyššího soudu. Vedlejší účastník má za to, že stanoví-li zákon specifickou formu pro právní úkony činěné nevidomými osobami, pak tím neslevuje z požadavku na právní bdělost těchto osob natolik, aby dopředu nebyly nuceny zvažovat důsledky jimi činěných úkonů a případná rizika s nimi spjatá a činit tomu odpovídající kroky. Pokud jde o posouzení platnosti smluv optikou § 37 odst. 1 obč. zák., i zde je argumentace navrhovatelů zcela lichá, neboť návrh smlouvy měli stěžovatelé k dispozici jeden den před jejím podpisem. Tím, že připojili své podpisy k návrhu smlouvy o úvěru, akceptovali stěžovatelé ofertu úvěrové společnosti na

uzavření této smlouvy ve všech směrech, tedy včetně platebního místa, a nemohou se tedy dovolávat absence své vůle k plnění na jiný než jejich vlastní účet. Vzhledem ke všem výše uvedeným skutečnostem navrhuje velejší účastník ústavní stížnost zamítnout.

8. Ústavní soud zaslal výše uvedená vyjádření stěžovatelům, aby se k nim vyjádřili.

9. Stěžovatelé se ztotožňují s vyjádřením Krajského soudu v Praze, který si stojí za svým názorem o absolutní neplatnosti smlouvy, jak ho vyjádřil ve svém napadeném rozsudku. Pokud jde o vyjádření Nejvyššího soudu, stěžovatelé namítají, že nebylo jejich svobodné rozhodnutí nevyužít práva, které jim dává zákon. Stěžovatelé si jsou vědomi toho, že neznalost zákona nikoho neomlouvá, ovšem dle jejich názoru by mělo být přihlédnuto k tomu, v jakém postavení se nacházejí, resp. jak jejich zdravotní omezení ovlivňuje jejich každodenní život. Stěžovatelé souhlasí, že mají možnost si zvolit osobu, která jim smlouvu přečte, ale nejsou schopni si již ověřit, že byli skutečně seznámeni s obsahem smlouvy. Stěžovatelé jsou v běžném životě často odkázáni na pomoc cizích osob, kterým musí důvěřovat, protože není reálné, aby jim veškerou pomoc poskytovaly pouze osoby nejbližší, kterým mohou důvěřovat bez obav. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že právě z toho důvodu by jim měla být poskytnuta soudní ochrana a mělo by být přihlédnuto k jejich reálným možnostem. Stěžovatelé dále uvádějí, že proti nim byl podán návrh na vydání směnečného platebního rozkazu, kterým je uplatňována směnka na částku 716 625 Kč, kterou měli stěžovatelé podepsat při podpisu předmětné úvěrové smlouvy. Stěžovatelé si nejsou vědomi, že by takovou směnku podepsali, taktéž během soudního řízení vedeného již od roku 2006 nepadla o směnce ani zmínka. Stěžovatelé se však nemohou přesvědčit, zda se jedná o jejich podpis a směnka jim byla podstrčena při podpisu s jinými dokumenty, či zda byl jejich podpis zfalšován. Stěžovatelé vyjadřují svou frustraci z takové situace, která sice nemá přímou souvislost s projednávanou věcí, avšak uvádějí ji proto, aby Ústavnímu soudu dokreslili svou situaci a vysvětlili, jak jsou v důsledku svého zdravotního postižení omezeni v každodenním životě. Stěžovatelé shrnují, že jsou slabší stranou, která vstupovala do smluvního vztahu s podnikatelem, který se poskytováním úvěrů zabývá denně a je v daném oboru profesionál, a proto by jim měla být poskytnuta tomu odpovídající právní ochrana. Naopak velejší účastník, resp. jeho právní předchůdce měl ověřit, komu je předmětná částka zaslána a zda skutečně navrhovatelé jakožto osoby nevidomé požadují zaslání dané částky na účet jiné osoby.

IV.

10. Z obsahu spisu Okresního soudu Praha-západ sp. zn. 4 C 130/2006, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Okresní

soud Praha-západ rozsudkem ze dne 20. 6. 2007 č. j. 4 C 130/2006-113, ve znění usnesení ze dne 26. 7. 2007 č. j. 4 C 130/2006-122, vyhověl žalobě stěžovatelů a určil, že pozemek parc. č. st. X o výměře 189 m² - zastavěná plocha a nádvoří v katastrálním území Litovice a budova č. p. Y na stavební parcele parc. č. st. X - rodinný dům v obci H., vše zapsáno na LV č. XX v katastru nemovitostí vedeném u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrálního pracoviště Praha-západ, nejsou zatíženy zástavním právem ve prospěch pohledávky LEASING - STAR, spol. s r. o., (dále jen „žalovaný“) ve výši 500 000 Kč s příslušenstvím a že na nich nevzáne věcné břemeno užívání ve prospěch žalovaného. Soud prvního stupně odůvodnil svůj závěr tím, že minimálně stěžovatelka se s obsahem smluv „neseznámila ani za pomoci speciálních pomůcek nebo přístrojů, ani prostřednictvím jiné osoby“. Protože se stěžovatelka s obsahem smluv neseznámila, jsou smlouvy neplatné, aniž by bylo třeba zabývat se tím, zda stěžovatel je vůbec „osobou, u které je namístě použití ustanovení § 40 odst. 5 občanského zákoníku“. K odvolání žalovaného Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 8. 11. 2007 č. j. 19 Co 408/2007-186 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo určeno, že na nemovitostech nevzáne věcné břemeno užívání ve prospěch žalovaného; ve výroku o určení, zda na nemovitosti vázne zástavní právo, a ve výroku o náhradě nákladů řízení rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení. Okresní soud Praha-západ poté rozsudkem ze dne 16. 5. 2008 č. j. 4 C 130/2006-247 určil, že nemovitosti stěžovatelů nejsou zatíženy zástavním právem ve prospěch pohledávky žalovaného ve výši 500 000 Kč, s odůvodněním, že nebylo vůlí stěžovatelů, aby bylo plněno na jiný než jejich účet, a pro nedostatek vážnosti projevu vůle ohledně této náležitosti smlouvy je tak absolutně neplatná smlouva jako celek ve smyslu § 37 odst. 1 obč. zák. Rozsudek soudu prvního stupně byl potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 18. 12. 2008 č. j. 19 Co 323/2008-333. Rozsudek Krajského soudu byl zrušen a vrácen rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2010 č. j. 21 Cdo 1142/2009-363, ve kterém dospěl dovolací soud k závěru, že stěžovatelé měli možnost poznat obsah předmětných právních úkonů některým ze způsobů uvedených v § 40 odst. 5 obč. zák., přičemž skutečnost, že tak neučinili, nemůže mít za následek neplatnost smluv podle § 40 odst. 1 obč. zák. Ústavní stížností napadeným rozsudkem ze dne 2. 9. 2010 č. j. 19 Co 323/2008-392 poté Krajský soud v Praze změnil rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 16. 5. 2008 č. j. 4 C 130/2006-247 tak, že žaloba na určení, že budova č. p. Y postavená na pozemku parc. č. st. X v obci H. a pozemek parc. č. st. X o výměře 189 m² - zastavěná plocha a nádvoří v katastrálním území Litovice nejsou zatíženy zástavním právem zřízeným ve prospěch pohledávky žalovaného ve výši 485 000 Kč se smluvními úroky a smluvní pokutou ze smlouvy o úvěru č. 307/2005/L ze dne

30. 3. 2005 na základě zástavní smlouvy č. 307/2005/Z ze dne 30. 3. 2005, se zamítá, jinak se pro pohledávku ve výši 15 000 Kč s úroky z prodlení z částky 500 000 Kč rozsudek potvrzuje. Dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo Nejvyšším soudem jako nedůvodné odmítnuto s odůvodněním, že odvolací soud správně vyložil ustanovení § 40 odst. 5 obč. zák. a že napadený rozsudek odvolacího soudu v tomto směru vychází ze závazného právního názoru dovolacího soudu (uvedeného v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2010 č. j. 21 Cdo 1142/2009-363).

V.

11. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v ústavních zákonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

12. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného soudního spisu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud z níže uvedených důvodů k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

14. Jak vyplývá z obsahu vyžádaného spisu, stěžovatelé v průběhu řízení namítali dva nedostatky procesu uzavírání předmětných smluv, a to nedostatek formy právního úkonu ve smyslu § 40 odst. 5 obč. zák. a dále nedostatek projevu jejich vůle ohledně čísla účtu, na který měly být zaslány finanční prostředky poskytnuté ze smlouvy o úvěru.

15. Okresní soud Praha-západ ve svém rozsudku ze dne 16. 5. 2008 č. j. 4 C 130/2006-247 (potvrzeném rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 18. 12. 2008 č. j. 19 Co 323/2008-333) dospěl k závěru, že předmětná smlouva o úvěru nesplňuje náležitost vážnosti projevu vůle stěžovatelů, a je tedy neplatná podle § 37 odst. 1 obč. zák. Soud prvního stupně dovodil, že nebylo vůlí stěžovatelů uzavřít smlouvu ve znění, podle kterého měl

právní předchůdce vedlejšího účastníka plnit stěžovatelům na účet uvedené ve smlouvě o úvěru, jehož majitelem byl svědek Kryslíčka. Nebylo-li vůlí stěžovatelů, aby bylo plněno na jiný než jejich účet, pak nebylo ani jejich vůlí takovou smlouvu o úvěru jako celek uzavřít. Vzhledem k tomu, že určení platebního místa je neoddělitelnou součástí smlouvy od jejího dalšího obsahu, je absolutně neplatná celá smlouva o úvěru podle § 37 odst. 1 obč. zák. Na základě neplatné smlouvy o úvěru tedy dle soudu prvního stupně nevznikl hlavní závazek, který byl zajišťován zástavní smlouvou, a nemohl proto ani vzniknout závazek akcesorický ze zástavní smlouvy, a to bez ohledu na to, že jinak splňuje zástavní smlouva zákonem stanovené náležitosti.

16. Rozsudek soudu prvního stupně byl potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 18. 12. 2008 č. j. 19 Co 323/2008-333, který dospěl po doplnění dokazování znaleckým posudkem MUDr. Handlové k závěru, že u stěžovatele nebyla splněna forma právního úkonu předepsaná § 40 odst. 5 obč. zák., neboť se stěžovatel nebyl schopen pro své těžké zrakové postižení seznámit s obsahem smlouvy. K závěrům soudu prvního stupně o absolutní neplatnosti smlouvy o úvěru se odvolací soud nevyjádřil. To učinil až ve svém ústavní stížnosti napadeném rozsudku ze dne 2. 9. 2010 č. j. 19 Co 323/2008-392, kdy poté, co byl vázán právním názorem dovolacího soudu ohledně výkladu § 40 odst. 5 obč. zák., uvedl, že akceptací návrhu smlouvy projeví stěžovatelé svoji vůli, aby předmět plnění smlouvy o úvěru – peněžní prostředky – byl poukázán na konkrétní účet, který byl uveden ve smlouvě. Proto se stěžovatelé nemohou nyní dovolávat absence jejich vůle k plnění na jiný než jejich vlastní účet.

17. S tímto závěrem odvolacího soudu se Ústavní soud neztotožňuje.

18. Ve svém napadeném rozsudku Krajský soud v Praze podrobně vysvětluje, proč dle jeho názoru tím, že stěžovatelé připojili své podpisy k návrhu smlouvy o poskytnutí úvěru, akceptovali ofertu právního předchůdce vedlejšího účastníka na uzavření smlouvy, a to včetně platebního místa (čísla účtu). Odvolací soud vychází z toho, že vlastní návrh žalované z 30. 3. 2005 již s podpisem statutárního zástupce žalované měl stěžovatel k dispozici jeden den před podpisem smlouvy, která byla navíc podepsána na úřadu Městské části Praha 18. Odvolací soud dovozuje, že podpisem smlouvy došlo ke konsenzu mezi návrhem smlouvy a jejím přijetím, od toho okamžiku pak platí se všemi důsledky zásada pacta sunt servanda.

19. Ústavní soud se mimo jiné seznámil s obsahem protokolů z ústních jednání založených v soudním spise a zjistil, že v dané věci nedošlo mezi účastníky řízení a svědky ke shodě o tom, zda byli stěžovatelé s obsahem předmětných listin seznámeni, či nikoliv, resp., zda jim někdo z účastníků či svědků obsah listin zprostředkoval. Přesto však soudy obou stupňů měly za prokázané, že stěžovatelé s obsahem listin

seznámení nebyli, tuto skutečnost ostatně namítají i sami stěžovatelé, a Ústavní soud nemá důvod tento závěr rozporovat. Obecné soudy však stejně tak měly za prokázané tvrzení stěžovatelů, že nebylo jejich vůlí, aby peněžní prostředky poskytnuté ze smlouvy o úvěru byly poukázány na jiný než jejich bankovní účet.

20. Jak Ústavní soud zjistil z obsahu soudního spisu, na poslední straně smlouvy o zřízení zástavního práva ze dne 30. 3. 2005 je pod ověřovacími doložkami uvedeno: „Prohlašuji, že paní Motyčáková Eva je nevidomá a je seznámená s obsahem smlouvy.“ Následují podpisy a bydliště Aloise Žáka a Petra Motyčáka. Totéž platí pro smlouvu o zřízení věcného břemene k nemovitosti a smlouvu o úvěru z téhož dne. Při jednání před soudem prvního stupně dne 20. 6. 2007 svědek Alois Žák uvedl, že podepisované listiny nečetl, na dotaz, zda je někdo četl nahlas, odpověděl, že nikoli. Svědkyně Vladimíra Lehovcová, ověřovatelka Úřadu městské části Praha 18, na jednání uvedla, že se při podpisu smlouvy nikdo s obsahem listin neseznamoval, předpokládala, že s ním byli stěžovatelé již seznámeni. Na tomtéž jednání stěžovatelé uvedli, že text žádosti o úvěr vyplňoval pan Kryslíčka, stěžovatel pak připojil svůj podpis na nějakou listinu. Stěžovatel dodal, že v podstatě nikdy nevědí, jakou listinu vlastně podepisují. Při jednání před soudem prvního stupně dne 30. 4. 2008 svědek Kryslíčka naopak tvrdil, že žádné listiny nepsal ani nevyplňoval. Svědek taktéž tvrdil, že peníze poskytnuté ze smlouvy o úvěru ze svého účtu vybral a předal stěžovateli, při předávání peněz žádné potvrzení po stěžovateli nepožadoval. Při též jednání připouští svědek JUDr. Jiří Hušner, že je možné, že žádost vyplňoval on na základě podkladů pana Kryslíčky, neboť od stěžovatelů žádné podklady nepřevzal. Do protokolu o jednání před odvolacím soudem dne 4. 9. 2008 stěžovatel opětovně vypověděl, že nebyl s obsahem listin seznámen. Pokud je tázán na souhlasné prohlášení založené na č. l. 127 spisu, podle kterého je Eva Motyčáková seznámena s obsahem listin, a to prostřednictvím osoby, kterou si zvolila – Aloise Žáka, nepamatuje si, že by takovou listinu podepisoval. Na podpis této listiny si nevzpomíná ani svědek Alois Žák při jednání před odvolacím soudem dne 23. 10. 2008.

21. Výše uvedené uvádí Ústavní soud pro vykreslení situace, ve které se stěžovatelé coby osoby zrakově těžce postižené nacházejí. Přestože stěžovatelé požádali o vyplnění žádosti o úvěr svého známého pana Kryslíčku, smlouvy byly posléze podepsány a úředně ověřeny před Úřadem městské části Praha 18, kde bylo taktéž podepsáno souhlasné prohlášení, že je stěžovatelce obsah listin znám, což bylo také uvedeno na všech podepsaných smlouvách, výsledkem je, což obecné soudy nepochybně, že stěžovatelům nebyl obsah listin znám. V nyní projednávané věci nejde přitom o případ, kdy by se stěžovatelé chovali nezodpovědně a nevyužili své možnosti se s obsahem listin seznámit, z vyžádaného soudního spisu spíše vyplývá,

že se stěžovatelé stali obětí osob, které zneužili jejich zdravotního postižení. To vyplývá i z rozsudku Okresního soudu Praha-západ ze dne 28. 8. 2008 č. j. 1 T 99/2008-383, kterým byl stěžovatel zproštěn obžaloby pro trestný čin úvěrového podvodu, a ve kterém soud dospěl k závěru, že se stěžovatel „nedopustil jednání popsaného v obžalobě, jelikož nebylo prokázáno, že by vědomě zamlčel to, že úvěr nebude použit za účelem uvedeným ve smlouvě, ale předán třetí osobě. Soud má naopak za to, že obžalovaný Motyčák se stal obětí trestného činu spáchaného jinými osobami, a to pravděpodobně obžalovaným Kryslíčkou a svědkyní Biskupovou společně nebo některým z nich“.

22. Ustanovení § 40 odst. 5 obč. zák. zní: K písemným právním úkonům těch, kteří nemohou číst a psát, je třeba úředního zápisu. Úřední zápis se nevyžaduje, má-li ten, kdo nemůže číst nebo psát, schopnost seznámit se s obsahem právního úkonu s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby, kterou si zvolí, a je schopný vlastnoručně listinu podepsat.

23. Ústavní soud je přesvědčen, že smyslem § 40 odst. 5 obč. zák. je zajistit ochranu a řádný výkon práva osobám, které nemohou číst a psát, přičemž v případě, že jsou tyto osoby schopny seznámit se s obsahem právního úkonu prostřednictvím jiné osoby, kterou si zvolí, a vlastnoručně listinu podepsat, mohou učinit písemný právní úkon, aniž by pro něj zákon vyžadoval formu úředního zápisu. I kdyby Ústavní soud přisvědčil Nejvyššímu soudu v tom, že zákon nepodmiňuje platnost smlouvy předchozím seznámením se s jejím obsahem, je v dané věci, jak bylo již výše řečeno, rozhodný další tvrzený nedostatek v procesu uzavírání smlouvy o úvěru, a to skutečnost, že návrh na uzavření smlouvy byl učiněn třetí osobou v rozporu se zadáním stěžovatelů, a to minimálně v části týkající se platebního místa. Stěžovatelé měli při podpisu smlouvy o úvěru za to, že peněžní prostředky budou zaslány na jejich účet. Pokud byli stěžovatelé při podpisu smlouvy přesvědčeni, že je sepsána podle jejich zadání, resp. jim nikdo nesdělil, že by smlouva byla koncipována odchylně od tohoto zadání, je zřejmé, že se jedná na straně stěžovatelů o nedostatek projevu vůle. Přitom právě skutečnost, že se finanční prostředky nedostaly do dispozice stěžovatelů, způsobila, že třetí osoby s těmito prostředky naložily způsobem, se kterým nebyli stěžovatelé srozuměni.

24. Skutečnost, že stěžovatelé nebyli seznámeni se skutečným obsahem smlouvy, je přitom zcela zřejmá z provedeného dokazování i z textu ústavní stížnosti, kdy stěžovatelé dle svých slov „důvěřovali tomu, že dokumentace je připravena dle podmínek, které jim sdělil p. Kryslíčka, a zejména, že ve smlouvě je uvedeno číslo jejich účtu. Nenechali si tedy smluvní dokumentaci od nikoho přečíst“.

25. Ústavní soud má za to, že skutečnost, že nelze úspěšně namítat absenci formy právního úkonu předepsanou ustanovením § 40 odst. 5 obč. zák., sama o sobě neznamená, že nelze namítat ve smyslu § 37 obč. zák. nedostatek projevu vůle uzavřít právní úkon v takové podobě, v jaké byl učiněn. Z dokazování provedeného obecnými soudy přitom vyplývá, že o vážnosti projevu vůle stěžovatelů uzavřít předmětnou smlouvu o úvěru v podobě, v jaké byla podepsána, lze mít důvodné pochybnosti. Pokud odvolací soud bez dalšího konstatoval, že podpisem smlouvy stěžovatelé (kteří měli smlouvu předem k dispozici a neměli k jejímu obsahu žádné výhrady) akceptovali návrh smlouvy jako celek, a nemohou se tak nyní dovolávat absence své vůle, lze jeho závěr označit za zjevně formalistický a od reálného života odtržený. Krajský soud se v odůvodnění svého napadeného rozhodnutí zaštiťuje procesem uzavírání smlouvy, který řádně proběhl zákonem předpokládaným způsobem, aniž však přihlíží k okolnostem uzavírání smlouvy, které byly v dané věci s ohledem na závažné zrakové postižení stěžovatelů netypické, a ke skutečnosti, že následně probíhalo trestní řízení ve věci podezření z trestného činu podvodu ohledně osob, které měly obdržet finanční prostředky z úvěru poskytnutého stěžovatelům, což vzbuzuje důvodné pochybnosti o čestných úmyslech těchto osob ve vztahu ke stěžovatelům.

26. V tomto smyslu se vyjádřil taktéž Nejvyšší soud v jiné věci, kdy ve svém usnesení ze dne 24. 6. 2004 sp. zn. 22 Cdo 1993/2003 (rovněž ve věci žalobkyně, která neuměla číst) uvedl, že pro posouzení věci jsou rozhodné obě skutečnosti, a to vůle žalobkyně, a s ohledem na její zdravotní postižení vyjádření této vůle právně významným způsobem. Dovolací soud dovořil, že k úspěchu žaloby stačí negativní odpověď i na jednu z těchto otázek, v tomto smyslu odkázal na svůj rozsudek ze dne 5. září 2000 sp. zn. 30 Cdo 2781/99, ve kterém se uvádí: „Na existenci vážné vůle k právnímu úkonu lze usoudit z objektivních skutečností, za nichž byl učiněn, zejména byl-li učiněn způsobem a za okolností, které nevzbuzují pochybnosti, že subjekt projevující vůli zamýšlel přivodit právní účinky, které zákon s takovým projevem vůle spojuje. Pokud vzniknou pochybnosti o vážnosti vůle, je třeba posuzovat konkrétní okolnosti případu; na jejich podkladu a z hlediska jejich vzájemných souvislostí pak učinit příslušný závěr“. Ohledně závěru, že již sama skutečnost, že tu nebyla vážná vůle, k zamítnutí žaloby postačuje, poukazuje Nejvyšší soud na rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 4 Cz 48/77 (publikovaný ve Sborníku stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutí Nejvyšších soudů, díl IV., Praha 1986, s. 463).

27. Ústavní soud ve své konstantní judikatuře již mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného

odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mj., že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. náleze sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo náleze sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ale i v promítnutí těchto slov do reálné ochrany zdravotně postižených v běžné každodenní životní realitě s jejími nástrahami, které nejsou tyto osoby vzhledem ke svému handicapu schopny rozpoznat. Takovouto ochranu, která se promítá do ústavní roviny v podobě ochrany takto definované menšiny, má nepochybně na mysli § 40 odst. 5 obč. zák.

28. Ústavní soud v této souvislosti, jakkoliv si uvědomuje možnou komplikovanost řízení v nyní projednávané věci, zdůrazňuje, že považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité. Obecné soudy rozhodující v daném případě se však podle přesvědčení Ústavního soudu v seškerými specifiky charakterizujícími daný případ naznačeným způsobem dostatečně nvyvořádaly. Ústavní soud na tomto místě zdůrazňuje, že téměř nevidomý stěžovatel a zcela nevidomá stěžovatelka podepsali smlouvu o úvěru, jejíž obsah nebyl shodný se zadáním stěžovatelů, v důsledku čehož byly finanční prostředky zapůjčené úvěrovou společností zaslány v rozporu s požadavkem stěžovatelů na jiný než jejich bankovní účet, nikdy se nedostaly do jejich dispozice, přesto jsou však stěžovatelé povinni splácet splátky úvěru.

29. Ústavní soud uzavírá, že napadeným rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2010 č. j. 19 Co 323/2008-392 nebyla stěžovatelům poskytnuta ochrana jejich ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v důsledku toho bylo zasaženo i do jejich práva na ochranu majetku poté, co odvolací soud postupoval ve svých závěrech formalistickým způsobem a nepřihlédl na ke všem okolnostem projednávané věci.

30. Na základě shora uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelů vyhověl a napadený rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2010 č. j. 19 Co 323/2008-392 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud zrušil taktéž napadené usnesení Nejvyššího soudu, protože jeho existence při zrušení jemu předcházejícího rozhodnutí - na které procesně navazovalo - by postrádala rozumný smysl.

31. K návrhu stěžovatelů rozhodl Ústavní soud o přiznání náhrady nákladů právního zastoupení stěžovatelů v řízení před Ústavním soudem, přičemž o výši této náhrady rozhodne Ústavní soud dodatečně samostatným usnesením, až obdrží od zástupce stěžovatelů jejich vyúčtování.

Č. 51

K ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu

Je zásadně nevhodné, pokud je opatrovníkem účastníka řízení ustanovena osoba podřízená orgánu veřejné moci, který vede řízení, a to právě s ohledem na z toho plynoucí konflikt mezi povinnostmi vůči zaměstnavateli a vůči účastníkovi řízení.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 3. dubna 2014 sp. zn. IV. ÚS 4604/12 ve věci ústavní stížnosti Svitlany Hronkové, právně zastoupené advokátkou JUDr. Věrou Neradovou, Francouzská 4, Praha 2, proti rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu ze dne 4. 3. 2002 sp. zn. 086896/2001-31/Čer/G, kterým byl stěžovatelce ustanoven procesní opatrovník, rozhodnutí ze dne 25. 4. 2002 sp. zn. 086896/2001-631/Čer/G, kterým byla stěžovatelce uložena povinnost uhradit za poskytování telekomunikačních služeb dlužnou částku včetně úroků z prodlení, a rozhodnutí ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. ČTÚ-173 254/2012-603, jímž bylo pro opožděnost zamítnuto stěžovatelčino odvolání.

Výrok

I. Rozhodnutími Českého telekomunikačního úřadu ze dne 4. 3. 2002 sp. zn. 086896/2001-31/Čer/G, ze dne 25. 4. 2002 sp. zn. 086896/2001-631/Čer/G a ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. ČTÚ-173 254/2012-603 došlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatelky garantovaných čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu ze dne 4. 3. 2002 sp. zn. 086896/2001-31/Čer/G, ze dne 25. 4. 2002 sp. zn. 086896/2001-631/Čer/G a ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. ČTÚ-173 254/2012-603 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 5. 12. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu (dále též jen „ČTÚ“).

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Dne 28. 12. 2001 bylo proti stěžovatelce zahájeno správní řízení ve věci povinnosti stěžovatelky k finančnímu plnění vyplývajícím ze smlouvy o poskytování telekomunikačních služeb u mobilní telekomunikační stanice, sítě GSM Paegas, v celkové výši 26 878 Kč. Vyrozumění o zahájení správního řízení nebylo stěžovatelce doručeno. Rozhodnutím Českého telekomunikačního úřadu ze dne 4. 3. 2002 sp. zn. 08696/2001-31/Čer/G bylo rozhodnuto o ustanovení opatrovníka. Toto rozhodnutí nebylo stěžovatelce opět doručeno. Rozhodnutím Českého telekomunikačního úřadu ze dne 25. 4. 2002 sp. zn. 086896/2001-631/Čer/G uložil Český telekomunikační úřad stěžovatelce povinnost uhradit výše uvedenou dlužnou částku, a to včetně úroků z prodlení. Toto rozhodnutí bylo doručeno opatrovníkovi.

4. Dne 11. 6. 2012 obdržela stěžovatelka usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 10. 4. 2012 sp. zn. 34 EXE 645/2012, jímž byla nařízena exekuce na majetek stěžovatelky k uspokojení pohledávky oprávněné T-Mobile Czech Republic, a. s. Náhledem do exekučního spisu se stěžovatelka dověděla o existenci výše uvedeného správního řízení. Stěžovatelka podala proti rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu ze dne 25. 4. 2002 sp. zn. 086896/2001-631/Čer/G odvolání, které však bylo rozhodnutím téhož úřadu ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. ČTÚ-173 254/2012-603 zamítnuto, jakožto opožděně podané. Stěžovatelka se dále odvolala do usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 10. 4. 2012 sp. zn. 34 EXE 645/2012, přičemž do podání předmětné ústavní stížnosti nebylo o této věci soudem rozhodnuto.

5. Stěžovatelka je toho názoru, že postupem Českého telekomunikačního úřadu byla zkrácena na svých ústavně zaručených základních právech a svobodách, neboť se nemohla stanoveným postupem domáhat svých práv. Stěžovatelka se o probíhajícím správním řízení nedověděla, a neměla tudíž možnost se k věci vyjádřit. Porušení práv stěžovatelky je pak umocněno tou skutečností, že nikdy neuzavřela žádnou smlouvu o poskytování telekomunikačních služeb, její podpis na smlouvě není jejím podpisem.

6. Český telekomunikační úřad ustanovil stěžovatelce opatrovníka z toho důvodu, že se mu nepodařilo úředním postupem zjistit pobyt stěžovatelky. V rámci svého šetření zaslal jeden dopis centrální evidenci cizinců s žádostí o sdělení adresy stěžovatelky. Následně bylo ČTÚ sděleno, že stěžovatelka nemá na území České republiky povolen přechodný ani trvalý

pobyt. Její pobyt měl být ukončen 3. 3. 1999. S tímto však stěžovatelka nesushlasí a poukazuje na skutečnost, že do 2. 3. 1999 byla hlášena k přechodnému pobytu v Praze, od 3. 3. 1999 po dobu 3 měsíců byla hlášena na cizinecké policii v Táboře. Po dobu těchto tří měsíců měla stěžovatelka vyznačen přechodný pobyt ve svém cestovním dokladu Policií České republiky. Dne 13. 7. 1999 byl stěžovatelce udělen trvalý pobyt na území České republiky s adresou trvalého bydliště S., P. Ve svém cestovním dokladu má stěžovatelka povolení trvalého pobytu vyznačeno ke dni 13. 7. 1999 a dále je držitelkou průkazu o povolení trvalého pobytu, již na jméno Hronková, kde je též vyznačeno datum 13. 7. 1999 a výše uvedená adresa trvalého pobytu. Tuto adresu stěžovatelka od roku 1999 nezměnila.

7. Z uvedeného má stěžovatelka za prokázané, že měla původně na území České republiky povolen přechodný pobyt a posléze od roku 1999 trvalý pobyt. ČTÚ se pokusil zjistit její adresu pouze jedním způsobem, přičemž v roce 2012 jí bylo bez problému doručeno rozhodnutí soudu.

8. Porušení práv spatřuje stěžovatelka mimo jiné i v tom, že jí opatrovníkem byla ustanovena zaměstnankyně ČTÚ, která efektivně a náležitě nehájí její práva. Ustanovený opatrovník díky svému vztahu ke svému zaměstnavateli neměl zájem na řádné ochraně práv stěžovatelky. Ustanovením opatrovníka bylo stěžovatelce odňato právo vyjádřit se k věci a svá tvrzení řádně doložit.

III.

9. Vedlejší účastník ve svém vyjádření k ústavní stížnosti shrnul námitky stěžovatelky, přičemž konstatoval, že s ohledem na informace, které obdržel od Policie České republiky, neměl jinou možnost než ustanovit účastníku správního řízení opatrovníka. Skutečnost, že tímto opatrovníkem byla zaměstnankyně vedlejšího účastníka, pak podle něj nezakládá konflikt zájmů. Vedlejší účastník při zjišťování pobytu stěžovatelky využil všech zákonných možností. Výběr a ustanovení zaměstnance opatrovníkem stěžovatelky byly v souladu s požadavky správního řádu platného v době rozhodování správního orgánu. Není přitom pravda, že by byl opatrovník pouze formální, neboť tento se průběžně s prováděnými úkony seznamoval, o řízení měl přehled a postupoval na základě své erudice a svých zkušeností. Názor, že opatrovník obecně plní řádně svou funkci pouze tehdy, brojí-li vždy proti rozhodnutí, je lichý. Zbytečným podáním opravného prostředku by mohl stěžovatelce způsobit toliko další náklady. Postup opatrovníka je třeba hodnotit vždy s ohledem na konkrétní okolnosti případu, nikoliv paušálně. Opatrovník hodnotil návrh na zahájení řízení jako důvodný, neboť byl dán právní titul, o který navrhovatel svůj návrh opíral. Služby byly k předmětnému číslu poskytovány a vyúčtování zaslána k rukám stěžovatelky, a to na adresu uvedenou v objednávkě služeb. Na této adrese

měla stěžovatelka v době uzavření smluvního vztahu a rovněž tak i po dobu, kdy jí byla dlužná vyúčtování zaslána, adresu trvalého pobytu. Je tudíž velmi nepravděpodobné, že by o závazku nevěděla, resp. nevěděla o skutečnosti, že jejím jménem byla uzavřena smlouva. Přesto, že je vedlejšímu účastníkovi známa judikatura Ústavního soudu v obdobných věcech, je toho názoru, že se vždy musí zkoumat okolnosti toho kterého případu.

11. Stěžovatelka svého práva repliky k vyjádření vedlejšího účastníka nevyužila.

IV.

12. Ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu a dospěl k závěru, že předmětná ústavní stížnost je důvodná.

14. Ústavní soud předesílá, že podle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ochrany ústavnosti, což znamená, že jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí orgánů veřejné moci z hlediska dodržování ústavně zaručených práv, tj. zda v řízení a rozhodnutí v něm vydaném nebyly porušeny základní práva a svobody jeho účastníka.

15. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že zákonná ustanovení upravující možnost ustanovení opatrovníka nemohou být používána jen z důvodu urychleného vyřízení věci [nález sp. zn. IV. ÚS 200/97 ze dne 7. 12. 1998 (N 149/12 SbNU 381)]. Nepřítomnému účastníkovi musí být zajištěna ochrana jeho zájmů i základních práv; funkce opatrovníka byla vytvořena proto, aby do důsledku hájila zájmy nepřítomného, což představuje mj. studium spisu, podávání vyjádření a vedení celého sporu za nepřítomného tak, jak by takovou povinnost byl nucen plnit smluvní zástupce [srov. sp. zn. I. ÚS 559/2000 ze dne 25. 9. 2002 (N 111/27 SbNU 233)]. Jedná se zde totiž o dosažení ústavněprávní maximy rovnosti účastníků řízení. Z toho důvodu nelze též brát v potaz argument správního orgánu, dle jehož tvrzení vystupuje ve sporu jako nestranný orgán, který je na projednávání věci zcela nezávislý, neboť řízení nezahájil z moci úřední. Podstatou zde zůstává především ta skutečnost, že při nedodržení ústavních kautel kladených na ustanovování opatrovníků může docházet k ulehčení činnosti správního úřadu tím, že jím ustanovení opatrovníci z řad zaměstnanců nebudou důsledně uplatňovat práva zastoupeného.

16. Z dostupné judikatury vyplývá, že uplatněná logika věci nedopadá jen na správní orgány, ale též soudy, které rovněž nemohou hledat opatrovníky v řadách svých zaměstnanců, byť by jejich odborná erudice byla nepochybnitelná.

17. K osobě opatrovníka Ústavní soud připomíná, že je třeba jej hledat především v okruhu osob blízkých osobě zastupovaného, resp. těch, jež

jsou schopny skutečně reprezentovat zájmy účastníka (sp. zn. I. ÚS 559/2000). Při ustanovení opatrovníka je nutno přísně vážit, aby nedošlo ke kolizi zájmů zástupce a zastoupeného. Nelze očekávat, že podřízený pracovník – zaměstnanec Českého telekomunikačního úřadu jako opatrovník účastníka řízení ve věci řešené tímtéž orgánem bude brojit proti jeho postupu a rozhodnutí [nález sp. zn. II. ÚS 629/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 69/36 SbNU 731)]. Je tedy zásadně nevhodné, pokud je opatrovníkem účastníka řízení ustanovena osoba podřízená orgánu veřejné moci, který vede řízení, a to právě s ohledem na z toho plynoucí konflikt mezi povinnostmi vůči zaměstnavateli a vůči účastníkovi řízení. K uvedenému srov. též např. nález sp. zn. II. ÚS 2966/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 34/56 SbNU 383), nález sp. zn. I. ÚS 2052/08 ze dne 27. 1. 2009 (N 14/52 SbNU 141), nález sp. zn. I. ÚS 3267/07 ze dne 9. 6. 2008 (N 106/49 SbNU 555) a nález sp. zn. II. ÚS 1090/07 ze dne 7. 8. 2007 (N 124/46 SbNU 171) – všechna citovaná rozhodnutí jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>.

18. Namítá-li stěžovatelka, že o faktické nečinnosti opatrovníka svědčí již ta skutečnost, že v dané věci nepodal odvolání, nutno podotknout, že využití opravných prostředků samo o sobě ještě nesvědčí o kvalitě vykonávaného opatrovnictví. Řádný výkon opatrovnictví nelze poměřovat jen vyčerpáním opravných prostředků. Povinností řádně ustanoveného opatrovníka není podávat odvolání za každou cenu. Vedení odvolacího řízení jen pro řízení samotné bez uvedení odvolacích námitek nenaplnuje účel opravného prostředku. Jinými slovy, nelze konstatovat, že jednostupňové správní řízení nemůže být provedeno řádně a pouze podání opravného prostředku mu poskytuje nezbytnou validitu. O to větší důraz je však třeba klást na nezávislost a nestrannost určeného opatrovníka.

19. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ze strany Českého telekomunikačního úřadu především v tom, že správní orgán ustanovil jako opatrovníka svého zaměstnance, který z povahy věci nemohl účinně bránit práva stěžovatelky.

20. Ústavní soud proto ústavní stížnosti jako opodstatněné v celém rozsahu vyhověl a v souladu s § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí zrušil.

Č. 52

K náhradě nákladů řízení o vypořádání společného jmění manželů

1. Změna právního názoru soudu na chování účastníků, jakkoliv se vzhledem k principu důvěry ve správnost a promyšlenost soudního rozhodování jedná jistě o jev nežádoucí, nepředstavuje sama o sobě porušení práva na spravedlivý proces; to však jen za předpokladu, je-li tato změna dostatečně odůvodněna a soud i při novém rozhodování dodrží všechny standardy spravedlivého procesu.

2. Nevyplývá-li z žádného místa odůvodnění rozsudku při novém pojednání věci, ani protokolu o jednání, ani ze spisového materiálu, na základě jakých skutečností dovedil soud zásadní změnu v přisouzení nákladů řízení, je třeba takové rozhodnutí považovat za překvapivé, nepředvídatelné a projev libovůle, zejména představuje-li velmi citelný zásah do majetkových práv stěžovatele. Proti takovému postupu odvolacího soudu je Ústavní soud povinen zasáhnout, aniž by tím však jakkoliv hodnotil správnost příslušných skutkových úvah obsažených ať již v prvním, anebo druhém rozhodnutí odvolacího soudu.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 3. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 1561/13 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Ingrid Žvátorové, zastoupené JUDr. Ladislavem Salvetem, advokátem, se sídlem v Praze 4, Přímětická 1185, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 9. června 2008 č. j. 24 C 150/2002-695, ve znění opravného usnesení ze dne 11. července 2008 č. j. 24 C 150/2002-707 a ve spojení s usnesením ze dne 6. února 2009 č. j. 24 C 150/2002-788, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. dubna 2012 č. j. 53 Co 307, 308/2009-902, ve znění opravného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2012 č. j. 53 Co 307/2009-908, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2013 č. j. 22 Cdo 3384/2012-931, jimiž bylo rozhodnuto ve věci vypořádání společného jmění stěžovatelky a jejího bývalého manžela, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5 a Městského soudu v Praze, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 5, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Ing. Jaromíra Žvátory jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 12. dubna 2012 č. j. 53 Co 307, 308/2009-902, ve znění opravného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2012 č. j. 53 Co 307/2009-908, bylo ve výrocích II a IV porušeno stěžovatelčino právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. dubna 2012 č. j. 53 Co 307, 308/2009-902, ve znění opravného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2012 č. j. 53 Co 307/2009-908, se ve výrocích II a IV ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 15. května 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jímž se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů, kterými dle jejího tvrzení došlo k porušení jejich ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 3 odst. 3, čl. 10 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatelka rovněž v souvislosti s podáním ústavní stížnosti navrhla, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadených rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5 a Městského soudu v Praze ve smyslu ustanovení § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

2. Z obsahu napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu vyplývá, že Obvodní soud pro Prahu 5 (dále jen „obvodní soud“) napadeným rozsudkem vypořádal společné jmění stěžovatelky a jejího v té době již bývalého manžela (dále jen „vedlejší účastník“). Učinil tak podle ustanovení § 150 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, na základě žaloby podané vedlejším účastníkem. Jelikož mezi znesvářenými stranami nedošlo k dohodě, rozhodl obvodní soud, že do výlučného vlastnictví stěžovatelky připadá zejména nemovitost určená k bydlení v hodnotě 830 000 Kč a podíl v bytovém družstvu v hodnotě 2 800 000 Kč. Přitom obvodní soud přikázal stěžovatelce zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 1 965 000 Kč jako vyrovnání. O nákladech řízení vzniklých státu rozhodl soud prvního stupně tak, že každý z účastníků má povinnost nahradit jednu polovinu těchto nákladů. O nákladech řízení vzniklých účastníkům rozhodl podle ustanovení § 142 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále

jen „občanský soudní řád“) tak, že žádnému z nich nenáleží právo na náhradu nákladů řízení, neboť dle výsledku řízení nelze stanovit, kdo z účastníků měl ve věci úspěch. Obě strany podaly proti uvedenému rozhodnutí odvolání. O nich rozhodl Městský soud v Praze (dále též jen „městský soud“) tak, že rozsudek obvodního soudu změnil, přičemž opět vyšel ze zásady rovnosti podílů účastníků na nabytém majetku. Ve výroku rozsudku přiřknul do vlastnictví vedlejšího účastníka nemovitost určenou k bydlení v hodnotě 830 000 Kč, přívěsný vozík v hodnotě 5 000 Kč a osobní automobil v hodnotě 8 000 Kč. Do výlučného vlastnictví stěžovatelky přiřknul hodnotu členského podílu v bytovém družstvu, tj. 2 800 000 Kč, a úspory ve výši 741 030,80 Kč. Přitom odvolací soud stanovil, že žalovaná je povinna zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 1 455 365,90 Kč jako vyrovnání. Výrok o povinnosti nahradit náklady státu potvrdil a dále v souladu s ustanovením § 142 odst. 2 občanského soudního řádu stanovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Stěžovatelka podala proti rozsudku Městského soudu v Praze dovolání. Nejvyšší soud rozhodnutí městského soudu zrušil a vrátil mu věc k dalšímu projednání, když přisvědčil stěžovatelčině námitce ohledně nesprávnosti znaleckého posudku, kterým byla stanovena hodnota podílu v bytovém družstvu, jelikož tato byla posuzována ke dni zániku společného jmění manželů. Nejvyšší soud s odkazem na nejnovější judikaturu (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. září 2010 sp. zn. 31 Cdo 2036/2008) uvedl, že je potřeba vyjít ze stavu a obvyklé ceny podílu v době zániku společného nájmu družstevního bytu a společného členství rozvedených manželů v družstvu. V návaznosti na rozhodnutí Nejvyššího soudu vydal městský soud nové rozhodnutí, v jehož výroku přiřknul do výlučného vlastnictví stěžovatelky členský podíl v bytovém družstvu ohodnocený podle nového znaleckého posudku na částku 1 300 000 Kč. Stěžovatelce byla zároveň uložena povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi jako vyrovnání částku 697 515,90 Kč. Městský soud dále uložil stěžovatelce povinnost nahradit náklady řízení vzniklé státu i vedlejšímu účastníkovi, neboť to dle něj byla stěžovatelka, která svou neochotou dohodnout se celé soudní řízení fakticky vyvolala. Stěžovatelka podala proti novému rozhodnutí městského soudu dovolání, které Nejvyšší soud odmítl jako zjevně bezdůvodné.

II. Argumentace stěžovatelky a vyjádření ostatních účastníků řízení

3. Stěžovatelka předně namítá, že v průběhu řízení nebyly respektovány příslušné zákony a stanovy příslušného bytového družstva, jakož i závazný rozsudek obvodního soudu ze dne 28. prosince 2001 č. j. 28 133/2001-30, kterým byl zrušen společný nájem bytu žalobce a stěžovatelky. Vedle toho stěžovatelka namítá, že v průběhu řízení docházelo k nezákonným praktikám například tím, že se měly obsahově měnit protokoly z jednání

ve prospěch protistrany. Další procesní pochybení spatřuje stěžovatelka v průtazích řízení před obecnými soudy, které bez jejího zavinění trvalo jedenáct let. Za významné porušení spravedlnosti napadeného řízení stěžovatelka považuje to, že jí sice byl přikázán určitý majetek, ale pouze ve virtuální podobě. Úsporami, které jí soud přiznal, stěžovatelka fakticky nedisponuje a vyrovnání za podíl v bytovém družstvu přivedlo stěžovatelku do významné finanční tísně a následně byla proti ní vedena exekuce. Poslední námitka stěžovatelky směřuje proti výroku o náhradě nákladů řízení napadeného rozsudku městského soudu. V prvním rozsudku rozhodl v tomto směru městský soud tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Po zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu však městský soud novým rozsudkem uložil stěžovatelce povinnost nahradit náklady řízení vzniklé státu i vedlejšímu účastníkovi. V této části je dle stěžovatelky rozsudek nepřezkoumatelný a nepředvídatelný, neboť pro změnu nákladových výroků nebylo provedeno žádné dokazování ani jiná skutková zjištění. Nadto stěžovatelka uvádí, že v dovolacím a v navazujícím odvolacím řízení byla úspěšná, neboť její povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi vyrovnání se snížila o 757 000 Kč. Náklady řízení by tak měly být k tíži obou stran sporu. Stěžovatelka tedy uvádí, že při vydání napadeného rozhodnutí městský soud nezohlednil v nákladových výrocích kritérium úspěchu, a proto je třeba toto rozhodnutí považovat za nepředvídatelné a protiústavní. Ze všech uvedených důvodů tedy stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud zrušil napadená rozhodnutí.

4. Návrh na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí opírá stěžovatelka především o svoji tíživou finanční situaci a s ní spojené riziko významného zásahu do jejich základních práv a svobod. Nikomu dalšímu navíc odkladem vykonatelnosti napadených rozhodnutí nevznikne dle stěžovatelky žádná významná újma.

5. Na výzvu Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil městský soud, který v zásadě odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Nadto pouze odmítl, že by soud postupoval nezákonně a měnil např. protokoly z ústních jednání. Proti tomu nakonec ani stěžovatelka nikdy dříve nebrojila. Z toho důvodu městský soud navrhl, aby ústavní stížnosti nebylo vyhověno.

6. Rovněž Nejvyšší soud zaslal k ústavní stížnosti své vyjádření, v němž poukázal na to, že stěžovatelka v řízení před Ústavním soudem toliko opakuje argumenty, s nimiž se už obecné soudy dostatečně vypořádaly. Proto rovněž pro podrobnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a nad rámec toho pouze konstatoval, že některé námitky stěžovatelka v řízení o dovolání neuplatnila, aniž by jí v tom jakákoliv skutečnost bránila, což činí příslušnou část ústavní stížnosti nepřijatelnou. Dále konstatoval, že stěžovatelka sama projevila přání stát se vlastníkem podílu v bytovém

družstvu, a proto si musela být vědoma toho, že bude muset vedlejšímu účastníkovi vyplatit odpovídající finanční vyrovnání. Výroky o náhradě nákladů řízení pak nemohly být předmětem přezkumu v dovolacím řízení. Z uvedených důvodů Nejvyšší soud navrhl, aby Ústavní soud odmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost.

7. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti nevyjádřil, aniž se však svého postavení výslovně vzdal.

8. Stěžovatelka následně využila svého práva repliky, v níž v zásadě zopakovala již dříve uplatněné námítky a důrazně se ohradila vůči tomu, že by si na postup soudů (způsob protokolace) již dříve nestěžovala.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

9. Dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k meritornímu projednání ústavní stížnosti, musel posoudit, zda ústavní stížnost splňuje formální náležitosti na takový návrh kladené zákonem o Ústavním soudu, přičemž shledal, že tomu tak je, neboť ústavní stížnost byla podána oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejím projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s ustanoveními § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení důvodnosti a opodstatněnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud následně posoudil obsah projednávané ústavní stížnosti (§ 42 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu), a dospěl k závěru, že ústavní stížnost představuje v převážné části svého obsahu, s výjimkou části brojící proti výročkům o náhradě nákladů řízení, zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatelky, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi.

11. Vzhledem k charakteru stěžovatelkou vznesených námitek tak Ústavní soud v první řadě připomíná, že je dle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není tedy povolán k přezkumu správnosti výkladu a následné aplikace norem jednoduchého práva. Přezkum činnosti obecných soudů se tak v řízení o ústavní stížnosti omezuje nejčastěji na posouzení dodržení kautel spravedlivého procesu, zakotvených zejména v hlavě páté Listiny. Po prostudování spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že výroky i odůvodnění napadených rozhodnutí v části týkající se merita posuzovaného řízení, tedy samotného vypořádání společného jmění manželů, z tohoto ústavněprávního hlediska plně obstojí.

12. Jednotlivé výroky napadených rozhodnutí vypořádávající zaniklé společné jmění jsou dostatečně odůvodněny a je zřejmé, na základě jakých úvah soudy dospěly k závěrům rozvedeným v odůvodnění. Z odůvodnění rozhodnutí rovněž vyplývá, že soudy přihlédly k návrhům obou stran sporu. Jakkoliv může Ústavní soud chápat stěžovatelčino finanční strádání způsobené exekucí řízením vedeným z důvodu pohledávky vedlejšího účastníka, nelze takový stav označit za zjevně nespravedlivý, jelikož z obsahu napadených rozhodnutí nevyplývá, že by stěžovatelka nechtěla do svého výlučného vlastnictví podíl v bytovém družstvu, naopak o něj stála. Snažila se sice přitom městský soud přesvědčit, že podíl v bytovém družstvu nikdy do společného jmění manželů nespadal, odvolací soud však této argumentaci nepřisvědčil a toliko odlišný názor stěžovatelky a de facto z něj vyplývající stěžovatelčina tíživá finanční situace nemohou založit opodstatněnost její ústavní stížnosti. Sám vedlejší účastník pak v odvolání poukázal na fakt, že stěžovatelce byly přičknuty do výlučného vlastnictví věci velké hodnoty, a žádal proto odvolací soud, aby vlastnictví k těmto věcem přehodnotil právě s ohledem na výši vypořádacího podílu, který by musela stěžovatelka vedlejšímu účastníkovi vyplatit (srov. str. 3 a 4 napadeného rozhodnutí městského soudu). Nejčastěji opakovaná námitka stran „virtuální hodnoty“ stěžovatelce přičteného majetku je typickou ukázkou nesouhlasu stěžovatelky se skutkovým hodnocením obecného soudu, přičemž, jak je uvedeno výše, Ústavnímu soudu zásadně nepřisluší do skutkových zjištění obecných soudů zasahovat. Totéž se týká i obecné námítky vyjadřující stěžovatelčin nesouhlas s výkladem norem podústavního práva, především obecných ustanovení občanského soudního řádu. Ostatní uplatněné námítky (např. tvrzené pozměňování protokolů z ústních jednání v neprospekch stěžovatelky či námitka podjatého způsobu vedení sporu) představují toliko povšechné, zcela nekonkretizované výtky vůči postupu obecných soudů, z nichž ani není patrné, jakým způsobem mohl takový postup bezprostředně zasáhnout základní práva a svobody stěžovatelky. V části brojící proti výrokům napadených rozhodnutí, jimiž bylo vypořádáno společné

jmění stěžovatelky a vedlejšího účastníka, je tedy třeba ústavní stížnost odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost. Jako nepřipustnou je třeba odmítnout stěžovatelčinu námitku protiústavních průtahů v předmětném soudním řízení, neboť stěžovatelka měla po významnou část vedeného řízení (ode dne 1. července 2004) možnost brojit proti takovým průtahům návrhem ve smyslu ustanovení § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, což nečinila.

13. Za opodstatněnou a důvodnou považuje naopak Ústavní soud ústavní stížnost v části brojící proti ve výroku tohoto nálezu uvedené části rozhodnutí městského soudu týkající se náhrady nákladů řízení. Ústavní soud dal v minulosti sice stěžovatelům opakovaně najevo, že problematiku nákladů řízení považuje z ústavněprávního hlediska za podružnou, její řešení nedosahuje obvykle ústavněprávní roviny, a to i vzhledem k dostatečně „flexibilní“ právní úpravě, dávající v této oblasti rozhodujícímu soudu dostatečný prostor ke zvážení všech relevantních právních i skutkových okolností probíhajícího řízení [obdobně např. nález Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2010 sp. zn. II. ÚS 580/10 (N 112/57 SbNU 419), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. Ani ta okolnost, že se jedná o výrok o nákladech řízení, nemůže však vést k tomu, že nebudou respektovány kautely spravedlivého procesu, mezi něž tradičně náleží i zákaz svévolného rozhodování [srov. např. nález ze dne 6. 6. 2013 sp. zn. I. ÚS 4229/12 (N 102/69 SbNU 691), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>] a naplnění souvisejících zásad ochrany legitimního očekávání účastníků a předvídatelnosti soudních rozhodnutí [srov. např. nález ze dne 9. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2881/12 (N 212/71 SbNU 495), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. K tomu však v projednávané věci dle názoru Ústavního soudu došlo, takže bylo nutno věc posoudit v duchu právě zmíněných závěrů plynoucích z jeho prejudikatury.

14. Jak je popsáno výše, rozhodoval městský soud v předmětné věci dvakrát, jelikož proti jeho prvnímu rozhodnutí, jež rozdělilo povinnost nahradit náklady státu a povinnost nést své vlastní náklady na oba účastníky, podala stěžovatelka dovolání, které bylo z významné části úspěšné. Přesto však v tomto druhém rozhodnutí byla stěžovatelce stanovena povinnost uhradit samostatně náklady řízení vzniklé státu (28 188 Kč) i vedlejšímu účastníkovi (228 510 Kč). Zatímco v prvním rozhodnutí tedy odvolací soud s pouhým odkazem na ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu stanovil povinnost každého z účastníků nést své náklady řízení sám, označil ve druhém rozhodnutí vedlejšího účastníka za úspěšnou stranu, resp. stranu dohnanou k podání žaloby stěžovatelčinou neochotou dohodnout se, a proto mu s odkazem na ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu přiznal právo na náhradu nákladů řízení. Z žádného místa

odůvodnění druhého rozsudku ani spisového materiálu však nevyplývá, na základě jakých skutečností dovodil městský soud tento poměrně zásadní posun. K nákladové části výroku nebylo vedeno žádné zjišťování a z žádného místa příslušného spisu nelze dovodit, že by tato otázka byla předmětem při vlastním jednání. Stěžovatelka tak neměla možnost se k této otázce jakkoliv vyjádřit, ačkoliv vzhledem k výši uvedených částek není pochyb o tom, že takové rozhodnutí představuje velmi citelný zásah do jejích majetkových práv. Proto je třeba takovou změnu názoru městského soudu považovat za překvapivou, nepředvídatelnou a projev libovůle, zejména představuje-li velmi citelný zásah do majetkových práv stěžovatele. Proti takovému postupu odvolacího soudu je Ústavní soud povinen zasáhnout, aniž by tím však jakkoliv hodnotil správnost příslušných skutkových úvah obsažených ať již v prvním, anebo druhém rozhodnutí městského soudu.

15. Vytykáne pochybení má sice převážně procesní charakter, neboť spočívá zejména v nedostatečně odůvodněné změně právního názoru, vyústivší v zásah do stěžovatelčích majetkových práv, svou roli však při hodnocení Ústavního soudu hrála i skutečnost, že jen těžko si lze představit, k jaké zásadní skutečnosti odůvodňující tuto změnu názoru městského soudu mohlo dojít v průběhu dovolacího a opakovaného odvolacího řízení, obzvláště odůvodňuje-li městský soud tuto změnu nepřímou tím, že stěžovatelka od počátku nalézacího řízení (ba ještě před ním) kategoricky odmítala jakoukoliv dohodu, a tím stěžovatele donutila podat k obvodnímu soudu žalobu na vypořádání společného jmění manželů. Změna právního názoru soudu na chování účastníků, jakkoliv se vzhledem k principu důvěry ve správnost a promyšlenost soudního rozhodování jedná jistě o jev nežádoucí, nepředstavuje sama o sobě porušení práva na spravedlivý proces; to však jen za předpokladu, je-li tato změna dostatečně odůvodněna a soud i při novém rozhodování dodrží všechny standardy spravedlivého procesu. V tomto směru je třeba konstatovat, že i důvod, o němž městský soud opřel povinnost stěžovatelky nahradit vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení, je zcela nedostatečně vyjádřen toliko obecnou frází, jejímž prostřednictvím soud konstatuje existenci „kategorického odmítání jakkoliv se dohodnout“, aniž by bylo zjevné, z jakého konkrétního důvodu jde tato neschopnost mimosoudní dohody, mezi stranami sporného občanského soudního řízení relativně obvyklá, plně na vrub stěžovatelky. Ústavní soud tedy uzavírá, že městský soud v napadeném rozhodnutí dostatečně nevyložil, v čem spočívá úspěch vedlejšího účastníka ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 občanského soudního řádu, a tudíž je třeba takový výklad a aplikaci zmíněného ustanovení považovat za svévolné. To platí zvláště s ohledem na výše uvedené, když všechny v předchozích fázích řízení (do stěžovatelčina částečně úspěšného dovolání) rozhodující soudy (včetně městského soudu samotného) shledaly vzhledem k charakteru řízení nutnost aplikace

ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu a náklady řízení rozdělil mezi účastníky řízení poměrně. Je tedy úkolem městského soudu tento nedostatek jak z hlediska procesních, tak hmotných ústavních práv napravit a spornou otázku tak vyřešit aplikací ustanovení § 142 občanského soudního řádu, kterou nebude možné označit za svévolnou, tedy postrádající dostatečnou oporu v odůvodnění předmětného rozhodnutí, ani za porušující procesní práva žádné ze stran předmětného řízení. Nesplní-li tuto svou povinnost, nebude ani nadále možné jeho rozhodnutí považovat za oprávněný zásah do stěžovatelčina ústavního práva na ochranu jejího majetku ve smyslu čl. 11 Listiny.

16. Jelikož v daném případě Ústavní soud ze shora vyložených důvodů zjistil, že ve stěžovatelčině případě došlo rozhodnutím soudu o náhradě nákladů řízení k porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, a v důsledku toho i k neoprávněnému zásahu do stěžovatelčina práva na ochranu majetku dle čl. 11 odst. 1 Listiny, bylo ústavní stížnosti v této části vyhověno a příslušné výroky napadeného rozhodnutí Ústavní soud z tohoto důvodu dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Zároveň však, s přihlédnutím k principu minimalizace zásahů do činnosti ostatních orgánů veřejné moci, nepřistoupil ke zrušení napadeného usnesení Nejvyššího soudu, neboť ten se, v souladu s ustálenou judikaturou a ustanovením § 237 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, touto částí dovolání pro nepřipustnost vůbec nezabýval a zachování právní moci jeho rozhodnutí za současného zrušení nákladových výroků napadeného rozhodnutí městského soudu nevyvolá dle Ústavního soudu mezi účastníky nepřiměřenou právní nejistotu. Ústavní soud takto rozhodl mimo ústní jednání, neboť měl za to, že od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci. Ve zbytku pak Ústavní soud ze shora uvedených důvodů návrh odmítl zčásti pro zjevnou nepodstatnost dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a zčásti pro nepřipustnost podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

17. Návrhu stěžovatelky na odklad vykonatelnosti Ústavní soud nevyhověl, neboť vzhledem k celkové délce vedeného řízení a dále pak skutečnosti, že ústavní stížnosti nebylo vyhověno v nejpodstatnější části, jakož i faktu, že stěžovatelce vznikla pochybením městského soudu toliko peněžité, a tedy snadno nahraditelná újma, neshledal naplnění podmínek daných v ustanovení § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

Č. 53

K náhradě nákladů exekuce

1. Ústavní soud je vázán v řízení o ústavní stížnosti ovládaném zásadou dispozitivnosti petitem návrhu, nikoli však jeho odůvodněním. I když proto plně neobstojí argumentace stěžovatelky, kterou chtěla podpořit svou obecnou námitku nespravedlivého výsledku soudního řízení, nebrání to Ústavnímu soudu v tom, aby takový výsledek posoudil i z dalších hledisek zejména v situaci, kdy to má význam pro upřesnění závěrů jeho stávající „exekuční“ judikatury.

2. Povinná, která se nikterak řízení nevyhýbala a která se o existenci pravomocného vykonatelného rozsudku dozvěděla teprve při doručení usnesení o nařízení exekuce, nemohla vědomě způsobit její zastavení. Proto jí bez dalšího nelze uložit náhradu nákladů takové neúspěšné exekuce, a to bez ohledu na bagatelnost její výše. Zásadou pro vypořádání nákladů exekuce v případě, že exekuční titul byl posléze odstraněn, je naopak to, že náklady takové exekuce nese oprávněný.

3. Nebylo-li vzhledem k okolnostem případu spravedlivé požadovat náhradu nákladů neúspěšné exekuce ve smyslu § 89 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ani po povinné, ani po oprávněné, není nespravedlivé, ponese-li náklady exekuce exekutor, dojde-li soud k závěru, že nepostupoval důsledně v intencích § 54 exekučního řádu.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 3. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 2396/13 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Natálie Nataši Dančové, zastoupené Mgr. Michalem Kojanem, advokátem, se sídlem v Praze 1, Pařížská 28, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 14. prosince 2012 č. j. 68 Nc 14/2009-144 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. dubna 2013 č. j. 58 Co 127/2013-171, jimiž byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit náklady exekuce soudnímu exekutorovi, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 4 jako účastníků řízení a Mgr. MUDr. Radana Kuči, soudního exekutora, se sídlem Exekutorský úřad Olomouc, Dvořákova 222/32, a Kooperativa pojišťovny, a. s., Vienna Insurance Group, se sídlem Templová 747/5, Praha 1, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 14. prosince 2012 č. j. 68 Nc 14/2009-144 a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. dubna 2013 č. j. 58 Co 127/2013-171 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a základní právo stěžovatelky vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 14. prosince 2012 č. j. 68 Nc 14/2009-144 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. dubna 2013 č. j. 58 Co 127/2013-171 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí a zásahu

1. Ústavní stížností ze dne 2. 8. 2013 (podanou k poštovní přepravě dne 5. 8. 2013) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí z důvodu porušení svých základních práv a svobod, zejména na spravedlivý proces a na ochranu vlastnictví podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V exekučním řízení, ve kterém stěžovatelka vystupovala jako povinná, jí napadeným usnesením uložil obvodní soud zaplatit náklady exekuce soudnímu exekutorovi ve výši 7 800 Kč. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že předchozím usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 (ze dne 2. 4. 2012 č. j. 68 Nc 14/2009-102) byla exekuce zastavena (viz blíže sub 4) a naopak oprávněně (Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group) bylo uloženo hradit náklady povinné, tedy stěžovatelce. Usnesením odvolacího soudu (ze dne 6. 9. 2012 č. j. 58 Co 341/2012-123) byl však nákladový výrok změněn tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a ohledně nákladů exekuce bylo usnesení soudu prvního stupně zrušeno s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 594/10 ze dne 19. 8. 2010 (N 167/58 SbNU 449), podle něhož povinnost k náhradě nákladů exekuce v případě zastavení exekuce pro následně zjištěné nedostatky exekučního titulu svědčí povinnému. Soud prvního stupně pak v napadeném usnesení vycházel z toho, že soudní exekutor předložil vyčíslení nákladů exekuce, doložil, že odeslal 16 součinnostních dotazů finančním úřadům, prověřil důchod a zaměstnání povinné, existenci vlastnictví nemovitosti apod.

3. Odvolací soud napadeným usnesením usnesení soudu prvního stupně potvrdil. V odůvodnění uvedl, že podle § 89 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, (dále jen „exekuční řád“), dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, který zastavení zavinil, a odká-

zal přitom na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 594/10 (blíže sub 17), přičemž neshledal důvod se od jeho závěrů odchýlit. Oprávněné bylo v nalézacím řízení doručeno usnesení o ustanovení opatrovníka povinné z důvodu jejího neznámého pobytu, oprávněná tak byla informována o ustanovení opatrovníka povinné, nařízeného jednání se nezúčastnila. Podle názoru odvolacího soudu nelze klást oprávněné tyto okolnosti k tíži, když žádná součinnost ke zjištění místa pobytu povinné od ní nebyla vyžadována. Nelze po účastníku spravedlivě požadovat, aby ze své vůle zjišťoval a ověřoval skutečnosti, z nichž soud v řízení vycházel. Nelze mu tak klást k tíži ani skutečnost, že neuvedl místo pojištění (viz k tomu sub 4), pokud to po něm nebylo požadováno. Z obsahu spisu nelze dovodit, že by oprávněná v téže době s povinnou komunikovala, tedy že by jí byla tehdejší kontaktní adresa povinné známa. Pokud povinná poukazovala na komunikaci s oprávněnou, kterou připojila k návrhu na odklad exekuce, jednalo se o korespondenci z roku 2004, nalézací řízení přitom bylo zahájeno až 30. 3. 2007. Odvolací soud tak setrval na svém stanovisku, že v daném případě je třeba úhradu nákladů exekuce uložit povinné v souladu s judikaturou Ústavního soudu k této problematice. Vycházel přitom z toho, že v době nařízení exekuce vykonatelný exekuční titul existoval a povinná měla na základě tohoto titulu svou platební povinnost stanovenou tímto titulem splnit, třebaže byl posléze tento titul zrušen. Vzhledem k tomu, že tak neučinila dobrovolně, nastoupila nucená exekuce se všemi důsledky z toho plynoucími. Povinná má však v takovém případě možnost domáhat se náhrady nákladů exekučního řízení po státu z titulu odpovědnosti za nesprávný úřední postup. Odvolací soud dále uvedl, že soudní exekutor ve smyslu § 47 exekučního řádu přistupuje k provádění exekuce ihned poté, co mu je doručeno usnesení o nařízení exekuce, jeho právní moci nevyčkává. Soud prvního stupně podle odvolacího soudu správně zjistil, že soudní exekutor exekuční činnost v dané věci již vykonával, požádal o součinnost různé úřady a banky za účelem zjištění majetku povinné, doručoval řadu písemností.

II. Argumentace stěžovatelky

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že podle § 79 o. s. ř. v tehdy platném znění se nalézací řízení zahajuje na návrh. V něm je žalobce povinen označit bydliště účastníků a ve věcech vyplývajících z obchodně závazkových vztahů mimo jiné další údaje potřebné k identifikaci účastníků. Oprávněná v nalézacím řízení označila stěžovatelčinu adresu jako účastníka řízení vadně. Tato adresa je a byla veřejně přístupná v živnostenském rejstříku a je stejná jako její minulé i současné místo podnikání. Oprávněná jako tehdejší žalobkyně taktéž neuvedla stěžovatelčinu korespondenční adresu, kterou před žalobou běžně používala, a tato je taktéž uvedena

v živnostenském rejstříku jako místo provozovny, a dokonce to bylo právě místo, které bylo pojištěno. Soud měl napravit pochybení oprávněné – tehdejší žalobkyně, což neučinil. Nicméně je možno konstatovat spoluzavinění oprávněné (tehdy žalobkyně) na procesním výsledku. Stěžovatelka se ptá, proč má nést náklady soudního exekutora ona, která neporušila nic, a nikoli oprávněná, která porušila toho tolik. Proto podle stěžovatelky náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 594/10 – který totiž vychází z neexistence zanedbání náležitě opatrnosti oprávněnou – na její případ nedopadá. Náhrada nákladů exekutora proto měla být uložena oprávněné. Stěžovatelka zdůrazňuje, že pokud se na nedostatecích exekučního titulu (exekuční titul byl později zrušen) nijak nepodílela, pak neexistuje racionální důvod, proč by měla platit náklady exekutora.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

5. Obvodní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že respektoval právní názor odvolacího soudu, a proto uložil povinné uhradit soudnímu exekutorovi náklady řízení. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že výtky stěžovatelky směřují zejména na nesprávného právního posouzení věci, v čemž nelze spatřovat porušení jejího práva na spravedlivý proces. Zároveň poukázal na „charakter tohoto stadia civilního řízení a náležitosti řízení exekučních“.

6. Vedlejší účastníci (oprávněná a soudní exekutor) se k ústavní stížnosti nevyjádřili, aniž se svého postavení výslovně vzdali.

IV. Formální předpoklady projednání návrhu

7. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

8. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

9. Ústavněprávní rovina nynější věci se podává již z dosavadní nálezové judikatury, která řešila v principu otázky podobné – kterému subjektu lze spravedlivě uložit povinnost hradit náklady exekučního řízení [srov. např. nálezy ze dne 19. 8. 2010 sp. zn. II. ÚS 594/10 (viz výše), ze dne 9. 10. 2008 sp. zn. III. ÚS 1226/08 (N 170/51 SbNU 85), ze dne 5. 5. 2009 sp. zn. IV. ÚS 314/09 (N 110/53 SbNU 375), ze dne 18. 6. 2009 sp. zn. IV. ÚS 395/07 (N 146/53 SbNU 787), všechny dostupné na <http://nalus.usoud.cz>].

10. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že náhrada nákladů exekutora měla být uložena oprávněně, neboť v nalézacím řízení opakovaně pochybila. Jednak oprávněná uvedla mylně adresu (jako místo podnikání), jednak tehdy neuvedla stěžovatelčinu korespondenční adresu, kterou před žalobou běžně používala a která se navíc kryla s pojištěným místem pro podnikání.

11. Těmto námitkám však Ústavní soud přisvědčit nemohl s ohledem na obsah jím vyžádaného soudního spisu. Stěžovatelka argumentuje tím, že adresa B. byla a je veřejně přístupná v živnostenském rejstříku a že je stejná jako její minulé i současné místo podnikání, pročez oprávněná uvedla adresu stěžovatelky v žalobě podle ní vadně. Oprávněná podala v nalézacím řízení žalobu k soudu dne 30. 3. 2007, přičemž ve spise je založen výpis právě z veřejné části živnostenského rejstříku ze dne 19. 4. 2007, kde je naopak zapsána jako místo podnikání ta adresa, kterou oprávněná v žalobě uvedla (A. – č. I. 5). Adresa oprávněnou uvedená v žalobě rovněž odpovídala sídlu povinné (a současně adrese pro písemný styk) uvedenému v pojistné smlouvě, od níž se žaloba odvíjela (tuto smlouvu oprávněná k žalobě přiložila).

12. Nelze souhlasit ani s námitkou stěžovatelky, podle níž měla oprávněná pochybit, pokud (v nalézacím řízení) neuvedla kontaktní adresu stěžovatelky. Ústavní soud si nemohl ve spisovém podkladu nevšimnout, že oprávněná kontaktní adresu stěžovatelky v nalézacím řízení ve skutečnosti uvedla – byť nikoli přímo v žalobě – neboť kontaktní adresa byla uvedena v přílohách k žalobě (srov. dopisy přiložené k žalobě). Ostatně sama stěžovatelka například v návrhu na obnovu řízení argumentuje, že tato adresa „byla součástí procesního spisu – uvedena na listině (Ukončení pojistné smlouvy“ ze dne 30. 4. 2004) předložené žalobcem ...“ (č. I. 40); v ústavní stížnosti však tento kontext stěžovatelka nechává stranou. Nadto lze poukázat na napadené usnesení městského soudu, podle něhož „z obsahu spisu nelze dovodit, že by oprávněný v téže době s povinnou komunikoval, tedy že by mu byla tehdejší kontaktní adresa povinné známa. Pokud povinná poukazovala na komunikaci s oprávněným, kterou připojila k návrhu na odklad exekuce, jednalo se o korespondenci z roku 2004, nalézací řízení přitom bylo zahájeno až 30. 3. 2007“. Z uvedeného plyne, že s výše uvedenými vývody stěžovatelky se Ústavní soud nemohl ztotožnit. Oprávněná

v nalézacím řízení ani v exekučním řízení (zejména navržením exekuce) nepochybila, nelze jí vytýkat nedostatek náležité opatrnosti, zastavení exekuce nezavinila, což však neznačí automaticky, že zavinění musí být připsáno stěžovatelce jako povinné.

13. Zde je třeba zdůraznit, že Ústavní soud je vázán v řízení o ústavní stížnosti, jinak ovládaném zásadou dispozitivnosti, petitem návrhu, nikoli však jeho odůvodněním. I když proto v daném případě plně neobstojí argumentace stěžovatelky, kterou chtěla podpořit své obecné námitky nespravedlivého a neudržitelného výsledku soudního řízení, nebrání to Ústavnímu soudu v tom, aby takový výsledek posoudil i z dalších hledisek zejména v situaci, kdy to má význam pro upřesnění závěrů jeho stávající „exekuční“ judikatury.

14. Ke zrušení nalézacího rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 11. 12. 2007 č. j. 12 C 227/2007-27 došlo v důsledku pochybení soudu (ustanovil opatrovníka stěžovatelce, aniž by řádně zkoumal její dosažitelnost na jiných adresách než přímo v žalobě uvedených, přitom obecně dostupných). Proto po oprávněné nelze spravedlivě požadovat, aby důsledky pochybení soudu šly k její tíži v tom smyslu, že by jí byla uložena povinnost platit náklady exekuce. Potud se názory stěžovatelky a Ústavního soudu rozcházejí.

15. Ústavní soud však nemohl přijmout ani možný opačný vývod, neboť ani po stěžovatelce nelze spravedlivě požadovat, aby uvedené důsledky zastavení exekuce (tj. její vzniklé náklady) šly k tíži právě jí, když její zastavení rovněž nezavinila. Toho si byl dobře vědom i sám Městský soud v Praze. V předchozím kasačním usnesení (ze dne 6. 9. 2012 č. j. 58 Co 341/2012-123) – toliko však ve vztahu k otázce náhrady nákladů exekučního řízení mezi oprávněnou a povinnou – totiž cituje nálezy Ústavního soudu vztahující se právě na situaci, kdy podle slov městského soudu zavinění zastavení exekuce (pro nedostatek exekučního titulu) nelze shledat na straně žádného z účastníků.

16. Z napadených usnesení tudíž nevyplývá racionálně obhajitelný důvod, proč náklady exekuce byly připsány právě k tíži stěžovatelky, když stejně bylo možno bez chybějícího podkladu přiřknout jejich úhradu oprávněné, která je se stěžovatelkou, z hlediska podílu na zastavení exekuce, ve srovnatelné situaci. Je třeba v této souvislosti připomenout platnost obecné zásady, že je to právě oprávněný, kdo za normálních okolností (viz ale sub 19) ponese odpovědnost za náklady neúspěšné exekuce.

17. Obecné soudy v projednávané věci argumentují tak, že povinnost povinné k úhradě nákladů exekuce (exekutorovi) plyne z nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 8. 2010 sp. zn. II. ÚS 594/10. Tomuto závěru však Ústavní soud nemohl přisvědčit. Soudy vyšly z následující části citovaného nálezu: „Co se týče povinného, na nějž povinnost hradit náklady exekuce po zruše-

ní napadeného rozhodnutí přejde, je tato povinnost odůvodněna tím, že v době nařízení výkonu rozhodnutí bezpochyby existoval vykonatelný titul a povinný měl na základě tohoto titulu svoji povinnost zaplatit stanovenou tímto titulem splnit, třebaže posléze byl tento titul zrušen. Vzhledem k tomu, že tak neučinil dobrovolně, nastoupila nucená exekuce se všemi důsledky z toho plynoucími (tedy i s povinností podílet se na náhradě nákladů řízení). Povinný však měl (a stále má) možnost, a toto řešení bylo akceptováno v nálezu sp. zn. II. ÚS 2085/09 ze dne 16. 9. 2009 (N 203/54 SbNU 519), domáhat se náhrady nákladů exekučního řízení po státu z titulu odpovědnosti za nesprávný úřední postup.“

18. Podstatná okolnost, ze které lze usuzovat případnou relevantnost závěru nálezu sp. zn. II. ÚS 594/10 na projednávanou věc, spočívá v předpokladu reálné možnosti povinného splnit právní povinnost uloženou rozsudkem soudu. V tehdejší věci byl do vydání pozdějšího kasačního nálezu Ústavního soudu stav takový, že existoval pravomocný vykonatelný titul a povinný jeho obsah znal. Přitom však neplnil povinnost z něj plynoucí „pouze“ proto, že namítal vadnost rozsudku, jehož vykonatelnost ovšem nebyla Ústavním soudem odložena ve smyslu § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel proto před zahájením exekuce vědomě porušoval právní povinnost uloženou mu tímto rozsudkem. Popíral tak současně účel právní moci soudního rozhodnutí, čímž zasahoval nežádoucím způsobem do pravomocně zjednaného právního stavu. Tehdejší oprávněný byl naopak v legitimním očekávání, že povinný bude vůči němu plnit po právní moci takového rozsudku, když pouhý odkaz na okolnost, že byla podána ústavní stížnost (při neexistenci odkladu vykonatelnosti rozsudku ze strany Ústavního soudu), jejíž osud nebylo možno předvídat, nemohl sloužit jako důvod pro takové odepření poslušnosti. Proto Ústavní soud rozhodl, že náklady exekuce mají jít k tíži povinnému, s tím dodatkem (stejným jako v nyní napadených usneseních), že má právo domáhat se náhrady nákladů exekuce po státu z titulu odpovědnosti státu za nesprávný úřední postup.

19. V nyní posuzované věci však vystupují podstatně jiné okolnosti, které – jak bylo shora uvedeno – nic nemění na zásadě, že je to zásadně oprávněný, kdo nese odpovědnost za náklady neúspěšné exekuce, nicméně vedou k potřebě zvážení dalších významných skutečností. Stěžovatelka, se kterou nebylo jednáno, která se nikterak řízení nevyhýbala a pro kterou byl ustanoven opatrovník, se totiž o existenci pravomocného vykonatelného rozsudku (kterým jí byla uložena právní povinnost k peněžitému plnění) dozvěděla teprve při doručení usnesení o nařízení exekuce (dne 3. 4. 2010, č. l. 11; rozsudek byl doručen opatrovníkovi stěžovatelky dne 7. 1. 2008 a právní moc byla vyznačena na den 23. 1. 2008). Stěžovatelka tudíž před zahájením exekuce o existenci vlastní právní povinnosti nevěděla, a proto ji ani vědomě porušit nemohla, takže pro obdobnou aplikaci

nákladového výroku citovaného nálezu Ústavního soudu nelze nalézt v projednávané věci dostatečný důvod. Náhradu nákladů neúspěšné exekuce ve smyslu § 89 exekučního řádu jí proto nelze bez dalšího spravedlivě uložit, a to bez ohledu na bagatelnost její výše.

20. Pro posouzení věci je dále významné to, že obecné soudy v nyní posuzované věci *a priori* vyloučily variantu, že by náklady exekuce šly k tíži samotnému exekutorovi, když v jeho postupu lze shledat pochybení ve smyslu požadavků na postup podle § 54 exekučního řádu, zejména jeho 7. odstavce. Soudy vyložily, proč nerozhodly, že náhrada nákladů exekuce se exekutorovi nepřiznává. Ústavní soud připomíná, že soudní praxe tak v analogických situacích (až později zjištěné nedostatky exekučního titulu) mnohdy postupuje (srov. např. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. 5. 2011 č. j. 29 Co 421/2010-171 či usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29. 3. 2011 č. j. 22 Co 528/2010-84). Ústavní soud pak tuto praxi již shledal ústavně souladnou, když v usnesení ze dne 14. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 1619/11 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) odmítl ústavní stížnost exekutora s argumentací: „Ústavní soud se ve svém stanovisku plněna ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06 (ST 23/42 SbNU 545) zabýval ústavněprávní konformitou řešení otázky, za jakých podmínek mohou obecné soudy v případě zastavení exekuce uložit povinnému nebo oprávněnému nahradit exekutorovi její náklady. Vypořádal se zde i s námitkou, že exekutor, jako nositel veřejné moci, má mít vždy zajištěnu úhradu nákladů exekuce, jak tvrdí stěžovatel, a uvedl, že je to exekutor, který má z úspěšného provedení exekuce zisk, ale současně nese i riziko, že majetek povinného nebude dostačovat k uspokojení oprávněného, ale i nákladů exekuce, přičemž jej nelze bezdůvodně přenášet na osobu oprávněnou. Skutečnost, že v konečném důsledku nebudou uspokojeny všechny jeho nároky, není protiústavní. Riziko, které exekutor nese, je odůvodněno a do značné míry kompenzováno jeho, v podstatě monopolním, postavením při provádění exekucí. Citované stanovisko odkazuje na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *van der Musselle proti Belgii* (rozsudek ze dne 23. 11. 1983), v němž bylo zdůrazněno, že rizika podstupovaná v souvislosti s výkonem určité profese, včetně rizika neuhrazení odměny za odvedenou práci, jsou vyvažována výhodami souvisejícími s touto profesí. Tyto závěry lze bez dalšího vztáhnout i na činnost a postavení exekutora (usnesení sp. zn. I. ÚS 9/06 ze dne 31. 8. 2006, II. ÚS 254/06 ze dne 17. 10. 2006; dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), jenž svým návrhem a provedením zápisu do seznamu exekutorů dal souhlas s prováděním exekuční činnosti a s tím spojenými riziky, i takovými, že ne ve všech případech dosáhne uspokojení svých zákonných nároků.“ Zde se sluší v principu poukázat též na usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 8. 2007 sp. zn. I. ÚS 1673/07 a ze dne 17. 10. 2007 sp. zn. III. ÚS 2357/07 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), která

z ústavněprávních hledisek aprobovala stav nepřiznání náhrady nákladů exekutorovi vůbec, tedy ani v budoucnosti (v tehdejších věcech byla exekuce zastavena pro úmrtí povinného a zastavení dědického řízení pro nemožnost). Nebylo-li vzhledem k okolnostem případu spravedlivé požadovat náhradu nákladů neúspěšné exekuce ve smyslu § 89 exekučního řádu ani po povinné, ani po oprávněné, není nespravedlivé, ponese-li náklady exekuce exekutor, dojde-li soud v dalším řízení k závěru, že nepostupoval důsledně v intencích § 54 exekučního řádu.

21. Uvedené platí o to více, když v nyní hodnoceném exekučním řízení lze shledat pochybení exekutora. Na tom nic nemění fakt, že toto pochybení exekutora nezpůsobilo zastavení exekuce; smyslem je nalézt odpověď na otázku, kterému subjektu – oprávněné, povinné či exekutorovi – má jít „nejspravedlivěji“ k tíži pochybení státu (soudu) v nalézacím řízení ve smyslu povinnosti nést náklady exekuce, byť třeba „pouze“ dočasně [do zaplacení náhrady škody v režimu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů].

22. Je třeba připomenout, že od 1. 11. 2009 se návrh na odklad exekuce podává pověřenému exekutorovi, přičemž návrhy na odklad exekuce doručené přímo soudu se neprodleně postoupí exekutorovi neformálním přípisem podle § 54 odst. 1 ve spojení s § 55b odst. 4 exekučního řádu (srov. též Kasiková, M. a kol. Exekuční řád. Komentář. 3. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, komentář k § 54). Podle § 54 odst. 7 exekučního řádu: „Nevyhoví-li exekutor návrhu na odklad exekuce do 7 dnů, postoupí jej společně s exekučním spisem k rozhodnutí exekučnímu soudu, který o něm rozhodne bez zbytečného odkladu, nejpozději do 15 dnů.“

23. V nynější věci byl návrh na odklad exekuce doručen exekutorovi soudem již dne 30. 4. 2010 (č. 1. 26). V tomto neformálním přípisem soud exekutorovi poukázal na jeho pravomoc (v souvislosti s novelou exekučního řádu) vlastním rozhodnutím exekuci odložit, či na případný „další postup“, a výslovně odkázal na § 54 exekučního řádu. Nicméně exekutor nepostupoval v souladu s § 54 odst. 7 exekučního řádu a jeho účelem a neinformoval soud o tom, že návrhu na odklad exekuce nevyhoví. To i přesto, že exekutorovi byl dne 8. 6. 2010 doručen další návrh stěžovatelky na odklad exekuce (č. 1. 37), čímž se mu povinná s návrhem na odklad exekuce připomenula. Samotný soud se tak ze své iniciativy musel exekutora dotazovat, zda již bylo rozhodnuto o návrhu na odklad exekuce (srov. přípis doručený exekutorovi dne 5. 8. 2010, č. 1. 67). Dokonce exekutor ani na tuto v podstatě v pořadí již druhou urgenci (viz druhý návrh stěžovatelky na odklad exekuce) nereagoval, v důsledku čehož exekuci odložil sám Obvodní soud pro Prahu 4, a to až dne 7. 9. 2010 (č. 1. 69), tedy více než

čtyři měsíce po doručení návrhu na odklad exekuce exekutorovi. V takovém případě nelze spravedlivě požadovat hrazení nákladů takto neúspěšné exekuce podle § 89 exekučního řádu po povinné, a to bez ohledu na vyšší částky, kterou by jinak byla povinna zaplatit. V takovém případě nelze aplikovat závěry o bagatelním sporu.

24. Přitom smyslem krátkých lhůt stanovených pro vydání rozhodnutí o návrhu na odklad exekuce (7 dnů pro exekutora a lhůta bez zbytečného odkladu, nejpozději 15 dnů pro soud) je dosáhnout rozhodnutí o odkladu co možná nejrychleji, a tím co nejméně zasahovat do stavu nejistoty povinného ohledně dalšího provádění exekuce. Uvedené lhůty jsou dokonce blízké lhůtám pro rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření (srov. § 75c odst. 2 o. s. ř. v tehdy platném znění), čímž zákon význam rozhodnutí o návrhu na odklad exekuce k rozhodování o předběžném opatření připodobňuje. Proto průtahy v rozhodování o odkladu exekuce mají mít podle zákonodávce obecně zjevně vskutku nemalý negativní dopad do sféry povinného.

25. Napadenými usneseními obecných soudů tudíž došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a jejího základního práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl v plném rozsahu a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu obě napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil. Bude nyní na obecných soudech, aby rozhodly v intencích právních názorů vyjádřených v tomto nálezu.

Č. 54

K výši nákladů exekučního řízení v případě dobrovolného plnění povinného po nařízení exekuce

Skutečnost, že stěžovatel jako povinný nevyužil všech prostředků obrany proti rozhodnutí o platebním rozkazu, a tím důvodnosti nařízení exekuce, nezabývá soud povinnosti rozhodnout o námitkách proti důvodnosti a výši náhrady nákladů řízení a odměny exekutora v případě, kdy povinný plnil bez vědomosti o nařízení exekuce dobrovolně, bez průtahů a v plné výši dlužné částky bez přímé účasti exekutora, přičemž předtím svým postupem dal oprávněně zřetelně najevo, že tak učiní.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 10. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 3507/13 ve věci ústavní stížnosti hlavního města Prahy, se sídlem v Praze 1, Mariánské nám. 2, zastoupeného JUDr. Petrem Balcarem, advokátem, se sídlem v Praze 1, Panská 6, proti příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora JUDr. Milana Makariuse, Exekutorského úřadu Praha-západ, ze dne 12. srpna 2013 č. j. 156 EX 635/12-60, ve znění opravného usnesení soudního exekutora JUDr. Milana Makariuse, Exekutorského úřadu Praha-západ, ze dne 30. srpna 2013 č. j. 156 EX 635/12-62, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 17. září 2013 č. j. 49 EXE 1025/2012-152, kterým byly zamítnuty stěžovatelovy námitky, za účasti soudního exekutora JUDr. Milana Makariuse, Exekutorského úřadu Praha-západ, a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a OTIDEA, a. s., se sídlem v Praze 1, Na Příkopě 988/31, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 17. září 2013 č. j. 49 EXE 1025/2012-152 došlo k porušení stěžovatelova ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 17. září 2013 č. j. 49 EXE 1025/2012-152 se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud obdržel dne 19. listopadu 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí orgánů veřejné moci, jimiž dle jeho tvrzení došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i práv vyplývajících z čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. Z obsahu napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu, který si Ústavní soud pro posouzení ústavní stížnosti vyžádal, se podávají následující skutečnosti. Dne 18. srpna 2011 vydal Obvodní soud pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) platební rozkaz č. j. 16 C 82/2011-10, kterým stěžovateli nařídil zaplatit částku 9 419 412 Kč s příslušenstvím a náhradou nákladů řízení ve výši 648 328 Kč obchodní společnosti OTIDEA, a. s., (dále jen „vedlejší účastnice“). Stěžovatel podal 8. září 2011 proti tomuto platebnímu rozkazu odpor, který byl obvodním soudem odmítnut jako opožděný. Stěžovatel se proti tomuto rozhodnutí obvodního soudu odvolal, avšak Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) potvrdil usnesením ze dne 29. února 2012 č. j. 12 Co 479/2011-40 závěry obvodního soudu jako správné.

3. Právní moc platebního rozkazu byla stanovena na 9. září 2011 a k jejím vyznačení soudem došlo dne 7. května 2012, přičemž tuto skutečnost dovozuje Ústavní soud ze spisového materiálu; stěžovatel ve své stížnosti uvádí jako den vyznačení právní moci platebního rozkazu 4. května 2012. Stěžovatel po vyznačení právní moci na platebním rozkazu začal vyvíjet aktivitu ke zjištění čísel bankovních účtů, na které měl plnit. Čísla účtů byla stěžovateli sdělena dopisem doručeným dne 14. května 2012. Stejněho dne podal oprávněný návrh na nařízení exekuce, přestože byl dle tvrzení stěžovatele ujištěn, že tento bude bezodkladně plnit. Dne 15. května 2012 byla usnesením obvodního soudu nařízena exekuce a jejím provedením byl pověřen JUDr. Milan Makarius – soudní exekutor Exekutorského úřadu Praha-západ (dále jen „exekutor“ nebo „soudní exekutor“). Dne 16. května 2012 byl stěžovatelem zadán příkaz bance k zaplacení částky 10 311 150 Kč a dle jeho tvrzení teprve o necelé čtyři hodiny později mu byla doručena výzva od soudního exekutora k dobrovolnému splnění vymáhané povinnosti. Uvedená částka byla připsána na účet oprávněného 17. května 2012 a následně dne 25. května byla na účet oprávněného připsána částka 34 300 Kč, která představovala zbylou část úroků z prodlení za období od 1. května do 17. května 2012.

4. Soudní exekutor vydal dne 4. června 2012 příkaz k úhradě nákladů exekuce, proti kterému podal stěžovatel ve lhůtě námítky, které byly obvodním soudem shledány důvodnými, protože obvodní soud příkaz k úhradě nákladů exekuce zrušil. Přitom shledal, že nebylo s ohledem na výše uvedené tvrzení postaveno najisto, zda stěžovatel plnil svou povinnost dobrovolně, nebo až na výzvu soudního exekutora. Dle obvodního soudu tato skutečnost měla dále být předmětem zkoumání v řízení o zastavení exekuce, které bylo zahájeno návrhem stěžovatele ve stejný den, kdy podal námítky proti příkazu k úhradě nákladů exekuce. V tomto řízení o zastavení exekuce obvodní soud rozhodl dne 9. srpna 2012 tak, že exekuci zastavil podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“) ve spojení s ustanovením § 52 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy z důvodu, že vymáhané právo již zaniklo uhrazením pohledávky stěžovatelem. Obvodní soud ve výroku také konstatoval, že žádná ze stran nemá nárok na náhradu nákladů a vyzval soudního exekutora, aby sdělil, zda požaduje náklady exekuce a případně je vyčísлил. Proti rozhodnutí o zastavení exekuce podala vedlejší účastnice odvolání, o kterém rozhodl městský soud usnesením ze dne 6. prosince 2012 č. j. 20 Co 440/2012-92 tak, že prvostupňové usnesení změnil a návrh na zastavení exekuce zamítl. Městský soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že pohledávka oprávněného byla vymožena plněním stěžovatele v rámci exekuce, a tudíž nelze přisvědčit splnění podmínek pro zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. g) občanského soudního řádu. Městský soud dále uvedl, že pro okamžik splnění dluhu není podstatné, kdy stěžovatel zadal příkaz své bance, ale kdy byla příslušná částka připsána na účet oprávněného, což se stalo až po doručení výzvy k dobrovolnému splnění povinnosti od soudního exekutora. Poukázal také na skutečnost, že není zásadně významné, kdy se stěžovatel o čísle příslušného účtu dozvěděl, jelikož vymáhaná pohledávka se zakládá na platebním rozkazu, který nabyl právní moci již 9. září 2011, a z toho je zřejmé, že stěžovatel měl dostatek času ke zjištění čísla účtu, na které měl plnit. Z obsahu spisu rovněž vyplývá, že se jedná o shodné číslo účtu, které je uvedeno na smlouvě, jež byla základem právního vztahu mezi stěžovatelem a oprávněným. Městský soud také konstatoval, že stěžovatel mohl svou povinnost splnit složením finančních prostředků do úřední úschovy. Z těchto důvodů byla stěžovatelova argumentace stran neznalosti čísel účtů shledána jako zjevně účelová. V poučení byl stěžovatel upozorněn na možnost podat proti rozhodnutí dovolání k Nejvyššímu soudu.

5. Stěžovatel následně dne 18. prosince 2012 podal další návrh na zastavení exekuce, tentokrát podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. h)

občanského soudního řádu, jelikož spatřoval v nařízení exekuce a ve velmi rychlém postupu soudního exekutora jednání v rozporu s dobrými mravy a v rozporu s účelem právní úpravy exekučního řízení, a to hlavně proto, že podání návrhu na nařízení exekuce nebylo důvodné, protože existovalo minimální riziko, že stěžovatel svou pohledávku neuhradí. Z toho stěžovatel vyvozoval tzv. „jiné důvody“ pro zastavení exekuce ve smyslu ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu. Obvodní soud dne 18. června 2013 řízení o návrhu na zastavení exekuce podaném stěžovatelem zastavil, jelikož shledal neodstranitelný nedostatek podmínek řízení, spočívající v existenci překážky věci rozhodnuté, kterou představovalo vydání výše uvedeného usnesení městského soudu.

6. Soudní exekutor dne 12. srpna 2013 vydal napadený příkaz k úhradě nákladů exekuce, kterým vyčíslil náklady oprávněného částkou 238 612 Kč a náklady exekuce částkou 1 544 855,40 Kč. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel námitky, které byly obvodním soudem dne 17. září 2013 napadeným usnesením zamítnuty, jelikož stěžovatel v nich neuváděl právně relevantní skutečnosti k posouzení správnosti příkazu k úhradě nákladů exekuce, nýbrž pouze předkládal připomínky týkající se důvodnosti nařízení exekuce. S těmi se však již dříve vypořádal městský soud ve svém usnesení ze dne 6. prosince 2012 č. j. 20 Co 440/2012-92. Proti zmíněnému usnesení obvodního soudu a proti předcházejícímu příkazu soudního exekutora k úhradě nákladů exekuce ve znění oprávněného usnesení podal stěžovatel projednávanou ústavní stížnost.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření dalších účastníků

7. Stěžovatel namítá, že za dané skutkové situace nemají vedlejší účastnice ani exekutor nárok na náhradu nákladů vynaložených v rámci exekučního řízení. Stěžovatel zejména nesouhlasí s vyšší nákladů exekučního řízení a má za to, že při rozhodování o námitkách proti exekučnímu příkazu obvodní soud nerespektoval závaznou judikaturu Ústavního soudu. Tímto postupem byl protiústavně ztenčen stěžovatelův majetek, čímž došlo k zásahu do vlastnického práva, jehož ochranu garantuje čl. 11 Listiny. Stěžovatel své závěry opírá rovněž o plenární nález sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.), který se věnoval problematice tzv. „přisudkové vyhlášky“, jež byla jako neústavní tímto náležen zrušena. Dle přesvědčení stěžovatele lze závěry tohoto rozhodnutí analogicky vztáhnout i na vyhlášku č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „vyhláška č. 330/2001 Sb.“), která upravuje výpočet odměn exekutorů. Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, odměna exekutora v exekučním řízení by měla odrážet složitost,

odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti, což soud a exekutor v dané věci nerespektovali. Exekutor dle stěžovatele nečinil v dané věci žádné faktické úkony, nýbrž pouze zaslal výzvu k dobrovolnému plnění, což lze považovat za tzv. formulářový úkon, a proto nelze hovořit o složitosti a namáhavosti exekuční činnosti, která by odůvodňovala nárok na odměnu ve výši 1 544 855,40 Kč. Stěžovatel navíc namítá, že svůj závazek plnil dobrovolně bez vědomosti o nařízení exekuce a bez jakékoliv souvislosti s tím, že obdržel od soudního exekutora výzvu k dobrovolnému plnění. Vyčíslení nákladů odporuje navíc dobrým mravům, neboť je dle něj vyloučeno, aby vedlejší účastnice podala návrh na nařízení exekuce, když se od stěžovatele spolehlivě dozví, že bude plnit, přičemž v tomto případě nebylo pochyb, že stěžovatel svůj závazek splní. Vzhledem k právní povaze stěžovatele, jako územního samosprávného celku s miliardovým ročním rozpočtem, je daný postup o to více v rozporu s dobrými mravy, neboť oprávněný dle názoru stěžovatele podal návrh na nařízení exekuce zcela bezúčelně, tedy pouze proto, aby mu vznikl nárok na náhradu nákladů exekučního řízení. Z rychlého sledu událostí, kdy se všechny relevantní kroky (návrh na nařízení exekuce, nařízení exekuce, výzva soudního exekutora k dobrovolnému plnění) odehrály během tří dnů, vyvozuje stěžovatel nemravný koordinovaný postup oprávněného a soudního exekutora. Ze všech výše uvedených důvodů tak stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

8. Ústavní soud si vyžádal vyjádření příslušného exekutora, obvodního soudu a vedlejší účastnice. Příslušný exekutor a vedlejší účastnice na tuto žádost nereagovali. Ze strany obvodního soudu obdržel Ústavní soud vyjádření, ve kterém tento soud konstatoval, že nepovažuje námítky stěžovatele za důvodné, jelikož nesměřují proti samotnému příkazu k úhradě nákladů exekuce, ale směřují zejména proti důvodům exekučního řízení. V podrobnostech odkázal na usnesení městského soudu ze dne 6. prosince 2012 č. j. 20 Co 440/2012-92, který se námítkami brojícími proti důvodům exekuce podrobně zabýval.

9. Stěžovatel následně využil svého práva repliky, v níž uvedl, že mezi činností exekutora a jím vyúčtovanou odměnou je extrémní nepoměr zasahující stěžovatelova majetková práva. Exekutor v zásadě toliko odeslal vyplněnou formulářovou výzvu k dobrovolnému splnění vymáhané povinnosti. Taková činnost rozhodně nemůže být honorována odměnou ve výši půl druhého milionu korun, a to tím spíše, že z takové činnosti nevyplývá ani teoreticky žádná hmotná odpovědnost, dopustil-li by se exekutor nějakého pochybení. Stejně bezprávný je i nárok vedlejšího účastníka, který se rozhodl si k vymáhané povinnosti přidat „bonus“ v podobě nákladů exekučního řízení, ač neměl vzhledem k chování a právnímu statusu stěžovatele nejmenší důvod se domnívat, že jeho dluh nebude v řádu dnů zcela uhrazen.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

10. Dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k meritornímu projednání ústavní stížnosti, musel posoudit, zda ústavní stížnost splňuje formální náležitosti na takový návrh kladené zákonem o Ústavním soudu, přičemž shledal, že tomu tak je, neboť ústavní stížnost byla podána oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s ustanoveními § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

11. Ústavní soud posoudil všechny okolnosti případu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

12. Tvrzení, jimiž se stěžovatel snaží prokázat dobrovolnost svého plnění oprávněnému, představují pouze zopakování námitek, jež byly vzneseny již v řízení o zastavení exekuce, kde se jimi také podrobně zabýval městský soud ve svém usnesení ze dne 6. prosince 2012 č. j. 20 Co 440/2012-92. Stěžovatel, ač v tomto směru poučen, nevyužil možnosti podat proti tomuto rozhodnutí dovolání, a tudíž nese za své nepříznivé procesní postavení sám odpovědnost. Ústavní soud tedy nemůže obsah takových námitek posoudit, jakkoliv jsou jimi nadnesené otázky z hlediska ochrany základních práv a svobod a principu ochrany dobrých mravů důležité, neboť opačným postupem by fakticky připustil obcházení procesních podmínek zákonné lhůty a přípustnosti ústavní stížnosti, které jsou v daném případě z čistě formálního hlediska snad dodrženy, fakticky by však projednáním předmětných námitek přezkoumával Ústavní soud uvedené usnesení městského soudu, které je v právní moci, a tedy závazné pro zúčastněné osoby, již více než jeden rok. Z tohoto důvodu se Ústavní soud uvedenými námitkami dále nezabýval.

13. Oproti výše uvedenému Ústavní soud shledal jako důvodnou námitku brojící proti soudnímu přezkumu určení výše nákladů exekučního řízení. Předně je třeba v tomto směru připomenout, že Ústavní soud je povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva či hodnocení skutkového stavu toliko tehdy, nerespektuje-li postup obecných soudů základní práva a svobody, zejména vykročí-li při něm soudy z mezí daných hlavou pátou Listiny. Hodnocení napadených rozhodnutí opřel Ústavní soud o ustálený závěr své judikatury, pokládající problematiku nákladů řízení z ústavněprávního hlediska za akcesorickou záležitost, jejíž řešení nedosahuje obvykle ústavněprávní roviny. Je tomu tak i vzhledem k dostatečně „flexibilní“ právní úpravě, dávající v této oblasti rozhodujícímu soudu

potřebný prostor ke zvážení všech relevantních právních i skutkových okolností probíhajícího řízení [např. nález Ústavního soudu ze dne 20. května 2010 sp. zn. II. ÚS 580/10 (N 112/57 SbNU 419)]. O to více platí tento závěr pro problematiku nákladů exekučního řízení, jež mnohem častěji postihuje osoby, které jednaly v rozporu se svými právními povinnostmi. To však nezabavuje Ústavní soud povinnosti, s ohledem na jeho poslání ochrany ústavnosti, zasáhnout i v této oblasti, zjistí-li porušení zákazu svévole či libovůle rozhodování, spočívající např. v nepřihlédnutí k relevantním námitkám některého z účastníků řízení [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 12. května 2004 sp. zn. IV. ÚS 563/03 (N 71/33 SbNU 209), nález Ústavního soudu ze dne 22. září 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565) nebo nález Ústavního soudu ze dne 29. března 2011 sp. zn. III. ÚS 3606/10 (N 57/60 SbNU 739)]. Takové námitky obvodní soud v napadeném usnesení velice stručně odmítl s poukazem na to, že jsou právně irelevantní a z největší části se s nimi již vypořádal městský soud v usnesení ze dne 6. prosince 2012 č. j. 20 Co 440/2012-92. Další námitky označil obvodní soud za již vyřešené anebo neopodstatněné, neboť výše nákladů a povinnost jejich náhrady byla dle něj stanovena v souladu s právními předpisy. Stěžovatel však v námitkách podaných proti příkazu k úhradě nákladů exekuce poměrně obsáhle brojil jak proti skutečnosti, že by měl oprávněnému nebo exekutorovi nějaké náklady hradit, tak proti samotné výši vyměřených nákladů (č. l. 141 a násl. soudního spisu). Z hlediska pravidel výkonu veřejné moci ve smyslu čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy tak v soudním řízení požadoval ochranu jak před svévolí, tak i libovůlí postupu exekutora vykonávajícího právě veřejnou moc. Ochrany ze strany soudní moci se mu však v rozporu s čl. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy nedostalo, když obvodní soud rozhodl, aniž reagoval na stěžovatelem vznesenou argumentaci opírající se o judikaturu Ústavního soudu v této oblasti.

14. Závěrem obvodního soudu totiž lze přisvědčit jen v té části, kde poukázal na námitky týkající se důvodů nařízení exekuce. Ve zbývající části se však již s jeho závěry nemohl Ústavní soud ztotožnit. Obvodní soud se především nezabýval otázkou možného vztáhnutí judikatury Ústavního soudu na oprávněnost vyměřené výše nákladů řízení, ačkoli se jí stěžovatel dovolával. Dále měl rozhodující soud posoudit oprávněnost požadovaných nákladů vedlejší účastnice, a to jak z hlediska namítané účelnosti jejich vynaložení, tak rovněž jejich výše s ohledem na provedené úkony, jakož i otázku samotné nutnosti provedení těchto úkonů s ohledem na právní povahu stěžovatele a ochranu výkonu práv v rámci dobrých mravů. Skutečnost, že určité okolnosti měly pro stěžovatele po právu nepříznivý dopad na počátku a v průběhu exekučního řízení, nezabavuje soud povinnosti zvážit dopad těchto znovu explicitně uplatněných námitek do oblasti náhrady nákladů řízení, zvláště v situaci, kdy náhrada požadovaných nákladů řízení

představuje významný zásah do majetkových práv stěžovatele. S ohledem na výše uvedené měl tedy obecný soud povinnost prověřit oprávněnost uplatněných nákladových nároků jak exekutora, tak oprávněné strany exekučního řízení. Vzhledem k tomu, že zmíněné povinnosti nedostál, nezbylo Ústavnímu soudu než konstatovat porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu jeho oprávněných zájmů a řádné projednání jeho věci ve smyslu čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 11 odst. 1 Listiny. Ústavní soud přitom vzal v potaz, aniž by jakkoliv předjímal rozhodnutí obvodního soudu, že řešení stěžovatelem nadnesených otázek lze označit přinejmenším za neustálené. Relativně časté zásahy Ústavního soudu jsou důkazem toho, že exekuční řízení nepředstavuje z hledisek spravedlnosti a předvídatelnosti ustálenou a předvídatelně regulovanou oblast výkonu státní moci. Tím spíše je nutné, aby se účastníci exekučních řízení dočkali alespoň ze strany soudů, pověřených dle čl. 4 Ústavy ochranou základních práv a svobod, zevrubně a srozumitelně interpretace jejich právních závěrů, které by současně respektovaly ustálenou judikaturu Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

15. V dané věci nemohl Ústavní soud přehlédnout, že obecný soud, i přes stěžovatelovy námitky, v podstatě pouze bez dalšího převzal vyčíslení nákladů řízení provedené příslušným exekutorem, skládající se z částky 238 612 Kč jako nákladů oprávněné strany exekučního řízení a částky 1 544 855,40 Kč jakožto nákladů exekuce. Stěžovatel přitom proti výši této částky vznesl rozhodně nikoliv irelevantní námitku rozporu takto stanovené částky s judikaturou Ústavního soudu a principy spravedlnosti a dobrých mravů. Posoudit důvodnost takové námitky a spravedlivé vyvážení stěžovatelových zájmů se zájmy ostatních dotčených osob bylo úkolem obecného soudu, a protože se tak nestalo, tak ještě bude. Ústavní soud může na tomto místě toliko zopakovat klíčové závěry své judikatury, potenciálně na projednávaný případ dopadající.

16. Od vydání nálezu pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.) zastává Ústavní soud, aniž by zpochybňoval právo exekutorů na spravedlivou odměnu za provádění exekuční činnosti, závěr, že odměna exekutora by neměla vycházet pouze z přímé závislosti na výši vymoženého plnění, ale má odrážet i složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce. Ve zmíněném nálezu, kterým zrušil právní úpravu odvozující odměnu exekutora toliko od výše vymoženého plnění, vytknul navíc Ústavní soud právní úpravě i chybějící „výchový“ prvek, když de iure nebyla dána možnost „ocenit“ to, že povinný dlužník splní sám svoji povinnost (bez přímé exekuce), byť v poslední možný moment. V celé řadě navazujících rozhodnutí [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 998/09 ze dne 30. 6. 2009 (N 152/53 SbNU 849), sp. zn. III. ÚS 3168/08 ze dne 18. 3. 2010 (N 58/56 SbNU 623), sp. zn. II. ÚS 3335/11 ze dne 23. 8. 2012 (N 143/66

SbNU 183) nebo nález sp. zn. II. ÚS 2348/12 ze dne 8. 8. 2013 (N 143/70 SbNU 341)] Ústavní soud potvrdil výše uvedenou zásadu nutnosti ochrany povinného před způsobením nepřiměřené újmy i v případech dobrovolného splnění závazku, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením. Snížený rozsah odměny soudního exekutora nemusí vždy vycházet jen z § 11 odst. 1 vyhlášky č. 330/2001 Sb., ale měl by v jednotlivých případech zohledňovat rozsah činnosti, kterou soudní exekutor před splněním v exekuci vykonal.

17. Ze skutkového stavu je zřejmé, že za základ pro výpočet náhrady nákladů exekuce považovali jak soudní exekutor, tak i obvodní soud pouze celkovou výši vymáhaného plnění, a nebrali tak vůbec v potaz tu skutečnost, že stěžovatel, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku v plné výši bez přímé účasti exekutora dobrovolně a bez průtahů vedlejší účastníci uhradili. V takové situaci lze o mravnosti a spravedlnosti více než milionové odměny exekutora s úspěchem pochybovat, a to tím spíše, že exekutor, na rozdíl od advokátů, realizuje přímo státní moc, resp. veřejnou službu, k jejímuž výkonu je na základě zákona zmocněn. Podobný přístup k získávání příjmů přitom Ústavní soud fakticky odmítl i v úpravě odměňování advokátů [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.)]. Je proto úkolem obecných soudů, aby spravedlivě vyvažovaly příslušným exekutorem vyčíslené náklady nejen s ohledem na výše uvedenou nutnost ochrany zájmů povinné osoby, ale rovněž i s ohledem na s ní spojené principy výkonu státní moci (srov. čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 89 odst. 2 Ústavy).

18. Podobně nekriticky přistoupily obecné soudy k vykázaným nákladům oprávněné strany exekučního řízení, a nevypořádaly se tak dostatečně s nikoliv zjevně neopodstatněnou námitkou rozporu výše nákladů s principem ochrany postupu dle dobrých mravů, jakož i s námitkou neúčelnosti vedlejší účastníci vynaložených nákladů. V tomto směru bude povinností obvodního soudu napravit vzniklé porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces, v jehož důsledku došlo rovněž k významnému neoprávněnému zásahu do stěžovatelova práva na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny.

19. Ústavní soud tedy mimo ústní jednání z výše uvedených důvodů částečně vyhověl ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené rozhodnutí obvodního soudu. V souladu se zásadou minimalizace zásahů do činnosti obecných soudů Ústavní soud volí pouze taková kasační opatření, jež v minimální míře zasahují do pravomoci jiných orgánů veřejné moci. V daném případě má Ústavní soud za to, že k ochraně práv stěžovatele dostatečně postačuje zrušení usnesení obvodního soudu. Takový postup odůvodňuje i samotná povaha

věci, neboť exekutora, který v napadeném příkaze výše uvedeným způsobem vyčíslil náklady exekučního řízení, lze vzhledem k jeho zjevně osobnímu zájmu jen těžko považovat za nezávislý orgán, po němž by bylo možné spravedlivě požadovat, aby při určování své odměny kritizoval nedostatky vlastní činnosti. Navíc v řízení o ústavní stížnosti není Ústavní soud zásadně oprávněn hodnotit, zda určená výše nákladů řízení odpovídá povaze vymáhaného závazku či nikoliv. Teprve v řízení o námitkách proti příkazu k úhradě nákladů exekuce se exekutor fakticky stává stranou kontradiktorního soudního řízení, v němž má soud posoudit jednotlivé zájmy všech zúčastněných osob a tyto na základě racionálních úvah nestranným způsobem spravedlivě vyvážit. Podstata vytýkaného pochybení spočívá zejména v rovině procesní a Ústavní soud není příslušný k tomu, aby jakkoliv rozhodnutí obvodního soudu předjímal. I z toho důvodu Ústavní soud nepřistoupil ke zrušení napadeného příkazu k úhradě nákladů exekuce a ústavní stížnost v této části odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

20. Současně senát Ústavního soudu poznamenává, že postup obvodního soudu (stejně jako jiných soudů v citované judikatuře) považuje za exces z hlediska čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny. Proto zatím nepovažoval za nezbytně nutné přerušit řízení s návrhem na posouzení ústavnosti § 6 vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů. Bude-li výše odměny exekutora počítána v rozporu s právním názorem Ústavního soudu na tuto problematiku z částky, která by mohla být vymozena, a nikoli z částky vymoženého plnění (tedy v podobě jakési zvláštní daně vybírané exekutorem místo státu a v jeho prospěch), bude nutno tento závěr přehodnotit.

Č. 55

K problematice bankovního poplatku za správu úvěru

1. Pojem bagatelní věci je reflexí významu, který takovým sporům v oblasti civilního procesu přikládá zákonodárce; i když právní úprava řízení před Ústavním soudem ve smyslu čl. 88 odst. 1 Ústavy České republiky tento pojem dosud nezná, nelze přezkum takových soudních rozhodnutí ze strany Ústavního soudu zcela vyloučit, avšak jen za podmínky, půjde-li o intenzitu zásahu kolidující s podstatou a smyslem základního práva a svobody podle čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nebo bude-li zpochybněna právní jistota účastníků soudního řízení v důsledku chybějící kognice soudů vyšších stupňů, popř. významné nejednotnosti v rozhodování nalézacích soudů.

2. Tento přezkum Ústavního soudu se ve vztahu k judikatuře obecných soudů ovšem může uplatnit jen v rovině ústavního pořádku, zejména tam, kde Ústava České republiky výslovně předpokládá zapojení obecných soudů do plnění role ochrany základních práv a svobod člověka a občana (viz čl. 1 odst. 1 *in fine* a čl. 4 Ústavy České republiky), případně tam, kde excesivní aplikace obyčejného práva může vést k porušení ústavního pořádku. Ústavní soud jinak nemůže zastoupit roli zákonodárce nebo posláni nejvyšších soudních instancí.

3. Vyloučení přezkumu tzv. bagatelních sporů je založeno navíc tou skutečností, že podle § 157 odst. 4 o. s. ř. (*a contrario* § 157 odst. 2 o. s. ř.) se v odůvodnění rozsudku uvádí pouze předmět řízení, závěr o skutkovém stavu a stručné právní posouzení věci, což by znamenalo, že v případě přezkumu takového rozhodnutí (a jeho odůvodnění) by tak byly na postup Ústavního soudu kladeny daleko vyšší nároky než na rozhodování obecného soudu, neboť pro uplatnění úplné kognice by musel postupovat tak, že by chybějící části odůvodnění ve smyslu § 157 odst. 2 o. s. ř. musel domýšlet.

4. Ani počet sporů před obecnými soudy nemůže být důvodem zásahu Ústavního soudu, a to nejen sjednocujícího, jestliže to, co osobní zájem stěžovatelky přesahuje, nenaplnuje kritéria důvodnosti.

5. Spotřebitelský vztah není bezprostředně regulován na úrovni specifického ústavního práva, nicméně není ani od působení ústavně zaručených základních práv a svobod izolován, takže v tomto právně regulovaném vztahu se působení základních práv a svobod projevuje jako povinnost státu taková základní práva a svobody v tomto spotřebitelském vztahu chránit (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky) jak vytvářením podmínek pro uzavírání spotřebitelských smluv, tak při řešení sporů z nich vyplývajících. Princip autonomie vůle v těchto soukromoprávních vztazích a současně princip svobody podnikání však tím

nemůže být nahrazován jednostranně ochrannými (paternalistickými) zásahy ze strany státu.

6. Právní ochrana spotřebitele z hlediska základních práv a svobod může být odvozována ze zvláštností jeho zpravidla slabšího postavení (disparity) ve smluvním (spotřebitelském) vztahu. K tomuto postavení (disparitě) má stát povinnost přihlídnout v rámci úpravy smluvního vztahu v podobě právních a institucionálních prostředků ochrany spotřebitele. Zásah Ústavního soudu by proto přicházel v úvahu v situaci, ve které by fakticky jedna strana tohoto vztahu určovala jednostranně smluvní podmínky, které by druhé straně nezbylo než akceptovat, neboť oproti situaci zvažování veřejného zájmu a možnosti omezení základních práv a svobod v případě hodnocení proporcionality zásahu veřejné moci je zde posuzována otázka smluvní svobody, kde se na obou stranách vztahu uplatňuje princip autonomie vůle chráněný čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 10. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 ve věci ústavní stížnosti Simony Týdlačkové, zastoupené JUDr. Petrem Tomanem, advokátem, TOMAN, DEVÁTÝ & PARTNEŘI advokátní kancelář, s. r. o., se sídlem Trojanova 12, Praha 2, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 21. října 2013 č. j. 7 C 289/2013-176, kterým byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o zaplacení 7 200 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení poplatkem za správu úvěru, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 4 jako účastníka řízení a České spořitelny, a. s., IČO 45244782, se sídlem Olbrachtova 1929/62, Praha 4, zastoupené JUDr. Tomášem Sokolem, advokátem, Advokátní kancelář Brož & Sokol & Novák, s. r. o., se sídlem Sokolská 60, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Ústavní stížnost se zamítá.

II. V části týkající se rozhodnutí o náhradě nákladů řízení vedeného před Obvodním soudem pro Prahu 4 ve věci sp. zn. 7 C 289/2013 se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností ze dne 9. 12. 2013, doručenou Ústavnímu soudu téhož dne, se stěžovatelka domáhala vydání nálezu, v němž by Ústavní soud vyslovil, že rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále též jen „obvodní soud“) ze dne 21. října 2013 č. j. 7 C 289/2013-176 byla porušena její základní práva zaručená čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), čl. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie, a kterým by v záhlaví uvedený rozsudek zrušil.

2. Současně stěžovatelka Ústavnímu soudu navrhla, aby postupoval ve smyslu § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Důvodem mělo být, že v současné době probíhá řada řízení v obdobných věcech, přičemž vzniká riziko, že když Ústavní soud rozhodne s větším časovým odstupem, může být jeho rozhodnutí jen akademické ve vztahu k soudním rozhodnutím, která budou v mezidobí obecnými soudy vydána.

3. Jak je patrné z ústavní stížnosti a napadeného rozsudku jako její přílohy, stěžovatelka se žalobou směřující proti České spořitelně, a. s., domáhala zaplacení 7 200 Kč s příslušenstvím, a to z titulu bezdůvodného obohacení. V předmětné žalobě stěžovatelka uvedla, že s žalovanou uzavřela dne 13. 7. 2007 smlouvu o úvěru, na jejímž základě jí byl účtován poplatek za správu úvěru ve výši 150 Kč měsíčně, a to aniž by jí žalovaná přesvědčivě vysvětlila, jaké služby jsou za něj poskytovány. Z tohoto důvodu mělo být ujednání o předmětném poplatku neplatné pro neurčitost a nerosrozumitelnost, neplatné mělo být také kvůli porušení zákazu odchýlit se od zákona v neprospěch spotřebitele, jakož i pro rozpor s dobrými mravy a s požadavkem dobré víry (přiměřenosti), jehož důsledkem byla značná nerovnováha v právech a povinnostech stran. Stěžovatelka v této souvislosti upozornila, že smlouva o úvěru je smlouvou spotřebitelskou a adhezní, a proto je třeba ji vykládat ve prospěch spotřebitele, resp. k tíži strany, která jako první použila sporný výraz, což byla žalovaná. Dle stěžovatelky ujednání o poplatku představovalo zneužívající klauzuli, neboť za poplatek jsou poskytovány blíže nespécifikované služby, které navíc mohou být bez dalšího měněny. Z hlediska ochrany spotřebitele stěžovatelka nepovažovala za podstatné, zda spotřebitel byl s poplatkem srozuměn, či nikoliv.

4. Napadeným rozsudkem obvodní soud tuto žalobu zamítl a stěžovatelce uložil zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení částku 6 534 Kč, když dospěl k závěru, že ujednání o poplatku za správu úvěru není neurčité, resp. má všechny náležitosti právního úkonu ve smyslu § 37 odst. 1

zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „obč. zák.“). Při posuzování určitosti projevu vůle vycházel z toho, že je třeba aplikovat nejen § 35 obč. zák., ale i § 266 odst. 3 obchodního zákoníku (dále též jen „obch. z.“), načež shledal, že poplatky spojené se spotřebitelským úvěrem byly zcela běžnou praxí v bankovním světě, mají oporu v právním řádu a počítá se s nimi při srovnávání cen úvěrových produktů na trhu (v podobě roční procentní sazby nákladů – dále jen „RPSN“), stěžovatelka na základě předmětného ustanovení plnila, aniž by určitost ujednání zpochybňovala, existuje také velké množství rozhodnutí, jimiž soudy ujednání o poplatcích považovaly za platnou součást úvěrové smlouvy. Na tom nic dle soudu nemění, že poplatek byl sjednán jako paušální a nebylo vymezeno, jaké konkrétní služby jsou poskytovány. Následně soud zkoumal, zda nedošlo k odchýlení se od ustanovení § 497 obch. z., jež by zakládalo relativní neplatnost předmětné smlouvy (§ 55 odst. 1 a 2 obč. zák.), a dospěl k závěru, že neexistuje obecný zákaz brát na sebe v rámci jednoho smluvního závazku jiné povinnosti než ty, které pro daný smluvní typ stanoví zákon, a na tom nemění nic ani princip ochrany spotřebitele zakotvený v § 51 a násl. obč. zák. a ve směrnici Rady č. 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „Směrnice“). Obvodní soud posuzoval neplatnost daného ujednání i z hlediska § 56 odst. 1 obč. zák. a dospěl k závěru, že tento případ nenastal, neboť sjednání poplatku představuje ujednání o ceně ve smyslu § 56 odst. 2 obč. zák., a z téhož důvodu neshledal ani porušení § 3 odst. 1 obč. zák. O nákladech řízení soud rozhodl podle § 142 odst. 1 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), přičemž stěžovatelčin návrh na použití § 150 o. s. ř. neakceptoval s tím, že u něj byly podány řádově tisíce žalob na bezdůvodné obohacení za neoprávněně účtované poplatky, přičemž nejde o agendu, se kterou v rámci činnosti svého právního oddělení mohla žalovaná počítat.

II. Argumentace stěžovatelky

5. V úvodu své obsáhlé ústavní stížnosti stěžovatelka uvádí, že je seznámena s judikaturou Ústavního soudu týkající se přípustnosti přezkumu rozhodnutí obecných soudů v tzv. bagatelních věcech, současně však upozorňuje na nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3143/08 (N 59/52 SbNU 583), podle kterého označení sporů o částky do 10 000 Kč jako bagatelních není, na rozdíl od sporů o částky do 2 000 Kč, přílehavé, a vyvozuje, že by měla být v daném případě připustnost přezkumu daleko širší. Kromě toho spotřebitelů, kteří se jako ona domáhají vydání bezdůvodného obohacení z titulu neoprávněně inkasovaných poplatků za vedení a správu úvěru, je asi 6 tisíc a žalovaná jistina v souhrnu přesahuje částku 28 mil. Kč. Obecné soudy přitom tyto spory nerozhodují jednotně, protože

v některých řízeních žalobám vyhovují (rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 18. 4. 2013 sp. zn. 25 C 261/2012 a ze dne 15. 10. 2013 sp. zn. 8 C 115/2013) nebo bankám nárok na zaplacení poplatku nepřiznávají (rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 12. 6. 2013 sp. zn. 25 Co 60/2013), a pokud žaloby spotřebitelů zamítají, v odůvodnění svých rozhodnutí se rozcházejí nebo si dokonce odporují (rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 27. 5. 2013 sp. zn. 10 C 49/2013); do tohoto procesu vstoupil i finanční arbitér a dospěl k právním závěrům odlišným od právních závěrů obecných soudů (nálezev ev. č. 5700/2013 ze dne 15. 7. 2013). S ohledem na to stěžovatelka vyjádřila přesvědčení, že by Ústavní soud měl do procesu rozhodování o poplatcích za vedení účtu vstoupit a sjednotit rozhodovací praxi obecných soudů, případně jim poskytnout určité vodítko, jinak hrozí, že se rozhodovací praxe bude odlišovat ještě více, čímž dojde k popření principu právní jistoty jako ústavně normativního výrazu demokratického právního státu.

6. Dalším důvodem, proč by Ústavní soud měl napadené rozhodnutí přezkoumat, má být skutečnost, že toto je zjevně excesivní, neboť obvodní soud zcela pomíjí judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu i příslušnou právní úpravu. Prvním důvodem je, že soud nesprávně akcentoval zásadu autonomie vůle smluvních stran, když nedostatečně zhodnotil zásadu ochrany spotřebitele jako slabší smluvní strany, dále nesprávně posoudil otázku určitosti a srozumitelnosti předmětného ujednání (§ 37 odst. 1 obč. zák.), nevyložil pochybnosti vzniklé při výkladu smluvních ujednání ve prospěch spotřebitele (§ 55 odst. 3 obč. zák.), nesprávně posoudil zhoršení postavení spotřebitele podle uzavřené smlouvy oproti postavení spotřebitele podle zákona (§ 55 odst. 1 obč. zák.), odepřel jí přezkum, zda smlouva o úvěru obsahuje podmínky, jejichž důsledkem je značná nerovnováha v právech a povinnostech stran v neprospěch spotřebitele (§ 56 odst. 1 ve spojení s § 55 odst. 2 obč. zák.), nezabýval se porušením zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně spotřebitele“) bankou, která mají za následek absolutní neplatnost předmětného ujednání (§ 4, 5 a 12 zákona o ochraně spotřebitele), a nesprávně posoudil soulad smluvních ujednání o poplatku s dobrými mravy (§ 3 odst. 1, § 39 obč. zák.).

7. Stěžovatelka má za to, že předmětný poplatek je „poplatkem za nic“, že byl akceptován spotřebiteli jako „nutné zlo“, přičemž prý je „otázkou ústavního rozměru neposkytnutí ochrany spotřebiteli, který se jí stanoveným postupem domáhal“, další otázkou má být, zda „je možné vnutit spotřebiteli neurčitě smluvní ujednání a jeho splnění následně vynucovat s odkazem na zásadu *pacta sunt servanda*“. Stěžovatelka se posléze v obecné rovině vyjadřuje k principům ochrany spotřebitele, přičemž poukazuje na čl. 38 Listiny základních práv Evropské unie, čl. 169 Smlouvy

o fungování Evropské unie, jakož i na Směrnici, dále pak cituje z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2013 sp. zn. 33 Cdo 1201/2012, načež uzavírá, že pro spotřebitelské smlouvy je charakteristická vyšší míra ochrany spotřebitele jako jedné smluvní strany, která nemůže nevýhodné podmínky odmítnout. Podle jejího názoru lze ochranu spotřebitele podřadit pod ústavní princip rovnosti v jeho materiálním pojetí (čl. 1 Listiny), kdy princip autonomie vůle a princip rovnosti jsou doplňovány a korigovány principem ekvity či spravedlnosti.

8. Svou námitku vadného postupu soudu podle § 37 odst. 1 obč. zák. pak stěžovatelka zdůvodňuje tím, že sice její závazek platit 150 Kč měsíčně je určitý a srozumitelný, není ale tomu tak v případě závazku banky za daný poplatek poskytovat služby, protože ze smlouvy ani jejích příloh nelze zjistit, jaké konkrétní služby a úkony jí banka poskytla či měla poskytnout. To vede k neplatnosti daného ujednání ve smyslu citovaného ustanovení. Kromě toho smlouva o úvěru obsahovala pouze výši sjednaného úroku, sporný poplatek byl uveden v příloze smlouvy – sazebníku bankovních poplatků (dále jen „sazebník“), který neznala a který se v průběhu trvání smluvního vztahu opakovaně měnil. Stěžovatelka současně (ve stručnosti řečeno) poukazuje na to, že banka řádně nevysvětlila, za jaké služby či úkony je poplatek inkasován, a tvrdí, že jí banka žádné plnění neposkytla a že úvěrový účet slouží k evidenci splátek úvěru pouze bance. Odmítá přitom názor obvodního soudu, že poskytnutí služeb není třeba prokazovat, neboť jde o paušální platbu, a to z důvodu, že podle jejího názoru je tento v rozporu s písemně vyjádřeným obsahem smlouvy, která definuje poplatek jako „cenu poskytnutých služeb a provedených úkonů“.

9. Argument soudu, že ujednání smlouvy o úvěru je určité a srozumitelné, neboť se uplatní zásada *pacta sunt servanda*, je podle stěžovatelky nesprávný, protože tuto zásadu lze uplatnit výhradně na platná smluvní ujednání. Odmítá i jeho názor, že poplatky spojené se spotřebitelským úvěrem byly a jsou běžnou praxí a že jsou předpokládány právní úpravou, neboť to nemá žádný vztah k určitosti a srozumitelnosti daného ujednání, smlouva o úvěru byla navíc uzavřena před nabytím účinnosti zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, a především neměla povahu spotřebitelského úvěru ve smyslu § 2 písm. a) citovaného zákona, také v úvěrové smlouvě nebyla sazba RPSN sjednána a ani ze zmínky v daňových předpisech nelze vyvozovat určitost a srozumitelnost daného ujednání anebo to, že by bylo možné užití daného institutu aprobovat za každé situace. Také skutečnost, že soudy mnoho let na základě tohoto úkonu plnily, jak uvedl obvodní soud, nečiní z neplatného úkonu úkon platný, navíc dříve běžná praxe spotřebitelských smluv obsahujících lichvářské úroky nebo určité rozhodčí doložky nebránila soudům vyslovit jejich neplatnost. Stěžovatelka upozorňuje rovněž na to, že na roz-

díl od banky nebyla oprávněna činit žádné úkony směřující k úhradě jakýchkoliv dluhů vůči ní a že jí není nic známo o soudních rozhodnutích, kterými byly poplatky uznány jako platně ujednané v rámci úvěrové smlouvy, neboť takový důkaz nebyl proveden, a ani se nejedná o notorietu (§ 121 o. s. ř.).

10. Stěžovatelka namítá i porušení procesních pravidel, kdy soud část jí navržených důkazů neprovedl, aniž by o tom jakkoliv rozhodl, část sice provedl, avšak v napadeném rozsudku se o nich nezmínil, což má představovat případ tzv. opomenutých důkazů. S ohledem na tuto skutečnost, jakož i na to, že soud odhlédl od předmětné smlouvy o úvěru, mají být jeho závěry svévolné a v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, a tudíž i – ve smyslu judikatury Ústavního soudu – protiústavní.

11. V další části ústavní stížnosti stěžovatelka, poukazujíc mj. na řadu nálezů Ústavního soudu, podrobně pojednává o principu autonomie vůle, případně zásadě *pacta sunt servanda* s tím, že tyto je třeba korigovat principem ochrany spotřebitele. Vývozuje přitom, že vůle spotřebitele musí být upřednostněna před formálními projevy této vůle, a vzhledem k tomu, že neměla možnost o vedlejších ustanoveních úvěrové smlouvy vyjednávat ani si vybrat jinou banku, neboť v dané době všechny banky účtovaly stejný poplatek, byla její svobodná vůle fakticky eliminována. S odkazem na § 55 odst. 3 obč. zák. a na ustanovení čl. 5 věty druhé Směrnice se pak stěžovatelka domáhá použití výkladu, který je pro spotřebitele co nejpříznivější.

12. Stěžovatelka brojí rovněž proti právnímu posouzení věci obvodním soudem z hlediska ustanovení § 55 odst. 1 obč. zák. Argumentuje tím, že je zřejmé, že spotřebitel, který platí předmětný poplatek, je v horším postavení než spotřebitel, který takový poplatek neplatí, a že kdyby probíhala řádná kontraktace (formou individuálního vyjednávání), spotřebitel by na takové ujednání nepřistoupil. Tato skutečnost má být vodítkem při výkladu citovaného ustanovení, jak plyne z rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 3. 2013 ve věci C-415/11. Předmětné ujednání je výhodné pro banku, protože přenáší rizika výkyvů na finančních trzích z banky na spotřebitele. Zatímco totiž úrokové sazby lze měnit jen se souhlasem klientů, výši poplatků si banka může jednostranně určit a měnit, se splácením úvěru také stoupá procentuální vyjádření poplatku vůči dosud nesplacenému dluhu. O nevýhodnosti má svědčit i snaha velkého množství klientů získat zaplacené poplatky zpět. V tom stěžovatelka spatřuje porušení § 55 odst. 1 obč. zák., jehož důsledkem je neplatnost podle § 39 obč. zák. Stěžovatelka upozorňuje, že obvodní soud v odůvodnění nesprávně uvedl, že předmětné ujednání je ve smyslu § 55 odst. 2 obč. zák. stíženo relativní neplatností, správně mělo jít o neplatnost absolutní, a namítá, že prokázala, že u banky měla dva účty – běžný a úvěrový, který nepoužívala, resp. nepotřebovala, a zřídila si ho jen proto, aby si mohla vzít u banky úvěr,

přičemž banka sama z jejího běžného účtu strhávala platby, převedla je na úvěrový účet a následně na účet svůj. Vzhledem k výše uvedenému stěžovatelka uzavřela, že smluvní úprava se odchýlila od zákona, přičemž došlo ke zhoršení jejího postavení, neboť musí platit poplatek, který zákon neupravuje, navíc za vedení úvěrového účtu, který rovněž zákon neupravuje a nepotřebuje.

13. Pokud jde o další námitku, která směřuje vůči interpretaci a aplikaci § 56 odst. 1 obč. zák. ze strany obvodního soudu, stěžovatelka na základě především judikatury Soudního dvora Evropské unie vyvozuje, že povinností soudu je ověřit, zda banka, pokud by s ní jako spotřebitelkou jednala poctivě a přiměřeně, mohla rozumně očekávat, že by s takovou klauzulí souhlasila v rámci individuálního vyjednávání o obsahu smlouvy, načež konstatuje, že smluvní ujednání o poplatku za činnosti, které nejsou stěžovateli poskytovány nebo jsou vykonávány pouze v zájmu banky, je nutné považovat za nepřiměřenou podmínku, která v rozporu s požadavkem dobré víry (přiměřenosti) znamená k její újmě značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Obvodnímu soudu pak stěžovatelka vytýká, že se dané analýze nevěnoval, odmítá, že by poplatek byl součástí ceny za úvěr, a jeho postup označuje za extenzivní interpretaci výluky ze soudního přezkumu podle § 56 odst. 2 obč. zák., jež se nevypovídá s účelem citovaného ustanovení tak, jak plyne ze Směrnice. Stěžovatelka se – s odkazem na náleží Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 3512/11 (N 183/71 SbNU 201) – dovolává i principu poctivosti, kterému však neodpovídá závěr obvodního soudu, že poplatek je odměnou za poskytnutí úvěru, tedy jinak vyjádřeným úrokem, ovšem průměrný spotřebitel poplatků považuje za odměnu za konkrétně poskytnuté služby, resp. bankou provedené úkony. Předmětný poplatek – na rozdíl od ostatních poplatků v sazebníku – je vázán na běh času, nikoliv na konkrétní službu, což má svědčit o tom, že se nejedná o cenu za poskytnutí úvěru, a pokud by tomu tak bylo, nemohlo by příslušné ujednání obstát v testu poctivosti, neboť jde o poplatek „za nic“. Rozdvojení údajné ceny za poskytnutí úvěru je nepřehledné a logicky neuspořádané. Podotýká, že k její újmě není možné poplatek odečíst od základu daně z příjmu ve smyslu § 15 odst. 3 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, což musí být hodnoceno tak, že její právní postavení je bez opory v zákoně zhoršeno. Shrnuje, že ujednání o poplatku nebylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, a ustanovení § 56 odst. 2 obč. zák. tudíž aplikovat nelze, a že ujednání připouštějící takový výklad, že lze k tíži spotřebitele účtovat poplatek „bez ohledu na cokoliv“, je v rozporu s požadavkem dobré víry (poctivosti) a představuje k újmě spotřebitele nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran.

14. Stěžovatelka nesouhlasí ani se závěrem obvodního soudu, že se dané ujednání nepříčí dobrým mravům a neporušuje zákon o ochraně

spotřebitele, což vysvětluje tím, že banka inkasuje poplatek za plnění, které neposkytuje nebo kterým plní svou zákonnou povinnost či které je již zpoplatněno jiným poplatkem, eventuálně „které si *ex post* vymyslí“, přičemž podle judikatury Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 30. 4. 2009 sp. zn. 23 Cdo 2184/2007) ujednání, dle něhož je jedna smluvní strana povinna přispívat druhé, aniž by se jí za to dostalo jakéhokoliv protiplnění, je v rozporu s dobrými mravy. Kromě toho jde o klamavou praktiku zakázanou § 5 odst. 3 a § 12 odst. 2 písm. a) a c) zákona o ochraně spotřebitele, neboť banka použila slova „zdarma“ ve spojení se službou, kterou zároveň zahrnuje do předmětného poplatku, a část služeb zahrnutých bankou do tohoto poplatku je v sazebníku zpoplatněna samostatným poplatkem.

15. Stěžovatelka má dále za to, že napadený rozsudek koliduje s rozhodnutími soudů členských zemí Evropské unie, konkrétně pak s rozsudkem německého Spolkového soudního dvora (BGH) ze dne 7. 6. 2011 XI ZR 388/10 a slovenského Krajského soudu v Prešově ze dne 21. 11. 2012 sp. zn. 18 Co 109/2011. Současně odmítá odkaz žalované na rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojeného království ve věci *Office of Fair Trading v. Abbey National plc and Others* s tím, že uvedený soud zde řešil velmi úzkou otázku technického charakteru – zda *Office of Fair Trading* může posuzovat přiměřenost poplatku za neschválené využití kontokorentu ve vztahu ke službám, které jsou za tento poplatek ve skutečnosti poskytovány, a tvrdí, že se se stejným nárokem na základě stejných právních principů chránících spotřebitele v Evropské unii obrátila na soud, přičemž očekávala poskytnutí totožné právní ochrany, která jí poskytnuta nebyla, ačkoliv jí české právní předpisy stejnou právní ochranu zajišťují.

16. Stěžovatelka nesouhlasí ani s rozhodnutím obvodního soudu o nákladech řízení. Tvrdí, že s ohledem na výše uvedené skutečnosti se na soud obrátila s důvěrou, že jí bude poskytnuta ochrana, že nešlo v jejím případě o postup, který by neměl zákonnou oporu, a neměla by tak šanci se svým nárokem uspět. Soud však nectil pravidlo předvídatelnosti práva a soudního rozhodnutí a svůj rozsudek založil na mylném výkladu právní otázky. Vzhledem k tomu měl rozhodnout o nákladech řízení v její prospěch. Obvodnímu soudu rovněž vytyká, že se nevyjádřil k namítané neúčelnosti nákladů podle § 142 odst. 1 o. s. ř., a jde-li o eventuelní aplikaci § 150 o. s. ř., vyjádřil se nedostatečně, resp. „nepřezkoumatelně“. Přitom posuzování účelnosti vzniklých nákladů ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. je dle stěžovatelky odlišné od postupu podle § 150 o. s. ř., neboť dospěje-li soud k závěru, že nejsou dány důvody hodné zvláštního zřetele, a že tedy bude postupovat podle § 142 o. s. ř., zvažuje při určování konkrétní výše nákladů, jež budou hrazeny, také jejich účelnost. Pokud takto soud nepostupoval, porušil její právo na spravedlivý proces.

17. Nadto stěžovatelka tvrdí, že náklady vynaložené bankou na právní zastoupení není možno považovat za účelně vynaložené, neboť se banka ve své obraně vyjadřovala čistě k jí vytvořeným dokumentům, a nepotřebovala vynaložit žádné zvýšené úsilí nebo náročně studovat podklady, které sama předtím neznala, právní zástupce předložil jen „formulářové“ vyjádření stejného obsahu jako ve všech dalších řízeních, a dokonce v něm „úkoluje“ samotný soud, aby si sám vybral, co je relevantní pro předmětné soudní řízení, a aby jej poučil v případě, že se vyskytne něco, na co toto vyjádření nepamatovalo. Banka disponuje svým vlastním právním oddělením, které se problematice úvěrových smluv „prakticky nepřetržitě věnuje“, takže má dostatečnou kvalifikaci jak pro odbornou diskuzi o právních aspektech účtování předmětných poplatků, tak pro zastupování banky v soudních řízeních, ostatně o kvalitách právních služeb tohoto oddělení svědčí ocenění Podniková právní kancelář roku 2013. Z těchto důvodů není, jak stěžovatelka uvádí, třeba, aby žalovaná využívala služeb advokáta, a tudíž náklady právního zastoupení nelze považovat za účelně vynaložené, jak má plynout z bohaté, stěžovatelkou blíže specifikované judikatury Ústavního soudu. Kromě toho byly dány i důvody hodné zvláštního zřetele, neboť banka nesplněním svých povinností a jednáním v rozporu s principem dobré víry zavinila, že se stěžovatelka musela svého práva domáhat u soudu. Banka totiž formulovala smlouvu o úvěru tak, že (stěžovatelka) nebyla schopna seznat práva a povinnosti jednotlivých smluvních stran.

III. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení, replika stěžovatelky

18. Obvodní soud pro Prahu 4 pouze odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku s tím, že je z něj i z obsahu spisu zřejmé, že postupoval v souladu s občanským soudním řádem, a tedy že nedošlo k porušení žádného práva zaručeného Ústavou, resp. Listinou.

19. Vedlejší účastnice odmítla, že by byly naplněny podmínky postupu podle § 39 zákona o Ústavním soudu, neboť nesleduje naléhavou potřebu stěžovatelky, a množstvím sporů by mohla argumentovat jedine ona. S odkazem na judikaturu Ústavního soudu vyslovila nesouhlas s tím, že stěžovatelčin nárok by měl mít nebagatelní povahu, neboť pro to nebyly splněny přísnější podmínky, tedy že postup představuje extrémní vybočení ze standardů, které jsou pro postupy zjišťování skutkového základu sporu a jeho právní posouzení esenciální, přičemž za takové vybočení nelze považovat ani situaci, kdy obecný soud v bagatelní věci nepřihlédne k právnímu názoru vyslovenému v nálezu Ústavního soudu. Nejde ani o případ, kdy vzniklá majetková újma měla pro stěžovatelku mimořádně tíživé dopady, neboť jde o součet měsíčních plnění po 150 Kč, ani relativně nejde o značnou majetkovou hodnotu, byl-li úvěr sjednán do výše 1,25 mil. Kč. Současně poukazuje, a to i v souvislosti se zvýšením hranice bagatelnosti sporu z částky

2 000 Kč na 10 000 Kč, na nutnost individuálního posouzení, v rámci kterého by naopak mělo smysl sečení žalovaných částek v jejím případě. Pokud Ústavní soud připustil přezkum rozhodnutí za stavu nejednotného rozhodování v obdobných sporech, mělo by jít o výjimku.

20. Stran důvodů ústavní stížnosti vedlejší účastnice uvedla, že stěžovatelka pouze polemizuje se skutkovými a právními závěry obecného soudu, a staví tak Ústavní soud do pozice další instance v systému všeobecného soudnictví. Dovolává-li se stěžovatelka ochrany spotřebitele, nesouhlasí vedlejší účastnice s tím, jak tuto ochranu pojímá. Není pravdivé její tvrzení, že by se obvodní soud nezabýval otázkou absolutní neplatnosti, jak byl povinen, pouze tuto neplatnost nezjistil, neplatí ani, že by dal najevo, že banka může žádat jakýkoliv absurdní poplatek, neboť přiměřenost poplatku zvažoval zejména v souvislosti s poskytovaným úvěrem, vypořádal se i s tím, jaké služby jsou jím kryty, ostatně sama stěžovatelka připouští, že se jí od banky vysvětlení, zač je poplatek účtován, dostalo.

21. Vedlejší účastnice s odkazem na princip priority výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, nemá za to, že by stěžovatelka z pohledu průměrného spotřebitele nevěděla, zač je poplatek účtován, a dodává, že praxe bank zpoplatněním svých operací činí účtování transparentnější, než kdyby své příjmy „schovala“ do vysokého úroku, přičemž i výše a množství poplatků podléhá konkurenčnímu boji. Ke stěžovatelčiným námitkám uvádí, že obvodní soud neoznačil předmětné ujednání jako srozumitelné a určité na základě zásady *pacta sunt servanda*, na tuto otázku má vliv rovněž běžná praxe potvrzená rozhodováním soudů, jakož i to, že s nimi počítají právní předpisy, podstatné také je, že pokud podle tohoto ujednání smluvní strany dlouhou dobu postupovaly, je vyloučeno, že by trpělo uvedenou vadou. Jde-li o princip autonomie vůle, judikatura Ústavního soudu ho nepopírá a jedná se u něho o to, aby ujednání stran ve spotřebitelských věcech obecné soudy prověřovaly testem obecné spravedlnosti a poctivosti, což se stalo, a to s tím výsledkem, že převzetí předmětného závazku spotřebitelské právo nebránilo.

22. Vedlejší účastnice odmítá jako principiálně chybné rovněž stěžovatelčino tvrzení o znevýhodnění v důsledku daného ujednání (§ 55 odst. 1 obč. zák.), neboť jednotlivá práva a povinnosti nelze takto od sebe oddělovat, přičemž není podstatné, v jaké formě je odměna banky stanovena, neobstojí rovněž námitka porušení § 56 odst. 1 obč. zák., neboť předmětný poplatek představuje součást celkové ceny, jejíž přezkum je vyloučen, nadto je proti němu poskytována řada služeb, takže na něm není nic nepoctivého, a ani námitka, že by se obvodní soud nevypořádal s tvrzeným porušením § 39 obč. zák., neobstojí, neboť je z odůvodnění jeho rozsudku patrné, že se otázkou absolutní neplatnosti z důvodu porušení dobrých mravů zabýval, přičemž stěžovatelčinu námitku odmítl ze stejných důvodů jako

námítky výše uvedené, což představuje postup, který je adekvátní z hlediska procesních pravidel (viz § 157 odst. 4 o. s. ř.).

23. Argumentuje-li stěžovatelka rozhodnutími některých soudů členských států Evropské unie, tato jsou podle vedlejší účastnice bez právní závaznosti, navíc v těchto případech jsou rozdílná skutková i právní východiska. Německý Spolkový soudní dvůr (dále jen „BGH“) přezkoumával poplatek za vedení interního konta, které banka zřizovala pro své interní zúčtovací potřeby, uvedený slovenský krajský soud pak posuzoval spotřebitelský úvěr nebankovního institutu, u něhož činila RPSN 67,1 %.

24. V souvislosti s rozhodnutím o náhradě nákladů řízení vedlejší účastnice poukazuje na nikoliv ústavněprávní dimenzi dané problematiky, odmítá nedostatek odůvodnění, jde-li o rozhodnutí soudu v této otázce, a v této souvislosti upozorňuje na § 157 odst. 4 o. s. ř. s tím, že nelze očekávat, že by se na náklady řízení měl vztahovat přísnější režim než na věc samotnou, a také že s ohledem na uplatnění principu úspěchu (§ 142 odst. 1 o. s. ř.) a absenci nějakých zvláštních okolností ve věci nebylo třeba podrobnějšího vysvětlení, jako by tomu bylo v případě, že by byla aplikována výjimka z tohoto principu. Stěžovatelčin odkaz na judikáty Ústavního soudu označila vedlejší účastnice za nepřípadný, neboť šlo o jiné, mimořádné situace. Není přitom dle jejího názoru objektivně žádných pochyb o procesní potřebě a účelnosti právních úkonů, které právní zástupce učinil. Jestliže stěžovatelka poukazuje na kvalitní právní oddělení, měřítko účelnosti představuje určitou pojistku, která však působí, jsou-li splněny výjimečné předpoklady, nestačí pouze zpochybnit účelnost právního zastoupení tak, aby druhá strana musela vysvětlovat, proč se k tomu rozhodla. Právo na pomoc advokáta je standardem, zvláště pokud se výsledek řízení může citelně odrazit na hospodaření účastníka řízení, jako tomu bylo v daném případě, kdy svůj nárok uplatnilo organizované uskupení několika tisíc úvěrových dlužníků s pečlivě připravenou a různorodou právní argumentací, přičemž velmi závisí na výsledku každého jednotlivého řízení, neboť rozhodnutí z něho vzešlé může fakticky získat povahu precedentu, kromě toho její právní oddělení není dimenzováno na vedení takového množství soudních sporů současně. Judikáty Ústavního soudu, které se týkají subjektů hospodařících s veřejnými prostředky, na daný případ použít nelze, neboť je podnikatelkou, navíc stranou žalovanou a profit z nákladových přísudků zde není primárním záměrem.

25. Stěžovatelka již poskytnutou možnost k replice nevyužila.

IV. Formální předpoklady projednání návrhu

26. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní

stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný [viz však dále sub V.b)]. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. žádný takový v dané věci k dispozici nemá.

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

27. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti a dospěl k závěru, že tato je zčásti návrhem nedůvodným [blíže sub V.a) až c)] ve smyslu § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a zčásti představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Předmětem řízení o ústavní stížnosti je tvrzený zásah do ústavně zaručeného základního práva nebo svobody stěžovatele, tudíž jejich ochrana, nikoli pak rozhodování sporu v rovině soukromého práva, neboť tato role Ústavnímu soudu nepřísluší. Pouze z tohoto hlediska proto mohl Ústavní soud posoudit předloženou ústavní stížnost. Neshledal přitom porušení základních práv a svobod stěžovatelky, částečně však shledal, že do nich bylo sazaženo, pročež bylo třeba (i s ohledem na dosah rozhodnutí) návrh posoudit i meritorně.

28. Ústavní soud podotýká, že tak bylo rozhodováno o ústavnosti tvrzeného neústavního zásahu v rozsudku obvodního soudu, nikoli o politice bankovních poplatků. Ústavní stížnost též nebyla spojena s návrhem na přezkum ústavnosti některého z ustanovení příslušných zákonů upravujících tuto oblast spotřebitelského práva. S ohledem na napadený rozsudek obvodního soudu, argumentaci stěžovatelky a vymezení kompetencí Ústavního soudu je třeba posoudit:

- a) otázku bagatelnosti předmětu sporu z hlediska kvantitativního i kvalitativního, stejně jako s ohledem na možný počet soudních řízení v této oblasti,
- b) požadavek, aby se Ústavní soud ujal role sjednocovatele judikatury obecných soudů tam, kde to nemůže činit soud vyšší instance v soustavě obecných soudů,
- c) problematiku ústavní ochrany spotřebitele jako tzv. slabší strany smluvního vztahu, a konečně
- d) otázku náhrady nákladů řízení.

V.a) Posouzení věci v řízení před Ústavním soudem jako bagatelní

29. Předmětem sporu před obvodním soudem byla částka 7 200 Kč s příslušenstvím, tudíž jde z pohledu civilního procesu o tzv. bagatelní spor. Stěžovatelce, jak je patrné z ústavní stížnosti, je známa judikatura Ústavního soudu týkající se problematiky přezkumu soudních rozhodnutí

v bagatelních věcech, nicméně Ústavní soud pokládá za potřebné vyjádřit se k určitým principům, které lze z jeho rozhodovací činnosti vyvodit. Důvodem je, že jde o poměrně specifickou problematiku, charakterizovanou vysokým stupněm uvážení Ústavního soudu s ohledem na konkrétní okolnosti toho kterého případu, kdy se dané rozhodování nepohybuje ve striktně vymezených kategoriích, ale spíše určitých škálách; to ostatně vytyčuje jisté limity, jde-li o použití této judikatury na případy v budoucnu posuzované.

30. Vyloučením možnosti podání opravných prostředků v případech soudních rozhodnutí, která se týkají peněžitých plnění nedosahujících určité hranice (§ 202 odst. 2, § 238 odst. 2 o. s. ř.), dal zákonodárce zřetelně najevo, jaké případy nepovažuje za významné natolik, aby i za cenu eventuelních vad v nich vydaných rozhodnutí (a z toho plynoucího rizika nejednotného rozhodování) byla dále přezkoumávána, a to v rovině právního řádu jako celku, natož pak v rovině konformity s ústavním pořádkem. Ústavní soud proto nemůže hrát roli jakési „náhradní“ přezkumné instance mimo soustavu obecných soudů, ale pouze určité „pojistky“ (viz níže).

31. Bagatelnost věci ve smyslu právním by se měla krýt s bagatelností věci ve smyslu faktickém, nemusí ale tomu tak být vždy. To již proto, že právní úprava řízení před Ústavním soudem ve smyslu čl. 88 odst. 1 Ústavy pojem „bagatelní ústavní věci“ nezná. Tento pojem je reflexí významu, který takovým sporům v oblasti civilního procesu přikládá zákonodárce. Nahlíženo na věc z kvantitativního hlediska, intenzita dotčení (a míra možné újmy) bude závislá na výši sporné, byť stále ještě „bagatelní“ částky. Rovněž zákonodárce vychází z toho, že tato hranice nemá jen jeden „stupeň“ (navíc jednou provždy daný). Příslušné hranice jsou představovány částkami 10 000 Kč pro odvolání a 50 000 Kč pro dovolání, k čemuž je možno poznamenat, že dřívější právní úprava znala odstupňování podle charakteru sporu, resp. osob, které byly daným rozhodnutím dotčeny (podnikatelé a ostatní). Současně je zřejmé, že zmíněná míra dotčení může být relativní, a to ve vztahu ke konkrétní osobě, na kterou soudní rozhodnutí dopadá, resp. jejím sociálním a majetkovým poměrům, eventuálně dalším okolnostem případu, např. týká-li se této osoby velké množství obdobných sporů, kdy se účinky negativních soudních rozsudků kumulují (což by mohl být případ žalované banky, pokud by byl výsledek daných soudních sporů pro ni nepříznivý), přičemž v některých případech, zcela ojedinělých, se může jednat o natolik zásadní zásah, že přezkum příslušných soudních rozhodnutí ze strany Ústavního soudu zcela vyloučit nelze.

32. Nelze též přehlédnout onu podstatnou okolnost, že podle § 157 odst. 4 o. s. ř. (*a contrario* § 157 odst. 2 o. s. ř.) se v tzv. bagatelních sporech v odůvodnění rozsudku uvádí pouze předmět řízení, závěr o skutkovém stavu a stručné právní posouzení věci. V případě přezkumu takového rozhodnutí (a jeho odůvodnění) Ústavním soudem by tak byly na postup

Ústavního soudu kladeny daleko vyšší nároky než na rozhodování obecného soudu v (*nota bene*) jednoinstančním řízení, když by pro uplatnění úplné kognice musel postupovat tak, že by chybějící části odůvodnění ve smyslu § 157 odst. 2 o. s. ř. musel domýšlet. V principu tak platí, že Ústavní soud tato rozhodnutí nepřezkoumává, a pokud tak výjimečně učiní, uvede nou skutečnost, tedy nízkou intenzitu zásahu, při svém rozhodování zohlední, jak bude uvedeno níže.

33. Právní hranice bagatelnosti (jak směrem nahoru, tak pod hranici stanovenou zákonodárcem) nemusí být určující také s ohledem na kvalitativní stránku věci, tedy pokud se věc z hlediska ústavnosti jeví natolik významná, že určitým způsobem „přesahuje“ kauzu samotnou. V prvé řadě může jít o situaci, kdy lze v individuálním případě uvažovat o natolik intenzivním zásahu, že by způsobil ve smyslu čl. 4 odst. 4 Listiny kolizi se samotnou podstatou a smyslem dotčeného základního práva či svobody (zpravidla půjde o zcela klíčové principy spravedlivého procesu, popř. absenci jejich uplatnění vůbec). Do druhé skupiny je možno zařadit případy, kdy výsledky příslušného přezkumu, v němž jde o posouzení (a to nutno zdůraznit) otázky ústavněprávní relevance, mohou mít zásadní význam z hlediska další rozhodovací činnosti obecných soudů, zejména pak, nebyla-li daná otázka dosud Ústavním soudem vyřešena a je zřejmé, že jeho rozhodnutí může mít vliv na posouzení velkého množství případů (s alespoň nepřímým ústavněprávním dopadem) projednávaných před obecnými soudy. Obdobně lze o projednání ústavní stížnosti uvažovat i v situaci, kdy judikatura obecných soudů v totožných či obdobných bagatelních věcech není jednotná, a kdy tedy soudy vyšších stupňů nemohou zajistit sjednocování jejich rozhodovací činnosti, přičemž takto vzniklý stav narušuje princip právní jistoty jako neoddělitelnou součást pojmu právního státu. Znovu je ale třeba zdůraznit, že i takové sjednocování vyžaduje „ústavněprávní“ pozadí. Může se odehrávat výlučně na podkladě ústavní stížnosti, která není zjevně neopodstatněná. Tak to vyžaduje čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, kdy se musí v každém případě jednat o zásah do ústavně zaručeného práva, jinak není dána ani příslušnost Ústavního soudu k rozhodnutí.

34. V souzené věci je zřejmé, že z hlediska kvantitativního (co se týče výše sporné částky) jde o věc zjevně bagatelní, a to jak absolutně, kdy se žalovaná částka pohybuje pod hranicí stanovenou z hlediska civilistické přípustnosti odvolání (natož dovolání), tak i relativně. Stěžovatelka v ústavní stížnosti totiž žádné důvody, proč by měly být následky daného rozhodnutí pro její osobu fatální, neuvádí, a ani tuto skutečnost z ničeho vyvodit nelze (není možné přitom vyloučit, že na rozdíl od jednorázových typických poplatků může mít paušální opakující se poplatek rovněž tzv. „rdoucí“ efekt jako daň). Na tom nemůže nic změnit potenciální počet sporů, neboť ústavní stížnost má na prvním místě funkci ochrany subjektivního

veřejného ústavně zaručeného práva, a teprve v důsledku této ochrany může plnit (a také plní) funkci ochrany objektivního práva, avšak zase z hlediska poslání Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti. Posláním Ústavního soudu je ochrana ústavně zaručeného veřejného subjektivního práva konkrétního stěžovatele, jehož právní postavení je bezprostředně zasaženo. Jako soudní orgán ochrany ústavnosti v případě ústavní stížnosti proto Ústavní soud řeší konkrétní případ individuálního stěžovatele, i když se to s ohledem na čl. 89 odst. 2 Ústavy může projevit v další rozhodovací činnosti v jiných případech pod podmínkou *rebus sic stantibus*. To je znakem výkonu soudnictví, kdežto znakem zákonodárné politiky (úkolem zákonodárce) je naopak řešení obecných problémů, které se posléze promítne do rozhodování konkrétních případů. K průniku těchto pohledů může s ohledem na specifickou ústavní roli Ústavního soudu dojít v případě abstraktní nebo konkrétní kontroly ústavnosti právních předpisů. O takový případ však v projednávané věci zjevně nejde.

35. Jde-li o kvalitativní stránku případu, z napadeného rozsudku je *prima facie* zřejmé, že jím zcela zásadní otázka ústavněprávního charakteru řešení nebyla, ostatně ani sama stěžovatelka v ústavní stížnosti přesvědčivě nedokládá, že by tomu tak mělo být, kdy přes mimořádnou obsáhlou ústavní stížnost, v níž se stěžovatelka snaží svou argumentací přesvědčit Ústavní soud, že celá věc má (také) ústavněprávní rovinu, je jejím stěžíváním polemika s právním posouzením věci ze strany obvodního soudu v rovině tzv. podústavního práva, přičemž jeho nesprávnou stěžovatelka vyzývá z toho, že v daném případě měl obvodní soud nedostatečně akcentovat princip ochrany spotřebitele. Je sice pravda, že na rozdíl od předválečných ústav se výslovná ochrana spotřebitele výrazně v ústavách jiných států rozšířila (na rozdíl od České republiky), neznačí to však, že spotřebitel v právním styku v České republice ústavní ochranu nepožívá [viz sub V.c)]. V daném případě se však argumentace stěžovatelky odvíjí především v rovině obvyčejného práva, kdy se ve vztahu k tvrzenému zásahu dovolává především obecných ústavních principů rovnosti, práva na soudní ochranu a pravidel férového procesu.

V.b) Příslušnost Ústavního soudu ke sjednocování judikatury

36. Z výše uvedeného proto dále vyplývá, že nemůže být na Ústavní soudu, aby obecně plnil roli (jak žádá stěžovatelka sub 5) jakési „náhradní“ instance v systému obecné justice, povoláné ke sjednocování judikatury obecných soudů v případech, kdy soudy vyšších stupňů, s ohledem na nepřipustnost toho kterého opravného prostředku, nemohou danou roli prostřednictvím své rozhodovací činnosti plnit. Ústavní soud řeší při rozhodování o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy výlučně otázky ústavnosti, a pokud dané, eventuálně rozdílné rozhodování obec-

ných soudů na takovéto otázce postaveno není, není ani v jeho kompetenci do věci vstupovat. Ústavní soud dále připomíná, že sjednocování judikatury nemusí být nutně provedeno prostřednictvím rozhodovací činnosti nadřízených soudů, ale může k němu dojít i jinou formou. Problém odstraní např. zákonodárce zpřesněním a doplněním právní úpravy na základě plnění povinností uložené resortům v § 24 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky. Lze uvést jako příklad zákon č. 132/2013 Zbierky zákonov (dále jen „Z. z.“), kterým byl § 37 zákona č. 483/2001 Z. z., o bankách a o změne a doplnění některých zákonov, doplněn o odstavce 21, který zní: „Bance, zahraniční bance a pobočce zahraniční banky se zakazuje požadovat od spotřebitele úhradu poplatků, náhradu nákladů nebo jinou odměnu za vedení, evidenci nebo správu úvěru, účtu anebo zrušení účtu, na kterém je veden úvěr a jehož zřízení anebo vedení je podmínkou úvěrového vztahu; to neplatí, jde-li o účet podle § 708 až 715 obchodního zákoníku, zvláštního zákona nebo zvláštní službu, která není podmínkou úvěrového vztahu a ke které je třeba písemného souhlasu spotřebitele.“ Stane-li se tak, odpadá důvod, proč by se měl Ústavní soud bagatelním sporem zabývat. Není ovšem vyloučeno, že se jím naopak bude nucen zabývat vzhledem k námitkám neústavnosti, které budou vznášeny druhou stranou úvěrového vztahu z důvodu nadměrného zásahu státu do vztahů soukromého práva.

37. Je možno v této souvislosti poukázat též na poslání, které je zákonem svěřeno Nejvyššímu soudu, který je podle § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, povinen sledovat a vyhodnocovat rozhodovací činnost soudů a na základě toho v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímat stanoviska k této činnosti ve věcech určitého druhu. To, že Nejvyšší soud takto postupuje i ve vztahu k bagatelním věcem, aktuálně dokládá např. jeho stanovisko ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. Cpjn 200/2013, týkající se smluv o propagaci reklamní plochy, které s fyzickými osobami uzavírají společnosti UP PROMOTION, s. r. o., a BEZREKLAMKY, s. r. o., (dostupné na <http://www.nsoud.cz>). S ohledem na obecný požadavek vzájemného respektu k rozhodovací činnosti státních orgánů navzájem lze očekávat, že Nejvyšší soud vezme při plnění této své zákonné kompetence rozhodování Ústavního soudu na vědomí.

38. Na tomto místě je proto třeba potvrdit stanovisko Ústavního soudu v této otázce, tedy že sjednocování judikatury obecných (*nota bene* nalézacích) soudů ve věcech bez ústavní relevance Ústavnímu soudu nepřisluší. Tato funkce je ústavně (lze ji dovodit z ustáleného významu pojmu „nejvyšší“ instance v určité soustavě státních orgánů) svěřena do působnosti nejvyšších soudů završujících soudní soustavu tak, jak to předpokládá čl. 91

odst. 1 Ústavy. Sjednocující role Ústavního soudu ve vztahu k judikatuře obecných soudů se proto může uplatnit jen v rovině ústavního pořádku, zejména tam, kde Ústava výslovně předpokládá zapojení obecných soudů do plnění role ochrany základních práv a svobod člověka a občana (viz čl. 1 odst. 1 *in fine* a čl. 4 Ústavy), případně tam, kde excesivní aplikace obyčejného práva může vést k porušení ústavního pořádku. To však není tento projednávaný případ, kde by měl Ústavní soud dokonce vstoupit do řešení konkrétního sporu upraveného předpisy soukromého práva. Předmětem přezkumu zde může být pouze veřejnoprávní stránka této věci, tedy způsob, jakým orgán veřejné moci poskytl ochranu tvrzenému právu stěžovatelky na vydání neoprávněného majetkového prospěchu, nikoli vlastní řešení otázky, zda a pod jakou součástí skutkové podstaty § 451 odst. 2 obč. zák. řešená věc spadá, nebo dokonce otázky ceny služby, o kterou se vede spor.

39. Ani další předpoklady pro „přijetí“ případu z důvodu nejednotného rozhodování Ústavní soud neshledal. Vzal sice v úvahu, že judikatura obecných soudů se dílem rozešla, na straně druhé stěžovatelka své tvrzení opírá pouze toliko o dva rozsudky, které v době podání návrhu vydal Obvodní soud pro Prahu 5, a o jeden vydaný Krajským soudem v Plzni, přičemž s ohledem na počet podaných ústavních stížností, které směřují proti rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 1, 4 a 5, lze usuzovat, že rozhodování v daných sporech je víceméně shodné a stěžovatelkou zmiňované rozsudky jsou spíše výjimkou, nikoli zdrojem právní nejistoty účastníků soudního řízení; tuto skutečnost také potvrzují veřejně dostupné zdroje (viz např. http://www.ceskepoplatky.cz/aktuality/ustavni_soud). Navíc Ústavní soud nemůže k těmto konkrétním případům přihlížet již z toho důvodu, že řízení o ústavní stížnosti se týká konkrétní věci, tj. konkrétního zásahu do ústavně zaručených práv konkrétního stěžovatele, přičemž takto kvalifikovaný zásah bezprostředně hrozí, trvá nebo svými důsledky se dále projevuje v právním postavení takového stěžovatele. Bude však přihlížet k závěrům, které z řešení tohoto konkrétního případu vyvodí, při rozhodování o dalších obdobných návrzích, jak mu to ukládá čl. 89 odst. 2 Ústavy, kterým je sám rovněž vázán.

40. Stěžovatelčinu věc by tak ještě bylo možné věcně projednat z důvodů, které by mohly spočívat v jejím obecném významu z hlediska ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud v tomto rámci vzal v úvahu, že v obdobné věci probíhá před obecnými soudy řada soudních řízení (počet má být podle stěžovatelky v řádech desítek tisíců), z čehož je zřejmé, že jde o věc obecně poměrně značného dosahu. Proto pokládá za potřebné podrobněji vysvětlit, na základě čeho k závěru o absenci ústavněprávní otázky dospěl. V této souvislosti je třeba připomenout výše uvedenou zásadu ochrany ústavně zaručených subjektivních veřejných práv

stěžovatelky. Samotný, byť podstatný přesah jejího osobního zájmu [srov. § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a jeho výklad v judikatuře Ústavního soudu] je v této souvislosti nedostačující v případě, že to, co osobní zájem stěžovatelky přesahuje, nesplňuje kritéria důvodnosti a pohybuje se v rovině zjevné neopodstatněnosti ústavněprávní argumentace. V takovém případě se ani judikatorní kvantitativní a kvalitativní kritéria onoho „přesahu“ nedají uplatnit, když takováto argumentace musí stát vždy na „dvou“ nohou [§ 72 odst. 1 písm. a) a § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Neplatí-li taková jinak použitelná kritéria v případě § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu (blíže k jejich podobě více jak desíti základních variant viz Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, str. 574–583), tím spíše nemohou platit v případě postupu pouze podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

41. Jak již bylo výše naznačeno, stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdí, že obvodní soud nesprávně vyložil normy tzv. podústavního práva, konkrétně pak ty, jež jsou obsaženy (zejména) v ustanovení § 37 odst. 1, § 39, § 55 odst. 1 a 3 a § 56 odst. 1 a 2 obč. zák., a to z důvodu, že vadně posoudil zásadu ochrany spotřebitele. Ústavní soud předně připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). I Ústavní soud proto musí respektovat ústavní roli nejvyšších instancí obecného soudnictví, jak ji předpokládá čl. 91 odst. 1 Ústavy. Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti tvrzenému neústavnímu pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou přezkoumávat věcnou správnost (zákonnost) soudních rozhodnutí a svým vlastním rozhodováním (byť i nepřímou) nahrazovat činnost obecných soudů. Jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu i v této věci Ústavní soud zdůrazňuje trvale opakovanou zásadu (tzv. Heczkova formule) jeho rozhodovací činnosti, tedy že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad „podústavního“ práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tyto vady jsou označovány tzv. kvalifikované vady, popř. jako specifické ústavní právo).

V.c) Ochrana spotřebitele v bagatelních sporech

42. Není sporu o to, že ochrana spotřebitele představuje jeden z principů, na nichž je fungování Evropské unie založeno a kterými se musí

členské státy, resp. jejich orgány při své činnosti řídit nebo je brát v úvahu při začleňování obsahu unijního práva do vnitrostátního právního řádu nebo naopak při zdržení se určité úpravy (tzv. pozitivní a negativní implementace), jak to plyne z čl. 12 Smlouvy o Evropské unii a čl. 169 Smlouvy o fungování Evropské unie. Pro obecné soudy pak z toho plyne povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo „eurokonformním“ způsobem, tedy při více výkladových variantách volit tu, jež bude v souladu s právem Evropské unie, v daném případě zejména v souladu s pravidly stanovenými ve Směrnici. Současně ale nelze dospět k závěru, že by ochrana spotřebitele představovala některé ze samostatně ústavně zaručených základních práv a svobod, když i v rámci ústavní úpravy postavení spotřebitele jako slabší strany, vyžadující ochrany, se v ústavách zpravidla jedná nikoli o subjektivní právo, nýbrž o ústavně vytyčený cíl politiky státu spojený s konkrétní úpravou ochrany spotřebitele v rovině obyčejného práva; tudíž provádění takové ústavně žádoucí politiky (ochrana slabší strany) má na postavení spotřebitele v oblasti základních práv především reflexní účinek (spotřebitel jako destinátář realizace prounijní a ústavně konformní činnosti státu). To je konečně třeba zdůraznit i v souvislosti s poukazem stěžovatelky na čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie, kde se rovněž jedná o subjektivní právo vynutitelné přímo žalobou, nýbrž o zásadu adresovanou orgánům Evropské unie a členským státům při transpozici unijního práva, přičemž dovolat se této zásady lze před soudem pouze pro účely výkladu a přezkumu legality těchto aktů, jak plyne z čl. 52 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie a vysvětlení k této Listině. Pokud by tedy v daných souvislostech mohlo být uvažováno o porušení nějakého ústavně zaručeného veřejného subjektivního práva, pak by se mohlo jednat o právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, z něhož je vyvozována (mj.) povinnost obecných soudů při nalézání práva držet se „stanoveného postupu“ (zde představovaného občanským soudním řádem). Samotný nesprávný výklad občanského zákoníku, zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, popř. i zákona o ochraně spotřebitele, jenž je stěžovatelkou v ústavní stížnosti namítán, z hlediska daného ústavně zaručeného práva, které je procesní povahy, přinejmenším bezprostřední význam nemá. Ústavní soud si je v této souvislosti vědom rozdílů mezi prounijním postupem (pozitivní a negativní forma transpozice v určitém směru harmonizujícím danou oblast politiky Evropské unie) a ústavně konformní zákonodárnou činností, kde dostačuje, aby zákon neodporoval ústavním požadavkům. V tomto směru však, s ohledem na zmíněnou zákonnou úpravu spotřebitelských vztahů, problém neshledal, neshledě na skutečnost, že tato úprava není předmětem námitek stěžovatelky.

43. Jako nositel základního práva zde vystupuje fyzická či právnická osoba (subjekt soukromého práva) definovaná zpravidla jako spotřebitel

[viz § 2 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně spotřebitele, § 3 písm. a) zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů], která se dovolává plnění zvláštních povinností druhé strany (podnikatel, věřitel – definice viz tamtéž) stanovených normami obvyčejného práva cestou ústavně zaručených prostředků ochrany. Není přitom pochyb o tom, že v případě porušení takových práv nemůže především druhá (tzv. silnější) strana po státu vyžadovat, aby ji v jejím postavení podporoval a posiloval. To však neznamená, že by tím měla být popírána zásada autonomie a svobody rozhodování jedince. Ochranná funkce státu (veřejnoprávní prvek) ve vztahu k základním právům a svobodám plyne již z čl. 1 odst. 1 Ústavy, v případě mezinárodních závazků České republiky též z čl. 1 odst. 2, popř. z čl. 10 Ústavy. Stát je proto povinen tento autonomní prostor svobodného rozhodování jedince především chránit v prostředí obvyčejného práva (požadavkem svobodného rozhodování např. při uzavírání manželství – dříve § 3 zákona o rodině, při hodnocení platnosti právního jednání – § 37 odst. 1 obč. zák. apod.). To se děje rovněž v případě tzv. spotřebitelských smluv do té doby upravených v § 51a až 71 obč. zák., nyní zejména § 419 a 1810 až 1867 nového občanského zákoníku, speciálně pak v zákoně č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů. Ústavnost této (relevantní) úpravy stěžovatelka nezpochybňuje, když namítá jen nesprávnou aplikaci těchto ustanovení na její případ smlouvy o úvěru. Jak však již bylo shora vyloženo, to je otázka v působnosti obecných soudů, které posoudí, zda zde nedošlo k nátlaku, podvodu či zneužití postavení silnější strany smlouvy.

44. Z hlediska ústavního práva České republiky nejde dosud o zvláštní ústavně zaručené veřejné subjektivní právo spotřebitele, tedy ve smyslu základního práva, které by bylo vázáno právě na vlastnost spotřebitele, jak je vymezována v předpisech obvyčejného práva (na rozdíl od člověka, občana, těhotné ženy, mladistvého, rodiče, politické strany apod.). Jedná se jen o zvláštní okolnost (spotřebitelský vztah), ve které se jeho účastník může dovolávat obecně formulovaných základních práv, jako jsou např. právo na informace, práva na ochranu zdraví, právo na zdraví, právo na život, na bezpečnost, právo na soudní ochranu atd. To se ale právě neváže na vlastnost spotřebitele, nýbrž zvláštnosti právního styku. Jedná se o běžnou disparitu ve smluvních vztazích, kde lze fakticky vždy doložit převahu některé strany (v rámci konkurenčního boje jí mohou být *de facto* i spotřebitelé). Spolu s liberalizací právního styku nelze očekávat, že stát bude dál hrát paternalistickou roli, neboť k tomu by bylo též třeba vrátit se k jedné národní bance, jedné obchodní bance, jedné spořitelně a jedné pojišťovně pro celý stát. V rámci liberalizace trhu však úloha státu může spočívat jen ve vytváření právních (úprava ochrany spotřebitele zejména před uzavřením smlouvy) a institucionálních (soudní, inspekční, kontrolní orgány,

finanční arbitř) podmínek pro řádné rozhodování (informovanost) spotřebitele při uzavírání smlouvy a podmínek pro ochranu smluvních stran. Spotřebitelský vztah není bezprostředně regulován na úrovni specifického ústavního práva, nicméně není ani od ústavně zaručených základních práv a svobod izolován, takže v tomto právně regulovaném vztahu se působení základních práv a svobod (výše uvedených) projevuje jako (je třeba zdůraznit, že nejen pro rozhodování konkrétní sporů z takových vztahů vznikajících) povinnost státu taková základní práva a svobody v tomto spotřebitelském vztahu chránit (čl. 1 odst. 1 Ústavy).

45. Tuto funkci musí stát plnit na prvním místě v rovině obvyčejného práva svou zákonodárnou činností, kterou ochranu těchto práv a svobod zajistí (viz pravidla hodnocení platnosti právního jednání, zákony o ochraně spotřebitele, spotřebitelském úvěru, úpravu smlouvy o úvěru, hygienické předpisy, úpravu reklamačních podmínek atd.) s ohledem na to, že není nějaké specifické právo na ochranu zdraví, na informace atd. právě spotřebitele, které by si vyžadovalo ústavní zakotvení, a tudíž specifickou formu uznání a ochrany. Požadavek takové ochrany spočívá v tom, že proti sobě v oblasti spotřebitelských vztahů stojí někdo, kdo nemusí mít vždy potřebné znalosti, zkušenosti, orientaci a vzdělání, které má jeho protistrana (podnikatel). Proto s ohledem na výše uvedené není v rozporu s autonomií vůle „zasahování“ státu do takových vztahů tím, že stanoví opatření k ochraně spotřebitele, jako jsou definice nedovolených praktik (nekalé, klamavé, agresivní, diskriminační), stanovení zvláštních povinností podnikatele (zde věřitele) jako např. ověření schopnosti spotřebitele splácet úvěr, poskytovat mu určité informace apod. Je třeba zdůraznit, že se to týká především před smluvní fází, ve které je možnost státu upravit postavení a povinnosti či práva obou stran daleko širší než v případě dožadování se zásahu do již existující a uzavřené smlouvy.

46. Nelze nicméně po vzoru předválečného pozitivismu („zákon je zákon“, *lex dura, sed lex*) pouze zdůrazňovat, že „smlouva je smlouva“. To platí v tom smyslu, že princip autonomie vůle v soukromoprávních vztazích nemůže být nahrazován jednostranně usměrňujícími (paternalistickými) zásahy ze strany státu. Postavení silnější strany (je druhou stranou téhož právního vztahu) nelze považovat z povahy věci samé za něco protiprávního, či dokonce neústavního. Postavení úvěřující banky je založeno rovněž právem a je její věcí v rámci svobody podnikání, aby se dožadovala ochrany svých práv proti případným nepříznivým rozsudkům obecných soudů; samozřejmě v případě, že by to dosahovalo intenzity zásahu do jejich ústavně zaručených práv, konkrétně práva či svobody usilovat o dosažení zisku v souvislosti s poskytováním úvěru. Prostor pro zásah Ústavního soudu by proto byl dán v případě zpochybnění ústavnosti obvyčejného práva upravujícího takové právní vztahy (viz sub 43, 44); v projednávané věci je však

hodnocena ochrana spotřebitele v konkrétním právním vztahu a sporu, nikoli přiměřenost zásahu do postavení druhé strany (podnikatele, věřitele). Nutno zdůraznit, že jde právě o vztah upravený právem, kde vystupuje na jedné straně banka a na druhé spotřebitel, nikoli o situaci, kde vystupuje pachatel a jeho oběť, jak by se to mohlo jevit v rovině jinak nepochybnitelně vedené kampaně proti bankovním poplatkům s pokusem vytvářet z ní něco na způsob *cause célèbre*. Zásah Ústavního soudu by proto přicházel v úvahu v situaci, ve které by fakticky jedna strana tohoto vztahu určovala jednostranně smluvní podmínky, které by nezbylo druhé straně než akceptovat, neboť oproti situaci zvažování veřejného zájmu a možností omezení základních práv a svobod v případě hodnocení proporcionality zásahu veřejné moci je zde posuzována otázka smluvní svobody, kde se na obou stranách vztahu uplatňuje princip autonomie vůle chráněný čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy. O tuto situaci v projednávané věci nejde a nepoměr mezi tím, co se jedné straně smluvního vztahu umožňuje a druhé zakazuje, jak to umožňují právě citovaná ústavní ustanovení, nebyl obvodním soudem zjištěn.

47. Princip autonomie vůle tedy není absolutní hodnotou (*contractus durus, sed contractus*) právě s ohledem na princip ochrany spotřebitele, ze kterého, jde-li o nyní posuzované souvislosti, plyne požadavek transparentnosti smluvních ujednání, která jsou klientovi bankou předkládána k podpisu. Z nich musí být zřejmé, jaké bude finální finanční zatížení žadatele o úvěr (příjemce úvěru), neboť pouze takto informovaný klient banky může učinit spolehlivou komparaci na trhu dostupných a nabízených úvěrů, aniž by později zjistil, že vycházel ze záměrně zkreslených informací. Ústavní soud několikrát aplikoval danou zásadu ve formě tzv. principu důvěry (též tzv. *estoppel* v anglosaském a mezinárodním právu), když např. v nálezu ze dne 6. 11. 2007 sp. zn. II. ÚS 3/06 (N 185/47 SbNU 429) uvedl: „Ten, kdo vyvolal určité jednání, se nesmí *ex post* dovolávat vad jednotlivých úkonů, které sám způsobil ...“. V obecném smyslu lze odkázat i na závěry vyjádřené v jeho nálezu ze dne 11. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 3512/11 (viz výše; dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>), kde Ústavní soud vymezil povinnosti obecných soudů poskytovat ochranu zásadě poctivosti rovněž v rámci všeobecných obchodních podmínek, podle které „text spotřebitelské smlouvy, obzvláště jedná-li se o smlouvu formulářovou, má být čitelný, přehledný a logicky uspořádaný. Například písmena ve smluvním ujednání nesmějí být ve výrazně menší velikosti než okolní text a nesmějí být umístěna v oddílech, které vzbuzují dojem nepodstatného charakteru“. To platí zejména proto, že jev označovaný jako typizace právního jednání či typizace aplikace práva v podmínkách výkonu veřejné správy nabývá v informační společnosti na stále větším významu. Problém ochrany spotřebitele však nespočívá v zákazu takových ujednání (obchodních podmínek), nýbrž v možnosti

se s nimi řádně seznámit, v jejich zřetelném označení, formulaci a možnosti je po zralé úvaze akceptovat, nebo odmítnout, tedy jak bylo již výše zdůrazněno, je především otázkou informování spotřebitele v předmluvní fázi. Stěžovatelka (viz sub 8) ovšem tyto námitky vznáší až v době, kdy již byla smlouva uzavřena a plněna.

48. Vycházejí i z výše uvedených hledisek, Ústavní soud proto neshledal, že by všechny námitky v ústavní stížnosti obsažené byly zcela nepřipadné, byť neodstraňují problém „bagatelnosti“ věci, kterou se zabýval obvodní soud, současně však mají význam z hlediska vymezení rámce právní úpravy spotřebitele. Jako relevantní by bylo možné označit především ty námitky, které se týkají vad samotného odůvodnění napadeného rozsudku, v důsledku kterých by pak soudní rozhodnutí nemohlo z hlediska ústavnosti obstát.

49. Pokud konkrétně stěžovatelka namítá, že obvodní soud nesprávně posoudil otázku určitosti a srozumitelnosti smluvních ujednání z hlediska § 37 odst. 1 obč. zák., protože nebylo zřejmé, jaké služby má banka za předmětný poplatek poskytovat, bylo by této námitce možno přiznat ústavněprávní rozměr v případě, že by obvodní soud v odůvodnění napadeného rozsudku řádně (racionálně) nevysvětlil, na základě jakých úvah k danému právnímu závěru dospěl, nebo že by se z jiných důvodů jeho rozhodnutí jevílo jako svévolné (např. že by odmítl respektovat jednoznačně znějící kogentní normu). Stěžovatelka v ústavní stížnosti připouští, že její závazek platit poplatek 150 Kč měsíčně je určitý a srozumitelný, namítá však, že tomu tak není v případě závazku žalované, neboť není zřejmé, jaké konkrétní služby a úkony jí banka měla za tuto částku poskytnout, přičemž poukazuje zejména na sazebník, v němž je uvedeno „za správu a vedení úvěrového obchodu“. Z rozsudku ovšem plyne, že takový výčet obsahu možného plnění (jde o paušální platbu) vedlejší účastník v řízení před soudem předložil ve vyjádření svého právního zástupce k žalobě (srov. na s. 3 napadeného soudního rozsudku). Obvodní soud se však k této námitce stěžovatelky vyjádřil v tom smyslu, že taxativní specifikace služeb, které jsou za daný paušální poplatek poskytovány, není potřebná, načež zdůvodnil, jak k danému závěru dospěl, tedy – ve stručnosti řečeno – že jde o běžný paušální poplatek hrazený vedle sjednaných úroků v rámci komplexního právního vztahu a že není možné požadovat, aby ke každé jednotlivé povinnosti byla synallagmaticky navázána povinnost druhé smluvní strany. Dané zdůvodnění nelze pokládat z hlediska ústavních kautel soudního rozhodování za nedostatečné, nesrozumitelné či za zatížené věcnými omyly či zjevnými logickými chybami (k podrobnostem viz níže), kteréžto vady by mohly nasvědčovat přítomnosti zmíněného prvku svévole v soudním rozhodování či tzv. extrémnímu rozporu; kromě toho, vezme-li Ústavní soud jednotlivé námitky, jimiž se stěžovatelka snaží zpochybnit jeho

věcnou správnost (viz níže), není přesvědčen o tom, že by daný názor nemohl obstát ani v tomto ohledu.

50. Namítá-li stěžovatelka v této souvislosti, že se obvodní soud nevy- pořádal s jejími důkazními návrhy či že se k důkazům, které byly v řízení provedeny, nevyjádřil, nelze stěžovatelce přisvědčit jednak z toho důvodu, že vzhledem k danému právnímu názoru je vcelku zřejmé, proč skutková zjištění (ať již existující, či potenciální) nelze pokládat za významná, nadto z ústavní stížnosti nelze vyvodit, že by jejím předmětem byla neúplnost či nesprávnost skutkových zjištění, nýbrž že tato směřuje proti právnímu posouzení věci a v tomto směru se pohybuje v oblasti obyčejného, tedy podústavního práva.

51. Stěžovatelka sice upozorňuje na údajné rozpory v odůvodnění napadeného rozsudku, Ústavní soud však tyto její výhrady nesdílí. Skutečnost, že obvodní soud konstatoval, že je třeba určitost právního úkonu posuzovat ve vztahu ke konkrétním okolnostem daného případu a že pro interpretaci obsahu práv a povinností je rozhodná skutečná vůle obou smluvních stran v době uzavření smlouvy, a v souvislosti s tím připomněl zásadu *pacta sunt servanda*, lze sotva pokládat za nějaké pochybení, navíc jde o vysvětlení poměrně přiléhavé, zvláště pokud se soudy jevil postup stěžovatelky, která až po několika letech začala namítat nesrozumitelnost úvěrové smlouvy, jako účelový.

52. Ústavnímu soudu není ani zřejmé, v jakém ohledu měl obvodní soud pochybit, jestliže uzavřel, že poplatky se spotřebitelským úvěrem byly a jsou běžnou praxí, která je také reflektována legislativou. To, že byl nějaký právní institut soukromého práva upraven zákonem (zde zákon o spotřebitelském úvěru) později, než byl uplatněn v řádně uzavřené smlouvě, nemůže od 8. 2. 1991, kdy nabyla účinnosti Listina (konkrétně čl. 2 odst. 3), být na závadu jeho uplatnění v soukromoprávním styku. Stěžovatelka sice poukazuje na to, že v daném věci tzv. RPSN nebyla sjednána, a ani s ní v jejím případě zákon o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů nepočítá, obvodní soud se však v tomto smyslu nevyjadřoval, stejně tak ne tvrdil, že by poplatek byl vždy po právu, a to jen z toho důvodu, že je zmíněn v § 54 odst. 2 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Napadá-li stěžovatelka závěr obvodního soudu, dle něhož je nutno vzít v úvahu, že smluvní strany na základě daného ujednání několik let plnily, s argumentem, že toto není podstatné, protože jde o absolutně neplatné ujednání, zjevně zaměňuje příčinu (tj. údajnou nesrozumitelnost) s následkem (tj. neplatností předmětného ujednání). Není taktéž zcela zřejmé, proč stěžovatelka zpochybňuje závěr obvodního soudu o výsledcích řízení týkajících se daného bankovního poplatku, jestliže jí (resp. jejímu právnímu zástupci) a jistě i obvodnímu soudu muselo být známo, jaká situace v této oblasti panuje a jaký názor v rozhodovací praxi obecných soudů jednoznačně

převládá; tuto skutečnost zpětně potvrzuje i velké množství obdobných podání u Ústavního soudu.

53. Z napadeného rozsudku je dále patrné, že obvodní soud posuzoval, zda sjednání předmětného poplatku není v rozporu s ustanovením § 55 odst. 1 a § 56 odst. 1 obč. zák. Stěžovatelka s jeho posouzením opět vyslovuje nesouhlas, a to s tvrzením, že se její postavení zhoršilo, protože údajně „spotřebitel, který platí poplatek, je v horším postavení než ten, který poplatek neplatí“, a že poplatek je pro banku jednostranně výhodný, nesouhlasí ani s tím, že dané ujednání podléhá výluce z přezkumu ve smyslu § 56 odst. 2 obč. zák. Taktéž v tomto ohledu Ústavní soud ne zjistil, že by mělo být odůvodněno v rozporu s požadavky ústavnosti, když svou podstatou jde opět jen o polemiku s názorem obvodního soudu z hlediska jeho věcné správnosti, což je věc, jejíž posouzení s výjimkou excesu Ústavnímu soudu nepřísluší.

54. Obvodní soud přílehlavě vysvětlil, že sjednání práv a povinností nad rámec „základních práv a povinností (stanovených jako smluvní typ v zákoně)“ je přípustné, resp. jde o běžnou praxi, kdy v některých případech je třeba upravit komplex vzájemných práv a povinností; současně vzal v úvahu, že podstatou a smyslem ochrany spotřebitele je především zajistit dostatek informací pro jeho rozhodování a chránit jej před zneužívajícími praktikami, a následně dospěl k závěru, že ujednání je z pohledu citovaného ustanovení platné a že předmětný poplatek představuje běžnou část ceny úvěru, a tudíž jeho přezkumu brání ustanovení § 56 odst. 2 obč. zák. Není tak pravda, že by obvodní soud pominul princip ochrany spotřebitele, naopak vzal jej při svých úvahách na zřetel, nicméně se neztotožnil s názorem stěžovatelky stran jeho dopadů na souzenou věc. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že rovněž podle Směrnice se při sjednávání ceny uplatní princip autonomie vůle smluvních stran a přiměřenost ceny ve vztahu k plnění nemá být posuzována (čl. 4 odst. 2), ledaže by vnitrostátní právní úprava byla v tomto ohledu přísnější, a to není. Jestliže obvodní soud dospěl k danému závěru na základě úvahy, že předmětný poplatek je (nedílnou) součástí celkové ceny za plnění, které banka poskytuje (k tomu viz také další bod), pak mu žádnou svévoli v naznačeném směru vytknout nelze. Dané východisko koresponduje také s příslušnou povahou daného poplatku – jedná se o tzv. paušál, a to vzhledem k obecnému způsobu jeho vymezení („za správu a vedení úvěrového obchodu“), jakož i k tomu, že dlužník je povinen daný poplatek platit pravidelně po celou dobu trvání závazkového vztahu s bankou.

55. Sjednání různých paušálních plateb je realitou, přičemž nelze „automaticky“ vyvozovat, že ten, kdo neplatí žádnou paušální platbu, je v lepší pozici než ten, kdo ji platí, natož pak, že by využívání takovéto platby představovalo zneužití na úkor spotřebitele. Lze dát za pravdu stěžovatel-

ce v tom ohledu, že placení předmětného poplatku může být (za určitých okolností) nevhodné pro ty, kteří uplatňují zmíněný nárok na odpočet od základu daně, obecně však jde o závěr chybný, neboť stěžovatelka srovnává neporovnatelné. Banka při sjednání úvěrové smlouvy ve své kalkulaci vycházela (také) z toho, že její výnos bude tvořen dvěma složkami – úrokem a paušálním poplatkem, ovšem pokud by počítala pouze s příjmem v podobě úroků, nepochybně by se tato skutečnost odrazila na vyšší úrokové sazby. V dané věci tato skutečnost není natolik zřetelná, jako je tomu např. u telefonních operátorů, kde se cena plnění za uskutečněný telekomunikační provoz odvíjí od výše paušálního poplatku. Z těchto důvodů nelze dané (cenové) ujednání posuzovat samostatně, tedy bez ohledu na další sjednaná peněžitá plnění, a pokud obvodní soud měl za to, že je nutno použít ustanovení § 56 odst. 2 obč. zák., nelze mu (tím spíše) v tomto bodě vytknout svévolný přístup.

56. V ústavní stížnosti je stěžovatelkou obvodnímu soudu taktéž vytýkáno, že věc nesprávně posoudil z hlediska § 39 obč. zák. s tím, že jí banka za předmětný poplatek neposkytuje žádné plnění. Jak však plyne z výše uvedeného, předpoklad, na němž je daná námitka postavena (tj. na absenci jakéhokoliv plnění ze strany banky), obvodní soud zjevně nesdílí, a to z důvodů výše uvedených. Pokud jde o námitku, že obvodní soud nevzal v úvahu výše citovaná ustanovení zákona o ochraně spotřebitele, Ústavní soud s ohledem na námitky v ústavní stížnosti uvedené nedospěl k závěru, že by v tomto ohledu došlo k nějakému pochybení. Stěžovatelka použití klamavé praktiky vyvozuje z toho, že žalovaná použila slovo „zdarma“ ve spojení se službou, kterou zároveň zahrnuje do poplatku. Stěžovatelčina argumentace v soudním řízení a v ústavní stížnosti byla ovšem postavena na tom, že při sjednávání úvěrové smlouvy jí bylo známo, že je její povinností platit předmětný měsíční poplatek, avšak že údajně nevěděla, jaké plnění banka za tento poplatek poskytuje. Nikde se však nepodává, že snad uvedení údaje „zdarma“ u jiného poplatku v sazebníku vyvolalo u ní dojem, že jí bude úvěr poskytnut zdarma, případně že nebude třeba předmětný poplatek platit (a toto že bylo důvodem, proč úvěrovou smlouvu uzavřela). Dlužno podotknout, že právě v případě bankovních poplatků je v sazebnících bank uvádění „zdarma“ u konkrétní služby zcela běžné (např. u zaslání výpisu z účtu v elektronické podobě), to někdy v protikladu s obdobnou službou, která naopak zpoplatněna je (např. zaslání výpisu v listinné podobě), důvodem může být i reakce na podmínky konkurenčních bank, kde tatáž služba poskytována zdarma není. Ústavnímu soudu přitom není zcela zřejmé (míněno v obecné rovině), jakým způsobem by skutečnost, že vedle těchto položek byl v sazebnících uveden paušální měsíční poplatek za (např.) „správu úvěru“, mohla průměrného spotřebitele „oklamat“ (s tím důsledkem, že by jinak příslušnou smlouvu neuzavřel).

57. Stěžovatelka svou ústavní stížnost opírá taktéž o výše zmíněný rozsudek německého BGH (a jím inspirovaný rozsudek Krajského soudu v Prešově), s nímž má být napadené rozhodnutí v kolizi, přičemž tvrdí, že ochrana všech spotřebitelů musí být v členských zemích Evropské unie stejná. Z těchto skutečností však nic podstatného z hlediska ústavnosti vyzovovat nelze. V první řadě i stěžovatelce je známo rozhodnutí britského Nejvyššího soudu (viz výše), který řešil v podstatě podobnou problematiku (bankovních poplatků), přičemž i na základě výkladu Směrnice dospěl k jinému závěru než BGH, a tudíž lze o nějakém jednotném rozhodování stěžít uvažovat. Bezvýhradnému přijetí daného právního názoru kromě toho brání i skutečnost, že německá právní úprava se od české právní úpravy, jakož i od úpravy obsažené ve Směrnici liší, navíc stávající judikatura BGH je v Německu předmětem kritiky odborné veřejnosti, a to z důvodu možného rozporu se zákonem a Směrnicí (viz Frank, R., Veselková, P., Wolff, P. Přípustnost poplatků za správu a vedení úvěrových účtů vedených pro spotřebitele. Právní rozhledy, 2013, č. 15–16), a dané rozhodnutí kladnou odezvu nevyvolalo ani v České republice (viz Bejček, J. Ochrana spotřebitele, nebo i pokrytecky zastřená ochrana věrolomnosti? Právní rozhledy, 2013, č. 13–14). Právě uvedené však nemá sloužit jako vodítko pro výběr mezi uvedenými zahraničními judikáty, neboť v tom posláním Ústavního soudu nespočívá. Pouze na tomto místě a v této souvislosti považuje za potřebné konstatovat, že příklon obvodního soudu k jednomu z nich nelze považovat za projev svévole, jenž by byl z hlediska ústavnosti relevantní, nehledě na odlišné konkrétní otázky tam řešené.

V.d) K otázce hrazení nákladů řízení v sériových sporech

58. Ústavní soud nemůže dát za pravdu stěžovatelce, pokud ústavní rozměr přičítá rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. V případě, že účastník měl ve věci plný úspěch, je ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. povinností soudu v první řadě zkoumat, jaké náklady mu (skutečně) vznikly v souvislosti s uplatňováním (bráněním) práva a zda tyto lze považovat za účelně vynaložené. Dospěje-li v tomto ohledu ke kladnému závěru, je v jeho kompetenci ve smyslu § 150 o. s. ř. ještě posoudit, zda neexistují důvody zvláštního zřetele hodné, pro které lze zcela nebo zčásti náhradu nákladů nepřiznat. Není podstatné, že se stěžovatelka domáhala aplikace § 150 o. s. ř. s argumentací, kterou je třeba posuzovat spíše z hlediska § 142 odst. 1 o. s. ř., rozhodující je, že se obvodní soud daným požadavkem zabýval, přičemž zdůvodnil, proč jej nepovažuje za důvodný, tedy že pro žalovanou, vzhledem k velkému množství podaných žalob, nejde o běžnou činnost, se kterou mohla žalovaná počítat.

59. Stěžovatelka sice v ústavní stížnosti argumentuje tím, že o běžnou činnost jde, přičemž poukazuje na to, že právní zástupce žalované nemu-

sel vynaložit žádné zvýšené úsilí. Ústavní soud však připomíná, že daný zásah se týká bagatelní částky, nadto rozhodnutím, jež z hlediska ústavnosti nemá žádný či jen okrajový význam, protože se jedná o problematiku nákladů řízení, kromě toho daná námitka představuje pouhou polemiku s věcnou správností názoru obecného soudu, a tudíž nemá důvod k tomu, aby se touto otázkou zabýval věcně. Musí však připomenout, že stěžovatelka svou obsáhlou ústavní stížností sama potvrzuje, že jde o právně složitou, dosud českými soudy jednoznačně nevyřešenou věc, to navíc s eventuelně závažnými dopady na hospodaření žalované, a tudíž nelze – alespoň v případech „prvních“ soudních řízení, tedy než budou dané sporné otázky postaveny najisto – vytýkat stěžovatelce, jestliže si zajistila odbornou právní pomoc.

60. Další stěžovatelkou uváděné důvody, pro které na základě ustanovení § 150 o. s. ř. nelze náhradu nákladů řízení žalované přiznat, tedy že ona (stěžovatelka) vystupovala v roli spotřebitele, že banka jednala v rozporu s principem dobré víry apod., nelze v této souvislosti považovat za významné, neboť postavení spotřebitele samo o sobě „důvody hodné zvláštního zřetele“ nezakládá, ostatní námitky pak vycházejí z předpokladů, které se ukázaly z hlediska závěrů obvodního soudu ve věci samé lichými.

61. Konečně je třeba uvést, že nebylo třeba zabývat se návrhem na přednostní projednání věci ve smyslu § 39 zákona o Ústavním soudu, poněvadž této žádosti bylo fakticky vyhověno.

62. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu zamítl jako návrh nedůvodný v částech uvedených sub V.a) až V.c) a jako návrh zjevně neopodstatněný v části blíže rozvedené sub V.d).

Č. 56

K důvodu prodloužení útěkové vazby při nepravomocně uloženém trestu odnětí svobody

Odsouzení soudem prvního stupně k vysokému nepodmíněnému trestu, byť nepravomocné, představuje zásadní změnu situace ve vztahu k odůvodnění útěkové vazby. V takovém případě Ústavní soud uznává, že riziko útěku či skrývání se je podstatně zvýšeno. V takových případech se pro ospravedlnění i déletrvající vazby značně snižuje potřeba dalších dodatečných důvodů, které mohou být méně významné oproti situaci, kdy by k nepravomocnému odsouzení dosud nedošlo.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 10. dubna 2014 sp. zn. I. ÚS 185/14 ve věci ústavní stížnosti D. J., zastoupeného Mgr. Ing. Markem Schindlerem, advokátem, se sídlem Místecská 329, Ostrava-Hrabová, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 54 T 1/2013-871 ze dne 24. 9. 2013 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 6 To 95/2013-895 ze dne 6. 11. 2013, jimiž bylo rozhodnuto o ponechání stěžovatele ve vazbě, za účasti Krajského soudu v Ostravě a Vrchního soudu v Olomouci jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění**I. Předchozí průběh řízení**

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na osobní svobodu a spravedlivý proces. Přitom odkázal na čl. 8 odst. 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

2. Stěžovatel byl vzat do vazby dne 20. 9. 2012. Dne 25. 6. 2013 krajský soud rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě z důvodu dle § 67 písm. a) trestního řádu. Rozhodnutí odůvodnil hrozbou vysokého trestu (s možností uložení až výjimečného trestu), což podle jeho názoru je samo o sobě dostatečným argumentem pro shledání důvodu útěkové vazby. Přesto soud doplnil důvody i o skutečnost, že stěžovatel není vázán žádnými

významnými faktory ke konkrétnímu místu pobytu. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno vrchním soudem dne 7. 8. 2013.

3. Dne 19. 8. 2013 Krajský soud v Ostravě uznal stěžovatele vinným trestným činem vraždy a odsoudil ho k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 15 roků. Tento rozsudek dosud nenabyl právní moci.

4. Napadeným usnesením ze dne 24. 9. 2013 krajský soud rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě z důvodu nebezpečí, že uprchně nebo se bude skrývat. Podle krajského soudu z hlediska stěžovatele nedošlo k žádné změně, která by změnila náhled na existenci dříve aplikovaného vazebního důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu. Při současném rozhodování je však nutno vzít nově v potaz významný prvek, kterým je vyhlášený rozsudek soudu prvního stupně dne 19. 8. 2013, byť tento dosud nenabyl právní moci. Tímto rozsudkem byl stěžovatel uznán vinným velmi závažnou trestnou činností, kvalifikovanou jako trestný čin vraždy dle § 219 odst. 1 a odst. 2 písm. h) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 15 roků, se zařazením do věznice se zvýšenou ostrahou. Pokud tedy v dřívější fázi řízení bylo shledáváno pouze možné ohrožení vysokým trestem, je aktuálně nutno k posuzování důvodu vazby dle § 67 písm. a) trestního řádu fakticky přiřadit rovněž citované odsouzení stěžovatele k vysokému trestu odnětí svobody. Byť jde dosud o odsouzení nepravomocné, již skutečnost, že k němu došlo a byl uložen takto důrazný trest odnětí svobody, podstatně zvyšuje míru nebezpečí vyjádřeného v ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu.

5. Vrchní soud napadeným usnesením zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení krajského soudu. Stížnostní soud se plně ztotožnil s argumentací soudu prvního stupně stran důvodnosti dalšího trvání vazby s odkazem na důvody uvedené v ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu. Byť rozsudek, kterým byl stěžovatel uznán vinným trestným činem vraždy a byl mu uložen citelný nepodmíněný trest, dosud nenabyl právní moci, přesto sama jeho existence podstatně zvyšuje míru nebezpečí, které je vyjádřeno v ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu. Je totiž nutno mít na paměti, že díky výše naznačenému rozsudku před stěžovatelem vyvstala reálná hrozba výkonu dlouhodobého trestu odnětí svobody. Tato skutečnost prohlubuje obavy z toho, že by se po případném propuštění na svobodu mohl skrývat či uprchnout, aby se výkonu trestu vyhnul. Tím pádem by mohl mařit účel trestního řízení, kterým je, mimo jiné, potrestání pachatele trestného činu. Ze všech výše rozvedených důvodů má i stížnostní soud za to, že na straně stěžovatele jsou i nadále dány důvody vazby útěkové.

II. Argumentace stran

6. Stěžovatel namítá, že vazební důvod podle § 67 písm. a) trestního řádu u něj nebyl nikdy dán. Odůvodnění napadených rozhodnutí nevyhovuje požadavkům ustálené judikatury Ústavního soudu, dle které soud musí výslovně, přehledně a logicky vysvětlit, ze kterých konkrétních skutečností vyplývá obava, že se obviněný bude chovat způsobem uvedeným v § 67 písm. a) trestního řádu, a to za podmínek stanovených v dovětku tohoto ustanovení, aby tímto dostal ústavněprávnímu požadavku zdrženlivosti ve vazebních věcech a imperativu maximální šetrnosti k právům obviněného. Soudy pouze mechanicky vycházely z trestní sazby trestného činu, jehož spáchání je stěžovateli kladeno za vinu, a touto trváním vazby odůvodňují, aniž by podrobněji uvedly konkrétní skutečnosti, které by odůvodňovaly obavu, že by stěžovatel skutečně uprchl nebo se skrýval mimo dosah orgánů činných v trestním řízení.

7. Uvádí-li soudy k tomu v napadených rozhodnutích, že díky rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 8. 2013, kterým byl stěžovatel uznán vinným a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 15 roků, zde vyvstala reálná hrozba výkonu dlouhodobého trestu odnětí svobody a že tato skutečnost má prohlubovat obavy z toho, že by se stěžovatel mohl skrývat či uprchnout, aby se výkonu trestu vyhnul, je k tomu nutno podotknout, že zmíněný rozsudek dosud nenabyl právní moci, a nelze tedy z tohoto vyvozovat důvodnou obavu, že by se stěžovatel mohl chovat způsobem ve smyslu § 67 písm. a) trestního řádu.

8. Stěžovatel zdůrazňuje, že u něj v minulosti nebyly zjištěny žádné konkrétní skutečnosti, z nichž by vyplývala obava, že by při pobytu na svobodě uprchl nebo že by se skrýval, tzn. např. příprava na odcestování do zahraničí, příp. zadržení na útěku přes hranice. Stěžovatel naopak do dne svého zadržení pobýval v místě svého trvalého bydliště, přebíral si zde poštu a nebylo zjištěno, že by se vzhledem k událostem, pro které je nyní stíhán, hodlal skrývat či snad uprchnout do zahraničí.

9. Tyto vznesené námitky stěžovatele soudy v napadených rozhodnutích žádným způsobem nehodnotily ani se s nimi ve svých rozhodnutích nevypořádaly. Argumentace hrozbou vysokého trestu tak zůstává osamocena, nepodpořena žádnými jinými závažnými konkrétními skutečnostmi, které by vazební důvod ospravedlňovaly.

10. Krajský soud navrhl ústavní stížnost odmítnout. Dle jeho názoru jsou skutkové okolnosti případu odlišné od těch případů rozhodovaných Ústavním soudem, na které odkazuje stěžovatel ve své ústavní stížnosti.

11. Vrchní soud pouze sdělil, že nemá, co by nad rámec argumentace uvedené v napadeném usnesení k věci uvedl.

III. Hodnocení Ústavního soudu

12. Se stěžovatelem lze souhlasit potud, pokud tvrdí, že výše hrozícího trestu sama o sobě není dostatečná pro ponechání obviněného ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu (útěkové vazba) v situaci, kdy vazba trvá již delší dobu. Jak soud uvedl například v nálezu sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013 (N 215/71 SbNU 517; bod 33), riziko uprchnutí nebo skrývání se obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu po případném propuštění z vazby na svobodu nemůže být v případě dlouhotrvající vazby založeno výlučně na skutečnosti, že obviněnému hrozí vysoký trest. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu. V této své judikatuře Ústavní soud vychází z ustálené rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), dle které závažnost hrozícího trestu je dostatečným důvodem pro vazbu pouze na omezenou dobu a po uplynutí určitého času ji ESLP vnímá pouze jako jeden z argumentů, kterými je možné podepřít hrozbu útěku v případě propuštění z vazby na svobodu (viz tamtéž, bod 33).

13. Dlouhodobost vazby se posuzuje podle okolností každého jednotlivého případu. V nyní posuzovaném případě Ústavní soud však nepovažuje za nutné rozhodnout, zda délka stěžovatelovy vazby tuto hranici překročila. Je nutno vzít ohled na specifickou situaci případu, kdy byla soudem prodloužena útěková vazba po nepravomocném prvoinstančním rozhodnutí, kterým byl stěžovateli uložen trest odnětí svobody v délce 15 roků.

14. V řadě svých usnesení Ústavní soud vyslovil názor, že nepravomocně uložený nepodmíněný trest, přirozeně v určité výměře, může znamenat konkrétní skutečnost odůvodňující obavu z útěku právě před takovýmto trestem; v každém případě je hrozba útěku značně zesílena (usnesení sp. zn. II. ÚS 88/01 ze dne 18. 2. 2003; usnesení sp. zn. II. ÚS 775/02 ze dne 11. 3. 2003; usnesení sp. zn. II. ÚS 3/03 ze dne 11. 3. 2003; usnesení sp. zn. III. ÚS 1577/08 ze dne 14. 8. 2008; všechna usnesení jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Za vyšší nepravomocně uloženého trestu odůvodňující či značně zesilující obavu z útěku Ústavní soud považoval šest let (usnesení sp. zn. II. ÚS 88/01 ze dne 18. 2. 2003; usnesení sp. zn. II. ÚS 775/02 ze dne 11. 3. 2003; usnesení sp. zn. III. ÚS 2511/10 ze dne 30. 9. 2010), sedm let (usnesení sp. zn. II. ÚS 3/03 ze dne 11. 3. 2003), devět let (usnesení sp. zn. III. ÚS 3219/11 ze dne 16. 11. 2011) či čtrnáct let (usnesení sp. zn. III. ÚS 1577/08 ze dne 14. 8. 2008).

15. Podle judikatury ESLP z evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) vyplývá, že zbavení osobní svobody po prvoinstančním, byť nepravomocném, odsuzujícím rozsudku není již považované za vazbu, na kterou by měl být aplikován čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy („zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem

předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání“), ale jde o zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem podle čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy (viz rozsudek ESLP ve věci *Wemhoff proti Německu* č. 2122/64 ze dne 27. 6. 1968, § 9). Z daného vyplývá, že Úmluva považuje zbavení svobody po prvoinstančním odsuzujícím rozsudku za zásadně odlišné od vazby před nepravomocným odsouzením. Fakticky tak tedy neklade na tuto vazbu žádné zvláštní podmínky, které existují při aplikaci čl. 5 odst. 1 písm. c) a které reflektuje i výše zmíněná judikatura Ústavního soudu o nepřipustnosti pouhé hrozby vysokého trestu jako dostatečného důvodu vazby. ESLP v těchto případech vyžaduje pouze, aby byly splněny obecné podmínky čl. 5 pro zbavení osobní svobody, zejména zákonnost. K porušení čl. 5 Úmluvy tak v těchto situacích může dojít například, porušil-li soudní orgán v odsuzujícím rozsudku závažným způsobem právo na spravedlivý proces (viz např. *Stoichkov proti Bulharsku* č. 9808/02 ze dne 24. 3. 2005, § 58; či *Yefimenko proti Rusku* č. 152/04 ze dne 12. 2. 2013, § 102 až 104).

16. Ústavní soud tak vyvozuje, že odsouzení soudem prvního stupně k vysokému nepodmíněnému trestu, byť nepravomocné, představuje zásadní změnu situace ve vztahu k odůvodnění útěkové vazby. V takovém případě Ústavní soud uznává, že riziko útěku či skrývání se je podstatně zvýšeno. V takových případech se pro ospravedlnění i déletrvajících vazby značně snižuje potřeba dalších dodatečných důvodů, které mohou být méně významné oproti situaci, kdy by k nepravomocnému odsouzení dosud nedošlo.

17. V nyní posuzovaném případě byla napadenými usneseními vazba stěžovatele prodloužena právě s odkazem na jeho odsouzení k vysokému trestu odnětí svobody a dále bylo odkázáno na odůvodnění předchozích vazebních rozhodnutí. Tato předchozí rozhodnutí vedle výše hrozícího trestu obsahují také posouzení skutečnosti, že stěžovatel není vázán žádnými významnými faktory ke konkrétnímu místu pobytu. Dle názoru Ústavního soudu tyto dva faktory – nepravomocné odsouzení k trestu odnětí svobody ve výši 15 let a neexistence významných vazeb ke konkrétnímu místu pobytu – jsou dostatečné pro odůvodnění útěkové vazby stěžovatele.

18. Ústavní soud tedy uzavírá, že argumenty stěžovatele, byť by mohly mít určitou relevanci v době před rozhodnutím soudu prvního stupně o jeho vině a uložení trestu, po tomto rozhodnutí již pro shledání porušení jeho práva na osobní svobodu nestačí.

19. Pokud jde o namítané porušení práva na spravedlivý proces, tak Ústavní soud v napadených usneseních žádné porušení tohoto práva

I. ÚS 185/14

č. 56

nespatřuje. Nakonec stěžovatel ani žádné relevantní argumenty pro porušení svého práva na spravedlivý proces nevznáší. Tato námitka je tedy zjevně neopodstatněná.

20. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnost zamítl, neboť napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

Č. 57

K žalobě na vydání bezdůvodného obohacení za sdělování autorských děl veřejnosti z rozhlasového přijímače v prodejně

Ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny) odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. i rozhodnutí Ústavního soudu vydaná ve věcech sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371), I. ÚS 3184/07 ze dne 17. 4. 2008 (N 71/49 SbNU 61), III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)].

Obecné soudy nemohou rozhodovat na základě sice zdánlivě snadno se nabízejícího formalistického argumentu, ve skutečnosti však argumentu jsoucího v rozporu s obsahem spisu [srov. i náleze sp. zn. I. ÚS 2061/08 ze dne 7. 4. 2011 (N 63/61 SbNU 29)].

Pro posouzení důvodnosti žaloby vycházející z ustanovení § 23 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších změn, v rámci spravedlivého procesu ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny základních práv a svobod je rozhodující, zda po dobu uvedenou v žalobě byla provozována zařízení umožňující sdělování autorských děl veřejnosti, zda k tomuto sdělování autorských děl veřejnosti skutečno docházelo po celou dobu uvedenou v žalobě a zda se jednalo o díla autorů, jejichž práva je oprávněn vedlejší účastník na základě zákona či smlouvy spravovat.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 15. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 3076/13 ve věci ústavní stížnosti VELO CZ, s. r. o., se sídlem Pospíšilova 314/21, 500 03 Hradec Králové, zastoupené Marianem Pavlovem, advokátem, se sídlem Malé náměstí 125, Hradec Králové, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 29 EC 28/2012-50 ze dne 18. 7. 2013, kterým bylo rozhodnuto o stěžovatelně platební povinnosti z důvodu užívání chráněných autorských děl zpřístupňováním

rozhlasového vysílání zákazníkům v její provozovně, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 29 EC 28/2012-50 ze dne 18. 7. 2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to zejména pro porušení ustanovení čl. 2 odst. 3 a čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky.

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatelka uvedla, že Krajský soud v Hradci Králové závažným způsobem pochybil při interpretaci a aplikaci zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších změn. Stěžovatelka uvedla, že dle názoru soudu měla při svém podnikání zpřístupňovat svým zákazníkům (veřejnosti) rozhlasové vysílání prostřednictvím rozhlasového přijímače umístěného v její provozovně, a užívat tak chráněná autorská díla spravovaná vedlejším účastníkem, aniž by s ním jako kolektivním správcem uzavřela licenční smlouvu. Stěžovatelka však žádné zařízení umožňující sdělování autorských děl veřejnosti ve své provozovně dle svých slov neprovozovala. Uvedené zařízení vlastnila a provozovala její zaměstnankyně pro vlastní potřebu (pro sebe) při práci, kterou v této provozovně vykonávala. Stěžovatelka zdůraznila, že z provozu zařízení nedosahovala jakéhokoliv přímého či nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, jak předpokládá ustanovení § 30 odst. 1 autorského zákona, čímž také v řízení před krajským soudem argumentovala. Souvislost s podnikáním je dle jejího názoru v tomto případě pouze časová a místní. S ohledem na charakter podnikání stěžovatelky (prodej jízdních kol a náhradních dílů) neměl provoz rozhlasového přijímače v prodejně na jednání a chování zákazníků žádný vliv a nepřinášel stěžovatelce žádný přímý ani nepřímý prospěch.

3. Ve spojitosti s tím stěžovatelka napadenému rozhodnutí a postupu soudu před jeho vydáním z ústavněprávního hlediska vytýká především to, že soud se žádným způsobem nelyžoval s její obranou, nevedl dokazování ke skutečnostem, které stěžovatelka rozporovala, a v odůvodnění

svého rozhodnutí se s její obranou relevantním způsobem nevypořádal. Stěžovatelka je přesvědčena, že vedlejší účastník postupem akceptovaným soudem zneužívá svého výsadního postavení a na základě žalobního návrhu, který nemá předepsané náležitosti (vyličení všech rozhodných skutečností a označení všech podstatných důkazů tak, aby bylo možno učinit právní závěr o důvodnosti nároku žalobce), se domáhá příznání plnění, na které nemá nárok. Protože je žalována bagatelní částka, ve věci není přípustné odvolání či jiný opravný prostředek, a tak nedůvodná benevolence soudu ve vztahu k neplnění si procesních povinností žalobcem jde k úžij stěžovatelky, aniž by ta měla možnost jí jakkoliv čelit a bránit se jí v rámci pravidel civilního soudního řízení.

4. Stěžovatelka dále vyzdvihla, že v obdobné věci posuzované stejným soudem, avšak jiným senátem (senát Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích) se soud skutkovou i právní stránkou věci zabýval k obraně žalované strany neporovnatelně důkladněji, přihlédl k tomu, že ze strany žalobce zůstala některá tvrzení nedostatečná a nedoložená, přihlédl k zjištěním učiněným z důkazů provedených podle obrany žalované strany, a to se dle stěžovatelky projevilo i v jeho rozhodnutí (včetně odpovídajícího odůvodnění). Stěžovatelka se domnívá, že její věc i věc projednávaná stejným soudem pod spisovou značkou 50 EC 2/2013 jsou skutkově velmi podobné, téměř shodné. Pokud se pak bránila stěžovatelka žalobou uplatněnému nároku vedlejšího účastníka podobným způsobem jako žalovaný ve shora označené věci, má právo důvodně očekávat, že její právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který se s jejím právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li pak její právní případ rozhodnut jinak, má na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky soud právo, avšak v takovém případě je dle stěžovatelky povinen dostatečně přesvědčivým způsobem uvést, proč nepřihlédl k její obraně a proč ji bez dalšího zkoumání neakceptoval. To se však nestalo, k obraně stěžovatelky nebylo dle jejích slov vůbec přihlédnuto, a rozhodnutí soudu v její věci je tak pro ni nespravedlivé, nepřesvědčivé a nepřezkoumatelné.

5. Závěrem stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud vyslovil porušení uvedených základních práv a napadený rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové zrušil.

II.

6. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Krajského soudu v Hradci Králové vedený pod sp. zn. 29 EC 28/2012, z něhož, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí, zjistil následující skutečnosti.

7. Vedlejší účastník se žalobou podanou u Krajského soudu v Hradci Králové vůči stěžovatelce domáhal zaplacení částky 2 093,20 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že stěžovatelka měla při svém podnikání

zpřístupňovat svým zákazníkům rozhlasové vysílání prostřednictvím rozhlasového přijímače umístěného v její provozovně, a tím se bezdůvodně obohatit, jelikož tak užívala chráněná autorská díla spravovaná vedlejším účastníkem, aniž by však s ním jako kolektivním správcem byla uzavřela licenční smlouvu.

8. Ve věci nejprve rozhodl Krajský soud v Hradci Králové elektronickým platebním rozkazem č. j. 29 EC 28/2012-5 ze dne 25. 5. 2012, proti němuž stěžovatelka podala včasný odpor. Ve svém vyjádření k žalobě ze dne 24. 8. 2012 stěžovatelka zpochybnila nárok vedlejšího účastníka v celém rozsahu a poukázala na to, že ve své provozovně neměla umístěn žádný plně funkční přístroj, který by umožňoval provozovat hudbu jako zdroj zvukové kulisy, s tím, že vedlejší účastník dosud nesplnil důkazní břemeno, které na něm spočívá, když v návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu nevedl jediný důkaz svého tvrzení o provozování rozhlasového přijímače. Stěžovatelka dále poukázala na to, že vedlejší účastník měl rovněž prokázat, že údajná hudební produkce se vztahovala výhradně k mistrům zvuku, které vedlejší účastník zastupuje. Závěrem stěžovatelka poznamenala, že jelikož vedlejší účastník ani k jednomu svému tvrzení nepředložil důkaz, nemohl mu za takové situace vzniknout nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Ve svém písemném závěrečném návrhu (č. l. 46) stěžovatelka odkázala na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2277/2007 ze dne 22. 10. 2008, podle něhož ke zpřístupnění díla vysílaného rozhlasem nebo televizí nedochází samotným umístěním technicky způsobilého přístroje do prostor určených k poskytování určitých služeb, jeho připojením k elektrické síti apod., a sice ve vazbě na rozsudek Soudního dvora Evropských společenství ze dne 7. 12. 2006, *SGAE, C-306/05*, bod 45, a v něm citovaný bod 27 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti. Stěžovatelka také opětovně zdůraznila, že s ohledem na charakter jejího podnikání (prodej jízdních kol a náhradních dílů k nim) nemá případné rádiové vysílání, provozované prodavačkou pro vlastní účely, dopad na jednání a chování jejích zákazníků.

9. Vedlejší účastník ve svém „vyjádření k odporu“ ze dne 8. 1. 2013 uvedl, že stěžovatelka ve své provozovně „v předmětném období radiopřijímač umístěn skutečně měla, a provozovala tedy rozhlasové vysílání dle § 23 AutZ“ (č. l. 27), s tím, že k prokázání pravdivosti svého tvrzení navrhl vyžádání informací od jiných kolektivních správců, a to za účelem zjištění, zda a jaká byla se stěžovatelkou uzavřena licenční smlouva za žalované období. Jinak vedlejší účastník setrval na svém žalobním návrhu.

10. Po proběhnuvším jednání rozhodl Krajský soud v Hradci Králové v záhlaví označeným rozsudkem, kterým žalobě v celém rozsahu vyhověl.

V odůvodnění svého rozhodnutí provedl stručnou charakteristiku autorských práv, přičemž vyzdvihl, že dle § 23 autorského zákona se provozováním rozhlasového či televizního vysílání díla rozumí zpřístupňování díla vysílaného rozhlasem či televizí pomocí přístroje technicky způsobilého k příjmu rozhlasového či televizního vysílání. Protože stěžovatelka dle názoru soudu nepopírala umístění takového přístroje ve své provozovně ani jeho vysílání v provozní době, dospěl krajský soud k závěru o tom, že žaloba je důvodná, a to i s ohledem na zjištění, že pro tentýž rádiový přijímač byla pro žalované období uzavřena licenční smlouva s jiným kolektivním správcem, a proto argumentace stěžovatelky neobstojí. Navíc skutečnost, že přístroj vlastní zaměstnankyně stěžovatelky, nemůže být dle názoru soudu pro její odpovědnost při provozování vysílání rozhodná. Na závěr soud uvedl, že provozovna stěžovatelky je určena blíže neurčitěmu počtu zákazníků, tedy veřejnosti, a nemůže být rozhodné, kolik konkrétně takových osob každodenně provozovnu navštíví.

III.

11. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Krajský soud v Hradci Králové jako účastníka a občanské sdružení Ochranná asociace zvukařů – autorů jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

12. Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 21. 3. 2014 plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a prostřednictvím rozhodující soudkyně JUDr. Jany Kábrtové vyjádřil přesvědčení, že „v daném případě došlo k naplnění podmínky § 18 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona, ale i navazujících, zejména § 23“.

13. Vedlejší účastník svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti v poskytnuté lhůtě nevyužil, a proto ve vztahu k němu nastal stav předvídaný ustanovením § 101 odst. 4 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu, tudíž s ním Ústavní soud dále nejednal (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

14. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť oba účastníci řízení předestřeli dostatečně konkrétní argumenty, a proto od ústního jednání již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud současně nezasílal vyjádření účastníka řízení k replice stěžovatelce, jelikož Krajský soud v Hradci Králové v zásadě toliko odkázal na své rozhodnutí, protože by replika nemohla vést k obohacení o další poznatky, a ve svém důsledku by se tak jednalo o zbytečné prodlužování řízení. Nadto nejdlo o případ, kdy by Ústavní soud na základě těchto vyjádření přistoupil k odmítnutí či zamítnutí ústavní stížnosti, byť i zčásti [srov. např. bod 19 nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4754/12 ze dne 19. 11. 2013

(N 193/71 SbNU 301) či bod 13 nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 407/13 ze dne 7. 10. 2013 (N 174/71 SbNU 57)].

IV.

15. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházel napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.).

17. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti

Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.; bod 36)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavně-právním principům, jakož i právní jistotu je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

18. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že ač jde o svého druhu bagatelní spor, nebylo lze přehlédnout, že stěžovatelkou rozporované rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové v otázce posouzení důvodnosti nároku je po právní i skutkové stránce založeno na nadmíru formalistické interpretaci a aplikaci zákonných ustanovení, na extrémním nesouladu právních závěrů se skutkovými zjištěními, na nedostatečném odůvodnění co do rozsahu reakce na stěžejní argumenty (obranu) stěžovatelky, přičemž se současně jedná o rozhodnutí ve věci, kterou obecné soudy neposuzují jednotně, kterýžto postup vede ve svém posledku k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. též náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4167/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 192/71 SbNU 289), dostupný též, jako další zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu, na adrese <http://nalus.usoud.cz>].

19. Ve vztahu k absenci náležitého odůvodnění napadeného rozsudku pokládá Ústavní soud za nutné zmínit, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (resp. rozhodnutí orgánu veřejné moci obecně) se již zabýval mnohokrát, přičemž své postuláty formuloval v celé řadě svých rozhodnutí [z poslední doby např. náleží sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723), sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. 11. 2010 (N 231/59 SbNU 357)]. Ve své rozhodovací praxi deklaroval, jakými ústavněprávními vadami je zatíženo odůvodnění rozhodnutí, v němž obecný soud reaguje na konkrétní (přesně formulované) námítky stěžovatele způsobem naprosto nedostatečným [kupř. náleží sp. zn. III. ÚS 511/02 ze dne 3. 7. 2003 (N 105/30 SbNU 471), III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny) odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. rozhodnutí vydaná ve věcech sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006

(N 132/42 SbNU 57), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371), I. ÚS 3184/07 ze dne 17. 4. 2008 (N 71/49 SbNU 61), III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Zmíněnému pojmu adekvátně je potom ve smyslu judikatury Ústavního soud nutno z pohledu mezi nezávislého soudního rozhodování (čl. 82 odst. 1 Ústavy České republiky) rozumět tak, že se požaduje přiměřeně dostatečná míra odůvodnění, tj. „rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu“ s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí „nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument“ [kupř. nálezy sp. zn. IV. ÚS 201/04 ze dne 5. 1. 2005 (N 3/36 SbNU 19), I. ÚS 729/2000 ze dne 8. 12. 2005 (N 224/39 SbNU 369), I. ÚS 116/05 ze dne 30. 5. 2006 (N 108/41 SbNU 349), IV. ÚS 787/06 ze dne 29. 1. 2007 (N 16/44 SbNU 201), III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Rozsah reakce na konkrétní námitky je tedy co do šíře odůvodnění spjat s otázkou hledání míry, případně (za podmínek tomu přiměřeného kontextu) i s akceptací odpovědi implicitní, resp. i s otázkou případů hraničních, když nutno reflektovat, že lze požadovat pouze takovou míru přesnosti, jakou povaha předmětu úvahy připouští.

20. V právní věci stěžovatelky dospěl Ústavní soud k závěru, že pod aspektem naznačených kautel napadené rozhodnutí v konfrontaci s dílčími argumenty konkrétních námitek stěžovatelky co do náležitého obsahu odůvodnění neobstojí, neboť vypořádání se s jejími pro věc klíčovými argumenty – tak jak je jednotlivě vymezila ve svých podáních ze dne 24. 8. 2012 a ze dne 12. 7. 2013 – hned v několika ohledech absentuje. Krajský soud v Hradci Králové se zejména nevypořádal s námitkou stěžovatelky formulovanou již v jejím podání ze dne 24. 8. 2012 (č. l. 21) a posléze též akcentovanou právním zástupcem při jednání konaném dne 11. 7. 2013 (byť v poněkud posunutě poloze – srov. č. l. 42), a sice že vedlejší účastník nijak netvrdil ani neprokázal, že údajná hudební produkce se vztahovala výhradně k mistrům zvuku, které jako kolektivní správce zastupuje, resp. že „se obsah zvukové produkce mohl vztahovat toliko k zahraniční produkci a s mistry zvuku, které zastupuje žalobce, neměla nic společného“ (č. l. 21 *in fine*). Přitom prokázání této skutečnosti je zjevně klíčovým pro posouzení vlastního nároku, neboť ze samotného faktu, že pro žalovanou období měla stěžovatelka uzavřenu s jiným kolektivním správcem, zastupujícím odlišné mistry zvuku, ještě neplyne, že provozovala tzv. veřejnou produkci, jejíž součástí byla i díla autorů, které vedlejší účastník zastupuje. Krom toho samotné uzavření smlouvy s kolektivním správcem samo o sobě ještě nemůže být důkazem o oprávněnosti jeho nároku, poněvadž tu není brán ohled na okolnosti, resp. pozadí uzavření takové smlouvy (důvodem mohla být i právní nevědomost provozovatele o tom, že o veřejnou produkci ve skutečnosti nejde apod.).

21. Rozhodnutí soudu tu navíc zjevně postrádá oporu v provedeném dokazování, neboť z listinných důkazů založených ve spise naopak jednoznačně plyne, že vedlejší účastník dokonce nebyl ani s to identifikovat, zda v případě stěžovatelčiny provozovny šlo o rozhlasové či televizní vysílání, natož jaký přístroj měl být provozován, zda v jeho rámci byla užívána díla mistrů zvuku, které vedlejší účastník zastupuje, a to opravdu po celé období udávané v žalobě (srov. kopie výzev vedlejšího účastníka adresovaných stěžovatelce stran návrhu na uzavření licenční smlouvy a vydání bezdůvodného obohacení na č. l. 16 a 17). Že šlo o rádiový (rozhlasový) přijímač, vyplynulo teprve ze soudem vyžádaného vyjádření jiného kolektivního správce na návrh vedlejšího účastníka (což současně nemůže nenavodit dojem o tom, že vedlejší účastník dospěl k závěru o bezdůvodném obohacení stěžovatelky toliko z databáze smluvních klientů tohoto jiného kolektivního správce) a vlastního líčení stěžovatelky, jež skrze svého právního zástupce během jednání uvedla, že prodavačka si pro zkrácení pracovní doby občas pustila rádio. Z tohoto vyjádření kolektivního správce a vylíčení samotné stěžovatelky ovšem soud bez dalšího dospěl k poněkud překvapivému a těžko vyložitelnému závěru, a sice že „samotná argumentace žalovaného svědčí o tom, že ustanovení § 12 ve spojení s ust. § 23 AZ bylo v jeho případě naplněno“ (str. 4 napadeného rozsudku). V tomto ohledu je tedy právní závěr napadeného rozsudku krajského soudu v extrémním rozporu se skutkovým stavem, jak plyne z výsledků provedeného dokazování vyplývajících z předmětného soudního spisu. Ústavní soud přitom již v minulosti deklaroval, že „obecné soudy nemohou rozhodovat na základě sice zdánlivě snadno se nabízejícího formalistického argumentu, ve skutečnosti však argumentu jsooucího v rozporu s obsahem spisu“ [srov. nále z sp. zn. I. ÚS 2061/08 ze dne 7. 4. 2011 (N 63/61 SbNU 29)].

22. Ani s další, rovněž zásadní námitkou stěžovatelky se krajský soud v napadeném rozsudku nijak nevyrovnal. Stěžovatelka během řízení opakovaně poukázala na to (naposledy tak učinila ve svém písemném závěrečném návrhu ze dne 12. 7. 2013 – č. l. 46), že z provozu zařízení nedosahovala jakéhokoliv přímého či nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, jak má na mysli ustanovení § 30 odst. 1 autorského zákona. Při posouzení toho, zda jsou splněny podmínky pro uzavření licenční smlouvy podle § 12 ve spojení s § 23 autorského zákona, je totiž třeba v konkrétním případě zkoumat, zda pro jejich aplikaci jsou splněny podmínky plynoucí z dalších kogentních ustanovení autorského zákona, konkrétně zmíněného ustanovení § 30 odst. 1, jakož i ustanovení § 18 odst. 3, podle kterého platí, že sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování, a které bylo přiblíženo Nejvyšším soudem ve vzpomínaném judikátu sp. zn. 30 Cdo 2277/2007. Krajský soud tím, že se omezil pouze na aplikaci § 12 ve spojení s § 23 autorského

zákona, aniž přihlédl k dalším úzce souvisejícím právním normám téhož právního předpisu, přestože to účastník řízení namítl, se ve svém výsledku dopustil ústavně nekonformní aplikace a exegeze příslušného pramene práva. Nic na tom nemůže změnit ani skutečnost, že stěžovatelka v této spojitosti na ustanovení § 30 odst. 1 autorského zákona *explicite* neodkazovala, resp. jeho znění necitovala doslovně; stačilo, že dostatečným způsobem vystihla myšlenku, která je v předmětném zákoně ustanovení zachycena (srov. „žalovaný znovu zdůrazňuje, že jeho charakter podnikání je takový, že rádiové vysílání na prodejně nemá na jednání a chování zákazníků vůbec žádný vliv“ – č. I. 46).

23. Na tomto místě se sluší poznamenat, že stěžovatelka v řízení před Ústavním soudem předložila spolu s ústavní stížností též rozsudek stejného soudu, avšak vydaný jiným senátem – č. j. 50 EC 2/2013-81 ze dne 6. 9. 2013, kterým byla žaloba jiného kolektivního správce podaná proti jiné žalované právnické osobě ve věci týkající se obdobné skutkové a právní otázky zamítnuta. Není přitom bez zajímavosti (přesněji řečeno, pro nyní řešenou problematiku je z následujících důvodů esenciální), jakým způsobem k posouzení obdobných skutkových a právních otázek přistoupil senát 50 EC Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích. V odůvodnění svého rozsudku č. j. 50 EC 2/2013-81 ze dne 6. 9. 2013 krajský soud *inter alia* zdůraznil, že „[v] souvislosti s pojmem ‚sdělování veřejnosti‘ je třeba též poznamenat, že se tento pojem nachází i v čl. 8 odst. 2 směrnice 92/100, dále rovněž v čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29, čl. 12 Římské úmluvy, čl. 15 Smlouvy WPPT (tj. Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech, k níž Česká republika přistoupila v roce 2001 – srov. sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 48/2002 Sb. m. s. – pozn. Ústavního soudu) a čl. 14 odst. 1 Dohody TRIPS (tj. Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví – pozn. Ústavního soudu). Evropský soudní dvůr (...) již v minulosti rozhodl, že tento pojem předpokládá individuální posouzení (rozsudek ze dne 15. března 2012, ve věci C-135/10, *Società Consortile Fonografici /SCF/ proti Marco Del Corso* (dále též „SCF“). Soudní dvůr kromě toho uvedl, že pro účely takového posouzení je důležité přihlížet k několika doplňujícím kritériím, která nejsou samostatné povahy a navzájem spolu souvisí. V důsledku toho je třeba je použít jak individuálně, tak i v jejich vzájemném spojení, jelikož se v různých konkrétních situacích mohou vyskytovat s velmi proměnlivou intenzitou (viz výše uvedený rozsudek SCF, bod 79)“ (str. 7 až 8 citovaného rozsudku).

24. Krajský soud se v právě citovaném rozsudku zabýval vývody Evropského soudního dvora, které jsou vlastní pojmu veřejnosti. Zde krajský soud vyzdvihl, že „veřejnost“ musí být podle Soudního dvora tvořena blíže neurčeným počtem potenciálních posluchačů a zejména pak dosti vyso-

kým počtem osob, přičemž odkázal i na další jeho rozsudky ze dne 2. 6. 2005, *Mediakabel*, C-89/04, bod 30, dále rozsudek ze dne 14. 7. 2005, *Lagardère Active Broadcast*, C-192/04, bod 31, jakož i na rozsudek ze dne 7. 12. 2006, *SGAE (Sociedad General de Autores y Editores de España proti Rafael Hoteles SA)*, C-306/05, body 37 a 38. Sluší se poznamenat, že právě v rozporu s těmito závěry se ocitá úvaha krajského soudu, vyjádřená v napadeném rozsudku, že „nemůže být rozhodné, kolik konkrétně takových osob každodenně provozovnu navštíví“ (str. 4). Soudní dvůr pak ve spojení s tím rovněž rozhodl, že „není irelevantní ani výdělečná povaha ‚sdělování‘ ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice o autorském právu“ (viz rozsudek ze dne 4. 10. 2011, *Football Association Premier League*, C-403/08, bod 204, i výše uvedený rozsudek *SCF*, body 88 a 89).

25. Nelze pak přehlédnout, že tento judikaturní závěr Soudního dvora je promítnut právě i do ustanovení § 30 odst. 1 autorského zákona. Podle Soudního dvora, uzavřel pak krajský soud v citovaném rozsudku, je tedy třeba vycházet z toho, že veřejností, které je sdělení určeno, je jednak cílová veřejnost určená uživatelem, jednak veřejnost tím či oním způsobem vnímavá vůči jeho sdělení, a nikoli náhodně „zachycená“ (viz výše uvedený rozsudek *SCF*, bod 91). Protože autorský zákon zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství, konkrétně i zmíněnou směrnicí Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským (§ 1 a poznámka pod čarou č. 1 autorského zákona), nelze výše nastiněné judikaturní závěry Soudního dvora při rozhodování v této oblasti opomíjet.

26. Ústavní soud konečně obrací pozornost i na závěry Soudního dvora, v nichž dal soud najevo, že „v takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, zubní lékař, který šíří jakožto hudební kulisu zvukové záznamy za přítomnosti svých pacientů, nemůže ani důvodně očekávat, že pouze díky tomuto šíření dojde k nárůstu počtu pacientů jeho ordinace, ani zvýšit ceny péče, kterou poskytuje. Toto šíření tudíž nemůže mít samo o sobě dopad na příjmy tohoto zubního lékaře. Pacienti zubního lékaře totiž navštěvují zubního lékaře pouze s tím cílem, aby se jim dostalo péče, přičemž šíření zvukových záznamů k poskytování zubní péče inherentně nepatří. Jejich přístup k některým zvukovým záznamům je pouze nahodilý a nezávislý na jejich přání, závisí na okamžiku jejich příchodu do ordinace a délce jejich čekání, jakož i na povaze ošetření, které jim je poskytnuto. Za těchto podmínek nelze předpokládat, že by obvyklí pacienti zubního lékaře byli k dotčenému šíření vnímaví“ (body 97 a 98 rozsudku *SCF*). Ačkoliv v nyní posuzované věci nejde o ordinaci lékaře, bezpochyby i tyto závěry mají k projednávanému případu relaci, když prodejna stěžovatelky je specializovaným obchodem, a i proto bylo nutno zkoumat, zda šíření

zvukových záznamů k prodeji jízdnicích kol a náhradních dílů k nim v případě stěžovatelky „inherentně patří“, *expressis verbis*, zda veřejnost byla tím či oním způsobem vnímavá vůči provozování rádia prodavačkou zaměstnanou v dané prodejně stěžovatelky, tj. zda vysílání rozhlasového přijímače v prodejně stěžovatelky sloužilo (mohlo objektivně sloužit) jako zvuková kulisa k navození „lepší nákupní atmosféry“, resp. k „nárůstu počtu jejich zákazníků“.

27. Ačkoliv stěžovatelka zcela zřetelně tvrdila, že zákazníci k takové „veřejné produkci“ vnímaví být nemohli, dospěl Krajský soud v Hradci Králové v napadeném rozsudku k nijak nepodloženému závěru o tom, že tomu tak bylo, i když vedlejší účastník žádné důkazy v tomto směru nepředložil (sám byl v rámci jednání před krajským soudem naprosto pasivní). Takový postup jako souladný s ústavním pořádkem přirozeně nelze aprobovat. Krom toho, jak již zmínil krajský soud ve věci 50 EC 2/2013, i autoři uznávané české komentářové literatury dospěli k závěru, že o sdělování veřejnosti nepůjde v případě, kdy dochází k provozování díla pouze samotnými zaměstnanci v zaměstnání pro sebe, popř. pro úzký okruh svých spolu-zaměstnanců, neboť v tomto případě se tak zpravidla neděje za účelem hospodářského či obchodního prospěchu a souvislost s hospodářskou činností zaměstnavatele je zde pouze časová a místní (srov. Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 220 a násl.). Pro posouzení důvodnosti žaloby tedy bylo rozhodující, zda stěžovatelka po dobu uvedenou v žalobě provozovala zařízení umožňující sdělování autorských děl veřejnosti (ve smyslu judikatury Soudního dvora), zda k tomuto sdělování autorských děl veřejnosti skutečno docházelo po celou dobu uvedenou v žalobě a zda se jednalo o díla autorů, jejichž práva je oprávněn vedlejší účastník na základě zákona či smlouvy spravovat. Ani jeden z těchto prvků však krajský soud nepodrobil, navzdory stěžovatelčině argumentaci, patřičnému hodnocení a omezil se de facto na konstatování, že v její provozovně byl umístěn technicky způsobilý přístroj a že v průběhu provozní doby vysílal, na což soud usoudil ze zprávy jiného kolektivního správce o uzavřené smlouvě.

28. Citovaný rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích, v porovnání s nyní přezkoumávaným rozsudkem téhož soudu [k „identitě“ soudu a jeho pobočky srov. kupř. body 31 a 32 nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1688/10 ze dne 9. 10. 2012 (N 167/67 SbNU 49)] je zároveň dokladem rozkolísanosti judikatury soudů prvního stupně (tedy krajských soudů) v problematice autorského práva a povinnosti subjektů provozujících pro veřejnost zařízení různého druhu uzavírat dle tohoto právního předpisu s kolektivními správci licenční smlouvy. Na tuto rozhodovací činnost mnohdy nemohou odvolací soudy (a potažmo ani Nejvyšší soud) patřičně zareagovat, neboť, jak je Ústavnímu soudu známo

z jeho úřední činnosti, v převážné míře se jedná o tzv. bagatelní spory, v nichž není s ohledem na dikci § 202 odst. 2 o. s. ř. odvolání přípustné, kteréžto ustanovení obecně nevzbuzuje vážnější pochyby stran jeho ústavní konformity. Nelze zde nicméně přehlédnout, že přímým důsledkem této situace je skutečnost, že účastníkům řízení, kteří nesouhlasí s rozsudkem soudu prvního stupně vydaným v takovém sporu, nezůstává než se s ochranou svých práv obrátit na Ústavní soud, který je tak postaven de facto do přezkumné role odvolacího soudu, poněvadž otázce hodnocení skutkového stavu se při námitce extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry nemůže vyhnout, čímž do jisté míry nahrazuje činnost obecného soudu. Stěžovatelka však s ohledem na řečené jinou možnost neměla, neboť právní řád jí již jiný procesní prostředek k ochraně jejích práv neposkytuje. Z důvodu nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu, jakož i s ohledem na zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry Ústavní soud neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil stížnostní námitky meritornímu přezkumu.

29. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke kasaci ústavní stížností napadeného rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány všechny orgány i osoby.

Č. 58

K povinnosti soudu odůvodnit své rozhodnutí o přiznání hlasovacích práv na schůzi věřitelů v souvislosti s insolvenčním řízením

Podle zjištění Ústavního soudu soud napadené rozhodnutí nijak neodůvodnil, a nevypořádal se tedy ani s námitkami stěžovatelky a věřitele EQUIPMENT ONE zpochybňujícími pohledávku vedlejšího účastníka, uvedenými v jejich písemných podáních, kterými tito věřitelé pohledávku vedlejšího účastníka popřeli, ani s námitkami insolvenčního správce. I pokud by soud své rozhodnutí odůvodnil tak, jak uvádí vedlejší účastník, nepovažoval by Ústavní soud pouze takovéto obecné odůvodnění za dostatečné. Je tomu tak i vzhledem k důsledkům takového rozhodnutí spočívajícím v zásadním a závažném omezení vlivu stěžovatelky a ostatních věřitelů na insolvenční řízení a v ovlivnění insolvenčního řízení hlasováním vedlejšího účastníka, a to zejména stran složení věřitelského výboru a určení osoby insolvenčního správce dlužníka. Takové počínání soudu v posuzované věci z hlediska řídicí a dohledové činnosti nad insolvenčním řízením nemůže obstát.

Vzhledem k uvedenému závažnému porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny, majícího za následek rovněž porušení práva stěžovatelky na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny, Ústavnímu soudu nezbylo než napadené rozhodnutí jako nedostatečně odůvodněné a nepřezkoumatelné zrušit.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 15. dubna 2014 sp. zn. IV. ÚS 3112/13 ve věci ústavní stížnosti ŠkoFIN, s. r. o., se sídlem v Praze 5, Pekařská 6, zastoupené Mgr. Markem Vojáčkem, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 1, Týn 1049/3, proti usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. MSPH 78 INS 27452/2012 ze dne 19. srpna 2013, učiněnému na schůzi věřitelů v insolvenční věci dlužníka AUTOSPACÉ, s. r. o., se sídlem Riegrova 2668/6c, 370 01 České Budějovice 3, a uvedenému na straně 3 zápisu z uvedené schůze, kterým bylo rozhodnuto o tom, že se věřitel č. 16 – ZEROFIELD CORP, se sídlem Regent Street 23, Belize City, Belize, přiznává hlasovací právo, za účasti vedlejšího účastníka ZEROFIELD CORP, se sídlem Regent Street 23, Belize City, Belize, zastoupeného Mgr. Tomášem Dvořáčkem, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 8, Sokolovská 32/22.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze sp. zn. MSPH 78 INS 27452/2012 ze dne 19. srpna 2013, učiněným na schůzi věřitelů v insolvenční věci dlužníka AUTOSPACE, s. r. o., se sídlem Riegrova 2668/6c, 370 01 České Budějovice 3, a uvedeným na straně 3 zápisu z uvedené schůze, kterým bylo rozhodnuto o tom, že se věřiteli č. 16 – ZEROFIELD CORP, se sídlem Regent Street 23, Belize City, Belize, přiznává hlasovací právo, bylo zasaženo do základních práv stěžovatele na ochranu majetku a na soudní ochranu vyplývajících z čl. 11 odst. 1 a z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. MSPH 78 INS 27452/2012 ze dne 19. srpna 2013, učiněné na schůzi věřitelů v insolvenční věci dlužníka AUTOSPACE, s. r. o., se sídlem Riegrova 2668/6c, 370 01 České Budějovice 3, a uvedené na straně 3 zápisu z uvedené schůze, kterým bylo rozhodnuto o tom, že se věřiteli č. 16 – ZEROFIELD CORP, se sídlem Regent Street 23, Belize City, Belize, přiznává hlasovací právo, se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení jejich práv na ochranu vlastnictví a na spravedlivý proces zaručených čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhala zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí. Dále navrhla, aby Ústavní soud přijal usnesení o naléhavosti věci a projednal ji mimo pořadí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a z insolvenčního spisu (dostupného na insolvenčním rejstříku portálu justice.cz) Ústavní soud zjistil, že usnesením Městského soudu v Praze (dále jen „soud“) č. j. MSPH 78 INS 27452/2012-A-56 ze dne 8. dubna 2013 byl zjištěn úpadek společnosti AUTOSPACE, s. r. o., (dále jen „dlužník“) a na její majetek byl prohlášen konkurs. Stěžovatelka přihlásila do insolvenčního řízení na majetek dlužníka (dále jen „insolvenční řízení“) své pohledávky proti dlužníkovi vyplývající ze smluv uzavřených s dlužníkem v celkové výši 132 239 499,17 Kč, z toho 61 487 507,85 Kč představují pohledávky zajištěné zástavními právy k nemovitostem a směnkami. Dne 6. srpna 2013 byl v insolvenčním rejstříku uveřejněn ke dni 31. července 2013 aktualizovaný seznam přihlášených pohledávek, v němž insolvenční správce dlužníka soudu sdělil, že popírá co do pravosti veškeré zajištěné i nezajištěné pohledávky stěžovatelky a dal-

ších 15 věřitelů. Popřel mimo jiné i pohledávku vedlejšího účastníka, přičemž má jít o pohledávku ve výši 310 901 100,38 Kč vyplývající ze smlouvy o společném podniku, kterou měl dne 5. srpna 2009 uzavřít vedlejší účastník s dlužníkem. Pohledávku vedlejšího účastníka popřela také stěžovatelka a další věřitel – společnost EQUIPMENT ONE, s. r. o., (dále jen „věřitel EQUIPMENT ONE“). Dne 19. srpna 2013 se konala schůze věřitelů (dále též jen „schůze“), na které byla mimo jiné řešena i otázka hlasovacích práv věřitelů, jejichž pohledávky byly popřeny. Dle zápisu ze schůze (dále též jen „zápis“) bylo z pléna navrženo, aby schůze umožnila hlasování všem věřitelům přítomným na přezkumném jednání, jejichž pohledávka byla popřena, s výjimkou věřitele č. 16 – vedlejšího účastníka, u kterého bylo navrhováno, aby mu schůze hlasovat neumožnila. Pro tento návrh hlasovali všichni věřitelé s hlasovacím právem, nikdo nebyl proti. Následně podle zápisu soud ústavní stížností napadeným rozhodnutím podle § 51 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „insolvenční zákon“) rozhodl, že přiznává vedlejšímu účastníkovi hlasovací práva. V zápise je přitom obsaženo usnesení, dle kterého soud přiznává hlasovací právo věřiteli č. 16, avšak není nijak odůvodněno.

II.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že proti napadenému rozhodnutí soudu vystoupila řada věřitelů včetně stěžovatelky s tím, že pokud bude vedlejšímu účastníkovi umožněno hlasovat, dojde k zásadnímu ovlivnění průběhu celého insolvenčního řízení, neboť tento věřitel bude mít silou svých hlasů možnost prosadit svou vůli ohledně všech bodů programu schůze věřitelů. Věřitelé také podle stěžovatelky upozorňovali, že sídlo vedlejšího účastníka je ve státě Belize, se kterým nemá Česká republika žádné dohody ohledně uznávání soudních rozhodnutí, a tedy že případná škoda, která bude vedlejším účastníkem způsobena, stejně jako případná povinnost doplatit do majetkové podstaty částky podle § 178 insolvenčního zákona, bude prakticky nevyhnutelná. I přesto soud podle stěžovatelky setrval na svém rozhodnutí, aniž by jej jakkoliv blíže odůvodnil, a diskuse ohledně přiznání hlasovacího práva vedlejšímu účastníkovi navíc soudem nebyla zachycena v zápise.

4. Stěžovatelka se domnívá, že její případ je v relevantních ohledech shodný s případem, v němž se Ústavní soud pod sp. zn. IV. ÚS 2372/11 ze dne 3. 9. 2012 (N 146/66 SbNU 219) zabýval nepřiznáním hlasovacích práv věřitelům v insolvenčním řízení a v němž shledal absenci odůvodnění napadených rozhodnutí a postupu insolvenčního soudu a to, že insolvenční soud se v odůvodnění napadených rozhodnutí prakticky vůbec nezabýval základními námitkami stěžovatelů, pročež napadená rozhodnutí jako

nedostatečně odůvodněná a nepřezkoumatelná zrušil. Ačkoli se podle stěžovatelky v jejím případě nejedná o její hlasovací práva, ale o hlasovací práva jiného věřitele, považuje stěžovatelka odkazovaný případ ve vztahu ke své věci za relevantní, neboť nelze odhlédnout od relativní síly hlasovacích práv vedlejšího účastníka, který přihlásil do insolvenčního řízení pohledávku ve výši 310 901 100,38 Kč, přičemž celková výše pohledávek celkem 100 přihlášených věřitelů činí 731 311 923,82 Kč, na schůzi věřitelů bylo přítomno jen 20 věřitelů s pohledávkami v celkové výši 709 094 476,72 Kč a stěžovatelka navíc mohla svá hlasovací práva vykonávat pouze v rozsahu 83 259 223,34 Kč, čímž se celkový počet hlasů snížil na 660 114 200,89. Z tohoto celkového počtu hlasů tedy podle stěžovatelky vedlejšímu účastníkovi náleželo 47,1% hlasů a je zřejmé, že otázka hlasovacích práv vedlejšího účastníka měla zásadní vliv na práva ostatních věřitelů.

5. Stěžovatelka uvádí, že váha hlasů vedlejšího účastníka se projevila na všech hlasováních, která na schůzi proběhla, a to v hlasování o počtu členů věřitelského výboru, o jeho složení a o odvolání insolvenčního správce, popisuje, jak byla tato hlasování ovlivněna hlasem vedlejšího účastníka a dovozuje, jak by dopadla, kdyby vedlejší účastník hlasovací právo neměl. V návaznosti na to uvádí, že i když napadeným rozhodnutím nebylo rozhodováno přímo o hlasovacích právech stěžovatelky, mělo toto rozhodnutí zcela zásadní vliv na výsledek hlasování schůze, neboť v důsledku přiznání či nepřiznání hlasovacího práva jednomu věřiteli je zároveň přímo ovlivněna síla hlasovacích práv ostatních a v důsledku má napadené rozhodnutí stejné účinky, jako kdyby soud rozhodl, že stěžovatelka může hlasovat pouze v rozsahu poloviny svých hlasů.

6. Stěžovatelka v ústavní stížnosti vyjadřuje přesvědčení, že v projednávaném případě soud zcela rezignoval na skutečné rozhodování o tom, zda vedlejšímu účastníkovi mají být hlasovací práva přiznána, či nikoli. Svévole na straně soudu je v daném případě podle stěžovatelky o to větší, že jakékoli důvody pro přiznání hlasovacích práv vedlejšímu účastníkovi nejenže nejsou obsaženy v zápise, ale nezazněly ani ústně ze strany soudu v průběhu schůze. Přitom podle ústavní stížnosti pohledávku vedlejšího účastníka vedle stěžovatelky popřel rovněž insolvenční správce dlužníka a další z věřitelů a v příslušných podáních předestřeli řadu argumentů, které zásadně zpochybňují pohledávku vedlejšího účastníka a které měl soud řádně při rozhodování, zda vedlejšímu účastníkovi přiznat hlasovací práva, zvážit. Soud však podle stěžovatelky tyto argumenty zcela pominul, což považuje stěžovatelka za zarážející i vzhledem ke značné relativní síle hlasovacích práv vedlejšího účastníka. Stěžovatelka má přitom podle ústavní stížnosti silné podezření, že pohledávka vedlejšího účastníka je pouze fiktivní a jejím cílem je snaha subjektů spojených s dlužníkem, z nichž

někteří figurují i mezi dalšími věřiteli, ovládnout insolvenční řízení k újmě ostatních věřitelů.

7. Stěžovatelka namítá, že nedostatek odůvodnění napadeného rozhodnutí je, jak Ústavní soud uvedl v bodu 21 nálezu sp. zn. IV. ÚS 2372/11 ze dne 3. září 2012, velmi závažný především proto, že se jedná o rozhodování o otázce mající za důsledek velice podstatné a závažné omezení vlivu stěžovatele na insolvenční řízení. Napadené usnesení soudu podle stěžovatelky hraničí s odepřením spravedlnosti, neboť namísto toho, aby soud rozhodl na základě relevantních argumentů proti přiznání hlasovacích práv vedlejšímu účastníkovi, které byly rozvedeny v podáních stěžovatelky, insolvenčního správce dlužníka a věřitele EQUIPMENT ONE popírajících pohledávku vedlejšího účastníka, soud bez jakéhokoli zdůvodnění rozhodl, že hlasovací práva vedlejšímu účastníkovi přizná, přičemž tak učinil v situaci, kdy předtím schůze věřitelů jednomyslně rozhodla o tom, že budou přiznána hlasovací práva všem popřeným věřitelům přítomným na schůzi věřitelů s výjimkou právě vedlejšího účastníka.

8. Stěžovatelka v návaznosti na výše uvedené skutečnosti a s odkazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1387/11 ze dne 5. října 2011 (N 171/63 SbNU 13) vyjadřuje přesvědčení, že svévolný postup soudu vedoucí k přijetí napadeného rozhodnutí představuje porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces.

9. Stěžovatelka se dále domnívá, že v důsledku výše popsaných skutečností, které znamenaly porušení jejího práva na spravedlivý proces, došlo rovněž k porušení jejího práva na ochranu vlastnictví, neboť napadené rozhodnutí mělo za důsledek velice podstatné a závažné omezení vlivu stěžovatelky na insolvenční řízení dlužníka, a tím i na její možnost ovlivnit míru uspokojení svých pohledávek.

III.

10. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření soudu a vedlejšího účastníka řízení.

11. Soud k ústavní stížnosti vyjádření nezaslal.

12. Vedlejší účastník ve vyjádření uvedl, že insolvenční správce dlužníka popřel co do pravosti, mimo jiné, jak celou pohledávku vedlejšího účastníka, tak pohledávky stěžovatelky ve výši 70 751 991,32 Kč. Pohledávka vedlejšího účastníka byla podle vyjádření také popřena jak stěžovatelkou, tak věřitelem EQUIPMENT ONE, naopak dlužník pohledávku vedlejšího účastníka zcela uznal co do důvodu i výše. Pohledávky stěžovatelky pak byly podle vedlejšího účastníka popřeny jak vedlejším účastníkem, tak i samotným dlužníkem, z čehož je nutno usuzovat, že pohledávky stěžovatelky za dlužníkem jsou do dnešního dne sporné.

13. Ke schůzi vedlejší účastník uvádí, že stěžovatelka v ústavní stížnosti průběh jednání líčí nepravdivě a zavádějícím způsobem, když podle stěžovatelky měla schůze jednomyslně přiznat hlasovací práva všem popřeným věřitelům vyjma vedlejšího účastníka a následně měl soud samovolně bez bližšího odůvodnění přehlasovat schůzi postupem dle § 51 insolvenčního zákona tím, že rozhodl o přiznání hlasovacího práva vedlejšímu účastníku. Vedlejší účastník uvádí, že stěžovatelkou popsany průběh je nepravdivý, zavádějící a nekorektní. Podle vedlejšího účastníka druhým bodem programu schůze bylo rozhodnutí o hlasovacích právech popřených věřitelů, přičemž soud již na začátku schůze a dále pak v průběhu rozhodování o tomto bodu opakovaně avizoval, že s ohledem na velké množství popřených věřitelů, na nemožnost soudu najisto rozhodnout o pravosti popřených pohledávek a dále s ohledem na ustálenou praxi soudu přizná hlasovací právo všem věřitelům, jejichž pohledávky byly popřeny insolvenčním správcem dlužníka. Tento svůj úmysl soud podle vedlejšího účastníka dále odůvodnil skutečností, že v uvedeném stadiu insolvenčního řízení je nemožné rozhodnout o pravosti jednotlivých přihlášených pohledávek, jelikož zde proti sobě stojí různá stanoviska insolvenčního správce dlužníka, dlužníka a samotných věřitelů. Konečně podle vedlejšího účastníka soud odůvodnil avizovaný postup i tím, že všichni věřitelé přítomní na schůzi byli soudem poučeni o § 178, 179 a 180 insolvenčního zákona, a je tedy na jejich rozhodnutí, zda budou vykonávat práva spojená s nezjištěnou pohledávkou. Nato se na schůzi podle vyjádření strhla diskuse, kdy někteří z věřitelů chtěli některým věřitelům hlasovací právo přiznat, jiným věřitelům nepřiznat a dále byla skupina věřitelů, reprezentovaná zejména stěžovatelkou, která si přála, aby byla všem věřitelům vyjma vedlejšího účastníka hlasovací práva přiznána. Podle vyjádření pak existovala i majoritní skupina věřitelů, která chtěla, aby se vůči všem věřitelům, jejichž pohledávky byly popřeny, postupovalo stejně, a tedy aby všem věřitelům, jejichž pohledávky byly popřeny, hlasovací právo bylo buď přiznáno, nebo přiznáno nebylo. V průběhu diskuse pak soud podle vedlejšího účastníka ještě několikrát zopakoval a zdůvodnil svůj úmysl přiznat hlasovací právo všem věřitelům, jejichž pohledávky byly popřeny insolvenčním správcem dlužníka, a rovněž několikrát připomenul popřeným věřitelům případnou povinnost zaplatit ve prospěch majetkové podstaty určitou částku, budou-li vykonávat práva spojená s nezjištěnou pohledávkou a nebude-li tato pohledávka následně zjištěna. S ohledem na pokročilou dobu, ve které se konečně přistoupilo k hlasování ohledně 2. bodu programu a s ohledem na nekompromisní postup stěžovatelky podle vyjádření zbylí přítomní věřitelé nakonec souhlasili s tím, aby se hlasovalo o návrhu tak, jak je uvedeno v zápise na str. 3.

14. Podle vedlejšího účastníka je patrné, že stěžovatelkou popsaný průběh schůze je zavádějící, útržkovitý, zkrslující, úmyslně odkazující pouze na zápis a vynechávající přitom popis událostí tak, jak skutečně proběhly. Úmysl stěžovatelky je přitom podle vyjádření naprosto patrný, neboť nebyla-li by vedlejšímu účastníku přiznána hlasovací práva, byla by to naopak právě stěžovatelka, která by měla rozhodující slovo ohledně dalšího chodu insolvenčního řízení. Tvrzení stěžovatelky o tom, že svévole soudu je v daném případě o to větší, že jakékoli důvody pro přiznání hlasovacích práv vedlejšího účastníka nejenže nejsou v zápise, ale nezazněly ani ústně v průběhu schůze, jsou podle vedlejšího účastníka s ohledem na skutečný průběh schůze zavádějící a nepřesná. Dále vedlejší účastník uvádí, že přijaté usnesení soudu nemuselo být odůvodněno, jelikož jde o usnesení, kterým se upravuje řízení, když tuto povahu uvedeného usnesení lze spatřovat dle § 52 odst. 2 insolvenčního zákona, podle kterého insolvenční soud není tímto rozhodnutím pro další schůzi věřitelů vázán, a usnesení, které se týká vedení řízení, nemusí obsahovat odůvodnění.

15. Vedlejší účastník nesouhlasí se stěžovatelkou ani v tom, že daný případ je v relevantních ohledech shodný s případem, kterým se Ústavní soud zabýval ve věci vedené pod sp. zn. IV. ÚS 2372/11, neboť v uvedené věci šlo o nepřiznání hlasovacích práv insolvenčním soudem věřiteli, jehož pohledávky byly insolvenčním správcem popřeny a jemuž schůze věřitelů hlasovací právo rovněž nepřiznala. V daném případě se však podle vyjádření stěžovatelka domáhá odebrání přiznaných hlasovacích práv vedlejšímu účastníku, jehož pohledávka byla insolvenčním správcem dlužníka popřena a jemuž soud přiznal hlasovací práva. Oba případy jsou tak ve svých důsledcích podle vyjádření odlišné, neboť věc vedená pod sp. zn. IV. ÚS 2372/11 se týká situace, ve které v případě nepřiznání hlasovacích práv popřenému věřiteli schůzi věřitelů a následně i insolvenčním soudem a za předpokladu, ukáže-li se následně, že pohledávka měla být zjištěna, půjde o nezvratný krok, jenž skutečně může daného věřitele poškodit a zasáhnout do jeho práv. Vedlejší účastník podotýká, že o to, tj. aby soud nepřiznal hlasovací práva vedlejšímu účastníkovi, se snaží zahájeným řízením sama stěžovatelka.

16. Vedlejší účastník shrnuje, že schůze byla poznamenána několika násobným popřením přihlášených pohledávek jednotlivých věřitelů, a to jak ze strany insolvenčního správce dlužníka, tak dlužníka a přihlášených věřitelů navzájem. Za takto vyhrocené a komplikované situace, ve které se schůze ocitla, se tak podle vedlejšího účastníka požadavek stěžovatelky na přiznání hlasovacích práv všem věřitelům, jejichž pohledávky byly popřeny insolvenčním správcem dlužníka, vyjma vedlejšího účastníka, jeví jako účelový a je zjevné, že stěžovatelka se snaží poškodit vedlejšího účastníka. Závěrem vedlejší účastník navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost

zamítl a uložil stěžovatelce zaplatit vedlejšímu účastníkovi náhradu nákladů řízení.

17. Vyjádření vedlejšího účastníka bylo zasláno na vědomí a k replice stěžovatelce.

18. Stěžovatelka v replice k vyjádření vedlejšího účastníka předně uvádí, že průběh schůze věřitelů je zachycen v zápise, kde je na straně 3 jednoznačně uvedeno, že poté, co bylo přistoupeno k hlasování o hlasovacích právech věřitelů, jejichž pohledávka byla popřena, zazněl návrh, aby schůze věřitelů umožnila hlasování všem takovým věřitelům s výjimkou vedlejšího účastníka, a že pro tento návrh hlasovali všichni věřitelé s hlasovacím právem. Stěžovatelka dále trvá na tom, že napadené rozhodnutí soudu nebylo odůvodněno, což je rovněž zřejmé ze zápisu ze schůze.

19. Stěžovatelka podle repliky nesdílí názor vedlejšího účastníka, že rozhodnutí o přiznání hlasovacích práv věřiteli, jehož pohledávka byla popřena, je usnesením, které se týká vedení řízení, a které by tudíž nebylo třeba odůvodňovat, a i kdyby to tak bylo, nic to podle stěžovatelky nemění na rozporu takového postupu s čl. 36 odst. 1 Listiny.

20. Stěžovatelka uvádí, že i pokud by bylo možno mít za prokázané tvrzení vedlejšího účastníka, že soud ústně deklaroval, že přízná hlasovací právo všem věřitelům, jejichž pohledávky byly popřeny insolvenčním správcem dlužníka, byl by to jen další důkaz svévole v postupu insolvenčního soudu. Dále uvádí, že podobně se i ve věci sp. zn. IV. ÚS 2372/11 s otázkou hlasovacího práva popřeného věřitele vypořádal insolvenční soud tak, že de facto musí respektovat výsledky přezkumného jednání a popření pohledávek provedené insolvenčním správcem, avšak insolvenční soud nemůže zcela rezignovat na rozhodnutí, zda tomu kterému popřenému věřiteli je namíste hlasovací práva přiznat, či nikoli, a je nerozhodné, zda na skutečné posouzení této otázky na základě předložených argumentů rezignuje proto, že se cítí být vázán pohledem insolvenčního správce, nebo proto, že bez jakéhokoli dalšího zdůvodnění naopak přízná hlasovací práva paušálně všem věřitelům, jejichž pohledávka byla popřena.

21. Poukazuje-li vedlejší účastník na to, že insolvenční zákon zná sankční mechanismy pro případ, že zjištěná výše pohledávky nebude odpovídat výši přihlášené částky, byla by podle repliky taková sankce vzhledem k povaze vedlejšího účastníka, který se jeví být pouze účelově založenou zahraniční entitou, sotva vymahatelná.

22. Pokud jde o skutečnost, že napadeným rozhodnutím o hlasovacích právech vedlejšího účastníka není soud pro další schůzi věřitelů vázán, jde podle stěžovatelky rovněž o naprosto nedostatečnou záruku, neboť přiznáním hlasovacích práv vedlejšímu účastníkovi již bylo insolvenční řízení v zásadních otázkách ovlivněno, jak je uvedeno již v ústavní stížnosti. K tomu zdůrazňuje, že otázku složení věřitelského výboru a obsazení

postu insolvenčního správce je přitom třeba považovat za klíčové pro průběh insolvenčního řízení. Věřitelský výbor se navíc podle repliky již sešel na jednání s insolvenčním správcem a vedlejší účastník byl hlasy ostatních nezajištěných věřitelů dokonce zvolen jeho předsedou. Zároveň se podle stěžovatelky věřitelský výbor začal zabývat otázkami auditu účetnictví dlužníka, jeho archivace, výpovědi nájemních smluv k majetku dlužníka apod., které jsou významné a jejichž projednání je nezvratně ovlivněno průběhem první schůze věřitelů a zejména napadeným rozhodnutím soudu.

23. Stěžovatelka uvádí, že jestliže vedlejší účastník zpochybňuje relevanci nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 2372/11 s tím, že v této věci šlo o nepřiznání hlasovacích práv stěžovateli, zatímco v nyní projednávaném případě byla stěžovatelce hlasovací práva přiznána, potom stěžovatelka odkazuje na svoji ústavní stížnost, v níž vyložila, že v relevantních ohledech jde o srovnatelné situace, neboť přiznáním hlasovacích práv vedlejšímu účastníkovi byla relativní váha hlasovacích práv stěžovatelky snížena, tato okolnost ovlivnila výsledek všech hlasování na schůzi věřitelů a v důsledku toho ovlivňuje i další průběh insolvenčního řízení. Tvrdí-li pak vedlejší účastník, že cílem snažení stěžovatelky je zbavit jej hlasovacích práv, potom tento úmysl v replice stěžovatelka potvrzuje, neboť je přesvědčena, že pohledávka vedlejšího účastníka je jen fiktivní a je součástí předem připraveného plánu, jak znemožnit nebo alespoň v maximální možné míře znesnadnit stěžovatelce uspokojení jejích pohledávek.

24. Stěžovatelka vyjadřuje přesvědčení, že pokud by soud splnil svoji povinnost a otázkou přiznání či nepřiznání hlasovacích práv vedlejšímu účastníkovi se skutečně zabýval, nemohl by rozhodnout tak, jak napadeným rozhodnutím rozhodl. V každém případě jestliže v takové situaci obecný soud rozhodne bez jakéhokoli odůvodnění, jako tomu bylo v této věci, jde podle stěžovatelky o zjevné porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

25. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

26. Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citované rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

27. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy České republiky), a tudíž není ani řádovou další odvolací instancí, a že postup v soudním řízení včetně interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů je záležitostí obecných soudů. Proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze

tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky]. K tomu však v případě stěžovatelky podle názahu Ústavního soudu došlo.

28. Podstatu ústavní stížnosti představuje nesouhlas stěžovatelky s přiznáním hlasovacích práv v insolvenčním řízení soudem vedlejším účastníkovi z důvodu údajné neoprávněnosti jeho pohledávek. Stěžovatelka napadenému rozhodnutí vytýká, že nereaguje na její právní argumentaci, argumentaci insolvenčního správce dlužníka a jednoho z dalších věřitelů a postrádá jakékoli odůvodnění.

29. Ústavní soud opakovaně judikuje, že mu nepřisluší výklad podústavního práva ani sjednocování judikatury obecných soudů, neboť jeho úkolem je ochrana ústavně zaručených základních práv a svobod. Jak zdůraznil v nálezu sp. zn. III. ÚS 271/96 ze dne 6. 3. 1997 (N 24/7 SbNU 153) a dalších nálezech, nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a následujících Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy České republiky. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů svá rozhodnutí odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat se všemi rozhodujícími skutečnostmi a námitkami účastníků řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Jak vyslovil Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.): „... je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu ke zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine a odst. 3 o. s. ř., neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují – jako neoddělitelná součást stanoveného postupu – ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí.“

30. Ústavní soud dále konstatuje důležitost postavení insolvenčního soudu jako procesního subjektu s řídicí a dohledovou pravomocí v insolvenčním řízení. To, že Ústavní soud této pravomoci připisuje velkou důležitost i ve vztahu k rozhodování o hlasovacích právech věřitelů, dokládají např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. listopadu 2010 (N 231/59

SbNU 357) a sp. zn. IV. ÚS 2372/11 ze dne 3. září 2012 (na který odkazuje též stěžovatel), v nichž zároveň traktoval nezbytnost a důležitost náležitého odůvodnění rozhodnutí insolvenčního soudu týkajícího rozhodování o hlasovacích právech věřitelů.

31. Ústavnímu soudu tedy primárně nepřísluší zasahovat do výkladu podústavního práva provedeného orgány k tomu oprávněnými, pokud se tento pohybuje v mezích ústavnosti, což mimo jiné předpokládá, že obecné soudy své myšlenkové konstrukce, které je vedly k přijetí jejich rozhodnutí, objasnily.

32. Podle zjištění Ústavního soudu soud napadené rozhodnutí nijak neodůvodnil, a nevypořádal se tedy ani s námitkami stěžovatelky a věřitele EQUIPMENT ONE zpochybňujícími pohledávku vedlejšího účastníka, uvedenými v jejich písemných podáních, kterými tyto věřitelé pohledávku vedlejšího účastníka popřeli, ani s námitkami insolvenčního správce. I pokud by soud své rozhodnutí odůvodnil tak, jak uvádí vedlejší účastník (ačkoli to není uvedeno v záznamu), tedy že v daném stadiu insolvenčního řízení je nemožné rozhodnout o pravosti jednotlivých přihlášených pohledávek věřitelů, jelikož zde proti sobě stojí různá stanoviska insolvenčního správce, dlužníka a samotných věřitelů, a že všichni věřitelé přítomní na schůzi věřitelů byli soudem poučeni o § 178, 179 a 180 insolvenčního zákona, a je tedy na svobodném rozhodnutí, svědomí a vědomí jednotlivých věřitelů, zda budou vykonávat práva spojená s nezjištěnou pohledávkou, nepovažoval by Ústavní soud pouze takovéto obecné odůvodnění za dostatečné. Je tomu tak i vzhledem k důsledkům takového rozhodnutí spočívajícím v zásadním a závažném omezení vlivu stěžovatelky a ostatních věřitelů na insolvenční řízení a v ovlivnění insolvenčního řízení hlasováním vedlejšího účastníka, a to zejména stran složení věřitelského výboru a určení osoby insolvenčního správce dlužníka. Takové počínání soudu v posuzované věci z hlediska řídicí a dohledové činnosti nad insolvenčním řízením nemůže obstat.

33. Vzhledem k uvedenému závažnému porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny, majícího za následek rovněž porušení práva stěžovatelky na ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 Listiny, Ústavnímu soudu nezbylo než napadené rozhodnutí jako nedostatečně odůvodněné a nepřezkoumatelné zrušit.

34. O návrhu stěžovatelky, aby Ústavní soud přijal usnesení o naléhavosti věci a projednal ji mimo pořadí, Ústavní soud zvlášť nerozhodoval, neboť mu vyhověl fakticky.

Č. 59

K povinnosti dovolacího soudu řádně odůvodnit své usnesení o odmítnutí dovolání

Jedním z principů představujících součást práva na řádný a spravedlivý proces a vylučujících libovůli v rozhodování je povinnost obecného soudu, tedy i soudu dovolacího, aby své rozhodnutí odůvodnil tak, aby z něho byly patrné konkrétní důvody, které jej k odmítnutí dovolání vedly. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Pokud tedy Nejvyšší soud napadené usnesení odůvodnil nesrozumitelným a nedostatečným způsobem, zasáhl do základního práva stěžovatele garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny i čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) - ze dne 15. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 313/14 ve věci ústavní stížnosti BAUHAUS, k. s., IČO 49435388, se sídlem Strážní 7, Brno, zastoupené JUDr. Ivanou Dreslerovou, advokátkou, se sídlem Ponávka 2, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 2828/2013-452 ze dne 29. října 2013, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání ve sporu o zaplacení částky 1 milion Kč, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 2828/2013-452 ze dne 29. října 2013 se ruší.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 24. ledna 2014, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým mělo být porušeno její právo na spravedlivý proces, vyplývající z ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ve spojení s čl. 90 Ústavy České republiky.

2. Z obsahu spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 41 Cm 84/2003 se podává, že rozsudkem Krajského soudu v Brně č. j. 41 Cm 84/2003-377 ze dne 28. června 2012 byla stěžovatelce coby žalované uložena povinnost zaplatit žalobci 1 000 000 Kč; ohledně požadavku na zaplacení úroků z prodlení z této částky byla žaloba zamítnuta (výrok I). Dalším výrokem byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit žalobci 1 000 000 Kč s vyčíslenými úroky z prodlení; ohledně požadavku na zaplacení úroků z prodlení z této částky od 20. dubna 2004 do 26. února 2008 byla žaloba zamítnuta (výrok II). Výrokem III byla zamítnuta žaloba na založení práva žalobci uveřejnit rozsudek (jeho podstatné části) na náklady žalovaného v denících Dnes a Právo. Výrokem IV byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit žalobci náklady řízení v částce 440 280 Kč. O odvolání žalobce a stěžovatelky rozhodl Vrchní soud v Olomouci rozsudkem č. j. 4 Cmo 463/2012-418 ze dne 14. března 2013 tak, že rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku I v té části, jíž byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit žalobci 1 000 000 Kč, a ve výroku III potvrdil (výrok I) a v napadené části výroku II je změnil tak, že žalobu na zaplacení 1 000 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení od 27. února 2008 do zaplacení zamítl (výrok II). Dalším výrokem III uložil stěžovatelce povinnost zaplatit žalobci náklady řízení ve výši 221 239 Kč a výrokem IV rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

3. Stěžovatelka podala proti uvedenému rozsudku Vrchního soudu v Olomouci, a to proti výroku I v rozsahu, v němž byla potvrzena její povinnost uhradit žalobci 1 000 000 Kč, dovolání, jehož přípustnost odůvodnila ustanovením § 237 o. s. ř., s tím, že dle jejího názoru napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

4. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání stěžovatelky podle ustanovení § 243c odst. 1 věty první o. s. ř. odmítl (výrok I) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení. Své rozhodnutí odůvodnil ve smyslu § 243f odst. 3 o. s. ř. uvedením, že dovolání „jednak neobsahuje údaje o tom, v čem dovolatelka spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), v dovolacím řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat“.

5. Stěžovatelka namítá, že odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu nesplňuje náležitosti stanovené zákonem. V ustanovení § 243f odst. 3 o. s. ř. se sice uvádí, že v odůvodnění usnesení, jímž bylo dovolání odmítnuto, dovolací soud pouze stručně uvede, proč je dovolání opožděné, nepřipustné nebo trpí vadami, jež brání pokračovat v dovolacím řízení, nebo proč muselo být dovolací řízení zastaveno, tyto náležitosti však napadené usnesení v žádném případě nesplňuje, neboť pouhé obecné konstatování, že dovolání nemá údajně obsahovat údaje o tom, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je nepřezkoumatelné. S odka-

zem na judikaturu Ústavního soudu připomíná, že součástí práva na spravedlivý proces je i právo účastníka na takové odůvodnění soudního rozhodnutí, které jasně a srozumitelně dává odpovědi na všechny relevantní otázky, jež souvisejí s předmětem soudní ochrany. Těmto parametrům však napadené usnesení nevyhovuje. Pokud by přes namítanou nesrozumitelnost odůvodnění měla stěžovatelka dovést, že jí soud vytýká absenci údajů v dovolání, pro které nelze v řízení pokračovat, pak je stěžovatelka přesvědčena, že takové závěry jsou nesprávné a nemají oporu v samotném textu dovolání.

6. Ústavní soud vyzval podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníka řízení Nejvyšší soud a vedlejšího účastníka řízení PRESBETON Nova, s. r. o., se sídlem Chválkovice 594, Olomouc, aby se k projednávané ústavní stížnosti vyjádřili.

7. Nejvyšší soud ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění dotčeného usnesení, v němž je dle jeho přesvědčení uveden důvod, proč bylo dovolání stěžovatelky odmítnuto, a navrhl, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

8. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

9. Ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud v minulosti již mnohokrát zdůraznil, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 83 a 91 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy). Na druhé straně je však oprávněn a povinen posoudit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé a zda v něm nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

11. Stěžovatelka argumentuje porušením práva na spravedlivý proces, k němuž mělo dojít vydáním nesrozumitelného odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu.

12. Z ústavního pořádku ani z judikatury Evropského soudu pro lidská práva nevyplývá nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku. Pokud by tzv. mimořádné opravné prostředky nebyly připuštěny vůbec, nepochybně by taková úprava z pohledu ústavněprávního obstála. Na druhé straně, jsou-li mimořádné opravné prostředky právním řádem připuštěny, nemůže se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. února 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)].

13. Ústavní soud v řadě svých rozhodnutí vyzdvíhl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.; bod 36)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní

charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, tj. předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1842/12 ze dne 27. srpna 2013 (N 154/70 SbNU 425)], mezi které lze, jak je uvedeno v předchozím odstavci, nepochybně zařadit i rozhodnutí dovolacího soudu o vyřízení dovolání.

14. Jak vyplývá z obsahu napadeného usnesení, Nejvyšší soud posoudil dovolání, jehož přípustnost stěžovatelka vyvodila z ustanovení § 237 o. s. ř., jako vadné s odůvodněním, že „jednak neobsahuje údaje o tom, v čem dovolatelka spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), v dovolacím řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat“, přičemž toto odůvodnění opřel o ustanovení § 243f odst. 3 o. s. ř.

15. Nejvyšším soudem aplikované ustanovení § 243f odst. 3 věty první o. s. ř. uvádí, že v odůvodnění usnesení, jímž bylo dovolání odmítnuto nebo jímž bylo zastaveno dovolací řízení, dovolací soud pouze stručně uvede, proč je dovolání opožděné, nepřípustné nebo trpí vadami, jež brání pokračování v dovolacím řízení, nebo proč muselo být dovolací řízení zastaveno.

16. Jakkoliv jde v případě § 243f odst. 3 věty první o. s. ř. o výjimku z ustanovení § 157 odst. 2 a § 169 odst. 4 o. s. ř., neboť se předpokládá pouze stručný popis důvodů rozhodnutí bez nutnosti reprodukčního popisu dosavadního průběhu řízení či obsáhlé argumentace k důvodům rozhodnutí (srov. Jaromír Jirsa a spol. Občanské soudní řízení, soudcovský komentář podle stavu k 31. 7. 2013, komentář k § 243f odst. 3, str. 1651), odůvodnění napadeného usnesení požadavky předvídatelnosti a srozumitelnosti rozhodně nespĺňuje, neboť pouhé obecné konstatování Nejvyššího soudu, že dovolání neobsahuje údaje o tom, v čem je spatřováno splnění předpokladů přípustnosti dovolání (tedy toliko odkaz na text příslušného ustanovení o. s. ř.), je nedostatečné a současně nepřezkoumatelné.

17. Nejenže odůvodnění napadeného usnesení sestává pouze z jedné významově nesrozumitelné věty, ale nadto je tato věta zjevně neúplná, když se v ní uvádí, že „... jednak neobsahuje údaje ...“, ale dále významově očekávatelná následující část věty (která by byla uvozená dalším spojovacím výrazem „jednak“) chybí a následuje pouze závěr, že v dovolacím řízení nelze pokračovat. Ústavní soud se proto ztotožňuje s názorem stěžovatelky, že z takto podaného odůvodnění nelze postavit najisto, v čem konkrétně Nejvyšší soud naplnění předpokladů pro svůj postup, tj. pro odmítnutí dovolání, spatřuje.

18. Jak již Ústavní soud naznačil v bodech 12 a 13, jedním z principů představujících součást práva na řádný a spravedlivý proces a vylučujících libovůli v rozhodování je povinnost obecného soudu, tedy i soudu dovolací-

ho, aby své rozhodnutí odůvodnil tak, aby z něho byly patrné konkrétní důvody, které jej k odmítnutí dovolání vedly. Pokud tedy Nejvyšší soud napadené usnesení odůvodnil nesrozumitelným a nedostatečným způsobem, zasáhl do základního práva stěžovatelky garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny i čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

19. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud podané ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 60

K povinnosti soudu umožnit obviněnému požádat o konání vazebního zasedání při rozhodování o dalším trvání vazby

Neexistují-li zákonem stanovené podmínky, za nichž nemusí vazební zasedání proběhnout, je věcí soudu, aby obviněného informoval o tom, že o vazbě bude rozhodovat, a poskytl mu tak možnost požádat o vazební zasedání. O vazbě stěžovatele bylo napadeným usnesením okresního soudu rozhodnuto, s ohledem na rozhodování o vazbě spoluobviněného, s více než měsíčním předstihem před zákonem stanoveným limitním termínem. Nastala tedy situace judikovaná jak Nejvyšším soudem (sp. zn. 11 Tvo 9/2012), tak i Ústavním soudem (sp. zn. IV. ÚS 3228/12 a sp. zn. III. ÚS 1549/13). V projednávaném případě však Okresní soud v Jihlavě stěžovatele neinformoval, že bude v jeho věci rozhodovat o vazbě s předstihem, a neposkytl mu tím možnost o nařízení vazebního zasedání požádat. Stěžovatel prostřednictvím svého obhájce ve své stížnosti ke Krajskému soudu v Brně, ač stručně, brojil právě proti tomu, že neinformování vedlo ke zkrácení jeho práv, přesto však Krajský soud v Brně, namísto postupu popsaného v citovaných judikátech, rozhodl o stížnosti v neveřejném zasedání.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 15. dubna 2014 sp. zn. IV. ÚS 515/14 ve věci ústavní stížnosti Petra Hronka, právně zastoupeného Mgr. Zbyňkem Babíkem, advokátem, se sídlem advokátní kanceláře Brno, Příkop 8, proti usnesení Okresního soudu v Jihlavě ze dne 21. října 2013 č. j. 11 Nt 296/2013-4 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. prosince 2013 č. j. 9 To 527/2013-15, jimiž bylo rozhodnuto o ponechání stěžovatele ve vazbě.

Výrok

I. Postupem Okresního soudu v Jihlavě předcházejícím usnesením ze dne 21. října 2013 č. j. 11 Nt 296/2013-4 a postupem Krajského soudu v Brně předcházejícím usnesením ze dne 19. prosince 2013 č. j. 9 To 527/2013-15 došlo k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva na osobní svobodu garantovanou v čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Uvedená rozhodnutí se proto zrušují.

Odůvodnění

I.

Včas podanou ústavní stížností splňující i další náležitosti podání dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť má za to, že jimi byla narušena jeho ústavně zaručená práva na osobní svobodu a na soudní ochranu, zakotvená v čl. 8 odst. 2 a v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Citovaným usnesením Okresní soud v Jihlavě k návrhu státního zástupce rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě z důvodů podle ustanovení § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Stížnost stěžovatele napadeným usnesením Krajský soud v Brně zamítnul.

Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že měl zájem zúčastnit se vazebního zasedání, v němž by bylo rozhodováno o jeho ponechání ve vazbě. Výslovně o ně však nepožádal, neboť neměl povědomí o tom, zda a kdy bude o jeho vazbě rozhodováno. V tom, že nebyl informován, shledal stěžovatel zkrácení ve svých naříkaných právech. Toto pochybení soudu prvního stupně nenapravil ani stížnostní soud. Stěžovatel k tomu odkázal na relevantní judikaturu [Nejvyššího soudu – usnesení ze dne 10. května 2012 č. j. 11 Tvo 9/2012-33 a Ústavního soudu – nález sp. zn. I. ÚS 573/02 ze dne 23. 3. 2004 (N 41/32 SbNU 397) a usnesení sp. zn. IV. ÚS 3228/12 ze dne 8. 10. 2012 a sp. zn. III. ÚS 1549/13 ze dne 30. 5. 2013 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)], ze které plyne povinnost sdělit obviněnému, že bude rozhodováno o jeho vazbě, aby mohl uplatnit svá práva.

Ústavní soud se se žádostí o vyjádření k ústavní stížnosti obrátil na účastníka řízení, Krajský soud v Brně. Předsedkyně senátu 9 To odkázala Ústavní soud na odůvodnění napadeného usnesení. Stejně tak i soudkyně Okresního soudu v Jihlavě k žádosti Ústavního soudu o vyjádření se k ústavní stížnosti odkázala na napadené rozhodnutí. Dále uvedla, že dne 12. března 2014 bylo ve vazebním zasedání rozhodnuto o dalším trvání vazby stěžovatele z důvodů dle ustanovení § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Za daného stavu věci tedy Ústavní soud tato sdělení k případné replice stěžovateli nepředkládal.

II.

Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Není součástí soustavy obecných soudů, není jim soudem nadřízeným a nepřisluší mu do jejich pravomoci zasahovat, pokud postupují v souladu s principy hlavy páté Listiny. Úkolem Ústavního soudu

není zabývat se porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných „běžnými“ zákony, pokud takové porušení neznamená zároveň porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostmi obecných soudů [srovnej usnesení sp. zn. II. ÚS 81/95 ze dne 10. 9. 1996 (U 22/6 SbNU 575)].

Ústavní soud neposuzuje zákonnost vydaných rozhodnutí (pokud jimi není porušeno ústavně zaručené právo), neboť taková činnost přísluší právě obecným soudům, pod jejichž ochranou jsou podle čl. 4 Ústavy České republiky rovněž základy práva a svobody. Z ustálené a obecně dostupné judikatury Ústavního soudu je patrné, za jakých podmínek a okolností je Ústavní soud oprávněn zasáhnout do jurisdikční činnosti obecných soudů, případně jak se jeho pravomoc projevuje ve vztahu k důkaznímu řízení, které proběhlo před těmito soudy. Jakkoliv Ústavnímu soudu nepřisluší přehodnocovat tvrzení účastníků řízení a postup soudu, zastává názor, že soud v daném případě nerespektoval práva stěžovatele v soudním řízení, a proto Ústavní soud stěžovatelem namítané porušení čl. 36 Listiny sledal.

III.

Poté, co se Ústavní soud seznámil s obsahem ústavní stížnosti napadených rozhodnutí a spisy Okresního soudu v Jihlavě sp. zn. 11 Nt 296/2013 a 11 Nt 665/2013, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Při rozhodování o vazebních důvodech posuzují obecné soudy situaci, která je jim předložena, a na nich je, aby posoudily, zda existují okolnosti pro uvalení vazby, potvrzení či nepotvrzení jejich důvodů a vydání příslušného rozhodnutí. Obecné soudy přitom pracují s aktuálními konkrétními fakty individuálního případu, aniž by činily zobecňující či normativizující závěry. Řízení Ústavního soudu se však zabývá právě posouzením toho, zda při vydání napadeného rozhodnutí nepochybil orgán veřejné moci způsobem zkracujícím účastníky v jejich zaručených právech, resp. zda k vydání rozhodnutí měl pravomoc a hodnověrné a přezkoumatelné důvody.

Ze spisů okresního soudu se podává následná chronologie řízení. Stěžovatel byl vzat do vazby usnesením Okresního soudu v Jihlavě ze dne 27. dubna 2013 sp. zn. 11 Nt 214/2013 pro důvody dle ustanovení § 67 písm. a), b) a c) trestního řádu. Jeho stížnost Krajský soud v Brně zamítl usnesením ze dne 30. května 2013 sp. zn. 9 To 195/2013. Dne 27. července 2013 zanikl důvod koluzní vazby ex lege. Žádosti stěžovatele o propuštění z vazby Okresní soud v Jihlavě usnesením ze dne 6. srpna 2013 sp. zn. 11 Nt 265/2013 nevyhověl, stížnost Krajský soud v Brně usnesením ze dne 29. srpna 2013 sp. zn. 9 to 384/2013 zamítl. Následovalo rozhodnutí Okresního soudu v Jihlavě ze dne 21. října 2013, napadené v této ústavní stížnosti.

Dříve, než stížnost stěžovatele projednal krajský soud, podal stěžovatel návrh na propuštění z vazby, kterému Okresní soud v Jihlavě usnesením ze dne 22. listopadu 2013 č. j. 11 Nt 665/2013-11 nevyhověl. Krajský soud v Brně následně projednal a zamítl obě stížnosti stěžovatele dne 19. prosince 2013 usneseními pod č. j. 9 To 527/2013-15 a č. j. 9 To 528/2013-20. Naposledy rozhodoval o vazbě stěžovatele Okresní soud v Jihlavě dne 12. března 2014, kdy jej usnesením sp. zn. 11 Nt 402/2014 z vazby propustil.

Ustanovení § 73d trestního řádu, upravující podmínky vazebního zasedání, zní:

„(1) Koná-li se hlavní líčení nebo veřejné zasedání, jehož se účastní obviněný, rozhodne soud i o vazbě, je-li to potřebné vzhledem ke stanoveným lhůtám.

(2) Rozhoduje-li soud o vzetí obviněného do vazby mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání, nebo rozhoduje-li soudce o vzetí do vazby v přípravném řízení, rozhoduje vždy ve vazebním zasedání.

(3) V jiných případech než uvedených v odstavcích 1 a 2 se rozhoduje ve vazebním zasedání, jestliže o to obviněný výslovně požádá, nebo soud a v přípravném řízení soudce považuje osobní slyšení obviněného za potřebné pro účely rozhodnutí o vazbě. Vazební zasedání však není třeba konat, i když o jeho konání obviněný výslovně požádal, jestliže

- a) obviněný se jej následně odmítl zúčastnit,
- b) obviněný byl slyšen k vazbě v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě,
- c) zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo
- d) obviněný se propouští z vazby.“

Podle judikátu Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tvo 9/2012:

„Z odůvodnění napadeného usnesení lze dovodit závěr, že je věcí obviněného, aby výslovně požádal o konání vazebního zasedání, aniž by soud byl povinen jej o tomto právu poučit či jinak informovat o tom, že bude rozhodováno o dalším trvání vazby. Z ustanovení § 33 odst. 1, 5 tr. ř. však vyplývá, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny obviněného poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Jestliže citované ustanovení § 73d odst. 3 tr. ř. zakládá právo obviněného domáhat se konání vazebního zasedání, pak je povinností soudu rozhodujícího o dalším trvání vazby umožnit obviněnému, aby mohl toto právo využít. Jestliže však příslušný soud obviněného, který je ve vazbě, vůbec neinformuje o tom, že jím bude rozhodováno o dalším trvání jeho vazby, popřípadě dokdy se tak stane, a neposkytne mu lhůtu k vyslovení požadavku na konání vazebního zasedání, pak mu ve skutečnosti znemožní uplatnit právo žádat o konání vazebního zasedání a tohoto vazebního zasedání se zúčastnit. ... nemůže předvídat, kdy v průběhu tříměsíční lhůty konkrétně dojde

k vlastnímu rozhodnutí o vazbě, a nemůže tedy reálně uplatnit požadavek na konání vazebního zasedání. Jestliže v posuzované věci neexistovala žádná okolnost uvedená pod písm. a) až d) ustanovení § 73d odst. 3 věty druhé tr. ř., umožňující, aby se vazební zasedání nekonalo, bylo povinností Vrchního soudu v Praze, aby v rámci rozhodování o dalším trvání vazby v souladu s ustanovením § 73d odst. 3 věty první tr. ř. obviněnému sdělil, že bude rozhodováno o jeho vazbě, poučil jej o právu požádat o konání vazebního zasedání a stanovil mu lhůtu k tomu, aby mohl toto právo uplatnit.

Výše uvedeně procesní pochybení vrchního soudu v rámci stížnostního řízení napravil Nejvyšší soud tím, že konal ve věci vazební zasedání, v němž měl obviněný možnost vyjádřit se ke skutečnostem významným pro rozhodování o dalším trvání vazby.“

Právní věta judikátu pak zní:

„Jestliže soud mimo hlavní líčení či veřejné zasedání rozhoduje o dalším trvání vazby (§ 72 odst. 1, 3, 4 tr. ř.), pak v souladu s ustanovením § 73d odst. 3 věty první tr. ř. je povinen sdělit obviněnému, že bude rozhodováno o jeho vazbě, a tím mu umožnit uplatnění jeho práv. To neplatí v případech, kdy s ohledem na existenci některé z okolností uvedených v ustanovení § 73d odst. 3 věty druhé tr. ř. není třeba konat vazební zasedání.“

Na toto rozhodnutí navázala i judikatura Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3228/12:

„... obvodní soud rozhodoval o dalším trvání vazby dne 4. 5. 2012. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel stížnost, v níž namítal porušení práva na osobní slyšení. V mezidobí, než městský soud o stížnosti rozhodl, byl stěžovatel dne 19. 6. 2012 vyslechnut obvodním soudem v souvislosti s podáním obžaloby (§ 72 odst. 3 trestního řádu). Závěru městského soudu, že právo na osobní slyšení stěžovatele v přiměřených intervalech bylo zachováno, nelze za daných okolností, s ohledem na výše vyložené principy, nic vytknout.“

A rovněž sp. zn. III. ÚS 1549/13:

„... v projednávané věci je napadáno rozhodnutí vrchního soudu, které napravuje pochybení, ke kterému došlo v řízení před krajským soudem tím, že dává prostor pro uplatnění stěžovatelových práv. V případě, že by Ústavní soud k této okolnosti nepřihlédl, zpochybnil by smysl opravných prostředků v trestním řízení a postavil by se do role jediného korektora takových pochybení, což mu nepřísluší.“

Podle čl. 8 odst. 2 Listiny nikdo nesmí být zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Uvedené ustanovení je přitom nutno aplikovat na všechna rozhodování o osobní svobodě, tedy i na rozhodování o ponechání ve vazbě.

Jak z citované judikatury plyne, neexistují-li zákonem stanovené podmínky, za nichž nemusí vazební zasedání proběhnout, je věcí soudu, aby

obviněného informoval o tom, že o vazbě bude rozhodovat, a poskytl mu tak možnost požádat o vazební zasedání. O vazbě stěžovatele bylo napadeným usnesením okresního soudu rozhodnuto, s ohledem na rozhodování o vazbě spoluobviněného, s více než měsíčním předstihem před zákonem stanoveným termínem. Nastala tedy situace, již Nejvyšší soud v citovaném judikátu popsal. V projednávaném případě však Okresní soud v Jihlavě stěžovatele o takovém předstihu neinformoval, a neposkytl mu tak možnost o nařízení vazebního zasedání požádat. Stěžovatel prostřednictvím svého obhájce ve své stížnosti ke Krajskému soudu v Brně, ač stručně, brojil právě proti tomu, že neinformování vedlo ke zkrácení jeho práv (č. l. 8 a 9). Krajský soud v Brně, namísto postupu popsaného v citovaných judikátech, rozhodl o stížnosti v neveřejném zasedání (č. l. 12).

Ještě před podáním stížnosti proti napadenému rozhodnutí okresního soudu předložil stěžovatel žádost o propuštění z vazby, s připojením navrhovaných záruk. Poté, co Okresní soud v Jihlavě této žádosti nevyhověl, podal stěžovatel stížnost, v níž opět vytkl pochybení soudu v tom, že neproběhlo vazební zasedání. Krajský soud v Brně však i v tomto případě rozhodl v neveřejném zasedání, tedy pochybení nezhojil postupem popsaným v usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3228/12.

IV.

Při rozhodování o vazbě stěžovatele nenastala žádná z okolností presumovaných v ustanovení § 73d trestního řádu pro nekonání vazebního zasedání. V souladu s principy popsanými výše v citovaných judikátech měl soud prvního stupně stěžovatele informovat o chystaném rozhodování o vazbě, a poskytnout mu tak možnost požádat o rozhodnutí ve vazebním zasedání. Pokud se tak nestalo, měl stížnostní soud, s ohledem na obsah stížnosti, vazební zasedání nařídit. Vzhledem k tomu, že obecné soudy při rozhodování o pokračování vazebního stíhání stěžovatele postupovaly způsobem, který zákon vylučuje, zasáhly do jeho zaručeného práva na soudní ochranu zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 8 odst. 2 Listiny.

Proto Ústavní soud rozhodnutí Okresního soudu v Jihlavě ze dne 21. října 2013 č. j. 11 Nt 296/2013-4 a Krajského soudu v Brně ze dne 19. prosince 2013 č. j. 9 To 527/2013-15 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, přičemž tak učinil v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání.

Č. 61

K významu dobré víry při nabytí nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí od nevlastníka (neoprávněného)

I. I podle úpravy účinné do 31. 12. 2013 bylo možné nabýt vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevlastníka, a to na základě dobré víry nabyvatele v zápis v katastru nemovitostí. Tato dobrá víra nabyvatele totiž musí obecně požívat totožné ústavní ochrany jako vlastnické právo původního vlastníka, neboť vychází z fundamentálních principů právní jistoty a ochrany nabytých práv a souvisí též s nezbytnou důvěrou jednotlivců v akty veřejné moci. Dochází tak v takových případech ke kolizi dvou základních práv, a to práva dobrověrného nabyvatele na ochranu majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a vlastnického práva původního vlastníka dle čl. 11 Listiny. Nelze-li v konkrétním případě zachovat maximum z obou základních práv, je třeba tuto kolizi řešit v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, přičemž je nezbytné zvažovat jak obecné souvislosti tohoto typu kolize základních práv (případy dobrověrného nabytí nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevlastníka), tak individuální okolnosti konkrétního rozhodovaného případu.

II. Posuzování dobré víry nabyvatele má tedy v takových případech v řízení před soudem zásadní význam. Je nezbytné, aby obecné soudy zvažovaly existenci dobré víry nabyvatele a z toho vyplývající možnost jeho nabytí sporného vlastnického práva nejen tehdy, pokud se toho nabyvatel (účastník řízení) konkrétně a výslovně dovolává, ale i tehdy, pokud z dalších okolností případu či tvrzení účastníků řízení vyplývá, že by nabyvateli mohla svědčit dobrá víra. Pokud za takové situace obecné soudy k hodnocení naplnění dobré víry nabyvatele vůbec nepřistoupí, dopouští se porušení práva na spravedlivý proces potenciálně dobrověrného nabyvatele (čl. 36 odst. 1 Listiny).

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 17. dubna 2014 sp. zn. I. ÚS 2219/12 ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky Bich Tran Thi Hong, zastoupené Mgr. Ondřejem Faistem, advokátem, se sídlem Kamenická 1, Plzeň, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2012 č. j. 30 Cdo 544/2012-304, rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 9. 2011 č. j. 14 Co 359/2011-160 a rozsudku Okresního soudu

Plzeň-město ze dne 13. 1. 2011 č. j. 17 C 697/2010-99, jež byly vydány v neprospěch stěžovatelky ve sporu o určení vlastnického práva k nemovitostem, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu Plzeň-město jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2012 č. j. 30 Cdo 544/2012-304, rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 9. 2011 č. j. 14 Co 359/2011-160 a rozsudkem Okresního soudu Plzeň-město ze dne 13. 1. 2011 č. j. 17 C 697/2010-99 bylo porušeno základní právo stěžovatelky zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2012 č. j. 30 Cdo 544/2012-304, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 9. 2011 č. j. 14 Co 359/2011-160 a rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 13. 1. 2011 č. j. 17 C 697/2010-99 se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou bezvadnou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu Plzeň-město, na základě nichž bylo v rámci sporu o určení vlastnictví ke konkrétním nemovitostem (pozemku a budově na něm stojící) rozhodnuto o tom, že vlastníkem je žalobce. Stěžovatelka v řízení před obecnými soudy vystupovala jako (druhá) žalovaná a její vlastnické právo k předmětným nemovitostem nebylo soudy potvrzeno s odkazem na skutečnost, že osoba, od níž měla vlastnické právo nabýt, – v řízení před obecnými soudy (první) žalovaný – nebyla řádným vlastníkem nemovitostí, oprávněným vlastnické právo k nim převést na jiného. Žalovaný se totiž vlastníkem měl stát na základě smlouvy o zajišťovacím převodu práva uzavřené mezi ním a žalobcem (jako doprovodné smlouvy ke smlouvě o půjčce uzavřené mezi týmiž osobami), nicméně uvedená smlouva byla podle názoru obecných soudů neplatná, tudíž žalovaný na jejím základě nemohl vlastnické právo k předmětným nemovitostem nabýt, a tedy pak ani platně převést na stěžovatelku.

2. Podle stěžovatelky se obecné soudy svými rozhodnutími dopustily porušení jejího vlastnického práva dle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“) a též jejího práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, protože neodůvodněně upřednostnily ochranu vlastnického práva žalobce před ochranou stěžovatelky, resp. její dobré víry při nabývání předmětných nemovitostí. Stěžovatelka zdůraznila, že s žalova-

ným uzavřela dne 1. 8. 2008 kupní smlouvu na dané nemovitosti, a to v dobré víře, že žalovaný je jejich vlastníkem. Žalovaný byl v dané době jako jejich vlastník zapsán v katastru nemovitostí, navíc prodej nemovitostí byl zprostředkován realitní kanceláří. Dodatečně shledaná neplatnost smlouvy o zajišťovacím převodu práva mezi žalobcem a žalovaným nemůže jít k tíži stěžovatelky, a to i s ohledem na § 11 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, a to tím spíše, že žalobce se svého vlastnického práva u soudu začal domáhat až téměř po dvou letech od uzavření jmenované smlouvy. Stěžovatelka též poukázala na investice, které již vynaložila v souvislosti s údržbou a rekonstrukcí předmětných nemovitostí. V neposlední řadě pak připomněla dosavadní judikaturu Ústavního soudu [nálezy sp. zn. I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009 (N 35/52 SbNU 359) a sp. zn. II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011 (N 88/61 SbNU 359)] a též úpravu provedenou novým občanským zákoníkem a zdůraznila, že v rozporu s ní se obecné soudy nezabývaly existencí dobré víry stěžovatelky při nabytí nemovitostí, tím spíše pak její dobré víře neposkytly ochranu, jakou měly. Stěžovatelka proto navrhla zrušení napadených rozhodnutí obecných soudů.

3. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřili všichni účastníci řízení. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí č. j. 30 Cdo 544/2012-304 a ke sporné otázce nabytí vlastnického práva k nemovitosti obecně na svůj rozsudek sp. zn. 30 Cdo 2433/2013 (a též na on-line článek Pavla Vrchy, soudce Nejvyššího soudu, „A opět ‚nemo plus iuris‘ aneb rozdílná judikatura Ústavního soudu a Nejvyššího soudu“ ze dne 9. 1. 2014, dostupný na <http://vrcha.webnode.cz/>). Krajský soud v Plzni a Okresní soud Plzeň-město taktéž odkázaly na odůvodnění svých napadených rozhodnutí sp. zn. 14 Co 359/2011, resp. sp. zn. 17 C 697/2010. Okresní soud pak dále poukázal na to, že stěžovatelka argumentací ohledně své dobré víry uplatnila až v odvolacím řízení, nikoli v řízení nalézacím, a též uvedl, že se ztotožňuje s argumentací odvolacího soudu ohledně této námitky. Zdůraznil, že právní úkon, na jehož základě měl nemovitost nabyt převodce, s nímž poté stěžovatelka uzavřela kupní smlouvu, byl neplatný absolutně a i stěžovatelka si toho měla být vědoma při uzavírání kupní smlouvy, jelikož předchozí nabývací titul je k nahlédnutí v katastru nemovitostí.

II.

4. Za účelem posouzení podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis Okresního soudu Plzeň-město sp. zn. 17 C 697/2010, z něhož zjistil následující skutečnosti.

5. Žalobou ze dne 16. 6. 2010 se žalobce u okresního soudu domáhal určení, že je vlastníkem označených nemovitostí (pozemku a budovy na něm). Odkazoval přitom na neplatnost právního úkonu, na jehož

základě byl jako vlastník daných nemovitostí do katastru nemovitostí zapsán žalovaný, který následně a z povahy věci opět neplatně nemovitosti převedl na stěžovatelku (druhou žalovanou). Rozsudkem okresního soudu ze dne 13. 1. 2011 č. j. 17 C 697/2010-99 bylo žalobě částečně vyhověno, neboť výrokem I byla žaloba zamítnuta vůči žalovanému a výrokem II bylo určeno, že žalobce je vlastníkem označených nemovitostí; dále bylo rozhodnuto o nákladech řízení (výroky III a IV). Okresní soud totiž zjistil, že dne 12. 6. 2008 uzavřeli žalobce a jeho manželka s žalovaným smlouvu o půjčce peněz a žalobce s žalovaným též smlouvu o zajišťovacím převodu práva k nemovité věci; dále bylo všemi třemi osobami podepsáno souhlasné prohlášení. Na základě smlouvy o půjčce peněz žalovaný půjčil žalobci a jeho manželce 500 000 Kč, kterážto částka měla být žalovanému vrácena do dne 12. 7. 2008; k zajištění tohoto závazku byl sjednán onen zajišťovací převod vlastnického práva k nemovitostem. Pokud by byl dluh řádně a včas uhrazen, žalovaný by byl povinen odstoupit od smlouvy o zajišťovacím převodu práva; pokud by dluh nebyl řádně a včas zaplacen, převod vlastnického práva by pozbyl svého zajišťovacího charakteru a žalovaný by byl oprávněn převést takto získané nemovitosti na třetí osobu a z výtěžku prodeje uspokojit všechny své pohledávky vůči dlužníkům (žalobci a jeho manželce). Obdobné ujednání bylo obsaženo i v souhlasném prohlášení žalobce, jeho manželky a žalovaného, v němž dále bylo dohodnuto, že pokud zajišťovaná pohledávka nebude řádně a včas zaplacena, a smluvený zajišťovací převod práva tak pozbuje svůj zajišťovací charakter a převod práva se stane trvalým, dojde mezi účastníky k vypořádání vzájemných práv a povinností vyplývajících z výše uvedených dvou smluv, a to tak, že žalovaný jako příslušnou kompenzaci dorovnáující hodnotu zajišťované věci poskytne žalobci a jeho manželce užívací právo k bytu za podmínek dále uvedených v souhlasném prohlášení. Podle názoru okresního soudu byla sice uzavřená smlouva o půjčce peněz platná, nicméně ne tak již smlouva o zajišťovacím převodu práva. Ta totiž neobsahovala ujednání, jak je případně třeba naložit s hyperochou (okresní soud posoudil smlouvu o zajišťovacím převodu práva a souhlasné prohlášení jako dva samostatné právní úkony, nikoliv jediný právní úkon), protože byla neplatná pro neurčitost a zároveň vykazovala prvky nepřipustné propadné zástavy, vedoucí k absolutní neplatnosti pro rozpor se zákonem. Vzhledem k absolutní neplatnosti smlouvy o zajišťovacím převodu práva tak žalovaný nemohl nikdy nabýt vlastnictví k předmětným nemovitostem, a tudíž je ani jako nevlastník nemohl platně převést na stěžovatelku. Proto okresní soud musel žalobě vůči stěžovatelce vyhovět.

6. Proti rozsudku okresního soudu podala stěžovatelka odvolání, v němž upozornila zejména na skutečnost, že okresní soud se vůbec nezabýval tím, že stěžovatelka sporné nemovitosti nabyla v dobré víře (řádnou

kupní smlouvou, žalovaný byl v daném okamžiku v katastru nemovitostí veden jako jejich vlastník, jeho vlastnické právo nebylo nikým zpochybňováno; stěžovatelka navíc nemovitosti zakupovala prostřednictvím realitní kanceláře). Stěžovatelka v tomto ohledu odkázala též na judikaturu Ústavního soudu, konkrétně nálezy sp. zn. II. ÚS 77/2000 ze dne 23. 1. 2001 (N 14/21 SbNU 101), sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007 Sb.) a sp. zn. I. ÚS 143/07. Krajský soud v Plzni rozsudkem ze dne 15. 9. 2011 č. j. 14 Co 359/2011-160 napadený rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I) a dále rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok II). Krajský soud se ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu okresního a k odvolací námitce stěžovatelky ohledně její dobré víry blíže konstatoval, že odkazované nálezy Ústavního soudu na daný případ nedopadají, neboť řeší odlišnou situaci platně provedeného převodu vlastnického práva a následného odstoupení od předchozí převodní smlouvy. Oproti tomu v projednávaném případě byla dána absolutní neplatnost předchozí převodní smlouvy, na jejímž základě tak vlastnické právo na pozdějšího převodce ani nemohlo přejít, pročež nelze uvažovat ani o ochraně vlastnického práva třetí osoby.

7. Proti rozsudku krajského soudu se stěžovatelka bránila dovoláním, které však bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2012 č. j. 30 Cdo 544/2012-304. Stěžovatelka podle Nejvyššího soudu neformulovala žádnou právní otázku, která by založila přípustnost dovolání, navíc napadené rozhodnutí odvolacího soudu je v souladu s právem i konstantní judikaturou dovolacího soudu (zde Nejvyšší soud odkázal mimo jiné na své usnesení sp. zn. 30 Cdo 4280/2009).

III.

8. Ústavní stížnost je důvodná.

9. Právní otázkou, která je klíčová pro řešení projednávaného případu, tj. otázkou tzv. nabytí nemovitosti od nevlastníka, resp. správně nabytí nemovitosti od neoprávněného a posuzování dobré víry nabyvatele při tomto, se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi již několikrát podrobně zabýval. Přesto přetrvávají zásadní neshody mezi náhledem Ústavního soudu a náhledem Nejvyššího soudu na danou problematiku. Proto bude dále nejprve shrnuta relevantní judikatura Ústavního soudu (A); poté relevantní judikatura Nejvyššího soudu (B); na niž následně bude reagováno a vyozeny závěry Ústavního soudu (C); s ohledem na ně pak bude posouzen vlastní případ stěžovatelky (D); a na závěr se Ústavní soud vyjádří též k problematice závaznosti svých rozhodnutí (E).

10. Ústavní soud dále úvodem podotýká, že názorová neshoda mezi ním a Nejvyšším soudem je v současnosti již do jisté míry erodována díky vstupu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „nový občanský

zákoník“) v účinnost, neboť nový kodex spornou otázku nabytí od neoprávněného výslovně upravuje (viz blíže bod 48). Nicméně i za této situace Ústavní soud považuje za nezbytné podrobně se vyjádřit k dané otázce, tak jak jí je třeba posuzovat podle předchozí právní úpravy, obsažené především v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „starý občanský zákoník“), neboť tato právní úprava zůstává i nadále aktuální a určující pro právní vztahy vzniklé za její účinnosti (u věcných práv alespoň pokud jde o jejich vznik a práva a povinnosti z nich vzniklé za účinnosti předchozí právní úpravy).

11. Dále Ústavní soud konstatuje, že v nynějším rozhodnutí je pro rozumnost užíváno ne zcela přesné spojení „nabytí vlastnického práva od nevlastníka“, a to pro jeho zaužívanost v kontextu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013; toliko ve vztahu k úpravě účinné aktuálně, tj. úpravě nového občanského zákoníku, bude používáno přesnějšího spojení „nabytí vlastnického práva od neoprávněného“. Pro označení nabytí v dobré víře bude dále používáno rovněž adjektivum „dobrověrný“.

A. Relevantní judikatura Ústavního soudu

12. Zásadním rozhodnutím, v němž se Ústavní soud velmi podrobně a uceleně zabíral otázkou nabytí nemovitosti od nevlastníka s ohledem na dobrou víru nabyvatele, které je třeba zmínit na prvním místě, je nálezný sp. zn. II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011 (N 88/61 SbNU 359; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). V něm Ústavní soud nejprve zdůraznil fundamentální právní význam institutu dobré víry, resp. principu ochrany dobré víry v našem právním řádu a následně zmapoval vývoj předchozí judikatury týkající se tohoto principu při nabytí nemovitosti od vlastníka:

„21. ... Obecně je možno uvést, že princip dobré víry (chránící účastníky soukromoprávních vztahů) je možno chápat jako jeden z klíčových projevů principu právní jistoty, který je odvoditelný z normativního principu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Související filozofickou a sociologickou kategorií je pak princip důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi, který je „základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti (Luhmann, N. Vertrauen. Ein Mechanismus der Reduktion sozialer Komplexität. Stuttgart 1989, str. 1). Důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života. Jednak vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti a z druhé strany je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z fazet materiálně, tj. hodnotově chápaného právního státu, jehož ústavně normativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy“ [srov. nálezný sp. zn. II. ÚS 3/06 ze dne 6. 11. 2007 (N 185/47 SbNU 429)]. Jelikož princip ochrany dobré víry nového nabyvatele působí proti principu

ochrany vlastnického práva původního vlastníka, je nutno najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.

22. Judikatura Ústavního soudu stran dobré víry v případě nabytí nemovitostí od nevlastníka prošla značným vývojem, a to směrem k rozšíření ochrany osob jednajících v dobré víře. Již v nálezu sp. zn. II. ÚS 77/2000 ze dne 23. 1. 2001 (N 14/21 SbNU 101) Ústavní soud prohlásil, že závazkový vztah mezi (původními) smluvními stranami, včetně odstoupení od smlouvy, se v takovém případě může projevit opět jen mezi smluvními stranami, a nemůže mít vliv na postavení třetích osob (kromě univerzální sukcese v případě úmrtí). Zejména pak nemůže dojít k restituci v případě, kdy nabyvatel již neměl nemovitost, která byla předmětem koupě, ve svém vlastnictví. V takovém případě z řádně nabytého vlastnické práva vyplývá nárok na jeho ochranu i vůči původnímu vlastníkovi za podmínky, že toto věcné právo bylo nabyto v dobré víře a bez rozporu s ustanovením § 39 obč. zák. Právní výklad obsažený v tomto nálezu Ústavního soudu byl jako ústavně konformní potvrzen v nálezu pléna sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007 Sb.), podle něhož „odstoupením od smlouvy podle § 48 odst. 2 občanského zákoníku se – není-li právním předpisem nebo účastníky dohodnuto jinak – smlouva od počátku ruší, avšak pouze s účinky mezi jejími účastníky. Vlastnické právo dalších nabyvatelů, pokud své vlastnické právo nabyli v dobré víře, než došlo k odstoupení od smlouvy, požívá ochrany v souladu s čl. 11 Listiny základních práv a svobod a s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv vyvěrajícími z pojmu demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy, a nezaniká.“ Opačná interpretace by podle názoru Ústavního soudu „narušila celý koncept právní jistoty a ochrany nabytých práv, pochopitelně však jen těch práv, která byla nabyta v dobré víře, kdy dobrá víra vystupuje jako korektiv obecně platný pro občanské právo.“

23. Na tento nálezu Ústavního soudu bylo dále navázáno nálezem sp. zn. II. ÚS 1747/2007 ze dne 29. 11. 2007 (N 216/47 SbNU 845), v němž Ústavní soud vyšel z toho, že odstoupení od smlouvy o převodu věci může působit výhradně mezi stranami této smlouvy, nemůže mít však vliv na řádně nabyté vlastnické právo třetí osoby. Podobné právní důsledky jako odstoupení od smlouvy by mělo mít zrušení kupní smlouvy z jiného důvodu než odstoupením, a to např. naplněním rozvazovací podmínky. Ještě dále šel Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009 (N 35/52 SbNU 359), v němž překonal právní názor vyslovený v nálezu sp. zn. II. ÚS 349/03 ze dne 1. 8. 2006 (N 148/42 SbNU 199), který se z této vývojové linie judikatury Ústavního soudu poněkud vymykal, neboť stál striktně na absolutní ochraně vlastnického práva původního nabyvatele nemovitostí

(na druhou stranu byla ovšem v bodech 21 až 24 tohoto nálezu podrobena kritice právní úprava katastru nemovitostí s ohledem na neodůvodněná rizika, kterým jsou právní subjekty jednající s důvěrou ve správnost zápisu vystaveny). V nálezu sp. zn. I. ÚS 143/07 (viz výše) Ústavní soud prohlásil, že zásadním závěrem vyplývajícím z judikatury Ústavního soudu je to, že „vlastnické právo dalších nabyvatelů, pokud své právo nabyli v dobré víře, požívá ochrany a nezaniká, což je v souladu s čl. 11 Listiny a s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv. Interpretace opačná, podle níž dodatečným odpadnutím právního důvodu, na základě kterého nabyl vlastnictví kterýkoliv z právních předchůdců vlastníka, tento vlastník pozbývá vlastnické právo, ač mu čl. 11 Listiny a ustanovení § 123 občanského zákoníku poskytují ochranu, narušuje celý koncept právní jistoty a ochrany nabytých práv. To platí pochopitelně jen u těch práv, která byla nabyta v dobré víře, kdy dobrá víra vystupuje jako korektiv obecně platný pro občanské právo. Akceptování výkladu, že zánikem kupní smlouvy (ať již z jakéhokoliv důvodu), která byla uzavřena v řadě jako první, by si vlastník, který nabyl vlastnictví derivativně, nikdy nemohl být jist svým vlastnictvím, zjevně neodpovídá pojetí materiálního právního státu.“ Podle citovaného nálezu Ústavního soudu lze proto závěry plynoucí z judikatury Ústavního soudu týkající se odstoupení od smlouvy „vztáhnout i na případ, kdy první kupní smlouva nebo jiný nabývací titul byly zrušeny z jiného důvodu než odstoupením.“ Tímto jiným důvodem zrušení kupní smlouvy byla přitom její absolutní neplatnost podle § 39 obč. zák. Přesto Ústavní soud uzavřel, že pokud se za dané situace obecné soudy otázkou dobré víry stěžovatele nezabývaly, porušily ve vztahu k němu čl. 11 Listiny, neboť nerespektovaly závěr, že vztah mezi smluvními stranami nemůže mít vliv na řádně nabyté vlastnické právo třetích osob. Z tohoto nálezu plyne široká ochrana dobré víry nabyvatele, jež musí být vždy pečlivě zkoumána vzhledem k individuálním okolnostem daného případu.“

Dále Ústavní soud připomněl, že jeho rozhodovací praxe vyžadující ochranu dobré víry nabyvatele není v rozporu s právní úpravou typickou pro vyspělé země (například Německo, Rakousko či Nizozemsko), snažící se dosáhnout spravedlivé rovnováhy:

„24. ... Princip právní jistoty, ochrany vlastnického práva a práv nabytých v dobré víře vede k tomu, že je obvykle poskytována ochrana nabyvateli vlastnického práva ... Ústavní soud k tomu poznamenává, že praxe ve vyspělých demokraciích zohledňuje daleko více skutečnost, že by v případech nabytí od nevládníka bylo krajně nespravedlivé neposkytovat ochranu právům nabytým v dobré víře. Osoby, jimž dobrá víra svědčí, totiž nenesou žádný díl odpovědnosti za neplatnost smlouvy uzavřené mezi právními předchůdci a s ohledem na svou dobrou víru mohly v mezidobí nemalým způsobem zhodnotit inkriminované nemovitosti. Osobě, která učinila

určitý právní úkon s důvěrou v určitý, jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav, navíc potvrzený údaji z veřejné, státem vedené evidence, musí být v materiálním právním státě poskytována ochrana.“

Konečně se pak Ústavní soud vyjádřil i k související zásadě materiální publicity a jejímu neuspokojivému a nedostatečnému provedení v zákoně č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, účinném do 31. 12. 2013. Poukázal přitom i na kritiku dané právní úpravy vycházející od odborné veřejnosti, která zdůrazňuje její rozporuplnost a zmatečnost, neboť byt by se z § 11 uvedeného zákona mohlo zdát, že náš právní řád plně ctí zásadu materiální publicity, ve skutečnosti uplatňuje zásadu úplné materiální pravdy, podle níž je každý účastník právního vztahu povinen vědět nejen o tom, co je v katastru nemovitostí zapsáno, ale i o tom, co tam zapsáno není, a tudíž rizika z nedostatečné důvěryhodnosti údajů v katastru nesou nabyvatelé nemovitostí (publikace Bohuslava Petra a Petra Baudyše citované v nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11). Ústavní soud se přiklonil (bod 25) k názorům odborné veřejnosti, že:

„je tento právní stav v rozporu s principem právní jistoty, resp. s principem ochrany dobré víry osob jednajících v důvěře v katastr nemovitostí. Tyto osoby by přitom takto nepřiměřená rizika neměly nést, ale naopak by měla být zaručena ochrana dobré víry v pravdivost a úplnost zápisů ve veřejné knize, a to každého, kdo nabyl práva od osoby zapsané jako vlastník ve veřejné knize, i kdyby se později ukázalo, že tato osoba vlastníkem nebyla. Nabyvatel by se neměl obávat toho, že jej jeho dobrá víra neochrání, tzn. že pokud jednal s osobou zapsanou jako vlastník v pozemkové knize, že by mohlo být jeho vlastnické právo později zpochybněno.“

S ohledem na všechny výše uvedené argumenty a skutečnosti poté Ústavní soud uzavřel, že dosavadní, tj. do konce roku 2013 účinná, právní úprava týkající se nabývání vlastnického práva k nemovitostem zapsaným v katastru nemovitostí v dobré víře je neadekvátní, polovičatá a „v konečném důsledku neslučitelná] s ústavněprávními maximami, neboť v rozporu s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv v dobré víře neposkytuje ochranu vlastnickému právu dalším nabyvatelů“. Ústavní soud zkritizoval dlouhodobou nečinnost zákonodárce, který nebyl schopen onu ústavně neuspokojivou právní úpravu po mnohá léta napravit, a zdůraznil, že za takové situace, při dlouhodobé nečinnosti zákonodárce, musí obecné soudy samy poskytovat ochranu vlastnickému právu osob jednajících v dobré víře.

13. Na závěry nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 následně Ústavní soud navázal v řadě dalších svých rozhodnutí. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3061/11 ze dne 13. 8. 2012 (N 138/66 SbNU 123) za obdobné situace jako ve věci sp. zn. II. ÚS 165/11 či ve věci nyní projednávané (tj. nabytí vlastnictví k nemovitostem od nevlastníka pro neplatnost smlouvy o zajišťovacím převodu práva

mezi původním vlastníkem a nevlastníkem) Ústavní soud vytkl obecným soudům, že ve sporu o určení vlastnictví mezi stěžovatelkou a původním vlastníkem nemovitostí nevážíly působení dobré víry stěžovatelky. Přitom posouzení stěžovatelčiny dobré víry, a to s ohledem na všechny okolnosti nabytí předmětných nemovitostí stěžovatelkou, je zcela zásadní a nezbytné; pokud by stěžovatelka nebyla v dobré víře, nebylo by možné jejímu vlastnickému právu poskytovat ochranu. Ústavní soud zdůraznil, že „v žádném případě nehodlá absolutizovat zásadu *nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*, avšak – na druhé straně – z hlediska ochrany vlastnického práva nepovažuje za žádoucí její prolomení, proto akcentuje nezbytnost náležitého posouzení a přísného hodnocení dobré víry nabyvatelky“.

14. Těž v nálezu sp. zn. I. ÚS 3314/11 ze dne 2. 10. 2012 (N 165/67 SbNU 27), byť tentokrát v rámci vlastnického sporu mezi církevním subjektem a státním podnikem, Ústavní soud vyšel ze závěrů nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 a mimo jiné zdůraznil, že „při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze tedy opomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, v němž jsou vždy přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy“. Obecným soudům pak opětovně vytkl řádné nezohlednění případné dobré víry stěžovatele při nabytí sporných nemovitostí. Přitom upřesnil, že „bylo povinností obecných soudů zhodnotit naplnění dobré víry stěžovatele s ohledem na všechny okolnosti případu, které z povahy věci musí být mimořádné a vždy založené na objektivních skutečnostech (i například s přihlédnutím k pokročilým technickým možnostem přístupu k informacím z katastru nemovitostí, k možnostem ověřit si prodejce v internetových zdrojích apod.)“.

15. Závěry všech citovaných rozhodnutí pak Ústavní soud potvrdil a potvrzuje ve své následné rozhodovací praxi, konkrétně v nálezech sp. zn. II. ÚS 800/12 ze dne 28. 11. 2012 (N 198/67 SbNU 555), sp. zn. IV. ÚS 4905/12 ze dne 10. 6. 2013 (N 105/69 SbNU 719) a sp. zn. IV. ÚS 4684/12 ze dne 20. 11. 2013 (N 194/71 SbNU 319).

B. Relevantní judikatura Nejvyššího soudu

16. Nejvyšší soud dle své převážné rozhodovací praxe nesdílí přesvědčení Ústavního soudu o možnosti nabytí vlastnictví k nemovitosti i od nevlastníka za podmínky dobré víry nabyvatele, resp. o nutnosti poskytovat ochranu nabytým právům osoby jednající v dobré víře (v zápis v katastru nemovitostí), a to i proti vlastnickému právu původního vlastníka. Postoj Nejvyššího soudu se opírá o jazykový výklad zákonné úpravy nabytí vlastnictví účinné až do konce roku 2013, v níž se způsob nabytí od nevlastníka až na výjimky neobjevuje (výjimku tvoří například nabytí od nepravého dědice podle § 486 starého občanského zákoníku či prodej nevzvednu-

té věci zhotovitelem podle § 656 starého občanského zákoníku; a v neposlední řadě též nabytí movité věci od nevlastníka na základě kupní smlouvy uzavřené v režimu zákona č 513/1991 Sb., obchodní zákoník, účinného do 31. 12. 2013, a to podle jeho § 446).

17. Nejvyšší soud se tak judikatorně vymezil již proti nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 143/07, a to v rozsudku velkého senátu občansko-právního a obchodního kolegia sp. zn. 31 Odo 1424/2006 ze dne 9. 12. 2009 (všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na www.nsouid.cz), k němuž se dodnes odkazuje. V něm v rámci poměrování dosavadních judikatorních závěrů obecných soudů (o nemožnosti nabytí nemovitosti od nevlastníka jen na základě dobré víry nabyvatele) a názoru Ústavního soudu zaujatého ve zmíněném nálezu poukázal na úskalí takového posunu judikatury, zejména oslabení ochrany skutečného vlastníka věci v případech, kdy dobrověrný nabyvatel cizí věc nabývá toliko od domnělého vlastníka nebo na základě jednající osobou předstírané vůle skutečného vlastníka věc převést; a dále na potenciální obsolení institutu vydržení. Velký senát zde zvážil rovněž dosavadní judikaturu Ústavního soudu, zejména náleží pléna sp. zn. Pl. ÚS 78/06 (nabytí vlastnictví v dobré víře dalším nabyvatelem v případě následného odstoupení od předešlé smlouvy o převodu nemovitosti; viz bod 12 výše), „jenž je rozhodovací činností tříčlenných senátů Ústavního soudu nadřazen a z něhož tak radikální pojetí principu ochrany dobré víry neplyne“. Nakonec tedy velký senát uzavřel, že je třeba setrvat na dosavadní judikatorní praxi obecných soudů a neměnit ji směrem naznačeným v nálezu sp. zn. I. ÚS 143/07: „Kupní smlouva o prodeji nemovitostí uzavřená na základě takové [tj. neplatné – pozn. Ústavního soudu] plné moci je absolutně neplatným právním úkonem. Další nabyvatel nemovitosti (další kupující) převedené touto kupní smlouvou se nestává vlastníkem nemovitosti jen na základě toho, že při uzavření další kupní smlouvy jednal v dobré víře v zápis do katastru nemovitostí.“

18. Stejný názor byl potvrzen i v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4280/2009 ze dne 1. 6. 2011, v němž Nejvyšší soud reagoval mimo jiné též na náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 165/11. Podle Nejvyššího soudu tento náleží neobsahuje „nosné důvody“ pro změnu ustáleného právního názoru dosavadní rozhodovací praxe, od níž tak není důvod se odchylovat:

„Jinými slovy řečeno, závěr o možnosti nabytí vlastnického práva od nevlastníka s ohledem na dobrou víru ‚nabyvatele‘, tedy mimo zákonný rozsah institutu vydržení (§ 134), vyplývá z odůvodnění tohoto náleží Ústavního soudu (pouze) implicitně a vzhledem k tomu, že ponechává zcela stranou institut držby ve smyslu § 129 a 130 ve vazbě na institut vydržení ve smyslu § 134 obč. zák., tzn. instituty, jež reglementují mj. vztahy oprávněného držitele, zániku držby a podmínek pro vydržení (i) nemovité věci,

tj. situace, které mohou nastat v případě nabytí věci od nevládníka, nelze za této absence řešení zásadních hmotněprávních otázek bez dalšího uzavřít, že ten, kdo jednal v dobré víře, může nabýt vlastnické právo k věci od nevládníka. ... Opačný závěr by přehlížel stávající hmotněprávní úpravu a bez dalšího povyšoval dobrou víru ‚nabyvatele‘ nad (římsko) právní (Ulpianovu) zásadu *nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet* (nikdo nemůže na druhého převést více práv než sám má).“

Krom toho Nejvyšší soud odkázal též na odbornou literaturu, a to jak ke klíčové otázce nabytí vlastnictví od nevládníka, tak k otázce významu principu ochrany nabytých práv jako časového omezení účinnosti právních norem do minulosti.

19. Z nezměněného právního názoru pak vycházejí i další rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se rozebírané problematiky. Svou dosavadní judikaturu a argumentaci Nejvyšší soud uceleně shrnul například v jednom z dosud posledních rozhodnutí k této otázce, a to v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2017/2013 ze dne 8. 10. 2013. Krom svých shora zmíněných rozhodnutí zde Nejvyšší soud poukázal též na svůj rozsudek sp. zn. 29 Cdo 2018/2011 ze dne 18. 8. 2011, v němž nález sp. zn. II. ÚS 165/11 klasifikoval jako „odklon od dosavadní rozhodovací praxe (nejen) Ústavního soudu“, a na rozsudek sp. zn. 30 Cdo 1587/2011 ze dne 26. 9. 2012 (tento rozsudek byl zrušen nálezem Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 4684/12). V něm, i v reakci na nález sp. zn. I. ÚS 3061/11, vyjmenoval důvody, jež „neumožňují Nejvyššímu soudu mechanicky převzít dosud argumentačně nepodložený závěr o možnosti nabytí nemovité věci od nevládníka ‚nabyvatelem‘ jednajícím v dobré víře mimo zákonem předvídané případy a přistoupit tak ke změně své (dosud argumentačně nijak nezpochybně) judikatury“; za tyto důvody přitom označil argumentační deficit nálezů Ústavního soudu (absenci „nosných důvodů“ pro odchýlení se od dosavadního ustáleného právního názoru), absenci reflexe relevantní judikatury Nejvyššího soudu k dané otázce a konečně též usnesení Ústavního soudu, v nichž tento odmítl jako zjevně neopodstatněné ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutím Nejvyššího soudu posuzujícím rozebíranou otázku v souladu s jeho ustálenou rozhodovací praxí (usnesení sp. zn. I. ÚS 2016/10 ze dne 13. 8. 2012). Dále v tomto rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2017/2013 Nejvyšší soud upozornil i na další taková odmítavá usnesení Ústavního soudu a obecně poukázal též na judikaturu Ústavního soudu k možnosti změny rozhodovací soudní praxe [nález sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107)].

20. V nedávném rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2433/2013 ze dne 23. 10. 2013 pak Nejvyšší soud svou předchozí argumentaci doplnil ještě o rozsáhlé odkazy na odbornou literaturu a na judikaturu soudů Slovenské republiky (s obdobnou právní úpravou). Citovaná judikatura slovenského Ústavního soudu i Nejvyššího soudu podporuje prezentovaný názor českého Nejvyššího

ho soudu o nemožnosti nabytí vlastnictví od nevlastníka toliko na základě dobré vůle „nabyvatele“, stejně jako část odborné literatury. V rozsudku jsou citovány rovněž doktrinární názory s opačnými závěry, nicméně ty podle Nejvyššího soudu v zásadě vychází právě z judikatury Ústavního soudu a neozřejmují, o jaké konkrétní pravidlo chování se má možnost nabytí (nemovitě) věci od nevlastníka opírat (mimo případy předvídané existujícími právními předpisy).

21. Judikatura Nejvyššího soudu je tedy vystavěna převážně na přesvědčení o nemožnosti nabytí nemovitostí od nevlastníka na základě dobré víry nabyvatele (mimo zákonné výjimky). Nutno ovšem podotknout, že zároveň obsahuje i kritiku relevantní právní úpravy. Její nedostatek v podobě absence ochrany dalších nabyvatelů převáděného majetku, kteří jednájí v dobré víře, a to zejména v případě nemovitostí, Nejvyšší soud zkritizoval například v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 5189/2008 ze dne 31. 3. 2011 (shodně též v obdobném rozhodnutí sp. zn. 29 Cdo 1955/2010 ze dne 18. 8. 2011 a dalších). Dlužno dodat, že podle Nejvyššího soudu však lze uvedený nedostatek řešit pouze legislativně.

22. Konečně je třeba zdůraznit, že ono přesvědčení o nemožnosti nabytí vlastnického práva od nevlastníka, resp. o tom, že dobrá víra dalšího nabyvatele nemůže převážit nad vlastnickým právem původního vlastníka, v judikatuře Nejvyššího soudu nepanuje bezvýhradně. Shora citovaná rozhodnutí byla přijata především v senátu Nejvyššího soudu 30 Cdo, do jehož působnosti dle rozvrhu práce primárně spadají dovolání ve sporech o převody vlastnických práv. Naopak například v rozsudku sp. zn. 28 Cdo 3342/2011 ze dne 8. 2. 2012, byť na podkladě restituční problematiky (spadající do působnosti senátu 28 Cdo), Nejvyšší soud reflektoval dosavadní judikaturu Ústavního soudu, zejména náleží sp. zn. II. ÚS 165/11. Výslovně přitom uvedl, že:

„relevantním kritériem pro posouzení, zda žalovanému svědčí ke sporným pozemkům vlastnické právo, je jeho dobrá víra v platnost smluvního převodu. Chybný je závěr odvolací instance, že otázka dobré víry není v předmětné věci rozhodná a může mít význam pouze pro eventualitu nabytí vlastnického práva vydržením. Soudní praxe se naopak již ustálila v názorovém směru, že princip dobré víry (chránící účastníky soukromoprávních vztahů) je možno chápat jako jeden z klíčových projevů principu právní jistoty, který je odvoditelný z normativního principu právního státu (viz náleží Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2011 sp. zn. II. ÚS 165/11).

... Nelze vyloučit, že žalovaný (nabyvatel) byl při uzavírání kupní smlouvy dne 7. 12. 2005 v dobré víře; na jeho straně dosud nebyla zjištěna jiná předchozí vědomost, jež by jeho dobrou víru v platnost tohoto právního úkonu zpochybnila. Za takové situace by bylo jeho vlastnickému právu

nutno poskytnout ochranu proti jakékoli změně stavu, kterou nemohl rozumně očekávat (princip legitimního očekávání).“

Na podporu svých závěrů Nejvyšší soud upozornil rovněž na postupný posun civilistické doktríny směrem k posuzování právního úkonu, pokud možno, jako platného.

23. Z relevantních judikatorních závěrů Ústavního soudu Nejvyšší soud vyšel i v dalších svých rozhodnutích, například v rozsudku sp. zn. 28 Cdo 2652/2011 ze dne 16. 5. 2012, v němž uznal právní relevanci jak vlastnického titulu původního vlastníka, tak vlastnického titulu dalších dobrověrných nabyvatelů, z čehož dovedl, že se jedná o vzájemnou kolizi dvou základních práv, totiž základního práva obou stran sporu vlastnit majetek dle čl. 11 odst. 1 Listiny, kterou je třeba vyřešit za pomoci aplikace testu proporcionality. Na teze a závěry relevantní rozhodovací praxe Ústavního soudu (zejména nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11) pak Nejvyšší soud odkázal též v rámci své argumentace v rozsudku sp. zn. 28 Cdo 1390/2012 ze dne 12. 12. 2012 či v rozsudku sp. zn. 28 Cdo 3028/2012 z téhož dne. Je ovšem nutné dodat, že právě uvedená rozhodnutí (senátu 28 Cdo) nestaví vylučně na ochraně dobré víry dalšího nabyvatele, ale při rozhodování o subjektu sporného vlastnického práva vyžadují zohlednění i dalších okolností, specifických pro konkrétní případ. Na judikaturu Ústavního soudu, konkrétně na nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 pak Nejvyšší soud, byl bez bližšího rozvedení, odkázal též v rámci své argumentace v usnesení sp. zn. 22 Cdo 1043/2013 ze dne 16. 5. 2013.

24. S ohledem na shora uvedené Ústavní soud ve vztahu k judikatuře Nejvyššího soudu uzavírá, že přestože tato není zcela jednotná, převažuje v ní názor o zásadní nemožnosti nabytí vlastnického práva od nevlastníka a o absenci „nosných důvodů“ v relevantních nálezech Ústavního soudu, jež by byly i mimo konkrétní věc „následováníhodné“. Nejvyšší soud při shrnutí svého postoje několikrát konstatoval (viz rozsudky sp. zn. 30 Cdo 2017/2013 a sp. zn. 30 Cdo 2433/2013):

„... vyjma zákonem stanovených případů nelze při pouhém zjištění osoby jednající v dobré víře v zápis do katastru nemovitostí, která uzavřela (absolutně) neplatnou převodní smlouvu, přistoupit k právně kvalifikačnímu závěru, že i v takovém případě došlo k nabytí vlastnického práva k nemovitosti od nevlastníka, neboť pro takový závěr zde absentuje příslušné hmotněprávní ustanovení občanského zákoníku či jiného právního předpisu, jenž by takovou situaci reglementoval. A poněvadž ani sám Ústavní soud v žádném ze svých nálezů takovou aplikační možnost ve skutkově obdobných případech nevyložil, nemá Nejvyšší soud žádný relevantní důvod měnit svůj ustálený a dosud argumentačně nijak nevytěsňený právní závěr o nemožnosti nabytí vlastnictví od nevlastníka mimo zákonem předvídané důvody.“

C. Právní závěry Ústavního soudu

25. Jak vyplývá z právě provedeného shrnutí relevantní rozhodovací praxe Ústavního soudu i Nejvyššího soudu, oba jmenované soudy (resp. v rámci Nejvyššího soudu senát 30 Cdo) zastávají zásadně opačné názory na otázku nabytí vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevladníka a potřeby ochrany osob jednajících v dobré víře v akty a údaje ve veřejné evidenci státu. Odmítání respektovat a následovat judikaturu Ústavního soudu v tomto ohledu je přitom ze strany Nejvyššího soudu (senátu 30 Cdo) zdůvodňováno jednak „argumentačním deficitem“ nálezů Ústavního soudu, jednak absencí reflexe judikatury Nejvyššího soudu a jednak tvrzenou nejednotností praxe Ústavního soudu, který v několika svých odmítavých usneseních podle Nejvyššího soudu fakticky potvrdil jako správná rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se sporné problematiky. V rámci onoho „argumentačního deficitu“, neboli absence nosných důvodů závěrů Ústavního soudu opodstatňujících změnu dosavadní rozhodovací praxe, pak Nejvyšší soud (senát 30 Cdo) poukazuje zejména na to, že závěr o možnosti nabytí vlastnictví od nevladníka na základě dobré víry z judikatury Ústavního soudu vyplývá toliko implicitně, není založen na žádném hmotněprávním ustanovení občanského zákoníku, naopak oslabuje ochranu původního vlastníka a princip, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má (*nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet*); závěry Ústavního soudu nezohledňují související instituty držby a vydržení (jež se na základě těchto závěrů stávají obsoletními) a neodůvodněně překračují závěry uvedené v nálezu pléna sp. zn. Pl. ÚS 78/06, jež Nejvyšší soud (senát 30 Cdo) respektuje. Mimo to Nejvyšší soud (senát 30 Cdo) naznačuje chybné chápání principu ochrany nabytých práv ze strany Ústavního soudu v daném kontextu a svůj názorový postoj podporuje i odkazy na převažující názory v odborné literatuře a na slovenskou rozhodovací praxi.

26. Ústavní soud však ani při uvážení argumentačně bohaté a nikoliv nepodložené kritiky Nejvyššího soudu nevidí důvod k upuštění od svých závěrů vyjádřených v nálezech sp. zn. I. ÚS 143/07, sp. zn. II. ÚS 165/11, sp. zn. I. ÚS 3061/11 a dalších (viz část III.A odůvodnění tohoto nálezu). Ústavní soud přitom úvodem zdůrazňuje, že je již z Ústavy České republiky koncipován jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), nikoliv „běžné zákonosti“. Ústavní soud tak otázky a případy jím řešené nemůže nahlížet jinak než právě – a jediné – ústavněprávní perspektivou, perspektivou ochrany základních práv a svobod jednotlivců. Naopak obecné soudy jsou obecně vázány i podústavními normami; nicméně i při jejich výkladu a aplikaci jsou povinny respektovat ústavněprávní pravidla a principy, tak aby současně dostály své povinnosti poskytovat ochranu jak právům

v rovině podústavního práva, tak právům základním, neboť základní práva a svobody jsou právě pod jejich ochranou (čl. 4 Ústavy).

27. Ústavní soud se ve své judikatuře již zřetelně vyjádřil k ústavně-právním požadavkům na právní předpisy, včetně jejich výkladu a aplikace. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2048/09 ze dne 2. 11. 2009 (N 232/55 SbNU 181; bod 17) tak zdůraznil: „Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné. Na právní normy je nutno klást také požadavky obsahové, neboť v materiálním právním státě založeném na myšlence spravedlnosti představují základní práva korektiv jak obsahu právních norem, tak i jejich interpretace a aplikace. Proto je úkolem soudce v podmínkách materiálního právního státu nalézt řešení, které by zajišťovalo maximální realizaci základních práv účastníků sporu, a není-li to možné, rozhodnout v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, resp. dle obecného přirozenoprávního principu ...“. Totéž pak Ústavní soud zopakoval například v nálezu sp. zn. I. ÚS 1826/11 ze dne 7. 3. 2012 (N 47/64 SbNU 581; bod 17), v němž dále (bod 19) v souladu se svou konstantní judikaturou rovněž připomněl, že „obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad“ [srov. například nálezy sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) a nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Ústavní soud tak na obecné soudy klade povinnost v každém jimi projednávaném případě, byť by byl značně komplikovaný a netypický, zohledňovat jeho specifické okolnosti a individuální rozměry a udělat vše pro dosažení spravedlivého řešení, jakkoliv složité se to může jevit [srov. citovaný nálezy sp. zn. I. ÚS 1826/11, nálezy sp. zn. I. ÚS 320/06 ze dne 29. 10. 2008 (N 184/51 SbNU 259) či nálezy sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010 (N 187/58 SbNU 647)].

28. S ohledem na právě uvedené Ústavní soud nezastírá, že starý občanský zákoník neobsahoval žádné ustanovení explicitně upravující obecný způsob nabytí vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí ani k jiné věci od nevlastníka, na základě dobré víry nabyvatele ani jinak (vyjma vydržení). Přesto však vzhledem k zásadním ústavním principům – jako je princip právní jistoty a z něj vycházející princip důvěry v akty státu a ochrany dobré víry, princip ochrany nabytých práv – je třeba

dospět k závěru, že i za účinnosti starého občanského zákoníku bylo nezbytné zvažovat a chránit i práva dobrověrného nabyvatele. Bylo tedy možné, aby i v případě, že nabyvatel odvozoval své vlastnické právo od osoby, která vlastnické právo měla nabýt na základě právního úkonu, jenž se později ukázal absolutně neplatným (tudíž tato osoba ve skutečnosti vlastnické právo nenabyla), se tento nabyvatel stal skutečným vlastníkem věci, a to i jinak než vydržením. Fundamentální podmínkou pro takové – z povahy věci originární, nikoliv derivativní – nabytí vlastnictví přitom byla právě dobrá víra nabyvatele; navíc Ústavní soud takovou možnost nabytí vlastnictví dovedl pouze v případech vlastnického práva k nemovitostem evidovaným v katastru nemovitostí, a to právě s ohledem na souvislosti a význam takové veřejnoprávní evidence. V neposlední řadě pak Ústavní soud k takovému kroku – formulaci ústavněprávního požadavku ochrany dobré víry nad zákonný rámec při nabývání vlastnického práva k nemovitostem evidovaným v katastru – přistoupil s ohledem na dlouhodobou nečinnost zákonodárce, který sám v rozporu s ústavněprávními principy nezbytnou ochranu dobré víry nezajistil; za takové situace jsou to potom obecné soudy, které jsou povinny zajistit a poskytovat ochranu dobré víře, vyplývající z ústavního pořádku.

29. Zde lze též blíže poukázat na ustálenou judikaturu Ústavního soudu týkající se případů, kdy se Ústavní soud při dlouhodobé nečinnosti zákonodárce nemůže omezit toliko na svou funkci „negativního“ zákonodárce, ale „musí, v rámci vyváženosti jednotlivých složek moci charakteristických pro právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky), vytvořit prostor pro zachování základních práv a svobod“ [nález sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. 2. 2006 (N 47/40 SbNU 389; 252/2006 Sb.)]. K takovému postupu se ovšem Ústavní soud může uchýlit vskutku jen v naprosto výjimečných případech protiústavní, nikoliv „běžné“ nečinnosti zákonodárce, tj. nečinnosti vyvolávající protiústavní stav. K němu dochází tehdy, „je-li zákonodárce povinen přijmout určitou zákonnou úpravu, neučiní tak, a tím zasáhne do právem – Ústavou – chráněného zájmu. Přitom povinnost pro zákonodárce může vyplývat jak přímo z ústavněprávní úrovně (např. v zajištění realizace základních práv a svobod nebo v jejich ochraně), tak i z úrovně ‚obyčejných‘ zákonů, v nichž si tuto povinnost *expressis verbis* sám uložil.“ (citovaný nález sp. zn. Pl. ÚS 20/05). Jinak řečeno, předpokladem takové protiústavní nečinnosti zákonodárce je existence jeho závazku právně upravit určitý okruh právních vztahů, „přičemž tento závazek může plynout buď z jedno-
duchého práva, kde si zákonodárce tuto povinnost sám výslovně uložil, nebo přímo z ústavního pořádku, pokud neupravení určitého okruhu vztahů vyvolává ústavněprávní důsledky“ [nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010 (N 132/58 SbNU 3; 242/2010 Sb.)], bod 70]. Existenci takového závazku

zákonodárce a jeho nesplnění přitom Ústavní soud dovodil právě i ve vztahu k ochraně dobrověrného nabyvatele vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí.

30. Přitom pokud pak snad Nejvyšší soud uvádí, že možnost dobrověrného nabytí vlastnického práva od nevladníka není v dosavadní judikatuře Ústavního soudu obsažena explicitně, ale toliko implicitně, lze mu přisvědčit jen při velmi formalistickém čtení této judikatury. Ústavní soud v ní totiž zcela zřetelně formuloval povinnost obecných soudů „poskytovat ochranu vlastnickému právu v dobré víře jednajícími osobám“, přičemž si lze stěžít představit jinou podobu ochrany než uznání vlastnického práva (práva na ochranu majetku) těchto osob a případné určení, že právě ony jsou vlastníky sporných věcí; požadované ochrany rozhodně nemůže být dosaženo při určení vlastnického práva původního vlastníka bez jakéhokoli zohlednění dobré víry nabyvatele. Možnost nabytí od nevladníka za předpokladu dobré víry nabyvatele pak vyplývá i z dalších formulací Ústavního soudu, například a contrario z konstatování, že „nebyl-li by stěžovatel v dobré víře, nebylo by možné jeho vlastnickému právu poskytovat ochranu“ (nález sp. zn. II. ÚS 165/11; obdobně, jen s femininními tvary, i nález sp. zn. I. ÚS 3061/11). A konečně, i v judikatuře Nejvyššího soudu lze nalézt patřičné porozumění závěrům Ústavního soudu – kupříkladu v rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2367/2012 ze dne 30. 8. 2012 Nejvyšší soud ve vztahu k nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 konstatoval: „Jinými slovy řečeno, Ústavní soud uzavřel, že i od nevladníka lze nabyt vlastnické právo k (nemovité) věci, pokud nabyvatel jednal v dobré víře.“

31. Ke svému závěru (bod 28) přitom Ústavní soud dospěl ve dvou krocích. Nejprve zdůraznil, že dobrá víra nového nabyvatele, resp. jeho nabytí nemovitosti v dobré víře si obecně zaslouhuje totožnou ústavní ochranu jako vlastnické právo původního vlastníka. S ohledem na tuto skutečnost pak bylo nutno obě kolidující ústavní hodnoty vážit (viz nález sp. zn. II. ÚS 165/11, bod 21 in fine).

32. V rámci prvního z uvedených kroků Ústavní soud poukazuje na úzkou souvislost principů dobré víry, důvěry v akty státu a právní jistoty v demokratickém právním státě. Ve své rozhodovací praxi již mnohokrát vyslovil, že princip právní jistoty neodmyslitelně patří mezi základní atributy a základní hodnoty demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy), přičemž jeho neopominutelnou součástí je i důvěra jednotlivce v rozhodovací činnost orgánů státu, ať už jde o rozhodování orgánů moci zákonodárné, výkonné či soudní. Snaha o nastolení stavu, kdy jednotlivec může důvěřovat v akty státu a v jejich věcnou správnost, je tak základním předpokladem fungování materiálního právního státu. Jinak řečeno, podstatou uplatňování veřejné moci v demokratickém právním státě je princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a ochrana dobré víry

v nabytá práva konstituovaná akty veřejné moci, ať už v individuálním případě plynou přímo z normativního právního aktu, nebo z aktu aplikace práva. Princip dobré víry přitom působí bezprostředně v rovině subjektivního základního práva jako jeho ochrana, v rovině objektivní se pak projevuje jako princip presumpce správnosti aktu veřejné moci [nález sp. zn. IV. ÚS 150/01 ze dne 9. 10. 2003 (N 117/31 SbNU 57), nález sp. zn. I. ÚS 163/02 ze dne 9. 11. 2004 (N 169/35 SbNU 289), nález sp. zn. I. ÚS 398/04 ze dne 29. 8. 2006 (N 154/42 SbNU 257) či nález sp. zn. I. ÚS 544/06 ze dne 3. 12. 2007 (N 217/47 SbNU 855)].

33. Je tudíž zřejmé, že nabyvatel nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí jednající v dobré víře v obsah této evidence je hoden ústavní ochrany, a to právě s ohledem na existenci této veřejnoprávní evidence, zápis do níž (ve formě vkladu) je při převodu evidovaných nemovitostí nezbytnou, ač ne jedinou, podmínkou nabytí vlastnického práva novým vlastníkem a má konstitutivní účinky. Jinak řečeno, v kontextu projednávaného případu je ústavní ochrana hoden nabyvatel v katastru evidované nemovitosti, který jednal v dobré víře v (konstitutivní) akt státu, kterým byla do katastru jako vlastník předmětné nemovitosti zapsána osoba, která pak měla na nabyvatele vlastnické právo k dané nemovitosti převést, byť by tak tato osoba ve skutečnosti učinit nemohla, neboť oprávněným vlastníkem věci nebyla. Po vyznačení jeho vlastnického práva v katastru nemovitostí, které představuje další konstitutivní akt státu, pak nadto tento nabyvatel může být v dobré víře i o tom, že se platně stal vlastníkem předmětné nemovitosti.

34. Takovému dobrověrnému nabyvateli tak svědčí minimálně právo na ochranu majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též „Dodatkový protokol“), jehož integrální součástí je též ochrana „legitimního očekávání“ nabytí majetkové hodnoty. Pojem „majetek“ totiž v kontextu tohoto ustanovení podléhá autonomnímu výkladu, tj. nezávislému na případné definici pojmu ve vnitrostátním právním řádu; a to navíc výkladu dosti širokému – zahrnuje nejen věci a nehmotné statky, ale v podstatně jakýkoli nárok či zájem majetkové povahy mající nějakou hodnotu. Musí se přitom jednat o nárok či zájem existující, skutečný – ustálená judikatura Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) pod pojmem „majetek“ označuje buď „existující majetek“, nebo majetkové hodnoty (včetně pohledávek), u nichž stěžovatel může tvrdit, že má alespoň „legitimní očekávání“ jejich splnění; nestačí tedy výhled na získání či důvěra v budoucí získání majetku [srov. například nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 2/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.), nález sp. zn. I. ÚS 642/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 79/33 SbNU 259), nález sp. zn. I. ÚS 353/04 ze dne 16. 6. 2005 (N 124/37 SbNU 563) a další; rozhodnutí velkého senátu ESLP o přijatelnosti ve věci *Gratzinger a Gratzingerová proti České republice* ze dne 10. 7.

2002 č. 39794/98, rozsudek ESLP ve věci *Glaser proti České republice* ze dne 14. 2. 2008 č. 55179/00 a další rozhodnutí ESLP citovaná v uvedených nálezech; podrobně viz též Bobek, M. In Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1257 an.]. U dobrověrného nabyvatele je přitom založeno právě přinejmenším legitimní očekávání nabytí vlastnického práva ke konkrétní nemovitosti, a to s ohledem na vklad jeho vlastnického práva do katastru nemovitostí, tedy akt státního orgánu konstituující jeho vlastnické právo. K tomuto aktu navíc dochází poté, co dobrověrný nabyvatel dodržel všechny zákonné požadavky pro nabytí vlastnického práva převodem, s výjimkou toho, že převodcem byl nevlastník, tj. k této dispozici neoprávněný, o němž se však nabyvatel vzhledem k zápisu v katastru nemovitostí domníval (byl v dobré víře), že je vlastníkem. Na závěru, že dobrověrnému nabyvateli svédčí právo na ochranu majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu, přitom nic nemůže změnit ani skutečnost, že o určení vlastnického práva, tedy jeho subjektu, právě probíhá spor mezi dobrověrným nabyvatelem a původním vlastníkem. V opačném případě by totiž zmíněným základním právem nebyl chráněn ani onen původní vlastník, existenci jehož základního práva na ochranu majetku (vlastnictví) ovšem nikdo nezpochybňuje. Konečně Ústavní soud podotýká, že z výše uvedeného plyne, že právo na ochranu majetku ve smyslu Dodatkového protokolu má širší rozsah nežli právo na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny, přičemž však vzhledem k autonomnímu chápání pojmu „majetek“ v prvním z dokumentů může být někdy obtížné vymezit, zda se v konkrétním případě obě práva překrývají či ne. Proto se Ústavní soud kloní k tomu, že i v otázkách nabytí od nevlastníka je ve hře právě právo dobrověrného vlastníka na ochranu majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu.

35. Sama nutnost ochrany dobrověrného nabyvatele nicméně ještě neznamená, že by obdobnou ústavní ochranu nebylo nutno poskytnout též vlastnickému právu původního vlastníka, jehož vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí nebylo nikdy převedeno na jinou osobu vzhledem k absolutní neplatnosti provedeného převodního úkonu. Jak Ústavní soud konstatoval již v nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11, princip ochrany dobré víry dalšího nabyvatele tak působí proti principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka, resp. právo dobrověrného nabyvatele na ochranu majetku (ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě) zde působí proti vlastnickému právu původního vlastníka. Jde tedy o střet dvou základních práv.

36. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu při střetu dvou základních práv musí obecné soudy nejprve rozpoznat, která základní práva jednotlivých účastníků sporu jsou ve hře, a poté, s přihlédnutím ke všem rozhodným okolnostem daného případu, musí rozhodnout tak, aby je-li to

možné, zůstalo zachováno z obou základních práv co nejvíce, a není-li to možné, pak dát přednost tomu základnímu právu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti, resp. obecný princip [výše citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 353/04, nálezn sp. zn. I. ÚS 3571/10 ze dne 12. 5. 2011 (N 91/61 SbNU 415) či výše citované nálezn sp. zn. Pl. ÚS 34/09 a sp. zn. I. ÚS 1826/11].

37. Pokud jde o první krok, tj. identifikaci dotčených práv, v řešeném typu případů se jedná o střet práva dobrověrného nabyvatele na ochranu majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě a vlastnického práva původního vlastníka dle čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě (viz bod 35 nálezu).

38. Pokud jde o druhý krok, usilující zachovat maximum z obou dotčených práv, zde bude vždy záležet na okolnostech jednotlivého rozhodovaného případu. Na jednu stranu bude mnohdy zřejmé, že je nemožné chránit daná dvě práva současně, neboť se vzájemně vylučují. Buď tedy bude poskytnuta ochrana dobrověrnému nabyvateli a uznán zánik vlastnického práva původního vlastníka, nebo bude uznáno vlastnické právo původního vlastníka a právo dobrověrného nabyvatele na ochranu majetku mu bude muset ustoupit. Střet dotčených práv tak bude muset být řešen až ve třetím kroku, tj. v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, resp. obecným principem. Na stranu druhou si však lze představit i takové případy, kdy bude možné kupříkladu sporný předmět vlastnického práva (například nezastavěný pozemek) spravedlivě rozdělit mezi oba dotčené subjekty. Řešení tohoto druhého kroku tak bude vždy odvislé od okolností a specifík pojednávaného případu.

39. Pokud pak bude přistoupeno ke třetímu, poslednímu kroku, bude v něm potřeba v každém případě zohlednit jak určité obecné skutečnosti a souvislosti, dopadající na všechny případy řešeného typu (možnost dobrověrného nabytí vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí), tak individuální okolnosti konkrétního rozhodovaného případu. V rámci oněch obecných souvislostí je pak nezbytné vážit zejména následující.

40. Aniž by Ústavní soud zpochybňoval zásadní význam a váhu základního práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod, chránícího původního vlastníka nemovitostí, a to jak negativně proti zásahům státu, tak pozitivně proti zásahům jiných, soukromých osob, je třeba zdůraznit, že na straně dobrověrného nabyvatele stojí též širší zájem na zachování a nesnížení důvěry jednotlivců v akty veřejné moci. Ústavní soud opakovaně konstatoval, že „z ústavněprávního hlediska nelze akceptovat, aby jeden státní orgán při výkonu veřejné moci autoritativně přezkoumal a osvědčil, resp. konstituoval, ve prospěch konkrétní osoby určité právo, na jehož existenci tato osoba spoléhá v důsledku dobré víry ve správnost aktu státu, a aby následně jiný státní orgán, ve zcela jiném řízení, též

osobě totéž právo odňal jako důsledek toho, že jeho původní rozhodnutí bylo údajně vadné“ [nález sp. zn. IV. ÚS 42/09 ze dne 29. 12. 2009 (N 260/55 SbNU 509), bod 23; obdobně též shora citovaný nález sp. zn. I. ÚS 398/04]. Obdobný závěr Ústavní soud přitom učinil i přímo ve vztahu k veřejnoprávní evidenci nemovitostí (byť v kontextu s přesahem do právní úpravy účinné v 70. letech, podle níž však dokonce zápis do evidence nemovitostí měl toliko právní účinky evidenční, nikoliv konstitutivní, jako má vklad dnes) – v nálezu sp. zn. I. ÚS 2576/10 ze dne 11. 5. 2011 (N 87/61 SbNU 345) považoval za stěží akceptovatelné, pokud příslušný státní orgán osvědčil určité skutečnosti, že právní předchůdci stěžovatelky nabyli sporné pozemky, čímž vyvolal v jednotlivci dobrou víru ve správnost těchto skutečností a v samotný akt státu, a následně pak jiný státní orgán – obecný soud – dovozoval, že se jednotlivce spolehat na správnost aktů státního orgánu neměl. Je tak třeba trvat i na tom, že princip presumpce správnosti aktů veřejné moci v souvislosti s ochranou dobrověrného nabyvatele má stále svůj význam, byť podle § 5 zákona č. 265/1992 Sb. přezkumná činnost katastrálního úřadu předcházející provedení zápisu (vkladu) do katastru nemovitostí nedopadala na všechny podmínky platnosti (resp. všechny důvody absolutní neplatnosti) právního úkonu týkajícího se převodu vlastnického práva. Navíc pokud by tomu tak nebylo, mohlo by dojít k závažné diskreditaci samotného smyslu vedení katastru nemovitostí a jeho autority a k souvisejícímu narušení systému věcněprávních vztahů k nemovitostem.

41. Ústavní soud v této souvislosti ve svých dřívějších rozhodnutích (nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 a dalších) poukázal na nedostatečnost a polovičatost právní úpravy zásady materiální publicity katastru nemovitostí (§ 11 zákona č. 265/1992 Sb.), ústící dokonce v její neslučitelnost s ústavními maximami, zejména principy právní jistoty a ochrany nabytých práv. Pokud zákonodárce, tak jako v právní úpravě účinné do 31. 12. 2013, na straně jedné počítá s dobrou vírou jednotlivců v zápis v katastru nemovitostí a zároveň zavede konstitutivní charakter zápisů práv k nemovitostem do katastru na základě smluvních dispozic s nimi, tj. že bez aktu státního orgánu (zápisu do katastru) nemůže na základě smluvního úkonu dojít ke vzniku, změně či zániku evidovaného práva; pak současně na straně druhé nemůže uložit riziko z nesprávnosti (nepravdivosti) údajů v katastru na osoby jednající v dobré víře v tyto údaje. V demokratickém právním státě, respektujícím primát jednotlivce nad státem a ctícím pravidlo, že státní moc slouží občanům, nikoliv naopak, je totiž nepřijatelné, aby jednotlivce jednající v dobré víře v akt státu sám nesl zásadní riziko nesprávnosti, resp. chybnosti tohoto aktu.

42. Ochrana dobrověrných nabyvatelů tak přímo souvisí se zájmem na zachování důvěry jednotlivců v akty veřejné moci, naopak u ochrany původních vlastníků tomu tak již být nemusí. Je třeba zdůraznit, že dobrověr-

ní nabyvatel se totiž nijak nepodílejí na předchozích zápisech do evidence, včetně toho zápisu, jímž byl jako vlastník nemovitosti zaevidován někdo, kdo jím po právu nebyl. Naopak v případě zápisu (vkladu) do katastru nemovitostí na základě byť i absolutně neplatné smlouvy původní vlastník nemovitosti zpravidla vystupuje jako účastník této smlouvy, a tudíž si je vědom i řízení před katastrálním úřadem, neboť podle § 4 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb. je účastníkem tohoto správního řízení. Mimo výjimečné případy (podvodů apod.) tedy není možné, aby ke změně, resp. zániku jeho práva k nemovitosti, opírá-li se o předchozí smlouvu, došlo bez jakékoli jeho vědomosti. Zde tak ke slovu může dojít i obecná právní zásada, podle níž práva náležejí bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*).

43. Naopak se jeví nespravedlivým klást riziko zápisu práva do katastru na základě neplatné smlouvy na dobrověrné osoby, které nenesou žádný díl odpovědnosti za neplatnost dané smlouvy uzavřené mezi těmi, koho tyto osoby považují za své právní předchůdce. Z pohledu možnosti vědomosti o případné absolutní neplatnosti převodní smlouvy jsou zpravidla v silnější pozici původní vlastníci nežli následní dobrověrní nabyvatelé. Nelze též přehlédnout, že nejde jen o otázku platnosti nabývacího titulu bezprostředně předcházejícího evidovaného vlastníka nemovitosti. Pokud bychom trvali na názoru, jak činí Nejvyšší soud, že vlastnické právo lze v projednávaných případech nabytí od nevlastníka nabytí toliko vydržením, tj. nejdříve po deseti letech (při splnění dalších zákonných podmínek), pak by to znamenalo, že osoby, na něž má být vlastnické právo k nemovitosti převedeno na základě smlouvy, by si vždy měly ověřit platnost nabývacích titulů všech předcházejících evidovaných vlastníků nemovitosti přinejmenším za období posledních deseti let (a navíc i právní důvod nabytí vlastníka, který věc držel před deseti lety, s ohledem na jeho dobrou víru). Pokud by tak neučinily, nemohly by si být svým vlastnictvím jisty. Takovéto břemeno se zdá být zjevně neúměrným a neodpovídajícím pojetí materiálního právního státu (srov. náleží sp. zn. I. ÚS 143/07). Navíc by taková situace vedla k naprostému oslabení samotného smyslu vedení katastru jako důvěryhodné evidence právních vztahů k nemovitostem, čehož si je ostatně vědom i zákonodárce [viz kritiku právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 v obecné části důvodové zprávy k zákonu č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon)].

44. V neposlední řadě je v rámci obecných souvislostí třeba upozornit též na nadužívání absolutní neplatnosti jako následku vadných právních úkonů v právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 (tj. podle starého občanského zákoníku), které bylo kritizováno též v odborné literatuře (v tomto smyslu srov. například Eliáš, K. Co přináší nový občanský zákoník byznysu? Obchodněprávní revue, 2012, č. 5, s. 148 a násl.) a jehož nevhodnost byla reflektována i při přípravě nového občanského zákoníku (srov. ustanovení

§ 588 nového občanského zákoníku, vymezující případy absolutní neplatnosti právního jednání, a důvodovou zprávu k novému občanskému zákoníku, zejména v rámci obecné části část 1.B bod 2 a v rámci zvláštní části text k § 580 až 585). Pokud by dobrověrným nabyvatelům nebyla poskytována ochrana, znamenala by právě uvedená skutečnost ještě větší míru ohrožení jejich práv nabytých v dobré víře. Přitom naopak i podle Nejvyššího soudu v případě relativní neplatnosti právního úkonu týkajícího se převodu nemovitosti by bylo „očividně v rozporu s principem právní jistoty a ochranou nabytých práv v dobré víře a priori odmítnout ochranu [dalším dobrověrným] nabyvatelům“ (rozsudek sp. zn. 30 Cdo 2371/2010 ze dne 19. 10. 2011).

45. Lze shrnout, že právě uvedené skutečnosti (body 40–44) svědčí spíše ve prospěch upřednostnění ochrany dobrověrného nabyvatele. V rámci třetího kroku řešení střetu základních práv dobrověrného nabyvatele a původního vlastníka je však nezbytné zohlednit ještě další souvislosti a okolnosti, obecné i individuální. Teprve po zvážení všech relevantních skutečností bude v konkrétním případě možno rozhodnout, ve prospěch kterého z konkurujících práv svědčí obecná idea spravedlnosti, a kterému je tudíž namíste dát v kolizi přednost (v obdobném duchu srov. též shora citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2652/2011 či článek Bílková, J. Ochrana vlastnického práva se zřetelem k institutu dobré víry. Duplicita vlastnictví. Právní rozhledy, 2012, č. 15–16, s. 528 an.). V rámci těchto skutečností bude nutno vzít v potaz příkladmo délku doby, která uběhla od vadného zápisu (tj. učiněného na základě absolutně neplatného převodního právního úkonu) do katastru nemovitostí, než se původní vlastník začal domáhat svého práva; okolnosti, za nichž k takovému absolutně neplatnému právnímu úkonu a následnému zápisu do katastru nemovitostí došlo, zejména zda při tom byl spáchán trestný čin a zda se původní vlastník mohl opravdu účastnit předmětného katastrálního řízení; či investice, které již dobrověrný nabyvatel na danou nemovitost vynaložil.

46. V této souvislosti Ústavní soud zvláště podotýká, že pokud dojde k podvodnému převodu vlastnického práva k nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí z původního vlastníka na jinou osobu, kteréžto případy nejsou zcela ojedinělé, bude mít v eventuálním vlastnickém sporu následný dotčený dobrověrný nabyvatel vůči původnímu vlastníku zpravidla velmi oslabenou pozici. V převážné většině takových případů totiž bude z hlediska obecné idey spravedlnosti prvořadě obnovit vlastnický vztah původního vlastníka, tedy stav předcházející podvodnému jednání.

47. Na tomto místě lze ještě pro úplnost dodat, že v případech dříve řešených Ústavním soudem byla otázka dobré víry dalšího nabyvatele obecnými soudy zcela ignorována, resp. nebyla vůbec posuzována, protože jí nebyla přiznána odpovídající relevance a nutnost obdobné (ústavní)

ochrany jako vlastnickému právu původního vlastníka; ať už by pak závěr obecných soudů při řešení střetu dvou základních práv o tom, kdo (v jakém rozsahu) je nositelem sporného vlastnického práva k nemovitosti, byl jakýkoli. Přitom právě zkoumání a zjištění existence dobré víry dalšího nabyvatele jsou v takových případech naprosto klíčové, neboť všechny výše rozvedené úvahy o řešení střetu dvou základních práv se odvíjí právě od závěru o naplnění nabyvatelovy dobré víry. Lze zde tak znovu připomenout apel Ústavního soudu vyslovený v jeho předešlých rozhodnutích, a to že samu existenci dobré víry dalšího nabyvatele je třeba vždy náležitě posoudit a přísně hodnotit, s ohledem na všechny okolnosti nabytí předmětných nemovitostí dalším nabyvatelem.

48. Ústavní soud je pak toho názoru, že jeho shora uvedené a odůvodněné závěry podporuje též aktuální legislativní vývoj, resp. nová zákonná úprava nejen soukromoprávních vztahů obsažená v novém občanském zákoníku a v zákonech navazujících, stejně jako část odborné literatury. Pokud jde o aktuálně účinnou právní úpravu nového občanského zákoníku, v ní je nutno v prvé řadě poukázat na ustanovení § 984 odst. 1, které výslovně řádným zakotvením materiální publicity veřejných seznamů (tj. i katastru nemovitostí) prolomuje zásadu, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*), a přiklání se na stranu ochrany dobrověrných nabyvatelů práva oproti ochraně skutečných vlastníků: „Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplaty v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis.“ Již z citace je však patrné, že v rámci snahy o spravedlivé vyvážení ochrany dobrověrného nabyvatele a ochrany původního (skutečného) vlastníka zákon stanoví několik podmínek pro takové nabytí vlastnického práva od neoprávněného, například úplatnost právního jednání, na základě kterého mělo být věcné právo nabyto. Dále nový občanský zákoník počítá i s konkrétními nástroji obrany původního vlastníka, zakotvenými v § 985 a 986, které mohou za stanovených okolností působit nejen vůči zápisům pozdějším, ale též vůči těm dřívějším [v případě poznámky spornosti podle § 986; k tomu blíže viz komentář k § 986 v Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 53 an., zejména s. 60]. Navíc podle zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), s účinností od 1. 1. 2014 se rozšířila též přezkumná činnost katastrálního úřadu v rámci vkladového řízení, a to i co do otázky platnosti vkladové listiny, jde-li o listinu soukromou [§ 17 odst. 1 písm. f) katastrálního zákona]; a uvedený zákon zavádí i další opatření na ochranu

vlastníků, v návaznosti na plné uplatnění zásady materiální publicity katastru (viz blíže v důvodové zprávě ke katastrálnímu zákonu).

49. Ústavní soud přitom zdůrazňuje, že právě citovanou, aktuálně účinnou právní úpravu samozřejmě není možné bez dalšího aplikovat na právní vztahy, situace a spory vzniklé přede dnem její účinnosti, kam se řadí i nyní projednávaný případ stěžovatelky; nicméně z této právní úpravy a deklarovaných důvodů jejího přijetí je zřejmé, že i zákonodárce si uvědomoval nedostatečnost a nespravedlnost (neústavnost) předcházející zákonné úpravy. Podoba jím přijaté nové právní úpravy pak reflektuje zásadní kritiku Ústavního soudu, čímž podporuje její opodstatněnost a správnost. Jinak řečeno, přijatá právní úprava vlastně toliko výslovně zakotvuje východiska a pravidla již dříve formulovaná v nálezech Ústavního soudu.

50. Ve vztahu k úpravě nového občanského zákoníku pak Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti nepřímo poukázal též na § 3030 ve spojení s § 3 odst. 2 písm. e) nového občanského zákoníku, který stanoví, že i na práva a povinnosti posuzované podle dosavadních právních předpisů se použijí ustanovení části první hlavy I, tj. mimo jiné i vymezení hlavních zásad soukromého práva, mezi něž se řadí též ochrana práva vlastnického. K tomu je třeba nicméně doplnit, že § 3 odst. 2 nového občanského zákoníku ony obecné zásady vyjmenovává toliko demonstračně, navíc následující odstavec 3 odkazuje rovněž na „další obecně uznávané zásady spravedlnosti a práva“. Z důvodové zprávy je přitom patrné, že mezi obecné zásady právní ctěné celým právním předpisem se řadí též zásada ochrany dobré víry (viz důvodovou zprávu k novému občanskému zákoníku, text k § 3).

51. Klíčové závěry Ústavního soudu týkající se problematiky nabývání vlastnického práva k nemovitosti od nevlastníka za právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 pak podporuje rovněž část odborné literatury. Lze odkázat například na článek Daniela Borsíka, který i ve starém občanském zákoníku nachází implicitní předpoklady pro uplatnění principu ochrany dobré víry při nabývání vlastnického práva k věcem jak nemovitým, tak i movitým (tj. dokonce nad rámec judikatury Ústavního soudu; Borsík, D. Nadobudnutí vlastnictva od neoprávněného ako prejav ochrany dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. Právní rozhledy, 2013, č. 7, s. 239 an.). Též Jana Bílková se – i s odkazem na judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího soudu (senátu 28 Cdo) – vyslovuje pro možnost platného nabytí vlastnického práva (k nemovitosti) od nevlastníka. Přitom je třeba podle ní zvažovat právní sílu vlastnického nároku, „pro jejíž posouzení je nejpodstatnější přítomnost dobré víry na straně nového nabyvatele, která spoluutváří proces řádného nabytí vlastnictví a zdůrazňuje význam právní jistoty v demokratickém právním státě“ (Bílková, J. Ochrana vlastnického práva se zřetelem k institutu dobré víry. Duplicita vlastnictví. Právní rozhledy, 2012, č. 15–16,

s. 528 an.). Kritika právní úpravy nabytí vlastnického práva od nevlastníka s ohledem na nedostatečnou ochranu dobré víry nabyvatelů se pak objevuje též v článku Karla Eliáše, který je sice primárně zaměřen na vlastnictví věci movitých [Eliáš, K. *Mobilia non habent sequelam* (O nabytí vlastnického práva od neoprávněného). *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 3, s. 61 an.], nicméně lze poznamenat, že obecně bývají možnosti dobrověrného nabytí vlastnického práva k věcem movitým, resp. věcem nezapsaným ve veřejných evidencích od nevlastníka omezenější, než jde-li o věci nemovité takto evidované, a to právě s ohledem na související zásadu materiální publicity veřejné evidence, resp. princip důvěry v akty veřejné moci.

52. S ohledem na kritiku Nejvyššího soudu přitom Ústavní soud zdůrazňuje, že nepřehlédl, že většina odborné civilistické literatury se k obecné možnosti nabytí vlastnického práva k nemovitosti od nevlastníka na základě dobré víry podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 nekloní. Tato literatura totiž pochopitelně vychází zpravidla předně z textu zákonných předpisů, které samy s takovou možností přímo nepočítají. Naopak Ústavní soud shora odůvodnil, proč je z pohledu ústavněprávního třeba chránit dobrou víru dalšího nabyvatele i nad rámec zákonných ustanovení. Jeho závěry, vyslovené v předcházejících nálezech, se přitom setkaly se souhlasnou odezvou i v části odborné literatury, jak je patrné z předešlého bodu nálezu.

53. Ústavní soud rovněž zvažoval další námítky Nejvyššího soudu. Některé z nich směřovaly proti neodůvodněnému překračování předchozích plenárních nálezů Ústavního soudu a upozorňovaly na rozpornost názorů vyjádřených v nálezech a některých usneseních Ústavního soudu. K tomu Ústavní soud připomíná, že jeho judikatura nemůže být strnulou, nýbrž se vyvíjí, být samozřejmě každý, a tím spíše zásadnější posun v názorech soudu by měl být řádně odůvodněn. Dynamický vývoj judikatury Ústavního soudu k otázce ochrany dobré víry nabyvatele nemovitosti byl zmapován již v nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 a v aktuálním nálezu pak bylo poukázáno i na následné judikatorní směřování (body 13–15). V průběhu doby tedy došlo též k odůvodněnému prohloubení závěrů vyslovených v plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 78/06 a požadujících ochranu dobré víry nabyvatele v omezenější míře, než je požadováno nyní. Jedná se však vskutku o prohloubení předchozí judikatury a navázání na ni, nikoliv o její negaci a založení rozporu s ní. Právě řečené se přitom vztahuje jak k plenárnímu nálezu výše citovanému, tak k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 75/04 ze dne 13. 6. 2006 (N 119/41 SbNU 485; 452/2006 Sb.), na nějž Nejvyšší soud nepřímo odkázal ve svém vyjádření k ústavní stížnosti. K posledně citovanému nálezu je potom nezbytné doplnit, že se zabýval nikoliv totožnou otázkou nabytí vlastnického práva k nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí od nevlastníka, nýbrž otázkou nabytí vlastnického práva k věci movité (resp. nezapsané

ve veřejnoprávní evidenci) od nevlastníka podle § 446 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Vedle plenárních nálezů pak Nejvyšší soud poukázal též na některá usnesení Ústavního soudu. V tomto ohledu ovšem Ústavní soud musí zdůraznit, že jeho usnesení, jímž je ústavní stížnost odmítnuta, a to i jako zjevně neopodstatněná podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) nehodnotí důvodnost či nedůvodnost ústavní stížnosti ani věcnou správnost napadených soudních rozhodnutí. Odmítnutí ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné tedy neznamená potvrzení zákonitosti či správnosti právního názoru obsaženého v napadeném rozhodnutí [viz náleží sp. zn. I. ÚS 643/06 ze dne 13. 9. 2007 (N 142/46 SbNU 373), bod 69]; značí toliko skutečnost, že v daném případě namítaný zásah do práv stěžovatele nedosáhl ústavněprávního rozměru, tedy že nedošlo k dotčení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatele. Odlišná povaha usnesení oproti nálezům Ústavního soudu tak omezuje uplatnitelnost závěrů obsažených v usneseních, jež v případě konkurence s právním názorem vysloveným v nálezu neobstojí [viz náleží sp. zn. I. ÚS 670/05 ze dne 24. 4. 2006 (N 88/41 SbNU 127)]. Na povaze a (ne)závaznosti usnesení přitom nic nemůže změnit ani jeho publikace v odborném právnickém časopise.

54. V neposlední řadě Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že v případě jeho dřívějších senátních nálezů, na něž zde navazuje, se nejedná o žádné výstřelky či excesy z jeho celkové judikatury; naopak. Ústavní soud v nich navázal na svou předchozí rozhodovací praxi zdůrazňující zásadní význam ochrany dobré víry a v dobré víře nabytých práv v demokratickém právním státě a toliko relevantní závěry promítl do řešení otázky nabytí vlastnického práva k nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí od nevlastníka. Navíc již při pohledu na spisové značky jednotlivých nálezů je patrné, že zaujatý právní názor není v rámci Ústavního soudu ojedinělý a prosazovaný kupříkladu pouze jedním senátem stále stejného složení; tento právní názor je naopak sdílen napříč Ústavním soudem. Lze přitom podotknout, že to samé již nelze tvrdit ve vztahu k judikatuře Nejvyššího soudu trvající v nemožnosti nabytí vlastnického práva od nevlastníka výjma zákonem výslovně stanovené výjimky, neboť ta zcela převažující měrou pochází od jediného senátu 30 Cdo Nejvyššího soudu (jehož právní závěry sice doplňkově přejímají i jiné senáty, které na předmětnou problematiku někdy mohou ve své agendě též narazit, zejména senát 29 Cdo; ale kupříkladu relevantní rozhodnutí přijatá senátem 28 Cdo naopak respektují závěry Ústavního soudu a potřebu ochrany dobrověrného nabyvatele).

55. Nejvyšší soud pak na podporu svých závěrů neodkazuje toliko na usnesení a starší náleží Ústavního soudu, ale též na judikaturu soudů zahraničních, konkrétně Ústavního soudu Slovenské republiky a Nejvyšší-

ho soudu Slovenské republiky. Ani argumenty v nich uvedené a namnoze shodné s argumenty Nejvyššího soudu však nemohou vyvrátit závěry Ústavního soudu, podrobně odůvodněné v předchozích bodech tohoto nálezu.

56. Dále Nejvyšší soud vytýká judikatuře Ústavního soudu, že ve svých závěrech nezohledňuje instituty držby a vydržení, jež se dokonce vlivem těchto závěrů měly stát obsoletními. Podle názoru Ústavního soudu však s takovým tvrzením nelze zcela souhlasit. Skutečnost, že česká právní praxe na případy dobrověrného nabytí vlastnického práva od nevlastníka tradičně nahlížela právě prizmatem institutů oprávněné držby a vydržení, přeci neznamená, že by uvedené instituty byly použitelné toliko pro tyto případy, tedy že by se jimi vyčerpávaly. Dobrověrné nabytí vlastnického práva a vydržení představují dva různé způsoby originárního nabytí vlastnického práva, založené celkově na odlišných podmínkách, mezi nimiž se ale v obou případech nachází oprávněná držba. Co se týče podmínek prvního z uvedených způsobů nabytí vlastnického práva, Ústavní soud již výše podrobně rozvedl, že při zvažování, zda právo dobrověrného nabyvatele na ochranu majetku může působit i proti vlastnickému právu původního vlastníka (nelze-li je zachovat obě), je třeba zohledňovat jak obecné souvislosti, tak individuální okolnosti každého případu. Obdobně také nový občanský zákoník stanoví několik podmínek pro uplatnění zásady materiální publicity a pro ochranu nabyvatele i vůči původnímu vlastníkov. Konkrétně pak lze opodstatněnost a možnost souběžné existence jak institutu nabytí vlastnického práva od nevlastníka, tak institutu vydržení ilustrativně prokázat na skutečnosti, že zatímco k ochraně v dobré víře nabytých práv lze přistoupit vždy až u dalšího nabyvatele (po nevlastníkovi), možnost vydržení se vztahuje právě i na onoho nevlastníka, tedy toho, kdo měl vlastnické právo nabytí přímo od původního vlastníka, ovšem s ohledem na neplatnost převodního právního úkonu se tak nestalo. Lze tak uzavřít, že ač oba způsoby nabytí vlastnického práva mají styčné body, podmínky jejich aplikace se zcela neshodují.

57. Konečně pokud pak Nejvyšší soud vytýkal Ústavnímu soudu příliš široké pojetí principu ochrany nabytých práv, jež by podle něj snad měl působit jen proti změnám provedeným pozdějším zákonem (se zpětnou účinností), ani této výtce nemůže Ústavní soud přisvědčit. Uvedený princip, tak jak je používán nejen v judikatuře Ústavního soudu, ale rovněž v judikatuře Nejvyššího soudu, totiž působí širěji, neboť nabytá práva chrání nejen před zásahem provedeným pozdějším zákonem, ale před pozdějším zásahem (aktem) veřejné moci vůbec. Z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu zde lze poukázat kupříkladu na výše citovaný rozsudek sp. zn. 30 Cdo 2371/2010 či rozsudek sp. zn. 30 Cdo 4831/2010 ze dne 30. 8. 2011, v nichž princip ochrany nabytých práv byl zmíněn nikoliv v souvislosti se změnou právní úpravy, ale v souvislosti s posouzením existence práv jednotlivců,

kteří tito prve nabyli, byť nižší soudy dovodily opak. A pokud by snad bylo argumentováno, že v právě uvedených rozhodnutích šlo o ochranu skutečně „nabytých“ práv, zatímco od nevlastníka vlastnické právo nabyt nelze, pak Ústavní soud poukazuje na svůj výše zmíněný názor, že u dobrověrného nabyvatele je ve hře minimálně jeho legitimní očekávání coby součást práva na ochranu majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě, jež se samozřejmě též může řadit mezi „nabytá práva“.

58. Ústavní soud tak shrnuje, že i podle úpravy účinné do 31. 12. 2013 bylo možné nabytí vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevlastníka, a to na základě dobré víry nabyvatele v zápis v katastru nemovitostí (resp. v oprávnění převodce-nevlastníka převést vlastnické právo k dané nemovitosti). Tato dobrá víra nabyvatele totiž musí obecně požívat totožné ústavní ochrany jako vlastnické právo původního vlastníka, neboť vychází z fundamentálních principů právní jistoty a ochrany nabytých práv a souvisí též s nezbytnou důvěrou jednotlivců v akty veřejné moci. Dochází tak v takových případech ke kolizi dvou základních práv, a to práva dobrověrného nabyvatele na ochranu majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě a vlastnického práva původního vlastníka dle čl. 11 Listiny. Nelze-li v konkrétním případě zachovat maximum z obou základních práv, je třeba tuto kolizi řešit v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, přičemž je nezbytné zvažovat jak obecné souvislosti tohoto typu kolize základních práv (případy dobrověrného nabytí nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevlastníka), tak individuální okolnosti konkrétního rozhodovaného případu.

D. Posouzení projednávaného případu

59. Ústavní soud připomíná, že vzhledem ke svému poslání ochrany ústavnosti, nikoliv „běžné“ zákonnosti zásadně není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva obecnými soudy; tuto zásadu je ovšem oprávněn prolomit, pokud nesprávná aplikace podústavního práva vedla k porušení základních práv a svobod jednotlivce. Ústavní soud přitom již ve své judikatuře vymezil podmínky, při jejichž naplnění má nesprávná aplikace podústavního práva obecným soudem z následek porušení základních práv a svobod jednotlivce. Jedná se o případy nesprávného výběru právní normy při konkurenci norem podústavního práva sledujících určitý ústavně chráněný účel, případy nesprávného výběru interpretační alternativy při konkurenci více interpretačních alternativ jedné konkrétní normy a případy svévolné aplikace podústavního práva [srov. nález sp. zn. III. ÚS 321/03 ze dne 30. 6. 2004 (N 90/33 SbNU 371)].

60. Ze shora uvedené argumentace (část III.C tohoto nálezu) vyplývá, že ve vlastnických sporech vycházejících z případů nabytí nemovitosti evidované v katastru od nevlastníka nelze bez dalšího akcentovat princip, že

nikdo nemůže na jiného převést více práv, než má sám, nýbrž je rovněž třeba chránit dobrou víru nabyvatele nemovitosti. Tato dobrá víra otevírá cestu k uznání jeho vlastnického práva, pro něž je esenciální, nikoliv však jedinou podmínkou (při zhodnocení všech dalších okolností tak nakonec nemusí k uznání vlastnického práva dobrověrného nabyvatele dojít). Posuzování dobré víry nabyvatele nemovitosti má tudíž v řízení před soudem zásadní význam.

61. Pokud obecné soudy k hodnocení naplnění dobré víry nabyvatele nemovitosti vůbec nepřistoupí – s tím, že jelikož nevlastník vlastnické právo na jiného platně nepřevést nemůže, ani tento nabyvatel vlastnické právo takto platně nabýt nemůže, nehledě na svou případnou dobrou víru – dopouštějí se porušení práva na spravedlivý proces potenciálně dobrověrného nabyvatele. Při popsaném postupu totiž dochází k neopodstatněnému upřednostnění principu, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má, před principem ochrany dobré víry a důvěry v akty státu. Tento postup tak fakticky představuje aplikaci nesprávné právní normy, resp. opomenutí jiného pravidla, jež na danou věc obecně také dopadá. Není-li toto pravidlo, tím spíše jde-li o pravidlo vyplývající z ústavních principů, vzato v úvahu, jedná se o svévoli, rozpornou i s principy spravedlivého procesu. Nadto v důsledku se pak konečně právní závěry soudu ocitají v extrémním rozporu s učiněnými skutkovými zjištěními, jelikož z těchto nevyplývá neexistence nabyvatelovy dobré víry či naopak přítomnost konkrétních individuálních okolností odůvodňujících upřednostnění vlastnického práva původního vlastníka před právem na ochranu majetku dobrověrného nabyvatele v konkrétním případě; tyto skutečnosti totiž vůbec v řízení před soudem zjišťovány nejsou.

62. V nyní projednávaném případě jak krajský soud, tak Nejvyšší soud posoudily stěžovatelčinu námitku její dobré víry při nabytí nemovitostí jako irelevantní, neboť od nevlastníka stěžovatelka vlastnické právo platně nabýt nemohla. Oba soudy tak zcela opominuly možnost, že by stěžovatelka sporné vlastnické právo mohla nabýt nikoliv derivativně (nemožnost derivativního nabytí vlastnictví nezpochybňuje ani Ústavní soud), nýbrž originárně, zejména na základě své dobré víry. Krajský soud dokonce jako nepřipadné shledal stěžovatelčiny odkazy na judikaturu Ústavního soudu, včetně nálezu sp. zn. I. ÚS 143/07, který však na stěžovatelčinu věc dopadá (viz výše bod 12 tohoto nálezu). Krajský soud ani Nejvyšší soud se tak vůbec nezabývaly otázkou naplnění stěžovatelčiny dobré víry, a to ani k její námitce. Proto jejich rozhodnutí nevycházejí z dostatečně zjištěného skutkového stavu, z kompletních a ucelených skutkových zjištění a jejich právní závěry nelze aprobovat. Předmětnými soudními rozhodnutími bylo porušeno stěžovatelčino právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

63. Obdobné přitom platí i pro napadené rozhodnutí okresního soudu, byť v řízení před ním stěžovatelka výslovně svou dobrou víru při nabytí nemovitosti nenamítala. V rozebíraných případech nabytí od nevlastníka je totiž nezbytné, aby obecné soudy zvažovaly existenci dobré víry nabyvatele a z toho vyplývající možnost jeho nabytí sporného vlastnického práva nejen tehdy, pokud se toho nabyvatel (účastník řízení) konkrétně a výslovně dovolává, ale i tehdy, pokud z dalších okolností případu či tvrzení účastníků řízení vyplývá, že by nabyvateli mohla svědčit dobrá víra. Proto se i v nyní projednávané věci stěžovatelky měl okresní soud zabývat její dobrou vírou a možnost jejího nabytí vlastnického práva k dotčeným nemovitostem. Stěžovatelka totiž už v řízení před ním, jak vyplývá z jejího vyjádření k žalobě, trvala na svém řádně nabytém vlastnickém právu a naopak vlastnické právo žalobce zpochybňovala; není podstatné, že neužila výslovnou námitku své dobré víry.

E. Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu

64. Závěrem Ústavní soud nemůže ponechat bez povšimnutí samu judikatorní situaci předcházející tomuto nálezu, v níž se převažující názory Ústavního soudu a Nejvyššího soudu setrvale rozcházejí, ba si přímo protirečily. V konečném důsledku přitom tento rozkol – krom negativního působení na fungování soudního systému jako takového – dopadal ponejvíce na nižší soudy a jejich prostřednictvím na samotné (potenciální) vlastníky nemovitostí evidovaných v katastru nemovitostí. Ti v případě probíhajícího soudního sporu byli v rozporu s principy právní jistoty a předvídatelnosti práva v trvalé nejistotě ohledně jeho výsledku.

65. V souladu s posláním Ústavního soudu a jeho postavením v systému orgánů veřejné moci zakotvuje čl. 89 odst. 2 Ústavy závaznost vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu pro všechny orgány a osoby. V četné judikatuře Ústavního soudu přitom již bylo vyloženo, že tato závaznost se v rámci tzv. precedenčního působení rozhodnutí (nálezu) Ústavního soudu vztahuje nejen na samotný výrok, ale též na odůvodnění nálezu, resp. jeho části obsahující tzv. nosné důvody [nález sp. zn. Pl. ÚS 2/03 ze dne 19. 3. 2003 (N 41/29 SbNU 371; 84/2003 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 45/04 ze dne 22. 3. 2005 (N 60/36 SbNU 647; 239/2005 Sb.)]. Rovněž bylo osvětleno, že respektování právních názorů Ústavního soudu úzce souvisí s principem rovnosti jednotlivců plynoucím z čl. 1 Listiny základních práv a svobod: „Rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům, kromě jiného, zakládá tudíž právo na stejné rozhodování ve stejných případech a zároveň vylučuje libovůli při aplikaci práva. Za porušení principu rovnosti v právech nutno zejména považovat ty případy, kdy obecný soud neposkytne účastníkům ochranu v jejich základních právech a svobodách, ač jim tato ve skutkově

obdobných případech byla Ústavním soudem přiznána.“ [nález sp. zn. III. ÚS 206/98 ze dne 9. 7. 1998 (N 80/11 SbNU 231)]. Nerespektování právního názoru vysloveného v nálezu Ústavního soudu ovšem nevede jen k založení nerovnosti v základních právech, ale také k zasažení do právní jistoty jednotlivců a v neposlední řadě vyvolává též pochybnosti o naplnění poslání obecného soudu dle čl. 90 Ústavy, tedy poskytování ochrany právům [nález sp. zn. I. ÚS 70/96 ze dne 18. 3. 1997 (N 29/7 SbNU 191)].

66. K problematice závaznosti svých rozhodnutí, a to jak ve smyslu kasačním, tak ve smyslu precedenčním, se Ústavní soud komplexně a velmi podrobně vyjádřil zejména ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465). V něm v rámci pojednání o precedenční závaznosti (tj. závaznosti v obdobných případech, nikoliv v konkrétní věci) svých nálezů Ústavní soud znovu zdůraznil, že již učiněný výklad Ústavního soudu by měl být pro obecné soudy východiskem při rozhodování následujících případů obdobného druhu, přičemž pokud by naopak obecný soud nerespektoval ústavněprávní výklad učiněný Ústavním soudem, jednalo by se jednak o porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy a jednak o porušení základního práva dotčené osoby na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny (bod 60 citovaného nálezu). Tento závěr pak Ústavní soud podložil i strukturálními důvody, spjatými se smyslem a účelem efektivního a smysluplného koncentrovaného (specializovaného) ústavního soudnictví (bod 61 citovaného nálezu).

67. Konečně se zde pak Ústavní soud zabýval případy nereflexivního jeho judikatury při rozhodování obecných soudů, včetně případů, kdy takový postup nebude protiústavní, ale oprávněný. S ohledem na skutečnost, že Ústavní soud samozřejmě musí mít možnost svůj již učiněný ústavněprávní výklad posléze znovu zvážit a případně jej změnit, tak „musí mít i obecné soudy jako součásti systému ochrany ústavnosti příležitost takové změny navrhnout; jejich přispění takovým návrhem je pro hledání spravedlnosti velmi cenné“ (bod 68 citovaného nálezu). Na druhou stranu takový postup obecného soudu může být ospravedlnitelný jen v opravdu výjimečných případech a musí splňovat přísné požadavky, podrobně vytyčené v citovaném nálezu (body 68 a následující). Obecný soud přitom musí přednést dostatečně relevantní důvody podložené racionálními a přesvědčivými argumenty, které přesvědčivě přinejmenším konkurují obecně platným tezím vyloženým v dřívějším nálezu, a jeho cílem musí být přesvědčit Ústavní soud, aby své právní názory modifikoval. Obecný soud tedy takto může jednat a odchýlit se od judikatury Ústavního soudu jen „na základě vlastního upřímného a pevného přesvědčení pramenícího z objektivně ospravedlnitelných důvodů, ... je-li na základě interpretace [dotyčného judikátu] anebo pochopení principů a pravidel v právním řádu jako celku (nejen, ale především, ústavněprávních principů a pravidel) přesvědčen, že Ústavní

soud může a měl by dotyčný ústavněprávní výklad znovu uvážit“ (bod 71). Nicméně nutno zdůraznit, že „konkurující úvahy mohou být takto nabízeny jenom jednou. Jakmile Ústavní soud po zralé úvaze odmítne konkrétní argument, který obecný soud nabízel jako konkurující úvaha, nemohou jej obecné soudy už znovu přednést; *a fortiori* by tato úvaha již nepředstavovala ospravedlnitelný důvod neposkytovat jednotlivci soudní ochranu jeho subjektivních základních práv.“ (bod 72).

68. Je přitom vhodné doplnit, že taková změna judikatury Ústavního soudu, v návaznosti na odůvodněný nesouhlas a nerespektování původního právního názoru Ústavního soudu ze strany obecného soudu, není toliko hypotetickou možností, ale v minulosti již v několika případech byla uplatněna. Lze odkázat kupříkladu na právní názory Ústavního soudu na otázku ústavnosti daňové kontroly zahájené bez konkrétními skutečnostmi podloženého podezření [stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 33/11 ze dne 8. 11. 2011 (ST 33/63 SbNU 567; 368/2011 Sb.)] či na otázku rozhodování Nejvyššího soudu o stížnosti pro porušení zákona v neveřejném zasedání [stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 15/02 ze dne 28. 5. 2002 (ST 15/26 SbNU 375)].

69. Pokud jde o řešení nyní projednávané problematiky nabytí vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevládníka a ochrany dobré víry nabyvatele, je naprosto zřejmé, že převažující postoj Nejvyššího soudu (zejména senátu 30 Cdo; viz část III.B tohoto nálezu) se v tomto ohledu dosud zcela přímočaře odchyloval od postoje Ústavního soudu, který sice nepřehlížel, nicméně jej otevřeně nerespektoval. Vystává proto otázka, zda toto nerespektování ústavněprávního výkladu provedeného v relevantních nálezech Ústavního soudu ze strany Nejvyššího soudu lze považovat za oprávněné, anebo naopak přísným ospravedlňujícím požadavkům, rekapitulovaným výše, nedostojí. V odpovědi na ni Ústavní soud konstatuje, že postup Nejvyššího soudu se nachází vskutku na samém pomězi oprávněnosti, a to zejména s ohledem na jeho neústupnost (nevstřícnost) a některé přednesené argumenty (viz dále); nicméně při souhrnném uvážení argumentace Nejvyššího soudu a za předpokladu dobré víry Nejvyššího soudu a jeho upřímného přesvědčení, že by Ústavní soud měl svůj výklad znovu uvážit a modifikovat jej, Ústavní soud shledává postup Nejvyššího soudu oprávněným, a tudíž nikoliv rozporným s čl. 89 odst. 2 Ústavy. Je tomu ovšem nezbytné doplnit několik poznámek.

70. Zaprvé, Nejvyšší soud vždy upozorňoval na absenci tzv. nosných důvodů, „z nichž by bylo možno dovozovat relevantní argumentaci vytýkající dosud v rozhodovací (právní) praxi ustálený právní názor“, v relevantních nálezech Ústavního soudu a celkově na jeho „dosud argumentačně nepodložený závěr“ o možnosti dobrověrného nabytí vlastnického práva od nevládníka, jež Nejvyšší soud nemohl „mechanicky převzít“,

a „přistoupit tak ke změně své (dosud argumentačně nijak nezpochybněné) judikatury“ (usnesení sp. zn. 30 Cdo 4280/2009). K tomu Ústavní soud musí zvláště zdůraznit, že jak konstatoval již v citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 301/05 (body 80–82), i případná absence jasných a přesvědčivých důvodů a argumentů opodstatňujících právní názor Ústavního soudu, jakkoli nežádoucí a kritiky hodná je, ještě sama nestačí k nenásledování tohoto právního názoru. Obecné soudy, jako i jiné orgány veřejné moci, nejsou povinny následovat právní názory Ústavního soudu vyjádřené v jeho nálezech jen za předpokladu, že se s nimi samy ztotožní a že je subjektivně budou hodnotit jako přesvědčivé. Právní názory vyjádřené v nálezech Ústavního soudu je naopak zapotřebí respektovat a následovat zásadně vždy. Nicméně vzhledem k tomu, že výše uvedené tvořilo jen část argumentace Nejvyššího soudu, která dále obsahovala též úvahy o potřebě a významu ústavní ochrany vlastnického práva dle čl. 11 Listiny a další, Ústavní soud ji celkově posoudil jako splňující požadavky pro oprávněné nerespektování ústavněprávního výkladu Ústavního soudu.

71. Ve vztahu ke zmínce o absenci tzv. nosných důvodů v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 165/11 a následujících však Ústavní soud musí ještě upozornit na její neopodstatněnost a také nejasnost. Ony nosné důvody totiž představují základní či hlavní myšlenky, které vedly k závěru Ústavního soudu zrcadlicímu se ve výroku jeho rozhodnutí; pokud přitom nejde o rozhodnutí nepřezkoumatelné, tak má vždy výrok oporu v odůvodnění, a tedy dané rozhodnutí ony nosné důvody obsahuje. Lze se proto domnívat, že Nejvyšší soud tzv. nosné důvody relevantních nálezů Ústavního soudu spíše neviděl či vidět nechtěl; případně si tento pojem chybně vložil. Nosné důvody totiž nemusí poskytovat odpověď na každou otázku, která Nejvyšší soud v souvislosti řešenou problematikou napadne, vždyť proto se i nazývají „nosnými“. Přitom je zřejmé, že Ústavní soud v daných nálezech své závěry projevené v jejich výrocih opřel o potřebu ústavní ochrany dobré víry dalšího nabyvatele nemovitosti, spjatou s fundamentálními principy právní jistoty a důvěry jednotlivců v akty veřejné moci, včetně veřejnoprávní evidence, a při konstatování dlouhodobé nečinnosti zákonodárce s protiústavními důsledky. Ostatně je též zřejmé, že i Nejvyšší soud věděl, proti čemu svou argumentaci směřuje, s čím nesouhlasí, což by zřejmě při absenci nosných důvodů nebylo dost dobře možné (vyjma samotného argumentu o jejich absenci). Konečně zmíněnou argumentaci Nejvyššího soudu zpochybňuje i skutečnost, že některé nižší obecné soudy ústavněprávní výklad provedený Ústavním soudem pochopily, přijaly jej a následovaly, což by se patrně při absenci nosných důvodů daných nálezů (tedy vlastně toho, co je třeba následovat) nestalo (srov. například rozhodnutí nalézacích a odvolacích soudů předcházející rozsudkům Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2017/2013 a sp. zn. 30 Cdo 2433/2013).

72. Zadruhé, je třeba připomenout, že na straně Ústavního soudu se nejednalo o jedno ojedinělé rozhodnutí, nýbrž nálezy sp. zn. II. ÚS 165/11 úzce navazovaly na nálezy sp. zn. I. ÚS 143/07 a k nim se pak odkazovaly i další nálezy. Pokud by se tak i právní názor Ústavního soudu, jak byl vyjádřen v nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 (či v nálezu sp. zn. I. ÚS 143/07), mohl zdát jako odklon od předcházející rozhodovací právní praxe, určitě by se již takovým nemohl zdát po vydání dalších nálezů na něj navazujících. Přitom již výše bylo vysloveno, že k nerespektování právního názoru vyjádřeného v nálezu Ústavního soudu nelze přistupovat trvale, byť by i toto nerespektování bylo zprvu oprávněné. Nejvyšší soud (senát 30 Cdo) však naopak ani s přibývajícimi nálezy Ústavního soudu zabývajícími se spornou problematikou viditelně neprojevil snahu přehodnotit, resp. i jen znovu zvážit svůj dosavadní právní názor. V postupu Nejvyššího soudu tak bylo jen pramálo vstřícnosti (pokud vůbec nějaká) vůči závěrům Ústavního soudu, a naopak byl ovládnán spíše celkovou nepřístupností. Takové chování však může být pro soudní systém demokratického právního státu leda nežádoucí, až destruktivní; pro efektivní fungování tohoto systému, vedoucí ke spravedlivému rozhodování sporů a k ochraně práv jednotlivců, je nezbytné, aby si jednotlivé soudy – a to platí pro všechny instance a pro soudy obecné stejně jako pro soudy specializované – naslouchaly a spolu komunikovaly; jinak řečeno, aby i v případech výjimečných názorových rozporů vedly společný dialog, nikoliv míjející se monology.

73. Ústavní soud tak shrnuje, že je třeba trvat na obecné precedenční závaznosti jeho nálezů a ústavněprávních výkladů v nich obsažených a prolomit ji lze toliko výjimečně, jak bylo výše osvětleno. Nejvyšší soud svým postupem při řešení problematiky, jež je předmětem i nyní projednávané věci, dosud neporušil čl. 89 odst. 2 Ústavy. Avšak je třeba zopakovat, že přednět argumenty proti ústavněprávnímu výkladu Ústavního soudu ve snaze přimět jej k přehodnocení daného výkladu lze jen jednou; jakmile jsou konkrétní argumenty náležitě zohledněny a vypořádány (viz zde část III.C nález), nelze je znovu přednést a založit na nich postup nerespektující závazný postoj Ústavního soudu. Spolu s doktrínou lze připomenout: „Nelze rovněž přehlížet, že určujícím společným prvkem obecných soudů a Ústavního soudu je jejich poslání zakotvené v čl. 4 Ústavy, kterým je ochrana základních práv a svobod. Mezi oběma složkami soudní moci tak musí existovat souhra a harmonie, nikoliv animozita. V podmínkách právního státu je proto nemyslitelné, aby obecný soud – s vědomím jednotné a jasně seznatelné judikatury Ústavního soudu – s odvoláním na dikci zákona zvolil takovou jeho interpretaci, kterou Ústavní soud považuje za protiústavní.“ (Šimíček, V. Ústavní stížnost. 3. aktualizované a přepracované vydání. Praha : Linde, 2005, s. 294).

74. Jak bylo výše uvedeno, to by bylo též v rozporu s principy rovnosti, právní jistoty a předvídatelnosti práva, včetně soudního rozhodování. Ovšem už i rozdílnost rozhodování Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a jiných obecných soudů ve vztahu k projednávané problematice nabytí vlastnického práva od nevladníka, byť nedosahuje takové intenzity protiústavnosti, je nutno označit přinejmenším za nešťastnou. To platí především pro případy, v nichž kupříkladu obecné soudy následovaly právní názor Ústavního soudu, aby pak jejich rozhodnutí byla zvrácena rozsudkem Nejvyššího soudu; ale jejich (tedy těchto původních rozhodnutí) správnost byla následně potvrzena Ústavním soudem. Mimo narušení výše zmíněných principů rovnosti, právní jistoty a předvídatelnosti práva v takových případech nelze zanedbat ani to, že takto dochází ke zbytečnému prodlužování soudního sporu, které může mít jen negativní dopady, a to nejen pro účastníky řízení (finanční dopady, dlouhodobá nejistota v důležitých otázkách vlastnictví nemovitosti, pokles důvěry ve fungování soudů a ve spravedlnosti). Dalším negativním vedlejším efektem je též nejednota judikatury Nejvyššího soudu, který sice obecně předmětný ústavněprávní výklad Ústavního soudu nerespektuje, nicméně v rámci tzv. kasační závaznosti jeho rozhodnutí v konkrétní věci tak činit – a tedy zde chránit dobrou víru nabyvatele nemovitosti – musí (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2367/2012 ze dne 30. 8. 2012, ve věci předtím posuzované v nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11).

75. Konečně na závěr Ústavní soud považuje za nutné alespoň stručně se vyjádřit k otázce změny judikatury Nejvyššího soudu v návaznosti na názor Ústavního soudu. Ústavní soud je obeznámen s přístupem Nejvyššího soudu vyjádřeným v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2805/2011 ze dne 13. 6. 2012, podle něhož „přísluší rozpory v rozhodování soudu Nejvyššího řešit zákonem stanoveným způsobem velkému senátu Nejvyššího soudu a prosté převzetí názoru Ústavního soudu procesním senátem Nejvyššího soudu do jeho rozhodnutí ke sjednocení rozhodování nepostačuje“. Ústavní soud v této souvislosti podotýká, že z jeho pohledu, resp. z pohledu ústavněprávního je nerozhodné, jakým postupem dojde ze strany obecných soudů k respektování jeho právních názorů v rámci jejich precedenčního působení – konkrétně z ústavněprávního pohledu není podstatné, zda se tak stane cestou rozhodování velkého senátu či podobné zvláštní formace (jak se uplatňuje na Nejvyšším soudu), anebo cestou rozhodování „malých“, procesních senátů bez aktivace zvláštní rozhodovací formace (jak se uplatňuje na Nejvyšším správním soudu; srov. jeho rozsudek sp. zn. 2 Afs 180/2004 ze dne 14. 9. 2005). Z ústavněprávního pohledu je totiž podstatné a zásadní toliko to, aby vždy bylo dodrženo pravidlo obsažené v čl. 89 odst. 2 Ústavy, tedy pravidlo závaznosti nálezů (rozhodnutí) Ústavního

soudu, jak bylo přiblíženo v předchozích bodech. Jinak řečeno, je věcí Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, jakou procesní cestu ke sjednocení judikatury své s judikaturou Ústavního soudu zvolí, pokud přitom nedojde k porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy. To by mohlo nastat třeba tehdy, pokud by se velký senát Nejvyššího soudu odmítl zabývat právní otázkou, kterou řešil již v minulosti, ale jež byla v mezidobí odlišně posouzena Ústavním soudem, a to právě s odůvodněním, že k předmětné otázce se velký senát již jednou vyjádřil (srov. názor Pavla Vrchy k tomuto v jeho článku Vrcha, P. K. nabytí nemovitosti od nevladníka. Právní rozhledy, 2012, č. 21, s. 758 an.). Tím spíše by pak k porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy mohlo dojít též tehdy, pokud by bylo ponecháno na úvaze „malých“, procesních senátů Nejvyššího soudu, aby posoudily kvalitu a přesvědčivost odlišného právního názoru Ústavního soudu a podle toho se rozhodly buď následovat původní právní názor velkého senátu, anebo věc postoupit k rozhodnutí velkému kolegiu dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích).

76. V kontextu právě uvedeného se proto zcela vhodným nejeví ani postup senátu 30 Cdo Nejvyššího soudu v nyní projednávané věci stěžovatelky, jakož ani v dalších obdobných věcech. Nejvyšší soud (senát 30 Cdo) si zde totiž byl vědom právního názoru Ústavního soudu, který je odlišný od právního názoru vyjádřeného v dřívějším rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu, nicméně sám se rozhodl nerespektovat názor Ústavního soudu a následovat názor velkého senátu, který se mu zdál přesvědčivější.

IV.

77. Ústavní soud závěrem znovu shrnuje, že i podle úpravy účinné do 31. 12. 2013 bylo možné nabýt vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevladníka, a to na základě dobré víry nabyvatele v zápis v katastru nemovitostí. Tato dobrá víra nabyvatele totiž musí obecně požívat totožné ústavní ochrany jako vlastnické právo původního vlastníka, neboť vychází z fundamentálních principů právní jistoty a ochrany nabytých práv a souvisí též s nezbytnou důvěrou jednotlivců v akty veřejné moci. Dochází tak v takových případech ke kolizi dvou základních práv, a to práva dobrověrného nabyvatele na ochranu majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě a vlastnického práva původního vlastníka dle čl. 11 Listiny. Nelze-li v konkrétním případě zachovat maximum z obou základních práv, je třeba tuto kolizi řešit v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, přičemž je nezbytné zvažovat jak obecné souvislosti tohoto typu kolize základních práv (případy dobrověrného nabytí nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevladníka), tak individuální okolnosti konkrétního rozhodovaného případu.

78. Posuzování dobré víry nabyvatele má tedy v takových případech v řízení před soudem zásadní význam. Je nezbytné, aby obecné soudy zvažovaly existenci dobré víry nabyvatele a z toho vyplývající možnost jeho nabytí sporného vlastnického práva nejen tehdy, pokud se toho nabyvatel (účastník řízení) konkrétně a výslovně dovolává, ale i tehdy, pokud z dalších okolností případu či tvrzení účastníků řízení vyplývá, že by nabyvateli mohla svědčit dobrá víra. Pokud za takové situace obecné soudy k hodnocení naplnění dobré víry nabyvatele vůbec nepřistoupí, dopouští se porušení práva na spravedlivý proces potenciálně dobrověrného nabyvatele (čl. 36 odst. 1 Listiny).

V.

79. S ohledem na vše shora uvedené Ústavnímu soudu nezbylo než v projednávaném případě stěžovatelky vyhovět ústavní stížnosti a spolu s konstatováním, že napadenými rozhodnutími Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu Plzeň-město bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, tato rozhodnutí zrušit v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 62

K rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení v souladu s průběhem řízení**K povinnosti obecných soudů náležitě odůvodnit rozhodnutí o náhradě nákladů řízení**

Výrok o náhradě nákladů řízení musí být v souladu s průběhem řízení a s úkony účastníků. Úvaha soudu při rozhodování o nákladech řízení musí být dostatečně logicky vyložena. V případě, že soud rozhodne o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem řízení, je v zásadě tento postup porušením práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 17. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 852/13 ve věci ústavní stížnosti nezletilé K. V., zastoupené matkou Mgr. R. V., právně zastoupené JUDr. Janem Žákem, advokátem, se sídlem Vlašimská 1876/13, 101 00 Praha 10, proti výroku II usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. prosince 2012 č. j. 24 Co 637/2012-116, kterým bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem II usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. prosince 2012 č. j. 24 Co 637/2012-116 bylo zasaženo do stěžovatelčina práva na spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. prosince 2012 č. j. 24 Co 637/2012-116 se ve výroku II se ruší.

Odůvodnění

Včas podanou ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 8. 3. 2013, která i v ostatním splňovala formální náležitosti § 34, § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to pro porušení ustanovení čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“), jakož i čl. 6

odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Ústavní soud si k projednání a posouzení důvodnosti nároku stěžovatelky vyžádal spis Okresního soudu Praha-východ sp. zn. 23 E 601/2012, z jehož obsahu zjistil, že v posuzované věci bylo usnesením Okresního soudu Praha-východ ze dne 13. 7. 2012 č. j. 23 E 601/2012-3 rozhodnuto ve prospěch stěžovatelky, když byl povinnému Ing. V. V. (dále jen „povinný“) rozhodnutím uložen výkon srážek ze mzdy pro dlužné výživné ve výši 10 000 Kč a dále pro běžné výživné ve výši 15 000 Kč měsíčně po dobu od 1. 8. 2012 do pravomocného skončení řízení u Okresního soudu Praha-východ, vedeného pod sp. zn. 30 P 44/2010. Proti tomuto rozhodnutí podal povinný návrh na odklad výkonu rozhodnutí, který Okresní soud Praha-východ svým rozhodnutím ze dne 24. 9. 2012 č. j. 23 E 601/2012-40 zamítl (výrok I) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II). Soud prvního stupně své rozhodnutí odůvodnil tím, že povinný žádal o odklad výkonu rozhodnutí, neboť u něj mělo dojít ke změně poměrů, neboť změnil zaměstnavatele, u něhož měl nižší příjem než v předchozím zaměstnání. Této argumentaci soud prvního stupně nevyhověl a rozhodl tak, že nový pracovní poměr se zaručeným čistým měsíčním příjmem vyšším než 100 000 Kč nemůže u povinného vyvolat i přes výkon rozhodnutí nepříznivé následky ani ovlivnit plnění vyživovací povinnosti k jeho dalším dvěma dětem. Krajský soud v Praze (dále též jen „odvolací soud“) v záhlaví označeným usnesením k odvolání povinnému částečně vyhověl a napadený výrok změnil tak, že výrokem I odložil provedení výkonu rozhodnutí nařízeného usnesením Okresního soudu Praha-východ ze dne 13. 7. 2012 č. j. 23 E 601/2012-3 pro běžné výživné po dobu od 1. 8. 2012 ve výši 5 000 Kč měsíčně, a to do pravomocného skončení řízení u Okresního soudu Praha-východ vedeného pod sp. zn. 30 P 44/2010. Výrokem II rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Z obsahu spisu Ústavní soud dále zjistil, že v řízeních před obecnými soudy postupovala stěžovatelka výhradně v zastoupení své matky Mgr. R. V., a to do chvíle, než došlo 5. 10. 2012 ke zmocnění advokáta JUDr. Jana Žáka k jejímu zastupování v soudním řízení před Okresním soudem Praha-východ pod sp. zn. 23 E 601/2012. Od okamžiku zmocnění konal procesní úkony v řízení advokát stěžovatelky, nikoliv její matka Mgr. R. V.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu nebylo možné podat dovolání, proto stěžovatelka podala ústavní stížnost, ve které uvedla, že odvolací soud zasáhl do jejích ústavně zaručených základních práv a svobod, když výrokem II napadeného usnesení rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího soudu. Stěžovatelka namítala, že odvolací soud založil svůj zjevně špatný závěr na skutečnostech, které neměly oporu ve spisu. Odvolací soud měl při svém rozhodování zjevně

pochybit, neboť nevyložil, jakým způsobem rozhodl dle § 270 a 224 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), na něž se v rámci svého odůvodnění odvolával. Stěžovatelka připomněla, že byla od 5. 10. 2012 zastoupena právním zástupcem, který v rámci odvolacího řízení provedl prokazatelně dva úkony právní služby, a sice vyhotovil vyjádření stěžovatelky vůči odvolání stěžovatele proti usnesení Okresního soudu Praha-východ č. j. 23 E601/2013-40 ze dne 24. 9. 2012 a podal písemný návrh stěžovatelky ze dne 17. 12. 2012 o zamítnutí návrhu povinného na nařízení předběžného opatření usnesením Krajského soudu v Praze č. j. 30 Co 626/2012-285 ze dne 27. 11. 2012 a o zpětvzetí návrhu stěžovatelky na přerušení odvolacího řízení. Stěžovatelka připomněla, že odvolací soud věděl při rozhodování o nákladech odvolacího řízení minimálně o prvním ze dvou výše uvedených podání. Stěžovatelka ve svém podání odkázala na nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1203/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 117/61 SbNU 711) a sp. zn. III. ÚS 290/06 ze dne 28. 6. 2007 (N 108/45 SbNU 459), s nimiž se ztotožnila a ve vztahu k nutnosti řádného odůvodnění nákladového výroku je po obsahové stránce ve svém podání rekapitulovala. Stěžovatelka uzavřela, že v její věci došlo k rozhodnutí v rozporu s obsahem spisu, k vydání výroku, který nebyl řádně odůvodněn, a je tudíž nepřezkoumatelný. Vzhledem k výše uvedenému stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud v souladu se svou konstantní judikaturou napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a rozhodl o tom, že došlo k porušení stěžovatelčina základního práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy a práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny.

Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Krajský soud v Praze jako účastníka řízení a povinného Ing. V. V., aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

Krajský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že své rozhodnutí o nákladech řízení v této věci považoval za odpovídající účelnosti vynaložených nákladů a za spravedlivé uspořádání poměrů mezi účastníky.

Povinný Ing. V. V. se v poskytnuté třicetidenní lhůtě nevyjádřil, a proto ve vztahu k němu nastal stav předvídaný ustanovením § 101 odst. 4 o. s. ř. ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu a Ústavní soud s ním dále nejednal.

Ústavní soud zaslal vyjádření Krajského soudu v Praze stěžovatelce k případné replice, ta však v poskytnuté dvacetidenní lhůtě neodpověděla.

Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, příslušný spisový materiál a zejména obsah napadeného rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Nejprve bylo nutné připomenout, že Ústavnímu soudu nepřísluší přehodnocovat závěry obecných soudů, k tomu je povolán jedině v případě

existence extrémního nesouladu mezi skutkovými a právními zjištěními a tehdy, zasáhl-li orgán veřejné moci svým postupem do práv garantovaných normami ústavního pořádku. S ohledem na výše uvedené se Ústavní soud zaměřil na posouzení, zda postup odvolacího soudu nevybočil z rámce ústavního pořádku a zda stěžovatelka nebyla dotčena na svých základních právech a svobodách. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížnost spolu s napadeným rozhodnutím z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví a jako takový je oprávněn do rozhodovací pravomoci zasahovat, pokud nebylo postupováno v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. Dle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. Ústavní soud již mnohokrát připomněl, že dopad základních principů právního státu, jakými jsou předvídatelnost, srozumitelnost, vnitřní bezrozpornost a právní jistota, je nutné vztahovat také na soudní rozhodnutí.

Je určitou notorií, že Ústavnímu soudu nepřísluší přezkoumávat rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení, neboť samotný spor v zásadě nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod [např. nález sp. zn. II. ÚS 153/06 ze dne 29. 6. 2006 (N 127/41 SbNU 581), nález sp. zn. I. ÚS 401/06 ze dne 26. 10. 2006 (N 196/43 SbNU 207), nález sp. zn. IV. ÚS 748/05 ze dne 12. 7. 2006 (N 135/42 SbNU 83)]. To však neplatí, došlo-li v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který by byl větší intenzity než běžné porušení podústavního práva a měl charakter extrémního rozporu s principy spravedlnosti [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 607/04 ze dne 16. 2. 2006 (N 39/40 SbNU 325)]

Otázka náhrady nákladů dosahuje ústavněprávní dimenze v případě, že postup soudu vybočuje z pravidel upravujících toto řízení v důsledku závažného pochybení soudu, např. z důvodu existence rozporu mezi rozhodnutím a obsahem příslušného spisového materiálu. I v případě rozhodování o náhradě nákladů řízení tedy zůstává zachován požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí, které musí být ve shodě s obsahem příslušného soudního spisu.

Výrok o náhradě nákladů řízení musí být v souladu s průběhem řízení a s úkony účastníků. Úvaha soudu při rozhodování o nákladech řízení musí být dostatečně logicky vyložena. V případě, že soud rozhodne o náhradě nákladů řízení v rozporu s průběhem řízení, je v zásadě tento postup třeba označit za porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. K takovému pochybení v posuzované věci došlo.

Z rekapitulace připojeného spisu Okresního soudu Praha-východ sp. zn. 23 E 601/2012 vyplynulo, že námitka stěžovatelky o tom, že odvolací soud založil výrok o náhradě nákladů na nesprávném závěru ohledně procesních úkonů, které byly v řízení před odvolacím soudem provedeny, byla důvodná. Odvolací soud v odůvodnění svého usnesení vycházel patrně z toho, že stěžovatelka byla zastoupena v rámci odvolacího řízení toliko matkou, toto je patrné z formulací uvedených např. na str. 2, kde odvolací soud uvádí: „dále navrhla matka ...v řízení o odvolání matky“, ve spise je však na č. l. 46 založeno oznámení o převzetí právního zastoupení stěžovatelky adresované Okresnímu soudu Praha-východ a na č. l. 47 plná moc ze dne 5. 10. 2012. Dále je pak z obsahu spisu jasně patrné, že stěžovatelka byla zastoupena právním zástupcem. V tomto směru nemůže ústavní stížností napadený výrok II předmětného usnesení dostát požadavkům spravedlivého procesu.

Nad rámec výše uvedeného musel Ústavní soud konstatovat, že ani pouhý odkaz odvolacího soudu na ustanovení § 270 odst. 2 o. s. ř. za použití § 224 odst. 1 o. s. ř. nemohl obstát, neboť bylo nutné pamatovat na povinnost řádného odůvodnění dle § 157 odst. 2 o. s. ř., kterou lze přiměřeně vztáhnout i na rozhodování o nákladech řízení.

Ústavní soud byl nucen konstatovat, že odvolací soud ve svém rozhodnutí nedostál požadavkům práva na spravedlivý proces, když rozhodl v rozporu s objektivními skutečnostmi, se kterými byl během odvolacího řízení obeznámen. Výrok založený na věcně nesprávných argumentech nemůže dostát požadavkům spravedlivého procesu. V případě napadeného rozhodnutí byly splněny podmínky pro kasační zásah Ústavního soudu.

Nad rámec ústavní stížnosti bylo nutné připomenout, že nelze předjímat, jak odvolací soud ohledně náhrady vynaložených nákladů ve prospěch stěžovatelky rozhodne.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud uvedl, že napadené rozhodnutí ve výroku II o náhradě nákladů odvolacího řízení znamenalo porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto důvodu Ústavní soud stěžovatelce podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu přistoupil ke kasační napadeného soudního rozhodnutí.

Č. 63

K odůvodnění rozhodnutí ve věci omezení zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu

Ze subsidiární a fakultativní povahy zajišťovacího institutu vyplývá, že v případě déletrvajícího zajištění peněžních prostředků, u kterých existuje důvodné podezření, že byly určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo jsou výnosem z trestné činnosti, orgán rozhodující o zajištění musí vedle sledování veřejného zájmu na odhalení trestné činnosti a potrestání jejího pachatele, jakož i na minimalizaci jejich negativních dopadů v majetkové sféře třetích osob (s čímž souvisí též zájem na případné reparaci pro poškozené trestnou činností) s plynutím času stále více dbát na ochranu ústavně chráněných a oprávněných zájmů soukromé osoby zasažené zajištěním majetku na nerušeném užívání vlastnictví a na podnikání. Při hledání proporce mezi veřejnými a soukromými zájmy musí orgán rozhodující o zajištění pečlivě zvažovat, ke kterým konkrétním platbám a v jaké konkrétní výši je o jeho souhlas žádáno, a své rozhodnutí o udělení či odepření souhlasu musí řádně odůvodnit, a to i s ohledem na délku trvání zajištění a rozsah zajištěného majetku vůči majetku a závazkům zasažené osoby.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 17. dubna 2014 sp. zn. I. ÚS 3502/13 ve věci ústavní stížnosti MONSTERA INTERNATIONAL, a. s., se sídlem Londýnská 57/376, Praha 2, zastoupené JUDr. Miroslavem Zámeškou, advokátem, se sídlem Na Příkopě 23, Praha 1, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013 sp. zn. 11 To 114/2013 a usnesení Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 10. 7. 2013 č. j. 7 VZV 13/2012-4663, jimiž byly zamítnuty stěžovatelčiny žádosti o omezení zajištění peněžních prostředků na jejím bankovním účtu, za účasti Vrchního soudu v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 9. 2013 sp. zn. 11 To 114/2013 a usnesením Vrchního státního zastupitelství v Praze ze dne 10. 7. 2013 č. j. 7 VZV 13/2012-4663 bylo porušeno základní právo

stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato usnesení se proto ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti a dosavadního průběhu řízení

1. Podáním učiněným ve lhůtě a splňujícím i další podmínky podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení svých ústavně zaručených práv domáhala zrušení v záhlaví citovaných usnesení Vrchního soudu v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze. Vrchní soud napadeným usnesením zamítl podle § 148 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), jako nedůvodné stížnosti společností MONSTERA INTERNATIONAL, a. s., (stěžovatelky) a Monstera Development, s. r. o., proti napadenému usnesení státního zástupce vrchního státního zastupitelství, kterým byly zamítnuty žádosti jmenovaných společností jako majitelé bankovních účtů o omezení zajištění peněžních prostředků na těchto účtech, které byly policejním orgánem zajištěny jako výnos z trestné činnosti v trestní věci jiné obviněné fyzické osoby.

2. Dne 28. 12. 2011 byly policejním orgánem podle § 79a odst. 1 a 2 trestního řádu jako výnos z trestné činnosti zajištěny peněžní prostředky nacházející se ke dni 10. 10. 2011 na bankovním účtu stěžovatelky, a to včetně peněžních prostředků na účet dodatečně došlých. Stěžovatelčiny stížnosti proti usnesení o zajištění peněžních prostředků byly Vrchním soudem v Praze zamítnuty. Stěžovatelka v době od května do června 2013 opakovaně žádala Vrchní státní zastupitelství v Praze o omezení zajištění peněžních prostředků, a to vzhledem ke konkrétním platbám, které v žádostech uváděla.

3. Státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze v usnesení napadeném ústavní stížností neshledal podmínky pro omezení zajištění peněžních prostředků, které stanovuje § 79a odst. 3 trestního řádu. Podle státního zástupce lze důvodně předpokládat, že na účtu zajištěné peněžní prostředky a též dodatečně došlé platby za úhradu nájemného za pronájem, který je předmětem dané trestní věci, by mohly být výnosem z trestné činnosti, a jejich zajištění je proto namístě. K možnosti omezit zajištění peněžních prostředků pak státní zástupce uvedl, že výhradním důvodem pro takový postup je skutečnost, že daných peněžních prostředků nebo jejich části již pro účely trestního řízení není třeba, k čemuž však vzhledem k probíhajícímu vyšetřování ve stěžovatelčině případu ještě nedošlo. Dle

státního zástupce samotná povinnost hradit závazky různého druhu pro omezení zajištění nepostačuje.

4. Vrchní soud v Praze se v napadeném usnesení plně ztotožnil s právním názorem státního zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze. Podle názoru vrchního soudu je účelem zajištění nejen náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů, ale ve stejné míře snaha o eliminaci škod způsobených trestnou činností, tj. tzv. účel reparační. V dané fázi předmětného trestního řízení vrchní soud shledal, že zájem na dosažení objasňovacího a reparačního účelu zajištění převyšuje nad zájmem stěžovatelky na úhradě jejích závazků různého druhu. Vrchní soud taktéž vzhledem k náročnému a právně složitému dokazování v předmětné věci neshledal průtahy, jež by nedůvodně prodlužovaly zajištění peněžních prostředků na účtu stěžovatelky.

5. Stěžovatelka je obchodní společností, která na základě smlouvy o provozování čerpacích stanic přenechala smluvnímu partnerovi do úplatného užívání nemovitosti ve svém vlastnictví. Dle tvrzení stěžovatelky tvoří veškerý její příjem výnos z uvedeného smluvního vztahu, který je zasílán na účet stěžovatelky zajištěným usnesením policejního orgánu. Stěžovatelka tak v současné době nedisponuje žádnými vlastními prostředky, ze kterých by mohla hradit své závazky, například platby za poskytované účetní služby, právní služby, daňové povinnosti a další provozní náklady, z čehož jí vznikají dodatečné náklady, k jejichž uhrazení musí získávat prostředky prostřednictvím půjček, což časem může vést až k insolvenční stěžovatelky.

6. Napadeným rozhodnutím stěžovatelka vytýká porušení základních ústavních principů a svých ústavně zaručených práv, a to práva vlastnit majetek, práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost a práva na spravedlivý proces podle čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 26 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“). Zásah do svých ústavně zaručených práv stěžovatelka spatřuje v tom, že v rozporu s krátkodobým charakterem zajišťovacího institutu podle § 79a trestního řádu jsou již 23 měsíců zajištěny veškeré její peněžní prostředky, přičemž dozorující státní zástupce bez řádného odůvodnění stěžovatelce neumožňuje takovou dispozici se zajištěnými prostředky, která by jí umožnila uhradit konkretizované smluvní závazky a provozní náklady, a to prostřednictvím procesního postupu dle § 79a odst. 3 trestního řádu o zrušení nebo omezení zajištění. Stěžovatelka přitom odkazuje i na výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 2/1998 a též na judikaturu Ústavního soudu [nález sp. zn. II. ÚS 642/07 ze dne 30. 1. 2008 (N 25/48 SbNU 291)].

7. Podle stěžovatelky tak postupem Vrchního státního zastupitelství v Praze vůči ní ve vztahu k zajištění jejích peněžních prostředků byly překročeny meze proporcionality mezi zájmem na vyšetření stíhané trestně

činnosti a právem na nerušené užívání vlastnictví a právem na podnikání, a to až do té míry, že daná situace může vést k insolvenční stěžovatelky.

8. Stěžovatelka zdůrazňuje, že její ústavní stížnost nesměřuje proti důvodnosti vedení trestního řízení.

II. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatelky

9. Ústavní soud vyzval účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 2. 1. 2014 poukázal na argumentaci uvedenou v odůvodnění svého rozhodnutí napadeného ústavní stížností.

10. Vrchní státní zastupitelství v Praze se ve svém vyjádření ze dne 17. 12. 2013 neztotožnilo s argumenty stěžovatelky a označilo její stížnost za zjevně neopodstatněnou. Uvedlo, že rozhodnout o zrušení nebo omezení zajištění lze pouze tehdy, pokud zajištění již není pro účely trestního řízení nutné. Napadené usnesení o zajištění peněžních prostředků má podle něj zákonný podklad a je důvodné, přičemž je s ohledem na míru podezření ze stíhané trestné činnosti taktéž důvodné jeho další trvání. Zajištěním peněžitých prostředků, majícím jenom dočasnou a zatímní povahu, nemohlo být neúměrně zasaženo do stěžovatelčina ústavně zaručeného práva vlastnit majetek a práva na spravedlivý proces. Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství č. 2/1998 nemá právní závaznost, navíc neukládá státnímu zástupci povinnost postupovat obligatorně dle § 79a odst. 3 trestního řádu, nýbrž shledání podmínek pro omezení nebo zrušení zajištění ponechává zcela na úvaze státního zástupce. Ve stěžovatelčině případě státní zástupce důvody pro omezení zajištění nebo stanovení výjimky ze zákazu dispozice se zajištěnými prostředky za účelem úhrady daňových povinností a dalších nákladů neshledal. Vrchní státní zastupitelství též upozornilo, že v současné době je zajištěn pouze zlomek částky, na niž se zajištění vztahuje. Dosavadní délka trestního řízení pak podle něj s ohledem na rozsáhlost stíhané trestné činnosti není nepřiměřeně dlouhá tomu, aby opodstatňovala zásah do základního práva vlastnit majetek v rozsahu, v jakém k zajištění došlo.

11. Na vyjádření Vrchního státního zastupitelství v Praze stěžovatelka reagovala svou replikou ze dne 17. 1. 2014. K otázce „fungující společnosti“ uvedla, že je obchodní společností vyvíjející činnost, z čehož jí vznikají aktiva i závazky, které musí hradit. Vzhledem k tomu, že jedinými jejími aktivy jsou příjmy z nájemného hrazené na účet podléhající zajištění, nemá žádnou možnost se svými aktivy disponovat. Ve vztahu k výkladovému stanovisku Nejvyššího státního zastupitelství č. 2/1998 stěžovatelka uvedla, že i přes jeho právní nezávaznost je zřejmé, že jeho nerespektování by mělo přicházet v úvahu jen v odůvodněných případech. Stěžovatelka s ohledem na svou situaci blíže popsanou v ústavní stížnosti opakovaně žádá o ome-

zení zajištění konkrétních peněžních prostředků ke konkrétním dispozicím, zejména k hrazení daňových povinností a dalších závazků, což má v její situaci – na rozdíl od právního názoru vrchního státního zastupitelství – umožňovat předmětné ustanovení trestního řádu, zprávně výkladovým stanoviskem. K otázce důvodnosti rozhodnutí o omezení zajištění stěžovatelka odkazuje na požadavek hledat a určovat míru proporcionality v postupu státního zastupitelství ve vztahu ke stěžovateli. Zmiňuje konkrétní příklady, kdy dozorující státní zástupkyně nebylo vyhověno jejím žádostem o omezení zajištění za účelem platby daně z přidané hodnoty (žádost ze dne 13. 6. 2013) a platby daně z příjmů právnických osob (žádost ze dne 27. 6. 2013), čímž stěžovatelce naprosto zbytečně vznikly další náklady v podobě úroku z prodlení a exekučních nákladů ve výši 175 906 Kč. Konečně k délce trestního řízení, dané dle vrchního státního zastupitelství skutkovou rozsáhlostí a právní složitostí stíhané trestné činnosti, stěžovatelka uvádí, že délka trestního řízení má také hrát významnou roli při posuzování výjimek ze zákazu dispozice se zajištěnými prostředky, přičemž při trvání zajištění po dobu 25 měsíců již podle stěžovatelky k zásahu do jejich základních práv došlo.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Právní východiska k posouzení ústavní stížnosti

12. Po přezkoumání ústavní stížnosti napadených usnesení a spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není soudem nadřízeným obecným soudům, nevykonává nad nimi dohled či dozor. Jak opakovaně konstatoval ve věcech týkajících se uplatnění zajišťovacích institutů v trestním řízení, kasační pravomoc Ústavního soudu se může uplatnit teprve tehdy, byly-li v řízení před obecným soudem porušeny ústavní procesní principy či jsou-li závěry obecných soudů v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem.

14. Stěžovatelčiny námitky obsažené v ústavní stížnosti vytykají napadeným usnesením jednak samotný jejich závěr, tj. zamítnutí požadovaného omezení zajištění stěžovatelčiných peněžních prostředků, jednak nedostatečnou kvalitu jejich odůvodnění. Ústavní soud přitom za klíčovou považuje právě tuto druhou skupinu stěžovatelčiných námitek, které brojí proti nedostatečnému a zcela arbitrárnímu vypořádání se s konkrétními žádostmi stěžovatelky o omezení zajištění peněžních prostředků ze strany dozorujícího státního zástupce a posléze i ze strany vrchního soudu, v zásadě se ztotožňivšího s odůvodněním usnesení státního zástupce. Ústavnímu soudu totiž z pozice strážce ústavnosti a s ohledem na principy subsidiarity zásahu do pravomoci jiných orgánů a dělby moci nenáleží bez předchozího přesvědčivého rozhodnutí státního zastupitelství a obecného soudu

posuzovat souladnost jednotlivých žádostí stěžovatelky s účelem zajištění, jejich důvodnost a oprávněnost v kontextu rozsahu a průběhu trvání zajištění v předmětném trestním řízení.

15. Ústavní soud zde tak předně připomíná svou konstantní judikaturu, podle níž ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces (čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod) odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [náleží sp. zn. I. ÚS 2183/12 ze dne 22. 5. 2013 (N 91/69 SbNU 429), náleží sp. zn. II. ÚS 435/09 ze dne 2. 6. 2009 (N 129/53 SbNU 623), náleží sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), náleží sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), náleží sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), náleží sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371), náleží sp. zn. I. ÚS 3184/07 ze dne 17. 4. 2008 (N 71/49 SbNU 61), náleží sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Obdobnou náročnost je přitom třeba klást i na odůvodnění rozhodnutí státního zástupce, pokud zákonodárce tomuto orgánu svěřil pravomoc rozhodovat o zásazích do základních práv a svobod a o rozsahu těchto zásahů. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny totiž dopadá nejen na řízení před obecnými soudy, ale též na řízení před „jinými orgány“ ve stanovených případech, kdy se jednotlivec domáhá svého práva. Zajištění peněžních prostředků přitom bez jakýchkoli pochybností představuje zásah do substantivního základního práva, konkrétně práva vlastnického, chráněného čl. 11 Listiny. Pro rozhodování o tomto zásahu ve fázi přípravného řízení trestního zákonodárce určil státního zástupce (výjimečně policejní orgán). I tento orgán tak musí být vázán čl. 36 Listiny a z něj vyplývajícími základními požadavky na kvalitu odůvodnění jeho rozhodnutí. Zcela nedostatečné či vůbec absentující odůvodnění rozhodnutí o zajištění, resp. omezení zajištění peněžních prostředků by mohlo představovat až svévoli, zprostředkovaně zasahující do samotného substantivního práva dotčeného jednotlivce.

16. Pokud se pak jedná o vlastní problematiku zajištění peněžních prostředků, Ústavní soud považuje za vhodné připomenout své závěry, které již vyslovil ve své rozhodovací praxi. V náleží sp. zn. I. ÚS 2485/13 ze dne 2. 12. 2013 (N 206/71 SbNU 429) Ústavní soud vyložil (body 48–49), že „peněžní prostředky na účtu u banky, zajišťované podle § 79a trestního řádu, představují majetek ve smyslu článku 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen ‚Protokol‘), resp. podle čl. 11 Listiny, a zajištění samotné je opatření zasahujícím do základního práva na pokojné užívání majetku. Jedná se ovšem o prostředek pouze dočasný, svou povahou zatímní a zajišťovací, nepředstavující konečné rozhodnutí ve věci ... Z preventivní povahy zajišťovacích institutů

přirozeně vyplývá, že se pohybují vždy v rovině pravděpodobnosti, a nikoli jistoty ohledně budoucích následků, jež se snaží předvídat. Závěr, že zajištěný majetek má uvedené určení, tedy nemusí být plně hodnověrný a není ani konečný, přičemž může být dalším šetřením vyvrácen (srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, str. 600, bod 6“).

17. Ze zásady subsidiarity přezkumu Ústavního soudu plyne, že jsou to v první řadě orgány činné v trestním řízení, jejichž úkolem je posuzovat oprávněnost použití zajišťovacích nástrojů v trestním řízení. Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat do takto vymezené pravomoci orgánů činných v trestním řízení, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to i v případě, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor.

18. V citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 2485/13 Ústavní soud též uvedl základní kritéria pro posouzení ústavní konformity zásahu do vlastnických práv jednotlivce použitím dočasných majetkových zajišťovacích institutů: „rozhodnutí musí mít zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), musí být vydáno příslušným orgánem (čl. 2 odst. 2, čl. 38 odst. 1 Listiny) a nemůže být projevem svévole (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny), což znamená, že vyvozené závěry o naplnění podmínek uvedených v příslušných ustanoveních trestního řádu nemohou být ve zcela zřejmém nesouladu se zjištěnými skutkovými okolnostmi, jež jsou orgánům činným v trestním řízení k dispozici“ (bod 52). Dále je třeba přistoupit k přezkumu proporcionality napadeného zajišťovacího nástroje, tedy k posouzení „zda není zřejmý nepoměr mezi závažností prověřované trestné činnosti a rozsahem zajištění ve vztahu k možnostem stěžovatele jako podnikatele dále vykonávat činnosti, jež s tímto podnikáním souvisí“ (bod 56 citovaného nálezu).

19. Na rozdíl od zajišťovacího institutu spočívajícího v omezení osobní svobody obviněného, kde má soud fakticky jenom dvě možnosti rozhodnutí – buď vzít obviněného do vazby, resp. jej tam ponechat, nebo ho pustit na svobodu (byť i s použitím institutů nahrazujících vazbu), umožňuje trestní řád orgánům činným v trestním řízení při použití institutu zajištění peněžitého majetku jistou flexibilitu co do rozsahu prováděného zajištění, který lze měnit i v průběhu trvání zajištění. Zejména lze s předchozím souhlasem předsedy senátu a v přípravném řízení státního zástupce umožnit majiteli účtu se zajištěnými peněžními prostředky do jisté míry nakládat (srov. § 79a odst. 2 trestního řádu), což by mělo v případech děletrvajících zajištění vést k umožnění odůvodněných dispozic, ovšem pod dohledem rozhodujícího orgánu činného v trestním řízení, které by dostaly oprávněným soukromým majetkovým zájmům jednotlivce. V takovém přístupu se projevuje respekt k širěji vnímanému principu presumpce nevinny, což je

zejména důležité v situacích, kdy se zajišťuje majetek osoby odlišné od osoby trestně stíhané. Postup orgánů činných v trestním řízení ohledně umožňování určitých dispozic se zajištěnými peněžními prostředky pak nepochybně bude mít dopad na celkové hodnocení přiměřenosti použití tohoto zajišťovacího institutu.

20. Je ovšem zřejmé, že mohou nastat situace, kdy stíhaná nebo třetí osoba pod hrozbou trestního stíhání nebo zajištění majetku v trestním řízení provede zastírací majetkové dispozice tak, aby případné zajištění dopadlo na co nejmenší majetek, který byl určen ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byl užít nebo je výnosem z trestné činnosti, čímž se může uměle vytvořit dojem, že zajištění se vztahuje na veškerý majetek zasažené osoby nebo alespoň na jeho podstatnou část. V takové situaci jistě nebude vhodné, aby vůči zasažené osobě byly uplatněny zmírňovací prostředky podle § 79a odst. 2 trestního řádu. Nicméně je povinností orgánu rozhodujícího o zajištění se s takovými relevantními okolnostmi a skutečnostmi řádně vypořádat v odůvodnění rozhodnutí, jímž je odepřen souhlas s konkrétními dispozicemi se zajištěným majetkem.

21. Ze subsidiární a fakultativní povahy zajišťovacího institutu vyplývá, že v případě déletrvajících zajištění peněžních prostředků, u kterých existuje důvodné podezření, že byly určeny ke spáchání trestného činu nebo k jeho spáchání byly užity nebo jsou výnosem z trestné činnosti, orgán rozhodující o zajištění musí vedle sledování veřejného zájmu na odhalení trestné činnosti a potrestání jejího pachatele, jakož i na minimalizaci negativních dopadů v majetkové sféře třetích osob (s čímž souvisí též zájem na případné reparaci pro poškozené trestnou činností) s plynutím času stále více dbát na ochranu ústavně chráněných a oprávněných zájmů soukromé osoby zasažené zajištěním majetku na nerušeném užívání vlastnictví a na podnikání. Při hledání proporce mezi veřejnými a soukromými zájmy musí orgán rozhodující o zajištění pečlivě zvažovat, ke kterým konkrétním platbám a v jaké konkrétní výši je o jeho souhlas žádáno, a své rozhodnutí o udělení či odepření souhlasu musí řádně odůvodnit, a to i s ohledem na délku trvání zajištění a rozsah zajištěného majetku vůči majetku a závazkům zasažené osoby.

22. Konečně v rámci obecných úvah vztahujících se k problematice projednávaného případu se Ústavní soud musel zabývat rovněž ústavně-právním rozměrem otázky vázanosti státních zástupců výkladovými stanovisky Nejvyššího státního zastupitelství, kterážto byla nastolena v argumentaci stěžovatelky i vrchního státního zastupitelství. Zde je předně nutné poukázat na jistou nesrovnalost v argumentaci stěžovatelky a vrchního státního zastupitelství, pokud jde o otázku, čeho by se ona vázanost měla týkat. Stěžovatelka totiž poukazuje zejména na interpretaci § 79a odst. 3 trestního řádu ve výkladovém stanovisku Nejvyššího státního zastu-

pitelství č. 2/1998 (Výkls 2/1998, dostupné v ASPI, č. LIT23086CZ), které explicitní důvod pro omezení nebo zrušení zajištění spočívající v tom, že pro trestní řízení zajištění již není potřeba, rozšiřuje s ohledem na kontext uvedení ustanovení o důvod spočívající v existenci nákladů nastalých po tom, co byly peněžní prostředky zajištěny. Interpretace trestního řádu protichůdná výkladovému stanovisku pak logicky umožňuje státnímu zástupci zajištění omezit nebo zrušit, jenom když ho již není pro účely trestního řízení potřeba. Právě k této interpretaci se přitom bez hlubšího zdůvodnění přiklonil státní zástupce vrchního státního zastupitelství v ústavní stížnosti napadeném usnesení. Naopak ve vyjádření vrchního státního zastupitelství k ústavní stížnosti je primárně řešena otázka aplikační vázanosti, tedy zdali je § 79a odst. 3 trestního řádu ustanovením obligatorním, příkazujícím zajištění omezit nebo zrušit v jím předpokládaných případech, nebo je posuzování existence podmínek pro zrušení nebo omezení zajištění v diskreční pravomoci státního zástupce. Podle vrchního státního zastupitelství pak je ponecháno „zcela na úvaze státního zástupce, zda podmínky pro omezení, příp. zrušení zajištění shledá či nikoliv“.

23. Ústavní soud při řešení nastolené otázky bere v úvahu doktrinární názor, dle kterého sice výkladová stanoviska nepůsobí ex lege závazně, precedenční silou, ovšem v kontextu posílené působnosti nejvyššího státního zástupce novelou trestního řádu účinnou od 1. ledna 2002 mají vyšší význam než jako pouhý nezávazný právní výklad (viz Fenyk, J. Veřejná žaloba. Díl druhý. Praha : Institut Ministerstva spravedlnosti ČR pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2002, s. 229). Z této normativní konstrukce je pak možné vyvodit závěr, že by výkladová stanoviska nestanovují povinnost řídit se v nich podaným výkladem trestního řádu, postup státního zástupce na základě vlastního protichůdného výkladu by měl být podepřen odůvodněním pro účely jeho přezkoumatelnosti.

24. Ústavnímu soudu nicméně při posuzování ústavní stížnosti nenáleží vykládat zákonné nebo podzákonné právní předpisy či výkladová stanoviska a jiné interní instrukce, resp. jejich výklad hodnotit, pokud jejich aplikací nedochází k porušení základních práv stěžovatele garantovaných ústavním pořádkem České republiky. K diskrečním pravomocem státního zástupce při výkonu dozoru v trestním řízení tak Ústavní soud uvádí, že tyto neumožňují rozhodování svévolné, neodůvodněné, a tedy nepřezkoumatelné. Naopak každé rozhodnutí založené na úvaze státního zástupce musí respektovat zásadu rovnosti před zákonem, ze které též vyplývá požadavek postupovat obdobně v obdobných situacích a neodchylovat se od předvídatelných postupů – zejména pokud jde o zásah do soukromé sféry jedince – bez uvedení důvodů pro takové rozhodnutí.

B. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

25. Ústavní soud posoudil ústavní stížnost stěžovatelky a spisový materiál ve světle právě uvedených ústavněprávních výkladů týkajících se procesního institutu zajištění peněžních prostředků dle § 79a trestního řádu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Napadenými rozhodnutími Vrchního státního zastupitelství v Praze a Vrchního soudu v Praze bylo nepřiměřeným způsobem zasaženo do ústavního práva stěžovatelky na spravedlivý proces při rozhodování o rozsahu zásahu státu do jejího majetku.

26. Peněžní prostředky byly stěžovatelce zajištěny usnesením policejního orgánu ze dne 28. 12. 2011 v souvislosti s probíhajícím trestním řízením ve věci třetí osoby, stíhané pro trestné činy podplácení podle § 161 odst. 1 a odst. 2 písm. a) trestního zákona, podplacení podle § 332 odst. 1 a odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, pletich při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a odst. 1 a odst. 2 písm. a) a b) trestního zákona ve formě organizátorství podle § 10 odst. 1 písm. a) trestního zákona a porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 odst. 1 a 3 trestního zákona ve formě organizátorství podle § 10 odst. 1 písm. a) trestního zákona.

27. Jak již bylo uvedeno výše, zajištění peněžních prostředků musí trvat jen po nezbytně nutnou dobu, kdy je to vzhledem k dosažení účelu trestního řízení nutné. Na rozdíl od zajišťovacího institutu vazby (viz § 72a trestního řádu) zákon nestanovuje lhůty pro celkové možné trvání zajištění majetku v přípravném řízení a řízení před soudem, což je ostatně s ohledem na rozmanitost situací, v nichž bude nutno tohoto nástroje užít, pochopitelné. O to víc je při posuzování přiměřenosti užití nástroje zajištění peněžních prostředků namísto požadavek zohlednění rozsahu, způsobu a délky trvání zajištění s ohledem na specifika stíhané trestní věci. Úvaha o těchto otázkách se musí objevit též v rádném odůvodnění konkrétního rozhodnutí o zajištění či jeho omezení.

28. V posuzovaném případě byly stěžovatelce dle jejího tvrzení od vydání napadeného rozhodnutí zajištěny veškeré peněžní prostředky, včetně všech došlých plateb po datu zajištění, čímž v době podání ústavní stížnosti mělo dojít k situaci, že po dobu 23 měsíců stěžovatelka neměla vlastní zdroje k plnění smluvních povinností a hrazení zákonných plateb a provozních nákladů. Ze spisového materiálu vyplývá, že během předmětného trestního stíhání od roku 2012 do roku 2013 na základě žádosti stěžovatelky o uvolnění zajištěných prostředků na platby záloh na daň z příjmu právnické osoby státní zástupkyně zajistila součinnost s Finančním úřadem pro Prahu 2 a po ověření správnosti údajů uvedených v žádosti udělovala v souladu s ustanovením § 79a odst. 2 trestního řádu souhlas k úhradě pohledávek Finančního úřadu pro Prahu 2 ze zajištěného bankovního účtu

stěžovatelky. Naopak v nyní posuzovaném případě nečekaně, bez jakéhokoliv odůvodnění změny rozhodovací praxe státního zástupce vrchního státního zastupitelství žádosti stěžovatelky o uvolnění zajištěných prostředků na platbu daně nevyhověl.

29. Již tato skutečnost eroduje výklad státního zástupce učiněný v ústavní stížnosti napadeném usnesení a dovozující nedůvodnost omezení zajištění stěžovatelčiných peněžních prostředků. Rozhodnutí státního zástupce tak neobstojí při ústavněprávním přezkumu již právě z důvodu absence zdůvodnění odklonu od předchozího postupu ve stejné trestní věci, který byl nadto plně v souladu s povinností vzít v potaz i ochranu ústavně chráněných a oprávněných zájmů soukromé osoby zasažené zajištěním majetku na nerušeném užívání vlastnictví a na podnikání. Mimoto ovšem odůvodnění napadeného usnesení státního zástupce (jakož i vrchního soudu) postrádá též další nezbytné úvahy o rozsahu zajištění, a to i s ohledem na délku jeho trvání. Státní zástupce toliko konstatoval nedůvodnost podaných žádostí o omezení zajištění; s tím, že z dosavadního průběhu vyšetřování nevyplývá, že by již bylo dosaženo předpokládaného účelu zajištění, a že sama skutečnost, že stěžovatelka má hradit závazky různého druhu, nemůže být důvodem pro omezení zajištění peněžních prostředků. Vrchní soud pak k tomu jen doplnil, že zájem na dosažení účelu zajištění je v dané fázi řízení silnější než možný zájem stěžovatelky na úhradě jejích závazků označených v předmětných žádostech. Za této situace nelze než uzavřít, že státní zástupce ani vrchní soud nedostáli požadavkům kladeným na odůvodnění jejich rozhodnutí zasahujících do ústavně chráněného vlastnického práva stěžovatelky, zejména se nevypořádali se specifiky stíhané trestní věci a zajištění stěžovatelčiných prostředků, a to i s ohledem na jeho délku a na skutečnost, že v předešlých případech, nikoliv neobdobných, již omezení zajištění pro konkrétní platby bylo státní zástupkyní odsouhlaseno.

30. Ústavní soud tak shrnuje, že nedostatečným, ba arbitrárním vypořádáním se s žádostmi stěžovatelky o omezení zajištění jejích peněžních prostředků vrchní státní zastupitelství a vrchní soud porušily její ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. Za takové skutkové konstelace, jako je dána v posuzovaném případě, je stěžovatelka napadenými rozhodnutími Vrchního státního zastupitelství v Praze a Vrchního soudu v Praze nucena bez náležitého odůvodnění snést břemeno, které jí dle jejího vyjádření nejenom znemožňuje hospodářskou činnost, což by bylo do určité časové doby s ohledem na význam zájmu na vyšetření stíhané trestné činnosti plně ospravedlnitelné, ale v současné době jí s ohledem na rozsah zajištění, délku jeho trvání i hrozící sankce za neplacení daně může vystavit až nebezpečí faktické likvidace.

31. Ústavní soud zdůrazňuje, že neposuzoval samotnou oprávněnost ani odůvodněnost rozhodnutí o zajištění peněžních prostředků na účtu stěžovatelky ze dne 28. 12. 2011, ani podstatu trvání celého zajištění peněžních prostředků stěžovatelky a na půdorysu předložené ústavní stížnosti nedochází ani k obecnému závěru o nepoměru mezi veřejným zájmem na potírání trestné činnosti a soukromým zájmem stěžovatelky na užívání vlastnictví. V posuzovaném případě ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutím, jimiž orgány veřejné moci rozhodovaly o žádosti stěžovatelky o omezení zajištění a jež byla vydána, aniž by vůbec orgány veřejné moci zvažovaly a zdůvodnily zásah do práv stěžovatelky a případné další majetkové škody, které by jí jejich rozhodnutím mohly vzniknout. Při takové absenci řádného odůvodnění napadených rozhodnutí Ústavní soud nemohl ani bez dalšího zhodnotit samotný výsledek napadených rozhodnutí – ten je možno posoudit, jen je-li podložen náležitým odůvodněním, což se v projednávaném případě nestalo. Ústavní soud se proto nezabýval tím, v jaké výši a za jakým účelem stěžovatelka požadovala peněžní prostředky uvolnit, neboť s ohledem na principy subsidiarity a minimalizace zásahů Ústavního soudu musí tuto úvahu nejprve provést a řádně odůvodnit příslušný státní zástupce a obecný soud.

32. S ohledem na vše výše uvedené tedy Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými usneseními Vrchního soudu v Praze a Vrchního státního zastupitelství v Praze bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny, a nepřímo tak bylo zasazeno i do jejího práva vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 64

K posuzování dobré víry ve správnost údajů v katastru nemovitostí

V projednávané věci obecné soudy postupovaly protiústavně tím, že stěžovatelce neposkytly ochranu jejího vlastnického práva se zřetelem na její dobrou víru (stejně tak jako na dobrou víru jejich právních předchůdců, jež v době rozhodné pro uplatnění restitučního nároku existovala), čímž porušily její základní právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že existenci dobré víry a z ní vyplývající přesvědčení o existenci vlastnického práva je nutno zvážit nejen v případě koncového nabyvatele, ale tím spíše u původního vlastníka zapsaného v katastru nemovitostí, jehož vlastnictví mu bylo soudy s odkazem na nedůsledné využití restitučních předpisů upřeno. Pokud obecné soudy takto postupovaly, zasáhly současně do práva stěžovatelky na ochranu vlastnictví zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, když založily svá rozhodnutí na formalistickém výkladu restitučních předpisů. Se zřetelem na vývoj věci a na její podstatu nelze přehlédnout základ sporu spočívající v minulém nedemokratickém režimu; právě tato okolnost posunuje případ do poněkud jiné roviny, než ve které by se nacházel v klasickém sporu soukromoprávním. Zde Ústavní soud připomíná, že již mnohokrát konstatoval, že k restitučním nárokům je třeba přistupovat zvlášť citlivě, aby v soudním řízení nedocházelo k dalším křivdám.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Ivany Janů – ze dne 22. dubna 2014 sp. zn. I. ÚS 2299/13 ve věci ústavní stížnosti obce Vranovice, se sídlem Školní 1, Vranovice, zastoupené JUDr. Radkem Machem, advokátem, se sídlem Mendlovo náměstí 470/2a, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2010 č. j. 12 Cm 50/2007-95 a proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 11. 2011 č. j. 6 Cm 106/2010-143, jimiž bylo rozhodnuto o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby o vyloučení sporné nemovitosti ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013 č. j. 29 Cdo 642/2012-170, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, za účasti Krajského soudu v Brně, Vrchního soudu v Olomouci a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a JUDr. Vojtěšky Burešové, správce konkursní podstaty úpadce Agrodružstvo Vranovice

– v likvidaci, IČO 00134651, se sídlem ve Vranovicích, zastoupené Mgr. Vlastimilem Šiple, advokátem, se sídlem v Brně, Moravské náměstí 690/15, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2010 č. j. 12 Cm 50/2007-95, usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 11. 2011 č. j. 6 Cm 106/2010-143 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013 č. j. 29 Cdo 642/2012-170 došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zaručujícího právo každého domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, a v důsledku toho i k porušení čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zakotvujícího právo vlastnit majetek.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2010 č. j. 12 Cm 50/2007-95, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 11. 2011 č. j. 6 Cm 106/2010-143 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013 č. j. 29 Cdo 642/2012-170 se ruší.

Odůvodnění

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 26. 7. 2013, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť jimi bylo porušeno její právo na ochranu vlastnictví zaručené čl. 11 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že nabyla nemovitost – budovu č. p. X na pozemku parc. č. st. Y zapsanou na LV č. XX u Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj, Katastrální pracoviště Brno-venkov, katastrální území Vranovice nad Svatkou, obec Vranovice, (dále jen „sporná nemovitost“, „předmětná nemovitost“ nebo „nemovitost“) na základě kupní smlouvy ze dne 15. dubna 1996 od pana Zdeňka Koštuříka a paní Vlasty Koštuříkové, kteří ji nabyli kupní smlouvou ze dne 30. 7. 1992 od předchozí majitelky, paní Marie Hrozínkové. Vlastnické právo paní Marie Hrozínkové bylo odvozeno z dohody o vydání nemovitosti ze dne 6. 2. 1992, v níž figurovalo jako vydávající Agrodružstvo Vranovice. Vlastnické právo stěžovatelky počalo být sporné v roce 2000, kdy se vedlejší účastník domáhal žalobou podanou u Okresního soudu v Břeclavi určení, že je vlastníkem předmětné nemovitosti. Žaloba vedlejšího účastníka byla zamítnuta s odůvodněním, že správce konkursní podstaty nemá naléhavý právní zájem na určení

vlastnického práva k nemovitostem úpadce. Poté zahrnul správce konkursní podstaty nemovitost do konkursní podstaty úpadce. Stěžovatelka za těchto okolností iniciovala řízení o vyloučení předmětné nemovitosti z konkursní podstaty úpadce, její žaloba však byla zamítnuta.

3. Stěžovatelka zdůrazňuje, že nabyla vlastnické právo k nemovitosti od fyzických osob, jejichž vlastnické právo bylo zapsáno v katastru nemovitostí. Stěžovatelka v této souvislosti poukazuje na ustálenou judikaturu Ústavního soudu, např. na nálezy sp. zn. I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009 (N 35/52 SbNU 359) a sp. zn. Pl. ÚS 75/04 ze dne 13. 6. 2006 (N 119/41 SbNU 485; 452/2006 Sb.), z nichž vyplývá ochrana dobré víry nabyvatele. Obecné soudy se však otázkou dobré víry v nabytí práva třetí osoby nezabývaly ani nevzaly v potaz relevantní judikaturu Ústavního soudu. Stěžovatelka namítá, že v pořadí již druhému nabyvateli nelze dávat k tíži následné odpadnutí právního důvodu, na jehož bázi nabyli vlastnické právo k nemovitosti právní předchůdci vlastníka. Meritem ústavní stížnosti se tak stává řešení otázky, zda lze po stěžovatelce spravedlivě požadovat, aby poté, co nabyla vlastnické právo k nemovitosti v důvěře v zápis do katastru nemovitostí, mohla po několika letech být tohoto práva bez dalšího zbavena. Stěžovatelka přitom zastává názor Ústavního soudu vyjádřený v jeho nálezu sp. zn. Pl. ÚS 78/06 ze dne 16. 10. 2007 (N 162/47 SbNU 145; 307/2007 Sb.), dle něhož pakliže vztah mezi smluvními stranami, včetně odstoupení od smlouvy, zanikl, je možné, aby se důsledky zániku projevíly pouze mezi těmito účastníky. Stěžovatelka taktéž argumentuje zásadou materiální publicity katastru nemovitostí a v této souvislosti poukazuje na nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 5. 2011 sp. zn. II. ÚS 165/11 (N 88/61 SbNU 359) a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. 28 Cdo 3322/2010 a 28 Cdo 3324/2010. Závěrem stěžovatelka konstatuje, že zhodnotila budovu částkou 3 307 958 Kč, vloženou investici přitom nelze vymáhat po jejích právních předchůdcích.

4. Podle § 42 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud Krajskému soudu v Brně, Vrchnímu soudu v Olomouci a Nejvyššímu soudu, aby se vyjádřily k ústavní stížnosti.

5. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření k ústavní stížnosti setrval na svém právním posouzení věci vyjádřeném v napadeném rozsudku, současně respektuje stanoviska odvolacího a dovolacího soudu.

6. Vrchní soud v Olomouci považuje podanou ústavní stížnost za nedůvodnou, neboť má za to, že nedošlo napadenými rozhodnutími k porušení práv stěžovatelky dle čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod. K jednotlivým námitkám Vrchní soud v Olomouci odkazuje na odůvodnění svého usnesení, v němž vyložil důvody, které ho vedly k potvrzení napadeného rozsudku Krajského soudu v Brně. Vrchní soud se zabýval posouzením předpokladů, za nichž může soud vyhovět žalobě o vyloučení věci,

práva nebo jiné majetkové hodnoty ze soupisu majetku konkursní podstaty. V návaznosti na odvolací námitky stěžovatelky dokazování částečně zapakoval i doplnil, zjištění z provedených důkazů a shrnutí skutkového stavu věci je obsaženo v odůvodnění rozsudku na straně 6 v posledním odstavci až na straně 8 ve druhém odstavci. Vrchní soud v Olomouci se také zabýval otázkou vztahu předpisů restituční povahy a ustanovení občanského zákoníku a občanského soudního řádu a uzavřel, že právní předchůdkyně stěžovatelky Marie Hrozínková jako oprávněná osoba ve smyslu § 4 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, měla uplatnit svůj nárok u pozemkového úřadu a současně vyzvat povinnou osobu k vydání nemovitosti. V dané věci však k přechodu vlastnického práva k nemovitostem nedošlo, proto dospěl odvolací soud shodně se soudem prvního stupně k závěru, že dohodu o vydání nemovitosti ze dne 6. 2. 1992 nepřešlo vlastnické právo ke sporným nemovitostem na Marii Hrozínkovou. Dále přisvědčil soudu prvního stupně v jeho závěru, že jmenovaná vlastnické právo ke sporné nemovitosti nevydržela, a rovněž i v tom, že nemohla jako nevlastník platně převést spornou nemovitost na další nabyvatele. Přestože se žádný z účastníků nedovolal vydržení vlastnického práva, zabýval se vrchní soud otázkou vydržení vlastnického práva ke sporné nemovitosti ze strany stěžovatelky a dospěl k závěru, že stěžovatelka nenaplnila podmínky předpokládané § 134 odst. 1 občanského zákoníku. Na rozdíl od stěžovatelky je tedy Vrchní soud v Olomouci toho názoru, že ve svém rozsudku poskytl nezaujatý výklad a své úvahy náležitě odůvodnil.

7. Nejvyšší soud upozornil, že odvolací soud rozhodl v souladu se závěry rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009 sp. zn. 31 Odo 1424/2006, za této situace neměl Nejvyšší soud možnost rozhodnout jinak, nehodlal-li se od závěrů rozhodnutí velkého senátu odchýlit, k čemuž jednak neshledal důvod, jednak mu v tom bránila úprava obsažená v ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), (rozhodnutím tříčlenného senátu korigovat právní závěry formulované v rozhodnutí velkého senátu nelze). Současně Nejvyšší soud poukazuje na skutečnost, že přezkoumání Ústavním soudem je omezen na zjištění, zda rozhodnutí Nejvyššího soudu nevykazuje rysy protiústavnosti. Ústavním soudem judikované rysy protiústavnosti však napadené rozhodnutí nevykazuje, proto Nejvyšší soud navrhuje, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

8. Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti namítá, že stěžovatelka nemohla být v dobré víře, že je nezpochybnitelným vlastníkem předmětné nemovitosti, když nemovitost zakoupila v době, kdy byl prokazatelně o vlastnictví budovy veden již 3 roky soudní spor, jehož existence

byla zachycena jednak poznámkou v katastru nemovitostí, jednak se jednalo o skutečnost známou i široké veřejnosti obce. Stěžovatelka realizovala koupi nemovitosti v roce 1996, kdy již byl podán návrh na prohlášení konkursu na majetek Agrodružstva Vranovice – v likvidaci. Obec Vranovice zakoupila nemovitost s neúměrně vysokým rizikem a taktéž investovala s tímto vysokým rizikem případné budoucí ztráty. Vedlejší účastník má za to, že se obecné soudy zabývaly všemi jejími námitkami včetně námitky vydržení i principu dobré víry. Rozhodnutí Ústavního soudu, zabývající se možností uplatnění principu materiální publicity tak, jak je má na mysli nová právní úprava občanského zákoníku, ve vztahu k zásadě dobré víry upravené k dnešnímu dni, neopomíjí zdůraznit, že v každém konkrétním případě je nutno mít na paměti obecný princip spravedlnosti a není možno akceptovat znevýhodněné postavení skutečného nositele práva před ochranou dobré víry. Vedlejší účastník zdůrazňuje, že ze strany správně konkursní podstaty bylo v mezích zákona postupováno vždy velmi ohleduplně, aby nebyla obcí způsobena ještě větší újma, neboť nemovitost byla využívána jako školní zařízení. Od zápisu nemovitosti do konkursní podstaty do pravomocného ukončení excindační žaloby byla nemovitost dána do užívání stěžovatelky bezplatně, poté byla zahájena jednání o možné prodeji nemovitosti obci za velmi přijatelných podmínek – kupní cena činila 2 200 000 Kč. Na základě kupní smlouvy uzavřené dne 7. 11. 2012 se stala se obec Vranovice vlastnící předmětné nemovitosti. Převodem nemovitosti do vlastnictví stěžovatelky došlo k ukončení letitých sporů o vlastnictví předmětné nemovitosti.

9. Ústavní soud zaslal výše uvedené vyjádření stěžovatelce, aby se k němu mohla vyjádřit, ta však této možnosti nevyužila.

10. Z obsahu spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 12Cm 50/2007, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti.

11. Rozsudkem ze dne 29. 6. 2010 č. j. 12Cm 50/2007-95 Krajský soud v Brně zamítl žalobu o vyloučení sporné nemovitosti ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce (Agrodružstva Vranovice – v likvidaci). Krajský soud v Brně vycházel ze skutečnosti, že dohoda o vydání předmětné nemovitosti uzavřená mezi Marií Hrozínkovou a Agrodružstvem Vranovice je neplatná, neboť Marie Hrozínková k předmětné nemovitosti nikdy neuplatnila restituční nároky, a jednání subjektů uzavírajících tuto dohodu, navíc neschválenou podle § 9 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, tedy nemohlo být podřazeno pod jednání v souladu s tímto zákonem. Krajský soud v Brně taktéž upozornil, že původní nemovitost patřící paní Hrozínkové byla zcela zlikvidována a na jejím místě byla postavena nemovitost zcela nová, je tedy nepochopitelné, proč Agrodružstvo Vranovice přistoupiло k vydání nemovitosti a spokojilo se pouze s částkou 850 000 Kč zaplacenou paní

Hrozínkovou jako zhodnocení. Soud připustil, že Marie Hrozínková byla skutečně zapsána v katastru nemovitostí jako vlastníka JZD 1. Máj Vranovice mělo pouze právo užívání budovy, dle jeho názoru se však jednalo „zřejmě o opomenutí uskutečnění právních kroků, které měly následovat poté, kdy JZD počalo v proluce po zdemolované stavbě stavět ...“. Krajský soud tedy dospěl k závěru, že Marie Hrozínková nebyla vlastníkem předmětné nemovitosti, a proto je neplatná taktéž kupní smlouva uzavřená mezi Marií Hrozínkovou a manžely Koštuříkovými, od nichž pak nemohla nabýt vlastnictví ani stěžovatelka.

12. Proti tomuto rozsudku podala dne 4. 10. 2010 stěžovatelka odvolání, o kterém rozhodl Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 2. 11. 2011 č. j. 6 Cm 106/2010-143 tak, že napadené rozhodnutí potvrdil. Odvolací soud konstatoval, že v posuzované věci převzalo sporné nemovitosti JZD 1. Máj Vranovice bez právního důvodu [§ 6 odst. 1 písm. p) zákona č. 229/1991 Sb.], paní Hrozínková se tedy měla domáhat svého nároku k předmětné nemovitosti cestou restitučního řízení. Na tom nemůže nic změnit ani skutečnost, že byla od roku 1958 kontinuálně vedena jako vlastníce předmětných nemovitostí v operátech katastrálního úřadu a že dohoda ze dne 6. 2. 1992 nedošlo k převodu nemovitosti, ale pouze k jejímu faktickému předání paní Hrozínkové zpět do užívání. Odvolací soud dovodil, že paní Hrozínková dostatečně nedbala svých práv, když „bez přiměřených důvodů spoléhala na to, že k zániku jejího vlastnického práva nedošlo, a není proto třeba žádat o jeho obnovení podle restitučních předpisů“. Dohodou o vydání nemovitosti ze dne 6. 2. 1992 nepřešlo vlastnické právo ke sporné nemovitosti na Marii Hrozínkovou, následně uzavřené kupní smlouvy jsou proto neplatnými právními úkony. Odvolací soud uzavřel, že stěžovatelka nemohla vlastnické právo k předmětné nemovitosti ani vydržet, neboť nemohla být od roku 1996 jako držitel po dobu 10 let v dobré víře, že jí nemovitost patří.

13. Rozsudek odvolacího soudu napadla stěžovatelka dovoláním, které bylo ústavní stížností napadeným usnesením Nejvyššího soudu jako nepřipustné odmítnuto.

14. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené

v ústavních zákonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

15. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s opuštěním od ústního jednání.

16. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného soudního spisu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť shledal opodstatněnou zejména námitku stěžovatelky týkající se tvrzené existence její dobré víry jakožto nabyvatelky předmětných nemovitostí.

17. Ústavní soud se obdobnou problematikou již zabýval, a to např. v nálezech sp. zn. I. ÚS 3061/11 ze dne 13. 8. 2012 (N 138/66 SbNU 123), sp. zn. II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011 (viz výše), sp. zn. I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009 (viz výše) a sp. zn. IV. ÚS 4905/12 ze dne 10. 6. 2013 (N 105/69 SbNU 719) (dostupných stejně jako další citovaná rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>). V nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 je podrobně vyjádřen zásadní právní význam institutu dobré víry a zároveň, na základě zde citovaných dalších nálezů Ústavního soudu, i zásadní přístup Ústavního soudu k této problematice se závěrem, že je nutno respektovat celý koncept právní jistoty a ochrany nabytých práv, tedy těch, která byla nabyta v dobré víře, kdy dobrá víra vystupuje jako korektiv obecně platný pro občanské právo. Ústavní soud se v citovaném nálezu (na jehož úplné znění Ústavní soud pro stručnost odkazuje) dále zabýval i velmi problematickou, a i pro danou věc zásadní otázkou právní úpravy katastru nemovitostí s ohledem na neodůvodněná rizika, kterým jsou právní subjekty jednající s důvěrou ve správnost zápisu vystaveny.

18. Ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009 v této souvislosti Ústavní soud uvedl, že „vlastnické právo dalších nabyvatelů, pokud své právo nabylí v dobré víře, požívá ochrany a nezaniká, což je v souladu s čl. 11 Listiny a s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv. Interpretace opačná, podle níž dodatečným odpadnutím právního důvodu, na základě kterého nabyl vlastnictví kterýkoliv z právních předchůdců vlastníka, tento vlastník pozbývá vlastnické právo, ač mu čl. 11 Listiny a ustanovení § 123 občanského zákoníku poskytují ochranu, narušuje celý koncept právní jistoty a ochrany nabytých práv. To platí pochopitelně jen u těch práv, která byla nabyta v dobré víře, kdy dobrá víra vystupuje jako korektiv obecně platný pro občanské právo“.

19. V nyní projednávané věci se obecné soudy otázkou dobré víry na straně stěžovatelky v podstatě vůbec nezabývaly, když hodnotily pouze

dobrou víru paní Marie Hrozínkové z pohledu otázky vydržení předmětné nemovitosti, odvolací soud se pak zabýval otázkou dobré víry ve vztahu k vydržení předmětné nemovitosti stěžovatelkou. Tímto postupem obecných soudů, které nevážily možnost působení dobré víry stěžovatelky ve smyslu shora citovaných nálezů Ústavního soudu a nehodnotily naplnění podmínek existence dobré víry stěžovatelky s ohledem na všechny okolnosti případu, došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces a na ochranu majetku, neboť nebyl respektován Ústavním soudem dlouhodobě judikovaný závěr, že vztah mezi smluvními stranami nemůže mít vliv na řádně nabyté vlastnické právo třetích osob. Je také třeba zdůraznit, že v dané věci byla stěžovatelka v řadě převodů předmětných nemovitostí až druhým nabyvatelem.

20. Ve shora citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 ze dne 11. 5. 2011 Ústavní soud konstatoval, že i přes skutečnost, že závěry vyplývající z nálezu sp. zn. I. ÚS 143/07 ze dne 25. 2. 2009 byly podrobeny kritice Nejvyšším soudem (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2009 č. j. 31 Odo 1424/2006), není rozhodovací praxe Ústavního soudu v rozporu s právní úpravou, která je typická pro vyspělé demokratické země, v jejichž právní úpravě princip právní jistoty, ochrany vlastnického práva a práv nabytých v dobré víře vede k tomu, že je obvykle poskytována ochrana nabyvateli vlastnického práva (např. v Německu, Holandsku nebo Rakousku).

21. Vzhledem k tomu, že ve věci stěžovatelky Krajský soud v Brně ani Vrchní soud v Olomouci otázku dobré víry stěžovatelky při nabytí předmětné nemovitosti vůbec nezkoumaly, v souvislosti se skutečností, zda se jednalo o nabytí vlastnického práva od nevlastníka, podléhající dle judikatury Nejvyššího soudu jinému režimu než případy odstoupení od smlouvy, nemůže se touto otázkou (ve světle své dosavadní judikatury) zabývat ani Ústavní soud, a zmíněný deficit tak může promítnout pouze do roviny nedostatečného odůvodnění napadených rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně. Na výše uvedeném nic nemůže změnit ani závěr dovolacího soudu, že právní posouzení věci, na němž spočívá rozhodnutí odvolacího soudu, plně odpovídá závěrům rozsudku velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2009 sp. zn. 31 Odo 1424/2006, podle nichž se (další) kupující nestává vlastníkem nemovitosti jen na základě toho, že při uzavření (další) kupní smlouvy jednal v dobré víře v zápis do katastru nemovitostí.

22. Jakkoli již shora uvedené nedostatky v odůvodnění napadených rozhodnutí obecných soudů představují ve smyslu judikatury Ústavního soudu zásah do práva stěžovatelky na spravedlivý proces a jsou způsobilé vyvolat kasační zásah Ústavního soudu, přesto považuje Ústavní soud za nutné vyjádřit se taktéž k závěrům obecných soudů o tom, že paní Marie Hrozínková nebyla v okamžiku, kdy prodávala předmětnou nemovitost

manželům Košťurkovým (kteří ji dále prodali stěžovatelce, obci Vranovice), majitelkou této nemovitosti.

23. Ústavní soud již ve své rozhodovací činnosti vícekrát připomněl, že restitučními zákony se demokratická společnost snaží alespoň částečně zmírnit následky minulých majetkových a jiných krivd a stát a jeho orgány jsou povinny postupovat podle restitučního zákona v souladu se zákonnými zájmy osob, jejichž újma má být alespoň částečně kompenzována. Při aplikaci restitučních zákonů není možno postupovat příliš restriktivně, resp. formalisticky, ale naopak je nutno používat je velmi citlivě, vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu a zejména s ohledem na citovaný smysl a účel zákona.

24. Ústavní soud je přesvědčen, že za situace, kdy byly paní Marii Hrozínkové vydány předmětné nemovitosti, ohledně nichž byla zapsána nepřetržitě v katastru nemovitostí jako vlastníka, a to i po dobu, kdy je užívalo bez právního důvodu Agrodrůžstvo Vranovice (případně jeho právní předchůdce), bylo by nelogické a nespravedlivé po ní požadovat, aby se domáhala opětovně vrácení těchto nemovitostí podle § 6 odst. 1 písm. p) zákona č. 229/1991 Sb. Takový postup by byl odůvodněn v situaci, kdy by byla se svým restitučním nárokem odmítnuta, což se v dané věci zjevně nestalo. Předmětné nemovitosti jí totiž byly vráceny Agrodrůžstvem Vranovice na základě dohody o vydání věci ze dne 6. 2. 1992 (založené na č. I. 5 vyžádaného soudního spisu), ve které se výslovně uvádí, že Agrodrůžstvo Vranovice vydává předmětné nemovitosti a paní Marie Hrozínková uhradí náhradu za podstatné zhodnocení vydaných nemovitostí ve výši 853 205,50 Kč. Z tohoto pohledu je závěr obecných soudů, že paní Hrozínková dostatečně nedbala svých práv, když nežádala o „obnovení svého vlastnického práva“ podle restitučních předpisů, důsledkem ryze formalistického výkladu právních norem, který Ústavní soud ve své judikatuře dlouhodobě odmítá. Takový závěr navíc odhlíží od skutečnosti, že to bylo Agrodrůžstvo Vranovice, kdo nedbalo svých práv, když předmětné nemovitosti vydalo, poté je fakticky opustilo a neužívalo, aby se po více než osmi letech, poté, co vstoupilo do likvidace, domáhalo svého tvrzeného vlastnického práva, od jehož výkonu dříve dobrovolně ustoupilo. V této souvislosti Ústavní soud odkazuje na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Žáková proti České republice* ze dne 3. 10. 2013 č. 2000/09, ve kterém Evropský soud pro lidská práva v obdobné věci konstatoval, že „v době, kdy mohla o navrácení parcel požádat, neměla žádný důvod tak učinit, neboť měla v plném vlastnictví minimálně část pozemků, která se nacházela v katastrálním území Třebíč. Taková žádost by byla navíc předem odsouzena k neúspěchu, neboť stěžovatelka byla v dané době jako vlastníka pozemků zapsána v katastru nemovitostí a správní orgány ji jako vlastníka uznaly“. Evropský soud pro lidská práva proto dospěl k závěru, že stěžovatelka jako jednotlivec byla nucena

nést nepřiměřené a nadměrné břemeno, jež nelze odůvodnit legitimním obecným zájmem sledovaným státními orgány.

25. Ochrana sporného vlastnického práva zapsaného v katastru nemovitostí je dána taktéž judikaturou Ústavního soudu, který ve svém nálezu ze dne 20. 10. 2009 sp. zn. I. ÚS 709/09 (N 222/55 SbNU 85) uvedl, že za situace, kdy stěžovatelé měli za to, že jsou vlastníky předmětné nemovitosti, o této skutečnosti rovněž svědčila evidence vlastnických práv v katastru nemovitostí a jako vlastníci se rovněž chovali, nelze na věc aplikovat stanovisko Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.), podle kterého žalobou o určení vlastnického práva nelze obcházet smysl a účel restitučního zákonodárství. Obdobně měl Ústavní soud v navazujících věcech za to, že žalobci byli oprávněni využít k ochraně svého majetku obecnou občanskoprávní žalobu, neboť nemohli v příslušné lhůtě využít restitučních zákonů, a to z toho důvodu, že byli správními orgány uvedeni v omyl mimo jiné tím, že byli v katastru nemovitostí zapsáni jako vlastníci, a že byli v dobré víře přesvědčeni, že daný majetek vlastní [viz nálezy ze dne 29. 12. 2009 sp. zn. IV. ÚS 42/09 (N 260/55 SbNU 509) a ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 3248/10 (N 95/61 SbNU 463)].

26. Ústavní soud uzavírá, že v nyní projednávané věci obecné soudy postupovaly protiústavně tím, že stěžovatelce neposkytly ochranu jejího vlastnického práva se zřetelem na její dobrou víru (stejně tak jako na dobrou víru jejich právních předchůdců, jež v době rozhodné pro uplatnění restitučního nároku existovala), čímž porušily její základní právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že existenci dobré víry a z ní vyplývající přesvědčení o existenci vlastnického práva je nutno zvážit nejen v případě koncového nabyvatele, ale tím spíše u původního vlastníka zapsaného v katastru nemovitostí, jehož vlastnictví mu bylo soudy s odkazem na nedůsledné využití restitučních předpisů upřeno. Pokud obecné soudy takto nepostupovaly, zasáhly současně do práva stěžovatelky na ochranu vlastnictví zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, když založily svá rozhodnutí na formalistickém výkladu restitučních předpisů. Se zřetelem na vývoj věci a na její podstatu nelze přehlédnout základ sporu spočívající v minulém nedemokratickém režimu; právě tato okolnost posunuje případ do poněkud jiné roviny, než ve které by se nacházel v klasickém sporu soukromoprávním. Zde Ústavní soud připomíná, že již mnohokrát konstatoval, že k restitučním nárokům je třeba přistupovat zvláště citlivě, aby v soudním řízení nedocházelo k dalším křivdám. Restituční zákony mají zajistit, aby demokratická společnost přistoupila alespoň k částečnému zmírnění následků minulých majetkových a jiných křivd spočívajících v porušování obecně uznávaných lidských práv a svobod za strany státu.

I. ÚS 2299/13

č. 64

27. Na základě shora uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a napadené usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. 6. 2010 č. j. 12Cm 50/2007-95, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 11. 2011 č. j. 6Cm 106/2010-143 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013 č. j. 29 Cdo 642/2012-170 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 65

K opravě odůvodnění rozsudku v soudním řízení správním

Postup podle § 54 odst. 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, slouží výhradně k opravě zjevných chyb soudních rozsudků, majících spíše „technický charakter“ (různých překlepů, zkomolenin, nepřisů, chyb v počítání, nečitelnosti textu apod.). I když je „zjevná nesprávnost“ relativně neurčitým ustanovením, jehož naplnění je třeba vždy dovozovat z kontextu skutkových a právních okolností (vztahujících se k opravovanému rozsudku a celé věci), je třeba otázku „zjevnosti“ nesprávnosti hodnotit vždy z pohledu účastníka soudního řízení, jemuž je rozhodnutí adresováno, nikoliv soudu [srov. nálezn. sp. zn. II. ÚS 1456/11 ze dne 10. 4. 2012 (N 75/65 SbNU 51)].

Z pohledu účastníka soudního řízení se tak nemůže jednat o zcela evidentní vadu v odůvodnění soudního rozsudku, která by umožnila opravu odůvodnění postupem podle citovaného ustanovení, toliko z důvodu, že celé pasáže odůvodnění neodpovídající výrokům soudního rozsudku jsou výsledkem pouhého nedopatření na straně soudu. Postupem, kdy je za takových okolností soudní rozsudek opraven podle citovaného ustanovení tak, že se zásadně mění jeho odůvodnění, dochází k porušení práva na spravedlivý proces, neboť nejsou dodrženy požadavky na transparentnost a předvídatelnost soudního řízení a požadavky na řádné, přesvědčivé a přezkoumatelné odůvodnění rozsudku.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 22. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 2678/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Jana Havelky, zastoupeného JUDr. Ondřejem Tošnerem, advokátem, se sídlem Slavíkova 1568/23, 120 00 Praha 2, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77, jímž byla mj. zamítnuta stěžovatelova kasační stížnost a bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, a proti usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 7. 2013 č. j. 9 As 95/2012-91, kterým bylo opraveno odůvodnění tohoto rozsudku.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77 a usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 7.

2013 č. j. 9 As 95/2012-91 bylo porušeno základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77 ve výrocích II a III a usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 7. 2013 č. j. 9 As 95/2012-91 se proto ruší.

Odůvodnění

I.

Stěžovatel se ve včas podané ústavní stížnosti domáhá zrušení usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 7. 2013 č. j. 9 As 95/2012-91 a zrušení výroků II a III rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77, a to pro porušení práva na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Ústavní stížností napadeným usnesením Nejvyšší správní soud opravil odůvodnění v záhlaví označeného rozsudku Nejvyššího správního soudu, jehož výrokem I bylo zastaveno řízení o kasační stížnosti žalobce a) – Občanského sdružení „Pro Hanspaulku“ (dále jen „občanské sdružení“), výrokem III rozhodnuto o náhradě nákladů řízení a výrokem II zamítnuta jako nedůvodná kasační stížnost, kterou stěžovatel společně s občanským sdružením podal proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 4. 2012 č. j. 10 A 141/2010-78, jímž byla zamítnuta jejich žaloba proti rozhodnutí Magistrátu hl. m. Prahy, odboru stavebního, ze dne 1. 4. 2010 č. j. S-MHMP 158329/2009/OST/No, kterým bylo částečně vyhověno odvolání stěžovatele a občanského sdružení a změněno rozhodnutí Úřadu městské části Praha 6, odboru výstavby, ze dne 4. 11. 2009 č. j. MCP6 068079/2009, sp. zn. SZ MCP6 02294/2009/OV/Ze, zn. P-1550/1/Dej, a ve zbytku bylo podané odvolání zamítnuto.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že dne 1. 7. 2013 mu byl doručen napadený rozsudek Nejvyššího správního soudu. Podle stěžovatele však došlo k nesprávnosti v jeho výroku II (a návazně ve výroku III o náhradě nákladů řízení), kterým Nejvyšší správní soud kasační stížnost stěžovatele zamítl, a to v rozporu s následným odůvodněním napadeného rozsudku, ve kterém naopak Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost stěžovatele důvodnou. S ohledem na uvedené stěžovatel zaslal Nejvyššímu správnímu soudu návrh na opravu předmětných výroků rozsudku, které byly v rozporu s jeho odůvodněním. Stěžovateli však bylo dne 22. 7. 2013 doručeno v záhlaví označené usnesení Nejvyššího správního soudu, kterým se opravuje nikoliv výrok napadeného rozsudku, ale jeho odůvodnění.

Podle stěžovatele je však zřejmé, že se v daném případě nejedná o chybu v odůvodnění rozsudku (např. o přepis v odůvodnění), neboť odůvodnění rozsudku je rozsáhlé a logicky provázané (jedná se o logicky souvislý celek) tak, že je vyloučen omyl v psaní odůvodnění, nýbrž je nepochybné, že došlo k nesprávnosti při psaní výroku rozsudku. Jestliže však namísto opravy výroku rozsudku bylo soudem vygenerováno opravené odůvodnění, potom lze toto považovat za zcela jasné popření principu předvídatelnosti soudních rozhodnutí a právní jistoty.

Stěžovatel uvádí, že obě napadená rozhodnutí Nejvyššího správního soudu byla vydána v rozporu s jedním ze stěžejních atributů právního státu – principem předvídatelnosti (nepřekvapivosti) rozhodování, zásadou legitimního očekávání a právní jistoty, tedy v rozporu s právem na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Proti oběma napadeným rozhodnutím Nejvyššího správního soudu samotným stěžovatel dále již nic konkrétního nenamítal.

II.

Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, bylo tedy možno přistoupit k jejímu meritornímu přezkoumání. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření Nejvyššího správního soudu a jeho spis sp. zn. 9 As 95/2012.

Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření k námitkám stěžovatele uvedl, že ve věci sp. zn. 9 As 95/2012 bylo Nejvyšším správním soudem vedeno řízení o kasační stížnosti stěžovatele. Dne 29. 5. 2013 se konalo neveřejné jednání senátu, které bylo završeno přijetím výroku rozhodnutí. O hlasování byl řádně vyhotoven a podepsán protokol, zkrácená verze rozhodnutí byla téhož dne vyvěšena na úřední desce Nejvyššího správního soudu, a to v listinné i elektronické podobě.

V průběhu neveřejné porady senátu předložila předsedkyně senátu, která byla soudcem referentem, členům senátu předběžný návrh rozhodnutí, který má podobu konceptu rozsudku. Výsledkem diskuse v senátu byla korekce původního konceptu rozhodnutí, čímž v projednávané věci došlo ke změně některých původně navržených závěrů, v souladu s nimi byl při konečné poradě senátu dne 29. 5. 2013 přijat výrok rozhodnutí uvedený v protokolu o hlasování i v ihned zveřejněném zkráceném znění rozsudku (vyvěšením na úřední desce soudu).

Podle vyjádření Nejvyššího správního soudu zásadním a politováníhodným nedopatřením došlo při vyhotovení písemného znění rozsudku ke kompletaci správného výroku ze zkráceného znění rozhodnutí a nesprávné verze odůvodnění, neboť namísto konečné verze odůvodnění

rozsudku byl použit z elektronické databáze rozhodnutí předsedkyně senátu původní koncept, a nikoliv jeho přepracovaná verze, která zahrnovala výsledky porady senátu.

Poté, kdy toto vyšlo najevo, příslušný senát Nejvyššího správního soudu zvažoval splnění podmínek pro vydání opravného usnesení, přičemž bylo posuzováno, zda uvedené pochybení, tj. převzetí nesprávné verze odůvodnění rozhodnutí, která výslovně odporuje přijatému výroku, je možno definovat jako „zjevné pochybení“ ve smyslu § 54 odst. 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, či nikoliv. Je zřejmé, že při použití institutu opravného usnesení nesmí vzniknout pochybnosti, že soud tímto způsobem napravuje obsahové nedostatky rozhodnutí, avšak vzhledem k okolnostem – tj. jednoznačnosti výroku, nezpochybnění jeho podoby v žádném okamžiku od přijetí a vyvěšení na úřední desce soudu a jednoznačnému rozporu tohoto výroku a části odůvodnění předsedkyně senátu dospěla k závěru, že v projednávané věci tyto pochybnosti nevznikají. Vzhledem k tomu, že odůvodnění zcela zjevně neodpovídalo v zaslané podobě výroku, a to výslovně, bylo možno s jistotou vyloučit, že by využitím institutu opravného usnesení soud opravoval případné nedostatky v argumentaci. V podobě zaslaného písemného odůvodnění nemohlo být rozhodnutí vzhledem k výroku přijato, což implikuje zjevné pochybení.

Předsedkyně senátu na základě výše uvedených skutečností vyhotovila opravné usnesení, neboť dospěla k závěru, že chybné převzetí jiné verze odůvodnění do písemného vyhotovení rozsudku lze kvalifikovat jako jinou zjevnou nesprávnost ve smyslu § 54 odst. 4 soudního řádu správního. Při rozhodování přihlédla i k tomu, že systém vyhotovování rozhodnutí v elektronické formě je v současné době notoricky známou skutečností a vzhledem k tomu jsou obecně známá i pochybení, ke kterým při práci s výpočetní technikou dochází. Záměnu určité části odůvodnění rozhodnutí v důsledku převzetí nesprávného elektronického souboru je tedy možno považovat i vzhledem k veřejné známosti těchto jevů za zjevnou nesprávnost.

III.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instancnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda

v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. Jestliže postupují obecné soudy v souladu s příslušnými ustanoveními soudního řádu správního, respektují procesní ustanovení upravující základní zásady řízení před správními soudy, jakož i záruky transparentnosti a přesvědčivosti odůvodnění svých rozhodnutí, nemůže Ústavní soud činit závěr, že proces byl veden způsobem, který nezajistil možnost spravedlivého výsledku.

Posledně uvedené vystupuje do popředí, jestliže se námitky stěžovatele – hodnocené v ústavněprávní rovině – nemohou spojovat s ničím jiným než s kritikou, že se mu nedostalo spravedlivého procesu (srov. čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. čl. 6 Úmluvy), což činí především tvrzením, že Nejvyšší správní soud usnesením opravil výrok napadeného rozsudku, a nikoliv jeho odůvodnění, které bylo s výrokem v rozporu, ačkoliv je zřejmé, že v daném případě se nejednalo o zjevnou chybu v odůvodnění rozsudku.

Porovnáním původního odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77 a jeho změn učiněných opravným usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 7. 2013 č. j. 9 As 95/2012-91 Ústavní soud ověřil rozsah, v jakém se odůvodnění obsažené v rozhodnutí, které bylo původně zaslané stěžovateli, liší od odůvodnění, které je obsaženo v následném opravném usnesení.

V odůvodnění původního rozsudku Nejvyššího správního soudu dospěl tento soud na základě své předchozí argumentace k závěru, že „napadený rozsudek městského soudu je v oddělitelné části vztahující se k námitce absentujících podkladů projektové dokumentace nepřezkoumatelný pro nedostatek důvodů ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., neboť městský soud se v rozporu se zákonnými požadavky a konstantní judikaturou správních soudů s touto námitkou dostatečně nevyřadil a své závěry nedostatečně odůvodnil. Dále Nejvyšší správní soud v posuzovaném případě dospěl k závěru, že městský soud pochybil při vypořádávání námitek nepřezkoumatelnosti územního rozhodnutí, pokud konstatoval, že je zcela zřejmé, o které projektovou dokumentaci se v posuzovaném případě jedná ... Výše uvedenými pochybeními zatížil městský soud rozsudek ze dne 11. 4. 2012, č. j. 10 A 141/2010-78, vadou nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky a vadou nepřezkoumatelnosti spočívající v nedostatku důvodů rozhodnutí. Nejvyšší správní soud proto citovaný rozsudek zrušil podle ustanovení § 110 odst. 1 s. ř. s. a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení“.

Oproti tomu je v závěru následně stěžovateli doručeného opravného usnesení Nejvyššího správního soudu, který vyplývá z argumentace opravného odůvodnění, uvedeno, že „kasační námitky uplatněné stěžovatelem

nebyly Nejvyšším správním soudem shledány důvodnými a ani z přezkumu dle § 103 odst. 3 a 4 s. ř. s., který Nejvyšší správní soud provádí z úřední povinnosti, nevyplynul důvod pro zrušení napadeného rozsudku městského soudu. Kasační stížnost proto byla v souladu s § 110 odst. 1 větou poslední s. ř. s. zamítnuta“. Odůvodnění opravného usnesení Nejvyššího správního soudu obsahuje rovněž odůvodnění jeho vydání, které odpovídá obsahu shora uvedeného vyjádření Nejvyššího správního soudu, a dále Nejvyšší správní soud v opravném usnesení pro úplnost dodává, že k opravě odůvodnění vydáním opravného usnesení, a nikoliv provedením opravy přímo v originálu rozhodnutí a jeho stejnopisech (podle § 54 odst. 4 soudního řádu správního), přistoupil Nejvyšší správní soud z důvodu přehlednosti a právní jistoty, a to i přesto, že se oprava týká pouze odůvodnění rozsudku.

Vzhledem k tomu, že výrokem II původního rozhodnutí ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77 Nejvyšší správní soud zamítl kasační stížnost v celém rozsahu, ačkoliv v odůvodnění tohoto rozhodnutí Nejvyšší správní soud naopak dospívá k závěru, že kasační stížností napadený rozsudek městského soudu ruší a věc se mu vrací k dalšímu řízení, Ústavní soud konstatuje, že napadený rozsudek Nejvyššího správního soudu nesplňuje požadavky kladené na soudní rozhodnutí, která musí být srozumitelná a přezkoumatelná.

Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že k významu odůvodnění rozhodnutí se vyjádřil např. v nálezu sp. zn. III. ÚS 346/09 ze dne 3. 9. 2009 (N 194/54 SbNU 393): „Podle ustálené judikatury Ústavního soudu je požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí jedním ze základních atributů spravedlivého procesu. Dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli. Chybí-li v rozhodnutí řádné odůvodnění, je tím založena nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také protiústavnost ... [viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257) nebo nálezy sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213)].“

Pro posouzení ústavnosti napadených rozhodnutí Nejvyššího správního soudu je proto klíčová otázka, zda bylo v posuzovaném případě možné postupovat dle § 54 odst. 4 soudního řádu správního a odůvodnění napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu usnesením opravit tak, aby odpovídalo jeho výrokům, a byla tak odstraněna jeho nepřezkoumatelnost, zakládající jeho protiústavnost.

Podle ustanovení § 54 odst. 4 soudního řádu správního předseda senátu opraví v rozsudku i bez návrhu chyby v psaní a počtech, jakož i jiné zjevné nesprávnosti. Týká-li se oprava výroku, vydá o tom opravné usnesení a může odložit vykonatelnost rozsudku do doby, dokud opravné usnesení nenabude právní moci. Postup podle citovaného ustanovení soudního řádu

správního slouží výhradně k opravě zjevných chyb majících spíše „technický charakter“ (různých překlepů, zkomolenin, přepisů, chyb v počítání, nečitelnosti textu apod.). I když je „zjevná nesprávnost“ relativně neurčitým ustanovením, jehož naplnění je třeba vždy dovozovat z kontextu skutkových a právních okolností (vztahujících se k opravovanému rozsudku a celé věci), je třeba otázku „zjevnosti“ nesprávnosti hodnotit vždy z pohledu účastníka soudního řízení, jemuž je rozhodnutí adresováno, nikoliv soudu [srov. nálezn. sp. zn. II. ÚS 1456/11 ze dne 10. 4. 2012 (N 75/65 SbNU 51)].

V posuzovaném případě je zjevné, že výroky II a III napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77, který byl stěžovateli doručen dne 29. 5. 2013, se neopírají o v něm obsažené odůvodnění, nýbrž jsou s ním v rozporu. Za této situace nelze v daném rozporu mezi výroky rozsudku a jeho odůvodněním spatřovat zjevnou nesprávnost, tak jak ji předpokládá § 54 odst. 4 soudního řádu správního, na straně příslušných částí odůvodnění. Toliko z důvodu, že celé pasáže odůvodnění neodpovídají výrokům rozsudku, se totiž z pohledu účastníka nemůže jednat o zcela evidentní vadu v odůvodnění, která by umožnila jeho opravu postupem podle § 54 odst. 4 soudního řádu správního.

Ústavní soud dodává, že v soudní praxi se v případech takto zjevného rozporu mezi výrokiem soudního rozhodnutí a rozsáhlou částí jeho odůvodnění připouští jako opravitelná zjevná nesprávnost naopak vada v samotném výroku. Ani o tento případ se však v posuzované věci dle vyjádření Nejvyššího správního soudu a jeho spisu sp. zn. 9 As 95/2012, podle kterého byl výrok napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu totožný s výrokiem rozhodnutí uvedeným v protokolu o hlasování a rovněž v ihned zveřejněném zkráceném znění rozsudku, nejedná.

Je tedy třeba dát stěžovateli za pravdu, že postupem, kdy poté, co mu byl doručen napadený rozsudek Nejvyššího správního soudu obsahující rozpor mezi jeho výroky a odůvodněním, následnou aplikací § 54 odst. 4 soudního řádu správního, na jehož základě bylo vydáno napadené opravné usnesení Nejvyššího správního soudu, kterým se zásadně změnilo odůvodnění předmětného rozsudku tak, že již odpovídalo jeho výroky, došlo k porušení práva na spravedlivý proces, neboť nebyly dodrženy požadavky na transparentnost a předvídatelnost soudního řízení a požadavek na řádné, přesvědčivé a přezkoumatelné odůvodnění rozhodnutí. Na uvedeném nic nemění ani důvody, které k postupu Nejvyššího správního soudu vedly, i když byly důsledkem situace, kterou nelze vyloučit.

I kdyby mělo jít, s ohledem na vyjádření Nejvyššího správního soudu, zrušení napadených rozhodnutí ze shora uvedených důvodů pouze formální dopad pro další rozhodování Nejvyššího správního soudu v projednávané věci, nemohl se Ústavní soud vyjádřit k rozhodnutím samotným, jelikož

II. ÚS 2678/13

č. 65

stěžovatel ve své ústavní stížnosti neuvádí žádnou další argumentaci, než pro kterou jsou napadená rozhodnutí rušena.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2013 č. j. 9 As 95/2012-77 a usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 7. 2013 č. j. 9 As 95/2012-91 zrušil.

Č. 66

K náhradě nemateriální újmy za nezákonné odsouzení v době komunistického režimu

Zákonodárce v zákoně č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, znevýhodnil ty subjekty, kterým vznikla nemateriální újma rozhodnutím o vazbě a trestu za doby totality před těmi, jimž vznikla nemateriální újma po 27. dubnu 2006. Nedostatky právní úpravy náhrady nemateriální újmy v zákoně č. 82/1998 Sb., způsobené rozhodnutím o vazbě či trestu před účinností zákona č. 160/2006 Sb. a před datem 18. března 1992, lze nahradit přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vazbě a trestu a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před účinností tohoto zákona i před účinností Úmluvy pro Českou republiku.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 24. dubna 2014 sp. zn. IV. ÚS 644/13 ve věci ústavní stížnosti Štefana Cenzáka, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem na adrese Praha 5, Symfonická 1496/9, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 13. dubna 2012 č. j. 19 C 203/2010-59 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. října 2012 č. j. 72 Co 330/2012-73, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o náhradu nemajetkové újmy za nezákonné odsouzení v době komunistického režimu, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 13. dubna 2012 č. j. 19 C 203/2010-59 a Městského soudu v Praze ze dne 24. října 2012 č. j. 72 Co 330/2012-73 byla porušena základní práva stěžovatele

na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 13. dubna 2012 č. j. 19 C 203/2010-59 a Městského soudu v Praze ze dne 24. října 2012 č. j. 72 Co 330/2012-73 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 18. února 2013 a doplněnou podáními ze dne 28. března 2013, 21. května 2013 a 27. června 2013, se stěžovatel podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a na spravedlivé odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že odvolací soud zcela pomínil náleze Ústavního soudu ze dne 23. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497) ve věci V. W., ve kterém je překonána judikatura Nejvyššího soudu, na kterou v napadeném rozsudku odkazuje Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“). Stěžovatel dále poukázal na 11 jiných srovnatelných případů [neoprávněné věznění před 18. březnem 1992 a následná rehabilitace podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 119/1990 Sb.“)], ve kterých bylo právo na náhradu nemateriální újmy městským soudem uznáno.

II. Rekapitulace průběhu řízení

3. Stěžovatel byl rozsudkem Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 9. června 1983 sp. zn. 2 T 88/83 uznán vinným trestným činem vyhýbání se výkonu vojenské služby podle § 280 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců nepodmíněně. Trest (se započtením vazby) byl vykonán v celém rozsahu v době od 25. dubna 1983 do 25. října 1984.

4. Usnesením Vojenského obvodového soudu Olomouc ze dne 30. července 1991 sp. zn. 4 Rtv 81/91 (právní moc dne 23. srpna 1991) byl původní rozsudek podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. f) zákona č. 119/1990 Sb.

zrušen ve výroku o trestu, výrok o vině zůstal nedotčen. Následným rozsudkem téhož soudu ze dne 10. září 1991 sp. zn. 4 Rtv 81/91 bylo při nezměněném výroku o vině podle ustanovení § 24 odst. 1 písm. a) trestního zákona upuštěno od potrestání. Poté byl stěžovatel částečně odškodněn částkou ve výši 48 570 Kč (sdělení Ministerstva obrany ze dne 26. února 1993 č. j. RTř 2315/91) a dále sdělením Vojenského úřadu pro právní zastupování Ministerstva obrany ze dne 11. prosince 2007 č. j. 405-01456-07-7-5 mu bylo oznámeno přiznání částky 26 485 Kč jako dodatečného odškodnění za nezákonné odsouzení v souvislosti s rehabilitací. Požadavek na náhradu nemateriální újmy byl stejným sdělením odmítnut jako nedůvodný.

5. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 20. září 2006 č. j. 4 Tz 96/2006 bylo v rehabilitačním řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. rozhodnuto, že pravomocným usnesením bývalého Vojenského obvodového soudu v Olomouci ze dne 30. července 1991 sp. zn. 4 Rtv 81/1991 byl v neprospěch stěžovatele porušen zákon v ustanovení § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 119/1990 Sb. Napadené rozhodnutí bylo zrušeno a věc byla postoupena k novému projednání Okresnímu soudu v Olomouci. Usnesením tohoto soudu ze dne 16. března 2007 sp. zn. Rt 4/2006 (právní moc 16. března 2007) byla konstatována účast stěžovatele na soudní rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb., dále byl původní odsuzující rozsudek z roku 1983 zrušen ve výroku o vině a trestu. Následným rozsudkem Okresního soudu v Olomouci ze dne 26. dubna 2007 sp. zn. Rt 4/2006 (právní moc 23. června 2007) byl stěžovatel zproštěn obžaloby podle § 226 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.

6. Dne 1. srpna 2007 požádal stěžovatel Vojenský úřad pro právní zastupování Ministerstva obrany (dále jen „VÚPZ“) o dodatečné odškodnění, mimo jiné i v položce náhrada nemateriální újmy. VÚPZ dopisem ze dne 11. prosince 2007 č. j. 405-01456-07-7-5 žádosti stěžovatele částečně vyhověl, avšak v části, ve které žádal náhradu nemateriální újmy, byl nárok odmítnut s odůvodněním, že nárok mohl být poprvé uplatněn dne 23. srpna 1991, proto považuje tento nárok ve smyslu ustanovení § 24 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. za zaniklý, a pokud by snad byl nárok uplatňován podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon č. 82/1998 Sb.“), VÚPZ není k jeho vyřízení příslušný.

7. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 19 C 203/2010 (dále jen „soudní spis“). Z obsahu soudního spisu se podává, že stěžovatel podal dne 20. července 2010 u Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) žalobu, kterou

se domáhal zaplacení nemajetkové újmy ve výši 30 000 Kč. Obvodní soud žalobu, rozsudkem napadeným ústavní stížností, jako nedůvodnou zamítl s tím, že nárok nelze uznat podle zákona č. 119/1990 Sb., podle zákona č. 82/1998 Sb. ani podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy, neboť k omezení svobody stěžovatele došlo před účinností Úmluvy dne 18. března 1992 v právním řádu České republiky.

8. Proti rozsudku soudu prvního stupně podal stěžovatel odvolání. Městský soud rozsudkem rovněž napadeným ústavní stížností rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek a odvolání neshledal opodstatněným.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření a repliky

9. Městský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 22. dubna 2013 uvedl, že o nároku stěžovatele rozhodl v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, na kterou odkázal v odůvodnění stížností napadeného rozsudku.

10. Obvodní soud ve svém vyjádření ze dne 15. dubna 2013 odkázal na podrobné odůvodnění svého napadeného rozhodnutí, včetně potvrzujícího rozhodnutí městského soudu s tím, že podanou ústavní stížnost neshledává opodstatněnou.

11. Ministerstvo spravedlnosti jako vedlejší účastník řízení ve svém vyjádření ze dne 6. května 2013 uvedlo, že podle jeho názoru ze strany obecných soudů nedošlo k porušení stěžovatelem namítaných práv. Podle názoru vedlejšího účastníka řízení není přílehlavá úvaha o tom, že by na stěžovatelův požadavek na zadostiučinění za nezákonné věznění v letech 1983 a 1984 měla dopadat ustanovení Úmluvy, která se pro Českou republiku stala závaznou až 18. března 1992. Vedlejší účastník má za to, že při posuzování aplikovatelnosti právního předpisu nelze vycházet z okamžiku, kdy došlo k vydání rozhodnutí odstraňujícího nezákonnost. Toto rozhodnutí přece žádnou újmu stěžovateli nezpůsobilo; jednalo se o rozhodnutí, které „toliko“ založilo nárok na odškodnění. Nelze proto s jeho vydáním spojovat jakékoli nežádoucí účinky směrem k integritě osoby stěžovatele.

12. Pokud by pak Ústavní soud dospěl k závěru, že by se měl nárok stěžovatele opírat přímo o čl. 5 odst. 5 Úmluvy, pak by se měla podle tvrzení vedlejšího účastníka řízení Úmluva vztáhnout na daný případ jako celek, a nikoli jen některé její instituty (odškodnění), a jiné instituty (promlčení, prekluzi) dovozovat z vnitrostátních předpisů. Podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy se „soud může věci zabývat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí“. V daném případě se jedná o rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne

26. dubna 2007 sp. zn. Rt 4/2006. Stěžovatel tak měl a mohl uplatnit svůj nárok na zadostiučinění za nezákonné omezení osobní svobody u soudu v Úmluvou stanovené šestiměsíční lhůtě, a pokud tak neučinil (žaloba podána 20. července 2010), pozdější uplatnění je opožděné, a tudíž je takový nárok prekludován.

13. Vedlejší účastník řízení své vyjádření k ústavní stížnosti uzavřel tím, že vždy je třeba vycházet z předpisu, který je platný v době poškození (zde nezákonným vězněním). Za situace, kdy Úmluva zpětnou účinnost neumožňuje, nelze než uzavřít, že neexistuje právní předpis, který by náhradu nemajetkové újmy poškozeného, jenž byl nezákonně zbaven osobní svobody před 18. březnem 1992, umožňoval. Vedlejší účastník řízení má z uvedených důvodů za to, že obecné soudy věc posoudily ústavně konformním způsobem, a navrhol, aby ústavní stížnost byla jako zjevně neodstatněná odmítnuta, popřípadě zamítnuta.

14. Vedlejší účastník řízení pak dne 17. června 2013 doručil Ústavnímu soudu doplnění svého původního vyjádření. V tomto doplnění vyjádření provedl rozbor dosavadní judikatury Ústavního soudu ve skutkově a právně obdobných případech, konkrétně nálezů vydaných pod sp. zn. I. ÚS 3438/11 ze dne 23. května 2012, sp. zn. IV. ÚS 3439/11 ze dne 4. března 2013 (N 37/68 SbNU 379) a sp. zn. IV. ÚS 662/12 ze dne 30. dubna 2013 (N 70/69 SbNU 255), s tím, že Ústavním soudem prezentovaná teze o odvození aplikovatelnosti Úmluvy z doby rozhodnutí o rehabilitaci odporuje principu zákazu retroaktivity i obecným zásadám spravedlnosti. Podle názoru vedlejšího účastníka řízení každý subjekt práva, stát nevyjímaje, musí být informován o následcích svého konání; tyto nelze dovozovat až ex post. Retroaktivita neboli zpětná účinnost (popřípadě zpětné působení) právního předpisu je definována jako stav, kdy tento právní předpis působí i zpětně, tj. do doby před svou platností. Tato pravá retroaktivita se pokládá za nepřipustnou legislativní techniku, neboť je v rozporu s požadavkem legitimního očekávání a právní jistoty. Zde vedlejší účastník řízení zdůraznil, že předmět nyní projednávané ústavní stížnosti spadá do oblasti civilního práva, a nikoli práva trestního, kde je naopak retroaktivita ve prospěch obviněného přípustná (jak ostatně plyne již z čl. 40 odst. 6 Listiny). Byť v některých případech shledal zákonodárce retroaktivní působení přípustným (kupříkladu zpětné působení přechodných ustanovení v zákoně č. 82/1998 Sb. ve smyslu novelizace zákonem č. 160/2006 Sb. pro případy satisfakce za porušení práva na přiměřenou délku řízení), jen těžko lze přisvědčit tomu, že retroaktivní působení právní normy by mělo být při absenci výslovné díky zákona či normy vyšší právní síly dovozováno pouze jejím výkladem. Jak ostatně dovodil Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 28. května 2013 č. j. 30 Cdo 3349/2012-104 (in www.nsoud.cz), zásah do práv

poškozeného, jenž má jednorázovou povahu a skončil ještě před nabytím účinnosti Úmluvy pro daný stát, nelze podle Úmluvy posuzovat.

15. Opačně by podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva bylo možno postupovat v případech, pokud by práva garantovaná Úmluvou byla porušována trvale a toto porušování by v době účinnosti Úmluvy nebylo ukončeno. O takovou situaci se však podle přesvědčení vedlejšího účastníka řízení v posuzované věci nejedná, neboť k porušení práv stěžovatele došlo omezením osobní svobody výkonem trestu, z něhož byl stěžovatel propuštěn řadu let před změnou společenských poměrů v naší zemi (v roce 1984). Nejvyšší soud ve výše označeném rozhodnutí též dovodil, že teze o možnosti aplikace Úmluvy na případy osob, jejichž osobní svoboda byla omezena výkonem trestu za minulého režimu a které byly následně rehabilitovány, patrně odporuje i mezinárodně zakotvenému zákazu retroaktivity obsaženému ve Videňské úmluvě o smluvním právu. K tomuto názoru Nejvyššího soudu se vedlejší účastník řízení připojuje a shodně též zastává přesvědčení, že rozhodnutí o rehabilitaci osoby stíhané za minulého režimu nevyvolává rehabilitovanému nemajetkovou újmu, a nezakládá tak nárok na odškodnění či satisfakci, neboť je pouze podmínkou pro přiznání možného nároku na odškodnění (v mezích právní úpravy zákonem č. 119/1990 Sb.).

16. Podle tvrzení vedlejšího účastníka řízení i v obecné rovině teorie práva postuluje, že odpovědnostní vztah vzniká ze škodní události, jíž v předmětné množině právních případů bude dřívější (rehabilitací odklizené) rozhodnutí o trestu a jeho výkon. S těmito klíčovými argumenty se žádný ze tří výše uvedených nálezů Ústavního soudu nevyořádal. Vedlejší účastník řízení je dále přesvědčen, že Ústavní soud se v předmětných nálezech také odchýlil od ratia svého dřívějšího rozhodování, vyjádřeného ve stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2005 vydaném pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.). Vedlejší účastník řízení míní, že v daném stanovisku Ústavní soud vyjádřil závěr, že právní normy kladoucí si za cíl vypořádat se s křivdami doby minulé jsou k obecnému právu ve vztahu speciality a neměly by být obcházeny užitím obecných právních předpisů. Přitom Ústavní soud sám vyjadřuje pochope- ní pro faktickou situaci, že křivdy způsobené dobou nesvobody lze toliko zmírnit, nikoliv však zcela napravit a že je v diskreci zákonodárce, jakou formu či rozsah tohoto zmírnění zvolí. Přitom Ústavní soud kritizuje obecné soudy za to, že „prizmatem dnešní právní teorie, vycházející ze skuteč- ností nastalých před několika desítkami let, posuzují tehdejší úkony státní správy a jejich důsledky“.

17. Podle přesvědčení vedlejšího účastníka řízení je namísto zohled- nit skutečnost, že zde nestojí toliko právo poškozených, jejichž svoboda byla nezákonně omezena za minulého režimu, na satisfakci, ale též právo

státu na stabilitu a předvídatelnost právních vztahů, jakož i spravedlivý proces. Pokud Ústavní soud ve svých třech výše označených nálezech rozšiřuje meze pro odškodňování dané zákonem, dlužno podotknout, nejenže se fakticky stává pozitivním zákonodárcem, ale také zatěžuje daňové poplatníky (jak ostatně Ústavní soud předeslal ve svém usnesení ze dne 19. srpna 2004 sp. zn. IV. ÚS 533/03, dostupném na <http://nalus.usoud.cz>). V této situaci se jeví žádoucím podrobit projednávanou problematiku testu proporcionality mezi dotčenými právy. Bohužel Ústavní soud tak dosud ve svých nálezech neučinil, a to přesto, že se tohoto testu jako *obiter dictum* v jiných věcech často dovolává. Závěry obsažené ve shora označených nálezech Ústavního soudu by přitom v podstatě vedly k tomu, že o aplikovatelnosti Úmluvy na konkrétní postup orgánů moci veřejné by nerozhodoval předem známý objektivní princip (tedy ten, že jednání subjektů práva se posuzuje podle právních norem účinných ke dni, kdy k jednání došlo), ale fakticky zákonodárce tím, že toto jednání následně podrobí dalšímu přezkumu. Lze si jistě představit i situaci, kdy je rehabilitována osoba odsouzená v době mezi 25. únorem 1948 (viz § 2 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb.) a 3. listopadem 1950 (Úmluva byla sjednána v Římě dne 4. listopadu 1950). Pokud by vedlejší účastník měl přisvědčit tezi vyjádřené ve třech shora označených nálezech Ústavního soudu, bylo by podle jeho názoru nutné aplikovat ustanovení Úmluvy i na jednání státu, k němuž došlo v době, kdy samotná Úmluva ještě nebyla v existenci. Absurdita tohoto závěru podle přesvědčení vedlejšího účastníka řízení vyslovenou tezi vyvrací, přičemž vedlejší účastník řízení zároveň vyjadřuje pevný názor, že podobným způsobem není Úmluva vykládána v žádném ze svých signatářských států.

18. Vedlejší účastník řízení zároveň vyjádřil přesvědčení, že názor Ústavního soudu publikovaný v označených nálezech by měl diskriminační dopad také na ostatní poškozené, u nichž Ústavní soud takto preferenční zacházení nedovolil (srov. již zmíněné rozhodnutí ze dne 19. srpna 2004 sp. zn. IV. ÚS 533/03). Je historickou skutečností, že dvacáté století bylo dobou složitou, během níž se státní uspořádání Čech a Moravy změnilo více než pětkrát, některé z vládnoucích režimů zhusta porušovaly lidská práva, nepopíratelně bylo spácháno obrovské množství dějinných i čistě osobních křivd. Nicméně vedlejší účastník řízení je přesvědčen, že má-li být přikročeno k nápravě těchto křivd, je třeba tak činit na základě řádného a legitimního legislativního procesu mocí zákonodárnou, a nikoli (nesmírně) extenzivním výkladem vybočujícím z obecných zásad práva, k němuž Ústavní soud v těchto věcech přistoupil a jenž bude mít ve svém důsledku za následek uložení vedlejšímu účastníku řízení (resp. daňovým poplatníkům) takové povinnosti, kterou po něm za současného stavu (nebude-li politická vůle právním předpisem zakotvit jinak) nelze spravedlivě

požadovat. S poukazem na shora uvedené vedlejší účastník řízení navrhl, aby ústavní stížnost byla zamítnuta.

19. Ústavní soud doručil vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka řízení, včetně doplnění původního vyjádření, stěžovateli, který v replice k těmto vyjádřením ze dne 4. dubna 2014 uvedl, že podle jeho názoru se Ústavní soud s nálezy citovanými vedlejším účastníkem řízení řádně vypořádal. Vedlejší účastník řízení podle názoru stěžovatele aplikuje na věc zcela nesprávně šestiměsíční promlčecí lhůtu podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy. Lhůta k podání žaloby je tříletá, počala běžet 26. dubna 2007 (právní moc zprošujícího rozsudku) a byla přerušena od 2. srpna 2007 do 11. prosince 2007 (předběžné projednávání nároku). Tříletá lhůta se tak prodlužuje o čtyři měsíce a 10 dnů a končí 6. srpna 2010. Žaloba pak byla podána dne 20. července 2010, tedy včas. Pro úplnost stěžovatel uvedl, že promlčecí lhůtu nelze počítat od částečné rehabilitace v roce 1991, neboť byl i v rehabilitačním řízení uznán vinným a navíc rehabilitační rozhodnutí z roku 1991 byla později zrušena jako nezákonná, takže z nich nelze žádné promlčecí lhůty odvozovat. Ve vztahu k obsahu vyjádření ve věci rozhodujících soudů stěžovatel uvedl, že tyto soudy rozhodují v přímém protikladu k judikatuře Ústavního soudu i v rozporu s judikaturou městského soudu, na kterou stěžovatel v ústavní stížnosti poukázal.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

20. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Formální předpoklady projednání návrhu

21. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a konstatuje, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

VI. Právní východiska k ústavní stížnosti

22. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou a Úmluvou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České

republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformním výkladem. Ústavní soud je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu rozhodnutí, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich, a v rámci toho uvážit, zda řízení před obecnými soudy bylo jako celek spravedlivé [srov. náleze ze dne 25. března 2014 sp. zn. II. ÚS 3758/13 (N 42/72 SbNU 487)]. Ústavní soud pak ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva orgánem veřejné moci za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce chráněných ústavním pořádkem České republiky.

23. Ústavní soud taktéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom, *inter alia*, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [náleze ze dne 16. listopadu 2010 sp. zn. II. ÚS 1648/10 (N 226/59 SbNU 299)].

24. Ústavní soud připomíná, že je nutné respektovat v prvé řadě normy obsažené v aktech ústavního pořádku a z nich vyvěrající základní principy právní, v nichž své místo docela samozřejmě zaujímají i obecné ideje spravedlnosti, dobré mravy v širším slova smyslu. Ukáže-li se ve světle okolností konkrétního případu, že lpění na doslovné aplikaci určitého ustanovení by ve skutečnosti vedlo k nevratnému poškození práv jedné strany, zejména pak na úkor strany druhé, je třeba od něj upustit a postupovat tak, aby k takové újmě nedošlo. Kterékoli ustanovení právního předpisu je totiž

způsobilé přivodit újmu, je-li použito způsobem, který nešetří jeho podstaty a smyslu, popř. způsobem, který vede k popření subjektivních práv jako takových, možnosti jejich řádného výkonu a uplatňování [srov. nález ze dne 20. června 2013 sp. zn. II. ÚS 1860/12 (N 113/69 SbNU 833)].

25. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické. To však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě [srov. nález ze dne 4. prosince 2008 sp. zn. I. ÚS 428/06 (N 215/51 SbNU 673)].

26. Dotčený čl. 5 Úmluvy upravuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. Relevantní část čl. 5 odst. 1 Úmluvy zní:

„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem.“

Ustanovení čl. 5 odst. 5 Úmluvy zní:

„Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

27. Úmluva počítá i s možností nezákonného odsouzení a s odškodněním za toto nezákonné odsouzení (čl. 3 Protokolu č. 7). Ustanovení čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě zní:

„Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově odhalená skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo úplně nebo částečně vinou této osoby.“

28. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Vzhledem k ustanovení čl. 36 odst. 4 Listiny, které stanoví, že podmínky a podrobnosti upravuje zákon, není ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny přímo aplikovatelné (nelze z něj nárok dovodit přímo), neboť podmínky a podrobnosti nároku na náhradu škody, včetně škody nemateriální, upravuje zákon.

29. Otázkou aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy na případy zadostičnění za vzniklou nemajetkovou újmu včetně nemajetkové újmy, která vznikla před závazností Úmluvy pro Českou republiku, se Ústavní soud opakovaně zabýval, naposledy v nálezu ze dne 5. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 500/13 (N 180/71 SbNU 163), ve kterém rekapituloval svoji dosavadní judikaturu

i judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v případech uplatňování práva na nemajetkovou újmu.

30. Evropský soud pro lidská práva konstatuje porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy pouze tehdy, pokud vnitrostátní právní systém odškodnění nepřiznává, neboť výkon práva podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy musí být zajištěn dostatečně jistým způsobem (Bulletin advokacie, Stručná rukověť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech, zvláštní číslo, březen 2013, s. 82). Z uvedené plyne, že pokud je shledáno porušení čl. 5 odst. 1 až 4 Úmluvy, poskytuje se odškodnění přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy bez toho, aby bylo jakkoli omezováno národní úpravou odpovědnosti státu za způsobenou újmu, neboť ve smyslu čl. 10 Ústavy má Úmluva aplikační přednost před zákonem.

31. Úmluva přitom nespecifikuje, v jaké formě má být v případě přímé aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy takové odškodnění oběti zatčení nebo věznění poskytnuto. Na tomto místě je nutno poznamenat, že Evropský soud pro lidská práva sám může přiznat spravedlivé zadostiučinění ve smyslu čl. 41 Úmluvy, je-li porušeno právo (či svoboda) garantované Úmluvou a jsou-li pro to splněny další podmínky. Újma ve smyslu mezinárodního práva zahrnuje jak materiální škodu, tak i nemateriální újmu. Záleží při tom na obsahu újmy, tj. co bylo podstatou škodlivých následků, aby bylo možné určit, jakým způsobem je zodpovědný stát povinný újmu reparovat. V případech požadavku na náhradu nemateriální újmy uplatňovanou formou nápravy pak může být uznání odpovědnosti, omluva nebo poskytnutí spravedlivého zadostiučinění – finanční náhrady.

32. Evropský soud pro lidská práva ve svých četných rozhodnutích opakuje, že čl. 5 odst. 5 Úmluvy je dodržen tehdy, je-li možné uplatnit nárok na náhradu škody za zbavení svobody, ke kterému došlo za podmínek odporujících odstavci 1, 2, 3 nebo 4. Nárok na náhradu škody stanovený v odstavci 5 tedy předpokládá, že bylo konstatováno porušení některého z ostatních odstavců, a to buď vnitrostátním orgánem, nebo orgány Úmluvy (srov. rozsudek ve věci *Crabtree proti České republice* ze dne 25. února 2010, stížnost č. 41116/04, § 48). Evropský soud pro lidská práva přitom zdůraznil, že čl. 5 odst. 5 Úmluvy, tak jak je formulován zejména v anglické verzi, požaduje, aby nárok na odškodnění byl vymahatelný nebo vykonatelný (Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 562, čl. 122).

33. Evropský soud pro lidská práva v souvislosti s projednáváním případu promlčení odškodnění újmy na zdraví v rozsudku ze dne 17. září 2013 ve věci č. 59601/09 – *Esim proti Turecku* opětovně připomenul, že právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy musí být vykládáno ve světle zásady právního státu, který vyžaduje existenci účinného právního nástroje k prosazení občanskoprávních nároků (viz *Běleš a ostatní proti*

České republice, stížnost č. 47273, rozsudek ze dne 12. listopadu 2002, § 49). V posuzované věci stěžovatel byl v roce 1990 příslušníkem bezpečnostních sil a při konfliktu s teroristy byl těžce zraněn. V dubnu 1992 byl pro trvalé následky propuštěn z armády a obdržel invalidní důchod. V roce 2004 byl ve stěžovatelově hlavě objeven kovový předmět. V roce 2007 bylo zjištěno, že v hlavě stěžovatele je střela, jejíž vynětí by však podle lékařů mohlo ohrozit stěžovatelův život. V září 2007 stěžovatel požádal ministerstvo obrany o náhradu za nově zjištěné poškození a tvrdil, že v důsledku lékařského zanedbání utrpěl finanční újmu, neboť k nově zjištěné skutečnosti nemohlo být při stanovení jeho invalidního důchodu přihlédnuto. Jelikož jeho žádost o poskytnutí náhrady byla odmítnuta, podal k Nejvyššímu vojenskému správnímu soudu samostatně žaloby o náhradu majetkové škody a nemajetkové újmy. V lednu a únoru 2009 Nejvyšší vojenský správní soud obě žaloby odmítl jako podané opožděně s tím, že bez ohledu na skutečnost, že až do roku 2007 o střele ve své hlavě stěžovatel nevěděl, své nároky měl podle příslušné právní úpravy uplatnit ve lhůtě pěti let od incidentu. Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že omezení práva na soud ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy nesmí ztížit přístup do takové míry, že je dotčena samotná podstata tohoto práva. Omezení nebudou slučitelná s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, nebudou-li sledovat legitimní cíl nebo nebude-li existovat rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (viz *Guérin proti Francii*, stížnost č. 25201/94, rozsudek velkého senátu ze dne 29. července 1998). Jádrem projednávaného případu bylo odůvodnění rozhodnutí vnitrostátního soudu, podle něhož pětiletá lhůta byla počítána již od data, kdy byl stěžovatel zraněn, přičemž bylo mezi stranami nesporné, že střela ve stěžovatelově hlavě v době jeho zranění nebyla zjištěna a byla objevena až později, kdy začal trpět bolestmi hlavy. Evropský soud pro lidská práva byl toho názoru, že od stěžovatele nebylo možné rozumně očekávat, že podá žalobu ve lhůtě pěti let od zranění, neboť bylo nesporné, že v září 1995 o střele ve své hlavě nevěděl. Proto shrnul, že striktním výkladem lhůty pro uplatnění nároku Nejvyšší vojenský správní soud zabránil meritornímu posouzení věci, na stěžovatele uvalil nepřiměřené břemeno, čímž zasáhl samotnou podstatu jeho práva na přístup k soudu. Proto bylo shledáno porušení práva stěžovatele na přístup k soudu, a tím i čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

VII. Posouzení ústavní stížnosti

34. Ústavní soud po posouzení okolností daného případu a po přezkoumání napadených rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele konstatuje, že ústavní stížnost je důvodná.

35. Ustanovením § 31a zákona č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, byl do našeho právního řádu začleněn nárok na zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, která vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu. Přitom, jak vyplývá z důvodové zprávy k tomuto zákonu, byl zákonodárce jednoznačně motivován deficitem vnitrostátní úpravy právě ve vztahu k čl. 5 odst. 5 Úmluvy a snahou uvést vnitrostátní úpravu do souladu s požadavky Úmluvy. Podle názoru Ústavního soudu je nepochybné, že nová právní úprava nárok na náhradu nemateriální újmy nekonstituuje, ale pouze ve vnitrostátní rovině deklaruje jeho existenci. Tento nárok byl již v minulosti založen samotným čl. 5 odst. 5 Úmluvy, který představuje „self-executing“ ustanovení, aplikovatelné přednostně před zněním zákona.

36. Při střetu základních práv, která stojí na stejné úrovni, bude vždy věcí nezávislých soudů, aby pečlivě zvážily, zda jednomu právu nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým. Tak to ostatně stanoví i čl. 4 odst. 4 Listiny, když ukládá orgánům aplikujícím právo, aby při této aplikaci šetřily podstatu a smysl základních práv [srov. náleze ze dne 9. února 1998 sp. zn. IV. ÚS 154/97 (N 17/10 SbNU 113)]. Na jedné straně je zde veřejný zájem ekonomických možností státu a na druhé zájem podle požadavků Listiny a Úmluvy na svobodu, důstojný život a dodržování ústavně zaručených práv, v případě stěžovatele práva na odškodnění nemateriální újmy v souvislosti s porušením práva na svobodu.

37. V posuzovaném případě rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 20. září 2006 sp. zn. 4 Tz 96/2006 bylo rozhodnuto, že v rehabilitačním řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. byl v neprospěch stěžovatele porušen zákon a věc byla postoupena k novému projednání Okresnímu soudu v Olomouci. Usnesením Okresního soudu v Olomouci ze dne 16. března 2007 sp. zn. Rt 4/2006 pak byl původní odsuzující rozsudek z roku 1983 zrušen ve výroku o vině a trestu. Následným rozsudkem téhož soudu ze dne 26. dubna 2007 sp. zn. Rt 4/2006 byl stěžovatel zproštěn obžaloby podle § 226 písm. b) trestního řádu. Konkrétní skutečnost z minulosti (výkon trestu se započtením vazby v době od 25. dubna 1983 do 25. října 1984), rozhodná pro vznik nároku na náhradu nemateriální újmy, se stala právní skutečností pro určité vztahy vzniklé za existence Úmluvy, která byla sjednána v roce 1950 a pro Českou republiku nabyla účinností 18. března 1992. Ústavní soud svými rozhodnutími [srov. náleze ze dne 30. května 2013

sp. zn. II. ÚS 4877/12 (N 98/69 SbNU 655), náleze ze dne 5. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 500/13 (viz výše) a další dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>] přiznal osobám, které byly zbaveny osobní svobody v případě zrušených rozsudků vynesených soudy v době nesvobody, právo na náhradu nemajetkové újmy, která vznikla před závazností Úmluvy pro Českou republiku. Ústavní soud přitom vyšel z pojmu náhrady škody tak, jak s ním operují národní evropské ústavní soudy a nejvyšší soudy, z jejichž judikatury vyrůstá i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, tedy že pojem škoda znamená jak škodu hmotnou, tak škodu nehmotnou.

38. Ústavní soud v daném případě konstatuje, že se jedná o případ, jenž nastal v souvislosti s rehabilitací osob vězňených v době nesvobody podle zákona č. 119/1990 Sb. Stěžovateli vzniklo právo na nemateriální újmu rozhodnutími ve věci rozhodujících soudů, konkrétně rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 20. září 2006 sp. zn. 4 Tz 96/2006, kterým bylo rozhodnuto, že v rehabilitačním řízení podle zákona č. 119/1990 Sb. byl v neprospěch stěžovatele porušen zákon, následným usnesením Okresního soudu v Olomouci ze dne 16. března 2007 sp. zn. Rt 4/2006, kterým byl původní odsuzující rozsudek z roku 1983 zrušen ve výroku o vině a trestu, a rozsudkem téhož soudu ze dne 26. dubna 2007 sp. zn. Rt 4/2006, kterým byl stěžovatel zproštěn obžaloby. Pokud jde o vzájemný vztah mezi materiální újmou a nemajetkovou újmou, jsou-li splněny všechny zákonné předpoklady pro poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, se toto zadostiučinění poskytne, a to bez ohledu na to, zda současně vznikla i materiální újma. Jde o instituty na sobě navzájem nezávislé, a v posuzovaném případě je proto třeba upřednostnit právo stěžovatele na ochranu jeho práv i co do nároku na náhradu nemateriální újmy a aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

39. Ve světle výše uvedeného nemůže obstát názor ve věci rozhodujících soudů uvedený v napadených rozhodnutích, že v posuzovaném případě stěžovateli nelze náhradu za nemateriální újmu přiznat. Ústavní soud připomíná, že při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné dohledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy. V pochybnostech je přitom třeba dát přednost takovému výkladu, který chrání rehabilitované osoby. Nepřiznání nároku na nemateriální újmu u osob rehabilitovaných podle zákona č. 119/1990 Sb. se jeví jako zcela formalistické.

40. Lze uzavřít, že pokud v předmětné věci nemateriální újma vznikla zásahem do osobní svobody stěžovatele, navíc byla vyslovena účast stěžovatele na soudní rehabilitaci podle § 4 písm. e) zákona č. 119/1990 Sb., nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen. Ve věci rozhodující soudy zcela pominuly, že nárok stěžovatele na odškod-

nění, a tím i na případnou nemateriální újmu se odvíjí až od jeho účasti na plné rehabilitaci, neboť až teprve od tohoto okamžiku mohl stěžovatel požadovat odškodnění. Na tomto místě je nutno zdůraznit, že v případě uplatňování nároku na přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu stěžovatele, způsobenou výkonem trestu se započtením vazby, vyslovením účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci, je nezbytné primárně respektovat ústavní pořádek České republiky, proto je třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vině a trestu došlo v roce 1983, tedy před účinností Úmluvy pro Českou republiku.

41. Z uvedených důvodů Ústavní soud dovodil, že napadenými rozsudky obvodního soudu a městského soudu došlo k porušení základních práv stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy a čl. 36 odst. 3 Listiny. Proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil.

Č. 67

K zásadě rovnosti účastníků řízení při rozhodování soudu druhého stupně o předběžném opatření

1. Bylo-li ústavní stížností napadené rozhodnutí o předběžném opatření v mezidobí obecným soudem zrušeno, nebrání to Ústavnímu soudu v tom, aby vyslovil, jaké ústavně zaručené právo nebo svoboda a jaké ustanovení ústavního zákona tímto rozhodnutím byly porušeny, pokud takovým rozhodnutím k jejich porušení došlo.

2. Odložení vykonatelnosti usnesení obecného soudu o nařízení předběžného opatření je z povahy věci vyloučeno, neboť by bylo spojeno s jeho meritorním přezkoumáním, které má být teprve předmětem rozhodování Ústavního soudu.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 24. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 1678/13 ve věci ústavní stížnosti AMÁDEUS REAL, a. s., IČO 27241131, se sídlem Dlouhá 13, Praha 1, zastoupené Mgr. Janem Petříkem, advokátem, se sídlem Týnská 12, Praha 1, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. dubna 2013 č. j. 51 Co 78/2013-56 o předběžném opatření, kterým bylo změněno usnesení soudu prvního stupně tak, že stěžovatelka je povinna zdržet se demoličních a stavebních úprav a výkopových prací na specifikovaných nemovitostech, a byly jí stanoveny další povinnosti, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Mayfair Asset Management, s. r. o., IČO 26187604, se sídlem Klicperova 581/7, Praha 5, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 3. dubna 2013 č. j. 51 Co 78/2013-56 bylo porušeno stěžovatelčino ústavně zaručené právo na rovnost účastníků řízení a spravedlivý proces ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh na zrušení usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. dubna 2013 č. j. 51 Co 78/2013-56 se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností ze dne 23. 5. 2013, doručenou Ústavnímu soudu dne 24. 5. 2013, stěžovatelka napadla a domáhala se zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí s tím, že jím bylo zasaženo (přinejmenším) do jejího práva na spravedlivý proces a rovnost účastníků řízení, chráněného čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 96 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Současně stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí.

2. Jak Ústavní soud z příslušného soudního spisu zjistil, usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 10. 12. 2012 č. j. 42 C 106/2012-29 byl v řízení o určení vlastnictví k nemovitostem výrokem I zamítnut návrh žalobkyně Mayfair Asset Management, s. r. o., na vydání předběžného opatření, aby stěžovatelce jako žalované byla uložena povinnost zdržet se jakýchkoliv demoličních a stavebních úprav na budově č. p. 678 a výkopových prací a stavebních úprav na parcele č. 662 v k. ú. Staré Město a obci Praha (bod 1), aby bylo stěžovatelce zakázáno pověřit danými pracemi jiný subjekt (bod 2) a aby jí bylo zakázáno zcizit předmětné nemovitosti po dobu soudního sporu (bod 3), výrokem II a III byla žalobkyni jednak uložena povinnost zaplatit soudní poplatek za návrh na nařízení předběžného opatření ve výši 1 000 Kč, jednak jí byla vrácena složená jistota ve výši 50 000 Kč. Dlužno dodat, že šlo o v pořadí druhý návrh na nařízení předběžného opatření, přičemž první návrh stejného znění obvodní soud usnesením ze dne 1. 8. 2012 č. j. 42 C 106/2012-11 zamítl.

3. Napadeným usnesením Městského soudu v Praze (dále též jen „městský soud“) bylo usnesení soudu prvního stupně změněno tak, že stěžovatelka je povinna zdržet se jakýchkoliv demoličních a stavebních úprav a výkopových prací na předmětných nemovitostech (výrok I), dále pak jím bylo rozhodnuto, že je stěžovatelka povinna po dobu trvání předběžného opatření zdržet se pověření danými pracemi jiný subjekt a předmětné nemovitosti zcizit (výrok II) a že se usnesení obvodního soudu ve výroku II potvrzuje a ve výroku III zrušuje (výrok III).

4. Usnesením obvodního soudu ze dne 23. 5. 2013 č. j. 42 C 106/2012-M90 byl zamítnut stěžovatelčin návrh na zrušení výše uvedeného předběžného opatření [§ 77 odst. 2 ve spojení s § 102 odst. 3 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“)].

5. Usnesením obvodního soudu ze dne 6. 6. 2013 č. j. 42 C 106/2012-M114 bylo nařízené předběžné opatření zrušeno, jde-li o zákaz demoličních a stavebních úprav, resp. výkopových prací na předmětných nemovitostech, jakož i zákaz pověření jiného subjektu těmito pracemi (výrok I), a dále jím byl zamítnut návrh stěžovatelky na zrušení předběžného opatře-

ní „v rozsahu, v němž jí bylo žalované uloženo předmětné nemovitosti zcizit“ (výrok II). Usnesením městského soudu ze dne 11. 9. 2013 č. j. 51 Co 321/2013-134 bylo výše uvedené usnesení obvodního soudu ve výroku I potvrzeno, dále byl jeho výrok II změněn (resp. opraven) tak, že stěžovatelce bylo uloženo zdržet se zcizení předmětných nemovitostí.

6. Usnesením obvodního soudu ze dne 27. 11. 2013 č. j. 42 C 106/2012-200 bylo zrušeno předběžné opatření i v té části, kde bylo stěžovatelce uloženo zdržet se zcizení předmětných nemovitostí. Usnesením městského soudu ze dne 4. 3. 2014 č. j. 51 Co 58/2014-252 pak bylo uvedené usnesení soudu prvního stupně potvrzeno a podle úředního sdělení Městského soudu v Praze nabylo právní moci dne 22. 3. 2014.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že jí jakožto osobě povinné z nařízeného předběžného opatření byla odňata možnost jakkoli hájit práva v rámci řízení o odvolání žalobkyně proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření. V této souvislosti poukazuje na princip rovnosti účastníků řízení, dle něhož každá z procesních stran musí mít dánou přiměřenou možnost uvádět rozhodná tvrzení, včetně důkazů, a to za podmínek, které jí nestaví do podstatně nevýhodnější situace, než ve které je druhá strana řízení, což platí rovněž pro řízení o nařízení předběžného opatření, jak plyne z nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 16/09 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.). Stěžovatelka si je vědoma zvláštní povahy (a úpravy) daného řízení, v němž se využívá „moment překvapení“, tato však nevylučuje možnost procesní obrany povinné osoby ve druhém stupni rozhodování, jestliže byl návrh na vydání předběžného opatření zamítnut.

8. V daném případě měla být stěžovatelce odepřena možnost vyjádřit se k tvrzením žalobkyně v odvolacím řízení, jehož výsledkem bylo vydání ústavní stížnosti napadeného usnesení, čímž došlo k nepřipustnému zvýhodnění druhé strany, a to nad rámec povahy a účelu daného řízení, kdy žalobkyně mohla tvrdit jakékoliv skutečnosti, k nimž se však ona nemohla vyjádřit, resp. které nemohla vyvrátit, to v situaci, kdy první instance žalobkyni nevyhověla. Současně stěžovatelka upozornila, že Ústavní soud již v minulosti prohlásil rozhodnutí odvolacího soudu, kterým došlo ke změně rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření tak, že toto bylo nařízeno, za porušující základní práva na spravedlivý proces a rovnost účastníků řízení, přičemž poukázala na náleze ze dne 9. 2. 2010 sp. zn. II. ÚS 2100/08 (N 21/56 SbNU 249) s tím, že skutkové okolnosti obou případů jsou shodné. Současně stěžovatelka připomněla, že zákonné zmocnění pro změnu zamítavého rozhodnutí soudu prvního stupně, obsažené v ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř. ve znění

účinném do 31. 3. 2011, podle něhož městský soud postupoval, bylo zrušeno prvně uvedeným nálezem.

9. Návrh na odklad vykonatelnosti stěžovatelka odůvodnila tím, že tento postup není v rozporu s důležitým veřejným zájmem, protože napadené rozhodnutí bylo vydáno v rámci soukromoprávního sporu mezi dvěma právníckými osobami, přičemž v jeho důsledku jí vznikají zásadní škody v podobě dodatečných nákladů, ušlého zisku a ohrožuje ji co do plnění povinností vůči financující bankovní instituci, což pro ni může mít fatální následky, oproti tomu žalobkyni žádná škoda nehrozí, neboť v důsledku stavebních prací dochází ke zvýšení hodnoty nemovitosti.

III. Vyjádření účastníka a vedlejší účastnice řízení

10. Ústavní soud požádal o vyjádření Městský soud v Praze, který uvedl, že se v rámci přezkumné činnosti zabýval věcí nejen, pokud jde o splnění podmínek pro nařízení předběžného opatření, ale také s přihlédnutím k předmětu řízení, načež vyjádřil přesvědčení, že stěžovatelka na svých právech nebyla zkrácena, neboť podala písemné vyjádření k odvolání. Je-li namítána absence zákonného zmocnění, došlo pouze v označení příslušného ustanovení, správně měl být uveden § 221a o. s. ř.

11. Žalobkyně byla soudcem zpravodajem vyzvána, aby se vyjádřila k návrhu na zahájení řízení, což však neučinila, avšak postavení vedlejší účastnice řízení před Ústavním soudem se výslovně nevzdala.

IV. Formální předpoklady projednání návrhu

12. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. zákon jí žádný takový prostředek k ochraně jejího práva neposkytoval.

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy), není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud

napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítla, že poté, co soud prvního stupně zamítl návrh žalobkyně na vydání předběžného opatření a co žalobkyně toto rozhodnutí napadla odvoláním, jí městský soud neumožnil se k podanému odvolání vyjádřit a návrhu na vydání předběžného opatření vyhověl. V důsledku tohoto postupu stěžovatelka nemohla řádně hájit svá práva. Oproti tomu městský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti tvrdil, stěžovatelka vyjádření k odvolání, jak má plynout ze samotného ústavní stížností napadeného usnesení, podala, a že tudíž na svém právu nebyla nijak krácena.

15. Jak Ústavní soud ze soudního spisu zjistil, stěžovatelce byla k vyjádření zaslána pouze žaloba spojená s (prvním) návrhem na vydání předběžného opatření (viz č. l. 32, 33 soudního spisu), podáním ze dne 19. 12. 2012 stěžovatelka požádala o prodloužení lhůty k podání vyjádření (č. l. 35), samotné vyjádření, na které městský soud ve zmíněném vyjádření poukázal, nese datum 15. 1. 2013 (č. l. 48), přičemž z něj nepochybně plyne, že by se týkalo odvolání, které žalobkyně podala dne 2. 1. 2013 (č. l. 39 a následně), také v předkládací zprávě pro městský soud se výslovně uvádí, že vyjádření k odvolání nebylo podáno (č. l. 54). Ze spisu přitom nelze vyvodit, že by stěžovatelce byl obsah odvolání znám, a dokonce ani to, že soud prvního stupně již o (prvním či druhém) návrhu žalobkyně na nařízení předběžného opatření rozhodl a že druhé rozhodnutí soudu prvního stupně bylo napadeno odvoláním.

16. Z výše uvedeného plyne, že stěžovatelka za dané procesní situace neměla žádnou možnost procesní obrany proti soudem uložené právní povinnosti - neměla k dispozici odvolání ani jiný procesní prostředek ochrany práva (nepočítaje v to ústavní stížnost), a neměla ani příležitost se vyjádřit (alespoň) k odvolání žalobkyně proti zamítavému rozhodnutí soudu prvního stupně.

17. Nelze sice přehlédnout, že obvodní soud stěžovatelce zaslal žalobu spojenou s prvním návrhem na vydání předběžného opatření, aby se k ní vyjádřila, což stěžovatelka učinila, možnosti vyjádřit se ke zmíněnému návrhu na vydání předběžného opatření však nevyužila. Pokud by ovšem stěžovatelka takové vyjádření podala, nemohlo by být považováno za relevantní, neboť o předmětném návrhu již obvodní soud pravomocně rozhodl a svůj druhý návrh žalobkyně doplnila o další skutečnosti, přičemž reagovala na předchozí rozhodnutí obvodního soudu, kterým byl první návrh zamítnut (tj. na usnesení č. j. 42 C 106/2012-11). Z výše uvedeného plyne, že v důsledku postupu obecných soudů se stěžovatelka z hlediska procesních příležitostí ocitla ve vztahu k žalobkyni ve zjevně nevýhodném (nerovném)

postavení. Navíc se mohla důvodně spoléhat na to, že obecné soudy budou postupovat v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu, jak je níže označena, a z tohoto důvodu stěžovatelce nelze klást za vinu, že nebyla v řízení o nařízení předběžného opatření dostatečně procesně aktivní.

18. Ve své ústavní stížnosti stěžovatelka poukázala na to, že totožnou právní otázku posuzoval Ústavní soud již v nálezu sp. zn. II. ÚS 2100/08, resp. v souvisejícím řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 16/09, v němž hodnotil ústavní konformitu ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř. v tehdy účinném znění. S ohledem na všeobecnou závaznost nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09, resp. jeho nosných důvodů, a vzhledem ke skutečnosti, že nebyly shledány důvody pro postup dle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu, se Ústavní soud omezil jen na ověření, zda stěžovatelka byla ve svých základních právech postížena za stejných okolností, z jakých vycházelo uvedené rozhodnutí, jakož i navazující rozhodování Ústavního soudu [viz nálezy ze dne 9. 12. 2010 sp. zn. III. ÚS 2481/10 (N 248/59 SbNU 535), ze dne 7. 6. 2011 sp. zn. III. ÚS 205/11 (N 109/61 SbNU 617) a ze dne 13. 2. 2014 sp. zn. III. ÚS 1888/13 (N 17/72 SbNU 211)], přičemž dospěl k závěru, že se tak stalo, neboť skutkové okolnosti případu dokládají názorně opodstatněnost obecných závěrů, k nimž Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/09 a dalších dospěl. Z tohoto důvodu lze na právní závěry v uvedených rozhodnutích obsažené v plném rozsahu odkázat, nicméně se současným poukazem na právní názor, který tento senát již vyslovil v nálezu sp. zn. III. ÚS 1888/13. V něm konstatoval povinnost Ústavního soudu rovněž přihlížet k tomu, jaké následky by v konkrétním případě lpění na pravidlech procedurální spravedlnosti mohlo mít pro následné možné uplatnění práv dalších účastníků řízení před obecnými soudy, kdy by zrušení předběžného opatření Ústavním soudem představovalo hrozbu přímého, bezprostředního a nadále již nenapravitelného zásahu do sféry možnosti faktického uspokojení v řízení uplatněného nároku, neboť uplatňování procesních práv účastníků řízení před soudem není samoučelem, nýbrž jen akcesorickým prostředkem ke zjednání spravedlnosti mezi účastníky právního styku.

19. S ohledem na tyto důvody Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti v té části, kde se stěžovatelka domáhala vyslovení, jaké ústavně zaručené právo nebo svoboda a jaké ustanovení ústavního zákona byly porušeny a jakým zásahem orgánu veřejné moci k tomuto porušení došlo [§ 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Jde-li o stěžovatelčin návrh na zrušení napadeného rozhodnutí, vyhovět mu nebylo možné, neboť v mezidobí bylo nařízeno předběžné opatření zrušeno (viz výše), a tak jej zamítl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

III. ÚS 1678/13

č. 67

20. Pokud se stěžovatelka domáhala toho, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí, vyhovět danému návrhu nebylo možné, a to s ohledem na povahu věci. Jak již Ústavní soud konstatoval v nálezu ze dne 10. 11. 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98 (N 158/16 SbNU 171), stanovení odkladného účinku v případě usnesení obecného soudu o nařízení předběžného opatření by bylo spojeno s jeho meritorním přezkoumáním, které má být teprve předmětem rozhodování Ústavního soudu, a to pouze z hlediska jeho ústavnosti, nikoli z hlediska zákonných podmínek pro jeho vydání.

Č. 68

K odškodnění za nemajetkovou újmu vzniklou nezákonným vězněním v době komunistického režimu

Zákonodárce v zákoně č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, znevýhodnil ty subjekty, kterým vznikla nemateriální újma rozhodnutím o vazbě a trestu za doby totality, před těmi, jimž vznikla nemateriální újma po 27. dubnu 2006. Nedostatky právní úpravy náhrady nemateriální újmy v zákoně č. 82/1998 Sb., způsobené rozhodnutím o vazbě či trestu před účinností zákona č. 160/2006 Sb. a před datem 18. března 1992, lze nahradit přímou aplikací čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vazbě a trestu a ke vzniku nemajetkové újmy došlo před účinností tohoto zákona i před účinností Úmluvy pro Českou republiku.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 24. dubna 2014 sp. zn. IV. ÚS 2265/13 ve věci ústavní stížnosti Andreje Mata, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem na adrese Praha 5, Symfonická 1496/9, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 5. října 2010 č. j. 27 C 201/2010-24, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. června 2012 č. j. 18 Co 42/2012-43 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2013 č. j. 30 Cdo 2916/2012-58, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na zaplacení nemajetkové újmy za nezákonné věznění v době komunistického režimu a bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání v této věci, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 5. října 2010 č. j. 27 C 201/2010-24, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne

20. června 2012 č. j. 18 Co 42/2012-43 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2013 č. j. 30 Cdo 2916/2012-58 byla porušena základní práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 5. října 2010 č. j. 27 C 201/2010-24, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. června 2012 č. j. 18 Co 42/2012-43 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2013 č. j. 30 Cdo 2916/2012-58 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 23. července 2013, se stěžovatel podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), na spravedlivé odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy a právo na respektování závaznosti právního názoru vysočeného opakovaně Ústavním soudem podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že Nejvyšší soud nerespektoval nález Ústavního soudu ze dne 23. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497) ve věci V. W., ve kterém je překonána judikatura Nejvyššího soudu. Stěžovatel dále poukázal na dvanáct jiných srovnatelných případů, ve kterých bylo právo na náhradu nemateriální újmy ve srovnatelných případech Obvodním soudem pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) nebo Městským soudem v Praze (dále jen „městský soud“) uznáno, a na nálezy Ústavního soudu ze dne 4. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11 (N 37/68 SbNU 379), ze dne 30. dubna 2013 sp. zn. IV. ÚS 662/12 (N 70/69 SbNU 255) a ze dne 30. května 2013 sp. zn. II. ÚS 4877/12 (N 98/69 SbNU 655).

II. Rekapitulace průběhu řízení

3. Ústavní soud si za účelem posouzení celé věci vyžádal spis obvodního soudu sp. zn. 27 C 201/2010 (dále jen „soudní spis“). Z obsahu soudního spisu se podává, že stěžovatel byl rozsudkem Nižšího vojenského soudu v Brně ze dne 19. června 1952 sp. zn. Vt 3/52 ve spojení s usnesením Vyššího vojenského soudu Trenčín ze dne 24. července 1952 sp. zn. Vto 119/52

uznán vinným trestným činem vyhýbání se služební povinnosti podle § 270 odst. 1 písm. b) zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, a byl za to odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání dvou roků nepodmíněně. Trest (se započtením vazby) byl vykonán v době od 27. dubna 1952 do 4. května 1953. Trest odnětí svobody v trvání jednoho roku byl stěžovateli prominut podle rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 4. května 1953 o amnestii, čl. II.

4. V rehabilitačním řízení vedeném u Vojenského obvodového soudu Brno byl sice usnesením ze dne 28. listopadu 1991 sp. zn. 2 Rtv 140/91 zrušen výrok o trestu, ale výrok o vině zůstal nezměněn. Následným rozsudkem téhož soudu ze dne 13. února 1992 sp. zn. 2 Rtv 140/1991 bylo rozhodnuto, že při nezměněném výroku o vině rozsudku Nižšího vojenského soudu v Brně ze dne 19. června 1952 sp. zn. Vt 3/52, kterým byl ve spojení s usnesením Vyššího vojenského soudu Trenčín ze dne 24. července 1952 sp. zn. Vto 119/52 stěžovatel uznán vinným vyhýbání se služební povinností podle § 270 odst. 1 písm. b) zákona č. 86/1950 Sb., se trest podle ustanovení § 227 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) neukládá. Následně na základě žádosti stěžovatele o odškodnění podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 119/1990 Sb.“) bylo rozhodnutím ze dne 15. července 1993 č. j. RTř 854/92 přiznáno stěžovateli odškodnění za nezákonné odsouzení z roku 1950 a z roku 1952 ve výši 48 962 Kč jako náhrada za ztrátu výděлку, náhrada nákladů vazby a náhrada nákladů výkonu trestu odnětí svobody.

5. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 17. ledna 2007 sp. zn. 4 Tz 175/2006 v návaznosti na stížnost pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ve prospěch stěžovatele proti pravomocnému usnesení bývalého Vojenského obvodového soudu Brno ze dne 28. listopadu sp. zn. 2 Rtv 140/91, bylo napadené usnesení zrušeno a věc byla přikázána Městskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, neboť v řízení ve věci stěžovatele byl porušen zákon.

6. Městský soud v Brně usnesením ze dne 17. dubna 2007 sp. zn. 1 Rt 2/2007 rozsudek Nižšího vojenského soudu v Brně ze dne 19. června 1952 sp. zn. Vt 3/52 ve spojení s usnesením Vyššího vojenského soudu Trenčín ze dne 24. července 1952 sp. zn. Vto 119/52 zrušil ve výroku o vině i trestu, stejně jako všechna další obsahově navazující rozhodnutí, neboť byly vydány v rozporu s principy demokratické společnosti respektujícími občanská práva a svobody. Pokud stěžovatel odmítl konat vojenskou službu z důvodu svého náboženského přesvědčení, pak svým jednáním uplatňoval tehdejší platnou Ústavu Československé republiky ze dne 9. května 1948 (ústavní zákon č. 150/1948 Sb.) a zaručené právo na svobodu svědomí a náboženského přesvědčení, a proto se nemohl dopustit trestného činu.

7. Dne 27. prosince 2007 požádal stěžovatel Vojenský úřad pro právní zastupování Ministerstva obrany České republiky (dále jen „VÚPZ“) o odškodnění. Žádosti bylo sdělením VÚPZ ze dne 10. května 2008 č. j. 405-02457-07-7-25 částečně vyhověno a stěžovateli byla přiznána částka ve výši 26 697 Kč jako dodatečné odškodnění za nezákonné odsouzení z roku 1950 a z roku 1952, ale v části spravedlivého zadostiučinění, kdy stěžovatel požadoval zaplacení 1 100 000 Kč, byla žádost odmítnuta.

8. Dne 2. července 2010 podal stěžovatel u obvodního soudu žalobu a po České republice – Ministerstvu spravedlnosti požadoval zaplacení částky 300 000 Kč jako nemajetkovou újmu. Obvodní soud rozsudkem napadeným ústavní stížností žalobu zamítl. Na základě odvolání podaného stěžovatelem městský soud rozsudkem, rovněž napadeným ústavní stížností, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil s tím, že pro neoprávněné věznění stěžovatele z roku 1952 Úmluva žádné nároky zakládat nemůže a z obecného principu spravedlnosti či na základě principu rovnosti práv občanů ve smyslu čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) žádný nárok na odškodnění imateriální újmy pro stěžovatele nevyplývá. V rámci dělby státní moci může podle názoru městského soudu přiznat soud stěžovateli jen ten nárok, který je dán existujícím právním řádem. Dovolání podané stěžovatelem pak bylo usnesením Nejvyššího soudu, napadeným ústavní stížností, odmítnuto s tím, že Nejvyšší soud se nehodlá odchýlit od své dosavadní ustálené rozhodovací praxe.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření a repliky

9. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 14. srpna 2013 uvedl, že si je vědom skutečnosti, že Ústavní soud již v několika případech zrušil obdobná rozhodnutí založená na právním názoru, že stěžovatelem uplatněný nárok nelze přiznat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Nejvyšší soud respektuje kasační účinky nálezu ze dne 23. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (N 111/65 SbNU 497), nicméně je přesvědčen o tom, že nenastaly podmínky závaznosti precedenční ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy. Tyto své závěry Nejvyšší soud rozvedl v rozsudku navazujícím na citovaný náleží Ústavního soudu ze dne 24. dubna 2013 sp. zn. 30 Cdo 1770/2012. Nejvyšší soud taktéž v tomto svém rozsudku vysvětlil, z jakého důvodu se domnívá, že nelze vázat možnost odškodnění nemajetkové újmy z hlediska aplikace Úmluvy [ale i v případě zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů včetně zákona č. 160/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady

č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů] na okamžik, kdy došlo ke zproštění obžaloby nebo k zastavení trestního stíhání.

10. Nejvyšší soud v souladu se svojí jednotnou judikaturou zastává názor, že újma vzniká osobě poškozené již v souvislosti se zásahem veřejné moci, kterým je tato újma působena, nikoli až s případnou nápravovou tohoto protiprávního stavu (v daném případě zrušením odsuzujícího rozsudku). V této souvislosti také nelze podle názoru Nejvyššího soudu zcela odhlédnout od smyslu a účelu zákona č. 119/1990 Sb., který je totiž zcela nepochybně nutno vnímat jako právní předpis spadající do širšího okruhu restitučních norem, jejichž cílem bylo (a je) zmírnit některé křivdy, jež se udály v dobách komunistického režimu. Byl-li uvedený zákon přijat jako právní předpis speciálně zaměřený k tomu, aby mimo jiné byla zrušena odsuzující soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody zaručené Ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách zákon označoval za trestné, a aby bylo odsouzeným poskytnuto přiměřené hmotné zabezpečení (§ 1 odst. 1 citovaného zákona), není možné podle názoru Nejvyššího soudu domáhat se nápravy stejných újem podle jiného (obecného) právního předpisu (v tomto případě podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy ve spojitosti se zákonem č. 82/1998 Sb.). K tomu Nejvyšší soud poukázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 7. ledna 1999 sp. zn. III. ÚS 331/98 (U 1/13 SbNU 369).

11. Samotná skutečnost, že zákonem č. 160/2006 Sb. byla založena odpovědnost státu i za nemajetkovou újmu, nemůže podle názoru Nejvyššího soudu vést ke změně výkladu čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Ten je totiž nutně autonomní a na obsahu národního práva zásadně nezávislý. V této souvislosti považoval Nejvyšší soud za potřebné poukázat na časové omezení aplikovatelnosti zákona č. 160/2006 Sb., který podle svého čl. II zakládá odpovědnost státu za nemajetkovou újmu vzniklou přede dnem jeho účinnosti jen ve vztahu k újmám způsobeným nepřiměřenou délkou řízení. Na žádnou jinou újmu, včetně újmy způsobené omezením osobní svobody, jej nelze aplikovat. I z tohoto důvodu Nejvyšší soud shledal právní základ odpovědnosti státu za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným zbavením svobody v době před účinností zákona č. 160/2006 Sb. nikoli v dané normě (její retroaktivní aplikací), ale v přímé aplikaci čl. 5 odst. 5 Úmluvy (rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011 sp. zn. 31 Cdo 3916/2008, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 125, ročník 2011). Nejvyšší soud si není vědom existence rozhodnutí Ústavního soudu, v němž by

argumentace, na níž stojí i jeho – předmětnou ústavní stížností napadené – usnesení, byla přesvědčivě a ustáleně překonána či vyvrácena. Proto i nadále setrvává na svých závěrech a na jejich zdůvodnění a domnívá se, že napadeným usnesením nebyla porušena stěžovatelova základní práva, jak uvádí ve své ústavní stížnosti. Nejvyšší soud je přesvědčen o tom, že jím vydaným rozhodnutím nebylo nepřipustně zasaženo žádné ústavním pořádkem České republiky nebo příslušnými mezinárodními právními dokumenty chráněné právo stěžovatele. Ústavnímu soudu proto navrhl, aby ústavní stížnost (pokud ji neodmítne) zamítl.

12. Městský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 14. srpna 2013 uvedl, že závěry učiněné tímto soudem obstály i v dovolacím řízení. Městský soud proto plně odkázal na své rozhodnutí napadené ústavní stížností, jakož i na právní argumentaci dovolacího soudu a navrhl, aby bylo vydáno rozhodnutí, jímž bude ústavní stížnost jako nedůvodná zamítnuta, pokud nebude jako zjevně neopodstatněná odmítnuta.

13. Obvodní soud ve svém vyjádření ze dne 4. září 2013 sdělil, že setrvává na názorech, které byly odůvodněny v jeho rozsudku, a domnívá se, že ústavní práva stěžovatele nebyla rozhodnutím dotčena, neboť rozhodnutí soudu prvního stupně je v souladu s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu.

14. Ministerstvo spravedlnosti k doručené ústavní stížnosti dne 7. srpna 2013 své vyjádření nepodal. V souladu s poučením uvedeným ve výzvě k vyjádření se tak svého postavení vedlejšího účastníka řízení vzdalo (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

15. Ústavní soud doručil vyjádření účastníků řízení stěžovateli, který v replice k těmto vyjádřením ze dne 4. dubna 2014 uvedl, že na ústavní stížnosti stále trvá. Obvodní soud, jakož i městský soud se podle názoru stěžovatele zaštiťují autoritou Nejvyššího soudu, aniž by braly v úvahu judikaturu Ústavního soudu, své vlastní rozhodování v obdobných kauzách a argumenty ústavní stížnosti. Stěžovatel má za to, že pouhý odkaz na výsledky dovolacího řízení není dostatečným argumentem, když i dovolací rozhodnutí je předmětem ústavní stížnosti. Nejvyšší soud pak podle názoru stěžovatele opakuje svoji dřívější argumentaci, přičemž jeho argumentace je přesvědčivě překonána a vyvrácena přinejmenším nálezem Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 500/13 (N 180/71 SbNU 163) ve věci Anny Pospíšilové, na který stěžovatel taktéž odkazuje.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

16. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání.

V. Formální předpoklady projednání návrhu

17. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

VI. Právní východiska k ústavní stížnosti

18. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

19. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může složitě jevit. Psané právo je třeba vykládat tak, aby plnilo svoji funkci spočívající v rozumném a spravedlivém vyřešení problému, aby obstálo měřítky tzv. zdravého rozumu a podle fundovaných představ spravedlnosti panujících ve společnosti.

20. Ústavní soud, stejně jako v mnoha předchozích rozhodnutích, konstatuje, že jednou z funkcí Ústavy, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v nezbytnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod. V posuzované věci to znamená povinnost soudů interpretovat zákonná ustanovení a právní principy v první řadě z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod [srov. nález ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 1355/13 (N 201/71 SbNU 377)].

21. Pro posouzení celé věci je určující v minulosti vydaný nález Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 500/13 stěžovatelem citovaný, který ohledně právních závěrů vycházel z předchozí judikatury

Ústavního soudu – konkrétně z nálezů ze dne 4. března 2013 sp. zn. IV. ÚS 3439/11 (viz výše), ze dne 30. května 2013 sp. zn. II. ÚS 4877/12 (viz výše), ze dne 13. července 2006 sp. zn. I. ÚS 85/04 (N 136/42 SbNU 91), ze dne 11. října 2006 sp. zn. IV. ÚS 428/05 (N 185/43 SbNU 115), ze dne 21. srpna 2007 sp. zn. I. ÚS 539/06 (N 131/46 SbNU 230) a ze dne 23. května 2012 sp. zn. I. ÚS 3438/11 (viz výše)].

22. Ústavní soud taktéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom, *inter alia*, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [nálezev ze dne 16. listopadu 2010 sp. zn. II. ÚS 1648/10 (N 226/59 SbNU 299)].

23. Ústavní soud připomíná, že je nutné respektovat v prvé řadě normy obsažené v aktech ústavního pořádku a z nich vyvěrající základní principy právní, v nichž své místo docela samozřejmě zaujímají i obecné ideje spravedlnosti, dobré mravy v širším slova smyslu. Ukáže-li se ve světle okolností konkrétního případu, že lpění na doslovné aplikaci určitého ustanovení by ve skutečnosti vedlo k nevratnému poškození práv jedné strany, zejména pak na úkor strany druhé, je třeba od něj upustit a postupovat tak, aby k takové újmě nedošlo. Kterékoli ustanovení právního předpisu je totiž způsobilé přivodit újmu, je-li použito způsobem, který nešetří jeho podstaty a smyslu, popř. způsobem, který vede k popření subjektivních práv jako takových, možnosti jejich řádného výkonu a uplatňování [srov. nálezev ze dne 20. června 2013 sp. zn. II. ÚS 1860/12 (N 113/69 SbNU 833)].

24. Dotčený čl. 5 Úmluvy upravuje právo na svobodu a osobní bezpečnost. Relevantní část čl. 5 odst. 1 Úmluvy zní:

„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem.“

Ústanovení čl. 5 odst. 5 Úmluvy zní:

„Každý, kdo byl obětí zatčení nebo zadržení v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“

25. Úmluva počítá i s možností nezákonného odsouzení a s odškodněním za toto nezákonné odsouzení (čl. 3 Protokolu č. 7). Ustanovení čl. 3 Protokolu č. 7 k Úmluvě zní:

„Je-li konečný rozsudek v trestní věci později zrušen nebo je-li udělena milost, protože nová nebo nově odhalená skutečnost dokazuje, že došlo k justičnímu omylu, je osoba, na níž byl vykonán trest podle tohoto rozsudku, odškodněna podle zákona nebo praxe platných v příslušném státu, pokud se neprokáže, že k včasnému odhalení neznámé skutečnosti nedošlo úplně nebo částečně vinou této osoby.“

26. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Vzhledem k ustanovení čl. 36 odst. 4 Listiny, které stanoví, že podmínky a podrobnosti upravuje zákon, není ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny přímo aplikovatelné (nelze z něj nárok dovodit přímo), neboť podmínky a podrobnosti nároku na náhradu škody, včetně škody nemateriální, upravuje zákon.

27. Úmluva nespecifikuje, v jaké formě má být v případě přímé aplikace čl. 5 odst. 5 Úmluvy takové odškodnění oběti zatčení nebo věznění poskytnuto. Na tomto místě je nutno poznamenat, že Evropský soud pro lidská práva sám může přiznat spravedlivé zadostiučinění ve smyslu čl. 41 Úmluvy, je-li porušeno právo (či svoboda) garantované Úmluvou a jsou-li pro to splněny další podmínky. Újma ve smyslu mezinárodního práva zahrnuje jak materiální škodu, tak i nemateriální újmu. Záleží při tom na obsahu újmy, tj. co bylo podstatou škodlivých následků, aby bylo možné určit, jakým způsobem je zodpovědný stát povinný újmu reparovat. V případech požadavku na náhradu nemateriální újmy uplatňovanou formou nápravy pak může být uznání odpovědnosti, omluvy nebo poskytnutí spravedlivého zadostiučinění – finanční náhrady.

28. Evropský soud pro lidská práva v souvislosti s projednáváním případu promlčení odškodnění újmy na zdraví v rozsudku ze dne 17. září 2013 ve věci č. 59601/09 – *Esim proti Turecku* opětovně připomenul, že právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy musí být vykládáno ve světle zásady právního státu, který vyžaduje existenci účinného právního nástroje k prosazení občanskoprávních nároků (viz *Běleš a ostatní proti České republice*, stížnost č. 47273, rozsudek ze dne 12. listopadu 2002, § 49). V posuzované věci stěžovatel byl v roce 1990 příslušníkem bezpečnostních sil a při konfliktu s teroristy byl těžce zraněn. V dubnu 1992 byl pro trvalé následky propuštěn z armády a obdržel invalidní důchod. V roce 2004 byl ve stěžovatelově hlavě objeven kovový předmět. V roce 2007 bylo zjištěno, že v hlavě stěžovatele je střela, jejíž vynětí by však podle lékařů mohlo ohrozit stěžovatelův život. V září 2007 stěžovatel požádal Ministerstvo obrany o náhradu za nově zjištěné poškození a tvrdil, že v důsledku

lékařského zanedbání utrpěl finanční újmu, neboť k nově zjištěné skutečnosti nemohlo být při stanovení jeho invalidního důchodu přihlédnuto. Jelikož jeho žádost o poskytnutí náhrady byla odmítnuta, podal k Nejvyššímu vojenskému správnímu soudu samostatně žaloby o náhradu majetkové škody a nemajetkové újmy. V lednu a únoru 2009 Nejvyšší vojenský správní soud obě žaloby odmítl jako podané opožděně s tím, že bez ohledu na skutečnost, že až do roku 2007 o střele ve své hlavě stěžovatel nevěděl, své nároky měl podle příslušné právní úpravy uplatnit ve lhůtě pěti let od incidentu. Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že omezení práva na soud ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy nesmí ztížit přístup do takové míry, že je dotčena samotná podstata tohoto práva. Omezení nebudou slučitelná s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, nebudou-li sledovat legitimní cíl nebo nebude-li existovat rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (viz *Guérin proti Francii*, stížnost č. 25201/94, rozsudek velkého senátu ze dne 29. července 1998). Jádrem projednávaného případu bylo odůvodnění rozhodnutí vnitrostátního soudu, podle něhož pětiletá lhůta byla počítána již od data, kdy byl stěžovatel zraněn, přičemž bylo mezi stranami nesporné, že střela ve stěžovatelově hlavě v době jeho zranění nebyla zjištěna a byla objevena až později, kdy začal trpět bolestmi hlavy. Evropský soud pro lidská práva byl toho názoru, že od stěžovatele nebylo možné rozumně očekávat, že podá žalobu ve lhůtě pěti let od zranění, neboť bylo nesporné, že v září 1995 o střele ve své hlavě nevěděl. Proto shrnul, že striktním výkladem lhůty pro uplatnění nároku Nejvyšší vojenský správní soud zabránil meritornímu posouzení věci, na stěžovatele uvalil nepřiměřené břemeno, čímž zasáhl samotnou podstatu jeho práva na přístup k soudu. Proto bylo shledáno porušení práva stěžovatele na přístup k soudu, a tím i čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

29. Ústavní soud připomíná, že v nálezu ze dne 26. března 2003 sp. zn. Pl. ÚS 42/02 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.) posuzoval usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2002 sp. zn. 15 Tz 47/2002, kterým byla zamítnuta stížnost pro porušení zákona podaná ministrem spravedlnosti ve prospěch stěžovatele právě v souvislosti s odsouzením pro vyhýbání se služební povinnosti v důsledku náboženského přesvědčení. Ústavní soud napadené usnesení zrušil, neboť Nejvyšší soud nevezl přiměřeně v úvahu základní právo stěžovatele plynoucí z čl. 15 odst. 1 Listiny. Ústavní soud v odůvodnění svého rozhodnutí konstatoval, že Nejvyšší soud pokračoval v zásahu do svobody svědomí stěžovatele, který započal odsuzujícím rozsudkem v roce 1954, a to restriktivním výkladem ustanovení § 267 odst. 3 trestního řádu ve spojení s ustanovením § 270 odst. 1 písm. b) zákona č. 86/1950 Sb. Ústavní soud zdůraznil, že pro demokratický právní stát, jímž Česká republika má být podle normativního příkazu plynoucího z čl. 1 odst. 1 Ústavy, je nepřijatelné, aby Nejvyšší soud

vykládal ustanovení § 267 odst. 3 trestního řádu tak, že přezkumem zákonosti napadeného rozhodnutí se rozumí výklad aplikovaného „starého práva“ v souladu s někdejší dobovou judikaturou. Dále Ústavní soud dovodil, že výklad i sebestarších trestněprávních norem, je-li díky využitelnému procesnímu prostředku prováděný soudem s důsledky pro posouzení trestního postihu osoby, tedy s důsledky zasahujícími do osobní sféry takové osoby, nemůže být proveden bez ohledu na dnes platné konstitutivní hodnoty a principy demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku České republiky. Skutečnost, že tzv. Ústava 9. května odepřela svobodě svědomí charakter tzv. absolutního práva, plynula již z podstaty politického režimu nastoleného v únoru 1948. Nové omezení svobody svědomí přerušilo kontinuitu chápání svobody svědomí jako absolutního práva tak, jak ji chránila ústavní listina z roku 1920. Poúnorová ústavní konstrukce svobody svědomí se právně-filozoficky odchyľuje od vývoje základních práv, který započal norimberským tribunálem a pokračoval přijetím Všeobecné deklarace lidských práv.

VII. Posouzení ústavní stížnosti

30. Ústavní soud po posouzení okolností daného případu a po přezkoumání napadených rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele konstatuje, že ústavní stížnost je důvodná.

31. Ustanovením § 31a zákona č. 160/2006 Sb. byl do našeho právního řádu začleněn nárok na zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, která vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí nebo nesprávného úředního postupu. Přitom, jak vyplývá z důvodové zprávy k tomuto zákonu, byl zákonodárce jednoznačně motivován deficitem vnitrostátní úpravy právě ve vztahu k čl. 5 odst. 5 Úmluvy a snahou uvést vnitrostátní úpravu do souladu s požadavky Úmluvy. Podle názoru Ústavního soudu je nepochybné, že nová právní úprava nárok na náhradu nemateriální újmy nekonstituuje, ale pouze ve vnitrostátní rovině deklaruje jeho existenci. Tento nárok byl již v minulosti založen samotným čl. 5 odst. 5 Úmluvy, který představuje „self-executing“ ustanovení, aplikovatelné přednostně před zněním zákona.

32. Při střetu základních práv, která stojí na stejné úrovni, bude vždy věcí nezávislých soudů, aby pečlivě zvážily, zda jednomu právu nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým. Tak to ostatně stanoví i čl. 4 odst. 4 Listiny, když ukládá orgánům aplikujícím právo, aby při této aplikaci šetřily podstatu a smysl základních práv [srov. náleze ze dne 9. února 1998 sp. zn. IV. ÚS 154/97 (N 17/10 SbNU 113)]. Na jedné straně je zde veřejný zájem ekonomických možností státu a na druhé zájem podle požadavků Listiny a Úmluvy na svobodu, důstojný život a dodržování ústavně

zaručených práv, v případě stěžovatele práva na nemateriální odškodnění v souvislosti s porušením práva na svobodu.

33. Ústavní soud svými rozhodnutími [srov. náleze ze dne 30. května 2013 sp. zn. II. ÚS 4877/12, náleze ze dne 5. listopadu 2013 sp. zn. IV. ÚS 500/13 (oba viz výše) a další dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>] přiznal osobám, které byly zbaveny osobní svobody v případě zrušených rozsudků vynesených soudy v době nesvobody, právo na náhradu nemajetkové újmy, která vznikla před závazností Úmluvy pro Českou republiku. Ústavní soud přitom vyšel z pojmu náhrady škody tak, jak s ním operují národní evropské ústavní soudy a nejvyšší soudy, z jejichž judikatury vyrůstá i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, tedy že pojem škoda znamená jak škodu hmotnou, tak škodu nehmotnou. Ústavní soud neshledal důvodu, proč se od závěrů uvedených v citovaných rozhodnutích v nyní projednávaném případě jakkoli odchýlit.

34. Ústavní soud v posuzované věci konstatuje, že se jedná o případ, jenž nastal v souvislosti s rehabilitací osob vězněných v době nesvobody podle zákona č. 119/1990 Sb., konkrétně o případ, kdy původní rehabilitace byla zúžena pouze na výrok o trestu, neboť podle rehabilitačního rozhodnutí z roku 1991 byl stěžovatel rehabilitován ve výroku o trestu, přičemž výrok o vině zůstal zachován. Odsuzující rozhodnutí z roku 1952 byla v celém rozsahu zrušena až v novém rehabilitačním řízení v roce 2007, tedy již v demokratické společnosti. Pokud jde o vzájemný vztah mezi škodou a nemajetkovou újmou, jsou-li splněny všechny zákonné předpoklady pro poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, se toto zadostiučinění poskytne, a to bez ohledu na to, zda současně vznikla i materiální újma. Jde o instituty na sobě navzájem nezávislé a v daném případě je třeba upřednostnit právo stěžovatele na ochranu jeho práv i co do nároku na náhradu nemateriální újmy a aplikovat čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

35. Ve světle výše uvedeného nemůže obstát názor ve věci rozhodujících soudů, že v posuzovaném případě stěžovateli nelze náhradu za nemateriální újmu přiznat. Ústavní soud připomíná, že při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné dohledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy. V pochybnostech je přitom třeba dát přednost takovému výkladu, který chrání rehabilitované osoby. Nepřiznání nároku na nemateriální újmu u osob rehabilitovaných podle zákona č. 119/1990 Sb. se jeví jako zcela formalistické.

36. Lze uzavřít, že pokud v předmětné věci nemateriální újma vznikla zásahem do osobní svobody stěžovatele, navíc byla vyslovena účast stěžovatele na soudní rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb., nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen. Na tomto místě je nutno zdůraznit, že v případě uplatňování nároku na přiměřené zadosti-

učinění za vzniklou nemajetkovou újmu stěžovatele, způsobenou výkonem trestu se započtením vazby, vyslovením účasti stěžovatele na soudní rehabilitaci, je nezbytné primárně respektovat ústavní pořádek České republiky, proto je třeba postupovat podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy bez ohledu na to, že k samotnému vydání nezákonného rozhodnutí o vině a trestu došlo v roce 1952, tedy před účinností Úmluvy pro Českou republiku.

37. Z uvedených důvodů Ústavní soud dovodil, že napadenými rozsudky obvodního soudu, městského soudu i usnesením Nejvyššího soudu došlo k porušení základních práv stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na přiměřené odškodnění podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy a čl. 36 odst. 3 Listiny. Proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil.

Č. 69

K rozhodnutí obecných soudů o žalobě na určení vlastnického práva

Součástí ústavních záruk spravedlivého procesu podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod je požadavek, aby rozhodnutí soudů byla náležitým způsobem odůvodněna. Pro účastníka řízení z nich musí být zřejmé, jaká skutková zjištění soud učinil a jakým způsobem je právně vyhodnotil. Jeho skutkové a právní závěry přitom nesmí být projevem libovůle a úvahy, na nichž jsou založeny, musí odpovídat obecně akceptovaným interpretačním postupům.

Vzhledem k tomu, že k nabytí vlastnického práva může dojít pouze na základě některého z právních důvodů, s kterými zákon tento právní následek spojuje, musí z rozsudku, kterým bylo vyhověno žalobě na určení vlastnictví, vždy jednoznačně vyplývat právní důvod, od něhož se odvozuje vlastnické právo konkrétní osoby k určité věci. Poukaz na „specifické a jedinečné okolnosti případu“ v tomto směru zjevně nelze považovat za postačující.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 29. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 1404/11 ve věci ústavní stížnosti Zdeňka Bezkočky, zastoupeného JUDr. Jaroslavem Trunečkem, advokátem, se sídlem Dobříš, Pleskotova 1698, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 16. února 2011 č. j. 25 Co 17/2009-330, kterým bylo vyhověno žalobě vedlejší účastnice proti stěžovateli na určení jejího vlastnického práva k budově sálu přistavěného k budově pohostinství, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a obce Prosenická Lhota, se sídlem Prosenická Lhota 20, zastoupené JUDr. Zorkou Černoehorskou, advokátkou, se sídlem Příbram, Balbínova 384, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 16. května 2011, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku z důvodu, že jím měla být porušena jeho základní práva podle čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatel i vedlejší účastnice se považovali za výlučného vlastníka sálu – budovy č. p. A1 v obci Prosenická Lhota. Jako přístavba k budově pohostinství byl tento sál původně pouze její součástí (§ 120 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů), v důsledku stavebních úprav se však postupně oddělil a stal se samostatnou věcí v právním smyslu. Ještě předtím, než došlo k jeho oddělení, byla budova pohostinství předmětem dvou vlastnických převodů. Vedlejší účastnice, aniž by tyto převody jakkoliv zpochybňovala, tvrdila, že byla vlastníkem sálu po celou dobu jeho existence. Právě ona byla totiž vlastníkem budovy pohostinství v době, kdy byl uvedený sál zbudován. Stěžovatel zas vlastnické právo k sálu odvozoval od kupní smlouvy, na jejímž základě koupil budovu pohostinství, byť tak učinil až po jeho faktickém oddělení. Napadeným rozsudkem odvolacího soudu byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým bylo vyhověno žalobě vedlejší účastnice proti stěžovateli na určení jejího vlastnického práva k předmětnému sálu. Ústavní soud se přitom v rámci jeho přezkumu musel vypořádat s otázkou, zda se obecné soudy nedopustily libovůle, pokud za situace, kdy byl sál před svým oddělením součástí budovy pohostinství a tato byla opakovaně předmětem převodů, nepovažovaly za jeho vlastníka osobu, která byla k okamžiku oddělení vlastníkem budovy jako celku na základě kupní smlouvy, nebo jejího právního nástupce.

II. Shrnutí řízení před obecnými soudy a dalších relevantních skutečností

3. Místní národní výbor Prosenická Lhota (dále jen „MNV Prosenická Lhota“) postavil v rámci akce „Z“ budovu č. p. A2, nacházející se na st. p. č. X (dnes st. p. č. X1) v obci a k. ú. Prosenická Lhota (dále též „hlavní budova“ nebo „budova pohostinství“); k její kolaudaci došlo v roce 1978. Na základě hospodářské smlouvy č. 41/78 „Z“ z 21. dubna 1981 byla tato budova převedena na Jednotu, lidové spotřební družstvo v Příbrami (dále jen „Jednota Příbram“), která ji v následujících letech užívala jako pohostinství. Smlouva se stala účinnou dne 14. dubna 1982, kdy ji schválil Krajský národní výbor Středočeského kraje. Další převod budovy se pak uskutečnil na základě kupní smlouvy ze dne 1. listopadu 1993 mezi Jednotou Příbram a obchodní společností Mlýn Krchleby, spol. s r. o. (dále jen „Mlýn

Krchleby⁶⁾), od které ji nakonec koupil stěžovatel. Kupní smlouva mezi ním a uvedenou společností byla uzavřena dne 21. prosince 1998.

4. Na jaře 1981 byl k budově pohostinství zbudován sál, jenž měl plnit úlohu společenské a schůzovní místnosti. Kolaudován byl na návrh MNV Prosenická Lhota rozhodnutím Okresního národního výboru v Příbrami (dále jen „ONV Příbram“) ze dne 22. října 1981 č. j. VÚP: 750/79/81 VI. Vzhledem k tomu, že se jednalo pouze o přístavbu k původní stavbě, nedostal vlastní číslo popisné. V období, kdy měla být budova pohostinství ve vlastnictví Mlýnu Krchleby, v ní byly provedeny stavební úpravy, které se netýkaly jen hlavní budovy, ve které byl objekt restaurace rekonstruován na malou pekárnu, ale i předmětného sálu, jenž byl v roce 1996 kolaudován jako výčep se sálem. Mezi úpravy provedené v tomto sále patřilo především zazdění přístupu do (bývalé) provozovny pohostinství v hlavní budově a v budování sociálního zařízení.

5. Stěžovatel koupil budovu č. p. A2 v době, kdy již byly uvedené úpravy dokončeny. Poté, co bylo rozhodnutím místního obecního úřadu ze dne 7. července 1999 předmětnému sálu přiděleno č. p. A1, se vedlejší účastnice i stěžovatel postupně domáhali zápisu svého vlastnického práva k takto označené nemovitosti. Rozhodnutím Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrálního pracoviště Příbram, ze dne 22. května 2006 sp. zn. OR-554/2005-211/5 bylo vyhověno žádosti stěžovatele, aby byl proveden duplicitní zápis vlastnictví k ní pro oba účastníky. Toto rozhodnutí bylo k odvolání vedlejší účastnice potvrzeno rozhodnutím Zeměměřického a katastrálního inspektorátu v Praze ze dne 14. srpna 2006 č. j. ZKI-O-87/529/2006/Nov. Vlastnictví vedlejší účastnice bylo doloženo výše uvedeným kolaudačním rozhodnutím ONV Příbram z 22. října 1981 spolu s dokladem o nabytí právní moci ze dne 16. října 2002, dále rozhodnutím o využití území vydáním odborem výstavby a životního prostředí Městského úřadu Sedlčany ze dne 30. září 1997 č. j. Výst. 563/97/Vš, rozhodnutím o přidělení čísla popisného ze dne 7. července 1999 a geometrickým plánem č. 325-27-2000 ze dne 21. března 2000. Pokud jde o vlastnické právo stěžovatele, to bylo doloženo výše zmíněnou kupní smlouvou z 21. prosince 1998, u níž nastaly právní účinky vkladu ke dni 23. prosince 1998.

6. Za účelem přehlednosti dalšího shrnutí je namístež uvést, že pozemek st. p. č. X o výměře 273 m² byl v roce 1977 na základě příslušného geometrického plánu střediska geodézie v Příbrami č. p. 24671-131-267-77, potvrzeného 26. září 1977, oddělen za účelem výstavby budovy pohostinství od pozemku p. č. Y, který v původní výměře 2272 m² nabyt v roce 1975 stát na základě kupní smlouvy. Právo hospodaření k tomuto pozemku měl MNV Prosenická Lhota. Na základě geometrického plánu č. 2247131-398-81, potvrzeného 28. ledna 1982, byla následně s pozemkem st. p. č. X sloučena další část pozemku p. č. Y o výměře 261 m², na kterém byla postavena

předmětná přístavba. Takto vytvořený pozemek st. p. č. X měl výměru 534 m². K jeho novému rozdělení došlo až geometrickým plánem ze dne 21. března 2000, a to na pozemek st. p. č. X1 o výměře 273 m², na němž se nachází původní budova, a pozemek st. p. č. X3 o výměře 261 m², na němž se nachází sousedící sál.

7. Vedlejší účastnice podala proti stěžovateli žalobu na určení svého vylučného vlastnického práva k předmětnému sálu – stavbě č. p. A1, nacházející se na st. p. č. X3 – zastavěná plocha o výměře 261 m², zapsané v katastru nemovitostí na LV č. Z1 pro obec a k. ú. Prosenická Lhota, vedeném Katastrálním úřadem pro Středočeský kraj, Katastrálním pracovištěm Příbram. Rozsudkem Okresního soudu v Příbrami (dále též „soud prvního stupně“) ze dne 23. října 2006 č. j. 14 C 177/2006-54 bylo její žalobě vyhověno z důvodu, že Jednota Příbram objektivně převzala „pouze“ pozemek o výměře 273m² (st. p. č. X), nikoliv o výměře 534 m². Na stěžovatele proto nemohlo být převedeno více, než vlastnila, na čemž nemohla nic změnit ani skutečnost, že se cítil být vlastníkem sporné nemovitosti. S uvedenými závěry se ale neztotožnil Krajský soud v Praze (dále též „odvolací soud“), který svým rozsudkem ze dne 25. července 2007 č. j. 25 Co 44/2007-182 rozhodl k odvolání stěžovatele tak, že žalobu vedlejší účastnice zamítl.

8. Podle názoru odvolacího soudu přistavěný sál po svém zbudování přirostl ke stávající stavbě, čímž se stal ve smyslu § 120 odst. 1 občanského zákoníku její součástí. Samotný totiž nemohl fungovat jako samostatná stavba ani k tomu nespĺňoval požadavky vyplývající ze stavebních předpisů. Svědčí o tom např. neexistence vlastního sociálního zařízení nebo vlastního rozvodu vody, jakož i umístění ústředního vytápění v hlavní budově. Přístup do něj byl navíc možný jen z hlavní budovy. Uvedený závěr měl význam pro posouzení otázky vlastnictví. V době dokončení přístavby na jaře roku 1981 náležela hlavní budova do správy MNV Prosenická Lhota, a tedy její následný převod na základě hospodářské smlouvy č. 41/78, ke kterému došlo dne 14. dubna 1982, se musel týkat budovy jako celku, včetně jejích součástí. Nebylo podstatné, že tento sál byl od samého počátku užíván pouze MNV Prosenická Lhota, neboť jako součást věci nebyl způsobilým předmětem vydržení. Budova jako celek byla předmětem i kupní smlouvy z roku 1993, na jejímž základě ji koupil Mlýn Krchleby, a kupní smlouvy z roku 1998, od které své vlastnické právo odvozoval stěžovatel. Skutečností, že znalec při vypracování znaleckého posudku pro účely prvně uvedeného převodu neoceníl jako součást věci i předmětný sál, nebo že v období, kdy budova patřila Mlýnu Krchleby, byly provedeny stavební úpravy, tento závěr nijak nezpochybňují. I kdyby přitom uvedené úpravy vedly k rozdělení stavby na dvě samostatné věci, o čemž odvolací soud nebyl přesvědčen, vedlejší účastnice by se mohla stát vlastníkem sálu pouze tehdy, pokud by jeho dosavadní vlastník, ať už by jím byl s ohledem

na okamžik oddělení Mlýn Krchleby nebo stěžovatel, učinil ve vztahu k ní příslušný právní úkon. Možnost, že by sál vydržela, nepřicházela v úvahu ani v tomto období. Stěžovatel totiž dával již od devadesátých let najevo, že vedlejší účastnice zasahuje do jeho vlastnického práva k předmětnému sálu. K rozsudku soudu prvního stupně odvolací soud závěrem dodal, že podle § 120 odst. 2 občanského zákoníku není stavba součástí pozemku, protože určení vlastnictví předmětného sálu nezávisí na skutečnosti, že vlastníkem pozemku č. p. X3, na kterém byl tento sál postaven, je právě vedlejší účastnice.

9. K dovolání vedlejší účastnice byl uvedený rozsudek zrušen rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2008 č. j. 28 Cdo 5256/2007-222 z důvodu nesprávného právního posouzení a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Nejvyšší soud zdůraznil, že předmětem hospodářské smlouvy z 21. dubna 1981 byla pouze budova provozovny pohostinství, čemuž nasvědčuje k ní přiložený geometrický plán znázorňující jen tento objekt na st. p. č. X. Kupní smlouva mezi Jednotou Příbram a Mlýnem Krchleby zase při charakteristice svého předmětu odkazuje na znalecký posudek ze dne 24. října 1993, jenž se rovněž vztahuje pouze na tuto budovu. Mlýn Krchleby i Česká republika – Okresní úřad v Příbrami převedly postupně smlouvami z 21. prosince 1998 a z 29. ledna 2001 na stěžovatele pouze budovu č. p. A2 a pozemek p. č. X1, nikoliv i budovu č. p. A1 a její pozemek p. č. X3. Ve druhé z uvedených smluv se přitom uvádí, že „stavebně oddělená část ... je vlastnictvím obce“. Lze tedy konstatovat, že předmětný sál se nikdy nestal „částí“ postupného řetězce výše uvedených vlastnických převodů. V době, kdy byla původní stavba vlastnictvím Mlýnu Krchleby, došlo navíc k faktickému oddělení obou staveb, o čemž svědčí i to, že v původní budově pohostinství byla v tomto období zřízena pekárna a v původní schůzovní a společenské místnosti naopak restaurace. Nejvyšší soud v této souvislosti připomněl závěry obsažené ve svém dřívějším rozsudku ze dne 29. července 1999 sp. zn. 25 Cdo 770/98, podle něhož se součást věci stává věcí hlavní faktickým oddělením od této věci. K tomu přitom došlo i v tomto případě, neboť oba objekty byly způsobilé k samostatnému užívání. Závěrem uvedl, že pokud by se stěžovatel po celou dobu domníval, že objekt č. p. A1 je jeho vlastnictvím, pravděpodobně by se k němu tak i choval, což znamená, že by věc udržoval a prováděl by potřebné opravy. Jestliže tomu tak nebylo, jeví se možnost, že by žalovaný byl přesvědčen o svém vlastnictví, nepravděpodobná.

10. Krajský soud v Praze sice v dalším řízení zohlednil uvedené závěry, nadále však shledával důvody pro zamítnutí žaloby. Ve svém rozsudku ze dne 4. března 2009 č. j. 25 Co 17/2009-253 uvedl, že při prodeji budovy provozovny pohostinství z Jednoty Příbram na Mlýn Krchleby v roce 1993 přešla celá věc na tento nový subjekt bez ohledu na to, zda si tento

uvědomil, že s věcí nabývá i její součást. Uplatní se zde zásada, že součást věci sdílí osud věci hlavní (srov. např. rozsudek ze dne 4. listopadu 2003 sp. zn. 22 Cdo 1432/2002). Pokud by soud ale zvažoval nedostatek vůle při uvedeném převodu, pak by v případě takového zjištění byla jeho důsledkem absolutní neplatnost kupní smlouvy a vlastnictví celé věci by zůstalo Jednotě Příbram. Dále bylo zjištěno, že k faktickému oddělení předmětného sálu, který je nyní způsobilý k samostatnému užívání, došlo v letech 1993 až 1996, kdy byla stavba ve vlastnictví Mlýnu Krchleby. Stavební práce tehdy provedla vedlejší účastnice, přičemž v objektu byla zřízena restaurace. Tím se stal tento sál jako budova č. p. A1 samostatnou hlavní věcí. Pokud však jde o otázku vlastnictví tohoto sálu, odvolací soud dospěl k závěru, že jeho vlastníkem je i nadále Mlýn Krchleby. V roce 1998 byla předmětem kupní smlouvy mezi stěžovatelem a Mlýnem Krchleby pouze budova pohostinství, což vyplývá i z čestného prohlášení statutárního orgánu uvedené společnosti, který měl tehdy za to, že sál patří vedlejší účastnici, pročež jej neměl v úmyslu převést. Stěžovatel jej nemohl nabýt ani vydržením, protože v období let 1998 až 2006, kdy byla podána žaloba, neuplynula zákonem stanovená doba deseti let. V případě vedlejší účastnice bylo vyloučeno nabytí vlastnického práva „přepřecováním“ věci v důsledku provedených stavebních úprav, protože při nich nedošlo k zániku původní stavby. Vydržení zas nepřicházelo v úvahu po dobu, kdy byl sál součástí věci, přičemž po jeho oddělení jej od konce devadesátých let znemožňovala vědomost vedlejší účastnice o tom, že stěžovatel se rovněž považuje za jeho vlastníka. Nebyl dán ani žádný právní titul, od kterého by vedlejší účastnice mohla odvozovat svou dobrou víru. Skutečnost, že vedla předmětný sál jako majetek obce, takový titul nepředstavuje.

11. I v případě tohoto rozsudku využila vedlejší účastnice svého práva podat dovolání, o němž Nejvyšší soud rozhodl rozsudkem ze dne 11. listopadu 2010 č. j. 28 Cdo 3771/2009-290 tak, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil. Nejvyšší soud zopakoval, že v letech 1993 až 1996 došlo k oddělení věci a předmětný sál se postupně stal samostatným objektem. Upozornil na to, že podle jeho rozsudku ze dne 8. dubna 2002 sp. zn. 22 Cdo 1465/2000 je reálné rozdělení stavby možné tehdy, jestliže vzniknou na základě stavebních úprav učiněných podle stavebních předpisů samostatné věci. Nestačí tedy např. rozdělení stavební parcely geometrickým oddělovacím plánem, nýbrž k jejímu rozdělení může dojít jen vertikálně, jak tomu nepochybně bylo i v posuzované věci. Kromě toho, že v roce 1999 bylo předmětnému sálu formálně přiděleno číslo popisné, Nejvyšší soud připomněl, že předmětná nemovitost výslovně nefigurovala v žádném z vlastnických převodů uskutečněných na základě příslušných kupních smluv. Nelze ani dovodit, že by byla převáděna jako součást ostatních nemovitostí. V dané věci jsou navíc dány „specifické a jedinečné okolnosti

případu“. Funkční stránka oddělení vlastnictví byla totiž naplněna již podstatně dříve, a to od začátku osmdesátých let, přičemž do nemovitosti byly vloženy investice, které ji ze strany vedlejší účastnice zhodnocovaly. Z tohoto důvodu nelze odhlédnout od zásady právní jistoty ve vlastnických vztazích. Po dlouhou dobu ostatně nebylo vlastnictví obce nijak zpochybňováno. Vycházejí z těchto úvah, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že odvolací soud nevyřešil věc správně po právní stránce, když nepřiznal vedlejší účastnici vlastnické právo ke spornému objektu č. p. A1.

12. V souladu s těmito závěry potvrdil Krajský soud v Praze svým rozsudkem ze dne 16. února 2011 č. j. 25 Co 17/2009-330 vyhovující rozsudek soudu prvního stupně.

III. Argumentace stěžovatele

13. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti, která směřuje proti poslednímu uvedenému rozsudku odvolacího soudu, namítá porušení svého práva vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny v důsledku právního názoru o údajných mimořádných okolnostech případu, jež fakticky konstituují výjimku ze zásady, že součástí věci sdílí osud věci hlavní, včetně vlastnických vztahů. Nejvyšší soud svým výkladem připustil, aby za určitých okolností vznikla oddělením od hlavní věci stavba, která však nebude ve vlastnictví dosavadního vlastníka věci hlavní, nýbrž bude bez jeho souhlasu a vědomí náležet jinému subjektu. Tím ohrozil vlastnické právo všech následujících vlastníků. Současně se dopustil porušení zásad upravujících nabývání nemovitostí, např. zásady intabulační, zásady převodu staveb zapisovaných do katastru nemovitostí na základě písemných smluv a rovněž obecné zásady, že vlastnictví lze nabýt vytvořením věci, případně převodem či přechodem vlastnického práva, což však není daný případ.

14. Pochybení spatřuje stěžovatel také v tom, že okamžik vzniku stavby č. p. A1 jako věci samostatné nebyl jednoznačně zjištěn, resp. byl konstatován rozdílně, v širokém rozmezí tří až pěti let. K přidělení čísla popisného jako formálního atributu samostatné stavby přitom došlo až v době, kdy byl vlastníkem hlavní stavby. Právní názor, že k oddělení nově vzniklé věci od původní věci hlavní a vzniku samostatné věci může dojít bez souhlasu vlastníka věci hlavní na základě právních úkonů a skutečností, které nebylo možné zjistit ani z katastru nemovitostí, ani jiným způsobem při vynaložení odborné péče, zakládá možnost zásahu do vlastnického práva jednak samotným rozdělením věci, jednak v důsledku skutečnosti, že vlastníkem nově vzniklé věci má být jiný subjekt než vlastník věci, jejíž součástí původně byla. Jeho důsledkem je odnětí vlastnického práva bez náhrady, což je v rozporu s čl. 11 odst. 5 Listiny.

15. Skutečnost, že za v zásadě shodně zjištěného skutkového stavu byla činěna odvolacím soudem i Nejvyšším soudem diametrálně odlišná

skutková a právní hodnocení celé věci, zakládá podle názoru stěžovatele nepřezkoumatelnost a nepředvídatelnost rozhodování obecných soudů a je vyjádřením libovůle v rozhodování. Napadené rozhodnutí bylo rovněž odůvodněno poukazem na zvláštní okolnosti případu v rozporu s jednoduchým právem a způsobem, který by příslušel spíše Ústavnímu soudu za skutečně výjimečných okolností, nikoliv Nejvyššímu soudu či odvolacímu soudu jako článkům soustavy obecných soudů ve věci o určení vlastnictví.

IV. Řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud si vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Příbrami pod sp. zn. 14 C 177/2006, s jehož obsahem koresponduje výše uvedené shrnutí skutkových okolností, a vyzval účastníka a vedlejší účastnici řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti. O vyjádření zároveň požádal i Nejvyšší soud, jenž sice v tomto řízení nemá postavení účastníka řízení, v projednávané věci však dvakrát rozhodoval a odvolací soud byl jeho právními závěry vázán.

17. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření podepsaném předsedkyní senátu 25 Co odkázal na obsah rozhodnutí, která ve věci vydal. Nejvyšší soud možnost vyjádřit se nevyužil.

18. Vedlejší účastnice se ve svém vyjádření neztotožnila s názorem stěžovatele, podle něhož Nejvyšší soud svým v pořadí druhým kasačním rozsudkem konstituoval výjimku ze zásady, že součást věci sdílí osud věci hlavní, včetně vlastnických vztahů, a shodně s napadeným rozsudkem poukázala na specifické a jedinečné okolnosti případu. Stěžovatel podle jejího názoru nikdy nebyl vlastníkem sporné nemovitosti, což kromě kasačních rozhodnutí Nejvyššího soudu připustil i v pořadí druhý rozsudek odvolacího soudu. Nikdy se jako vlastník ani nechoval, nemovitost neudržoval, ani neprováděl žádné její opravy. Za těchto okolností tak napadeným rozsudkem nemohlo dojít ke zbavení jeho vlastnictví. Vedlejší účastnice byla naopak po celou dobu v dobré víře, že je vlastníkem sporné nemovitosti. Tvrzení stěžovatele, že pozbyla vlastnictví již před dlouhou dobou a že sporná věc fakticky neexistovala, označila za zavádějící. V dané věci podle jejího názoru nebyla porušena základní práva stěžovatele.

19. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovateli pro případ, že by na ně chtěl replikovat. Ten ve své replice setrval na názoru, že kasační rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou ve vzájemném rozporu. Z prvního rozsudku vyplývá, že k oddělení přístavby, která se tak stala samostatnou věcí, došlo v době, kdy byl vlastníkem budovy č. p. A2 Mlýn Krchleby, což znamená, že právě tomuto subjektu muselo vzniknout i vlastnické právo k nemovitosti. Druhý rozsudek naopak obsahuje závěr, že nově vzniklá stavba je ve vlastnictví vedlejší účastnice, ačkoliv je zřejmé, že na ni nebyla žádným způsobem převedena, a její vlastnické právo tak mohlo být odvozováno pouze

od právní skutečnosti spočívající ve faktickém oddělení stavby, později označené č. p. A1. Logický rozpor mezi těmito stanovisky je podle stěžovatele na první pohled zřejmý.

20. Existenci dobré víry vedlejší účastnice zpochybňuje způsob, jakým se pokoušela o zápis vlastnictví předmětné stavby do katastru nemovitostí. Původně vydané kolaudační rozhodnutí týkající se přístavby (č. j. VUP: 750/79/81 Vl.) sloužilo již v minulosti jako podklad pro zapsání přístavby bez samostatného čísla popisného jako součásti původní stavby č. p. A2. Vedlejší účastnice ale toto rozhodnutí – bez razítek a údajů o provedených změnách v evidenci nemovitostí – použila pro její opětovné zapsání jako budovy č. p. A1. Důvodem měla být zřejmě snaha zatajit katastrálnímu úřadu skutečnost, že na základě dané listiny již byl jeden zápis významem odpovídající dnešnímu vkladu do katastru nemovitostí proveden. Vedlejší účastnice se navíc pokoušela o zápis do katastru nemovitostí opakovaně (čtyřikrát), vždy zřejmě s pozměněnými dokumenty, což je zřejmě i ze skutečnosti, že rozhodnutí o přidělení čísla popisného ze dne 7. července 1999, vydané Obecním úřadem Prosenická Lhota, se nachází pod stejným číslem jednacím a se stejným datem vydání v různé dokumentaci celkem ve třech verzích, lišících se označením pozemku pod dotčenou stavbou (p. č. X, X1, X3), přičemž není sporu, že se jedná o tutéž stavbu. Stěžovatel tyto listiny učinil součástí spisu, neboť je spolu s výše uvedeným návrhem na doplnění dokazování zaslal Krajskému soudu v Praze. Neprovedením navrhovaných důkazů za situace, kdy se nesporně jednalo o skutečnosti nově zjištěné, došlo podle názoru stěžovatele rovněž k zásahu do jeho práva na spravedlivý proces.

21. Dne 22. srpna 2011 obdržel Ústavní soud další vyjádření stěžovatele, v němž byly shrnuty skutkové okolnosti dané věci.

22. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

V. Vlastní posouzení

23. Ústavní stížnost je přípustná, byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňuje také všechny zákonem stanovené formální náležitosti. Ústavní soud proto mohl přistoupit k jejímu věcnému projednání, přičemž po seznámení se s argumentací stěžovatele, vyjádřeními účastníků řízení a obsahem příslušného spisu dospěl k závěru, že není důvodná.

24. V řízení o ústavních stížnostech se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje toliko na posouzení, zda rozhodnutími obecných soudů nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena základní práva a svobody. Jen v tomto rozsahu je oprávněn zasahovat do jejich činnosti a případně přehodnocovat jejich skutková

zjištění nebo právní závěry. Platí přitom, že závěr o takovémto porušení nelze vyvozovat z jakéhokoliv jejich pochybení nebo nezákonnosti.

25. Součástí ústavních záruk spravedlivého procesu je požadavek, aby rozhodnutí soudů byla náležitým způsobem odůvodněna [z poslední doby srov. např. náleze ze dne 22. listopadu 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357), náleze ze dne 27. března 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723) nebo náleze ze dne 26. listopadu 2013 sp. zn. II. ÚS 4927/12 (N 199/71 SbNU 361)]. Pro účastníka řízení z nich musí být zřejmé, jaká skutková zjištění soud učinil a jakým způsobem je právně vyhodnotil. Jeho skutkové a právní závěry přitom nesmí být projevem libovůle a úvahy, na nichž jsou založeny, musí odpovídat obecně akceptovaným interpretačním postupům. Pokud jde o rozsah odůvodnění, ten přirozeně vždy závisí na okolnostech konkrétního případu, neboť nezbytnost jednotlivých jeho obsahových komponentů se odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení, s kterými se soudy musí adekvátně vypořádat [srov. v této souvislosti např. usnesení ze dne 25. října 1999 sp. zn. IV. ÚS 360/99 (U 68/16 SbNU 363) nebo náleze ze dne 22. září 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565); srov. též rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. dubna 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 *Van de Hurk proti Nizozemí*, § 61, a ze dne 9. prosince 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 *Ruiz Torija proti Španělsku*, § 29]. Rozhodující je jejich relevance z hlediska projednávané věci a to, zda jsou způsobitelné ovlivnit výsledek řízení. Význam nakonec nelze upřít ani otázce, zda je příslušným rozhodnutím rozhodováno v prvním stupni, nebo zda jde o rozhodnutí o řádném nebo mimořádném opravném prostředku. V těchto případech nelze na rozhodnutí soudu hledět izolovaně, nýbrž ve spojení s rozhodnutími jemu předcházejícími. Soud rozhodující o opravném prostředku především není povinen opakovat argumentaci obsaženou v odůvodněních jím přezkoumávaných rozhodnutí, pokud ji považuje za správnou a dostatečnou z hlediska výše uvedených požadavků. Z jeho rozhodnutí ovšem musí být patrné, že se skutečně zabýval všemi důležitými otázkami a že se neomezil toliko na potvrzení závěrů soudů nižšího stupně (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. prosince 1997 ve věci stížnosti č. 20772/92 *Helle proti Finsku*, § 60).

26. Uvedená hlediska aplikoval Ústavní soud i v projednávané věci, přičemž ústavněprávní relevanci přiznal otázce, zda se obecné soudy nedopustily porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jestliže na jedné straně uznaly, že přistavěný sál byl od okamžiku svého zbudování součástí budovy pohostinství, tedy nebyl samostatnou věcí v právním smyslu a samotný nemohl být předmětem občanskoprávních vztahů, na straně druhé však po jeho oddělení nepřiznaly vlastnické právo k němu žádnému ze subjektů, na které byla tato budova

postupně smluvně převedena. Jde o to, zda tyto jejich závěry nejsou s ohledem na výše uvedená skutková zjištění ve vzájemném rozporu. Pakliže by tomu tak bylo, z napadeného rozsudku by nebylo možné zjistit, z jakého důvodu považovaly obecné soudy za vlastníka předmětného sálu právě vedlejší účastníci, což by znamenalo jeho nepřezkoumatelnost. Poukaz na „specifické a jedinečné okolnosti případu“ v tomto směru zjevně nelze považovat za postačující, neboť k nabytí vlastnického práva může dojít pouze na základě některého z právních důvodů, s kterými zákon tento právní následek spojuje. Z rozsudku, kterým bylo vyhověno žalobě na určení vlastnictví, proto musí vždy jednoznačně vyplývat právní důvod, od něhož se odvozuje vlastnické právo konkrétní osoby k určité věci.

27. Již bylo uvedeno, že v projednávané věci odvolací soud nejdříve zamítl žalobu vedlejší účastnice, přičemž k vydání napadeného rozsudku, kterým potvrdil vyhovující rozsudek soudu prvního stupně, přistoupil až s ohledem na závazný právní názor Nejvyššího soudu vyslovený v jeho kasačních rozsudcích. Ústavní soud při posouzení, zda napadený rozsudek ob stojí z hlediska požadavku náležitého odůvodnění, vycházel ze všech těchto rozhodnutí. Za prokázanou považoval skutečnost, že předmětný sál od okamžiku svého zbudování nebyl samostatnou stavbou, nýbrž součástí budovy pohostinství, se kterou tvořil jeden celek. Z tohoto důvodu jej bylo třeba považovat za součást věci ve smyslu § 120 odst. 1 občanského zákoníku, což platilo až do jeho oddělení v období, kdy měla být hlavní budova ve vlastnictví Mlýnu Krchleby na základě kupní smlouvy z roku 1993, nejpozději však do roku 1996.

28. Základní rozdíl mezi právními závěry Nejvyššího soudu a původními právními závěry odvolacího soudu spočívá v jejich odpovědi na otázku, zda strany hospodářské smlouvy projevily vůli převést budovu pohostinství i s přistavěným sálem. Odvolací soud dospěl k závěru, že v případě budovy č. p. A2 byla v hospodářské smlouvě „vůle převést tento dům jako celek včetně všeho, co s ním tvořilo jeden celek“, tedy včetně jeho součástí, mezi které patřila i uvedená přístavba. Ta byla v době uzavření hospodářské smlouvy koncem dubna 1981 již dokončena a v době svého následného schválení, s nímž byl spojen přechod vlastnického práva, také kolaudována. Úmysl převést celou stavbu bylo navíc možné vyvozovat i z vyhotovení geometrického plánu ze dne 28. ledna 1982, na jehož základě měl pozemek st. p. č. X v k. ú. Prosenická Lhota v dubnu 1982 výměru 534 m², jež odpovídá zastavěné ploše včetně přístavby. S uvedeným názorem se ale neztotožnil Nejvyšší soud. Ten ve svém prvním kasačním rozsudku uvedl, že z hospodářské smlouvy č. 41/78, jejíž projednávací proces začal již v roce 1978, je patrné, že na Jednotu Příbram byla převedena „budova provozovny pohostinství“, tedy pouze objekt č. p. A2, čemuž nasvědčuje i k ní přiložený geometrický plán. Ostatně teprve v roce 1979 bylo vydáno stavební povolení

a až dne 22. října 1981 bylo vydáno kolaudační rozhodnutí, pokud jde o objekt č. p. A1. Jinými slovy, podle Nejvyššího soudu byl předmětem hospodářské smlouvy pouze převod budovy pohostinství, nikoliv také k ní přistavěného sálu. Ústavní soud se tak dále zabýval pouze jeho právním názorem, neboť ten byl z hlediska výsledku řízení rozhodující.

29. Zjištění, že strany hospodářské smlouvy projeví vůli převést budovu pohostinství bez jedné z jejích součástí, ještě neznamená, že nastaly také její právní následky. Je zřejmé, že předmětný sál jako součást věci pojmově nemohl být ve vlastnictví jiné osoby, než která vlastnila budovu pohostinství. Vlastnické právo k němu proto nebylo možné nabýt samostatně, přičemž stejně tak nemohl zůstat ve vlastnictví původního vlastníka budovy pohostinství v důsledku převodu toliko jejích zbylých součástí. Právnickému závěru Nejvyššího soudu, podle něhož je vlastníkem sálu vedlejší účastnice, proto nelze rozumět jiným způsobem, než že tato (resp. stát tehdy zastoupený MNV Prosenická Lhota jako její právní předchůdce) nepřestala být jeho vlastníkem po celou dobu jeho existence. S ohledem na předmět řízení před obecnými soudy, kterým bylo určení vlastnictví k dnes již samostatnému sálu, se Nejvyšší soud nemusel výslovně zabývat také otázkou, jaký význam má tento závěr pro platnost jednotlivých převodů, jejichž předmětem měla být jen hlavní budova. Podstatné je, že žádný z nich, jak vyplývá z jeho prvního kasačního rozsudku, se netýkal předmětného sálu. Ten nakonec nebyl předmětem ani kupních smluv z let 1993 a 1998. Nejvyšší soud tedy uznal, že přistavěný sál, byť jako součást věci hlavní, byl vždy ve vlastnictví vedlejší účastnice, a zůstal jí i poté, co se stal v důsledku oddělení samostatnou věcí. Zbývá dodat, že chování Jednoty Příbram a Mlýnu Krchleby, jež považovaly za vlastníka sálu vedlejší účastnici, jakož i chování vedlejší účastnice, která jej dlouhodobě užívala včetně údržby a provádění oprav, vylučovaly možnost, že by se tento sál stal jakýmkoliv způsobem vlastnictvím některého z prvně uvedených subjektů vydržením. Nikdo zároveň nepochyboval ani platnost jednotlivých převodů vlastnického práva k budově pohostinství nebo vlastnické právo jejích jednotlivých nabyvatelů. Lze přitom důvodně předpokládat, že i kdyby k jejímu převodu na Jednotu Příbram z výše uvedených důvodů platně nedošlo, tato skutečnost by dnes s ohledem na dobu, která uplynula, jakož i oddělení předmětného sálu od budovy pohostinství, která tak již může být samostatným předmětem vlastnictví, v žádném případě nemohla relevantně zpochybnit vlastnické právo stěžovatele k ní. Právě tímto způsobem je třeba rozumět zmínce o „specifických a jedinečných okolnostech případu“, která se vyskytuje ve druhém kasačním rozsudku Nejvyššího soudu.

30. Jestliže lze něco vytknout napadenému rozsudku odvolacího soudu, stejně jako jemu předcházejícím rozsudkům Nejvyššího soudu, jde o absenci podrobnějšího vysvětlení vazby mezi zjištěním, že jednotlivé

strany hospodářské smlouvy projeví vůli převést pouze hlavní budovu, a jeho důsledkem, že přistavěný sál byl po svém oddělení ve vlastnictví vedlejší účastnice. Z tohoto důvodu lze mít pochopení pro námitky vznesené stěžovatelem v jeho ústavní stížnosti, nic to však nemění na tom, že právní závěry Nejvyššího soudu nejsou rozporné a umožňují jediný výklad, podle něhož byl předmětný sál od svého zbudování vždy ve vlastnictví vedlejší účastnice. Ústavní soud dodává, že předmětné právní závěry považuje za dostatečně odůvodněné a mající oporu ve zjištěném skutkovém stavu. Nelze v nich spatřovat žádné prvky libovůle nebo jiný kvalifikovaný exces, který by opodstatňoval závěr o porušení základního práva stěžovatele.

31. Ústavní soud má za to, že uvedeným výkladem byla vypořádána většina námitek stěžovatele uplatněných v ústavní stížnosti. Pokud stěžovatel nadto namítal nesoulad mezi původními právními závěry odvolacího soudu a právními závěry Nejvyššího soudu, tato skutečnost nezakládá nepřezkoumatelnost jejich rozhodnutí. Možnost jiného právního názoru dovolacího soudu plyne z povahy jeho pravomoci přezkoumávat rozhodnutí odvolacího soudu v dovolacím řízení. Ústavní soud v projednávané věci také neshledal, že by se soudy nedostatečným způsobem vypořádaly s jeho důkazními návrhy. Zjištění, že k oddělení přistavěného sálu od hlavní budovy došlo v letech 1993 až 1996, bylo možné považovat za dostatečné a pro účely tohoto řízení nevyžadovalo upřesnění.

32. Ze všech těchto důvodů neshledal Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele důvodnou, protože ji podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Stanislava Balíka

Hlasoval jsem proti zamítavému výroku a navrhol, aby ústavní stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost, a to z následujících důvodů:

Četl jsem kdesi nedávno, že prý Ústavní soud jsou galeje.

Pas encore!

Galejemi se však Ústavní soud může soudci zpravodaji, a potažmo jeho kolegům, odsouzeným rozvrhem práce k tomu, aby s ním zasedali v příslušném soudním kolegiu, velmi snadno stát, pokud se vzhledne v poněkud zbytečné a nepřiléhavé upovídánosti.

Většinový nález, obdobně jako tomu bylo již v případě usnesení sp. zn. II. ÚS 3634/11 ze dne 14. 1. 2014 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), upovídane volí složitější formu rozhodnutí, byť by s ohledem na věc bylo přiléhavější rozhodnout formou snazší, v tomto případě usnesením.

X X X

V čem mohla být spatřována „zjevná opodstatněnost“, legitimizující postup, v jehož rámci se Ústavní soud namísto Nejvyššího soudu *de facto* pasoval do role další instance obecného soudnictví?

V poněkud nepřiléhavě znějící právní větě?

V absenci relevantní otázky zásadního právního významu, díky níž se možná stěžovatel rozhodl vyhnout třetímu, ostatně již zcela jasně předvdatelnému rozhodnutí Nejvyššího soudu v dané věci?

V diformitě, která ve skutečnosti spočívala pouze v tom, že se odvolací soud marně pokoušel vzepřít vůli Nejvyššího soudu, stojícího setrvale na řešení zvoleném již soudem nalézacím?

Je vůbec ještě třeba odpovídat na otázku, jak by byla věc Ústavním soudem posouzena, bylo-li by posledním rozhodnutím odmítací usnesení Nejvyššího soudu, který by neshledal dovolání přípustným, odvolávaje se přitom na svoji ustálenou judikaturu, kterou zmínil již v předcházejících dvou kasačních rozsudcích?

X X X

Amici, diem perdi.

Kolik dnů zbytečně ztratili přátelé z Krajského soudu v Praze, vedlejší účastnice a její právní zástupkyně sepisem vyjádření?

Co málo scházelo, aby den ztratil i Nejvyšší soud, který byl poněkud netradičně požádán o radu, resp. formálně o vyjádření, v situaci, kdy jeho rozhodnutí nemohlo být stěžovatelem pro neexistenci napadeno?

Neměl být snad nakonec v intencích věci vedené u Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 3634/11 nečinnému Nejvyššímu soudu ustanoven opatrovník?

Pravda, mohl jsem nad věcí mávnout rukou obdobně, jako to učinil Nejvyšší soud. To, zda je ústavní stížnost odmítnuta či zamítnuta, přece nic nemění na tom, že stěžovatel zůstal neúspěšným.

Neučinil jsem tak proto, že trend vkrádající se do judikatury Ústavního soudu z usnesení sp. zn. II. ÚS 3634/11 a z tohoto nálezu považuji za nebezpečnou nakažlivou chorobu.

X X X

Nešťastný čárkový systém a mylná představa, že nejlepším soudcem je ten nejzbrklejší ... ach, promiňte, měl jsem říci nejrychlejší..., vede na jedné straně k nárůstu vyřizovačství, na straně druhé k alibismu.

Když stařík, tak upovídáný.

Oba zmiňované spisy byly přece z roku 2011, tedy staříci, a jak by to na veřejnosti vypadalo, kdyby se nakonec ukázalo, že rozhodnutí bylo ve skutečnosti snadné. Bublino-nafukovačství tak třeba tuto skutečnost poněkud zaretušuje...

Můj milý Disraeli, statistika je vskutku zavrženíhodnou lží.

Není třeba ji trochu přičísnout, je-li zatím chudá na zamítavé nálezy?

Při úvahách nad tzv. přetížeností Ústavního soudu by stálo za zamýšlení, zda naopak raději nejít cestou „odbřemenění“ soudců namísto jejich zbytečného zatěžování. Nabízí se například varianta, že odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost by mohlo být svěřeno soudci zpravodaji jako samosoudci.

Nebo snad jednotlivci, zavázanému navíc slibem soudce Ústavního soudu, nedůvěřujeme?

x x x

Ať tak, či onak, jedna zajímavá novinka stojí závěrem za upozornění.

Po Jeanu Valjeanovi znám dalšího muže, který se na galeje vydal zcela dobrovolně...

Č. 70

K nekonzistentnímu rozhodování dovolacího soudu ve věcech s identickým skutkovým základem

Tím, že dovolací soud posoudil po skutkové a právní stránce stejnou věc téhož účastníka řízení (stěžovatele) ve dvou samostatných a navzájem úzce souvisejících řízeních diametrálně odlišným způsobem, a to při nezměněném obsazení téhož svého senátu, zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka – ze dne 29. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 940/13 ve věci ústavní stížnosti Jaromíra Hajsckého, zastoupeného Mgr. Šárkou Vojtovou, advokátkou, se sídlem Karolíny Světlé 301/8, 110 00 Praha 1, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 3365/2012-77 ze dne 12. 12. 2012, rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 1 Co 311/2011-56 ze dne 19. 6. 2012 a rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 16 C 223/2010-31 ze dne 15. 9. 2011, které byly vydány v řízení o ochraně osobnosti, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení.

Výrok

- I. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 3365/2012-77 ze dne 12. 12. 2012 se ruší.
- II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze č. j. 1 Co 311/2011-56 ze dne 19. 6. 2012 se ruší.
- III. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 16 C 223/2010-31 ze dne 15. 9. 2011 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která splňuje formální náležitosti § 34 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, jimiž měla být porušena

ustanovení čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatel spatřuje porušení svých základních práv zejména ve skutečnosti, že výše uvedenými rozhodnutími soudů nalézacího, odvolacího i dovolacího bylo zasaženo do stěžovatelova práva na spravedlivý proces, byly porušeny principy materiálního právního státu, bylo upřeno právo na zachování jeho osobní cti a dobré pověsti, jakož i právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím státního orgánu. Podle názoru stěžovatele dospěly soudy všech instancí k nesprávnému závěru ohledně excesu orgánů činných v trestním řízení. Závěry soudů vycházely z informací, které dle stěžovatele nepostačovaly ke správnému hodnocení stavu, přičemž soudy odmítly provést takové důkazy, které jednoznačně svědčily ve prospěch stěžovatele. Nalézací soud se navíc podle názoru stěžovatele v odůvodnění svého rozhodnutí s odmítnutím navrhovaných důkazů dostatečně nevypořádal.

3. Závěry soudů všech stupňů se prý opíraly o úvahu o zákonné licenci, přičemž připouštěly právo na odškodnění pouze při výskytu excesu na straně orgánů činných v trestním řízení, což podle odůvodnění obecných soudů stěžovatel neprokázal. Stěžovatel nemůže souhlasit se závěrem, že bez prokázání existence excesu státního orgánu, v tomto případě orgánů činných v trestním řízení, není možné dovozovat odpovědnost státu za zahájení trestního stíhání. Takovýto závěr lze s ohledem na relevantní judikaturu Ústavního soudu označit za nesprávný. Stěžovatel rovněž nemůže souhlasit se závěry nalézacího soudu, že jako žalobce neprokázal existenci excesu orgánů činných v trestním řízení, když k prokázání tohoto tvrzení navrhoval několik důkazů, které však soud odmítl provést. Stěžovatel je tak přesvědčen, že pokud by soudy provedly stěžovatelem navrhované důkazy a bezdůvodně je neodmítly, jimi požadovaný exces by musely dovést, i když to k dovození odpovědnosti státu nezbytně nutné není. Za zásadní však lze dle názoru stěžovatele označit náleze Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1976/09 ze dne 13. 12. 2011 (N 208/63 SbNU 419), ve kterém Ústavní soud dle něj dovodil, že trestní řízení je způsobilé zasáhnout do osobnostních práv jednotlivce i bez excesu úředních osob, neboť rozhodné není jejich chování, ale výsledek trestního řízení ve vztahu k odpovědnosti za jeho zahájení.

4. Stěžovatel je přesvědčen, že obecné soudy mechanicky přejímaly teorii o nutnosti existence excesu a že provedly na základě nedostatečně zjištěného skutkového stavu nesprávné právní posouzení věci. Právní závěry vyvozené obecnými soudy tak dle názoru stěžovatele vycházely z nesprávných úvah při hodnocení důkazů. Ve vztahu k rozhodnutí Nejvyššího soudu je pak stěžovatel přesvědčen, že v jeho právní věci šlo o otázku zásadního právního významu a nemělo dojít k odmítnutí dovolání. Pro

doplnění si stěžovatel dovoluje uvést, že celé řízení bylo stíženo též vadou týkající se důkazů a spisového materiálu. Nejen, že obecný soud odmítl provést stěžovatelem navrhané důkazy, ale vrchní soud neměl k dispozici některé z provedených důkazů. Tyto důkazy byly ze soudního spisu ztraceny, a stěžovateli tak není zřejmé, jak mohl odvolací soud zaujmout v dané věci odpovídající stanovisko. Ztrátu části spisového materiálu potvrdil též místopředseda Nejvyššího soudu JUDr. Roman Fiala v dopise ze dne 6. 2. 2012 adresovaném stěžovateli. Důkazní řízení tak dle přesvědčení stěžovatele trpí zásadními vadami.

5. Ve svém doplnění ústavní stížnosti ze dne 16. 9. 2013 stěžovatel obrátil pozornost na to, že mu bylo doručeno rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2013 č. j. 30 Cdo 2530/2012-285, jež bylo vydáno v obdobném řízení, jako je řízení nyní napadané ústavní stížností (16 C 223/2010). V téměř shodné kauze Nejvyšší soud dovodil, že soudy v daném řízení aplikovaly jiný právní předpis, než který měl být aplikován, jakož i že rozhodovaly věcně a místně nepřislušné soudy. Toto rozhodnutí dle stěžovatele velmi podrobně vysvětluje odůvodněnost takového postupu a definuje povahu nesprávného postupu soudu v předmětném řízení, přičemž mj. též odkazuje na příslušnou judikaturu Ústavního soudu.

II.

6. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Krajského soudu v Hradci Králové vedený pod sp. zn. 16 C 223/2010, z něhož, jakož i obsahu napadených rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

7. Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 28. 7. 2010 č. j. 16 C 1/2008-61 vyloučil k samostatnému řízení předmětný spor v části, v níž se stěžovatel domáhá vůči vedlejšímu účastníkovi omluvy a zaplacení 25 000 Kč z titulu náhrady škody způsobené nezákonným rozhodnutím a nesprávným úředním postupem v trestním řízení. Krajský soud poté usnesením ze dne 2. 8. 2010 č. j. 16 C 223/2010-11 výrokem pod bodem I řízení zastavil a výrokem II rozhodl o postoupení věci Ministerstvu spravedlnosti. K odvolání stěžovatele Vrchní soud v Praze usnesení soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, přičemž jej zavázal k posouzení předmětných nároků podle rozhodných žalobních tvrzení (tj. podle žaloby na ochranu osobnosti).

8. Poté Krajský soud v Hradci Králové, již v řízení o ochraně osobnosti, shora označeným rozsudkem zamítl žalobu, aby byla vedlejšímu účastníkovi uložena povinnost uveřejnit v Nových novinách omluvu ve znění uvedeném ve výroku a zaplatit stěžovateli peněžitou částku ve výši 25 000 Kč na náhradu nemajetkové újmy podle ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (dále též „obč. zák.“), a rozhodl o náhradě nákladů řízení.

9. K odvolání stěžovatele Vrchní soud v Praze výše citovaným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně podle § 219 občanského soudního řádu (dále též „o. s. ř.“) potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud dovodil, že sdělení obvinění, zahájení trestního stíhání a podání obžaloby sice je třeba považovat za závažný zásah do osobnostních práv každé dotčené osoby, ale v daném případě nešlo o zásah neoprávněný, nýbrž o výkon práva, což je okolnost vylučující neoprávněnost zásahu. K tomu soud doplnil, že neoprávněnost trestního stíhání nezakládá ani skutečnost, že dotčená osoba je následně v řízení před soudem zproštěna obžaloby. U vedlejšího účastníka pak dle názoru soudu nebylo prokázáno žádné excesivní jednání.

10. Rozhodnutí odvolacího soudu napadl stěžovatel dovoláním, které Nejvyšší soud v záhlaví citovaným usnesením podle ustanovení § 243b odst. 5 věty první a § 218 písm. c) o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2012 jako nepřipustné odmítl, když dospěl k závěru, že odvolací soud otázkou výkladu ustanovení § 11 a 13 obč. zák. posoudil v souladu s ustálenou judikaturou dovolacího soudu.

III.

11. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyšší soud, Vrchní soud v Praze a Krajský soud v Hradci Králové jako účastníky a Ministerstvo vnitra jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

12. Nejvyšší soud ve svém vyjádření ze dne 24. 7. 2013 toliko odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, na čemž setrval i v reakci ze dne 14. 10. 2013 na druhou žádost o vyjádření, zaslou v souvislosti s dalším doplněním ústavní stížnosti.

13. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 23. 7. 2013 odkázal na obsah napadeného rozsudku a poznamenal, že bez procesního spisu, vráceného Krajskému soudu v Hradci Králové, se blíže vyjádřit nelze. Vrchní soud současně vyjádřil přesvědčení, že celé řízení proběhlo v souladu s příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu a právo účastníků, tedy ani stěžovatele, na spravedlivý proces ničím porušeno nebylo. Pokud je ve stížnosti namítáno neprovedení navrhovaných důkazů, z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně i z odůvodnění rozsudku soudu odvolacího vyplývají důvody jejich neprovedení. Bez procesního spisu se pak dle vrchního soudu nelze vyjádřit k tomu, zda měl odvolací soud k dispozici důkazy, které měly být dle tvrzení ve stížnosti ztraceny. Vrchní soud rovněž zdůraznil, že „ve výše označené věci šlo o ochranu osobnosti, a nikoliv o náhradu škody způsobené nesprávným, resp. nezákonným rozhodnutím státu, ke kterému by ani nebyl věcně příslušný krajský soud, což by se muselo

projevit v rozhodnutí odvolacího soudu“. Závěrem doplnil, že ústavní stížnost nepokládá za důvodnou.

14. Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření ze dne 17. 7. 2013 uvedl, že stěžovatel v ústavní stížnosti opakuje výhrady, které uváděl již v rámci řízení před obecními soudy. S jeho námitkami se krajský soud dle svých slov vypořádal již v rámci svého rozsudku ze dne 15. září 2011, na jehož závěry rovněž odkázal. Krajský soud se domnívá, že svým rozhodnutím nezasáhl do ústavně zaručených práv a svobod stěžovatele; je naopak přesvědčen, že o věci rozhodl „v souladu se zákonem při šetření všech procesních práv stěžovatele“. Závěrem doplnil, že jeho rozhodnutím nebylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny ani jím nebylo zasaženo do osobnostních práv stěžovatele ve smyslu čl. 10 Listiny, protože pokládá ústavní stížnost za nedůvodnou. Ve svém doplňujícím vyjádření ze dne 8. 10. 2013 pak uvedl, že se s doplněním ústavní stížnosti seznámil, nepovažuje však za potřebné vyjadřovat se k jeho obsahu. Zároveň potvrdil správnost údajů týkajících se rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2013 č. j. 30 Cdo 2530/2012-285.

15. Ministerstvo vnitra ve svém podání ze dne 22. 7. 2013 uvedlo, že se postavení vedlejšího účastníka vzdává, protože s ním Ústavní soud dále nejednal (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

16. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť od něj již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud současně nezaslal vyjádření účastníků řízení k replice stěžovatele, jelikož ti buď odkázali na své rozhodnutí, anebo v nich argumentačně setrvali na svých pozicích, jak je vyjádřili v napadených rozhodnutích, tudíž případná replika stěžovatele by nemohla vést k obohacení o další poznatky, a ve svém důsledku by se tak jednalo o zbytečné prodlužování řízení. Nadto nejde o případ, kdy by Ústavní soud na základě těchto vyjádření přistoupil k odmítnutí či zamítnutí ústavní stížnosti, byť i zčásti [srov. např. bod 19 nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4754/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 193/71 SbNU 301) či bod 13 nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 407/13 ze dne 7. 10. 2013 (N 174/71 SbNU 57)].

IV.

17. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, účastníků řízení, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního

systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezi. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

19. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvíhl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349, bod 36; 37/2007 Sb.)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavně-právním principům, jakož i právní jistotu je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

20. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že Nejvyšší soud posoudil po skutkové

a právní stránce stejnou věc téhož účastníka řízení (stěžovatele) ve dvou samostatných a navzájem úzce souvisejících řízeních diametrálně odlišným způsobem, a to při nezměněném obsazení senátu 30 Cdo Nejvyššího soudu, čímž dovolací soud zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

21. Nyní napadeným usnesením Nejvyšší soud odmítnutí dovolání stěžovatele odůvodnil tak, že otázku výkladu ustanovení § 11 a 13 obč. zák. odvolací soud posoudil v souladu s ustálenou judikaturou dovolacího soudu, přičemž příkladmo odkázal na svůj rozsudek ze dne 21. 12. 2004 sp. zn. 30 Cdo 1526/2004, rozsudek ze dne 10. 3. 2005 sp. zn. 30 Cdo 2900/2004 a usnesení ze dne 31. 1. 2008 sp. zn. 30 Cdo 2072/2007. Co do zbývajících částí dovolacích námitek Nejvyšší soud, posuzuje dovolání podle ustanovení občanského soudního řádu účinných do 31. 12. 2012, v napadeném rozhodnutí konstatoval, že pokud z dovolání vyplývá případně uplatnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. a jestliže z obsahu dovolání lze dovodit dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř., lze poukázat na skutečnost, že k okolnostem uplatněným těmito dovolacími důvody se nepřihlíží (srovnej § 237 odst. 3 o. s. ř.). Na závěr Nejvyšší soud konstatoval, že směřuje-li dovolání do části výroku, kterým byla zamítnuta žaloba na zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 25 000 Kč, je zde nutno připomenout, že podle ustanovení § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř. není dovolání podle § 237 odst. 1 o. s. ř. přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím částku 50 000 Kč.

22. Naproti tomu ve věci vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 16 C 1/2008, v níž šlo rovněž o žalobu na ochranu osobnosti s identickým skutkovým základem (též opět s nárokem na úhradu peněžité částky ve výši 25 000 Kč), tentokrátě ovšem směřující nejen proti Ministerstvu vnitra, ale též proti policejnímu vyšetřovateli jednajícím ve vzpomínaném trestním řízení, Nejvyšší soud v rámci stěžovatelem podaného dovolání dospěl ve svém rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2530/2012 ze dne 24. 4. 2013 ke zcela opačnému závěru než v nyní rozporovaném usnesení, vydaném jen čtyři měsíce před tímto rozsudkem za stejného složení téhož senátu, a sice že „dovolání v označené věci je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., neboť soudy zde nesprávně aplikovaly jiný právní předpis, kdy je nepochybné, že bylo vydáno rozhodnutí v rámci občanského soudního řádu a podle občanského zákoníku, ačkoli mělo být postupováno podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 160/2006 Sb. (dále

jen „OdpŠk“). Současně soudy zatížily řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, neboť rozhodovaly ve věci věcně a místně nepříslušné soudy“ (srov. str. 3–4 citovaného rozsudku Nejvyššího soudu).

23. V rozvedení svých tezí Nejvyšší soud podotkl, že „ze spisového materiálu je nepochybné, že dovolatel dne 2. ledna 2008 podal žalobu na ochranu osobnosti a za zásah do jeho osobnostních práv označil mimo jiné dvě trestní stíhání, která proti němu byla vedena, přičemž trestní stíhání pro skutek ze dne 3. 1. 2002 skončilo odložením věci na základě usnesení Policie České republiky v Jičíně ze dne 20. 9. 2002 a trestní stíhání pro skutek ze dne 20. 8. 2001 bylo zastaveno usnesením Okresního státního zastupitelství v Náchodě ze dne 29. 6. 2005. Žalobce se dožadoval náhrady nemajetkové újmy, která mu v souvislosti s těmito řízeními vznikla. Ačkoli žalobce označuje svoji žalobu jako žalobu na ochranu osobnosti, měl se soud prvního stupně nejprve zabývat, v souladu s principem *iura novit curia*, zda nebylo namístě celou věc posoudit a rozhodnout podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 160/2006 Sb., který do tohoto zákona přinesl novelu v podobě náhrady vzniklé nemajetkové újmy, již se lze domáhat jako součásti náhrady škody způsobené při výkonu veřejné moci (srov. náleze Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1191/08). Přitom žalobce uplatnil svou žalobu u soudu 2. ledna 2008, tedy až po účinnosti této novely“ (str. 4). Nejvyšší soud připomněl náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1191/08 ze dne 14. 4. 2009 (N 85/53 SbNU 79) a na závěr uvedl, že „ve věci rozhodoval věcně a místně nepříslušný soud, kdy soudy aplikovaly nesprávný právní předpis, a to v rozporu s nálezem Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1191/08, a proto nelze toto rozhodnutí považovat za správné“ (str. 5).

24. Z právě citovaných pasáží plasticky vystupuje vytýkaná distinkce rozhodování Nejvyššího soudu do popředí. Nelze přehlédnout, že Nejvyšší soud se skutkovou i právní stránkou věci zabýval k dovolání stěžovatele neporovnatelně důkladněji, přihlédl přitom z úřední povinnosti také k vadám řízení, které měly za následek nesprávné rozhodnutí ve věci ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. Mezi kauzami řešenými u Krajského soudu v Hradci Králové ve věci sp. zn. 16 C 223/2010 a u téhož soudu i senátu ve věci sp. zn. 16 C 1/2008 totiž není jiného rozdílu než toho, že v posledně uvedeném řízení na straně žalované vystupoval též zmíněný policejní vyšetřovatel. Argumentace stěžovatele je přitom stále tatáž, stejně jako stejná zůstávají i odůvodnění soudů prvního a druhého stupně (zejména tvrzení o zákonném a probovaném zásahu a s tím spojená absence excesivního jednání)

v obou řízeních. Přitom Nejvyšší soud ani v jednom ze svých shora uváděných vyjádření žádné rozdíly neakcentoval, resp. neozřejmil, proč by se stěžovateli na pozadí jím předestřené argumentace mělo dostat jiného zacházení v nyní posuzované věci oproti věci sp. zn. 16 C 1/2008.

25. Není tedy rozumného důvodu, který by ústavně konformním způsobem vysvětlil, proč Nejvyšší soud v nyní souzené věci dovolání odmítl pro absenci otázky zásadně právně významné, resp. pro její vyřešení odvolacím soudem v souladu s hmotným právem (a judikaturou dovolacího soudu), aby posléze v takřka identickém případě konstatoval nesoulad těchto závěrů s hmotným právem. Stěžovatel sice nemohl nabýt legitimního očekávání stran odlišného hodnocení jeho výhrad ze strany dovolacího soudu, neboť k němu Nejvyšší soud přistoupil až poté, co stěžovatelovo dovolání v jedné z věcí odmítl, nicméně i tak jde o porušení práva na spravedlivý proces způsobené zcela nekonzistentním rozhodováním. Ústavní soud situace rozdílného rozhodování ve skutkově a právně stejných či obdobných případech, které postrádá patřičné zdůvodnění takového rozdílu, opakovaně kritizuje [z poslední doby srov. kupř. nález sp. zn. II. ÚS 4167/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 192/71 SbNU 289)].

26. Ústavní soud se již nezabýval ani námitkami stěžovatele týkajícími se tzv. opomenutých důkazů, ani výtkami směřujícími proti právnímu názoru soudů o nutnosti existence a prokázání excesu ze strany orgánů činných v trestním řízení a jeho rozporu s judikaturou Ústavního soudu, poněvadž ve světle závěrů plynoucích z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2530/2012 ze dne 24. 4. 2013, jimiž jsou obecné soudy i prostřednictvím tohoto nálezu rovněž zavázány, bude třeba o věci stěžovatele rozhodnout v jiném právním rámci, a to jinými věcně a místně příslušnými soudy, a proto by za této okolnosti projednání uvedených stížnostních námitek ztratilo svůj smysl pro další řízení v dané věci.

27. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyslovil porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke kasaci ústavní stížností napadených soudních rozhodnutí. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány všechny orgány i osoby.

Č. 71

K výši přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou dlouhotrvajícím neoprávněným trestním stíháním

Trestní řízení už jen tím, že vnaší do života obviněného značnou nejistotu, znamená pro něho významnou psychickou zátěž. Výrazně zasahuje do soukromého a osobního života jednotlivce, do jeho cti a dobré pověsti, a to i tehdy, není-li stíhán vazebně. Takový zásah je pak citelnější o to více, je-li trestní řízení posléze skončeno zprošťujícím rozsudkem, kdy je konstatováno, že skutek, z něhož byl jednatel obviněn a obžalován, se nestal, případně nebyl trestným činem. Dochází-li v takovém řízení ještě k průtahům, pochopitelné pocity frustrace mohou vést k psychickému i fyzickému poškození takového jednotlivce. Navíc tam, kde je v sázce osobní, rodinný a pracovní život, občanská čest a došavadní bezúhonnost, jsou důsledky o to závažnější a vedou někdy k naprosté osobní, společenské a profesní likvidaci dotčeného člověka.

Tu je obecný soud nucen odpovědně přihlédnout ke všem nepříznivým následkům vyvolaným takovým trestním řízením a zvážit jeho veškeré negativní dopady, dotýkající se zejména osobnostní integrity konkrétního poškozeného. Soud pak s ohledem na vždy jedinečné skutkové okolnosti takového individuálního případu určí výši finanční náhrady; pracuje zde vlastně s obecným právním principem přiměřenosti a posuzuje věc zejména v intencích životního postavení poškozeného před a po zásahu chybujeících orgánů veřejné moci. Jedině takové rozhodnutí, přihlížející ke všem kritériím, které je nutno vzít do úvahy v kontextu daného případu, je pak možno považovat za spravedlivé a ústavně konformní.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida – ze dne 29. dubna 2014 sp. zn. I. ÚS 2551/13 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Marie Minaříkové, zastoupené Mgr. Vojtěchem Veverkou, advokátem, nám. Starosty Pavla 40, Kladno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. 30 Cdo 2810/2012, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. 4. 2012 sp. zn. 20 Co 104/2012 a proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 11. 2011 sp. zn. 14 C 13/2011, které byly vydány v řízení o přiznání přiměřeného zadostiučinění stěžovatelce za nemajetkovou újmu vzniklou jejím neoprávněným a nepřiměřeně dlouho trvajícím

restním stíháním, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a České republiky - Ministerstva spravedlnosti jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. 30 Cdo 2810/2012, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 26. 4. 2012 sp. zn. 20 Co 104/2012 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 11. 2011 sp. zn. 14 C 13/2011 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. 30 Cdo 2810/2012, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 4. 2012 sp. zn. 20 Co 104/2012 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 11. 2011 sp. zn. 14 C 13/2011 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhala, aby Ústavní soud zrušil shora uvedená rozhodnutí obecných soudů, která prý porušila její základní práva garantovaná v čl. 5 odst. 5 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a v čl. 10, čl. 11 a čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.

2. Stěžovatelka se jako žalobkyně domáhala v řízení před těmito soudy přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou jejím neoprávněným a nepřiměřeně dlouho trvajícím restním stíháním. Žádala Českou republiku - Ministerstvo spravedlnosti o zadostiučinění ve výši 5 000 000 Kč, ministerstvo jí však poskytlo pouze částku 109 000 Kč, zbytek pak stěžovatelka uplatnila žalobou. Obvodní soud pro Prahu 2 žalobu rozsudkem ze dne 10. 11. 2011 sp. zn. 14 C 13/2011 zamítl, neboť dospěl k závěru, že přiznaná částka je adekvátní způsobené újmě i s ohledem na stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011 (sp. zn. Cpjn 206/2010, č. 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), který sjednotil judikaturu v otázce odškodňování podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“).

3. Městský soud v Praze k odvolání stěžovatelky rozhodnutím změnil tak, že uložil žalované zaplatit stěžovatelce další částku ve výši 203 000 Kč,

ve zbytku rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Uvedl, že soud prvního stupně nezohlednil všechny výjimečné okolnosti případu, a navýšil proto celkovou sumu přiznanou stěžovatelce o uvedenou částku.

4. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky proti uvedeným rozsudkům soudů obou stupňů odmítl. Přitom zejména uvedl, že přípustnost dovolání nemůže založit pouhý nesouhlas s výší přisouzeného zadostiučinění, neboť ta se odvíjí od okolností každého konkrétního případu a nemůže sama o sobě představovat jiné řešení ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř., a že při přezkumu výše zadostiučinění v zásadě posuzuje právní otázky spojené s výkladem podmínek a kritérií obsažených v § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., přičemž výslednou částkou se zabývá až tehdy, byla-li by vzhledem k aplikaci tohoto ustanovení na konkrétní případ zcela zjevně nepřiměřená, což pry v daném případě není.

II.

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že byla dne 3. 6. 1999 zadržena Policií České republiky a bylo jí sděleno obvinění z trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele dle § 158 odst. 1 písm. a), b), c), odst. 2 písm. a), c) trestního zákona a trestného činu poškozování cizích práv podle § 209 odst. 1 písm. a) trestního zákona za činy, jichž se měla dopustit v postavení starostky obce. Ze zadržení byla propuštěna až dne 5. 6. 1999 a následně přípravné trestní řízení proti žalobkyni trvalo více než tři roky. V řízení pak rozhodoval třikrát soud prvního stupně a třikrát soud odvolací, přičemž mezi jednotlivými úkony orgánů činných v trestním řízení byly často značné a neodůvodněné prodlevy. Stěžovatelka byla konečně dne 25. 2. 2010 pravomocně viny zcela zproštěna, zčásti proto, že soud zjistil, že se nejednalo o trestný čin, a zčásti proto, že se obžalobou popsané jednání vůbec nestalo.

6. Dle názoru stěžovatelky řízení trvalo s přihlédnutím k povaze věci nepřiměřeně dlouhou dobu, přičemž ona sama k průtahům nijak nepřispěla. Celková délka řízení nebyla dána složitostí věci, ale především opakovaným vrácením věci soudu prvního stupně, tedy nekvalitním rozhodováním, a průtahy v řízení jsou tedy jednoznačně přičitatelné státu. Téměř 11 let trvající trestní stíhání pochopitelně významně zasáhlo do osobnostních práv stěžovatelky a psychicky ji poznamenalo. Vzhledem k charakteru trestné činnosti, z níž byla obviněna, a postavení stěžovatelky byly informace o jejím trestním stíhání opakovaně zveřejňovány v hromadných sdělovacích prostředcích, čímž byla samozřejmě značně snížena její pověst a důstojnost.

7. Stěžovatelka byla po celou dobu vystavena negativním reakcím ze širokého okolí a musela nést náklady své obhajoby, což zasahovalo i do jejích majetkových práv. Strávila také dva dny v cele předběžného zadržení,

přičemž zadržet ji přijeli policisté do jejího zaměstnání ve škole, což ji zde pochopitelně značně dehonestovalo před kolegy i studenty. Podle názoru stěžovatelky je třeba vzít v úvahu také skutečnost, jak závažnému obvinění čelila, tedy že byla po celou dobu ohrožena trestem odnětí svobody v délce až desíti let.

8. Stěžovatelka má za to, že v řízení o zaplacení přiměřeného zadostiučinění byla zejména porušena její práva na soudní ochranu a spravedlivý proces a že nebyla ochráněna její důstojnost, čest, pověst a jméno a bylo neoprávněně zasaženo do jejího soukromého a rodinného života, když jí za utrpěnou újmu nebylo přiznáno dostatečné zadostiučinění. Obecné soudy sice konstatovaly, že trestní stíhání život stěžovatelky i její rodiny negativně zasáhlo, poškodilo nevratně její dobrou pověst, přispělo k jejímu přestěhování a po celou dobu stíhání ji vystavilo značnému stresu, avšak považovaly za adekvátní zcela nedostačující zadostiučinění v celkové výši 312 000 Kč. Podle názoru stěžovatelky je třeba více zohlednit výjimečnost trestního řízení pro její psychiku, když byla dlouhodobě ohrožena nepodmíněným trestem odnětí svobody (který byl také nepravomocně uložen) a byla „vláčena médii“ jako osoba, která zapříčinila nedobry finanční stav obce, ve které vykonávala funkci starostky, to vše za situace, kdy předtím byla zcela řádně žijící a respektovanou osobou, pracující jako učitelka a ředitelka základní školy, a nikdy nebyla trestána. Stěžovatelka uzavřela, že jestliže v České republice nebudou soudy poškozeným přiznávat v obdobných případech odpovídající zadostiučinění v souladu s evropskými standardy, nebude zde existovat dostatečná ochrana proti uvedeným zásahům do základních práv a svobod.

III.

9. Ve vyjádření Nejvyššího soudu k ústavní stížnosti je uvedeno, že stěžovatelčino dovolání bylo odmítnuto pro absenci otázky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2012, přičemž sama stěžovatelka zásadní právní význam napadeného rozsudku ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř., nezbytný pro založení přípustnosti jejího dovolání při podání tohoto opravného prostředku, vůbec netvrdila. Ostatně ani v předložené ústavní stížnosti Nejvyššímu soudu nevytýká, že by otázku přípustnosti jejího dovolání posoudil nesprávně, a nepředkládá tedy ústavněprávní argumentaci, na kterou by mohl Nejvyšší soud v tomto svém vyjádření reagovat. Nejvyšší soud uvedl, že důvody svého rozhodnutí dostatečně osvětlil v odůvodnění napadeného usnesení, a není tak důvodu, aby je na tomto místě opakoval. Nejvyšší soud se proto domnívá, že napadeným rozhodnutím nebyla porušena stěžovatelčina základní práva, jak uvádí ve své ústavní stížnosti, a nelze tedy dovodit nic jiného, než že ústavní stížnost proti jeho rozhodnutí

není opodstatněná. Ústavnímu soudu proto navrhl, aby ústavní stížnost (pokud ji neodmítne) zamítl.

10. Městský soud v Praze ve svém vyjádření uvedl, že v dané věci bylo rozhodnuto o zadostiučinění žalobkyně za nemajetkovou újmu způsobenou jí nesprávným úředním postupem, spočívajícím v nepřiměřené délce řízení, na podkladě § 31a odst. 1 a 3 zákona č. 82/1998 Sb. s využitím odpovídající judikatury Nejvyššího soudu, v jejichž rámci prý učinil soud úvahu o přiměřené výši zadostiučinění. Stížnost stěžovatelky údajně vychází pouze z její nespokojenosti s přiznanou výší zadostiučinění a její důvody nemají ústavněprávní rozměr; jsou toliko prostředkem k věcnému přezkumu Ústavním soudem jako třetí instancí, což jde mimo rámec činnosti i úlohy tohoto soudu, jak ve své judikatuře sám mnohokrát zdůraznil. Odvolací soud proto rovněž navrhl, aby stížnost byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta, případně zamítnuta.

11. Také Obvodní soud pro Prahu 2 konstatoval, že setrvává na argumentaci obsažené v jeho rozsudku a nemá nic k doplnění.

IV.

12. Ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti upřednostňuje materiální pojetí právního státu a interpretaci právních předpisů z hlediska jejich účelu a smyslu. Při konečném zhodnocení důkazního materiálu a stěžejních okolností případu nemůže obecný soud postupovat libovolně, jeho vnitřní přesvědčení ústící v závěr a výrok musí být založeno na pečlivém zvážení všech okolností případu, jednotlivě i v jejich souhrnu. Tyto jeho úvahy se musí transparentním způsobem projevit v logickém a přesvědčivém odůvodnění. Jen potom lze verdikt soudu považovat za spravedlivý. Porušením práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod totiž bývá zejména skutečnost, kdy v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá okolnost, která vyšla v řízení najevo, eventuálně byla účastníky řízení namítána, nicméně obecný soud ji právně nezhodnotil v celém souhrnu posuzovaných skutečností bez toho, že by odůvodnil její irelevantnost.

14. Ústavnímu soudu ve zkoumaném případě přísluší posoudit, zda obecné soudy při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění vycházely ze smyslu a účelu zákona č. 82/1998 Sb. a zda své závěry v tomto směru řádně, tj. srozumitelně a v souladu s pravidly logiky odůvodnily. Podle názoru Ústavního soudu obecné soudy při úvaze o výši náhrady za jednoznačně vzniklou a konstatovanou nemajetkovou újmu stěžovatelky pochybily tím, že nevzaly v úvahu všechna konkrétní fakta daného případu a jeho individuální okolnosti, a to nejen ty, které jsou obsaženy v demonstračním výčtu § 31a odst. 3 písm. a) až e) jmenovaného zákona, aby byla naplněna ústavní

díky Listiny i v čl. 36 odst. 3, který zní: „Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu ... nebo nesprávným úředním postupem.“ Při tomto rozhodovacím postupu musí mít obecné soudy rovněž na zřeteli, do jaké míry a výše již k odškodnění došlo.

15. Obvodní soud pro Prahu 2 s odkazem na § 2, 13 a 31a zákona č. 82/1998 Sb. konstatoval, že v řízení vedeném u Okresního soudu v Kladně pod sp. zn. 5T 14/2006 došlo k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v nepřiměřené délce řízení, které od zahájení trestního stíhání trvalo téměř jedenáct let (10 let a 9 měsíců), přičemž ke značnému průtahy v řízení přispěla např. i nečinnost trestního soudu prvního stupně, jenž od vrácení spisu odvolacím soudem dne 27. 1. 2005 až do dne 23. 6. 2006 neučinil žádný úkon. Obvodní soud však dospěl k závěru, že adekvátní pro reparaci vzniklé nemajetkové újmy je žalovaným Ministerstvem spravedlnosti již poskytnutá částka 109 000 Kč, představující odškodnění za sedm let řízení, ve kterých docházelo k průtahům, při základní částce odškodnění 15 000 Kč za rok trvání řízení (ve smyslu stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011). Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že v trestním řízení vedeném proti stěžovateli došlo k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v nepřiměřené délce řízení, avšak při úvaze o přiměřenosti výše peněžitého zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která jí bezpochyby náleží, postupoval soud prvního stupně podle odvolacího soudu velmi zjednodušeně a odůvodnění svého rozhodnutí zjevně přizpůsobil názoru žalované České republiky – Ministerstva spravedlnosti, když nepřihlédl v závislosti na konkrétních okolnostech případu k zákonným kritériím, daným § 31a odst. 3 předmětného zákona. Odvolací soud rovněž vyšel ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, ale na rozdíl od soudu prvního stupně použil horní hranici v tomto stanovisku uvedeného rozmezí a navíc uvedenou částku navýšil o 50 %; vyšla mu částka 312 000 Kč, která je podle tohoto soudu odpovídající. Dovolací soud pak k podstatě věci v zásadě jen uvedl, že při přezkumu výše zadostiučinění posuzuje právní otázky spojené s výkladem podmínek a kritérií obsažených v § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., přičemž výslednou částkou se zabývá až tehdy, byla-li by vzhledem k aplikaci tohoto ustanovení na konkrétní případ zcela zjevně nepřiměřená, což prý v případě stěžovatelky nastalo.

16. S těmito závěry, které stručně shrnují podstatu názoru obecných soudů na výši zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, se pro daný případ z ústavněprávního hlediska nelze ztotožnit.

17. Ústavní soud konstatuje, že ačkoliv je stanovisko Nejvyššího soudu důležitým vodítkem pro výpočet přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, nezbavuje obecné soudy nižších stupňů povinnosti indivi-

duálně posuzovat každý případ a v závislosti na něm stanovit odpovídající zadostiučinění, a to eventuálně i výrazně mimo rozpětí, které obecně stanovil Nejvyšší soud.

18. Pokud stát zasahuje do autonomní sféry jednotlivce restriktivním způsobem, může tak učinit pouze tehdy, je-li to nutné k ochraně důležitých společenských zájmů (typicky v trestním řízení) a jednotlivci pak nezbyvá než takový zásah strpět. Poruší-li však přitom stát či jeho orgány sféru svobody a dobré pověsti konkrétního člověka zjevně nepřiměřeným způsobem, je za to zásadně objektivně odpovědný a jedním z důsledků takové odpovědnosti je nutnost pečlivě zvážit výši následného zadostiučinění, aby nebylo nepřiměřené prožitým útrapám postiženého jednotlivce. Obecný soud je proto povinen při stanovování výše přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, za kterou odpovídá stát a jeho orgány, vždy pečlivě zvažovat veškeré okolnosti, za nichž k újmě došlo a k závažnosti této újmy. Tyto úvahy nelze vždy a všude nahradit obecným stanoviskem a priori stanovujícím postup při takovém výpočtu, i kdyby se výjimky z tohoto postupu při řádné individualizaci konkrétní věci týkaly v praxi jen několika extrémních případů.

19. V dané věci je nutno vycházet zejména ze dvou skutečností: Za prvé bylo jednoznačně prokázáno, že soudy se dopustily několika významných pochybení, spočívajících v průtazích a nekvalitním rozhodování. Odvolací soud v předmětné trestní věci např. opakovaně vracel případ soudu prvního stupně, jenž se dopouštěl průtahů, aniž využil možnosti rozhodnout sám. Druhým a ještě významnějším faktem jsou následky tohoto jednání, přičitatelného státu, pro veřejný i soukromý život stěžovatelky.

20. Ústavní soud ve své judikatuře již zdůraznil [srov. například náleze sp. zn. IV. ÚS 642/05 ze dne 28. 8. 2007 (N 133/46 SbNU 249)], že trestní řízení negativně ovlivňuje osobní život trestně stíhaného, na kterého je do okamžiku právní moci meritorního rozhodnutí třeba pohlížet jako na nevinného. Trestní stíhání výrazně zasahuje do soukromého a osobního života jednotlivce, do jeho cti a dobré pověsti, a to i tehdy, není-li stíhán vazebně. Takový zásah je pak citelnější o to více, je-li trestní řízení posléze skončeno zprošťujícím rozsudkem, kdy je konstatováno, že skutek, z něhož byl jednatel obviněn a obžalován, se nestal, případně nebyl trestným činem.

21. Existence samotného trestního řízení už jen tím, že vnáší do života obviněného značnou nejistotu, znamená pro něho významnou psychickou zátěž. Dochází-li v takovém řízení ještě k průtahům, pochopitelné pocity frustrace mohou vést k psychickému i fyzickému poškození takového jednotlivce. Navíc tam, kde je v sázce osobní, rodinný a pracovní život, občanská čest a dosavadní naprostá bezúhonnost, jsou důsledky o to závažnější a vedou někdy k naprosté osobní, společenské a profesní likvidaci dotčeného člověka.

22. Tu je obecný soud nucen odpovědně přihlídnout ke všem nepříznivým následkům vyvolaným takovým trestním řízením a zvážit jeho veškeré negativní dopady, dotýkající se zejména osobnostní integrity konkrétního poškozeného. Soud pak s ohledem na vždy jedinečné skutkové okolnosti takového individuálního případu určí výši finanční náhrady; pracuje zde vlastně s obecným právním principem přiměřenosti a posuzuje věc zejména v intencích životního postavení poškozeného před a po zásahu chybujících orgánů veřejné moci. Jedině takové rozhodnutí, přihlížející ke všem kritériím, které je nutno vzít do úvahy v kontextu daného případu, je pak možno považovat za spravedlivé a ústavně konformní.

23. Stěžovatelka od počátku řízení poukazovala na to, že byla téměř jedenáct let trestně stíhána, přičemž byla silně a dlouhodobě dehonestována, a to i v hromadných sdělovacích prostředcích, a jak tím byla stresována. Uvedla, že pracovala třicet pět let jako učitelka základní školy a osm let ve funkci místostarostky a starostky obce. Všichni její známí a blízcí byli s trestním řízením konfrontováni, u každého soudního jednání byli přítomni zástupci tisku, někdy i televize, a ihned poté vyšly články, které popisovaly, co všechno měla obci prý způsobit. Na stěžovatelku i její děti bylo z tohoto důvodu dlouhodobě pohlíženo s nedůvěrou a také v novém bydlišti, kam se v důsledku těchto událostí byla nucena přestěhovat, se jí lidé ptali, co provedla, vzhledem k tomu, že věc byla natolik medializována.

24. Ústavní soud již mj. uvedl (usnesení sp. zn. III. ÚS 3079/13 ze dne 6. 2. 2014; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), že okolnostmi rozhodnými pro vznik újmy hodné peněžitého odškodnění mohou být např. způsob vedení řízení, procesní taktika jeho účastníků, ale i jejich individuální charakterové rysy či životní zkušenosti. Ústavnímu soudu v této souvislosti konvenuje závěr, dle něhož nelze srovnávat nemajetkovou újmu, spočívající např. v pocitech úzkosti, nejistoty, ve ztížení společenského postavení či v poškození dobrého jména, způsobenou vedením trestního řízení proti člověku dosud netrestanému a zastávajícímu významnou společenskou veřejnou funkci, s řízením vedeným proti osobě již v minulosti vícekrát trestané, která se navíc například i v době předmětného trestního stíhání nacházela ve výkonu trestu.

25. Věc lze zjednodušeně vyjádřit jako obecně povědomý lidský příběh střetu s mocí: stát po dlouhá léta bezdůvodně trápil slušného a bezúhonného člověka. Vzal mu dobrou pověst, klidný spánek a práci, kterou měl rád. Když se postižený domáhal zadostiučinění, stát se zachoval v podstatě jako opatrný úředník a jakoby na lékárnických vahách odvažoval míru své odpovědnosti, neboť se obával, že věci jako precedentu by mohli využít s odvoláním na presumpci nevinu i skuteční zločinci, kterým se jejich činy nepodařilo prokázat.

26. Nedokáže-li však podobné případy v řízení o přiznání přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu stát (reprezentovaný nezávislými soudy) odlišit a adekvátně finančně klasifikovat i ve vztahu k dalším odškodněním dotčeného subjektu, potom nemůže dostát svému poslání v demokratické společnosti a být státem skutečně právním a ústavním. Jedná se totiž o tu nesmírně důležitou a od právního státu neoddělitelnou oblast, kdy, řečeno slovy klasiků ústavního práva, stát dozírá sám na sebe.

27. Ústavní soud je dalek toho, aby v daném případě sám přesně určil finanční částku, která stěžovatelce po právu náleží ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny, resp. dával podrobný návod pro její výpočet; to není a ani nemůže být jeho úkolem. Zrovna tak Ústavní soud netvrdí, že taková suma odpovídá požadavku stěžovatelky na zadostiučinění ve výši 5 000 000 Kč. Rozhodně však z ústavního hlediska nelze vzhledem ke všem okolnostem věci, které vyšly najevo, považovat za přiměřenou dosud přiznanou částku ve výši 312 000 Kč. Obecné soudy musí znovu odpovědně zvážit veškeré klíčové okolnosti tohoto mimořádného případu a rozhodnout; odůvodnění jejich rozhodnutí však již nesmí vykazovat shora vyloučené ústavněprávní deficity a ve výsledku působit jako nespravedlivé rozhodnutí.

28. Ústavní soud tedy z uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil pro porušení základního práva stěžovatelky, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Č. 72

K zásadě subsidiarity trestní represe

Podmínky trestnosti činu je třeba interpretovat ve světle zásad trestního práva, mezi které patří i zásada subsidiarity trestní represe. Jestliže obecné soudy tuto zásadu neaplikují, ačkoliv skutkové okolnosti svědčí o tom, že k tomu byly splněny podmínky, je porušen ústavní princip *nullum crimen, nulla poena sine lege* zakotvený v čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

Jestliže osoba užívá nedovolenou svépomoc, avšak alespoň sleduje legitimní cíl souladný s právem, postupuje sice protiprávně, avšak její jednání bude zpravidla stále podstatně méně společensky škodlivé než té osoby, která protiprávně jak postupuje, tak je protiprávní i stav, který se snaží nastolit.

Rovněž pokud je vyslovení viny protikladné k celkovému morálnímu rozměru věci, nadto v prostředí rodinných vztahů, jedná se o skutečnost svědčící ve prospěch závěru o absenci trestnosti činu s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida – ze dne 29. dubna 2014 sp. zn. I. ÚS 3113/13 ve věci ústavní stížnosti J. V., zastoupeného Doc. JUDr. et Mgr. Janem Brázdou, Ph.D., advokátem, se sídlem Malá 6, 301 00 Plzeň, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 7. 3. 2013 sp. zn. 11 To 57/2013 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 Tdo 644/2013, jimiž bylo zamítnuto stěžovatelovo odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně, kterým byl uznán vinným přečinem porušování domovní svobody, a odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Krajského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 7. 3. 2013 sp. zn. 11 To 57/2013 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 Tdo 644/2013 byla porušena zásada subsidiarity trestní represe, a tím i čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

II. Zároveň jimi bylo porušeno stěžovatelovo právo vlastnické dle čl. 11 odst. 1 a právo na nedotknutelnost obydlí dle čl. 12 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Uvedená usnesení se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 9. 10. 2013, stěžovatel napadl usnesení Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) ze dne 7. 3. 2013 sp. zn. 11 To 57/2013 (dále jen „usnesení krajského soudu“), kterým bylo zamítnuto jeho odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi (dále jen „okresní soud“) ze dne 24. 10. 2012 sp. zn. 3T 46/2012, jímž byl uznán vinným pokračujícím přečinem porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců, který byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 trestního zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání osmnácti měsíců a podle § 229 odst. 1 trestního řádu byla poškozená se svým nárokem na náhradu škody odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Rovněž napadl usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013 sp. zn. 3 Tdo 644/2013, kterým bylo odmítnuto jeho dovolání proti usnesení krajského soudu.

2. Trestná činnost, pro kterou byl odsouzen, spočívala, stručněji shrnuto, v tom, že v rodinném domě, jehož byl se svou manželkou spoluvlastníkem a jehož část užívala (původně s jeho souhlasem) jeho dcera (poškozená) s rodinou, v době nepřítomnosti své dcery nejméně šestkrát vnikl do jí obývané části domu, nastěhoval si do ní své věci, a jiné věci z ní vystěhoval ven a přemístil do jiných částí domu, přičemž odstraněním kliky a zámku dveří způsobil poškozené dceři škodu 1 000 Kč a též při této své činnosti poškodil lustr ke škodě poškozené ve výši 500 Kč, a posléze stěžovatel výměnou zámků znemožnil poškozené přístup do jednotlivých pokojů.

3. Stěžovatel takto popsané jednání v zásadě nepopírá, má však za to, že jej nelze hodnotit jako trestnou činnost. Upozorňuje na řadu okolností celého případu, kdy se jedná o dům v Ř., který sám stavěl a který sice umožňuje bydlení více osob, nicméně má jen jeden vchod, jeden elektroměr a plynoměr a je reálně nedělitelný. Pohyb všech osob v něm byl původně volně přístupný všem, nic se nezamykalo a dveře, mimo vchodových, nejsou přizpůsobeny na zámek FAB. Dcera stěžovatele, která se vdala, v roce 1994 požádala oba rodiče, zda mohou bydlet s manželem ve 2. NP, což byla původně jedna místnost, později tam stěžovatel dobudoval místnosti další, které dcera se zetěm rovněž obydleli. Bydlení dcery a zetě bylo bez jakékoliv písemné smlouvy a zdarma, kdy stěžovatel v dobré víře v dobrý skutek vyhověl dceři s manželem. Dceři navíc v roce 1999 pořídil byt 2+1 o ploše 66 m² v Mladé Boleslavi (cca 5 km od Ř.), který byl dříve v užívání jeho matky, byt stěžovatel dceři navrhnul, aby přechodně ještě bydlela dále v Ř., neboť byt byl u silnice a v jeho okolí nebyl žádný prostor pro děti. Stěžovatel považoval tento návrh za dočasný, neboť předpokládal, že manžel dcery se

bude snažit zajistit pro rodinu řádné bydlení – například v rodinném domku, který by vystavěl stejně jako stěžovatel. Stěžovatel začal studovat vysokou školu, a proto využil tohoto bytu a po přechodnou dobu v něm přebýval (ovšem prostory v domě v Ř. si nadále ponechal). Zeť pan T. pak zneužil dobré vůle stěžovatele a domek v Ř. rozdělil, svévolně zabral ještě další jeho části a vybudoval dveře, které uzamykal. Stěžovatel s tímto jednáním pana T. nesouhlasil a snažil se s ním dohodnout, ale byl zpočátku verbálně a následně i fyzicky napadán, což bylo i projednáno jako přestupek Magistrátem města Mladá Boleslav dne 25. 5. 2011 pod ev. č. 50841/2011. Stěžovatel vyzval písemně svoji dceru a jejího manžela, aby opustili prostory rodinného domku v Ř., neboť přes písemnou výstrahu hrubě porušují dobré mravy v domě, kdy je navíc upozornil, že dcera má svůj vlastní byt, kam se může přestěhovat. Na to dcera ani její manžel nijak nereagovali, a naopak si dcera bez jeho vědomí změnila trvalý pobyt do rodinného domu. Stěžovatel, který přestal užívat byt, již neměl kam dávat své věci, a začal je tak dávat i do prostor obývaných dcerou, a když dcera začala uzamykat dveře, překážku odstranil, neboť měl za to, že je mu bráněno v užívání jeho vlastnictví. Dceru opakovaně vyzval k opuštění domu. Začalo mu být bráněno, aby se do rodinného domu mohl dostat. Dle jeho přesvědčení to tak byl on, na kom byl páchán trestný čin. To jemu bylo narušováno právo na nedotknutelnost obydlí a také právo vlastnické, které mu svědčilo na rozdíl od jeho dcery. Orgány činné v trestním řízení se zaměřily výhradně na jeho jednání v úzce časově vymezeném období, a pominuly případ hodnotit v celém kontextu všech uvedených okolností. Stěžovatel přiznává, že do prostoru užívaného dcerou pronikl, přičemž odstranil i překážku, která mu v tom bránila, nicméně své jednání považoval za dovolenou svépomoc, kdy překážka mu bránila (vlastníkovi) v uložení osobních věcí a byla tam umístěna neoprávněně, přičemž manžel dcery si jednostranně přivlastňoval další prostory v domě a na jeho výzvy k vyklizení, byt se dcera měla kam odstěhovat, nebylo reagováno, naopak byl fyzicky napaden. Stěžovatel má za to, že příčiny a podmínky trestné činnosti jsou v chování a jednání dcery stěžovatele a její rodiny. Jeho dcera, pro kterou toho tolik udělal, na něho v rozporu s morálkou podala trestní oznámení přesto, že ona byla tím, kdo zákon porušoval.

4. Za podstatné považuje stěžovatel i to, že okresní soud původně jednání podmíněně zastavil a uložil stěžovateli nahradit poškozené způsobenou škodu v částce 2 600 Kč, což stěžovatel učinil. Přesto soud dne 23. 8. 2012 vydal usnesení, že podle § 308 odst. 1 trestního řádu se pokračuje v trestním stíhání stěžovatele, neboť stěžovatel nesplnil povinnost nahradit způsobenou škodu. Usnesení podle § 308 odst. 1 trestního řádu o pokračování v trestním stíhání stěžovatele vůbec nemělo být vydáno.

5. Z uvedených důvodů je stěžovatel přesvědčen, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 2 odst. 2 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a rovněž právo na nedotknutelnost obydlí uvedené v čl. 12 Listiny. Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

II.

6. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

7. Krajský soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství poskytnuté možnosti k uplatnění argumentů proti podané ústavní stížnosti nevyužily.

8. Krajské státní zastupitelství v Praze sdělilo, že se plně ztotožňuje se skutkovými a právními závěry soudů všech stupňů. Jednalo se o případ ochrany oprávněného uživatele bytu proti spoluvlastníku nemovitosti. Opakované použití násilí stěžovatelem odůvodňuje použitou právní kvalifikaci jednání. Aplikace § 12 odst. 2 trestního zákoníku v daném případě nepřichází v úvahu. Trestní stíhání bylo skutečně původně podmíněně zastaveno podle § 307 odst. 1 trestního řádu a v tomto bylo pokračováno na základě stížnosti podané obžalovaným. Ústavní stížnost nepovažuje za důvodnou.

9. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci.

III.

10. Ústavní soud úvodem konstatuje, že nepřezkoumával správnost toho, že usnesením okresního soudu ze dne 23. 8. 2012 bylo podle § 308 odst. 1 trestního řádu rozhodnuto, že se pokračuje v původně podmíněně zastaveném trestním stíhání stěžovatele. Je pravda, že toto usnesení bylo odůvodněno tak, že stěžovatel nesplnil povinnost nahradit způsobenou škodu, a že následně v dalším řízení vyšlo najevo, že tuto povinnost ve skutečnosti splnil (došlo pouze k nedorozumění, kdy stěžovatelem odeslaná bankovní platba nebyla adresátem původně dohledána, resp. přiřazena ke správnému účelu). Nicméně v tomto směru stěžovatel mohl a měl uvedené usnesení napadnout opravným prostředkem. To sice původně i učinil, nicméně následně podanou stížnost vzal zpět s odůvodněním, že se rozhodl, že chce, aby řízení pokračovalo, neboť mu to umožní v něm uvést veškeré skutečnosti. V této situaci Ústavní soud musí odkázat na zásadu subsidiarity, která se v řízení před ním uplatňuje, totiž na požadavek předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které právní řád České republiky stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona

č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů), kdy předpokladem přezkumu před Ústavním soudem je po stránce formální uplatnění takového prostředku a po stránce materiální požadavek, aby v podaném prostředku stěžovatel namítl porušení základního práva a svobody, jež je předmětem ústavní stížnosti, a to buď přímým poukazem na příslušné základní právo nebo svobodu, nebo námítkou porušení obecného práva, v němž se dané základní právo nebo svoboda promítá.

11. Ústavní soud nicméně shledal ústavní stížnost důvodnou, kdy souhlasí se stěžovatelovou námítkou, že jeho jednání nelze hodnotit jako trestný čin.

12. Z ústavní stížností napadených rozhodnutí a ze spisu okresního soudu sp. zn. 3T 46/2012, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývá, že ve věci v zásadě nebyly sporné otázky skutkové, ale především právní hodnocení případu. Na stěžovatelovu argumentaci, kterou uplatňoval v trestním řízení a nyní opakuje v ústavní stížnosti, obecné soudy reagovaly tak, že je pravda, že obviněný poškozenou opakovaně vyzýval k vystěhování z předmětné nemovitosti v návaznosti na odvolání svého předchozího ústního souhlasu k jejímu bydlení v předmětném rodinném domě, nicméně pokud obviněný hodlal protiprávní stav, který nastal v souvislosti s dalším užíváním nemovitosti poškozenou, řešit a přimět ji k určité konkrétní činnosti – vyklidit nemovitost, pak jediným právně relevantním způsobem k nastolení tohoto stavu bylo podání žaloby na vyklizení v intencích ustanovení § 340 odst. 1 o. s. ř., neboť jiný právní nástroj procesní předpis nezná a svépomoc je nepřipustná. Byla-li by taková žaloba podána a bylo jí vyhověno, poškozené by byla v rozhodnutí určena lhůta na vystěhování. I během této lhůty by této byla zaručena ochrana obydlí před svémocným zásahem bý i vlastníka nemovitosti, pokud by se tento rozhodl sám, bez souhlasu poškozené, vystěhování realizovat. Tvrzení obviněného, že popsaný způsob řešení podáním žaloby na vyklizení se mu jevil s ohledem na rodinné vztahy, kdy se jednalo o jeho dceru, nevhodný, a mělo být naopak přihlédnuto i k jednání poškozené, která ač měla svůj vlastní byt, odmítala opustit prostory rodinného domu, je pro právní posouzení věci dle mínění Nejvyššího soudu bezpředmětné. Stěžovatel porušil svobodu obydlí uživatekly bytu, neboť tato byla oprávněna v bytě jí používaném bydlet až do pravomocného rozhodnutí o zrušení jejího oprávnění užívání bytu a jejího vyklizení.

13. K poukazům stěžovatele na princip subsidiarity trestní represe se Nejvyšší soud vyjádřil tak, že tento princip neznamená, že by bylo vyloučeno vyvození trestní odpovědnosti pachatele v případech společensky škodlivých činů, přičemž lze poznamenat, že sama existence jiné právní normy, umožňující nápravu závadného stavu způsobeného pachatelem, ještě nezakládá nutnost postupu jen podle této normy s odkazem na citovanou zásadu, bez možnosti aplikace trestněprávních institutů. Trestní zákoník

ve svém § 12 odst. 2 zakotvuje hledisko společenské škodlivosti, zásadně však platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem, takže ho obecně nelze považovat za čin, který není společensky škodlivý. Závěr o nedostatečné společenské škodlivosti činu je možno učinit pouze zcela výjimečně, v případech, v nichž z určitých důvodů není vhodné uplatňovat trestní represi, a pokud posuzovaný čin svojí závažností neodpovídá ani těm nejlehčím, běžně se vyskytujícím trestným činům dané právní kvalifikace. V projednávané věci dle názoru Nejvyššího soudu nebyly zjištěny žádné významné skutečnosti, které by vylučovaly použití trestní represe vůči osobě stěžovatele, a za daných okolností případu nebylo možno přisvědčit názoru, že by postih formou projednání skutku toliko jako přestupku bylo možno mít za dostatečný.

14. Takovéto hodnocení věci však Ústavní soud z důvodů, které budou dále uvedeny, nepovažuje za přiléhavé a z ústavního hlediska dostačující.

IV.

15. Dle § 178 odst. 1 trestního zákoníku trestný čin porušování domovní svobody spáchá ten, *kdo neoprávněně unikne do obydlí jiného nebo tam neoprávněně setrvá*. Kvalifikovanou skutkovou podstatu dle odstavce 2 pak pachatel naplní, užije-li při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo překoná-li překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí, a k završení odstavce 3 dojde, jestliže užije při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí a takový čin spáchá se zbrání nebo nejméně se dvěma osobami.

16. Takové zakotvení trestného činu porušování domovní svobody Ústavní soud samozřejmě nijak nezpochybňuje. Ústavní soud respektuje, že určovat trestněprávní politiku a kvalifikovat určitý druh jednání co do formální podoby jako trestný čin přísluší zákonodárci [obdobně viz publikované usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/03 ze dne 18. 3. 2003 (U 5/29 SbNU 449)]. Je si též vědom, že trestní právo je ovládáno zásadou, že žádný trestný čin nesmí zůstat bez zákonného trestu (*nullum crimen sine poena legali*), která vyjadřuje myšlenku neodvratnosti trestního postihu v případě spáchání trestného činu. Na straně druhé, ani v trestním řízení neplatí zásada *fiat iustitia, pereat mundus* („spravedlnost musí zvíťazít, i kdyby měl zahynout svět“). Absolutní teorie trestání, zastávaná například Kantem, podle níž nutnost trestat zločin je dána pouhým faktem jeho spáchání, je dnes pokládána za překonanou, neodpovídá dnešnímu chápání smyslu trestního práva a účelu trestání. Moderní trestněprávní systém zohledňuje také následky, které by mohly být vyvolány aplikací právní normy a pro takové případy, kdy bezvýjimečné prosazení trestní normy by mohlo způsobit více škody než užítku, připouští některé výjimky z obecně plat-

ných pravidel oficiality a legality [obdobně náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2523/10 ze dne 10. 2. 2011 (N 16/60 SbNU 171)].

17. Podmínky trestnosti činu je třeba interpretovat ve světle zásad trestního práva, mezi které patří i princip *ultima ratio*. Dle principu *ultima ratio* je trestní právo právem, jehož prostředky mají a musejí být užívány tehdy a jen tehdy, pokud užití jiných prostředků právního řádu nepřichází v úvahu, neboť již byly vyčerpány nebo jsou zjevně neúčinné či nevhodné. Užití trestněprávního postupu, aniž by prostředky jiných právních odvětví, totiž zejména prostředky soukromoprávní, a při jejich nedostatečnosti sankce správní, byly – pokud jsou dostupné – použity, by byl v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe, která vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, totiž jen v případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní.

18. Takováto povaha trestního práva je i reflexí principu proporcionality, který ustálená judikatura Ústavního soudu považuje za výraz demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky, z jehož podstaty plyne, že stát může omezovat základní práva osob jen v míře nezbytné pro dosažení účelu aplikované zákonné normy [shodně náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 227/05 ze dne 31. 7. 2006 (N 144/42 SbNU 161)].

19. Za účinnosti dřívějšího trestněprávního kodexu Ústavní soud na těchto základech již judikoval, že princip *ultima ratio* je principem, v jehož světle je třeba interpretovat podmínky trestnosti činu dle tehdejšího trestního zákona [viz náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 69/06 ze dne 12. 10. 2006 (N 186/43 SbNU 129)]. Nový trestní zákoník ve své podstatě zachoval formálně-materiální pojetí trestného činu, přičemž ovšem do formulace aspektu materiálního výslovně začlenil zásadu subsidiarity ve shora naznačeném směru. Výše uvedené teze tak v novém trestním zákoníku v rovině práva podústavního krystalizovaly, zejména pak v jeho § 12 odst. 2, dle kterého trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Toto ustanovení je nutno chápat jako součást definice trestného činu, byť její prvotní část byla včleněna do § 13 odst. 1 trestního zákoníku (srovnej Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné – obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 177 a též str. 45 a násl.).

20. Ústavní soud je nucen konstatovat, že v nynější věci orgány činné v trestním řízení princip, že trestněprávní represí lze využít až v případech, kdy určité společensky škodlivé a ohrožující jednání nelze řešit a sankcionovat v rámci jiných právních odvětví, dostatečně nezohlednily, byť ve věci existovaly okolnosti, které o nutnosti úvah v tomto směru zvláště svědčily.

21. Ústavní soud za prvé musí poukázat na skutečnost, že obecné soudy v řízení nepovažovaly za vyvrácený stěžovatelův poukaz na jeho

vlastnictví předmětné nemovitosti v tom směru, že se mohl úspěšně domoci vůči poškozené dceři vyklizení jí užívaných prostor cestou občanskoprávní žaloby a následně exekuce (patrně v horizontu několika let *pozn. Ústavního soudu*). Toto hledisko věci soudy nepovažovaly za důležité, s odkazem na to, že svépomoc je v tomto případě nepřipustná, a že příslušná skutková podstata v trestním zákoníku chrání nedotknutelnost obydlí, a to vůči komukoliv. Ústavní soud ovšem o naprosté irelevantnosti tohoto aspektu případu přesvědčen není.

22. Ústavní soud nijak nerozporuje, že český právní řád nedovoluje vlastníkům nemovitostí nahrazovat nutnost podání občanskoprávní žaloby na vyklizení a navazujícího návrhu na výkon rozhodnutí svépomocí. Pochybnosti lze však mít o tom, jestli lze klást rovnítko mezi takovouto nedovolenou svépomocí a závěrem o spáchání trestného činu. Jestliže totiž osoba užívá nedovolenou svépomoc, avšak alespoň sleduje legitimní cíl souladný s právem, postupuje sice protiprávně, avšak její jednání bude zpravidla stále podstatně méně společensky škodlivé než té osoby, která protiprávně jak postupuje, tak je protiprávní i stav, který se snaží nastolit. Proto dle přesvědčení Ústavního soudu, pokud obviněný argumentuje, že jako vlastník nemovitosti měl z hlediska občanského práva hmotného na vyklizení daných prostor nárok a tato skutečnost není v trestním řízení vyvrácena, nelze takovouto obhajobu bez dalšího označit jako nemající jakýkoliv význam. Na jedné straně není možné akceptovat, aby účel světil prostředek, a tedy nedovolenou svépomoc právně aprobovat, na druhou stranu se však Ústavní soud nedomnívá, že trestněprávní postih je jediný nástroj v celém právním řádu, kterým lze dát toto neaprobování najevo. S přihlédnutím k principu trestního práva jako ultima ratio je naopak nezbytné nejprve uvážit, zda je případ natolik společensky škodlivý, že nepostačí, aby se toto neaprobování neprojevovalo toliko prostředky jiných právních odvětví, například možností vystěhovaného domáhat se občanskoprávní žalobou náhrady škody či postihem správním dle zákona o přestupcích. Jinak řečeno, skutečnost, že v řízení nebylo vyvráceno, že vlastník nemovitosti se svého cíle namísto nedovolené svépomoci mohl domoci občanskoprávní žalobou, sice trestní postih trestným činem porušování domovní svobody a priori nevylučuje, nicméně nejedná se o skutečnost z hlediska trestního posouzení irelevantní, nýbrž o skutečnost indikující, že je třeba nutnost trestního postihu z hlediska zásady subsidiarity trestní represe zvláště uvážit a odůvodnit; skutečnost, která by ve spojení s dalšími okolnostmi případu mohla svědčit o absenci trestnosti činu dle hledisek vyjádřených v § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Bez toho by totiž snaha o zabránění nedovolené svépomoci a o ochranu jí dotčených osob mohla ve skutečnosti fakticky představovat vytvoření ještě větší nespravedlnosti za stavu, kdy právo na soukromí vlastníka nemovitosti je zatlačeno

do pozadí, ačkoliv ze zásady *fiat iustitia, pereat mundus* náš právní řád, jak již bylo výše vyloženo, nevychází.

23. Každý případ je samozřejmě nutno hodnotit individuálně, dle konkrétního příkladu takových okolností, zda vlastník alespoň dotčené osoby k vyklizení předem vyzval a poskytl jim k němu časový prostor, zda tyto osoby mohly najít s běžnou mírou úsilí jiné bydlení, či takovéto hledání a také samotné vystěhování by pro ně bylo zvláště obtížné či stresující, zda se v případě nájemního bydlení jednalo o nájemníky platící nájem a služby, či o neplatiče přivádějící vlastníka svým neplacením do potíží, zda se dané osoby v nemovitosti chovali řádně a slušně, či naopak například nemovitost devastovali, napadali vlastníka či její ostatní obyvatele apod.

24. V projednávané věci má Ústavní soud za to, že řada skutečností, které byly v řízení zjištěny (případně alespoň nebyla vyvrácena tvrzení obhájce v daném směru) vypovídají ve stěžovatelův prospěch. Jeví se, že stěžovatel, který spolu s manželkou postavil a rozšiřoval daný dům a umožnil své dceři a její rodině za příznivých finančních podmínek bez požadavku na nájemné jej po léta užívat, po vzniku vzájemných neshod svoji dceru se zetěm k vystěhování z nemovitosti opakovaně vyzýval, což nebylo reflektováno. To, jak se stěžovatelova dcera a zeť chovali ke stěžovateli a zda dům užívali řádným způsobem, obecné soudy ve svých rozhodnutích příliš nerozebírají, zřejmě však nebylo vyvráceno stěžovatelovo tvrzení, že v domě z jejich strany byly prováděny nedovolené stavební úpravy, že postupně zabrali větší část domu, než s jakou souhlasil, a že se mu pokoušeli zamezit v přístupu do domu, čímž bylo narušováno jeho právo na obydlení, kdy stěžovatel sice bydlel primárně jinde (ve zmiňovaném bytě), ale nelze říci, že by dům zcela opustil (naopak dle výpovědi stěžovatelovy manželky do domu docházel stále a měl v něm věci). V řízení bylo doloženo, že zeť stěžovatele byl přestupkově trestán za hrubé jednání vůči stěžovateli. Naproti tomu nebylo zjištěno nic, proč by bylo hledání bydlení a přestěhování pro poškozenou a její rodinu nějak obtížné, naopak tato měla k okamžité dispozici jen několik kilometrů vzdálený vlastní byt, který jí dokonce (nebo to alespoň v řízení nikdo nezpochybňoval) stěžovatel dříve pořídil. Za takovéhoho skutkového stavu Ústavní soud považuje za vyloučené souhlasit s názorem Nejvyššího soudu, že zde nejsou žádné významné skutečnosti, které by vylučovaly použití trestní represe vůči osobě stěžovatele a svědčily o tom, že by k postihu jeho jednání nepostačovaly prostředky netrestní.

25. Již dosud uvedené by postačovalo k závěru, že zásada subsidiarity trestní represe nebyla ve věci respektována. Ústavní soud však považuje za potřebné upozornit ještě na další okolnosti případu, které tento závěr ještě více posilují. Na mysl má Ústavní soud to, že celá věc úzce souvisela se vzájemnými vztahy a spory v rámci rodiny, majícími navíc i silný akcent mravní.

26. Dle přesvědčení Ústavního soudu v případech takovýchto rodinných konfliktů musejí být soudy při užití nástrojů trestního práva zvláště citlivé, kdy vzájemné podávání trestních oznámení a následný trestní postih jednotlivých rodinných příslušníků bezpochyby zpravidla nebude pro zlepšení vztahů v rodině optimální, a naopak bezvýjimečné prosazení trestní normy může způsobit takřikajíc více škody než užitku.

27. Ačkoliv se není možno blíže vyslovovat k tomu, která strana měla na rodinných neshodách větší podíl, Ústavní soud se rovněž nemůže ubránit dojmu, že z hlediska obecných principů fungování rodiny bylo na generaci mladší, aby v rodinných sporech v domě projevila méně agresivity. Dítě má totiž své rodiče ctít a respektovat (§ 35 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, platného do konce roku 2013, § 857 odst. 1 nového občanského zákoníku). Je také přirozeným během věci, že to bývají děti, které „vyltnou z rodinného hnízda“, a nikoliv naopak, že by si rodiče měli budovat „hnízdo“ druhé, ač již jedno vystavěli. Pokud rodina potomka vykazuje rodiče z domu, namísto toho, aby si vybudovala bydlení vlastní, hodnotí to Ústavní soud jako jednání nemravné, které obecné soudy svým formalistickým přístupem podpořily.

28. Ústavní soud již v minulosti judikoval, a to zvláště pak stran rodinných vztahů, že výkon práva nemůže být v rozporu s dobrými mravy. Jak uvedl ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 643/04 ze dne 6. 9. 2005 (N 171/38 SbNU 367), „právní stát nemůže fungovat bez předpokladu obecně vyžadované míry poctivého jednání mezi lidmi. Rodina a vztahy mezi rodiči a dětmi jsou prostředím, kde se dobré mravy, jako poctivost, čestnost, vzájemná úcta a zejména úcta k rodičům, musí nejen předpokládat, ale hlavně formovat a důsledně vyžadovat. Ústavní soud je přesvědčen, že právě v rodině, jako základu společnosti, se musí dobré mravy kultivovat a orgány veřejné moci, soudy zvláště, k tomu musí svými rozhodnutími přispívat. (...) Zásada souladu práv, resp. jejich výkonu s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti (ekvity). Pojem ‚dobré mravy‘ nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňujících obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat v souladu s ekvitou (*haec aequitas suggerit*), což ve svých důsledcích znamená nastoupení cesty nalézání spravedlnosti“.

29. Ústavní soud má za to, že pokud je vyslovení viny nad stěžovatelem protikladné k celkovému morálnímu a spravedlivému rozměru věci, nadto v prostředí rodinných vztahů, jedná se o další skutečnost svědčící ve prospěch závěru o absenci trestnosti činu s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe.

30. Ústavní soud uzavírá, že ve věci je dána (ačkoliv Nejvyšší soud tvrdí opak) celá řada významných skutečností, ve svém souhrnu vylučujících použití trestní represe vůči osobě stěžovatele a svědčících o tom, že k postihu jeho jednání by postačovaly prostředky jiných právních odvětví. Žádnými prostředky jiných odvětví však na stěžovatele dle obsahu spisového materiálu působeno nebylo, naopak bylo rovnou přistoupeno k řízení trestnímu. Závěru o přílišné přísnosti takového postupu přitom mimochodem zpětně svědčí i to, že dle výpovědi poškozené dcery stěžovatele na prvním hlavním líčení konflikt v domě již ustaly a následně po tomto prvním líčení stěžovatel i uhradil vzniklou škodu, což příliš nenapovídá tomu, že by se jednalo o osobu, u které by nepostačovala mírnější forma postihu.

31. Jestliže obecné soudy neaplikují zásadu subsidiarity trestní represe, ačkoliv skutkové okolnosti svědčí o tom, že k tomu byly splněny podmínky, je porušen ústavní princip *nullum crimen, nulla poena sine lege* zakotvený v čl. 39 Listiny (obdobně nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2523/10). Ústavnímu soudu pak nezbyvá, než aby ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

V.

32. Kromě již užitě optiky Ústavní soud považuje za nutné na věc poohlédnout ještě z dalšího relevantního zorného úhlu, totiž z pozice práva vlastnického a stěžovatelova práva na nedotknutelnost obydlí.

33. Jak již Ústavní soud v minulosti judikoval, každé zasahování do práva na pokojné užívání majetku ze strany orgánů veřejné moci musí splňovat kritérium přiměřenosti mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce. Kromě limitů zásahů ze své strany je veřejná moc navíc zavázána též povinností poskytnout vlastníkově ochranu v případě, kdy by jeho vlastnické právo bylo rušeno či omezováno ze strany třetích subjektů [viz nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1735/07 ze dne 21. 10. 2008 (N 177/51 SbNU 195)]. Obdobně pak lze říci i o právu na nedotknutelnost obydlí.

34. V případě takovýchto ústavně zaručených práv a ústavně chráněných hodnot je nutno dovodit, že pokud je vznesena námitka, že určité právní závěry by byly rozporné s potřebou jejich respektu a ochrany, a není jí přisvědčeno, mělo by být zřejmé, proč se tak stalo. Pokud jsou takováto práva a hodnoty ve hře, je třeba, aby si toho byly orgány veřejné moci při svém postupu a rozhodování, a to v zásadě při aplikaci institutů jakýchkoliv právních odvětví, vědomy. Jimi zaujatý právní výklad (a to v trestním právu například právě i u institutu materiální stránky trestného činu či třeba polehčujících okolností) by pak měl ve věci rozhodující státní orgán existenci takovýchto práv reflektovat a přispívat k jejich ochraně. V případě střetu vícero práv a hodnot by tak měl činit dle jejich vzájemného poměření.

35. Stěžovatel v řízení namítal, že ve hře bylo jeho právo vlastnické i právo na nedotknutelnost jeho obydlí, které byly primárně a dlouhodobě narušovány jednáním jeho dcery a její rodiny (nedovolené stavební úpravy, snaha jej vypudit z domu atd.). Obecné soudy ve svých úvahách o spáchání trestného činu stěžovatelem těmto právům nepřičetly žádný význam a toliko odkázaly na řízení občanskoprávní, byť k jejich hájení by měl přispívat právní řád jako celek. Těmto právům naopak nebyla poskytnuta žádná ochrana, ačkoliv stěžovateli zjevně svědčila. Z výše rozebíraných skutkových okolností je patrné, že obecné soudy k tomu měly v rovině podústavního práva dostatečný prostor v rámci uvážení materiální stránky trestného činu. Stěžovateli je nutno přisvědčit, že obecné soudy přistoupily k hodnocení jeho případu zúženě, namísto toho, aby věc hodnotily v celém jejím kontextu. Tímto postupem došlo k zásahu i do stěžovatelových práv garantovaných čl. 11 odst. 1 a čl. 12 odst. 1 Listiny.

36. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona ve znění zákona č. 404/2012 Sb.), vyhověl.

Č. 73

K aplikaci moderačního práva soudu při rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení

Ačkoli Ústavní soud ve své judikatuře dává najevo svou zdrženlivost v poměru k rozhodování obecných soudů v otázkách nákladů řízení (např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 426/03, sp. zn. III. ÚS 259/02 a další; dostupná na <http://nalus.usoud.cz>), v daném případě shledal důvod pro svůj zásah jednak proto, že stěžovateli – jak bylo zjištěno – nebyl dán odpovídající prostor vyjádřit se k možnému použití § 150 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), neboť účastníci nebyli informováni o tom, že soud má v úmyslu použít § 150 o. s. ř., [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2569/07 ze dne 23. 10. 2008 (N 181/51 SbNU 235), sp. zn. I. ÚS 4677/12 ze dne 30. 4. 2013 (N 73/69 SbNU 273) a rozsudek Evropského soudu pro lidská práva č. 9815/10 ve věci Čepek proti České republice], ale také a především proto, že zdůvodnění aplikace uvedené normy – umožňující jen výjimečně prolomení zásady úspěchu ve věci – obvodním soudem v napadeném rozhodnutí nepovažuje Ústavní soud ve smyslu vlastní judikatury [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 48/11 ze dne 24. 5. 2011 (N 99/61 SbNU 513), sp. zn. I. ÚS 42/11 ze dne 19. 4. 2012 (N 83/65 SbNU 115)] za dostatečné, náležitě zohledňující okolnosti daného případu ve všech jeho souvislostech.

Jak zdůrazňuje judikatura Ústavního soudu, § 150 o. s. ř. má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti, tedy jinými slovy, k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení. Pokud je aplikován, aniž by všechny relevantní důvody pro takový postup byly posuzovány, jde o postup obsahující libovůli, zasahující do základního práva na spravedlivé řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 237/05 ze dne 2. 3. 2006 (N 48/40 SbNU 433)].

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka – ze dne 29. dubna 2014 sp. zn. II. ÚS 3627/13 ve věci ústavní stížnosti Jana Buřiče, zastoupeného Mgr. Janem Kostkou, advokátem, se sídlem Slezská 36, 120 00 Praha 2, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 9. září 2013 č. j. 5 C 213/2011-30, kterým byla zamítnuta žaloba proti stěžovateli coby žalovanému, avšak nebylo stěžovateli přiznáno právo na náhradu nákladů řízení, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 7 jako účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem III rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 9. září 2013 č. j. 5 C 213/2011-30 bylo porušeno základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 9. září 2013 č. j. 5 C 213/2011-30 se ve výroku pod bodem III ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 2. prosince 2013, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 7 (v ústavní stížnosti je nesprávně uveden Obvodní soud pro Prahu 1), a to pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a dále čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti, stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 5 C 213/2011.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 9. září 2013 č. j. 5 C 213/2011-30 byla zamítnuta žaloba, kterou se žalobce – Dopravní podnik hl. m. Prahy, a. s., domáhal toho, aby žalovanému (v řízení před Ústavním soudem „stěžovatel“) byla uložena povinnost zaplatit žalobci částku 206 Kč (výrok pod bodem I). Ve výroku pod bodem II byla zamítnuta žaloba, kterou se žalobce domáhal toho, aby žalovanému byla uložena povinnost zaplatit žalobci částku 206 Kč. Ve výroku pod bodem III obvodní soud rozhodl, že žalovanému se právo na náhradu nákladů řízení nepřiznává.

II.

V ústavní stížnosti stěžovatel formálně napadá rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 jako celek, z obsahu ústavní stížnosti však vyplývá, že brojí pouze proti výroku o nákladech řízení. Stěžovatel namítá, že k zásahu do jeho ústavně zaručených práv došlo výrokem pod bodem III napadeného rozsudku, kterým mu soud nepřiznal náhradu nákladů řízení s odka-

zem na moderační právo soudu dané mu § 150 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“).

Stěžovatel namítá, že o záměru soudu využít při rozhodování o nákladech řízení moderační právo dle § 150 o. s. ř. v daném případě nebyl vyzkoušen. Požadavek předvídatelnosti soudního rozhodnutí je o to důležitější v situaci, kdy stěžovatel s ohledem na dosavadní průběh řízení očekával určitý výsledek ve věci samé, od něhož se odvíjí i rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.

Nalézací soud však naprosto nelogicky nepřiznal procesně zcela úspěšnému stěžovateli náhradu nákladů řízení, a to z důvodu, že zde nebyly žádné důkazy, na základě nichž by bylo možné žalobám vyhovět a uložit stěžovateli jakožto žalovanému platební povinnost. Jak přitom sám soud v napadeném rozsudku uvedl, důvod neexistence takových důkazů leží na straně žalobce, tedy Dopravního podniku hl. m. Prahy, a. s., případně na straně soudu samotného, nikoliv však na straně stěžovatele.

Stěžovatel poukazuje na to, že ve vztahu k nákladům řízení o žalobě pro zmatečnost platí věta před středníkem § 235i odst. 1 o. s. ř., podle něhož v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud o náhradě nákladů původního řízení i řízení o žalobě. V předmětné věci soud nepřiznal stěžovateli v rámci svého moderačního práva náhradu nákladů nalézacího řízení s nelogickým odkazem na to, že pro vyhovění žalobnímu nároku neexistují jakékoliv důkazy, přičemž nepřiznání náhrady nákladů řízení o žalobách pro zmatečnost neodůvodnil vůbec. Požadavek na odůvodnění rozsudku, uvádí stěžovatel, je přitom nutno vztáhnout přiměřeně na odůvodnění nákladových výroků.

Závěrem stěžovatel poukazuje na rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 22. října 2013 č. j. 15 C 1064/2000-37, který se týká skutkové obdobného případu, kterým stěžovateli náklady řízení byly přiznány.

III.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření Obvodního soudu pro Prahu 7 a dále vyjádření Dopravního podniku hl. m. Prahy, a. s., k projednávané věci.

Obvodní soud pro Prahu 7 ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 26. února 2014 odkázal na vyhotovení rozsudku tohoto soudu ze dne 9. září 2013 č. j. 5 C 213/2011-30. Protože zasláné vyjádření neobsahovalo žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, nezasílal je Ústavní soud ostatním účastníkům (stěžovateli) k vyjádření a při svém rozhodování k němu nepřihlížel.

Dopravní podnik hl. m. Prahy, a. s., přípisem doručeným dne 11. dubna 2014 Ústavnímu soudu sdělil, že se svého postavení vedlejšího účastníka v tomto řízení vzdává.

IV.

Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

Ústavní soud tedy přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení jemu předcházející z hlediska stěžovatelem v ústavní stížnosti uplatněných námitek a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

Ústavní soud se ve své dřívější judikatuře opakovaně zabýval rozhodováním soudů o náhradě nákladů řízení a jeho reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces a opakovaně k otázce náhrady nákladů řízení konstatoval, že tato problematika (odpovídající procesní nároky či povinnosti) zpravidla nemůže být předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, obvykle nedosahuje intenzity zakládající porušení jejich základních práv a svobod [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 10/98, sp. zn. II. ÚS 130/98, sp. zn. I. ÚS 30/02, sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307), sp. zn. III. ÚS 255/05; dostupná na <http://nalus.usoud.cz> stejně jako další rozhodnutí zde citovaná].

Ústavní soud ve své judikatuře rovněž opakovaně konstatoval, že rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy je zásadně doménou těchto soudů; zobrazují se zde aspekty nezávislého soudního rozhodování. Ústavní soud není tudíž oprávněn v detailech přezkoumávat jednotlivá rozhodnutí těchto soudů o nákladech řízení (srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 457/05). Otázka náhrady nákladů řízení by mohla nabýt ústavněprávní dimenzi toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což by mohlo nastat v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen např. prvek svévole. Případy, kdy Ústavní soud ústavní stížnost proti pravomocným rozhodnutím obecných soudů o nákladech řízení připustil k věcnému posouzení, jsou zcela výjimečné [např. nálezy sp. zn. II. ÚS 598/2000 ze dne 4. 7. 2001 (N 100/23 SbNU 23), sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. 5. 2001 (N 75/22 SbNU 145), sp. zn. III. ÚS 619/2000 ze dne 24. 5. 2001 (N 79/22 SbNU 165), usnesení sp. zn. I. ÚS 633/05].

Výše uvedené závěry Ústavního soudu o omezeném přezkumu problematiky nákladů řízení potom platí o to více pro rozhodování podle § 150 o. s. ř.; aplikace citovaného ustanovení je totiž svou podstatou výjimečná, neboť pouze zjistí-li soud existenci důvodů hodných zvláštního zřetele, nemusí výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat. Ustanovení § 150 o. s. ř. obsahuje zvláštní zmírňovací právo soudů, jímž je

umožněno rozhodnout o náhradě nákladů řízení jinak, než by odpovídalo výsledku sporu. Toto právo však přísluší především soudům obecným, které nejlépe znají konkrétní okolnosti toho kterého případu, a proto je především jejich věcí, zda použijí možnosti dané jim uvedeným ustanovením či nikoliv.

Je zásadně věcí obecného soudu, ten který případ projednávajícího, uvážit, zda dané ustanovení, které je ustanovením použitelným pouze ve výjimečných případech, aplikuje či nikoliv [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 37/02 ze dne 31. 1. 2002 (U 4/25 SbNU 357)]. Vymezování obsahu tohoto neurčitěho právního pojmu je tedy úlohou soudů obecných vždy v kontextu s posuzovanou konkrétní věcí. Ústavnímu soudu proto zásadně nepřísluší hodnotit, zda jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele pro použití tohoto ustanovení (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 389/05). Není žádných pochybností o tom, že úvaha soudu o tom, zda se v dané věci jedná o tak výjimečný případ, že jsou důvody pro aplikaci ustanovení (§ 150 o. s. ř.) naplněny, musí být v rozhodnutí soudu řádně a přesvědčivě odůvodněna, neboť jinak by šlo o soudní postup, v němž by bylo možné spatřovat prvky libovůle (srov. sp. zn. III. ÚS 727/2000).

V souzené věci Obvodní soud pro Prahu 7 výrok o nákladech řízení opřel o § 150 o. s. ř., přičemž důvody hodné mimořádného zřetele shledal v tom, že již zpětně nelze prokázat okolnosti týkající se spáchání přestupku v městské hromadné dopravě, listinné doklady žalobce nejsou již k dispozici, a to ať již tím, že soudem nebyly žalobci vráceny, nebo tím, že se ve spise již nenacházejí, případně došlo k jejich skartaci žalobcem vzhledem k dlouhému časovému odstupu. Proto obvodní soud úspěšnému žalovanému náhradu nákladů řízení nepřiznal.

Ačkoli Ústavní soud ve své judikatuře dává najevo svou zdrženlivost v poměru k rozhodování obecných soudů v otázkách nákladů řízení (např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 426/03, sp. zn. III. ÚS 259/02 a další), v daném případě shledal důvod pro svůj zásah jednak proto, že stěžovateli – jak bylo zjištěno – nebyl dán odpovídající prostor vyjádřit se k možnému použití § 150 o. s. ř., neboť účastníci nebyli informováni o tom, že soud má v úmyslu použít § 150 o. s. ř. [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2569/07 ze dne 23. 10. 2008 (N 181/51 SbNU 235), sp. zn. I. ÚS 4677/12 ze dne 30. 4. 2013 (N 73/69 SbNU 273) a rozsudek Evropského soudu pro lidská práva č. 9815/10 ve věci *Čeppek proti České republice*], ale také a především proto, že zdůvodnění aplikace uvedené normy – umožňující jen výjimečně prolonení zásady úspěchu ve věci – obvodním soudem v napadeném rozhodnutí nepovažuje Ústavní soud ve smyslu vlastní judikatury [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 48/11 ze dne 24. 5. 2011 (N 99/61 SbNU 513), sp. zn. I. ÚS 42/11 ze dne 19. 4. 2012 (N 83/65 SbNU 115)] za dostatečné, náležitě zohledňující okolnosti daného případu ve všech jeho souvislostech.

Jak zdůrazňuje judikatura Ústavního soudu, § 150 o. s. ř. má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti, tedy jinými slovy, k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení. Pokud je aplikován, aniž by všechny relevantní důvody pro takový postup byly posuzovány, jde o postup obsahující libovůli, zasahující do základního práva na spravedlivé řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 237/05 ze dne 2. 3. 2006 (N 48/40 SbNU 433)].

Ústavní soud má za to, že v daném případě Obvodní soud pro Prahu 7 se svým záměrem aplikovat předmětné ustanovení účastníky (stěžovatele) neseznámil a nedal jim možnost vyjádřit se k možnému použití § 150 o. s. ř. Obvodní soud pro Prahu 7 v napadeném rozsudku použití moderačního oprávnění dle § 150 o. s. ř. nezdůvodnil dostatečným a přesvědčivým způsobem, tak jak požaduje judikatura zdejšího soudu. Postup Obvodního soudu pro Prahu 7 proto Ústavní soud shledává svévolným, neboť obvodní soud v odůvodnění svého rozhodnutí řádně nepopsal zvláštní okolnosti, pro které dospěl k závěru, že byly splněny podmínky pro aplikaci § 150 o. s. ř.

Při shrnutí výše uvedeného Ústavní soud dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 7 došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Na základě výše uvedených skutečností Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zčásti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 9. září 2013 č. j. 5 C 213/2011-30 ve výroku pod bodem III zrušil. Ve zbývajících částí, týkající se napadeného rozsudku ve výroku pod body I a II, Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl.

Č. 74

K posuzování dovolání nikoli jen podle jeho petitu, nýbrž podle celého jeho obsahu

1. Dovolání, které v petitu nenapadá rozhodnutí odvolacího soudu, avšak svým obsahem proti němu směřuje, nelze odmítnout. Je třeba je posoudit podle jeho obsahu; to platí zejména tehdy, když rozhodnutí odvolacího soudu pouze potvrzuje rozhodnutí soudu nalézacího.

2. Není však povinností dovolacího soudu chybějící napadení rozhodnutí odvolacího soudu konstruovat, jestliže pro to odůvodnění dovolání neskýtá žádnou oporu; takový postup by byl v rozporu se zásadou nestrannosti soudního řízení.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 29. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 3749/13 ve věci ústavní stížnosti M. C., zastoupeného JUDr. Pavlem Bredou, advokátem, se sídlem v Táboře, Palackého 357, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 6. června 2013 č. j. 14 To 144/2013-93, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně, jímž byl uznán vinným přečinem porušování domovní svobody a zločinem loupeže, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. října 2013 č. j. 6 Tdo 1119/2013-16, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 16. října 2013 č. j. 6 Tdo 1119/2013-16 bylo porušeno základní právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i na rovnost účastníků řízení podle čl. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. října 2013 č. j. 6 Tdo 1119/2013-16 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností (danou k poštovní přepravě dne 10. 12. 2013) se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů, a to pro tvrzené porušení jeho základního práva na spravedlivý proces (podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále jen „Listina“).

2. Napadeným usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto odvolání stěžovatele jako obviněného proti rozsudku Okresního soudu v Táboře ze dne 27. 3. 2013 č. j. 1T 132/2012-74, kterým byl stěžovatel uznán vinným jednak přečinením porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 trestního zákoníku (dále jen „tr. zákoník“), jednak zločinem loupeže podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku a byl odsouzen podle § 173 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvaceti šesti měsíců, přičemž výkon trestu byl obviněnému podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří let, o nároku poškozeného bylo rozhodnuto podle § 228 odst. 1 tr. ř. a dále podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku byla obviněnému uložena přiměřená povinnost spočívající v tom, aby ve zkušební době podmíněného odsouzení podle svých sil nahradil škodu, kterou svým činem způsobil.

3. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo dovolání stěžovatele odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. a) tr. řádu jako nepřipustné. Nejvyšší soud uvedl, že jako soud dovolací musel nejprve zjišťovat, zda jsou splněny podmínky přípustnosti dovolání vymezené v § 265a tr. ř. Podle odstavce 1 tohoto ustanovení lze dovoláním napadnout pravomocné rozhodnutí ve věci samé, jestliže soud rozhodl ve druhém stupni a zákon to připouští, přičemž v § 265a odst. 2 písm. a) až h) tr. ř. jsou taxativně uvedena rozhodnutí, která je možno považovat za rozhodnutí ve věci samé. Nejvyšší soud zjistil, že obviněný dovolání podal prostřednictvím obhájce, tj. za splnění podmínek [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), avšak dovolání nebylo podáno proti rozhodnutí, které má na mysli ustanovení § 265a tr. ř. Již v samotném úvodu obviněný uvádí, že dovolání podává proti rozsudku Okresního soudu v Táboře ze dne 27. 3. 2013 sp. zn. 1T 132/2012, aby následně na straně druhé svého dovolání opětovně zmínil, že dovolání podává prostřednictvím obhájce proti rozsudku Okresního soudu v Táboře. Závěrem svého dovolání pak navrhl, aby „Nejvyšší soud v Brně podle § 265k tr. ř. napadený rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 27. 3. 2013 zrušil a věc vrátil Okresnímu soudu v Táboře k novému projednání a rozhodnutí“. Stěžovatel tak svým dovoláním podle Nejvyššího soudu výhradně napadl odsuzující rozsudek soudu prvního stupně. Rozhodnutí soudu

prvního stupně však dovoláním napadnout nelze, neboť ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. jako jednu ze zákonných obligatorních podmínek pro podání dovolání výslovně uvádí, že musí jít o rozhodnutí, které učinil soud ve druhém stupni.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření účastníků řízení

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že napadené usnesení Nejvyššího soudu je zatíženo nadměrným formalismem. V případě, že podle názoru Nejvyššího soudu byla v dovolání formální chyba v tom, že v dovolání měl být označen místo okresního soudu soud krajský, tento formální nedostatek mohl být jednoduše odstraněn ve lhůtě, která měla být stěžovateli adresována.

5. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že dovolání jako mimořádný opravný prostředek se podává prostřednictvím osoby práva znalé (obhájce) a proti rozhodnutí soudu druhého stupně, kde to zákon připouští. Pokud bude připuštěna argumentace stěžovatele o tzv. formálním přístupu Nejvyššího soudu k náležitostem dovolání, pak postrádá znění § 265a odst. 1 a odst. 2 písm. h) tr. ř., stejně jako znění § 265d odst. 2 tr. ř., na významu.

6. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že nelze pochybovat o tom, že stěžovatel se trestného činu dopustil.

7. Krajské státní zastupitelství se svého postavení vedlejšího účastníka v řízení před Ústavním soudem vzdalo. Nejvyšší státní zastupitelství se k ústavní stížnosti nevyjádřilo.

8. S ohledem na obsah výše reprodukováných vyjádření již nebylo nutné zasílat je k replice stěžovateli.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

9. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem (byl obviněným v řízení před obecnými soudy), a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*) v části, ve které je napadeno usnesení dovolacího soudu, a nepřipustná ve zbývajících částech, jak to vyplývá z meritorního posouzení návrhu jako celku a z právního názoru v tomto nálezu zastávaného.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí a ve vztahu k usnesení dovolacího soudu dospěl k závěru, že ústavní stížnost je

důvodná, ve vztahu k usnesení odvolacího soudu se jedná o návrh nepřijatelný (viz blíže sub 20).

11. V obecné rovině považuje Ústavní soud na úvod za potřebné uvést, že usnesením ze dne 12. 1. 2000 sp. zn. II. ÚS 554/99 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatele F. B. (jako zjevně neopodstatněnou) bez věcného přezkumu z důvodu, že stěžovatel podle názoru Ústavního soudu nenapadl rozhodnutí odvolacího soudu. Ústavní soud shledal, že stěžovatel napadá pouze rozhodnutí městského soudu, ačkoli toto rozhodnutí bylo potvrzeno vrchním soudem, který rozhodoval o odvolání stěžovatele. S odkazem na svou judikaturu Ústavní soud vyslovil, že v prvé řadě mělo být napadeno rozhodnutí vrchního soudu; pokud by totiž rozhodoval pouze o napadeném usnesení městského soudu, usnesení vrchního soudu by pak zůstalo nedotčeno, což by bylo v rozporu s principem právní jistoty (blíže k tomu s předchozí judikaturou a důsledky Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 573).

12. Evropský soud pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) v rozsudku ve věci *Bulena proti České republice* považoval takový postup Ústavního soudu za nevyhovující požadavkům čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) [rozsudek, 20. 4. 2004, *Bulena proti České republice*, stížnost č. 57567/00, publikován v Přehledu rozsudků ESLP, roč. 2004, č. 3)], když konstatoval především následující: „31. V daném případě Soud shledává, že Ústavní soud posuzoval ústavní stížnost stěžovatele značně formálně. Soud se zejména domnívá, že ... stěžovatel označil rozhodnutí o posledním prostředku tak, že jej Ústavní soud mohl vzít v úvahu. Jinak by tomu bylo, kdyby stěžovatel zcela opomenul toto rozhodnutí zmínit. Ze spisu navíc vyplývá, že v souladu s požadavkem ustanovení § 72 odst. 4 zákona o Ústavním soudu byla k ústavní stížnosti připojena kopie rozhodnutí vrchního soudu. 32. Soud se proto domnívá, že Ústavní soud se mohl vyslovit k meritu věci potud, pokud z ústavní stížnosti vyplývalo, které věci se týkala a co sledovala, a když rozhodnutí o posledním opravném prostředku bylo přiloženo. 33. Soud dále připomíná obecné pravidlo své judikatury, podle kterého je vždy nezbytné posuzovat řízení ve svém celku nebo, jak je uvedeno v nálezu českého Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 89/02 (třebaže bylo vydáno až po rozhodnutí ve stěžovatelově věci), že mají soudy postupovat způsobem stanoveným v zákoně, a „který vyplývá z okolností konkrétního soudního řízení“... 34. S ohledem na zvláštní okolnosti tohoto případu se Soud domnívá, že stěžovateli nelze vyčítat, že svou ústavní stížnost směřoval proti prvostupňovému rozhodnutí potvrzenému odvolacím soudem. Soud proto shledal, že na stěžovatele bylo uvaleno nepřiměřené břemeno porušující spravedlivou rovnováhu mezi legitimní potřebou zajistit dodržování formálních podmínek při

podávání návrhů Ústavnímu soudu na straně jedné a právem na přístup k tomuto soudu na straně druhé. 35. Soud dospívá k závěru, že nadměrně formalistickým výkladem daného procesního pravidla, k němuž se Ústavní soud uchýlil, bylo stěžovateli upřeno právo na přístup k soudu ...“.

13. Ústavní soud ve své následné rozhodovací praxi vyvodil z citovaného rozsudku ESLP závěr, že z něj plyne požadavek dovozovat onen vlastní návrh účastníka řízení z celého textu podání, tedy z celého obsahu ústavní stížnosti (včetně jejího odůvodnění), a nikoli úzce jen z petitu (návrhového žádání, návrhu v užším smyslu). Pokud tedy je z odůvodnění ústavní stížnosti patrný i nesouhlas s posledním rozhodnutím obecného soudu (kupř. jej v odůvodnění ústavní stížnosti výslovně zmíní, byť jej posléze v petitu neuvede), Ústavní soud zásadně podrobuje přezkumu i toto poslední rozhodnutí, aniž by považoval za nutné vyzývat stěžovatele k upřesnění ústavní stížnosti nebo k odstranění vad podání (nehledě na to, že by takový postup mohl být chápán jako zásah do principu nestrannosti). V pochybnostech postupuje ve prospěch stěžovatelů, tedy vykládá ústavní stížnost jako směřující i proti poslednímu rozhodnutí obecného soudu; jinak by totiž hrozilo odmítnutí ústavní stížnosti bez věcného přezkumu kvůli nemožnosti zrušit nenapadené poslední rozhodnutí z důvodu hrozby zásahu do právní jistoty. Tak např. Ústavní soud v nálezu ze dne 16. 7. 2013 sp. zn. I. ÚS 4365/12 (N 122/70 SbNU 109) uvedl: „8. I když stěžovatel v petitu ústavní stížnosti výslovně nežádá též zrušení posledního rozhodnutí ve věci učiněného (jde o výše citované usnesení Nejvyššího soudu), vycházel Ústavní soud z odůvodnění ústavní stížnosti, z něhož se jasně podává, že i toto rozhodnutí – k ústavní stížnosti přiložené – považuje za protiústavní. Nejvyšší soud akceptoval – i z věcných hledisek – jako správný napadený rozsudek odvolacího soudu, přičemž právě tento rozsudek (odvolacího soudu) stěžovatel v ústavní stížnosti výslovně v petitu napadá. 9. Ústavní soud proto podrobil přezkumu i rozhodnutí Nejvyššího soudu, aniž považoval za nutné vyzývat stěžovatele k upřesnění petitu ústavní stížnosti, k odstranění vad jeho podání apod. [k tomu srovnej podobně např. usnesení Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2008 sp. zn. IV. ÚS 253/08 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) a v principu i např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 4. 2004 č. 57567/00 ve věci Bulena proti České republice]. 10. Ostatně, rozhodnutí Nejvyššího soudu má (kvazi)meritorní povahu ... 11. Proto se i zde uplatní smysl a účel judikatury Ústavního soudu, která vyžaduje napadení (ústavní stížností) i posledního rozhodnutí, kterým byla věc meritorně či alespoň kvazi-meritorně přezkoumána. Situaci, kdy by Ústavní soud rozhodoval pouze o rozhodnutí odvolacího soudu, aniž by se předmětem jeho rozhodování a případné kasace stalo i rozhodnutí o dovolání, kterým byla věc (kvazi)meritorně posouzena, tedy především s ohledem na princip právní jistoty

připustit nelze.“ Podobně postupoval Ústavní soud např. v usnesení ze dne 18. 12. 2008 sp. zn. IV. ÚS 253/08, ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. IV. ÚS 333/06, ze dne 24. 5. 2010 sp. zn. IV. ÚS 990/10, ze dne 30. 7. 2013 sp. zn. I. ÚS 4069/12, ze dne 10. 10. 2013 sp. zn. III. ÚS 1246/13, ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1203/13, ze dne 31. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 2261/13, ze dne 7. 2. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3703/11, ze dne 13. 8. 2013 sp. zn. III. ÚS 1224/13, ze dne 15. 5. 2013 sp. zn. IV. ÚS 3518/12, ze dne 1. 9. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2939/08, ze dne 1. 11. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3068/12, ze dne 9. 5. 2012 sp. zn. IV. ÚS 72/12, ze dne 15. 4. 2013 sp. zn. IV. ÚS 941/13, ze dne 1. 7. 2004 sp. zn. IV. ÚS 124/04 (všechna dostupná na <http://nalus.usoud.cz>).

14. Ústavní soud i obecné soudy jsou povinny dodržovat rovněž Úmluvu, která je součástí právního řádu, a to v interpretaci podávané ESLP [srov. i nález ze dne 19. 5. 2010 sp. zn. II. ÚS 862/10 (N 110/57 SbNU 403)]. Ostatně v opačném případě, kromě jiného, vystavují Českou republiku riziku nastoupení mezinárodněprávní odpovědnosti za porušení závazků z ní plynoucích. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 15. 11. 2006 sp. zn. I. ÚS 310/05 (N 211/43 SbNU 357): „Bezprostřední aplikovatelnost mezinárodních smluv zahrnuje též povinnost českých soudů a jiných orgánů veřejné moci přihlížet k interpretaci těchto smluv příslušnými mezinárodními tribunály jako orgány povolánymi autoritativně se vyslovovat k interpretaci mezinárodních smluv. To se pochopitelně vztahuje též na interpretaci Evropské úmluvy Evropským soudem pro lidská práva (dále též jen „ESLP“), přičemž relevance rozhodnutí ESLP dosahuje v českém právu ústavněprávní kvality ... Rozhodnutí ESLP představují významné interpretační vodítko pro aplikaci Úmluvy. Orgány veřejné moci, na prvním místě pak soudy, jsou proto povinny přihlížet k judikatuře ESLP jak ve věcech, kde rozhodovaly v řízeních proti České republice, tak i ve věcech, které se sice týkají jiného členského státu Úmluvy, pokud tyto věci mají, podle své povahy, význam též pro interpretaci Úmluvy v českém kontextu.“

15. Nejvyšší soud výše uvedenému imperativu interpretace účastníkově podání jako celku, ač plyne i z judikatury ESLP či Ústavního soudu, plně nedostál, byť se v odůvodnění svého usnesení neomezil jen na petit dovolání, ale příležitostně reflektoval i jiné jeho části. V nich se skutečně na dvou místech výslovně uvádí, že je dovolání podáváno proti rozsudku okresního soudu a rozsudek krajského soudu opomíjí. Současně je však třeba uvést, že Nejvyšší soud podle názoru Ústavního soudu nepřihlížel důsledně k celému obsahu dovolání. Citoval jen ty části dovolání, které konvenovaly jeho interpretačnímu závěru o tom, že dovoláním byl napaden pouze rozsudek okresního soudu. Přitom je třeba uvést, že stěžovatel v dovolání rozsudek krajského soudu zmínil („Napadený rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 27. 3. 2013 byl potvrzen usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích, pobočka v Táboře, ze dne 6. 6. 2010 č. j. 14 To 144/2013. Odvolání

odsouzeného bylo podle § 256 tr. řádu jako nedůvodné zamítnuto.“) a především na dvou místech výslovně argumentoval porušením práv i ze strany krajského soudu („... a stejně tak Krajský soud v Českých Budějovicích, pobočka v Táboře, se vůbec nezabývaly hodnocením osoby poškozeného ... především tato stránka je v této specifické věci velmi důležitá ... proti odsouzenému nikdy nebylo vedeno žádné soudní řízení, ani přestupek ... Naopak obdobné hodnocení poškozeného zde naprosto chybí a jeho trestní minulost nebyla vůbec okresním ani krajským soudem zkoumána.“).

16. K tomu, co bylo právě uvedeno, je třeba dále uvést, že část dovolacích námitek je formulována tak, že není vztahována výlučně k rozhodnutí soudu okresního (srov. str. 2 poslední odstavce a str. 3 dovolání); svým obsahem dopadá i na potvrzující rozsudek soudu krajského. Konečně Ústavní soud odkazuje na svou argumentaci v již citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 4365/12. Krajský soud akceptoval z věcných hledisek jako správný rozsudek nalézacího soudu, přičemž právě tento rozsudek (nalézacího soudu) stěžovatel v dovolání výslovně v petitu napadl; jinými slovy, je logické, že dovolání explicitně hovořilo hlavně o soudu okresním, neboť krajský soud závěry okresního soudu jen potvrdil (srov. i obdobnou argumentaci stěžovatele Buleny v rozsudku ESLP, bod 26). To, co bylo právě uvedeno, však neznamená, že je povinností dovolacího soudu chybějící napadení rozhodnutí odvolacího soudu konstruovat, ačkoli pro to odůvodnění dovolání neskytá žádnou oporu; takový postup by byl v rozporu se zásadou nestrannosti soudního řízení.

17. Z toho plyne, že dovolání bylo vyložitelné i tak, že je jím ve skutečnosti napadáno též rozhodnutí krajského soudu. Pokud by Nejvyšší soud měl pochybnosti o této interpretaci dovolání, měl postupovat ve prospěch dovolatele, jak ostatně dovodil podobně i Ústavní soud ve vztahu k posouzení obsahu ústavní stížnosti, a mít za to, že stěžovatel dovoláním napadl i rozhodnutí odvolacího soudu. V trestním řízení jsou ve hře příliš citlivé a mimořádně významné společenské zájmy, jejichž ochrana musí získat přednost před formálním požadavkem přesnosti vyjadřování. Tím spíše, pokud jsou ve hře zájmy obviněného, protože trestní právo používá robustních prostředků zasahujících velmi citlivě sféru obviněného (obzvláště pak uložení trestu odnětí svobody, což byl i případ stěžovatele). Výklad Nejvyššího soudu ve svých důsledcích značil, že stěžovateli se nedostalo věcného přezkumu jeho dovolacích námitek, tedy šlo o interpretaci textu dovolání k tíži obviněného.

18. Ústavní soud proto s ohledem na svou judikaturu, založenou na respektování právního názoru ESLP v rozsudku ve věci *Bulena*, uzavírá, že Nejvyšší soud nadměrně formalistickým výkladem opravného prostředku (dovolání) stěžovatele porušil právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

V. Závěr

19. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu došlo k porušení základního práva stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i na rovnost účastníků řízení podle čl. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny. Proto jej Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu tak učinil, aniž by nařídil ústní jednání.

20. Bude totiž nyní na Nejvyšším soudu, aby se trestní věci stěžovatele věcně zabýval, neboť tak dosud neučinil. Až poté přichází v úvahu – z pohledu principu subsidiarity ústavní stížnosti – přezkum Ústavním soudem, který však nemůže předjímat, k jakému závěru při projednání dovolání Nejvyšší soud dospěje. Proto bylo nutno v části směřující proti rozhodnutí krajského soudu ústavní stížnost odmítnout jako předčasnou, tedy nepřipustnou podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

21. Ústavní soud nemůže na závěr přejít skutečnost, že v tomto případě pochybení právního zástupce stěžovatele v dovolacím řízení k tíži stěžovatele nemohl přičíst. To však nic nemění na tom, že ten opakovaně v dovolání uváděl, že podává dovolání proti rozhodnutí nalézacího soudu, přičemž opomenul zmínit i rozhodnutí soudu odvolacího, což platí i pro podání ústavní stížnosti, takže je otázkou, jaké poučení z usnesení dovolacího soudu a jeho odůvodnění vyvodil nejen pro sebe, ale především pro svého klienta. Na úvodní straně ústavní stížnosti je napsán jako účastník řízení pouze krajský soud (tedy absentuje Nejvyšší soud). To ústavní stížnost potvrzuje hned vzápětí, když uvádí, že je podávána proti rozhodnutí krajského soudu, což opakuje též na str. 2 i 3 (body I a IV). Avšak v rozporu s tím následně argumentuje (v bodu IV), že to bylo usnesení Nejvyššího soudu, které porušilo jeho základní práva, a v tomto směru naopak o krajském soudu zcela mlčí. Načež rezultuje petit ústavní stížnosti, který navrhuje zrušit jak rozhodnutí krajského soudu, tak rozhodnutí Nejvyššího soudu. V ústavní stížnosti se opakovaně mylně píše o „zamítnutí“ dovolání Nejvyšším soudem (ačkoli bylo odmítnuto) a o „rozsudku“ krajského soudu (ačkoli šlo ve skutečnosti o usnesení). Přesto však Ústavnímu soudu, s ohledem na výše uvedené, nezbylo než rozhodnout, jak je uvedeno ve výroku tohoto nálezu.

Č. 75

K rozhodnutí o náhradě nákladů dovolacího řízení

I. O extrémní vybočení při aplikaci podústavního práva jde i v případě, kdy základ pro výpočet mimosmluvní odměny byl zjevně nesprávně (omylem) ztotožněn se samotnou její výší.

II. Ústavní soud není povolán zkoumat míru racionality konkurujících právních názorů; možnosti ústavněprávního přezkumu se vyčerpávají posouzením, zda právní názor obecného soudu lze považovat za racionální, a tudíž nikoli libovolný či svévolný nebo jinak extrémně chybný.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 6. května 2014 sp. zn. III. ÚS 3497/13 ve věci ústavní stížnosti Blanky Křepelové, zastoupené JUDr. Petrem Veselým, advokátem, se sídlem Za Poříčskou bránou 21/365, Praha 8, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2013 č. j. 33 Cdo 1696/2012-131, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 2. listopadu 2011 č. j. 26 Co 310/2011-99, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby na stanovení povinnosti vedlejšímu účastníkovi uzavřít s ní kupní smlouvu, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze jako účastníků řízení a Ing. Karla Zemana, CSc., zastoupeného JUDr. Jiřím Rybářem, advokátem, se sídlem Bečvářská 529, Praha 21, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem II usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2013 č. j. 33 Cdo 1696/2012-131 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a základní právo stěžovatelky na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2013 č. j. 33 Cdo 1696/2012-131 se ruší.

III. Ve zbylé části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností (doručenou datovou zprávou dne 18. 11. 2013) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů z důvodu porušení jejího základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a práva na ochranu majetku podle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

2. Okresní soud Praha-západ rozsudkem ze dne 31. března 2011 č. j. 18 C 293/2010-55 zamítl žalobu stěžovatelky, aby žalovanému (vedlejšímu účastníkovi) byla uložena povinnost uzavřít s ní kupní smlouvu o prodeji jeho spoluvlastnického podílu tam citované nemovitosti za podmínek, tak jak jsou ve výroku I rozsudku okresního soudu uvedeny. Své rozhodnutí odůvodnil zejména tak, že stěžovatelka sice ve své podstatě po právu uplatnila nárok podle § 603 odst. 3 ve spojení s § 140 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský zákoník“), neboť její zákonné předkupní právo bylo porušeno, když předchozí vlastnice spoluvlastnického podílu na nemovitosti Zuzana Losová prodala tento podíl žalovanému za jiných podmínek (§ 605 občanského zákoníku), než za jakých jej nabídla k odprodeji stěžovatelce. Tento rozdíl spočíval především v tom, že v nabídce Zuzany Losové stěžovatelce nebyla uvedena splatnost kupní ceny a nebyl popsán způsob úhrady kupní ceny. Žalobu však okresní soud shledal jako nedůvodnou, protože v žalobním petitu, pokud obsahoval text kupní smlouvy, nebyl uvedený stejný advokát jako platební místo k zaplacení kupní ceny a stejný advokát jako právní zástupce k zastupování v řízení o povolení vkladu, to vše v porovnání s obsahem kupní smlouvy, kterou uzavřela Zuzana Losová se žalovaným.

3. Krajský soud napadeným rozsudkem rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Uvedl, že Zuzana Losová učinila stěžovatelce řádnou nabídku na odkup spoluvlastnického podílu na nemovitosti. Nabídka totiž obsahovala předmět koupě a výši kupní ceny. Otázka splatnosti kupní ceny mezi náležitosti řádné nabídky nepatří, když pro případ, že splatnost není v nabídce řešena, je třeba vycházet z § 605 věty první občanského zákoníku. Nabídka Zuzany Losové obsahovala informaci o záměru prodat spoluvlastnický podíl na nemovitosti zájemci za částku 700 000 Kč a výzvu k odkoupení. Zuzana Losová proto byla oprávněna uzavřít kupní smlouvu se žalovaným. Po zániku předkupního práva jednoho ze spoluvlastníků již není prodávající spoluvlastník ve sjednávání podmínek prodeje nijak omezen. Po zániku předkupního práva stěžovatelky již nebylo právně významné zabývat se otázkou, zda Zuzana Losová uskutečnila prodej svého spoluvlastnického podílu na nemovitosti za týchž podmínek, za jakých jej nabídla k odkupu stěžovatelce.

4. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání stěžovatelky odmítl pro neexistenci zásadního právního významu rozhodnutí odvolacího soudu.

5. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka v dovolání namítla, že bylo porušeno její předkupní právo, neobsahovala-li jí učiněná nabídka odkupu v rozporu s ustanovením § 605 občanského zákoníku všechny podmínky sjednané v kupní smlouvě uzavřené se žalovaným, zejména splatnost kupní ceny, její zajištění složením do advokátní úschovy, uvolnění části kupní ceny z advokátní úschovy do 5 dnů po předložení výpisu z katastru nemovitostí a kupní smlouvy s doložkou o vkladu, prohlášení, že prodávaný spoluvlastnický podíl nebude zatížen právními vadami, zástavními právy nebo jinými omezeními vlastnického práva, uvolnění částky 21 000 Kč z advokátní úschovy za účelem zaplacení daně z převodu nemovitostí a povinnost podat návrh na vklad vlastnického práva do tří dnů po složení kupní ceny do úschovy. Stěžovatelka měla za to, že podmínky sjednané v kupní smlouvě byly pro žalovaného výhodnější než podmínky ohlášené, případně chybějící, v nabídce odkupu, a to minimálně v zajištění kupní ceny jejím složením do advokátní úschovy a její uvolnění až po podání návrhu na vklad.

6. K takto vymezenému dovolání Nejvyšší soud uvedl, že k přezkumu předestřenou otázku odvolací soud vyřešil v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu. Dovolací soud poukázal na rozsudek velkého senátu (občanskoprávního a obchodního kolegia) Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2011 sp. zn. 31 Cdo 1926/2009: „Předkupní právo spoluvlastníka není bez dalšího porušeno, jestliže nabídka doručená spoluvlastníku neobsahovala údaj o splatnosti kupních cen a poté prodávající uzavřel kupní smlouvy, jež obsahovaly individuální splatnost kupních cen. Byla-li splatnost ve smlouvě o převodu podílu, uzavřené později s třetí osobou, stanovena jinak než v § 605 obč. zák., příp. v nabídce na odkoupení podílu učiněné oprávněnému spoluvlastníku (za předpokladu, že nabídka obsahovala lhůtu splatnosti delší než dvouměsíční podle § 605 obč. zák.), lze učinit závěr o tom, že bylo porušeno předkupní právo spoluvlastníka, jen za předpokladu, že podmínky splatnosti se podstatně lišily, a to natolik, že rozdíl mezi nimi mohl objektivně ovlivnit úvahu oprávněného spoluvlastníka o přijetí nabídky na realizaci předkupního práva.“ Velký senát Nejvyššího soudu v tomto rozsudku dále uzavřel, že „i pokud se jednotlivé smluvní podmínky (cena, splatnost aj.) v nabídce učiněné spoluvlastníkovi a podmínky, za kterých je podíl následně prodán třetí osobě, podstatně liší, nelze z toho bez dalšího dovozovat porušení předkupního práva. Jednotlivé smluvní podmínky totiž nemohou být srovnávány izolovaně, ale naopak je nutné je hodnotit v kontextu všech ostatních smluvních podmínek (delší doba splatnosti může být vykompenzována např. poskytnutým zajištěním nebo vyšší cenou apod.). Jedině v případě, že takto komplexně hodnocené smluvní podmínky, za kterých byl spoluvlastnický podíl nabídnut spoluvlastníku, jsou méně

výhodné (natolik, aby to objektivně mohlo ovlivnit úvahu oprávněného spoluvlastníka o přijetí nabídky) než podmínky, za kterých byl podíl následně prodán třetí osobě, dojde k zásahu do předkupního práva oprávněného spoluvlastníka. Naopak, pokud je spoluvlastnický podíl prodán třetí osobě za srovnatelných či méně výhodných podmínek, k žádnému poškození práv spoluvlastníka nedochází a jeho předkupní právo není porušeno“. Nejvyšší soud dále v napadeném usnesení citoval rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2011 sp. zn. 30 Cdo 3387/2010: „K závěru o porušení zákonného předkupního práva nelze dospět při pouhém (mechanickém) zjištění, že obsah nabídky učiněný povinným spoluvlastníkem vůči oprávněnému spoluvlastníku není (zcela) identický s obsahem převodní smlouvy uzavřené mezi převádějícím spoluvlastníkem a jinou osobou (nabyvatelem), nýbrž až při zjištění, že v učiněné nabídce výkupu (oproti uzavřené převodní smlouvě) absentují (anebo naopak jsou obsaženy) právně významné okolnosti, které mohly ovlivnit úvahu oprávněného spoluvlastníka o přijetí nabídky na realizaci předkupního práva.“ Proto Nejvyšší soud dovodil, že komplexním poměřením podmínek uvedených v nabídce s podmínkami sjednanými v kupní smlouvě nelze dospět k závěru, že rozdíly mezi nimi mohly – objektivně vzato – ovlivnit úvahu žalobkyně o přijetí nabídky na realizaci předkupního práva. Ostatně některé stěžovatelkou výslovně označené podmínky pojaté do kupní smlouvy nelze hodnotit jako výhodnější, ani jsou-li posuzovány izolovaně. Jednoznačnou nevýhodou není to, že žalobkyně byla povinna zaplatit požadovanou cenu před podpisem kupní smlouvy. Nelze přehlédnout, že oprávněný spoluvlastník, který řádně vyplatí nemovitost, se může v případě, že povinný spoluvlastník s ním poté odmítne uzavřít kupní smlouvu, domáhat nahrazení projevu vůle povinného spoluvlastníka, případně se může dovolat relativní neplatnosti smlouvy, kterou by povinný spoluvlastník uzavřel se třetí osobou. Totéž platí obdobně, spatřuje-li stěžovatelka výhodu ve složení kupní ceny do advokátní úschovy.

7. O náhradě nákladů dovolacího řízení rozhodl dovolací soud podle ustanovení § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 146 odst. 3 o. s. ř. Uvedl, že žalovaný má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů, jež sestávají z odměny za zastupování advokátem v dovolacím řízení. Poté, co Ústavní soud zrušil vyhlášku č. 484/2000 Sb. [srov. nález ze dne 17. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.)], výši mimosmluvní odměny dovolací soud určil podle ustanovení § 1 odst. 1 a 2, § 2, § 6 odst. 1, § 8 odst. 1, § 9 odst. 1 a § 11 odst. 1 písm. k) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v rozhodném znění, tj. částkou 10 000 Kč. Součástí nákladů je paušální částka náhrady za úkon právní služby (vyjádření k dovolání) ve výši 300 Kč (§ 13 odst. 1, 3 advokátního tarifu)

a částka 2 163 Kč odpovídající 21% dani z přidané hodnoty (§ 137 odst. 3, § 151 odst. 2 o. s. ř.).

II. Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že napadená rozhodnutí jsou postavena na dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu, která se ustálila na závěru, že k porušení předkupního práva dochází pouze v případech, kdy nabídka z předkupního práva byla ve své komplexnosti méně výhodná než vzápětí uzavřená smlouva s třetím subjektem, a to natolik, aby to mohlo objektivně ovlivnit rozhodnutí oprávněného spoluvlastníka o přijetí nabídky (viz např. 33 Cdo 3739/2010). Stěžovatelka má jednak za to, že tato judikatura Nejvyššího soudu vybočuje z rámce daného zákonem, a jednak má za to, že v jejím případě byly rozdíly mezi nabídkou a smlouvou takové, že mohly objektivně ovlivnit její rozhodnutí o přijetí nabídky. V ustanovení § 605 občanského zákoníku je výslovně uvedeno, že „nabídka se vykoná ohlášením všech podmínek“. Zákon zde tedy neponechává prostor pro nabídku, která se vykoná ohlášením jen některých podmínek, či dokonce nabídku, která se vykoná ohlášením zcela jiných podmínek, s tím, že je pak na soudu, aby v komplexnosti zhodnotil, zda nabídka je více či méně výhodná než vzápětí uzavřená kupní smlouva a zda je tento posun ve výhodnosti natolik závažný, aby odůvodňoval porušení předkupního práva. V posuzovaném případě jsou nadto rozdíly mezi nabídkou a smlouvou takové, že mohly objektivně ovlivnit rozhodnutí stěžovatelky o přijetí nabídky. V první řadě je to rozdíl v prohlášeních a zárukách prodávajícího. V nabídce žádné takové záruky stanoveny nebyly, oproti tomu v čl. VI kupní smlouvy je explicitně uvedeno, že na převáděném spoluvlastnickém podílu nevážnou dluhy, věcná břemena ani jiné právní vady. Dále je to zajištění úhrady daně z převodu nemovitosti ve výši 21 000 Kč přímo na účet finančního úřadu, tato částka se tak dle kupní smlouvy vůbec nedostala do dispozice prodávající Zuzany Losové. Dalším rozdílem je složení kupní ceny do advokátní úschovy. Srovnáno s poměrně bezpečnou pozicí kupujícího, kterým byl vedlejší účastník a který měl veškerá prohlášení a záruky, zajištěnu platbu kupní ceny i daně z převodu nemovitosti, se jedná o zcela zásadní rozdíly v postavení kupujícího a stěžovatelky. Kromě výše uvedeného stěžovatelka dále poukazuje na chybný výpočet náhrady nákladů řízení učiněný Nejvyšším soudem. Nejvyšší soud aplikoval na daný případ ustanovení § 9 odst. 1 advokátního tarifu, tedy že za tarifní hodnotu se považuje částka 10 000 Kč, což stěžovatelka nespornuje. Nejvyšší soud však vůbec neaplikoval § 7 advokátního tarifu, který říká, že při tarifní hodnotě 10 000 Kč náleží advokátovi odměna za úkon ve výši 1 500 Kč, a odměnu za úkon přiznal v hodnotě 10 000 Kč. Pokud by se způsobem provedeným Nejvyšším soudem posuzovala žaloba na 1 000 000 Kč, bylo by nutno za každý úkon ve věci přiznat

advokátovi odměnu rovnou jistíně pohledávky, tedy 1 000 000 Kč, to je důsledek neaplikace § 7 advokátního tarifu. Stěžovatelka má za to, že zmíněné pochybení porušilo její právo na spravedlivý proces, neboť odměna advokáta vedlejšího účastníka tak byla více než šestinásobně navýšena (z 1 500 Kč na 10 000 Kč za úkon), díky čemuž narostla její povinnost k náhradě nákladů řízení zcela mimo rámec legitimního očekávání.

9. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na vlastní napadený rozsudek.

10. Nejvyšší soud uvedl ve vyjádření k ústavní stížnosti následující. V meritu věci rozhodl v souladu se svojí konstantní rozhodovací praxí při výkladu § 605 občanského zákoníku. Výtýká-li stěžovatelka v ústavní stížnosti Nejvyššímu soudu, že nesprávně určil výši nákladů, které má zaplatit vedlejšímu účastníkovi, musí Nejvyšší soud přiznat důvodnost její argumentace. O náhradě nákladů dovolacího řízení rozhodl Nejvyšší soud podle ustanovení § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 146 odst. 3 o. s. ř. Výši mimosmluvní odměny určil podle ustanovení § 1 odst. 1 a 2, § 2, § 6 odst. 1, § 8 odst. 1, § 9 odst. 1 a § 11 odst. 1 písm. k) advokátního tarifu částkou 10 000 Kč. Jakkoliv je správný závěr, že ve věci je tarifní hodnota určena podle § 9 odst. 1 advokátního tarifu, bylo namíste následně aplikovat § 7 bod 4 advokátního tarifu, z čehož rezultuje, že výše mimosmluvní odměny představuje za jeden úkon právní služby 1 500 Kč. Proto v části mířící proti výroku o náhradě nákladů dovolacího řízení Nejvyšší soud navrhuje, aby bylo ústavní stížnosti vyhověno a usnesení Nejvyššího soudu bylo v výroku o náhradě nákladů dovolacího řízení zrušeno.

11. Vedlejší účastník (žalovaný) uvedl ve vyjádření k ústavní stížnosti následující. Souhlasí s principem vyjádřeným v judikatuře Nejvyššího soudu, podle něhož k porušení předkupního práva dochází pouze v případě, že nabídka z předkupního práva byla ve své komplexnosti méně výhodná než vzápětí uzavřená smlouva s třetím subjektem, a to natolik, aby to mohlo objektivně ovlivnit rozhodnutí oprávněného spoluvlastníka o přijetí nabídky. S tímto principem stěžovatelka nesouhlasí a předkládá k úvaze „formalistický přístup“. Stěžovatelka poukazuje na skutečnost, že ve smlouvě, na rozdíl od nabídky, byla uvedena prohlášení o zárukách prodávajícího, že na převáděném spoluvlastnickém podílu nevážnou dluhy, věcná břemena ani jiné právní závady, kupní cena byla složena do advokátní úschovy a zároveň byla zajištěna úhrada daně z převodu nemovitosti. S tímto názorem však podle vedlejšího účastníka nelze souhlasit. Takto prezentovaný „formalistický přístup“ by ve svých důsledcích znamenal, že nabídka k odkupu musí obsahovat všechny myslitelné varianty, za kterých by měl být odkup realizován. Dle úvahy stěžovatelky i s vyjmenováním všech závad, které převáděný spoluvlastnický podíl nemá. Kupující by musel zaplatit požadovanou cenu a nemohl by například započíst svoji případnou pohledávku

na kupní cenu spoluvlastnického podílu, a to ani jednostranným úkonem, a dokonce ani smluvně. Bylo by zajisté možné uvádět řadu dalších případů, které by za formálního přístupu znemožnily spoluvlastnický podíl převést na jinou osobu než na spoluvlastníka. Takové omezení zákonodárce rozhodně na mysli neměl. K vyjádřením krajského a Nejvyššího soudu se vedlejší účastník nevyjádřil.

12. Stěžovatelka v replice k vyjádření obecných soudů a vedlejšího účastníka uvedla následující. Kupní smlouvu na nemovitost nelze zúžit pouze na otázku ceny a určení nemovitosti. Kupující chce mít zajištěno, že nemovitost za svoje peníze skutečně obdrží, a to bez právních vad, faktických vad a s tím, že je prodávajícím řádně uhrazena daň z převodu nemovitosti, u které je kupující ze zákona ručitelem. Při koupi nemovitosti je potřeba dodržet značnou míru opatrnosti (prověřit nabývací tituly, zajistit si bezpečné smluvní podmínky atd.), aby se nabyvatel vyhnul zbytečnému riziku soudního sporu a případné ztráty již zaplacené nemovitosti. A právě rozhodnutí Nejvyššího soudu možnost zachování bezpečné míry opatrnosti stěžovatelce zcela odmítá, když je postaveno na tom, že stěžovatelka měla dostatečně určenu nemovitost i její cenu a veškeré ostatní podmínky prodeje jsou bagatelizovány jako nepodstatné.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

13. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou (byla žalobkyní v řízení před obecnými soudy) a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a *contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

14. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K tomu je oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

15. Co do skutkové roviny řízení před obecnými soudy platí jako obecný princip, že z ústavního principu nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy) vyplývá i zásada volného hodnocení důkazů. Důvodem k zásahu Ústavního soudu je až stav, kdy hodnocení důkazů a tomu přijaté skutkové závěry jsou výrazem zjevného faktického omylu či excesu logického (vnitřního rozporu), a tím vybočují ze zásad spravedlivého procesu. Zásadám spravedlivého

procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny) odpovídá požadavek, aby soudy učiněná skutková zjištění a přijaté právní závěry byly řádně (dostatečně) a srozumitelně (logicky) odůvodněny. V mezích takto limitovaného přezkumu Ústavní soud v postupu obecných soudů porušení ústavních práv a svobod stěžovatelky neshledal. Ani pokud jde o právní posouzení věci, nelze soudům nic vytknout. Rozhodnutí postrádají prvky svévole a mezi skutkovými zjištěními a právními závěry, jež z nich soudy vyvodily, nelze spatřovat ani extrémní rozpor ve smyslu ustálené judikatury Ústavního soudu.

16. Z těchto hledisek je ústavní stížnost – v meritu věci – zjevně nepodstatná, když je především opakováním, popř. pokračováním v argumentaci stěžovatelky, s níž už se hlavně dovolací soud dostatečně vypořádal, přičemž je namístě pro stručnost odkázat na odůvodnění jeho rozhodnutí. Stěžovatelka předkládá právní názor opačný, avšak to samo o sobě důvodnost ústavní stížnosti založit nemůže. Ústavní soud přitom není povolán zkoumat, který z konkurujících právních názorů je nejvíce racionální (míra racionality); možnosti ústavněprávního přezkumu se vyčerpávají posouzením, zda právní názor obecného soudu lze považovat za racionální, a tudíž nikoli libovolný či svévolný nebo jinak extrémně chybný. Tato podmínka splněna byla. Nejvyšší soud postupoval v souladu s judikaturou obecných soudů, a proto nelze hovořit ani o překvapivosti jeho závěrů. Věc prošla třemi stadii řízení před obecnými soudy, tedy včetně řízení před Nejvyšším soudem (kterému *ex lege* přísluší sjednocovat judikaturu obecných soudů), a nesouhlas stěžovatelky s výslednými závěry ještě neznamena zásah do jejích ústavně zaručených základních práv a svobod.

17. I když ústavní stížnost ve svém jádru směřuje proti rozhodnutí odvolacího soudu a dovolacího soudu ohledně posouzení otázek uvedených výše (podmínky uplatnění předkupního práva), nemohl Ústavní soud přejít její námitku směřující proti výroku II napadeného usnesení Nejvyššího soudu, tedy v otázce nákladů dovolacího řízení. Tento výrok usnesení dovolacího soudu je totiž výrazem zjevného omylu Nejvyššího soudu, který ostatně poté sám uznal, že opomenul aplikovat § 7 bod 4 advokátního tarifu, z čehož vyplynulo, že výše mimosmluvní odměny měla představovat za jeden úkon právní služby částku 1 500 Kč. V podrobnostech pro stručnost Ústavní soud poukazuje na vyjádření Nejvyššího soudu k ústavní stížnosti. Protiústavní stav nákladovým výrokiem dovolacího usnesení je tak dán tím, že šlo o výraz zjevného omylu při aplikaci práva, což vedlo k porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces a na ochranu majetku. Lze konstatovat, že objektivně vzato se jedná o extrémní vybočení při aplikaci podústavního práva, neboť základ pro výpočet mimosmluvní odměny byl (nepochybně přehlédnutím) určen jako výše samotné mimosmluvní odměny, tedy výchozí veličina pro výpočet odměny s ní byla v důsledku omylu ztotožněna. V této souvislosti Ústavní soud kvituje, že

Nejvyšší soud se ke svému pochybení jednoznačně postavil, na rozdíl od vyjádření vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti, který vzdor přesvědčivé argumentaci stěžovatelky v otázce nákladů dovolacího řízení navrhl výslovně, aby ústavní stížnost byla v celém rozsahu zamítnuta.

18. Na základě výše uvedeného proto Ústavní soud rozhodl, že výrokem II napadeného usnesení Nejvyššího soudu došlo k porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny i k porušení jejího základního práva na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Proto jej Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu tak učinil, aniž by nařídil ústní jednání. Ve zbylé části pak ústavní stížnost odmítl [podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu] jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 76

K použití odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu při změně právní úpravy v průběhu trestního řízení

K domovní prohlídce jako neodkladnému či neopakovatelnému úkonu

I. I když účel každého ze stadií trestního řízení je odlišný, řízení jako celek předpokládá, že ve všech jeho částech se aplikují obdobné základní zásady důkazního řízení uvozující v podstatě identický způsob vyhledání, provedení a hodnocení důkazů pro všechny orgány činné v trestním řízení (srov. např. Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 283n.). Pokud byl důkaz v přípravném řízení zákonně, procesně použitelně (a ústavně konformně) opatřen a proveden, nemůže být soudem při rozhodování o vině a trestu považován za nepřijatelný jen proto, že mezitím došlo ke změně právní úpravy dokazování. Na zákonnost pořízení a použití opatřených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu tedy nemá vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změnila zákonná úprava, neboť je i nadále nutné trvat na tom, že zákonnost úkonů trestního řízení se posuzuje z hlediska znění trestního řádu účinného v době jejich opatření a provádění.

II. Z důvodové zprávy k trestnímu zákonu (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů) vyplývá, že v posuzované věci soudy aplikovaným ustanovením § 150 trestního zákona, upravujícím skutkovou podstatu trestného činu porušování práv k ochranné známce, se chrání zájmy, k jejichž ochraně se stát zavázal mezinárodními smlouvami. V důvodové zprávě k novelizaci trestního zákona zákonem č. 175/1990 Sb. je k předmětné právní úpravě uvedeno, že novelou má být dosavadní právní úprava uvedena do souladu s Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví (vyhláška č. 64/1975 Sb. a vyhláška č. 81/1985 Sb.). S ohledem na obsah důvodových zpráv a s přihlédnutím k zásadě subsidiární úlohy trestní represe se sama Česká republika, jako smluvní strana úmluvy, subjektivně cítí být vázána ke stíhání trestného činu porušování práv k ochranné známce podle § 150 trestního zákona a právě tato skutečnost v tomto i jiných případech splňuje požadavek relevantního mezinárodního závazku podle § 88 odst. 1 trestního řádu.

III. K zásahu do práva na obhajobu v případě domovní prohlídky může docházet zejména tím, že subjekt trestního řízení – obviněný může uplatnit svá procesní práva, zejména právo na obhájce až

od okamžiku obvinění (§ 33 odst. 1 věta třetí trestního řádu) a to lze realizovat teprve po provedení prohlídky. Obhájce se tedy prohlídky účastnit nemůže. Tento stav trestní řád částečně kompenzuje. V případech, kdy je prohlídka prováděna za přítomnosti osoby, u níž se úkon koná (§ 85 odst. 1 trestního řádu), je zpravidla požadován její předchozí výslech (§ 84 odst. 1). Tato osoba má při „výpovědi“ nepochybně právo požadovat právní pomoc advokáta (§ 158 odst. 3 a 5 trestního řádu *per analogiam*). Další kompenzací je povinnost orgánu, který prohlídku provádí, uvést v protokolu o domovní prohlídce, na základě jakých skutečností byl úkon jako neodkladný nebo neopakovatelný proveden (§ 160 odst. 4 trestního řádu), což následně umožní soudu v hlavním líčení snáze přezkoumat a připustit či odmítnout takový důkaz.

IV. V případě neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mají být provedeny ve fázi do zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě, je jejich zákonnost podmíněna jednak nezbytností tento úkon provést a jednak požadavkem na řádnou obhajobu pozdějšího obviněného. To se vztahuje i na domovní prohlídku.

V. Ústavní soud při použití testu účinnosti trojí kontroly (policejní orgán-státní zástupce-soud) dospěl k závěru, že v posuzovaném případě policejní orgán podal řádně věcně i formálně odůvodněný návrh státnímu zástupci a ten pak soudci, přičemž všichni tito posuzovali příkaz k domovní prohlídce jako úkon, jehož neodkladnost, resp. neopakovatelnost je zachycena a prokázána ve spisovém materiálu. Odůvodnění návrhu státního zástupce a rozhodnutí soudce ani protokol o prohlídce sice formálně neobsahují pasáž, která by se výslovně věnovala neodkladnosti či neopakovatelnosti dané prohlídky, nicméně tato neodkladnost či neopakovatelnost je ze spisového materiálu, z okolností případu a z procesní charakteristiky této fáze řízení zřejmá. Soud v hlavním líčení, za přítomnosti stěžovatelů a jejich obhájců, neodkladnost a neopakovatelnost prohlídky nezpochybnil. Trojí kontrola neodkladnosti, resp. neopakovatelnosti prohlídky tedy byla provedena. Vzhledem k tomu, že v posuzovaném případě Ústavní soud shledal, že neodkladnost, resp. neopakovatelnost provedené domovní prohlídky je zřejmá ze spisového materiálu a z okolností případu, a je tak v daném případě možné dovodit věcné důvody pro takový postup, není absence výslovného označení daného úkonu za neodkladný nebo neopakovatelný pochybením dosahujícím ústavněprávní intenzity. Naopak, v případě, že by jinak formálně bezvadně vyjádřená neodkladnost a neopakovatelnost domovní prohlídky nebyla v konkrétním případě řádně věcně odůvodněna, znamenal by takový úkon porušení základního práva.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj), Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Vladimíra Kůrky, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové, Jiřího Zemánka a Michaely Židlické ze dne 7. května 2014 sp. zn. Pl. ÚS 47/13 ve věci ústavních stížností 1. M. Š., zastoupeného JUDr. Janem Skřípským, Ph.D., advokátem, se sídlem Sokolská 21, 702 00 Ostrava, 2. M. S. st., 3. M. S. ml. a J. S., zastoupených Mgr. Zdeňkem Machem, advokátem, se sídlem Dr. Skaláka 10, 750 02 Přerov, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2013 č. j. 15 Tdo 510/2013-51, usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 3. ledna 2012 č. j. 68 To 395/2011-1883 a rozsudku Okresního soudu v Přerově ze dne 21. dubna 2011 č. j. 4T 25/2009-1835, jimž byli stěžovatelé uznáni vinnými pokračujícím trestným činem poškozování spotřebitele, pokračujícím trestným činem porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu a pokračujícím trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby.

Výrok

Ústavní stížnosti se zamítají.

Odůvodnění

I. Ústavní stížnost M. Š. (dále také jen jako „stěžovatel“)

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 14. 10. 2013 a vedenou pod sp. zn. Pl. ÚS 47/13 se stěžovatel domáhal zrušení všech v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, vydaných v jeho trestní věci. Těmito rozhodnutími mělo být porušeno jeho základní právo na uložení trestu jen na základě zákona [garantované čl. 7 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 8 odst. 2 větou prvou Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)] a jeho právo na posouzení činu dle pozdějšího zákona, pokud je tento pro stěžovatele příznivější (garantované čl. 40 odst. 6 Listiny a čl. 15 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech).

2. Porušení svého základního práva na posouzení činu dle pozdějšího zákona, pokud je tento pro stěžovatele příznivější, spatřuje stěžovatel především v tom, že v záhlaví uvedené soudy dospěly k závěru o vině stěžovatele zcela výlučně na základě vyhodnocení záznamů telekomunikačního provozu. V době rozhodování soudu prvního stupně byl však již v účinnosti

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, podle kterého nebylo možné posuzovat skutek, pro který byla podána obžaloba, jako zvláště závažný zločin, čímž nebyla splněna podstatná podmínka, na kterou je odposlech a záznam telekomunikačního provozu vázán. Použitím záznamu telekomunikačního provozu v době rozhodování nalézacího soudu jako důkazu bylo podle stěžovatele současně porušením jeho základního práva na uložení trestu jen na základě zákona.

3. Porušení práva na uložení trestu jen na základě zákona spatřuje stěžovatel také ve výkladu pojmu „úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje mezinárodní smlouva“ provedený v záhlaví uvedeným krajským soudem a Nejvyšším soudem. Stěžovatel považuje za vyloučené, aby bylo možno považovat za mezinárodní smlouvu zavazující Českou republiku ke stíhání určitých trestných činů takovou smlouvu, z jejíhož textu žádný závazek České republiky ke stíhání takových trestných činů nevyplývá.

II. Ústavní stížnost M. S. st., M. S. ml. a J. S. (dále také jen jako „skupina stěžovatelů“)

4. Dne 15. 10. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena stížnost skupiny stěžovatelů, vedená pod sp. zn. Pl. ÚS 48/13, v níž tato skupina stěžovatelů žádala zrušení v záhlaví uvedených rozsudků Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Přerově, jež předcházely vydání rozhodnutí Nejvyššího soudu, rovněž v záhlaví uvedeného. Těmito rozhodnutími mělo být dočteno jejich ústavně zaručené základní právo na spravedlivý proces (čl. 6 odst. 1 Úmluvy), a to jak právo na stíhání způsobem, který stanoví zákon (čl. 8 odst. 2 věta první Listiny), tak také právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny).

5. Porušení zásad spravedlivého procesu spatřuje skupina stěžovatelů v tom, že byly za důkaz použity odposlechy telekomunikačního provozu v řízení, které nebylo vedeno pro trestný čin, kde jsou tyto jako důkaz použitelné. Dále pak byly provedeny domovní prohlídky jako neodkladný úkon, byť tyto nebyly zákonným způsobem jako takový úkon povoleny. Ústavně zaručené základní právo skupiny stěžovatelů na spravedlivý proces bylo porušeno i tím, že došlo k porušení ustanovení o časové působnosti trestních předpisů.

6. Usnesením ze dne 5. 11. 2013 Ústavní soud spojil ústavní stížnosti M. Š. a M. S. st., M. S. ml. a J. S. (dosud vedené pod sp. zn. Pl. ÚS 47/13 a sp. zn. Pl. ÚS 48/13) ke společnému řízení pod sp. zn. Pl. ÚS 47/13.

III. Předchozí průběh trestního stíhání stěžovatele a skupiny stěžovatelů

7. Z podání a přiložených rozhodnutí Ústavní soud zjistil, že stěžovatel spolu se skupinou stěžovatelů byli rozsudkem Okresního soudu

v Přerově ze dne 21. 4. 2011 sp. zn. 4T 25/2009 uznání vinnými pokračujícím trestným činem poškozování spotřebitele podle § 121 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v rozhodném znění, (dále jen „trestní zákon“), pokračujícím trestným činem porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 odst. 1 trestního zákona a pokračujícím trestným činem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 148 odst. 1 a odst. 3 písm. a) a c) trestního zákona. Za tyto trestné činy byli M. Š., M. S. st., M. S. ml. a J. S. odsouzeni podle § 148 odst. 3 a § 35 odst. 1 trestního zákona k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let. Podle § 58 odst. 1 trestního zákona jim byl výkon trestu podmíněně odložen a podle § 59 odst. 1 trestního zákona jim byla stanovena zkušební doba v trvání tří let. Podle § 59 odst. 2 trestního zákona jim bylo uloženo, aby ve zkušební době podle svých sil uhradili dlužnou spotřební daň z lihu. Podle § 53 odst. 1 trestního zákona jim byl uložen peněžitý trest ve výměře 200 000 Kč a podle § 54 odst. 3 trestního zákona jim byl stanoven pro případ, že by v určené lhůtě nebyl peněžitý trest vykonán, náhradní trest odnětí svobody v trvání deseti měsíců. Dále pak M. S. st., M. S. ml. a J. S. byl podle § 55 odst. 1 písm. a) trestního zákona uložen trest propadnutí konkrétně uvedených věcí.

8. Stěžovateli a skupině stěžovatelů bylo kladeno za vinu, že se společně a po vzájemné domluvě od blíže nezjištěné doby měsíce února 2007 do 22. 5. 2007, v rozsudku podrobně popsaným postupem, podíleli na nelegální výrobě a následné distribuci nezdáněných výrobků z lihu. K závěru, že se stěžovatel a skupina stěžovatelů jako obžalovaní dopustili jednání popsaného ve výrokové části rozsudku okresního soudu, dospěl tento soud na základě dokazování provedeného u hlavního líčení, a to mimo jiné výsledky realizované domovní prohlídky a odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu.

9. Proti rozsudku soudu prvního stupně podali stěžovatel a skupina stěžovatelů odvolání, o nichž Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci jako soud odvolací v záhlaví uvedeným usnesením rozhodl tak, že je podle § 256 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v rozhodném znění, zamítl.

10. Proti tomuto usnesení krajského soudu podal stěžovatel dovolání. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu spatřoval v tom, že nalézací soud dospěl k závěru o jeho vině v podstatě vylučně na základě vyhodnocení záznamů telekomunikačního provozu, které však podle stěžovatele tento soud nemohl jako důkaz provést, neboť trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 2 trestního zákoníku není zvláště závažným zločinem, a s odkazem na ustanovení § 88 odst. 1 trestního řádu (ve znění účinném od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2011) tedy nebylo možné zákonně použít odposlech telekomunikačního

provozu v případě trestního stíhání pro tento zločin. Podle stěžovatele v této souvislosti neobstojí ani obecný argument odvolacího soudu, že k trestnímu stíhání trestného činu podle § 150 trestního zákona zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou má být Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví. Stěžovatel ve svém dovolání uvedl, že tato úmluva neobsahuje ustanovení, z něhož by explicitně vyplýval závazek ke stíhání uvedeného trestného činu.

11. Proti napadenému usnesení krajského soudu podala dovolání rovněž skupina stěžovatelů. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu spatřovali v tom, že nalézací soud dospěl k závěru o jejich vině na základě ustanovení § 148 odst. 1 a odst. 3 písm. a) a c) trestního zákona, avšak v záhlaví uvedené soudy měly jejich jednání správně kvalifikovat podle trestního zákoníku, neboť tato kvalifikace je pro ně příznivější, když z hlediska trestního zákoníku tento trestný čin nebyl v době rozhodování soudů zvláště závažným zločinem. To by pro ně mělo ten důsledek, že by jako usvědčující důkaz nemohly být použity odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu. Skupina stěžovatelů rovněž odmítla úvahu odvolacího soudu o tom, že by Pařížská úmluva zavazovala stát ke stíhání pro trestné činy na úseku průmyslových práv. Skupina stěžovatelů ve svém dovolání dále namítala, že v příkazu k domovní prohlídce není nikde uvedeno, že jsou tyto povolovány jako neodkladný či neopakovatelný úkon, byť tomu tak ve skutečnosti bylo. Pro provedení prohlídek tak nebyl dán ústavně souladný základ, a tak nemohly vést ke zjištění věcí, které byly při těchto domovních prohlídkách nalezeny.

12. Senát Nejvyššího soudu usnesením ze dne 10. 4. 2013 sp. zn. 5 Tdo 179/2013 věc stěžovatele a skupiny stěžovatelů postoupil velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu, neboť dospěl k závěru, že řešená právní otázka o tom, zda na zákonnost pořízení a použití opatřených odposlechlů a záznamů telekomunikačního provozu má vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změní zákonná úprava, má po právní stránce zásadní význam, když současně k projednávané problematice zjistil, že opačné stanovisko oproti senátu 5 Tdo zaujal senát 7 Tdo ve svém usnesení ze dne 9. 3. 2011 sp. zn. 7 Tdo 150/2011. Senát 5 Tdo se neztotožnil s právním názorem vyjádřeným v uvedeném usnesení sp. zn. 7 Tdo 150/2011.

13. V rozhodnutí sp. zn. 7 Tdo 150/2011 se konstatuje, že z hlediska posouzení otázky, který zákon je pro pachatele příznivější, není podstatné jen to, že pozdější zákon stanoví přísnější trestní sazbu. Je totiž třeba vzít v úvahu i skutečnost, zda v porovnání s dřívější (srov. § 41 odst. 2 trestního zákona) trestněprávní úpravou zahrnuje nová trestní norma příslušný trestný čin mezi „zvláště závažné zločiny“ (§ 14 odst. 3 trestního zákoníku). Jestliže tedy v době rozhodování soudu (tj. za účinnosti nového trestního zákoníku) nebylo možné jako zvláště závažný zločin podle § 14 odst. 3

trestního zákoníku posuzovat skutek, pro který byla podána žaloba, nemohl být splněn ani zákonný předpoklad pro použití důkazu v podobě odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, neboť podle § 88 odst. 1 trestního řádu (ve znění účinném od 1. 1. 2010) přichází odposlech a záznam telekomunikačního provozu v úvahu jen tehdy, je-li vedeno trestní řízení pro zvláště závažný zločin. Oproti tomu senát 5 Tdo při svých úvahách dospěl k závěru, že na zákonnost pořízení a použití opatřených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu nemá vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změní zákonná úprava, neboť je i nadále nutné trvat na tom, že zákonnost úkonů trestního řízení se posuzuje z hlediska znění trestního řádu účinného v době jejich provádění.

14. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu shledal, že dovolání stěžovatele a skupiny stěžovatelů jsou zjevně neopodstatněná. Ztotožnil se přitom s usnesením senátu Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2013 sp. zn. 5 Tdo 179/2013 a dospěl k právnímu závěru, že pořízení a použití opatřených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu je namístě ve všech fázích trestního řízení, jestliže v době, kdy k tomuto úkonu došlo, byly splněny podmínky ustanovení § 88 odst. 1 trestního řádu. Podle trestního kolegia Nejvyššího soudu na zákonnost tohoto důkazu nemá vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změní zákonná úprava, neboť je i nadále nutné trvat na tom, že zákonnost úkonů trestního řízení se posuzuje z hlediska znění trestního řádu účinného v době jejich provádění, a odkazuje přitom na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 1995 sp. zn. 2 Tzn 63/95.

15. K dovolacím námitkám spočívajícím v tom, že je nesprávný názor odvolacího soudu ohledně alternativní podmínky vedení trestního řízení pro „úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva“, neboť podle stěžovatele a skupiny stěžovatelů Pařížská úmluva s jejími dodatky není tou vyhlášenou mezinárodní smlouvou, která by zavazovala ke stíhání pro jiný úmyslný trestný čin, se velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu rovněž ztotožnil s usnesením senátu Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2013 sp. zn. 5 Tdo 179/2013. Podle názoru senátu 5 Tdo, vyjádřeného v uvedeném usnesení, je nutné trvat na názoru obsaženém v již ustálené judikatuře Nejvyššího soudu, že pojem „úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva“, nelze vykládat tak, že jde jen o trestné činy, u kterých ke stíhání takových činů zavazuje přímo či bezprostředně vyhlášená mezinárodní smlouva. Pokud jde o trestný čin porušování práv k ochranné známce, potom za mezinárodní smlouvu, která zavazuje k jeho stíhání, je nutné považovat Pařížskou úmluvu a její dodatky.

16. K námitkám spočívajícím v tom, že domovní prohlídky byly provedeny na základě příkazu k domovní prohlídce, v němž není nikde uvedeno, že jsou tyto povolovány jako neodkladný či neopakovatelný úkon, byl

domovní prohlídky byly nařízeny před zahájením trestního stíhání, velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu uvedl, že došlo k formálnímu pochybení, pokud v protokolu o provedení domovní prohlídky není zapsáno, že se jedná o neodkladný úkon, neboť na základě ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu je nutné jednoznačně trvat na řádném zdůvodnění neodkladnosti. Avšak podle ustálené judikatury, trpí-li protokol o provedení domovní prohlídky některými formálními nedostatky, neznamená to samo o sobě vždy nezákonnost domovní prohlídky a nepoužitelnost důkazů při ní opatřených, jestliže je z jiných důkazů patrné, že domovní prohlídka proběhla v souladu se zákonem. Z časových souvislostí posuzovaného případu a s přihlédnutím k tomu, že celou záležitost bylo nutno náležitě připravit, aby byla zajištěna úspěšnost provedení domovní prohlídky, jednoznačně podle názoru velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu vyplývá splnění podmínky neodkladnosti ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu, neboť šlo o úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnel z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání.

IV. Obsah ústavních stížností stěžovatele a skupiny stěžovatelů

17. V ústavní stížnosti stěžovatel napadá toto v záhlaví uvedené usnesení Nejvyššího soudu a rovněž v záhlaví uvedené rozsudky Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci a Okresního soudu v Přerově, jež předcházely vydání napadeného usnesení Nejvyššího soudu, přičemž jeho námitky jsou v zásadě stejné, jaké uvedl ve svém dovolání. Stěžovatel namítá, že nalézací soud měl důsledně aplikovat ustanovení § 2 odst. 1 trestního zákoníku, podle něhož se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, a podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže je pro pachatele příznivější. Pozdější zákon, který pro stěžovatele stanoví přísnější sazbu, je však pro něj přesto příznivější z toho důvodu, že vyznívá celkově a v konečném důsledku v jeho prospěch, neboť nezahrnuje předmětný trestný čin mezi zvlášť závažné zločiny, což je podmínka pro to, aby mohl být záznam telekomunikačního provozu v době rozhodování nalézacího soudu důkazem. Dokazování v hlavním líčení u nalézacího soudu musí být provedeno tak, aby odpovídalo zásadě zákonnosti řízení, zaručené v ústavní rovině v čl. 8 odst. 2 Listiny, který byl použitím záznamů telekomunikačního provozu jako důkazu v posuzovaném trestním řízení porušen.

18. Dále stěžovatel polemizuje s výkladem pojmu „úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva“, který ve věci učinily dovolací i odvolací soud. Stěžovatel považuje za vyloučené, aby bylo možno považovat za mezinárodní smlouvu zavazující Českou republiku ke stíhání určitých trestných činů takovou smlouvu, z jejíhož textu

žádný závazek České republiky ke stíhání takových trestních činů nevyplyvá. Tím podle stěžovatele opět dochází k porušení zásady zákonnosti řízení, zaručené v ústavní rovině ustanovením čl. 8 odst. 2 Listiny.

19. Skupina stěžovatelů ve své ústavní stížnosti tvrdí, že v řízení před v záhlaví uvedenými soudy bylo porušeno jejich ústavně zaručené základní právo na spravedlivý proces. Uvedené porušení podle skupiny stěžovatelů, shodně jako podle shora uvedených námitek stěžovatele, spočívá v tom, že byly za důkaz použity odposlechy telekomunikačního provozu v řízení, které nebylo vedeno pro zvlášť závažný zločin, kde jsou tyto jako důkaz použitelné. Objevuje se zde tedy hmotněprávní kritérium a je tedy nutno vždy přihlížet k tomu, zda je pro takový trestný čin skutečně trestní řízení vedeno, přičemž odkazují na již shora citované odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011 sp. zn. 7 Tdo 150/2011.

20. Dále považuje skupina stěžovatelů za nesprávný výklad ustanovení o jiném úmyslném trestném činu, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva. Podle jejich tvrzení Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví nezavazuje český stát ke stíhání pro trestné činy na úseku průmyslových práv. Jiný rozšiřující výklad je pak v rozporu se zásadami spravedlivého procesu a v konečném důsledku porušuje zásadu „není trestu bez zákona“.

21. Skupina stěžovatelů ve své ústavní stížnosti rovněž namítá použitelnost důkazů získaných při domovních prohlídkách. Z příkazu k domovní prohlídce ani z protokolu o provedení domovní prohlídky nevyplyvá, že tato byla prováděna jako neodkladný úkon, což je v rozporu s § 160 odst. 4 trestního řádu. Trestně stíhaným osobám je garantováno, že budou stíhány pouze zákonným způsobem, přičemž domovní prohlídka před zahájením trestního stíhání, navíc v objektu, který patří třetí osobě, je zásadním zásahem do práv dotčených osob a o to více zde musí být dodrženy veškeré zákonné podmínky.

V. Posouzení důvodnosti ústavních stížností

22. Vzhledem k tomu, že o dovolání stěžovatele i skupiny stěžovatelů rozhodoval velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu, je v souladu s usnesením pléna Ústavního soudu, publikovaným jako sdělení Ústavního soudu č. 364/2012 Sb., ve znění čl. 2 odst. 1 sdělení Ústavního soudu č. 52/2014 Sb., k projednání ústavní stížnosti proti tomuto rozhodnutí příslušné plénum Ústavního soudu.

23. Poté, co Ústavní soud zjistil, že obě ústavní stížnosti splňují všechny formální náležitosti a že byly podány včas, přistoupil k posouzení z hlediska jejich důvodnosti.

24. Důvodností ústavní stížnosti je třeba v řízení před Ústavním soudem rozumět to, že rozhodnutí, která jsou stížnostmi napadena, porušila

základní práva a svobody stěžovatele a skupiny stěžovatelů. Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelem a skupinou stěžovatelů předložená tvrzení a pro posouzení důvodnosti podaných ústavních stížností si vyžádal spis Okresního soudu v Přerově sp. zn. 4T 25/2009. Po posouzení předložené věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podané ústavní stížnosti nejsou důvodné.

25. Obě ústavní stížnosti jsou v prvé řadě založeny na polemice s právním názorem velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ohledně použitelnosti odposlechů telekomunikačního provozu jako důkazu v posuzovaném trestním řízení. Dovolací soud se v této souvislosti zabýval námitkou stěžovatele i skupiny stěžovatelů ohledně aplikace trestních předpisů a dospěl k závěru, že na zákonnost záznamů o odposlechu telekomunikačního provozu jako důkazu nemá vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změnila zákonná úprava, neboť je i nadále nutné trvat na tom, že zákonnost úkonů trestního řízení se posuzuje z hlediska znění trestního řádu účinného v době jejich provádění. V odůvodnění rozhodnutí (str. 14) dovolací soud uvedl, že pro přípustnost užití záznamu o odposlechu telekomunikačního provozu jako důkazu je rozhodující, zda k tomuto odposlechu a pořízení záznamu o něm byly splněny zákonné podmínky obsažené v ustanovení § 88 trestního řádu, přičemž dovolací soud konstatoval, že v posuzovaném případě tyto zákonné podmínky v době, kdy soudce Okresního soudu v Přerově vydal příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, byly splněny.

26. Pokud jde o námitku stěžovatele a skupiny stěžovatelů k použitelnosti odposlechů telekomunikačního provozu jako důkazu v posuzované věci, Ústavní soud neshledal, že by obecné soudy nerespektovaly ústavně zaručená práva a svobody stěžovatele a skupiny stěžovatelů. Soudy se touto částí jejich věci náležitě zabývaly a svá rozhodnutí řádným způsobem odůvodnily (čl. 36 odst. 1 Listiny). Obecné soudy tak při použití odposlechů telekomunikačního provozu jako důkazu postupovaly v dané věci zákonem stanoveným způsobem, stěžovatel a skupina stěžovatelů byli v tomto ohledu stíháni z důvodů a způsobem, který stanoví zákon (čl. 8 odst. 2 věta prvá Listiny), za plného respektování práva na spravedlivý proces.

27. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu rozhodoval ve věci stěžovatelů jako soud dovolací. Přitom posuzoval rozdílné názory uvedené v předchozím rozhodnutí senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 150/2011 a v odlišném stanovisku senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 179/2013, jež věc podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, velkému senátu Nejvyššího soudu postoupil.

28. Při porovnání názorů obou shora uvedených senátů se velký senát trestního kolegia přiklonil k názoru vyjádřenému ve stanovisku senátu

5 Tdo. Ústavní soud se s rozhodnutím velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ztotožňuje a odkazuje na jeho obsah. Přesto, nad rámec použité argumentace, považuje za nezbytné provést následující doplnění.

29. Ústavní soud si je plně vědom toho, že příliš časté změny právní úpravy použitelnosti odposlechů telekomunikačního provozu jako důkazu, ke kterým v daném období došlo změnami procesněprávní a na ni navazující hmotněprávní úpravy trestních předpisů, oslabují právní jistotu občanů a věrohodnost státu samého. Ústavní soud setrvale připomíná spjatost principu předvídatelnosti důsledků právního předpisu s principy právního státu [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 17/96 ze dne 30. 4. 1997 (N 46/7 SbNU 315; 126/1997 Sb.) nebo nález sp. zn. IV. ÚS 814/06 ze dne 11. 1. 2008 (N 8/48 SbNU 67)]. Jakkoliv nelze zákonodárci upřít právo nově upravit společenské vztahy všude tam, kde to pokládá za potřebné a účelné z hlediska veřejného zájmu, pokud tím nejsou ohrožena základní práva a svobody občanů ve své podstatě, je nutno současně trvat na takovém chování zákonodárce, kterým bude změny právní úpravy provádět citlivě a jen v míře nezbytné pro dosažení cíle regulace. Časté novelizace posuzované právní úpravy nepřispívají garancí principu právní jistoty, který má v oblasti trestních předpisů zásadní význam (čl. 4 odst. 4 Listiny). Jedním z důsledků takových opatření jsou bezesporu i pochybnosti, které vznesli stěžovatelé.

30. Při porovnání odlišných právních názorů senátů Nejvyššího soudu týkajících se použití odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu za účinnosti různých právních úprav, považuje Ústavní soud, stejně jako velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu, za správný názor, podle kterého na zákonnost pořízení a použití opatřeného odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu nemá vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změni právní úprava. Naopak se Ústavní soud neztotožňuje s názorem, podle kterého soud může použít důkaz (informace získaná odposlechem a záznamem) jen za podmínky, že je v souladu se zněním zákona účinného v době, kdy soud rozhoduje (o vině a trestu), a kdy se tedy rozlišuje mezi okamžikem povolení a provedení odposlechů a použitím důkazu tímto odposlechem získaného. I když účel každého ze stadií trestního řízení je odlišný, řízení jako celek předpokládá, že ve všech jeho částech se aplikují obdobné základní zásady důkazního řízení uvozuující v podstatě identický způsob vyhledání, provedení a hodnocení důkazů pro všechny orgány činné v trestním řízení (srov. např. Císařová, D., Fenyk, J., Grívna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 283n.). Pokud byl důkaz v přípravném řízení zákonně, procesně použitelně (a ústavně konformně) opatřen a proveden, nemůže být soudem při rozhodování o vině a trestu považován za nepřijatelný jen proto, že mezitím došlo ke změně právní úpravy dokazování. Na zákonnost pořízení

a použití opatřených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu tedy nemá vliv, pokud se v průběhu trestního řízení změní zákonná úprava, neboť je i nadále nutné trvat na tom, že zákonnost úkonů trestního řízení se posuzuje z hlediska znění trestního řádu účinného v době jejich opatření a provádění.

31. Velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu rovněž reagoval na námitky stěžovatele a skupiny stěžovatelů spočívající v tom, že Pařížská úmluva o ochraně průmyslového vlastnictví nezavazuje Českou republiku ke stíhání pro trestné činy a v důsledku toho nelze dospět k závěru, že je smlouvou, na kterou odkazuje § 88 odst. 1 trestního řádu. Velký senát zaujal názor, že pojem „úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva“, nelze vykládat tak, že jde jen o trestné činy, u kterých ke stíhání takových činů zavazuje přímo či bezprostředně vyhlášená mezinárodní smlouva, neboť v takovém případě by byl jejich okruh jen velmi omezený, ale nepochybně jde i o všechny trestné činy, které mají podklad nebo navazují na mezinárodní smlouvy, jež obsahují závazek pro státy jako jejich smluvní strany, byť obecné povahy, stíhat nebo postihovat některá jednání ve skutkových podstatách těchto trestných činů popsaných, i když konkrétní vnitrostátní postih se zásadně provádí podle skutkových podstat trestných činů, které jsou součástí právního řádu České republiky. Působnost smlouvy i na trestnou činnost výlučně domácí povahy je podle dovolacího soudu odůvodněna tím, že trestná činnost je namířena proti mezinárodním zájmům, nebo tím, že se zpravidla odehrává v mezinárodním měřítku a je tu nebezpečí, že překročí hranice, nebude-li potlačena (str. 15 odůvodnění napadeného usnesení).

32. Ústavní soud nad rámec uvedené argumentace velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu uvádí, že Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví patří mezi nejstarší mnohostranné akty mezinárodního práva veřejného (založení Unie na ochranu průmyslového vlastnictví r. 1883). Tato úmluva byla opakovaně revidována. Česká republika je její smluvní stranou (vyhláška č. 64/1975 Sb., o Pařížské úmluvě na ochranu průmyslového vlastnictví, ve znění vyhlášky č. 81/1985 Sb.). Pařížská úmluva v čl. 10ter odst. 1 stanoví, že státy jako její smluvní strany se zavazují, že zajistí příslušníkům ostatních zemí, na které se tato smlouva vztahuje, vhodné zákonné prostředky k účinnému potlačování veškerých činů uvedených v čl. 10ter odst. 1 smlouvy, kam patří i nedovolené označení výrobku tovární nebo obchodní známkou nebo obchodním jménem. Z důvodové zprávy k trestnímu zákonu (č. 140/1961 Sb.) Ústavní soud zjistil, že v posuzované věci soudy aplikovaným ustanovením § 150 trestního zákona, upravujícím skutkovou podstatu trestného činu porušování práv k ochranné známce, se chrání zájmy, k jejichž ochraně se stát zavázal mezinárodními smlouvami. V důvodové zprávě k novelizaci trestního

zákona zákonem č. 175/1990 Sb. je k předmětné právní úpravě uvedeno, že novelou má být dosavadní právní úprava uvedena do souladu s Pařížskou úmluvou na ochranu průmyslového vlastnictví. S ohledem na obsah důvodových zpráv a s přihlédnutím k zásadě subsidiární úlohy trestní represe (§ 12 odst. 2 trestního zákoníku) se sama Česká republika, jako smluvní strana Pařížské úmluvy, subjektivně cítí být vázána touto úmluvou ke stíhání trestného činu porušování práv k ochranné známce podle § 150 trestního zákona a právě tato skutečnost v tomto i jiných případech splňuje požadavek relevantního mezinárodního závazku podle § 88 odst. 1 trestního řádu. Správnost tohoto legislativního opatření ostatně dokladuje trestná činnost, pro kterou bylo proti stěžovatelům vedeno trestní řízení, resp. její přeshraniční rozměr, což je patrné z napodobeniny alkoholických nápojů zahraničních výrobců jako jsou „Stolichnaya Vodka“ nebo „Stroh“.

33. Uvedený obsah důvodových zpráv a vlastní přeshraniční charakter trestné činnosti tak podporují závěr, ke kterému dospěl v odůvodnění napadeného rozhodnutí Nejvyšší soud, který konstatoval, že Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví je mezinárodní úmluvou, která podle § 88 odst. 1 trestního řádu zavazuje náš stát ke stíhání úmyslného trestného činu porušování práv k ochranné známce podle § 150 trestního zákona.

34. K další námitce skupiny stěžovatelů k použitelnosti důkazů získaných při domovních prohlídkách velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu v odůvodnění napadeného usnesení uvádí, že podle ustálené judikatury, trpí-li protokol o provedení domovní prohlídky některými formálními nedostatky, neznamená to samo o sobě vždy nezákonnost domovní prohlídky a nepoužitelnost důkazů při ní opatřených, jestliže je z jiných důkazů patrné, že domovní prohlídka proběhla v souladu se zákonem, přičemž odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2000 sp. zn. 5 Tz 32/2000. Dovolací soud při tomto svém závěru vychází i z judikatury Ústavního soudu [usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3108/08 (U 9/52 SbNU 821) a usnesení ze dne 13. 12. 2007 sp. zn. III. ÚS 1033/07 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Z uvedeného přístupu pak velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu dovozuje, že jestliže při následné (soudní) kontrole a po zvážení všech souvislostí lze konstatovat, že věcné důvody pro neodkladnost či neopakovanost úkonu byly splněny, pak neexistence zdůvodnění sama o sobě – byť je vadou řízení – nedosahuje takové roviny, aby byla sama o sobě důvodem pro rušení příslušných meritorních rozhodnutí.

35. V posuzované věci Ústavní soud zjišťuje, že domovní prohlídka byla provedena v rámci postupu orgánů činných v trestním řízení před zahájením trestního stíhání. V této rané fázi trestního řízení nebylo možno

domovní prohlídku provést jinak než jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon.

36. Podle ustanovení § 160 odst. 4 trestního řádu se za neodkladný považuje úkon, „který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání“, za neopakovatelný pak „takový úkon, který nebude možno v řízení před soudem provést. V protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu je třeba vždy uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován“.

37. Ústavní soud se ve své dosavadní judikatuře opakovaně vyslovil k formálním i materiálním podmínkám provedení domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu.

38. V usnesení ze dne 15. 3. 2006 sp. zn. III. ÚS 231/05 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud uvedl: „Nedostatečné zdůvodnění neodkladnosti nebo neopakovatelnosti v soudním příkazu k domovní prohlídce, stejně jako porušení povinnosti uvést do protokolu o domovní prohlídce skutečnosti, na jejichž základě byla domovní prohlídka jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon prováděna, je vadou řízení, která však sama o sobě nedosahuje ústavní roviny, resp. sama o sobě není důvodem pro zrušení příslušných rozhodnutí.“

39. Podle usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2007 sp. zn. III. ÚS 1033/07 a ze dne 26. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3108/08: „Je smyslem a účelem povinnosti vyložit věcné důvody pro neodkladnost nebo neopakovatelnost úkonu v protokolu, zaručit transparentnost trestního řízení a jeho kontrolovatelnost, tj. zajistit náležitou přezkoumatelnost těchto úkonů ex post.“

40. V usnesení ze dne 26. 3. 2009 sp. zn. I. ÚS 3108/08 Ústavní soud sděluje: „Jestliže věcné důvody pro neodkladnost či neopakovatelnost úkonu byly splněny, pak neexistence zdůvodnění sama o sobě – byť je vadou řízení – nedosahuje ústavněprávní roviny, která by měla být důvodem pro rušení příslušných meritorních rozhodnutí.“ Toto usnesení specifikuje také podmínky zhojení vady takového úkonu za pomoci jiných důkazních prostředků.

41. V usnesení ze dne 16. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 2816/10 Ústavní soud konstatoval: „Z důvodu absence odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti domovní prohlídky je příslušný příkaz ústavně nekonformní, pokud není v daném případě možné ani dovodit věcné důvody pro takový postup. Naproti tomu za důvod ke svému zásahu Ústavní soud ustáleně nepovažuje situaci, kdy se jedná pouze o nižší míru pečlivosti, s jakou byl příkaz vypracován, totiž kdy předmětné odůvodnění sice neobsahuje pasáž, která by se výslovně věnovala neodkladnosti či neopakovatelnosti

dané prohlídky, nicméně tato neodkladnost či neopakovatelnost je ze spisového materiálu a z okolností případu zřejmá.“

42. Přísnější stanovisko zaujal Ústavní soud v nálezu ze dne 10. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 3369/10 (N 4/64 SbNU 39), kde uvedl: „Jestliže byl příkaz k domovní prohlídce vydán ve stadiu prověřování podezřelého, nikoli ve stadiu trestního stíhání stěžovatele, musí být příkaz k provedení domovní prohlídky vydán s odůvodněním toho, že jde o úkon neodkladný nebo neopakovatelný ... Obecný soud totiž nemůže rezignovat na to, aby v příkazu k domovní prohlídce co možná nejpřesněji vymezil, proč má být ve stadiu před zahájením trestního stíhání nařízena domovní prohlídka.“

43. Ještě konkrétněji se Ústavní soud vyslovil k podmínkám neodkladnosti a neopakovatelnosti domovní prohlídky v nálezu ze dne 16. 5. 2012 sp. zn. I. ÚS 515/12 (N 106/65 SbNU 451), v němž vyslovil: „Obecný soud před vydáním příslušného příkazu musí zkoumat, zda v té které věci jsou pro nařízení prohlídky splněny všechny zákonné podmínky, a své rozhodovací důvody v jeho odůvodnění dostatečně a zřetelně vyložit. Jestliže ještě nebylo zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby, a prohlídka tak má být provedena jako úkon neodkladný nebo neopakovatelný, je nutno tyto požadavky vztáhnout i na odůvodnění této neodkladnosti nebo neopakovatelnosti.“

44. V nálezu ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I. ÚS 4183/12 (N 131/70 SbNU 214) Ústavní soud uvedl: „Neodkladným je dle § 160 odst. 4 trestního řádu takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání, přičemž časové vyjádření v této formulaci znamená, že v dostatečně krátké době nebude možno zahájit trestní stíhání a s ohledem na tuto skutečnost hrozí zmaření důkazu. Daná úprava tak míří především na situace, kdy je nesnadné stanovit, za jak dlouhou dobu bude trestní stíhání zahájeno, často v době, kdy není ani dáno podezření na konkrétní osobu pachatele, ale přesto je důvodné podezření ze spáchání trestného činu namíste. Neodkladnost úkonu je dána nemožností jej v požadovaném a potřebném rozsahu provést ve vyšetřování (po zahájení trestního stíhání) nebo v řízení před soudem. Naproti tomu v situaci, kdy orgány činné v trestním řízení jsou na základě dosavadních poznatků schopny stíhání zahájit, je nezbytné, ledaže by již i takovéto zdržení mohlo vést ke zmaření důkazu, aby toto zahájení nejprve provedly a teprve následně, třebaš okamžitě poté, přistoupily k danému úkonu. Jednodušeji řečeno, neodkladnost úkonu nemůže být založena tím, že trestní stíhání dosud nebylo zahájeno, nýbrž musí se jednat o situaci, kdy ani zahájení být nemohlo.“

45. V usnesení ze dne 27. 8. 2013 sp. zn. II. ÚS 907/13 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud konstatoval, že „ústavněprávního

rozměru nabývá až deficit, kdy v daném případě neodkladnost úkonu z odůvodnění příkazu není (ani interpretací) jakkoli seznatelná, byť alespoň v (minimálním) nezbytném rozsahu“.

46. Ve světle této rozhodovací praxe Ústavní soud i v případě napadeného rozhodnutí velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu zkoumal, zda namítaná skutečnost, že v příkazu, ale ani v protokolu o domovní prohlídce není výslovně uvedeno, že je povolována jako neodkladný či neopakovatelný úkon, je pochybením dosahujícím ústavněprávní intenzity. Následujícími závěry Ústavní soud svou dosavadní rozhodovací praxí v této oblasti shrnuje, upřesňuje a doplňuje.

47. Neodkladné a neopakovatelné úkony byly do českého trestního řádu zavedeny novelou č. 292/1993 Sb. Jejím primárním cílem bylo přesunout těžiště dokazování z řízení přípravného do řízení před soudem a v přípravném řízení provést jen podstatné úkony, u kterých jinak hrozila jejich ztráta nebo zmaření. Šlo ovšem spíše o praktickou reakci na zrušení dosavadní úpravy, podle níž bylo možno zahájit trestní stíhání tzv. ve věci a v jeho rámci provést část nebo celé vyšetřování bez obvinění konkrétní osoby a kde všechny důkazy takto provedené měly procesně využitelnou povahu s dopady do hlavního líčení. V praxi se totiž nezřídka stávalo, že vyšetřovatelé úřadu vyšetřování přistupovali k tomuto způsobu řízení zvláště extenzivně, a přestože již na počátku vyšetřování nebo krátce po jeho zahájení bylo namíste sdělit podezřelému obvinění (zásada oficiality, právo na obhajobu atd.), neučinili tak, ale dále prováděli dokazování a obvinění vznesli až poté, co většina nebo všechny podstatné důkazy již byly provedeny a byly považovány za důkazy rovnocenné důkazům následně provedeným před soudem. Aby však zrušením této formy řízení novelou nedošlo ke zmaření úkonů, resp. oslabení jejich důkazní hodnoty tam, kde skutečný pachatel nebyl znám či byl nedosažitelný, byly namísto této nevyhovující úpravy zavedeny jednotlivé neodkladné a neopakovatelné úkony, které mohou mít procesní důsledky pro celé řízení, včetně soudního (důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona) a mohou být provedeny bez přítomnosti osoby, proti níž se následně stíhání zahájilo. Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. na tuto úpravu navázala a v některých směrech ji doplnila.

48. Definice neodkladných (i neopakovatelných) úkonů podle § 160 odst. 4 trestního řádu je sice zdánlivě univerzální, resp. zobecňující, nelze ji však aplikovat strnule a stejně ve všech procesních situacích, v nichž může přicházet v úvahu. Zákon ostatně předem nestanoví přesný výčet úkonů, které lze či nelze za neodkladné a neopakovatelné považovat; praxe je aplikuje pružně a přiměřeně dané procesní situaci u mnoha důkazních prostředků.

49. V tomto duchu je třeba přistupovat i ke zdánlivému rozporu mezi § 160 odst. 4 trestního řádu a § 164 odst. 1 trestního řádu. Přestože trestní

řád v § 160 odst. 4 omezuje tyto úkony výslovně k okamžiku zahájení trestního stíhání, v § 164 odst. 1 trestního řádu je připouští i poté, co trestní stíhání zahájeno již bylo. Zatímco § 160 odst. 4 má ovšem na mysli všechny v úvahu přicházející úkony, ustanovení § 164 odst. 1 trestního řádu míří jen na výslechy svědků.

50. Důvod, pro který byl institut neodkladných a neopakovatelných úkonů zaveden do českého trestního řízení má tedy (nejméně) dvě stránky. První směřuje k potřebě zachytit předepsanou procesní formou ty úkony trestního řízení, jejichž provedení nelze odložit na pozdější dobu, kdy může být plně uplatněno právo na obhajobu, resp. kdy věc bude projednána ve veřejném, bezprostředním a ústním hlavním líčení. Druhá má, *in favorem defensionis*, kompenzovat oslabení zejména práva na obhajobu, zásadu kontradiktorní a potažmo právo na spravedlivý proces konkrétními zárukami.

51. Účelem trestního řízení a potažmo neodkladných a neopakovatelných úkonů není jen zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 1 trestního řádu). Komunikace o neodkladných a neopakovatelných úkonech je sice určena především orgánům činným v trestním řízení, ale významně se týká i osob, proti kterým se řízení vede, resp. osob dalších. Trestní řízení je střetem často protichůdných zájmů, kdy naplnění jeho účelu je pouze jedním z nich, zatímco na pomyslné druhé misce vah stojí zájem na dodržování lidských práv a svobod, zaručených na ústavní či mezinárodní úrovni. Proto je nutno vymezit pravidla, v rámci kterých se může tento účel uskutečňovat a která budou zmíněné zájmy a hodnoty reflektovat [nález Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2004 sp. zn. II. ÚS 268/03 (N 165/35 SbNU 241), srov. též Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha : Orac, 2002, str. 4]. V těchto zřetelných mezích se Ústavní soud pohyboval při hodnocení příslušné části napadeného rozhodnutí dovolacího soudu.

52. Domovní prohlídka, resp. prohlídka jiných prostor a pozemků (§ 82 a násl. trestního řádu), může být bezesporu provedena jako neodkladný, resp. neopakovatelný úkon [§ 158 odst. 3 písm. i) trestního řádu ve vztahu k § 67 až 88o trestního řádu]. Neodkladnost či neopakovatelnost zde může být každá samostatným důvodem pro provedení úkonu před zahájením trestního stíhání, nebo může splývat v důvod jediný (bez prohlídky nelze konkretizovat podstatu obvinění, hrozí zničení důkazu ze strany podezřelých osob, časový odstup zpravidla způsobuje oslabení hodnoty důkazu atd.).

53. V případě neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mají být provedeny ve fázi do zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě, je jejich zákonnost podmíněna jednak nezbytností tento úkon provést a jednak požadavkem na řádnou obhajobu pozdějšího obviněného. To se

vztahuje i na domovní prohlídku. Především musí být prokázáno, že se skutečně jedná o úkon, který nebylo možno provést po zahájení trestního stíhání vůči osobě, které se úkon týká. Takový závěr musí vyplývat jednak ze skutečné, urgentní či jedinečné potřeby provedení tohoto úkonu, ale zcela samozřejmě musí mít konkrétní odraz v protokolu o takovém úkonu (§ 160 odst. 4 trestního řádu *in fine*). Je namístě také důsledně rozlišovat mezi konkrétními okolnostmi, za kterých prohlídka má být provedena.

54. Při provádění domovní prohlídky jako neodkladného a neopakovatelného úkonu mohou nastat různé praktické situace, z nichž typické jsou následující tři:

- a) v době, kdy má být úkon proveden, není známa osoba, proti které se trestní řízení vede (tzv. neznámý pachatel), a pro další postup v trestním řízení je prohlídka nezbytná;
- b) podezřelý ze spáchání konkrétního trestného činu je sice orgánům činným v trestním řízení znám, ale bez provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu nelze vyhovět podmínce uvedené v čl. 6 odst. 1 písm. a) Úmluvy, podle kterého má obviněný právo být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu (je třeba podezřelého ztotožnit za pomoci rekognice, odborným vyjádřením nebo znaleckým posudkem určit závažnost poranění, kvalitu padělků platebního prostředku, minimální výši vzniklé škody, množství pěstované rostliny a obsah účinné omamné látky v ní nebo kvalitu a množství skladované látky určené k nedovolené výrobě alkoholických nápojů apod.). Bez těchto zjištění by obvinění také neobstálo v testu zjištěných a odůvodněných skutečností (§ 160 odst. 1 trestního řádu);
- c) policejní orgán v trestním řízení sice shromáždil dostatek podkladů a mohl by proti známému podezřelému zahájit trestní stíhání i bez domovní prohlídky, ale je zde konkrétní skutečnost odůvodňující obavu, že sdělení obvinění by mohlo způsobit prodlevu nebo být upozorněním pro podezřelého, aby zničil nebo odstranil stopy trestného činu, resp. důkazní prostředky, jež se v předmětných, veřejnosti nepřístupných prostorách nacházejí (typicky v případě organizované zločinecké skupiny).

Ve shora předestřených možnostech bývá také důležité, zda a jaký má podezřelá osoba k prohledávaným prostorám vztah (např. to, zda jde o obydlí podezřelé osoby nebo osoby zcela jiné).

55. K zásahu do práva na obhajobu v případě domovní prohlídky může docházet zejména tím, že subjekt trestního řízení - obviněný může uplatnit svá procesní práva, zejména právo na obhájce až od okamžiku obvinění (§ 33 odst. 1 věta třetí trestního řádu) a to lze realizovat teprve po provedení prohlídky. Obhájce se tedy prohlídky účastnit nemůže. Tento

stav trestní řád částečně kompenzuje. V případech, kdy je prohlídka prováděna za přítomnosti osoby, u níž se úkon koná (§ 85 odst. 1 trestního řádu), je zpravidla požadován její předchozí výsledek (§ 84 odst. 1). Tato osoba má při „výpovědi“ nepochybně právo požadovat právní pomoc advokáta (§ 158 odst. 3 a 5 trestního řádu *per analogiam*). Další kompenzací je povinnost orgánu, který prohlídku provádí, uvést v protokolu o domovní prohlídce, na základě jakých skutečností byl úkon jako neodkladný nebo neopakovatelný proveden (§ 160 odst. 4 trestního řádu), což následně umožní soudu v hlavním líčení snáze přezkoumat a připustit či odmítnout takový důkaz.

56. Trestní řád výslovně nestanoví obdobnou podmínku i pro podnět/žádost policejního orgánu ve vztahu ke státnímu zástupci, pro návrh státního zástupce ve vztahu k soudci nebo pro rozhodnutí soudu o nařízení prohlídky. Z povahy domovní prohlídky, a to zejména ve vztahu k právu na seznámení s podstatou obvinění, resp. k právu na obhajobu jako součástí práva na spravedlivý proces [čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy] je však vyloučeno, aby tyto tři úkony neobsahovaly důvody pro neodkladnost nebo neopakovatelnost prohlídky. S ohledem na absenci explicitní ústavní i podústavní úpravy je ovšem ponecháno na úvaze orgánu činného v trestním řízení, jakou formu k naplnění tohoto požadavku v konkrétním případě zvolí, ale musí být taková, aby umožňovala kontrolu neodkladnosti a neopakovatelnosti. Vodítkem pro účinnost takové kontroly je ochrana práva na nedotknutelnost obydlí, resp. v tomto případě především práva na spravedlivý proces (čl. 6 Úmluvy) v hierarchické třístupňové podobě: policejní orgán-státní zástupce-soud [k tomu srov. např. doporučení Rady Evropy - Evropský kodex policejní etiky č. R (2001) 10, čl. I odst. 1 větu druhou, doporučení Rady Evropy k úloze veřejné žaloby v trestním řízení č. R (96) 8, odst. 20 písm. b), resp. doporučení Rady Evropy o nezávislosti, výkonnosti a úloze soudců č. R (94) 12, zásada V, odst. 1]. Ústavní soud provedl test ústavnosti z pohledu účinnosti této třístupňové kontroly.

57. Z trestního spisu Okresního soudu v Přerově sp. zn. 4T 25/2009 Ústavní soud zjistil, že již v žádosti o vydání návrhu příkazu k domovní prohlídce (list č. 518 trestního spisu) sp. zn. 1335/TS-2/2007 policejní orgán (Celní ředitelství Olomouc) uvedl, že „v daném případě hrozí reálné nebezpečí z prodlení a z manipulace s důkazními prostředky důležitými pro trestní řízení“, u kterých bylo na základě zjištěných skutečností shledáno důvodné podezření, že se nacházejí v prostorách, kde měla být provedena domovní prohlídka.

58. V návrhu na nařízení domovní prohlídky (list č. 520 trestního spisu) č. j. 1 ZN 4037/2007-37, adresovaném soudu, státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Přerově sice konstatoval, že z doposud provedeného operativního šetření vyplývá reálné podezření, že důkazní prostředky se nacházejí v předmětném obydlí a že domovní prohlídka má důkazní

hodnotu z hlediska zajištění věci důležitých pro trestní řízení. To se týká odůvodnění vlastní prohlídky, nikoli však explicitně neodkladnosti nebo neopakovatelnosti takového úkonu. Okresní soud v Přerově následně nařídil na podkladě spisu policejního orgánu a návrhu státního zástupce příkaz k domovní prohlídce (list č. 522 trestního spisu) č. j. Nt 803/2007-3, v jehož odůvodnění mimo jiné uvedl, že s ohledem na dosud zjištěné skutečnosti je dán důvodný předpoklad, že se v předmětném domě nacházejí věci důležité pro trestní řízení. Explicitní zdůvodnění neodkladnosti, resp. neopakovatelnosti úkonů v rozhodnutí rovněž chybí a také v protokolu o provedení prohlídky sp. zn. 1335/TS-2/2007 ze dne 22. 5. 2007 potřebná zmínka zcela absentuje.

59. Z vyžádaného spisového materiálu je tak zřejmé, že odůvodnění neodkladnosti, resp. neopakovatelnosti úkonu je explicitně provedeno toliko v návrhu policejního orgánu, nikoli však v návrhu státního zástupce a v rozhodnutí soudu, resp. v protokolu o prohlídce.

60. Státní zástupce formální i věcné zdůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu od policejního orgánu obdržel. Soudce při rozhodování o nařízení domovní prohlídky výslovně odkázal na obsah spisu policejního orgánu, jehož součástí (č. l. 518), kromě provedeného dokazování, je také věcně zdůvodněný návrh policejního orgánu adresovaný státnímu zástupci. I přes absenci příslušné pasáže v návrhu státního zástupce je jasné, že soudce měl k dispozici zdůvodnění ze strany policejního orgánu, který byl tím, kdo o provedení úkonu se znalostí jeho povahy požádal, a obsah celého spisu. Stejně možnosti měl soud při hodnocení neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu v hlavním líčení.

61. Příkaz k domovní prohlídce byl vydán soudcem dne 18. 5. 2007. Výsledky domovní prohlídky, tedy zajištěné chemikálie, lihoviny, láhve, etikety, kolkové známky, daňová a účetní evidence atd. se následně staly předmětem odborného posouzení (celní technická laboratoř a další expertní pracoviště). Jeho cílem bylo jednak určit druh a charakter zajištěných věcí, jednak zjistit, zda existuje souvislost mezi věcmi zajištěnými v objektu podrobeném domovní prohlídce a těmi, které byly zajištěny ve výrobně lihovin, a nakonec prokázat druh a množství alkoholu, který neprošel předepsanou daňovou evidencí [§ 3 písm. f) zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů]. Usnesení o zahájení trestního stíhání proti stěžovateli a dalším osobám bylo s ohledem na takto probíhající dokazování vydáno až více jak po roce dne 30. 6. 2008. Průběh přípravného řízení dokladuje posloupnost úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 trestního řádu, v němž měla po počátečních úkonech (sledování osob, odposlech a záznam telekomunikačního provozu atd.) dokladujících podezření ze spáchání trestného činu domovní prohlídka zřetelně povahu neodkladného a neopakovatelného úkonu, bez něhož by nebylo vůbec možno

vyhovět účelu trestního řízení a identifikovat nedovolené jednání a osoby, které jsou z něho podezřelé. Policejní orgán, státní zástupce i soudce měli v době rozhodování o prohlídce k dispozici nezbytnou kvantitu i kvalitu důkazů, které takovou prohlídku odůvodňovaly. Teprve po jejím provedení, po vyhodnocení výsledků a po opatření a vyhodnocení dalších důkazů bylo možné zahájit trestní stíhání proti konkrétním podezřelým.

62. Jak policejní orgán, tak státní zástupce i soudce používali v návrzích a v příkazu trestněprocesní označení „podezření“ či „podezřelí“, což samo o sobě je informací o tom, že jde o úkon před zahájením trestního stíhání, jenž zde jinak než jako neodkladný nebo neopakovatelný proveden být nemůže.

63. Soud prvního stupně v hlavním líčení provedl důkazy vyplývající z domovní prohlídky dne 22. 9. 2009 (č. l. 1386 až 1388 spisu) a s ohledem na práva obviněných vyzval stěžovatele i jejich přítomné obhájce k připomínkám k těmto úkonům. Tito výslovně uvedli, že žádné vyjádření nemají. Žádné relevantní námítky nebyly uplatněny ani při závěrečných řečech obhájců na závěr hlavního líčení (č. l. 1804 až 1806 spisu). Soud tedy při rozhodování o vině a trestu správně dovedl, že důkazy vyplývající z domovní prohlídky mohou sloužit jako podklad pro rozhodnutí ve věci samé.

64. Ústavní soud při použití testu účinnosti trojí kontroly (policejní orgán-státní zástupce-soud) dospěl k závěru, že v posuzovaném případě policejní orgán podal řádně věcně i formálně odůvodněný návrh státnímu zástupci a ten pak soudci, přičemž všichni tyto posuzovali příkaz k domovní prohlídce jako úkon, jehož neodkladnost, resp. neopakovatelnost je zachycena a prokázána ve spisovém materiálu. Odůvodnění návrhu státního zástupce a rozhodnutí soudce ani protokol o prohlídce sice formálně neobsahují pasáž, která by se výslovně věnovala neodkladnosti či neopakovatelnosti dané prohlídky, nicméně tato neodkladnost či neopakovatelnost je ze spisového materiálu, z okolností případu a z procesní charakteristiky této fáze řízení zřejmá. Soud v hlavním líčení, za přítomnosti stěžovatelů a jejich obhájců, neodkladnost a neopakovatelnost prohlídky nepochybnil. Trojí kontrola neodkladnosti, resp. neopakovatelnosti prohlídky tedy byla provedena.

65. Vzhledem k tomu, že v posuzovaném případě Ústavní soud shledal, že neodkladnost, resp. neopakovatelnost provedené domovní prohlídky je zřejmá ze spisového materiálu a z okolností případu, a je tak v daném případě možné dovést věcné důvody pro takový postup, není namítaná absence výslovného označení daného úkonu za neodkladný nebo neopakovatelný pochybením dosahujícím ústavněprávní intenzity. Naopak, v případě, že by jinak formálně bezvadně vyjádřená neodkladnost a neopakovatelnost domovní prohlídky nebyla v konkrétním případě řádně věcně odůvodněna, znamenal by takový úkon porušení základního práva.

66. V trestní věci stěžovatelů byly provedeny také další prohlídky, tzv. jiných prostor (§ 83a trestního řádu), kde dvoustupňový povolovací režim reflektoval úpravu před nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 3/09 ze dne 8. 6. 2010 (N 121/57 SbNU 495; 219/2010 Sb.), resp. sp. zn. Pl. ÚS 31/10 ze dne 22. 5. 2013 (N 90/69 SbNU 405; 224/2013 Sb.) a následnou novelou trestního řádu č. 459/2011 Sb. a kde lze přiměřeně odkázat na závěry učiněné ve vztahu k domovní prohlídce.

67. Ústavní soud i přes tento dílčí závěr apeluje na orgány činné v trestním řízení, aby při postupu před zahájením trestního stíhání, který má vést k provedení domovní prohlídky jako úkonu neodkladného nebo neopakovatelného, v odůvodnění návrhů na jeho vydání či přímo v příkazu k domovní prohlídce a v protokolu o jejím provedení preferovaly před toliko věcnými důvody též odpovídající formální vyjádření toho, že se jedná o úkon neodkladný nebo neopakovatelný včetně jeho zdůvodnění. Již z koncepce demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky) totiž vyplývá povinnost orgánu veřejné moci při výkonu svých pravomocí a kompetencí co nejvíce respektovat základní právo jednotlivce na nedotknutelnost obydlí podle čl. 12 Listiny. V případě, kdy je domovní prohlídka nařízena před zahájením trestního stíhání, musejí být naplněny silnější požadavky, tj. příkaz k domovní prohlídce předpokládá odůvodnění, že jde o úkon neodkladný nebo neopakovatelný. Pokud se neodkladností či neopakovatelností provedení domovní prohlídky budou orgány činné v trestním řízení zabývat výslovně ve všech příslušných úkonech trestního řízení, bude tím posílena garance respektu k základnímu právu jednotlivce na nedotknutelnost obydlí, neboť zde bude nejen pro orgány činné v trestním řízení, jimž je tento úkon určen, ale také pro obviněného a jeho obhájce transparentně deklarováno, že příkaz k domovní prohlídce byl odůvodněně vydán jako úkon neodkladný nebo neopakovatelný, resp. že soudce důkladně zvážil, zda má být tímto způsobem postupováno. Rovněž soud rozhodující o vině a trestu bude snadněji provedené úkony hodnotit.

68. Ústavní soud uzavírá, že v napadených rozhodnutích Okresního soudu v Přerově, Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci a Nejvyššího soudu neshledal porušení ústavně zaručených práv stěžovatele ani skupiny stěžovatelů a s ohledem na to jejich ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zamítá.

Č. 77

K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla

Obecný soud se dopustí ústavně nekonformní interpretace ustanovení § 24c odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), v platném znění, a poruší čl. 36 Listiny základních práv a svobod, když na okolnost, zda je či není vozidlo provozováno, usoudí toliko z toho, že v žalovaném období bylo vedeno v příslušném registru vozidel, ač takový údaj o tom, zda vozidlo je či není fakticky provozováno, není v tomto registru veden, a to v intencích nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014 (N 48/72 SbNU 543).

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka - ze dne 7. května 2014 sp. zn. II. ÚS 1413/13 ve věci ústavní stížnosti Jana Vočadla, zastoupeného JUDr. Janou Novákovou, advokátkou, se sídlem Neratovická 218, 277 13 Kostelec nad Labem, proti rozsudku Okresního soudu v Mělníku č. j. 12 EC 205/2012-63 ze dne 5. 2. 2013, kterým bylo rozhodnuto o stěžovatelově povinnosti zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 7 521 Kč s příslušenstvím z důvodu neuzavření pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, za účasti Okresního soudu v Mělníku jako účastníka řízení a České kanceláře pojistitelů, zastoupené Mgr. Lubomírem Vdovcem, advokátem, se sídlem Šumavská 416/15, 602 00 Brno, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Okresního soudu v Mělníku č. j. 12 EC 205/2012-63 ze dne 5. 2. 2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to zejména

pro porušení ustanovení čl. 4 odst. 1 a 4 i čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatel uvedl, že Okresní soud v Mělníku učinil přepjatě formalistický právní závěr na pozadí ústavně nekonformní interpretace a aplikace ustanovení § 24c odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších změn, a sice, že je-li provozováno tuzemské vozidlo bez pojištění odpovědnosti v rozporu s tímto zákonem, je vlastník vozidla povinen uhradit České kanceláři pojistitelů příspěvek za dobu, po kterou bylo vozidlo provozováno v rozporu s tímto zákonem, aniž přitom soud vzal v úvahu, zda je vozidlo provozováno podle zákona č. 168/1999 Sb., resp. za jakých podmínek existuje povinnost pojištění odpovědnosti podle zákona č. 168/1999 Sb.

3. Ve spojitosti s tím stěžovatel poukázal na ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 168/1999 Sb., dle něhož platí, že na dálnici, silnici, místní komunikaci a účelové komunikaci, s výjimkou veřejně nepřístupné účelové komunikace, smí provozovat vozidlo pouze ten, jehož odpovědnost za škodu způsobenou provozem tohoto vozidla je pojištěna podle tohoto zákona. Povinnost pojištění odpovědnosti musí být splněna i v případě ponechání vozidla na pozemní komunikaci. Dle názoru stěžovatele z tohoto zákonného ustanovení jednoznačně vyplývá, že pojistit odpovědnost za škodu je třeba pouze v případě, že se vozidlo pohybuje po pozemní komunikaci nebo stojí, resp. je na ní ponecháno. Stěžovatel trvá na tom, že u něho neexistovala povinnost pojistit odpovědnost za škodu podle zákona č. 168/1999 Sb. V uvedeném řízení se proto také bránil tím, že vozidlo neprovozoval, tedy že s ním nejezdil na pozemních komunikacích ani na nich nestál, a to již od 18. 9. 2008 dosud, neboť předmětné vozidlo nebylo nezpůsobilé k provozu, protože nemělo technickou kontrolu. Od té doby je vozidlo zaparkováno na jeho soukromém pozemku v Kostelci nad Labem. Pojištění z odpovědnosti přitom skončilo ke dni 7. 1. 2009.

4. Stěžovatel dále vyzdvihl, že předmětné vozidlo patří do kategorie vozů, pro které je stanovena pojistná částka od 8 000 Kč do 14 000 Kč. Pro stěžovatele jako důchodce, který nepoužívá vozidlo pro výdělečné účely, je tato částka dosti vysoká. Proto stěžovatel dle svých slov smlouvu na pojištění uzavíral na dobu určitou, nejčastěji na čtvrtletí, s tím, že poté chtěl dát registrační značku do depozita, aby nevznikaly zbytečné náklady v době neuzívání vozidla, k čemuž nedošlo následkem odcizení registrační značky. Tak prý také bylo vyhotoveno povinné ručení v posledním čtvrtletí roku 2008, kdy bylo sjednáno pouze od 8. 9. 2008 do 7. 1. 2009.

5. Uvedená skutečnost byla známa i vedlejšímu účastníkovi. Stěžovatel tvrdí, že mu Česká kancelář pojistitelů zaslala výzvu k úhradě

zákonného příspěvku nepojištěných ze dne 26. 7. 2011 a následně pak 28. 8. 2011. Stěžovatel se domníval, že jde o výzvu na totéž, nevěděl si, že výzva ze dne 26. 7. 2011 se týká „nepojištěného“ období od 8. 1. 2009 do 28. 2. 2009 (zn. 7000360664) a výzva ze dne 28. 8. 2011 se týká „nepojištěného“ období od 1. 3. 2009 do 7. 4. 2009 (zn. 700625099). Proti poslední uvedené výzvě se stěžovatel dle svých slov „odvolal“ s tím, že vozidlo má propadlé schválení technické způsobilosti a nesmí být provozováno. K tomu odvolání stěžovatel přiložil kopii technického průkazu, kde je jasně potvrzeno skončení technické způsobilosti vozidla. Po tomto odvolání stěžovatel obdržel od vedlejšího účastníka potvrzení o ukončení případu ze dne 31. 10. 2011, kde je uvedeno, že na základě sdělených skutečností vedlejší účastník potvrzuje, že případ VS 700625099 ukončil a s ním spojenou úhradu zákonného příspěvku nepojištěných dle § 24c zákona č. 168/2000 Sb. nepožaduje. Stěžovatel tak pokládal záležitost za uzavřenou. Nevšiml si však, že vedlejší účastník zaslal ve skutečnosti dvě výzvy a že potvrzení o ukončení případu se týká pouze té, která byla označena zn. 700625099 (tj. výzva ze dne 28. 8. 2011 k „nepojištěnému“ období od 1. 3. 2009 do 7. 4. 2009). Stěžovatel v této spojitosti podotkl, že nerozumí tomu, proč mu vedlejší účastník „odpustil neplacení“ za období od 1. 3. 2009 do 7. 4. 2009 a proč podal žalobu za „neplacení“ za období od 8. 1. 2009 až 28. 2. 2009.

6. Stěžovatel považuje napadené rozhodnutí soudu rovněž za nespravedlivé a neadekvátní, a to i s ohledem na přisouzené náklady řízení, které jsou téměř dvakrát vyšší než jistina. I z tohoto pohledu má stěžovatel za to, že rozhodnutí je v rozporu s dobrými mravy a v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Stěžovatel je dle svých slov starobní důchodce, částky, ke kterým byl odsouzen, naruší jeho již tak napjatý finanční rozpočet. Přiznané náklady jsou dle něj v hrubém nepoměru k hodnotě sporu, čímž dochází ke stanovení sankce bez zákona, a tedy i ke kolizi s čl. 4 odst. 1 Listiny, podle něhož povinnosti lze ukládat jen na základě zákona a v jeho mezích. Stěžovatel připomněl, že tato skutečnost, stejně jako rozpor s § 142 odst. 1 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), který stanoví jako kritérium přiznání náhrady nákladů řízení účelnost vynaložení těchto nákladů, vedla Ústavní soud dne 25. 4. 2013 k rozhodnutí zrušit vyhlášku č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších vyhlášek.

7. Stěžovatel též uvedl, že soud mu měl doporučit, aby se v soudním řízení nechal zastoupit právním zástupcem z řad advokátů, resp. měl stěžovateli právního zástupce sám ustanovit. Právní zástupce by v uvedeném

řízení, kromě jiného, též dle jeho názoru uplatnil námitku promlčení žalované pohledávky s tím, že „pro jistotu stěžovatel namítá promlčení žalované pohledávky“.

8. Závěrem stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadený rozsudek Okresního soudu v Mělníku zrušil.

II.

9. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Okresního soudu v Mělníku vedený pod sp. zn. 12 EC 205/2012, z něhož, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

10. Vedlejší účastník se žalobou podanou u jmenovaného soudu vůči stěžovateli domáhal zaplacení částky 7 521 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že stěžovatel neměl uzavřeno pojištění odpovědnosti z provozu vozidla s nejvyšší přípustnou hmotností do 12 000 kg v době od 8. 1. 2009 do 28. 2. 2009, a je tedy povinen hradit žalobci příspěvek za dobu, po kterou bylo vozidlo provozováno bez pojištění odpovědnosti. Vedlejší účastník k tomu uvedl, že vyzval stěžovatele k uhrazení příspěvku a nákladů na jeho uplatnění a vzhledem k tomu, že stěžovatel nereagoval na výzvu k úhradě zákonného příspěvku a ani na upomínku, byl nucen přistoupit k vymáhání příspěvku spojenému s dalšími náklady.

11. Věc byla původně vedena u Okresního soudu Praha-východ pod sp. zn. 4 EC 699/2011, který usnesením ze dne 2. 1. 2012 č. j. 4 EC 699/2011-7 vyslovil svou místní nepřislušnost a věc postoupil Okresnímu soudu v Mělníku jako soudu místně příslušnému.

12. Ve věci následně rozhodl Okresní soud v Mělníku v záhlaví označeným rozsudkem, kterým žalobě v plném rozsahu vyhověl. Soud vyšel ze zjištění, že stěžovatel byl v žalovaném období vlastníkem výše specifikovaného vozidla, přičemž pro toto vozidlo vedené v příslušném registru nebylo v daném období uzavřeno pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (tzv. povinné ručení). Soud dále poznamenal, že žalovaný příspěvek se stal splatný ve lhůtě 30 dnů od doručení písemné výzvy vedlejšího účastníka k jeho uhrazení stěžovateli, přičemž stěžovatel dosud ničeho z dlužné částky neuhradil. K námitce stěžovatele, že předmětné vozidlo nebylo způsobitelné k provozu, neboť nemělo technickou kontrolu, a tudíž nemohl vzniknout nárok k zaplacení příspěvku, soud uvedl, že povinnosti pojištění odpovědnosti by se zbavil ten, kdo by prokázal, že pojištění ze zákona zaniklo v důsledku taxativně vymezených okolností ve smyslu ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., například tím, že zaniklo vozidlo, které podléhá evidenci vozidel, tedy došlo by k zániku věci jako takové. K tomu okresní soud doplnil, že v případě, že vozidlo nebylo provozuschopné, a to bez ohledu na skutečnost, zda mělo či nemělo technickou kontrolu, mohl stěžovatel tuto skutečnost oznámit evidenci vozidel a odevzdat do depozita

registrační značku, po dobu depozita by vozidlo bylo z registru vozidel vyjmuta, a stěžovatel by tak neměl povinnost pojištění odpovědnosti. Avšak taková skutečnost dle soudu nenastala, přičemž stěžovatel se pouze hájil tím, že vozidlo nebylo provozuschopné, když nemělo technickou kontrolu.

III.

13. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Okresní soud v Mělníku jako účastníka řízení a Českou kancelář pojistitelů jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

14. Okresní soud v Mělníku se ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 18. 9. 2013 nedomnívá, že byly právní předpisy interpretovány v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, a bylo tak porušeno ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jak tvrdí stěžovatel. K jeho námitce, že soud měl doporučit, aby se nechal zastoupit, popř. ustanovit stěžovateli právního zástupce, soud poznamenal, že z jednání a písemné komunikace se stěžovatelem nikterak nevyplývaly předpoklady pro ustanovení zástupce ve smyslu ustanovení § 30 o. s. ř., ostatně sám stěžovatel ani o takové zastoupení z řad advokátů v průběhu řízení ani u ústního jednání nežádal. Soud neměl zřejmý a konkrétní důvod (podnět) ze strany stěžovatele k jeho ustanovení.

15. Okresní soud dále uvedl, že se jedná o spor, kde hodnota požadovaného peněžitého plnění nedosahuje bez příslušenství částky 10 000 Kč, jde o tzv. bagatelní řízení, kdy v odůvodnění rozsudku ve smyslu ustanovení § 157 odst. 4 o. s. ř. soud uvede pouze předmět řízení, závěr o skutkovém stavu a stručné právní posouzení věci. Soud k tomu dodal, že postupoval zcela v souladu s tímto ustanovením, když se ve svém odůvodnění rozsudku v rámci právního posouzení věci vyjádřil k námitkám stěžovatele uplatněným při ústním jednání. Konkrétně pak k námitce, že soud nezkoval, zda nedošlo k zániku pojištění, okresní soud konstatuje, že ta se nezakládá na pravdě, neboť z odůvodnění rozsudku je zřejmé, že soud vycházel z argumentace stěžovatele při ústním jednání a listinných důkazů založených ve spise, přičemž takový zánik pojištění soud nedovodil. Pokud má stěžovatel na mysli, že soud nezkoval samotnou existenci věci, pak je dle soudu zapotřebí říci, že vycházel z tvrzení stěžovatele, který uvedl, že vozidlo nebylo provozuschopné z důvodu neexistence technické kontroly. S takovou námitkou se v odůvodnění soud vypořádal a v této souvislosti odkázal na samotný text odůvodnění rozsudku.

16. Pokud jde o námitky týkající se nákladů řízení, okresní soud zcela odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku. Závěrem navrhl, aby byla ústavní stížnost, a to i s ohledem na dosavadní průběh řízení, rozhodnutím v něm vydaná, jakož i důvody, které k nim vedly, jako nedůvodná zamítnuta.

17. Česká kancelář pojistitelů ve svém obsáhlém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 17. 9. 2013 uvedla, že návrh stěžovatele by měl být odmítnut, protože nesplňuje základní zákonné náležitosti k tomu, aby mohl být meritorně projednán a rozhodnut, a sice konkrétně z důvodu dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu pro zjevnou neopodstatněnost návrhu. Stěžovatel dle názoru vedlejšího účastníka „nerespektuje postavení Ústavního soudu jako orgánu ochrany ústavnosti, ale staví ho do pozice běžné přezkumné instance“. Ve svém návrhu sice označuje základní práva, která měla být porušena, avšak ve skutečnosti jen nesouhlasil s výkladem jednoduchého práva, požaduje přehodnocení skutkového stavu bez toho, že by hodnocení skutkových okolností představovalo porušení základního práva. Vedlejší účastník připomněl judikaturu Ústavního soudu a doplnil, že jelikož nemohlo dojít k zásahu do základních práv a svobod stěžovatele, je ústavní stížnost zjevně neopodstatněná, a to bez ohledu na dobu podání žaloby, vzniku škody či rozhodování obecného soudu, neboť schopnost porušit základní práva a svobody je třeba posuzovat materiálně v kontextu aktuálních sociálních a ekonomických poměrů ve společnosti, tedy v okamžiku rozhodování Ústavního soudu.

18. Pokud jde o námitku stěžovatele, že soud interpretoval právní předpisy v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, vedlejší účastník jí vytkl přílišnou obecnost a poznamenal, že v jakých konkrétních skutečnostech stěžovatel spatřuje extrémní rozpor s principy spravedlnosti, není z ústavní stížnosti již zřejmé. K námitce stěžovatele ohledně ustanovení právního zástupce vedlejší účastník poznamenal, že v konkrétním případě nebyly splněny podmínky pro užití § 29 či 30 o. s. ř., a soud tak neměl povinnost právního zástupce stěžovateli ustanovit ani mu zastoupení doporučit. K námitce promlčení pak uvedl, že je bezpředmětná, poněvadž žalovaná pohledávka promlčena není. Období nepojištění, za které požadoval vedlejší účastník příspěvek, trvalo od 8. 1. 2009 do 28. 2. 2009, žalobní návrh byl podán 22. 12. 2011, tříletá promlčecí doba tedy v době podání návrhu stále běžela. K podání žaloby byl vedlejší účastník dle svých slov donucen přistoupit až po vyčerpání všech možností mimosoudního vyřešení případu. K výhradám vztahujícím se k nákladovému výroku vedlejší účastník sdělil, že soud rozhodl v souladu s (v té době) platnými a účinnými procesními předpisy dle ustanovení § 151 odst. 1 a 2 o. s. ř. a ustanovení § 142 odst. 1 téhož předpisu. Nelze tak dle mínění vedlejšího účastníka hovořit o stanovení sankce bez zákona, natož o extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Odkázal na judikaturu Ústavního soudu, dle které není oprávněn přezkoumávat každé jednotlivé rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení; to neplatí pouze tehdy, pokud by došlo v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který by neměl toliko povahu běžného porušení podústavního práva, nýbrž by měl již charakter extrémního

rozporu s principy spravedlnosti. Žádný takový excés však v posuzované věci podle tvrzení vedlejšího účastníka nenastal.

19. Pokud jde o další tvrzení uváděná stěžovatelem v ústavní stížnosti, tato již dle názoru vedlejšího účastníka jen polemizují s výkladem jednoduchého práva a nevyplývá z nich žádné porušení základních práv a svobod. Na základě výše uvedeného se vedlejší účastník domnívá, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná, neboť stěžovateli se nepodařilo prokázat zásah do základních práv a svobod, a proto by měla být odmítnuta. Vedlejší účastník se zde plně ztotožňuje se závěrem Okresního soudu v Mělníku, že v případě, že vozidlo nebylo provozuschopné, a to bez ohledu na skutečnost, zda mělo či nemělo technickou kontrolu, stěžovatel mohl a měl tuto skutečnost oznámit evidenci vozidel a odevzdat do depozita registrační značku vozidla v souladu s ustanovením § 15 odst. 5 zákona č. 168/1999 Sb., po dobu depozita by bylo vozidlo z registru vyjmuta, a stěžovatel by tak neměl povinnost sjednat pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Navíc pokud měl stěžovatel za to, že není osobou povinnou hradit příspěvek nepojištěných, měl tuto skutečnost vedlejšímu účastníkovi dle § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb. prokázat ve lhůtě 30 dní od doručení výzvy, neboť tato lhůta je lhůtou prekluzivní. Stěžovatel tak neučinil, ač mu vedlejší účastník dle svého přesvědčení poskytl dostatek časového prostoru svými dvěma písemnými upomínkami. Na závěr vedlejší účastník navrhl, aby – pokud Ústavní soud neshledá důvody pro odmítnutí návrhu stěžovatele – jej z důvodu nedůvodnosti zamítl.

20. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť oba účastníci řízení předestřeli dostatečně konkrétní argumenty, a proto od ústního jednání již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Ústavní soud současně nezasílal vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení k replice stěžovateli, neboť to nepokládá za účelné, když v mezidobí od podání nyní posuzované ústavní stížnosti byl vyhlášen náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014 (viz dále), jehož právní závěry jsou pro rozhodnutí nyní souzeného případu zásadní povahy a jimiž je Ústavní soud ve svém dalším rozhodování vázán, a proto by replika, nadto k argumentům účastníka a vedlejšího účastníka řízení s převážně procesním charakterem, nemohla ze své podstaty jakkoli zvrátit citovaným náleze vyslovené právní závěry, a ve svém důsledku by se tak jednalo o zbytečné prodlužování řízení. Nadto nejde o případ, kdy by Ústavní soud na základě těchto vyjádření přistoupil k odmítnutí či zamítnutí (ve smyslu petitu návrhu) ústavní stížnosti, byť i zčásti [srov. např. bod 19 nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4754/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 193/71 SbNU 301) či bod 13 nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 407/13 ze dne 7. 10. 2013 (N 174/71 SbNU 57)].

IV.

21. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, účastníka i vedlejšího účastníka řízení, příslušný spisový materiál, jakož i vlastní obsah naříkaného soudního aktu, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

22. Ústavní soud na prvním místě považuje za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikace práva nebo jeho ústavně nekonformní exegézi. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémně nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine náleze ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

23. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účte k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvíhl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn.

Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (30/44 SbNU 349, bod 36; 37/2007 Sb.)). Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

24. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že ač jde o svého druhu bagatelní spor, nebylo lze přehlédnout, že stěžovatelem rozporované rozhodnutí Okresního soudu v Mělníku v otázce posouzení povinnosti hradit vedlejšímu účastníkovi příspěvek za dobu, po kterou bylo vozidlo provozováno v rozporu se zákonem, je po právní stránce založeno na ústavně nekonformní interpretaci a aplikaci ustanovení § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, kterýžto postup vede ve svém posledku k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

25. Napadený rozsudek Okresního soudu v Mělníku je zároveň dokladem rozkolísanosti judikatury soudů prvního stupně v problematice výkladu právě citovaného zákonného ustanovení stran povinnosti hradit České kanceláři pojistitelů příspěvek za dobu, po kterou bylo vozidlo provozováno v rozporu s daným zákonem (v této souvislosti poukazuje Ústavní soud kupř. na rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 15 C 100/2012-122 ze dne 18. 2. 2013, v němž za podobného skutkového stavu dospěl tento soud k opačnému závěru než Okresní soud v Mělníku v nyní napadeném rozsudku). Na tuto rozhodovací činnost potom mnohdy nemohou odvolací soudy (a potažmo ani Nejvyšší soud) patřičně zareagovat, neboť, jak je Ústavnímu soudu známo z jeho úřední činnosti, v převážné míře se jedná o tzv. bagatelní spory, v nichž není s ohledem na dikci § 202 odst. 2 o. s. ř. odvolání přípustné. Nelze zde nicméně přehlédnout, že přímým důsledkem této situace je skutečnost, že účastníkům řízení, kteří nesouhlasí s rozsudkem soudu prvního stupně vydaným v takovém sporu, nezbyvá než se s ochranou svých práv obrátit na Ústavní soud, který je tak postaven de facto do přezkumné role odvolacího soudu, poněvadž otázce hodnocení skutkového stavu se při námitce extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry nemůže vyhnout, čímž do jisté míry nahrazuje činnost obecného soudu. Z důvodu nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu, jakož i s ohledem na svou vlastní závaznou precedenční judikaturu Ústavní soud neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil stížnostní námitky

meritornímu přezkum [srov. též náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 14167/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 192/71 SbNU 289)].

26. Ústavní soud však pokládá za nutné se nejprve vypořádat s argumentací stěžovatele směřující proti postupu soudu, který mu v průběhu řízení měl doporučit, aby se nechal zastoupit, popř. ustanovit stěžovateli právního zástupce z řad advokátů. Jak již plyne z ustanovení § 30 odst. 1 o. s. ř., soud ustanoví účastníku řízení zástupce jen tehdy, jsou-li u něho splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů a adresoval-li stěžovatel v tomto směru patřičnou žádost soudu (předsedovi senátu). V projednávaném případě nedošlo ze strany stěžovatele, který byl jednání soudu přítomen, k artikulaci takového požadavku, čímž nebyly splněny podmínky pro ustanovení stěžovateli zástupce, natož z řad advokátů. Je tedy správný závěr Okresního soudu v Mělníku i vedlejšího účastníka, že z jednání a písemné komunikace se stěžovatelem nikterak nevyplývaly předpoklady pro ustanovení zástupce ve smyslu ustanovení § 30 o. s. ř., když sám stěžovatel ani u takové zastoupení z řad advokátů v průběhu řízení ani u ústního jednání nežádal.

27. Namítá-li stěžovatel, že nebyl poučen o možnosti podat žádost o ustanovení zástupce ve smyslu § 30 odst. 1 věty druhé o. s. ř., sluší se poznamenat, že daného procesního poučení soudu (předsedy senátu) se účastníku řízení nemusí dostat vždy. Krom případů, kdy soud rozhoduje bez nařízení jednání nebo kdy takový účastník není jednání soudu přítomen (srov. § 118a odst. 4 o. s. ř.), nebude třeba účastníka řízení o možnosti podat žádost o ustanovení zástupce poučovat tehdy, je-li z jeho procesní aktivity zřejmé, že svými podáními či jinými procesními úkony prokázal, že se v problematice přiměřeně orientuje (má o věci přehled, chápe jednotlivé procesní instituty, umí se vyjadřovat a svá tvrzení argumentačně podkládat), a že je tak schopen hájit své zájmy, kdy jeho rozumové a vyjadřovací schopnosti jsou více než dostatečné. O tom, že se stěžovatel v předmětné problematice přiměřeně orientoval, svědčí právě jeho výhrady, které proti žalobě vznesl na jednání soudu konaném dne 4. 2. 2013 (č. l. 58) a které se posléze staly i jádrem argumentace ústavní stížnosti, jíž musil Ústavní soud přisvědčit. Za tohoto stavu pak Okresní soud v Mělníku nebyl povinen stěžovatele dle § 30 odst. 1 věty druhé o. s. ř. poučit (natož mu právní zastoupení doporučit), a proto nemohl zasáhnout do jeho základního práva na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny.

28. Pokud jde o vznesení námítky promlčení žalobou uplatněného nároku, dlužno podotknout, že tomuto aktu nelze v řízení o ústavní stížnosti přisuzovat žádný význam, neboť takovou námítku lze vznést a řádně uplatnit toliko v řízení před soudy obecnými, což je primárně dáno postavením, posláním a kompetencí (rozsahem přezkumu) Ústavního soudu i samotnou povahou řízení o ústavní stížnosti, sekundárně však, *inter alia*, též

koncentrací řízení v civilním procesu (o čemž byl stěžovatel náležitě poučen – srov. č. I. 60 soudního spisu). Touto výhradou se proto Ústavní soud dále již nezabýval, a to ani z argumentační pozice vedlejšího účastníka.

29. Ústavní soud nicméně musil souhlasit se stěžovatelem v tom, že Okresní soud v Mělníku se dopustil ústavně nekonformní interpretace ustanovení § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, když na okolnost, zda je či není vozidlo provozováno, usoudil toliko z toho, že v žalovaném období bylo vedeno v příslušném registru vozidel, ač takový údaj o tom, zda vozidlo je či není fakticky provozováno, není v tomto registru veden. Jak dal ostatně Ústavní soud najevo ve vzpomínaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. 3. 2014 (N 48/72 SbNU 543), „s těmito závěry se však Ústavní soud nejenže nemůže ztotožnit, ale považuje je za natolik extrémní, že mají za důsledek zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele“ (bod 26 *in fine*).

30. Ústavní soud konkrétně vyzdvihl, že podle náhledu Ústavního soudu je zcela nelogický a je projevem libovůle soudu závěr, že by povinnost uzavřít pojištění odpovědnosti z provozu vozidla stěžovateli zanikla v případě, že by vozidlo stěžovatel dočasně vyřadil z registru. Nic takového z výše citovaného § 12 odst. 1 písm. c) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla neplyne, neboť toto ustanovení se netýká povinnosti uzavřít pojištění odpovědnosti, ale zániku tohoto pojištění. Přestože pak stěžovatel v řízení relevantními důkazy prokazoval, že vozidlo stěžovatele nebylo provozováno, soud dospěl k závěru, že provozováno bylo, a to pouze na základě toho (nebylo to prokázáno jinak), že vozidlo stěžovatele bylo v rozhodném období vedeno v registru. Přitom, jak správně namítá též stěžovatel, registr údaj o tom, zda je vozidlo provozováno, neobsahuje, a tento závěr není založen ani na žádném zákonném ustanovení, které by obsahovalo nějakou fikci provozování vozidla v případě jeho vedení v registru, a žádné takové ustanovení neexistuje. Je sice pravda, že podle § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, pokud pojištění odpovědnosti zaniklo a nebyla-li ve lhůtě 14 dnů ode dne tohoto zániku pojištění uzavřena nová pojistná smlouva týkající vozidla, byl stěžovatel povinen nejpozději ve stejné lhůtě vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla stěžovatele příslušnému orgánu evidence, což stěžovatel neučinil. Nicméně, jak též správně namítá stěžovatel, porušení této povinnosti zakládá pouze odpovědnost za přestupek, a opět nikoli fikci či alespoň domněnku provozování vozidla (a ani povinnost hradit příspěvek za nepojištěné vozidlo vedlejšímu účastníkovi). Povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti je navíc podle § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla spojena s provozováním vozidla, resp. ponecháním vozidla na pozemní komunikaci, nikoli však s pouhým držením

vozidla, které provozováno, resp. ponecháno na pozemní komunikaci, není (body 30 a 31 citovaného nálezu).

31. K tomu Ústavní soud doplnil, že Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že vedlejší účastník nemá možnost zjišťovat, zda bylo či nebylo vozidlo bez pojištění odpovědnosti fakticky použito k jízdě nebo ponecháno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, a disponuje pouze informací podle § 15 odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Ústavní soud k tomu uvádí, že již ze samotné skutečnosti, že vozidlo je vedeno v registru, je samozřejmě možno dovozovat, že vozidlo je provozováno (zpravidla tomu tak bude), to nicméně pouze za situace, kdy nebude jeho vlastníkem (provozovatelem) dostatečně prokázán opak (bod 33 citovaného nálezu).

32. Výše citované závěry plně dopadají i na nyní posuzovaný případ, kdy se i v podstatné části shodují jejich skutkové okolnosti. I nyní okresní soud námitku stěžovatele o neprovozování vozidla odmítl s tím, že v případě, že vozidlo nebylo provozuschopné, a to bez ohledu na skutečnost, zda mělo či nemělo technickou kontrolu, mohl stěžovatel tuto skutečnost oznámit evidenci vozidel a odevzdat do depozita registrační značku, po dobu depozita by vozidlo bylo z registru vozidel vyjmuta, a stěžovatel by tak neměl povinnost pojištění odpovědnosti, což nelze s ohledem na zaujatý právní názor akceptovat. Stěžovatel i v nyní hodnocené věci nepochybně byl povinen vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla stěžovateli příslušnému orgánu evidence, což stěžovatel neučinil (pro údajné její odcizení, které však, jak plyne z ústavní stížnosti, neprodleně nenahlásil Policii České republiky), avšak s tím, že porušení této povinnosti zakládá pouze odpovědnost za přestupek, a nikoli fikci či domněnku provozování vozidla. I v nyní souzené věci bylo výše specifikované vozidlo stěžovatele ponecháno, řečeno terminologií zákona o silničním provozu [zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)], ve znění pozdějších předpisů], na „místě ležícím mimo pozemní komunikaci“, nikoli tedy na dálnici, silnici, místní komunikaci a (veřejně přístupné) účelové komunikaci, s nimiž zákon č. 168/1999 Sb. spojuje provozování vozidla, a tím i vznik povinnosti uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

33. Krom uvedeného nelze přehlédnout, že sám vedlejší účastník zaslal stěžovateli výše zmíněné potvrzení o ukončení případu ze dne 31. 10. 2011 (stěžovatelem předložené k důkazu během jednání a založené v soudním spisu na č. l. 68), v němž vedlejší účastník na základě stěžovatelem sdělených skutečností potvrzuje, že případ VS 700625099 (tj. požadované pojistné za pozdější období než nárokové žalobou, tedy od 1. 3. 2009 do 7. 4. 2009) ukončil a s tím spojenou úhradu zákonného příspěvku

nepojištěných dle § 24c zákona č. 168/1999 Sb. nepožaduje, ačkoliv zde se stěžovatel bránil právě tím, že vozidlo má propadlé „schválení technické způsobilosti“ a nesmí být provozováno. Vedlejší účastník se ve svém jinak obsáhlém vyjádření k této zcela konkrétní a případné námitce stěžovatele nijak nevyjadřuje, a proto Ústavní soud neměl důvod tvrzením stěžovatele nevěřit, pakliže stěžovatel předložil toto potvrzení soudu při jednání a toto potvrzení bylo čteno jako důkaz. Ač je pravda, že stěžovatel soudu nepředložil svůj dopis vedlejšímu účastníkovi, na jehož základě posledně jmenovaný dospěl k „ukončení případu“ a vydání daného potvrzení (což by bylo tuto okolnost objasnilo zcela), zůstává skutečností, že Okresní soud v Mělníku toto tvrzení jako důkaz provedl (nadbytečný tedy být nemohl), ale neučinil z něj žádné závěry, přičemž ani v odůvodnění svého rozsudku alespoň stručně (právě s ohledem na okresním soudem akcentovanou dikci § 157 odst. 4 o. s. ř.) neozřejmil (resp. to ani není možno – na rozdíl od předloženého technického průkazu vozidla – *implicitě* dovodit), proč z tohoto důkazu nevyvodil žádné závěry. Toto pochybení ve spojení s ústavně nekonformní interpretací § 24c odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb. vedlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

34. Závěrem se sluší zareagovat na argumentaci vedlejšího účastníka stran povinnosti stěžovatele dle § 24c odst. 4 zákona č. 168/1999 Sb. prokázat ve lhůtě 30 dnů od doručení výzvy neprovozování pojištěného vozidla, neboť tato lhůta je lhůtou prekluzivní. Ústavní soud se s touto totožnou námitkou vedlejšího účastníka vypořádal již v citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13, kdy poukázal na to, že „z těchto ustanovení však nevyplývá, byť se to tak může jevit, že by lhůta 30 dnů ode dne doručení písemné výzvy vedlejšího účastníka k úhradě příspěvku podle § 24c odst. 4 byla nějakou ‚prekluzivní lhůtou‘, resp. že po uplynutí této lhůty by již nebylo neprovozování vozidla možno tvrdit a prokazovat“ (bod 35), což je v právě citované pasáži nálezu posléze podrobněji rozvedeno. Vedlejšímu účastníkovi je toto rozhodnutí Ústavního soudu známo, a proto se k těmto argumentům dále vyjadřovat není nutno.

35. Ze všech výše uvedených důvodů tudíž Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke kasaci ústavní stížnosti napadeného rozsudku Okresního soudu v Mělníku. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány všechny orgány i osoby.

Č. 78

K extrémnímu nesouladu mezi skutkovými zjištěními a závěry soudů z nich učiněnými při posuzování uzavření zástavní smlouvy

Na skutkové okolnosti uzavření zástavní smlouvy mezi stěžovatelem a bankou nelze usuzovat z domněnek a dohadů; nedostatečně zjištěný stav věci a z něj vyvozané právní závěry zakládají porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (zde důkazně nepodepřené závěry soudů o tom, že akceptace návrhu zástavní smlouvy došla do dispozice navrhovatele).

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Jana Musila a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) – ze dne 7. května 2014 sp. zn. III. ÚS 1604/13 ve věci ústavní stížnosti Pavla Posekaného, zastoupeného Mgr. Františkem Klímou, AK se sídlem náměstí Přemysla Otakara II. 123/36, 370 01 České Budějovice, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2013 sp. zn. 29 Cdo 1830/2012, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo dovolání, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2010 č. j. 10 Cmo 124/2010-277 a rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 6. 2009 č. j. 13 Cm 70/2006-245, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na vyloučení věci z konkursní podstaty úpadce, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a Petra Samce, zastoupeného Mgr. Davidem Štůlou, advokátem, se sídlem Pod Beránkou 2469/1, Praha 6, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. **Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2013 sp. zn. 29 Cdo 1830/2012, rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2010 č. j. 10 Cmo 124/2010-277 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 6. 2009 č. j. 13 Cm 70/2006-245 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**

II. **Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2013 sp. zn. 29 Cdo 1830/2012, rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 11. 2010 č. j. 10 Cmo 124/2010-277 a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 6. 2009 č. j. 13 Cm 70/2006-245 se proto ruší.**

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 19. 5. 2013, která splňuje všechny předepsané formální náležitosti, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí soudů, neboť se domnívá, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

II. Rekapitulace dosavadního průběhu řízení

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) sp. zn. 13 Cm 70/2006 Ústavní soud zjistil, že krajský soud rozsudkem ze dne 29. 6. 2009 č. j. 13 Cm 70/2006-245 zamítl žalobu stěžovatele o určení, že nemovitosti zahrnuté do soupisu konkursní podstaty úpadce se vylučují z konkursní podstaty, případně, pokud již tyto nemovitosti nejsou zařazeny do konkursní podstaty, se vylučuje z konkursní podstaty částka 1 800 000 Kč na kupní ceně zaplacené za zpeněžení těchto nemovitostí. Krajský soud zjistil, že smlouvou o úvěru č. 4503-102305.1-278 ze dne 30. 6. 1995 ve znění dvou dodatků poskytla Česká spořitelna, a. s., (dále též jen „banka“) úpadci dva úvěry. K těmž dni, tedy 30. 6. 1995, je datovaná smlouva o zřízení zástavního práva k nemovitostem mezi bankou jakožto zástavním věřitelem a stěžovatelem a dalšími osobami jakožto zástavci. Touto zástavní smlouvou zajistil stěžovatel svými nemovitostmi úvěry poskytnuté úpadci. Krajský soud dále zjistil, že stěžovatel se zástavním věřitelem nikdy osobně nejednal, a smlouva tak byla uzavřena mezi nepřítomnými účastníky. Jako posel mezi nimi byl využit úpadce.

3. Krajský soud shora uvedeným rozsudkem žalobu v plném rozsahu zamítl. Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel odvolání k Vrchnímu soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“), kdy nad rámec argumentů uvedených v žalobě namítal, že byl odňat svému zákonnému soudci. Vrchní soud dne 11. 11. 2010 rozsudkem č. j. 10 Cmo 124/2010-277 rozsudek nalézacího soudu jako věcně správný potvrdil.

4. Stěžovatel podal proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, které Nejvyšší soud dne 31. 1. 2013 zamítl, neboť dle jeho názoru se stěžovatel nepodařilo zpochybnit rozhodnutí odvolacího soudu a Nejvyšší soud jiné vady rozhodnutí neshledal.

5. Ústavní soud se předmětem sporu již zabýval v několika řízeních: rozhodoval nálezem ze dne 29. 11. 2005 sp. zn. I. ÚS 722/04 (N 217/39 SbNU 301) a usnesením ze dne 1. 8. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2124/11 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

III. Rekapitulace obsahu ústavní stížnosti

6. Stěžovatel vůči napadeným rozhodnutím uplatňuje tři základní námitky.

7. První námitka směřuje proti odnětí zákonnému soudci. Stěžovatel namítá, že je vyloučeno, aby po zrušujícím nálezu Ústavního soudu ze dne 29. 11. 2005 sp. zn. I. ÚS 722/04 byla věci přidělena jiná spisová značka a byla přidělena soudci podle rozvrhu práce, a nikoli soudci, který o věci původně rozhodoval. Přestože to stěžovatel výslovně neuvádí, ze stížnosti lze odvodit, že tím mělo dojít k porušení jeho práva na zákonného soudce, a tedy k zásahu do práva garantovaného čl. 38 odst. 1 Listiny.

8. Druhá námitka stěžovatele směřuje proti nesprávnému posouzení platnosti zástavní smlouvy v době podání návrhu na vklad zástavního práva do katastru nemovitostí. Stěžovatel uvádí, že obecné soudy nesprávně předpokládaly, že jakožto navrhovatel zástavní smlouvy ji obdržel po akceptaci zpět či alespoň byl adekvátně uvědoměn o její akceptaci, čímž došlo k jejímu perfektnímu uzavření. Tento předpoklad je však dle jeho mínění nesprávný, k doručení akceptace nedošlo, a tedy nedošlo ani k uzavření zástavní smlouvy. Stěžovatel uvádí, že skutkový závěr o tom, že akceptovaný návrh zástavní smlouvy byl nejprve doručen zpět stěžovateli, pak byl stěžovatelem podepsán návrh na vklad do katastru nemovitostí a teprve pak byly návrh vkladu a již uzavřené smlouvy doručeny katastrálnímu úřadu, je v extrémním nesouladu s provedenými důkazy.

9. Třetí námitka stěžovatele směřuje proti samotnému obsahu zástavní smlouvy. Stěžovatel uvádí, že byl poslem, který smlouvy mezi ním a bankou doručoval, nesprávně informován o její povaze a obsahu, a byl tedy při jejím uzavírání uveden v omyl. Soudy se však touto jeho námitkou odmítly zabývat, v čemž spatřuje opětovný zásah do práva na spravedlivý proces.

IV. Vyjádření dalších účastníků

10. Krajský soud k výzvě Ústavního soudu sdělil, že jeho vyjádření k obsahu ústavní stížnosti se kryje s odůvodněním jeho rozhodnutí a domnívá se, že stěžovatel využívá institut ústavní stížnosti pouze jako další mimořádný opravný prostředek.

11. Vrchní soud k výzvě Ústavního soudu sdělil, že nepokládá námitku odnětí zákonnému soudci za důvodnou stejně jako ostatní části ústavní stížnosti, a navrhl, aby ji Ústavní soud zamítl.

12. Nejvyšší soud ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadnutého rozsudku. Na dotaz Ústavního soudu stran srovnání stěžovatelem namítaného rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 957/2012 uvedl, že v obou případech existují zásadní odlišnosti v procesu

dokazování, soudy prvních dvou instancí postupovaly odlišně, což si vyžádalo i odlišný zásah Nejvyššího soudu.

13. Vzhledem k tomu, že vyjádření krajského soudu ani vrchního soudu neobsahují nové skutečnosti a soudy se odkazují na odůvodnění svých rozsudků, nevyžádal si Ústavní soud stanovisko stěžovatele. V replice ke stanovisku Nejvyššího soudu zopakoval stěžovatel hlavní body své ústavní stížnosti a vyjádřil nesouhlas s tímto stanoviskem.

14. K věci se vyjádřil také vedlejší účastník. Ve svém vyjádření se ztožnil se závěrem, že v dané věci nelze smysluplně namítat, že by došlo k porušení práva stěžovatele na zákonného soudce. K tomu by mohlo dojít pouze v případě svévolného přiřazení soudce *ad hoc*, k čemuž zde nedošlo. Dále vedlejší účastník argumentuje, že námitka stěžovatele stran procesu uzavírání smlouvy, tj. že mu jako navrhovatelé nebyl zpět doručen akceptovaný návrh, není správná. Vedlejší účastník je přesvědčen, že podpisem návrhu smlouvy stěžovatel akceptoval takový postup jejího uzavírání, podle kterého mu nebylo nutno doručovat písemné vyhotovení zástavní smlouvy s podpisem zástavního věřitele zpět. Podle vedlejšího účastníka je zřejmé, že se smluvní strany dohodly na způsobu uzavření zástavních smluv a nabytí jejich účinnosti od zákonem předvídaného způsobu, tj. okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovatelé. Tvrdí, že si stěžovatel musel být vědom toho, jakou smlouvu uzavírá a co se s podepsanou smlouvou po jeho podpisu následně stane. Případně, pokud si tyto následky neprověřil, nemůže to být k tíži zástavního věřitele.

V.

15. Po shora rekapitulovaném průběhu dosavadních řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatele [srov. ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)] a vyžádaných materiálů (spis a vyjádření dalších účastníků).

16. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, příslušný spisový materiál, jakož i obsah napadaných soudních rozhodnutí a vyjádření dalších účastníků a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

17. Ústavní soud předně pokládá námitky stěžovatele směřující proti odejmutí zákonnému soudci a proti tomu, že se soudy dostatečně nevyřádaly s jeho námitkami stran omylu při uzavírání zástavní smlouvy, jako zjevně neopodstatněné. Ústavní soud neshledal žádná pochybení stran přidělení kauzy zákonnému soudci, které považuje za ústavně konformní, a přisvědčil postupu obecných soudů. Přidělení spisu soudci nebylo svévolné a opíralo se o předem stanovená obecná pravidla. Ústavní soud dále

konstatuje, že se soudy ve svých odůvodněních dostatečně vypořádaly s námitkami stěžovatele stran omylu při uzavírání smlouvy. Všechny rozsudky věnují dostatek prostoru námitkám, které stěžovatel vznesl, byť tak nečinily adresně. Smlouva o zřízení zástavního práva k nemovitosti obsahuje zcela jasná ustanovení, ze kterých nelze dovést její zánik k okamžiku dostavení autosalonu úpadcem. Ústavní soud pokládá za dostatečné, pokud se soudy vypořádají s obsahem námitek tak, že věnují přiměřený prostor okruhům, kterých se příslušné námitky procesních stran dotýkají. Není zcela nezbytné adresně se vypořádávat s každou námitkou, neboť takové rozmělnění by zcela směřovalo proti významu soudního rozhodování. Lze proto přisvědčit i názoru vedlejšího účastníka, že nebylo prokázáno jiné ujednání o ukončení zástavní smlouvy, než plyne z jejího písemného vyhotovení.

VI. Názor Ústavního soudu

18. Na rozdíl od předchozích dvou námitek námitku stěžovatele proti vadám postupu při uzavírání zástavní smlouvy považuje Ústavní soud za důvodnou. Obecné soudy se ve svých rozhodnutích přiklánějí k závěru, že bankou akceptovaný návrh zástavní smlouvy byl stěžovateli doručen. Tento závěr opírají o to, že stěžovatel podepsal návrh na zahájení řízení o vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí, jehož součástí byl i bankou akceptovaný návrh zástavní smlouvy, a tento návrh vkladu pak stěžovatel doručil katastrálnímu úřadu. Svá tvrzení opírají zejména o skutečnost, že si stěžovatel nepamatoval, že by návrh podepsal současně při podpisu návrhu zástavní smlouvy, a také o to, že dle smlouvy měl stěžovatel doručit návrh katastrálnímu úřadu. Soudy se nijak nevyjadřují k tomu, že by mezi účastníky zástavní smlouvy došlo k jakémukoli jinému ujednání, než je obsaženo přímo v zástavní smlouvě.

19. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu právo dozoru nad jejich rozhodovací činností, do níž je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím soudu porušena stěžovatelova základní práva chráněná ústavním pořádkem České republiky. K porušení ústavním pořádkem zaručených práv osob dochází zejména tehdy, pokud orgány veřejné moci nesprávně aplikují právní normy, takže se právní závěry v jejich rozhodnutích dostávají do extrémního nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními [srov. např. nález ve věci sp. zn. I. ÚS 401/98 ze dne 13. 1. 1999 (N 3/13 SbNU 11), nález sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 (N 43/56 SbNU 479)]; veškeré nálezy Ústavního soudu jsou dostupné též na <http://nalus.usoud.cz> nebo se opírají o nedostatečně zjištěný stav věci, a své závěry tak aplikují na stav pouze domnělý. To je v rozporu s individuálním charakterem každého soudního

rozhodnutí, které musí splňovat požadavky fakticity, a vede k porušení práva na spravedlivý proces, který musí být veden při spolehlivě provedeném dokazování.

20. V případech, v nichž Ústavní soud posuzuje otázku, zda obecné soudy neaplikovaly jednoduché právo svévolně, Ústavní soud judikoval, že extrémní nesoulad mezi zjištěným skutkovým stavem a právními závěry na něm vybudovanými zakládá porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny - viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257) či sp. zn. III. ÚS 173/02 ze dne 10. 10. 2002 (N 127/28 SbNU 95). Z odůvodnění rozhodnutí obecných soudů musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů (skutková zjištění jsou totiž výsledkem provedení důkazů a jejich hodnocení) a právními závěry na nich vybudovanými. Příkladem svévolné aplikace jednoduchého práva je existence rozporu mezi skutkovými zjištěními a právem, které bylo na skutková zjištění zcela nepatřičně aplikováno. Tedy včetně situace, kdy soudy nesprávně nebo nedostatečně zjistí skutkový stav a z takto pochybného stavu pak vyvozují právní závěry.

21. Ústavní soud se proto v rozhodované věci zaměřil na případný nepřiměřený nesoulad mezi skutkovými zjištěními a skutkovými a právními závěry z nich vyvozenými. V tomto kontextu je potřeba napadená rozhodnutí všech soudů považovat za ústavně nekonformní, neboť skutková zjištění jimi zformulovaná neodpovídají provedenému dokazování a uplatněným důkazními prostředky a právní závěry jsou v důsledku toho v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy soudy nižších instancí.

22. Pro uzavření smlouvy mezi nepřítomnými účastníky je v souladu se shora zmíněným ustanovením § 43c odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský zákoník“) nezbytné, aby vyjádření souhlasu s obsahem návrhu akceptanta obdržel navrhovatel včas. Při zkoumání platnosti, resp. existence vůbec, smlouvy o zřízení zástavního práva k nemovitosti bylo proto nezbytné dostatečně objasnit i toto vyznění navrhovatele. Takový postup je plně v souladu s obvyklou rozhodovací praxí všech soudů, včetně Nejvyššího soudu (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2010 sp. zn. 30 Cdo 4817/2008, případně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2010 sp. zn. 30 Cdo 2722/2009, případně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 1999 sp. zn. 22 Cdo 114/99, uveřejněný pod číslem 17/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), a Ústavní soud nemá nejmenší důvod s ní polemizovat. Lze pouze zopakovat, že k tomu, aby byl splněn jeden z obligatorních předpokladů pro povolení vkladu práva do katastru nemovitostí, je nezbytné, aby příslušná smlouva byla uzavřena dříve, než byl u katastrálního úřadu podán návrh na vklad práva podle této smlouvy. Je tedy nutné prokázat, zda navrhovatel byl včas vyzněn o akceptaci

svého návrhu. Na existenci této skutečnosti nelze usuzovat ze skutečností, které spolu nemusí být v nutném (kauzálním) vztahu.

23. V souladu se zásadou formální pravdy převažující v civilním řízení je nezbytné vypořádat se s nepopřenými skutečnostmi, přičemž perfektní uzavření smlouvy bylo stěžovatelem popřeno, a bylo tedy nutno je prokázat. Vzhledem k nutnosti podat důkaz o existenci včasného doručení přijetí návrhu zpět navrhovateli bylo toto důkazní břemeno na žalovaném – ten měl prokázat bezvadnost procesu uzavírání smlouvy. Tato skutečnost je pro posuzovaný případ nezbytná a nelze na její existenci usuzovat formou domněnek nebo dohadů, jak však soudy v tomto případě činí. Krajský soud ve svém rozsudku konstatuje, že „je tedy zřejmé, že návrh na zahájení řízení o povolení vkladu musel být ... žalobci doručen po podepsání zástavní smlouvy Českou spořitelnou“. Při posuzování takto pro spor zásadní skutečnosti však soud nemůže pouze konstatovat zřejmost, aniž by současně uvedl, z čeho tato zřejmost pramení. Žádná taková skutečnost či důkazní prostředek ve spise obsaženy nejsou. Podobně vrchní soud konstatuje, že stěžovatel podepsal návrh na zahájení řízení o povolení vkladu, jehož součástí byla i zástavní smlouva, a tedy musel mít vědomost o tom, že banka návrh akceptovala. Ani taková souvislost však ze spisu a provedeného dokazování nepramení. Stěžovatel sice konstatoval, že si není vědom, že by návrh vkladu podepsal při podpisu smlouvy, avšak současně také není nijak prokázáno, že by akceptovaný návrh obdržel před doručením návrhu katastrálnímu úřadu.

24. Konstatování o nesprávnosti závěrů krajského a vrchního soudu je podloženo i dalšími skutečnostmi. Předně, návrh vkladu doručil katastrálnímu úřadu úpadce, a nikoli navrhovatel, jak plyne ze zástavní smlouvy. Dále zástavní smlouva byla stěžovatelem podepsána 7. 7. 1995, tj. v pátek. Banka v ní učinila změny 10. 7. 1995 (viz datace uvedených změn přímo ve smlouvě, ve spise číslo listu 40), tj. v pondělí, a téhož dne byl návrh včetně smlouvy doručen katastrálnímu úřadu. Tato časová souslednost úkonů může ústit v závěr, že navrhovatel návrh přijatý akceptantem neobdržel prostě proto, že se to nedalo stihnout, a tím konkurovat interpretaci skutečnosti, kterou provedly soudy. Ústavním soudem vyslovený závěr podporuje i předpoklad, že je krajně neobvyklé, aby banka přijatý návrh doručovala navrhovateli o víkend. Takto vystavěný řetěz událostí přisvědčuje stanovisku stěžovatele, že soudy konstatovaly existenci skutečností, kterou je nutno prokázat, a nikoli předpokládat či se její existenci bez přiměřených důkazů domnívat. O konstrukci, kterou soudy vytvořily, aniž by pro ni měly dostatek podkladů, svědčí také tvrzení Nejvyššího soudu, který uvádí, že „žalobce musel mít vědomost o tom, že banka návrh na uzavření akceptovala ... žalobce jako navrhovatel podepsal návrh ..., jehož součástí byla i zástavní smlouva, pročež musel mít vědomost o tom, že banka návrh

na uzavření smlouvy akceptovala“. Tyto úvahy Nejvyššího soudu však neplynou ze skutečností obsažených ve spise a úvaha o tom, že žalobce (stěžovatel) musel mít vědomost, není podložena žádným důkazem. Jedná se pouze o domněnky soudu.

25. Vedlejší účastník se ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odvolává na judikaturu Nejvyššího soudu, konkrétně na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2013 sp. zn. 31 Cdo 1571/2010, uveřejněný pod číslem 39/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2013 sp. zn. 29 Cdo 957/2012 a konečně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. ledna 2013 sp. zn. 29 Cdo 1830/2012. Je nutno podotknout, že poslední dva rozsudky jsou dotčeny touto ústavní stížností a poslední z nich je přímo ústavní stížností napaden. V rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1571/2010 Nejvyšší soud konstatoval: „Uzavřel-li odvolací soud ..., že „vyjádřila-li banka vůli být vázána smlouvou, aniž by ji druhá strana vyrozuměla o přijetí návrhu, a namísto toho souhlasila s tím, že žalobci podepsanou smlouvu předají třetí osobě (katastrálnímu úřadu), nelze než tuto vůli stran respektovat jako přípustné odchylné ujednání o způsobu uzavření smlouvy mezi nepřítomnými“, jde o právní závěr, podle něhož byly naplněny předpoklady vzniku smlouvy vymezené v ustanovení § 43c odst. 1 obč. zák. ve spojení s § 44 odst. 1 a 3 obč. zák. a mezi účastníky došlo k uzavření dohody o odlišném postupu při uzavírání zástavních smluv.“ Ústavní soud v konkrétním případě nehodlá polemizovat s názorem Nejvyššího soudu stran smluvního ujednání o způsobech uzavírání smluv mezi nepřítomnými účastníky. To není předmětem řízení o této ústavní stížnosti a ústavnost tohoto právního závěru posuzuje plénum Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 20/13. Ve všech případech je však nezbytné prokázat existenci ujednání, které nemá písemnou podobu. Existenci vůle smluvních stran, která vede k realizaci alternativního pravidla obsaženého v dispozitivní právní normě, je nutné prokázat a nespolehat se na to, že některá ze stran uzavírala smlouvu s jakýmsi neprojeveným záměrem či neprojevenou vůlí. Takovouto neprojevenou vůli druhá strana předpokládat nemůže. Nadto, zástavní smlouva uzavřená mezi bankou a stěžovatelem obsahuje jasné ujednání, že zástavní smlouvu doručí katastrálnímu úřadu stěžovatel, což vylučuje existenci jakéhokoli jiného – v tomto případě ústního či konkludentního – ujednání. Vedlejší účastník, stejně jako obecné soudy, usuzuje na existenci vůle, aniž by to náležitě podložil. Skutková zjištění vyplývající z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1571/2010 jsou zcela odlišná od skutečností zjištěných soudy v případě řízení o této ústavní stížnosti. Pokud by se soud přiklonil k tomu, že ujednání plynoucí ze smlouvy byla změněna jiným – nepsaným způsobem – a že k perfektnímu uzavření zástavní smlouvy došlo jinak, než předpokládá zákon, je povinen tento závěr podložit provedenými důkazy a nespokojit se s pouhými domněnkami.

Není přípustné spokojit se pouze se závěrem, že k takovému postupu mohlo dojít. Zejména je nutné odmítnout názor vedlejšího účastníka, že si stěžovatel měl být vědom, jakou smlouvu uzavírá a co se s podepsanou smlouvou po jeho podpisu následně stane. Takové závěry zcela neodpovídají znění zástavní smlouvy, a opačný závěr by proto musel být velmi pečlivě důkazně podložen. K tomu ovšem v projednávané věci nedošlo.

26. Ústavní soud v žádném případě nemůže konstatovat, zda zástavní smlouva skutečně vznikla před doručením návrhu vkladu katastrálnímu úřadu. To je úkolem nalézacího soudu, případně dalších soudů. Na základě skutečností zjištěných z vyžádaného spisu však lze vyvodit, že smlouva skutečně nemusela být uzavřena v souladu s požadavky kladenými občanským zákoníkem a rozhodovací praxí soudů. Takový závěr je přílehavější doposud zjištěným důkazním prostředkům a důkazům provedeným krajským soudem. Je na obecných soudech, aby tyto pochybnosti vyvrátily a vypořádaly se s tvrzením stěžovatele, že smlouva nebyla uzavřena. V té souvislosti lze opět připomenout ustálenou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, dle které k uzavření smlouvy dojde až okamžikem, kdy navrhovatel došel návrh na uzavření smlouvy podepsaný adresátem návrhu (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 1999 sp. zn. 22 Cdo 114/99, uveřejněný pod číslem 17/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Na existenci této skutečnosti nelze usuzovat bez náležitých podkladů, ale je nutno ji prokázat.

27. Shora uvedené skutečnosti vedou Ústavní soud k závěru, že v posuzovaném případě existují výrazné rozpory mezi nedostatečně zjištěnými skutkovými okolnostmi a závěry soudů o tom, že stěžovatel musel mít povědomost o uzavření zástavní smlouvy, neboť takovou spojitost nelze na základě soudy provedených důkazů konstatovat. Tento extrémní rozpor Ústavní soud chápe jako zásah do práva na spravedlivý proces, jak je garantováno čl. 36 odst. 1 Listiny [viz např. nálezný sp. zn. I. ÚS 84/09 ze dne 17. 8. 2009 (N 184/54 SbNU 287)]. Ústavní soud současně zvažoval využití principu procesní ekonomie a zrušení pouze rozhodnutí vrchního soudu a Nejvyššího soudu. Vzhledem k tomu, že zásah do základních práv byl způsoben nedostatky v dokazování, je na nalézacím (krajském) soudu, aby tyto nedostatky odstranil. Proto Ústavní soud přistoupil i ke zrušení tohoto rozsudku.

28. Ústavní soud z výše uvedených důvodů ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

29. Změna ve složení III. senátu Ústavního soudu oproti sdělení ze dne 20. 5. 2013 plyne z nového složení tohoto senátu od 22. 1. 2014.

Č. 79

K náležitému odůvodnění a předvídatelnosti soudního rozhodování**K zásadě autonomie vůle smluvních stran při sjednávání smluvní pokuty za prodlení s úhradou nájemného vedle zákonných úroků z prodlení**

Rozhodnutí obecného soudu zatížené nepředvídatelným výkladem podústavního práva v rozporu s ustálenou judikaturou neopatřené jakoukoli argumentací je projevem nepřipustné libovůle a nepředvídatelnosti soudního rozhodování a v tomto ohledu zakládá porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) – ze dne 7. května 2014 sp. zn. II. ÚS 1769/13 ve věci ústavní stížnosti České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Nové Město, 128 00, Praha 2, jednající Mgr. Evou Slabotinskou, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 27. 2. 2013 č. j. 16 Co 329/2011-131, kterým byla v druhém stupni zamítnuta stěžovatelčina žaloba na zaplacení částky 38 502 Kč, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Bc. Martina Valy jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem III rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 27. 2. 2013 č. j. 16 Co 329/2011-131 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok III a na něm závislé výroky IV a V rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 27. 2. 2013 č. j. 16 Co 329/2011-131 se ruší.

Odůvodnění

1. Ústavnímu soudu byl dne 3. 6. 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti, jehož prostřednictvím se stěžovatelka domáhá zrušení několika výroků v záhlaví označeného rozsudku Krajského soudu v Brně.

2. Stěžovatelka tvrdí, že napadeným rozsudkem, konkrétně jeho výrokem III a s ním souvisejícími výroky IV a V, došlo k porušení práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a s ním úzce souvisejícího zákazu svévole či libovůle a zásady rovnosti zakotvené v čl. 37 odst. 3 Listiny.

3. Ústavní soud si vyžádal spis, ze kterého zjistil následující skutečnosti. Stěžovatelka uplatňovala u obecných soudů nárok vycházející ze smlouvy o pronájmu pozemku uzavřené dne 26. 3. 1997 mezi stěžovatelkou (v řízení před obecnými soudy žalobkyní) jako pronajímatelem a vedlejším účastníkem (v řízení před obecnými soudy žalovaným) jako nájemcem. Nájemní vztah byl sjednán na dobu neurčitou od 1. 4. 1997 s tříměsíční výpovědní lhůtou. Vedlejší účastník se jako nájemce ve smlouvě mimo jiné zavázal hradit sjednané nájemné a pro případ, že by nájemné nebylo hrazeno řádně a včas, byla mezi účastníky v čl. IV nájemní smlouvy sjednána „sankce za prodlení s úhradou nájemného“ ve výši 0,1% z dlužného nájemného za každý den prodlení. Nájemní vztah byl ukončen výpovědí, přičemž výpovědní doba uplynula dnem 31. 1. 2008.

4. Jelikož vedlejší účastník nehradil sjednané nájemné řádně a včas, uplatnila stěžovatelka po vedlejším účastníku žalobou nárok na dlužné nájemné a současně i nárok na smluvně dohodnutou sankci, kterou stěžovatelka označuje za smluvní pokutu. Celkem byla smluvně dohodnutá sankce vyčíslena částkou 38 502 Kč. Stěžovatelka zároveň uplatnila i nárok na zákonný úrok z prodlení dle § 517 odst. 2 občanského zákoníku.

5. Městský soud v Brně jako soud nalézací rozhodl rozsudkem č. j. 29 C 149/2003-74 ze dne 2. 9. 2008 o žalobě o zaplacení částky 54 446 Kč s příslušenstvím tak, že „žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku 54 446 Kč s 10% úrokem z prodlení z částky 5 099 Kč za dobu od 1. 5. 2000 do zaplacení, s 8% úrokem z prodlení z částky 5 298 Kč za dobu od 1. 5. 2001 do zaplacení, s 5,5% úrokem z prodlení z částky 5 547 Kč za dobu od 1. 5. 2002 do zaplacení, a to vše do tří dnů od právní moci rozsudku“ (výrok I). Výroky II až IV se týkaly nákladů řízení. Krajský soud v Brně jako soud odvolací (dále též jen „krajský soud“) potom ve výroku I řízení zastavil do částky 15 944 Kč, neboť žaloba byla z důvodu uhrazení této částky vzata zpět. Dále ve výroku II potvrdil rozsudek nalézacího soudu „v části napadeného výroku I týkající se úroků z prodlení“. Ve výroku III, který je napadán ústavní stížností, pak změnil rozsudek soudu nalézacího tak, že se žaloba co do částky 38 502 Kč zamítá. Další ústavní stížností napadané výroky odvolacího soudu IV a V se týkaly nákladů řízení.

6. Zatímco nalézací soud žalobě vyhověl v plném rozsahu, odvolací soud zamítl žalobu co do částky odpovídající smluvně ujednané sankci.

7. Krajský soud svůj právní závěr zdůvodnil tak, že smluvní ujednání ohledně sankce za prodlení s úhradou nájemného ve výši 0,1% z dlužné částky za každý den prodlení je absolutně neplatné z hlediska § 39 občanského zákoníku pro jeho rozpor se zákonem, a sice s § 517 odst. 2 občanského zákoníku. Podle tohoto ustanovení, jde-li o prodlení s plněním peněžitého dluhu, má větitel právo požadovat od dlužníka vedle plnění úroků z prodlení, není-li podle tohoto zákona povinen platit poplatek z prodlení; výši úroků z prodlení a poplatku z prodlení stanoví prováděcí předpis. Jak dále krajský soud uvádí, žalobce totiž za jedno a to samé porušení povinnosti žalovaným požaduje dvojí sankci, a to jednak zákonný úrok z prodlení a současně i dohodnutou sankci spočívající ve výši 0,1% z dlužného nájemného za každý den prodlení s úhradou nájemného. Takovéto ujednání je možno dle krajského soudu považovat i za rozporné s dobrými mravy, neboť je nepřijatelné, aby smluvní strana byla za porušení téže povinnosti sankcionována několika způsoby zároveň. Pokud jde o povahu zmíněné sankce, krajský soud v odůvodnění rozsudku uvádí, že „žalobce (...) nárokoval (...) jak zákonný úrok z prodlení, tak i další sankci za stejné prodlení (...), kterou v žalobě nazývá smluvní pokuta“.

8. Stěžovatelka uvedené závěry krajského soudu zpochybňuje odkazy na řadu rozhodnutí Nejvyššího soudu. Svá tvrzení o porušení práva na spravedlivý proces a porušení rovnosti účastníků řízení opírá o následující argumenty: Krajský soud tím, že bez jakékoliv odpovídající argumentace odmítl konsolidovanou judikaturu, odepřel stěžovatelce soudní ochranu v rozsahu, v jakém ji podle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu mohla očekávat. Krajský soud dále nerespektoval princip autonomie vůle, jenž ve smyslu judikatury Ústavního soudu také požívá ústavní ochrany, neboť nerespektoval svobodně vyjádřenou vůli obou účastníků smlouvy. Nebylo dále naplněno legitimní očekávání stěžovatelky, že bude postupováno jednotně, neboť existuje odpovídající právní úprava a na ni aplikovatelná příslušná judikatura. V dané souvislosti stěžovatelka poukazuje i na to, že krajský soud před vydáním svého rozhodnutí neseznámil stěžovatelku se svým (jiným) právním názorem na věc, takže stěžovatelka nemohla ještě před vydáním rozhodnutí ve věci samé argumentovat a poukázat na onu zákonnou úpravu institutů smluvní pokuty a úroků z prodlení, jejich možný souběh a k tomu doplnit i příslušnou judikaturu. Stěžovatelka vycházela z toho, že z právního hlediska je možný souběh nároku na smluvní pokuty i úroků z prodlení judikatorně natolik ustálen a již vyřešen, že není třeba ho připomínat a příslušný soud o tomto poučovat či ho na to dokonce upozorňovat. Navíc, jak dále uvádí stěžovatelka, za situace, kdy několik měsíců předtím jí jiný senát téhož soudu tentýž nárok na smluvní pokutu a současně i na úroky z prodlení přiznal, přičemž odkazuje na rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 19. 10. 2009 č. j. 18 C 150/2005-97 ve spojení

s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 7. 8. 2012 č. j. 37 Co 225/2010-129. Dále stěžovatelka upozorňuje na zcela nedostatečné odůvodnění právního závěru krajského soudu, který se omezil na pouhé konstatování nemožnosti souběhu nároku na smluvní pokutu a úroků z prodlení a z toho dovozovanou absolutní neplatnost právního úkonu v části týkající se ujednání o smluvní pokutě. Pokud se obecný soud v napadeném rozhodnutí zcela odchýlil od příslušné zákonné úpravy i konstantní judikatury, měl se dle stěžovatelky náležitě vypořádat s tím, proč zaujal zcela jiný právní názor. V uvedeném postupu shledává stěžovatelka prvky „jurisdikční libovůle“. Stěžovatelka uzavírá, že krajský soud jí odepřel právo na poskytnutí soudní ochrany v takovém rozsahu, jak ve skutkově obdobných případech již byla přiznána, a zejména pak v takovém rozsahu, v jakém ji podle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu bylo lze očekávat, vystoupil z mezí ustáleného výkladu a aplikace právní normy, aniž by pro to podal rozumné a přesvědčivé důvody, čímž se dle stěžovatelky dopustil interpretačního excessu, způsobilého zasáhnout do základních práv stěžovatelky jako účastníka řízení.

9. Ačkoli jde v daném sporu o částku nedosahující výše 50 000 Kč, tedy svým způsobem o bagatelní spor, má dle názoru stěžovatelky tento spor přesah do ústavněprávní roviny, a to právě porušením zmíněných ústavně zaručených práv a zásad, proti čemuž je stěžovatelka, hospodářič s majetkem státu, povinna dbát toho, aby nedocházelo ke snižování tohoto majetku či výnosu z něho, a je proto nucena se bránit.

10. Ústavní soud nejprve zkoumal splnění podmínek řízení, přičemž konstatuje, že ústavní stížnost byla podána včas a po vyčerpání všech procesních prostředků ochrany práv. Vzhledem k tomu, že dovolání není s ohledem na výši sporné částky v dané věci přípustné, nelze se tvrzenému porušení ústavně zaručených práv bránit jinak než ústavní stížností.

11. Ústavní soud si vyžádal vyjádření Krajského soudu v Brně, jehož rozhodnutí bylo ústavní stížností napadeno. Za předsedkyni senátu 16 Co JUDr. Vladimíru Pospíšilovou zaslal vyjádření v zastoupení JUDr. Pavel Holzbauer, člen senátu 16 Co. Ve vyjádření uvádí, že odvolací senát nepovažuje námitky uvedené v ústavní stížnosti za relevantní. Nejen v písemném odůvodnění svého výše citovaného rozsudku, ale i v jeho ústním odůvodnění učiněném bezprostředně po jeho vyhlášení odvolací soud zdůraznil, že výše uvedené ujednání obsažené v článku IV nájemní smlouvy neposoudil a nepovažoval za řádné a platné ujednání o smluvní pokutě ve smyslu ustanovení § 544 občanského zákoníku, nýbrž za jakousi blíže nespecifikovanou, nejasnou a neurčitou majetkovou sankcí za prodlení s úhradou nájemného. Odvolací soud se v tomto neztotožnil s tvrzením a názorem stěžovatele ani soudu prvního stupně, že by ujednání v čl. IV nájemní smlouvy mělo být sjednáním smluvní pokuty. Právě proto, že odvolací soud

toto ujednání za smluvní pokutu nepovažoval, bylo rozhodnuto tak, jak je ve výroku pod bodem III rozsudku Krajského soudu v Brně uvedeno a v odůvodnění na str. 4 a 5 blíže zdůvodněno. Odvolací soud uzavírá, že nemá k této věci více co uvést, v podrobnostech proto pro stručnost odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí.

12. Ústavní stížnost byla zaslána též vedlejšímu účastníkovi řízení (žalovanému ve sporu před obecnými soudy), který se ve stanovené lhůtě ke stížnosti nevyjádřil.

13. Vyjádření krajského soudu bylo zasláno stěžovatelce k případné replice. V replice stěžovatelka setrvává na shora předestřené argumentaci. Stěžovatelka podanou argumentaci krajského soudu zcela odmítá, neboť ji považuje za nepřípadnou a zavádějící, vyslovuje podiv nad podanou argumentací odvolacího soudu, který nyní poukazuje na právní závěry, které v odůvodnění svého rozhodnutí vůbec neuváděl. Stěžovatelka se o těchto závěrech dozvídá až nyní z vyjádření odvolacího soudu, které jí bylo předloženo. Stěžovatelka setrvává na svém stanovisku, že napadeným rozhodnutím odvolacího soudu došlo k porušení ústavně zaručených práv. Dle názoru stěžovatelky není z odůvodnění napadeného rozhodnutí odvolacího soudu vůbec zřejmé, že by odvolací soud sjednanou sankci právně posoudil a zhodnotil tak, že ji nepovažuje za řádné a platné ujednání o smluvní pokutě, nýbrž za jakousi blíže nespecifikovanou, nejasnou a neurčitou majetkovou sankci za prodlení s úhradou nájemného, jak se nyní snaží tvrdit a zdůvodňovat vzhledem k podané argumentaci ze strany stěžovatelky. K tomu, že by nešlo o platné ujednání o smluvní pokutě, se odvolací soud vůbec nevyjadřoval, z tohoto pohledu nárok stěžovatelky neposuzoval a nehodnotil, což je zcela patrné z odůvodnění jeho rozhodnutí, neboť v jeho textu není ani zmínka o ustanovení § 544 občanského zákoníku, které je právě tím zákonným ustanovením upravujícím institut smluvní pokuty. Naopak z odůvodnění napadeného rozhodnutí je jednoznačně seznatelný právní názor, že za jedno a to samé porušení povinnosti ze strany žalovaného (vedlejšího účastníka) nelze požadovat dvojí sankci. Pokud nyní odvolací soud odůvodnění svého rozhodnutí vykládá jinak, než vyplývá přímo z jeho textu (psaného), je takový postup vykazující prvky libovůle zcela nepřipustný. V dané souvislosti stěžovatelka poukazuje i na to, že principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat se všemi rozhodujícími skutečnostmi a námitkami účastníků řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pakliže tak neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí a zpravidla tak i jejich protiústavnost. Stěžovatelka dále znovu upozorňuje na přesah napadeného rozhodnutí mimo rámec tohoto sporu a dokládá jiná rozhodnutí téhož soudu, kde mezi týmiž účastníky na základě stejného smluvního

ustanovení došel soud k opačnému závěru, pokud šlo o jinou (další) dobu prodlení, resp. další dlužné nájemnne za jiné roky nájmu. Dle stěžovatelky tak vzniká „zcela absurdní právní situace“, kdy po nějakou dobu prodlení z dlužného nájemnneho má stěžovatelka nárok na smluvní pokutu, avšak za jinou dobu prodlení z dlužného nájemnneho tento nárok nemá, přestože je nárok hodnocen ve vztahu ke stejnému smluvnímu ujednání.

14. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti nebylo možno od ústního jednání očekávat další objasnění věci ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění.

15. Po zvážení všech okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud není povolán k výkladu podústavního práva, tudíž posouzení možného souběhu smluvní pokuty a zákonných úroků z prodlení je věcí soudů obecných. Stejně tak je věcí Nejvyššího soudu, nikoli Ústavního soudu, sjednocovat judikaturu k otázkám výkladu podústavního práva, včetně otázky možnosti či nemožnosti souběhu smluvní pokuty a zákonných úroků z prodlení. Existuje-li však již ustálený a jasný výklad podústavního práva, nabývá svévolné a nezdůvodněné odchýlení se od tohoto výkladu nutně též ústavněprávní dimenze v podobě ochrany práva na spravedlivý proces související jak s předvídatelností rozhodování orgánů veřejné moci, tak s principem rovnosti účastníků řízení. Ústavní soud tedy bude ingerovat do činnosti obecné justice v situaci, kdy nesprávná interpretace podústavního práva vede k porušení ústavně zaručených práv účastníků řízení před obecnými soudy. Ústavní právo na spravedlivý proces, resp. právo na rovnost účastníků řízení může být porušeno právě v situaci, kdy se obecný soud bez jakéhokoli zdůvodnění a překvapivě odchýlí od konstantní a ustálené rozhodovací praxe. Požadavky na odůvodňování rozhodnutí obecných soudů, ve smyslu ochrany práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, formuloval Ústavní soud v mnoha svých rozhodnutích [např. nálezy sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. 6. 1997 (N 85/8 SbNU 287), sp. zn. I. ÚS 1368/11 ze dne 24. 4. 2012 (N 87/65 SbNU 181), sp. zn. I. ÚS 2771/10 ze dne 5. 5. 2011 (N 86/61 SbNU 337) a řada dalších]. Ústavní požadavek na řádné odůvodnění pak nutně úzce souvisí jak s možnými snahami soudů o cílený odklon od ustálené judikatury, tak s pouhým vědomým či nevědomým nerespektováním této judikatury.

17. Ústavní soud se podrobně otázkou možného odchýlení od dosavadní judikatury mnohokrát zabýval. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107) pak výslovně uvádí, že „judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezmeněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna. Změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance

povolané i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem jevem ve své podstatě nežádoucím, neboť takovouto změnou zjevně je narušen jeden z principů demokratického právního státu, a to princip předvídatelnosti soudního rozhodování. To je prioritním důvodem, proč platná právní úprava předepisuje pro soudy nejvyšších instancí i pro Ústavní soud zvláštní a závazná pravidla přijímání rozhodnutí v situacích, kdy jimi má být jejich dosavadní judikatura překonána. Dokonce, i kdyby takovéto procedury nebyly pro uvedené případy pozitivním právem zakotveny, nic by to neměnilo na povinnosti soudů přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu; jeho součástí nezbytně by mělo být přesvědčivé vysvětlení toho, proč, vzdor očekávání respektu k dosavadní rozhodovací praxi, bylo rozhodnuto jinak“ (bod 25). Podobně se Ústavní soud vyjádřil též v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2170/08 ze dne 12. 5. 2009 (N 117/53 SbNU 473). Ústavní soud tedy sice nevyloučil ve vztahu k nejvyšším soudním instancím sjednocujícím rozhodovací praxi soudů (Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud) možnost změny judikatury, ovšem tuto změnu podmínil splněním jak procedurálních, tak materiálních podmínek (srov. nález sp. zn. III. ÚS 1275/10 ze dne 22. 12. 2010 (N 253/59 SbNU 581). Odchylením se od konstantní judikatury při nerespektování takto vymezených podmínek dojde k porušení práva na spravedlivý proces.

18. Stanovil-li Ústavní soud jasné ústavní meze pro změnu judikatury ve vztahu k vrcholným soudům, o to více bude vykazovat ústavněprávní deficit postup soudů nižších instancí, které svévolně a bez zdůvodnění rozhodnou v rozporu s již ustálenou a jasnou judikaturou, v důsledku tedy zároveň v rozporu s očekáváním účastníků řízení, že ve skutkově stejných případech bude rozhodováno stejně.

19. K uvedenému deficitu rozhodnutí obecného soudu došlo i v nyní posuzovaném případě. Krajský soud, jehož rozhodnutí bylo ústavní stížností napadeno, v odůvodnění svého rozhodnutí bez další argumentace uzavírá, že smluvní ujednání ohledně sankce za prodlení s úhradou nájemného ve výši 0,1% z dlužné částky za každý den prodlení je absolutně neplatné z hlediska § 39 občanského zákoníku pro jeho rozpor se zákonem. Zároveň považuje za rozporné s dobrými mravy, aby smluvní strana byla za porušení téže povinnosti sankcionována několika způsoby zároveň. Krajský soud tedy nepochybně jako rozpornou s dobrými mravy konkrétní výši smluvní pokuty, ale její samotnou existenci vedle zákonných úroků z prodlení. Je tak relevantní tvrzení stěžovatelky, že rozhodnutí krajského soudu bylo nepředvídatelným výkladem podústavního práva zcela v rozporu s konstantní a ustálenou judikaturou. Z konstantní a dlouhodobé rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je zřejmé, že souběh smluvní

pokuty a úroků z prodlení je možný a přípustný (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 1999 sp. zn. 29 Cdo 2495/98, ze dne 26. 5. 1999 sp. zn. 29 Cdo 969/99, ze dne 4. 3. 2002 sp. zn. 33 Odo 47/2002, ze dne 31. 3. 2010 sp. zn. 33 Cdo 689/2008, ze dne 28. 1. 2010 sp. zn. 33 Cdo 2776/2008, ze dne 31. 10. 2012 sp. zn. 23 Cdo 1750/2010). Taktéž názor právní vědy je v tomto ohledu jasný a nesporný (srov. Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1607).

20. Krajský soud navíc odchýlení se od konstantní judikatury nijak nezdůvodnil. V odůvodnění rozhodnutí krajského soudu není navíc přítomna jakákoli argumentace, která by povahu zmíněné sankce jakožto smluvní pokuty zpochybňovala. Až ve vyjádření zaslaném Ústavnímu soudu krajský soud uvádí, že „ujednání obsažené v článku IV nájemní smlouvy neposoudil a nepovažoval za řádné a platné ujednání o smluvní pokutě ve smyslu ustanovení § 544 občanského zákoníku, nýbrž za jakousi blíže nespécifikovanou, nejasnou a neurčitou majetkovou sankci za prodlení s úhradou nájemného“. Uvedené hodnocení však neodpovídá odůvodnění napadeného rozhodnutí, neboť argumentace pro zamítnutí příslušné části nároku je založena na právní úvaze, že „je nepřipustné, aby smluvní strana byla za porušení téže povinnosti sankcionována několika způsoby zároveň“. Základem argumentace soudu pro nepřiznání nároku odpovídajícího výši smluvní sankce je tedy tvrzená nemožnost sankcionovat porušení téže povinnosti dvakrát, tedy v podstatě úvaha soudu, že vedle úroku z prodlení nemůže uvedená smluvní sankce obstát.

21. Ústavní soud nemůže navíc přehlédnout, že autonomie vůle smluvních stran má též ústavní dimenzi, neboť dle rozhodovací praxe Ústavního soudu platí, že přednost má vždy ten výklad smluvních ujednání, který neplatnost příslušného ujednání nezakládá. Jak uvedl Ústavní soud např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 625/03 ze dne 14. 4. 2005 (N 84/37 SbNU 157), „základním principem výkladu smluv je prioritá výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojené společenské a hospodářské funkce smlouvy.“ Krajský soud však v odůvodnění napadeného rozhodnutí, ale ani v následném vyjádření nijak nevysvětluje, v čem spatřuje nejasnost či neurčitost uvedeného ujednání údajně způsobující jeho absolutní neplatnost. Jediným důvodem údajně neplatnosti tak dle odůvodnění rozsudku zůstává tvrzená nemožnost dvojí sankce za porušení téže povinnosti.

22. Lze uzavřít, že krajský soud výrokem III napadeného rozhodnutí, kterým částečně zamítl žalobu stěžovatelky s odůvodněním shora zmíněným, zcela vybočil z mezí jasného a judikatorně ustáleného výkladu podústavního práva. Svým závěrem o apriorní nemožnosti souběhu

smluvně stanovené sankce (smluvní pokuty) a zákonných úroků z prodlení rozhodl v přímém rozporu s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu, aniž by se s existující judikaturou jakkoli argumentačně vypořádal, či ji vůbec v rozhodnutí zmínil. Nezdůvodněné odchýlení se od ustáleného, a tudíž očekávaného výkladu podústavního práva tak nese prvky nepřipustné libovůle a nepředvídatelnosti soudního rozhodování, které v ústavní rovině představuje porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

23. Z výše uvedených důvodů zrušil Ústavní soud nejen výrok III napadeného rozhodnutí, ale i napadené výroky IV a V týkající se nákladů řízení, neboť jsou na výroku III závislé.

24. Soudkyně Dagmar Lastovecká uvedená v akceptačním dopise k této ústavní stížnosti byla v souladu s rozvrhem práce Ústavního soudu (přístupný na www.usoud.cz) nahrazena soudcem Radovanem Suchánkem.

Č. 80

K nemožnosti zpětného vydržení majetku obce státem

K přechodu historického majetku zpět na obce došlo rozhodnutím zákonodárce (tedy samotného státu) zákonem č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, což v obecné rovině vylučuje dobrou víru státu k tzv. historickému majetku obcí. Výklad *in favorem restitutionis* se uplatní s ohledem na to, že to byl právě stát, který již jednou obcím vlastnictví odňal a citovaným zákonem sledoval účel nápravy této historické křivdy, přičemž současně nesl a nese odpovědnost za vedení evidence věcných práv k nemovitostem, a byl to stát, který až v § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění zákona č. 173/2012 Sb., jednoznačně stanovil, že teprve marným uplynutím lhůty (pro podání návrhu na zápis vlastnického práva obcí nejpozději do 31. března 2013) přechází majetek obcí do vlastnictví státu. Takovýto sankční důsledek z původní formulace § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění do 28. 6. 2012, dovozovat nelze.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) – ze dne 7. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 1962/13 ve věci ústavní stížnosti města Loket, se sídlem Náměstí T. G. Masaryka 1, Loket, právně zastoupeného JUDr. Janou Wenigovou, advokátkou, se sídlem Vítězná 10, Karlovy Vary, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013 č. j. 28 Cdo 1083/2013-68, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání v řízení o určení vlastnictví k nemovitostem, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Lesů České republiky, s. p., se sídlem Přemyslova 1106, Hradec Králové, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 5. 2013 č. j. 28 Cdo 1083/2013-68 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a základní právo stěžovatele vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 5. 2013 č. j. 28 Cdo 1083/2013-68 se ruší.

Odůvodnění

I. Rozhodnutí soudů

1. V ústavní stížnosti stěžovatel napadá shora označené usnesení Nejvyššího soudu (dále „dovolací soud“) s tvrzením, že jím došlo k porušení základních práv stěžovatele, zejména práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 11 odst. 1 Listiny.

2. Ze spisového materiálu vyplývá, že Okresní soud v Sokolově (dále jen „nalézací soud“) v řízení o určení vlastnictví rozhodl, že stěžovatel (v původním řízení žalobce) je vlastníkem pozemků v katastrálním území Dvory u Lokte p. č. 132/21 o výměře 13 688 m², p. č. 132/22 o výměře 47 822 m² a p. č. 132/23 o výměře 3 726 m² podle geometrického plánu č. 128-6006/2011 firmy GKS – Geodetická kancelář, s. r. o. se sídlem v Sokolově, Chebská 53, schváleného Katastrálním úřadem pro Karlovarský kraj, Katastrálním pracovištěm Sokolov, dne 7. 4. 2011 pod č. 210/2011.

3. Na základě odvolání vedlejšího účastníka (v původním řízení žalovaného) byl rozsudek nalézacího soudu změněn a žaloba zamítnuta. Dovolací soud vyšel ze skutečností, že ve smyslu § 8 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění účinném do 28. 6. 2012, byly obce povinny do jednoho roku po nabytí vlastnictví k nemovitostem podle tohoto zákona učinit návrh k příslušnému středisku geodézie na zápis těchto nemovitých věcí do katastru nemovitostí. Tuto svou povinnost však stěžovatel nesplnil a po dobu devatenácti let byl zcela nečinný (nárok na vydání byl uplatněn až 28. 5. 2010). Od nabytí účinnosti zákona č. 172/1991 Sb., tj. od 24. 5. 1991 užíval všechny sporné pozemky vedlejší účastník (státní podnik) a byl jejich oprávněným držitelem v souladu s ustanovením § 130 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Po uplynutí deseti let tak vydržel vlastnické právo k pozemkům stát. Podle znění § 8 zákona č. 172/1991 Sb., po novelizaci provedené zákonem č. 173/2012 Sb., platí, že „pokud vlastnické právo, které na obec přešlo podle § 1, 2, 2a nebo 2b tohoto zákona, není dosud zapsáno v katastru nemovitostí, je obec povinna nejpozději do 31. března 2013 uplatnit návrh vůči katastrálnímu úřadu, nebo podat žalobu na určení vlastnického práva u soudu. Nesplní-li obec tuto svou povinnost, považuje se den 1. dubna 2013 za den přechodu vlastnického práva na stát“. Ani z uvedeného ustanovení však dle odvolacího soudu nelyne, že by nemohlo vlastnictví přejít na stát vydržením již dříve, resp. že by stát měl přijít o vlastnické právo k nemovitostem, které již vydržel.

4. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání, přičemž nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem spatřoval zejména v závěru o vydržení vlastnického práva státem k předmětným

nemovitostem a v nesprávném výkladu novelizovaného ustanovení § 8 zákona č. 172/1991 Sb. Navrhl změnu rozsudku odvolacího soudu tak, že rozsudek soudu nalézacího se potvrzuje.

5. Dovolací soud dovolání odmítl s argumentací, že otázkou vydržení vlastnického práva k obecnímu majetku nabytému podle zákona č. 172/1991 Sb. se již zabýval. Opakovaně přitom dospěl k závěru, že nelze vyloučit vydržení obecního majetku státem (resp. jím založeným státním podnikem), a to i poté, co bylo restitučním zákonem ex lege obnoveno obecní vlastnictví. Ustanovení § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění účinném do 28. 6. 2012, ukládalo obcím povinnost do jednoho roku od nabytí vlastnictví k nemovitostem učinit návrh na zápis těchto nemovitostí do katastru nemovitostí. Podle dovolacího soudu je tedy zřejmé, že zákon nevycházel z nezměnitelné povahy zákonného nabytí vlastnictví obcí, a to ani ve vztahu ke státu jako subjektu práva, ale v zájmu právní jistoty ukládal obci povinnost konat, jejíž splnění mělo zamezit pozdějším nejasnostem při posouzení právních vztahů k nemovitostem. Nedostatek aktivity obce při prosazování práv, jichž se v důsledku restituce obecního majetku stala nositelkou, tedy při naplnění zákonem stanovených předpokladů vede k nabytí vlastnického práva státem (či jím založeným státním podnikem) formou vydržení. Dovolací soud odkázal na svá starší rozhodnutí ze dne 3. 12. 2009 sp. zn. 28 Cdo 2332/2009, ze dne 2. 10. 2012 sp. zn. 28 Cdo 1966/2012, ze dne 26. 2. 2013 sp. zn. 28 Cdo 1249/2012, ze dne 16. 5. 2012 sp. zn. 28 Cdo 3962/2011 nebo ze dne 22. 2. 2006 sp. zn. 28 Cdo 1603/2005, jakož i na princip, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu (čl. 11 odst. 1 Listiny) a účastníci občanskoprávních vztahů jsou si rovni (§ 2 odst. 2 občanského zákoníku). Dovolací soud uzavřel, že odvolací soud rozhodl věcně správně, v souladu s ustálenou judikaturou dovolací instance. Ve věci nebylo dle dovolacího soudu naplněno ani jedno z hledisek, pro které by měla být dovolacím soudem dovozena přípustnost podaného dovolání.

II. Argumentace stěžovatele

6. Jak stěžovatel uvádí, v soudních řízeních předcházejících vydání napadeného rozhodnutí se vedlejší účastník jako držitelský subjekt dovolával vydržení, čemuž odvolací soud přisvědčil s tím, že vydržení je možné i navzdory výslovnému znění zákona č. 173/2012 Sb., který zakotvuje explicitní okamžik přechodu majetku na stát, a to dnem 1. 4. 2013. Navíc v rozporu se skutkovými zjištěními (oproti názoru soudu prvního stupně) odvolací soud dovodil, že nejde o majetek přidělový, ale historický majetek obcí. Stěžovatel v řízení poukázal na to, že zaslal vedlejšímu účastníkovi výzvu proti vydržení, která měla vydržení zabránit přerušením dobré víry

držitele. Zejména však zpochybňoval samotnou možnost, aby stát získal formou vydržení do vlastnictví majetek, který zákonem převedl na obce.

7. Stěžovatel legitimně očekával, že jeho vlastnickému právu, které získal podle zákona č. 172/1991 Sb., bude poskytnuta odpovídající právní ochrana. Stěžovatel považuje za bezvýhodnou a nepřijatelnou situaci, kdy zákon č. 173/2012 Sb. výslovně uložil obcím povinnost podat určovací žaloby s tím, že jinak majetek přejde dnem 1. 4. 2013 zpět na stát, přičemž na druhé straně je soudy rozhodováno v neprospěch obcí, když je bez dalšího akceptována námitka vydržení majetku státem. Pokud tedy stát vyzve obce, aby určitým způsobem konaly (v tomto případě podaly určovací žaloby), a vzápětí stát (prostřednictvím soudu) obci bez přijatelného a přesvědčivého zdůvodnění sdělí, že podání žalob je zbytečné, pak takové jednání státu postrádá dle stěžovatele jakoukoliv racionalitu.

8. Dovolací soud podle stěžovatele nedostal požadavkům na spravedlivý proces, neboť se omezil na lakonické konstatování, že dovolací soud se neodchýlil od judikatury dovolacího soudu s odkazem na pět rozhodnutí dovolacího soudu. Všechny však řešily případy, kdy dovolací soud rozhodl před vydáním zákona č. 173/2012 Sb., přičemž pouze jeden z nich (28 Cdo 1966/2012) se okrajově dotkl uvedeného zákona, a to ještě zcela otevřeným, obecným a nestriktním výkladem, který dle stěžovatele nepředstavuje nosné důvody rozhodnutí. Za dané situace, kdy stěžovatel otevřel pro dovolací řízení několik zcela zásadních a dosud judikaturou ani odbornou literaturou neřešených otázek, měl se dovolací soud v souladu s jeho hlavním účelem, jímž je sjednocování judikatury, vypořádat s předestřenými námitkami stěžovatele. To však neučinil a namísto toho odkázal na překonanou a nesouvisející judikaturu.

9. Stěžovatel tak zásah do svých ústavně zaručených práv spatřuje v tom, že ačkoli v důvěře jednal a postupoval podle § 8 zákona č. 172/1991 Sb., novelizovaného zákonem č. 173/2012 Sb., podle kterého byly obce povinny do 31. 3. 2013 uplatnit návrh vůči katastrálnímu úřadu, nebo podat žalobu na určení vlastnického práva u soudu, jinak vlastnictví k již restituovanému majetku přejde zpět na stát, obecné soudy tento postup stěžovatele sankcionovaly nepředvídatelným výkladem uvedeného ustanovení zřetelně rozporným s restituční judikaturou Ústavního soudu, čímž ve svém důsledku odepřely stěžovateli ochranu vlastnictví, narušily jeho legitimní očekávání a porušily jeho právo na spravedlivý proces, mj. též tím, že obsáhlou právní argumentaci stěžovatele ponechaly zcela bez reakce.

III. Vyjádření účastníka řízení a replika stěžovatele

10. Za dovolací soud se vyjádřil předseda senátu JUDr. Josef Rakovský. Ve svém vyjádření uvedl, že stěžovatel v podstatě reprodukuje argumentaci uplatněnou již v řízení před obecnými soudy, přičemž jde o zřej-

inou snahu docílit přezkumu správnosti jím uplatněného tvrzení ještě v řízení o individuální ústavní stížnosti před Ústavním soudem. Dle dovolacího soudu se z ústavní stížnosti nepodává zřetelný přesvědčivý závěr, v čem mělo dojít ke zkrácení ústavních práv stěžovatele. Dále dovolací soud odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí a dodává, že rozhodnutí v této konkrétní věci nebylo projevem ojedinělého odklonu od rozhodovací činnosti dovolacího soudu, jak to tvrdí stěžovatel s nedoloženým tvrzením o tom, že „jedno rozhodnutí nelze považovat za konstantní judikaturu“. Z obsahu odůvodnění je dostatečně zřejmý odkaz na celou řadu shodných judikátů, které dovolací soud i v nynější době považuje za relevantní a z nichž vychází. Dovolací soud zdůrazňuje, že uvedená rozhodovací praxe reagovala na skutečnou situaci faktické nedbalosti ze strany obcí při realizaci možností, které jim zákon dával a které byly logicky nezbytné k účinnému naplnění jejich vlastnického práva. Z tohoto pohledu je dovolací soud nucen odmítnout tendenční tvrzení o nějakém restriktivním výkladu, který by měl za cíl poškodit legitimní zájmy samosprávných celků (obcí). Ostatní výtky obsažené ve stížnosti se dle dovolacího soudu nejví jako relevantní z hlediska tvrzené protiústavnosti stížností napadeného usnesení. K odmítnutí dovolání došlo v důsledku respektování platné úpravy přípustnosti dovolání.

11. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti ve lhůtě nevyjádřil.

12. Stěžovatel v replice připomíná aktuální nálezy Ústavního soudu vztahující se k otázce vydržení restituovaného majetku. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2876/12 ze dne 13. 11. 2013 (N 187/71 SbNU 239) Ústavní soud vyslovil jako nosný důvod rozhodnutí, že stát se nemůže dovolávat vydržení majetku, který obcím převedl do vlastnictví zákonem č. 172/1991 Sb. a jeho novelami. Stejně závěry jsou vyjádřeny v nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2176/13 ze dne 9. 1. 2014 (N 2/72 SbNU 31), který se týká nemožnosti námitky vydržení u přidělového majetku obcí nabytého podle § 2a zákona č. 172/1991 Sb. Jak dále stěžovatel uvádí, v podrobnostech se zcela ztotožňuje s ústavněprávním hodnocením Ústavního soudu v obou uvedených věcech, které platí i pro toto řízení. Názor o nemožnosti uplatnění námitky vydržení ze strany státu stěžovatel v tomto řízení již podrobně argumentoval ve své ústavní stížnosti. Při vědomí retrospektivity právních názorů vyjádřených v citovaných nálezech nelze dle stěžovatele považovat ani nyní napadené rozhodnutí dovolacího soudu za ústavně konformní, tedy takové, které by mohlo nadále obstát.

IV. Upuštění od ústního jednání

13. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti nebylo možno od ústního jednání očekávat další

objasnění věci ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění.

V. Věcné posouzení

14. Ústavní stížnost je důvodná.

15. Stěžovatel se domáhá ochrany svých subjektivních ústavních práv, a to práva na spravedlivý proces a vlastnického práva. Stěžovatel se stal ex lege vlastníkem majetku, přičemž obecné soudy mu ochranu tohoto vlastnického práva neposkytly s odkazem na vydržení vlastnictví státem. Pro posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti je tudíž klíčové odpovědět na otázku, zda může stát nabýt vydržením vlastnictví k majetku, který dříve zákonem převedl na obce v rámci restitucí.

16. Již v nálezu sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. 3. 2004 (N 33/32 SbNU 303) dospěl Ústavní soud k závěru, že i v případech, kdy stát vystupuje jako účastník soukromoprávního vztahu, který se řídí právními předpisy z oblasti soukromého práva, nelze jeho postavení bez dalšího ztotožňovat s postavením jednotlivce. I v takových vztazích stát nedisponuje skutečně autonomní vůlí, jeho jednání se musí vždy řídit zákonem, i když stát zastupují z jeho pověření jiné subjekty. Při posuzování pozice státu v takových vztazích nelze proto abstrahovat od druhé dimenze státu, tj. té, v níž vykonává svou hlavní funkci, tedy státní moc.

17. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2876/12 ze dne 13. 11. 2013 (viz výše) pak Ústavní soud zdůraznil, že stát má jako vlastník na jedné straně stejná práva a povinnosti jako jiní vlastníci, ovšem může též vlastnické právo jinému vlastním rozhodnutím konstituovat, ale také odejmout. Stát i v soukromoprávních vztazích vystupuje ve dvojí roli, neboť i když stejně jako ostatní vlastníci vstupuje do právních vztahů na základě právních úkonů v rovném postavení s ostatními subjekty soukromého práva, je jako suverén nadán mocí tvořit právní pravidla a vstupovat jako vykonavatel veřejné moci do právních vztahů soukromníků.

18. Ve vztahu k možnosti vydržení pak Ústavní soud v citovaném nálezu uvádí, že zákonným předpokladem vydržení jakožto originárního způsobu nabytí vlastnictví k věci je vedle uplynutí vydržecí doby i oprávněnost držby. Držba je oprávněná, pokud je držitel v dobré víře, že mu věc patří. Existence dobré víry se posuzuje objektivně, tedy jde o to, zda držitel neměl a nemohl mít při běžné opatrnosti pochybnost, že věc ve skutečnosti patří někomu jinému. Vlastnictví k tzv. historickému majetku přešlo na obce účinností zákona č. 172/1991 Sb., tedy na základě aktu, jehož autorem je stát. Již tato skutečnost podle Ústavního soudu vyloučila v obecné rovině dobrou víru státu k historickému majetku obcí, byť s ním z různých důvodů i nadále fakticky nakládal. Správnost tohoto výkladu potvrzuje i pozdější postup zákonodárce. Ten zákonem č. 173/2012 Sb. s účinností od 29. 6.

2012 novelizoval ustanovení § 8 zákona č. 172/1991 Sb. tak, že původní znění upravující lhůtu k podání návrhu na zápis do katastru nemovitostí (předtím u střediska geodézie) bylo nahrazeno novým zněním, kterým se teprve jednoznačně stanoví lhůta, do kdy nejpozději je třeba podat návrh na zápis vlastnického práva, a současně se stanoví, že uplynutím tohoto termínu přechází majetek do vlastnictví státu. Tím sám zákonodárce vyloučil možnost vydržení vlastnického práva státem v důsledku nedodržení původně stanovené lhůty.

19. Jak posléze zdůraznil Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 2176/13 ze dne 9. 1. 2014 (viz výše), výklad in favorem restitutionis se uplatní též s ohledem na to, že to byl právě stát, který již jednou obcím vlastnictví odňal a který citovaným zákonem sledoval účel nápravy této historické křivdy. Nelze též odhlédnout od faktu, že stát současně nesl a nese odpovědnost za vedení evidence věcných práv k nemovitostem, a konečně to byl stát, který až zákonem č. 173/2012 Sb. jednoznačně stanovil, že teprve marným uplynutím lhůty pro podání návrhu na zápis vlastnického práva obcí, určené do 31. 3. 2013, přechází majetek obcí do vlastnictví státu. Takovými sankčními důsledky z původní formulace § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění do 28. 6. 2012, dovodit nelze. Z těchto důvodů je třeba dát při vzájemné kolizi přednost zájmům (vlastnickému právu) obce před zájmy státu (státního podniku), pokud jde o vlastnictví tzv. historického majetku obcí.

20. Jelikož základem pro posouzení opodstatněnosti nyní posuzované ústavní stížnosti byla otázka z ústavního pohledu již meritorně vyřešená ve výše zmíněných nálezech, musí i zde Ústavní soud, vázán nosnými důvody svých předchozích rozhodnutí, konstatovat, že obecné soudy dostatečně nezohlednily specifickou dvojí roli státu vylučující, aby stát vydržel vlastnictví k majetku, který sám již dříve zákonem na obce převedl z důvodu nápravy historických křivd.

21. V tomto kontextu je pak nerozhodné, zda šlo o majetek restituovaný již dle § 2 zákona 172/1991 Sb. (tzv. historický majetek obcí), kdy se obce staly vlastníky ke dni 24. 5. 1991, nebo zda šlo o majetek restituovaný až na základě § 2a doplněného do zákona č. 172/1991 Sb. novelou č. 114/2000 Sb. (tzv. přidělový majetek obcí), kdy se obce staly vlastníky ke dni 1. 7. 2000. Toto rozlišení by mělo v posuzovaném případě význam v situaci, pokud by bylo vydržení obecního majetku státem v principu připuštěno, a tudíž okamžik převodu majetku na obce by byl důležitý pro počátek běhu případné vydržecí doby, resp. pro posouzení toho, zda úkony obce, směřující k držitelí majetku (státnímu podniku), byly způsobilé narušit dobrou víru držitele v rozhodné době. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud ve výše zmiňovaných nálezech bez dalšího vyloučil možnost zpětného vydržení majetku, který stát již jednou zákonem na obce převedl, není otázka posouzení okamžiku učinění výzvy proti vydržení ani otázka

způsobu, jak tuto výzvu z obsahového i časového hlediska hodnotily obecné soudy, nadále rozhodná, a není tak nutno se jí podrobně zabývat.

22. Nezhlednění výše uvedené specifické dvojí role státu, které vedlo obecné soudy k závěru o tom, že stěžovateli nebude poskytnuta ochrana jeho vlastnických práv v řízení o určení vlastnictví, resp. které vedlo dovolací soud k závěru o nepřípustnosti dovolání, aniž by se s argumenty stěžovatele týkajícími se nemožnosti vydržení majetku státem vypořádal, porušilo právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

23. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud napadené rozhodnutí mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení zrušil.

24. Ústavní soud opět zdůrazňuje, že výše uvedené závěry týkající se vydržení je možno uplatnit ve vztahu státu a obcí jako původních vlastníků historického majetku. V případě dalších nabyvatelů nemovitosti se tento závěr vždy uplatnit nemusí a dobrou víru dalších nabyvatelů nelze a priori vyloučit.

Č. 81

K právu účastníka vyjádřit se k uplatnění moderačního práva soudem při rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení

Pokud soud neumožnil stěžovatelce, aby uplatnila námitky vůči postupu soudu podle § 150 o. s. ř., který umožňuje ve výjimečných případech z důvodů hodných zvláštního zřetele nepřiznat zcela nebo zčásti náhradu nákladů řízení účastníkům, kteří by jinak měli právo na náhradu nákladů řízení, a nedal před rozhodnutím nijak najevo, že hodlá uvedené ustanovení použít, porušil kautely spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Milady Tomkové (soudkyně zpravodajka) – ze dne 7. května 2014 sp. zn. II. ÚS 2337/13 ve věci ústavní stížnosti Jiřiny Ungrmanové, zastoupené JUDr. Josefem Kešnerem, advokátem, AK se sídlem Lukavecká 1732, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 29. 4. 2013 č. j. 5 C 200/2011-30 ve výroku o náhradě nákladů řízení, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 7 jako účastníka řízení.

Výrok

Výrok III rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 29. 4. 2013 č. j. 5 C 200/2011-30 se ruší, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Odůvodnění

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka s tvrzením o porušení svých práv ústavně zaručených v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a porušení čl. 1 odst. 1 a čl. 96 odst. 1 Ústavy domáhala zrušení shora označeného rozhodnutí obecného soudu vydaného v řízení o zaplacení dvakrát 206 Kč s příslušenstvím, a to ve výroku, jímž jí nebyla přiznána náhrada nákladů řízení.

2. Z vyžádaných spisů Obvodního soudu pro Prahu 7 sp. zn. 17 C 2370/2001 a sp. zn. 17 C 2354/2001 vyplynulo, že v březnu 2002 Obvodní soud pro Prahu 7 vyhověl žalobám Dopravního podniku hl. m. Prahy, a. s., a zavázal stěžovatelku povinností zaplatit žalobci žalované částky a uhradit mu náklady řízení. Stěžovatelka napadla rozsudky žalobami pro zmatečnost (řízení vedené pod sp. zn. 5 C 200/2011), které Obvodní soud pro Prahu 7 spojil ke společnému projednání, vyhověl jim a napadené rozsudky zrušil pro vady řízení. Po zopakování dosavadních výsledků řízení a po zjištění, že nemá k dispozici žádné doklady, které by prokázaly, že stěžovatelka spáchala přestupky proti přepravnímu řádu městské hromadné dopravy, žaloby Dopravního podniku hl. m. Prahy zamítl (výroky I a II). Při rozhodování o náhradě nákladů řízení obvodní soud využil svého moderačního práva a žalované stěžovatelce, byť byla ve sporu úspěšná, náhradu nákladů řízení nepřiznal (výrok III). Důvody hodné mimořádného zřetele soud shledal v tom, že již zpětně nebylo možné prokázat okolnosti týkající se spáchání přestupku v městské hromadné dopravě z důvodu absence listinných důkazů.

3. V ústavní stížnosti stěžovatelka označila důvody, o které obecný soud opřel své rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, za nedostatečné a zcela vyloučila, že by je bylo možné vztáhnout i na řízení o žalobě pro zmatečnost. Poukázala též na to, že Obvodní soud pro Prahu 7 při aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř., který umožňuje ve výjimečných případech z důvodů hodných zvláštního zřetele účastníkům, kteří by jinak měli právo na náhradu nákladů řízení, tuto náhradu zcela nebo zčásti nepřiznat, řádně neposoudil všechny okolnosti konkrétní věci; nezkoumal majetkové poměry účastníků řízení, nevzal v úvahu nesrovnatelně slabší majetkovou pozici stěžovatelky, nezohlednil, že se musela bránit více exekucím, vedeným proti ní vedlejším účastníkem, a že na svoji obranu za pomoci právního zástupce musela vynaložit nemalé peněžní prostředky (vyčíslené ve výši 25 609 Kč). Především však namítla, že nemožnost prokázat žalobní tvrzení je důvodem pro zamítnutí žaloby, nikoliv důvodem hodným zvláštního zřetele pro nepřiznání náhrady nákladů řízení úspěšné protistraně, zejména když ona sama důkazní nouzi žalobce nezavinila ani k ní nepřispěla. V závěru ústavní stížnosti stěžovatelka upozornila, že jí Obvodní soud pro Prahu 7 neposkytl žádný prostor k tomu, aby se k eventuálnímu uplatnění moderačního práva mohla vyjádřit a vznést k němu svá tvrzení a důkazní návrhy.

4. Obvodní soud pro Prahu 7 ve vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 22. 1. 2014 plně odkázal na písemné vyhotovení rozsudku s tím, že nemá, co by k věci dodal.

5. Dopravní podnik hl. m. Prahy, a. s., zastoupený JUDr. Tomášem Sokolem, advokátem, AK se sídlem Sokolská 60, Praha 2, se podáním ze dne

21. 1. 2014 vzdal postavení vedlejšího účastníka ve smyslu ustanovení § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

6. S ohledem na obsah obou sdělení nebyla tato sdělení komunikována stěžovatelce k případné replice.

7. Ústavní soud po ověření formálních náležitostí ústavní stížnosti a její přípustnosti přistoupil k meritornímu přezkumu napadených rozhodnutí v rozsahu, jak byl stěžovatelkou vymezen, a poté dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Ve věci rozhodl bez konání ústního jednání, neboť měl za to, že by žádné další objasnění nepřineslo; Ústavní soud též neprováděl ve věci dokazování, vyšel toliko ze spisů Obvodního soudu pro Prahu 7.

8. Součástí ústavněprávní argumentace stěžovatelky o porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny byla výtky, že Obvodní soud pro Prahu 7 pochybil mimo jiné též v tom, že stěžovatelku předem nevyrozuměl o svém záměru uplatnit moderační právo, a nedal jí tak možnost vyjádřit se k aplikaci § 150 o. s. ř., aby mohla uplatnit tvrzení a námitky, jimiž by zamýšlený postup soudou případně zvrátila.

9. Aplikací a interpretací ustanovení § 150 o. s. ř., které při existenci důvodů hodných zvláštního zřetele umožňuje obecnému soudu výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti úspěšnému účastníkovi nepřiznat, se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi zabýval opakovaně. Přestože k rozhodování obecných soudů o náhradě nákladů řízení a jeho reflexi z hlediska zachování práva na spravedlivý proces přistupuje zdrženlivě, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, obvykle nedosahuje intenzity zakládající porušení jejich základních práv a svobod, neztrácí ze zřetele, že rozhodnutí o nákladech řízení je integrální součástí řízení jako celku [srov. nález sp. zn. III. ÚS 455/01 ze dne 2. 5. 2002 (N 57/26 SbNU 113), nález sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 69/33 SbNU 189) a další].

10. V podústavní rovině představuje nepřiznání práva na náhradu nákladů řízení postup zákonem předvídaný a dovolený, z hlediska zachování práva na spravedlivý proces je však podmíněn tím, že obecný soud, shledá-li pro takový závěr odpovídající důvody, jež musí vycházet z posouzení všech okolností konkrétní věci, odklon od pravidla vyjádřeného v ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. a využití zákonné výjimky řádně a přesvědčivě odůvodní. Ústavní soud stanovil jisté ústavněprávní limity vztahující se k povinnosti obecného soudu řádně a přesvědčivě odůvodnit své rozhodnutí nepřiznat náhradu nákladů řízení [srov. nález sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. května 2001 (N 75/22 SbNU 145), nález sp. zn. IV. ÚS 454/04 ze dne 15. února 2005 (N 29/36 SbNU 337)], vyjádřil se též k rozsahu uvážení, kterým obecný soud disponuje ve vztahu k vlastnímu posouzení otázky

existence důvodů hodných zvláštního zřetele [srov. nález sp. zn. I. ÚS 350/04 ze dne 15. září 2004 (N 130/34 SbNU 317), nález sp. zn. IV. ÚS 199/05 ze dne 20. března 2006 (N 63/40 SbNU 623), nález sp. zn. I. ÚS 2862/07 ze dne 5. listopadu 2008 (N 189/51 SbNU 307)], a zaujal stanovisko i k procesním podmínkám aplikace ustanovení § 150 o. s. ř.

11. Náhled na postup obecného soudu před vydáním rozhodnutí o nepřiznání náhrady nákladů řízení úspěšnému účastníku řízení Ústavní soud precizoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 828/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 26/44 SbNU 309). V něm vyložil, že požadavek na vytvoření prostoru pro to, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námítky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí vypořádat, je třeba vztáhnout na jakékoliv rozhodování, jímž jsou dotčena subjektivní práva a povinnosti účastníků řízení, a je třeba ho uplatnit i při rozhodování soudou o náhradě nákladů řízení. Nemá-li totiž účastník řízení po rozhodnutí soudu procesní nástroj, jak své námítky uplatnit, je nucen vznášet je poprvé až v řízení před Ústavním soudem, které je však ze své povahy zaměřeno na posuzování jiných skutečností, než jsou okolnosti umožňující aplikaci § 150 o. s. ř., a z jiných hledisek, než jsou hlediska podústavního práva [srov. nález sp. zn. III. ÚS 1378/07 ze dne 31. 10. 2007 (N 176/47 SbNU 347), nález sp. zn. IV. ÚS 1391/07 ze dne 5. 6. 2008 (N 102/49 SbNU 515), nález sp. zn. IV. ÚS 215/09 ze dne 3. 3. 2009 (N44/52 SbNU 443), nález sp. zn. II. ÚS 2189/09 ze dne 10. 6. 2010 (N 124/57 SbNU 551) a další].

12. Právnem na kontradiktorní řízení jako součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) se opakovaně zabývá i Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Evropský soud“). Dle jeho rozhodovací praxe není právo na kontradiktorní řízení absolutní a jeho šíře se může lišit v závislosti na zvláštnostech dotčeného řízení, pokud se však ve sporu objeví nečekaný obrat, zvláště při řešení otázky, o níž lze rozhodnout diskrečně, je třeba dbát na to, aby soud nezaložil své rozhodnutí na skutkových nebo právních otázkách, které nebyly během řízení projednány a způsobily takový obrat, že ho nemohl předpokládat ani bdělý účastník. Tuto zásadu Evropský soud vztáhl i na případy sporů v oblasti nákladů. Ty představují druhotý aspekt procesu (ve kterém se rozhoduje o občanských právech a závazcích), což může odůvodnit skutečnost, že soud není povinen umožnit projednání všech skutkových a právních skutečností, jež jsou pro rozhodnutí o nich určující, a může být též omezena možnost účastníků vyjádřit své stanovisko k otázce nákladů, přesto by však neměli být překvapeni nečekaným a nepředvídaným obratem (srov. rozsudek ze dne 5. 9. 2013 ve věci *Čepek proti České republice*, stížnost č. 9815/10, § 44 a násl., dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int/>). V citovaném rozsudku Evropský soud zvážil všechny okolnosti případu a poté konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy s tím, že

stěžovatel měl právo být výslovně vyzván, aby ve vhodném okamžiku vyjádřil své stanovisko ohledně případného použití ustanovení § 150 o. s. ř. (§ 57).

13. Vztáhnuv shora uvedené požadavky na projednávaný případ, Ústavní soud dospěl k závěru, že Obvodní soud pro Prahu 7 nerozhodl o použití § 150 o. s. ř. v souladu s kautelami spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jak byly shora vyloženy. Jak vyplynulo z protokolu o jednání dne 29. 4. 2013, obvodní soud nedal před svým rozhodnutím nijak najevo, že uvažuje o použití možnosti dané ustanovením § 150 o. s. ř. a neumožnil stěžovatelce, aby uplatnila námítky, kterými by mohla postup soudu zvrátit. Povinnost soudu vytvořit stěžovatelce procesní prostor pro uplatnění jejích argumentů pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení byla v projednávaném případě o to naléhavější, neboť bylo rozhodováno v jediném stupni; proti rozsudku nebylo přípustné odvolání (§ 202 odst. 2 o. s. ř.).

14. Další námítky, jež se vztahovaly k samotnému posouzení existence důvodů hodných zvláštního zřetele při aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. či dalších okolností případu, Ústavní soud nezkoumal. Vyhováním ústavní stížnosti se stěžovatelce otevírá procesní prostor, ve kterém jí obvodní soud umožní, aby se před přijetím nového rozhodnutí o náhradě nákladů řízení vyjádřila k uvažované aplikaci § 150 o. s. ř. a uplatnila v tomto směru svoje návrhy a tvrzení, se kterými se soud v odůvodnění svého rozhodnutí vypořádá.

15. Ústavní soud naopak nepřisvědčil tvrzenému porušení práva na právní pomoc v řízení podle čl. 37 odst. 2 Listiny, neboť stěžovatelka byla od zahájení řízení o žalobách pro zmatečnost v řízení a po celou dobu jeho trvání před Obvodním soudem pro Prahu 7 právně zastoupena, právní zástupce, byť v substituci, se účastnil ústního jednání a bylo mu doručováno ústavní stížností napadené rozhodnutí; stěžovatelka tak v tomto směru neutrpěla žádnou újmu. Stejně tak Ústavní soud neshledal porušení práva na rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť ze spisu nevyplývá nic, co by svědčilo o nerovném přístupu soudu k účastníkům řízení, v tomto směru stěžovatelka ostatně žádné relevantní argumenty nepředložila.

16. Složení senátu doznalo změn v souvislosti se změnami v obsazení Ústavního soudu (viz rozvrh práce dostupný na www.usoud.cz).

17. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a v záhlaví citovaný rozsudek v jeho náhradověnákladovém výroku zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 82

K dokazování a odůvodnění rozhodnutí v občanském soudním řízení

V důsledku formalistického postupu soudů, které se nezabývaly základními aspekty spojenými s uplatněním institutu vydržení a otázku kvalifikované držby vedlejších účastníků v dobré víře řádně neposoudily v kontextu všech okolností s přihlédnutím ke všem specifickým konkrétní projednávané věci, došlo k svévolné aplikaci podústavního práva mající za následek porušení práva na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu JUDr. Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců JUDr. Vlasty Formánkové a JUDr. Michaely Židlické – ze dne 7. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 2841/13 ve věci ústavní stížnosti Libuše Horecké, Františka Horeckého a Stanislava Horeckého, zastoupených Mgr. et Mgr. Kamilou Mesiarkinovou, advokátkou, se sídlem Brno, Orlí 36, proti rozsudku Okresního soudu Brno-venkov ze dne 18. 3. 2008 č. j. 11 C 751/98-238, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 8. 12. 2010 č. j. 16 Co 355/2008-264 a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 22 Cdo 2923/2011-375, vydaným ve sporu o vlastnictví pozemku, za účasti Ing. Zdeňka Vašici a Zdeňky Vašicové, zastoupených JUDr. Petrem Schlesingerem, advokátem, se sídlem Bratčice 137, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 8. 12. 2010 č. j. 16 Co 355/2008-264 a rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 22 Cdo 2923/2011-375 došlo k zásahu do ústavního práva stěžovatelů zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 8. 12. 2010 č. j. 16 Co 355/2008-264 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013 č. j. 22 Cdo 2923/2011-375 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelé se, s odvoláním na porušení čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 90 Ústavy a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí.

2. Předmětem řízení u civilních soudů byla žaloba manželů Vašicových (dále jen „žalobci“ či „vedlejší účastníci“), jíž se domáhali určení, že mají ve svém společném jmění pozemek p. č. X1 v k. ú. Moutnice. Své vlastnické právo k uvedenému pozemku odvozovali z odstupní smlouvy uzavřené dne 23. 4. 1974, na jejímž základě odstupitelka převedla na žalobce mj. pozemek p. č. Y1 o výměře 833 m², který byl zvětšen o část pozemku p. č. Y2, vše dříve k. ú. Rozařín, jenž odpovídal pozemku nyní p. č. X1 a p. č. X2 v k. ú. Moutnice.

3. Okresní soud Brno-venkov dospěl k závěru, že žalobci nemohli odstupní smlouvou nabýt vlastnictví k uvedené nemovitosti, neboť odstupní smlouva je v části týkající se přechodu vlastnických práv k části pozemku p. č. Y2 v k. ú. Rozařín nepřesná a neurčitá (nevymezuje část pozemku p. č. Y2, jenž má zvětšovat pozemek p. č. Y1 přesně a určitě s vyznačením polohy části pozemku p. č. Y2 pro obec Moutnice, k. ú. Rozařín tak, jak jej měla odstupitelka převést na žalobce, když u části pozemku není uvedena ani výměra této části pozemku). I když žalobci předmětný pozemek nepřetržitě po dobu deseti let užívali, nemohli být v dobré víře, že jim tento pozemek patří. Vzhledem ke zjištěným rozměrům pozemku části p. č. Y2 v k. ú. Moutnice muselo být žalobcům zřejmé, že obhospodařují pozemek o výměře podstatně vyšší, než jim přísluší z titulu jejich vlastnického práva k nemovitostem, k nimž drželi řádné nabývací tituly.

4. K odvolání žalobců Krajský soud v Brně změnil rozsudek Okresního soudu Brno-venkov tak, že určil, že žalobci mají ve společném jmění pozemek p. č. X1 v k. ú. Moutnice podle označeného geometrického plánu, který je přílohou tohoto rozsudku.

5. V odůvodnění uvedl, že z čl. I odstupní smlouvy vyplývá, že odstupitelka prodala žalobcům kromě jiného pozemek v k. ú. Rozařín p. č. Y1, zahradu (833 m²) zvětšenou o část p. č. Y2. Z citované formulace nelze jednoznačně učinit závěr, zda výměra 833 m² se týkala pouze pozemku p. č. Y1, bez zohlednění části pozemku p. č. Y2, anebo zda tato výměra v sobě zahrnovala jak výměru pozemku p. č. Y1, tak i příslušné části pozemku p. č. Y2, o kterou byl pozemek p. č. Y1 zvětšen.

6. Z výpisu z katastru nemovitostí z LV č. Z1 pro k. ú. Moutnice, ve spojení s tabulkovou částí geometrického plánu č. 600-20135/2007 z 21. 6. 2007 i snímkem katastrálních map, vyplývá, že bývalému pozemku

p. č. Y1 v k. ú. Rozařín odpovídají současné pozemky p. č. X2 o výměře 359 m² v k. ú. Moutnice a sporný pozemek p. č. X1 o výměře 481 m² v k. ú. Moutnice. Součet výměr těchto dvou posléze uvedených pozemků pak činí 840 m², a je tedy jen o 7 m² vyšší, než byla ve smlouvě uvedená výměra u pozemku p. č. Y1 v k. ú. Rozařín, který byl předmětem odstupní smlouvy. Uvedený rozdíl 7 m² ve výměře je velmi nepatrný a porovnání těchto číselných údajů podle odvolacího soudu dává za pravdu správné a důvodné argumentaci žalobců, že pozemek, který odstupní smlouvou nabyli, již (ve smlouvě uvedené výměře 833 m²) v sobě obsahoval část pozemku p. č. Y2.

7. Odvolací soud proto dospěl k závěru, že žalobci uvedenou smlouvou do svého společného jmění předmětný pozemek nabyli. I pokud by výše uvedený názor a úvaha ohledně výměry 833 m² tohoto pozemku nebyla správná, nemělo by to na konečné rozhodnutí žádný vliv. Předmětný pozemek by žalobci vydrželi, neboť odvolací soud je přesvědčen, že žalobci byli po celou dobu se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, a to právě z toho důvodu, že na základě výše uvedeného titulu užívali celý pozemek dříve označený v celé jeho výměře 833 m², resp. 840 m². Rozdíl 7 m² je zcela nepatrný, proto ani v tomto nelze souhlasit se soudem prvního stupně, že by tento rozdíl ve výměře byl okolností zpochybňující dobrou víru žalobců.

8. Nejvyšší soud v odůvodnění rozhodnutí krajskému soudu vytknul, že i když měl odvolací soud pochybnosti o výměře odstupní smlouvou převádného pozemku p. č. Y1 v k. ú. Rozařín, své úvahy nijak nepromítl do své následně aplikační úvahy, ve které zcela absentuje zhodnocení zjištěných skutkových okolností z hlediska jejich případné podřaditelnosti pod § 37 odst. 1 občanského zákoníku. Povinností odvolacího soudu bylo, aby se otázkou (řádně) identifikace převádných pozemků v uvedené odstupní smlouvě – s ohledem na občanský zákoník platný v době uzavření smlouvy – důsledně zabýval a své aplikační závěry též zákonem předepsaným způsobem v odůvodnění písemného vyhotovení svého rozsudku seznatelným způsobem vyloučil.

9. Podle Nejvyššího soudu by však přes uvedenou vadu vydání kasačního rozhodnutí z procesního hlediska nemělo žádný smysl, neboť druhý vyložený právní názor odvolacího soudu o vydržení předmětné části pozemku, nyní v rozsahu odděleném zpracovaným geometrickým plánem, jenž se vztahuje k pozemku p. č. X1 v k. ú. Moutnice, je věcně správný a souladný s judikaturou Ústavního soudu i dovolacího soudu. Odvolací soud správně dovodil, že žalobci byli po celou dobu – se zřetelem ke všem okolnostem – v dobré víře, a to právě z toho důvodu, že na základě výše uvedeného titulu užívali celý pozemek dříve označený jako p. č. Y1 v k. ú. Rozařín, resp. nyní pozemky p. č. X2 a p. č. X1 v k. ú. Moutnice v celkové výměře 833 m², resp. ve výměře 840 m². Okolnost, že část předmětného

pozemku nebyla seznatelným způsobem v odstupní smlouvě označena, nemohla dobrou víru žalobců zpochybnit.

10. Nejvyšší soud s poukazem na náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2576/10 ze dne 11. 5. 2011 (N 87/61 SbNU 345) a jej reflektující judikaturu Nejvyššího soudu dospěl k závěru, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný, a proto dovolání stěžovatelů zamítl.

II.

11. Stěžovatelé v ústavní stížnosti namítají, že základní otázky právní kvalifikace skutkového stavu v dané věci posoudily soudy všech stupňů zcela odlišně. Zatímco soud prvního stupně konstatoval neplatnost předmětné převodní smlouvy a absenci dobré víry jako podmínky pro vydržení předmětných nemovitostí vedlejšími účastníky, soud odvolací konstatoval, že předmětná převodní smlouva je platná a dovodil, že vedlejší účastníci vydrželi předmětné nemovitosti v dobré víře. Dovolací soud posléze situaci opět přehodnotil, když konstatoval, že převodní smlouva platně uzavřena nebyla, nicméně k vydržení nemovitosti držbou v dobré víře na straně vedlejších účastníků došlo.

12. Stěžovatelé konstatují, že základní a stěžejní otázkou pro posouzení oprávněnosti jejich stížnosti je otázka posouzení nepřetržité držby v dobré víře po zákonem požadovanou lhůtu jako nutné podmínky k uplatnění institutu vydržení. Soudy všech stupňů učinily závěry o vydržení či nevydržení vlastnického práva k předmětným nemovitostem, avšak nezabývaly se při tom základními aspekty spojenými s otázkou uplatnění tohoto institutu. Žádný z účastníků řízení – soudů – tak v napadených usneseních nekonstatuje, od kterého okamžiku uvažuje počátek běhu vydržecí lhůty, ke kterému okamžiku k vydržení v předmětné právní věci fakticky došlo, zda v dané věci došlo k přerušení běhu vydržecí lhůty, a zejména pak neposuzuje individuální aspekty daného případu, zejména ve vztahu k dobré víře vedlejších účastníků coby vydržitelů.

13. Stěžovatelé namítají, že již od samého počátku řízení uváděli celou řadu prokazatelných skutečností, kdy jedna každá z těchto skutečností je způsobitelná prokázat, že u vedlejších účastníků nebyl naplněn požadavek kvalifikované držby v dobré víře, který je nezbytnou podmínkou vydržení. Soudy se s těmito tvrzeními stěžovatelů nikterak nevyřadily. Tyto stěžovatelé prokazatelně tvrzené skutečnosti v řízení i v odůvodnění svých rozhodnutí zcela opomněly.

14. V ústavní stížnosti předkládají výčet jimi nabízených tvrzení a důkazů, které soudy nevzaly v úvahu. Vzhledem k tomu, že obsah ústavní stížnosti je účastníkům řízení i Ústavnímu soudu znám, není třeba výčet podrobně rekapitulovat.

15. S ohledem na veškeré shora uvedené skutečnosti, jež byly stěžovateli tvrzeny v rámci soudních jednání, je zřejmé, že v daném případě není u vedlejších účastníků možné uvažovat o tom, že by se mohli domnívat v dobré víře, že jim takovýto právní důvod svědčí. Skutečnost, že část, která by měla připadnout vedlejším účastníkům řízení, nebyla v odstupní smlouvě nijak blíže specifikována, přitom musela být vedlejším účastníkům zřejmá i jako laikům. Pokud by pak vedlejší účastníci ve snaze zjistit skutečný stav věci postupovali při vynaložení běžné opatrnosti, mohli zjistit z katastru nemovitostí, že vlastníkem pozemku jsou a v minulosti vždy byli stěžovatelé.

16. Stěžovatelé dále zdůraznili, že ze sporného pozemku odvádějí daň z nemovitostí. Soud prvního stupně, soud odvolací ani soud dovolací se přitom v tomto kontextu jakkoliv nezajímaly o fakt, zda byla vedlejším účastníkem hrazena za předmětný pozemek daň z nemovitostí a zda tak vůbec vedlejší účastníci sami sebe považovali za vlastníky předmětné nemovitosti. Pakliže by bylo účastníky řízení – soudy zjištěno, že daň z nemovitostí nebyla vedlejšími účastníky vůbec hrazena, bylo by na základě této skutečnosti možno usuzovat na to, že se vedlejší účastníci nechovali tak, jako by jim pozemek fakticky patřil.

17. Dobrou víru vedlejších účastníků řízení tak dovedl pouze Nejvyšší soud, a to toliko ze skutečnosti, že vedlejší účastníci se opakovaně sami za vlastníky označovali ve svých dřívějších podáních soudu v jiné věci (písemné vyjádření k Okresnímu soudu Brno-venkov sp. zn. 5 C 87/93 a odvolání proti rozsudku). Stěžovatelé však mají za to, že ze skutečnosti, že se vedlejší účastníci v minulosti sami označovali ve svých podáních vůči soudu v okamžiku vedení sporu o předmětné nemovitosti za vlastníky, nic nevyovídá o oprávněnosti či neoprávněnosti jejich držby či jejich dobré víře. K tomuto stěžovatelé odkazují na dřívější usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 50/04 ze dne 3. 6. 2004 (U 35/33 SbNU 545).

III.

18. Nejvyšší soud i Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti zcela odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí. Vedlejší účastníci se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřili. V dodatečně zasláném podání uvedli, že obě doplnění ústavní stížnosti byla učiněna po lhůtě stanovené zákonem, jsou proto nezákonná, a tedy nepřijatelná. Není v nich ani věcně uvedeno nic významného a podstatného. V dalším doplnění vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 18. 3. 2014 zaslali kopii přiznání k dani z nemovitostí, které podali příslušnému finančnímu úřadu dne 30. 5. 2011.

19. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovatelům k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci. Nadto

z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelů vyhověl.

IV.

20. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná a je podána včas [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud ani nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

22. Ústavní soud předesílá, jak ustáleně judikuje, že je oprávněn přezkoumat správnost aplikace podústavního práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti civilních soudů za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. Ve svých předchozích rozhodnutích definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Jedná se o případy nesprávného výběru právní normy při konkurenci norem běžného zákonodárství, případy nesprávného výběru interpretační alternativy při konkurenci možných alternativ interpretace normy a případy svévolné aplikace podústavního práva [srov. např. sp. zn. III. ÚS 747/2000 ze dne 16. 1. 2003 (N 7/29 SbNU 47)].

23. Ústavní soud dále konstatoval, že k porušení práva na spravedlivý (řádný) proces může dojít i v důsledku nerespektování požadavků na ústavně souladný proces dokazování a hodnocení důkazů a požadavku na řádné odůvodnění rozhodnutí, jež má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli [srov. např. sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. 6. 1997 (N 85/8 SbNU 287), III. ÚS 103/99 ze dne 3. 2. 2000 (N 17/17 SbNU 121)].

24. V této souvislosti Ústavní soud připomíná svoji ustálenou a dostupnou judikaturu k otázce přezkoumatelnosti a přesvědčivosti rozhodnutí obecných soudů, z níž vyplývá, že právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tomto rámci, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem, se vypořádat se všemi důkazy i s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení, přičemž v opačném případě dochází k ústavněprávnímu deficitu

obdobnému kategorii neústavnosti v podobě tzv. opomenutých důkazů [srov. např. sp. zn. IV. ÚS 570/03 ze dne 30. 6. 2004 (N 91/33 SbNU 377)].

25. Opomenuté důkazy, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud při postupu podle § 132 o. s. ř. (podle zásad volného hodnocení důkazů) nezabýval, totiž téměř vždy založí nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, ale současně též jeho protiústavnost. V řízení před soudem musí být dána jeho účastníkovi možnost vyjádřit se nejen k provedeným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny) a k věci samé, ale také označit (navrhnout) důkazy, jejichž provedení pro zjištění (prokázání) svých tvrzení pokládá za potřebné; tomuto procesnímu právu účastníka odpovídá povinnost soudu nejen o vznesených návrzích (včetně návrhů důkazních) rozhodnout, ale také – pokud jim nevyhoví – ve svém rozhodnutí vyložit proč, z jakých důvodů (zpravidla ve vztahu k hmotně-právním předpisům, které aplikoval, a právním závěrům, k nimž na skutkovém základě věci dospěl) navržené důkazy neprovedl, resp. pro základ svých skutkových zjištění je nepřevzal [srov. např. sp. zn. I. ÚS 113/02 ze dne 4. 9. 2002 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371)].

26. Ústavní soud má za to, že shora uvedeným kritériím napadená rozhodnutí nevyhovují. Jako opodstatněnou shledal argumentaci stěžovatelů, že se soudy jejich námitkami týkajícími se posouzení nepřetržitě držby v dobré víře po zákonem požadovanou lhůtu nezabývaly. Lze tak souhlasit se stěžovateli, že soudy se nezabývaly základními aspekty spojenými s otázkou uplatnění institutu vydržení. Odůvodnění napadených rozhodnutí zcela postrádá úvahu o tom, od kterého okamžiku je uvažován počátek běhu vydržecí lhůty, ke kterému okamžiku k vydržení v předmětné právní věci fakticky došlo, zda v dané věci došlo k přerušení běhu vydržecí lhůty a zda – s ohledem na stěžovateli uváděné námitky – mohli být vedlejší účastníci v dobré víře po celou vydržecí dobu.

27. Krajský soud v odůvodnění rozhodnutí pouze uvedl, že vedlejší účastníci byli v dobré víře se zřetelem ke všem okolnostem, které však nijak nespecifikoval. Dobrou víru v podstatě dovodil pouze ze skutečnosti, že vedlejší účastníci na základě odstupní smlouvy užívali pozemek ve výměře 833 m². Nejvyšší soud právní závěry odvolacího soudu pak zcela formálně převzal.

28. Krajský soud v odůvodnění rozhodnutí přitom nevyločil nesprávnost své úvahy týkající se výměry pozemku nabytého vedlejšími účastníky odstupní smlouvou. Dovolací soud dokonce shledal jako nesprávný právní závěr odvolacího soudu, podle něhož odstupní smlouva není ani v části týkající se pozemku p. č. Y2 v k. ú. Moutnice (ve smyslu § 41 občanského zákoníku) částečně neplatným právním úkonem, neboť ani za využití

interpretačních zásad nelze učinit závěr o určitosti vymezení předmětu převodu, pokud projev vůle účastníků této smlouvy směřoval k části p. č. Y2.

29. Podle Ústavního soudu za této situace nelze bez dalšího dovodit, že vedlejší účastníci byli v dobré víře, pokud jde o nabytí vlastnictví předmětných pozemků na základě odstupní smlouvy. Poukaz Nejvyššího soudu na náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2576/10 není případný. V této věci Ústavní soud dovodil, že bytí byli právní předchůdci stěžovatelů zapsáni v evidenci nemovitostí jako vlastníci předmětných nemovitostí na základě smlouvy, v níž předmětné pozemky uvedeny nebyly, státní orgán, který osvědčil vlastnictví, v nich vyvolal dobrou víru ve správnost této skutečnosti, a tedy došlo k vydržení sporných pozemků. V řízení přitom bylo prokázáno, že v úmyslu smluvních stran bylo učinit předmětem kupní smlouvy i sporné pozemky.

30. V nyní projednávané věci se však vlastnictví předmětného pozemku dovolávali vedlejší účastníci, kteří jako jejich vlastníci v katastru nemovitostí zapsáni nebyli (žalobu na určení podali právě z důvodu, že jako vlastníci sporných pozemků jsou v katastru nemovitostí vedeni stěžovateli). V nynějším řízení nebyla prokázána ani platnost odstupní smlouvy, pokud jde o sporný pozemek, ani úmysl smluvních stran (právních předchůdců účastníků řízení) ohledně rozsahu převáděných pozemků.

31. Nepřípadným shledává Ústavní soud i názor Nejvyššího soudu, podle něhož lze dovodit dobrou víru vedlejších účastníků z toho, že se opakovaně sami za vlastníky označovali ve svých dřívějších podáních soudu v jiné věci vedené u Okresního soudu Brno-venkov pod sp. zn. 5 C 87/93. K vydržení vlastnického práva totiž nestačí samotná dobrá víra; musí jít o dobrou víru se zřetelem ke všem okolnostem (§ 130 odst. 1 občanského zákoníku), tedy o dobrou víru objektivně hodnocenou. O dobrou víru se zřetelem ke všem okolnostem přitom může jít jenom tam, kde držitel při běžné opatrnosti, kterou po něm lze s ohledem na okolnosti případu požadovat, neměl či nemohl mít po celou vydržecí dobu pochybnosti o tom, že mu věc patří.

32. Z uvedených důvodů má Ústavní soud za to, že soudy vůči stěžovatelům postupovaly čistě formalisticky, aniž by otázku kvalifikované držby vedlejších účastníků v dobré víře řádně posoudily v kontextu všech okolností a s přihlédnutím ke všem specifikům konkrétní projednávané věci. Nezbyvá proto než závěry krajského soudu a Nejvyššího soudu hodnotit jako závěry, jež jsou výsledkem svévolné aplikace podústavního práva.

33. Aniž by Ústavní soud činil z uvedeného jakékoli závěry – neboť mu to ani s ohledem na jeho postavení soudního orgánu ochrany ústavnosti nepřísluší – je nucen konstatovat, že v projednávané věci došlo v souvislosti s dokazováním a hodnocením důkazů k porušení principů hlavy páté Listiny, jež se promítají do ustanovení občanského soudního řádu upravu-

jících proces dokazování. Porušení práva na spravedlivý (řádný) proces je nutné dovodit i z toho, že odůvodnění napadených rozhodnutí nespĺňuje požadavky kladené na řádné odůvodnění rozhodnutí zakotvené v ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř., které má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost činnosti soudních orgánů a zamezit potenciální libovůli rozhodování.

34. Ústavní soud pro úplnost uvádí, že s ohledem na princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti civilních soudů a skutečnost, že soud prvního stupně žalobu zamítl a v řízení bude nadále pokračováno, nepřistoupil ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně.

35. Vzhledem k tomu, že shora popsaným postupem došlo k porušení práva stěžovatelů na spravedlivý (řádný) proces, Ústavní soud ve výroku uvedená rozhodnutí krajského soudu a Nejvyššího soudu zrušil podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost proti rozhodnutí okresního soudu odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 83

K podmínkám vydání rozsudku pro zmeškání

K vydání rozsudku pro zmeškání nelze přistoupit ryze mechanicky, pouze na základě skutečnosti, že se žalovaný nedostavil k nařízenému jednání, nýbrž je třeba zohlednit celkovou procesní aktivitu žalovaného. Za situace, kdy bylo z odůvodnění odporu stěžovatelky zřejmé, že stěžovatelka má zájem na soudním řízení participovat a uplatněnému nároku oponovat, je nutno vydání rozsudku pro zmeškání hodnotit jako výraz přepjatého formalismu, zakládající porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 7. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 2921/13 ve věci ústavní stížnosti FLOHMARKT, s. r. o., se sídlem Budějovická 615/47, Praha 4, zastoupené JUDr. Vladimírem Řičícou, advokátem, se sídlem Voráčovská 14, Praha 4, proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 69 Co 102/2013-84 ze dne 16. 7. 2013 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 30 EC 674/2011-26 ze dne 19. 9. 2012, jenž byl vydán jako rozsudek pro zmeškání.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze č. j. 69 Co 102/2013-84 ze dne 16. 7. 2013 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 30 EC 674/2011-26 ze dne 19. 9. 2012 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 24. 9. 2013 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 30 EC 674/2011, který si Ústavní soud za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal, bylo zjištěno, že stěžovatelce byla elektronickým platebním rozkazem č. j. 30 EC 674/2011-10 ze dne 30. 3. 2012 uložena povinnost zaplatit žalobkyni Jacht servis, s. r. o., (dále jen „vedlejší účastnice“) částku 45 228,44 Kč s příslušenstvím. Předmětná částka představovala plnění z titulu smlouvy o dílo týkající se servisu lodi MONTE CARLO 32. Stěžovatelka podala proti elektronickému platebnímu rozkazu odpor s odůvodněním, že vedlejší účastnice pro ni sice v minulosti prováděla servis lodi, nicméně konkrétní fakturované služby, jejichž uhrazení se žalobou domáhá, si stěžovatelka neobjednala. Pokud byly nějaké práce skutečně provedeny, stalo se tak z vlastní iniciativy vedlejší účastnice a bez existence příslušné dohody.

3. Obvodní soud ve věci nařídil jednání na 19. 9. 2012. Přestože bylo předvolání k jednání řádně doručeno do datové schránky právního zástupce stěžovatelky, ani on ani stěžovatelka se k jednání nedostavili, a to tudíž proběhlo pouze za přítomnosti vedlejší účastnice. Obvodní soud v důsledku této skutečnosti rozhodl rozsudkem pro zmeškání č. j. 30 EC 674/2011-26 ze dne 19. 9. 2012 v neprospěch stěžovatelky a zavázal ji k úhradě žalované částky. Stěžovatelka podala proti tomuto rozhodnutí jednak návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání dle § 153b odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a jednak odvolání. Návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání zamítl okresní soud usnesením č. j. 30 EC 674/2011-36 ze dne 10. 10. 2012 a jeho rozhodnutí následně potvrdil Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) usnesením č. j. 69 Co 560/2012-55 ze dne 3. 1. 2012. O odvolání stěžovatelky proti rozsudku pro zmeškání rozhodl městský soud rozsudkem č. j. 69 Co 102/2013-84 ze dne 16. 7. 2013 tak, že rozhodnutí obvodního soudu potvrdil, neboť shledal, že zákonné podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání byly splněny.

4. Stěžovatelka napadla posledně uvedené rozhodnutí městského soudu a jemu předcházející rozsudek pro zmeškání ústavní stížností, v níž namítala, že bylo porušeno její ústavně zaručené právo na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Neoprávněný zásah do svých ústavně zaručených práv spatřovala stěžovatelka v tom, že obecné soudy posoudily důvod neúčasti na jednání a podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání zcela formalisticky, a znemožnily jí tak uplatnit svou obranu proti žalobě. V této souvislosti stěžovatelka uvedla, že vydání rozsudku pro zmeškání nebylo v jejím případě namístě, neboť ke zmeškání jednání došlo z omluvitelných důvodů technického charakteru (výpadek serveru), které stěžovatelka ani její právní zástupce nemohli žádným způsobem ovlivnit. Nadto ze skutečnosti, že stěžovatelka podala proti elektronickému platebnímu rozkazu

včasný odpor, jakož i z obsahu tohoto odporu jednoznačně vyplývalo, že má zájem aktivně se řízení účastnit a prokázat nedůvodnost tvrzeného nároku. Stěžovatelka dále na podporu své argumentace odkázala na nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 63/05 ze dne 23. 8. 2005 (N 163/38 SbNU 301) a I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011 (N 118/61 SbNU 717) a navrhla, aby Ústavní soud rozhodl, jak výše uvedeno, tzn. aby napadená rozhodnutí svým nálezem zrušil.

II.

5. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala veškeré formální i obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k přezkumu napadených rozhodnutí. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

6. Městský soud ve svém vyjádření v první řadě odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Dále dodal, že údajné technické potíže při doručování předvolání jsou čistě záležitostí stěžovatelky a jejího advokáta, který nepostupoval s odbornou péčí, a tím se sám zbavil možnosti bránit se při nařízeném soudním jednání. Zaviněné zmeškání jednání nemůže jít k tíži vedlejší účastnice, která si své procesní povinnosti plnila, neboť by tím byla porušena zásada rovnosti účastníků řízení. Kromě toho městský soud uvedl, že tato námitka stěžovatelky již byla předmětem řízení o návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání, který byl zamítnut. Proto městský soud navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

7. Obvodní soud k věci uvedl, že rozsudek č. j. 30 EC 674/2011-26 ze dne 19. 9. 2012 byl vydán po splnění všech zákonných předpokladů. Obvodní soud nemohl přihlídnout k tomu, jakým způsobem funguje interní komunikace v rámci advokátní kanceláře právního zástupce stěžovatelky, který si měl navíc ověřit doručenou korespondenci poté, co byla závada odstraněna. Vedlejší účastnice ve svém návrhu dostatečně tvrdila všechny skutkové okolnosti případu, které umožňovaly přiznat jí žalované plnění. Proto mohl být rozsudek pro zmeškání vydán a práva stěžovatelky v dané věci porušena nebyla.

8. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti nevyjádřila.

9. Stěžovatelka reagovala na vyjádření účastníků replikou, v níž uvedla, že o poruše příjmu elektronické pošty se její právní zástupce dozvěděl až poté, co mu byl doručen rozsudek pro zmeškání, a začal pátrat po příčinách nedoručení předvolání u správce serveru. Námitce obvodního soudu, že si mohl korespondenci ještě před jednáním ověřit, proto nelze přisvědčit. Dále se stěžovatelka neztotožnila ani s názorem obvodního soudu, že soud nemůže přihlížet k tomu, jakým způsobem probíhá interní komunikace v advokátní kanceláři jejího právního zástupce. Naopak, dle názoru stěžovatelky k této skutečnosti soud přihlížet může, neboť i to může být

okolnost, která omlouvá zmeškání jednání. Stěžovatelka vyjádřila nesouhlas s tvrzením městského soudu, že technická závada při doručování předvolání byla pouze údajná, neboť ji doložila potvrzením IT společnosti spravující server, přičemž toto potvrzení je součástí spisu. Stěžovatelka taktéž oponovala tvrzení, že by její ústavní stížnost měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, neboť v ní nenapadá rozhodnutí vztahující se k jejímu návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání. Dle stěžovatelky bylo posledním procesním prostředkem, který zákon poskytoval k ochraně jejích práv, odvolání proti rozsudku pro zmeškání. Proto svou ústavní stížností napadá rozhodnutí o tomto posledním procesním prostředku a současně i rozhodnutí, které mu předcházelo, tedy samotný rozsudek pro zmeškání.

III.

10. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

11. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí z pohledu tvrzeného porušení ústavně zaručených práv a shledal, že předmětná ústavní stížnost je důvodná.

12. Ústavní soud se podmínkami vydání rozsudku pro zmeškání ve své judikatuře opakovaně zabýval [srov. např. náleze sp. zn. III. ÚS 428/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 53/36 SbNU 563), náleze sp. zn. IV. ÚS 63/05 ze dne 23. 8. 2005 (N 163/38 SbNU 301) a náleze sp. zn. IV. ÚS 2785/07 ze dne 15. 1. 2009 (N 10/52 SbNU 103)]. V nálezu sp. zn. I. ÚS 329/08 ze dne 20. 6. 2011 (N 118/61 SbNU 717), jehož závěry převzal Ústavní soud rovněž v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 49/10 ze dne 28. 1. 2014 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.), se uvádí, že: „Soudy jsou čl. 90 Ústavy České republiky povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. To platí obecně pro kterýkoliv druh soudního řízení, tedy i pro soudnictví civilní. V souladu s vymezením civilní soudní pravomoci lze z citovaného článku Ústavy dovodit, že účelem civilního řízení soudního je poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým subjektivním soukromým právům ... O ochraně lze v pravém slova smyslu hovořit pouze tehdy, pokud civilní proces umožňuje prosadit skutečně existující, a nikoliv fiktivní subjektivní soukromá práva a povinnosti. V rozsahu, v jakém se civilní právo procesní od tohoto cíle vzdaluje, je popírána nejen ochranná funkce civilního práva procesního, ale též smysl soukromoprávní regulace; v konečném důsledku je potom významně narušena právní jistota. Jinak

řečeno, civilní právo procesní je účinné jenom v té míře, v níž je způsobilé poskytnout ochranu skutečným subjektivním hmotným právům.

13. Uvedený požadavek je obecný, a lze jej proto vztáhnout i na všechny instituty sloužící k urychlování civilního řízení soudního, a to včetně rozsudků, jež reagují na zmeškání účastníka. Funkcí kontumačního rozsudku není jakkoliv urychlit řízení, ale urychlit řízení za pomoci uplatnění skutkové domněnky nepříznivé tomu, vůči němuž je rozsudek pro zmeškání vyneseno. Kontumační rozsudky se zakládají na tom, že procesní strana v řízení nehájí svá práva, přestože k tomu měla možnost (např. Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P. Zivilprozessrecht. 16. vydání. München : C. H. Beck, 2004, s. 704) a navzdory tomu, že jde o kontradiktorní spor ovládaný projednací zásadou, v němž má strana sama ve svém vlastním zájmu přispět k objasnění skutkového stavu, jsou-li tvrzení protistrany nepravdivá, neúplná či se jinak odchyľují od skutečnosti. Rozsudek pro zmeškání z tohoto pohledu, jak konstatuje prof. Macur (Macur, J. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o. s. ř. Bulletin advokacie, 2002, č. 2, s. 32), „není založen na nějakých »fikcích« či na pouhém úsilí o ukončení jednání za každou cenu, ale opírá se o dlouhodobě osvědčenou skutkovou domněnku, podle níž je vysoce pravděpodobné, že strana, která žádným způsobem tvrzení druhé procesní strany nepochybnuje, ač má k tomu všechny možnosti, nečiní žádná skutková tvrzení ani důkazní návrhy a k nařízenému prvnímu ústnímu soudnímu jednání se nedostaví, nemá ve skutečnosti žádné argumenty ani důkazy proti správnosti skutkových tvrzení druhé procesní strany“.

14. Z výše uvedeného vyplývá, že soud je povinen vzít při rozhodování o případném vydání rozsudku pro zmeškání v úvahu nejen fakt nedostavení se k jednání, nýbrž celkovou procesní aktivitu žalovaného, tedy zda se vyjádřil k podané žalobě, zda navrhl důkazy ke své obraně a podobně. K vydání rozsudku pro zmeškání by soud měl přistupovat uvážlivě a volit tento institut zejména v případech, v nichž nezáměr na straně žalovaného je zřejmý, kdy je žalovaný skutečně nečinný a odmítá se aktivně podílet na soudním procesu či úmyslně soudní řízení protahuje. V případech, kdy jinak aktivní účastník neúmyslně pro svůj omyl zmešká první jednání soudu, ale je zřetelný jeho zájem účastnit se soudního řízení a bránit se, není vydání rozsudku pro zmeškání namístě [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2656/12 ze dne 7. 5. 2013 (N 78/69 SbNU 321)].

15. Jak patrně, obecné soudy tyto principy v případě stěžovatelky nerespektovaly a k vydání rozsudku pro zmeškání přistoupily ryze mechanicky, pouze na základě skutečnosti, že se stěžovatelka nedostavila k nařízenému jednání. Předchozí procesní aktivitě stěžovatelky nepřikládaly žádnou relevanci, přestože z odůvodnění odporu bylo zřejmé, že stěžovatelka má zájem na soudním řízení participovat a uplatněnému nároku oponovat.

16. Postup obecných soudů v nyní projednávané věci byl výrazem pře-
pjatého formalismu, majícím povahu neoprávněného zásahu do ústavně
zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38
odst. 2 Listiny, jakož i práva na projednání věci v přítomnosti účastníka tak,
aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Ústavní soud proto
rozsudek městského soudu č. j. 69 Co 102/2013-84 ze dne 16. 7. 2013 a roz-
sudek obvodního soudu č. j. 30 EC 674/2011-26 ze dne 19. 9. 2012 zrušil dle
§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 84

K náhradě nákladů exekuce v případě dobrovolného plnění povinného před vynuceným provedením exekuce

Pokud exekutor a soud nevezali při stanovení odměny exekutora v úvahu skutečnost, že stěžovatelka, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku v plné výši bez přímé účasti exekutora dobrovolně oprávněnému uhradila, došlo k porušení nejen ústavně zaručené základního práva stěžovatelky na ochranu majetku, ale také jejího práva na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a v důsledku toho i čl. 89 odst. 2 Ústavy, neboť nebyla respektována závazná judikatura Ústavního soudu.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 7. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 3523/13 ve věci ústavní stížnosti Elišky Štorkánové, zastoupené Mgr. et Mgr. Alenou Vlachovou, advokátkou, se sídlem Praha 1, Husova 242/9, proti příkazu k úhradě nákladů exekuce vydanému soudním exekutorem JUDr. Jurajem Podkonickým, Ph.D., č. j. 067 EX 229699/11-69 dne 18. 7. 2013 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 46 EXE 1068/2011-149 ze dne 27. 9. 2013, kterým nebylo vyhověno stěžovatelčiným námitkám proti uvedenému příkazu soudního exekutora, a ve věci návrhu, aby byla soudu a soudnímu exekutorovi uložena povinnost k náhradě nákladů stěžovatelky.

Výrok

I. Příkazem k úhradě nákladů exekuce vydaným soudním exekutorem JUDr. Jurajem Podkonickým, Ph.D., č. j. 067 EX 229699/11-69 dne 18. 7. 2013 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 46 EXE 1068/2011-149 ze dne 27. 9. 2013 byla porušena základní práva stěžovatelky garantovaná čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

III. Návrh na náhradu nákladů řízení se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka se, s odvoláním na porušení čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 4 Ústavy, domáhá zrušení v záhlaví uvedeného příkazu k úhradě nákladů exekuce (dále též jen „příkaz“), vydaného v řízení o exekuci na majetek stěžovatelky nařízené usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 46 EXE 1068/2011 ze dne 21. 9. 2011, a rovněž uvedeného usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2, kterým nebylo vyhověno jejím námitkám proti příkazu a rozhodnutí bylo potvrzeno. Dále požaduje, aby soudu a soudnímu exekutorovi bylo podle ustanovení § 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) uloženo společně a nerozdílně nahradit stěžovatelce její náklady řízení před Ústavním soudem ve výši 8 228 Kč.

2. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že ve svých námitkách, jakož i v dalších písemných podáních činěných vůči exekutorovi a soudu uváděla, že celá pohledávka oprávněného, pro jejíž vymožení byla exekuce nařízena (jistina a náklady nalézacího řízení), byla stěžovatelkou jakožto povinnou zaplacená již dne 4. 7. 2012, tedy ještě předtím, než bylo vůbec stěžovatelce doručeno usnesení o nařízení exekuce. Až poté, kdy předmětná pohledávka zanikla a stěžovatelka navrhla zastavení řízení, jí bylo (prostřednictvím její právní zástupkyně) dne 16. 7. 2012 doručeno usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 o nařízení exekuce č. j. 46 EXE 1068/2011 ze dne 21. 9. 2011.

3. K částečnému zastavení exekuce v rozsahu zaplacené pohledávky došlo usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 46 EXE 1068/2011-99 ze dne 4. 1. 2013. Ohledně nákladů exekuce a nákladů oprávněného v exekučním řízení soud exekuci nezastavil ani o těchto nákladech nerozhodl.

4. Dne 18. 7. 2013, tedy více než rok poté, co stěžovatelka vymáhanou pohledávku uhradila, vydal exekutor příkaz, ve kterém vyčísлил náklady exekuce, tj. odměna exekutora 3 000 Kč; hotové výdaje 3 500 Kč; náhrada podle vyhlášky 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů, (doručení písemností) 100 Kč; DPH 1 386 Kč; náklady právního zastoupení oprávněného v exekučním řízení podle § 7, § 11 odst. 2 písm. e) a § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, 2 541 Kč. Celkem tedy exekutor stanovil náklady exekuce a náklady oprávněného na 10 527 Kč.

5. Podle stěžovatelky je naprosto zřejmé, že v daném případě exekutor vůbec neprováděl exekuci ani žádné kroky směřující k vymození pohledávky oprávněného, neboť stěžovatelka celou pohledávku oprávněnému uhradila mimo rámec exekuce ještě předtím, než jí bylo doručeno usnesení o nařízení exekuce.

6. Pokud jde o náklady oprávněného v exekučním řízení, je v této části příkaz naprosto nepřezkoumatelný, neboť z jeho odůvodnění není vůbec zřejmé, jakým způsobem exekutor dospěl ke stanovení částky 2 541 Kč. Náklady právního zastoupení oprávněného, pokud vůbec vznikly, nelze ani považovat za náklady účelně vynaložené k vymáhání nároku, neboť oprávněný je velkou organizací s vlastním právním oddělením, vlastněnou veřejnoprávním subjektem a financovanou z veřejných zdrojů. Nadto se jedná o typický formulářový návrh, kdy je vzhledem k principu proporcionality mezi výší vymáhané částky a náhradou nákladů spravedlivé určit výši odměny za zastupování oprávněného advokátem maximálně jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny, tedy ve výši 808 Kč [nález sp. zn. I. ÚS 3923/11 ze dne 29. 3. 2012 (N 68/64 SbNU 767)]. Hotové výdaje oprávněnému ani jeho právnímu zástupci žádné nevznikly, resp. v příkazu nejsou hotové výdaje nijak specifikovány.

7. Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 2 je podle stěžovatelky nepřezkoumatelné, neboť soud se s jejími argumenty vůbec nijak nevypořádal a prakticky je ignoroval. Stejně tak ani nijak neodůvodnil, proč se odchýlil od konstantní judikatury Ústavního soudu. Z odůvodnění rozhodnutí je zřejmé, že soud považuje příkaz k úhradě nákladů exekuce jen za jakési formální vyčíslení nákladů, jejichž podstatou a opodstatněností není třeba se nijak blíže zabývat. Stěžovatelka v ústavní stížnosti poukazuje na judikaturu Ústavního soudu vážící se k obdobným věcem.

II.

8. Obvodní soud pro Prahu 2 ve vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 18. 2. 2014 zcela odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

9. Soudní exekutor ve vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 13. 2. 2014 zejména uvedl, že povinná sice pohledávku částečně uhradila ještě před doručením usnesení o nařízení exekuce, avšak hradila pod tíhou exekučního řízení, které proti ní již bylo zahájeno a o němž věděla (podala návrh na odklad exekuce, návrh na zastavení exekuce a návrh na sloučení exekučních řízení; dne 8. 6. 2012 nahlížel do exekučního spisu zmocněnc povinné). Stěžovatelka tak jednala účelově, když pohledávku uhradila před doručením usnesení o nařízení exekuce, a touto cestou se snaží vyhnout hrazení nákladů soudního exekutora, včetně jeho odměny, na které má nárok.

10. Dopravní podnik hl. m. Prahy, akciová společnost, dne 11. 2. 2014 Ústavnímu soudu sdělila, že se vzdává svého postavení podle § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud s ní proto dále jako s vedlejším účastníkem řízení nejednal.

11. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření stěžovatelce k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

III.

12. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

IV.

14. Z obsahu připojeného spisu Ústavní soud ověřil, že Obvodní soud pro Prahu 2 usnesením ze dne 21. 9. 2011 č. j. 46 EXE 1068/2011-9a nařídil na majetek povinné exekuci podle vykonatelného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 9. 3. 2006 sp. zn. 26 C 31/2006 k uspokojení pohledávky oprávněného ve výši 808 Kč, jakož i pro náklady předcházejícího řízení ve výši 4 437,75 Kč, pro náklady této exekuce a náklady oprávněného, které budou v průběhu řízení stanoveny. Dne 6. 6. 2012 podala právní zástupkyně povinné návrh na odklad exekuce, návrh na zastavení exekuce a návrh na sloučení exekučních řízení. V návrhu mj. uvedla, že o existenci exekučního titulu se poprvé dozvěděla až dne 5. 6. 2012 z vlastní iniciativy s tím, že exekuční titul jí nebyl nikdy doručen. Dne 4. 7. 2012 stěžovatelka uhradila částku 5 245 Kč. Dne 16. 7. 2012 bylo stěžovatelce doručeno usnesení o nařízení exekuce spolu s výzvou k dobrovolnému plnění a spolu s usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 19. 6. 2012, kterým nebylo vyhověno návrhu stěžovatelky na odklad exekuce. Usnesením ze dne 4. 1. 2013 byla exekuce co do částky 5 245 Kč zastavena. Dne 18. 7. 2013 vydal exekutor příkaz, ve kterém vyčíslil náklady exekuce, jak je shora

uvedeno. Námitkám stěžovatelky nebylo ústavní stížností napadeným usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 vyhověno. V odůvodnění soud uvedl, že námitky stěžovatelky ohledně plnění ještě před doručením usnesení o nařízení exekuce, jakož i námitky ohledně formulářového charakteru návrhu nemají na správnost příkazu k úhradě nákladů exekuce žádný vliv, právě s ohledem na jeho charakter, když příkaz k úhradě nákladů exekuce slouží jen k vyčíslení nákladů, které je povinen nahradit povinný a exekutor je v probíhající exekuci vymůže. Podle názoru soudu byly náklady exekuce soudním exekutorem správně vyčísleny s odkazem na příslušná ustanovení právních předpisů.

V.

15. Ústavní soud předesílá, že jako soudní orgán ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví ani soudem nadřízeným soudům ve věcech civilních, trestních a správních, je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že nesprávná aplikace podústavního práva těmito soudy zpravidla nemá za následek porušení základních práv a svobod; to může nastat až v případě, že dojde k porušení některé z norem tohoto práva v důsledku svévole anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.

16. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozím odstavci, byly splněny.

17. Rozhodováním o úhradě nákladů exekuce v případě dobrovolného plnění povinným a jeho reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý (řádný) proces a ochrany vlastnického práva se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi zabývá opakovaně. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.) Ústavní soud zformuloval základní zásady odměňování exekutorů. Podle Ústavního soudu by ústavně konformní úprava odměn exekutora neměla vycházet z přímé závislosti odměny na výši vymoženého plnění, ale odrážet složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce.

18. Ústavní soud již v celé řadě svých rozhodnutí konstatoval, že v situaci, kdy povinný splní svoji povinnost dobrovolně mimo rámec exekučního řízení, tj. ještě předtím, než se sám o exekuci dozví na základě doručení usnesení o nařízení exekuce, již nemohl soudní exekutor vymoci nic, a tudíž základem pro určení jeho odměny je částka nulová. Na to pak navazuje nutnost vyčíslit náhradu hotových výdajů nikoliv paušální částkou, ale pouze na základě prokazatelných výdajů, které vznikly soudnímu exekutorovi

do okamžiku, než bylo stěžovatelem dlužné plnění uhrazeno. Přestože bylo exekuční řízení zahájeno dnem, kdy exekuční návrh došel exekutorovi, bylo teprve ve svých počátcích a nedospělo do fáze, ve které již byla vykonána řada úkonů, v souvislosti s kterými exekutorovi vznikly hotové výdaje v takové výši, že by přiznání paušální náhrady hotových výdajů bylo případné a spravedlivé [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 1540/08 ze dne 29. 7. 2009 (N 171/54 SbNU 175), II. ÚS 1061/10 ze dne 17. 8. 2010 (N 164/58 SbNU 409), I. ÚS 2930/09 ze dne 21. 1. 2010 (N 13/56 SbNU 125), II. ÚS 3726/11 ze dne 19. 1. 2012 (N 18/64 SbNU 179), II. ÚS 3218/10 ze dne 14. 2. 2012 (N 31/64 SbNU 333), III. ÚS 3168/08 ze dne 18. 3. 2010 (N 58/56 SbNU 623), II. ÚS 3335/11 ze dne 23. 8. 2012 (N 143/66 SbNU 183), IV. ÚS 3465/12 ze dne 1. 2. 2013 (N 27/68 SbNU 313), I. ÚS 2469/12 ze dne 10. 12. 2013 (N 214/71 SbNU 511), II. ÚS 2348/12 ze dne 8. 8. 2013 (N 143/70 SbNU 341) a další – všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>].

19. Citované závěry dopadají na danou věc, neboť stěžovatelka svůj dluh zaplatila bezprostředně poté, co se dověděla o existenci exekučních titulů a o tom, že je proti ní vedeno exekuční řízení, a to ještě před doručením rozhodnutí o nařízení exekuce. Skutečnost, že dlužnou částku včetně nákladů nalézacího řízení uhradila, přitom okamžitě oznámila soudu i soudnímu exekutorovi. Lze tedy i v tomto případě konstatovat, že stěžovatelka plnila dobrovolně mimo rámec exekuce. Za absurdní je nutné považovat tvrzení soudního exekutora, který v okolnosti, že stěžovatelka plnila oprávněnému ihned, jakmile se o své povinnosti dověděla, spatřuje účelové jednání povinné učiněné ve snaze se vyhnout povinnosti platit náklady exekuce. Smyslem exekučního řízení je vymoci, a to pokud možno v co nejkratší době, dlužné plnění ve prospěch oprávněného, nikoliv vést exekuci tak, aby soudnímu exekutorovi vznikl nárok na vyšší náhradu exekučních nákladů.

20. Ústavní soud ve vztahu k jakémukoliv rozhodování o nákladech zdůrazňuje, že nesmí být formálně mechanické, ale musí zohledňovat konkrétní okolnosti daného případu. Ve věcech nákladů exekuce je nutné klást důraz na souvislost mezi skutečnou exekuční činností soudního exekutora a vymožením pohledávky, a to při zohlednění aktivity povinného, která není bezprostředně vynucena kroky dotýkajícími se konkrétně majetkové podstaty povinného.

21. Napadená rozhodnutí však těmto požadavkům nedostála. V dané věci je nesporné, že soudní exekutor doručil stěžovatelce příkaz k úhradě nákladů exekuce a výzvu k dobrovolnému splnění až poté, co stěžovatelka dlužnou částku oprávněnému uhradila. Okolnost, že se o exekučním řízení „neformálně“ dozvěděla již před doručením exekučního příkazu, což vedlo k zaplacení dlužné částky, a mimo zaplacení požadované částky učinila rovněž patřičné kroky k tomu, aby v exekuci nebylo pokračováno

(návrh na odklad exekuce a zastavení exekuce), není v daném případě bez dalšího způsobilá založit právo soudního exekutora na úhradu jím požadovaných nákladů exekuce.

22. Pokud tedy exekutor a Obvodní soud pro Prahu 2 nevzali při stanovení odměny exekutora v úvahu skutečnost, že stěžovatelka, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku v plné výši bez přímé účasti exekutora dobrovolně oprávněně uhradila, došlo nejen k porušení ústavně zaručeného základního práva stěžovatelky na ochranu vlastnického práva (čl. 11 odst. 1 Listiny), ale také jejího práva na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Orgány veřejné moci porušily také čl. 89 odst. 2 Ústavy, neboť nerespektovaly závaznou judikaturu Ústavního soudu [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 252/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 16/36 SbNU 173), IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465)].

23. V novém rozhodnutí bude muset soudní exekutor, případně soud, vzít výše uvedené principy vyplývající z judikatury Ústavního soudu v potaz a při vypočítávání odměny zohlednit, že stěžovatelka plnila dobrovolně. Rovněž bude třeba se zabývat prokázáním nákladů oprávněného, neboť i v tomto ohledu je rozhodnutí soudního exekutora nepřesvědčivé a řádně nezdůvodněné.

24. Návrhu na přiznání náhrady nákladů řízení Ústavní soud nevyhověl, neboť přiznání náhrady nákladů v řízení před Ústavním soudem je rozhodnutím spíše výjimečným, přicházejícím v úvahu pouze tehdy, odůvodňují-li to zejména okolnosti případu, přičemž úspěch ve sporu jediným kritériem pro přiznání náhrad nákladů řízení není. Naplnění jiných předpokladů pro opačné rozhodnutí v projednávané věci Ústavní soud neshledal, a proto návrh na přiznání náhrady nákladů řízení odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

25. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal porušení práva na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a zásah do vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny, a proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) a podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 85

**K dokazování v trestním řízení
K trestné činnosti nelegální výroby alkoholických nápojů**

Ani rigorózní interpretace doktríny „ovoce z otráveného stromu“ (*fruits of poisonous tree doctrine*) nevede k závěru, že jakékoli pochybení při opatřování důkazu automaticky způsobuje nepoužitelnost důkazu. Vždy je třeba mj. konkrétně posuzovat, jak intenzivní bylo dané pochybení a zda vůbec bylo způsobilé proces provádění důkazu ovlivnit.

Skutečnost, že stěžovatel ani jeho obhájce nebyli přítomni při výpovědi spoluobviněného, získané při příležitosti jeho vzetí do vazby, a nemohli klást vyslychanému otázky, má nutně vliv na hodnocení důkazní síly takové výpovědi. Nebrání však použití takové výpovědi jako důkazu za situace, kdy výslech spoluobviněného prováděl soudce za účasti obhájce spoluobviněného, přičemž stěžovatel v dalším průběhu řízení měl možnost se s touto výpovědí alespoň dodatečně seznámit nahlédnutím do spisu a byl rovněž přítomen při jejím přečtení v hlavním líčení, takže měl příležitost se k jejímu obsahu vyjádřit. Pro posouzení dodržení podmínek spravedlivého procesu však je podstatné především to, že výpověď spoluobviněného není jediným důkazem, o němž se odsuzující rozsudek opírá.

Pokud ze všech okolností případu, seznatelných z příkazu k prohlídce nebo z trestního spisu, přesvědčivě vyplývá, že podmínky neodkladnosti úkonu byly skutečně dány, potom pouhý nedostatek podrobného písemného zdůvodnění neodkladnosti úkonu v příkazu k prohlídce, byť je namísto jej hodnotit negativně, nemusí být nutně posuzován jako ústavněprávní pochybení, vedoucí k nepoužitelnosti důkazu.

Nikoliv každé prodlení v řízení lze přičítat k tíži orgánů činných v trestním řízení a potažmo státu. Délka řízení je podmíněna též objektivně charakterem projednávané věci a musí být posuzována ve světle konkrétních okolností případu, s přihlédnutím ke složitosti věci, chování stěžovatele a chování příslušných orgánů. V případě trestního řízení může mít význam pro posouzení přiměřenosti jeho délky např. počet spoluobviněných, teritoriální a časový rozsah trestné činnosti, složitost dokazování.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kúrky a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 7. května 2014 sp. zn. III. ÚS 587/14 ve věci ústavní stížnosti M. P., t. č.

ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Vinařice, právně zastoupeného Mgr. Pavlem Kužilkem, advokátem, se sídlem AK v Přerově, Blahoslava 72/4, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 29. 9. 2011 sp. zn. 7 T 73/2008, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 9. 2012 sp. zn. 3 To 15/2012, jimiž byl stěžovatel uznán vinným zločinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2013 č. j. 5 Tdo 297/2013-120, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Krajského soudu v Praze, Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a za účasti Nejvyššího státního zastupitelství, Vrchního státního zastupitelství v Praze a Krajského státního zastupitelství v Praze jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, vydaných v jeho trestní věci, jimiž mělo dojít k porušení jeho základních práv a svobod, zaručených čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 1, čl. 38 odst. 1 a 2, čl. 40 odst. 2, 3 a 4, čl. 2 odst. 2, čl. 8 odst. 2, čl. 12 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1, čl. 6 odst. 3 písm. d) a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3 a čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 14 odst. 3 písm. g) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

II.

2. Z odůvodnění ústavní stížnosti a z obsahu rozhodnutí obecných soudů napadených ústavní stížností se zjišťuje:

3. Stěžovatel byl v záhlaví označeným rozsudkem Krajského soudu v Praze odsouzen pro spáchání zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 trestního zákoníku a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání šesti let ve věznici s ostrahou a peněžitý trest v počtu 500 denních sazeb ve výši 1 000 Kč se stanovením náhradního trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců. Spolu s ním bylo odsouzeno dalších šest spoluobviněných.

4. Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 9. 2012 podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. řádu zrušil napadený rozsudek soudu prvního stupně a podle § 259 odst. 1 tr. řádu znovu rozhodl tak, že stěžovatele uznal vinným trestným činem právně kvalifikovaným stejně jako v prvoinstančním rozsudku. Vrchní soud toliko pozměnil právní větu v enunciatu rozsudku tak, že formulaci „tedy ... ve větším rozsahu zkrátí daň, tento čin spáchali nejméně se dvěma osobami a tímto činem způsobili škodu velkého rozsahu“ nahradil formulací „tedy ... zkrátí daň ve velkém rozsahu a tento čin spáchali nejméně se dvěma osobami“. Odvolací soud uložil stěžovateli stejné tresty jako soud prvního stupně, avšak zmírnil způsob výkonu trestu odnětí svobody tak, že odsouzeného zařadil do věznice s dozorem.

5. Stěžovatel podal v dané trestní věci ještě dovolání, které však Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením odmítl dle § 265i odst. 1 písm. e) tr. řádu jako zjevně neopodstatněné.

6. Dle skutkových zjištění obecných soudů se stěžovatel trestné činnosti dopustil (zkráceně řečeno) tak, že spolu s dalšími spoluobviněnými, v úmyslu nepřiznat a neplatit spotřební daň z lihu a daň z přidané hodnoty a obohatit se, v rozporu s příslušnými ustanoveními zákona č. 61/1997 Sb., o lihu a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona České národní rady č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o lihu), zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, a zákona č. 676/2004 Sb., o povinném značení lihu a o změně zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, provozovali v Brandýse nad Labem v objektu průmyslového areálu obchodní společnosti AMZ Financial Group, s. r. o., strojní zařízení sloužící k výrobě alkoholických nápojů studenou cestou. Nelegální výroba alkoholických nápojů byla realizována tím způsobem, že v uvedeném objektu byl míchán líc s příměsemi sloužícími k ochucení a obarvení výsledných produktů, alkoholické nápoje byly stáčeny do lahví a označovány etiketami jiných výrobců; takto vyrobené lihoviny, nezatížené spotřební daní a daní z přidané hodnoty, byly bez příslušných povolení správce daně převáženy do dalších skladů a z nich distribuovány do volného oběhu; navíc tyto lihoviny nebyly označeny kontrolní páskou pro daňové účely nebo byly označeny odcizenými páskami jiného výrobce. Tímto způsobem byly vyráběny, skladovány a následně do volného oběhu dodávány alkoholické nápoje druhu vodka, meruňka, peprmintový likér a tuzemák. V době od 13. 12. 2005 do 13. 2. 2007 se stěžovatel podílel spolu se spoluobviněnými M. H., M. Ž. a M. L. na nelegálním skladování, zpracování a uvedení do oběhu nejméně 174 562 litrů lihovin, což představuje objem 61 096 litrů lihu. Z těchto lihovin nebyla odvedena spotřební daň ani daň z přidané hodnoty, a tím došlo ke zkrácení spotřební daně ve výši

16 190 440 Kč a daně z přidané hodnoty ve výši 3 076 184 Kč; na obou daních tak obvinění způsobili českému státu celkovou škodu ve výši 19 267 624 Kč.

III.

7. V odůvodnění ústavní stížnosti navrhovatel obecným soudům vytýká řadu údajných pochybení, o nichž se domnívá, že mají ústavněprávní relevanci. Konkrétně namítá tyto vady:

8. Obecné soudy prý opřely odsuzující rozsudek o usvědčující výpovědi spoluobviněných M. L. a M. Ž., které jsou však dle mínění stěžovatele důkazně nepoužitelné. Spoluobviněný L. poskytl usvědčující výpověď v přípravném řízení v době, kdy byl brán soudcem do vazby, a při tomto výslechu nebyl přítomen ani stěžovatel, ani jeho obhájce, takže nemohli klást vyslychanému otázky; přesto byl protokol o této výpovědi přečten při hlavním líčení a použit jako usvědčující důkaz proti stěžovateli. Ani výpověď spoluobžalovaného Ž. nemohla prý sloužit jako usvědčující důkaz, protože M. Ž. sám prohlásil, že „obžalovaného M. P. a V. N. nezná“.

9. Porušení práva na soudní ochranu spatřuje stěžovatel v tom, že soudy připustily, aby jim zvolení obhájci JUDr. Martin Hádek a JUDr. Martin Pavlík zastupovali při hlavních líčeních, konaných ve dnech 2. 3. 2010 a 29. 9. 2011, nejen jeho, ale též spoluobžalovaného M. L., ačkoliv zájmy obou spoluobviněných si v řízení odporovaly; došlo tím prý nejen k porušení § 37a odst. 2 tr. řádu, ale též k porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy.

10. Obecnými soudy použita právní kvalifikace inkriminovaného skutku, jako trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 trestního zákoníku, je prý nesprávná. Za situace, kdy stěžovateli je kladeno za vinu, že svou činností překročil rámeček živnostenského oprávnění, ho prý nelze postihnout pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, neboť by tím byl nepřímou nucen k oznámení své vlastní trestné činnosti, spočívající v neoprávněném podnikání; to by prý bylo v rozporu se zásadou, že k doznání nesmí být obviněný žádným způsobem donucován. Skutek, z něhož byl obviněn, by podle stěžovateleva názoru mohl být nanejvýš kvalifikován jako trestný čin neoprávněného podnikání ve smyslu § 251 trestního zákoníku, popř. podle ustanovení § 118 (dříve platného) trestního zákona.

11. Provedené dokazování trpělo podle stěžovatele „extrémním rozparem“, pokud soudy při stanovení množství nelegálně vyrobených lihovin vycházely z obsahu sešitu, který si vedl spoluobviněný M. Ž. Sám autor tohoto sešitu prý zpochybnil věrohodnost jím vedených záznamů, které jsou zčásti nejasné a nedatované.

12. Obecné soudy prý postupovaly nesprávně, pokud ho postihly také za zkrácení daně z přidané hodnoty ve výši 199 732 Kč, vypočítané

z množství 10 249 litrů lihovin, které byly zajištěny prohlídkou nebytových prostor a pozemků (skladová hala T., skladová hala V. V. a nákladní vozidlo Mercedes 814D), a posoudily tento skutek jako dokonáný trestný čin. Protože tzv. zdanitelné plnění nastává až dodáním zboží na tuzemský trh, k čemuž, pokud jde o lihoviny v tomto množství, nedošlo, měl být skutek v této části posouzen podle mínění stěžovatele nanejvýš jako pokus trestného činu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku.

13. Stěžovatel dále namítá, že spoluobviněný M. Ž. byl při provádění domovní prohlídky nezákonně donucován k vydání věci pod pohrůžkou uložení pořádkové pokuty podle § 66 tr. řádu. Orgány činné v trestním řízení tím prý porušily zákaz donucování k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*). Stěžovatel z toho dovozuje, že sešit, který spoluobviněný Ž. vydal orgánům činným v trestním řízení, byl získán nezákonně a nemohl být použit jako důkaz proti stěžovatelovi.

14. Další stěžovatelova námitka se týká jednak příkazu k prohlídce jiných nebytových prostor a pozemků, vydaného dne 13. 12. 2006 v souladu s tehdy platným zněním § 83a tr. řádu celními orgány po předchozím souhlasu státního zástupce, jednak příkazu k domovní prohlídce, vydaného soudcem dne 14. 12. 2006. Tyto příkazy trpí dle stěžovatelova mínění tou vadou, že v nich není obsaženo zdůvodnění neodkladnosti úkonu podle § 160 odst. 4 tr. řádu. Stěžovatel tento postup shledává rozporným s požadavky obsaženými v nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1780/07 ze dne 25. 8. 2008 (N 147/50 SbNU 297). Vyslovuje názor, že důkazy opatřené při těchto prohlídkách jsou důkazně nepoužitelné.

15. Porušení práva na zákonného soudce, vyplývajícího z čl. 38 odst. 1 Listiny, spatřuje stěžovatel v tom, že v jeho trestní věci v řízení před odvolacím soudem nebyla dodržena právní pravidla při přidělování soudní agendy. Závadu spatřuje stěžovatel v tom, že v rozvrhu práce Vrchního soudu v Praze pro roky 2010 a 2012 „nelze předem jednoznačně určit, který soudce bude v případě nápadu předmětné věci na senát č. 3 rozhodovat jako předseda senátu a který jako člen senátu“. Stěžovateli tak prý nebyla poskytnuta řádná právní ochrana „... před možnou svévolí v ustanovení senátu odvolacího soudu ad hoc, a to zvláště za situace posouzení viny a případného trestu, neboť některá oprávnění v průběhu trestního řízení před soudem přísluší jen předsedovi senátu ..., neboť předseda senátu má možnost jako jediný ze senátu ovlivnit výsledek hlasování v případě, že členové senátu, kteří hlasují před ním, nedosáhnou shody“.

16. Další porušení práva na zákonného soudce spočívá podle stěžovatele v tom, že obecné soudy nepoložily Evropskému soudnímu dvoru předběžnou otázku podle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie ohledně údajného rozporu unijního a vnitrostátního práva ve vymezení

předmětu spotřební daně z lihu, jak prý bylo jejich povinností podle § 9a tr. řádu. Stěžovatel spatřuje rozpor, který bylo třeba položením předběžné otázky odstranit, v tom, že vnitrostátní právní úprava (zákon o lihu), na rozdíl od Směrnice Rady č. 92/83/EHS, výslovně stanoví, že předmětem spotřební daně z lihu je etanol, nikoliv výrobky obsahující líh. Nepoložení a nevyjasnění této otázky prý neumožnilo správně určit stěžovatelu daňovou povinnost, a tím posoudit jeho trestní odpovědnost. Stěžovatel argumentuje i tím, že v jeho trestní věci znalci Mgr. Lein a JUDr. Ing. Trezziová shodně konstatovali závěr, že při výrobě alkoholických nápojů jejich mícháním studenou cestou nevzniká daňová povinnost.

17. Porušení zákazu *reformationis in peius* spočívá podle stěžovatele v tom, že odvolací soud, jednající výhradně z podnětu odvolání obžalovaného, upravil výrok o vině, takže prý „došlo ke zhoršení postavení stěžovatele“. K tomu mělo dojít tím, že zatímco soud prvního stupně ve svém rozsudku v právní větě enuciátu rozsudku uvedl formulaci „tedy ... ve větším rozsahu zkrátili daň, tento čin spáchali nejméně se dvěma osobami a tímto činem způsobili škodu velkého rozsahu“, odvolací soud ji nahradil formulací „tedy ... zkrátili daň ve velkém rozsahu a tento čin spáchali nejméně se dvěma osobami“.

18. Ke stejné vadě, tj. k porušení zákazu *reformationis in peius*, došlo podle stěžovatele také tím, že odvolací soud ve svém rozsudku změnil právní větu i ve vztahu ke stěžovateli tak, že namísto formulace „usnadnili odstranění překážek jinému“ (v rozsudku nalézacího soudu) použil výraz „umožnili jinému svou účastí na nelegální výrobě alkoholických nápojů“. Ke zhoršení postavení stěžovatele prý došlo tím, že formulace „odstranění překážek“, použitá nalézacím soudem pro vymezení formy spolupachatelství, resp. účastenství na výrobě alkoholických nápojů, pokrývá pouze časový úsek před započítáním činnosti dalších osob, a proto je daleko užší než formulace odvolacího soudu „umožnili jinému svou účastí“, kterou lze prý vztáhnout na celou dobu páčání trestné činnosti.

19. Stěžovatel dále namítá nepřiměřenou délku projednávání jeho trestní věci před obecnými soudy, které trvalo pět let a deset měsíců, aniž by tyto průtahy byly zohledněny při ukládání trestu. Povinnost zmírnění trestu vyvozuje stěžovatel z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a z judikatury Ústavního soudu [sp. zn. III. ÚS 124/04 ze dne 3. 2. 2005 (N 25/36 SbNU 305), IV. ÚS 392/05 ze dne 30. 11. 2005 (N 218/39 SbNU 311), II. ÚS 1/05 ze dne 26. 5. 2005 (N 110/37 SbNU 433) a I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005 (N 67/36 SbNU 707) – všechny zde uváděné judikáty jsou dostupné v internetové databázi NALUS na <http://nalus.usoud.cz>].

20. Závěrem stěžovatel vytýká dovolacímu soudu, že ani on neodstranil vady, jichž se dopustily nalézací a odvolací soudy, jejichž závěry pokládá stěžovatel za extrémně rozporné se shromážděnými důkazy. Za ústavně-

právní pochybení pokládá stěžovatel také tzv. opomenuté důkazy – provedení jím navržených důkazů prý bylo obecnými soudy zamítnuto bez řádného odůvodnění.

IV.

21. Protože skutkový stav věci byl dostatečně zřejmý z ústavní stížnosti a z obsahu rozhodnutí napadených ústavní stížností a protože od případného ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, pokládal Ústavní soud za splněné všechny podmínky pro upuštění od ústního jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu.

V.

22. Po zvážení všech relevantních skutečností dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů neporušila žádná ústavně zaručená práva nebo svobody stěžovatele.

23. Ústavní soud vždy připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy, ale zvláštním soudním orgánem ochrany ústavnosti (srov. čl. 81, 83, 90 Ústavy). Nepřísluší mu tudíž přehodnocovat skutkové a právní závěry obecných soudů a neposuzuje proto v zásadě ani jejich stanoviska a výklady ke konkrétním ustanovením zákonů, nejedná-li se o otázky ústavně-právního významu. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout jen tehdy, pokud by postup těchto orgánů byl natolik extrémní, že by překročil meze ústavnosti [srov. již např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17)].

24. Jde-li o dokazování před obecnými soudy, je důvod ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu dán zejména tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 tr. řádu, popř. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality a zásady vyhledávací a za respektování zásady presumpce nevinny (viz čl. 40 odst. 2 Listiny, § 2 odst. 2, 4 a 5 tr. řádu). V řadě svých rozhodnutí klade Ústavní soud důraz na kontradiktorní charakter důkazního postupu v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Ústavní soud ve svých nálezech zdůraznil, že obecné soudy jsou povinny detailně popsat důkazní postup a přesvědčivě jej odůvodnit. Informace z hodnoceného důkazu přitom nesmí být jakkoli zkreslena. Obecné soudy jsou navíc povinny náležitě odůvodnit svůj závěr o spolehlivosti použitého důkazního pramene [viz např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 463/2000 ze dne 30. 11. 2000 (N 181/20 SbNU 267), sp. zn. III. ÚS 181/2000 ze dne 23. 11. 2000 (N 175/20 SbNU 241) či sp. zn. III. ÚS 1104/08 ze dne 19. 3. 2009 (N 65/52 SbNU 635)]. Obdobně Ústavní soud zasáhl v případech, kdy v soudním rozhodování byla učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými

důkazy [viz např. věci sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. 6. 1995 (N 34/3 SbNU 257), sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255) či rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 376/03 ze dne 14. 1. 2004 (U 1/32 SbNU 451)]. Pokud jde o případy tzv. opomenutých důkazů, je pochybení relevantní z hlediska kautel práva ústavního dáno tehdy, pokud obecný soud návrh na provedení konkrétního důkazu zamítne bez adekvátního odůvodnění, popř. jej zcela ignoruje, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o takovém důkazním návrhu ve vztahu k jeho zamítnutí není zmínka buď žádná, nebo jen okrajová a obecná, neodpovídající povaze a závažnosti věci [srov. např. rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 185/96 ze dne 29. 11. 1996 (N 131/6 SbNU 461), II. ÚS 182/02 ze dne 11. 11. 2003 (N 130/31 SbNU 165), I. ÚS 413/02 ze dne 8. 1. 2003 (N 4/29 SbNU 25) a mnohá další].

25. Ústavní soud zároveň opakovaně zdůraznil, že hodnocení samotného obsahu důkazů je ve výlučné kompetenci soudů obecných, které důkazy provedly. Ústavnímu soudu v zásadě nenáleží pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění a fakticky tak nahrazovat soud nalézací. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i ze zásad bezprostřednosti a ústnosti (srov. § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu), jež v řízení před Ústavním soudem nemohou být adekvátně naplněny. Z hlediska ústavněprávního přezkumu je významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek, a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenese znaky zřejmé libovůle.

VI.

26. V projednávané věci je třeba zdůraznit, že stěžovatel v ústavní stížnosti opakuje námitky, které uplatnil již v rámci své obhajoby v jednotlivých stadiích trestního řízení a jimiž se obecné soudy opakovaně zabývaly. Stěžovatel tak fakticky staví Ústavní soud do role další instance trestního soudnictví, jež tomuto orgánu nepřísluší.

27. Ústavní soud konstatuje, že odsouzení stěžovatele bylo výsledkem řádného trestního řízení. Obecné soudy provedly dokazování v rozsahu nezbytném pro zjištění skutkového stavu, shromážděné a provedené důkazy hodnotily podle svého vnitřního uvážení jednotlivě a v jejich vzájemném souhrnu. Dospěly k takovým skutkovým zjištěním, která byla potvrzena vyššími soudními instancemi, a na jejich základě vystavěly i závěry právní.

28. Napadená soudní rozhodnutí jsou zevrubně a přesvědčivě zdůvodněna. Z těchto hledisek napadená rozhodnutí plně obstojí.

29. Ústavní soud nepokládá za potřebné se podrobně vyjadřovat ke všem jednotlivým stěžovatelovým námitkám, protože se s nimi náležitě vypořádaly již obecné soudy, především soud dovolací. S těmito závěry obecných soudů se Ústavní soud ztotožňuje a pro stručnost na ně

odkazuje. Přesto k některým podstatnějším stěžovatelským námitkám lze ještě dodat:

30. Stěžovatelovo tvrzení, že obecné soudy opřely svůj odsuzující rozsudek „výhradně“ o výpovědi spoluobviněných M. L. a M. Ž., neodpovídá skutečnosti. Z odůvodnění rozsudků nalézacího a odvolacího soudu se podává, že oba soudy přihlédly při rozhodování též k dalším důkazům, totiž k výsledkům domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor, k listinným důkazům, zejména k obsahu sešitu vedeného M. Ž., k účetním dokladům a k obsahu odposlechů telefonních hovorů vedených mezi spoluobviněnými prostřednictvím kryptovaného mobilu zn. Sagem.

31. Je skutečností, že za situace, kdy všichni obvinění v této trestní věci odmítli vypovídat v řízení před soudem a někteří odmítli vypovídat již v přípravném řízení, opřel nalézací soud svůj závěr o vině též o výpovědi obviněných, učiněné před soudcem při rozhodování o vzetí do vazby, mj. též o takovou výpověď M. L. Skutečnost, že stěžovatel ani jeho obhájce nebyli přítomni při výpovědi spoluobviněného získané při příležitosti jeho vzetí do vazby a nemohli klást vyslychanému otázky, má nutně vliv na hodnocení důkazní síly takové výpovědi. Nebrání však použití takové výpovědi jako důkazu za situace, kdy výslech spoluobviněného M. L. prováděl soudce za účasti obhájce spoluobviněného, přičemž stěžovatel v dalším průběhu řízení měl možnost se s touto výpovědí alespoň dodatečně seznámit nahlédnutím do spisu a byl rovněž přítomen při jejím přečtení v hlavním líčení, takže měl příležitost se k jejímu obsahu vyjádřit. Pro posouzení dodržení podmínek spravedlivého procesu však je podstatné především to, že výpověď spoluobviněného M. L. není jediným důkazem, o nějž se odsuzující rozsudek opírá.

32. Ústavní soud nespatřuje porušení stěžovatelova práva na obhajobu ve skutečnosti, že jím zvolení obhájci JUDr. Martin Hádek a JUDr. Martin Pavlík zastupovali při dvou hlavních líčeních též spoluobžalovaného M. L.; stěžovatel nepředkládá žádná přesvědčivá fakta o tom, že by si zájmy obou těchto obviněných odporovaly, a ani Ústavní soud existenci protikladných zájmů neshledal.

33. Nelze souhlasit se stěžovatelskými výtkami proti použité právní kvalifikaci inkriminovaného skutku jako trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 trestního zákoníku. Stěžovatelova úvaha o tom, že za situace, kdy je mu kladeno za vinu, že svou činností překročil rámec živnostenského oprávnění, ho prý nelze postihnout pro trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, neboť by tím byl nepřímou nucen k oznámení své vlastní trestné činnosti (neoprávněného podnikání), není správná. Za daných skutkových okolností nelze z ničeho dovodit, že by se stěžovatel podáním daňového přiznání vystavil nebezpečí stíhání pro neoprávněné

podnikání. Finanční orgány (orgány daňové správy) by po podání daňového přiznání neměly žádný důvod ke zkoumání eventuálního překročení rámce živnostenského oprávnění a k tomu, aby iniciovaly trestní stíhání pro neoprávněné podnikání. Pokud orgány činné v trestním řízení kvalifikovaly stěžovatelovo jednání jako trestný čin zkrácení daně, neporušily za daných skutkových okolností zásadu *nemo tenetur se ipsum accusare*.

34. Ústavní soud nespatřuje protiústavní pochybení obecných soudů v tom, že obecné soudy kvalifikovaly jako dokonaný trestný čin skutek zkrácení daně z přidané hodnoty ve výši 199 732 Kč, vypočítané z množství 10 249 litrů lihovin, které byly zajištěny prohlídkou jiných nebytových prostor a pozemků. I kdyby byla správná stěžovatelova úvaha, že tzv. zdanitelné plnění nastává až dodáním zboží na tuzemský trh (k čemuž, pokud jde o lihoviny v tomto množství, nedošlo), a že tedy měl být skutek v této části posouzen nanejvýš jako pokus trestného činu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku, nelze rozhodnutí obecných soudů v této záležitosti posuzovat jako extrémní vybočení z pravidel interpretace podústavního práva. Přihledně-li se k tomu, že posuzovaná výše této neodvedené daně (tj. 199 732 Kč) tvoří toliko velmi malou část z celkové inkriminované výše neodvedené daně (ta činí částku přesahující 19 milionů Kč), a dále k tomu, že pokus trestného činu je zásadně trestný podle stejné trestní sazby jako dokonaný trestný čin (§ 21 odst. 2 tr. zákoníku), nemohla by se za daných skutkových okolností stěžovatelem požadovaná kvalifikace trestného činu nijak podstatněji projevit ve výši uloženého trestu. I v této záležitosti je vhodné připomenout, že nikoliv každou vadu při interpretaci podústavních předpisů je nutno považovat za důvod ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu.

35. K porušení zásad spravedlivého procesu nedošlo podle názoru Ústavního soudu ani tím, že obecné soudy při stanovení množství nelegálně vyrobených lihovin vycházely z obsahu sešitu, který si vedl spoluobviněný M. Ž. Posouzení věrohodnosti těchto záznamů je plně v kompetenci obecných soudů, do níž Ústavnímu soudu zásadně nepřisluší zasahovat.

36. I kdyby bylo pravdivé stěžovatelovo tvrzení, že spoluobviněný M. Ž. byl donucován k vydání listinného důkazu (sešitu) tím, že byl poučen o hrozbě uložení pořádkové pokuty (o čemž však stěžovatel nepředkládá žádný důkaz), neznamenalo by to, že získaný listinný důkaz je absolutně nepoužitelný ve vztahu ke všem osobám stíhaným ve věci. Princip zákazu donucování k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*) slouží především k ochraně samotných donucovaných osob a teprve sekundárně též jako nástroj k disciplinarizaci orgánů činných v trestním řízení. Pokud by mělo být o nepoužitelnosti důkazu uvažováno ve vztahu ke třetím osobám, např. ve vztahu ke stěžovateli, muselo by se vzít v potaz, nakolik se hrozba použití donucovacího opatření (v daném případě pořádkové pokuty) dotkla těchto třetích osob a zda byla způsobilá jakkoli ovlivnit jejich chování

v době obstarávání důkazu. V posuzovaném případě nebyl stěžovatel do procesu obstarávání důkazu (sešitu) nikterak zapojen, tvrzená pohrůžka uložení pořádkové pokuty se ho osobně nijak nedotýkala a jeho vlastní chování v procesu získávání důkazu nijak neovlivňovala. Údajné porušení zákazu donucování k sebeobviňování ve vztahu k M. Ž. nebylo způsobilé poruší základní subjektivní práva stěžovatele; stěžovatel vznesením této námitky nemůže dosáhnout kasace odsuzujícího rozsudku ve vztahu ke své osobě. Ani rigorózní interpretace doktríny „ovoce z otráveného stromu“ (*fruits of poisonous tree doctrine*) nevede k závěru, že jakékoli pochybení při opatrování důkazu automaticky způsobuje nepoužitelnost důkazu. Vždy je třeba mj. konkrétně posuzovat, jak intenzivní bylo dané pochybení a zda vůbec bylo způsobilé chování dotčené osoby a proces provádění důkazu ovlivnit. V nynějším případě se námitka zákazu donucování k sebeobviňování jeví ve vztahu ke stěžovateli jako irelevantní. Ke vznesení této námitky ve vztahu k M. Ž. není stěžovatel aktivně legitimován.

37. Ústavní soud nepokládá za důvodné ani stěžovatelovo tvrzení, že příkaz k prohlídce jiných nebytových prostor a pozemků a příkaz k domovní prohlídce jsou protiústavní proto, že v nich není obsaženo zdůvodnění neodkladnosti úkonu podle § 160 odst. 4 tr. řádu. Je třeba přitakat stěžovatelově námitce, že náležité zdůvodnění, proč je úkon pokládán za neodkladný, a proč je tudíž prováděn před zahájením trestního stíhání, je velmi žádoucí, protože zajišťuje transparentnost a kontrolovatelnost postupu státního orgánu. Za jistých skutkových okolností by absence tohoto zdůvodnění mohla být posuzována jako porušení práva na spravedlivý proces. V nyní posuzovaném případě však toto pochybení nedosáhlo ústavněprávní dimenze. Ústavní soud již dříve vyslovil, že pokud ze všech okolností případu, seznatelných z příkazu k prohlídce nebo z trestního spisu, přesvědčivě vyplývá, že podmínky neodkladnosti úkonu byly skutečně dány, potom pouhý nedostatek podrobného písemného zdůvodnění neodkladnosti úkonu v příkazu k prohlídce, byť je namístež jej hodnotit negativně, nemusí být nutně posuzován jako ústavněprávní pochybení, vedoucí k nepoužitelnosti důkazu [srov. náleží sp. zn. III. ÚS 2260/10 ze dne 8. 3. 2012 (N 50/64 SbNU 617), usnesení sp. zn. II. ÚS 1517/13 ze dne 13. 6. 2013 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), náleží pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 47/13 ze dne 7. 5. 2014 (N 76/73 SbNU 351)]. V nyní posuzované věci je důvod neodkladnosti z okolností případu seznatelný.

38. Nelze souhlasit se stěžovatelovým názorem, že v jeho trestní věci v řízení před odvolacím soudem nebyla v rozvrhu práce Vrchního soudu v Praze pro roky 2010 a 2012 dodržena právní pravidla pro přidělování soudní agendy, protože prý „nelze předem jednoznačně určit, který soudce bude v případě nápadu předmětné věci na senát č. 3 rozhodovat jako předseda senátu a který jako člen senátu“. Vyvrácením této námitky se velmi

důkladně zabýval dovolací soud (viz str. 6 a 7 usnesení Nejvyššího soudu č. j. 5 Tdo 297/2013-120); Ústavní soud se s těmito argumenty dovolacího soudu ztotožňuje a odkazuje na ně.

39. Totéž konstatování se týká stěžovatelovy námitky, že obecné soudy nepoložily Evropskému soudnímu dvoru předběžnou otázku podle čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie ohledně údajného rozporu unijního a vnitrostátního práva ve vymezení předmětu spotřební daně z lihu. Argumentace, již se s touto námitkou vypořádal dovolací soud (viz str. 14, 15 jeho usnesení), je zcela přesvědčivá a lze na ni plně odkázat.

40. Ústavní soud se neztotožňuje se stěžovatelovou námitkou, že došlo k porušení zákazu *reformationis in peius* tím, že odvolací soud, jednající výhradně z podnětu odvolání obžalovaného, upravil výrok o vině jinou formulací právní věty enuciátu rozsudku. Tím, že formulace použitá soudem prvního stupně („tedy ... ve větším rozsahu zkrátili daň, tento čin spáchali nejméně se dvěma osobami a tímto činem způsobili škodu velkého rozsahu“) byla nahrazena odvolacím soudem jinou formulací („tedy ... zkrátili daň ve velkém rozsahu a tento čin spáchali nejméně se dvěma osobami“), nedošlo k žádnému zhoršení postavení stěžovatele. Formulace „způsobili škodu velkého rozsahu“ byla soudem prvního stupně převzata zřejmým nedopatřením ze znění předchozího trestního zákona (který v dané věci nebyl aplikován) a byla odvolacím soudem nahrazena správnou formulací „zkrátili daň ve velkém rozsahu“ dle znění zde aplikovaného nového trestního zákoníku. Z hlediska ústavněprávního přezkumu je důležité to, že tato změna formulace nepřivodila stěžovateli žádné negativní následky a neznamenala žádný zásah do jeho základních práv. Interpretace obou porovnávaných termínů vyhovuje ustanovení § 138 tr. zákoníku.

41. Stěžovatelova námitka, že k porušení zákazu *reformationis in peius* došlo tím, že odvolací soud nahradil v enuciátu rozsudku formulaci „usnadnili odstranění překážek jinému“ a namísto toho použil výraz „umožnili jinému svou účastí na nelegální výrobě alkoholických nápojů“, není korektní. Stěžovatel se mylí, pokud tvrdí, že tato změna byla provedena „i ve vztahu ke stěžovateli“ a že mohla způsobit zhoršení postavení stěžovatele. Porovnáním enuciátů rozsudků nalézacího a odvolacího soudu je patrné, že tyto soudní výroky se týkají toliko obžalovaných Ž., L., J., H. a P, nikoliv stěžovatele. Stěžovatel tedy není ke vznesení této námitky aktivně legitimován.

42. Ani námitku nepřiměřené délky projednávání jeho trestní věci před obecnými soudy a jejího nezohlednění při ukládání trestu nepokládá Ústavní soud za důvodnou. Je všeobecně uznáváno, že nikoliv každé prodloužení v řízení lze přičítat k tíži orgánů činných v trestním řízení a potažmo státu. Délka řízení je podmíněna též objektivně charakterem projednávané věci a musí být zkoumána ve světle konkrétních okolností případu,

s přihlédnutím ke složitosti věci, chování stěžovatele a chování příslušných orgánů. V případě trestního řízení může mít význam pro posouzení přiměřenosti jeho délky např. počet spoluobviněných, teritoriální a časový rozsah trestné činnosti, složitost dokazování [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 641/04 ze dne 19. 1. 2005 (N 10/36 SbNU 115)]. Lze zajisté uznat, že délka trvání nynějšího trestního řízení (zhruba pět a půl roku) je značná a za jiných okolností by ji bylo možno považovat za nepřiměřenou. V posuzovaném případě jde o řízení vedené proti skupině sedmi osob pro rozsáhlou trestnou činnost, páchanou po dobu asi dvou let na rozsáhlém teritoriu. Důkazní situace byla složitá, protože pachatelé postupovali skrytě, používali rafinované prostředky (kryptované telefony) a nevedli řádnou účetní evidenci. Vzhledem k těmto okolnostem lze konstatovat, že celková doba trestního řízení nebyla neproporcionálně dlouhá.

43. Trest odnětí svobody byl stěžovateli vyměřen při dolní hranici trestní sazby (kteřá při dané kvalifikaci činí od pěti do deseti let odnětí svobody); za daných okolností, k nimž soud musel přihlédnout při výměře trestu ve smyslu § 39 tr. zákoníku, by další zmírnění trestu z důvodu délky trvání trestního řízení vybočilo z mezí proporcionality. Obecné soudy se při posouzení vlivu délky řízení na výměru trestu nedopustily žádného protiústavního excesu.

44. Ústavní soud neshledal žádné porušení principu spravedlivého procesu ani v otázce tzv. opomenutých důkazů. Stěžovatel v průběhu trestního řízení navrhoval doplnění dokazování např. výslechem svědků Davídka a Bláhové (pracovníků Celního úřadu Mělník), tento požadavek však byl obecnými soudy odmítnut s odůvodněním, že „důkazy dosud provedené postačují pro závěr ve věci“ (str. 11 odůvodnění rozsudku odvolacího soudu). Ústavní soud v odmítnutí důkazních návrhů v této věci nespatřuje protiústavní pochybení. Ve své judikatuře opakovaně připomenul, že obecný soud není povinen všem důkazním návrhům vyhovět, avšak – pokud jim nevyhoví – je povinen ve svém rozhodnutí odůvodnit, proč jim nevyhověl [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 150/93 ze dne 3. 11. 1994 (N 49/2 SbNU 87), III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51)]. Jedním z důvodů, pro něž lze důkazní návrh odmítnout, je nadbytečnost (redundance) důkazu, tj. situace, kdy relevantní skutečnost je již dostatečně prokázána provedenými důkazy [srov. náleze sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239)]. V posuzovaném případě byly tyto důvody pro odmítnutí požadovaných důkazů splněny.

45. Ústavní soud posoudil též námitky vznesené stěžovatelem proti rozhodnutí dovolacího soudu. Zabýval se přitom zejména otázkou, zda dovolací soud neinterpretuje dovolací důvody příliš restriktivně a zda splnil svou povinnost zasáhnout proti flagrantním porušením práva na spravedlivý proces bez ohledu na úzký rámec dovolacích důvodů, tj. zda splnil

povinnost poskytnout ochranu základním právům, jež vyplývá z čl. 4 a 95 Ústavy a z čl. 6 Úmluvy. Taková povinnost dovolacího soudu byla deklarována v řadě judikátů Ústavního soudu – „jsou-li ve hře základní práva, musejí být ochrannitelná cestou všech opravných prostředků“ [viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 55/04 ze dne 18. 8. 2004 (N 114/34 SbNU 187), sp. zn. I. ÚS 4/04 ze dne 23. 3. 2004 (N 42/32 SbNU 405)]. V nyní posuzované věci však k žádnému pochybení nedošlo, dovolací soud všem těmto povinnostem plně dostál.

VII.

46. Po zvážení všech výše uvedených skutečností Ústavní soud neshledal, že by rozhodnutími napadenými ústavní stížností došlo k porušení ústavně zaručených práv nebo svobod stěžovatele. Z těchto důvodů byl Ústavní soud nucen podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítnout.

Č. 86

Ke stanovení výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou průtahy v soudním řízení

Při posuzování nároků uplatňovaných podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, musí obecné soudy v každém případě dbát na to, aby fakticky nedošlo k vyprázdnění substantivního základního práva dle čl. 36 odst. 3 Listiny při použití jeho zákonného provedení. Z hlediska posouzení naplnění čl. 36 odst. 3 Listiny v případech újmy způsobené nepřiměřeně dlouhým řízením je podstatné, jaká celková náhrada byla poškozenému přiznána (finanční, nefinanční, v rámci náhrady škody, v rámci zadostiučinění za nemajetkovou újmu) a zda při jejím určení byly zohledněny všechny relevantní okolnosti případu. Pokud pak je přiznáváno přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, jsou obecné soudy při stanovení jeho výše podle § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. povinny přihlídnout ke všem relevantním konkrétním okolnostem případu, nikoliv jen k těm kritériím, která jsou v daném ustanovení explicitně vyjmenována. Mezi takové konkrétní okolnosti případu výslovně neuvedené v zákoně může patřit například i mimořádné období, v němž ke vzniku nemajetkové újmy došlo. Pokud obecné soudy při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění mechanicky uváží toliko kritéria explicitně v zákoně vyjmenovaná, aniž by se vůbec zabývaly existencí dalších relevantních okolností případu, poruší základní právo poškozeného zaručené v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 12. května 2014 sp. zn. I. ÚS 4227/12 ve věci ústavní stížnosti Ing. Jana Kodeše, zastoupeného Zuzanou Nussbergerovou, advokátkou, se sídlem Čajkovského 8, Praha 3, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2012 č. j. 30 Cdo 1148/2012-117, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. 10. 2011 č. j. 23 Co 523/2009-103 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 11. 5. 2009 č. j. 12 C 231/2008-42, jimiž bylo rozhodnuto ve věci stěžovatelovy žaloby o náhradu škody a zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu způsobenou neodůvodněnými průtahy v soudním řízení,

za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, se sídlem Vyšehradská 16, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2012 č. j. 30 Cdo 1148/2012-117, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 12. 10. 2011 č. j. 23 Co 523/2009-103 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 11. 5. 2009 č. j. 12 C 231/2008-42 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2012 č. j. 30 Cdo 1148/2012-117, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. 10. 2011 č. j. 23 Co 523/2009-103 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 11. 5. 2009 č. j. 12 C 231/2008-42 se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů co do výroků ve věci samé. V řízení před obecnými soudy stěžovatel brojil proti nesprávnému úřednímu postupu – nepřiměřeně dlouhému soudnímu řízení a věci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, v němž stěžovatel vystupoval jako žalovaný – ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“). Stěžovatel v řízení před obecnými soudy požadoval náhradu škody a zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu celkem ve výši 8 436 017,40 Kč. Žalobě bylo vyhověno jen částečně, a to co do částky 182 375 Kč.

2. Podle stěžovatele byla napadenými rozhodnutími porušena jeho základní práva garantovaná čl. 36 a 11 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“); obecné soudy totiž při svém rozhodování nerespektovaly principy obsažené v čl. 1 a 2 Listiny. Stěžovatel zejména nesouhlasí s posouzením, respektive vyčíslením jemu vzniklé škody a nemateriální újmy ze strany obecných soudů a v žalobě požadovanou částku blíže odůvodňuje. Uplatněná částka náhrady škody vycházela ze zvýšených částek soudních poplatků v průběhu řízení, z částek zaplacených na znalečném a tlumočném a ze zvýšení ceny nemovitostí vypořádávaných v původním řízení, které se projevilo i ve zvýšených částkách tvořících vypořádací

podíly bývalých manželů. Rovněž částku požadovanou jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu stěžovatel v ústavní stížnosti odůvodnil.

3. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastníci i vedlejší účastnice řízení. Podle Nejvyššího soudu napadenými rozhodnutími nebyla porušena stěžovatelova práva a jeho ústavní stížnost je třeba zamítnout. Nejvyšší soud upozornil na předcházející průběh řízení, zejména na skutečnost, že ve věci rozhodoval dvakrát, přičemž na základě jeho prvního rozhodnutí bylo odvolacím soudem navýšeno stěžovateli přiznané zadostiučinění. Nejvyšší soud též poukázal na skutečnost, že základní výše zadostiučinění (za jeden rok trvání řízení) vyplývá z ustálené judikatury obecných soudů (zejména ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2011), vycházející z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Nejvyšší soud se dále neztotožnil ani s námitkami stěžovatele ohledně jemu vzniklé škody v souvislosti se zaplacenými vyššími částkami nákladů řízení ani v souvislosti vyplacením vypořádacího podílu ve zvýšené částce.

4. Městský soud v Praze jako účastník řízení ve svém vyjádření uvedl, že se zřetelem k ústavní stížnosti, resp. jejímu obsahu souhlasí, „že stěžovatel měl legitimní očekávání, že věc bude skončena v rozumném a přiměřeném čase, což se nestalo, proto lze akceptovat jeho argumentaci uvedenou ve stížnosti a poukazující na celý průběh řízení, průtahy a postupy soudů v něm“.

5. Obvodní soud pro Prahu 2 jako účastník řízení ve svém vyjádření blíže odkázal na své odůvodnění napadeného rozsudku a dále zopakoval hlavní argumenty opodstatňující zamítnutí stěžovatelem požadované náhrady škody. Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti jako vedlejší účastnice řízení pak ve svém vyjádření uvedla, že podle ní stěžovatel staví Ústavní soud do role čtvrté soudní instance a jeho ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

6. K posouzení ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí si Ústavní soud vyžádal též spis Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 12 C 231/2008, z něhož zjistil následující. Žalobou ze dne 3. 11. 2008 se stěžovatel vůči vedlejší účastnici domáhal zaplacení částky 8 436 017,40 Kč jako náhrady škody a zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. Újma byla stěžovateli způsobena nesprávným úředním postupem spočívajícím v neodůvodněných průtazích v soudním řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, v němž stěžovatel vystupoval jako žalovaný a jež trvalo 19 let a bylo vedeno u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 6 C 406/88, respektive pod sp. zn. 6 C 9/2001 po zrušení původního rozhodnutí nalézacího soudu Nejvyšším soudem. Vzniklou škodu stěžovatel vyčíslil na 7 472 017,40 Kč a zahrnul do ní částku 194 785 Kč zaplacenou navíc na soudních poplatcích (po jejich navýšení oproti

původně vyměřeným), částku 31 012,20 Kč zaplacenou na znalečném a tlumočném (vzhledem ke změně cenových předpisů v průběhu celého řízení byly opakovaně zpracovávány znalecké posudky ohledně nemovitostí; náklady na tlumočení byly podle stěžovatele nadbytečné) a částku 7 240 720 Kč odrážející poměrné zvýšení ceny vypořádaných nemovitostí (dle poměru vypořádacích podílů bývalých manželů). Vzniklou nemajetkovou újmu stěžovatel ohodnotil celkem částkou 1 140 000 Kč (5 000 Kč měsíčně, tj. 60 000 Kč ročně), z níž mu již před podáním žaloby byla vedlejší účastnicí uhrazena částka 176 000 Kč, pročež v řízení před Obvodním soudem pro Prahu 2 požadoval jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu částku 964 000 Kč.

7. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 11. 5. 2009 č. j. 12 C 231/2008-42 žalobu zamítl a určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Obvodní soud dospěl k závěru, že došlo k porušení stěžovatelova práva na projednání věci v přiměřené lhůtě; v odůvodnění svého rozsudku přitom podrobně rekapituloval průběh původního řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, který pak v rámci posuzování požadovaného zadostiučinění za nemajetkovou újmu zhodnotil s ohledem na celkovou délku řízení, jeho složitost, jednání stěžovatele, postup soudů v řízení a jeho význam pro stěžovatele. Obvodní soud dospěl k závěru, že by stěžovateli přiznal zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 167 250 Kč, tj. nižší nežli mu bylo poskytnuto vedlejší účastnicí před podáním žaloby, pročež v rámci řízení o žalobě nebyl důvod zadostiučinění dále navyšovat, a žalobu bylo třeba v této části zamítnout. Ve vztahu k požadované náhradě škody obvodní soud konstatoval, že náklady původního řízení nelze považovat za škodu ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. Navýšenou částku soudních poplatků nelze odškodnit s ohledem na § 31 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., uhrazené znalečné a tlumočné pak vůbec nespadá pod rozsah § 31 odst. 1 téhož zákona. Konečně důvodným obvodní soud neshledal ani stěžovatelův požadavek na náhradu škody spočívající ve zvýšené částce na vypořádací podíl určený bývalé manželce stěžovatele, tato částka totiž nespadá vůbec pod pojem škody, tedy ani škody skutečné, ani ušlého zisku. V tomto smyslu tak žádná škoda stěžovateli nevznikla.

8. Proti rozsudku obvodního soudu stěžovatel podal odvolání, na jehož základě Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 20. 1. 2010 č. j. 23 Co 523/2009-71 změnil výrok napadeného rozsudku soudu prvního stupně o věci samé a žalobě částečně vyhověl, neboť určil, že vedlejší účastnice je povinna zaplatit stěžovateli 74 000 Kč (výrok II); ve zbytku bylo napadené rozhodnutí ve výroku o věci samé potvrzeno (výrok I). Městský soud dále rozhodl o povinnosti vedlejší účastnice nahradit stěžovateli náklady řízení před soudy obou stupňů (výrok III). Citovaný rozsudek městského soudu byl následně k dovolání stěžovatele ve výrocích I a III zrušen rozsudkem

Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011 č. j. 30 Cdo 2139/2010-89 a věc byla vrácena městskému soudu k dalšímu řízení. Podle Nejvyššího soudu městský soud pochybil při určování celkové doby řízení v rámci stanovení výše přiměřeného zadostiučinění, neboť do této doby nezapočetl i tu část původního řízení, která uběhla předtím, než se pro Českou republiku stala závaznou Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Naopak však Nejvyšší soud nepřisvědčil ostatním námitkám stěžovatele – ani co do určování výše přiměřeného zadostiučinění ve vztahu ke kritériím složitosti řízení a jeho významu pro stěžovatele, ani co do jím tvrzeného nároku na náhradu škody. Městský soud v Praze pak ve věci opětovně rozhodl rozsudkem ze dne 12. 10. 2011 č. j. 23 Co 523/2009-103, jímž vedlejší účastníci stanovil povinnost zaplatit stěžovateli 108 375 Kč, ve zbytku (tj. co do částky 8 253 642,40 Kč) napadený rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé potvrdil. Dále městský soud rozhodl o povinnosti vedlejší účastnice zaplatit stěžovateli náhradu nákladů řízení před soudy všech stupňů. Městský soud přehodnotil rozhodnutí obvodního soudu ohledně výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou stěžovateli, přičemž nově vyšel z délky řízení od jeho zahájení, tj. včetně doby předcházející vstupu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v účinnost pro Českou republiku. Celková délka řízení tak činila 19 let a 7 měsíců, přičemž v souladu s ustálenou judikaturou městský soud ohodnotil první dva roky řízení celkem částkou 15 000 Kč, následujících 17 let částkou 15 000 za každý rok a zbylých 7 měsíců částkou 1 250 Kč za měsíc. Takto získanou částku zadostiučinění městský soud s ohledem na konkrétní okolnosti případu zvýšil o 50 % (20 % pro nepřiměřenou délku řízení, 20 % pro vysoký význam předmětu řízení pro stěžovatele, 10 % pro nestandardní, ne vždy rychlý postup soudů) a snížil o 20 % (pro složitost věci, víceetapové rozhodování); takže výsledná částka přiměřeného zadostiučinění pro stěžovatele činila 362 375 Kč. Z toho již vedlejší účastnice před zahájením řízení stěžovateli vyplatila částku 176 000 Kč a částka 74 000 Kč byla přiznána předchozím rozsudkem městského soudu, a to výrokem II, který nebyl zrušen Nejvyšším soudem, a stal se tak pravomocným. Městský soud takto dospěl k částce 108 375 Kč, k jejíž úhradě stěžovateli zavázal vedlejší účastnici. Ve vztahu ke stěžovatelem nárokované náhradě škody pak městský soud odkázal na své předcházející rozhodnutí, v němž se v této části plně ztotožnil se závěry a argumentací obvodního soudu.

9. Citovaný rozsudek městského soudu stěžovatel opět napadl dovoláním, které ale bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2012 odmítnuto jako nepřipustné. Nejvyšší soud zdůraznil, že pouhý nesouhlas dovolatele s výší přiznaného zadostiučinění sám o sobě obecně nezakládá přípustnost dovolání pro zásadní právní význam napadeného rozhodnutí. Městský soud přitom v napadeném rozhodnutí postupoval při stanovení

výše zadostiučinění v souladu s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu; celková výše zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu (358 375 Kč) se v daném případě nejví ani jako zcela zjevně nepřiměřeně nízká. Pokud pak stěžovatel zpochybňoval posouzení jím uplatňovaného nároku na náhradu škody ze strany městského soudu, Nejvyšší soud upozornil, že tím jen polemizuje se závěry Nejvyššího soudu vyjádřenými v jeho předchozím rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2139/2010, na nichž ovšem Nejvyšší soud nemá důvod nic měnit.

II.

10. Ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud připomíná, že podle své ustálené judikatury je vázán toliko petitum ústavní stížnosti, nikoliv jejím odůvodněním; respektive není omezen tvrzeními a argumentací obsaženými v ústavní stížnosti [např. nález sp. zn. I. ÚS 89/94 ze dne 29. 11. 1994 (N 58/2 SbNU 151), nález sp. zn. II. ÚS 242/98 ze dne 25. 4. 2000 (N 62/18 SbNU 71), nález sp. zn. IV. ÚS 364/2000 ze dne 8. 8. 2002 (N 100/27 SbNU 139); všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>].

12. K věci samé Ústavní soud poukazuje na svou konstantní judikaturu zdůrazňující, že Ústavní soud zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ústavnosti. Vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je tak v zásadě věcí obecných soudů, přičemž Ústavní soud není součástí jejich soustavy a coby strážce ústavnosti jej nelze považovat za „superrevizní“ instanci v systému všeobecného soudnictví, jejímž úkolem by bylo přezkoumávat celkovou zákonnost (či věcnou správnost) vydaných rozhodnutí obecných soudů.

13. V projednávaném případě jde o nároky jednotlivce na kompenzaci majetkové i nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem orgánů veřejné moci, konkrétně porušením povinnosti obecných soudů vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě. Tyto nároky spadají pod substantivní základní právo každého na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, zaručené čl. 36 odst. 3 Listiny a vyplývající i z čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Toto základní právo je na podústavní úrovni provedeno zákonem č. 82/1998 Sb. Ústavní soud se ve své judikatorní praxi opakovaně zabývá rozhodováním obecných soudů o nárocích plynoucích z uvedených předpisů, přičemž pravidelně konstatuje, že plně respektuje, že je zcela v pravomoci obecných soudů posoudit existenci podmínek pro vznik odpovědnos-

ti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 3377/12 ze dne 16. 5. 2013 (N 86/69 SbNU 373, bod 25); či nález sp. zn. I. ÚS 215/12 ze dne 26. 9. 2013 (N 169/70 SbNU 581, bod 22); prakticky též nález sp. zn. I. ÚS 216/09 ze dne 27. 3. 2012 (N 58/64 SbNU 705)].

14. Ústavní soud, jak již vyslovil ve svých dřívějších rozhodnutích, tedy v takových věcech, a to zejména pokud jde o přiznání zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, zásadně není oprávněn vstupovat do samotného zhodnocení konkrétních okolností případu z pohledu zákonných kritérií ze strany obecných soudů, ledaže by příslušné závěry bylo možno označit za skutečně „extrémní“, vymykající se zcela smyslu a účelu dané právní úpravy. Pak by totiž takový postup mohl být shledán jako rozporný s ústavně zaručeným základním právem účastníka řízení ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny. „Pouhý“ nesouhlas s tím, jak obecný soud zhodnotil tu kterou okolnost, resp. s tím, že některé z hodnocených skutečností přisoudil menší či naopak větší váhu než skutečnosti jiné, věc (ústavní stížnost) do ústavní roviny posunout zásadně nemůže. Ústavnímu soudu tedy v takových případech přísluší toliko posoudit, zda obecný soud při hodnocení odpovědnosti státu a při případném stanovování výše přiměřeného zadostiučinění (a náhrady škody) vycházel z pravidel plynoucích ze zákonných ustanovení a zda své závěry řádně, tj. srozumitelně a v souladu s pravidly logiky odůvodnil [srov. nález sp. zn. III. ÚS 1320/10 ze dne 9. 12. 2010 (N 247/59 SbNU 515)].

15. Zároveň však Ústavní soud považuje za nezbytné zdůraznit, že při posuzování nároků uplatňovaných podle zákona č. 82/1998 Sb. obecné soudy nikdy nesmí zapomínat na jejich ústavní původ a zakotvení. Je proto nezbytné v každém případě dbát na to, aby fakticky nedošlo k vyprázdnění dotčeného základního práva při použití jeho zákonného provedení. Jinak řečeno, aplikací zákona č. 82/1998 Sb. v případech odpovědnosti státu za škodu a nemajetkovou újmu nesmí dojít, přímo ani nepřímo, k omezení rozsahu základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny, k jeho zúžení. Podle zákona č. 82/1998 Sb. je tedy nutno kompenzovat veškerou újmu, kterou by bylo možno namítat podle čl. 36 odst. 3 Listiny, nikoliv naopak.

16. Ústavní soud tak dále poukazuje na svá četná rozhodnutí, v nichž definoval podmínky, při jejichž existenci má nesprávná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv a svobod jednotlivce [srov. například nález sp. zn. III. ÚS 189/06 ze dne 10. 5. 2007 (N 77/45 SbNU 195), nález sp. zn. II. ÚS 2894/08 ze dne 28. 8. 2009 (N 191/54 SbNU 361) či nález sp. zn. IV. ÚS 3377/12 ze dne 16. 5. 2013 (viz výše)]. Jedná se o případy, kdy taková aplikace podústavního práva nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí jiný možný, ústavně konformní výklad nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného

vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (což představuje nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (například v důsledku přepjatého formalismu).

17. V neposlední řadě Ústavní soud připomíná, že pro nalézání práva v každém jednotlivém případě je vždy nezbytné vycházet z jeho individuálních okolností a rozměrů. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro dosažení spravedlivého řešení [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 320/06 ze dne 29. 10. 2008 (N 184/51 SbNU 259), nálezy sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010 (N 187/58 SbNU 647) či nálezy sp. zn. I. ÚS 2050/11 ze dne 26. 6. 2012 (N 125/65 SbNU 615)]. Těto povinnosti ovšem obecné soudy ve stěžovatelských případech nedostaly.

18. Při zvažování toho, zda v konkrétním případě náhrady újmy (majetkové i nemajetkové) způsobené nesprávným úředním postupem ústíím v nepřiměřeně dlouhé soudní řízení bylo dosaženo spravedlivého řešení, je přitom z hlediska čl. 36 odst. 3 Listiny podstatné nahlížet na náhradu přiznanou poškozenému v jejím celku, ať už má finanční, či nefinanční charakter, ať už je přiznána pod hlavičkou náhrady škody, či pod hlavičkou zadostiučinění za nemajetkovou újmu. Pro přezkum Ústavního soudu a určení, zda řešení nalezené obecnými soudy v daném případě se ještě nachází v mezích čl. 36 odst. 3 Listiny či je již třeba jej označit za „extrémní“, a tedy neústavní (viz bod 14 nálezu), tudíž zpravidla bude rozhodující celková částka, případně spolu s dalšími formami náhrady, přiznaná jako kompenzace za újmu způsobenou v důsledku nepřiměřeně dlouhého soudního řízení a okolnosti případu zohledněné při stanovení této částky.

19. V nyní posuzovaném případě požadoval stěžovatel v řízení před obecnými soudy jak náhradu škody, tak přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu; obou způsobených nesprávným úředním postupem spočívajícím v porušení povinností soudů vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě, k němuž došlo v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví stěžovatele a jeho bývalé manželky a za něž odpovídá stát. Obecné soudy stěžovatelův nárok na náhradu škody neuznaly a jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu se mu dostalo částky 358 375 Kč. Tuto náhradu však Ústavní soud při celkovém pohledu na stěžovatelův případ považuje za nespravedlivou, extrémní, a proto neústavní, jak bude vysvětleno dále.

20. Ústavní soud přitom v nyní posuzované věci nemíní zpochybňovat závěry obecných soudů vztahující se k tvrzenému nároku na náhradu škody, podle nichž nebyla shledána žádná škoda, která by mohla být stěžovatelem ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. nahrazena. Ústavní soud tak (dosud) respektuje poměrně restriktivní přístup obecných soudů při posuzování

nároků na náhradu škody podle předmětného zákona a skutečnost, okolnosti vzniku případné majetkové újmy, již nelze nahradit jako škodu, mohou být vzaty na zřetel v rámci posuzování způsobené nemajetkové újmy a přiměřeného zadostiučinění za ni. Konkrétně v případě stěžovatele proto Ústavní soud musí konstatovat, že pokud obecné soudy neshledaly možnost, jak (alespoň částečně) vyhovět tvrzenému nároku stěžovatele na náhradu škody, měly lépe posoudit jemu vzniklou nemajetkovou újmu, a to i s ohledem na okolnosti, od nichž stěžovatel odvozoval svůj nárok na náhradu škody. Jinak jejich rozhodnutí nelze mít za nerozporná s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu, resp. za nerozporná s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

21. Ústavní soud přitom zdůrazňuje, že požadavek spravedlivého řešení, neoddělitelně spojený s demokratickým právním státem, ctícím základní práva a svobody i další ústavní principy, nevyplývá pouze z jeho judikatury obecně, ale též z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ve věcech odpovědnosti orgánů veřejné moci za škodu a nemajetkovou újmu dle zákona č. 82/1998 Sb. Nejvyšší soud ve vztahu k samotné existenci nesprávného úředního postupu předně podotýká, že nepřiměřená délka řízení je dána tehdy, pokud celková délka řízení působí poškozenému újmu spojenou s nejistotou ohledně výsledku řízení, kterou nelze v právním státě tolerovat (např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1355/2012 ze dne 19. 12. 2012; všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná na www.nsoud.cz). Náhrada nemateriální újmy má pak dle Nejvyššího soudu sloužit právě „ke kompenzaci stavu nejistoty, do níž byl poškozený v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení uveden a v níž byl tak udržován“ (stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010 ze dne 13. 4. 2011). V souvislosti se stanovováním výše zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu Nejvyšší soud též akcentuje, že – stejně jako při posuzování přiměřenosti délky řízení – „je nutno se vyvarovat mechanické aplikace práva s touhou po dosažení matematicky přesného výsledku“ (rozsudek sp. zn. 30 Cdo 4539/2011 ze dne 30. 1. 2013). Forma a případná výše zadostiučinění nesmí být „v rozporu s obecně sdílenou představou spravedlnosti“ (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2813/2011 ze dne 27. 6. 2012, týkající se sice nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním; citovaný závěr se však dle Ústavního soudu musí uplatnit vždy, nejen v případě újmy způsobené v trestním řízení). Neboli, výše zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, aby toto bylo možno považovat za řádný kompenzační prostředek nápravy, musí být spravedlivá. Přitom za spravedlivou je považována taková náhrada, „která umožní poškozenému napravit důsledky nesprávného úředního postupu, a procesní subjekt se tak přestane považovat za poškozeného“ (rozsudek sp. zn. 30 Cdo 3269/2009 ze dne 21. 12. 2010).

22. Shora uvedeným požadavkům spravedlnosti, vylučujícím mechanickou aplikaci práva, však napadená rozhodnutí v částech posuzujících stěžovatelův nárok na přiměřené zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu nedostála. Obecné soudy se totiž opomněly zabývat všemi relevantními skutečностями a okolnostmi vzniku stěžovatelem namítané nemajetkové újmy a tyto skutečностями a okolnosti řádně zohlednit při stanovování výše přiměřeného zadostiučinění. Obecné soudy fakticky výši přiznaného zadostiučinění určily dle posouzení jen těch konkrétních kritérií, která jsou explicitně vyjmenována v § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., tj. celkové délky řízení, složitosti řízení, jednání stěžovatele, postupu soudů během řízení a významu předmětu řízení pro stěžovatele. Uvedený výčet kritérií je ovšem v daném ustanovení formulován demonstrativně, nikoliv taxativně, jak je opakovaně připomínáno v rozhodovací praxi Ústavního soudu i Nejvyššího soudu [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 562/11 ze dne 21. 6. 2011 (N 120/61 SbNU 741, bod 18); náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1310/09 ze dne 5. 8. 2009 (N 180/54 SbNU 249); či stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010 ze dne 13. 4. 2011]. Ostatně na demonstrativní charakter zmíněného výčtu a nutnost vycházet při posuzování zadostiučinění za nemajetkovou újmu vždy z konkrétních okolností daného případu odkázal i městský soud ve svém napadeném rozsudku; uvedenými pravidly se však ani on jako soud odvolací, ani soudy nalézací a dovolací ve skutečnosti neřídily. Obecné soudy totiž vůbec nezohlednily další zásadní okolnosti, k nimž je třeba ve stěžovatelově případě přihlídnout ve smyslu § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., a to zejména okolnost mimořádného období, kdy k nesprávnému úřednímu postupu došlo, tedy kdy probíhalo nepřiměřeně dlouhé řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, v němž stěžovatel vystupoval jako žalovaný.

23. Toto původní řízení trvalo celkem téměř 20 let, od podání žaloby v prosinci roku 1988 do pravomocného skončení řízení před dovolacím soudem v dané věci v červenci 2008. Řízení tedy zejména probíhalo i po celá 90. léta, kdy docházelo k převratným společenským i hospodářským a právním změnám, mimo jiné též k neustálým podstatným změnám cenových předpisů, jakož i cen samotných věcí nemovitých i movitých. Tento výjimečný společensko-hospodářsko-právní kontext doby tak bez jakýchkoli pochybností vyvolával ještě větší nejistotu účastníků nepřiměřeně dlouhého řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, do něhož náležely a hodnotné movité věci, v porovnání s takovým řízením probíhajícím v období nikoliv těsně navazujícím na politický převrat, na přechod z komunistického režimu k demokratickému, na přechod od centrálně plánovaného hospodářského systému k tomu tržnímu. Jinak řečeno, na vzniku nemajetkové újmy stěžovateli se významným způsobem podílela též doba, v níž ono původní řízení probíhalo, respektive

události té doby. Tyto výjimečné události, provázající budování demokratického a tržního systému, znásobovaly nejistotu způsobenou stěžovateli nepřiměřeně dlouhým řízením – pro stěžovatele totiž v dané době bylo ještě těžší předvídat výsledek řízení, a to jak ohledně výše vypořádávaného majetku (jmění), tak například ohledně výše nákladů řízení. Ceny nemovitostí se měnily zcela mimořádným způsobem; jejich neustálé změny pak vedly i k potřebě obecných soudů v původním řízení opakovaně si žádat znalecké posudky za účelem stanovení ceny dotčených nemovitostí (případně i konkrétních movitých věcí) a růst hodnoty vypořádávaného majetku se projevil též ve výších soudních poplatků, jež účastníci řízení byli povinni uhradit. V původním řízení tak s jeho přibývajícím délkou docházelo ke zcela neočekávatelnému růstu nákladů řízení; nešlo tedy jen o „běžné“ navýšení nákladů řízení spojené s prodlužujícím se řízením, ale o navýšení mimořádné, způsobené opakovanými změnami cenových předpisů a cen zejména věcí nemovitých. Pokud jde o celkovou cenu (hodnotu) vypořádávaného majetku, jak byla zjištěna nalézacím soudem, ta se mezi jeho prvním rozhodnutím ve věci z roku 1994 a jeho druhým rozhodnutím ve věci z roku 2007 zvýšila téměř čtyřnásobně; obdobné platí i pro cenu (hodnotu) vypořádávaného rodinného domu s pozemky; vypořádací podíl, který byl stěžovatel povinen uhradit své bývalé manželce, se pak zvýšil téměř o dvouapůlnásobek. Takové enormní změny hodnoty věci jsou vskutku mimořádné, pramenící z mimořádné doby.

24. Popsaná mimořádnost doby a její důsledky se přitom obzvlášť výrazně projevíly – byly ještě zesíleny – právě v původním řízení, jehož se účastnil stěžovatel, a to s ohledem na specifika daného řízení. Jednalo se totiž o řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, tj. řízení představující nutný následek rozvodu manželů, kterým jejich bezpodílové spoluvlastnictví zaniká; navíc řízení, v němž stěžovatel vystupoval jako žalovaný. Účast v něm tak zcela nezáležela na stěžovatelově vůli, byla spíše nutností, přičemž stěžovatel v zásadě neměl jinou možnost než v řízení setrvat až do konce. Jak řízení dopadne, včetně toho, jaké budou jeho náklady, přitom na jeho začátku stěžovatel nemohl nijak předvídat, jak již bylo zdůrazněno výše. Navíc v uvedeném typu řízení (o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, později společného jmění manželů) při hrazení nákladů řízení neplatí obecná zásada úspěchu, ale náklady řízení (zde soudní poplatky, znalecké, tlumočné) účastníci platí podle poměru svých vypořádacích podílů. Stěžovatel tak co do výše nákladů řízení, které byl povinen nést, neměl žádný vliv na rozhodnutí obecných soudů, nepřipadalo v úvahu, že by jeho bývalá manželka (žalobkyně) tyto platila ve zvýšené míře či že by došlo jinak ke snížení částky nákladů řízení hrazených stěžovatelem. Ústavní soud tak uzavírá, že ve stěžovatelově případě v původním řízení došlo ke zvláštní souhrě konkrétních okolností, které se ve značné

míře odrazily na rozsahu nemajetkové újmy stěžovateli způsobené a které nebyly zohledněny v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích obecných soudů. Zásadní význam mezi zmíněnými okolnostmi měla mimořádnost doby a její důsledky (změny cenových předpisů, změny cen), jejichž dopad na stěžovatele v nepřiměřeně dlouhém soudním řízení byl ještě zesílen specifiky daného typu řízení (nevyhnutelnost řízení, způsob hrazení nákladů řízení). Popsané okolnosti případu se proto musely projevit i ve výši přiměřeného zadostiučinění přiznaného stěžovateli.

25. Ústavní soud tak znovu opakuje, že ze své pozice – pohledem čl. 36 odst. 3 Listiny – posuzuje celkovou náhradu, jež stěžovateli byla přiznána za újmu způsobenou nepřiměřeně dlouhým soudním řízením, a hodnotí, zda taková náhrada byla s ohledem na konkrétní okolnosti případu schopná dostát požadavku jeho spravedlivého řešení a vypořádání. Ústavní soud je přesvědčen, že spravedlivé řešení případu stěžovatele vyžadovalo, aby v rámci kompenzace újmy, která stěžovateli vznikla nesprávným úředním postupem státu, byla zohledněna právě i mimořádnost období, v níž probíhalo původní řízení, spojená mimo jiné s enormními změnami cen nemovitých (případně i movitých) věcí a ještě zvýrazněná specifiky daného typu řízení (o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů). Takto však obecné soudy nepostupovaly. Ústavní soud tak opět akcentuje, že pokud obecné soudy neshledaly možnost, aby se uvedené okolnosti projevily v přiznání stěžovatelem požadované náhrady škody, bylo nezbytné, aby k nim přihlížely při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu ve smyslu § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. Při určení konkrétní míry, v níž by se předmětné okolnosti měly na výsledné částce přiznaného zadostiučinění projevit, by pak podle názoru Ústavního soudu obecné soudy neměly opomenout násobné zvýšení ceny (hodnoty) vypořádávaného majetku, zvláště nemovitostí, a výše vypořádacího podílu v průběhu původního řízení, jak bylo naznačeno v bodě 23 tohoto nálezu.

26. *Obiter dictum* Ústavní soud upozorňuje na nesrovnalosti ve výpočtu stěžovateli přiznané částky přiměřeného zadostiučinění, které jsou obažené v napadeném rozhodnutí městského soudu.

27. Ústavní soud tak shrnuje, že obecné soudy v projednávaném případě nedostály svým povinnostem vyplývajícím z Listiny a zákona č. 82/1998 Sb. a porušily stěžovatelovo právo na náhradu škody (přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu) způsobné mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem, zaručené čl. 36 odst. 3 Listiny. Při posuzování nároků uplatňovaných podle zákona č. 82/1998 Sb. musí obecné soudy v každém případě dbát na to, aby fakticky nedošlo vyprázdnění substantivního základního práva dle čl. 36 odst. 3 Listiny při použití jeho zákonného

provedení. Z hlediska posouzení naplnění čl. 36 odst. 3 Listiny v případech újmy způsobené nepřiměřeně dlouhým řízením je podstatné, jaká celková náhrada byla poškozenému přiznána (finanční, nefinanční, v rámci náhrady škody, v rámci zadostiučinění za nemajetkovou újmu) a zda při jejím určení byly zohledněny všechny relevantní okolnosti případu. Pokud pak je přiznáváno přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu, jsou obecné soudy při stanovení jeho výše podle § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. povinny přihlídnout ke všem relevantním konkrétním okolnostem případu, nikoliv jen k těm kritériím, která jsou v daném ustanovení explicitně vyjmenována. Mezi takové konkrétní okolnosti případu výslovně neuvedené v zákoně může patřit například i mimořádné období, v němž ke vzniku nemajetkové újmy došlo. Pokud obecné soudy při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění mechanicky uváží toliko kritéria explicitně v zákoně vyjmenovaná, aniž by se vůbec zabývaly existencí dalších relevantních okolností případu, poruší základní právo poškozeného zaručené v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. K takovému postupu došlo i v případě stěžovatele, pročež Ústavní soud musel uzavřít, že obecné soudy při stanovování výše přiměřeného zadostiučinění nevycházely z pravidel plynoucích ze zákonných ustanovení a jejich rozhodnutí se ocitla v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu, jakož i v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

28. Ústavnímu soudu tak nezbylo než podané ústavní stížnosti vyhovět a napadená rozhodnutí Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 zrušit v souladu s § 82 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 téhož zákona).

Č. 87

K odmítnutí návrhu na vydání předběžného opatření z důvodu nesložení jistoty včas při její úhradě na jiný účet soudu

Pohyb písemností uvnitř soudu s ohledem na splnění povinností ze strany účastníků řízení ve stanovených lhůtách musí být organizován tak, aby nedošlo k újmě při uplatnění jejich práv.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 12. května 2014 sp. zn. I. ÚS 1008/13 ve věci ústavní stížnosti Iceland Pelagic Ltd., se sídlem Krossey 780, Hornafjordur, Island, zastoupené Mgr. Kateřinou Sedláčkovou, advokátkou, se sídlem Ostrovní 30, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2013 č. j. 8 Cmo 514/2012-285, kterým bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že stěžovatelčin návrh na nařízení předběžného opatření byl odmítnut, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a Diana Fish, spol. s r. o., se sídlem Třída 5. května 1082, Pečky, zastoupené Mgr. Tomášem Uherkem, advokátem, se sídlem Jandova 8, Praha 9, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2013 č. j. 8 Cmo 514/2012-285 bylo porušeno základní právo stěžovatelky zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2013 č. j. 8 Cmo 514/2012-285 se proto ruší.

III. Návrh na odklad vykonatelnosti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 2. 2013 č. j. 8 Cmo 514/2012-285 se odmítá.

Odůvodnění

1. Včasnou ústavní stížností napadla stěžovatelka v záhlaví tohoto nálezu označené usnesení s tvrzením, že jím bylo porušeno její ústavně garantované základní právo na spravedlivý proces, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zároveň v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Prostřednictvím podané stížnosti se stěžovatelka domáhá zrušení označeného usnesení, jímž Vrchní soud v Praze jako soud odvolací změnil rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 19. 11. 2012 č. j. 56 Cm 155/2012-227 o stěžovatelčině návrhu na nařízení předběžného opatření tak, že návrh odmítl. Vrchní soud odmítnutí odůvodnil tím, že podle § 75b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) je navrhovatel (zde stěžovatelka) při podání návrhu na nařízení předběžného opatření povinen složit jistotu, a to bez výzvy soudu nejpozději ve stejný den, kdy je na jeho návrh zahájeno řízení o předběžném opatření. V daném případě však návrh na nařízení předběžného opatření došel soudu prvního stupně dne 16. 11. 2012 a stěžovatelka složila jistotu až dne 22. 11. 2012. Vzhledem k tomu postupoval odvolací soud podle § 75b odst. 2 o. s. ř., podle něhož předseda senátu návrh na předběžné opatření v případě nesložení jistoty odmítne. Z toho důvodu vrchní soud podle § 220 o. s. ř. usnesení krajského soudu změnil tak, že návrh stěžovatelky odmítl.

3. Stěžovatelka považuje rozhodnutí odvolacího soudu za zjevně nesprávné. Důsledkem tohoto rozhodnutí bylo porušeno její právo na spravedlivý proces, jelikož odvolací soud se dopustil bezprecedentní svévole tím, že své rozhodnutí opřel o závěry, které jsou v extrémním nesouladu se skutkovými a právními zjištěními vyplývajícími z předmětného řízení a ze spisového materiálu. Interpretace § 75b o. s. ř. použitá v rozhodnutí odvolacího soudu je dle stěžovatelky v zásadním rozporu se zásadou spravedlnosti a jedná se o formalistický, zužující způsob interpretace, jenž odporuje ustálené praxi soudů v České republice.

4. Stěžovatelka dále zdůrazňuje, že v dané věci uhradila jistotu na bankovní účet Krajského soudu v Praze u České národní banky ke dni 16. 11. 2012. Jistota byla však připsána na jiný účet krajského soudu, jenž není určen k vedení jistot, ale je zřízen pro úhrady jiných záležitostí. Stěžovatelka záměnu účtů připisuje omylu zapříčiněnému tím, že ze strany krajského soudu jí byl sdělen jiný variabilní symbol pro platbu, než který měla správně obdržet. Částka jistoty byla uhrazena k 16. 11. 2012 na účet Krajského soudu v Praze a podle stěžovatelky nemůže být pouhá platba ve prospěch bankovního účtu soudu, na němž se neshromažďují jistoty, důvodem k odmítnutí jejího návrhu na nařízení předběžného opatření. Krajský soud navíc předběžné opatření nařídil, tudíž sám neměl o splnění poplatkové povinnosti pochybnosti. Záležitosti vnitřní organizace soudu, tedy pohyb finančních prostředků interně v rámci soudu, nemohou jít dle mínění stěžovatelky na újmu jednotlivých účastníků řízení. Na podporu své argumentace stěžovatelka poukazuje též na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 518/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 233/59 SbNU 375).

5. Spolu s ústavní stížností stěžovatelka podala též návrh na odklad vykonatelnosti napadeného usnesení, a to s odůvodněním, že tímto rozhodnutím vrchního soudu přišla o zajištění své splatné pohledávky vůči vedlejší účastnici, což může mít zásadní vliv na uspokojení předmětné pohledávky.

6. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastník i vedlejší účastnice řízení. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření uvádí, že na svých závěrech trvá, přičemž znovu poukazuje na to, že předmětná jistota nebyla zaplacená v den, kdy došel soudu prvního stupně návrh na nařízení předběžného opatření. Vrchní soud proto ve svém postupu žádný zásah do práv stěžovatelky nespatřuje.

7. Podle vedlejší účastnice nemělo být předběžné opatření vůbec nařízeno; přitom vedlejší účastnice vymezuje, též z jakých důvodů není ono opatření namístě. Vedlejší účastnice zejména vyvrací tvrzení stěžovatelky o tom, že hrozí riziko zcizování majetku vedlejší účastnice, který by však měl potenciálně sloužit k výkonu rozhodnutí a uhrazení pohledávek stěžovatelky, jež jsou předmětem sporu. Vedlejší účastnice odkazuje rovněž na argumentaci vrchního soudu ohledně nedodržení data ke složení jistoty a poukazuje na další vady návrhu, jimiž je dle vedlejší účastnice zvláště nedostatečné vylíčení skutečností odůvodňujících předběžné opatření a nejasnost návrhu spočívající v tom, že není zřejmé, jakého předběžného opatření se stěžovatelka vlastně domáhá.

8. Z vyžádaného spisu krajského soudu sp. zn. 56Cm 155/2012 Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka dle záznamu o složení jistoty učinila platbu 50 000 Kč ke dni 16. 11. 2012 na chybný účet krajského soudu, pročež ji bylo nutno převést na účet správný, což se uskutečnilo ke dni 22. 11. 2012, a až teprve poté bylo možno vystavit stěžovatelce záznam o složení jistoty, který byl vydán k 23. 11. 2012.

9. Ústavní soud přezkoumal ústavní stížností napadené rozhodnutí a došel k závěru, že stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud se obdobným případem odmítnutí návrhu na vydání předběžného opatření pro údajné včasné nesložení jistiny zabýval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 518/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 233/59 SbNU 375; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>). V něm uvedl, že „pohyb písemností uvnitř soudu s ohledem na splnění povinností ze strany účastníků řízení ve stanovených lhůtách musí být organizován tak, aby nedošlo k újmě při uplatnění jejich práv“. I v nyní posuzovaném případě tak musí Ústavní soud analogicky ke zmíněnému nálezu zdůraznit, že interní postupy soudu nemohou být přičítány k tíži účastníků řízení, tedy v konkrétním případě ani stěžovatelky.

11. Ústavní soud konstatuje, že jak vyplývá z vyžádaného spisu krajského soudu, stěžovatelka uhradila požadovanou jistotu na bankovní účet příslušného soudu, a to včas. Z hlediska splnění zákonné povinnosti již přitom nemůže být rozhodné, který bankovní účet soudu stěžovatelka k úhradě zvolila, zda ten vyhrazený k přijímání jistot či jiný. Opačná interpretace zákonného ustanovení, vedoucí k odmítnutí předběžného opatření pouze z důvodu nesprávné volby čísla bankovního účtu příslušného soudu, by představovala nepřipustně formalistický výklad. Je tak třeba zdůraznit, že stěžovatelka složila částku jistoty podle všech dostupných informací včas (ke dni 16. 11. 2012).

12. Ústavní soud považuje za vhodné též poukázat na skutečnost, že krajský soud navrhané předběžné opatření nařídil, a co se týče včasnosti platby jistoty, žádná pochybení stěžovatelky či jiné pochybnosti ohledně splnění této povinnosti nespatořoval. Až vrchní soud přehodnotil posouzení včasnosti složení jistiny a za použití nepřipustně formalistického výkladu stěžovatelčin návrh odmítl. Tím založil rozpor svého rozhodnutí se stěžovatelčíným právem na spravedlivý proces a přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

13. Vzhledem k výše uvedené argumentaci tak Ústavní soud shledal, že napadeným usnesením bylo zasaženo do ústavně zaručeného práva stěžovatelky, a proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu].

14. Ústavní soud odmítl návrh stěžovatelky na odklad vykonatelnosti napadeného rozsudku Vrchního soudu v Praze [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Odklad vykonatelnosti může Ústavní soud nařídít na návrh v případech, ve kterých je nařízen výkon rozhodnutí, tedy pokud napadané rozhodnutí představuje přímý zásah do sféry stěžovatelky [§ 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu]. O takovou situaci se však v daném případě nejedná.

Č. 88

K doručování stejnopisu odvolání protistraně ve věcech nákladů řízení

Nedoručením odvolání žalovaných proti výroku o nákladech řízení stěžovatelce (v původním řízení žalobkyně) vzhledem k okolnostem případu, charakteru soudního rozhodování podle § 150 o. s. ř. a námitkám uvedeným v odvolání byl porušen princip rovnosti účastníků řízení ve smyslu § 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) - ze dne 12. května 2014 sp. zn. I. ÚS 2014/13 ve věci ústavní stížnosti Aleny Svobodové, zastoupené JUDr. Stanislavem Červencem, advokátem, se sídlem Římská 10, 120 00 Praha 2, proti výrokům I a III usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2013 č. j. 26 Co 113/2013-185 o náhradě nákladů řízení, spojené s návrhem na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a Iva Pavlačka, zastoupeného JUDr. Ing. Jaroslavem Hostinským, advokátem, se sídlem Vinohradská 126, 130 00 Praha 3, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem I usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2013 č. j. 26 Co 113/2013-185 bylo porušeno stěžovatelčino základní právo garantované čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky I a III usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2013 č. j. 26 Co 113/2013-185 se ruší.

III. Náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem se stěžovatelce nepřiznává.

Odůvodnění**I. Vymezení věci**

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení výroků I a III usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 26 Co 113/2013-185 ze dne 20. března 2013 z důvodu tvrzeného porušení svých základních práv garantovaných čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatelka zároveň navrhla, aby Ústavní soud postupem podle

§ 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uložil vedlejším účastníkům řízení povinnost společně a nerozdílně uhradit stěžovatelce náklady řízení před Ústavním soudem.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Kolíně byly zjištěny následující skutečnosti. Rozsudkem Okresního soudu v Kolíně č. j. 6 C 193/2004-281 ze dne 15. října 2009 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Praze č. j. 23 Co 129/2010-349 ze dne 11. května 2010 došlo k vypořádání společného jmění stěžovatelky a Ivana Svobody. V rámci vypořádání byla Ivanu Svobodovi uložena povinnost zaplatit stěžovatelce částku ve výši 1 529 875 Kč. Stěžovatelka se poté žalobou u Okresního soudu v Kolíně domáhala určení neúčinnosti kupní smlouvy, kterou podle jejího tvrzení uzavřeli Eva (v řízení před obecnými soudy v postavení první žalované) a Ivo (vedlejší účastník, v řízení před obecnými soudy v postavení druhého žalovaného) Pavlačíkovi s Ivanem Svobodou. V průběhu řízení před soudem prvního stupně Nejvyšší soud rozsudkem č. j. 22 Cdo 4250/2010-418 ze dne 23. října 2012 zrušil výše uvedená rozhodnutí ve věci vypořádání společného jmění manželů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

3. V návaznosti na citovaný rozsudek Nejvyššího soudu došel v nyní projednávané věci Okresní soud v Kolíně k závěru, že stěžovatelka tímto rozsudkem pozbyla postavení věřitelky. Nalézací soud dále uvedl, že druhý žalovaný (vedlejší účastník) nebyl od počátku řízení pasivně legitimován, neboť z předmětné kupní smlouvy nenabyl žádný majetkový prospěch. Z uvedených důvodů proto žalobu stěžovatelky zamítl. O nákladech řízení bylo rozhodnuto za použití ustanovení § 150 občanského soudního řádu tak, že se náhrada nákladů řízení žalovaným nepřiznává. K odvolání žalovaných byl výrok o nákladech řízení změněn napadeným usnesením Krajského soudu v Praze tak, že je stěžovatelka povinna zaplatit vedlejším účastníkovi náhradu nákladů řízení ve výši 22 237 Kč (výrok I). Tento postup odvolací soud odůvodnil tím, že vedlejší účastník neměl postavení osoby, vůči níž byl odporovaný právní úkon učiněn nebo které z odporovaného právního úkonu vznikl prospěch. V řízení tedy od počátku nebyl pasivně legitimován, a k aplikaci § 150 občanského soudního řádu proto ve vztahu k němu nebyl důvod. Výrokem III byla stěžovatelce uložena povinnost uhradit vedlejším účastníkovi náklady odvolacího řízení.

4. Stěžovatelka následně podala ústavní stížnost. V ní především zdůrazňuje, že předmětnou žalobu podala v době, kdy ve vztahu k Ivanu Svobodovi měla postavení věřitele a kupní smlouvou mezi ním a žalovanými došlo „k faktickému zkrácení uspokojení její vymahatelné pohledávky“. Z toho důvodu nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že v projednávané věci byli plně úspěšní žalovaní. Stěžovatelka podle vlastních slov nemohla po vydání předmětného rozhodnutí Nejvyššího soudu vzít žalobu zpět,

neboť by se tím vystavovala riziku, že jí bude uložena povinnost uhradit náklady řízení. Stěžovatelka dále namítá, že odvolací soud hodnotil skutkové okolnosti případu značně formalisticky, neboť nikterak nezohlednil, že vedlejší účastník se aktivně účastnil jednání, které bylo završeno podpisem odporované smlouvy, což dokládá také notářský zápis učiněný o tomto úkonu, v němž je vedlejší účastník uveden mezi přítomnými. Stejný notářský zápis byl využit také pro smlouvu o zúžení společného jmění žalovaných, podpisy všech tří zúčastněných jsou na jedné listině a závěr odvolacího soudu, že odporovaný právní úkon nebyl učiněn vůči vedlejšímu účastníkovi, je tak nesprávný. Stěžovatelka je navíc přesvědčena, že podpis smlouvy o zúžení společného jmění manželů byl ze strany žalovaných ryze účelový krok s cílem vyhovět záměru Ivana Svobody formálně se zbavit majetku, a znemožnit tak uspokojení nároku stěžovatelky. Je tudíž nepochybné, že také vedlejší účastník svým chováním zavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení před obecnými soudy.

5. Stěžovatelka konečně namítá, že napadené usnesení neobstojí ani z hlediska požadavků na řádné odůvodnění.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti. V souladu s ustanovením § 48 odst. 2 zákona o Ústavním soudu byl k vyjádření vyzván také Okresní soud v Kolíně.

7. Nalézací soud ve svém vyjádření uvedl, že náhradu nákladů řízení žalovaným nepřiznal, a odkázal proto na odůvodnění rozsudku, který ve věci vydal. Na odůvodnění svého rozhodnutí odkázal také soud odvolací.

8. Vedlejší účastník řízení ve vyjádření zdůraznil, že není osobou, vůči které byl odporovaný právní úkon učiněn, přičemž tato skutečnost byla stěžovatelce v době podání žaloby známa. Stěžovatelka navíc zcela opomíjí, že se svým nárokem nemohla být úspěšná ani proti první žalované, neboť Ivan Svoboda nadále vlastnil majetek v hodnotě převyšující dnes již obsoletní pohledávku stěžovatelky. Tvrzení stěžovatelky o údajné účelovosti uzavřené smlouvy o zúžení společného jmění manželů považuje vedlejší účastník za pouhou spekulaci, která nebyla nikterak prokázána. Vedlejší účastník dále poukazuje na skutečnost, že stěžovatelka i poté, co jí byl soudem prvního stupně prezentován předběžný právní názor na důvodnost podané odpůřčí žaloby po vydání rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 22 Cdo 42500/2010-184, dlouhodobě otálela se zpětvzetím žaloby. Namísto toho činila různé procesní návrhy, čímž způsobila vznik dalších nákladů na straně žalovaných. V rozporu se zásadou procesní ekonomie byl kvůli postupu stěžovatelky okresní soud nucen žalobu věcně projednat, přičemž není opodstatněný argument, že stěžovatelka žalobu nemohla vzít zpět, jelikož by jí tím vznikla povinnost uhradit náklady řízení, stejnému riziku se totiž

vystavovala i bez zpětvzetí žaloby. Závěrem vyjádření vedlejší účastník podotýká, že v napadeném usnesení nelze s ohledem na výši přiznané náhrady nákladů řízení spatřovat intenzivnější zásah do stěžovatelčinych ústavně zaručených práv, a to i s ohledem na její údajně uspokojivé majetkové poměry. Z uvedených důvodů vedlejší účastník navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

9. Ústavní stížnost byla zaslána také Evě Pavlačíkové. Jelikož však Ústavní soud ve stanovené lhůtě její vyjádření neobdržel, má za to, že se svého postavení v souladu s § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vzdala (o tomto postupu byla Ústavním soudem poučena).

10. Obdržená vyjádření byla stěžovatelce zaslána k replice. V ní stěžovatelka zejména vysvětluje, že se vedlejší účastník významně podílel na vzniku situace, kterou musela řešit podáním odpůrcí žaloby, náhrada nákladů řízení by mu proto neměla být přiznána. Stěžovatelka dále opakuje, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu nesplňuje požadavky na řádné odůvodnění, v důsledku čehož dochází k porušení principů spravedlivého procesu, které se dle judikatury Ústavního soudu uplatní také při rozhodování o nákladech řízení. Závěrem repliky stěžovatelka vyjadřuje svůj nesouhlas s tvrzením vedlejšího účastníka ohledně jejich majetkových poměrů a vysvětluje, že povinnost uhradit náklady řízení před obecnými soudy převyšující částku 20 000 Kč do jejich práv citelně zasahuje, neboť jejím jediným příjmem je starobní důchod. Z uvedených důvodů stěžovatelka setrvává na návrzích přednesených v ústavní stížnosti.

11. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho konání.

12. S ohledem na změny ve složení Ústavního soudu byli soudci Jaroslav Fenyk a Vojen Güttler, uvedení v akceptačním dopise k této ústavní stížnosti, v souladu s rozvrhem práce nahrazeni soudci Ludvíkem Davidem a Kateřinou Šimáčkovou.

III. Procesní předpoklady projednání návrhu

13. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost splňuje veškeré procesní požadavky zákona o Ústavním soudu.

IV. Vlastní posouzení

14. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací přednesenou v ústavní stížnosti a s obsahem spisu Okresního soudu v Kolíně sp. zn. 8 C 318/2010, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

IV./a Návrh na zrušení napadeného usnesení

15. Ústavní soud předně podotýká, že je ve svém rozhodování vázán petitem návrhu, nikoliv jeho odůvodněním, protože je oprávněn návrh hodnotit i z jiných aspektů nežli jen těch, které byly v návrhu předestřeny [viz náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/93 (N 25/1 SbNU 189; 131/1994 Sb.) ze dne 24. května 1994].

16. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v Kolíně sp. zn. 8 C 318/2010 Ústavní soud zjistil, že odvolání proti rozsudku nalézacího soudu nebylo stěžovatelce doručeno a odvolacím soudem nebylo ve věci nařízeno ústní jednání. Podle ustanovení § 210 odst. 1 občanského soudního řádu se odvolání proti usnesení, kterým nebylo rozhodnuto ve věci samé, doručí těm účastníkům, jejichž práv a povinností se týká, je-li to s ohledem na okolnosti případu či povahu věci vhodné a účelné. Z citovaného ustanovení tedy nevyplývá povinnost obecných soudů vždy a za všech okolností doručovat protistraně odvolání podané proti výroku o náhradě nákladů řízení, Ústavní soud nicméně ve své rozhodovací praxi dovedl, že daný požadavek může v konkrétním případě vyplynout z nutnosti ochrany procesních práv účastníka řízení, jež plynou z principů spravedlivého procesu [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 291/08 (N 195/58 SbNU 725) ze dne 16. září 2010, sp. zn. II. ÚS 781/10 (N 147/62 SbNU 269) ze dne 1. září 2011 či sp. zn. III. ÚS 360/13 (N 88/69 SbNU 391) ze dne 16. května 2013]. Ústavní soud také konstatoval, že onou okolností, která zakládá povinnost soudu doručit opis odvolání protistraně, je např. dosavadní vývoj sporu v první instanci, který naznačuje, že protistrana zaujímá k argumentům uváděným v odvolání nesouhlasný postoj a odlišně je právně a skutkově hodnotí; také situace, kdy se účastník v podaném odvolání domáhá změny výroku o nákladech řízení ve svůj prospěch, vyžaduje, aby druhá strana byla s argumenty odvolatele seznámena a mohla se k nim vyjádřit - pokud lze očekávat, že její vyjádření může přispět k náležitému posouzení věci (viz již citovaný náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 781/10). Ústavní soud po zvážení okolností nyní projednávaného případu došel k závěru, že nedoručením odvolání žalovaných stěžovatelce došlo k porušení ústavně chráněného principu rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny.

17. Stěžovatelka totiž nedostala příležitost adekvátně reagovat na argumenty protistrany, jimiž byl zpochybňován její v žalobě implicitně vyjádřený názor, že vedlejší účastník byl ve sporu pasivně legitimován. Stejně tak jí nebylo umožněno případně podpořit názor nalézacího soudu, podle něhož je použití ustanovení § 150 občanského soudního řádu namístě i přes absenci pasivní legitimace vedlejšího účastníka. Vzhledem k okolnostem případu, charakteru soudního rozhodování podle § 150 občanského soudního řádu a námitkám uvedeným v odvolání je přitom zřejmé, že stěžovatelčino případné vyjádření mohlo přispět k vytvoření ucelenějšího

obrazu projednáváné věci. Odvolací soud však rozhodoval pouze na základě podaného odvolání a stěžovatelce nezbylo než své protiargumenty poprvé uplatnit až v ústavní stížnosti, což je zjevně nežádoucí, neboť posuzování podmínek aplikace § 150 občanského soudního řádu je v první řadě věcí obecných soudů. Požadavek rovnosti zbraní, tedy aby každá ze stran mohla obhajovat svou věc za podmínek, které jí z pohledu řízení jako celku podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 49/10 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.) ze dne 28. ledna 2014], tudíž nebyl naplněn.

18. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud v souladu s vlastní výše citovanou judikaturou napadené usnesení v požadovaném rozsahu zrušil, přičemž pro nadbytečnost se dále nezabýval argumenty stěžovatelky uvedenými v ústavní stížnosti. Ze stejného důvodu se nezabýval ani argumenty vedlejšího účastníka, neboť Ústavním soudem učiněné závěry nebyly jeho vyjádřením zpochybněny.

19. Zrušené výroky usnesení odvolacího soudu se týkají pouze nákladů řízení druhého žalovaného (vedlejšího účastníka), rozhodnutí soudů ve vztahu k nákladům řízení první žalované proto není tímto nálezem dotčeno.

20. Ústavní soud nikterak nepředvídá, jak by měl obecný soud v novém usnesení rozhodnout, nehodnotí ani správnost odvolacím soudem učiněných závěrů. Povinností obecného soudu v novém řízení bude poskytnout stěžovatelce možnost vyjádřit se k argumentům prezentovaným v odvolání (týkajícím se náhrady nákladů řízení druhého žalovaného), a pakliže stěžovatelka této možnosti využije, náležitě se s nabídnutými protiargumenty vypořádat.

IV./b Návrh na přiznání náhrady nákladů řízení

21. Pokud jde o návrh na přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem, Ústavní soud připomíná, že tyto náklady si hradí každý účastník nebo vedlejší účastník řízení zásadně sám (§ 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), přičemž výjimky z tohoto pravidla je třeba aplikovat restriktivně [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 53/97 (N 26/13 SbNU 195) ze dne 17. února 1999 nebo náleze sp. zn. I. ÚS 562/11 (N 120/61 SbNU 741) ze dne 21. června 2011]. Výjimečné důvody pro uložení povinnosti k jejich náhradě vedlejšímu účastníkovi Ústavní soud v posuzované věci neshledal. Z nosných důvodů tohoto nálezu je navíc patrné, že vedlejší účastník, ježmuž by dle návrhu stěžovatelky měla být povinnost nahradit náklady řízení uložena, svým chováním protiústavní postup obecného soudu nevyvolal. Ani pochybení soudu pak Ústavní soud nepovažuje za natolik flagrantní, aby mu (jako určitá nepřímá sankce) byla uložena povinnost k náhradě

stěžovatelčiných nákladů řízení [podobně srov. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2474/13 (N 170/71 SbNU 25) ze dne 1. října 2013].

IV./c Závěr

22. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že výrokem I napadeného usnesení Krajského soudu v Praze bylo porušeno základní právo stěžovatelky garantované čl. 37 odst. 3 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení ve výrocích I a III zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

23. Návrh na náhradu nákladů řízení Ústavní soud odmítl.

Č. 89

K návrhu na zrušení § 250a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 151/2002 Sb.

Účastníkem řízení podle § 250a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 151/2002 Sb., je rovněž stát (Česká republika), pokud předmětem správního řízení byl spor vyplývající ze vztahů soukromého práva, v němž byl správním orgánem posuzován nárok na náhradu za nemovitý majetek zanechaný v roce 1945 občany České republiky na Podkarpatské Rusi.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové (soudkyně zpravodajky) a Jiřího Zemánka ze dne 13. května 2014 sp. zn. Pl. ÚS 35/11 ve věci návrhu Obvodního soudu pro Prahu 3 podaného podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení ustanovení § 250a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 151/2002 Sb., za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 146/2014 Sb.).

Výrok

I. Návrh na zrušení ustanovení § 250a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 151/2002 Sb., se zamítá.

II. Účastníkem řízení podle § 250a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 151/2002 Sb., je rovněž stát (Česká republika), pokud předmětem správního řízení byl spor vyplývající ze vztahů soukromého práva, v němž byl správním orgánem posuzován nárok na náhradu za nemovitý majetek zanechaný v roce 1945 občany České republiky na Podkarpatské Rusi.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavnímu soudu byl dne 14. prosince 2011 doručen návrh Obvodního soudu pro Prahu 3, za nějž jedná předseda senátu Dr. David Vláčil, (dále též jen „navrhovatel“) na zrušení ustanovení § 250a odst. 1 a 2 zákona

č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „napadené ustanovení“).

2. Navrhovatel tento návrh podal poté, co v souvislosti se svou rozhodovací činností (věc sp. zn. 16 C 96/2011) v souladu s ustanovením čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) dospěl k závěru, že napadené ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem.

II. Průběh řízení před správními orgány a obecnými soudy

3. Žalobou, v níž byla jako strana žalovaná označena Česká republika – Ministerstvo financí, se žalobci (pět fyzických osob) domáhají přiznání odškodnění za nemovitý majetek zanechaný jejich právním předchůdcem na Zakarpatské Ukrajině (dále převážně jen „Podkarpatská Rus“) s tím, že Ministerstvo financí nedatovaným rozhodnutím č. j. 44/10366/2008-908 požadovanou náhradu nepřiznalo. O podaném rozkladu proti tomuto rozhodnutí rozhodl ministr financí dne 30. dubna 2009 pod č. j. 908/6270/2009 tak, že napadené rozhodnutí potvrdil. Aplikovanými právními předpisy byly zákon č. 42/1958 Sb., o úpravě některých nároků a závazků souvisejících se sjednocením Zakarpatské Ukrajiny s Ukrajinskou sovětskou socialistickou republikou, a prováděcí předpisy vydané k tomuto zákonu.

4. Navrhovatelí byla věc postoupena Obvodním soudem pro Prahu 1, kterému byla žaloba původně doručena a jenž vyjádřil svou místní nepříslušnost. Podle Obvodního soudu pro Prahu 1 byli jedinými účastníky řízení před správními orgány žalobci. Nejednalo se podle názoru tohoto soudu o řízení kontradiktorní, nýbrž o řízení před správním orgánem o jiné právní otázce vyplývající z občanskoprávních vztahů ve smyslu ustanovení § 244 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále také jen „o. s. ř.“). Za situace, kdy rozhodnutí vydané v takovém řízení nabude právní moci, může být tatáž věc na návrh projednána v občanském soudním řízení podle části páté o. s. ř. Účastníky soudního řízení tak podle § 250a odst. 1 o. s. ř. jsou žalobci a ti, kdo byli účastníky v řízení před správním orgánem, což jsou ve smyslu druhé definice účastníků podle (nyní již zrušeného) § 94 odst. 2 o. s. ř. pouze ti, které zákon za účastníky označuje. Česká republika ani správní orgán, který rozhodnutí vydal, proto účastníky podle názoru Obvodního soudu pro Prahu 1 být nemohou. Za situace, kdy žádnému z účastníků řízení před správním orgánem neměla být uložena povinnost k plnění, nelze pro zjištění místní příslušnosti použít § 250 odst. 1 písm. a) o. s. ř., nýbrž ustanovení § 250 odst. 1 písm. b) o. s. ř., dle něhož je místně příslušným obecný soud účastníka, na jehož návrh bylo řízení před správním orgánem zahájeno. Podle § 11 odst. 2 o. s. ř., bylo-li řízení zahájeno na návrh více účastníků a je-li dána místní příslušnost několika soudů, může se řízení konat u kteréhokoli z nich. Jelikož ani jeden z žalobců nemá v obvodu Obvodního soudu pro

Prahu 1 své bydliště, vyslovil tento soud usnesením č. j. 21 C 16/2009-62 ze dne 21. září 2010 svou místní nepřislusnost a věc postoupil Obvodnímu soudu pro Prahu 3, neboť se jedná o obecný soud první žalobkyně. Toto usnesení bylo následně potvrzeno Městským soudem v Praze jako soudem odvolacím.

5. Poté, co mu byla věc postoupena, se navrhovatel zabýval okruhem účastníků řízení, přičemž dospěl k závěru, že ustanovení § 250a o. s. ř., které by mělo být aplikováno, je v rozporu s ústavním pořádkem. Navrhovatel proto podal nyní projednávaný návrh na zrušení předmětného ustanovení ve smyslu § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a řízení o podané žalobě přerušil.

III. Rekapitulace návrhu

6. Rozpor napadeného ustanovení s ústavním pořádkem spatřuje navrhovatel v tom, že neumožňuje účast „žalovaného“ v soudním řízení, přičemž mu je stejně jako žalobcům znemožněno domáhat se účinně svých práv. Povinným by v dané věci měl být stát zastoupený Ministerstvem financí, které ovšem ve správním řízení nevystupovalo v roli účastníka řízení, nýbrž v roli rozhodujícího správního orgánu. Napadené ustanovení odpovídá podle navrhovatele druhé definici účastenství, podle níž jsou účastníky řízení navrhovatel (žalobce) a ten, koho zákon za účastníka výslovně označí. Jak navrhovatel uvádí, správní orgán, který rozhodnutí v soukromoprávní věci vydal, účastníkem řízení podle části páté občanského soudního řádu být nemůže, jelikož jej za účastníka zákon výslovně neoznačuje. Stejně tak tento orgán z logiky věci nemůže být ani účastníkem správního řízení, které se před ním vedlo. V daném případě tedy ani Ministerstvo financí ani Česká republika jako účastníci v řízení před navrhovatelem vystupovat nemohou. Jelikož přitom jedinými účastníky správního řízení byli žalobci, chybí v soudním řízení subjekt, který by mohl procesně korektním způsobem vystupovat na straně žalované, a hájit tak zájmy státu v daném sporu.

7. Aplikace napadeného ustanovení tak za daných okolností „vylučuje možnost spravedlivého procesu ve věci týkající se základního práva na soudní a jinou ochranu, tedy práva garantovaného zejména čl. 36 odst. 2 Listiny [základních práv a svobod] jak žalobcům, kteří se nemají proti komu [...] domoci rozhodnutí o jimi podané žalobě, tak i státu, který není oprávněn ve sporu vystupovat jako účastník řízení a kvalifikovaně se podané žalobě bránit“.

8. Podle navrhovatele by při aplikaci napadeného ustanovení v řízení absentovala osoba, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Pokud by soud hodlal žalobě vyhovět, pak by měl státu uložit povinnost k zaplacení peněžitého plnění. Podle nynější koncepce by však neměl

komu svůj rozsudek doručit, státu by bylo upřeno právo nechat jej přezkoumat před soudem druhého stupně a žalobci by se nedomohli výkonu rozhodnutí, neboť by vůči České republice neměli kvalifikovaný exekuční titul.

9. Navrhovatel tudíž dovozuje, že napadené ustanovení je také v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jelikož v něm užitý výraz „jeho věc“ je nutno vykládat tak, že Listina vyžaduje, aby každý, o jehož právech a povinnostech má být v soudním řízení jednáno, měl možnost se tohoto řízení účastnit a vyjádřit se ke všem prováděným důkazům. Podle navrhovatele je napadené ustanovení také v rozporu s čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, z něhož plyne, že každý má stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nestranným a nezávislým soudem, který rozhoduje o jeho právech a povinnostech. Obdobné právo má vyplývat i z čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Podle navrhovatele je přitom toto právo upíráno nejen státu, ale i žalobcům, kteří se fakticky nemohou vůči svému tvrzenému dlužníkovi domoci svých nároků.

10. Navrhovatel se konečně domnívá, že znění zákona je natolik jednoznačné, že neumožňuje ústavně konformní výklad, prostřednictvím kterého by mohl být okruh účastníků řízení rozšířen.

11. Z těchto důvodů tedy Obvodní soud pro Prahu 3 navrhuje napadené ustanovení zrušit, přičemž de lege ferenda by zákonodárce měl druhou definici účastenství v § 250a o. s. ř. nahradit třetí definicí, podle níž by účastníky řízení byli navrhovatel a všichni ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno.

IV. Vyjádření účastníků řízení

12. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“) ve vyjádření k návrhu ze dne 3. února 2014, podepsaném předsedou Poslanecké sněmovny Janem Hamáčkem, uvedla, že návrh zákona č. 151/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím soudního řádu správního, jímž byla přepracována část pátá občanského soudního řádu (a jímž bylo do občanského soudního řádu zakomponováno také napadené ustanovení), předložila Poslanecké sněmovně vláda dne 1. října 2001. Vládní návrh zákona byl rozeslán poslancům jako sněmovní tisk č. 1081/0. Poslanecká sněmovna projednala vládní návrh zákona č. 151/2002 Sb. v prvním čtení dne 25. října 2001 a přikázala jej k projednání ústavně právnímu výboru, který k návrhu přijal pozměňovací návrhy, ve kterých bylo obsaženo i napadené ustanovení § 250a odst. 1 a 2 o. s. ř. V podrobné rozpravě v rámci druhého čtení byly předloženy pozměňovací návrhy, které se napadeného ustanovení netýkaly. V hlasování o návrhu zákona v závěru třetího čtení se z přítomných 159 poslanců vyslovilo 149 pro návrh a nikdo proti návrhu. Návrh zákona byl tudíž Poslaneckou sněmov-

nou přijat a dne 25. února 2002 byl postoupen Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „Senát“). Dne 28. března 2002 zákon podepsal prezident republiky. Ve Sbírce zákonů byl zákon vyhlášen 17. dubna 2002.

13. Senát ve vyjádření k návrhu ze dne 27. ledna 2014, podepsaném předsedou Senátu Milanem Štěchem, uvedl, že ustanovení § 250a odst. 1 a 2 bylo do občanského soudního řádu zařazeno v souvislosti s přijetím nové úpravy správního soudnictví, a to zákonem č. 151/2002 Sb. Tímto zákonem byla přepracována celá část pátá o. s. ř., která od 1. ledna 2003 účinně reguluje řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem. Od uvedeného data účinnosti byl občanský soudní řád podroben několika desítkám změn, přesto nebylo ustanovení § 250a dotčeno, a to ani zásadní novelou přijatou v souvislosti s rekodifikací soukromého práva (provedenou zákonem č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Stejně tak nebyla – až na drobné výjimky – měněna celá část pátá o. s. ř.

14. Návrh zákona byl Senátu doručen dne 25. února 2002 a zákonnou osnovu projednaly ústavně-právní výbor (který byl zároveň výborem garančním) a výbor pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí. Oba výbory Senátu doporučily schválit návrh zákona ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Dne 21. března 2002 Senát vyjádřil vůli se návrhem zákona nezabývat, v rozhodném hlasování se z přítomných 43 senátorů vyslovilo 38 pro a jeden proti. Senát dle svého vyjádření postupoval v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

15. Pokud jde o meritorní posouzení, k návrhu zákona č. 151/2002 Sb. vystoupil za vládu ministr spravedlnosti JUDr. Jaroslav Bureš, jenž mimo jiné uvedl, že část pátá občanského soudního řádu má umožnit soudní přezkum pravomocných rozhodnutí správních orgánů o civilních nárocích, přičemž je koncipována tak, aby byla zaručena ústavní ochrana práv a povinností osob, které jsou uvedenými postupy dotčeny. K návrhu se vyjádřila také zpravodajka garančního výboru JUDr. Dagmar Lastovecká, která poukázala na dvě otázky, o nichž byla v ústavně-právním výboru vedena diskuze, žádná z nich se nicméně netýkala napadeného ustanovení § 250a odst. 1 a 2 o. s. ř. V závěru vyjádření tak je konstatováno, že Senát ani jeho orgány, které se předmětným návrhem zabývaly, ústavní konformitu ustanovení § 250a odst. 1 a 2 občanského soudního řádu nezpochybnily.

16. Vyjádření vlády a veřejného ochránce práv vyžádána nebyla (srov. sdělení Ústavního soudu č. Org. 72/12 ze dne 18. prosince 2012, bod 3; publikováno pod č. 469/2012 Sb.).

17. Vyjádření Poslanecké sněmovny a Senátu byla zaslána navrhovateli na vědomí a k případné replice. Navrhovatel dne 6. února 2014 Ústavnímu soudu sdělil, že právo repliky nevyužívá.

V. Upuštění od ústního jednání

18. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, protože od něj upustil dle ustanovení § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VI. Díkce napadeného ustanovení

19. Ustanovení § 250a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 151/2002 Sb., zní:

§ 250a**Účastníci řízení**

(1) Účastníky řízení jsou žalobce a ti, kdo byli účastníky v řízení před správním orgánem.

(2) Jakmile soud zjistí, že se řízení neúčastní někdo, kdo je podle odstavce 1 jeho účastníkem, přibere jej usnesením do řízení. Proti tomuto usnesení není odvolání přípustné.

VII. Posouzení příslušnosti Ústavního soudu k projednání návrhu a aktivní legitimace navrhovatele

20. Ústavní soud především musel zvážit, zda jsou naplněny procesní podmínky pro projednání podaného návrhu; v tomto kontextu se zaměřil prvotně na otázku, zda byl Obvodní soud pro Prahu 3 k podání návrhu aktivně legitimován.

21. Podle ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy, dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu. Tuto úpravu dále rozvádí ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, podle kterého návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení je oprávněn podat též soud v souvislosti se svojí rozhodovací činností podle čl. 95 odst. 2 Ústavy.

22. Podmínkou meritorního projednání takového návrhu je naplnění díkce čl. 95 odst. 2 Ústavy v tom smyslu, že se musí jednat o zákon, jehož má být při řešení věci použito, tzn. zákon nebo jeho ustanovení, jež je navrhováno ke zrušení, mají být navrhovatelem přímo aplikovány při řešení konkrétního sporu. Z judikatury obecných soudů (viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 4/2007-68 ze dne 14. června 2007, jehož závěry potvrdil i zvláštní senát pro rozhodování některých kompetenčních sporů v usnesení č. j. Konf 6/2012-9 ze dne 27. září 2012) vyplývá, že rozhodnutí správních orgánů o přiznání náhrady za majetek zanechaný na Podkarpatské Rusi je rozhodnutím ve věci soukromého práva. Ten, kdo se cítí být tímto rozhodnutím dotčen na svých právech, je proto oprávněn domá-

hat se ochrany svých práv prostřednictvím žaloby podle části páté občanského soudního řádu. V rámci tohoto řízení jsou soudy povinny zabývat se také okruhem účastníků řízení, k jehož vymezení slouží ustanovení § 250a o. s. ř. Ve věci, kterou navrhovatel přerušil z důvodu podání nyní projednávaného návrhu, tak má být napadené ustanovení přímo aplikováno.

23. Ústavní soud tudíž shledává podmínku přímé aplikace napadeného ustanovení za naplněnou. Navrhovatel je aktivně legitimován k podání návrhu na zrušení napadeného ustanovení.

VIII. Přezkum procedury přijetí přezkoumávaného zákonného ustanovení

24. Ústavní soud, jak mu ukládá ustanovení § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., následně zkoumal, zda bylo napadené ustanovení přijato v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Vyšel přitom z dále citovaných těsnopiseckých zpráv a z vyjádření obou komor Parlamentu.

25. Z těsnopisecké zprávy ze 46. schůze Poslanecké sněmovny konané dne 15. února 2002 Ústavní soud zjistil, že zákon č. 151/2002 Sb. byl přijat Poslaneckou sněmovnou v třetím čtení v hlasování č. 596, přičemž ze 159 přítomných poslanců pro návrh hlasovalo 149 poslanců, proti návrhu nehlasoval žádný poslanec.

26. Z těsnopisecké zprávy z 15. schůze Senátu konané dne 21. března 2002 vyplývá, že Senát vyjádřil vůli se návrhem zákona č. 151/2002 Sb. nezabývat; v hlasování č. 95 se ze 43 přítomných senátorů pro tento krok vyslovilo 38 senátorů a proti 1 senátor.

27. Ústavní soud konstatoval, že zákon č. 151/2002 Sb., jehož je napadené ustanovení součástí, byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

IX. Meritorní přezkum návrhu

28. Po posouzení ústavnosti procedury přijetí napadeného zákona se Ústavní soud zaměřil na jeho věcný soulad s ústavním pořádkem. Ústavní soud se prvně zabýval otázkou, zda napadené ustanovení, tak jak je vykládá navrhovatel, je v rozporu s ústavním pořádkem České republiky. V případě kladné odpovědi bude dále Ústavní soud zkoumat, zda přichází v úvahu ústavně konformní výklad napadeného ustanovení, či zda je jediným řešením jeho derogace.

29. Podle výkladu navrhovatele napadené ustanovení neumožňuje účast státu v soudním řízení, jelikož stát, ačkoli se jedná o subjekt, vůči němuž je ze strany žalobce vznášen určitý nárok, nebyl účastníkem řízení před správním orgánem a ve věci rozhodující správní orgán účastníkem soudního řízení podle části páté o. s. ř. být nemůže.

30. Podle ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny se může ten, kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod.

31. Podle čl. 11 odst. 4 Listiny je vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu. Pakliže tedy bylo správním orgánem rozhodnuto o právu žalobců na náhradu za majetek zanechaný na Podkarpatské Rusi, o který žalobci přišli v důsledku Smlouvy mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o Zakarpatské Ukrajině a protokolu k této smlouvě, vyhlášených pod č. 186/1946 Sb., nebo podle Dohody mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o konečném vypořádání majetkových a finančních otázek, souvisejících se sjednocením Zakarpatské Ukrajiny s Ukrajinou sovětskou socialistickou republikou, vyhlášené vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 1/1958 Sb., zasahuje toto rozhodnutí ze dne 30. dubna 2009 v určitém rozsahu do základních práv a svobod podle Listiny.

32. Ochrana tímto rozhodnutím dotčených práv je právním řádem garantována prostřednictvím části páté občanského soudního řádu. Z hlediska základních práv nicméně není dostačující, pokud právní řád určité právo pouze teoreticky garantuje, nýbrž je nutné, aby se jednotlivec mohl tohoto práva také reálně domoci. Pokud by tedy v rámci řízení před správním orgánem bylo rozhodováno o nároku žalobců na náhradu majetku, avšak v následném řízení soudním by subjekt, který má tuto náhradu poskytnout, nemohl být účastníkem řízení, docházelo by tím k porušení čl. 36 odst. 2 Listiny. Soud by totiž nemohl žalobcům vyhovět a požadovanou náhradu jim přiznat, jelikož nemůže ukládat povinnosti osobě, která není účastníkem řízení. Žalobci by tak reálně neměli žádnou možnost dosáhnout přiznání náhrady.

33. Ústavní soud tedy souhlasí s navrhovatelem, že by napadené ustanovení při výše popsáném výkladu mohlo vést k porušení ústavně garantovaných práv.

34. Ústavní soud se dále zabýval tím, zda je možné napadené ustanovení, případně ustanovení s tímto ustanovením související, vyložit tak, aby ten, po němž se žalobce postupem podle § 244 a násl. o. s. ř. domáhá určitého plnění (tedy stát), byl účastníkem soudního řízení.

35. Je zřejmé, že jako protiústavní se napadené ustanovení může jevit nikoli v celé své šíři, nýbrž pouze ve specifických případech, kdy předmětem předcházejícího správního řízení jsou i práva a povinnosti státu, který v tomto správním řízení vystupuje v postavení ve věci rozhodujícího správního orgánu. Ústavní soud se tedy zaměřil právě na tyto specifické případy,

přičemž dospěl k závěru, že postavení státu v těchto správních řízeních umožňuje jeho účast i v následném řízení podle části páté občanského soudního řádu, a to i při zachování napadené právní úpravy.

36. Nárok uplatňovaný vůči státu podle zákona č. 42/1958 Sb. (podle § 1 odst. 1 tohoto zákona „Československý stát poskytne ... náhradu ...“) svou soukromoprávní povahou odpovídá mnoha jiným nárokům na majetkové náhrady, jež jsou vůči státu uplatňovány na základě jiných právních předpisů. Specifikem nároku podle zákona č. 42/1958 Sb. je skutečnost, že státní orgán (podle § 3 Ministerstvo financí) je nadán pravomocí o sporu rozhodnout. Toto specifikum však nemění nic na tom, že stát je současně subjektem, který je podle § 1 odst. 1 zákona č. 42/1958 Sb. případně povinen právo navrhovatelů (žalobců) na náhradu majetku uspokojit (stát je tedy de facto zároveň odpůrcem). Jakožto odpůrci mu pak náleží i právo být účastníkem správního řízení, v němž se žalobci předmětné náhrady domáhají.

37. V tomto směru lze při neexistenci speciální právní úpravy účastenství v zákoně č. 42/1958 Sb. (a při jeho odkazu v § 3 na správní řád) poukázat podpůrně na ustanovení § 141 odst. 3 správního řádu, který nahradil procesní předpis, podle kterého postupoval správní orgán, jež stanoví, že účastníky řízení, v nichž se řeší spory vyplývající z občanskoprávních vztahů, jsou navrhovatel a odpůrce. Ústavní soud na tomto místě podotýká, že přes názor Obvodního soudu pro Prahu 1 má řízení o náhradě za zanechaný majetek rysy rozhodování o sporu, a to i přes specifické postavení státu v tomto řízení. Ostatně v zákoně č. 212/2009 Sb., kterým se zmírňují majetkové křivdy občanům České republiky za nemovitý majetek, který zanechali na území Podkarpatské Rusi v souvislosti s jejím smluvním postoupením Svazu sovětských socialistických republik, který u nově uplatněných nároků nahrazuje od 1. 10. 2009 zákon č. 42/1958 Sb., již je postavení státu jakožto účastníka správního řízení výslovně zakotveno (ustanovení § 4 odst. 2), byť k tomu došlo až novelizací provedenou zákonem č. 121/2012 Sb. Vzhledem ke komplikovanému vymezení pozice státu v těchto řízeních, které koneckonců navrhovatele vedlo k podání projednávaného návrhu, přitom podle názoru Ústavního soudu nelze výslovné vymezení státu jakožto účastníka řízení podle zákona č. 212/2009 Sb. chápat tak, že pokud stát za účastníka ve zvláštním předpise označen není, účastníkem být nemůže, nýbrž naopak jako potvrzení logického závěru plynoucího z charakteru daného správního řízení i z ustanovení § 141 odst. 3 správního řádu.

38. Státu tedy náleží postavení účastníka řízení podle ustanovení § 250a o. s. ř., jež se neodvívá od jeho postavení jakožto ve věci rozhodujícího správního orgánu, nýbrž od postavení účastníka předmětného správního řízení. Podobnou interpretaci lze ostatně nalézt i v judikatuře obecných soudů. Ke stejnému závěru již došel např. Nejvyšší soud, který v usnesení

sp. zn. 21 Cdo 1385/2011 ze dne 9. srpna 2012 ve vztahu k řízení o žádosti zaměstnance o uspokojení splatných mzdových nároků podle zákona č. 118/2000 Sb., o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů, konstatoval, že tohoto řízení se účastní nejen žadatel, ale i ten, kdo je povinen – bez ohledu na to, zda má jinak postavení správního orgánu ve smyslu ustanovení § 244 odst. 1 o. s. ř. – uspokojit jeho právo.

39. Z výše uvedených důvodů je možno dojít k závěru, že v případech, kdy je ve správním řízení vůči státu vznášen určitý nárok vyplývající ze vztahů soukromého práva, přičemž organizační složka, která má za stát jednat, je současně ve věci rozhodujícím správním orgánem, je pro účely ustanovení § 250a o. s. ř. nutno považovat stát za účastníka řízení před správním orgánem. Státu tudíž náleží postavení účastníka i v následném řízení podle části páté občanského soudního řádu.

40. Tento výklad je nejen ústavně konformní, ale odpovídá i vůli zákonodárce, který zjevně neměl v úmyslu omezit žalobce v jeho právu domáhat se před soudem svého práva na náhradu majetku zanechaného na Podkarpatské Rusi ani omezit stát (vystupující v roli soukromoprávního subjektu) v jeho právu účastnit se řízení, v němž je rozhodováno o jeho právech a povinnostech. Úmysl zákonodárce se naopak výslovně projevil novelou zákona č. 212/2009 Sb., která právo státu být účastníkem v řízení o náhradu majetku zanechaného na Podkarpatské Rusi potvrdila. Přes dílčí odlišnosti v řízeních podle zákona č. 42/1958 Sb. a zákona č. 212/2009 Sb. by nebyl opodstatněný závěr, že by zákonodárce zamýšlel pro tato řízení a následná řízení soudní definovat zcela odlišný okruh účastníků.

41. *Obiter dictum* Ústavní soud dodává, že rozhodnutím obecných soudů v otázce náhrady za majetek zanechaný na Zakarpatské Ukrajině se zabýval již v nálezu sp. zn. I. ÚS 2050/11 ze dne 26. června 2012 (N 125/65 SbNU 615), v němž považoval za nepochybné, že stát byl účastníkem řízení před obecnými soudy, pročež mu v řízení o ústavní stížnosti v souladu s ustanovením § 76 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, náleželo postavení vedlejšího účastníka. Ústavní soud rovněž připomíná povinnost obecných soudů přihlídnout k úpravě obsažené v zákoně č. 212/2009 Sb., a to v intencích citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2050/11.

X. Závěr

42. Ústavní soud ze všech výše uvedených důvodů návrh na zrušení napadeného ustanovení zamítl a zároveň připojil interpretativní výrok zajišťující ústavně konformní vymezení okruhu účastníků řízení podle části páté občanského soudního řádu.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudců Vladimíra Sládečka a Radovana Suchánka k výroku II nálezu

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) zaujímáme toto odlišné stanovisko k výroku II nálezu:

1. Podle našeho názoru měl být výrok nálezu omezen pouze na zamítnutí návrhu z důvodů uvedených v odůvodnění nálezu. Tzv. interpretačním výrokem II se „pouze“ vykládá ustanovení § 250a odst. 1 občanského soudního řádu, ovšem nepochybně za účelem prosazení závaznosti takového výkladu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky.

2. Platná ústavní a zákonná úprava pravomocí Ústavního soudu a pravidel řízení před ním však neobsahuje žádnou normu, na jejímž základě by byl Ústavní soud oprávněn v rámci abstraktní kontroly ústavnosti právních předpisů formulovat výrok rozhodnutí v podobě výkladu platného práva. Ústava České republiky zmocňuje Ústavní soud rozhodovat v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky toliko o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, nikoli však současně také o jejich závazném výkladu (tím spíše, pokud je neruší). Ústavní soud nemá postavení jakéhosi nejvyššího interpreta podústavního práva.

3. Ústava České republiky zakotvením systému dělby státní moci nepřevzala koncepci pravomocí ústavního soudu, z níž vycházela ústavní úprava v době československé federace, jejíž součástí bylo také oprávnění Ústavního soudu ČSFR „dávat podněty ke zdokonalení zákonodárství“ (čl. 89 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci). Mezi pravomocí Ústavního soudu České republiky nebyla zahrnuta ani pravomoc federálního ústavního soudu podávat výklad ústavních zákonů federace, je-li věc sporná (čl. 5 odst. 1 ústavního zákona č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu České a Slovenské Federativní Republiky).

4. Naši nyní platné ústavní úpravě odpovídá v uvedeném smyslu i zákonná úprava pravidel řízení před Ústavním soudem. Podle ní může Ústavní soud v závislosti na výsledku meritorního přezkumu napadené právní předpisy (resp. jejich ustanovení) nálezem buď zrušit (případně též vyslovit pozbytí platnosti prováděcích právních předpisů), nebo návrh zamítnout (§ 70 zákona o Ústavním soudu). Jiné znění výroku nálezu v tomto řízení zákon o Ústavním soudu nepřipouští. S tím souvisí ustanovení § 57 odst. 2 věty první zákona o Ústavním soudu, které pro nález vyhlášené ve Sbírce zákonů (§ 57 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) stanoví, že ve Sbírce zákonů se vyhláší výrok nálezu a taková část odůvodnění, ze které je zřejmé, jaký je právní názor Ústavního soudu a jaké důvody k němu vedly. Tím je Ústavnímu soudu založena rovněž legální legitimace vyjádřit se prizmatem

referenčních hledisek jím prováděného přezkumu i k obsahu pozitivně-právní úpravy na úrovni podústavního práva a k otázce ústavní konformity k ní se vztahující aplikační praxe. Formulace právního názoru Ústavního soudu má ovšem své místo pouze v odůvodnění, nikoliv ve výroku nálezu.

5. Praxi interpretativních výroků, která se v judikatuře Ústavního soudu ustálila, by podle našeho názoru bylo vhodné opustit. Závazným interpretativním výrokem (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky) totiž Ústavní soud překračuje kompetenční rámec daný mu ústavodárcem jako reprezentantem suverenity lidu a v zásadě nepřiměřeně vstupuje na pole vyhrazené ústavním pořádkem jak moci zákonodárné, tak zejména obecným soudům, čímž narušuje princip dělby moci (čl. 2 odst. 1 Ústavy České republiky). Tím, že se Ústavní soud interpretativními výroky uchyluje ve své podstatě k legálnímu výkladu právních norem, se dostává do pozice jakési třetí komory Parlamentu a aktivního zákonodárce. Podle našeho názoru by měl ovšem Ústavní soud působit výlučně jako orgán ochrany ústavnosti v mezích pravomocí svěřených mu Ústavou České republiky a uplatňovaných striktně v souladu se zákonem o Ústavním soudu (čl. 2 odst. 3 a čl. 88 Ústavy České republiky). Taková role Ústavního soudu zůstane samozřejmě zcela zachována, jestliže bude dodrženo tímto zákonem stanovené uvedení právního názoru Ústavního soudu v odůvodnění nálezu.

6. V dané věci je výrok č. II nadto zcela nadbytečný, neboť právní názor Ústavního soudu je pregnantně formulován v bodech 38 a 39 odůvodnění nálezu. Tím spíše pak spatřujeme za problematickou kazuistickou formulaci výroku II – má snad znamenat, že pokud předmětem správního řízení bude jiný spor vyplývající ze vztahů soukromého práva než právě spor o „nárok na náhradu za nemovitý majetek zanechaný v roce 1945 občany České republiky na Podkarpatské Rusi“, pak pravidlo, že stát je účastníkem řízení podle 250a odst. 1 občanského soudního řádu, nemusí platit?

Č. 90

K návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb.

Jedním z esenciálních znaků demokratického právního státu je princip přiměřenosti, který zejména předpokládá, že opatření omezující základní práva či svobody nesmějí svými negativními důsledky přesáhnout klady, které představuje veřejný zájem na těchto opatřeních. K omezení základních práv či svobod sice může zcela výjimečně dojít i v případě jejich kolize s některým z veřejných statků (veřejný zájem); podstatná je však v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v případě mimořádně silného a řádně odůvodněného veřejného zájmu, při pečlivém šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva [nález ze dne 12. března 2008 sp. zn. Pl. ÚS 83/06 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.)].

Napadená část ustanovení § 6i odst. 1 a ustanovení § 6i odst. 2 zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb., ve třetím kroku testu proporcionality neobstojí.

Způsob stanovení jednotné kauce nelze považovat za jediný možný, ba především ve vztahu ke všem distributorům pohonných hmot nejšetrnější. Kromě tohoto způsobu by totiž jinak přicházela v úvahu zejména varianta zákonné úpravy podmínek stanovení výše kauce, která by byla zákonodárcem rozumně odstupňována. Není přitom vyloučena ani varianta, že by kauce byla stanovena pouze pro ty distributory, kteří na trh pohonných hmot vstupují, a to na časově omezenou dobu. I proto, že napadená právní úprava může mít tzv. rdousící efekt na menší distributory pohonných hmot, spočívající již například v samotné obtížnosti opatřit si požadovanou částku kauce, je vedle uvedených alternativ zjevně nejméně šetrnou ve vztahu k právu garantovanému čl. 26 Listiny základních práv a svobod.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka (soudce zpravodaj), Ludvíka Davida, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musíla, Vladimíra

Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové, Jiřího Zemánka a Michaely Židlické ze dne 13. května 2014 sp. zn. Pl. ÚS 44/13 ve věci návrhu skupiny 18 senátorů Senátu Parlamentu České republiky na zrušení části ustanovení § 6i odst. 1 a ustanovení § 6i odst. 2 a § 6j zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb., za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení a vlády a veřejného ochránce práv jako vedlejších účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 130/2014 Sb.).

Výrok

I. Část ustanovení § 6i odst. 1 zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, která zní „... a to a) složením částky ve výši 20 000 000 Kč na zvláštní účet celního úřadu s tím, že kauce v této výši musí být na tomto účtu po celou dobu registrace distributora pohonných hmot, nebo b) bankovní zárukou, kterou přijal celní úřad, k zajištění nedoplatků v celkové výši do 20 000 000 Kč, které jsou evidovány u orgánů Celní správy České republiky nebo u jiných správců daně k devadesátému dni ode dne zrušení nebo zániku registrace distributora pohonných hmot“, a ustanovení § 6i odst. 2 tohoto zákona se ruší uplynutím dne 30. června 2015.

II. Ve zbytku se návrh odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu

1. Ústavnímu soudu byl dne 20. září 2013 doručen návrh skupiny 18 senátorů Senátu Parlamentu České republiky (dále jen „navrhovatel“) na zrušení části ustanovení § 6i odst. 1 zákona č. 234/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto návrhu se navrhovatel domáhal nálezu s výrokem

tohoto znění: „V § 6i odst. 1 písm. a) a písm. b) zákona č. 234/2013 Sb. se vypouští číslovka 20 000 000“.

2. Podáním datovaným dne 2. ledna 2013, leč doručeným Ústavním soudem dne 6. ledna 2014, navrhovatel změnil petit tak, že se nadále domáhal vydání nálezu s výrokem tohoto znění: „Zrušuje se část ustanovení § 6i odst. 1 zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, která zní „... , a to a) složením částky ve výši 20 000 000 Kč na zvláštní účet celního úřadu s tím, že kauce v této výši musí být na tomto účtu po celou dobu registrace distributora pohonných hmot, nebo b) bankovní zárukou, kterou přijal celní úřad, k zajištění nedoplatků v celkové výši do 20 000 000 Kč, které jsou evidovány u orgánů Celní správy České republiky nebo u jiných správců daně k devadesátému dni ode dne zrušení nebo zániku registrace distributora pohonných hmot“ a ustanovení § 6 odst. 2 (správně: § 6i odst. 2) a ustanovení § 6j tohoto zákona.“

3. Navrhovatel v obsáhlém podání především citoval z důvodové zprávy k zákonu č. 234/2013 Sb., z vystoupení poslance Michala Babáka při projednávání návrhu zákona v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky dne 7. května 2013 a ministra financí Miroslava Kalouska dne 15. května 2013, z dopisu místopředsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 19. prosince 2012 č. j. ÚOHS-586/2012/KD-23987/2012/850/MBu, z korespondence mezi předsedy hospodářského výboru a zemědělského výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, předsedy poslaneckých klubů parlamentních stran, prvním náměstkem ministra financí a náměstkem ministra průmyslu a obchodu, z čehož dovozoval, že „chvályhodná snaha minimalizovat daňové úniky v oblasti aplikace daně z přidané hodnoty trpí již tím, že předkladatelé a poté ani veškerý legislativní proces s projednáním a schválením návrhu novely zákona není podpořen konkrétními verifikovatelnými empirickými údaji ...“. Navrhovatel poukazoval dále především na rozpor napadené právní úpravy s čl. 26 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), uváděje mimo jiné, že „celoplošné použití kauce ve výši 20 mil. Kč pro distributory pohonných hmot ani poté, co Poslanecká sněmovna text návrhu novely schválila, nebylo a nemohlo být vnímáno jako jednoznačně příznivý zásah ohledně podnikání distributorů pohonných hmot“. Navrhovatel konečně dovozoval, že napadená právní úprava neobstojí v testu proporcionality a že stanovení jednotné výše kauce 20 000 000 Kč je projevem libovůle,

kteřá může mít pro část podnikatelů v oblasti pohonných hmot a čerpacích stanic likvidační účinek (tzv. rdousící efekt).

II. Průběh řízení a rekapitulace vyjádření účastníků řízení

4. V souladu s § 69 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vyzval Ústavní soud účastníky řízení – Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“) a Senát Parlamentu České republiky (dále jen „Senát“), jakož i vedlejší účastníky řízení – vládu a veřejného ochránce práv, aby se k návrhu vyjádřili.

5. Poslanecká sněmovna prostřednictvím svého předsedy Jana Hamáčka popsala průběh legislativního procesu, který vyústil v přijetí zákona č. 234/2013 Sb., s tím, že „předmětné ustanovení bylo přijato po řádně provedeném zákonodárném procesu a že zákonodárny sbor jednal v přesvědčení, že toto ustanovení je v souladu s Ústavou a naším právním řádem“. Závěrem uvedla, že je na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost předmětného ustanovení a vydal příslušné rozhodnutí.

6. Senát prostřednictvím svého předsedy Milana Štěcha popsal průběh projednávání návrhu zákona v Senátu a uvedl, že v rámci rozpravy byly zevrubně diskutovány okolnosti svědčící ve prospěch schválení návrhu zákona, ale zazněly i názory projednávanou novelu zákona kritizující. Podle stenozáznamu pak ve vyjádření citoval z expozé jednotlivých diskutujících senatorů. Senát uzavřel, že „je plně na Ústavním soudu, aby posoudil a s konečnou platností rozhodl, zda návrh na zrušení části předmětného ustanovení zákona v kontextu ústavního pořádku České republiky ob stojí“.

7. Vláda prostřednictvím svého předsedy Jiřího Rusnoka sdělila, že se rozhodla vstoupit do řízení jako vedlejší účastník. Ve svém vyjádření pak uvedla, že institut kauce je jedním z opatření, prostřednictvím kterého by měla novela zákona o pohonných hmotách vést k omezení černého trhu s pohonnými hmotami v České republice. Důvodem zavedení kauce byla snaha zajistit celnímu úřadu a jiným správcům daně možnost pomoci kaucí uhradit případné nedoplatky na sankcích a jiných peněžitých plněních souvisejících s činností distributora pohonných hmot. Efektem novely mělo být výrazné omezení daňových úniků v daném segmentu trhu. Vláda dále popsala „velké kriminální ataky“, kterým byl vystaven trh s pohonnými hmotami již od 90. let 20. století, jakož i „nestandardní události na trhu s pohonnými hmotami“, které se měly odehrát v období mezi platností a účinností novely, tedy od 2. srpna 2013 do 30. září 2013. Vláda reagovala na tvrzení navrhovatele o vágnosti údajů uvedených Ministerstvem financí a Ministerstvem průmyslu a obchodu, tvrdíc, že právě na těchto ministerstvech jsou tyto údaje jediné k dispozici, a vytkla zároveň navrhovateli, že návrh neobsahuje žádné údaje, které by prokazovaly rdousící efekt. Vláda

poukázala na nesrozumitelnost petitu v podobě před jeho změnou. Uvedla, že „aplikace institutu rdousícího efektu ve smyslu dosavadní judikatury Ústavního soudu je pojmově vyloučena“. Vláda předložila své stanovisko k jednotlivým krokům testu proporcionality. Podle vlády se jedná o cíle legitimní a nezbytné ve svobodné demokratické společnosti. Výše kauce je zvolena i s ohledem na rizikovost oboru podnikání v oblasti pohonných hmot, navíc není možné hovořit o diskriminační povaze kauce proto, že tzv. malí distributoři nejsou schopni kauci ve stanovené výši uhradit. Jedná se o opatření, které je stanoveno pro všechny potenciální subjekty bez rozdílu. Pokud jde o alternativní způsoby dosažení cíle, polemizovala vláda s navrhovatelem ohledně možnosti zavedení režimu přenesené daňové povinnosti, tzv. reverse charge. Poukázala přitom zejména na negativní stanovisko Evropské komise, která nevyhověla v roce 2010 žádosti Ministerstva financí o udělení individuální výjimky na možnost uplatňování reverse charge. Podle vlády se Evropská komise vyjádřila, že „institut kauce může být zaveden, pokud není diskriminační a jeho cílem je řádné vybírání daní a boj proti daňovým podvodům jako naléhavý veřejný zájem, který ospravedlňuje omezení volného pohybu zboží a služeb“. Vláda uvedla, že v průběhu legislativního procesu byly diskutovány i možnosti individuálního stanovování kauce rozhodnutím celního úřadu, zákonodárce se však rozhodl pro stanovení kauce ve stejné výši pro všechny, což „se jeví jako jediné možné řešení ... přičemž není namístě tvrzení o diskriminační povaze tohoto opatření“. Vláda nesouhlasila s tvrzením navrhovatele, že „výše kauce byla stanovena spekulativně a nepřiměřeně ve vztahu k realitě fungování trhu s pohonnými hmotami“, neboť z údajů poskytnutých Generálním finančním ředitelstvím byla při stanovení výše kauce zohledněna průměrná výše realizovaného daňového úniku. Podle názoru vlády tak ustanovení upravující kauci, včetně její výše, ob stojí při aplikaci testu proporcionality. Vláda dále uvedla, že z dostupných dat nelze vyvodit, že by zavedení kauce způsobilo likvidaci malých a středních podnikatelů. Je tak tedy zřejmé, že není pravdivé tvrzení, že pro malé a drobné distributory bylo zavedení kauce a priori likvidační. Závěrem vláda zopakovala, že „současná zákonná úprava, včetně kauce, trh s pohonnými hmotami nepokřivuje, ale naopak ho napravuje, neboť vyloučila z trhu zejména ty distributory, kteří páchali daňové podvody“. S ohledem na uvedené vláda navrhla, aby návrh byl odmítnut, eventuálně zamítnut.

8. Veřejný ochránce práv Pavel Varvařovský sdělil, že vstupuje do řízení, a ve svém vyjádření s připomenutím judikatury Ústavního soudu uvedl zejména, že napadená právní úprava nemůže obstát v rámci třetího kroku testu proporcionality. Zdůraznil, že zvolený přístup státu neodpovídá požadavku šetrnosti zásahu do základních práv. Stanovenou kaucí považoval veřejný ochránce práv rovněž za rozpornou s čl. 11 Listiny. Podle jeho

názoru „v předkládané věci není možné upřednostnit zájem státu na eliminaci nežádoucích (a protiprávně fungujících) subjektů prostřednictvím kauce s potencí působit na některé subjekty značně citelně a nepřiměřeně nad ochranou jejich základních práv, uvedených zejména v čl. 11 a 26 Listiny“. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud rozhodl tak, že se v § 6i odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 234/2013 Sb. vypouští číslovka „20 000 000“.

9. Bez vyžádání obdržel Ústavní soud pro něj irelevantní podání společnosti PENTACO, spol. s r. o., LA – TRANSGAS LNÁŘE, s. r. o., a ARTWELD, s. r. o., domáhajících se přiznání postavení vedlejšího účastníka v řízení z důvodu právního zájmu na výsledku řízení.

III. Dikce napadených zákonných ustanovení

10. Napadená ustanovení zní takto:

„§ 6i

Kauce

(1) Distributor pohonných hmot je povinen poskytnout kauci, a to
a) složením částky ve výši 20 000 000 Kč na zvláštní účet celního úřadu s tím, že kauce v této výši musí být na tomto účtu po celou dobu registrace distributora pohonných hmot, nebo

b) bankovní zárukou, kterou přijal celní úřad, k zajištění nedoplatků v celkové výši do 20 000 000 Kč, které jsou evidovány u orgánů Celní správy České republiky nebo u jiných správců daně k devadesátému dni ode dne zrušení nebo zániku registrace distributora pohonných hmot.

(2) Bankovní záruka musí být poskytnuta na dobu určitou, která nesmí být kratší než 2 roky.

§ 6j

Použití kauce

(1) Dojde-li k pravomocnému zrušení nebo k zániku registrace distributora pohonných hmot, stává se složená částka přeplatkem distributora pohonných hmot. Je-li takto vzniklý přeplatek vratitelným přeplatkem, vrátí jej celní úřad distributorovi pohonných hmot do 90 dnů ode dne pravomocného zrušení nebo zániku registrace distributora pohonných hmot.

(2) Lhůta podle odstavce 1 neběží po dobu, kdy je orgánem Celní správy České republiky nebo jiným správcem daně vedeno řízení,

a) jehož výsledkem může být rozhodnutí o stanovení daně, poplatku nebo jiného obdobného peněžitého plnění a

b) které bylo zahájeno do 90 dnů ode dne pravomocného zrušení nebo zániku registrace distributora pohonných hmot.

(3) Dojde-li ke zrušení nebo k zániku registrace distributora pohonných hmot, vyzve celní úřad výstavce bankovní záruky k uhrazení nedoplatku evidovaného k devadesátému dni ode dne zrušení nebo zániku registrace u

a) celního úřadu,

b) jiného správce daně, který o jeho uhrazení celní úřad požádal.

(4) Celní úřad vyzve výstavce bankovní záruky nejdříve po 90 dnech, nejpozději však do 5 měsíců ode dne zrušení nebo zániku registrace distributora pohonných hmot.

(5) Výstavce bankovní záruky je povinen částku uhradit do 15 dnů ode dne doručení výzvy.“

IV. Přezkum procedury přijetí napadených zákonných ustanovení

11. Ústavní soud, jak mu ukládá ustanovení § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., následně zkoumal, zda byla napadená ustanovení přijata v mezích Ústavou České republiky stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem; vyšel přitom ze stenozáznamů, jakož i z uvedených vyjádření obou komor Parlamentu České republiky.

12. Návrh zákona č. 234/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, předložila Poslanecké sněmovně 19. prosince 2012 skupina poslanců. Návrh byl rozeslán poslancům jako tisk 883/0. Návrh byl zaslán k vyjádření stanoviska vlády, která toto stanovisko zaslala 17. ledna 2013. Stanovisko vlády bylo rozesláno poslancům 18. ledna 2013 jako tisk 883/1. Prvé čtení proběhlo 8. února 2013. Návrh byl přikázán hospodářskému výboru, který k návrhu zákona přijal pozměňovací návrhy, které se týkaly i napadených ustanovení. V podrobné rozpravě v rámci druhého čtení předložili své pozměňovací návrhy, týkající se mimo jiné i napadených ustanovení, poslanci David Kádner, Josef Nekl a Michal Babák. Pro návrh se pak z přítomných 159 poslanců vyslovilo 126 poslanců, 3 poslanci byli proti.

13. Senátu byl návrh zákona postoupen 7. června 2013. Organizační výbor Senátu jej jako senátní tisk č. 120 přikázal k projednání výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu. Tento výbor návrh zákona projednal 25. června 2013 a v přijatém usnesení č. 117 doporučil plénu Senátu návrh zákona schválit (senátní tisk č. 120/1). Na své schůzi konané 26. června 2013 po proběhlé rozpravě Senát návrh zákona schválil, když v hlasování č. 61 z přítomných 60 senátorů při kvoru 31 bylo pro návrh 44 senátorů a 1 senátor byl proti.

14. Prezident republiky zákon podepsal dne 18. července 2013. Dne 2. srpna 2013 byl zákon vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 234/2013 Sb.

15. Ústavní soud konstatuje, že zákon č. 234/2013 Sb., který novelizoval zákon č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění pozdějších předpisů, jehož jsou nyní napadená ustanovení součástí, byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

V. Meritorní přezkum návrhu

16. Ústavní soud zvážil argumentaci navrhovatele a dospěl k závěru, že návrh je zčásti důvodný.

17. Návrh nesměřuje proti zrušení institutu kauce, ale brojí proti jednotné výši kauce pro všechny distributory pohonných hmot, a to pro rozpor s ustanovením čl. 26 Listiny, a dále proti právní úpravě použití kauce v případě, že dojde k pravomocnému zrušení nebo k zániku registrace distributora pohonných hmot.

18. Ústavní soud v nálezu ze dne 12. března 2008 sp. zn. Pl. ÚS 83/06 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.) konstatoval, že „jedním z esenciálních znaků demokratického právního státu je princip přiměřenosti, který zejména předpokládá, že opatření omezující základní práva či svobody nesmějí svými negativními důsledky přesáhnout klady, které představuje veřejný zájem na těchto opatřeních. K omezení základních práv či svobod sice může zcela výjimečně dojít i v případě jejich kolize s některým z veřejných statků (veřejný zájem); podstatná je však v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v případě mimořádně silného a řádně odůvodněného veřejného zájmu, při pečlivém šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva“.

19. Ústavní soud pak i v této souzené věci přistoupil při posuzování ústavní konformity napadených ustanovení k testu proporcionality. Ten opakovaně definoval ve své judikatuře jako test tří kroků spočívajících v posouzení legitimacy a nezbytnosti sledovaného cíle v demokratické společnosti, v posouzení racionality spojení mezi cílem a prostředky vybranými k jeho prosazení a konečně v posouzení toho, zda neexistují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, popř. jej zcela vyloučilo.

20. Ústavní soud předně dospěl k závěru, že napadená právní úprava obstojí v prvním kroku testu proporcionality. Napadená ustanovení vycházejí z legitimní snahy zákonodárce „omezit vznik a zneužívání účelově založených společností, které hrají zásadní roli ve všech známých deliktech na trhu s pohonnými hmotami“ (viz důvodovou zprávu ke sněmovnímu tisku č. 883/0). Ani navrhovatel sám nenapadá samotný institut kauce,

kteřá je i podle Ústavního soudu racionálním prostředkem k prosazení tohoto cíle.

21. Pokud jde o racionalitu napadené právní úpravy, nešlo by této jistě upřít, že k vytčenému cíli ve vztahu k samotným daňovým malversantům by směřovala. Na straně druhé je však nutno vzít především v potaz okolnost, že na trhu pohonných hmot se zároveň a především pohybují i poctiví distributoři pohonných hmot, do jejichž práv by mohla napadená právní úprava necitlivě zasáhnout. Jinak slovy českého pořekadla řečeno, mohlo by dojít k tomu, že „se špinavou vodou by bylo z vaničky vylito i dítě“.

22. V nyní posuzované věci je pak, jak z podání navrhovatele, tak z vyjádření účastníků a vedlejších účastníků, *prima vista* klíčovou otázkou výsledek třetího kroku testu racionality, tj. právě zda neexistují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, popř. jej zcela vyloučilo. Ústavní soud dospěl k závěru, že napadená část ustanovení § 6i odst. 1 a ustanovení § 6i odst. 2 zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb., (dále též jen „část ustanovení § 6i zákona“) v tomto kroku testu proporcionality neobstojí.

23. Ústavní soud již ve svém nálezu ze dne 13. srpna 2002 sp. zn. Pl. ÚS 3/02 (N 105/27 SbNU 177; 405/2002 Sb.) uvedl, že „v případě pokut stanovených právníky a fyzickým osobám podnikajícím podle zvláštních předpisů je třeba vycházet z toho, že je vyloučen takový zásah do majetku, v důsledku kterého by byla ‚zničena‘ majetková základna pro další podnikatelskou činnost. Jinými slovy řečeno, nepřijatelné jsou takové pokuty, jež mají likvidační charakter. Je třeba upozornit, že pokuta v likvidační výši představuje v zásadě ‚nejtvrdší‘ případ zásahu do majetkových poměrů, jenž ostatně může současně vést i k porušení čl. 26 odst. 1 Listiny; přitom není vyloučeno vztáhnout závěr o značné intenzitě zásahu do vlastnického práva i na takové případy, v nichž pokuta natolik přesáhne možné výnosy, že se podnikatelská činnost v podstatě stává ‚bezúčelnou‘ (tj. směřující pouze k úhradě uložené pokuty po značné časové období)“. Ústavní soud v nyní posuzované věci dospěl k závěru, že obdobně jako v případě, kdy byla zákonodárcem protiústavně stanovena minimální hranice pokuty, je možné vyslovené závěry vztáhnout na případ, kdy výše kauce pro distributory pohonných hmot není stanovena diferencovaně.

24. Ústavní soud pak neshledal ani v čase svého rozhodování napadenou právní úpravou způsob stanovení jednotné kauce za jediný možný, ba především ve vztahu ke všem distributorům pohonných hmot nejšetrnější. Kromě tohoto způsobu by totiž jinak přicházela v úvahu zejména varianta zákonné úpravy podmínek stanovení výše kauce, která by byla zákonodárcem rozumně odstupňována. Není přitom vyloučena ani varianta, že by

kauce byla stanovena pouze pro ty distributory, kteří na trh pohonných hmot vstupují, a to na časově omezenou dobu. I proto, že napadená právní úprava může mít tzv. rdousící efekt na menší distributory pohonných hmot, spočívající již například v samotné obtížnosti opatřit si požadovanou částku kauce, shledal ji Ústavní soud vedle uvedených alternativ zjevně za nejméně šetrnou ve vztahu k právu garantovanému čl. 26 Listiny.

25. Ústavní soud podotýká, že již sama okolnost, že napadená část ustanovení § 6i zákona neobstála v třetím kroku testu proporcionality, zakládá její protiústavnost. Ústavní soud proto rozhodl dle § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., tak, že se tato část ustanovení § 6i odst. 1 zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, která zní „... , a to a) složením částky ve výši 20 000 000 Kč na zvláštní účet celního úřadu s tím, že kauce v této výši musí být na tomto účtu po celou dobu registrace distributora pohonných hmot, nebo b) bankovní zárukou, kterou přijal celní úřad, k zajištění nedoplatků v celkové výši do 20 000 000 Kč, které jsou evidovány u orgánů Celní správy České republiky nebo u jiných správců daně k devadesátému dni ode dne zrušení nebo zániku registrace distributora pohonných hmot“, a ustanovení § 6i odst. 2 tohoto zákona, které jsou v rozporu s čl. 26 Listiny, ruší uplynutím dne 30. června 2015, čímž dal zákonodárci dostatečný časový prostor, aby ústavně konformním způsobem diferencovaně upravil výši kauce či podmínky jejího stanovení.

26. Ústavní soud naopak neshledal protiústavnost ustanovení § 6j zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb. ze dne 26. června 2013. Ani návrhovatelné nepřinesl ve vztahu k tomuto napadenému ustanovení žádnou relevantní ústavněprávní argumentaci. Ústavní soud pak v této části návrh za analogické aplikace ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněný odmítl.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujímám toto odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 44/13:

S rozhodnutím nesouhlasím z následujících důvodů:

Již samotný návrh na zrušení části § 6i odst. 1 a § 6i odst. 2 zákona č. 311/2006 Sb., o pohonných hmotách a čerpacích stanicích pohonných hmot a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pohonných hmotách), ve znění zákona č. 234/2013 Sb., je vzhledem k závažnosti předmětné právní problematiky nejen ústavněprávně, ale i obecně nedostatečně argumentačně odůvodněn. Na rozdíl od důvodové zprávy, která naprosto jednoznačně a srozumitelně definuje důvody pro přistoupení k novelizaci dosavadní právní úpravy (daňové úniky v řádu stovek miliard korun) i způsob, jakým zavedení kauce ve výši 20 000 000 Kč zamezí dalšímu šíření daňových úniků (omezení zakládání a zneužívání účelově založených společností), návrh senátorů působí spíše jako dodatečně vyjádřený nesouhlas s průběhem legislativního procesu v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Pro přijetí návrhu zákona se přitom z přítomných 159 poslanců vyslovilo 126 poslanců, 3 poslanci byli proti. Stejně tak hladce byl přijat návrh Senátem Parlamentu České republiky, když z přítomných 60 senátorů bylo pro návrh 44 senátorů a 1 senátor byl proti.

Ústavní soud jako orgán ochrany ústavnosti vystupuje v abstraktním přezkumu ústavnosti zákonů jako nástroj menšiny poslanců či senátorů, která neměla sílu prosadit svůj názor v zákonodárném tělese, proti většině. Návrh v nyní projednávané věci předložila skupina 18 senátorů, aniž je patrně, na základě jakého důvodu se tato menšina zformovala, protože proti návrhu zákona byl, jak již bylo výše uvedeno, pouze 1 senátor. Zbýlých 17 senátorů tedy muselo buď být nepřítomných při hlasování o takto strategické novele, nebo hlasovat pro její přijetí, případně se zdržet hlasování. Nicméně je zřejmé, že skupina senátorů zvolila tu nejpohodlnější cestu, a to předložení novely k posouzení Ústavnímu soudu, aniž se namáhala přednést své závažné argumenty v Senátu, podrobit je tam veřejné diskusi a vyjádřit svůj názor na protiústavnost v hlasování, jak učinil zmíněný jeden senátor.

Mám za to, že se v odůvodnění svého nálezu Ústavní soud nevypořádal s konkrétními argumenty, jak byly prezentovány ve stanovisku vlády, což je o to povážlivější za situace, kdy vláda svým podáním ze dne 20. 11. 2013 sdělila, že vstupuje ve smyslu § 69 odst. 2 zákona o Ústavním soudu do řízení. Ve smyslu citovaného ustanovení učinil-li tak, má vláda postavení vedlejšího účastníka řízení. Podle § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu

mají v řízení vedlejší účastníci stejná práva a povinnosti jako účastníci. Bylo tedy nepochybně povinností Ústavního soudu konfrontovat velmi kvalifikované stanovisko vlády s návrhem skupiny senátorů, který nejenže neobsahoval téměř žádnou ústavněprávní argumentaci, ale ani věcná fakta, kterými by byly závěry o likvidačním účinku předmětné kauce doloženy. Ústavní soud nedisponoval takovými podklady, na jejichž základě by si mohl učinit závěr o obratu distributorů pohonných hmot, jejich zisku, finanční náročnosti investic ani o dopadu zákonodárcem zvoleného řešení, na němž se podílela pracovní komise za účasti Unie malých a středních podnikatelů. Ústavní soud tak svým kasačním nálezem zasahuje bez náležité analýzy dotčené problematiky a srovnávacích studií do oblasti fiskální politiky státu a svým aktivismem zužuje v dělbě moci prostor pro moc zákonodárnou, která, na rozdíl od Ústavního soudu, nese za přijatou a potřebnou právní úpravu odpovědnost.

Zásadně se také nemohu ztotožnit se závěrem nálezu Ústavního soudu, že napadená právní úprava je protiústavní, neboť její dopad může mít rdousící efekt na menší distributory pohonných hmot. Ústavní soud odůvodnil tento svůj závěr dle mého názoru nepřipadným odkazem na svůj náleze ze dne 13. 8. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 3/02 (N 105/27 SbNU 177; 405/2002 Sb.) (nepřípustnost pokut likvidačního charakteru), aniž by rozlišil odlišnou povahu kaucí, která nemá na rozdíl od pokuty sankční povahu a jakožto vratitelný přeplatek nezasahuje majetkovou podstatu podnikajícího subjektu.

Ústavní soud se v této souvislosti rovněž nevypořádal s argumenty stanoviska vlády, která ve svém vyjádření dle mého názoru argument rdousícího efektu spolehlivě vyvrátila, když poukázala na skutečnost, že podnikatelská činnost v oblasti pohonných hmot, a to i v relativně menším rozsahu, s sebou nese značné vstupní i provozní investice (doloženo konkrétními náklady na pořízení základního vybavení v řádu stovek milionů korun), ve srovnání s nimiž je kauce výši 20 000 000 Kč „minimálně snesitelná, v mnoha případech pak zanedbatelná“.

Jako přesvědčivý hodnotím také vládou prezentovaný způsob, dle kterého byla vypočítána (s ohledem na průměrnou výši realizovaného daňového úniku) výše předmětné kaucí. Pokud jde o náleze navrhané šetrnější způsoby stanovení kaucí (bod 24), ty byly dle stanoviska vlády předmětem legislativního procesu a byly zákonodárcem odmítnuty z důvodu vysoké administrativní zátěže, zvýšeného rizika svévole při uplatňování správního uvážení a korupčního rizika. Také k těmto vládou tvrzeným skutečnostem nezauljal Ústavní soud ve svém nálezě žádné stanovisko.

Pro skutečnost, že výše předmětné kaucí není pro menší distributory pohonných hmot obecně likvidační, svědčí i vládou předestřený fakt, že desítky distributorů – malých a středních podnikatelů, jak jsou definováni

zákonem č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, podle údajů z registru pohonných hmot již složili kauci a splnili další podmínky registrace. Jsem přesvědčena, že je rozumné přihlédnout k tomu, že podnikání v oboru distribuce pohonných hmot je podnikáním specifickým, strategickým, a musí být proto přísně regulováno s ohledem na zvýšenou možnost daňových úniků; tomu také odpovídá výše navrhovateli napadené plošné kauce. Obdobnou situaci již řešil Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 ze dne 15. 5. 2012 (N 102/65 SbNU 367; 220/2012 Sb.) ve věci fotovoltaických elektráren, kdy uvedl, že „při abstraktním přezkumu ústavnosti není schopen objektivně prokázat nebo hypoteticky vymodelovat všechny myslitelné situace, které napadená ustanovení v individuálním případě mohou vyvolat“. Také v nyní projednávané věci by bylo možné excesy, které by dolehly na jednotlivé distributory pohonných hmot jako likvidační, posuzovat cestou individuálních ústavních stížností..

Nelze taktéž odhlédnout od Ústavním soudem v nálezu zcela opomenuté skutečnosti, uvedené na straně 12 stanoviska vlády, že Evropská komise nepovažuje výši kauce za nepřiměřenou. Výše kauce může být přitom dle Evropské komise stanovena na základě rizika výše daňového úniku, nikoli jen na základě velikosti distributora pohonných hmot.

Podle ustálené judikatury Ústavního soudu [srovnej nálezy sp. zn. Pl. ÚS 61/04 ze dne 5. 10. 2006 (N 181/43 SbNU 57; 16/2007 Sb.), bod 41], pokud jde o základní práva uvedená v článku 41 odst. 1 Listiny (hospodářská, sociální a kulturní práva, do nichž právo na podnikání podle čl. 26 odst. 1 a 2 patří), „projde testem ústavnosti taková zákonná úprava, u níž lze zjistit sledování legitimního cíle a která tak činí způsobem, jenž si lze představit jako rozumný prostředek k jeho dosažení, byť nutně nemusí jít o prostředek nejlepší, nevhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší“.

Ze shora uvedených důvodů se domnívám, že napadená právní úprava nevykazuje znaky protiústavnosti, neboť sleduje legitimní cíl a je z hlediska rationality přiměřeným prostředkem k nápravě současného stavu, kdy značně rozsáhlý černý trh v oblasti obchodu s pohonnými hmotami, který je obecně provázáný s trhem legálním, ohrožuje fiskální zájmy státu, zájmy spotřebitelů (narušení konkurenceschopnosti) a představuje také bezpečnostní riziko pro Českou republiku.

Ze všech těchto důvodů jsem přesvědčena, že projednávaný návrh senátorů měl být zamítnut a kauce 20 000 000 Kč neměla být zrušena.

2. Odlišné stanovisko soudců Radovana Suchánka a Jana Musila

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujímáme toto odlišné stanovisko k výroku i k odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 44/13:

1. Protiústavnost Ústavním soudem zrušené části ustanovení § 6i odst. 1 a ustanovení § 6i odst. 2 zákona o pohonných hmotách byla většinou pléna shledána v porušení práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) (viz body 24 a 25 odůvodnění).

Ústavní soud při posouzení souladu napadené právní úpravy s právem podnikat, jež má povahu práva hospodářského, doposud standardně postupoval obdobně jako v případech práv sociálních, k jejichž přezkumu byl v dosavadní judikatuře konstruován a rozvinut tzv. test rozumnosti [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 61/04 ze dne 5. 10. 2006 (N 181/43 SbNU 57; 16/2007 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 83/06 ze dne 12. 3. 2008 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.), bod 185, sp. zn. Pl. ÚS 54/10 ze dne 24. 4. 2012 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.), bod 48]. V oblasti těch hospodářských, sociálních a kulturních práv, jichž se lze podle ustanovení čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat jen v mezích prováděcích zákonů, je tímto ustanovením otevřen široký prostor pro zákonodárce při volbě nejrůznějších řešení. Vzhledem k čl. 41 odst. 1 Listiny nemusí být zákonná úprava v přísném vztahu proporcionality k cíli, který je regulací sledován, tj. nemusí jít o opatření v demokratické společnosti nezbytné, jako je tomu u těch práv, jichž se lze dovolávat přímo z Listiny. Ústavní soud proto konstantně zastával názor, že testem ústavnosti v tomto smyslu projde taková zákonná úprava, u níž lze zjistit sledování nějakého legitimního cíle a která tak činí způsobem, jež si lze představit jako rozumný prostředek k jeho dosažení, byť nemusí jít o prostředek nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší [srov. též nálezy sp. zn. Pl. ÚS 61/04 ze dne 5. 10. 2006 (N 181/43 SbNU 57; 16/2007 Sb.)].

Teprve dospěl-li Ústavní soud ve druhém kroku testu racionality k závěru, že napadená právní úprava se dotýká samotné existence tohoto základního práva nebo skutečné realizace jeho esenciálního obsahu, posoudil přípustnost zásahu do tohoto práva v rámci testu proporcionality. Stejným způsobem Ústavní soud postupoval v minulosti i v případech, kdy by důvod porušení základního práva měl spočívat současně v porušení principu rovnosti [nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/13 ze dne 22. 10. 2013 (N 178/71 SbNU 105; 396/2013 Sb.), body 50 a 51].

Nemůžeme proto souhlasit s tím, jestliže plenární většina v nyní posuzované věci odchylně od zmíněné ustálené judikatury Ústavního soudu test rozumnosti vůbec neprovedla, a tudíž ani nezjistila, zda se napadená úprava týká samotné existence práva podnikat či skutečné realizace jeho podstatného obsahu, a jestliže za tohoto nedostatečného stavu poznání

podpadů napadené úpravy přistoupila rovnou k testu proporcionality [k bodu 19 odůvodnění budíž připomenuto, že i tento test se skládá standardně ze čtyř, a nikoli ze tří kroků, tj. z postupného zkoumání splnění požadavků ústavně aprobovaného (legitimního) cíle omezení základního práva, vhodnosti, potřebnosti a proporcionality v užším smyslu – viz např. citovaný náleží sp. zn. Pl. ÚS 19/13, bod 51].

2. Nález pak „nasazuje korunu“ tomuto způsobu přezkumu souladu napadené úpravy s právem podnikat tím, že zcela odhlíží rovněž od ustanovení čl. 26 odst. 2 Listiny, který ve vztahu k čl. 26 odst. 1 Listiny praví, že zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností. Z toho, že čl. 26 odst. 2 Listiny nespécifikuje účel takovýchto omezení [náleží sp. zn. Pl. ÚS 38/04 ze dne 20. 6. 2006 (N 125/41 SbNU 551; 409/2006 Sb.), bod 29], přitom Ústavní soud dosud standardně dovozoval, že zákonodárce má relativně širokou dispozici pro konkrétní vymezení obsahu a způsobu realizace čl. 26 Listiny (rovněž náleží sp. zn. Pl. ÚS 19/13, bod 49), limitovanou zejména čl. 4 odst. 4 a čl. 1, resp. čl. 3 odst. 1 Listiny. S relevancí ustanovení čl. 26 odst. 2 Listiny se však náleží nijak nevyvořoval.

3. Nemůžeme se tudíž spokojit s tím, jak nyní plenární většina provedla – eufemisticky řečeno – „zkrácený“, v podstatně ovšem povrchní a ve svém výsledku nezdrženlivý přezkum zákonné úpravy spadající do oblasti hospodářských práv dle hlavy čtvrté, resp. čl. 41 odst. 1 Listiny.

4. Podle plenární většiny neobstála zrušená úprava z hlediska požadavku potřebnosti, neboť ústavně legitimního cíle lze v daném případě údajně dosáhnout způsoby šetrnějšími k dotčenému základnímu právu, než je kauce v jednotné výši pro každého distributora pohonných hmot. Tyto způsoby jsou ve dvou variantách příkladmo vyjmenovány v bodu 24 náleží, tj. odstupňovaná výše kauce, popř. kauce jen pro distributory nově vstupující na trh.

K tomuto argumentu předně máme za to, že náleží nijak nedokládá nešetrnost zrušených ustanovení vůči podnikatelům distribuujícím pohonné hmoty, natož pak tvrzení, že „napadená právní úprava může mít tzv. rdousící efekt na menší distributory pohonných hmot, spočívající již například v samotné obtížnosti opatřit si požadovanou částku kauce“ (bod 24). Hypotetické obavy plenární většiny by možná byly rozptýleny, pokud by v řízení bylo doplněno dokazování, resp. pokud by bylo k návrhu na zrušení napadených zákonných ustanovení vyžádáno vyjádření zainteresovaných správních úřadů, zejména Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva financí, Generálního finančního ředitelství, Generálního ředitelství cel a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže. To se však ke škodě věci nestalo.

5. Na druhé straně se náleží nijak nevypořádává s podstatnými argumenty obsaženými ve stanovisku vlády, která měla postavení vedlejšího účastníka řízení.

Považujeme za zcela legitimní úsilí vlády, resp. zákonodárce omezit ve státě „černý trh“ s pohonnými hmotami, jehož rozsah je podle vlády „z dlouhodobého pohledu mimořádně velký a představuje nejen ohrožení fiskálních zájmů státu, ale také ohrožení zájmů spotřebitelů a s ohledem na organizovaný charakter trestné činnosti v této oblasti též riziko pro vnitřní pořádek a bezpečnost České republiky“. Legitimní součástí tohoto úsilí může být jistě i „snaha zajistit celnímu úřadu a jiným správcům daně možnost pomoci kaucí uhradit případné nedoplatky na sankcích a jiných peněžitých plněních souvisejících s činností distributora pohonných hmot“, resp. „snaha zajistit určitý minimální ekonomický standard subjektů podnikajících na trhu s pohonnými hmotami“, neboť podnikání v oblasti distribuce pohonných hmot je „s ohledem na zvýšenou možnost daňových úniků ... značně náchylné na vznik černého trhu a na porušování právních předpisů“ (str. 2 stanoviska vlády).

Rovněž náleží uznal za legitimní snahu zákonodárce „omezit vznik a zneužívání účelově založených společností, které hrají zásadní roli ve všech známých deliktech na trhu s pohonnými hmotami“, pročež shledal samotný institut kaucí racionálním prostředkem k prosazení tohoto cíle (bod 20). Nesouhlasíme ale s tím, že by použitý prostředek k dosažení uvedeného cíle, tj. jednotná výše kaucí pro všechny distributory pohonných hmot ve výši 20 mil. Kč, byl k nim nešetrný při omezení jejich práva podnikat.

Vláda ve svém stanovisku podrobně popsala systém účelově vytvářených společností a jejich obchodních řetězců, v jehož rámci jsou pohonné hmoty mnohými distributory přeprodávány, resp. jejich prodeje zprostředkovávány tak, aby tito nedostáli svým daňovým povinnostem: „Charakteristickým rysem subjektu, který v daném řetězci realizuje daňové podvody, je to, že se jedná o právnickou osobu (nejčastěji společnost s ručením omezeným). Tato právnická osoba nemá žádný majetek, historii a nejčastěji má sídlo v některé z nemovitostí, které jsou používány pro poskytování místa a adresy podnikání velkému počtu subjektů. Statutárním orgánem je většinou tzv. ‚bílý kuň‘, tj. osoba bez znalostí a zkušeností v oblasti pohonných hmot. Řídící struktury dané společnosti jsou pro správce daně nedohledatelné, většinou je zde i napojení na organizovaný zločin. Délku živostnosti těchto společností určuje reakční schopnost finanční a celní správy, neboť ihned po odhalení takovéto společnosti dochází k jejímu nahrazení. Při zvýšené aktivitě celní a finanční správy je živostnost takového společnosti cca 14 dní.“ Z údajů Finanční správy České republiky vyplývá, že již při pouhém neodvedení daně z přidané hodnoty je daňový únik realizovaný

na jedné cisterně 190 tis. Kč, přičemž denní výše daňového úniku na této dani u jednoho subjektu může dosahovat až 38 mil. Kč. Celková výše těchto daňových úniků jen na DPH je Generálním finančním ředitelstvím odhadována v rozsahu nejméně 6 až 8 mld. Kč ročně.

V řízení o návrhu na zrušení napadených ustanovení nebyly nijak zpochybněny ani údaje vlády, která k této rozmáhající se praxi daňových podvodů mj. uvedla: „Pokud by na vstupu do České republiky daňoví podvodníci používali pouze jednu ‚schránkovou‘ společnost, je tato firma schopna na svoji kauci neodvedením daně z přidané hodnoty vydělat již za dva dny. Obvykle je ale v jednom časovém období na této pozici využíváno 3 až 7 schránkových společností. Pokud by se počítalo s pěti schránkovými společnostmi, bude každá na svoji kauci na ušetřené dani z přidané hodnoty vydělávat 7 dní. Ostatní náklady jsou zanedbatelné (provize oprávněnému příjemci 0,1 Kč za litr, 30 000 Kč koupě připravené společnosti, 5 000 až 10 000 Kč jednateli za přepsání společnosti na jeho jméno). Z uvedených důvodů byla výše kauce ve výši 20 mil. Kč shledána jako minimální, aby byla schopná bránit daňovým podvodům ...“.

K obvyklým nákladům v uvedeném podnikatelské odvětví pak vláda uvedla (str. 8): „Nákup pohonných hmot v nejmenší přijatelné transportovatelné jednotce, tedy jedné cisterně o objemu 32 tisíc litrů, stojí zhruba 850 000 Kč. V nákladnosti reálné obchodní činnosti distributora pohonných hmot je tedy kauce ve výši 20 000 000 Kč minimálně snesitelná, v mnoha případech pak zanedbatelná.“

6. Pro srovnání snad není od věci připomenout, že v jiných obdobně vysoce regulovaných a rizikových oblastech podnikání, jako je např. finanční sektor, jsou zákonné požadavky na „bonitu“ subjektů vstupujících na tento trh mnohem náročnější: podmínkou pro udělení licence k provozování banky je základní kapitál tvořený peněžitými vklady v minimální výši 500 mil. Kč (§ 4 odst. 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů); podmínkou podání žádosti ke vzniku a podnikání družstevní záložny je splacení částky ve výši alespoň 35 mil. Kč (§ 2 odst. 3 zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších zákonů); podmínkou podání žádosti o povolení k provádění veřejného zdravotního pojištění je složení kauce ve výši 100 mil. Kč (§ 4a odst. 1 zákona č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů). V žádném z uvedených případů se samozřejmě minimální výše peněžitého vkladu, resp. kauce nijak nediferencuje dle toho, zda je subjekt „malý“ či „velký“.

V dané věci plenární většinou patrně unikla také skutečnost, že povinnost registrace včetně povinnosti složení kauce se nevztahuje na osoby,

kteří jsou pouze provozovateli čerpací stanice prodávající pohonné hmoty spotřebitelům. Registrace a kauce se vztahuje toliko na distributory pohonných hmot [§ 2 písm. d), f) a j) zákona o pohonných hmotách]. V žádném případě tedy není případná představa, že by kauce mohla způsobit konec podnikání „malého venkovského pumpaře“ s jednou čerpací stanicí.

7. Ve shodě se stanoviskem vlády jsme názoru, že stávající systém registrace distributorů pohonných hmot stanoví rovná pravidla pro všechny dotčené subjekty a eliminuje libovůli při rozhodování registrujícího správního orgánu (celního úřadu), neboť při splnění zákonných podmínek vzniká na registraci právní nárok (§ 6k odst. 1 zákona o pohonných hmotách).

8. Za nepřipadnou považujeme také argumentaci v bodě 23 poukazem na nález sp. zn. Pl. ÚS 3/02 ze dne 13. 8. 2002 (N 105/27 SbNU 177; 405/2002 Sb.), který se týká nepřipustnosti právní úpravy umožňující ukládat pokuty v likvidační výši. Neshledáváme žádnou analogii mezi takovouto právní úpravou pokut a zrušenou právní úpravou, která stanovila kauci 20 mil. Kč ve stejné výši pro všechny distributory. Nelze přehlédnout, že kauce – na rozdíl od pokuty – není sankcí, ale že jde o pouhou jistotu, která v případě pravomocného zrušení či zániku registrace distributora se v rozsahu, který nebude použit pro úhradu daně, poplatku nebo jiného obdobného peněžitého plnění, stává vratitelným přeplatkem (ustanovení § 6j zákona o pohonných hmotách, jehož protiústavnost ostatně ani plenární většina neshledala – bod 26).

9. V bodě 7 odůvodnění nálezu se cituje z vládního vyjádření část stanoviska Evropské komise, zcela se tu však opomíjí konstatování Komise, že „výše kauce není nepřiměřená, neboť tato výše může být stanovena na základě rizika (výše daňového úniku), a nikoliv jen na základě velikosti distributora pohonných hmot“ (str. 12).

10. V tomto kontextu proto nepovažujeme zákonodárcem zvolenou nediferencovanou úpravu kaucí ve výši 20 mil. Kč pro všechny distributory pohonných hmot ve vztahu k podstatě práva podnikat za nikterak nešetrou, natož pak za „rdousící“ pro tzv. menší distributory.

11. Ústavní soud měl podle našeho názoru zaujmout k otázce své možnosti posuzovat dopady kaucí na jednotlivé podnikatelské subjekty obdobný postoj jako v případě posuzování dopadů právní úpravy odvodu za elektřinu ze slunečního záření [nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 dne 15. května 2012 (N 102/65 SbNU 367, 220/2012 Sb.), bod 88], kdy zdůraznil, že „při abstraktním přezkumu ústavnosti není schopen objektivně prokázat nebo hypoteticky vymodelovat všechny myslitelné situace, které napadená ustanovení v individuálním případě mohou vyvolat. Předmětem posouzení tedy nyní nemohou být ani specifické případy jednotlivých výrobců, u nichž s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, s přihlédnutím k míře podnikatelského a ekonomického rizika může Ústavní soud své posouzení upřesnit

v budoucnu [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07, bod 54 (viz výše)]. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složitě“. Obdobně v rámci abstraktní kontroly ústavnosti napadených ustanovení zákona o pohonných hmotách nemělo být nijak relevantní hodnotit tuto zákonnou úpravu prizmatem jejich specifických dopadů na jednotlivé distributory pohonných hmot.

12. V duchu shora řečeného považujeme rovněž za nepřipadné, aby Ústavní soud vymezoval varianty, jež má sledovat zákonodárce při koncipování budoucí právní úpravy kauce (bod 24). Nabízená řešení jsou jednak velmi problematická a při jejich zvolení by se mohl vytrácet smysl kauce (jaká kritéria si lze představit pro „rozumné odstupňování“ výše kauce?), jednak by jejich uplatnění mohlo vést k nepřipustné diskriminaci, jak by tomu bylo patrně při rozlišování podle toho, zda distributor na trh vstupuje nově nebo na něm již působí.

Ostatně k doporučením zákonodárci *de lege ferenda* v bodu 24 nálezu se vyslovila již vláda ve svém vyjádření, kde např. uvedla: „Ke změně ekonomické situace subjektu ... může dojít v řádu hodin, tedy prakticky bez možnosti celního úřadu na tuto změnu včas reagovat. Nic by tak nebránilo distributorovi pohonných hmot, aby bez ohledu na výši kauce objem prodávaných nebo dovážených pohonných hmot navýšil, což je zvláště nebezpečné v případech subjektů, které nově vstupují na trh a u nichž nelze výši kauce přesněji odhadnout ani podle objemu dosavadního prodeje či dovozu.“ I to však většina pléna zjevně přehlédla.

13. Jestliže nálezem nebyla zrušena samotná povinnost distributora poskytnout kauci (viz návěť § 6i odst. 1 zákona o pohonných hmotách), která je podmínkou jeho registrace [§ 6g odst. 1 písm. e) zákona o pohonných hmotách], resp. pokud je derogační výrok I v podstatě založen na tom, že výše kauce pro distributory není stanovena diferencovaně (bod 23), pak pochybujeme také o důvodnosti zrušení ustanovení § 6i odst. 2 zákona o pohonných hmotách, podle něhož bankovní záruka (coby forma poskytnutí kauce) musí být poskytnuta na dobu určitou, která nesmí být kratší než 2 roky. Absentují-li v odůvodnění nálezu argumenty zdůvodňující protiústavnost tohoto ustanovení, lze jen spekulovat o tom, v čem spočívá rozpor tohoto ustanovení s ústavním pořádkem. Sotva lze mít za to, že v souvislosti s institutem kauce (jenž sám o sobě nálezem zrušen nebyl) je předmětná úprava bankovní záruky (jakožto alternativy ke složení hotovosti ve výši kauce na účet celního úřadu) rozporná s právem na podnikání dle ustanovení čl. 26 odst. 1 Listiny.

14. Ze všech uvedených důvodů považujeme v rozporu s názorem plenární většiny zrušená ustanovení zákona o pohonných hmotách za ústavně aprobované omezení práva podnikat ve smyslu čl. 26 odst. 2 a čl. 41 odst. 1 Listiny. Návrh skupiny senátorů na zrušení napadených ustanovení zákona o pohonných hmotách upravujících institut kauce měl být tudíž zamítnut.

15. Konečně nesouhlasíme ani s výrokem II nálezu, jímž byl pro zjevnou neopodstatněnost návrh „ve zbytku“ (tj. návrh na zrušení ustanovení § 6j zákona o pohonných hmotách) odmítnut. Jestliže Ústavní soud postoupil již do fáze meritorního přezkumu obsahu ústavnosti napadených ustanovení zákona a v tomto přezkumu u jednoho z nich „neshledal protiústavnost“, zabýval se důvodností návrhu. Podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu platí, že dojde-li Ústavní soud po provedeném řízení k závěru, že nejsou dány důvody ke zrušení zákona, jiného právního předpisu nebo jejich jednotlivých ustanovení, návrh zamítne. Proto měl být rovněž v této části návrh skupiny senátorů zamítnut, a nikoli odmítnut.

Č. 91

K odvolání rektora vysoké školy, jenž je současně senátorem

Z charakteru právního státu lze dovodit i legitimní požadavek, že se každý může spolehnout na to, že mu státní moc dopomůže k realizaci jeho subjektivních nároků a nebude mu v jejich uplatnění bránit. Požadavek právní jistoty se dotýká jak tvorby práva (tj. otázky stability práva a zákonnosti jeho tvorby), tak aplikace práva. Zásady právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodnutí opravňují účastníka řízení předpokládat, že soud zná právo a že bude výkladově jednoznačná ustanovení obecně závazných předpisů vykládat v souladu s jejich jednoznačností.

Právo je specifické tím, že vyžaduje bezvýjimečnou aplikaci pravidel, která byla dříve ohlášena jednotlivým právním subjektům. Tento charakter práva je možno dát do souvislosti s jedním ze základních principů práva, jímž je zásada veřejnosti práva. Důsledkem zásady veřejnosti práva je existence pravidla, dle kterého neznalost právního předpisu neomlouvá (*ignorantia iuris non excusat*). Je notoricky známou skutečností, typickou pro všechny moderní právní řády, že neznalost práva nezabavuje nikoho odpovědnosti za jeho porušení. Této odpovědnosti jednotlivců pak odpovídá zrcadlově odpovědnost orgánů veřejné moci, resp. zde obecných soudů, aby v souladu s účely a cíli demokratického právního státu aplikovaly normy právního řádu v duchu zásady *iura novit curia*, aniž by měl účastník řízení povinnost upozorňovat je na jejich znění. Význam této zásady přitom vyplývá již z toho, že soudnictví byl v architektuře demokratického právního státu svěřen úkol zabránovat rozporu mezi deklarovaným právem a právem skutečně uplatňovaným.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Jiřího Zemánka a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) - ze dne 13. května 2014 sp. zn. II. ÚS 3764/12 ve věci ústavní stížnosti Ing. Bc. Miroslava Krejčí, CSc., zastoupeného JUDr. Ing. Janem Kotilem, advokátem, se sídlem Krajinská 251/16, 370 01 České Budějovice, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 7. 2012 č. j. 21 Cdo 4890/2010-123, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 7. 2010 č. j. 19 Co 1057/2010-85 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 3. 2010 č. j. 25 C 690/2009-48, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova

žaloba na určení, že jeho pracovní poměr stále trvá, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích, zastoupené JUDr. Pavlínou Pomíjovou, advokátkou, se sídlem Riegrova 2668/6c, 370 01 České Budějovice, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Postupem porušujícím čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky bylo rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 7. 2012 č. j. 21 Cdo 4890/2010-123 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 7. 2010 č. j. 19 Co 1057/2010-85 porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny.

II. Proto se tato rozhodnutí ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Včas zaslanoú ústavní stížností, splňující formální náležitosti podání dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do zásady rovnosti zakotvené v čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) a do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny.

2. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 a contrario zákona o Ústavním soudu), byla podána včas a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

3. Protiústavnost napadených rozhodnutí obecných soudů spatřoval stěžovatel v jejich nepřezkoumatelnosti, neboť se nedostatečně vypořádala s podanou argumentací a námitkami týkajícími se jak uvedené neústavnosti předmětného ustanovení zákoníku práce, tak i vady řízení vyplývající z nedostatku kompetence Ing. Marka Vochozky, MBA, Ph.D., jednat jménem Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích (dále též jen „VŠTE“). Pokud jde o neústavnost dotčeného ustanovení, stěžovatel poukázal na to, že ustanovení § 73 odst. 6 části věty první za středníkem zákoníku práce ve znění účinném do 31. 12. 2011, které stanovilo, že „odvoláním nebo vzdáním se pracovního místa vedoucího zaměstnance pracovní poměr nekončí; to neplatí, jestliže byl pracovní poměr založen jmenováním na dobu určitou“, porušuje ústavněprávní zásadu rovnosti. Neexistují

žádné objektivní a rozumné důvody pro preferenční zacházení se zaměstnanci jmenovanými na vedoucí pracovní místo na dobu neurčitou na úkor zaměstnanců jmenovaných na dobu určitou. Zcela bezdůvodně tak docházelo přímo ze zákona k rozdílnému zacházení se zaměstnanci, kteří byli v relativně stejném postavení. Postup, kdy odvoláním zaměstnance jeho pracovní poměr nekončí, je zjevně projevem ochrany a sociální solidarity ve prospěch zaměstnance v jeho nerovném postavení vůči zaměstnavateli. Tato nerovnost znamenala též značnou sociální nejistotu vyplývající z toho, že zaměstnanci jmenovaní na dobu určitou mohli o práci přijít doslova ze dne na den a nebyla jim poskytnuta absolutně žádná ochrana (např. ve formě lhůty, v níž by si mohli hledat jiné pracovní uplatnění). Rozlišovacím kritériem pro určení, zda zaměstnanec bude či nebude chráněn i po odvolání z vedoucího pracovního místa, je zde pouze jmenování na vedoucí pracovní místo na dobu určitou či neurčitou, což není založeno na žádném objektivním měřítku a není možné to ospravedlnit ani ochranou či prosazením veřejného zájmu. Rozdílné zacházení mezi zaměstnanci nevede v daném případě k ochraně žádných veřejných hodnot a jeho důsledkem není ani ochrana jedné či druhé skupiny zaměstnanců, nelze v této právní úpravě shledávat ani určitý veřejný zájem, který by odůvodňoval omezení základních lidských práv. Ostatně zákonodárce později předmětné ustanovení novelizoval.

4. Podle stěžovatele se obecné soudy též nedostatečně vypořádaly i s další námitkou stěžovatele, a to námitkou týkající se podmínek řízení, resp. oprávnění právní zástupkyně vedlejšího účastníka, zmocněné k tomu Ing. Markem Vochozkou, MBA, Ph.D. (ten totiž při udělování zmocnění vystupoval jako statutární orgán vedlejšího účastníka, ač jím nikdy nebyl) za tuto jednat. Ing. Marek Vochozka, MBA, Ph.D., odvozuje své oprávnění jednat jménem vedlejšího účastníka pouze na základě vnitřního předpisu VŠTE, což se ovšem děje bez jakékoliv zákonné opory. Žádný právní předpis ani statut žalované vysoké školy neumožňují ani nepředpokládají, že by jakákoliv jiná osoba mohla být některým z orgánů školy pověřena výkonem funkce a pravomocí statutárního orgánu, resp. rektora. Soudy v napadených rozhodnutích přiznaly akademickému senátu oprávnění, které si tento sám a v rozporu se zákonem přisvojil. Umožnily tak svévolné rozšiřování okruhu osob oprávněných vykonávat působnost statutárního orgánu. Soudy tak přiznaly akademickému senátu pravomoc zákonem danou výlučně prezidentu republiky a jmenovanému postavení rektora, ač jím nikdy prezidentem republiky jmenován nebyl. Proto také veškeré úkony, které Ing. Marek Vochozka, MBA, Ph.D., jménem vedlejšího účastníka vykonal, jsou nulitní od samého počátku a bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces.

5. Vedlejší účastník upozornil na to, že možnost skončení pracovního poměru podle § 73 odst. 6 zákoníku práce je přímo navázána na vznik pracovního poměru na jmenované funkci podle § 33 odst. 3 zákoníku práce. Možnost odvolání a skončení pracovního poměru se tedy uplatní výlučně v souvislosti s výkonem jmenovaných funkcí, resp. tedy v zásadě vrcholných zaměstnaneckých funkcí odvozených od státu. Vedlejší účastník na tomto místě poukázal na náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 83/06 ze dne 12. 3. 2008 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.), v němž se Ústavní soud vyslovoval k § 33 odst. 3 zákoníku práce a jehož právní závěry lze obdobně aplikovat na § 73 odst. 6 zákoníku práce. Lze tedy konstatovat, že skutečnost, že odchýlná úprava skončení (jakož i jmenování) se týká funkcí, které jsou navázány na stát nebo státní rozpočet, legitimuje stát k jejich odchýlné úpravě, a to v rámci realizace státní politiky a plnění funkce státu, což odůvodňuje jistou diferenciaci. Stát je tak oprávněn určit, že určité vedoucí funkce budou obsazovány jmenováním na dobu určitou, a stejně tak určit režim skončení pracovního poměru v případě odvolání. Pakliže je normováno stejné pravidlo v rámci jedné skupiny či kategorie osob, nemůže být uvedená úprava protiústavní. V případě zaměstnanců jmenovaných na dobu určitou jde o specifické funkce (vedoucích pracovníků organizačních složek státu nebo státních příspěvkových organizací), s nimiž je spojena řada pravomocí. Jsou-li tyto funkce nadány zvláštními pravomocemi a oprávněními a mj. i nadstandardním ohodnocením, doprovází je „přísnější“ úprava skončení pracovního poměru. Stát má u těchto vrcholných funkcí legitimní zájem na tom, aby mohl flexibilně ovlivňovat jejich výkon po personální stránce. Nelze argumentovat sociální nejistotou zaměstnanců pracujících na těchto pozicích. Právě veškeré benefity a oprávnění spojené s danou funkcí vyvažují a odůvodňují méně jistou pozici těchto zaměstnanců při jejich odvolání. Každý představitel takového vrcholně jmenované funkce mohl a měl být při jmenování srozuměn i s povinnostmi souvisejícími s touto funkcí a taktéž i s možností (resp. snadností) rozvázání pracovního poměru. Stěžovatel byl vědomě jmenován právě jen na pozici rektora a neexistuje žádný racionální důvod, proč by měl být stěžovatel nadále v pracovním poměru u vedlejšího účastníka. Podle názoru vedlejšího účastníka ostatně stěžovatel ani nedisponuje potřebným akademickým vzděláním, aby mohl působit v pozici akademického pracovníka.

6. Pokud jde o to, zda Ing. Marek Vochozka, MBA, Ph.D., byl oprávněn jednat za vysokou školu, vedlejší účastník podotýká, že se tato otázka prvotně týká jeho vlastních práv a stěžít může mít vliv na ústavní práva stěžovatele. Je diskutní, jakým způsobem mohly procesní úkony vedlejšího účastníka v předmětném řízení zkrátit stěžovatele na jeho právech, popř. zásadně ovlivnit spravedlivý proces. Stěžovatel navíc přehlíží, že pověření výkonem funkce rektora nebylo prvoplánovým a zamýšleným způsobem,

jak protiprávně jednat za vysokou školu, nýbrž bylo de facto jediným východiskem, jak překlenout zjevnou mezeru v zákoně č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů. Byť zákon o vysokých školách nezná institut osoby pověřené výkonem funkcí rektora ani takové osobě neukládá explicitní oprávnění jednat jménem vysoké školy jako statutární orgán, neobsahuje ani žádná ustanovení, která by pamatovala na situaci po odvolání rektora, když v této souvislosti podle zákona ani neexistuje žádná osoba, která by mohla za vysokou školu jednat. Vysoká škola již proto, aby mohla naplňovat svůj veřejně prospěšný účel, nemůže po delší období existovat bez statutárního orgánu, resp. jakékoliv osoby, která by jejím jménem jednala navenek. Přijaté řešení přitom nebylo projevem libovůle, nýbrž výsledkem důkladného zvážení platné právní úpravy, mj. za součinnosti s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Vysoké školství je v zásadě ovládáno principem akademické samosprávy, kdy působnost vysoké školy není v zásadě omezena, a naopak je zásadně omezena ingerence do této samosprávy ze strany státu. Řešení dané situace bylo nezbytné nalézt v rámci samosprávy a logicky bylo na akademickém senátu, aby určil další kroky. Přijaté řešení bylo bezvýhradně akceptováno, a to Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, jakož i samotnými vysokými školami. Proto je vedlejší účastník přesvědčen, že zcela legitimně jedná osobou pověřenou výkonem funkce rektora, když jde o jediné řešení, jak překlenout ovidnou mezeru v zákoně o vysokých školách a jak garantovat striktní zachování subjektivních práv všech. Proto vedlejší účastník navrhl odmítnutí ústavní stížnosti.

7. Ústavní soud zaslal stěžovateli vyjádření vedlejšího účastníka a Nejvyššího soudu (dle jeho názoru nemohlo být zasaženo do základních práv stěžovatele) k replice, ovšem ten na ně nijak nereagoval. Vyjádření okresního a krajského soudu nebyla, vzhledem k tomu, že se oba soudy zcela ztotožnily se závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu, resp. všech napadených rozhodnutí, stěžovateli zaslána k replice.

8. Soudce Radovan Suchánek, člen II. senátu Ústavního soudu rozhodujícího o ústavní stížnosti stěžovatele, byl z projednání věci vyloučen usnesením Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2014 (č. I. 49). V souladu s rozvrhem práce jej proto nahradil soudce Stanislav Balík.

II.

9. Stěžovatel se žalobou na určení existence pracovního poměru domáhal toho, aby bylo určeno, že pracovní poměr mezi ním a žalovanou - VŠTE (dále též „žalovaná“) trvá, jelikož ustanovení § 73 odst. 6 zákoníku práce v tehdy platném znění přiznávalo kvalitativně odlišnou míru ochrany při odvolání z funkce zaměstnancům jmenovaným na dobu neurčitou

na straně jedné a zaměstnancům, jejichž pracovní poměr byl založen jmenováním na dobu určitou. Zároveň se domáhal toho, aby Okresní soud v Českých Budějovicích podal u Ústavního soudu návrh na zrušení § 73 odst. 6 věty první části věty za středníkem zákoníku práce (č. l. 1 a násl.).

10. Okresní soud v Českých Budějovicích napadeným rozhodnutím žalobu stěžovatele zamítl (č. l. 48 a násl.). Odvolání z pracovního místa vedoucího zaměstnance bylo stěžovateli doručeno dne 1. 4. 2009, výkon práce stěžovatele na pozici rektora – vedoucího zaměstnance žalované vysoké školy, a tudíž i pracovní poměr stěžovatele u žalované skončil dnem následujícím po tomto doručení, tj. dnem 2. 4. 2009. Podle okresního soudu bylo rozporované ustanovení v souladu mj. se zásadou rovnosti v právech vyjádřenou v čl. 1 Listiny. Návrh na přerušování řízení byl proto jako nedůvodný zamítnut.

11. Proti rozhodnutí okresního soudu se stěžovatel odvolal, přičemž své odvolání později doplnil (č. l. 68 a násl.) o argument, že soud prvního stupně porušil jeho právo na spravedlivý proces, a to tím, že připustil, aby za žalovanou v řízení jednala její právní zástupkyně zmocněná k tomu Ing. Markem Vochozkou, MBA, který při udělování zmocnění vystupoval jako statutární orgán žalované, ač jím nikdy nebyl. Dále stěžovatel upozornil na to, že soud posuzovanou věc nesprávně právně posoudil, a to z toho důvodu, že neaplikoval ustanovení § 40 zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o platu“) ve spojení s ustanovením § 1 téhož zákona. Podle ustanovení § 40 tohoto zákona totiž platí, že pracovní nebo obdobný poměr poslance může zaměstnavatel ukončit proti jeho vůli jen s předchozím souhlasem předsedy komory Parlamentu, to platí i pro období 12 měsíců po zániku poslanceckého mandátu. Jinak je skončení pracovního nebo obdobného poměru neplatné. K odvolání stěžovatele tak došlo za trvání mandátu senátora Parlamentu České republiky, tedy v době trvání překážky skončení pracovního poměru podle inkriminovaného ustanovení. Pracovní poměr stěžovatele tudíž skončit nemohl. Ustanovení zákona o platu představuje ve vztahu k ustanovením zákoníku práce, která jsou normou obecnou, normu speciální, jejíž aplikace má přednost před aplikací obecných ustanovení zákoníku práce o skončení pracovního poměru. Při jednání před odvolacím soudem právní zástupkyně vedlejšího účastníka uvedla, že nová argumentace uvedená žalobcem je nepřipadná, jedná se o novoty, přičemž všechny tyto novoty měly být žalobcem uvedeny před soudem prvního stupně (č. l. 72).

12. Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (č. l. 85 a násl.). Nejprve se zabýval tím, zda byly splněny podmínky řízení, přičemž se nespokojil s tím, že soud prvního stupně

učinil svůj závěr na základě sdělení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 18. 11. 2009, nýbrž provedl doplnění Volebním a jednacím řádem Akademického senátu Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích. Zjistil přitom, že v jeho čl. 11 je upravena situace po odstoupení a či odvolání rektora. Dle čl. 11 odst. 1 je senát zodpovědný za řešení situace školy v přechodném období od okamžiku odstoupení či odvolání rektora do okamžiku jmenování rektora nového tak, aby byla zajištěna kontinuita výkonu funkce statutárního orgánu. Dle odstavce 2 senát zajistí výkon funkce statutárního orgánu VŠTE pro přechodné období pověřením určité osoby a současně senát bez zbytečných odkladů učiní veškeré kroky k vyhlášení řádné volby nového rektora. Dle čl. 11 odst. 3 osoba pověřená výkonem funkce statutárního orgánu je určena volbou senátu. Jeho usnesením byl také pověřen dne 24. 3. 2009 výkonem funkce rektora Ing. Marek Vochozka, MBA., Ph.D. Tento Volební a jednacím řád akademického senátu Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích byl Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy registrován dne 19. 3. 2009 a je ve smyslu ustanovení § 36 odst. 4 zákona o vysokých školách platný. Pokud šlo o námitku ústavním principem rovnosti, odvolací soud poznamenal, že jestliže stát poskytne v zájmu zajištění svých funkcí určité skupině méně výhod než jiné, může tak ve veřejném zájmu a pro veřejné blaho učinit. Zájem na fungování organizačních složek, jejichž prostřednictvím stát realizuje své funkce, je nepochybně veřejným zájmem, a proto by stát měl mít rozhodující právo určit, kdo bude jeho jménem vystupovat či plnit úkoly. Dále krajský soud konstatoval, že podle jeho názoru nebylo obecně známou skutečností, že žalobce byl senátorem Parlamentu České republiky a že by tuto skutečnost nebylo třeba dokazovat. Navíc nelze pominout, že žalobce byl před soudem prvního stupně poučen o tom, že rozhodné skutečnosti o věci samé je třeba uvést a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání. Pokud stěžovatel své tvrzení o tom, že je senátorem, neuvedl, nemůže být v odvolacím řízení uplatněno. Odvolací soud proto zamítl pro nepřipustnost důkazy navrhované stěžovatelem v odvolacím řízení a nepřihlédl ani k jeho tvrzení, že je senátorem Parlamentu České republiky.

13. Rozsudkem Nejvyššího soudu (č. l. 123 a násl.) bylo dovolání stěžovatele zamítnuto, ač dovolací soud připustil, že uvedená právní úprava může být vnímána jako nepřipadná. Na druhou stranu není logického důvodu, aby pracovní poměr odvolaného vedoucího zaměstnance pokračoval po zbytek doby v jiné funkci, než na kterou byl původně jmenován, bylo-li původním úmyslem a výrazem svobodné a vážné vůle účastníků založit pracovní poměr toliko na tu vedoucí funkci, do které byl zaměstnanec jmenován. Bylo-li výrazem shodné vůle účastníků založit pracovní poměr na dobu určitou, musel být žalobce srozuměn s podmínkami, za nichž se

tak děje, a tedy i s možnou sociální nejistotou, která není ostatně vyloučena ani při jmenování zaměstnance na dobu neurčitou. Ve vztahu ke stěžovatелеm zpochybňované ústavnosti ustanovení § 73 odst. 6 části první věty záköníku práce nelze spatřovat porušení ústavněprávní zásady rovnosti v právech ani v tom, že se právní postavení odvolaného vedoucího zaměstnance liší v závislosti na tom, zda byl jmenován na dobu určitou, nebo neurčitou. Důsledkem počáteční rozdílnosti jejich právního postavení při založení pracovního poměru nemusí být totiž nutně totožnost jejich postavení při odvolání z funkce, nýbrž rozdílnost jejich právního postavení při odvolání z funkce. Nerozhodná je též okolnost, že se zákonodárce později přiklonil k té variantě, že pracovní poměr odvolaného vedoucího zaměstnance, který byl založen jmenováním na dobu určitou, skončí uplynutím doby, neboť sama o sobě neznamená, že předchozí právní úprava byla ústavně nekonformní. Odvolacímu soudu nebylo možno též vytýkat, že nepřihlédl k ustanovení § 40 zákona o platu. Z hypotézy této právní normy vyplývá, že samotná okolnost, že žalobce je senátorem, není sama o sobě tou právně významnou skutečností, která – kdyby byla tvrzena včas – by byla relevantní pro rozhodnutí věci. Touto relevantní skutečností je totiž to, zda předseda komory Parlamentu vyslovil svůj předchozí souhlas se skončením pracovního poměru poslance či senátora, nebo zda tento souhlas nedal. Je mimo pochybnost, že i kdyby v jihočeském regionu jinak bylo všeobecně známo postavení žalobce v zákonodárném sboru, otázka vlastního předchozího souhlasu se skončením pracovního poměru žalobce není skutečností, která by byla obecně známá nebo známa soudu z jeho činnosti. Proto bylo na žalobci, aby tvrdil, že uvedená podmínka nebyla splněna; neučinil-li tak sám, nebyl zde důvod, aby se touto otázkou navíc zabýval soud. Pokud jde o porušení práva na spravedlivý proces, Nejvyšší soud nemohl k této námitce přihlížet, jelikož vadou byl postižen účastník odlišný od dovolatele.

14. Ústavní soud dále ze spisu zjistil, že stěžovatel podal dne 22. 6. 2012 žalobu na obnovu řízení, jelikož v řízení vedeném u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 6 Ca 147/2009 bylo rozhodnutí prezidenta, kterým vyhověl návrhu akademického senátu a odvolal stěžovatele z pozice rektora, zrušeno. Proto měl stěžovatel za to, že funkce rektora odvoláním z funkce nezanikla. Stěžovatel považoval inkriminované rozhodnutí městského soudu za významnou skutečnost, která je způsobilá ovlivnit rozhodnutí soudu ve věci jeho žaloby o určení existence pracovního poměru, a proto navrhl, aby byla povolena obnova řízení (č. l. 130).

15. Inkriminovaným rozhodnutím Městského soudu v Praze ze dne 22. 3. 2012 6 Ca 147/2009 bylo zrušeno rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 25. 3. 2009 č. j. KPR 1772/2009 a vráceno mu k dalšímu řízení. Podle názoru městského soudu musí rozhodnutí o odvolání rektora obsahovat

odůvodnění. V rozhodnutí prezidenta republiky ale absentovalo vypořádání se s námitkami stěžovatele, že akademický senát se usnesl na podání návrhu na jeho odvolání v nesprávném složení a že tento neměl zákonem předepsaný počet členů. Tyto podklady měly být zhodnoceny a výsledek správního řízení měl být uveden v napadeném rozhodnutí. Jelikož napadené rozhodnutí nemělo vyžadované náležitosti, bylo nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Městský soud též připomenul, že obecné soudy v civilním řízení vycházely z toho, že existovalo správní rozhodnutí, které se vztahovalo k projednávanému postu. Platí totiž pro ně presumpce správnosti do doby, než je rozhodnuto o jejich nezákonnosti (č. l. 133 a násl.). Kasační stížnost VŠTE byla vzata zpět, a proto Nejvyšší správní soud řízení zastavil (č. l. 138).

16. Usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 23. 10. 2012 č. j. 25 C 690/2009-166 byla žaloba na obnovu řízení zamítnuta, neboť pracovní poměr u žalované již musel skončit uplynutím čtyřletého funkčního období, na které byl žalobce do pozice rektora žalované jmenován, a proto nebyly podmínky předpokládané ustanovením § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř. kumulativně splněny. Usnesením ze dne 4. 7. 2013 č. j. 19 Co 599/2013-211 Krajský soud v Českých Budějovicích usnesení soudu prvního stupně věcně potvrdil.

III.

17. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

18. Úkolem Ústavního soudu je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv kontrola „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace „podústavního“ práva. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů veřejné moci porušena stěžovatelova základní práva či svobody chráněné ústavním pořádkem České republiky, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace.

19. Ustanovení čl. 2 odst. 3 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 2 Listiny stanovuje, že státní moc je možno uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon, přirozeně při respektu k principu proporcionality plynoucím z požadavku právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) tak, aby byl minimalizován zásah do základních práv dotčeného, která jsou ve hře. Pokud se tomu tak neděje, představuje jednání či akt státní moci svévoli. Jak Ústavní soud opakovaně zdůraznil, nikoliv každé porušení norem podústavního práva při jejich aplikaci či interpretaci způsobuje zároveň i porušení základního práva jednotlivce. Avšak porušení některé z norem podústavního práva v důsledku libovůle (vykonávané např. nerespektováním kogentní

normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, může být způsobilé zasáhnout do základního práva a svobody jednotlivce [srov. např. nálezn sp. zn. III. ÚS 346/01 ze dne 14. 3. 2002 (N 30/25 SbNU 237)].

20. Spravedlivým procesem se rozumí celý postup a ucelený řetězec postupů, kdy jsou soudní cestou chráněna práva a právem chráněné zájmy osob. Jinými slovy, právo na spravedlivý proces je ústavně zaručené právo každého na přístup před nezávislého a nestranného soudce, před nímž se domáhá ochrany svých práv. Jde o zákonem stanovený procesní postup a zákonem upravené soudní řízení. Jde tedy o celý řetězec záruk zákonnosti, které v souhrnu odpovídají nárokům ústavnosti vyjádřené v ústavním pořádku České republiky. Všechny tyto aspekty zajišťují „fair trial“. Jedním z kritérií k úspěšnému uplatnění ústavní stížnosti je i její racionalita. Zásah do základních práv stěžovatele musí dosahovat jistého stupně intenzity, způsobilého velmi pravděpodobně přivodit změnu rozhodnutí obecných soudů [srov. nálezn Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431)].

21. Porušením práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod pak „může být i situace, kdy v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá část skutečností, která vyšla v řízení najevo, eventuálně – nebo tím spíše – pokud byla účastníkem řízení namítána, nicméně obecný soud ji v celém souhrnu posuzovaných skutečností právně nezahodnotil, aniž by dostatečným způsobem odůvodnil např. její irelevantnost“ [srov. nálezn Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 620/02 ze dne 24. 11. 2004 (N 177/35 SbNU 365) či nálezn sp. zn. I. ÚS 274/04 ze dne 11. 3. 2008 (N 53/48 SbNU 607)]. Pokud obecný soud postupuje takto, dopouští se mj. i libovůle, zakázané v čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) pak Ústavní soud vyslovil názor, že: „(..) je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine a odst. 3 občanského soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a nálezitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem, odůvodněná rozhodnutí naplňují – jako neoddělitelná součást ‚stanoveného postupu‘ – ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobně následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí.“

22. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že Ústavní soud je vázán pouze petitem podaného návrhu, nikoliv jeho právním odůvodněním. Ústavní soud proto může zvážit přezkoumání i z pohledu jiných základních práv a svobod než těch, která jsou zmíněna v návrhu. V tomto případě se jako klíčová jeví otázka, zda nebylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces, pokud v řízení obecné soudy v jeho věci nerespektovaly kogentní právní normu stanovenou ustanovením § 40 zákona o platu ve spojení s ustanovením § 1 téhož zákona. Nutnost zohlednit toto (kogentní) ustanovení Ústavní soud dovodil z koncepce formálního právního státu, z něhož lze dovodit mj. i princip *iura novit curia* [srov. náleze sp. zn. IV. ÚS 28/97 ze dne 25. 9. 1997 (N 115/9 SbNU 77)].

IV.

23. Podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. V základu koncepce právního státu stojí myšlenka vázanosti výkonu veškeré státní moci ústavou a účta k právům a svobodám každého jednotlivce. Z požadavku uznání absolutní hodnoty jednotlivce, který stojí v samotném základu moderních liberálních demokracií, pak vyplývá celá orientace fungování státu a státní moci. Protože účelem fungování státu a státní moci je bezpochyby v první řadě zajištění respektu k právům a svobodám jednotlivce, musí být koncept právního státu adekvátně vykládán: „princip právního státu vychází z priority občana před státem, a tím i z priority základních občanských a lidských práv a svobod“ [náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994 (N 16/1 SbNU 113; 91/1994 Sb.)]. Úkolem soudce v podmínkách právního státu je mj. zaručit efektivitu uplatňování práv jednotlivce (srov. Canivet, G. L'incidence de la rule of law sur le systeme judiciaire français. In: Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Liber Amicorum Luzius Wildhaber. Zürich, Baden-Baden : Dike Verlag, Nomos Verlagsgesellschaft, 2007, s. 1170). Naznačená konstrukce materiálního právního státu tudíž zřetelně překonává původní ideu formálního právního státu koncepčně vycházejícího z legalismu a pozitivismu. I dnes se však princip právního státu váže na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání (srov. O'Hood, P., Jackson, P. Constitutional and Administrative Law. 7. Edition. London : Sweet and Maxwell, 1987, s. 33 a násl.). Na tuto skutečnost ostatně již několikrát upozornil Ústavní soud, podle jehož názoru v demokratickém právním státu musí mít právo nálezitou kvalitu formální [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.)], bod 45]. V teorii práva se v tomto kontextu mluví o tzv. formálních hodnotách práva, které sice neurčují obsah právních předpisů, mají však právu zajistit

samotnou existenci a dále akceptaci a aplikovatelnost: mezi tyto hodnoty patří hodnoty řádu, předvídatelnosti, svobody od arbitrárnosti, právní rovnosti či právní jistoty (Summers, R. S. *Essays in Legal Theory*. Dordrecht – Boston – London : Kluwer Publishing, 2000, s. 30). Právní filosof Neil MacCormick v tomto kontextu mluví o etice legalismu, pro kterou jsou příznačné pravidelnost, předvídatelnost, jistota, trvalost a jednota (citováno dle Příbáň, J. *Disidenti práva*. Praha, 2001). Podle názoru Ústavního soudu mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Každá právní úprava musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné. Jedním z nároků plynoucích z principu právního státu je požadavek předvídatelnosti práva [viz např. náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 287/04 ze dne 22. 11. 2004 (N 174/35 SbNU 331), sp. zn. I. ÚS 431/04 ze dne 22. 2. 2005 (N 31/36 SbNU 347), sp. zn. IV. ÚS 167/05 ze dne 26. 4. 2005 (N 94/37 SbNU 277), sp. zn. Pl. ÚS 38/04 ze dne 20. 6. 2006 (N 125/41 SbNU 551; 409/2006 Sb.)].

24. Princip předvídatelnosti práva jakožto důležitý atribut právního státu podstatným způsobem souvisí s principem právní jistoty a je nezbytným předpokladem obecné důvěry občanů v právo. Jak již v minulosti Ústavní soud několikrát konstatoval, neopomenutelnou komponentou principu právní jistoty je předvídatelnost práva a legitimní předvídatelnost postupu orgánů veřejné moci v souladu s právem a zákonem stanovenými požadavky [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 690/01 ze dne 27. 3. 2003 (N 45/29 SbNU 417), náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 487/03 ze dne 11. 5. 2005 (N 103/37 SbNU 383) či náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2070/07 ze dne 13. 12. 2007 (N 223/47 SbNU 935)]. Princip právní jistoty také důležitým způsobem souvisí s důvěrou občanů v právo [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 296/01 ze dne 26. 11. 2002 (N 145/28 SbNU 287)]: „Jedním ze základních znaků a předpokladů právního státu a zároveň právní jistoty jako jednoho z jeho atributů je takové uspořádání státu, v němž každý, fyzická osoba i osoba právnická, může mít důvěru v právo“ (Knapp, V. *Teorie práva*. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 205). Z charakteru právního státu lze dovodit i legitimní požadavek, že se každý může spolehnout na to, že mu státní moc dopomůže k realizaci jeho subjektivních nároků a nebude mu v jejich uplatnění bránit. Požadavek právní jistoty se dotýká jak tvorby práva (tj. otázky stability práva a zákonitosti jeho tvorby), tak aplikace práva. Zásady právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodnutí opravňují „účastníka řízení předpokládat, že soud zná právo a že bude výkladově jednoznačně ustanovení obecně závazných předpisů vykládat

v souladu s jejich jednoznačností“ [srov. nálezn. sp. zn. II. ÚS 3288/07 ze dne 24. 4. 2008 (N 77/49 SbNU 141)].

25. Americký právní teoretik Lon L. Fuller zformuloval ve svém díle Morálka práva osm požadavků vnitřní morálky práva, mezi něž zařadil též požadavek vyhlášení právního aktu (Fuller, L. Morálka práva. Praha : OIKOYMENH, 1998, s. 51n.). Jednoduše řečeno, podle Fullera má každý člověk právo vědět, co je v daném státu platným právem. Právo je specifické tím, že vyžaduje bezvýjimečnou aplikaci pravidel, která byla dříve ohlášena jednotlivým právním subjektům. Tento charakter práva je možno dát do souvislosti s jedním ze základních principů práva, jímž je zásada veřejnosti práva. Podle této zásady právní norma nemůže nabýt účinnosti dříve, než je vyhlášena způsobem stanoveným zákonem, a tím je umožněna její obecná znalost (Knapp, V. a kol. Tvorba práva a její současné problémy. Praha : Linde, 1998, s. 236). Důsledkem zásady veřejnosti práva je existence pravidla, dle kterého neznalost právního předpisu neomlouvá (*ignorantia iuris non excusat*). Je notoricky známou skutečností, typickou pro všechny moderní právní řády, že neznalost práva nezbavuje nikoho odpovědnosti za jeho porušení. Těto odpovědnosti jednotlivců pak odpovídá zrcadlově odpovědnost orgánů veřejné moci, resp. zde obecných soudů, aby v souladu s účely a cíli demokratického právního státu aplikovaly (kogentní, ale nejen je) normy právního řádu zcela v duchu zásady *iura novit curia*, aniž by měl účastník řízení povinnost upozorňovat je na jejich znění. Význam této zásady přitom vyplývá již z toho, že soudnictví byl v architektuře demokratického právního státu svěřen úkol „zabraňovat rozporu mezi deklarovaným právem a právem skutečně uplatňovaným“ (Fuller, L. Morálka práva. Praha : OIKOYMENH, 1998, s. 79).

26. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických, materiálně pojímaných právních států, má proto významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Principu právního státu je tak imanentní princip předvídatelnosti práva a zákaz výkonu libovůle orgány veřejné moci [srov. nálezn. sp. zn. I. ÚS 420/09 ze dne 3. 6. 2009 (N 131/53 SbNU 647)]. Podle ústavní zásady *iura novit curia*, vymezené především civilně-právní dogmatikou, pak platí, že „znalost norem, jejich interpretace a aplikace, je věcí soudu (...). Znalostí platného práva a způsobem k jejich závazné interpretaci a aplikaci získává mimo proces. Poznávání objektivního práva předmětem procesu není“ (Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. Praha : Linde, 2011, s. 79). S ohledem na zásadu *iura novit curia*, která je přímým reflexem koncepce formálního právního státu, je poukaz obecných soudů na zásadu koncentrace řízení a s ní související stěžovatelskou povinnost tvrzení (že byl senátorem, že nebyl dán souhlas předsedy komory Parlamentu) bezpředmětný. Kvůli působení této ústavní zásady nemůže obstat odkaz na koncentrační zásadu řízení, podle které by již nešlo daná

ustanovení zákona o platu zohlednit, protože na ně stěžovatel nepoukázal již v řízení před soudem prvního stupně (neuplatní se pravidlo, že „rozhodné skutečnosti o věci samé je třeba uvést a důkazy označit k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností“, citované odvolacím soudem na str. 7 jeho rozhodnutí, neboť ve věci stěžovatele nejde o skutečnosti, které by bylo třeba dokazovat, nýbrž o znalost práva, které předmětem procesu není). Ustanovení právních předpisů musí vzít obecné soudy v potaz, aniž by na ně účastník v řízení upozorňoval, což se ve věci stěžovatele zjevně vztahuje i na inkriminovaná ustanovení zákona o platu. Obecné soudy v projednávané věci pochybily, pokud nevzaly v potaz ustanovení § 40 zákona o platu (podle něhož „Pracovní nebo obdobný poměr poslance může zaměstnavatel ukončit proti jeho vůli jen s předchozím souhlasem předsedy komory Parlamentu; to platí i pro období 12 měsíců po zániku poslaneckého mandátu. Jinak je skončení pracovního nebo obdobného poměru neplatné.“) ve spojení s ustanovením § 1 citovaného zákona, které zavádí legislativní zkratku „poslanec“ [to stanoví, že „Tento zákon upravuje plat a některé další náležitosti spojené s výkonem funkce: a) poslance a senátora Parlamentu (dále jen „poslanec“)], jelikož šlo o ustanovení kogentní, které se na věc stěžovatele muselo bezvýjimečně použít (uplatnit). Inkriminovaná ustanovení totiž zavazují „své adresáty bezvýhradně a musí být na danou skutkovou podstatu aplikována vždy. Tím také vylučují jakoukoli autonomní tvorbu práva na danou skutkovou podstatu“ (srov. Knapp, V. Teorie práva. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 53 a násl.). Podle názoru Ústavního soudu neobstojí, jak bude ukázáno níže, ani odkaz odvolacího soudu na to, že nebylo obecně známou skutečností, že stěžovatel byl senátorem Parlamentu České republiky (bod 27), a ani formalistický poukaz Nejvyššího soudu, že soud prvního stupně nebylo známo, zda předchozí souhlas předsedy komory Parlamentu byl dán, či nebyl (bod 28).

27. Ústavní soud připomíná, že ustanovení § 121 o. s. ř. vyjímá skutečnosti, které není třeba během řízení dokazovat. Kromě právních předpisů uveřejňovaných či oznámených ve Sbírce zákonů (viz výše) a skutečností známých soudu z jeho činnosti mezi ně patří i skutečnosti obecně (či notoricky) známé (tzv. notoriety). Obecně známou skutečností je „taková skutečnost, která je, byť alespoň místně, známa širokému okruhu osob (soudu, účastníkům i veřejnosti), i když samozřejmě není třeba zjišťovat, zda je konkrétně známa každé jednotlivé osobě“ (Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. Praha : Linde, 2011, s. 229). Jinak řečeno, v případě obecně známých skutečností ve smyslu ustanovení § 121 o. s. ř. přitom „není nutné, aby šlo o skutečnosti, které jsou známy úplně každému; postačí, že tyto

skutečnosti jsou známy širokému okruhu osob v určitém místě a čase (tedy i soudcům)" (Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 875). Kromě skutečností obecně známých bez dalšího jde též o ty, „jež je možné bez větších obtíží a odborných znalostí zjistit z médií, z literatury" (Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, str. 438). Právě proto, že informaci o tom, že stěžovatel byl zvolen senátorem, šlo zcela jednoduše zjistit z médií (jak na to stěžovatel též upozorňoval, když navrhoval důkaz kopiemi článků publikovaných např. v Mladé frontě DNES či Českobudějovickém deníku; bylo by proto daleko přiměřenější, chtěl-li být odvolací soud korektní, aby toto tvrzení stěžovatele podrobil případným námitkám druhé strany, která by mohla nabídnout důkaz, že skutečnost, kterou by soud z hlediska dokazování považoval za notorietu, se má jinak), protože spor mezi ním a VŠTE byl poměrně medializován, nemohly obecné soudy odhlédnout od skutečnosti, že se na stěžovatele jakožto senátora má vztahovat inkriminované (kogentní) ustanovení zákona. Nelze proto akceptovat argument (kvůli jeho formalismu - bližze viz též bod 28), že stěžovatel pochybil, když přes poučení soudu nevěděl, že je senátorem, jelikož obecné soudy nefungují v jakémsi „vzduchoprázdnu" nebo „vakuu" a bez větších obtíží mohly skutečnost, že jde o pracovněprávní spor senátora a vysoké školy, v níž stěžovatel vykonával funkci rektora, o skončení pracovního poměru (a proto si též musely být vědomy nutnosti zohlednit na danou skutkovou podstatu ustanovení zákona o platu), z médií vědět, a proto šlo v daném případě ve smyslu výše řečeného o skutečnost obecně známou.

28. Ústavní soud se konečně neztotožnil ani se sofistickou argumentací Nejvyššího soudu, jenž rozhodující skutečnost spatřoval v tom, že otázka vlastního předchozího souhlasu se skončením pracovního poměru stěžovatele není skutečností, která by byla obecně známá nebo známá soudu z jeho činnosti, a proto bylo na stěžovateli, aby tvrdil, že uvedená podmínka nebyla splněna (bod 13). Podle názoru Ústavního soudu je nutno aplikaci předmětné kogentní právní normy posoudit z hlediska těsnosti její vazby k předmětu řízení (tj. otázku trvání, či ukončení pracovněprávního poměru proti vůli stěžovatele nelze věcně vyřešit bez zohlednění této právní normy, která se na skutkově dostatečně vymezený stav - nesouhlas senátora s ukončením jeho pracovního poměru - přesně vztahuje). Je-li pro spravedlivé rozsouzení věci (platnosti, či neplatnosti skončení pracovního poměru) nezbytné zohlednění předmětné (navíc kogentní) právní normy, představuje opačný postup obecných soudů, a to navzdory odkazu na civilněprávní zásadu koncentrace řízení, zjevně svévoli, která pak způsobuje, a to kvůli nerespektování ústavněprávních principů vyplývajících z konceptu právního státu (*iura novit curia*), porušení základního práva či svobody

[srov. např. sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205); aj.]. Výše rozebrané ústavní principy právní jistoty a předvídatelnosti práva je totiž nutno aplikovat jako korektiv, který má v procesu interpretace a aplikace práva dopomoci nalezení spravedlnosti, které by nebylo učiněno za dost, pokud by orgány aplikující právo postupovaly formalisticky, tj. v projednávání věci pouze s odkazem na ustanovení o. s. ř. zakotvující procesněprávní zásadu koncentrace řízení (srov. na str. 6 a násl. rozhodnutí Nejvyššího soudu odkaz na ustanovení § 79 odst. 1, § 101 odst. 1, § 118a odst. 1, § 118b odst. 1, § 119a odst. 2 a § 120 odst. 1 o. s. ř.). Ústavní soud přitom často opakuje, že přepjatý formalismus vede jen k sofistikovanému zdůvodnění zjevné nespravedlnosti [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 127/96 ze dne 11. 7. 1996 (N 68/5 SbNU 519)]. Byla-li v této věci předmětem řízení otázka trvání, resp. ukončení pracovního poměru senátora, nemohly se obecné soudy z důvodu těsné vazby inkriminované právní normy (ustanovení § 40 zákona o platu) na předmět řízení (tj. na řešení předmětného sporu) jejímú náležitému zohlednění vyhnout: na uvedenou skutkovou podstatu nemohlo být uvedené ustanovení neaplikováno, jelikož zavazuje své adresáty bezvýhradně (bod 26), a proto také stěžovatelova věc nemohla být soudy rozsouzena bez zohlednění (aplikace) dané právní normy. Za těchto okolností bylo projevem nepřipustného formalismu trvat na tom, že stěžovatel pochybil, když v řízení před soudem prvního stupně netvrdil, že tento souhlas nebyl dán; těmito sofistikovanými argumenty se Nejvyšší soud nemohl formalisticky vyhnout její aplikaci, jsou-li naplněny pro to subsumpční podmínky. Existuje-li v právním řádu takováto kogentní právní norma, zjevně relevantní pro předmět řízení a rozsouzení věci (bez níž věc nelze právně vyřešit), musí ji obecné soudy při svém rozhodování zohlednit, jelikož autonomní tvorba práva pro danou skutkovou podstatu je vyloučena (viz bod 26). Zamýšlel-li zákonodárce, aby ukončení pracovního vztahu proti vůli dané veřejně činné osoby bylo bezvýjimečně regulováno předmětným ustanovením, nemohou se obecné soudy zbavit své odpovědnosti za to, aby posoudily, zda podmínka stanovená v této normě byla, nebo nebyla naplněna. Bude proto na obecných soudech, aby zhodnotily, jakým způsobem je danou právní normu v řízení nutno aplikovat.

29. Ústavní soud si je konečně vědom i toho, že paralelně probíhalo (či ještě probíhá) řízení před správními soudy, resp. správními orgány (zde prezidentem republiky), které se týká veřejnoprávních aspektů odvolání z funkce rektora, konkrétně toho, že se prezident republiky při odvolání stěžovatele z funkce rektora nevypořádal se všemi námitkami jím uplatněnými. Městský soud v Praze svým rozhodnutím (viz bod 15) rozhodnutí prezidenta, jímž prezident vyhověl návrhu VŠTE a odvolal stěžovatele z funkce rektora, pro nepřezkoumatelnost zrušil, jelikož napadené rozhodnutí neobsahovalo vlastní důvody odvolání z funkce rektora ani

vypořádání se s námitkami ohledně složení akademického senátu a procedury jednání před přijetím usnesení o návrhu na odvolání stěžovatele. Stěžovatel v tomto řízení upozorňoval na to, že 1. akademický senát se měl usnést na podání návrhu o jeho odvolání v nesprávném složení a že 2. akademický senát neměl zákonem předepsaný počet členů. Podle názoru Ústavního soudu by měl odvolací soud vzít v dalším řízení v potaz výsledek tohoto paralelního řízení před správními orgány, resp. soudy, neboť řeší důležitou otázku pro řízení, tj. zda byl stěžovatel vůbec platně odvolán z funkce rektora. Ačkoliv pro civilní soudy platí presumpce správnosti správních rozhodnutí do doby, než je rozhodnuto o jejich nezákonnosti, za dané situace kvůli provázanosti těchto řízení se Ústavnímu soudu jeví jako nezbytné, aby civilní soudy výsledek tohoto řízení o tom, zda pracovní poměr byl řádně ukončen, respektovaly (i když samozřejmě pracovní poměr sjednaný na dobu určitou musel dnes uplynutím času zaniknout). Bez zohlednění výsledku tohoto řízení se nelze kvůli vzájemné souvislosti těchto procesů dobrat spravedlivého výsledku ve věci.

30. Shrnuto, bylo tedy na obecných soudech, aby – v duchu ústavní zásady *iura novit curia* – posoudily předmětný spor v souladu s aplikovatelnými právními předpisy, tedy i ustanovením § 40 zákona o platu (ve spojení s jeho ustanovením § 1). V projednávané věci z principu právního státu plyne požadavek, že nemůže být akceptována autonomní tvorba práva na danou skutkovou podstatu, nýbrž musí být zohledněna kogentní právní norma, která se má na danou skutkovou podstatu aplikovat vždy. Jestliže obecné soudy nepřihlíděly k tomu, že stěžovatel byl zvolen senátorem, a proto se na jeho věc bezvýhradně vztahuje kogentní ustanovení § 40 zákona o platu, jednaly tak v rozporu s principem právní jistoty a důvěry občana v právo, a porušily tak stěžovatelovo právo na spravedlivý proces (viz body 19 a 20).

V.

31. Ústavní soud se vyslovil i k dalším stěžovatelem v ústavní stížnosti vznášeným námitkám, s nimiž se neztotožnil. I když stěžovatel výslovně nenavrhol zrušení § 73 odst. 6 části věty první za středníkem zákoníku práce, z obsahu jím uplatněné argumentace lze dovodit, že se spíše než ústavně konformního výkladu domáhá neaplikování předmětné právní úpravy z důvodu její protiústavnosti. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 3489/12 ze dne 23. 5. 2013 (N 94/69 SbNU 447), „retroaktivní účinek [případného nálezu Ústavního soudu] je v zásadě přípustný, v konkrétním případě je však vždy třeba poměřovat kolizi zájmu na ochraně protiústavním zákonem dotčené ústavní normy s principy právní jistoty a důvěry v právo. Nelze totiž popřít, že i protiústavní zákonná ustanovení byla součástí právního pořádku a jednotlivci jednali v důvěře v jejich platnost

a přizpůsobovali jim své chování. Vždy je proto třeba zvažovat, zda by v důsledku zpětného omezení jejich aplikovatelnosti nevznikla účastníkům právních vztahů, a to především s ohledem na plynutí času, mnohem větší újma, než jak by tomu bylo v případě, pokud by zůstal právní stav vzniklý na základě protiústavního zákona nedotčen“. Zpětné vyloučení aplikace zákona (nebo jeho částí) z důvodu jeho rozporu s ústavním pořádkem může být v podstatě jen následkem nálezu Ústavního soudu, kterým byl tento zákon zrušen nebo kterým byla s ohledem na jeho předchozí pozbytí účinnosti vyslovena jeho protiústavnost [srov. náleze ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 72/06 (N 23/48 SbNU 263; 291/2008 Sb.), body 15, 16 a 52]. Jen Ústavnímu soudu je podle čl. 87 odst. 1 písm. a) nebo čl. 95 odst. 2 Ústavy, v obou případech ve spojení s čl. 89 odst. 2 Ústavy, svěřena pravomoc rozhodnout se všeobecnou závazností o nesouladu zákona s ústavním pořádkem. Stěžovatel se však domáhá neaplikování zákona z důvodu jeho protiústavnosti navzdory tomu, že ten zatím nebyl předmětem řízení o kontrole norem. Ostatně ani obecné soudy nemohly za situace, kdy se Ústavní soud dosud nevyjádřil k ústavnosti inkriminované zákonné úpravy, rozhodnout o protiústavních důsledcích této úpravy toliko s odkazem na stěžovatelem tvrzený nedostatek. Pakliže by i měly pochybnosti o ústavnosti předmětné právní úpravy a dospěly by k závěru, že jediným prostředkem ochrany základních práv stěžovatele je její neaplikování, musely by iniciovat řízení o kontrole norem, v němž by byl její soulad s ústavním pořádkem postaven najisto rozhodnutím Ústavního soudu, z něhož by v případě derogace vyplynuly i důsledky ve vztahu k další aplikaci zrušených ustanovení. Obecné soudy však, jak je patrné z napadených rozhodnutí, v tomto směru žádné pochybnosti neměly. Důvod k předložení návrhu na zrušení předmětné právní úpravy nakonec neshledal v uplatněné argumentaci ani v tomto řízení příslušný II. senát Ústavního soudu, který je podle § 64 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu k takovému návrhu rovněž legitimován. Stejně jako v nálezu sp. zn. III. ÚS 3489/12 (viz výše) musel totiž i v nyní projednávané věci poukázat na ustálenou judikaturu Ústavního soudu [srov. zejména náleze ze dne 6. února 2007 sp. zn. Pl. ÚS 38/06 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.) a náleze ze dne 18. prosince 2007 sp. zn. IV. ÚS 1777/07 (N 228/47 SbNU 983)], podle níž možnost retroaktivního účinku derogačního nálezu Ústavního soudu závisí v podstatné míře na povaze dotčeného právního vztahu, tedy zda jde o vztah vertikální, tj. mezi jednotlivcem a veřejnou mocí, nebo horizontální, tj. mezi jednotlivci navzájem. Zatímco v případě vertikálních právních vztahů je výše popsaný retroaktivní účinek zásadně přípustný, je-li v neprospěch veřejné moci, v případě vztahů horizontálních, resp. obecně v případech, kdy zrušení protiústavního zákona působí v neprospěch jednotlivce, je naopak zásadně vyloučen. Výjimku z posledně uvedeného pravidla by bylo možné

připustit jen výjimečně v případech mimořádně intenzivního derogačního důvodu (především rozporu s materiálním jádrem Ústavy). Ačkoliv Ústavní soud považuje stávající úpravu obsaženou v aktuálním zákoníku práce za optimální vzhledem k tomu, že se projednávána věc týká specifické oblasti zaměstnanců vykonávajících vedoucí funkce a že k diskriminaci nedošlo na základě zakázaných kritérií podle čl. 3 odst. 1 Listiny, je tímto způsobem relativizován možný závěr o přítomnosti mimořádně intenzivního derogačního důvodu typu zásahu do samotného materiálního jádra Ústavy. Ústavní soud by mohl zasáhnout především tehdy, jestliže by odlišné zacházení skupin osob bylo vztaženo k jejich osobním (případně jim srovnatelným) charakteristikám. Nadto i argument, že stěžovatel byl jmenován toliko pro výkon specifické funkce rektora, má určitou váhu, a proto ani nelze uvedeně ustanovení zákona považovat za příklad zjevné svévole takové intenzity a váhy, že by ospravedlňovala zásah Ústavního soudu, jakkoliv je současná úprava jistě rozumnější a citlivější k sociální ochraně slabší strany v pracovněprávním poměru.

32. Pokud jde o druhou stěžovatelem uplatněnou námitku, Ústavní soud připomíná, že v řízení o ústavních stížnostech je oprávněným přezkoumávat postup a rozhodnutí obecných soudů toliko z toho hlediska, zda v jejich důsledku nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní stížnost proto představuje specifický procesní prostředek, jehož účelem je zabezpečit respekt, popř. poskytovat ochranu ústavním pořádkem zaručeným základním právům a svobodám. Předmětem řízení o ústavní stížnosti je „primárně a důsledně ochrana subjektivního ústavně zaručeného základního práva nebo svobody stěžovatele vůči orgánu veřejné moci, který je svým zásahem porušil“ (srov. Wagnerová, E., Doštal, M., Langášek, T., Pospíšil, I. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. Praha : Aspi, 2007, str. 318). Neobstojí proto ani námitka nesprávného právního zastoupení vedlejšího účastníka, jelikož to nepředstavuje samotný zásah do základních práv stěžovatele, jak na to případně upozornil Nejvyšší soud. Navíc, byla-li by argumentace stěžovatele proti instituci osoby pověřené funkcí rektora (tj. vůči nedostatku kompetence Ing. Marka Vochozky, MBA, Ph.D., jednat jménem VŠTE) dovedena do absurdních důsledků, nemohl by vysokou školu po odvolání rektora z důvodu zjevné mezery v zákoně nikdo reprezentovat. Za dané situace se Ústavnímu soudu jeví jako logické, že by měla být otázka absence zákonem reglementované kompetence osoby pověřené funkcí rektora přemostěna odkazem na (ústavní) princip akademické samosprávy, jelikož za účelem naplnění svého poslání musí mít vysoká škola statutární orgán, který by za ni byl schopen jednat navenek. Ostatně toliko tímto výkladem je možno překlenout nenaplnění (v dané věci) požadavku stanoveného v čl. 15 odst. 2 Listiny, z něhož vyplývá pozitivní povinnost státu vytvářet podmínky pro rozvoj vědy, a to mj.

v podobě podpory právního (resp. institucionálního) rámce činnosti vysokých škol. Do institucionální složky svobody vědeckého bádání (čl. 15 odst. 2 Listiny) spadá typicky autonomie vysokých škol (vysokoškolská samospráva), která zahrnuje též jejich nezávislost na veřejné moci mj. v otázkách organizační struktury a samosprávy. Bylo by proto protismyslné, aby důsledek zjevné mezery v zákoně byl zcela protisměrný samotnému účelu právní úpravy (tou je v této věci vytvoření podmínek institucionálního rámce činnosti vysokých škol, resp. funkčnosti všech jejich orgánů, jež je nezbytné pro dobré fungování vysokých škol jako celku), tj. aby výsledkem soudní interpretace byla, dovedeno ad absurdum, v konečném důsledku paralýza veškerých činností vysoké školy. Výklad, jenž umožňuje lépe respektovat ústavně zaručený princip akademické samosprávy, je tak nastalé situaci přiměřenější, jelikož více umožňuje sledování a naplňování účelů, pro něž jsou vysoké školy zřizovány. Vede proto i logicky k akceptování toho právního závěru, uplatněného v nynější věci, tj. že muselo být nakonec na nejvyšším samosprávném orgánu vysoké školy (tj. na akademickém senátu), aby rozhodl o tom, kdo bude v přechodném období vykonávat funkce (odvolaného) rektora.

VI.

33. Ačkoli Ústavní soud shledal, že vadné je také odůvodnění rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 3. 2010 č. j. 25 C 690/2009-48, nepřikročil k jeho zrušení, a to s přihlédnutím k uplatňovanému principu sebeomezení, neboť zjištěné vady lze napravit i v řízení před odvolacím soudem [obdobně nálezn. sp. zn. II. ÚS 535/03 ze dne 6. 9. 2006 (N 157/42 SbNU 287)]. Z tohoto důvodu byla ústavní stížnost stěžovatele, v rozsahu návrhu na kasaci rozsudku okresního soudu, jako nedůvodná odmítnuta. Vzhledem k výše uvedenému dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími Krajského soudu v Českých Budějovicích a Nejvyššího soudu bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a tato rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 92

K náležitému odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu při změně výroku soudu prvního stupně v restituční věci a dovolacího soudu při odmítnutí dovolání

I. Odvolací soud, jenž mění výrok soudu nalézacího v restituční věci v neprospěch žalobců, je povinen se vyrovnat se závěry soudu prvního stupně i relevantními argumenty žalobců; neučiní-li tak, zatíží své rozhodnutí rozporem s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (právo na spravedlivý proces).

II. Nejvyšší soud jako soud dovolací poruší právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jestliže odmítne dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. pouhým odkazem na zákonné ustanovení, aniž alespoň naznačí, jak byla předmětná právní otázka v jeho judikatuře již řešena.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) - ze dne 13. května 2014 sp. zn. I. ÚS 1550/13 ve věci ústavní stížnosti 1. Jana Holubce a 2. Václava Picky, zastoupených JUDr. Ivanem Hejlem, advokátem, se sídlem Praha 2, Rašínovo nábřeží 10, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2013 sp. zn. 28 Cdo 127/2013-493, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 5. 2012 sp. zn. 24 Co 32/2012-412 a výroku II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 22. 9. 2011 sp. zn. 16 C 490/2003-336, jimiž nebylo vyhověno žalobě stěžovatelů o vydání nemovitostí v rámci restitucí, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 5 jako účastníků řízení a 1. MUDr. Květy Vojkovské, 2. Mgr. Květy Valentové, zastoupené Mgr. Janem Kořánem, advokátem AK KF Legal, s. r. o., se sídlem Opletalova 55, 110 00, Praha 1, 3. hlavního města Prahy, se sídlem Praha 1, Mariánské nám. 2, zastoupeného JUDr. Janem Mikšem, advokátem, AK Mikš a Suk, se sídlem Praha 2, Na Slupi 15, a 4. České republiky - Státního pozemkového úřadu, se sídlem Praha 3, Husinecká 1024/11a, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2013 sp. zn. 28 Cdo 127/2013-493 a výrokem I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 5. 2012 sp. zn. 24 Co 32/2012-412 bylo porušeno právo stěžovatelů

na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2013 sp. zn. 28 Cdo 127/2013-493 se ruší.

III. Výrok I a na něj navazující výroky III, IV a V rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 5. 2012 sp. zn. 24 Co 32/2012-412 se ruší.

IV. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ve včasně podané ústavní stížnosti stěžovatelé napadají shora označené rozsudky s tvrzením, že jimi byla porušena jejich základní práva zakotvená v čl. 3, čl. 11, čl. 36 odst. 1 a 2 a čl. 37 Listiny základních práv a svobod a jejich legitimní očekávání zaručené čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z napadených rozhodnutí přiložených k ústavní stížnosti i spisu vyžádaného Ústavním soudem vyplývá, že stěžovatelé vyzvali jako oprávněné osoby povinnou osobu k vydání nemovitého majetku (pozemků) dle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, (dále jen „zákon o půdě“). Ministerstvo zemědělství, Pozemkový úřad Praha, rozhodlo, že stěžovatelé nejsou spoluvlastníky požadovaného nemovitého majetku (rozhodnutí PÚ 6350/92 ze dne 10. 10. 2003), neboť kupní smlouvy uzavřené mezi stěžovatelem 1 a právními předchůdci stěžovatele 2, na straně jedné, a státem, na straně druhé, na jejichž základě k převodu pozemků na stát došlo, nebyly uzavřeny v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, jak předpokládá § 6 odst. 1 písm. k) zákona o půdě. Stěžovatelé podali proti tomuto rozhodnutí žalobu, přičemž Obvodní soud pro Prahu 5 jim částečně vyhověl (výrok I) a rozhodl, že stěžovatelé jsou podílovými spoluvlastníky pozemků parcelní číslo X/1, 2, 3, zapsaných u Katastrálního úřadu pro hl. m. Prahu, Katastrálního pracoviště Praha, pro obec Prahu, k. ú. Košíře, a to v případě stěžovatele 1 ideálních 8/40 k celku, v případě stěžovatele 2 ideálních 7/40 k celku. Ve zbylé části (výrok II), ve které se stěžovatelé domáhali též dalších podílů jiných oprávněných osob (vedlejších účastnic řízení č. 1 a 2) na základě argumentu tzv. přirůstání podílů dle § 21 zákona o půdě („[j]e-li oprávněných osob více a nárok na vydání věci uplatní jen některé z nich, vydá se jim věc celá“), žalobu zamítl, neboť v posuzovaném případě měl soud za prokázané, že nároky na další podíly jinými osobami uplatněny byly, ovšem neúspěšně, na což se dle soudu § 21 zákona o půdě nevztahuje. Odvolací soud (Městský soud v Praze) rozhodnutí soudu nalézacího změnil ve výroku I tak, že žaloba na určení vlastnictví se zamítá. Ve výroku II, kterým byly zbylé

nároky nalézacím soudem zamítnuty, byl rozsudek potvrzen. Po dovolání stěžovatelů Nejvyšší soud dovolání zamítl v části týkající se změny rozhodnutí soudu prvního stupně (výrok I) a odmítl v části týkající se potvrzení rozhodnutí soudu prvního stupně (výrok II).

II. Argumentace stěžovatelů

3. Stěžovatelé napadají rozsudek Nejvyššího soudu, rozsudek Městského soudu v Praze a výrok II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 na základě následujících argumentů: 1. neúměrná délka soudního a správního řízení přesahující v souhrnu 20 let, 2. protiústavní interpretace znaku nápadně nevýhodných podmínek ve vztahu k výroku dovolacího soudu, kterým bylo dovolání zamítnuto, resp. výroku odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnutí soudu nalézacího změněno v neprospěch stěžovatelů, 3. nesplnění účelu a cíle restituční legislativy, 4. nesprávné posouzení otázky přípustnosti dovolání ve vztahu k výroku dovolacího soudu, kterým bylo dovolání odmítnuto.

4. K porušení ústavních práv a svobod mělo dle stěžovatelů dojít tím, že obecné soudy nesprávně posoudily skutkové okolnosti případu, v důsledku čehož se stěžovatelé nedomohli svého tvrzeného restitučního nároku. Napadená rozhodnutí soudů považují stěžovatelé za příliš formalistická a v příkrém rozporu s účelem a cílem restitucí. V rozhodnutí odvolacího i dovolacího soudu pak spatřují prvky libovůle pro nedostatečně zdůvodnění závěrů těchto soudů. Podle názorů stěžovatelů se soud nalézací podrobně zabýval otázkou nápadně nevýhodných podmínek převodu majetku a zdůvodnil, proč považuje podmínku nápadně nevýhodných podmínek za splněnou. Odvolací soud však pouze s odkazem na splnění dobových cenových předpisů uzavřel, že o nápadně nevýhodné podmínky převodu nešlo. Dovolací soud se otázkou podrobněji taktéž nezabýval a po rekapitulaci předchozího řízení dovolání částečně zamítl a částečně odmítl. Stěžovatelé pak zejména připomínají, že předložili nalézacímu soudu doklady prokazující tzv. obecnou cenu pozemku v rozhodné době, a to 25 Kč za m², jakož i to, že tuto cenu akceptoval v dědickém řízení po otci stěžovatele č. 1 i stát na základě znaleckého posudku z dubna 1978. Odvolací ani dovolací soud se však s tvrzeními stěžovatelů, resp. se závěry nalézacího soudu nijak nevypořádaly, v čemž stěžovatelé spatřují prvky libovůle.

III. Vyjádření účastníků řízení, vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatelů

5. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení, jejichž rozhodnutí byla ústavní stížností napadena. Obvodní soud pro Prahu 5 ve svém vyjádření „plně odkazuje na rozsudky“ ústavní stížností napadené. Městský soud v Praze ve svém vyjádření „poukazuje na odůvodnění svého

rozsudku, na jehož závěrech setrvává“. Jak dále uvádí, „ztotožnil se s názorem správního orgánu, že nebyl splněn restituční titul dle § 6 odst. 1 písm. k) zák. o půdě, neboť v tomto případě nebyl naplněn znak nápadně nevýhodných podmínek. Městský soud v Praze shledal, že rozhodnutí pozemkového úřadu je správné, proto napadený rozsudek ve výroku I změnil a žalobu zamítl“. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvádí, že senát dovolacího soudu „vycházel zejména z právních závěrů rozhodnutí uveřejněného pod č. 36/1993 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávané Nejvyšším soudem, a z rozhodnutí uveřejněného pod č. 8/1994 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávané Nejvyšším soudem. K odklonění se od těchto právních závěrů nebylo v této právní věci žádného přesvědčivého důvodu. Senát Nejvyššího soudu nesdílí názor, že by stížnost stěžovatelů, vycházející z jiných právních závěrů, byla důvodná“.

6. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k případnému vyjádření též vedlejším účastníkům řízení. Vedlejší účastnice č. 1 se právně relevantním způsobem (v zastoupení advokátem) k ústavní stížnosti nevyjádřila. Vedlejší účastnice č. 2 uvádí, že sice souhlasí s názorem stěžovatelů, že správní řízení a navazující soudní řízení trvá nepřiměřeně dlouhou dobu, ovšem to samo o sobě nemůže založit právo na vydání rozhodnutí příznivého pro stěžovatele, resp. nemůže mít žádný vliv na rozhodnutí soudu o tom, zda stěžovatelé mají nebo nemají nárok na vydání pozemků. Dále ve svém vyjádření zpochybňuje tvrzení stěžovatelů, že interpretace pojmu nápadně nevýhodné podmínky ze strany odvolacího soudu byla vadná. Nebylo prokázáno, že by prodávající obdrželi nižší kupní cenu, než v obdobných případech prodeje pozemků obdrželi ve stejné době jiní prodávající. Pokud jde o otázku tzv. přirůstání podílů, pak podle vedlejší účastnice obecné soudy nijak nepochybily, pokud dospěly k závěru, že stěžovatelé nemohou mít nárok na vydání podílů na pozemcích, na jejichž vydání uplatnily nárok vedlejší účastnice řízení. Tento závěr je zcela v souladu s § 21 zákona o půdě. Přirůstání podílů vedlejších účastnic č. 1 a 2 k podílům stěžovatelů nelze z ustanovení § 11 odst. 6 zákona o půdě v žádném případě dovodit. Toto ustanovení dopadá na zcela jiné případy, kdy existovala překážka bránící vydání věci, např. zastavenost pozemku. Vedlejší účastnice č. 2 navrhuje ústavní stížnost odmítnout. Vedlejší účastník č. 3 ve vyjádření zpochybňuje možnost argumentace délkou řízení, neboť stěžovatelé nevyčerpali všechny procesní prostředky nápravy [zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů]. Dále považuje interpretaci pojmu nápadně nevýhodných podmínek ze strany odvolacího soudu za správnou, neboť stěžovatelé obdrželi maximální možnou cenu dle cenových předpisů. Naopak za zvýhod-

nění stěžovatelů považuje skutečnost, že se prodávající stali členy bytového družstva. U otázky tzv. přirůstání podílů považuje výklad soudů za zcela souladný s § 21 zákona o půdě. Ústavní stížnost navrhuje odmítnout. Vedlejší účastník č. 4 se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

7. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků řízení i vedlejších účastníků řízení stěžovatelům k případné replice. Možnost repliky k vyjádření účastníků řízení stěžovatelé nevyužili. K vyjádření vedlejší účastnice č. 2 stěžovatelé uvádějí, že v něm neshledávají žádné přesvědčivé důvody k odklonu od svých stanovisek. Připomínají ustálenou judikaturu Ústavního soudu s tím, že pro závěr o existenci nápadně nevýhodných podmínek je nutno zohlednit veškeré okolnosti každého případu. Stěžovatelé připomínají rovněž již v soudním řízení uvedenou skutečnost, že důvodem, pro který byly kupní smlouvy uzavírány, byla výstavba rodinných domů, k čemuž však nikdy nedošlo. K otázce přirůstání podílů stěžovatelé odmítají restriktivní výklad § 11 odst. 6 zákona o půdě. K vyjádření vedlejšího účastníka č. 3 stěžovatelé uvádí, že setrvávají na stanoviscích vyjádřených v ústavní stížnosti, ve vyjádření vedlejšího účastníka opět neshledávají žádné přesvědčivé důvody k odklonu od svých stanovisek. Ve vztahu k otázce délky řízení stěžovatelé tvrdí, že vyčerpali všechny procesní prostředky k ochraně svých práv a považují odkaz na užití zákona č. 82/1998 Sb. za nepatřičný. Stěžovatelé nesouhlasí s výkladem pojmu nápadně nevýhodných podmínek odůvodněným odkazem na dobový cenový předpis. Uvádějí, že sama cenová vyhláška měla perzekuční charakter. Stát sám cenu určenou dle vyhlášky následně nepoužil v dědickém řízení. Obrana vedlejšího účastníka odkazem na přijetí stěžovatelů do bytového družstva je důkazem o setrvalém nepochopení diskriminačních praktik minulého režimu v návaznosti na řešení bytových otázek občanů zakládáním bytových družstev. Stěžovatelé dále pak nesouhlasí s restriktivním výkladem výrazu „uplatnění“ nároku ve smyslu § 21 zákona o půdě, neboť dle jejich názoru nárok uplatnit oprávněná osoba vyčerpáním zákonných prostředků, což se projeví účastí v celém soudním řízení, toto však vedlejší účastnice č. 2 nečinila. Dále připomínají, že vedlejší účastnice č. 1 není oprávněnou osobou ve smyslu § 4 zákona o půdě. Stěžovatelé závěrem opět navrhují, aby Ústavní soud nálezem napadená rozhodnutí zrušil.

IV. Upuštění od ústního jednání

8. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti nebylo možno od ústního jednání očekávat další objasnění věci ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudě, v platném znění.

V. Věcné posouzení

A.

9. Po zhodnocení všech okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

10. K argumentaci stěžovatelů neúměrnou délkou soudního i správního řízení Ústavní soud konstatuje, že stěžovatelé sice namítají nepřiměřenou délku soudního i správního řízení, ústavní stížností však brojí proti již vydaným rozhodnutím v ukončených řízeních, nikoli proti „jinému zásahu“ ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy (což mohou být např. právé průtahy v řízení), neboť tento případný zásah již nemůže po skončení řízení a vydání rozhodnutí z povahy věci trvat. Požadované zrušení napadených rozhodnutí tak nelze argumentačně podpořit tvrzením, že v řízeních, ze kterých napadaná rozhodnutí vzešla, docházelo k průtahům, neboť případným zrušením napadených rozhodnutí by nebyl tvrzený protiústavní deficit nijak napraven, nýbrž případně prohlouben. Argumentace samotnou délkou řízení tudíž nemohla být z hlediska posuzování v petitu požadovaného zrušení napadených rozhodnutí brána v potaz.

B.

11. K výroku I soudu odvolacího, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu nalézacího a k výroku I soudu dovolacího, jímž bylo dovolání zamítnuto, konstatuje Ústavní soud následující: Ve vztahu k výše uvedeným výrokům odvolacího a dovolacího soudu stěžovatelé namítají protiústavní interpretaci znaku nápadně nevýhodných podmínek při uzavření kupní smlouvy, resp. popření účelu a smyslu restituční legislativy ze strany obecných soudů. Soud nalézací shledal, že smlouva o převodu nemovitého majetku, uzavřená stěžovatelem 1 a právními předchůdci stěžovatele 2 na straně jedné a Československým státem, zastoupeným organizací Výstavba hlavního města Prahy, Výstavba sídlišť, na druhé straně, byla uzavřena v tísně a za nápadně nevýhodných podmínek, tedy že stěžovatelé jsou oprávněnými osobami ve smyslu § 6 odst. 1 písm. k) zákona o půdě. Kupní cena byla sice stanovena v souladu s regulovanými cenami dle tehdy platných předpisů, tj. dle vyhlášky č. 43/1969 Sb., o cenách staveb v osobním vlastnictví a o náhradách při vyvlastnění nemovitostí, nalézací soud však posoudil částky stanovené touto vyhláškou za neadekvátní ve vztahu k dobovým cenovým relacím, v čemž spatřoval nápadně nevýhodné podmínky kupní smlouvy. V tomto výroku však odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně změnil a žalobu stěžovatelů výrokem I zamítl s tím, že podmínka tísně sice prokázána byla, nikoli však již podmínka existence nápadně nevýhodných podmínek, neboť stěžovatelé obdrželi dle § 14 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 43/1969 Sb. částku na samé horní hranici sazby, kterou tento cenový

předpis připouštěl. Dovolací soud po meritorním přezkumu shledal dovolání nedůvodným (výrok I dovolacího soudu).

12. Ústavní soud již dlouhodobě judikuje, že není další instancí v soustavě obecných soudů a není zásadně oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy. V souladu s touto doktrínou minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci nezasahuje Ústavní soud do ústavně vymezené pravomoci jiných subjektů veřejné moci, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod. Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti, nikoliv běžné zákonitosti. Ústavní soud rovněž připomíná, že postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostí obecných soudů.

13. Zároveň však Ústavní soud v mnoha rozhodnutích formuloval požadavky na odůvodňování rozhodnutí obecných soudů tak, aby byly naplněny požadavky spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny [např. nálezy sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. 6. 1997 (N 85/8 SbNU 287), sp. zn. I. ÚS 1368/11 ze dne 24. 4. 2012 (N 87/65 SbNU 181), sp. zn. I. ÚS 2771/10 ze dne 5. 5. 2011 (N 86/61 SbNU 337) a řada dalších].

14. Stěžovatelům lze přisvědčit, že argumentace tvrzenou nesprávnou interpretací znaku nápadně nevýhodných podmínek má též ústavní rozměr, o čemž svědčí některé nálezy Ústavního soudu, které se meritorně zabývaly způsobem, jakým tuto zákonnou podmínku vzniku restitučního nároku hodnotily obecné soudy [např. nálezy sp. zn. I. ÚS 168/95 ze dne 17. 9. 1996 (N 79/6 SbNU 63), sp. zn. III. ÚS 127/03 ze dne 12. 2. 2004 (N 19/32 SbNU 175), sp. zn. I. ÚS 2758/10 ze dne 4. 4. 2012 (N 73/65 SbNU 27)]. Již v nálezu sp. zn. I. ÚS 168/95, kterým stěžovatelé taktéž argumentují, Ústavní soud konstatoval, že pojem „v tísní za nápadně nevýhodných podmínek“, používaný v restitučních zákonech, je třeba vykládat tak, že „se jedná především o rozpor s cenovými předpisy, v té době platnými, ale i o jiné okolnosti, např. nucené vystěhování vlastníka z obce aj., a objektivní existenci takových podmínek v době právního úkonu posuzovat vždy konkrétně podle okolností daného případu“. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2758/10 pak Ústavní soud k výše uvedenému dodává, že „nezohlednění uvedených okolností je projevem nepřipustné svévole v soudním rozhodování a má za následek porušení práva na spravedlivý proces“. Vzhledem k tomu, že rozpor s cenovými předpisy nemůže být stěžovateli namítán, zbývalo obecným soudům posoudit otázku existence dalších možných relevantních okolností, resp. podmínek v době uzavření kupní smlouvy, které by bylo možno klasifikovat jako „nápadně nevýhodné“.

15. Pokud Ústavní soud ve své judikatuře jasně stanovil, že rozpor s cenovými předpisy není jediným možným důvodem, kdy lze shledat

„nápadně nevýhodné podmínky“ převodu majetku pro účely vzniku restitučního nároku, tedy že mohou existovat (i při souladu kupní ceny s cenovými předpisy) též okolnosti další, ze kterých může být učiněn závěr o nápadně nevýhodných podmínkách převodu, tedy závěr o vzniku restitučního nároku, je nutno tyto okolnosti obecnými soudy posoudit a zejména své závěry řádně a pečlivě zdůvodnit. Pokud nalézací soud po provedeném dokazování dospěl k závěru, že tyto okolnosti zde dány jsou a že i navzdory kupní ceně odpovídající cenovým předpisům posoudil podmínky smlouvy jako nápadně nevýhodné, je povinností odvolacího soudu, chce-li výrok nalézacího soudu změnit a žalobu zamítnout, se s původními tvrzeními žalobců, jakož i se závěry nalézacího soudu náležitě v odůvodnění vypořádat.

16. Odvolací soud pouze správně uvedl, že skutkové okolnosti rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 168/95, na které nalézací soud odkazuje, jsou jiné než skutkové okolnosti posuzovaného případu, ovšem na všechny ostatní argumenty nalézacího soudu, resp. stěžovatelů (původně žalobců) nijak nereagoje, i když ty jsou v každém restitučním sporu klíčové pro posouzení ekvivalenosti plnění, tedy existenci zákonného znaku nápadně nevýhodných podmínek.

17. Ve výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 2758/10 ostatně Ústavní soud jasně stanoví, že „paušální závěr obecných soudů, že došlo k dodržení tehdejších cenových předpisů – takže prý nešlo o nápadně nevýhodné podmínky – (...) obstat nemůže“.

18. Nalézací soud v odůvodnění mj. uvádí, že „v porovnání se skutečnou hodnotou předmětných pozemků byla však pro prodávající za situace, kdy se spotřební zboží výrazně nižší hodnoty v daném období prodávalo prakticky za stejnou cenu (viz cena sedací soupravy pořízené v roce 1983 za částku 12 201 Kč), či tuto dokonce výrazně převyšovalo (viz cena osobního automobilu, která se ke konci minulého režimu pohybovala v částce okolo 85 000 Kč), zcela nevýhodná. Nedosahovala ani výši ceny obvyklé tak, jak ji stanovil ve svém sdělení Úřad inženýrské koncepce Magistrátu hl. m. Prahy ve výši 25 Kč za 1 m² předmětných pozemků, zatímco cena zakotvená ve výše uvedených kupních smlouvách činila v přepočtu méně než 15 Kč na 1 m² (prokázáno znaleckým posudkem č. 665/051-99 ze dne 24. 5. 1999, úctenkou za nákup sedací soupravy z 3. 2. 1983, tabulkou vývoje spotřebitelských cen vybraných produktů v České republice v letech 1989–2009 ve spojení se sdělením obecné ceny z 13. 2. 1978)“. Nalézací soud taktéž měl za prokázané, že k převodu pozemků na stát došlo pod nátlakem spojeným s hrozbou jejich vyvlastnění bez náhrady, avšak současně s příslibem a za účelem využití pozemků k výstavbě dvougeneračních domků, kterou mělo provést Družstvo pro výstavbu rodinných domků Metro. K zamýšlené výstavbě rodinných domků ovšem nikdy nedošlo, a to i přesto, že stěžovatel č. 1 i právní předchůdci stěžovatele č. 2 (jakož i vedlejší

účastnic č. 1 a 2) zmíněnému družstvu zaplatili každý částku ve výši minimálně 10 000 Kčs. Deklarovaný účel převodu pozemků nebyl nikdy naplněn, čímž došlo ke zmaření nejen případných výhod plynoucích z převodu pozemků na stát, nýbrž i investic vložených převádějícími osobami do předmětného družstva. Tyto pak minimálně v případě stěžovatele č. 1 dle nalézacího soudu výrazně přesahovaly částku, která byla převádějícím jako kupní cena pozemků ze strany státu nabídnuta.

19. Odvolací soud se však s těmito argumenty a závěry učiněnými soudem nalézacím nijak nevypořádává, tudíž Ústavní soud nemůže domýšlet důvody, které vedly odvolací soud ke změně rozhodnutí soudu nalézacího, jinými slovy, nemůže nijak ani hodnotit relevanci či dokonce ústavní konformitu těchto úvah, nejsou-li v odůvodnění rozhodnutí přítomny. Pouhý strohý odkaz na to, že kupní cena odpovídala dobovým cenovým předpisům, však bez dalšího jako dostatečné zdůvodnění pro změnu výroku soudu nalézacího, tedy pro nepřiznání restitučního nároku, nemůže obstát. Účastník řízení má v soudním sporu právo se dozvědět, pokud s určitým nárokem před soudem neuspěje, jaké důvody soud k zamítnutí žaloby vedly, nota bene pak ve sporech restitučních, ve kterých jde o nápravy křivd totalitního režimu.

20. Na základě shora uvedeného Ústavní soud uzavírá, že rozsudkem soudu odvolacího ve výroku I, kterým byl změněn výrok I rozsudku soudu nalézacího, tak došlo k porušení práva na spravedlivý proces stěžovatelů ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny z důvodu nedostatečného odůvodnění, a tedy nepřezkoumatelnosti závěrů odvolacího soudu. Výrokem I soudu dovolacího, kterým bylo zamítnuto dovolání stěžovatelů, tak byla tato protiústavní vada předchozího procesu aprobevována. Ani dovolací soud totiž nijak vadu nedostatečného zdůvodnění zamítnutí žaloby odvolacím soudem nezhojil, neboť se v rámci velmi stručné argumentace k žádné z tvrzených okolností, které dle stěžovatelů i nalézacího soudu naplňovaly znak nápadně nevýhodných podmínek a které odvolací soud ve svém zdůvodnění zcela pominul, taktéž nijak nevyjadřuje.

21. S ohledem na to, že rozsudek odvolacího soudu není rušen celý, je nutno spolu s výrokem I zrušit zároveň též výroky III, IV, a V, neboť se týkají nákladů řízení, a jsou tudíž závislé na novém rozhodnutí odvolacího soudu.

C.

22. Ve vztahu k výroku II dovolacího soudu, kterým bylo dovolání odmítnuto, stěžovatelé namítají nesprávné posouzení otázky přípustnosti dovolání.

23. Stěžovatelé tvrdí, že dovolací soud pochybil, jestliže odmítl jejich dovolání v části, ve které napadají výrok rozsudku soudu odvolacího, kterým byl potvrzen výrok rozsudku soudu nalézacího. V této části sporu jde

o výklad tzv. přirůstání podílů dle § 21 zákona o půdě („je-li oprávněných osob více a nárok na vydání věci uplatní jen některé z nich, vydá se jim věc celá“). Z rozhodnutí přiložených ke stížnosti vyplývá, že tvrzený nárok stěžovatelů na podíly jiných restituentů nebyl jak nalézacím, tak odvolacím soudem přiznán.

24. Opět platí, že Ústavní soud není další instancí v soustavě obecných soudů a není zásadně oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy, což se týká i otázek přehodnocování rozhodnutí o tom, zda je dovolání přípustné. Pokud však je dovolání pro nepřipustnost odmítnuto, je povinností dovolacího soudu, byť stručně, dovolateli důvody odmítnutí vyložit, nikoli jen vyjmenovat zákonné důvody přípustnosti se závěrem, že podmínky přípustnosti splněny nebyly.

25. Dovolací soud ve výroku II shora napadeného rozhodnutí pouze laconicky a rekapitulací zákonných důvodů přípustnosti dovolání konstatuje, že neshledal „u této části dovolání dovolatelů přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu (kterého tu bylo třeba použít ve smyslu novelizovaného ustanovení § 243f odst. 1 občanského soudního řádu), neboť tu dovolací soud neshledal, že by odvolací soud řešil některou právní otázku v rozporu s hmotným právem nebo spornou právní otázku, která by dosud vůbec nebyla řešena v rozhodování dovolacího soudu, nebo právní otázku, která by konkrétně byla v některých případech řešena rozdílně odvolacími soudy nebo dovolacím soudem“.

26. Ústavní soud připomíná, že v rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. 2. 2004 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.), kterým byl zrušen § 243c odst. 2 občanského soudního řádu zakotvující možnost neodůvodňovat odmítnutí dovolání, k námitce, že důvody odmítnutí není třeba sdělovat, neboť jsou zjevné, konstatoval, že „je (...) tato argumentace nepřesvědčivá, neboť ‚zjevnost‘ příčiny je de facto vyjádřena pouze odkazem na text příslušného ustanovení o. s. ř., což je vlastně jakási argumentace v kruhu. Dovolatel se tedy nedoví, byť stručně, proč Nejvyšší soud otázku předloženou mu v dovolání nepovažoval za otázku zásadního právního významu, resp. proč podané dovolání posoudil jako zjevně bezdůvodné. V tomto směru je tedy rozhodnutí Nejvyššího soudu nepřezkoumatelné, což by snad mohlo obstát v situaci, pokud by Nejvyšší soud byl skutečně posledním orgánem soudního typu, který se věcí mohl zabývat“. Ve stejném rozhodnutí dále Ústavní soud uvedl, že „uvedení soudův, že ‚uvedení stručných důvodů, o které Nejvyšší soud své odmítavé rozhodnutí opřel (např. citací judikátů tohoto soudu, které věc řeší a pro jejichž změnu či odchýlení se od nich neshledal soud důvod), nemohou Nejvyšší soud zatížit významným způsobem, a tedy ani významně ovlivnit celkovou délku soudního řízení; omezení práv

účastníka dovolacího řízení se tedy jeví být zjevně nepřiměřeným sledováním cíli“, tedy cíli zrychlení soudního řízení.

27. Podobně v rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 202/05 ze dne 16. 3. 2006 (N 60/40 SbNU 579) Ústavní soud dovodil, že i v případě, že dovolací soud odmítá dovolání z důvodu nenaplnění podmínky plynoucí z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu, musí odůvodnění takového rozhodnutí splňovat přiměřeně požadavky na odůvodnění soudních rozhodnutí vyplývající z dosavadní judikatury Ústavního soudu [např. náleze ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), náleze ze dne 26. 9. 1996 sp. zn. III. ÚS 176/96 (N 89/6 SbNU 151) a náleze ze dne 9. 7. 1998 sp. zn. III. ÚS 206/98 (N 80/11 SbNU 231)]; pokud tomu tak není, dochází k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Pouhý odkaz na konkrétní rozhodnutí např. Ústavního soudu v odůvodnění by mohl postačovat, jen pokud by bylo nepochybné, že je v něm řešena skutkově a právně shodná nebo alespoň velmi podobná problematika. V nyní posuzovaném případě však Nejvyšší soud dovolateli nejen argumentací, ale ani případným odkazem na jiná soudní rozhodnutí nenaznačil, zda či jak byla jím tvrzená právní otázka již řešena, resp. jakými úvahami se při odmítnutí dovolání řídil.

28. Ústavní soud se nemá důvod od výše uvedených požadavků na odůvodňování rozhodnutí o odmítnutí dovolání odchylovat a uzavírá, že i výrokem II rozhodnutí Nejvyššího soudu došlo k porušení práva na spravedlivý proces stěžovatelů ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny z důvodu absence byť minimálního věcného zdůvodnění tohoto odmítnutí.

D.

29. K výroku II soudu nalézacího, jímž byla žaloba zčásti zamítnuta, a výroku II soudu odvolacího, jímž bylo rozhodnutí soudu nalézacího potvrzeno, uvádí Ústavní soud následující: Stěžovatelé napadají též rozhodnutí nalézacího soudu i odvolacího soudu, které oba shodně dospěly k závěru, že další majetkové nároky uplatňované na základě tzv. přirůstání podílů dle § 21 zákona o půdě jsou nedůvodné. Zde je argumentace jak nalézacího, tak odvolacího soudu dostatečná a z hlediska ústavněprávního jí nelze vytknout jakoukoli interpretační libovůli, pokud dovozují, že byl-li nárok jinými restituenty uplatněn, byť neúspěšně, nelze § 21 zákona o půdě aplikovat. Z tohoto důvodu Ústavní soud stížnost v části, ve které je napadán výrok II rozsudku soudu nalézacího i výrok II rozsudku soudu odvolacího odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

VI. Závěr

30. Na základě všech shora uvedených skutečností nezbylo Ústavnímu soudu než zrušit celé napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu a výroky I, III, IV a V napadeného rozhodnutí Městského soudu v Praze z důvodu porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbylé části pak byla ústavní stížnost z důvodů shora vyložených jako zjevně neopodstatněná odmítnuta.

31. Soudci Vojen Güttler a Jaroslav Fenyk, uvedení v akceptačním dopise k této ústavní stížnosti, byli v souladu s rozvrhem práce Ústavního soudu (přístupný na www.usoud.cz) nahrazeni soudci Ludvíkem Davidem a Kateřinou Šimáčkovou. Soudce Ludvík David byl usnesením ze dne 19. 11. 2013 vyloučen z projednávání a rozhodování věci, neboť byl jako člen senátu dovolacího soudu, jehož rozhodnutí bylo ústavní stížností napadeno, „v téže věci činný při výkonu jiné funkce nebo povolání“ ve smyslu § 36 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Soudce Ludvíka Davida tak nahradila dle rozvrhu práce soudkyně Ivana Janů.

Č. 93

K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy o propagaci reklamní plochy

Z důvodu nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu, jakož i s ohledem na zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry, Ústavní soud neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil stížnostní námitky meritornímu přezkumu.

Pokud soud svůj rozsudek postavil pouze na vlastním hodnocení smlouvy, z níž vycházel předmět sporu, aniž – alespoň stručným způsobem – reflektoval námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci, porušil tímto postupem čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka a soudců Radovana Suchánka a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) – ze dne 13. května 2014 sp. zn. II. ÚS 1810/13 ve věci ústavní stížnosti 1. Hynka Pýchy a 2. Občanského sdružení Společná obrana, se sídlem Pětihosty 73, 251 67 Pětihosty, obou zastoupených Mgr. Gabrielou Šťastnou, advokátkou, se sídlem V Jirchářích 705/3, 400 01 Ústí nad Labem, proti rozsudku Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 č. j. 6 C 98/2012-289, kterým bylo vyhověno žalobě vedlejší účastnice, aby jí první stěžovatel zaplatil částku 4 590 Kč s příslušenstvím coby závazek ze smlouvy o propagaci reklamní plochy, proti usnesení Okresního soudu v Rakovníku ze dne 17. 4. 2013 č. j. 6 C 98/2012-293 a proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 3. 6. 2013 č. j. 29 Co 290/2013-316 ve znění opravného usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 1. 7. 2013 č. j. 29 Co 290/2013-322, jimiž bylo rozhodnuto o povinnosti stěžovatelů nahradit náklady řízení, spojené s návrhem na zrušení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Rakovníku jako účastníků řízení a BEZREKLAMKY, s. r. o., se sídlem Křížíkova 332/1, 180 00 Praha 8 – Karlín, zastoupené Mgr. Petrem Novotným, advokátem, se sídlem Karolínská 661/4, 186 00 Praha 8, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 č. j. 6 C 98/2012-289 bylo porušeno základní právo prvního stěžovatele garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 č. j. 6 C 98/2012-289, usnesení Okresního soudu v Rakovníku ze dne 17. 4. 2013 č. j. 6 C 98/2012-293 a usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 3. 6. 2013 č. j. 29 Co 290/2013-316 ve znění opravného usnesení ze dne 1. 7. 2013 č. j. 29 Co 290/2013-322 se ruší.

III. Ve vztahu k druhé stěžovatelce se ústavní stížnost v části směřující proti rozsudku Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 č. j. 6 C 98/2012-289 odmítá.

IV. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Včas podanou ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 6. 6. 2013, se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 č. j. 6 C 98/2012-289 z důvodu tvrzeného porušení svých základních práv podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Podáním doručeným Ústavnímu soudu dne 16. září 2013 stěžovatelé rozšířili svou ústavní stížnost tak, že se dále domáhali zrušení usnesení Okresního soudu v Rakovníku ze dne 17. 4. 2013 č. j. 6 C 98/2012-293 a usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 3. 6. 2013 č. j. 29 Co 290/2013-316 ve znění opravného usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 1. 7. 2013 č. j. 29 Co 290/2013-322. Stěžovatelé dále navrhli zrušit ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Okresního soudu v Rakovníku byly zjištěny následující skutečnosti. Vedlejší účastnice se vůči prvnímu stěžovateli domáhala u Okresního soudu v Benešově zaplacení částky 4 590 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že dne 10. 5. 2010 spolu uzavřeli smlouvu o propagaci reklamní plochy, přičemž první stěžovatel své závazky vyplývající z této smlouvy nesplnil a žalovanou částku ke dni podání žaloby neuhradil. Okresní soud v Benešově usnesením ze dne 29. 3. 2012 č. j. 5 C 471/2011-11 vyslovil svou místní nepřislušnost a věc postoupil Okresnímu soudu v Rakovníku jako soudu místně příslušnému. Své rozhodnutí soud odůvodnil tím, že v předmětné smlouvě o propagaci reklamní plochy byla mezi stranami sjednána prorogační doložka určující místní přísluš-

nost Okresního soudu v Benešově ve smyslu § 89a občanského soudního řádu, toto ustanovení smlouvy však soud shledal absolutně neplatným, neboť jde o ustanovení ve spotřebitelské smlouvě, které nebylo sjednáno individuálně a dopředu znevýhodňuje prvního stěžovatele jako žalovaného tím, že jej nutí uznat výlučnou místní příslušnost soudu, který se nachází ve značné vzdálenosti od jeho místa bydliště.

3. Spis byl posléze doručen Okresnímu soudu v Rakovníku, který věc zaevidoval pod sp. zn. 6 C 98/2012. Dne 8. 9. 2012 oznámila druhá stěžovatelka svůj vstup do řízení jako vedlejší účastnice na straně prvního stěžovatele. Dne 25. 3. 2013 Okresní soud v Rakovníku napadeným rozsudkem č. j. 6 C 98/2012-289 žalobě vyhověl. V odůvodnění napadeného rozsudku soud mimo jiné uvedl, že mezi účastníky řízení byla uzavřena smlouva podle § 262 odst. 1 obchodního zákoníku. Tato smlouva nezhoršovala postavení prvního stěžovatele, byla krátká a jednoduchá a její podstatné pasáže byly zvýrazněny. Neuznal námitku prvního stěžovatele, že smlouvu uzavřel v omylu.

4. Samostatným usnesením Okresního soudu v Rakovníku ze dne 17. 4. 2013 č. j. 6 C 98/2012-293 bylo rozhodnuto o nákladech řízení tak, že stěžovatelé byli uznáni povinnými uhradit vedlejší účastnici společně a nerozdílně částku ve výši 10 636 Kč. Krajský soud v Praze jako soud odvolací usnesením č. j. 29 Co 290/2013-316 ze dne 3. 6. 2013 ve znění opravného usnesení č. j. 29 Co 290/2013-322 ze dne 1. 7. 2013 prvostupňové rozhodnutí o nákladech řízení změnil tak, že stěžovatelé jsou povinni uhradit vedlejší účastnici společně a nerozdílně částku ve výši 12 461 Kč.

5. Stěžovatelé proti rozsudku Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 podali ústavní stížnost. V ní předně zdůraznili, že vedlejší účastnice a společnost UP Promotion, s. r. o., které jsou personálně zcela identické, vedou proti svým klientům více než 12 tisíc soudních sporů. Obecné soudy přitom o těchto žalobách rozhodují nejednotně, což je v rozporu se zásadou právní jistoty a předvídatelnosti práva. Rozhodnutí Ústavního soudu by mohlo zabránit dalšímu porušování základních práv občanů i v jiných sporech a při neexistenci opravných prostředků (z důvodu bagatelnosti žalovaných částek) zajistit spravedlivé a racionální rozhodování obecných soudů v typově podobných věcech.

6. Stěžovatelé dále uvádějí, že napadený rozsudek je zatížen právním formalismem, ignoruje společenský kontext celého případu a je v rozporu s ustanovením § 265 obchodního zákoníku. Okresnímu soudu v Rakovníku vyčítají, že své rozhodnutí, které se výrazně liší od některých rozhodnutí jiných soudů v typově obdobné věci (stěžovatelé zde odkazují mimo jiné na rozhodnutí Okresního soudu v Sokolově či Okresního soudu v Ostravě), řádně neodůvodnil a že se dostatečně nezabýval posouzením podmínek smlouvy o propagaci reklamní plochy ve vztahu k rovnováze práv

a povinností smluvních stran, z nichž jednou stranou je spotřebitel. Obecný soud se nezabýval ani platností uznání závazku, které první stěžovatel podepsal ve stejný den, kdy byla mezi ním a vedlejší účastnicí podepsána předmětná smlouva.

7. První stěžovatel navíc podle ústavní stížnosti předmětnou smlouvu uzavřel ve finanční tísní a ani při vynaložení obvyklé pozornosti nemohl zjistit skutečný předmět smlouvy, kterým byla propagace reklamní plochy na stránkách vedlejší účastnice. Vedlejší účastnice při jednání dávala najevo, že její klienti reklamu na svou reklamní plochu vždy obdrží, a jejich zisk je tak prakticky jistý. Vedlejší účastnice tedy využila omylu prvního stěžovatele, přičemž o tomto omylu musela vědět.

8. Stěžovatelé také poukazují na obchodní praktiky vedlejší účastnice, jejíž obchodní strategie je údajně založena na úspěšných soudních sporech s jejími klienty včetně přiznávání náhrady nákladů řízení. Vedlejší účastnice záměrně žaluje dlužné částky za jednotlivá období trvání smlouvy, čímž úmyslně zvyšuje náklady řízení a udržuje výši jednotlivých sporů pod hranici bagatelnosti, čímž ostatním účastníkům znemožňuje se proti chybnému prvostupňovému rozhodnutí bránit opravným prostředkem.

9. V závěru ústavní stížnosti stěžovatelé navrhují zrušení ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu, v němž je stanoveno, že proti rozsudku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 10 000 Kč, není odvolání přípustné. V této souvislosti poukázali na nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 498/12 ze dne 11. 4. 2012 (N 77/65 SbNU 73), v němž bylo jako obiter dictum konstatováno, že částka 10 000 Kč je zvolena nahodile, přičemž otázce přezkumu přiměřenosti hranice, která vylučuje přístup k odvolacímu soudu, se Ústavní soud bude věnovat v přílehavějším případě.

10. V doplnění ústavní stížnosti ze dne 16. září 2013 stěžovatelé napadli také samostatná usnesení Okresního soudu v Rakovníku a Krajského soudu v Praze o nákladech řízení. Jak uvádějí, po obecných soudech požadovali, aby využitím § 150 občanského soudního řádu částečně korigovali rozhodnutí ve věci samé a nepřiznaly náhradu nákladů řízení subjektu, jehož podnikání je založeno výhradně na nekalých obchodních praktikách. Z napadeného usnesení Krajského soudu v Praze je však údajně zřejmé, že se soud námitkami stěžovatelů vůbec nezabýval a podané odvolání nejspíše ani nečetl, jelikož se jeho argumentace zcela míjí s námitkami, které stěžovatelé v odvolání uplatnili.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud vyzval účastníky i vedlejší účastnici řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti. Soudkyně Okresního soudu v Rakovníku ve vyjádření uvedla, že ve věci rozhodovala podle účinných právních předpisů a podle

svého nejlepšího vědomí a svědomí, přičemž její právní názor potvrdil také Krajský soud v Praze.

12. Krajský soud v Praze se ve vyjádření zabýval zejména výkladem ustanovení § 150 občanského soudního řádu. Podle jeho názoru uvedené ustanovení slouží k řešení situace, v níž je nespravedlivé, aby ten, kdo důvodně hájí porušená nebo ohrožená práva nebo právem chráněné zájmy, obdržel náhradu nákladů, které při této činnosti vynaložil. Rozhodnutí, podle něhož si ten, kdo v řízení uspěl, ponese sám své náklady, se proto podle soudu bude jevit spravedlivým především s ohledem na existenci okolností souvisejících s předprocesním stadiem sporu, s chováním účastníků v tomto stadiu, s okolnostmi uplatnění nároku apod. V posuzovaném případě okolnosti zvláštního zřetele hodné pro případné nepřiznání náhrady nákladů vedlejší účastníci shledány nebyly. Krajský soud také poukázal na to, že návrh na zahájení řízení byl podán vedlejší účastníci jakožto věřitelem prvního stěžovatele, nejednalo se tedy o postoupenou pohledávku. Závěrem vyjádření navrhl ústavní stížnost zamítnout.

13. Vedlejší účastnice řízení ve svém obsáhlém vyjádření vysvětluje předmět svého podnikání a ohrazuje se proti tvrzením stěžovatelů stran její podnikatelské činnosti. Prostřednictvím soudních sporů se pouze domáhá plnění za řádně a včas poskytnutou službu, což považuje za právně, ekonomicky i morálně legitimní a akceptovatelné jednání. Podle vedlejší účastnice nemělo více než 90 % jejích zákazníků problém za poskytnuté služby zaplatit. Vedlejší účastnice dále podotýká, že se stěžovatelé nedomáhají přezkumu ústavnosti napadeného rozhodnutí, nýbrž požadují, aby Ústavní soud fakticky sehrál roli další soudní instance ve skutkově i právně jednoduchém sporu. Pokud jde o rozhodnutí obecných soudů, na něž poukazují stěžovatelé, tak ta byla vydána ve skutkově odlišných případech. Naopak v drtivé většině případů, v nichž se vedlejší účastnice domáhala svého nároku právní cestou, byla úspěšná.

14. K nyní projednávanému případu vedlejší účastnice podotýká, že s prvním stěžovatelem uzavřela písemnou smlouvu a řádně splnila to, k čemu se ve smlouvě zavázala. Naopak první stěžovatel za službu nezaplatil, stěžuje tak mohl očekávat, že by nalézací soud rozhodl v jeho prospěch. Pokud se týče procesní stránky, v řízení měli oba stěžovatelé dostatek prostoru přednést veškeré své námitky a nalézací soud se s nimi dle názoru vedlejší účastnice dostatečně vypořádal.

15. V další části vyjádření vedlejší účastnice brojí proti postupu Ústavního soudu. Vedlejší účastnice je šokována, že se Ústavní soud touto ústavní stížností věcně zabývá, zvláště když v nedávné době odmítl coby „podústavní“ dvě její ústavní stížnosti, jejichž prostřednictvím se domáhala ochrany práva na spravedlivý proces. Vedlejší účastnice zdůrazňuje, že

ústavně zaručené právo na spravedlivý proces obchodní společnosti požívá stejné ochrany jako stejné právo fyzické osoby.

16. Vedlejší účastnice se konečně vyjadřuje k nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 4167/12 (N 192/71 SbNU 289), neboť závěry v něm uvedené se dotýkají i nyní projednávané věci. Citovaný náleze je údajně nedostatečně odůvodněn a není z něj jasné, zda je podle Ústavního soudu smlouva neplatná jako celek, či zda jsou neplatné pouze její dílčí části. V uvedeném nálezu vedlejší účastnice spatřuje i další nedostatky. Z uvedených důvodů navrhuje ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Současně navrhuje, aby v souladu s ustanovením § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, byla věc předložena plénu Ústavního soudu.

17. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení byla stěžovatelům zaslána k replice. V ní stěžovatelé uvedli, že se nalézací soud vůbec nevyjadřuje k argumentům v ústavní stížnosti předneseným. Pokud se týče vyjádření Krajského soudu v Praze, stěžovatelé opakují, že se v napadeném usnesení tohoto soudu dostalo soudní ochrany subjektu, který poškozují práva svých klientů. Pokud jde o vyjádření vedlejší účastnice, odkazují stěžovatelé především na stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2013 ze dne 11. 12. 2013, podle něhož je většina ustanovení předmětné smlouvy neplatná. Návrh na předložení věci plénu Ústavního soudu považují za účelový a vedený snahou odradit současně i budoucí stěžovatele od podávání ústavních stížností.

18. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho konání.

19. S ohledem na změny ve složení Ústavního soudu byla soudkyně Dagmar Lastovecká, uvedená v akceptačním dopise k této ústavní stížnosti, v souladu s rozvrhem práce nahrazena soudcem Radovanem Suchánkem.

III. Procesní předpoklady projednání návrhu

20. Ústavní soud se předně zabýval tím, zda návrh na zrušení napadených rozhodnutí splňuje veškeré zákonné náležitosti k tomu, aby mohl být meritorně projednán a rozhodnut. Ve vztahu ke druhé stěžovatelce přitom došel k závěru, že se jedná o osobu zjevně neoprávněnou [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu] k podání ústavní stížnosti proti meritornímu rozhodnutí Okresního soudu v Rakovníku. Ústavní soud připomíná, že v řízení před obecnými soudy druhá stěžovatelka vystupovala pouze v postavení vedlejší účastnice na straně prvního stěžovatele. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi vychází z konstrukce vedlejšího účastenství, které

je jak v řízení před obecnými soudy, tak před Ústavním soudem zákonem konstruováno jako procesní institut podpory účastníka řízení, na jehož straně vedlejší účastník vystupuje. Až na určité výjimky (zejména se jedná o situaci, kdy by obecný soud porušil práva zaručená v občanském soudním řízení právě a jen vedlejšímu účastníkovi, eventuálně osobě, která hodlá ať už z vlastního podnětu, nebo na výzvu některého z účastníků vstoupit do řízení jako vedlejší účastník) proto Ústavní soud ani nepřipouští, aby vedlejší účastník při neexistenci ústavní stížnosti sám podával ústavní stížnost, a takovou ústavní stížnost odmítá jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným (srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 3540/12 ze dne 14. února 2013; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Uvedené ovšem nevylučuje, aby Ústavní soud k ústavní stížnosti osoby, která v řízení před obecnými soudy vystupovala v postavení vedlejšího účastníka, přihlédl jakožto k podání, jímž by vedlejší účastník mohl svými argumenty podporovat ústavněprávní vývody hlavního účastníka, který v řízení před obecnými soudy neuspěl a ústavní stížnost sám podal. V nyní projednávané věci byla nicméně ústavní stížnost podána oběma stěžovateli společně, jejich argumentace tedy byla zcela totožná. K přihlídnutí k argumentaci druhé stěžovatelky tak došlo samotným vypořádáním se s námitkami prvního stěžovatele.

21. Odlišně je nutno hodnotit ústavní stížnost druhé stěžovatelky v části směřující proti rozhodnutí o nákladech řízení. Tímto rozhodnutím byla přímo dotčena práva a povinnosti druhé stěžovatelky (byla jí uložena povinnost spolu s prvním stěžovatelem uhradit náhradu nákladů řízení vedlejší účastníci), pročež její aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti proti tomuto rozhodnutí bez dalšího vyloučit nelze.

22. Pokud jde o prvního stěžovatele, Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost v rozsahu, v němž jsou napadena rozhodnutí obecných soudů, splňuje veškeré procesní požadavky zákona o Ústavním soudu.

23. Pokud se týče návrhu na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu, tak k němu v posuzované věci není ani jeden ze stěžovatelů aktivně legitimován, neboť toto ustanovení nebylo obecnými soudy aplikováno (ustanovení § 74 zákona o Ústavním soudu). Poučení o opravných prostředcích za aplikaci ustanovení právního předpisu v řešené právní věci pokládat nelze (srov. např. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3208/13 ze dne 30. října 2013; dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

IV. Vlastní posouzení

24. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací přednesenou v ústavní stížnosti a s obsahem napadených rozhodnutí, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

IV./a Návrh na zrušení meritorního rozhodnutí

25. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody.

26. Stěžovatelé se v ústavní stížnosti domáhají zrušení napadených rozhodnutí z důvodu, že jimi mělo dojít k porušení jejich ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces. Mezi aspekty tohoto práva náleží také právo na řádné odůvodnění rozhodnutí a zákaz libovůle při rozhodování soudů [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2110/07 ze dne 28. 5. 2009 (N 123/53 SbNU 553) či náleze sp. zn. IV. ÚS 2468/11 ze dne 21. 1. 2014 (N 6/72 SbNU 83)]. Obecné soudy se musí adekvátně, tedy co do myšlenkových konstrukcí racionálně a logickým způsobem vypořádat se všemi důkazy a argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. náleze sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691) nebo náleze sp. zn. II. ÚS 207/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 115/61 SbNU 689)]. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, jež není v právním státě akceptovatelná. Zbývá dodat, že zmíněným pojmem adekvátně se z pohledu mezí nezávislého soudního rozhodování rozumí požadavek přiměřené míry odůvodnění, tj. rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 360/99 ze dne 25. 10. 1999 (U 68/16 SbNU 363) nebo náleze sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565)]; srov. též rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. dubna 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 *Van de Hurk proti Nizozemí*, § 61, a ze dne 9. prosince 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 *Ruiz Torija proti Španělsku*, § 29].

27. V posuzované věci uzavřel první stěžovatel s vedlejší účastníčí smlouvu o propagaci reklamní plochy. Vzhledem k tomu, že první stěžovatel vystupoval v postavení spotřebitele, bylo namístě, aby se nalézací soud řádně zabýval námitkami (oběma stěžovateli v řízení uplatněnými), podle nichž

smlouva obsahuje ujednání, která znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnost v právech a povinnostech stran. Nalézací soud v napadeném rozsudku sám uvádí, že existují názory, podle nichž je smlouva, tak jak byla mezi účastníky uzavřena, neplatná, neboť zhoršuje postavení spotřebitele. Tyto názory ostatně zastávaly i některé okresní soudy. Ačkoli soudy nejsou přímo vázány rozhodnutími jiných soudů v jiných věcech, jsou výše uvedené skutečnosti podstatné právě z hlediska požadavku na řádné odůvodnění soudních rozhodnutí a na vyloučení libovůle. Pokud se tedy nalézací soud s argumenty prezentovanými stěžovateli neztotožňoval, měl tento svůj právní názor odůvodnit. To však neučinil. Okresní soud sice konstatoval, že je předmětná smlouva krátká a jednoduchá a její podstatné pasáže jsou tučně označeny, tím však nikterak nereagoval (tím spíše nevyvrátil) námitky, podle nichž některá smluvní ujednání způsobují nepřipustnou nerovnost v právech a povinnostech smluvních stran (viz ustanovení § 55 odst. 2 a § 56 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Z rozhodnutí nelze žádným způsobem vyčíst, jak okresní soud posoudil jednotlivá ustanovení předmětné smlouvy a na základě jakých důvodů došel k závěru, že tato ustanovení nejsou v rozporu s § 56 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. Napadený rozsudek je proto nepřezkoumatelný, a tudíž v rozporu s právem na spravedlivý proces garantovaným čl. 36 odst. 1 Listiny.

28. Na výše uvedeném nemůže nic změnit ani ustanovení § 157 odst. 4 občanského soudního řádu, které stanovuje kvalitativně nižší požadavky na odůvodnění soudního rozhodnutí. Podle tohoto ustanovení v odůvodnění rozsudku, proti němuž není odvolání přípustné nebo proti němuž se účastníci odvolání vzdali, soud uvede pouze předmět řízení, závěr o skutkovém stavu a stručné právní posouzení věci. Při nastíněných specifických okolnostech případu (které vedly až k vydání sjednocujícího stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu) a za situace, kdy účastník řízení vznese významné námitky, jež reálně mohou ovlivnit právní posouzení věci, je nezbytné, aby soud na tyto námitky reagoval a svůj závěr (byť stručně, přesto však přesvědčivě) odůvodnil. Pokud tak neučiní a s námitkami se v odůvodnění svého rozhodnutí nikterak nevypovídá, zbavuje své rozhodnutí základních atributů v podobě přesvědčivosti a přezkoumatelnosti [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 (N 183/71 SbNU 201) či nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2319/11 ze dne 28. 2. 2012 (N 40/64 SbNU 461)].

29. Ústavní soud dále podotýká, že se skutkově a argumentačně takřka identickou ústavní stížností (týkající se prakticky identické smlouvy mezi vedlejší účastníci a fyzickou osobou) zabýval již v nálezě sp. zn. II. ÚS 4167/12 ze dne 19. 11. 2013 (N 192/71 SbNU 289). V něm s odkazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1512/12 ze dne 30. 7. 2013 (N 138/70 SbNU 295) mimo jiné konstatoval, že „povrchní a selektivní vyhodnocení

rovnováhy práv a povinností (ve spotřebitelské smlouvě) ve svém důsledku vede k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces, neboť jde o případ extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry“. Ústavní soud se v nálezu sp. zn. II. ÚS 4167/12 dále zabýval jednotlivými ustanoveními předmětné smlouvy, přičemž došel k následujícím závěrům:

„Pro právní postavení smluvních stran podstatná ustanovení smlouvy o propagaci reklamní plochy jsou uvedena na druhé straně smlouvy a již ze znění čl. II je zřejmé, že objednatel ... se zavazuje zaplatit dodavateli (v jehož postavení se nachází vedlejší účastník) částku 3 390 Kč včetně DPH ‚za zpracování údajů potřebných pro umístění na internetovém serveru‘, která je vyšší než samotná odměna za vlastní realizaci propagace reklamní plochy (byť tato odměna po dobu prvního roku trvání smlouvy dodavatelé nenáleží) a která není vratná ani v případě ukončení smlouvy z jakéhokoli důvodu. Neobstojí proto – z hlediska ochrany spotřebitele – tvrzení okresního soudu, že stěžovateli nic nebrání v tom, aby dohodnutým způsobem a v dohodnuté lhůtě předmětnou smlouvu vypověděl, když by tím v důsledku nevratného plnění protistraně již nedosáhl jeho navrácení. Totiž s tím souvisí i skutečnost, že vedlejší účastník je oprávněn kdykoli smlouvu jednostranně vypovědět bez udání důvodu, a tudíž jediným protiplněním, kterého se stěžovateli může v krajním případě, který je ovšem prizmatem ochrany spotřebitele nutno též zohlednit, dostat, je pouhé zpracování údajů potřebných pro umístění na internetovém serveru.

Z dalšího obsahu smluvních podmínek je pak patrné, že stěžovatel se nachází v nerovném postavení s vedlejším účastníkem i proto, že vedlejší účastník má právo jednostranně změnit pravidla fungování serveru www.bezreklamky.cz, kteréžto změny mohou mít fundamentální dopad na samotnou realizaci ‚pasivní nabídky reklamní plochy‘; nadto pravidla fungování jmenovaného serveru netvoří vlastní součást smlouvy, objednatel toliko vyslovuje svůj souhlas s jejich obsahem a potvrzuje, že s nimi byl seznámen (čl. IV). O vychýlení rovnováhy v právech a povinnostech stran ve prospěch vedlejšího účastníka potom svědčí také čl. III smlouvy o jednostrannosti zajištění závazků, a to pouze závazků stěžovatele, prostřednictvím smluvní pokuty, která je sjednána výhradně pro porušení kterýchkoli jeho platebních povinností. Též smluvní ujednání týkající se odpovědnosti jednotlivých stran za škodu vyznívá v neprospěch objednatele, neboť zatímco ten odpovídá za škodu vzniklou v souvislosti s porušením povinností týkajících se změn v údajích o jeho osobě či o dané reklamní ploše (čl. III), dodavatel v zásadě za škodu způsobenou propagací reklamní plochy neodpovídá, ledaže by ji sám zavinil (čl. II in fine), což je ovšem v podstatě vyloučeno, poněvadž objednatel stvrzuje pravdivost těchto údajů (čl. III), a proto by za případnou škodu odpovídal právě on.“

30. Výše uvedené závěry jsou aplikovatelné i na nyní projednávaný případ, přičemž Ústavní soud neshledává žádný důvod se od nich odchýlovat. Ústavní soud v této souvislosti připomíná také stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2013 sp. zn. Cpjn 200/2013, v němž se Nejvyšší soud podrobně vyjádřil k neplatnosti jednotlivých ujednání předmětné smlouvy o propagaci reklamní plochy. I ve světle tohoto stanoviska, v němž byla konstatována neplatnost hned několika smluvních ujednání, nemohou nepodložené a nikoli řádně odůvodněné právní závěry nalézacího soudu obstát, přičemž i ty ve svém důsledku vedou k porušení práva prvního stěžovatele na spravedlivý proces.

31. V novém řízení bude nalézací soud postupovat v souladu s výše uvedenými právními závěry, včetně závěrů uvedených v nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 4167/12 a ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2013 sp. zn. Cpjn 200/2013. Bude přitom na nalézacím soudu, aby mimo jiné posoudil, zda neplatnost jednotlivých smluvních ujednání způsobuje neplatnost celé smlouvy, či zda zbylá část smlouvy sama o sobě ob stojí.

32. Ostatními námitkám Ústavní soud nepřisvědčuje. Posouzení, zda je určitý právní úkon neplatný, je především úkolem obecných soudů. Závěr učiněný okresním soudem, podle něhož první stěžovatel existenci právně relevantního omylu při podpisu smlouvy neprokázal, je přiměřeně odůvodněný a Ústavní soud v něm neshledává ani extrémní rozpor se skutkovými zjištěními. První stěžovatel ostatně na výslovný dotaz soudkyně během ústního jednání uvedl, že z nabízené reklamy pochopil, že by v případě podpisu smlouvy vozil na svém vozidle reklamu případného zájemce, který by se vedlejší účastníci ozval. Nabídku vedlejší účastnice tedy pochopil správně. Ke smlouvě samotné pak navíc uvedl, že ji před podpisem ani nečetl. Přes uvedené není ovšem vyloučeno, že obecné soudy za jiných skutkových okolností posoudí otázku omylu u právního úkonu při podpisu smlouvy o propagaci reklamní plochy s vedlejší účastnicí odlišně, zvláště za situace, kdy nespokojených klientů vedlejší účastnice je zjevně více.

33. Neopodstatněný je dále argument zpochybňující platnost uznání závazku ze strany prvního stěžovatele. Z napadeného rozsudku vyplývá, že soud své rozhodnutí založil na prokázání existence smlouvy mezi vedlejší účastnicí a prvním stěžovatelem a na skutečnosti, že první stěžovatel svůj závazek z této smlouvy včas neplnil. Údajné uznání závazku ze strany prvního stěžovatele nebylo v napadeném rozhodnutí zohledněno.

34. Pokud jde o námitky vedlejší účastnice, z citovaného nálezu sp. zn. II. ÚS 4167/12 i z výše přednesené argumentace jednoznačně vyplývá, že důvodem ke kasaci napadených rozhodnutí bylo pochybení soudů při posuzování předmětných spotřebitelských smluv z hlediska rovnováhy práv a povinností smluvních stran a nedostatečné odůvodnění soudy

učiněných závěrů. V případech, kdy se obecné soudy touto otázkou řádně zabývaly a posoudily ji odlišně (tedy ve prospěch spotřebitele), což vedlo vedlejší účastníci k podání jí uváděných ústavních stížností, byl předmět těchto ústavních stížností logicky odlišný. Závěry učiněné v rozhodnutích o těchto ústavních stížnostech tak nelze bez dalšího vztahovat i na nyní projednávanou věc.

35. Vedlejší účastnice navrhovala, aby druhý senát Ústavního soudu předložil otázku řešenou v projednávané věci k posouzení plénu Ústavního soudu. Jak vyplývá z již podané argumentace, druhý senát se ztotožňuje se závěry učiněnými tímž senátem (byť v odlišném složení) v nálezu sp. zn. II. ÚS 4167/12, protože důvod k postupu podle § 23 zákona o Ústavním soudu neshledal.

IV./b Návrh na zrušení samostatných usnesení o nákladech řízení

36. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud přistoupil ke zrušení meritorního rozhodnutí, musí stejný osud nezbytně stíhat také samostatná usnesení o nákladech řízení. Za těchto okolností Ústavní soud považoval za nadbytečné se námitkami vůči těmto rozhodnutím blíže zabývat [srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 235/12 ze dne 8. 10. 2012 (N 166/67 SbNU 43)]. Ústavní soud nicméně zdůrazňuje povinnost obecných soudů reflektovat ve svých rozhodnutích bohatou judikaturu Ústavního soudu týkající se rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech tzv. formulářových žalob a ve sporech o bagatelní částky.

IV./c Závěr

37. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že napadeným rozsudkem Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 č. j. 6 C 98/2012-289 bylo porušeno základní právo prvního stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a zrušil všechna napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

38. Ve vztahu ke druhé stěžovatelce byla ústavní stížnost v části směřující proti rozsudku Okresního soudu v Rakovníku ze dne 25. 3. 2013 č. j. 6 C 98/2012-289 odmítnuta jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

39. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu Ústavní soud odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

Č. 94

**K ručení státu za závazky Střediska cenných papírů coby jeho příspěvkové organizace
K náhradě nákladů řízení při zastoupení státu advokátem**

I. Pokud se obecný soud vůbec nevypořádá s argumenty žalobce, třebaže takové argumenty prima facie mohou být relevantními, jedná v rozporu se zákonem libovůle vyvěrajícím z principů spravedlivého procesu zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozhodnutí o nákladech řízení, které mají být příznány státu, jež jedná zastoupen advokátem (disponující přitom rozsáhlým odborným aparátem – zde Ministerstvo financí), musí odůvodňovat účelnost nákladů vynaložených na toto zastoupení; nestane-li se tak, soud zatíží své rozhodnutí rozporem s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudkyň Ivany Janů a Milady Tomkové (soudkyně zpravodajka) – ze dne 13. května 2014 sp. zn. I. ÚS 1838/13 ve věci ústavní stížnosti BaTR, spol. s r. o., se sídlem Poděbradova 909/41, 702 00 Ostrava – Moravská Ostrava, zastoupené JUDr. Michaelem Bartončíkem, Ph.D., advokátem, se sídlem Koliště 55, 602 00 Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013 č. j. 28 Cdo 1105/2011-83, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 2010 č. j. 30 Co 360/2010-57 a proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 21. 4. 2010 č. j. 18 C 222/2009-25, jimiž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva financí, se sídlem Praha 1, Letenská 15, zastoupené JUDr. Alanem Korbelem, advokátem, se sídlem Vodičkova 17, 110 00 Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 21. 4. 2010 č. j. 18 C 222/2009-25, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 2010 č. j. 30 Co 360/2010-57 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013 č. j. 28 Cdo 1105/2011-83 bylo porušeno základní právo stěžovatelky garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 21. 4. 2010 č. j. 18 C 222/2009-25, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 2010 č. j. 30 Co 360/2010-57 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013 č. j. 28 Cdo 1105/2011-83 se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení svých základních práv garantovaných čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelka se žalobou podle zákona č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, domáhala náhrady škody ve výši 6 500 000 Kč způsobené nesprávným úředním postupem, který měl podle stěžovatelky spočívat v tom, že Středisko cenných papírů (dále také jen „Středisko“) v roce 1998 umožnilo převod cenných papírů majitelky Alexandry Forstové na třetí osobu, ačkoli mu bylo rozhodnutím soudu nařízeno tento převod blokovat. V důsledku toho pak stěžovatelka nemohla z majetku Alexandry Forstové uspokojit svou pohledávku.

3. Obvodní soud pro Prahu 1 žalobu stěžovatelky zamítl. Podle nalézacího soudu Středisko nerozhodovalo autoritativně o právech a povinnostech majitelů a emitentů cenných papírů, nýbrž jim pouze poskytovalo služby podle obchodního zákoníku a zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech. Z těchto důvodů proto nedošlo k nesprávnému úřednímu postupu ve smyslu § 18 zákona č. 58/1969 Sb. Úspěšně vedlejší účastnici, která byla zastoupena advokátem, nalézací soud přiznal právo na náhradu nákladů řízení ve výši 201 840 Kč. Podle nalézacího soudu byly s ohledem na složitost věci náklady na externí právní zastoupení vynaloženy účelně, ačkoli má vedlejší účastnice k dispozici samostatné právní oddělení.

4. K odvolání stěžovatelky Městský soud v Praze prvostupňově rozhodnutí potvrdil. Ve věci samé se zcela ztotožnil s názory soudu prvního stupně. Pokud jde o náklady řízení, zabýval se odvolací soud judikaturou Ústavního soudu, přičemž došel k závěru, že nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65), na který poukazovala stěžovatelka, na projednávanou věc nedopadá, jelikož Ústavní soud byl v tomto nálezu veden snahou napravit ojedinělý procesní exces. Na projednávanou věc naopak dopadá usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 986/09 ze dne 17. července 2009 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), podle něhož si smí každý účastník zvolit zástupcem advokáta a za zastupování náleží advokátovi odměna a náhrada hotových výdajů, přičemž účastníko-

vi, který měl ve věci úspěch, náleží právo na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Odvolací soud následně vedlejší účastníci přiznal právo na náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 201 480 Kč.

5. Dovolání stěžovatelky bylo Nejvyšším soudem odmítnuto. Podle dovolacího soudu nemělo napadené rozhodnutí po právní stránce zásadní význam, jak bylo vyžadováno občanským soudním řádem ve znění do 31. prosince 2012. Dovolání proti výroku o nákladech řízení bylo Nejvyšším soudem odmítnuto, jelikož nesměřovalo proti výroku ve věci samé. Pokud jde o náklady dovolacího řízení, postupoval Nejvyšší soud podle § 150 občanského soudního řádu a náhradu nákladů řízení vedlejší účastníci nepřiznal.

6. Stěžovatelka následně podala ústavní stížnost. V ní argumentuje, že Středisko cenných papírů bylo orgánem státu, který registrací převodu cenných papírů vykonával veřejnoprávní kompetence mu svěřené zákonem v souladu s ustanoveními § 55 až 70a zákona o cenných papírech. Registrace převodu cenných papírů měla konstitutivní právní účinky a Středisko tímto postupem autoritativně a konstitutivně rozhodovalo o tom, zda se určitá osoba stane vlastníkem zaknihovaných cenných papírů. Stěžovatelka navíc poukazuje na ustanovení § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech, podle něhož stát ručil za závazky Střediska a závazky právnických osob pověřených vedením částí evidence Střediska. Závěr soudů, podle nichž nebyla činnost Střediska úředním postupem, nebyl podle stěžovatelky řádně odůvodněn.

7. Stěžovatelka dále s poukazem na judikaturu Ústavního soudu zpochybňuje rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu stran náhrady nákladů řízení. Podle stěžovatelky Ministerstvo financí zaměstnává k výkonu právní agendy odborné pracovníky, Českou republiku navíc může před soudy zastupovat Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, není proto důvod, aby si vedlejší účastnice sjednala zastoupení advokátem. Pokud tak přesto učinila, neměly být náklady za toto zastoupení uznány jako účelně vynaložené ve smyslu § 142 občanského soudního řádu. Stěžovatelka připouští, že za určitých okolností mohou být i náklady státu na právní zastoupení uznány jako účelné, v takovém případě však soudy musí svůj závěr dostatečně odůvodnit, což se v projednávané věci nestalo.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud vyzval účastníky i vedlejší účastnici řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti. Obvodní soud pro Prahu 1 ve vyjádření odkázal na argumentaci obsaženou v napadených rozhodnutích a dále uvedl, že v projednávané věci nedošlo ke svévolné aplikaci norem, jelikož se nalézací soud neodklonil od ustálené judikatury a své rozhodnutí přesvědčivě

odůvodnil. Nalézací soud konečně uvedl, že k námitkám stěžovatelky stran rozhodnutí o nákladech řízení se nevyjadřuje a rozhodnutí ponechává zcela na úvaze Ústavního soudu.

9. Městský soud v Praze uvedl, že stěžovatelka pouze polemizuje s názorem soudu na povahu činnosti Střediska, přičemž odvolací soud neshledává důvod na svých názorech cokoli měnit. Pokud jde o námitky týkající se náhrady nákladů řízení, je soud přesvědčen, že své rozhodnutí dostatečně vysvětlil.

10. Nejvyšší soud poukázal na skutečnost, že stěžovatelka pouze opakuje argumentaci uplatněnou v řízení před obecnými soudy, a domáhá se tak přezkumu správnosti napadených rozhodnutí. Ústavní stížnost tak postrádá ústavní rozměr. Nejvyšší soud dále odkázal na své rozhodnutí s tím, že ani ve světle argumentace obsažené v ústavní stížnosti neshledává důvod ke změně v něm učiněných závěrů.

11. Vedlejší účastnice řízení taktéž poukázala na to, že stěžovatelka pouze opakuje již přednesené argumenty, protože i ona odkázala na své předchozí vyjádření ve věci. Podle vedlejší účastnice stěžovatelka požaduje meritoriální přezkum napadených rozhodnutí, ke kterému ovšem není Ústavní soud povolán. Napadená rozhodnutí jsou navíc řádně a přesvědčivě odůvodněna. Pokud se týče rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, ani zde vedlejší účastnice nesouhlasí, že by její přiznání nebylo dostatečně odůvodněno, jelikož nalézací soud zohlednil, že vedlejší účastnice disponuje vlastním odborným aparátem, avšak náhradu přiznal s ohledem na složitost věci.

12. Vyjádření byla zaslána stěžovatelce k replice. V té stěžovatelka uvádí, že odpovědnost státu za závazky Střediska vyplývala přímo ze zákona, konkrétně z ustanovení § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech. Pokud jde o náklady řízení, stěžovatelka považuje tvrzení vedlejší účastnice, podle níž byly náklady na právní zastoupení účelné z důvodu složitosti věci, za účelové, jelikož Ministerstvo financí i Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových disponují zcela dostatečným odborným aparátem. Stěžovatelka uzavírá, že pokud Ministerstvo financí mohlo rozhodovat o oprávněnosti nároku na náhradu škody uplatněném stěžovatelkou, pak byl jeho odborný aparát nepochybně schopný jej zastupovat i v řízení před soudy.

13. V doplnění repliky stěžovatelka uvedla, že v řízení před obecnými soudy splnila povinnost tvrzení i povinnost důkazní. Není však povinností účastníka podřadit skutkový stav pod na něj dopadající hmotněprávní normu, tato povinnost stíhá s ohledem na zásadu iura novit curia soudy. Z ustanovení § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech vyplývá, že stát ručí za závazky Střediska, soudy tedy měly bez ohledu na stěžovatelčinu argumentaci posoudit pasivní legitimaci státu podle § 420 a násl. zákona

č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění do 31. prosince 2013. Těto povinnosti však nedostály, čímž porušily stěžovatelčina ústavně zaručená práva.

14. Ústavní soud zaslal repliku stěžovatelky ostatním účastníkům na vědomí s tím, že i k ní mohou podat vyjádření. Těto možnosti využil Nejvyšší soud, který uvedl, že ani argumenty uvedené v replice nemohou na závěrech učiněných v napadeném usnesení nic změnit. Napadená rozhodnutí jsou podle Nejvyššího soudu založena na argumentaci, podle níž nelze upínat vzniklý následek k činnosti Střediska, jehož delikt ní způsobilost vzhledem k platné právní úpravě nebyla shledána. K replice se vyjádřila také vedlejší účastnice, která se zaměřila na výklad ustanovení § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech. Jak uvádí, účelem citovaného ustanovení bylo zajistit náhradu škody způsobené Střediskem, jelikož to jako příspěvková organizace nemělo vlastní majetek. Předpokladem uplatnění náhrady škody podle § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech však bylo prokázání a řádné uplatnění této škody. Cílem tedy nebylo stanovit veřejnoprávní odpovědnost státu za škodu způsobenou Střediskem, nýbrž pouze stanovit, jak se prokázaná škoda hradí. Pokud stěžovatelka s žalobou podle zákona č. 58/1969 Sb. neuspěla, nebyla škoda prokázána a nelze ji uplatňovat podle § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech. K zásadě *iura novit curia* vedlejší účastnice konstatuje, že tato zásada nezavazuje žalobce ve sporném řízení břemene tvrzení a břemene důkazního. Stěžovatelka řadu let lpěla na chybné právní kvalifikaci a toto své pochybení nemůže přenášet na obecné soudy.

15. V reakci na uvedená vyjádření stěžovatelka uvedla, že výklad § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech nelze provádět v kontextu obecných ustanovení občanského práva o ručení. S odkazem na § 32 odst. 4 zákona č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice (rozpočtová pravidla republiky), podle něhož Česká republika odpovídá za závazky rozpočtových a příspěvkových organizací pouze v případě, že je to zvláštními předpisy stanoveno, nebo tehdy, když se k tomu zaváže, stěžovatelka argumentuje, že ustanovením § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech je výslovně a přímo stanovena odpovědnost státu za veškeré závazky Střediska jakožto příspěvkové organizace státu. Pasivní legitimize státu tedy byla v řízení dána. Pokud jde o zásadu *iura novit curia*, stěžovatelka opakuje, že tvrdila a prokázala všechny rozhodné skutečnosti, občanský soudní řád však žalobci neukládá povinnost svůj nárok hmotněprávně kvalifikovat.

16. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů včetně zákona č. 404/2012 Sb., bez jeho konání.

17. S ohledem na zánik mandátu soudce Vojena Güttlera byl tento soudce v souladu s rozvrhem práce v dané věci nahrazen soudkyní Kateřinou Šimáčkovou. Soudce Jaroslav Fenyk byl v souladu s rozvrhem práce nahrazen soudcem Ludvíkem Davidem. Soudce Ludvík David byl usnesením Ústavního soudu ze dne 19. září 2013 z projednávání věci vyloučen, v souladu s rozvrhem práce jej proto nahradila soudkyně Ivana Janů.

III. Procesní předpoklady projednání návrhu

18. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost splňuje veškeré procesní požadavky zákona o Ústavním soudu.

IV. Vlastní posouzení

19. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatelky a obsahem napadených rozhodnutí, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

IV./a Námitky proti rozhodnutím obecných soudů ve věci samé

20. Stěžovatelka se v ústavní stížnosti domáhala zrušení napadených rozhodnutí z důvodu, že jimi mělo dojít k porušení jejího ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces. Mezi aspekty tohoto práva náleží také právo na řádné odůvodnění rozhodnutí a zákaz libovůle při rozhodování soudů [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2110/07 ze dne 28. 5. 2009 (N 123/53 SbNU 553) či nálezy sp. zn. IV. ÚS 2468/11 ze dne 21. 1. 2014 (N 6/72 SbNU 83)]. Obecné soudy se musejí adekvátně, tedy co do myšlenkových konstrukcí racionálně a logickým způsobem, vypořádat se všemi důkazy a argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691) nebo nálezy sp. zn. II. ÚS 207/11 ze dne 16. 6. 2011 (N 115/61 SbNU 689)]. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, jež není v právním státě akceptovatelná. Zmíněným pojmem adekvátně se z pohledu mezí nezávislého soudního rozhodování rozumí požadavek přiměřené míry odůvodnění, tj. rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu s tím, že závazek odůvodnit rozhodnutí nemůže být chápán tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 360/99 ze dne 25. 10. 1999 (U 68/16 SbNU 363) nebo nálezy sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565); srov. též rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. dubna 1994 ve věci stížnosti č. 16034/90 *Van de Hurk proti Nizozemí*, § 61, a ze dne 9. prosince 1994 ve věci stížnosti č. 18390/91 *Ruiz Torija proti Španělsku*, § 29].

21. Ústavní soud předně nesouhlasí se stěžovatelkou v tom, že obecné soudy dostatečně neodůvodnily svůj závěr, podle něhož činnost Střediska při registraci převodu cenných papírů není úředním postupem. Soudy se naopak aplikací zákona č. 58/1969 Sb. podrobně zabývaly, rozhodnutí jsou v tomto směru přesvědčivá a odkazují i na relevantní judikaturu.

22. Z vyžádaného spisu nicméně vyplývá, že již v žalobě stěžovatelka poukázala také na existenci ručitelského závazku státu plynoucí z ustanovení § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech, podle něhož stát ručí za závazky Střediska a za závazky právnických osob pověřených vedením části evidence Střediska v mezích tohoto pověření. Toto ustanovení bylo sice zrušeno ke dni 1. května 2005, ručení státu za závazky příspěvkových organizací však zůstalo zachováno v ustanovení § 74 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). S možností existence ručitelského závazku státu a s jejími případnými dopady na oprávněnost stěžovatelčiny žaloby se však soudy nikterak nevypořádaly. Za situace, kdy se stěžovatelka po státu domáhala náhrady škody způsobené činností Střediska, přičemž zákonem byl výslovně stanoven ručitelský závazek státu za závazky Střediska, se přitom podle názoru Ústavního soudu jeví nezbytné, aby obecné soudy posoudily, zda lze citovaná ustanovení na projednávaný případ aplikovat, a případně stěžovatelce vysvětlily, proč její nárok vůči státu nezakládají. Z požadavků kladených na řádné odůvodnění rozhodnutí (viz bod 20) vyplývá, že potřebná míra podrobnosti, s jakou se soud vypořádá s jednotlivými argumenty, se odvíjí mimo jiné od relevance konkrétního argumentu. V daném případě soudy námitku týkající se existence ručení zcela ignorovaly, ačkoli se podle Ústavního soudu nejednalo o námitku s věcí nikterak nesouvisející či zcela zjevně neopodstatněnou. Jak už bylo řečeno, ustanovení § 55 zákona o cenných papírech stejně jako ustanovení § 74 zákona č. 218/2000 Sb. zakládalo ručení státu za závazky Střediska. Z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1104/2005 ze dne 9. listopadu 2006 vyplývá, že v případě zákonného ručení státu za závazky příspěvkových organizací se pojmu ručení musí přikládat ten smysl a význam, jaký mu přikládá soukromoprávní úprava, neboť jiné než soukromoprávní předpisy pojem ručení nevymezují a blíže neupravují. Jedním z právních důvodů vzniku závazku je i porušení právní povinnosti. Podle § 89 zákona o cenných papírech se odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností podle tohoto zákona řídila úpravou náhrady škody podle obchodního zákoníku, pokud tento zákon nestanovil něco jiného. Ve smyslu § 261 odst. 4 obchodního zákoníku se ručení za závazky, jež se řídily obchodním zákoníkem, řídilo také obchodním zákoníkem. Podle § 306 obchodního zákoníku byl věřitel oprávněn domáhat se splnění závazku na ručiteli jen v případě, že dlužník nesplnil svůj splatný závazek v přiměřené době poté, co byl k tomu

věřitelem písemně vyzván. Tohoto vyzvání však nebylo třeba, jestliže je věřitel nemohl uskutečnit nebo jestliže bylo nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní, tedy např. tehdy, pokud dlužník neměl žádný majetek.

23. Ústavní soud konstantně uvádí, že mu výklad podústavního práva nepřísluší, a ani v nyní projednávaném případě nebude posuzovat, zda by stěžovatelka mohla být s ohledem na citovaná zákonná ustanovení úspěšná, či nikoli. Posouzení této otázky je především úkolem obecných soudů. Ústavní soud nevyklučuje, že obecné soudy, které jsou primárně povolány k výkladu podústavního práva, dojdou k takovému výkladu výše citovaných ustanovení, který pasivní legitimaci státu nezaloží. Je ovšem jejich povinností, aby takový výklad dostatečně odůvodnily. V nyní projednávané věci této povinnosti nedostály, neboť z napadených rozhodnutí není vůbec patrné, jak soudy možnou existenci ručitélského závazku státu posoudily, jaký význam citovanému ustanovení zákona o cenných papírech (případně i zákona č. 218/2000 Sb.) přikládají a proč tato zákonná ustanovení nemají na oprávněnost stěžovatelčina nároku vliv. Ačkoli stěžovatelka v žalobě i v dovolání na existenci ručitélského závazku státu odkazovala, přičemž tento argument se vzhledem k výše uvedené právní úpravě jeví a priori jako logický, ani jeden z ve věci rozhodujících soudů se s touto námitkou nevypořádal. Napadená rozhodnutí jsou proto nepřezkoumatelná, v rozporu se zákazem libovůle v soudním rozhodování, a tedy i v rozporu s právem na spravedlivý proces garantovaným čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. Na výše řečeném pak nic nemění ani skutečnost, že stěžovatelka spojovala existenci ručitélského závazku a ustanovení § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech především s odpovědností státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem podle zákona č. 58/1969 Sb. Ústavní soud již v nálezu sp. zn. I. ÚS 2443/08 ze dne 29. 12. 2009 (N 259/55 SbNU 499) s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek sp. zn. 25 Cdo 1934/2001 ze dne 31. července 2003) konstatoval, že pokud soud rozhoduje o nároku na plnění na základě skutkových zjištění umožňujících podřadit uplatněný nárok po právní stránce pod jinou hmotněprávní normu, než jak ji uvádí žalobce, je povinností soudu podle příslušných ustanovení věc posoudit a o nároku rozhodnout, a to bez ohledu na to, jaký právní důvod požadovaného plnění uvádí žalobce. Stěžovatelka v žalobě tvrdila vznik škody způsobené Střediskem, poukazovala na zákonné ručení státu a domáhala se po něm náhrady této škody. Nebyl tudíž důvod, aby soudy posoudily stěžovatelčin nárok pouze podle zákona č. 58/1969 Sb., aniž by se zabývaly možnou pasivní legitimací státu plynoucí z existence ručitélského závazku, na který stěžovatelka ostatně výslovně upozorňovala.

25. V novém řízení obecné soudy posoudí nárok stěžovatelky i s ohledem na ustanovení § 55 odst. 2 zákona o cenných papírech, ve znění do 30. dubna 2004, a ustanovení § 74 zákona č. 218/2000 Sb. Pakliže dojdou

k závěru, že tento nárok není oprávněný, svůj názor náležitě odůvodní. Pokud bude k posouzení nároku nutno doplnit tvrzení uvedená v žalobě, obecné soudy o tom stěžovatelku poučí. Konečně posouzení oprávněnosti nároku je ovšem plně v rukou obecných soudů.

IV./b Námitky proti výrokům o nákladech řízení

26. Porušení stěžovatelčiných ústavně zaručených práv Ústavní soud spatřil také v rozhodnutích Obvodního soudu pro Prahu 1 a Městského soudu v Praze o nákladech řízení.

27. Žalovanou v řízení před obecnými soudy byla Česká republika – Ministerstvo financí. Jde o jeden z ústředních orgánů státní správy, který má k výkonu právních agend příslušné právní útvary zaměstnávající odborné pracovníky k zajišťování ochrany zájmů České republiky. Vydáním zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, byl navíc zřízen uvedený úřad, který je povolán k účinnému hájení majetkových zájmů státu.

28. Již ve výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07, který byl východiskem i pro další judikaturu Ústavního soudu [např. nález sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. 8. 2009 (N 186/54 SbNU 303), nález sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009 (N 243/55 SbNU 349) či nález sp. zn. IV. ÚS 3243/09 ze dne 2. 3. 2010 (N 38/56 SbNU 449)], plyne, že tam, kde je stát k hájení svých zájmů vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není zásadně důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt. Pokud tak přesto učiní, pak zpravidla není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených.

29. Nelze samozřejmě vyloučit, že předmětem sporu může být i právní problematika velmi specializovaná, obtížná, dosud neřešená, problematika s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. Tehdy lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, jenž se na danou problematiku např. specializuje, účelným. Za takové situace však obecné soudy stíhá povinnost závěr o účelnosti nákladů vynaložených státem na zastoupení advokátem řádně odůvodnit, tj. uvést, jaké okolnosti věci výjimečně prolomení Ústavním soudem postulovaného pravidla odůvodňují.

30. V posuzované věci soudy podmínku řádného odůvodnění nesplnily. Nalézací soud se spokojil se strohým a blíže nerozvedeným konstatováním, že právní zastoupení vedlejší účastnice bylo důvodné s ohledem na složitost věci. Nelze však přehlédnout, že veškeré námitky, které vedlejší účastnice ve věci uplatnila (pomineme-li argumentaci týkající se právě účelnosti vynaložených nákladů řízení), se týkaly posouzení, zda lze na daný případ aplikovat zákon č. 82/1998 Sb., případně zákon č. 58/1969

Sb. Tohoto posouzení by přitom v zásadě měli být schopni i zaměstnanci vedlejší účastnice, neboť o nárocích na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem rozhoduje vedlejší účastnice pravidelně. Pokud zákon počítá s tím, že Ministerstvo financí posuzuje některé nároky fyzických a právnických osob na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem, lze zároveň předpokládat, že bude schopno svůj postoj kvalifikovaně hájit také v soudním řízení. Opačný závěr by proto měl být důkladně argumentačně podpořen, přičemž pouhé konstatování obtížnosti věci se s ohledem na okolnosti projednávaného případu dostatečným nejeví. Ve vyjádření vedlejší účastnice k podané žalobě je ostatně konstatováno, že k postavení Střediska cenných papírů a právní povaze jeho úkonů se již dříve vyjádřil Městský soud v Praze i Ústavní soud, na jejichž závěry se ve vyjádření odkazuje. Nad rámec citace rozhodnutí uvedených soudů se vyjádření vedlejší účastnice omezuje na sotva půlstránky právní argumentace. K problematice řešené v části IV./a tohoto nálezu se pak vedlejší účastnice v rámci řízení před obecnými soudy nevyjádřila vůbec. Z podání vedlejší účastnice adresovaných obecným soudům tak ona obtížnost věci, kterou nalézací soud letmo zmiňuje, nevyplývá.

31. Výrok o nákladech řízení řádně neodůvodnil ani soud odvolací. Ten ve svém rozhodnutí odkázal na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 986/09 ze dne 17. 7. 2009 a uvedl, že v nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 byl Ústavní soud veden snahou napravit ojedinělý exces, přičemž k takovému excesu nyní nedošlo. Tento názor však neodpovídá výše citované nálezkové judikatuře Ústavního soudu, podle níž náklady státu na zastoupení advokátem zpravidla nelze považovat za účelné a která stanovila najisto, že nepřiznání náhrady nákladů řízení státu v takových případech není výjimkou, nýbrž pravidlem. Pakliže odvolací soud i přes námitky stěžovatelky vycházel z opačné premisy – tedy že vedlejší účastníci a priori náleží náhrada jejich nákladů řízení bez ohledu na předmět sporu a bez patřičné relevance okolností konkrétního případu – postupoval v jednoznačném rozporu s citovanými nálezy Ústavního soudu. Na tom nic nemění ani argumentace odvolacího soudu (kterou uplatnila i vedlejší účastnice ve svém vyjádření k ústavní stížnosti) poukazující na právo na právní pomoc v řízení před soudy ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny, neboť právo nechat se v řízení před soudy zastupovat advokátem nezaručuje uhrazení nákladů na toto zastoupení, pokud je soud neuzná účelnými.

32. Rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu o nákladech řízení tedy nejsou řádně odůvodněna a nereflektují judikaturu Ústavního soudu, čímž došlo k porušení stěžovatelčina práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

33. V případě, že stěžovatelka nebude ani v novém řízení úspěšná, soudy při rozhodování o náhradě nákladů řízení zohlední bohatou judika-

туру Ústavního soudu týkající se náhrady nákladů řízení státu za zastupování advokátem a důkladně posoudí účelnost takto vynaložených nákladů. Ústavní soud nepředjímá, jak by měly obecné soudy o náhradě nákladů rozhodnout, zdůrazňuje však povinnost soudů zohlednit veškeré okolnosti posuzovaného případu a své závěry přesvědčivě odůvodnit.

IV./c Závěr

34. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 21. 4. 2010 č. j. 18 C 222/2009-25, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 2010 č. j. 30 Co 360/2010-57 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2013 č. j. 28 Cdo 1105/2011-83 bylo porušeno základní právo stěžovatelky garantované čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a všechna napadená rozhodnutí zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 95

**K závaznosti nálezu Ústavního soudu o zrušení tzv. pří-
sudkové vyhlášky pro obecné soudy při posuzování ne-
pravomocného příkazu k úhradě nákladů exekuce**

Nálezem pléna Ústavního soudu ze 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.) Ústavní soud přistoupil ke zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších vyhlášek, dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů – k tomu došlo 7. 5. 2013. Podle přesvědčení Ústavního soudu citovaná vyhláška nenaplňovala původně zamýšlený účel – nevedla k odstranění průtahů způsobených účastníky řízení spočívajících v navyšování úkonů právní služby – a naopak prohloubila dysfunkci justičního systému, čímž způsobovala ústavněprávní diskrepanci. Náklady právního zastoupení vypočtené na základě vyhlášky č. 484/2000 Sb. totiž podle Ústavního soudu zejména nepřiměřeně zatěžovaly neúspěšnou stranu řízení.

Ústavní soud přitom tyto důsledky vyhlášky č. 484/2000 Sb. shledával tak intenzivními, že přistoupil k jejímu zrušení *en bloc*, aniž by připustil možnost její ústavně konformní interpretace a aplikace například i za pomoci kritéria účelně vynaložených nákladů ve smyslu § 142 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, nebo při zohlednění jeho vlastní judikatury týkající se otázek náhrady nákladů řízení [srov. za všechny přiměřeně například nálezy 25. 7. 2012 sp. zn. I. ÚS 988/12 (N 132/66 SbNU 61)]; Ústavní soud totiž dovodil (srov. výslovně bod 104 citovaného nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/12), že zmírnění účinků vyhlášky č. 484/2000 Sb. pomocí tohoto instrumentaria vede k nepředvídatelnosti a nejednotnosti soudního rozhodování.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyně Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 13. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 2327/13 ve věci ústavní stížnosti Danuše Bočkové, zastoupené JUDr. Klárou Kořínkovou, Ph.D., advokátkou, se sídlem Fügnerovo nám. 1808/3, Praha 2, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 11. 7. 2013 č. j. 14 EXE 3110/2012-119, kterým byl potvrzen příkaz k úhradě nákladů exekuce a byly odmítnuty stěžovatelčiny námitky, a proti

příkazu k úhradě nákladů exekuce vydanému soudním exekutorem JUDr. Filipem Exnerem, Exekutorský úřad Praha 7, ze dne 11. 3. 2013 č. j. 151 EX 1559/12-200, spojené s návrhem na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 8 a soudního exekutora JUDr. Filipa Exnera jako účastníků řízení a Michala Bočka, zastoupeného Mgr. Martinem Ondřejátem, advokátem, Nad strouhou 67, Praha 4 - Braník, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 11. 7. 2013 č. j. 14 EXE 3110/2012-119 se ruší.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost a návrh s ní spojený odmítají.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu stěžovatelky a Ústavním soudem učiněná zjištění z vyžádaného spisového materiálu

Dne 30. 7. 2013 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost splňující základní podmínky projednatelnosti na ni zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) kladené. Jak Ústavní soud zjistil z ústavní stížnosti samotné, z příloh k ní přiložených, jakož i z vyžádaného soudního spisu Obvodního soudu pro Prahu 8 sp. zn. 14 EXE 3110/2012, stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 11. 7. 2013 č. j. 14 EXE 3110/2012-119 ve spojení s příkazem k úhradě nákladů exekuce vydaným soudním exekutorem JUDr. Filipem Exnerem, Exekutorský úřad Praha 7, ze dne 11. 3. 2013 č. j. 151 EX 1559/12-200. Stěžovatelka má za to, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno zejména její základní subjektivní právo na spravedlivý proces garantované jí zejména čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatelka rovněž navrhuje, aby jí byla přiznána náhrada nákladů řízení, a to k rukám její právní zástupkyně. Ke zmíněnému porušení práv (svobod) stěžovatelky mělo dojít mimo jiné tím, že Obvodní soud pro Prahu 8 rozhodoval o nákladech řízení (nákladech oprávněného) podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. ze dne 18. prosince 2000,¹

¹ Jde o vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb. ze dne 18. prosince 2000, kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

kteřá však byla nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.) ke dni publikace nálezu, to je ke dni 7. 5. 2013, zrušena. V době rozhodování Obvodního soudu pro Prahu 8 (to je ke dni 11. 7. 2013) tedy tento soud rozhodoval podle zrušeného právního předpisu. Napadené usnesení přitom soud vydal k námitkám stěžovatelky (námitky stěžovatelky jsou datovány ke dni 20. 3. 2013 – srov. číslo listu 114) proti shora citovanému příkazu k úhradě nákladů exekuce, neboť stěžovatelka měla zejména za to, že tento příkaz je nepřezkoumatelný.

Zmiňovaným příkazem k úhradě nákladů exekuce z 11. 3. 2013 č. j. 151 EX 1559/12-200 vydaným JUDr. Filipem Exnerem, soudním exekutorem Exekutorského úřadu Praha 7, ve věci oprávněného Michala Bočka proti povinné Danuši Bočkové (stěžovatelce) bylo rozhodnuto o nákladech exekuce takto: „I. Náklady exekuce se určují ve výši 67 639,00 Kč. [...] II. Náklady oprávněné(ho) se určují ve výši 23 885,40 Kč. [...] III. Náklady exekutor příkazuje poukázat na účet č. (...) nebo zaplatit hotově k rukám exekutora.“ V odůvodnění je pak mimo jiné uvedeno: „Oprávněná(-ý) byl(a) v řízení zastoupena advokátem, a proto exekutor při rozhodování o nákladech oprávněné(ho) vyšel z ustanovení § 12 odst. 1 písm. a) a § 16 vyhl. č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, a dále výši paušální náhrady hotových výdajů advokáta stanovil dle § 13 odst. 3 vyhl. č. 177/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a takto určenou částku v celkové výši 23 885,40 Kč přiznal oprávněné(mu) jako účelně vynaložené náklady na vymáhání její (jeho) pohledávky. (...)“

Ústavní stížností napadeným usnesením Obvodního soudu pro Prahu 8 z 11. 7. 2013 č. j. 14 EXE 3110/2012-119 bylo rozhodnuto takto: „I. Příkaz k úhradě nákladů exekuce vydaný soudním exekutorem JUDr. Filipem Exnerem, Exekutorský úřad Praha 7, dne 11. 3. 2013 pod č. j. 151EX 1559/12-200 se potvrzuje a námitky povinné se odmítají.“ V odůvodnění obvodní soud mimo jiné uvedl, že stěžovatelka ve svých námitkách nenamítala nic proti vyčíslení konkrétních částek uvedených v příkazu k úhradě nákladů exekuce. Soud dále podle svého tvrzení zjistil, že usnesení o nařízení exekuce nabylo právní moci, stejně tak jako zamítavý odklad exekuce, a exekutor má právo na náhradu nákladů exekuce, stejně tak jako oprávněný na náhradu nákladů právního zastoupení. Konečně soud uvedl, že posuzoval náklady oprávněného ve výši 23 885,40 Kč a tyto jsou podle něho zcela v souladu s § 12 odst. 1 písm. a) a § 16 vyhlášky 484/2000 Sb.

S ohledem na výše uvedené a předně s ohledem na náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 ve spojení se sdělením

Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2013 č. Org. 23/13 k účinkům citovaného nálezu Ústavního soudu má stěžovatelka za to, že v její věci bylo rozhodnuto nesprávně. Stěžovatelkou napadené usnesení Obvodního soudu pro Prahu 8 totiž nenabýlo právní moci před vykonatelností předmětného nálezu Ústavního soudu. Naopak napadené usnesení obvodního soudu bylo vydáno až dne 11. 7. 2013, tedy po více než dvou měsících od publikace nálezu Ústavního soudu ve Sbírce zákonů. Obvodní soud pro Prahu 8 tak ve svém rozhodnutí podle stěžovatelky aplikoval zrušený – protiústavní – právní předpis, čímž řízení před ním zatížil zásadní vadou dosahující ústavněprávní dimenze.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

Obvodní soud pro Prahu 8 se k ústavní stížnosti vyjádřil tak, že příkaz k úhradě nákladů exekuce potvrdil, neboť stěžovatelka ve svých námítkách nenamítala nic proti vyčíslení konkrétních částek.

Vedlejší účastník (oprávněný) označil ústavní stížnost za nedůvodnou a navrhol její zamítnutí. Řečeno souhrnně, soudní exekutor podle vedlejšího účastníka vypočítal náhradu nákladů správně a v souladu s tehdy platnými právními předpisy. Obvodní soud pro Prahu 8 pak již nerozhodoval podle vedlejšího účastníka o nákladech řízení, jak uvádí stěžovatelka, ale pouze přezkoumával správnost rozhodnutí soudního exekutora. Zabýval se tedy jen tím, zda exekutor vyčísлил správně náklady exekuce a náklady oprávněného, ale sám náklady oprávněného již neurčoval.

Soudní exekutor ve svém vyjádření zejména zdůraznil, že o nákladech exekuce rozhodoval podle tehdy platné vyhlášky č. 484/2000 Sb. Nadto podle jeho názoru, přestože soud vyhláškou č. 484/2000 Sb. v odůvodnění svého rozhodnutí cituje, rozhodnutí soudu je ve výroku věcně správné, neboť podle názoru exekutora pouze došlo k administrativnímu pochybení v tom smyslu, že nebyla přepsána vyhláška č. 484/2000 Sb. na vyhlášku č. 177/1996 Sb.² Soud zcela zřejmě vycházel právě vyhlášky č. 177/1996 Sb., když zohlednil, že v exekučním příkazu původně přiznaná částka nákladů právního zastoupení odpovídá počtu úkonů, které jsou soudu známy z jeho spisu. V této souvislosti soudní exekutor uvádí, že právní zástupce oprávněného učinil mimo jiné tyto úkony: „1. Převzetí a příprava zastoupení, 2. sepsání návrhu na nařízení exekuce, 3. vyjádření oprávněného k návrhu na zastavení exekuce 18. 9. 2012, 4. žádost oprávněného o nedovolávání se neplatnosti smíru 16. 11. 2012, 5. vyjádření oprávněného k dalšímu návrhu povinné na zastavení exekuce 28. 12. 2012, 6. žádost o sdělení stavu řízení

² Jedná se o vyhlášku Ministerstva spravedlnosti ze dne 4. června 1996 č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů.

30. 5. 2013, 7. sdělení bankovního spojení k žádosti soudního exekutora 6. 9. 2013.“ Tedy podle soudního exekutora, dojde-li ke zrušení stěžovatelkou napadených rozhodnutí, postupoval by soudní exekutor nově v intencích shora jmenovaných úkonů, čímž by se náklady stíhající stěžovatelku, oproti stavu nacházejícímu reflexi v napadených rozhodnutích, ještě zvýšily.

V replice se stěžovatelka podrobně vymezila proti vyjádření obvodního soudu a soudního exekutora. Zejména zdůraznila, že ve svých námitkách zpochybnila částky uvedené v příkazu k úhradě nákladů exekuce. Stěžovatelka rovněž vyjádřila nesouhlas s názorem soudního exekutora. Podle ní nelze dovodit, že by soud při rozhodování o jejich námitkách vycházel z vyhlášky č. 177/1996 Sb., ani že by snad výše náhrady byla shodná se stavem, jenž plyne z příslušných ustanovení vyhlášky č. 484/2000 Sb.

Ústavní soud rozhodl, že ve věci není nutno nařizovat jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu, neboť od tohoto jednání nelze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud v řízení o projednávané ústavní stížnosti žádné dokazování neprováděl.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud je podle ustanovení čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vydaných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

K otázce nákladů řízení, o niž jde v dané věci, se Ústavní soud v rozhodovací praxi opakovaně vyjadřuje rezervovaně tak, že spor o jejich náhradu, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod; povaha – jen procesní – soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti povýtce způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Východisko pro připouštěnou výjimku se pojí se zásadou, že o protiústavní výsledek jde tehdy, jestliže je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení z výkladového nebo aplikačního standardu.

Dále podle čl. 89 odst. 2 Ústavy platí, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby. To platí – vzhledem k právě projednávané věci – jak pro Ústavní soud samotný, tak pro Obvodní soud pro Prahu 8.

Nálezem pléna Ústavního soudu ze 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 Ústavní soud přistoupil ke zrušení vyhlášky č. 484/2000 Sb. dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů – k tomu došlo 7. 5. 2013. Podle přesvědčení Ústavního soudu citovaná vyhláška nenaplnovala původně zamýšlený účel – nevedla k odstranění průtahů způsobených účastníky řízení spočívajícími v navyšování úkonů právní služby – a naopak prohloubila dysfunkci justičního systému, čímž způsobovala ústavněprávní diskrepanci. Náklady právního zastoupení vypočtené na základě vyhlášky č. 484/2000 Sb. totiž podle Ústavního soudu zejména nepřiměřeně zatěžovaly neúspěšnou stranu řízení.

Ústavní soud přitom tyto důsledky vyhlášky č. 484/2000 Sb. shledával tak intenzivními, že přistoupil k jejímu zrušení *en bloc*, aniž by připustil možnost její ústavně konformní interpretace a aplikace například i za pomoci kritéria účelně vynaložených nákladů ve smyslu § 142 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, nebo při zohlednění jeho vlastní judikatury týkající se otázek náhrady nákladů řízení [srov. za všechny přiměřeně například nález ze dne 25. 7. 2012 sp. zn. I. ÚS 988/12 (N 132/66 SbNU 61)]; Ústavní soud totiž dovodil (srov. výslovně bod 104 citovaného nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/12), že zmírnění účinků vyhlášky č. 484/2000 Sb. pomocí tohoto instrumentaria vede k nepředvídatelnosti a nejednotnosti soudního rozhodování.

Ústavní soud dále ve svém sdělení ze dne 30. 4. 2013 k účinkům nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 uvedl, že v případech, kdy již byl nárok stanovený podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. přiznán pravomocným rozhodnutím soudu vydaným před vykonatelností nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12, převáží princip právní jistoty před důvody, které Ústavní soud vedl k derogaci této vyhlášky.

Při zohlednění těchto právních závěrů a okolností případu popsaných výše měl Obvodní soud pro Prahu 8 při rozhodování o námitkách stěžovatelky promítnout do svého hodnocení správnosti toliko nepravomocně přiznaných nákladů exekuce stanoviska vyjádřená v citovaném nálezu pléna Ústavního soudu, jímž byl za podmínek čl. 89 odst. 2 Ústavy vázán; protože tak neučinil, dopustil se postupu, jímž porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny. Již tato okolnost tak činí napadené usnesení obvodního soudu ústavně neakceptovatelným, aniž by se Ústavní soud zabýval jednotlivými námitkami stěžovatelky, kterými proti citovanému usnesení obvodního soudu brojila.

Z výše uvedených důvodů proto Ústavní soud shledal ústavní stížnost důvodnou a napadené usnesení obvodního soudu, v záhlaví citované, podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, neboť jím bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces. Naopak ke zrušení shora citovaného příkazu k úhradě nákladů exekuce Ústavní soud nepřistoupil. Dle přesvědčení Ústavního soudu je totiž ochranu ústavnosti nutno spojovat s minimalizací zásahů do pravomoci obecných soudů, jakož i jiných orgánů veřejné moci. Jinak řečeno, tímto nálezem je vytvořen procesní prostor pro ochranu práv stěžovatelky, kdy další postup je zcela v dikci obvodního soudu. Pro právě uvedené Ústavní soud tedy ústavní stížnost co do části žádající zrušení v záhlaví citovaného příkazu k úhradě nákladů exekuce odmítl pro její nepřipustnost [§ 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu].

Ústavní soud nevyhověl návrhu stěžovatelky, aby jí byla přiznána náhrada nákladů řízení. Podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení. S ohledem na ustanovení § 62 odst. 3 téhož zákona, jež vyjadřuje zásadu, dle níž si každý účastník nese své vlastní náklady sám, se ustanovení odstavce čtvrtého interpretuje v ustálené judikatuře zdejšího soudu restriktivně. Ústavní soud tak přiznává náhradu nákladů řízení tehdy, jde-li o mimořádný a výjimečný případ, kupř. kdy náhrada nákladů řízení plní funkci sankce vůči účastníkovi řízení, který svým postupem zásah do základního práva vyvolal, pokud se podle okolností případu jeví spravedlivým, aby nesl náklady, které jinému účastníkovi vznikly. O takovou situaci však v souzené věci podle přesvědčení Ústavního soudu nejde, přičemž ani sama stěžovatelka mimořádnost a výjimečnost takových okolností dostatečně argumentačně nereflektuje.

Č. 96

K otázce vydržení tzv. historického majetku obce státem

Při hodnocení splnění podmínek vydržení tzv. historického majetku obcí je nutno přihlížet nejen k vydržecí době, nýbrž i k oprávněnosti držby a zvláštním požadavkům na hodnocení dobré víry držitele, je-li jím stát nebo státní podnik, jehož je stát zakladatelem. K přechodu historického majetku zpět na obce došlo rozhodnutím zákonodárce (tedy samotného státu) zákonem č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, což v obecné rovině vylučuje dobrou víru státu k tzv. historickému majetku obcí. Výklad in favorem restitutionis se uplatní s ohledem na to, že to byl právě stát, který již jednou obcím vlastnictví odňal a citovaným zákonem sledoval účel nápravy této historické krivdy, přičemž současně nesl a nese odpovědnost za vedení evidence věcných práv k nemovitostem, a byl to stát, který až v § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění zákona č. 173/2012 Sb., jednoznačně stanovil, že teprve marným uplynutím lhůty (pro podání návrhu na zápis vlastnického práva obcí nejpozději do 31. března 2013) přechází majetek obcí do vlastnictví státu. Takovýto sankční důsledek z původní formulace § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění do 28. 6. 2012, dovozovat nelze.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ivany Janů a Stanislava Balíka – ze dne 14. května 2014 sp. zn. I. ÚS 1404/13 ve věci ústavní stížnosti města Žlutice, IČO 00255181, Karlovarský kraj, s adresou pro doručování Žlutice, Velké náměstí 144, zastoupeného JUDr. Václavem Krondlem, advokátem, se sídlem v Karlových Varech, Jiráskova 2, proti rozsudku Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 15. 11. 2011 č. j. 14 C 275/2010-65 a rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 1. 2012 č. j. 15 Co 11/2012-81, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na určení vlastnického práva k nemovitostem, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013 č. j. 28 Cdo 1249/2012-99, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, za účasti Lesů České republiky, s. p., IČO 42196451, se sídlem v Hradci Králové, Přemyslova 1106, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 15. 11. 2011 č. j. 14 C 275/2010-65, rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze

dne 30. 1. 2012 č. j. 15 Co 11/2012-81 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013 č. j. 28 Cdo 1249/2012-99 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a základní právo stěžovatele vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 15. 11. 2011 č. j. 14 C 275/2010-65, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 1. 2012 č. j. 15 Co 11/2012-81 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013 č. j. 28 Cdo 1249/2012-99 se ruší.

Odůvodnění

I. Dosavadní průběh řízení

1. Stěžovatel nabyl s účinností zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, tj. ke dni 24. 5. 1991, vlastnické právo k určitým nemovitostem, jež byly jeho historickým majetkem. Na předmětných pozemcích, jako jejichž vlastníkem byla v katastru nemovitostí stále zapsána Česká republika, nadále hospodařil státní podnik Lesy České republiky. Stěžovatel o vydání pozemků začal usilovat v roce 2009. Jeho komunikace s Lesy České republiky, s. p., ovšem nebyla úspěšná a k vydání nemovitostí nedošlo především s ohledem na tvrzení, že tyto byly státním podnikem vydrženy.

2. Stěžovatel tedy podal žalobu na určení vlastnického práva k předmětným nemovitostem. Tato žaloba byla Okresním soudem v Karlových Varech zamítnuta rozsudkem ze dne 15. 11. 2011 č. j. 14 C 275/2010-65, neboť soud dospěl k závěru, že na straně státního podniku Lesy České republiky důvodně existovala dobrá víra ve smyslu § 130 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 509/1991 Sb., že je oprávněným držitelem pozemků, a že tedy vlastnické právo k předmětným pozemkům po deseti letech vydržel.

3. Rozhodnutí soudu prvního stupně bylo následně potvrzeno rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 1. 2012 č. j. 15 Co 11/2012-81. Krajský soud ve svém rozhodnutí uvedl, že nebylo povinností státu vyhledávat nemovitosti, k nimž vlastnické právo na základě zákona č. 172/1991 Sb. pozbyl, a že takový postup byl naopak povinností nových vlastníků, na něž zákon kladl povinnost do jednoho roku od nabytí vlastnictví podat návrh na záznam vlastnictví do katastru. Dle krajského soudu skutečnost, že tato lhůta byla pořádková, nebránila založení a plynutí doby k vydržení vlastnického práva ve prospěch státu.

4. Dovolání stěžovatele Nejvyšší soud odmítl usnesením ze dne 26. 2. 2013 č. j. 28 Cdo 1249/2012-99, v němž uvedl, že nedostatek aktivity obce při prosazování práv, jichž se v důsledku obecní restituce stala nositelkou,

tedy nenaplnění zákonem stanovených předpokladů, vede k opětovnému nabytí vlastnického práva státem či jím založeným státním podnikem formou vydržení. Předmětné usnesení bylo stěžovateli doručeno 6. 3. 2013.

II. Rekapitulace ústavní stížnosti

5. Včasnou ústavní stížností, splňující i ostatní formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení všech výše jmenovaných rozhodnutí, tedy rozsudku Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 15. 11. 2011 č. j. 14 C 275/2010-65, rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 1. 2012 č. j. 15 Co 11/2012-81 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013 č. j. 28 Cdo 1249/2012-99, s odůvodněním, že jimi byla porušena jeho základní práva a svobody zaručené ústavním pořádkem, a sice jmenovitě právo vlastnit majetek zakotvené v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a dále právo na spravedlivý proces vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny. K porušení základních práv stěžovatele dle něj došlo ve dvou oblastech.

6. Zaprvé nebyla dle stěžovatele jeho majetkovému právu poskytnuta náležitá ochrana ze strany státu, neboť ten při vědomí existence vlastnického práva stěžovatele k předmětným nemovitostem vyplývajících z povinnosti vést pozemkové knihy tvrdil, že je v dobré víře, považoval-li tyto nemovitosti za své.

7. Zadruhé se stěžovatel domnívá, že obecné soudy nerespektováním zásad spravedlivého procesu toto porušení jeho majetkových práv aprobovaly. Dle stěžovatele obecné soudy měly především přihlédnout ke skutečnosti, že námitka vydržení nebyla vznesena v dobré víře, neboť stát stěžovateli uložením řady povinností v souvislosti s výkonem přenesené působnosti a současným neposkytnutím dostatečných finančních prostředků k jejich výkonu neumožnil aktivní vyhledávání jeho historického majetku. Dále má stěžovatel za to, že postavení účastníků v řízení o určení vlastnického práva k předmětným nemovitostem bylo nerovné, neboť nebyly zkoumány všechny rozhodné skutečnosti v náležitém rozsahu. Stěžovatel v této souvislosti zejména tvrdí, že stát nebyl povinen prokazovat existenci dobré víry, že tuto obecné soudy dovodily pouze na základě faktického užívání předmětných nemovitostí státním podnikem a že bylo naopak požadováno po stěžovateli, aby zpochybnění dobré víry prokázal. Konečně obecné soudy právo stěžovatele vlastnit majetek a současně i jeho právo na spravedlivý proces porušily i tím, že si nesprávně vyložily § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění zákona č. 320/2002 Sb., a ačkoliv tvrdily opak, nedodržení této pořádkové lhůty de facto považovaly za důkaz, že stěžovatel o předmětné nemovitosti nejevil zájem a že státní podnik Lesy České republiky byl při hospodaření s nimi v dobré víře odůvodňující jejich vydržení.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

8. Ústavní soud si ve věci vyžádal vyjádření Okresního soudu v Karlových Varech, Krajského soudu v Plzni, Nejvyššího soudu a vedlejšího účastníka státního podniku Lesy České republiky. Okresní soud v Karlových Varech Ústavnímu soudu toliko zaslal vyžádaný spis sp. zn. 14 C 275/2010, aniž by se k věci dále vyjadřoval. Státní podnik Lesy České republiky se svého postavení vedlejšího účastníka nevyjádřením se v dané lhůtě vzdal.

9. Krajský soud v Plzni ve svém vyjádření odkázal na napadené rozhodnutí a na judikaturu Nejvyššího soudu o možnosti vydržení historického majetku obcí ze strany státu, a to konkrétně na usnesení ze dne 22. 2. 2006 sp. zn. 28 Cdo 1603/2005.

10. Nejvyšší soud ve svém vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého usnesení a dále uvedl, že k odmítnutí dovolání došlo v důsledku respektování platné úpravy přípustnosti dovolání a s přihlédnutím k judikatuře, na kterou ústavní stížností napadené usnesení odkazuje. Současně však podotkl, že si je vědom judikatorního posunu v posouzení otázky možnosti vydržení věci státem ve vztahu k obecnímu majetku, jenž na obec měl přejít mocí zákona, jak to plyne z rozhodování Ústavního soudu.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

11. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu bylo o stížnosti rozhodnuto bez ústního jednání, neboť nebylo lze očekávat, že by v případě jeho konání došlo k dalšímu objasnění věci.

V. Právní východiska k ústavní stížnosti

12. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Důležité je také připomenout, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, a jako takový tedy není povolán k instanačnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena k přezkumu rozhodnutí, proti nimž stížnost směřuje, výlučně z hlediska dodržení ústavněprávních principů.

13. Ústavní soud tedy předně dbá o to, aby řízení, v rámci něhož byla napadená rozhodnutí vynesena, byla jako celek spravedlivá a aby sama rozhodnutí neporušovala základní práva a svobody stěžovatele. Z hlediska prvé maximy Ústavní soud mimo jiné zkoumá i to, zda měly obě strany v řízení rovné postavení [bod 27 a násl. nálezu sp. zn. Pl. ÚS 49/10 ze dne 28. 1. 2014 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.)] nebo zda se obecné soudy vypořádaly se všemi právně relevantními námitkami účastníků řízení [bod 12 nálezu sp. zn. I. ÚS 1561/08 ze dne 5. 8. 2009 (N 178/54 SbNU 231)], či posuzuje

výkladový a aplikační postup obecných soudů, což však činí pouze v případě, kdy nesprávná interpretace a aplikace podústavního práva obecnými soudy může mít za následek porušení základních práv a svobod. Jak konstatoval Ústavní soud v řadě svých rozhodnutí, v řízení o ústavních stížnostech lze za takové považovat případy, ve kterých nesprávná aplikace podústavního práva je spjata s ústavně nekonformním výkladem právních norem [viz mj. náleze sp. zn. Pl. ÚS 48/95 ze dne 26. 3. 1996 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.)], či případy svévolné aplikace podústavního práva [viz mj. náleze sp. zn. II. ÚS 446/06 ze dne 21. 11. 2007 (N 200/47 SbNU 591)]. Zatímco pojem svévole lze interpretovat především ve smyslu nerespektování jednoznačné kogentní normy, absence řádného odůvodnění, extrémního nesouladu mezi právními závěry a provedenými důkazy či výkladu a použití podústavního práva v extrémním rozporu s principy spravedlnosti například v důsledku přepjatého formalismu [náleze sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. 6. 1997 (N 85/8 SbNU 287)], z hlediska ústavně konformního výkladu je třeba dbát o to, aby byly právní normy vykládány v souladu nejen s jejich doslovným zněním, ale i s účelem zákona jako takového, historií jeho vzniku, systematickou souvislostí nebo některým z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku [bod 16 nálezu sp. zn. IV. ÚS 444/11 ze dne 5. 12. 2012 (N 200/67 SbNU 573) a rozhodnutí tam uvedené]. Ve věcech restitučních je konečně třeba danou právní normu vždy vykládat *in favorem restitutionis*, tj. v souvislosti s poměry v totalitním státu, tedy ve spojitosti s neexistencí státu právního a demokratického [bod 59 nálezu sp. zn. I. ÚS 3248/10 ze dne 17. 5. 2011 (N 95/61 SbNU 463)].

14. Z hlediska maximy druhé, tj. zamezení porušování základních práv a svobod, lze v dané věci připomenout, že právo na ochranu vlastnictví je zakotveno především v čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, přičemž toto právo na straně státu vytváří jak závazky pozitivní, tj. především předcházet škodám na majetku a chránit tento majetek proti zásahům třetích osob, tak i závazky negativní spočívající v ochraně majetku před zásahem ze strany státu (Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech: komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, str. 1248). Jak také připomněl Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 599/03 ze dne 28. 7. 2004 (N 105/34 SbNU 107), „po listopadu 1989 došlo v Československu, nyní v České republice, k zásadním politickým a ekonomickým změnám [.. přičemž] byl zaveden nový hodnotový systém moderní demokratické společnosti [..]. Tento systém poskytuje – mimo jiné – i náležitou soudní ochranu právu vlastnickému“. Právě z pozice garanta a ochránce vlastnického práva pak stát vede záznamy o skutečnostech, které umožňují určit, komu v případě dané nemovité věci vlastnické právo náleží. V tomto kontextu je

pak třeba stát i za situace, kdy vystupuje jako účastník soukromoprávního vztahu, vnímat jako subjekt, jenž je schopen seznat, kdo je vlastníkem dané nemovitosti, a to tím spíše v případě, kdy je to právě on, kdo zákonem sledujícím účel nápravy historické křivdy vlastnictví určitým subjektům sám přizná [nález sp. zn. III. ÚS 2176/13 ze dne 9. 1. 2014 (N 2/72 SbNU 31)]. K problematice pozice státu v soukromoprávních vztazích se Ústavní soud vyjádřil již dříve, a to v nálezu sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. 3. 2004 (N 33/32 SbNU 303), kde zdůraznil, že „i v případech, kdy stát vystupuje jako účastník soukromoprávního vztahu, který se řídí právními předpisy z oblasti soukromého práva, nelze jeho postavení bez dalšího ztotožňovat s postavením jednotlivce. I v takových vztazích stát nedisponuje skutečně autonomní vůlí, jeho jednání se musí vždy řídit zákonem, i když stát zastupují z jeho pověření jiné subjekty. Při posuzování pozice státu v takových vztazích nelze proto cele abstrahovat od druhé dimenze státu, tj. té, v níž vykonává svou hlavní funkci, tedy státní moc“. Z hlediska právě řečeného pak nelze stát pro účely posouzení otázky vydržení považovat za oprávněného držitele nemovitého majetku, jež ze svého vlastního rozhodnutí vyjádřeného skrze zákon navrátí určitým subjektům, neboť stát v těchto případech nemůže být v dobré víře, že mu tento majetek náleží [nález sp. zn. II. ÚS 2876/12 ze dne 13. 11. 2013 (N 187/71 SbNU 239) a sp. zn. III. ÚS 2176/13 ze dne 9. 1. 2014 (viz výše)].

VI. Posouzení ústavní stížnosti

15. Po přezkoumání napadených rozhodnutí, včetně spisového materiálu, ze shora zmíněných hledisek a po zhodnocení jejich souladu především s čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je jako celek důvodná.

16. Co do skutkových i právních okolností obdobnými věcmi se již Ústavní soud zabýval, a to v řízeních o ústavních stížnostech stěžovatelů městy Svatava a město Cheb, vedených pod sp. zn. II. ÚS 2876/12 a III. ÚS 2176/13. V obou případech obecné soudy rovněž akceptovaly námitku vydržení vlastnického práva státním podnikem Lesy České republiky, přičemž zaujaly právní názor jako v nyní projednávané věci a dospěly k závěru, že stát byl po celou dobu oprávněným držitelem předmětných pozemků, a proto se opětovně uplynutím vydržecí doby stal jejich vlastníkem. S tímto názorem se však Ústavní soud, co se týče těchto stížností, neztotožnil a stejně tak se s ním neztotožňuje ani v právě projednávaném případě, neboť obecné soudy ani v jednom z případů do svých úvah nepromítly ve vztahu k podmínkám vydržení specifické postavení státu v soukromoprávních vztazích, jak je výše nastíněno. Obecné soudy při hodnocení dobré víry vydržitele, tj. státu, zejména nevaly v úvahu skutečnost, že to byl právě stát, kdo vlastnictví předmětných pozemků ze své vlastní vůle zákonem

č. 172/1991 Sb. převedl na stěžovatele a kdo vedl záznamy, na jejichž základě se tohoto vlastnictví obce byly vůbec schopny domáhat, a z nichž tedy i sám stát, resp. v tomto případě státní podnik, měl při běžné opatrnosti seznat, kdo je skutečným vlastníkem daných pozemků. Účastníkům řízení před obecnými soudy tedy bylo těmito přisouzeno nerovné postavení, neboť po jednom (zástupci státu) znalost relevantních vlastnických vztahů soudy nevyžadovaly, resp. jej u něj nepředpokládaly, zatímco druhému jejich neznalost, resp. neschopnost tyto vztahy zjistit a k vlastnictví historických pozemků se v určité době přihlásit kladly k tíži. Krajský soud v Plzni pak dokonce ve svém rozhodnutí uvedl, že bylo na stěžovateli, aby dobrou víru státního podniku Lesy České republiky při nakládání s předmětnými pozemky zpochybnil, a že této povinnosti nedostál. Takovéto chápání rozložení důkazního břemene je ovšem v rozporu se skutečností, že koncepce upřednostnění dobré víry nabyvatele před ochranou vlastnického práva původního vlastníka představuje v rovině ústavněprávní zákonné omezení jednoho z nejpodstatnějších základních práv a svobod, a je ji tedy třeba vykládat tak, aby byla ještě vůbec šetřena podstata vlastnického práva [body 26 a 27 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 75/04 ze dne 13. 6. 2006 (N 119/41 SbNU 485; 452/2006 Sb.); k nutnosti prokazovat dobrou víru vydržitelem viz také Petr, B. Vydržení v českém právu. Praha : C. H. Beck, 2006].

17. Krajský soud v Plzni a Nejvyšší soud rovněž pochybily, když § 8 zákona č. 172/1991 Sb. interpretovaly jako ustanovení vycházející ze změnitelné povahy zákonného nabytí vlastnictví obcemi a jako nebránící založení a plynutí doby potřebné k vydržení předmětných pozemků státem. Takový výklad nejenže nelze, za neexistence explicitně stanovené lhůty, po jejímž uplynutí majetek přechází do vlastnictví státu (již stanovila až novela č. 173/2012 Sb.), považovat za interpretaci nesvévolnou, ale nelze jej označit ani za výklad *in favorem resitutionis*, neboť, jak zdůraznil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 2876/12 ze dne 13. 11. 2013, „se jeví jako nepřiměřené trestat obec za její pasivitu pozbytím práva ve prospěch státu, který již jednou obci vlastnictví svémocně odňal, ale později se rozhodl způsobenou křivdu napravit, a který vedl a vede evidenci věcných práv k nemovitostem, a nese proto svůj díl viny na obtížích, které obce při dohledávání svého historického majetku mají“. Předmětné ustanovení je třeba vyložit toliko tak, že uplynutí doby delší jak deset let od účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. není bez významu ve vztahu k dobré víře dalších nabyvatelů nemovitostí, na které bylo vlastnictví k nemovitostem zákonem č. 172/1991 Sb. převedeno státem či následně dalšími subjekty po uplynutí lhůty, v níž obec měla učinit příslušný návrh na zápis do katastru nemovitostí (nález II. ÚS 2876/12 ze dne 13. 11. 2013 a tam citované usnesení sp. zn. I. ÚS 250/06 ze dne 10. 10. 2006, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

18. Pro úplnost pak Ústavní soud dodává, že nelze přisvědčit stěžovatelově námitce týkající se nutnosti odmítnout námitku vydržení vznesenou státním podnikem Lesy České republiky před obecnými soudy z důvodu jejího rozporu s dobrými mravy. V této otázce se totiž Ústavní soud zcela ztotožňuje s názorem Nejvyššího soudu vyjádřeným v napadeném rozhodnutí, tedy že „k vydržení práva přihlíží soudy vždy bez zřetele k tomu, zda se jej některý z účastníků dovolal, [a] uplatnění vydržení tak nepředstavuje právní úkon ani výkon práv. Je toliko projevem právní kvalifikace věci. Hodnocení jeho souladnosti či rozpornosti s dobrými mravy je tudíž právně bezvýznamné“. V tomto aspektu se tedy námitka vydržení zcela zásadně liší od námitky promlčení, která dle Ústavního soudu v rozporu s dobrými mravy vznesena být nemůže [nález sp. zn. II. ÚS 309/95 ze dne 15. 1. 1997 (N 6/7 SbNU 45)].

19. V posuzovaném případě pak Ústavní soud vycházel ze své výše citované dosavadní judikatury, z níž vyplývá, že při hodnocení splnění podmínek vydržení tzv. historického majetku obcí je nutno přihlížet nejen k vydržecí době, nýbrž i k oprávněnosti držby a zvláštním požadavkům na hodnocení dobré víry držitele, je-li jím stát nebo státní podnik, jehož je stát zakladatelem. K přechodu historického majetku zpět na obce došlo rozhodnutím zákonodárce (tedy samotného státu) zákonem č. 172/1991 Sb., což v obecné rovině vylučuje dobrou víru státu k tzv. historickému majetku obcí. Výklad in favorem restitutionis se uplatní s ohledem na to, že to byl právě stát, který již jednou obcím vlastnictví odňal a citovaným zákonem sledoval účel nápravy této historické křivdy, přičemž současně nesl a nese odpovědnost za vedení evidence věcných práv k nemovitostem, a byl to stát, který až v § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění zákona č. 173/2012 Sb., jednoznačně stanovil, že teprve marným uplynutím lhůty (pro podání návrhu na zápis vlastnického práva obcí nejpozději do 31. března 2013) přechází majetek obcí do vlastnictví státu. Takovýto sankční důsledek z původní formulace § 8 zákona č. 172/1991 Sb., ve znění do 28. 6. 2012, dovozovat nelze.

20. Z těchto důvodů Ústavní soud podané ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl a při konstatování porušení základních práv stěžovatele zaručených čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny zrušil napadený rozsudek Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 15. 11. 2011 č. j. 14 C 275/2010-65, rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 30. 1. 2012 č. j. 15 Co 11/2012-81 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2013 č. j. 28 Cdo 1249/2012-99 [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 97

K právu odsouzeného vyjádřit se při rozhodování o jeho podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Ačkoli podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dle ustanovení § 88 odst. 1 tr. zákoníku neimplikuje jakékoli základní právo chráněné ústavním pořádkem, nemůže Ústavní soud rezignovat na přezkoumání, zda v příslušném řízení byly dodrženy principy spravedlivého procesu, garantované ustanoveními hlavy páté Listiny.

I v tomto řízení je třeba dbát na dodržení kontradiktorních rysů řízení, mezi něž patří princip rovnosti zbraní, možnost jeho účastníka se znalostí věci vznášet argumenty ve svůj prospěch a vyvracet argumenty protistrany, být seznámen s každým důkazem nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit.

Tyto zásady jsou porušeny tehdy, jestliže stížnost státního zástupce proti usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, nebyla navrhovatelé zaslána k vyjádření a stížnostní soud poté rozhodl bez jeho účasti v neveřejném zasedání tak, že návrh na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody zamítl, ačkoli povaze stížnostních námitek odpovídalo, že byly objektivně způsobitelné věcné oponentury.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a Jana Musila - ze dne 15. května 2014 sp. zn. III. ÚS 4851/12 ve věci ústavní stížnosti V. S., zastoupeného JUDr. Martou Černou, advokátkou, se sídlem Praha 1, Senovážné nám. 23, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 10. 2012 sp. zn. 8 To 417/2012, kterým bylo zrušeno usnesení soudu prvního stupně o podmíněném propuštění stěžovatele z výkonu trestu odnětí svobody a byla zamítnuta stěžovatelova žádost o toto podmíněné propuštění.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 10. 2012 sp. zn. 8 To 417/2012 bylo porušeno základní právo stěžovatele zakotvené v ustanoveních čl. 38 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 17. 10. 2012 sp. zn. 8 To 417/2012 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud – pro porušení ustanovení čl. 8 odst. 2, čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ustanovení čl. 95 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) – zrušil v záhlaví označené rozhodnutí, vydané v jeho věci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

2. Usnesením ze dne 11. 9. 2012 sp. zn. 3 PP 148/2012 Okresní soud Plzeň-město rozhodl tak, že se stěžovatel podmíněně propouští z výkonu trestu odnětí svobody v trvání šesti roků, neboť dospěl k závěru, že pro takové opatření byly splněny všechny zákonné podmínky. Ke stížnosti státního zástupce Krajský soud v Plzni ústavní stížností napadeným usnesením toto usnesení zrušil a stěžovatelovou žádost zamítl s odůvodněním, že stěžovatel neprokázal dostatečné polepšení ve výkonu trestu, jak požaduje zákon.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že v rozporu s judikaturou Ústavního soudu mu stížnostní soud nedal možnost se ve věci osobně vyjádřit, neboť rozhodl v neveřejném zasedání. Nadto se stěžovatel domnívá, že soud nesprávně interpretoval hmotněprávní podmínku podmíněného propuštění spočívající v prognóze řádného vedení života na svobodě; současně zpochybňuje jeho jednotlivé závěry a opakovaně zdůrazňuje, že příčinou všech jemu vytýkaných okolností byl jeho zdravotní stav, což však stížnostní soud do svých úvah nezahrnul.

II.

4. Ve vyjádření k ústavní stížnosti Krajský soud v Plzni pouze odkázal na odůvodnění svého usnesení a navrhl, aby Ústavní soud stěžovateli „nevyhověl“.

III.

5. Se zřetelem k ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu v rozhodném znění Ústavní soud shledal, že v poměrech dané věci nařizovat ústní jednání netřeba.

IV.

6. Podle ustanovení čl. 83 Ústavy je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústav-

ně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instancnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není ani významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vydaných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

7. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti soustavně zdůrazňuje, že podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody dle ustanovení § 88 odst. 1 tr. zákoníku (resp. ustanovení § 61 tr. zákona) je i při splnění zákonem stanovených podmínek mimořádným zákonným institutem, který otvírá možnost, nikoliv však povinnost odsouzeného z výkonu trestu podmíněně propustit [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 611/2000 ze dne 22. 3. 2001 (N 51/21 SbNU 439) a usnesení sp. zn. III. ÚS 1845/09 ze dne 12. 8. 2009, III. ÚS 284/01 ze dne 20. 9. 2001, III. ÚS 1280/08 ze dne 10. 6. 2008, III. ÚS 590/09 ze dne 9. 4. 2009 a III. ÚS 338/10 ze dne 25. 2. 2010 (dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]; současně však nerezignuje na to, aby přikročil k přezkumu v tom smyslu, zda v příslušném řízení byly dodrženy principy spravedlivého procesu, garantované ustanoveními hlavy páté Listiny.

8. V projednávané věci proto Ústavní soud nemohl pominout stěžovatelovu námitku, že stížnostní soud porušil ustanovení čl. 38 odst. 2 (potazmo čl. 36 odst. 1) Listiny, jestliže zamítl jeho návrh na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v neveřejném zasedání.

V.

9. Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 1735/10 ze dne 12. 5. 2011 (N 90/61 SbNU 405) zdůraznil, že i v řízení o návrhu na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je třeba dbát na dodržení kontradiktorních rysů řízení, mezi něž mj. patří princip rovnosti zbraní, možnost se znalostí věci vznášet argumenty ve svůj prospěch a vyvracet argumenty protistrany; v této souvislosti Ústavní soud rovněž připomněl – *mutatis mutandis* – závěry rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) ze dne 29. 11. 1988 ve věci *Brogan a ostatní proti Velké Británii*, stížnost č. 11209/84, bod 65.

10. Evropský soud pro lidská práva konstantně judikuje, že „pojem spravedlivého procesu zahrnuje také právo na kontradiktorní řízení, podle kterého musí mít účastníci příležitost nejen předložit každý důkaz nutný k tomu, aby obhájili svá tvrzení, ale také musí být seznámeni s každým důkazem nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit“ (viz rozhodnutí ESLP ve věci *Kysilková a Kysilka proti České republice* ze dne 10. 2. 2011, stížnost č. 17273/03,

nebo rozhodnutí ESLP ve věci *Krčmář a ostatní proti České republice* ze dne 3. 3. 2000, stížnost č. 35376/97; srov. též Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 740–747).

11. Rovněž Ústavní soud opakovaně zdůrazňuje, že mezi nepominutelné prvky práva na spravedlivý proces spadá i zásada *audiatur et altera pars* (budiž vyslechnuta i druhá strana), jež je chápána jako povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníkům řízení možnost účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit jeho rozhodování a s nimiž se musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) totiž nejlépe zajišťuje ochranu základních práv; institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů [srov. *mutatis mutandis* např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 1106/08 ze dne 10. 3. 2009 (N 52/52 SbNU 519) a IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3)].

12. Řečené se pro danou věc konkrétně zjevuje v již výše ohlášeném nálezu sp. zn. III. ÚS 1735/10, kde Ústavní soud též dále uvedl, že „soud druhé instance pochybil v tom, že své meritorní rozhodnutí o zamítnutí návrhu na podmíněně propuštění opřel o jiný hmotněprávní důvod, než jaký aplikoval soud první instance, aniž by přitom stěžovateli poskytl prostor pro vyjádření jeho stanoviska. Své rozhodnutí soud učinil v neveřejném zasedání bez přítomnosti navrhovatele, aniž by ho předem seznámil se zamýšlenou právní argumentací a poskytl mu příležitost se k ní vyjádřit, eventuálně navrhnout důkazy svědčící v jeho prospěch“.

VI.

13. Z vyžádaného procesního spisu se podává, že stížnost státního zástupce proti usnesení Okresního soudu Plzeň-město, kterým bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, stěžovateli k vyjádření zaslána nebyla, a Krajský soud v Plzni poté rozhodl ústavní stížnosti napadeným usnesením bez jeho účasti v neveřejném zasedání.

14. Z odůvodnění tohoto usnesení je zjevné, že část nosných důvodů, jež vedly k zamítnutí stěžovatelovy žádosti, vychází právě z námitek vyslovených státním zástupcem ve stížnosti proti usnesení soudu prvního stupně, ke kterým stěžovatel nedostal příležitost – v jakékoli formě – se vyjádřit, přestože povaze těchto námitek odpovídá, že byly objektivně způsobilé věcně oponentury (jak ostatně stěžovatel v ústavní stížnosti činí).

15. Zcela ve shodě s právními závěry vyjádřenými ve výše citovaných částech svého nálezu sp. zn. III. ÚS 1735/10 spatřuje Ústavní soud nutně i v postupu Krajského soudu v Plzni v dané věci porušení ustanovení čl. 38

odst. 2 (a v širším kontextu i čl. 36 odst. 1) Listiny, neboť jeho rozhodné znaky jsou tamním závěrům beze zbytku (a očividně) podřaditelné.

16. Za situace, kdy toliko z důvodu popsaného procesního pochybení stížnostního soudu je nutné přistoupit ke kasaci jím vydaného usnesení, Ústavní soud reflektoval aplikační důsledky principu subsidiarity, jímž je řízení o ústavní stížnosti zásadně ovládáno, a proto se již věcně nezabýval dalšími v ústavní stížnosti vznesenými námitkami, neboť k jejich posouzení bude dán prostor v dalším stadiu řízení před stížnostním soudem.

VII.

17. Z řečeného rezultuje pro Ústavní soud postup podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu; ústavní stížnosti tudíž vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Krajského soudu v Plzni zrušil.

Č. 98

K soudní ochraně práv minoritních akcionářů

Zastavení řízení o žalobě na určení správné výše přiměřeného vypořádání v penězích (§ 220p odst. 4 obchodního zákoníku) za akcie minoritních akcionářů s poukazem na rozhodčí doložku ve smlouvě o převzetí jmění, podle níž měly být spory týkající se výše vypořádání řešeny v rozhodčím řízení rozhodcem zapsaným v seznamu soukromé společnosti (rozhodcem ad hoc určeným smlouvou) představuje porušení principů spravedlivého procesu v oblasti přístupu k soudu zřízenému zákonem a projednání věci nezávislým a nestranným soudcem (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě).

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Jaroslava Fenyka, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musíla, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové, Jiřího Zemánka a Michaely Židlické ze dne 20. května 2014 sp. zn. Pl. ÚS 32/13 v obnoveném řízení ve věci ústavní stížnosti 1. Ing. Maxima Chadzitaskose a 2. Viléma Franty, obou zastoupených JUDr. Petrem Zimou, advokátem, AK se sídlem Slezská 13, 120 00 Praha 2, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 1. 2007 č. j. 29 Cm 127/2006-16 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2007 č. j. 5 Cmo 85/2007-24 o zastavení řízení týkajícího se vypořádání stěžovatelů coby minoritních akcionářů po převzetí jmění zanikající obchodní společnosti hlavním akcionářem vzhledem k rozhodčí doložce ve smlouvě o převzetí jmění, spojené s návrhem na zrušení ustanovení § 220p odst. 1 a odst. 4 věty čtvrté zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a ve věci ústavní stížnosti uvedených stěžovatelů proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 11. 3. 2008 č. j. 50 Cm 151/2007-46 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 6. 2008 č. j. 5 Cmo 172/2008-60 o zastavení řízení týkajícího se vypořádání stěžovatelů coby minoritních akcionářů po převzetí jmění další zanikající obchodní společnosti hlavním akcionářem vzhledem k rozhodčí doložce ve smlouvě o převzetí jmění, za účasti Krajského soudu v Ostravě, Krajského soudu v Brně a Vrchního soudu v Olomouci jako účastníků řízení a obchodní společnosti Hanušovická lesní, a. s., IČO 27670023, se sídlem Hlavní 146, 788 33 Hanušovice, zastoupené JUDr. Radovanem Mrázekem, advokátem, AK se sídlem Masarykovo nám. 3125/11, 787 01 Šumperk, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 1. 2007 č. j. 29 Cm 127/2006-16, usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2007 č. j. 5 Cmo 85/2007-24, usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 11. 3. 2008 č. j. 50 Cm 151/2007-46 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 6. 2008 č. j. 5 Cmo 172/2008-60 se ruší, neboť jimi bylo porušeno právo stěžovatelů na přístup k soudu zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh na zrušení ustanovení § 220p odst. 1 a odst. 4 věty čtvrté zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, se odmítá.

Odůvodnění

Okolnosti případu

1. Návrhem podaným k poštovní přepravě dne 14. 7. 2007, evidovaným pod sp. zn. I. ÚS 1533/07, se stěžovatelé s tvrzením o porušení svých práv ústavně zaručených v čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a porušení čl. 10 a 95 Ústavy domáhali zrušení usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 1. 2007 č. j. 29 Cm 127/2006-16 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 20. 3. 2007 č. j. 5 Cmo 85/2007-24.

2. Z napadených rozhodnutí obecných soudů a spisu Krajského soudu v Ostravě sp. zn. 29 Cm 127/2006 vyplynulo, že stěžovatelé byli minoritními akcionáři obchodní společnosti Hanušovická lesní, a. s., se sídlem v Hanušovicích, IČO 45193169. Po převzetí jmění zanikající společnosti hlavním akcionářem (tehdy CE WOOD – lesy, a. s.) se stěžovatelé žalobou domáhali u Krajského soudu v Ostravě přezkoumání a určení správné výše přiměřeného vypořádání v penězích podle ustanovení § 220p odst. 4 obchodního zákoníku za akcie v jejich majetku, neboť nabídnutou částku 836 Kč za jednu akcii nepovažovali za přiměřenou. Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 5. 1. 2007 č. j. 29 Cm 127/2006-16 řízení zastavil pro nedostatek své pravomoci k projednání návrhu s poukazem na rozhodčí doložku ve smlouvě o převzetí jmění. Podle této doložky měly být veškeré spory týkající se výše vypořádání vyplaceného minoritním akcionářům řešeny v rozhodčím řízení rozhodci zapsanými v seznamu rozhodců Společnosti pro dražby a rozhodčí řízení, s. r. o.

3. K odvolání stěžovatelů Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 20. 3. 2007 č. j. 5 Cmo 85/2007-24 rozhodnutí soudu prvního stupně

potvrdil. Vyjádřil názor, že z právní úpravy obsažené v § 220p odst. 4 obchodního zákoníku ve spojení s § 220k odst. 1 téhož zákona vyplývá, že pro majetkové spory mezi nástupnickou společností a bývalým akcionářem zaniklé společnosti lze předem ve smlouvě o převzetí jmění hlavním akcionářem dohodnout rozhodování v rozhodčím řízení. Rozhodčí doložka má potom pro spory o majetkové nároky akcionářů zanikající společnosti obdobné procesní účinky jako rozhodčí smlouva uzavřená ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

4. Ústavní stížnost, v níž stěžovatelé namítali faktické vyvlastnění svého majetku a upření práva na přístup k nezávislému a nestrannému soudu, který by přezkoumal jejich majetkový nárok, stejně jako návrh na zrušení ustanovení § 220p odst. 1 obchodního zákoníku a ustanovení § 220p odst. 4 v části, ve které obsahuje odkaz na přiměřené použití ustanovení § 220k obchodního zákoníku, spojený s ústavní stížností, Ústavní soud usnesením ze dne 9. 10. 2007 č. j. I. ÚS 1533/07-16 odmítl jako zjevně neopodstatněnou podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), neboť porušení práv stěžovatelů neshledal.

5. Ústavní stížností podanou k poštovní přepravě dne 14. 8. 2008, evidovanou pod sp. zn. IV. ÚS 2062/08, se stěžovatelé s tvrzením o porušení svých práv ústavně zaručených v čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny, čl. 6 Úmluvy a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a porušení čl. 10 a 95 Ústavy domáhali zrušení usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 11. 3. 2008 č. j. 50 Cm 151/2007-46 a usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. 6. 2008 č. j. 5 Cmo 172/2008-60.

6. Z napadených rozhodnutí obecných soudů a spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 50 Cm 151/2007 vyplynulo, že stěžovatelé byli minoritními akcionáři obchodní společnosti Motorpal, a. s., se sídlem v Jihlavě, IČO 00009296. Po převzetí jmění zanikající společnosti hlavním akcionářem (tehdy Gubera, a.s.) se stěžovatelé žalobou domáhali u Krajského soudu v Brně přezkoumání a určení správné výše přiměřeného vypořádání v penězích podle ustanovení § 220p odst. 4 obchodního zákoníku za akcie v jejich majetku, neboť nabídnutou částku 673 Kč za jednu akcii považovali za nepřiměřeně nízkou. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 11. 3. 2008 č. j. 50 Cm 151/2007-46 řízení zastavil pro nedostatek své pravomoci k projednání návrhu s poukazem na rozhodčí doložku ve smlouvě o převzetí jmění. Podle této doložky měly být veškeré spory týkající se výše vypořádání vyplaceného minoritním akcionářům řešeny v rozhodčím řízení ad hoc jediným rozhodcem určeným smlouvou, procesně za použití Řádu pro vnitrostátní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

7. K odvolání stěžovatelů Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 12. 6. 2008 č. j. 5 Cmo 172/2008-60 rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

8. Ústavní stížnost stěžovatelů, argumentovanou shodně jako ve věci sp. zn. I. ÚS 1533/07, Ústavní soud usnesením ze dne 4. 9. 2008 č. j. IV. ÚS 2062/08-10 odmítl jako zjevně neopodstatněnou podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu.

9. Na podkladě stížností č. 11993/08 a č. 3957/09, ve kterých stěžovatelé namítali odepření přístupu k soudu ohledně jejich nároku na vypořádání za nucený převod jejich akcií, Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Evropský soud“) rozsudkem ze dne 27. 9. 2012 ve věci *Chadzitaskos a Franta proti České republice* (stížnosti č. 7398/07, 31244/07, 11993/08 a 3957/09) rozhodl, že došlo k porušení práv stěžovatelů zaručených v čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, neboť Česká republika nezaručila stěžovatelům přístup k vhodnému řízení o jejich majetkovém nároku.

10. Na tomto základě s použitím ustanovení § 119 a násl. zákona o Ústavním soudu podali stěžovatelé návrhy na obnovu řízení. Ústavní soud usnesením ze dne 9. 10. 2013 č. j. Pl. ÚS 32/13-14, Pl. ÚS 33/13 spojil oba návrhy ke společnému řízení (výrok I) a rozhodl, že budou nadále vedeny pod sp. zn. Pl. ÚS 32/13 (výrok II). Po ověření splnění podmínek pro projednání obou návrhů Ústavní soud usnesením ze dne 13. 5. 2014 č. j. Pl. ÚS 32/13-38 povolil obnovu řízení ve věci ústavních stížností stěžovatelů rozhodnutých pod sp. zn. I. ÚS 1533/07 a sp. zn. IV. ÚS 2062/08 (výrok I), zrušil unesení ze dne 9. 10. 2007 č. j. I. ÚS 1533/07-16 a ze dne 4. 9. 2008 č. j. IV. ÚS 2062/08-10 (výrok II) a rozhodl, že ve věcech původně rozhodnutých pod sp. zn. I. ÚS 1533/07 a sp. zn. IV. ÚS 2062/08 bude pokračováno pod sp. zn. Pl. ÚS 32/13 (výrok III). Toto usnesení bylo účastníkům a vedlejšímu účastníkovi doručeno dne 14. 5. 2014.

Argumentace stěžovatelů obsažená v ústavních stížnostech a návrzích na obnovu řízení

11. V ústavních stížnostech původně projednávaných pod sp. zn. I. ÚS 1533/07 a sp. zn. IV. ÚS 2062/08 stěžovatelé po rozboru majetkového postavení akcionáře vyjádřili přesvědčení, že v jejich případě došlo v podstatě k vyvlastnění majetku, aniž by pro takový postup byly splněny zákonné a ústavní podmínky. Zbavení vlastnického práva minoritních akcionářů k akciím nebylo dle jejich názoru provedeno ve veřejném zájmu, neboť akcie nebyly kótovány na veřejném trhu a smlouva o převzetí jmění hlavním akcionářem svědčila výhradně zájmům tohoto akcionáře. Za akcie nebyla minoritním akcionářům poskytnuta adekvátní náhrada, výše částky navíc závisela na posouzení znalce, jehož si fakticky zvolil hlavní akcionář.

Stěžovatelé se tak dostali do situace, kdy jakákoliv jejich obrana není efektivní, neboť pokud by se chtěli ocenění bránit, byli by vystaveni rozhodování rozhodcem, rovněž zvoleným hlavním akcionářem; stěžovatelé zdůraznili, že mezi nimi a hlavním akcionářem nikdy neexistovala žádná platná rozhodčí doložka a zahrnutí rozhodčí doložky do smlouvy o převodu jmění akciové společnosti na jejího hlavního akcionáře nemohli zabránit, neboť účastníky této smlouvy nebyli. Odmítnutí soudů obou stupňů zabývat se žalobním návrhem stěžovatelů vnímali jako upření práva na přístup k nezávislému a nestrannému soudu, který by přezkoumal jejich majetkový nárok.

12. Návrh na zrušení ustanovení § 220p odst. 1 obchodního zákoníku a ustanovení § 220p odst. 4 v části, ve které obsahuje odkaz na přiměřené použití ustanovení § 220k obchodního zákoníku, spojený s ústavní stížností sp. zn. I. ÚS 1533/07, stěžovatelé odůvodnili rozporem s čl. 11 odst. 1 a 4 Listiny a s ustanovením čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, neboť tato zákonná ustanovení umožnila vyvlastnění minoritních akcionářů, aniž by byla naplněna podmínka veřejného zájmu, a znemožnila ochranu jejich vlastnického práva, jakož i práva na soudní ochranu.

13. Krajský soud v Ostravě ve vyjádření ze dne 21. 10. 2013 k návrhu na obnovu řízení ve věci sp. zn. I. ÚS 1533/07 konstatoval, že se seznámil se závěry Evropského soudu v rozsudku ze dne 27. 9. 2012 ve věci *Chadzitaskos a Franta proti České republice* s tím, že v době vydání svého rozhodnutí postupoval a rozhodl v souladu s tehdy publikovanou judikaturou Nejvyššího soudu a soudu Ústavního.

14. Krajský soud v Brně ve vyjádření ze dne 22. 10. 2013 k návrhu na obnovu řízení ve věci sp. zn. IV. ÚS 2062/08 uvedl, že při rozhodování ve věci stěžovatelů postupoval v souladu s výkladem zákonů a tehdy platnou judikaturou. Připustil, že pokud s odstupem času Evropský soud konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, bude zřejmě nutné předmětnou věc posoudit podle jeho rozhodnutí.

15. Vrchní soud v Olomouci ve vyjádření ze dne 21. 10. 2013 navrhl, aby návrh stěžovatelů na obnovu řízení vedeného pod sp. zn. I. ÚS 1533/07 byl odmítnut jako nepřipustný. Předsedkyně senátu 5 Cmo Vrchního soudu v Olomouci měla za to, že obnova řízení před Ústavním soudem je vyhrazena pouze pro oblast trestního práva, přičemž o takové řízení se před krajským a vrchním soudem nejednalo. K návrhu na obnovu řízení vedeného pod sp. zn. IV. ÚS 2062/08 se Vrchní soud v Olomouci nevyjádřil.

16. Obchodní společnost Hanušovická lesní, a. s., ve vyjádření k návrhu na obnovu řízení ve věci sp. zn. I. ÚS 1533/07 zpochybnila naplnění podmínek připouštějících povolení obnovy řízení. K věci samé vedlejší účastník upozornil, že stěžovatelé by se v případě povolení obnovy řízení

nedomohli finančního prospěchu vyplacením vyšší částky z přiměřeného vypořádání v penězích, neboť jejich nárok je promlčen. Je tomu tak proto, že stěžovatelé se žalobou domáhali „stanovení správné výše vypořádání v penězích“, aniž by požadovali uhrazení určité konkrétní částky. Nešlo tedy o žalobu předpokládanou dříve platným ustanovením § 220p obchodního zákoníku k uplatnění finančního nároku z přiměřeného vyrovnání v procesu převzetí jmění, ale o žalobu na určení jiné výše přiměřeného vypořádání ve smyslu § 80 písm. c) občanského soudního řádu. Vedlejší účastník vyjádřil přesvědčení, že stěžovatelé nemohou mít na takovéto určení naléhavý právní zájem, neboť dle ustálené judikatury má před žalobou na určení přednost žaloba na splnění povinnosti ve smyslu § 80 písm. b) o. s. ř., tedy žaloba na úhradu konkrétní finanční částky. Tu však stěžovatelé nekonkretizovali, a pokud by tak učinili nyní, vedlejší účastník výslovně prohlásil, že v případě zahájení takového řízení vznesne námitku promlčení.

17. Ústavní soud vyzval obchodní společnost Motorpal, a. s., se sídlem Humpolecká 313/5, Jihlava – Staré Hory, aby se ve stanovené lhůtě vyjádřila k návrhu na obnovu řízení o ústavní stížnosti vedené pod sp. zn. IV. ÚS 2062/08, a poučil ji, že pokud tak neučiní, lze mít za to, že se svého postavení v řízení vzdává (ustanovení § 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu). Vedlejší účastník se ve stanovené lhůtě nevyjádřil a Ústavní soud měl za to, že se svého účastenství na řízení vzdal.

18. V replice stěžovatelé reagovali na vyjádření vedlejšího účastníka, obchodní společnosti Hanušovická lesní, a. s., stran přípustnosti návrhu na povolení obnovy řízení a komentovali i vedlejším účastníkem tvrzené promlčení jejich nároku. Uvedli, že ustanovení § 220p odst. 4 obchodního zákoníku v tehdejší znění neukládalo žalobci, aby specifikoval konkrétní částku dorovnaní při podání žaloby, neboť předmětem návrhu bylo právo na „přezkoumání výše přiměřeného vypořádání“. Stěžovatelé upozornili, že uvedení a odůvodnění konkrétní částky bylo mimo možnosti menšinových akcionářů, neboť neměli přístup ke všem informacím potřebným pro ocenění podniku a konkrétní částku mohli sdělit až v průběhu řízení, zpravidla po vypracování znaleckého posudku nařízeného soudem. Po roce 2007 sice některé soudy dovozovaly, že žalobce musí již od počátku řízení uvést nějakou konkrétní částku požadovaného dorovnaní, jiné soudy však v typově shodných případech akceptovaly, pokud ke specifikaci dorovnaní došlo v průběhu řízení; tak např. dovodil i Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 8. 12. 2011 sp. zn. 29 Cdo 4252/2010. Stěžovatelé odmítli, že by námitka promlčení ze strany vedlejšího účastníka mohla mít právní účinky, neboť řízení před Krajským soudem v Ostravě bylo po dvou měsících od jeho zahájení zastaveno. Námitka promlčení má účinky jen tehdy, je-li namítnuta v soudním řízení, v současné době však žádné soudní řízení před obecnými

soudy o přezkoumání výše vypořádání neběží, a tudíž nemůže běžet ani promlčecí doba. Stěžovatelé upozornili, že jejich požadavek přesahuje rámec běžného řízení dvou sporných stran, protože podle ustanovení § 220k odst. 5 obchodního zákoníku v tehdejší znění by z rozhodnutí soudu o zvýšení vypořádání zpravidla měli prospěch i všichni ostatní akcionáři, tj. i ti, kteří se soudního řízení neúčastnili. Dodatečně uplatněné nároky mimo spor stojících akcionářů obecné soudy běžně přiznávají a nepovolením obnovy by byly de facto odmítnuty i tyto nároky, které by jinak byly v případě úspěchu stěžovatelů uplatnitelné po právní moci původního řízení. V závěru repliky stěžovatelé navrhli, aby Ústavní soud po povolení obnovy řízení ve věci sp. zn. I. ÚS 1533/07 ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

**Právní názor Evropského soudu vyjádřený v jeho rozsudku
ze dne 27. 9. 2012**

19. Podle ustanovení § 119b odst. 1 až 4 zákona o Ústavním soudu, pokud nález Ústavního soudu je v rozporu s rozhodnutím mezinárodního soudu, Ústavní soud nález zruší; jinak návrh zamítne. V novém nálezu Ústavní soud vychází z právního názoru mezinárodního soudu. Podle odstavce 5 citovaného ustanovení rozhodoval-li Ústavní soud usnesením a tímto usnesením bylo řízení skončeno, použijí se ustanovení odstavců 1 až 4 přiměřeně. V projednávaném případě byl názor Evropského soudu obsažen v odstavcích 37, (47) 50 až 57 (58), 63 shora citovaného rozsudku následovně.

20. K námitce stěžovatelů o porušení čl. 6 Úmluvy, podle kterého má každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě (...) projednána (...) soudem (...), který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích (...) Evropský soud konstatoval, že jde o totožnou otázku, jakou řešil ve věci *Suda proti České republice* (stížnost č. 1643/06 ze dne 28. 10. 2010). Protože Evropský soud neshledal žádný důvod, proč by měl ve věci stěžovatelů rozhodnout odlišně, konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud šlo o odepření přístupu stěžovatelů k soudu ohledně jejich nároku na vypořádání (odst. 37).

21. Ústavní soud připomíná, že ve věci *Suda proti České republice* Evropský soud nehodnotil obecný systém rozhodčího řízení v českém právu, ale situaci, ve které bylo stěžovateli, minoritnímu akcionáři obchodní společnosti C., a. s., uloženo obrátit se na rozhodčí soud prostřednictvím doložky, kterou neuzavřel. Evropský soud konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť povinnost předložit spor majetkové povahy (§ 220p odst. 4 obchodního zákoníku) rozhodcům zapsaným na seznamu společnosti s ručením omezeným, kteří nepředstavovali rozhodčí soud „zřízený zákonem“ a rozhodčí řízení před nimiž by nebylo veřejné, představovala porušení stěžovatelova práva na soud.

22. K námitce stěžovatelů o porušení čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, podle kterého má každá fyzická nebo právnická osoba právo pokojně užívat svůj majetek, s tím, že nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva, Evropský soud označil v projednávané věci za stěžejní otázku, zda stěžovatelé měli přístup k řízení, které by poskytovalo nezbytné procesní záruky účinného a spravedlivého rozhodnutí jejich sporu o výši náhrady vyplacené za nucený převod jejich akcií (odst. 50), přičemž dal najevo, že řízení splňující procesní požadavky čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě nemusí být svojí povahou řízením soudním (odst. 49). Evropský soud připomněl řadu svých dřívějších rozhodnutí, v nichž dal najevo, že povinnost minoritních akcionářů vydat za určitých okolností své akcie hlavním akcionářům v zásadě nemůže být považována za odporující čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, pokud ovšem zákon nevytváří takovou nerovnost, že by určitá osoba mohla být svévolně zbavena majetku ve prospěch jiné osoby. Evropský soud zdůraznil povinnost soudu zjistit, zda byla zachována „spravedlivá rovnováha“ mezi požadavky veřejného zájmu a potřebou chránit právo jednotlivců na pokojné užívání majetku (odst. 47), jakož i povinnost státu zajistit v právním řádu záruky k dostatečné zákonné majetkové ochraně včetně odpovídajících prostředků nápravy, jimiž může oběť zásahu hájit svá práva, mimo jiné i požadavkem na náhradu utrpěné újmy (odst. 48).

23. K vnitrostátní právní úpravě účinné v rozhodné době (§ 220k odst. 1 ve spojení s § 220p odst. 4 obchodního zákoníku) Evropský soud konstatoval, že umožňovala hlavnímu akcionáři, aby rozhodl, že minoritním akcionářům bude poskytnuta možnost napadnout výši vypořádání za jejich akcie pouze v rozhodčím řízení. Přestože Evropský soud již dříve vyjádřil názor, že česká právní úprava převzetí jmění obecně sledovala legitimní cíl ve veřejném zájmu, tento závěr však nemohl vztáhnout na ex post facto procesní záruky ve vztahu ke kompenzaci za převzetí jmění. Při posouzení legitimního cíle právní úpravy dovolující hlavnímu akcionáři jednostranně zvolit pro tyto spory rozhodčí řízení Evropský soud sice připustil existenci určitého veřejného zájmu, např. ekonomické prosperity země, v projednávané věci mu však přiznal jen relativně malý význam (odst. 52).

24. Evropský soud považoval za rozhodující, že stěžovatelé se mohli domoci svých nároků pouze v rozhodčím řízení. V případě stížnosti č. 11993/08 měli spor rozhodovat rozhodci vybraní ze seznamu vedeného soukromou společností a podle jejího rozhodčího řádu. Rozhodce vybírala pouze tato společnost, přičemž kritéria pro jejich zapsání do seznamu a požadavky na jejich kvalifikaci nebyly známy. V případě stížnosti č. 3957/09 měla spor rozhodnout konkrétní soukromá fyzická osoba vybraná jednostranným rozhodnutím hlavního akcionáře, a to v řízení obdob-

ném řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Ani v jednom z těchto případů Evropský soud nepovažoval rozhodce za soud zřízený zákonem, navíc jednání před nimi, resp. před jedním z nich, by nebyla veřejná. Evropský soud vyjádřil přesvědčení, že takové řízení mělo zjevné nedostatky z hlediska článku 6 Úmluvy a nemohlo splňovat ani procesní požadavky podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, a to i z hlediska ostatních základních záruk spravedlivého procesu jako nezávislosti a nestrannosti soudců (odst. 53 až 54).

25. Evropský soud měl rovněž za to, že procesní nedostatek nemohl být napraven značně omezeným soudním přezkumem, v jehož rámci se soudy mohly zabývat pouze procesními vadami, a nikoli skutkovými nebo právními závěry rozhodců. Argument, že stěžovatelé měli zahájit rozhodčí řízení, v němž mohly rozhodčí soudy vyslovit svoji nepřislušnost, takže by spor meritorně projednaly obecné soudy, Evropský soud odmítl jako riskantní postup, neboť rozhodci mohli o meritu jejich žalob rozhodnout (odst. 56).

26. Evropský soud uzavřel, že stěžovatelé neměli přístup k řízení splňujícímu požadavky čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, ve kterém by mohlo být rozhodnuto o jejich tvrzení, že výše vyplaceného vypořádání v penězích byla nedostatečná, neboť rozhodčí řízení před Společností pro dražby a rozhodčí řízení, s. r. o., nebo rozhodcem panem F. bylo pro tento účel nedostačující. V důsledku toho byla porušena „spravedlivá rovnováha“, kterou je nutno zachovávat mezi požadavky veřejného zájmu a potřebou chránit právo stěžovatelů na pokojné užívání jejich majetku.

27. Pro porušení čl. 6 Úmluvy a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, zde však jen z důvodu nezabepečení přístupu stěžovatelů k vhodnému řízení o jejich majetkovém nároku, Evropský soud na spravedlivém základě přiznal z titulu nemajetkové újmy stěžovateli ad 1) částku 20 000 eur a stěžovateli ad 2) částku 10 000 eur. Příčinnou souvislost mezi zjištěným porušením čl. 6 Úmluvy a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a majetkovou škodou Evropský soud neshledal a požadavek obou stěžovatelů zamítl (odst. 62 až 64).

Věcné posouzení ústavních stížností v obnoveném řízení

28. Po rekapitulaci průběhu řízení dospěl Ústavní soud k závěru, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by žádné další objasnění nepřineslo. Ústavní soud neprováděl ve věci dokazování, vyšel toliko ze spisů Krajského soudu v Ostravě, Krajského soudu v Brně a soudu Ústavního.

29. Předmětem výtek Evropského soudu bylo zamezení přístupu stěžovatelů k řízení poskytujícímu nezbytné procesní záruky účinného a spravedlivého rozhodnutí jejich sporu o výši náhrady vyplacené za nucený

převod jejich akcií. Rozhodčí řízení v obou případech nesplňovala základní požadavky čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a to požadavek „zákonného soudu“ a požadavek na veřejné projednání věci. Rozhodci vybíraní ze seznamu vedeného soukromou společností nepředstavují soud zřízený zákonem, navíc byli stěžovatelům vnuceni na základě rozhodčí doložky smluvně založené třetími osobami, konkrétně společnostmi, ve kterých byli stěžovatelé minoritními akcionáři. Nebyla též zaručena nezávislost a nestrannost „soudců“, neboť šlo o soukromé řízení vedené před soukromými fyzickými osobami, v případě sporu stěžovatelů s obchodní společností Hanušovická lesní, a. s., navíc podle pravidel stanovených soukromou společností. Rozhodčí řízení nesplňovala rovněž procesní požadavky čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, neboť právní úprava dovolující hlavnímu akcionáři jednostrannou volbu rozhodčího řízení postrádala v projednávané věci dostatečný legitimní cíl ve formě veřejného zájmu.

30. Jak bylo shora uvedeno, po povolené obnově řízení vychází Ústavní soud v novém rozhodnutí z právního názoru Evropského soudu. Ústavnímu soudu nezbylo než dospět k závěru, že podmínky pro postup podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) ve spojení s ustanovením § 119b odst. 2 až 5 zákona o Ústavním soudu byly splněny a v obnoveném řízení proto ústavním stížnostem vyhověl a napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil pro porušení práv stěžovatelů na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a čl. 36 odst. 1 Listiny. Bude úkolem Krajského soudu v Ostravě a Krajského soudu v Brně, aby respektovaly čl. 6 odst. 1 Úmluvy, čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a čl. 36 odst. 1 Listiny a postupovaly tak, aby stěžovatelům umožnily přístup k řízení, které jim tyto požadavky zaručuje. K námitkám vzneseným účastníky řízení k věci samé nezaupal Ústavní soud v obnoveném řízení žádné stanovisko, neboť ty budou předmětem posouzení obecnými soudy; účelem obnovy řízení bylo přehodnocení právního názoru na porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces ve smyslu přístupu k nezávislému a nestrannému soudu zřízenému zákonem.

K návrhu na zrušení zákonných ustanovení

31. Stěžovatelé spojili s ústavní stížností původně vedenou pod sp. zn. I. ÚS 1533/07 návrh na zrušení ustanovení § 220p odst. 1 a ustanovení § 220p odst. 4 věty čtvrté obchodního zákoníku. Přestože tato ustanovení byla s účinností od 1. 7. 2008 zrušena zákonem č. 126/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o přeměnách obchodních společností a družstev, a nahrazena úpravou v zákoně č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, mohou být pro stěžovatele relevantní, neboť ze společných a přechodných ustanovení zákona č. 125/2008 Sb. vyplývá, že došlo-li k přeměně společnosti před nabytím

účinnosti tohoto zákona, veškerá práva a povinnosti všech zúčastněných subjektů, včetně práva na dorovnání a náhradu škody, mají být uplatněna podle dosavadních právních předpisů.

32. Návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení může podat fyzická osoba pouze ve spojení s ústavní stížností, přičemž nezbytnou podmínkou je, aby se právní předpis negativně projevil ve sféře jednotlivce, a to v podobě individualizovaného zásahu do jeho ústavně zaručených práv nebo svobod [§ 64 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 74 zákona o Ústavním soudu]. Jinými slovy vyjádřeno, aby uplatněním napadeného předpisu nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, a pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla fyzická osoba účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem [viz čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

33. V projednávané věci sice stěžovatelé podali návrh na zrušení shora označených ustanovení obchodního zákoníku, který spojili s ústavní stížností, nedošlo však ke splnění podmínky, aby uplatněním těchto ustanovení nastala skutečnost, která byla předmětem ústavní stížnosti. Jak bylo uvedeno shora (srov. body 2 a 3), řízení vedené pod sp. zn. 29 Cm 127/2006, ve kterém se stěžovatelé domáhali, aby „soud ve smyslu § 220p odst. 4 obchodního zákoníku přezkoumal a stanovil správnou výši vypořádání v penězích“, Krajský soud v Ostravě zastavil z důvodu nedostatku své pravomoci. K aplikaci žádného z ustanovení obchodního zákoníku, tedy ani napadených ustanovení § 220p odst. 1 a odst. 4 věty čtvrté nedošlo, neboť soud se žalobním návrhem stěžovatelů po věcné stránce vůbec nezabýval. Za situace, kdy předmětem ústavní stížnosti stěžovatelů nebyla skutečnost, která by nastala uplatněním napadených ustanovení, nelze stěžovatele považovat za osoby oprávněné k podání návrhu na jejich zrušení. Ústavní soud návrh stěžovatelů na zrušení ustanovení § 220p odst. 1 a ustanovení § 220p odst. 4 věty čtvrté obchodního zákoníku odmítl podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu.

Č. 99

K návrhu na zrušení nařízení města Františkovy Lázně č. 1/2013 týkajícího se zákazu pochůzkového a podomního prodeje

I. Obec je na základě § 18 odst. 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zmocněna stanovit svým nařízením v přenesené působnosti zákaz některých druhů prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu v obci nebo její části, aniž by jím současně musela vymezit místa a stanovit podmínky pro tuto podnikatelskou činnost ve smyslu § 18 odst. 1 tohoto zákona.

II. Ustanovení § 18 odst. 3 živnostenského zákona umožňuje omezit právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jehož se může jednotlivec v souladu s čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které toto ustanovení provádějí. Z použití slova „některé“ lze dovodit, že nařízení obce nemají sloužit k zamezení veškerého prodeje zboží a poskytování služeb mimo provozovnu a že je mají toliko určitým způsobem usměrňovat. V tomto kontextu je třeba předmětné zmocňovací ustanovení vykládat v tom smyslu, že tato činnost musí vždy zůstat povolena alespoň v rozsahu (zahrnujícím eventuálně i více než jen jeden její druh), který umožní skutečnou realizaci uvedeného základního práva v obci. Tento požadavek lze přiměřeně vztáhnout i na vymezení území, na kterém se má zákaz některých druhů této činnosti uplatnit.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu a soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musila, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové, Jiřího Zemánka a Michaely Židlické ze dne 20. května 2014 sp. zn. Pl. ÚS 57/13 ve věci návrhu Ing. Romana Rokůska, ředitele Krajského úřadu Karlovarského kraje, na zrušení nařízení města Františkovy Lázně č. 1/2013, zákaz pochůzkového a podomního prodeje, za účasti města Františkovy Lázně, zastoupeného JUDr. Liborem Janků, advokátem, se sídlem v Chebu, Mánesova 13, jako účastníka řízení a veřejného ochránce práv jako vedlejšího účastníka řízení (nález byl vyhlášen pod č. 108/2014 Sb.).

Výrok

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Shrnutí návrhu

1. Dne 11. prosince 2013 byl Ústavnímu soudu doručen návrh Ing. Romana Rokůska, ředitele Krajského úřadu Karlovarského kraje, (dále jen „navrhovatel“) na zrušení nařízení města Františkovy Lázně č. 1/2013, zákaz pochůzkového a podomního prodeje, (dále též jen „napadené nařízení“) z důvodu, že k jeho vydání mělo dojít v rozporu se zmocněním podle § 18 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Navrhovatel zastává názor, že odstavec 3 uvedeného ustanovení neumožňuje samostatně stanovit zákaz některých druhů prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu v obci nebo její části. V něm obsažený odkaz na odstavec 1 je totiž třeba vztáhnout nejen k formě nařízení obce, což by jej vzhledem k obdobnému znění první věty odstavce 1 a úvodní části odstavce 3 činilo nadbytečným, nýbrž též k jím předpokládané regulaci, jejíž součástí je i vymezení míst, kde tato činnost může být provozována. Jak lze nakonec usuzovat již ze samotného pojmu „tržní řád“, jeho prostřednictvím by mělo být chování subjektů regulováno jak prostřednictvím restrikcí, tak i oprávnění. Kromě toho navrhovatel namítá, že zákaz pochůzkového a podomního prodeje nesmí být stanoven plošně, v souvislosti s čímž poukazuje na nález ze dne 31. ledna 2012 sp. zn. Pl. ÚS 19/11 (N 23/64 SbNU 223; 132/2012 Sb.; všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou přístupná také na <http://nalus.usoud.cz>). Ustanovení § 18 odst. 1 živnostenského zákona představuje garanci, že bude existovat alespoň jedno místo v obci, kde bude možné nabízet a prodávat zboží a poskytovat služby mimo provozovnu, a tedy že nedojde ke znemožnění či nepřiměřenému paralyzování svobodného výkonu podnikání a provozování jiné hospodářské činnosti, v důsledku čehož by byla narušena svoboda garantovaná čl. 26 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

2. Ústavní soud podle § 69 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaslal návrh městu Františkovy Lázně jako účastníkovi řízení a veřejnému ochránci práv, který je oprávněn vstoupit do řízení jako vedlejší účastník řízení.

3. Město Františkovy Lázně ve svém vyjádření ze dne 5. února 2014, podepsaném starostou Ivem Mlátilíkem, neshledalo nesoulad napadeného

nařízení se zákonem nebo ústavním pořádkem. Jestliže byla dodržena forma nařízení obce, pak z hlediska § 18 živnostenského zákona postačí zakotvit v něm předmětný zákaz. Není totiž povinností obce, aby současně vymezila místa pro prodej a poskytování služeb mimo provozovnu k tomuto účelu určenou, a k takovéto regulaci ji ani nelze nutit. V daném případě stanoví nařízení zcela konkrétní zákaz. Vzhledem k tomu, že se nevztahuje na veškerou tuto činnost, nýbrž je konkretizován co do druhu prodeje zboží nebo poskytování služeb, přitom není dán ani jeho rozpor s právním názorem uvedeným v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/11. Pokud jde o otázku případného zásahu do práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny, to může být zákonem omezeno, přičemž takovýmto zákonem je nepochybně § 18 živnostenského zákona. O porušení uvedeného práva by se jednalo teprve tehdy, jestliže by město povolilo podomní či pochůzkový prodej pouze určitého druhu zboží, zatímco v případě jiného druhu zboží by ho zakázalo. Závěrem svého vyjádření město namítá, že návrhové vůči němu nepostupuje stejně jako vůči jiným subjektům, neboť obsahově shodné nařízení města Cheb č. 7/2012, tržní řád, jím bylo ponecháno nedotčené.

4. Dne 16. ledna 2014, tedy v zákonem stanovené desetidenní lhůtě, obdržel Ústavní soud sdělení zástupce veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka, v té době vykonávajícího pravomocí veřejného ochránce práv z důvodu uvolnění této funkce, že podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu vstupuje do řízení jako vedlejší účastník. Ve svém následném vyjádření ze dne 31. ledna 2014 uvedl, že obec se pohybuje v mantinelech stanovených § 18 živnostenského zákona i tehdy, pokud tržní řád omezí pouze pochůzkový a podomní prodej. Tím projevuje svou vůli regulovat tyto dva druhy prodeje, přičemž ostatní druhy prodeje a poskytování služeb prováděné mimo provozovnu ponechá bez dodatečné regulace. Výklad návrhové ohledně vztahu ustanovení § 18 odst. 1 a 3 živnostenského zákona proto není správný a nelze na něm založit ani závěr o rozporu napadeného nařízení se zákonem. Ve zbylé části svého vyjádření se zabýval otázkou, zda nařízením stanovený zákaz, jenž představuje omezení práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 Listiny, odpovídá zásadě proporcionality. Podle § 18 odst. 3 živnostenského zákona může obec tržním řádem zakázat jen některé druhy prodeje, a tedy právo podnikat může být stále realizováno jinými způsoby. Problém ale spatřuje ve vymezení pojmu pochůzkový prodej v čl. 2 odst. 1 napadeného nařízení, které se nepřidrží tradičního chápání tohoto institutu, podle něhož prodejce s neseným zařízením (nebo z ruky) nabízí a prodává zboží, a fakticky zakazuje umístění a provozování přenosného zařízení (stánku, pultu apod.) na určité místo. V kombinaci s absencí pozitivní úpravy alespoň určující povolená místa pro prodej a poskytování služeb podle § 18 odst. 1

živnostenského zákona tak nařízení – bez ohledu na výjimky uvedené v jeho čl. 3 – fakticky vyprazdňuje množinu dovolených druhů prodeje zboží a poskytovaných služeb prováděných mimo provozovnu v obci, v důsledku čehož je v rozporu se zásadou proporcionality. Zamýšleného cíle, kterým je ochrana spotřebitele, lze přitom jistě dosáhnout i mírnějším opatřením v podobě úžeji formulovaného zákazu některých druhů prodeje. Závěrem svého vyjádření proto navrhl, aby Ústavní soud zrušil pouze čl. 2 odst. 1 a čl. 4 písm. a) napadeného nařízení.

5. Obě vyjádření byla zaslána navrhovatelí, který ve své replice ze dne 26. února 2014 setrval na svém původním návrhu. Podle jeho názoru postavil zákonodárce logiku § 18 živnostenského zákona na jisté proporcionalitě možnosti omezení práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, kdy je nejprve nutno stanovit podnikatelům oprávnění (místa, kde lze mimo provozovnu podnikat) a teprve následně přistoupit k restrikci, tedy např. k vyslovení zákazu určitého druhu prodeje. Tímto postupem se může obec bez nutnosti dalších složitých interpretačních metod vyvarovat možných výrazných zásahů do tohoto práva. Právě v této skutečnosti přitom spočívá důvod, pro který nebyl obdobný rozpor z jeho strany shledán i v případě zmíněného nařízení města Cheb, které tato oprávnění naopak stanovilo. Ponechání pouhé možnosti restrikcí vyhovuje spíše regulaci prostřednictvím obecně závazných vyhlášek, které touto formou reagují na jisté patologické jevy v obci. Nařízení však mají velmi často charakter jistého řádu, v jehož rámci je nezbytné stanovit pravidla regulace širším způsobem. Ve vztahu k argumentaci zástupce veřejného ochránce práv navrhovatel uvedl, že její akceptace by vedla k nezdravému testování § 18 odst. 3 živnostenského zákona ze strany obcí, kdy by různé mistrné formulace zákazů (např. zákaz pouličního prodeje) byly předmětem sporů o to, zda lze či nelze určitou formu regulace připustit. Takovýto výklad by zcela jistě nepřispěl k posílení zásady předvídatelnosti práva. I z tohoto důvodu je podle navrhovatele žádoucí, aby nařízení vždy současně vymezilo místa, kde lze mimo provozovnu k tomuto účelu určenou vykonávat podnikatelskou činnost. Tím se předejde případnému diskriminačnímu, neproporcionálnímu nebo nepředvídatelnému omezení práva podnikat. Závěrem dodal, že trvání na zákazu pouze některých druhů prodeje zboží nemusí mít z hlediska práva podnikat v obci zásadní význam, neboť nelze vyloučit stav, kdy bude určitý druh prodeje sice povolen, fakticky jej však obec v rámci své politiky nebude připouštět (např. neuzavíráním nájemních smluv na stánky).

6. Ústavní soud si za účelem tohoto řízení vyžádal spisový materiál umožňující posoudit, zda bylo nařízení vydáno a vyhlášeno způsobem stanoveným zákonem. Dokumenty osvědčující postup Krajského úřadu Karlovarského kraje (dále jen „krajský úřad“), jenž předcházela podání návrhu,

byly Ústavnímu soudu doručeny spolu s návrhem na zrušení napadeného nařízení.

7. Ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, protože od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

III. Znění napadeného nařízení

8. Navrhovatel se domáhá zrušení nařízení, jehož znění je (včetně pořadí jednotlivých jeho článků a bez úprav pravopisných a legislativně-technických nepřesností) následující:

„MĚSTO FRANTIŠKOVY LÁZNĚ NAŘÍZENÍ MĚSTA

1/2013

ZÁKAZ POCHŮZKOVÉHO A PODOMNÍHO PRODEJE

Zastupitelstvo města Františkovy Lázně se na svém zasedání dne 27. května 2013, usnesením č. 258/2013, usneslo vydat podle § 18 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s ustanovením § 11, § 102 odst. 2 písm. d) a odst. 4 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, toto nařízení města Františkovy Lázně:

Čl. 1

Úvodní ustanovení

Účelem tohoto nařízení města (dále jen „nařízení“) je stanovit, které druhy prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděné mimo provozovnu určenou k tomuto účelu kolaudačním rozhodnutím podle zvláštního zákona¹⁾ na území města Františkovy Lázně jsou zakázány.

Čl. 2

Vymezení základních pojmů

Pro účely tohoto nařízení se vymezují pojmy:

(1) Pochůzkovým prodejem je nabízení, prodej zboží nebo poskytování služeb s použitím přenosného nebo neseného zařízení (konstrukce, tyče, závěsného pultu, ze zavazadel, tašek a podobných zařízení) nebo přímo z ruky. Nerozhoduje, zda ten, kdo zboží nebo služby nabízí, prodává a poskytuje, se přemísťuje nebo stojí na místě.

(2) Podomním prodejem se pro účely tohoto nařízení rozumí nabízení, prodej zboží nebo služeb provozované formou pochůzky, kdy je bez

předchozí objednávky v bydlišti fyzické osoby nebo sídle či provozovně právnické osoby nabízeno, prodáváno zboží nebo poskytovány služby.

(3) Předzahrádka je místo zřízené bezprostředně u provozovny určené k hostinské činnosti, na němž jsou poskytovány služby nebo realizován prodej zboží v rámci živnosti „hostinská činnost“ nebo „pekařství a cukrářství“¹⁾, je vybaveno odpovídajícím zařízením a má stejného provozovatele jako provozovna.

Čl. 4

Zakázané druhy prodeje zboží a poskytování služeb

Na území města Františkovy Lázně se zakazuje provozovat:

- a) pochůzkový prodej s výjimkou jeho provozování ve sportovních zařízeních a otevřených koupalištích k tomu účelu určených kolaudačním rozhodnutím podle zvláštního předpisu¹⁾;
- b) podomní prodej.

Čl. 3

Druhy prodeje zboží a poskytování služeb, na které se toto nařízení nevztahuje

Toto nařízení se nevztahuje na prodej zboží a poskytování služeb mimo provozovnu v předzahrádkách, při slavnostech, sportovních podnicích nebo jiných podobných akcích, na prodej zboží pomocí automatů obsluhovaných spotřebitelem³⁾, na vánoční prodej ryb a stromků, jmelí a chvojí a na velikonoční prodej kraslic a pomlázek. Toto nařízení se rovněž nevztahuje na akce organizované podle zákona č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Čl. 5

Účinnost

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem 15. června 2013.

Ivo Mlátilík
starosta města

Milan Ščislák
místostarosta města

1) Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

2) Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

3) § 17 odst. 10 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.“

IV. Podmínky věcného projednání návrhu

9. V řízení o kontrole norem je Ústavní soud v souladu s čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) příslušným rozhodovat o návrhu na zrušení nařízení obce. Oprávnění ředitele krajského úřadu k podání takového návrhu vyplývá z § 64 odst. 2 písm. i) zákona o Ústavním soudu, je však podmíněno tím, že se krajský úřad pokusil přimět obec ke zjednání nápravy protizákonného stavu postupem podle § 125 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů. Z dokumentace předložené navrhovatelem vyplývá, že uvedená podmínka je v projednávané věci splněna. Dne 21. června 2013 byla městu Františkovy Lázně doručena výzva č. j. 423/LP/13, jejímž prostřednictvím mu byly sděleny důvody, pro které bylo napadené nařízení shledáno v rozporu se zákonem, a byla mu uložena zákonná šedesátidenní lhůta ke zjednání nápravy. Po jejím marném uplynutí byla rozhodnutím krajského úřadu ze dne 18. října 2013 č. j. 654/LP/13 za tímto účelem poskytnuta městu další lhůta třiceti dnů. Současně jím došlo k pozastavení účinnosti napadeného nařízení. Navrhovatel pak podal návrh ve lhůtě třiceti dnů ode dne uplynutí lhůty pro nápravu. Protože Ústavní soud nezjistil ani některý z důvodů nepřipustnosti návrhu, mohl přistoupit k jeho věcnému projednání.

V. Vlastní přezkum

10. Vlastní posouzení souladu napadeného podzákonného právního předpisu standardně sestává z několika kroků, reflektujících rozsah přezkumu ve smyslu § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud postupně zkoumá:

- a) zda orgán, který napadený podzákonný právní předpis přijal, k tomu měl pravomoc a zda tak učinil ústavně konformním způsobem,
- b) zda podzákonný právní předpis byl vydán v mezích zákonného zmocnění, a nikoliv mimo zákonem stanovenou působnost (*ultra vires*), tedy zda upravuje právní vztahy, pro které mu otevírá prostor zmocňovací zákon, a zda zároveň nezasahuje do věcí, které jsou vyhrazeny zákonu nebo jinému právnímu předpisu, a
- c) zda není dán obsahový nesoulad podzákonného právního předpisu s ústavním pořádkem nebo se zákonem.

V posledně uvedeném kroku je předmětem posouzení také to, zda přijetí podzákonného právního předpisu nesledovalo zákonem neaprobované, nelegitimní cíle nebo zda nebylo vedeno nerelevantními úvahami (zda nedošlo ke zneužití pravomoci), zda tento právní předpis není zjevně nerozumný (zda neodporuje zákazu svévole) a zda splňuje obecná kritéria

tvorby právních předpisů, spočívající zejména v požadavcích jejich určitosti, srozumitelnosti a adekvátní interpretovatelnosti [k uvedeným kritériím srov. náleze ze dne 24. března 2009 sp. zn. Pl. ÚS 27/06 (N 66/52 SbNU 649; 119/2009 Sb.), bod 17; obecně ke kritériím přezkumu podzákonných právních předpisů dále např. náleze ze dne 14. února 2001 sp. zn. Pl. ÚS 45/2000 (N 30/21 SbNU 261; 96/2001 Sb.), náleze ze dne 18. srpna 2004 sp. zn. Pl. ÚS 7/03 (N 113/34 SbNU 165; 512/2004 Sb.) nebo náleze ze dne 22. října 2013 sp. zn. Pl. ÚS 19/13 (N 178/71 SbNU 105; 396/2013 Sb.), bod 38; se zřetelem ke zvláštnímu základu normotvorby obcí v oblasti přenesené působnosti srov. též test ústavnosti dovozený Ústavním soudem pro obecně závazné vyhlášky, viz náleze ze dne 22. března 2005 sp. zn. Pl. ÚS 63/04 (N 61/36 SbNU 663; 210/2005 Sb.) nebo náleze ze dne 11. prosince 2007 sp. zn. Pl. ÚS 45/06 (N 218/47 SbNU 871; 20/2008 Sb.)].

11. Není-li dále uvedeno něco jiného, Ústavní soud přezkoumal napadený právní předpis pouze v rozsahu námitek uplatněných navrhovatelem nebo vyplývajících z vyjádření účastníka nebo vedlejšího účastníka řízení.

VI. Posouzení, zda bylo napadené nařízení přijato a vydáno ústavně předepsaným způsobem

12. Podle § 11 obecního zřízení je obec oprávněna v přenesené působnosti vydávat na základě zákona a v jeho mezích nařízení obce, je-li k tomu zákonem zmocněna. Jde o výkon státní správy, jehož ústavní základ je obsažen v čl. 105 ve spojení s čl. 79 odst. 3 Ústavy.

13. Vydávání nařízení obce je vyhrazeno její radě [§ 102 odst. 2 písm. d) obecního zřízení]. Není-li však tato zřízena, jako tomu je v případě města Františkovy Lázně, vydává je zastupitelstvo obce (§ 102 odst. 4 a § 84 odst. 3 obecního zřízení). Ústavní soud z předložených dokumentů zjistil, že napadené nařízení bylo přijato zastupitelstvem na jeho zasedání dne 27. května 2013. Z celkového počtu 11 členů zastupitelstva se hlasování účastnilo 7 členů, přičemž všichni z nich hlasovali pro návrh nařízení. Nařízení bylo následně vyvěšeno na úřední desce Městského úřadu Františkovy Lázně dne 28. května 2013 a sejmuto dne 17. června 2013. Účinnost na bylo dnem 15. června 2013. Lze tedy konstatovat, že nařízení bylo přijato ústavně předepsaným způsobem, což nebylo ze strany žádného z účastníků řízení rozporováno.

VII. Posouzení, zda napadené nařízení nebylo vydáno mimo zákonem stanovenou působnost

14. K vydání napadeného nařízení došlo na základě zmocnění obsaženého v § 18 živnostenského zákona, které (bez odkazů a poznámek pod čarou) zní:

„(1) Obec může v přenesené působnosti vydat tržní řád formou nařízení obce. Pro nabídku, prodej zboží (dále jen ‚prodej‘) a poskytování služeb mimo provozovnu určenou k tomuto účelu kolaudačním rozhodnutím podle zvláštního zákona tržní řád vymezí:

- a) místa pro prodej a poskytování služeb, jimiž jsou zejména tržnice a tržiště (dále jen ‚tržiště‘), a jejich rozdělení (např. podle druhu prodáváného zboží nebo poskytované služby),
- b) stanovení kapacity a přiměřené vybavenosti tržišť,
- c) dobu prodeje zboží a poskytování služeb na tržišti,
- d) pravidla pro udržování čistoty a bezpečnosti na tržišti,
- e) pravidla, která musí dodržet provozovatel tržiště k zajištění jeho řádného provozu.

(2) Tržní řád se s výjimkou odstavce 1 písm. a), b) a c) vztahuje i na prodej zboží a poskytování služeb na tržištích majících charakter stavby podle zvláštního zákona.

(3) Obec může nařízením obce vydaným podle odstavce 1 stanovit, že se toto nařízení obce nevztahuje na některé druhy prodeje zboží a poskytování služeb prováděné mimo provozovnu, a stanovit, že některé druhy prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděné mimo provozovnu v obci nebo její části jsou zakázány.“

15. Podle navrhovatele lze nařízením obce stanovit zákaz některých druhů prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu v obci nebo její části ve smyslu odstavce 3 pouze tehdy, jsou-li jím současně vymezena místa pro prodej a poskytování služeb, jakož i další pravidla předvídaná v odstavci 1. Ústavní soud se tak v projednávané věci musel nejprve zabývat otázkou, zda jde o adekvátní výklad předmětného ustanovení.

VII./a Možnost stanovit samostatně zákaz některých druhů prodeje nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu podle § 18 odst. 3 živnostenského zákona

16. Tržní řády, k jejichž vydání zmocňuje obec § 18 živnostenského zákona, nejsou prostředkem k samoučelnému omezení základního práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Možnost stanovit konkrétní, místním poměrům přiléhavé a účelné zakazy a podmínky při prodeji zboží a poskytování služeb mimo provozovnu má sloužit a přispívat ke kultuře provozování této specifické podnikatelské činnosti, jakož i k zajištění veřejného pořádku na území obce. Při jejím využití lze přitom vzít v potaz také další hlediska, např. hledisko vhodnosti, názoru občanů, místní tradice, zvyků nebo estetiky (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 19/11, bod 25).

17. Předmětné zmocnění bylo do § 18 živnostenského zákona vloženo novelou provedenou zákonem č. 280/1997 Sb. Novelizované ustanovení sestávalo ze dvou odstavců, jež, byť se výslovně nevztahovaly i na nabídku zboží nebo služeb, v zásadě odpovídaly dnešnímu znění jeho odstavců 1 a 2. Na jeho základě tak obec mohla obecně závaznou vyhláškou v přenesené působnosti (nyní nařízením) vymezit místa pro prodej zboží a poskytování služeb mimo provozovnu a stanovit pro tuto činnost další podmínky. Z důvodové zprávy k uvedené novele (Poslanecká sněmovna, 2. volební období, 1996–1998, sněmovní tisk 221 z roku 1997) vyplývá, že vláda jako její předkladatel zamýšlela touto formou otevřít obcím prostor k tomu, aby ve svém územním obvodu usměrňovaly provoz tržišť. Hlavním cílem bylo vytvoření podmínek pro efektivní regulaci stánkového prodeje na území obce s ohledem na místní potřeby jejich obyvatel a zamezení vzniku případného nežádoucího stavu v důsledku živelného rozvoje tohoto druhu prodeje. Zákonodárce přijetím této novely zároveň reagoval na v té době ustálenou judikaturu Ústavního soudu, která obcím umožňovala ukládat v rámci jejich samostatné působnosti povinnosti fyzickým a právnickým osobám obecně závaznou vyhláškou (čl. 104 odst. 3 Ústavy) pouze za předpokladu, že k tomu byly zákonem výslovně zmocněny [srov. např. náleze ze dne 19. ledna 1994 sp. zn. Pl. ÚS 5/93 (N 4/1 SbNU 35; 35/1994 Sb.), náleze ze dne 18. března 1997 sp. zn. Pl. ÚS 37/96 (N 28/7 SbNU 185; 71/1997 Sb.); odchylně náleze ze dne 8. listopadu 1994 sp. zn. Pl. ÚS 18/94 (N 50/2 SbNU 93; 231/1994 Sb.); ke změně restriktivního výkladu čl. 104 odst. 3 Ústavy došlo výslovně až nálezem sp. zn. Pl. ÚS 45/06]. Až do její účinnosti totiž mohly obce účinně regulovat prodej zboží nebo poskytování služeb výlučně v zařízeních, jež byla v jejich vlastnictví [§ 14 odst. 1 písm. p) zákona č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), účinného do 12. listopadu 2000].

18. Praktický problém po přijetí uvedené novely představovala otázka, zda vymezení míst pro prodej zboží a poskytování služeb mimo provozovnu podle odstavce 1 znamenalo současně zákaz všech druhů této podnikatelské činnosti ve zbylých částech obce, resp. zda obec mohla omezit svou regulaci toliko na některé tyto druhy. Právě odstranění této nejasnosti bylo důvodem doplnění § 18 živnostenského zákona o odstavec 3 novelou provedenou zákonem č. 356/1999 Sb. Ta měla podle důvodové zprávy (Poslanecká sněmovna, 3. volební období, 1998–2002, sněmovní tisk 263 z roku 1999) oprávnit obce k tomu, aby mohly výslovně stanovit, že na určité formy prodeje a poskytování služeb (např. pochůzkový a podomní prodej) nebo příležitostné akce se tržní řád nevztahuje. K pozměňovacímu návrhu bylo navrhované znění odstavce 3 ve druhém čtení doplněno v tom smyslu, že obec získala také oprávnění zakázat tržním řádem některé druhy prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděné mimo provozovnu v obci. Tím

zákonodárce postavil najisto, že obce mohou svou regulaci směřovat pouze ve vztahu k některým druhům této činnosti.

19. Zatímco v případě stanovení výjimky pro některé druhy prodeje zboží nebo poskytování služeb z působnosti tržního řádu je současná existence úpravy podle § 18 odst. 1 živnostenského zákona z povahy věci nezbytná, v případě jejich pouhého zákazu nebrání z věcného hlediska nic tomu, aby k jeho stanovení došlo samostatně. Z výkladu zastávaného navrhovatelem logicky vyplývá, že tento zákaz by měl opodstatnění jen ve vztahu k těm druhům prodeje zboží a poskytování služeb prováděným mimo provozovnu, na které by se v souladu s odstavcem 3 nevztahovala pravidla podle odstavce 1. Jinak by totiž vyplýval *a contrario* již z omezení příslušného druhu podnikatelské činnosti na určená místa v obci. Navrhovatel tak fakticky podmiňuje zákaz vztahující se na některé druhy prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděné mimo provozovnu tím, že budou současně vymezena místa, na nichž lze provádět jejich jiné (resp. zbylé) druhy. Pro takovou podmínku však podle názoru Ústavního soudu neexistuje věcný důvod. Již samotný zákaz může být s ohledem na konkrétní poměry v obci dostatečným opatřením k zamezení negativních jevů spojených s touto činností. Pozitivní určení míst, v nichž lze provádět ostatní druhy prodeje nebo poskytování služeb mimo provozovnu, by přitom za této situace nebylo nezbytné. Předmětný zákaz by totiž současně znamenal, že veškeré druhy této činnosti, na které se nevztahuje, neplyne-li jejich případný zákaz nebo omezení z jiného právního předpisu, mohou být v obci bez dalších provozovány.

20. Jestliže navrhovatel argumentuje zájmem na tom, aby v důsledku nezbytnosti složité interpretace uvedeného zákazu nedocházelo k výrazným zásahům do práva podnikat, pak je namísto oponovat, že stejný problém by mohl vzniknout v souvislosti s interpretací vymezení druhů prodeje zboží a poskytovaných služeb prováděných mimo provozovnu, k nimž může docházet jen v určitých stanovených místech. Obava z neurčitosti nebo nesrozumitelnosti nařízení obce, jež by sama o sobě zakládala jeho nesoulad se zásadou právního státu, vyjádřenou v čl. 1 odst. 1 Ústavy, není v této souvislosti relevantním argumentem.

21. Ústavní soud nakonec neshledal, že by podmínění zákazu některých druhů prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu v obci současným přijetím úpravy podle § 18 odst. 1 živnostenského zákona, byť jen formálně, vyplývalo z odkazu na toto ustanovení obsaženého v odstavci 3. V úvahu totiž přichází také výše uvedený výklad, který tento odkaz vztahuje jen na první větu odstavce 1 a podle něhož je předmětný zákaz pouze jednou z možných forem regulace, jež může být stanovena tržním řádem nezávisle na vymezení míst a dalších pravidel upravujících provozování tržišť ve smyslu odstavce 1. Takovýto výklad

uvedeného ustanovení sice nemusí být na první pohled zřejmý, s ohledem na to, že mnohem lépe odpovídá účelu § 18 živnostenského zákona a nevede k pochybnostem ani po stránce věcné, mu je však třeba dát přednost před výkladem zastávaným navrhovatelem.

22. Lze tedy shrnout, že obec je na základě § 18 odst. 3 živnostenského zákona zmocněna stanovit svým nařízením v přenesené působnosti zákaz některých druhů prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu v obci nebo její části, aniž by jím současně musela vymezit místa a stanovit podmínky pro tuto podnikatelskou činnost ve smyslu § 18 odst. 1 živnostenského zákona. Napadené nařízení proto z tohoto důvodu nevybočuje z mezí zákonného zmocnění.

VII./b Omezení rozsahu zmocnění vyplývající především ze slova „některé“

23. Ústavní soud se dále musel vypořádat s otázkou, zda nařízením obce stanovený zákaz ob stojí i z hlediska věcných omezení vyplývajících z § 18 odst. 3 živnostenského zákona, podle něhož lze zakázat pouze „některé“ druhy prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděné mimo provozovnu v obci nebo její části.

24. Ustanovení § 18 odst. 3 živnostenského zákona umožňuje omezit právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost podle čl. 26 odst. 1 Listiny, jehož se může jednotlivec v souladu s čl. 41 odst. 1 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které toto ustanovení provádějí. Z použití slova „některé“ lze dovodit, že nařízení obce nemají sloužit k zamezení veškerého prodeje zboží a poskytování služeb mimo provozovnu a že je mají toliko určitým způsobem usměrňovat. V tomto kontextu je třeba předmětné zmocňovací ustanovení vykládat v tom smyslu, že tato činnost musí vždy zůstat povolena alespoň v rozsahu (zahrnujícím eventuálně i více než jen jeden její druh), který umožní skutečnou realizaci uvedeného základního práva v obci. Tento požadavek lze přiměřeně vztáhnout i na vymezení území, na kterém se má zákaz některých druhů této činnosti uplatnit. Právě tento význam je přitom třeba přisuzovat i závěru Ústavního soudu vyslovenému v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/11, podle něhož „nelze uvedený zákaz vyslovit obecně a plošně“.

25. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/11 Ústavní soud nad rámec jeho nosných důvodů uvedl, že použití relativně neurčitých pojmů (konkrétně omezení zákazu prodeje zboží a poskytování služeb na „pochůzkovou formu“) není obecně závazným normám cizí a v podstatě vyžaduje, aby příslušný orgán jejich obsah případ od případu posoudil a rozhodl o postupu, který je pro takovou situaci předpokládán. Použití zmíněného výrazu by tak nečinilo napadené ustanovení neústavním (bod 29). V projednávané věci se nařízení obce neomezuje toliko na označení tohoto druhu prodeje, neboť

ve svém čl. 2 odst. 1 stanoví definici tohoto pojmu, podle níž se pochůzkovým prodejem rozumí „nabízení, prodej zboží nebo poskytování služeb s použitím přenosného nebo neseného zařízení (konstrukce, tyče, závěsného pultu, ze zavazadel, tašek a podobných zařízení) nebo přímo z ruky. Nerozhoduje, zda ten, kdo zboží nebo služby nabízí, prodává a poskytuje, se přemísťuje nebo stojí na místě“. Ústavní soud nicméně nesdílí názor zástupce veřejného ochránce práv, který v předmětné definici spatřuje vyznačování jiných druhů prodeje zboží nebo poskytování služeb prováděných mimo provozovnu. Jakkoliv lze označit za problematickou možnost, že zákaz pochůzkového prodeje, kterým se má podle definice rozumět také provozování uvedené činnosti s použitím přenosného zařízení v případech, kdy prodávající stojí na místě, bude v praxi vztažen i na některé jiné druhy prodeje (především na stánkový prodej, má-li stánek povahu přenosné konstrukce), takto široký výklad by odporoval smyslu tohoto zákazu, jehož účelem je postihnout toliko pochůzkový prodej. Při tomto druhu prodeje má prodávající nabízené zboží u sebe, tedy buď ho drží v ruce, nebo jej má v tašce nebo jiném přenosném zařízení, s kterým se může volně pohybovat. Své potenciální zákazníci tak může oslovovat nejen z určitého místa, kde činnost vykonává, nýbrž kdekoliv na veřejném prostranství (může je osobně vyhledávat), s čímž je přirozeně spojena vyšší míra zásahu do jejich soukromé sféry. Ačkoliv totiž tito nemusí na oslovení nebo nabídku nijak reagovat, je zřejmé, že v posledně uvedeném případě se mohou opakovaně dostávat do situací, kdy se nebudou moci komunikaci s prodávajícím vyhnout nebo budou stavěni do pozice, kdy musí sami zdůvodňovat, z jakého důvodu nemají o nabízené zboží nebo služby zájem. Právě uvedené znaky jsou rozhodující pro posouzení, zda jde nebo nejde o pochůzkový prodej. Jsou-li přitom dány, pak v souladu s definicí podle napadeného nařízení není rozhodné, zda se osoba nabízející, prodávající nebo poskytující zboží nebo služby v určitém konkrétním časovém intervalu přemísťuje nebo stojí na místě. Zbývá dodat, že napadené nařízení zcela zřejmě neumožňuje postihovat samotné umístění a provozování přenosného zařízení, byť by mělo sloužit právě prodeji nebo poskytování služeb.

26. Pokud jde o definici podomního prodeje podle čl. 2 odst. 2 napadeného nařízení, tato podle názoru Ústavního soudu plně odpovídá obecnému chápání tohoto pojmu a z hlediska rozsahu stanoveného zákazu nevyvolává žádné pochybnosti.

27. Ústavní soud konstatuje, že takto vymezeným pochůzkovým a podomním prodejem zboží nebo poskytováním služeb se nevycerpávají druhy uvedené podnikatelské činnosti prováděné mimo provozovnu v obci, neboť tato činnost může být nadále provozována jiným způsobem, zejména formou stánkového prodeje, který na území města Františkovy Lázně není žádným jeho nařízením omezen. Za těchto okolností proto nelze

nalézt důvody vedoucí k závěru, že by v důsledku stanoveného zákazu byla předmětná podnikatelská činnost na území obce fakticky znemožněna. Nic na tom nemění ani skutečnost, že uvedené zákazy se vztahují na celé území obce. Jejich účelem je totiž zamezení jednání, jež v konkrétních poměrech obce narušuje veřejný pořádek a působí na její obyvatele obtěžujícím způsobem, přičemž tento nežádoucí jev se může týkat všech částí obce. Opodstatněnost takovéto regulace lze obzvlášť předpokládat v lázeňském městě, jež je navštěvováno za účelem léčení a odpočinku. Je namístě zdůraznit, že čl. 26 Listiny chrání právo na podnikání jako takové, nikoliv jeho realizaci určitou konkrétní formou. Podle Ústavního soudu jsou tak za situace, kdy je na území města zachována možnost provozovat podnikatelskou činnost mimo provozovnu jinými způsoby, dodržena omezení vyplývající ze zmocnění podle § 18 odst. 3 živnostenského zákona. Napadené nařízení tudíž bylo vydáno v jeho mezích.

28. Závěrem této části nálezu je třeba zdůraznit, že uvedené závěry neaprobují bez dalšího zákaz pochůzkového a podomního prodeje na celém území jakékoliv obce. V závislosti na konkrétních podmínkách, např. pokud by se jednalo o obec, jejíž obyvatelé žijí roztroušeni na větším území, mohou být naopak právě uvedené druhy prodeje zboží a poskytování služeb nezbytné k tomu, aby tato činnost mohla být mimo provozovnu smysluplně provozována. V případě města Františkovy Lázně však podle názoru Ústavního soudu takováto specifika dána zjevně nejsou.

VIII. Posouzení věcného souladu napadeného nařízení obce s ústavním pořádkem a zákony

29. Vzhledem k tomu, že navrhovatel neuplatnil žádné další námitky, jež by zpochybňovaly soulad napadeného nařízení obce s ústavním pořádkem nebo zákonem, omezil se Ústavní soud v tomto směru na zjištění, že v něm obsaženou právní úpravu neshledává ani nerozumnou, ani nesplňující obecná kritéria tvorby právních předpisů. Ze strany obce rovněž nedošlo k zneužití její pravomoci.

IX. Závěr

30. Ze všech těchto důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadené nařízení obce není v rozporu s čl. 105 ve spojení s čl. 79 odst. 3 Ústavy a § 18 živnostenského zákona a čl. 26 odst. 1 Listiny, protože mu nezbylo než návrh na jeho zrušení podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zamítnout.

Č. 100

K mezím svobody projevu při kritice politických představitelů

Výroky politického oponenta na adresu starosty obce jako reakce na jeho článek v místním tisku rekapitulující jeho působení v obci, které mají charakter hodnotících soudů a týkají se výlučně profesní sféry kritizovaného starosty, byť obsahující výrazy „tuny balastu“, „bezobsažná megalomanská spoušť banalit“, jsou chráněny svobodou projevu; pokud by se ve veřejném prostoru zapovědělo hodnotit takovéto projevy politických představitelů, prostor pro svobodné šíření názorů a myšlenek by byl nepřijatelně zúžen. Za situace, kdy žádný z výroků stěžovatele neobsahuje skutkové tvrzení, které by uvádělo o starostovi obce nepravdivé údaje či se obsahem jakkoli dotýkalo jeho soukromé sféry, není dán prostor pro zásah soudů, které by vystupovaly jako arbitři správnosti, relevance či vhodnosti hodnotových preferencí.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyní Vlasty Formánkové a Milady Tomkové (soudkyně zpravodajka) – ze dne 20. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 1511/13 ve věci ústavní stížnosti Františka Čouky, zastoupeného Mgr. Ing. Petrem Konečným, advokátem AK Konečný, s. r. o., se sídlem Olomouc, Na Střelnici 1212/39, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2013 č. j. 30 Cdo 3193/2012-184, kterým bylo zamítnuto stěžovatelovo dovolání, a proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 5. 2012 č. j. 1 Co 47/2012-137, kterým bylo v odvolacím řízení rozhodnuto o žalobě na ochranu osobnosti v neprospěch stěžovatele, za účasti Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Olomouci jako účastníků řízení a Jiřího Petřeka jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2013 č. j. 30 Cdo 3193/2012-184 a rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 5. 2012 č. j. 1 Co 47/2012-137 bylo porušeno základní právo stěžovatele na svobodu projevu zakotvené v čl. 17 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2013 č. j. 30 Cdo 3193/2012-184 a rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 5. 2012 č. j. 1 Co 47/2012-137 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ve včasně podané ústavní stížnosti napadá stěžovatel shora označená rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv, zejména pak práva na svobodu projevu dle čl. 17 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 1. 2012 č. j. 74C 36/2011-115 byla zamítnuta žaloba na ochranu osobnosti vedlejšího účastníka řízení (v řízení před obecnými soudy žalobce) směřující vůči stěžovateli (v řízení před obecnými soudy žalovanému). Žalobou podanou dne 20. 12. 2010 ve znění změny žaloby připuštěné usnesením soudu u jednání dne 8. 12. 2011 se vedlejší účastník z titulu ochrany osobnosti domáhal po stěžovateli zveřejnění omluvy v obecní tiskovině Bohuňovický zpravodaj a na webových stránkách www.bohunovice.org a náhrady nemajetkové újmy v penězích, kterou vyčíslil částkou 150 000 Kč, jakož i uložení povinnosti stěžovateli zdržet se v žalobě specifikovaných písemných či slovních tvrzení ve vztahu k vedlejšímu účastníkovi. V části zdržovacího nároku bylo řízení pro částečné zpětvzetí žaloby zastaveno.

3. Předmětem žaloby byly výroky stěžovatele směřující vůči vedlejšímu účastníkovi, starostovi obce Bohuňovice, uveřejněné v článku „Školní facka by asi byla třeba!“ v obecním zpravodaji Pohledy, ročník XX, č. 4/2010, vydávaném obcí Bohuňovice (později nahrazen „Bohuňovickým zpravodajem“). Vedlejší účastník v žalobě tvrdil, že výroky stěžovatele zasáhly do jeho osobnostních práv, byla jimi poškozena jeho čest a důstojnost v rodině, zaměstnání, mezi občany obce, ve společnosti i mezi přáteli.

4. Na základě odvolání vedlejšího účastníka řízení změnil Vrchní soud v Olomouci rozsudkem č. j. 1 Co 47/2012-137 ze dne 2. 5. 2012 zamítavý výrok soudu prvního stupně a rozhodl takto:

„Žalovaný je povinen jako zadostiučinění žalobci na svůj náklad zveřejnit v regionální publikaci ‚Bohuňovický zpravodaj‘ vydávaný obcí Bohuňovice, a to ve vydání nejbližší následujícím po nabytí právní moci rozsudku, omluvu tohoto znění:

OMLUVA starostovi obce

V publikaci ‚POHLEDY‘ ročník XX., č. 4/2010 na straně 30 a 31 na webových stránkách www.bohunovice.org byl zveřejněn můj příspěvek nadepsaný ‚Školní facka by asi byla třeba!‘. V tomto svém příspěvku jsem napadl starostu obce pana Jiřího Petřeka tím, že jsem hodnotil jeho příspěvky slovy ‚bezobsažná megalomanská spoušť banalit‘, či ‚tuny balastu‘, označil jsem žalobce jako nezpůsobilého věčně seznamovat veřejnost s děním, z neschopnosti reflektovat události v nějakém kontextu tím, že není schopen oprostít článek od pragmatického a sobeckého ‚dnes a tady‘

a všudypřítomného ‚já‘, dále jsem uvedl, že se jedná o ‚moudra, která může podlit jen naprostý cynik a pitomec‘, dále jsem uvedl, že starostu k jeho počínání vedla jedna velmi bohuňovická vlastnost, totiž sklon chovat se jako hovado. Dále jsem uvedl ‚byla by vhodná nějaká osvícená diktatura v této oblasti, která by byla provázena i tresty tělesnými, něco na způsob lámání kolen‘ [v citovaném článku bylo uvedeno ‚lámání kolem‘ – pozn. Ústavního soudu]. Za toto protiprávní chování a zásah do práv na ochranu osobnosti se panu Jiřímu Petřekovi omlouvám.

František Čouka.“

5. V části požadující zveřejnění omluvy na webových stránkách www.bohunovice.org bylo odvolací řízení pro částečné zpětvzetí odvolání zastaveno.

6. Odvolací soud v odůvodnění mj. uvádí, že „výkonem práva kritiky nedojde k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby jediné v případě, že jde o kritiku právem přípustnou, resp. kritiku oprávněnou. Ta předpokládá, že nejsou překročeny meze věcné a konkrétní kritiky, a současně, že je kritika přiměřená i co do obsahu, formy i místa, tj. že nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného a zároveň uznaného cíle. O věcnou kritiku nejde, vychází-li z nepravdivých podkladů a dovozuje-li z těchto nepravdivých podkladů vlastní hodnotící úsudky znevažujícího charakteru“. K článku stěžovatele pak odvolací soud uvádí, že pokud stěžovatel reagoval na článek (úvodník) starosty z předchozího čísla zpravodaje, pak „nejde o kritiku tohoto úvodníku, natož tak kritiku věcnou, oprávněnou a přiměřenou“, resp. že článek stěžovatele „postrádá jakoukoli věcnost, jeho obsah je nestranné osobě těžko pochopitelný, je útočný, mající za cíl zesměšnit a dehonestovat osobu žalobce“.

7. Odvolací soud dále mimo jiné uvádí, že je právem starosty obce zrekapitulovat výsledky svého působení a připomenout veřejnosti akce, které byly za uplynulé volební období pod jeho vedením dokončeny, aby veřejnost mohla posoudit naplnění jeho předvolebních slibů. Pokud je takto prováděna rekapitulace dosažených výsledků a jedná-li se o úspěšného starostu, může být výčet splněných úkolů obsáhlý. Pokud však stěžovatel (žalovaný) hodnotil uvedený projev starosty slovy jako „bezobsažná megalomanská spoušť banalit“, „tuny balastu“, resp. označil starostu jako nezpůsobilého věcně seznamovat veřejnost s děním či neschopného reflektovat události v nějakém kontextu tím, že není schopen oprostít článek od pragmatického a sobeckého „dnes a tady“ a všudypřítomného „já“, jde podle odvolacího soudu o hodnocení „nepřiměřené svou formou s cílem zesměšnit informace o výsledcích práce vedlejšího účastníka a jeho spolupracujícího týmu“.

8. Dovolání stěžovatele směřující proti rozsudku odvolacího soudu bylo rozsudkem Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 3193/2012-184 ze dne 31. 1.

2013 zamítnuto. Dovolací soud neshledal na postupu ani závěrech odvolacího soudu vady, výslovně pak uvádí, že „pravdivost tvrzení žalovaného o žalobci v předmětném článku nebyla podle odvolacího soudu prokázána“, resp. že „z napadeného rozhodnutí vyplývá, že odvolací soud se otázkou vztahu uplatněného práva na ochranu osobnosti s právem kriticky vyjadřovat své názory přiléhavě a zákonu odpovídajícím způsobem zabýval, přičemž skutkové okolnosti případu svědčí i o správnosti jeho závěru o opodstatněnosti žaloby“.

II. Argumentace stěžovatele

9. Stěžovatel v ústavní stížnosti napadá rozsudky odvolacího i dovolacího soudu, přičemž tvrdí, že se předmětnými výroky, za které je povinen se vedlejšímu účastníkovi omluvit, navíc vytrženými zcela z kontextu a souvislostí, nedopustil žádného protiprávního chování ani zásahu do práv na ochranu osobnosti vedlejšího účastníka. Dovojuje tak, že rozsudky obou soudů porušily jeho právo na svobodu projevu. Zdůrazňuje, že jeho článek byl reakcí na článek starosty obce (vedlejšího účastníka), přičemž jak článek starosty obce, tak následná reakce stěžovatele byly zveřejněny v obecním periodiku, který vydává obec Bohuňovice, jejímž je právě vedlejší účastník starostou. Stěžovatel dále tvrdí, že svůj článek pouze nabídl ke zveřejnění, přičemž obecní periodikum nebylo povinno jej publikovat.

10. K obsahu textu pak stěžovatel výslovně uvádí, že se jednalo o běžnou kritiku „politika“ v reakci na text jeho uveřejněného článku, která podle stěžovatele, byť v určité nadsázce, nevybočila z mezí ještě věcné kritiky používané v politice a určité přiměřenosti v oblasti kritiky v politice, a to i vzhledem k poměrům v České republice, když za určitou běžnou míru lze považovat například i projevy politiků v obou sněmovnách Parlamentu České republiky, které jsou dokonce přenášeny „státní“ televizí, často i v přímém přenosu či opakovaně, aniž by toto bylo vyhodnocováno jako protiprávní chování a zásahy do práva na ochranu osobnosti. Dále stěžovatel uvádí, že se jednalo o kritiku „v oblasti politiky a způsobu práce a vyjadřování politika“, navíc též v reakci na kritiku vedlejšího účastníka vůči stěžovateli a jeho kolegům z opozice, a to vše v souvislosti s poměry v obci. Vedlejší účastník ve svém článku, na který stěžovatel reagoval, napadá dle stěžovatele velmi nevybíravě celou řadu lidí včetně stěžovatele, nejednalo se tedy pouze o „nějaká konstatování či prezentaci, jak uvádí v odůvodnění odvolací soud, ale také o cílenou polemiku ve vlastním periodiku s politickými odpůrci, které v článku staví do velmi negativního světla zavádějícími údaji, aniž by měli možnost na to nějak přímo reagovat“. Tak jako je právem vedlejšího účastníka jako politika zrekapitulovat výsledky svého působení, je právem stěžovatele zhodnotit a případně zkritizovat tuto jeho rekapitulaci, zvláště když sám v této své „rekapitulaci“ napadá stěžovatele, ale i další odpůrce v obci.

11. Stěžovatel v ústavní stížnosti vysvětluje důvody pro volbu konkrétních výroků, za které je povinen se omluvit, a setrvává na oprávněnosti jím vyslovené kritiky. U některých výroků („lámání kolem“) šlo podle něj o nasázku. Zdůrazňuje, že v jeho článku šlo o názory a hodnocení týkající se projevu starosty obce, kdy se názory mohou z povahy věci lišit. Má za to, že obě napadená rozhodnutí výrazně omezují možnosti politické kritiky ve formě hodnocení činů či projevů politických představitelů. Volbu některých expresivních výrazů zdůvodňuje tím, že reagoval na vyjádření vedlejšího účastníka, který ve svém článku nevhodně zmínil těžkou nemoc jednoho ze svých politických odpůrců v obci, pana F. Stěžovatel má za to, že forma jeho kritiky „odpovídala hrubosti žalobce“.

12. Stěžovatel dále tvrdí porušení práva na spravedlivý proces, neboť podle něj odvolací soud nesprávně posoudil přípustnost dalších skutkových tvrzení a důkazních návrhů v odvolacím řízení, nesprávně „vyřešil otázku důkazních břemen“, nedostatečně právně posoudil odpovědnost vydavatele. Taktéž odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu považuje stěžovatel za nedostatečné s tím, že nemá oporu v provedeném dokazování.

III. Vyjádření účastníků řízení

13. Za Vrchní soud v Olomouci se vyjádřil předseda senátu JUDr. Vojtěch Brhel. Ve svém vyjádření uvádí, že tvrzení stěžovatele, že vydavatel, obci Bohuňovice, učinil pouze písemnou nabídku ke zveřejnění své reakce na článek žalobce, je tvrzením novým, které stěžovatel po celou dobu řízení před soudem prvního stupně i odvolacím soudem neuplatnil. Dále pak ve vyjádření rekapituluje, že stěžovatel svým článkem reagoval na úvodník starosty z předchozího čísla obecního periodika, přičemž článek stěžovatele byl zaměřený na určitou kritiku poměrů v obci Bohuňovice, zejména zastupitelstva a vedení obce. Tato reakce stěžovatele byla realizací ústavního práva stěžovatele na svobodu projevu a práva kritiky. V řízení bylo prokázáno, že stěžovatel je dlouhodobý kritik žalobce a jeho práce, a to od roku 2008. Článek žalovaného byl zveřejněn právě v období předvolební kampaně žalobce. V řízení byl vyslechnut svědek, člen redakční rady dřívějšího periodika Pohledy a současný šéfredaktor Bohuňovického zpravodaje, který potvrdil, že na veřejných zasedáních jsou neshody mezi žalobcem, tedy starostou obce, a žalovaným obecně známy. Občas se v článcích zveřejněných v obecním periodiku objevují názory občanů, jejichž obsahem je kritika veřejných funkcionářů obce, a v tomto se článek stěžovatele svým obsahem nevyvíkal. Odvolací soud ve svém rozhodnutí jasně konstatoval, že výkonem práva kritiky nedojde k neoprávněnému zásahu do osobnosti fyzické osoby jediné v případě, že jde o kritiku právem přípustnou, respektive kritiku oprávněnou. To předpokládá, že nejsou překročeny meze věcné a konkrétní kritiky, a současně, že je kritika přiměřená co do obsahu,

formy a místa, tedy že nevybočuje z mezí nutných k dosažení sledovaného a zároveň uznaného cíle.

14. Jak dále vrchní soud uvádí, pokud stěžovatel reagoval na úvodník starosty z předchozího čísla obecního periodika článkem, který postrádal jakoukoliv věcnost, jehož obsah byl útočný, mající za cíl zesměšnit a dehonestovat osobu žalobce, pak jeho článek není kritikou tohoto úvodníku, natož pak kritikou věcnou, oprávněnou a přiměřenou. K tvrzení stěžovatele týkajícímu se způsobu, jakým vedlejší účastník informoval o nemoci svého politického protivníka pana F., odvolací soud uvádí, že se s touto námitkou vypořádal ve svém rozhodnutí tak, že informace uváděné žalobcem o panu F. mají obecnou povahu a přiměřenou formu.

15. Vrchní soud dále připomněl, že již v průběhu odvolacího řízení poskytl účastníkům poučení o tom, že krajský soud poučil účastníky při přípravném jednání nesprávně [o posouzení věci v režimu zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů], ačkoli poté věc posoudil dle § 11 až 13 občanského zákoníku. Tvrzení stěžovatele o nepřipustnosti dalších skutkových tvrzení a důkazních návrhů v odvolacím řízení za situace, kdy jej soud prvního stupně nesprávně poučil, že věc podléhá režimu tiskového zákona, není pravdivé. Vrchní soud odkazuje na protokol o jednání ze dne 2. 5. 2012, kde byli účastníci o právním vymezení daného sporu jasně odvolacím soudem poučeni, žalobce byl vyzván k doplnění tvrzení o skutečném zásahu článku žalovaného do osobnostní sféry a pracovního zařazení žalobce. Soud zopakoval důkazy provedené krajským soudem, neboť četl příspěvek žalovaného, kterým zasáhl do osobnostních práv žalobce. Ke čteným listinným důkazům neměli účastníci připomínky. Vzhledem k nedostatkům přípravného jednání vedeného krajským soudem, při němž byli účastníci nesprávně poučeni, že nárok žalobce bude posuzován podle tiskového zákona, bylo účastníkům dáno poučení podle § 119a a § 120 odst. 1 o. s. ř. Stěžovatel měl tedy i v rámci odvolacího řízení možnost navrhnout důkazy na svou obranu, nicméně uvedl, že pouze odkazuje na své vyjádření k žalobě a nic dalšího netvrdí a nehodlá ani prokazovat. Odvolací soud tedy procesní vady krajského soudu v rámci odvolacího řízení odstranil a stěžovatel, který byl v té době bez právního zastoupení, žádná nová skutková tvrzení ani důkazní návrhy neučinil. Pokud stěžovatel tvrdí, že byla porušena jeho práva na svobodu projevu a vyjadřování názorů, pak zveřejnění jeho příspěvku v obecním časopise, které požadoval a nyní ho nově označuje pouze za nabídku k otištění v obecním periodiku, bylo právě realizací těchto ústavních práv stěžovatele. Za obsah tohoto příspěvku odpovídá žalovaný, a nese tak důsledky za obsah tohoto článku. Ostatně okolnosti, že žalobce příspěvek stěžovatele vnímal jako morální zásah do svých osobnostních práv,

odpovídá i satisfakce požadovaná žalobcem, kterou byla výlučně omluva, a nikoliv relutární satisfakce, tedy náhrada nemajetkové újmy. Vrchní soud v Olomouci závěrem navrhuje ústavní stížnost stěžovatele zamítnout.

16. Za Nejvyšší soud se vyjádřil předseda senátu JUDr. Pavel Pavlík. Ve stručném vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku s tím, že ústavně garantovaná práva stěžovatele dotčena nebyla.

17. Vedlejší účastník se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

18. Vyjádření účastníků řízení bylo zasláno na vědomí a k případné replice stěžovateli, ten však možnosti repliky nevyužil.

IV. Upuštění od ústního jednání

19. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti nebylo možno od ústního jednání očekávat další objasnění věci ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění.

V. Posouzení ústavní stížnosti

a) Důvody meritorního přezkumu

20. Jak zjistil Ústavní soud ze spisového materiálu, stěžovatel je autorem článku „Školní facka by asi byla třeba!“, který byl publikován v obecním zpravodaji obce Bohuňovice Pohledy, ročník XX, č. 4/2010. Článek je reakcí na článek vedlejšího účastníka s názvem „Aktuálně“, který byl publikován v předchozím čísle zmíněného zpravodaje (č. 3/2010) a v němž vedlejší účastník z pozice starosty obce rekapituluje své volební období. Článek stěžovatele kriticky reaguje na článek vedlejšího účastníka, a to i za použití (shora ve výroku rozhodnutí odvolacího soudu citovaných) výrazů, které se staly předmětem žaloby a za které byla stěžovateli obecními soudy uložena povinnost se vedlejšímu účastníkovi omluvit.

21. V posuzovaném případě, ač jde v rovině podústavního práva o občanskoprávní spor na ochranu osobnosti, dochází též ke střetu dvou subjektivních ústavních práv, a to svobody projevu garantované čl. 17 Listiny, svědčící stěžovateli, a práva na ochranu osobnostních práv garantovaných čl. 10 Listiny, svědčícího vedlejšímu účastníkovi řízení. Podle čl. 10 odst. 1 Listiny má každý „právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“. Podle odstavce 2 téhož článku má potom každý právo „na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života“. Podle čl. 17 odst. 1 a 2 Listiny je zaručena svoboda projevu a právo na informace, přičemž každý má mj. „právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem“. Omezení svobody projevu, včetně práva zastávat názory zakotvuje čl. 17 odst. 4, který uvádí, že „svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit

informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti“. Je nepochybné, že zásah do svobody projevu stěžovatele byl stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl, tedy ochranu práv vedlejšího účastníka řízení. Pro ústavně souladný zásah do svobody projevu stěžovatele je však nutné, aby šlo o zásah „v demokratické společnosti nezbytný“.

22. Ústavní soud konstantně judikuje, že „funkcí soudů a justice obecně je poskytovat ochranu právům jednotlivce (čl. 90 Ústavy), v materiálním právním státě pak ochranu i základním právům (čl. 4 Ústavy). Ne vždy jsou všechna základní práva přímo vykonatelná a působí vůči jednotlivci bezprostředně. V některých případech působí pouze zprostředkovaně skrze jednotlivé normy jednoduchého práva tak, že jednoduchým právem prozařují. Tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, které nejsou založeny na nadřízenosti a podřízenosti, tj. ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni. Proto při výkladu či aplikaci jednoduchého práva na takové vztahy jsou soudy povinny toto prozařování pečlivě vážit a brát v potaz tak, aby současně dostály své povinnosti poskytovat ochranu jak právům v rovině jednoduchého práva, tak právům základním“ [nález sp. zn. I. ÚS 185/04 ze dne 14. 7. 2004 (N 94/34 SbNU 19)]. Ústavní soud též konstantně zdůrazňuje povinnost státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci obecně interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod [srov. nález sp. zn. III. ÚS 139/98 ze dne 24. 9. 1998 (N 106/12 SbNU 93)], z čehož vyplývá pro obecné soudy povinnost interpretovat jednotlivá ustanovení podústavního práva z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných práv a svobod. Ústavní soud zasáhne do rozhodovací činnosti obecných soudů a bude chránit základní práva, „pokud se obecné soudy dopustily omylu při hodnocení významu základního práva nebo svobody. Obecně: čím závažnější zásah obecného soudu do určitého práva, tím důkladnější přezkum rozhodnutí obecného soudu Ústavním soudem“ [srov. nález sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605)].

23. Obecné soudy byly v posuzovaném případě konfrontovány s nutností posoudit spor na ochranu osobnosti též optikou kolidujících ústavních subjektivních práv stěžovatele, na straně jedné, a vedlejšího účastníka, na straně druhé. Význam každého z kolidujících ústavních práv je pak determinován skutkovými okolnostmi případu a k nim se vázící konstantní judikaturou Ústavního soudu, popř. Evropského soudu pro lidská práva (dále též jen „ESLP“), v jejichž rozhodovací činnosti již byla kolize svobody projevu a osobnostních práv nesčetněkrát řešena. Evropský soud pro lidská práva v této souvislosti zastává postoj, že jakékoli zásahy do politické diskuse vyžadují přísný přezkum (srov. např. rozsudky *Castells proti*

Španělsku ze dne 23. 4. 1992, č. 11798/85, odst. 42, či *Ceylan proti Turecku* ze dne 8. 7. 1999, č. 23556/94, odst. 34).

24. V nyní posuzovaném případě je možno zásah obecných soudů považovat za zásah do politické diskuse, neboť sporné výroky, za které byl povinen se stěžovatel vedlejšímu účastníkovi omluvit, byly kritickou reakcí na oficiální vyjádření vedlejšího účastníka coby starosty obce, tedy reakcí na článek rekapitulující volební období starosty. Ke zveřejnění jak původního článku, tak reakce stěžovatele došlo v obecním periodiku, přičemž stěžovatel byl jedním z představitelů opozičních názorů vůči vedení obce. Přísný přezkum zásahu obecných soudů do svobody projevu stěžovatele, potažmo posouzení otázky, zda zásahem obecných soudů nedošlo k porušení svobody projevu stěžovatele, je tak namístě.

b) Věcné posouzení

25. Ústavní stížnost je důvodná.

26. Pokud jde o výtky stěžovatele, které se týkají tvrzených procesních pochybení, nelze jim přisvědčit. Pochybení týkající se nesprávného poučení ze strany soudu prvního stupně naprávil soud odvolací, když při jednání 2. 5. 2012 poučil účastníky řízení o právním vymezení daného sporu jako sporu na ochranu osobnosti, zopakoval důkazy provedené soudem prvního stupně a umožnil stěžovateli možnost dalších tvrzení a důkazů. Stěžovatel žádná nová tvrzení nepřednesl ani důkazní návrhy neučinil. K porušení procesních práv stěžovatele tak v posuzované věci nedošlo.

27. V řízení před obecnými soudy bylo prokázáno, že stěžovatel je autorem článku, který byl předmětem žaloby na ochranu osobnosti, jakož i to, že tento článek stěžovatel zaslal redakci obecního zpravodaje za účelem uveřejnění. Odpovědnost stěžovatele podle občanského zákoníku za případný zásah do osobnostních práv je tak dána. Odpovědnost vydavatele nebyla předmětem soudního řízení.

28. Z hlediska posouzení významu v kolizi se ocitajících ústavních subjektivních práv, resp. z hlediska posouzení nezbytnosti zásahu do svobody projevu stěžovatele, však došlo na straně odvolacího i dovolacího soudu k pochybení.

29. Prvním důležitým aspektem, který je nutno při vyvažování vzít v potaz, je klasifikace samotných sporných výroků stěžovatele. Ústavní soud ve své dosavadní rozhodovací praxi jasně vyžaduje, aby soudy braly v potaz, zda sporné výroky mají charakter skutkového tvrzení či hodnotícího (hodnotového) soudu [srov. nález sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 8. 2. 2000 (N 19/17 SbNU 133), nález sp. zn. IV. ÚS 146/04 ze dne 4. 4. 2005 (N 71/37 SbNU 9) či nález sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605)], což je požadavek plně korespondující s rozhodovací praxí ESLP (srov. rozsudek ve věci *Lingens proti Rakousku* ze dne 8. 7. 1986, stížnost č. 9815/82,

odst. 46). Uvedené rozlišení je z ústavního hlediska důležité zejména proto, že samy hodnotící soudy nepodléhají důkazu pravdy. Jak shrnul Ústavní soud, „existenci faktů lze prokázat, leč pravdivost jejich hodnocení podrobit důkazům nelze. Ve vztahu k hodnotícím soudům nelze tedy požadavek dokázat jejich pravdivost naplnit a takový požadavek samotnou svobodu názoru porušuje“ [srov. nález sp. zn. I. ÚS 156/99 ze dne 8. 2. 2000 (N 19/17 SbNU 133)]. Všechny sporné výroky stěžovatele mají charakter hodnotových soudů, tedy subjektivních názorů stěžovatele.

30. Jak však Ústavní soud k silné ústavní ochraně hodnotových soudů dodává, „to však neznamená, že hodnotové soudy jsou zcela nenapadnutelné v rámci řízení na ochranu osobnosti. Tam, kde je nějaké prohlášení hodnotovým soudem, může přiměřenost zásahu do osobnostních práv záviset na tom, zda existuje dostatečný faktický podklad pro napadené prohlášení, protože i hodnotový soud, bez jakéhokoli faktického podkladu, může být přehnaný“ [nález sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605)]. Jinak řečeno, „presumpcí dovolené kritiky (presumpcí ústavní konformity) je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů, která v míře, v níž sloužila za základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám“ [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007 (N 111/46 SbNU 41), obdobně srov. rozsudek ESLP ze dne 17. 12. 2004 ve věci *Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku*, stížnost č. 49017/99, odst. 76].

31. U hodnotových soudů je tak nutno zvažovat jejich přiměřenost ve vztahu ke kritizované skutečnosti (srov. rozsudky ESLP *Jerusalem proti Rakousku* ze dne 27. 2. 2001, č. 26958/95, odst. 43, či *Kuliš and Różycki proti Polsku* ze dne 6. 10. 2009, č. 27209/03, odst. 38). Je tedy rozdíl mezi použitím tvrdých či ostrých výrazů, které se však opírají o kritizovaný skutkový základ a jsou přiměřené cílům kritiky, resp. kritizovaným skutečností, na straně jedné, a samoúčelnými vulgaritami či urážkami, na straně druhé.

32. K uvedenému je nutno dodat další důležitý aspekt, a to charakter či povahu kritizovaných skutečností. V posuzovaném případě šlo o hodnocení veřejného projevu starosty obce (ve formě článku v místní tiskovině), ve kterém starosta obce bilancoval končící volební období. Jde tak zjevně o otázky týkající se politiky, resp. věci veřejných.

33. Právě v kontextu debaty o věcech veřejných, resp. politických poskytuje Ústavní soud i Evropský soud pro lidská práva názorům zaznívajících v takovýchto debatách velmi silnou ochranu. Svoboda projevu představuje „jeden ze základních pilířů demokratické společnosti, jednu ze základních podmínek jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce“, přičemž „se vztahuje nejen na ‚informace‘ a ‚myšlenky‘, které jsou přijímané příznivě či jsou považovány za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které zraňují, šokují nebo znepokojují“ (rozsudek ESLP *Handyside proti Spojenému království* ze dne 7. 12. 1976, č. 5493/72, odst. 48). V této souvislosti

Ústavní soud uvádí, že „základní právo na svobodný projev je třeba považovat za konstitutivní znak demokratické pluralitní společnosti, v níž je každému dovoleno vyjadřovat se k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy. Věci veřejnou jsou veškeré agendy státních institucí, jakož i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. např. činnost politiků místních i celostátních, úředníků, soudců, advokátů, popř. kandidátů či čekatelů na tyto funkce; věci veřejnou je ovšem i umění včetně showbyznysu a dále vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Tyto veřejné záležitosti, resp. veřejná činnost jednotlivých osob, mohou být veřejně posuzovány. Při kritice veřejné záležitosti vykonávané veřejně působícími osobami platí z hlediska ústavního presumpce o tom, že jde o kritiku dovolenou. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace občanské společnosti na věcech veřejných.“ [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007 (N 111/46 SbNU 41)].

34. S tím úzce souvisí další důležité kritérium, které je nutno při vyvažování svobody projevu a osobnostních práv brát v potaz, a to status osoby, která je kritikou dotčena. Obecně platí, že limity přijatelné kritiky jsou širší u politiků než u soukromých osob. Jak konstantně judikuje ESLP, politici se na rozdíl od soukromých osob nevyhnutelně a vědomě podrobují důkladné kontrole každého svého slova a činu ze strany novinářů, i ze strany široké veřejnosti, a v důsledku toho musí prokázat vyšší míru tolerance (srov. rozsudky *Lingens proti Rakousku* ze dne 8. 7. 1986, č. 9815/82, odst. 42, nebo *Incal proti Turecku* ze dne 9. 6. 1998, č. 22678/93, odst. 54). Pojem politik je ze strany ESLP vykládán nejen jako politik působící na úrovni celostátní, ale i na úrovni regionální a místní (srov. rozsudek *Kwiecień proti Polsku* ze dne 9. 1. 2007, č. 51744/99, odst. 52). V souladu s přístupem ESLP uvádí též Ústavní soud, že „práva na ochranu osobnosti se mohou samozřejmě domáhat i politikové a ostatní veřejně činné osoby, měřítka posouzení skutkových tvrzení a hodnotících soudů jsou však v jejich případech mnohem měkčí ve prospěch novinářů a jiných původců těchto výroků“ [nález sp. zn. IV. ÚS 146/04 ze dne 4. 4. 2005 (N 71/37 SbNU 9)], resp. že „osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj. musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané“ [nález sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605)].

35. Z hlediska míry přípustné expresivity hodnotových soudů konstatoval Ústavní soud již v rané judikatuře, že „veřejně šířená stanoviska by zásadně neměla vybočit z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, neboť jinak by ztratila charakter korektního úsudku nebo komentáře a jako taková by se mohla ocitnout mimo meze ústavní ochrany“ [srov. nález sp. zn. III. ÚS 359/96 ze dne 10. 7. 1997 (N 95/8 SbNU 367)]. Jak již však bylo shora naznačeno, Ústavní soud postupně precizoval kritéria, podle kterých se přípustnost či nepřípustnost

hodnotových soudů posuzuje. Ve veřejné či politické debatě jsou i názory nadnesené a přehánějící ústavně chráněnými [srov. nález sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605)]. V nálezu sp. zn. I. ÚS 453/03 ze dne 11. 11. 2005 (N 209/39 SbNU 215) pak Ústavní soud shrnul, že „i přehánění a nadsázka, byť by byly i tvrdé, nečiní samy o sobě projev nedovoleným. Ani nepřipadnost názoru kritika z hlediska logiky a podjatost kritika nedovolují samy o sobě učinit závěr, že kritik vybočil z projevu, který lze označit za přiměřený. Pouze v případě, že jde o kritiku věci či jednání osob veřejných, která zcela postrádá věcný základ a pro kterou nelze nalézt žádné zdůvodnění, je třeba považovat takovou kritiku za nepřiměřenou. Při tom je třeba vždy hodnotit celý projev uskutečňující se ve formě literárního, publicistického či jiného útvaru, nikdy nelze posuzovat toliko jednotlivý vytržený výrok anebo větu.“ [podobně srov. též nález sp. zn. IV. ÚS 23/05 ze dne 17. 7. 2007 (N 111/46 SbNU 41)].

36. Pokud jde o kritiku ve vztahu k veřejně činným osobám, je nutno vždy zvážit, zda je při kritice konkrétní osoby zasaženo do její profesní sféry či sféry soukromého života. Pokud kritika zasahuje sféru profesní, je chráněna více než kritika zasahující do sféry soukromé (srov. např. rozsudek ESLP *Dalban proti Rumunsku* ze dne 28. 9. 1999, č. 28114/95, odst. 50).

37. Na základě shora vyložených kritérií tak, jak plynou z judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, lze rekapitulovat klíčové aspekty nyní posuzované kolize ústavních práv stěžovatele a vedlejšího účastníka: Všechny sporné výroky pronesené stěžovatelem mají charakter hodnotících soudů. Všechny se taktéž vztahují k hodnocení veřejného projevu místního politika, tedy osoby veřejně činné. Všechny výroky pronesené stěžovatelem se týkají ryze profesní sféry vedlejšího účastníka. Projev vedlejšího účastníka, ke kterému se kriticky vyjadřoval stěžovatel, se navíc zcela týkal otázek místní politiky (rekapitulace úspěchů v končícím volebním období), stejně tak kritická reakce stěžovatele napadala vedlejšího účastníka právě jako veřejně činnou osobu, a to pouze v souvislosti s jeho veřejnou činností, resp. v úzké návaznosti na jeho veřejný projev rekapitulující úspěchy volebního období. Jak vyplynulo z dokazování před soudem prvního stupně, stěžovatel je dlouhodobým názorovým oponentem vedlejšího účastníka, vedlejší účastník ve svém článku navíc výslovně osobu stěžovatele zmiňuje.

38. Pokud stěžovatel hodnotil projev vedlejšího účastníka slovy „bezobsažná megalomanská spoušť banalit“ či „tuny balastu“, resp. uvedl o vedlejšího účastníkově, že je nezpůsobivý věcně seznamovat veřejnost s děním, že je neschopen reflektovat události v nějakém kontextu tím, že není schopen oprostít svůj článek od pragmatického a sobeckého „dnes a tady“ a všudyprítomného „já“, jde o hodnotící soudy, které z povahy věci nemohou být testovány z pohledu jejich pravdivosti, neboť jde o ryzí subjektivní

dojmy stěžovatele. To, co může na jednoho působit jako promyšlený a věcný politický projev, může jiný vnímat jako balast či banalitu. Jde o věc názoru a vkusu. Což platí jak u kritiky projevů politiků místních, tak těch nejvyšších. Podobná hodnocení jsou ostatně velmi často obsahem každodenních politických komentářů v médiích reagujících na činy či projevy vrcholných politických představitelů.

39. Přístup odvolacího i dovolacího soudu však není v tomto ohledu zcela čitelný, neboť odvolací soud sice správně vyhodnotil sporné výroky jako hodnotové soudy, přesto však uvádí, že v daném případě nejde mimo jiné o „kritiku věcnou“, resp. že kritika „postrádá věcnost“, když zároveň předesílá, že „o věcnou kritiku nejde, vychází-li z nepravdivých podkladů a dovozuje-li z těchto nepravdivých podkladů vlastní hodnotící úsudky znevazujícího charakteru“. Ke kritériu pravdivosti se však již dále nijak nevyjadřuje, neboť poté, co konstatuje, že kritika není věcná, zároveň uvádí, že hodnocení jsou nepřiměřená svou formou s cílem zsměšnit „informace o práci žalobce a jeho spolupracujícího týmu“. Poněkud paradoxně pak působí část odůvodnění dovolacího soudu, kde uvádí, že „pravdivost tvrzení žalovaného o žalobci v předmětném článku nebyla podle odvolacího soudu prokázána“. Z rozhodnutí dovolacího soudu však opět není zřejmé, pravdivost kterých tvrzení měla být takto údajně testována, když všechny sporné výroky mají povahu subjektivních názorů, u kterých je kritérium pravdivosti z povahy věci vyloučeno.

40. Požadavek na věcný základ kritiky je obtížně splnitelný tam, kde jde o ryzí subjektivní názor na konkrétní akty či projevy politika, např. označení politického projevu za balast. Ústavní soud nemůže tím, že by v posuzovaném případě rezignoval na ingerenci do rozhodovací činnosti obecných soudů, připustit, aby se prostor pro svobodné šíření názorů a myšlenek zúžil natolik, že bude ve veřejném prostoru zapovězeno hodnotit projevy politických představitelů slovy jako „bezobsažná megalomanská spoušť banalit“ či „tuny balastu“, resp. že bude zapovězeno kritizovat politické představitele za „neschopnost věcně seznámat veřejnost“ s čímkoli, např. s děním v obci, jako v posuzovaném případě, a to bez ohledu na to, jakou povahu ony kritizované projevy politických představitelů budou mít.

41. Na uvedené názory má stěžovatel bezpochyby právo, a to i když byl jediný, kdo bude tímto způsobem výroky konkrétní veřejně činné osoby hodnotit, resp. uvedené názory zastávat. Jak již bylo shora uvedeno, „ani nepřipadnost názoru kritika z hlediska logiky a podjatost kritika nedovolují samy o sobě učinit závěr, že kritik vybočil z projevu, který lze označit za přiměřený“ [nález sp. zn. I. ÚS 453/03 ze dne 11. 11. 2005 (N 209/39 SbNU 215)]. Stejně tak bude právem kohokoli jiného podobnými slovy hodnotit např. samotný projev stěžovatele, neboť základem svobodné

společnosti je svobodná diskuse, svobodná výměna názorů, z povahy věci se lišících, protichůdných a vzájemně se popírajících. O to více musí být tato diskuse umožněna ve vztahu k otázkám veřejného zájmu, resp. při kritice představitelů veřejné moci. Podobně výrok stěžovatele o tom, že by byla „vhodná nějaká osvěcená diktatura v této oblasti, která by byla provázena i tresty tělesnými, něco na způsob lámání kolem“, je zjevnou nadsázkou, která má za cíl taktéž vyjádřit určité hodnotící (tj. kritické) názory či postoje a bezesporu ji nelze brát doslova. Není ani zcela zřejmé, jakým způsobem mohl uvedený výrok zasáhnout osobnostní práva vedlejšího účastníka.

42. Soudy tak nemohou být v takovýchto případech, resp. názorových polemikách, arbitry správnosti, relevance či vhodnosti uvedených názorů, neboť podobné výroky, jako nyní posuzované, mají charakter zcela subjektivních mínění, resp. hodnotových preferencí, které jsou z povahy věci ryze individuální a nelze je objektivizovat. I zcela věcný projev jednoho politika může jeho názorový oponent vnímat jako balast či banalitu, a naopak. Podobná vzájemná subjektivní hodnocení jsou ostatně předmětem a obsahem politických diskusí na všech úrovních politiky. Veřejná debata o veřejných věcech by měla podléhat, pokud jde o subjektivní názory v ní prezentované, pouze minimální míře zásahů ze strany veřejné moci (soudů). Je věcí příjemců informací (čtenářů, diváků), aby si o aktérech veřejné diskuse sami učinili obrázek, a to jak na základě formy, tak obsahu jimi prezentovaných názorů. Je-li kritizovanou osobou osoba veřejně činná, je minimalizace zásahu veřejné moci do svobodné debaty zdůvodněna též snazším přístupem veřejně činných osob do médií, než je tomu u osob soukromých, tedy také snazší možností na jakoukoli kritiku reagovat. Jak k tomuto aspektu uvedl Ústavní soud, „mocenský zásah státu do svobody projevu za účelem ochrany dobrého jména jiných občanů by měl přijít subsidiárně, tedy pouze tehdy, pokud nelze škodu napravit jinak. Škodu lze napravit jinak než zásahem státu, např. užitím přípustných možností k oponování kontroverzním a zavádějícím názorům. Tak lze často minimalizovat škodlivý následek sporných výroků mnohem efektivněji než cestou soudního řízení“ [nález sp. zn. I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005 (N 57/36 SbNU 605)]. Výjimečná ingerence veřejné moci (tedy soudů v řízení na ochranu osobnosti) pak bude namístě pouze při zjevně excesivní formě prezentace názorů, typicky u vulgárních projevů. I zde je však vždy nutno hodnotit celkový kontext projevu.

43. Pokud jde o právo na soukromý život vedlejšího účastníka, je nutno opět zdůraznit, že žádný z napadených výroků stěžovatele neobsahuje skutkové tvrzení, které by uvádělo o vedleším účastníkovi nepravdivé údaje či se svým obsahem jakkoli dotýkalo jeho soukromé či intimní sféry. Pokud odvolací soud v odůvodnění zmiňuje, že „ve svém osobním a rodinném

životě byl žalobce článkem žalovaného zasažen tím, že se zabýval jeho výroky, což mu zabralo čas, aby svým blízkým vysvětloval, že není takový, jak se o něm píše“ (s. 9 rozsudku odvolacího soudu), je nutno poznamenat, že takto široce pojatý vliv na soukromý život může mít jakákoli veřejná kritika, a to prakticky vždy. S tím, že aktivity či projevy veřejně činné osoby budou hodnoceny, a to i nelichotivě, musí tato osoba počítat. Je tedy třeba rozlišovat, zda k zásahům do soukromého a rodinného života dojde sdělováním nepravdivých tvrzení týkajících se soukromého a rodinného života či zveřejňováním sice pravdivých, ale např. intimních informací, na straně jedné, a pouhým subjektivním hodnocením veřejné politické činnosti veřejně činné osoby, se kterým se musí umět tato osoba vypořádat, a to i v kruhu rodinném. Tento typ vlivu na soukromí nemůže být, při posuzování oprávněnosti hodnotových soudů o veřejné činnosti veřejně činných osob, sám o sobě relevantní, neboť je přítomný u jakékoli kritiky, i když se kritika z hlediska svého obsahu soukromého života nijak netýká.

44. Zbývá posoudit, zda některý z výroků, byť jde o hodnotové soudy o veřejně činné osobě týkající se její veřejné činnosti, není z hlediska formy natolik excesivní, že jej lze považovat s ohledem na kritizované skutečnosti za nepřiměřený.

45. Výše uvedené výroky týkající se označení projevu vedlejšího účastníka slovy jako balast, banalita, hovořící o neschopnosti vedlejšího účastníka či v nadsázce o tělesných trestech a lámání kolem nejsou výroky z hlediska své formy zjevně neslušnými či vulgárními. Uvedenou formu proto nelze považovat za nepřiměřenou, aby bylo možno soudní mocí do názorové debaty vstupovat, resp. aby při vzájemném poměřování mohlo obstát právo vedlejšího účastníka na ochranu osobnostních práv před právem stěžovatele na vyjádření názoru. Uvedenou formu kritiky svého počínání by měl volený zástupce a představitel obce snést, jakkoli by ji subjektivně vnímal jako nedůvodnou či nespravedlivou, zůstává-li v rovině hodnocení jeho projevů a činů. Opačným přístupem by se prostor pro veřejnou diskusi o veřejných záležitostech výrazně snížil a riziko případného soudního sporu by mohlo též vést k autocenzuře kritiků a mít odstrašující účinek pro debatu o věcech veřejných.

46. Naopak u výroků stěžovatele, kdy na adresu vedlejšího účastníka, resp. jeho publikovaného článku uvedl, že se jedná o „moudra, která může plodit jen naprostý cynik a pitomec“, resp. že „starosta k jeho počínání vedla jedna velmi bohuňovická vlastnost, totiž sklon chovat se jako hovado“, nelze závěry obecných soudů, že jde o zjevné překročení mezí slušnosti, považovat za ústavně problematické. Výroky stěžovatele v uvedeném případě již působí jako osobní samoúčelné urážky, jejichž intenzita není adekvátní ve vztahu ke kritizované skutečnosti. Stěžovatel zdůvodňuje potřebu použití ostřejších výrazů tím, že reagoval na „hrubosti žalobce“

spočívající v tom, že informoval ve svém článku o nemoci jednoho ze svých politických odpůrců. Kritizovaná pasáž z článku vedlejšího účastníka, kterou se zabýval též nalézací soud (s. 3 rozsudku nalézacího soudu) však nepůsobí vulgárně či útočně. Vedlejší účastník ve svém článku „Aktuálně“ mj. uvedl: „permanentní cca osmiletou negativní kampaň proti mně vede pan F. a jeho dnešní příspěvky nejsou výjimkou. Nikdy jsem na pana zastupitele neútočil, občas jsem se snažil jen pomluvám bránit. Nic jiného nebudu dělat ani nyní, tím spíš, když je dnes těžce nemocný“. Jakkoli mohl stěžovatel vnímat jako nežádoucí či nevhodnou skutečnost, že se vedlejší účastník zmínil o nemoci svého politického oponenta (resp. názorového soupeřnicka stěžovatele), nelze uvedené vyjádření považovat za způsobilé k natolik vulgární reakci, jak to učinil stěžovatel.

47. Pokud jde o přiměřenost vzájemných reakcí, uvedl výslovně Ústavní soud, že „není možné, aby fakt, že určitá tvrzení jsou již odvetou na tvrzení předchozí, ospravedlňoval a převážil to, že jde o tvrzení urážející a dehonestující jinou osobu [...]. Nelze jakkoli popřít právo žalovaného, aby vyjádřil svůj názor k předchozím tvrzením stěžovatele, považoval-li je za nepravdivá [...]. Nicméně toto právo nemůže vykonávat způsobem zjevně překračujícím meze slušnosti. [...]. Cíle, jehož se žalovaný zřejmě snažil dosáhnout (uvést na pravou míru tvrzení stěžovatele týkající se jejich sporů, vyjádřit vlastní názor na tyto spory a jejich příčinu ...), bylo jistě možno dosáhnout i bez použitých výrazů a urážek stěžovatele. Dovedeno ad absurdum, logika rozhodnutí odvolacího soudu by umožňovala rozpoutat ‚lavinu‘ urážek a výpadů z obou stran, které by postupně mohly co do míry expresivity i gradovat, přičemž každá další urážka by byla omluvitelná tou předchozí, a nemohla by proto být označena za neoprávněnou. Takový výklad je však s ohledem na garance práva na ochranu osobnosti neúnosný“ [nález sp. zn. II. ÚS 94/05 ze dne 1. 12. 2005 (N 220/39 SbNU 329)]. Ústavní soud tedy vychází z toho, že ačkoli platí, jak bylo shora uvedeno, presumpce ústavnosti hodnotových soudů, i tyto mají své meze dané nepřiměřenou expresivní formou „zjevně překračují meze slušnosti“.

48. Navíc je třeba obecně dodat, že slovní výpady směřované *ad personam* by měly být chráněny méně než kritika *ad rem*. Ačkoli ESLP připustil ve vztahu k veřejně činné osobě i použití ostřejšího výrazu (v německém originále „trottel“), šlo o specifickou situaci, kdy objektem kritiky byl krajně pravicový politik kritizovaný právě za projev relativizující zločiny vojáků nacistického Německa [srov. rozsudek *Oberschlick proti Rakousku* (č. 2) ze dne 1. 7. 1997, stížnost č. 20834/92]. Zde tak ESLP uznal, že v uvedeném kontextu mohlo být použití ostrého výrazu namíste. V posuzovaném případě se však vedlejší účastník ve svém politickém projevu nedopusťil žádných extrémních prohlášení, na která by bylo nutno reagovat natolik expresivně, jako to učinil stěžovatel, tedy za použití slov „pitomec“ a „hova-

do". Ze strany vedlejšího účastníka šlo o běžný politický projev rekapitulující volební období v obci. Tento projev může kdokoli zcela svobodně hodnotit, kritizovat, a to i nelichotivě. Tuto kritiku musí každá veřejně činná osoba snést a vnímat jako součást své veřejné činnosti. Zároveň však není povinna strpět bezdůvodné častování vulgarismy jen proto, že jde o veřejně činnou osobu.

49. V kontextu posledních dvou zmíněných výroků stěžovatele, zahrnujících výrazy „pitomec“ a „hovado“, pak nelze závěr obecných soudů o povinnosti stěžovatele se vedlejšímu účastníkovi omluvit, zdůvodněný zjevným překročením mezí slušnosti, považovat za nedůvodné upřednostnění práva na ochranu osobnosti před svobodou projevu. V uvedeném kontextu je ovšem nutno též vzít v potaz, že zásah obecných soudů do svobody projevu stěžovatele má povahu pouze soudem uložené povinnosti se omluvit, nikoli relutární satisfakce.

50. Lze uzavřít, že zásah obecných soudů do svobody projevu stěžovatele byl sice z pohledu limitů čl. 17 odst. 4 Listiny stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl (tedy ochranu subjektivních práv vedlejšího účastníka), ovšem nebyl – optikou výše rekapitulované rozhodovací činnosti Ústavního soudu, resp. ESLP – zásahem v demokratické společnosti nezbytným, a to z hlediska rozsahu soudem nařízené omluvy.

51. Odvolací soud tím, že pod rozsah soudně nařízené omluvy zahrnul též takové hodnotící soudy (názory), které by měly být bez omezení běžnou součástí kritiky politického života, resp. kritiky politických představitelů, porušil právo stěžovatele na svobodu projevu, konkrétně právo vyjadřovat své názory, garantované čl. 17 Listiny. Dovolací soud pak v protiústavním zásahu pokračoval zamítnutím dovolání stěžovatele.

52. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud nálezem vyhověl ústavní stížnosti a označená rozhodnutí obecných soudů zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění.

53. Namísto soudce Miloslava Výborného uvedeného v akceptačním dopise k ústavní stížnosti se zúčastnil projednání a rozhodování věci v souladu s rozvrhem práce Ústavního soudu (přístupný na www.usoud.cz) soudce Vladimír Sládeček.

Č. 101

K zachování lhůty v případě doplnění kasační stížnosti elektronickou cestou

Dává-li soudní rád správní účastníku řízení možnost, aby procesní úkony činil v elektronické formě podepsané elektronicky podle zvláštního zákona, pak není materiálně myslitelné, aby systémové procesy zpracování takového datového přenosu v rámci tohoto doručovacího mechanismu šly na jeho vrub. Účastník řízení je v každém případě povinen soudu údaj o odeslání takové e-mailové zprávy věrohodným způsobem prokázat, nevyplyvá-li již ze samotné přijaté zprávy datum a čas jejího odeslání.

S ohledem na stále se prohlubující elektronizaci justice, která se ponejvíce projevuje právě v oblasti doručování, je třeba akcentovat materiální prvek a vyzdvihnout smysl doručování jako takový, a tím tedy i zachování lhůty v případech, kdy tato lhůta po formální a technické stránce již vypršela. Smysl tohoto materiálního rozměru doručování je přitom třeba chápat jako preferenci věcného, meritorního vyřízení (posouzení) věci před jejím ryze procesním skončením tam, kde tomu povaha věci vysloveně nebrání. Tato premisa je potom zpřítomněním ustanovení čl. 90 Ústavy, podle kterého jsou soudy primárně povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům, a současně tím v posledku sleduje cíl, aby se ze soudnictví nestalo pouhé „vyřizovačství“, tj. upřednostňuje snahu o pokud možno věcné zhodnocení problému po právní a/nebo faktické stránce, tak, aby bylo ochráně práv (nejen základních) učiněno zadost.

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Stanislava Balíka (soudce zpravodaj) a soudců Radovana Suchánka a Jiřího Zemánka - ze dne 20. května 2014 sp. zn. II. ÚS 2560/13 ve věci ústavní stížnosti Lubora Dubšíka, zastoupeného JUDr. Radkem Ondrušem, advokátem, se sídlem Těšnohlídkova 9, 613 00 Brno, proti usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 35/2013-46 ze dne 20. 6. 2013, kterým byla odmítnuta stěžovatelova kasační stížnost, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení a Krajského úřadu Jihomoravského kraje jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 35/2013-46 ze dne 20. 6. 2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to zejména pro porušení ustanovení čl. 2 odst. 2, čl. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatel uvedl, že Nejvyšší správní soud pochybil, pakliže odmítl jeho kasační stížnost s odůvodněním, že lhůta pro doplnění kasační stížnosti skončila dne 3. 6. 2013, zatímco doplnění kasační stížnosti bylo soudem doručeno až dne 4. 6. 2013 v 00.26.56 hod. Stěžovatel tvrdí, že doplnění kasační stížnosti poslal dne 3. 6. 2013 ve 23.38 hod., a to s elektronicky ověřeným podpisem. Zaslání elektronické zprávy s elektronicky ověřeným podpisem dle stěžovatele přitom probíhá tak, že odesílatel odešle zprávu, k té poskytovatel ověření podpisu připojí potvrzení, že se skutečně jedná o podpis odesílatele, a s tímto ověřením je zpráva odeslána adresátovi. Zákon podle něj výslovně stanoví, že zpráva s elektronicky ověřeným podpisem není třeba dále ověřovat.

3. Ve spojitosti s tím stěžovatel poukázal na to, že soudní řád správní (dále též „s. ř. s.“) v ustanovení § 40 odst. 4 stanoví tři skutečnosti, se kterými zákon spojuje zachování lhůty, a sice předání podání v poslední den lhůty soudu, zaslání podání prostřednictvím držitele poštovní licence, popřípadě zvláštní poštovní licence a předání podání orgánu, který má povinnost je doručit, s tím, že rozdíl mezi jednotlivými předáními je přitom v možnosti ovlivnit přesný okamžik předání konkrétního podání soudu. K tomu stěžovatel doplnil, že zákon rozlišuje mezi situacím, kdy podání předává přímo podatel, a situacím, kdy podání předává třetí osoba. Aby nebylo možné předání prostřednictvím třetí osoby zneužít, tak zákon dle stěžovatele výslovně stanoví, že nepostačí předání podání jakékoliv osobě, ale musí se jednat o osobu, o jejíž nepodjatosti není pochyb.

4. Stejným způsobem je dle názoru stěžovatele nutné posuzovat podání učiněné prostřednictvím elektronické datové sítě. Podatel zašle podání prostřednictvím jiné osoby (v daném případě se dokonce jedná o dvě osoby - poskytovatele připojení a poskytovatele certifikátu, kterým je podpis podatele ověřen). Zejména z okamžiku, kdy je k podání připojeno ověření

podpisu, je nepochybně určeno, kdy podatel podání skutečně odeslal. Je tedy zcela vyloučeno (s výjimkou úmyslného jednání na straně třetí osoby, což ale může nastat i v případě držitele poštovní licence), aby podatel manipuloval s okamžikem odeslání podání. Stěžovatel si v této spojitosti klade otázku, zda pojem orgán je nutné vykládat ryze formálně jako orgán státní moci nebo zda je tento pojem třeba vykládat extenzivně jako jakýkoliv třetí subjekt, o jehož nepodjatosti není pochyb a který zajistí doručení podání adresátovi. Stěžovatel je známa judikatura, podle které poskytovatel internetového připojení není „orgánem“. Příslušné soudy ale toto své tvrzení dle něj dostatečným způsobem nevysvětlily. Současně je nutné poukázat na skutečnost, že zatímco v případě pošty nebo např. vězeňské služby „i laik chápe, jakým způsobem doručování fakticky probíhá, v případě elektronických podání ale pouze odborník ví, jakým způsobem probíhá převod textu do elektronické podoby, jakým způsobem jsou data odeslána, jak dlouho odeslání průměrně trvá, jaká jsou úskalí odeslání, zda je možné data přeměrovat, jaké hrozí nebezpečí jejich poškození atd.“

5. Stěžovatel dále vyzdvihl, že Nejvyšší správní soud v odůvodnění odmítnutí касаční stížnosti argumentoval usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 7. 2010 č. j. 9 Afs 28/2010-79. Toto usnesení ale dle jeho mínění řešilo podání do datové schránky, které je upraveno speciálním zákonem a týkalo se odlišných subjektů, které měly na rozdíl od stěžovatele povinnost doručovat prostřednictvím datových schránek. Navíc je podle stěžovatele třeba upozornit na skutečnost, že citovaný judikát naopak vyzněl v jeho prospěch. Rovněž Ústavní soud dle něj několikrát řešil otázku dodržení lhůt v případě, kdy podatel zaslal své podání soudu prostřednictvím pošty. Stěžovatel je přesvědčen, že argumentaci obsaženou v těchto nálezech lze použít i v tomto případě. Zejména se jedná o nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2006 sp. zn. IV. ÚS 110/06 (N 202/43 SbNU 261) a ze dne 19. 12. 2007 sp. zn. III. ÚS 751/06 (N 230/47 SbNU 1005). Totéž dle jeho názoru musí platit v případě „poruchy“ v systému doručování soudu a poukázal na nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. II. ÚS 1911/11 (N 66/64 SbNU 749). V posuzovaném případě by ale podle napadeného usnesení podatelé zaslali podání sice způsobem, který zákon umožňuje, ale bez jakékoliv jistoty, kdy toto podání soudu dojde, zda budou dodrženy lhůty pro podání a zda s jeho podáním budou spojeny následky, které by za standardních okolností očekával.

6. Ze všech těchto důvodů se stěžovatel domnívá, že doplnění касаční stížnosti zaslal včas, opožděné přijetí doplnění zavinily technické nedostatky na straně soudu, které není možné klást k tíži stěžovatele. Opačný postup by byl přepjatým formalismem a porušením práva na spravedlivý proces, protože zákon by dal sice podatelům možnost zaslat podání elektronicky, veškeré nebezpečí včasnosti doručení, a to včetně chyb

a zavinění státních orgánů, by ale přenesl na podatele, který by měl minimální možnost ovlivnit okamžik, kdy soud elektronické podání přijme, což by vedlo k nejistotě účastníků a možné svévoli, kterýžto postup je dle stěžovatele nepřijatelný a v rozporu se zásadami právního státu. Závěrem stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud vyslovil porušení uvedených základních práv a napadené soudní rozhodnutí zrušil.

II.

7. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spisy Krajského soudu v Brně sp. zn. 31 A 24/2011 a Nejvyššího správního soudu sp. zn. 9 As 35/2013, z nichž, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí, zjistil následující skutečnosti.

8. Stěžovatel podal dne 16. 4. 2013 kasační stížnost směřující proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 20. 3. 2013 č. j. 31 A 24/2011-107, kterým bylo zastaveno řízení o žalobě stěžovatele na zrušení rozhodnutí Krajského živnostenského úřadu Krajského úřadu Jihomoravského kraje ze dne 1. 2. 2011 č. j. JMK 1479/2011 a žádnému z účastníků nebyl přiznán nárok na náhradu nákladů řízení. Tímto rozhodnutím vedlejší účastník zamítl odvolání stěžovatele proti rozhodnutí Městského úřadu Hodonín, Obecního živnostenského úřadu, ze dne 24. 11. 2010 č. j. OŽÚ/22752/2010, kterým bylo stěžovateli zrušeno živnostenské oprávnění s předmětem podnikání výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

9. Nejvyšší správní soud o podané kasační stížnosti rozhodl v záhlaví označeným usnesením tak, že ji odmítl, a stanovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. V odůvodnění svého rozhodnutí poukázal na to, že kasační stížnost stěžovatele ze dne 16. 4. 2013 nesplňovala náležitosti podle § 106 odst. 1 s. ř. s., neboť stěžovatel v ní uvedl pouze odkaz na ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s., avšak prohlásil, že na podrobném odůvodnění kasační stížnosti intenzivně pracuje a zašle jej soudu nejpozději ve lhůtě dle § 106 odst. 3 s. ř. s. Z těchto důvodů Nejvyšší správní soud usnesením ze dne 29. 4. 2013 č. j. 9 As 35/2013-11 vyzval stěžovatele k doplnění kasační stížnosti, a to ve lhůtě jednoho měsíce ode dne doručení předmětného usnesení. Současně stěžovatele poučil o tom, že nebude-li kasační stížnost v uvedené lhůtě doplněna, Nejvyšší správní soud ji podle § 37 odst. 5 ve spojení s § 120 s. ř. s. odmítne bez věcného projednání. Usnesení bylo právním zástupci stěžovatele doručeno dne 2. 5. 2013.

10. S ohledem na skutečnost, že konec soudem stanovené lhůty připadl na neděli 2. 6. 2013, prodloužila se lhůta k doplnění náležitostí kasační stížnosti do pondělí 3. 6. 2013. Nejvyšší správní soud ovšem uvedl, že doplnění kasační stížnosti mu bylo doručeno elektronicky e-mailem se

zaručeným elektronickým podpisem až dne 4. 6. 2013 v 00:26:56 hodin. K tomu kasační soud uvedl, že podle ustanovení § 40 odst. 4 s. ř. s. je lhůta zachována, bylo-li podání v poslední den lhůty předáno soudu nebo jemu zasláno prostřednictvím držitele poštovní licence anebo předáno orgánu, který má povinnost je doručit.

11. V této souvislosti pak odkázal na svou konstantní rozhodovací praxi, kdy podání učiněné v elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě (e-mailová podání) je pouze technickým prostředkem, jehož využitím dochází k přenosu datové zprávy od odesílatele k příjemci (adresátovi), zatímco v případě doručování prostřednictvím držitele (zvláštní) poštovní licence či orgánu, který má povinnost odesílané zprávy doručit, odesílatel zprávu předává třetímu subjektu (přpravci), aby ji doručil adresátovi (na základě smlouvy uzavřené mezi odesílatelem a přpravcem). Vzhledem k tomu tak dle § 40 odst. 4 s. ř. s. přichází v úvahu pouze první z možností zachování lhůty stanovené soudním řádem správním, a to bylo-li podání v poslední den lhůty předáno soudu, přičemž příkladmo odkázal na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 7. 2010 č. j. 9 AfS 28/2010-79.

12. Nejvyšší správní soud „pro úplnost“ připomněl, že „obdobně i právní teorie vidí podstatu zásady koncentrace jako situaci, kdy strana musí v určitém úseku vykonat pod následkem prekluze současně veškeré procesní úkony (srov. Hora, V. Učebnice civilního práva procesního. Praha : Nákladem spolku československých právníků Všeherd, 1947, s. 210–212.) Je tak zřejmé, že z těchto důvodů zdejší soud při svém rozhodování nemohl přihlížet k námitkám stěžovatele, které byly uplatněny až po uplynutí lhůty dle § 106 odst. 3 s. ř. s.“ (str. 3 napadeného usnesení). Závěrem uvedl, že zástupce stěžovatele nepožádal v průběhu stanovené jednoměsíční lhůty o její prodloužení, a proto se Nejvyšší správní soud nemohl věcně zabývat doplněním kasační stížnosti, které mu bylo doručeno dne 4. 6. 2013, tudíž pro tento nedostatek nezbylo než kasační stížnost podle § 37 odst. 5 ve spojení s § 120 s. ř. s. odmítnout.

III.

13. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyšší správní soud jako účastníka a Krajský úřad Jihoomoravského kraje jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

14. Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 13. 9. 2013 považuje ústavní stížnost za nedůvodnou. Při posuzování kasační stížnosti, resp. jejího doplnění, prý vycházel jak z ustálené judikatury Ústavního soudu, tak z judikatury vlastní, dle které nelze přihlížet ke stížnostním námitkám uplatněným po uplynutí lhůty dle § 106 odst. 3

soudního řádu správního, zdůraznil zásadu koncentrace řízení dle něj aprobovanou nálezem Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2006 sp. zn. I. ÚS 390/05 (N 27/40 SbNU 219) či nálezem ze dne 10. 8. 2006 sp. zn. I. ÚS 138/06 (N 152/42 SbNU 237). Zcela shodné závěry pak podle kasačního soudu vyplývají též z jeho ustálené judikatury, na kterou také odkázal v napadeném usnesení. Při posuzování kasační stížnosti neshledal rozhodující senát žádného racionálního důvodu, pro který by se měl od dosavadní judikatury jak Ústavního soudu, tak Nejvyššího správního soudu odklonit a pokusit se ji překonat.

15. Stěžovatel se ve své argumentaci snaží dovolat výkladu, který platí pro zcela jiné způsoby doručování, a za tímto účelem ztotožňuje podání učiněné prostřednictvím elektronické datové sítě s podáním učiněným prostřednictvím držitele poštovní licence, popř. zvláštní poštovní licence, a s předáním podání orgánu, který má povinnost je doručit. Podání učiněné v elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě (e-mailové podání) je pouze technickým prostředkem, jehož využitím dochází k přenosu datové zprávy od odesílatele k příjemci (adresátovi), zatímco v případě doručování prostřednictvím držitele (zvláštní) poštovní licence či orgánu, který má povinnost odesílané zprávy doručit, odesílatel zprávu předává třetímu subjektu (přepravci), aby ji ten doručil adresátovi, na základě smlouvy uzavřené mezi odesílatelem a přepravcem.

16. Zatímco u podání učiněných prostřednictvím držitele poštovní licence, popř. jiné zvláštní licence, a předání podání orgánu, který má povinnost je doručit, je dle Nejvyššího správního soudu okamžik zachování lhůty ztotožněn s předáním tomuto držiteli licence/orgánu k doručení, tak v případě podání učiněných elektronicky je rozhodný okamžik dodání soudu. Ve stejných intencích dle kasačního soudu judikoval i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 22. 1. 2009 sp. zn. III. ÚS 2361/08 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), kde uvedl, že „je evidentní, že žaloba stěžovatele ve formě elektronického podání (neopatřeného zaručeným elektronickým podpisem) není úkonem učiněným prostřednictvím držitele poštovní licence, popřípadě zvláštní poštovní licence, ani předáním orgánu, který má povinnost je doručit, u něhož pro zachování lhůty postačí předání k přepravě (srov. obdobně sp. zn. I. ÚS 250/05). Proto se uplatní coby rozhodné, kdy žaloba došla soudu“. Jakkoliv se v posledně uvedeném usnesení skutkově podle Nejvyššího správního soudu jednalo o prosté e-mailové podání (bez zaručeného elektronického podpisu), není dle jeho názoru skutečnost, zda e-mailové podání obsahuje či neobsahuje zaručený elektronický podpis, relevantní pro závěr, který zastává stěžovatel.

17. Otázka elektronického podpisu je totiž prý relevantní jen pro posouzení toho, zda podání musí či naopak nemusí být následně potvrzeno písemným podáním shodného obsahu, jak stanoví § 37 odst. 2 s. ř. s.,

nikoliv však pro ztotožnění tohoto způsobu podání s podáním učiněným prostřednictvím držitele poštovní licence či orgánu, který má povinnost doručovat. Ústavní soud ve výše citovaném usnesení výslovně uvedl, že „názo-ry obecných soudů, uplatněné v otázce zachování lhůty k podání správní žaloby, tedy lze mít za zcela korektní a bezezbytku korespondující tradičnímu a ustálenému výkladu soudní praxe“. Odtud je dle Nejvyššího správního soudu zcela patrné, že stěžovatelův extenzivní výklad pojmu „orgán“ současná judikatorní praxe nesdílí a důsledně rozlišuje mezi zasláním po-
daní prostřednictvím držitele licence/orgánu a zasláním úkonu prostřed-
nictvím elektronického podání.

18. Nejvyšší správní soud dále podotkl, že pokud si stěžovatel, resp. jeho zástupce, na samém konci zákonné lhůty pro doplnění kasační stíž-
nosti dle § 106 odst. 3 s. ř. s. zvolil formu odeslání podání prostřednictvím
elektronické datové sítě (e-mailem), tudíž ji upřednostnil před jinými (tzv.
jistějšími) formami doručení podání (pošta, osobní doručení na soud), ne-
lze riziko, které je s touto formou odeslání podání obecně spojeno a které-
ho si navíc musel být zástupce stěžovatele jako profesionál vědom, přená-
šet na kohokoli jiného. Jednoměsíční lhůta pro doplnění náležitostí
kasační stížnosti podle § 106 odst. 3 s. ř. s. se jeví kasačnímu soudu jako
dostatečná. Je na stěžovateli, kdy kasační stížnost doplní a jaký prostředek
k tomu zvolí. Je-li navíc zřejmé, že lhůta se chýlí ke konci, může stěžovatel
včas požádat o její prodloužení, což však v projednávané věci neučinil.

19. Pokud pak jde o tvrzení stěžovatele, dle kterého doplnění blanket-
ní kasační stížnosti odeslal dne 3. 6. 2013 ve 23.38 hod., je vhodné připome-
nout, že okamžik odeslání není sám o sobě pro posouzení věci relevantní,
přičemž stěžovatel toto své zásadní tvrzení ani žádným způsobem nedolo-
žil, stejně jako tvrzení, že opožděné přijetí doplnění kasační stížnosti zavi-
nily technické nedostatky na straně soudu. Zdejší soud nepochybuje o tom,
že kolaps sítě či jiné mimořádné okolnosti by jistě byly soudu známy a ne-
byly by obecně přičítány k tíži nejen stěžovateli, ale jakýmkoliv jiným účast-
níkům řízení. K žádným takovým okolnostem ovšem dle Nejvyššího správního
soudu v rozhodné době nedošlo, přičemž ze spisu je zřejmé pouze to,
že doplnění kasační stížnosti bylo Nejvyššímu správnímu soudu doručeno
elektronicky (e-mail, se zaručeným elektronickým podpisem) dne 4. 6.
2013 v 00:26:56 hodin. Nedoložená, a dle soudu tudíž účelová tvrzení stěžo-
vatele tak nelze žádným způsobem ověřit. Kasační soud má také za to, že
stěžovatel nesprávně ztotožňuje situaci, kdy je alespoň některá strana
z několikastránkového podání doručena soudu včas, a lze tak usuzovat
na určité technické potíže, se stavem, kdy je celé podání evidentně doručeno
po zákonem stanovené lhůtě. Stěžovatel se dovolává judikatury Ústavního
soudu, která na věc nedopadá, Nejvyšší správní soud dle svých slov

naopak postupoval v souladu s nálezem Ústavního soudu, ve kterých byla posuzována zcela obdobná otázka.

20. Na závěr Nejvyšší správní soud uzavřel, že svou rozhodovací činnost uplatnil v mezích a způsobem, které stanoví soudní řád správní, a to při dodržení ústavních principů zakotvených v Ústavě České republiky i Listině základních práv a svobod. Nejvyšší správní soud navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl, případně, nebude-li akceptován tento návrh, aby rozhodl nálezem vydaným podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu tak, že se ústavní stížnost v celém rozsahu zamítá.

21. Krajský úřad Jihomoravského kraje (odbor Krajský živnostenský úřad) ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 2. 10. 2013 uvedl, že nemá pochybnosti o tom, že údaj o doručení kasační stížnosti, resp. jejího doplnění tak, jak jej uvedl Nejvyšší správní soud v předmětném usnesení, je správný a ze spisové dokumentace patrný. Vedlejší účastník řízení považuje tvrzení stěžovatele o čase odeslání e-mailu za ryze účelové, neboť toto nijak nedoložil a pouhé konstatování, že tomu tak bylo, je bezpředmětné. Stěžovatel, který je dostatečně odborně erudován a konstatuje, že odeslal doplnění kasační stížnosti 22 minut před vypršením lhůty, si měl následně ověřit, kdy datová zpráva příjemci byla doručena, neboť pokud by se např. skutečně vyskytly technické problémy na straně Nejvyššího správního soudu, byl by měl možnost požádat o další prodloužení lhůty z vážných důvodů dle § 106 odst. 3 s. ř. s. Stěžovatel však nic takového nečinil, i když vzhledem ke své odborné erudici věděl, jaké právní účinky jsou spojeny s opožděným podáním, resp. doplněním kasační stížnosti.

22. Vedlejší účastník řízení dále podotkl, že na internetových stránkách Nejvyššího správního soudu (www.nssoud.cz) je u hesla „Elektronická podatelna“ uvedeno mimo jiné, že „doručení datové zprávy se odesílateli potvrzuje, pokud je možné z přijaté datové zprávy zjistit elektronickou adresu odesílatele. Součástí zprávy o potvrzení je zaručený elektronický podpis oprávněného zaměstnance soudu, datum a čas, kdy byla datová zpráva doručena a identifikátor datové zprávy (dokumentu) přidělený elektronickou podatelnou. Pokud potvrzení doručení datové zprávy nedoručí, zpráva nebyla doručena“.

23. Podle vedlejšího účastníka tedy platí, že pouze v případě, bylo-li odesílateli zasláno potvrzení o přijetí datové zprávy, může si být tento jist, že k přenosu datové zprávy došlo. Potvrzení o přijetí datové zprávy bylo „zajisté zasláno i stěžovateli, tento však nijak nereagoval, i když od údajného okamžiku odeslání datové zprávy od stěžovatele k jejímu přijetí Nejvyšším správním soudem mělo uběhnout 48 minut a 56 sekund“. Vedlejší účastník řízení poukazuje na to, že obecně k přenosu datových zpráv e-mailem dochází v řádu několika sekund, maximálně jednotek minut, což

je všeobecně známo. V internetovém záhlaví e-mailu je dle něj možno „přečíst cestu e-mailu“ po jednotlivých serverech. Z připojené přílohy č. 2 k vyjádření k ústavní stížnosti je patrné, že datová zpráva (zkušební e-mail) byla odeslána 27. 9. 2013 v 12:16:05 hodin z adresy X1@seznam.cz a doručena 27. 9. 2013 v 12:16:53 hodin na adresu X2@kr-jihomoravsky.cz. Na této příloze vedlejší účastník řízení dle svých slov pouze demonstruje, že je možné dokladovat, kdy byla datová zpráva odeslána, a tuto možnost měl i stěžovatel.

24. S ohledem na výše uvedené pak považuje vedlejší účastník řízení všechny další námítky stěžovatele („jak vykládat pojem orgán“, „podání bylo přijato soudem následujícího dne vinou soudu“, „Nejvyšší správní soud okamžik doručení podání určil ryze formalisticky, bez ohledu na historický vývoj a účel právní normy“ atd.) za irrelevantní a bezpředmětné, neboť tento především nedoložil, že odeslal své podání dostatečně včas. V daném případě tak lhůta dle § 40 odst. 4 s. ř. s. nebyla prokazatelně zachována, neboť lhůta je zachována, bylo-li podání v poslední den lhůty předáno soudu, a postup Nejvyššího správního soudu tak byl zcela po právu. Závěrem vedlejší účastník navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost v celém rozsahu zamítl.

25. Ústavní soud v dané věci nenařídil ústní jednání, neboť účastník i vedlejší účastník řízení předestřeli dostatečně konkrétní argumenty, a proto od ústního jednání již neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

26. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

27. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením podústavního práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní

exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévolé nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévolé se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [(viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 in fine (N 53/21 SbNU 451), III. ÚS 303/04 (N 52/36 SbNU 555), III. ÚS 351/04 (N 178/35 SbNU 375), III. ÚS 501/04 (N 42/36 SbNU 445), III. ÚS 606/04 (N 177/38 SbNU 421), III. ÚS 151/06 (N 132/42 SbNU 57), IV. ÚS 369/06 (N 206/43 SbNU 303), III. ÚS 677/07 (N 179/47 SbNU 371) aj.]].

28. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb., bod 36)]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistota, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

29. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud ve světle konkrétních okolností projednávané věci z níže vyložených důvodů shledal, že odmítnutí kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem představuje zásah do práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

30. Ústavní soud na prvním místě pokládá za vhodné vyjádřit se k námitce Nejvyššího správního soudu, že sám Ústavní soud ve své judikatuře aprobuje přístup, který Nejvyšší správní soud volí v otázce hodnocení času doručení podání učiněného v elektronické formě. Ústavní soud si je plně vědom závěrů, k nimž dospěl ve svých rozhodnutích sp. zn. III. ÚS 2361/08 ze dne 22. 1. 2009 a sp. zn. I. ÚS 250/05 ze dne 20. 7. 2005. Pokud jde o poslední uvedené usnesení, Ústavní soud v něm poukázal na to, že „není-li

podání v poslední den lhůty předáno přímo soudu, musí být, pro dodržení lhůty, zasláno některým ze způsobů vyjmenovaných v uvedeném ustanovení (tj. § 40 odst. 4 s. ř. s. – pozn. Ústavního soudu). Zaslání podání prostřednictvím faxu pod žádny z těchto vyjmenovaných důvodů nespadá. Lze tedy souhlasit s vyjádřením Nejvyššího správního soudu, podle kterého je pro posouzení včasnosti tohoto typu podání rozhodné, kdy došlo soudu, nikoli kdy bylo odesláno“. V usnesení sp. zn. III. ÚS 2361/08 ze dne 22. 1. 2009 pak Ústavní soud obdobně judikoval, že „žaloba stěžovatele ve formě elektronického podání (neopatřeného zaručeným elektronickým podpisem) není úkonem učiněným prostřednictvím držitele poštovní licence, popřípadě zvláštní poštovní licence ani předáním orgánu, který má povinnost je doručit, u něhož pro zachování lhůty postačí předání k přepravě (srov. obdobně sp. zn. I. ÚS 250/05). Proto se uplatní coby rozhodné, kdy žaloba došla soudu“.

31. Ústavní soud však naznal, že pokud jde o výše citovaná rozhodnutí ve věcech sp. zn. I. ÚS 250/05 ze dne 20. 7. 2005 a sp. zn. III. ÚS 2361/08 ze dne 22. 1. 2009, nelze přehlédnout, že jednak v prvé věci se jednalo o faxové, a nikoli elektronické podání učiněné prostřednictvím e-mailu, jednak Ústavní soud dospěl k závěru, že s ohledem na stále se prohlubující elektronizaci justice, která se ponejvíce projevuje právě v oblasti doručování, je třeba akcentovat materiální prvek a vyzdvihnout smysl doručování jako takový, a tím tedy i zachování lhůty v případech, kdy tato lhůta po formální a technické stránce již vypršela. Smysl tohoto materiálního rozměru doručování je přitom třeba chápat jako preferenci věcného, meritorního vyřízení (posouzení) věci před jejím ryze procesním skončením tam, kde tomu povaha věci vysloveně nebrání (kupř. v případě lhůty určené podle hodin by to možné nebylo). Tato premisa je potom zpřítomněním ustanovení čl. 90 Ústavy, podle kterého jsou soudy primárně povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům, a současně tím v posledku sleduje cíl, aby se ze soudnictví nestalo pouhé „vyřizovačství“, tj. upřednostňuje snahu o pokud možno věcné zhodnocení problému po právní a/nebo faktické stránce, tak, aby bylo ochráně práv (nejen základních) učiněno zadost.

32. *Expressis verbis*, včasným doručením v této rovině je pak nutno rozumět situaci, kdy úkon účastníka, byť učiněný ve formě elektronického podání prostřednictvím e-mailové schránky, třebaže dojde soudu několik minut po půlnoci dne následujícího po dni, jehož uplynutím příslušná lhůta vypršela, byl ve skutečnosti učiněn před jejím uplynutím, tj. kdy e-mail byl odeslán nejpozději ve 23.59 hod. posledního dne lhůty. Tento důraz totiž souvisí se skutečností, že soud se s takovým procesním úkonem beztak zpravidla neseznamuje dříve než na začátku své pracovní (úřední) doby, a proto distinkce, zda k doručení příslušného podání (vlastně jeho dodání do dispozice soudu) došlo těsně před půlnocí posledního dne lhůty, anebo

pár hodin nebo dokonce jen několik minut po půlnoci následujícího dne, nemá žádné faktické materiální důsledky. Ostatně, jak dal Ústavní soud najevo ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 335/12 ze dne 15. 8. 2013 (N 148/70 SbNU 377), „rozumně nelze předpokládat, že by se v noci běžně do datové schránky soudu přihlašovala osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu“ (bod 15). Stejně tak tedy nelze rozumně předpokládat, že by se právě v noci dne následujícího po uplynutí lhůty běžně do informačního systému (klienta, resp. aplikace) e-mailových schránek soudu přihlašoval pracovník soudu za účelem dalšího nakládání se spisem či snad soudce nebo jeho asistent za účelem provedení dalšího úkonu ve věci. Stěžovatelovo podání bylo Nejvyššímu správnímu soudu doručeno necelých 27 minut po půlnoci dne následujícího po uplynutí lhůty stanovené k odstranění vad kasační stížnosti, a je tedy zřejmé, že kasační soud měl toto podání k dispozici již na začátku pracovního dne 4. 6. 2013. Jak plyne z příslušného výstupu z ISNSS (č. l. 43 spisu Nejvyššího správního soudu), ke stažení e-mailové zprávy a jejích příloh došlo beztak až v 8.30 hod. a k jejich zpracování v tomto systému až v 9.50 hod. Ústavní soud rovněž obrací pozornost na okolnost, že z téhož výstupu současně plynou dva navzájem protichůdné údaje, a sice že podání je bez elektronického podpisu (viz „poznámka ke zprávě“), avšak na druhé straně se zde podává, že „elektronický podpis je v pořádku“ (srov. kolonku „signature“ v okně výsledku testů), o čemž kasační soud nepochybuje ani ve svém vyjádření k ústavní stížnosti (implicitně to plyne ze čtvrtého odstavce na str. 3).

33. Stěžovatel na výzvu Ústavního soudu předložil kopii odesílané zprávy, která se až na záhlaví zcela shoduje s kopií (výtiskem) předmětné zprávy založené na č. l. 36 spisu Nejvyššího správního soudu. Záhlaví přitom obsahuje důležitou informaci o tom, kým, komu a především kdy byla zpráva odeslána, jakož i údaj o předmětu zprávy a informaci o připojených přílohách. Tyto údaje však v soudním spise absentují (tj. zpráva zde není jakoby vytištěna celá), přestože v jiných případech výtisk takové zprávy toto záhlaví též zachycuje (srov. pro tyto účely konkrétně výtisk e-mailové zprávy na č. l. 23 stejného soudního spisu). Ústavní soud proto neměl důvod nevěřit, že kopie e-mailové zprávy a zejména údaj o odeslání zprávy (23.38) je správný. Z výše citovaných závěrů plyne, že i v případě stěžovatele došlo k odeslání e-mailové zprávy před půlnocí, avšak k doručení podle příslušného záznamu o ověření elektronického podání (č. l. 42 spisu Nejvyššího správního soudu) došlo až dne 4. 6. 2013 v 00.26.56 hodin.

34. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1911/11 ze dne 29. 3. 2011 (N 66/64 SbNU 749) Ústavní soud přitom vyslovil závěr, že „jestliže zákon účastníku řízení dává možnost, aby procesní úkony činil prostřednictvím veřejné datové sítě (a zejména s účinky jakoby bylo podání učiněno přímo u soudu), pak není materiálně myslitelné, aby případné poruchy uvnitř tohoto doručovacího

mechanismu šly na jeho vrub. Účastník se podle práva - a „právem“ - spoléhá na to, že zákonem mu umožněný režim učinit procesní úkon zajistí, že důsledky jeho podání reálně nastanou, resp. že jeho procesní odpovědnost nebude spojována s ničím jiným než s tím, co je schopen reálně ovlivnit (řádně dokumenty elektronicky odeslat a zajistit, aby byl schopen toto odeslání doložit). Z řečeného plyne, že prokážou-li, což je nutné zdůraznit, stěžovatelé věrohodně, že dokumenty tvrzeného obsahu odeslali prostřednictvím veřejné datové sítě příslušnému soudu, je v nich obsažen procesní podání projednatelné i v případech, že podání soudu nebylo doručeno v úplné podobě. Nebylo by totiž spravedlivé, aby nedostatek ve fungování elektronického systému doručování šel k tíži stěžovatelů“. Ustanovení § 37 odst. 2 s. ř. s. umožňuje účastníkům a osobám zúčastněným na řízení činit podání v elektronické formě podepsané elektronicky podle zvláštního zákona [tj. dle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu, ve znění pozdějších předpisů)], přičemž podání v této formě ani nevyžaduje potvrzení písemným podáním shodného obsahu či předložení originálu. Ačkoliv ustanovení § 40 odst. 4 s. ř. s. skutečně spojuje zachování lhůty toliko s taxativně vymezenými způsoby podání, v nichž elektronická podání absentují, nelze jej vykládat natolik restriktivně, že by jím bylo znemožněno zachování lhůty prostřednictvím jinak kvalifikované formy podání, a to již i pro subsidiární použití ustanovení prvé a třetí části občanského soudního řádu ve správním soudnictví (§ 64 s. ř. s.). Dává-li tudíž soudní řád správní účastníkovi řízení možnost, aby procesní úkony činil v elektronické formě podepsané elektronicky podle zvláštního zákona, pak není s ohledem na výše vyložené závěry materiálně myslitelné, aby systémové procesy zpracování takového datového přenosu v rámci tohoto doručovacího mechanismu šly na jeho vrub. Účastník řízení je v každém případě povinen soudu údaj o odeslání takové e-mailové zprávy věrohodným způsobem prokázat, nevplývá-li již ze samotné přijaté zprávy datum a čas jejího odeslání (jako tomu příkladmo je na zde již uvedeném č. I. 23 spisu Nejvyššího správního soudu).

35. Ústavní soud rovněž obrací pozornost Nejvyššího správního soudu na způsob vedení spisového materiálu ve věcech správního soudnictví, kdy kmenový spis vedený krajským soudem jako soudem prvního stupně neobsahuje všechna podání a listiny ve vztahu k řízení před Nejvyšším správním soudem (zejména procesní úkony účastníků a soudu), o věci tedy není v kmenovém spisu vedeném krajským soudem veden kompletní spisový materiál. Část tohoto materiálu je tak vedena pouze ve spisu Nejvyššího správního soudu, čímž ve svém důsledku vzniká z hlediska čl. 36 a násl. Listiny nežádoucí stav, při kterém je spisový materiál rozložen do více spisů, vedených odlišnými soudy, a nacházejících se tak na odlišných místech, což má své implikace nejen pro účastníky řízení, kteří jsou de facto

mnohdy nuceni studovat dvojí spisy, ale i pro další subjekty řízení, včetně krajských soudů. Ústavní soud nezpochybňuje ustanovení soudního řádu správního, která Nejvyššímu správnímu soudu umožňují postupovat v řízení o kasační stížnosti relativně samostatně (tj. bez administrativního „servisu“ krajských soudů), nicméně ze shora nastíněných důvodů je zapotřebí, aby vše, co se týká téže právní věci, bylo bez ohledu na povahu řízení před tím či oním soudem zachyceno v jednom kmenovém soudním spisu.

36. Ve světle řečeného Ústavní soud přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke kasaci ústavní stížností napadeného usnesení Nejvyššího správního soudu. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány všechny orgány i osoby.

Č. 102

K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy

Pokud soud svůj rozsudek postavil pouze na vlastním, navíc formalistickém a selektivním hodnocení smlouvy, z níž vycházel předmět sporu, aniž by alespoň stručným způsobem reflektoval závažné konkrétní námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci, porušil tímto postupem čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu JUDr. Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudkyň JUDr. Vlasty Formánkové a JUDr. Michaely Židlické – ze dne 21. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 2782/13 ve věci ústavní stížnosti Tomáše Hanzla, zastoupeného Mgr. Petrem Juráněm, advokátem se sídlem Dvořákova 13, Brno proti rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 31. 5. 2013 č. j. 47 C 57/2012-31, kterým byla stěžovateli uložena povinnost zaplatit žalobkyni částku 2 190 Kč s úrokem z prodlení na základě smlouvy o propagaci reklamní plochy.

Výrok

I. Výroky I a III rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 31. 5. 2013 č. j. 47 C 57/2012-31 došlo k zásahu do ústavního práva stěžovatele zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 31. 5. 2013 č. j. 47 C 57/2012-31 se ve výrocích I a III ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Stěžovatel se s odvoláním na porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku. V textu ústavní stížnosti upřesnil, že se domáhá zrušení uvedeného rozhodnutí ve výroku I, kterým mu byla uložena povinnost uhradit společnosti BEZREKLAMKY, s. r. o., (v řízení před městským soudem v procesním postavení žalobkyně) částku 2 190 Kč se stanoveným úrokem z prodlení, a výroku III, kterým mu byla uložena povinnost uhradit žalobkyni náklady řízení ve výši 1 546,50 Kč (výrokem II co do částky 1 000 Kč s úrokem z prodlení byla žaloba zamítnuta).

II.

2. V ústavní stížnosti stěžovatel nejdříve poukazuje na to, že stížnost svým významem podstatně přesahuje jeho vlastní zájmy, neboť rozhodnutí o ní může mít dopad na mnoho tisíc osob a může se jím předejít množství soudních sporů.

3. Zdůrazňuje, že při posuzování případné bagatelnosti sporu je nutné vzít v úvahu celý systém podnikání společnosti, založený na tom, že se svými klienty uzavírá smlouvy na dobu neurčitou (fakticky jde o smlouvy na dobu určitou s možností automatické prolongace, které společnost hojně využívá). Činí tak již s předpokladem, že klienti v budoucnu zcela logicky nebudou ochotni neoprávněné nároky společnosti uhradit a tato podá žalobu k soudu, v rámci které bude uplatňovat i nárok na náhradu nákladů řízení, který je nezanedbatelnou součástí celé obchodní strategie. Společnost žaluje dlužné částky za jednotlivá období trvání smlouvy, čímž jednak úmyslně zvyšuje náklady řízení žalovaných, především však zcela záměrně udržuje výši jednotlivých sporů na hranici bagatelnosti. Tím znemožňuje žalovaným účinnou procesní obranu zejména ve formě odvolání k soudu vyšší instance.

4. Pokud jde o konkrétní námitky týkající se projednávané věci, stěžovatel namítá, že soud rozhodoval bez nařízení jednání, a to za situace, kdy se k žalobě podrobně písemně vyjádřil a uvedl zcela konkrétní argumenty a důkazy zpochybňující nárok žalobkyně. Nebyly proto splněny podmínky pro rozhodnutí bez jednání podle § 115a o. s. ř. Žalobkyně předložené důkazy přitom byly zcela nedostačující a soud neměl dostatek podkladů pro své rozhodnutí. Stěžovatel v řízení uvedl námitky proti žalobě, které v obdobných řízeních u některých jiných soudů vedly k zamítnutí žaloby.

5. Soudu dále vytýká nedostatek odůvodnění rozhodnutí. Výjma námitky neplatnosti ujednání o smluvní pokutě pro rozpor se zákonem a rozpor s dobrými mravy (sjednaná smluvní pokuta představovala polovinu z ní zajištěné pohledávky) se soud stěžovatelem vznesenými námitkami nijak blíže nezabýval, právně je nehodnotil a ani neodůvodnil jejich irelevantnost. V této souvislosti stěžovatel poukazuje na judikaturu Ústavního soudu týkající se práva na řádné odůvodnění rozhodnutí a zákaz svévole.

6. Stěžovatel namítá, že soud měl smlouvu posuzovat jak podle ustanovení obchodního zákoníku, jehož aplikace byla účastníky smlouvy sjednána, tak podle § 56 občanského zákoníku, přičemž měl dospět k závěru, že některá ustanovení smlouvy jsou neplatná pro rozpor s ustanovením § 56 odst. 2 písm. e), f) a j) občanského zákoníku.

7. Ze smlouvy je totiž jednoznačně patrné, že je obsahově výrazně směřována v neprospěch spotřebitele. Závazkem společnosti je pouze pasivní zajištění propagace reklamy, nikoliv samotná propagace, dále je stěžovatel povinen uhradit společnosti sjednanou částku bez ohledu na spl-

nění povinnosti společnosti. Smlouva je uzavřena na dobu určitou s trváním po dobu jednoho roku s automatickou prolongací, přičemž však společnost je oprávněna smlouvu jednostranně vypovědět kdykoliv bez udání důvodu, avšak stěžovatel je oprávněn smlouvu vypovědět písemně doporučenou poštou, nejpozději 30 dnů před jejím ukončením. Společnost není povinna vrátit stěžovateli jakoukoli alikvotní část sjednané ceny ani v případě ukončení smlouvy před sjednanou dobou trvání z jakéhokoliv důvodu.

8. Ujednání, kterým se stěžovatel zavazuje k plnění (úhradě paušální odměny za každý rok trvání smlouvy), je třeba podle jeho názoru hodnotit v rozporu s pravidly poctivého obchodního styku ve smyslu § 265 obchodního zákoníku, neboť tato povinnost je vázána pouze na podmínku trvání smlouvy bez dalšího, aniž by ze strany žalobce muselo dojít k jakémukoliv protiplnění. Inzertní stránky z vlastního serveru, které žalobce předložil, v žádném případě neprokazují, že by žalobce v předmětném období jakoukoliv propagaci reklamní plochy zajistil.

9. Stěžovatel s poukazem na rozhodnutí Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 38 C 135/2012 namítá, že ve srovnatelných skutkově totožných věcech jsou různými soudy vydávány zcela protikladné rozsudky, což narušuje právní jistotu a umožňuje rozvoj nekalých obchodních praktik společnosti založených na očekávání formalistického přístupu prvostupňových soudů.

10. Stěžovatel uvádí, že ve svém podání ze dne 3. 8. 2012 přitom soud upozornil na způsob podnikání společnosti BEZREKLAMKY, s. r. o., její nekalé obchodní praktiky, skutečný rozsah její činnosti i na její přinejmenším nemravné počínání, kdy její činnost lze bezesporu označit jako tzv. „katalogový podvod“.

11. Stěžovatel zdůrazňuje, že jeho vůle v žádném případě nesměřovala k uzavření smlouvy v té podobě, ve které ji vůči němu prezentovala žalobkyně. Právní úkon, ze kterého dovozuje uzavření smlouvy, byl ze strany stěžovatele učiněn na základě omylu, který byl pro údajný právní úkon „uzavření smlouvy“ rozhodující a o kterém vzhledem k délce a po celou dobu věčně totožného způsobu „podnikání“ žalobkyně musela vědět.

III.

12. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti zcela odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že v době vydání rozhodnutí neexistovalo stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cjpn 200/2013 ze dne 11. 12. 2013. Společnost BEZREKLAMKY, s. r. o., se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřila a Ústavní soud s ní jako s vedlejším účastníkem řízení dále nejednal.

13. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

IV.

14. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníka řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

V.

16. Z obsahu spisu Ústavní soud ověřil, že společnost BEZREKLAMKY, s. r. o., se vůči stěžovateli domáhala zaplacení částky 3 190 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že dne 27. 10. 2008 účastníci uzavřeli smlouvu o propagaci reklamní plochy, kterou se společnost zavázala pro stěžovatele zajistit propagaci reklamní plochy a žalovaný se zavázal za tuto službu zaplatit. Žalobkyně tvrdila, že pro stěžovatele reklamní plochu inzerovala na portále www.bestoutdoors.cz i po uplynutí doby jednoho roku trvání smlouvy, neboť podle dohody ve smlouvě se platnost smlouvy prodloužila o další rok. Stěžovatel však sjednanou částku nezaplatil a dnem 11. 11. 2009 se s její úhradou ocitl v prodlení. Žalobkyně se proto domáhala zaplacení ceny za poskytnutou službu ve výši 1 990 Kč včetně DPH, dále požadovala smluvní pokutu ve výši 1 000 Kč a částku 200 Kč za písemnou upomínku k platbě.

17. Z obsahu spisu (č. l. 18) je zřejmé, že stěžovatel se po výzvě soudu k žalobě velmi obsáhle vyjádřil, přičemž uvedl konkrétní (shora popsané) důvody neplatnosti smlouvy a poukázal na nekalé praktiky, jež žalobkyně uplatňuje vůči velkému množství klientů. Rovněž přiložil rozsudek Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 38 C 135/2012, kterým byla žaloba společnosti ve skutkově totožné věci zamítnuta.

18. Městský soud žalobě částečně vyhověl, neboť smlouvu shledal dostatečně určitou a námitky ohledně neplatnosti smlouvy považoval, s výjimkou ujednání o smluvní pokutě, za nedůvodné. K dalším námitkám stěžovatele se v podstatě nevyjádřil. Stěžovatele zavázal k zaplacení částky 2 190 Kč s úrokem z prodlení. Žalobu ohledně požadavku na zaplacení smluvní pokuty v částce 1 000 Kč zamítl pro rozpor s dobrými mravy.

19. Ústavní soud předesílá, že totožnou problematikou, rovněž se týkající žaloby společnosti BEZREKLAMKY, s. r. o., se již zabýval ve svém nálezu ze dne 19. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 4167/12 (N 192/71 SbNU 289), přičemž od závěrů zde uvedených nemá důvod se odchylovat.

20. V nyní projednávané věci tedy Ústavní soud rovněž dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro jeho kasační zásah. I když jde o svého druhu bagatelní spor, není možné přehlédnout, že stěžovatelem rozporované rozhodnutí Městského soudu v Brně je v otázce posouzení platnosti předmětné spotřebitelské smlouvy založeno na formalistickém a selektivním hodnocení jejich ustanovení a schází v něm vypořádání se se stěžejními argumenty stěžovatele. Městský soud rozsudek postavil pouze na vlastním hodnocení smlouvy, aniž by alespoň stručným způsobem reflektoval závažné a konkrétní námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci. Smlouvu hodnotil jako smlouvu nepojmenovanou podle § 269 odst. 2 obchodního zákoníku, aniž se zabýval možností posoudit předmětnou smlouvu jako smlouvu spotřebitelskou a z tohoto hlediska se zabýval otázkou její platnosti, tedy zda není obsahově výrazně směřována v neprospěch právního postavení žalovaného coby spotřebitele.

21. V této souvislosti považuje Ústavní soud za nutné připomenout, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí se již zabýval mnohokrát, přičemž své postuláty formuloval v celé řadě rozhodnutí [např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723), IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357), dostupné – stejně jako další zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu – též na <http://nalus.usoud.cz>]. Ve své rozhodovací praxi deklaroval, jakými ústavněprávními vadami je zatíženo odůvodnění rozhodnutí, v němž obecný soud reaguje na konkrétní (přesně formulované) námitky stěžovatele způsobem naprosto nedostatečným [např. sp. zn. III. ÚS 511/02 (N 105/30 SbNU 471), III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565)]. Konstatoval, že ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. sp. zn. I. ÚS 113/02 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 (N 132/42 SbNU 57), III. ÚS 677/07 (N 179/47 SbNU 371), I. ÚS 3184/07 (N 71/49 SbNU 61), III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565)].

22. Ústavní soud po posouzení věci dospěl k závěru, že uvedené požadavky na ústavně konformní odůvodnění, které má v souladu s ustanovením § 157 odst. 2 o. s. ř. zaručit transparentnost a kontrolovatelnost činnosti soudních orgánů a zamezit potenciální libovůli rozhodování, napadené rozhodnutí nenaplnuje. Jedná se přitom o pochybení, které s ohledem na konkrétní okolnosti případu vedlo k porušení práva na spravedlivý (řádný) proces.

23. Ústavní soud v projednávané věci neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil námitky stěžovatele meritornímu přezkumu s ohledem na zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry, neboť právní řád stěžovateli jiný procesní prostředek k ochraně jeho práv již neposkytuje. Především se však jedná o rozhodnutí ve věci vydané v době, kdy civilní soudy ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu nerozhodovaly jednotně, a výtčám stěžovatele ohledně uzavírání velkého množství smluv společností BEZREKLAMKY, s. r. o., v neprospěch spotřebitelů, jež vedly k soudním sporům, nelze upřít opodstatněnost. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2013, jako soudu povolaneého k sjednocování judikatury nižších soudů, bylo vydáno až dne 11. 12. 2013, a Ústavnímu soudu proto nezbylo než se napadeným rozhodnutím meritorně zabývat.

24. V dalším řízení je tedy nezbytné, aby Městský soud v Brně věc znovu posoudil a vydal rozhodnutí souladné s citovaným stanoviskem Nejvyššího soudu a respektující shora uvedenou judikaturu Ústavního soudu.

25. Pro úplnost Ústavní soud uvádí, že výtka stěžovatele stran rozhodování Městského soudu v Brně bez nařízení jednání, k němuž neměl být dán souhlas, není důvodná, neboť stěžovatel v reakci na usnesení soudu ze dne 16. 7. 2012, kterým byli účastníci původního řízení vyzváni, aby se k této otázce ve lhůtě sedmi dnů vyjádřili, sice zaslal soudu obsáhlé vyjádření, v němž se však o svém postoji k možnosti rozhodnout bez nařízení jednání nezmínil.

26. Ústavní soud ani nepovažoval za nutné vyzývat stěžovatele k úpravě petitu, neboť stěžovatel v textu ústavní stížnosti výslovně uvedl, že se domáhá pouze zrušení výroků I a III napadeného rozhodnutí. Rovněž z logiky věci a argumentace ústavní stížnosti je zřejmé, že výrok II rozhodnutí, kterým byla žaloba co do částky 1 000 Kč s úrokem z prodlení zamítnuta, stěžovatel nenapadá.

27. Na základě výše uvedeného s ohledem na porušení práva stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní rozhodl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu tak, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 103

K ústavnosti domovní prohlídky

Obviněný, který nemá k bytu, v němž se provádí domovní prohlídka podle trestního řádu, žádný vztah a nebyl nikterak zapojen do provádění domovní prohlídky, není nositelem takových základních práv (práva na nedotknutelnost obydlí podle čl. 12 Listiny, resp. práva na nedotknutelnost soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny), jež by mohla být domovní prohlídkou dotčena. Takový obviněný není aktivně legitimován k tomu, aby se ústavní stížností dovolával ochrany základních práv třetích osob, u nichž se prohlídka vykonává.

Právo obviněného na spravedlivý proces není porušeno tím, jsou-li k jeho usvědčení v trestním řízení použity věcné důkazy nalezené při domovní prohlídce v cizím bytě, při jejímž provádění nebyla porušena žádná subjektivní práva obviněného; takové důkazy podléhají, stejně jaké kterékoli jiné, volnému hodnocení důkazů. Použitelnost těchto důkazů je třeba posuzovat podle obecných zásad. Ani rigorózní interpretace doktríny „ovoce z otráveného stromu“ (*fruits of poisonous tree doctrine*) nevede k závěru, že jakékoli pochybení při opatrování důkazu automaticky způsobuje nepoužitelnost důkazu. Vždy je třeba mj. konkrétně posuzovat, jak intenzivní bylo dané pochybení a zda vůbec bylo způsobilé proces provádění důkazu ovlivnit.

Pokud ze všech okolností případu, seznatelných z příkazu k prohlídce nebo z trestního spisu, přesvědčivě vyplývá, že podmínky neodkladnosti úkonu byly skutečně dány, potom pouhý nedostatek podrobného písemného zdůvodnění neodkladnosti úkonu v příkazu k prohlídce, byť je namístež jej hodnotit negativně, nemusí být nutně posuzován jako ústavněprávní pochybení, vedoucí k nepoužitelnosti důkazu.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 21. května 2014 sp. zn. III. ÚS 761/14 ve věci ústavní stížnosti D. V. N., zastoupeného Mgr. Janem Boučkem, advokátem, se sídlem Spálená 14, 110 00 Praha 1, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. 46T 9/2011 a proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 2012 sp. zn. 11 To 118/2012, jimiž byl stěžovatel uznán vinným zvlášť závažným zločinem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2013 č. j. 4 Tdo 1153/2013-207 o odmítnutí stěžovatele

dovolání, za účasti 1. Městského soudu v Praze, 2. Vrchního soudu v Praze a 3. Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a A) Městského státního zastupitelství v Praze, B) Vrchního státního zastupitelství v Praze a C) Nejvyššího státního zastupitelství jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze, jimiž v trestní věci stěžovatele mělo dojít k porušení jeho základního práva na spravedlivý proces a k porušení zásady legality trestního stíhání, zaručených čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 a 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Údajně nezákonným způsobem prokazování jeho viny prý orgány činné v trestním řízení porušily také čl. 2 Listiny a čl. 1 Ústavy České republiky.

II.

2. Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a z rozhodnutí nalézacího, odvolacího a dovolacího soudu, byl stěžovatel (dále též „obviněný“) rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. 46T 9/2011 uznán vinným zvláště závažným zločinem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. a), c) tr. zákoníku ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku. Byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání šesti let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou a současně mu byl uložen trest vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou. V této trestní věci bylo stíháno celkem 23 osob.

3. Proti rozsudku Městského soudu v Praze podali odvolání státní zastupce Městského státního zastupitelství v Praze (v neprospěch obviněného) i obviněný. O podaných odvoláních rozhodl Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 23. 11. 2012 sp. zn. 11 Tò 118/2012 tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. řádu napadený rozsudek k odvolání obviněného zrušil ve výroku o trestu a za splnění podmínek § 259 odst. 3 tr. řádu znovu ve věci rozhodl tak, že obviněného, při nezměněném výroku o vině, odsoudil

k trestu odnětí svobody v trvání šesti roků se zařazením do věznice s ostrahou. Oproti prvoinstančnímu rozsudku nastala tedy změna v tom, že obviněnému nebyl soudem druhého stupně uložen trest vyhoštění. Odvolání státního zástupce bylo podle § 256 tr. řádu zamítnuto.

4. O dovolání obviněného rozhodl Nejvyšší soud usnesením ze dne 19. 11. 2013 č. j. 4 Tdo 1153/2013-207 tak, že dovolání podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. řádu odmítl, protože námitkami obviněného nebyl naplněn uplatněný důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu.

III.

5. Dle skutkových zjištění obecných soudů se stěžovatel trestné činnosti dopustil (zkráceně řečeno) tím, že společně s dalšími čtyřmi spoluobviněnými v době nejméně od 29. 4. 2010 do 4. 8. 2010 v T. v pronajatém domě na ulici P. provozovali technicky velmi dobře a účelně vybavenou skrytou pěstírnu konopí za účelem výroby psychotropní látky THC (delta-9-tetrahydrocannabinol), a to tak, že stěžovatel sjednal nájem uvedené nemovitosti a spolu s dalšími spoluobviněnými chod pěstírny řídili, zabezpečovali její zásobování jak potřebami k pěstování konopí, tak potřebami osob o rostliny pečujících (zahradníků), dohlíželi na jejich činnost a přispívali jim radami při pěstování a zpracování rostlin, v případě potřeby i osobní pomocí, to vše v úmyslu a za účelem vypěstovat na tomto místě skrytým způsobem vysoce prošlechtěný kultivar rostliny konopí s vysokým obsahem cannabinoidních látek tak, aby z vrcholíků vypěstovaných rostlin bylo možné následným sušením získat psychotropní látku THC; při domovní prohlídce dne 4. 8. 2010 pak bylo v pěstírně nalezeno a zajištěno 365 rostlin konopí, jejichž usušením by bylo získáno 7 456,9 g rostlinné drti s průměrným obsahem 85,5 g psychoaktivní látky THC.

IV.

6. V odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatel předkládá Ústavnímu soudu tyto námitky, v nichž spatřuje porušení svých základních práv:

7. Obecné soudy prý založily odsuzující rozsudek na důkazech, které byly pořízeny v rozporu se zákonem. Konkrétně stěžovatel vytýká dokazování tyto vady:

- a) Před domovní prohlídkou na adrese J. v T., vykonanou Policií České republiky - Národní protidrogovou centrálou Služby kriminální policie a vyšetřování dne 4. 8. 2010, nebyl v rozporu s ustanovením § 84 tr. řádu proveden předchozí výslech pana N. V. C., který v domě bydlel a stáral se o pěstování konopí; argument, poznamenaný policií v protokolu o domovní prohlídce, že „věc nesnesla odkladu a výslech nebylo možno provést okamžitě“, stěžovatel odmítá s poukazem na to, že objekt byl policií delší dobu sledován a policisté věděli, kdo se v domě nachází;

- b) příkaz k domovní prohlídce v T. (provedené před zahájením trestního stíhání), vydaný soudcem Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 0 Nt 5829/2010, prý není náležitě odůvodněn z hlediska neodkladnosti a neopakovatelnosti prohlídky, jak to vyžaduje judikatura Ústavního soudu;
- c) příkaz k domovní prohlídce není prý odůvodněn ani „v meritu věci“, neboť označení důkazů, o něž se příkaz opírá, je prý nekonkrétní a „uvedené informace zůstávají v rovině tvrzení“;
- d) nařízení a provedené telefonní odposlechy, které byly rovněž použity jako usvědčující důkazy proti obviněnému, prý trpí stejnými vadami jako výsledky domovní prohlídky; soudní příkaz k odposlechům prý je vágní, nesplňuje požadavek odůvodněnosti a konkrétnosti, nebyl prý individualizován ve vztahu ke konkrétní osobě – uživateli telefonní stanice, není prý v něm uvedeno, jaké skutečnosti významné pro trestní řízení mají být odposlechem zjištěny a z čeho je to vyvozováno.

8. Dovolacímu soudu stěžovatel vytýká, že se „odmítl zabývat ústavností a základními právy stěžovatele, a to z čistě formálních důvodů“, totiž s odůvodněním, že namítané vady nejsou důvodem pro podání dovolání ve smyslu trestního řádu. To podle stěžovatelova názoru odporuje judikatuře Ústavního soudu, z níž vyplývá povinnost obecných soudů zkoumat dodržování ústavnosti v každé soudní instanci.

9. Stěžovatel obsáhle cituje velké množství judikátů Ústavního soudu a dovozuje, že obecné soudy v jeho trestní věci nerespektovaly závěry v nich vyslovené. Konkrétně poukazuje zejména na judikáty sp. zn. III. ÚS 464/2000, III. ÚS 287/96, II. ÚS 474/07, III. ÚS 532/01, IV. ÚS 2488/09, II. ÚS 2823/07, I. ÚS 2787/13, I. ÚS 4183/12, II. ÚS 789/06, IV. ÚS 1780/07, II. ÚS 362/06, I. ÚS 536/06, II. ÚS 268/03, III. ÚS 190/01, II. ÚS 291/2000, IV. ÚS 570/03, II. ÚS 536/06, III. ÚS 183/03, II. ÚS 615/06 (judikatura Ústavního soudu je dostupná v internetové databázi NALUS na <http://nalus.usoud.cz>).

V.

10. Protože skutkový stav věci byl dostatečně zřejmý z ústavní stížnosti a z obsahu rozhodnutí napadených ústavní stížností a protože od případného ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, pokládal Ústavní soud za splněné všechny podmínky pro upuštění od ústního jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu.

VI.

11. Po zvážení všech relevantních skutečností dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížností napadená rozhodnutí obecných soudů neporušila žádná ústavně zaručená práva nebo svobody stěžovatele.

12. Ústavní soud vždy připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy, ale zvláštním soudním orgánem ochrany ústavnosti (srov. čl. 81, 83 a 90 Ústavy). Nepřísluší mu tudíž přehodnocovat skutkové a právní závěry obecných soudů, a neposuzuje proto v zásadě ani jejich stanoviska a výklady ke konkrétním ustanovením zákonů, nejedná-li se o otázky ústavněprávního významu. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout jen tehdy, pokud by postup těchto orgánů byl natolik extrémní, že by překročil meze ústavnosti [srov. již např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17)].

13. Jde-li o dokazování před obecnými soudy, je důvod ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu dán zejména tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 tr. řádu, popř. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality a zásady vyhledávací a za respektování zásady presumpce nevinny (viz čl. 40 odst. 2 Listiny, § 2 odst. 2, 4 a 5 tr. řádu). V řadě svých rozhodnutí klade Ústavní soud důraz na kontradiktorní charakter důkazního postupu v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Ústavní soud ve svých nálezech zdůraznil, že obecné soudy jsou povinny detailně popsat důkazní postup a přesvědčivě jej odůvodnit. Informace z hodnoceného důkazu přitom nesmí být jakkoli zkreslena. Obecné soudy jsou navíc povinny náležitě odůvodnit svůj závěr o spolehlivosti použitého důkazního pramene [viz např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 463/2000 (N 181/20 SbNU 267), III. ÚS 181/2000 (N 175/20 SbNU 241) či III. ÚS 1104/08 (N 65/52 SbNU 635)]. Obdobně Ústavní soud zasáhl v případech, kdy v soudním rozhodování učiněná skutková zjištění byla v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [viz např. věci sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), III. ÚS 166/95 (N 79/4 SbNU 255) či rozhodnutí ve věci III. ÚS 376/03 (U 1/32 SbNU 451)].

14. Ústavní soud zároveň opakovaně zdůraznil, že hodnocení samotného obsahu důkazů je ve výlučné kompetenci soudů obecných, které důkazy provedly. Ústavnímu soudu v zásadě nenáleží pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění, a fakticky tak nahrazovat soud nalézací. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i ze zásad bezprostřednosti a ústnosti (srov. § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu), jež v řízení před Ústavním soudem nemohou být adekvátně naplněny.

VII.

15. V projednávané věci je třeba zdůraznit, že stěžovatel v ústavní stížnosti opakuje námitky, které uplatnil již v rámci své obhajoby v jednotlivých stádiích trestního řízení a jimiž se obecné soudy opakovaně zabývaly. Stěžovatel tak fakticky staví Ústavní soud do role další instance trestního soudnictví, jež tomuto orgánu nepřísluší.

16. Ústavní soud po přezkoumání odůvodnění napadených rozhodnutí nezjistil na straně orgánů činných v trestním řízení žádná výraznější procesní pochybení, natož pochybení ústavněprávního rázu. Z hlediska ústavněprávního přezkumu je významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenese znaky zřejmé libovůle.

17. Z těchto hledisek napadená rozhodnutí plně obstojí. Všemi námitkami vznesenými stěžovatelem v průběhu trestního řízení se obecné soudy důkladně zabývaly a v odůvodnění svých rozhodnutí se s nimi vypořádaly.

VIII.

18. Ústavní soud nepokládá za potřebné se podrobně vyjadřovat ke všem jednotlivým stěžovatelským námitkám, protože se s nimi náležitě vypořádaly již obecné soudy. S těmito závěry obecných soudů se Ústavní soud ztotožňuje a pro stručnost na ně odkazuje. Přesto k některým podstatnějším stěžovatelským námitkám lze ještě dodat:

19. Stěžovatelovo tvrzení, že obecné soudy opřely svůj odsuzující rozsudek především o výsledky domovní prohlídky v T., která prý měla pro výsledek řízení „krucíální povahu“, není přesné a úplné. Z odůvodnění rozsudků nalézacího, odvolacího a dovolacího soudu se podává, že tyto soudy přihlíděly při rozhodování, kromě výsledků zmíněné domovní prohlídky, též k dalším usvědčujícím důkazům. Mezi takové patří zejména:

- výpovědi svědkyně Nataši Mitrášové a svědka Williama Lakatoše u hlavního líčení, kteří vypovídali o účasti stěžovatele na uzavírání smlouvy o pronájmu domu v T. (str. 81 odůvodnění prvoinstančního rozsudku);
- výsledky domovní prohlídky provedené dne 28. 7. 2010 ve stěžovatelově bytě na adrese P, při níž byla nalezena digitální váha se stopami psychotropní látky THC a s otiskem prstu stěžovatele (str. 83 rozsudku); pokud stěžovatel zmiňuje, že proti této domovní prohlídce v P. vznesl také námitky, analogické těm, které uplatnil nyní proti domovní prohlídce v T., je třeba připomenout, že stěžovatelova dřívější ústavní stížnost podaná proti příkazu k domovní prohlídce v P. byla usnesením Ústavního soudu ze dne 16. března 2011 sp. zn. I. ÚS 2816/10 pro zjevnou neopodstatněnost odmítnuta;
- obsah odposlechů telefonních hovorů vedených mezi stěžovatelem a spoluobviněnými prostřednictvím mobilu ve dnech 15. 5. 2010, 8. 6. 2010, 21. 6. 2010, obsahujících informace o pěstování konopí (str. 85, 86, 87 rozsudku);
- protokol o sledování pohybu obviněného dne 9. 6. 2010 v R. (str. 87 rozsudku).

20. Nalézací soud provedl velmi důkladnou analýzu důkazů shromážděných ve věci (viz str. 88 rozsudku), vyhodnotil je jednotlivě i ve vzájemných souvislostech a dospěl k přesvědčivému závěru o stěžovatelově vině.

Ústavní soud, respektující zásadu volného hodnocení důkazů spadajícího do pravomoci obecných soudů, nemá, co by jejich závěrům z ústavněprávního hlediska vytknul.

21. Ústavní soud poznamenává, že celková koncepce nynější ústavní stížnosti, zaměřená především na údajnou protiústavnost domovní prohlídky v T., je vybudována na nepřiléhavé a mimoběžné argumentaci. Údajné vady, které stěžovatel domovní prohlídce vytýká (nedostatečné odůvodnění příkazu k prohlídce, neprovedení výslechu domácí osoby před prohlídkou), by se totiž – pokud by existovaly – dotýkaly základních práv majitelů či uživatelů bytu. Stěžovatel sám neměl k tomuto bytu (patřícímu majiteli F. M., pronajatému nájemkyni paní B. T. V. a obývanému panem N. V. C.) vůbec žádný vztah, nebyl nikterak zapojen do provádění domovní prohlídky a nebyl nositelem takových základních práv, jež by mohla být domovní prohlídkou jakkoli dotčena. Lze tedy uzavřít, že obviněný, který nemá k bytu, v němž se provádí domovní prohlídka podle trestního řádu, vůbec žádný vztah a nebyl nikterak zapojen do provádění domovní prohlídky, není nositelem takových základních práv (práva na nedotknutelnost obydlí podle čl. 12 Listiny, resp. práva na nedotknutelnost soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny), jež by mohla být domovní prohlídkou dotčena. Takový obviněný není aktivně legitimován k tomu, aby se ústavní stížností dovolával ochrany základních práv třetích osob, u nichž se prohlídka vykonává (v posuzovaném případě se takové osoby ochrany samy nedovolávají).

22. Právo obviněného na spravedlivý proces není porušeno tím, jsou-li k jeho usvědčení v trestním řízení použity věcné důkazy nalezené při domovní prohlídce v cizím bytě, při jejímž provádění nebyla porušena žádná subjektivní práva obviněného. Takové důkazy podléhají, stejně jaké kterékoli jiné, volnému hodnocení důkazů. Použitelnost těchto důkazů je třeba posuzovat podle obecných zásad. Ani rigorózní interpretace doktríny „ovoce z otráveného stromu“ (*fruits of poisonous tree doctrine*) nevede k závěru, že jakékoli pochybení při opatřování důkazu automaticky způsobuje nepoužitelnost důkazu. Vždy je třeba mj. konkrétně posuzovat, jak intenzivní bylo dané pochybení a zda vůbec bylo způsobitelné proces provádění důkazu ovlivnit. V nynějším případě se námitka nezákonnosti domovní prohlídky jeví ve vztahu ke stěžovateli jako irrelevantní, jím vytýkané vady nevedou k nepoužitelnosti důkazů.

23. Ústavní soud nepokládá za důvodné ani stěžovatelovo tvrzení, že příkaz k domovní prohlídce a její provedení jsou protiústavní proto, že v příkazu není obsaženo zdůvodnění neodkladnosti úkonu. Je třeba přitakat stěžovateli námitce, že náležité zdůvodnění, proč je úkon pokládán za neodkladný, a proč je tudíž prováděn před zahájením trestního stíhání, je velmi žádoucí, protože zajišťuje transparentnost a kontrolovatelnost postupu státního orgánu. Za jistých skutkových okolností by absence tohoto

zdůvodnění mohla být posuzována jako porušení práva na spravedlivý proces. V nyní posuzovaném případě však toto pochybení nedosáhlo ústavně-právní dimenze. Ústavní soud již dříve vyslovil, že pokud ze všech okolností případu, seznatelných z příkazu k prohlídce nebo z trestního spisu, přesvědčivě vyplývá, že podmínky neodkladnosti úkonu byly skutečně dány, potom pouhý nedostatek podrobného písemného zdůvodnění neodkladnosti úkonu v příkazu k prohlídce, byť je namístě jej hodnotit negativně, nemusí být nutně posuzován jako ústavněprávní pochybení, vedoucí k nepoužitelnosti důkazu [srov. nálezn sp. zn. III. ÚS 2260/10 (N 50/64 SbNU 617), usnesení sp. zn. II. ÚS 1517/13, nálezn pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 47/13 (N 76/73 SbNU 351)]. V nyní posuzované věci lze uzavřít, že důvody neodkladnosti (a neopakovatelnosti) byly dány – spočívají zejména v nebezpečí zničení či ztráty důkazů ve skupinové trestní věci vzájemně spolupracujících pachatelů; tyto důvody jsou z obsahu trestního spisu a z okolností případu seznatelné.

24. Ústavní soud se zabýval také stěžovatelovou výtkou, že Nejvyšší soud, který odmítl jeho dovolání, protože námitkami obviněného nebyl naplněn uplatněný důvod dovolání, interpretoval ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu extrémně zužujícím způsobem. Ani tato výtky však není opodstatněná.

25. Je skutečností, že Ústavní soud v dřívější judikatuře vyslovil názor, že „jsou-li ve hře základní práva, musejí být ochranná cestou všech opravných prostředků“ [srov. nálezn Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 55/04 (N 114/34 SbNU 187), I. ÚS 4/04 (N 42/32 SbNU 405)]. Ústavní soud citovanými nálezními odmítl dřívější praxi restriktivního výkladu dovolacího důvodu dle § 265b odst. 1 písm. g) tr. řádu s tím, že Nejvyšší soud na základě podaného dovolání musí být s to reagovat na extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy. Později Ústavní soud specifikoval, že „extrémní nesoulad“ je dán zejména tehdy, pokud skutková zjištění obecných soudů nemají žádnou obsahovou spojitost s provedenými důkazy nebo pokud z těchto důkazů při žádném z logicky přijatelných způsobů hodnocení nevyplývají, případně pokud hodnocení důkazů v napadeném rozhodnutí zcela absentuje [usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 359/05 (U 22/38 SbNU 579)].

26. Těmto požadavkům, vysloveným v citované judikatuře Ústavního soudu, dovolací soud v nyní posuzovaném případě dostal. Žádný extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a provedenými důkazy nebyl v nynější kauze shledán; dovolacímu soudu, který dovolání odmítl, nelze z ústavněprávního hlediska ničeho vytknout.

27. Ústavní soud nezjistil porušení základních práv stěžovatele, a byl proto nucen podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítnout.

Č. 104

K otázkám promlčení nároku z titulu ztížení společenského uplatnění a přiměřenosti jeho výše

Ústavní soud nesouhlasí se závěrem obecných soudů, že by nárok stěžovatelky na mimořádné zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění ve smyku § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, byl v části přesahující původně stěžovatelkou žalovanou částku promlčen. Nejvyšší soud pochybil, pokud nepovažoval stěžovatelkou v žalobě vyčíslenou základní výši náhrady s uvedením požadavku na případné mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění za dostačující. Ústavní soud má naopak za to, že takto definovaný nárok je zcela dostatečným základem i pro mimořádné zvýšení v částce 2 000 000 Kč, tedy násobku, k němuž dospěl soud prvního stupně na základě své zákonem mu přiznané úvahy. Veškerá další podání a vypracované znalecké posudky je nutno považovat za podklady pro specifikaci žalovaných nároků, nikoli podání, která by z hlediska procesního podléhala promlčení, a to zejména za situace, kdy soud prvního stupně již vůči základní částce provedl diskreci. Ústavní soud je tedy přesvědčen, že nic nebrání soudu přiznat stěžovatelce mimořádné zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění nad rámec žalobou uplatněného nároku ve výši, jakou odůvodňuje škoda na zdraví jí způsobená. S ohledem na mimořádnou závažnost zdravotních následků stěžovatelky Ústavní soud nepovažuje částku 89 600 Kč přiznanou obecnými soudy stěžovatelce z titulu zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění za přiměřenou, ostatně obecné soudy se o naplnění zásady přiměřenosti ani nesnažily, pouze stěžovatelce přiznaly zvýšení odškodnění v takové výši, která by nepřesahovala spolu se základním ztížením společenského uplatnění výši stěžovatelkou původně žalovaného nároku. V důsledku toho došlo k zásahu do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod i do vlastnického práva stěžovatelky garantovaného článkem 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida - ze dne 22. května 2014 sp. zn. I. ÚS 3367/13 ve věci ústavní stížnosti I. K., zastoupené JUDr. Marií Cilínkovou, advokátkou, se sídlem Praha 1, Bolzano-va 1, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Cdo

2166/2010-369 a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013 č. j. 25Cdo 1704/2013-516, jimiž bylo rozhodnuto v dovolacím řízení ve stěžovatelčině věci týkající se náhrady škody na zdraví, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 10 jako účastníků řízení a městské části Praha 10, Vršovická 68, Praha 10, zastoupené JUDr. MUDr. Martinem Kalistou, PhD., advokátem, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2013 č. j. 21 Co 190/2012-474, rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 6. 3. 2012 č. j. 16 C 477/2003-409 a rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Cdo 2166/2010-369 došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zaručujícího právo každého domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, i vlastnické právo stěžovatelky garantované čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2013 č. j. 21 Co 190/2012-474, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 6. 3. 2012 č. j. 16 C 477/2003-409, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Cdo 2166/2010-369 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013 č. j. 25 Cdo 1704/2013-516 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 6. 11. 2013, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do čl. 31 a čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II.

2. V ústavní stížnosti stěžovatelka vyjadřuje svůj nesouhlas se závěrem Nejvyššího soudu vyjádřeným v rozsudku ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25Cdo 2166/2010-369, že rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a že tedy jde o věc zásadního právního významu. Stěžovatelka má naopak za to, že se o věc zásadního právního významu nejedná, proto mělo dovolání vedlejšího účastníka být jako

nepřipustné odmítnuto. Stěžovatelka dále nesouhlasí se závěrem dovolacího soudu, že v její věci lhůta pro rozšíření žaloby – specifikaci základu nároku za ztížení společenského uplatnění, včetně nároku na mimořádné zvýšení, uplynula marně, podání ze dne 25. 1. 2008 bylo opožděné, a předmětné nároky jsou tedy částečně promlčeny. Stěžovatelka upozorňuje, že ve smyslu § 106 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále též jen „obč. zák.“) se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Ve věci stěžovatelky, kdy docházelo k postupnému zhoršování jejího zdravotního stavu, bylo výši náhrady škody na zdraví z titulu tohoto zhoršení obtížné přesně určit. Z toho důvodu stěžovatelka v žalobě podané 2. 12. 2003 škodu na zdraví stanovila předběžně s výhradou specifikace po znaleckých posudcích. Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatelka neznala základ pro určení výše škody, nemohla vyčíslit ani základ nároku pro případ hodný mimořádného zřetele podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění. Také tento nárok však nemůže být ze shodných důvodů promlčen. Stěžovatelka je přesvědčena, že k počátku běhu dvouleté promlčecí lhůty mohlo dojít nejdříve dnem, kdy se dozvěděla o výši škody, tj. kdy měla k dispozici všechny znalecké posudky. Takovým posledním znaleckým posudkem byl znalecký posudek z oblasti vnitřního lékařství, Tb a respiračních nemocí prof. MUDr. Jiřího Homolky, DrSc., zpracovaný 29. 11. 2007 a doručeny právní zástupkyní dne 17. 12. 2007. Stěžovatelka specifikovala nárok za ztížení společenského uplatnění podáním doručeným soudu dne 25. 1. 2008, nemohlo tedy dojít k promlčení nároku, neboť lhůta počala běžet dne 18. 12. 2007. Na této skutečnosti nic nemění změny v požadované výši nároku; podstatná je poslední specifikace ve výši 2 698 100 Kč ze dne 21. 7. 2008, která rovněž byla uplatněna v promlčecí lhůtě. Stěžovatelka taktéž nesouhlasí s dovolacím soudem, který se v rozporu s ustanovením § 447 odst. 3 zákoníku práce přiklonil k názoru odvolacího soudu, že ztráta na výdělku se odškodňuje v rámci zvýšení ztížení společenského uplatnění. To platí i pro závěr odvolacího soudu, že pokud stěžovatelka před poškozením zdraví žádného výdělku nedosahovala (v době vzniku škody jí byly 4 roky), nelze jí přiznat žádnou ztrátu na výdělku ani rentu. Stěžovatelka dále dovolacímu soudu vytýká, že se nezabýval jí uplatněným nárokem na náhradu nákladů spojených s léčením, když tento dovoláním napadený výrok ani nepřezkoumával. Obecné soudy prvního a druhého stupně, ač byly zavázány doplnit v tomto směru dokazování, tak nečinily, důkazy založené do spisu o vynaložených léčích bagatelizovaly a vyslovily naprosto neopodstatněný závěr, že stěžovatelka jako žalobkyně jejich existenci nedoložila. Přitom ve všech předložených lékařských zprávách nacházejících se v soudním spise jsou uvedené nutné léky, taktéž z předložených výpisů

Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky je možno vidět, který lékař které příslušné léky předepisuje. Stejně tak se Nejvyšší soud nezabýval stěžovatelkou uplatněným nárokem na náklady na péči a na cestovné.

III.

3. Podle § 42 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud Obvodnímu soudu pro Prahu 10, Městskému soudu v Praze, Nejvyššímu soudu a městské části Praha 10, aby se vyjádřily k ústavní stížnosti.

4. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že námitka porušení práva na ochranu zdraví je ve vztahu k soudnímu rozhodnutí zjevně nepřipadná a námitka porušení práva na spravedlivý proces je pouze obecná. Věc byla opakovaně projednána na třech stupních obecnými soudy, které se věci náležitě zabývaly, umožnily stěžovatelce realizaci jejich procesních práv a svá rozhodnutí náležitě odůvodnily. Okolnost, že stěžovatelka nesouhlasí se závěry obecných soudů, jež se promítly do pro ni převážně nepříznivého výsledku řízení, důvodnost ústavní stížnosti nezakládá. S otázkou promlčení uplatněného nároku se dovolací soud vypořádal v kasačním rozsudku a znovu pak i v odmítacím usnesení, na jejichž odůvodnění odkazuje, a v názorech tam vyslovených nespatřuje žádný zásah do ústavních práv stěžovatelky. Stěžovatelka pouze opakuje své argumenty, s nimiž se již dovolací soud vypořádal a které jsou založeny na zjevně nesprávném názoru, že osoba poškozená na zdraví se o poškození zdraví dozvídá teprve, když má k dispozici všechny znalecké posudky, jimiž je poškození zdraví popsáno a bodově ohodnoceno. Takový názor by vedl k absurdnímu důsledku, že nárok poškozeného, který si nenechá žádné posudky vypracovat, by se nepromlčel nikdy, takový poškozený by mohl podat žalobu a libovolně ji rozšiřovat s jakýmkoli časovým odstupem od vzniku škody na zdraví a relevantní okolnosti by se dozvěděl až z posudků, které v průběhu řízení nechá zpracovat soud. Polemika stěžovatelky s právními názory Nejvyššího soudu týkajícími se nároku na náhradu za ztrátu na výdělek je polemikou s výkladem podústavního práva, do něhož nepřísluší Ústavnímu soudu zasahovat. Odůvodňovala-li stěžovatelka dovolání námitkami proti správnosti skutkových zjištění, nemohl se dovolací soud těmito námitkami zabývat, neboť skutkový stav dovolacímu přezkumu v dovolacím řízení probíhajícím podle právní úpravy účinné od 1. 1. 2013 nepodléhá. Z uvedeného plyne, že ústavní stížnost není důvodná. Nejvyšší soud proto navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl, popřípadě zamítl.

5. Městský soud v Praze navrhuje ústavní stížnost zamítnout s tím, že rozhodnutí odvolacího soudu ve věci 21 Co 190/2012 je řádně, srozumitelně ve smyslu § 157 o. s. ř. odůvodněno, je zcela v souladu se standardní judikaturou v obdobných věcech a odvolací soud k němu nemá co dodat.

Odvolací soud uzavírá, že neopomněl žádné ze skutečností vyšších v řízení najevo, při právním posouzení byl navíc vázán právním názorem rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25Cdo 2166/2010-369.

6. Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti namítá, že se dovolací soud plně vypořádal s argumentací stěžovatelky ohledně počátku běhu promlčecí lhůty, když potvrdil svůj původní závěr, že k vyčíslení výše požadované náhrady za ztížení společenského uplatnění postačuje znalost orientační výše škody bez potřeby přesného určení znaleckým posudkem. Stěžovatelka toto vyčíslení provedla původně v částce 500 000 Kč, která jí také byla přiznána. Stěžovatelka mohla požadovat násobek dle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., toto však neučinila, čímž se sama vzdala jeho uplatnění. Pokud jde o zhoršení zdravotního stavu stěžovatelky, vedlejší účastník uvádí, že z žádného z vypracovaných znaleckých posudků ani ze zdravotní dokumentace stěžovatelky ani z výpovědi svědků nevyplývá skutečné prokázání zhoršení ztížení společenského uplatnění po roce 1996, resp. od konce roku 2001. Stěžovatelka byla odškodněna v roce 1984 na základě rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 16 C 77/76 za poškození zdraví částkou 319 500 Kč. S ohledem na vyšší částky vyplacené téměř před 30 lety, která byla v tehdejší době značná, má vedlejší účastník za to, že v daném odškodnění byly již současné obtíže stěžovatelky zohledněny. Ohledně posouzení souvisejících škod spočívajících v nákladech spojených s léčením, nákladech na péči apod. má vedlejší účastník za to, že soudy všech stupňů posoudily uvedené požadované nároky stěžovatelky zcela v souladu s provedenými důkazy a v rámci skutkových tvrzení. Vedlejší účastník pokládá s ohledem na výše uvedené skutečnosti, tj. zejména neprokázání základních důvodů k podání ústavní stížnosti, tj. neexistenci porušení práva na soudní ochranu a spravedlivý proces podle ustanovení Listiny základních práv a svobod, ústavní stížnost stěžovatelky za neopodstatněnou, proto navrhuje ústavní stížnost odmítnout.

7. Ústavní soud zaslal výše uvedená vyjádření stěžovatelce, aby se k nim mohla vyjádřit. Ve své replice stěžovatelka označuje vyjádření Nejvyššího soudu za formalistické a zcela odtržené od konkrétních věcných argumentů detailně rozvedených v ústavní stížnosti. Nejvyšší soud přehlíží specifickou souzeného případu v tom směru, že šlo o zcela výjimečný případ náhrady škody na zdraví od samotného počátku, kdy téměř smrtelným onemocněním poškozená stěžovatelka onemocněla v důsledku těžké alergie po podání léku. Závěr Nejvyššího soudu, že nelze začátek běhu promlčecí lhůty posuzovat pouze na základě znaleckých posudků, se tohoto zvláštního případu netýká. Nejvyšší soud se ve svém vyjádření také ke konkrétním okolnostem popisovaným v ústavní stížnosti nevyjadřuje, a tím jenom potvrzuje, že dovolání stěžovatelky posoudil formálně, aniž by dodržel zásady stanovené v § 242 o. s. ř. To platí i pro námitku dobrých mravů,

kdy stěžovatelka především argumentovala časovými souvislostmi a výjimečnými okolnostmi zdravotního poškození v otázce, zda nedošlo k promlčení nároku na ztížení společenského uplatnění. I když nezaložila ústavní stížnost na tom, že námitka promlčení je v rozporu s dobrými mravy, ve skutečnosti, pokud by o promlčení skutečně šlo, bylo povinností soudu se zabývat i tím, zda námitka promlčení skutečně v rozporu s dobrými mravy je nebo není. Stěžovatelka se mimo jiné dovolává i projektu Evropské komise v rámci harmonizace práva evropských států, který navrhuje, aby pokud jde o škodu na zdraví a na životě, byla z právních řádů námitka promlčení odstraněna. Pokud jde o vyjádření městské části Praha 10, argumenty této strany byly vznášeny již v průběhu řízení, jsou účelové, zčásti nepravdivé (např. že stěžovatelka je vdaná, ačkoliv je rozvedená) a byly stěžovatelkou v řízení vyvráceny. K vyjádření Městského soudu v Praze lze nic bližšího dodat.

8. Stěžovatelka doplnila svou ústavní stížnost podáním ze dne 23. 3. 2014, ve kterém uvedla, že městská část Praha 10 po ní začala soudně vymáhat částku 2 000 000 Kč přiznanou jí rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2009, zrušeným rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, a to včetně úroků ve výši 7,75 %. Stěžovatelka však z vyplacené částky od roku 2009 čerpala prostředky na zdravotní péči a v době vydání rozsudku Nejvyššího soudu již tuto částku v plné výši neměla k dispozici. Stěžovatelka disponuje invalidním důchodem ve výši 9 000 Kč a nemá možnost si potřebné finance obstarat. Písemně proto městskou část Praha 10 žádala o prodloužení lhůty pro vrácení vymáhané částky, do dnešního dne však neobdržela odpověď. Stěžovatelka sděluje, že se těžko vyrovnává nejen s rozsáhlým poškozením svého zdraví, nevidomostí a zjizvením celého těla po léčích, které jí byly podány na banální nachlazení v roce 1975 jako čtyřletému dítěti, ale také s obtížnou vymahatelností práva v České republice.

IV.

9. Z obsahu spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 16 C 477/2003, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 21. 8. 2008 č. j. 16 C 477/2003-265 byla uložena vedlejšímu účastníkovi povinnost zaplatit stěžovatelce z titulu náhrady škody na zdraví částku 4 083 014 Kč a 423,34 eur s příslušenstvím a dále povinnost platit stěžovatelce od 1. 7. 2008 měsíční rentu 18 193 Kč. K odvolání vedlejšího účastníka byl rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2009 č. j. 21 Co 481/2008-298 rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku ohledně částky 2 410 400 Kč s příslušenstvím potvrzen, ve zbývajícím rozsahu zrušen a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Rozsudek odvolacího soudu napadl vedlejší účastník dovoláním. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Co

2166/2010-369 byly rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2009 č. j. 21 Co 481/2008-298 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 21. 8. 2008 č. j. 16 C 477/2003-265 ve vyhovujícím (potvrzujícím) výroku ohledně částky 2 410 400 Kč s příslušenstvím zrušeny a v tomto rozsahu byla věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení, ve zbytku bylo dovolání odmítnuto. Rozsudkem ze dne 6. 3. 2012 č. j. 16 C 477/2003-409 Obvodní soud pro Prahu 10 uložil vedlejšímu účastníkovi povinnost zaplatit stěžovatelce částku 500 000 Kč, ve zbytku byla žaloba odmítnuta. Proti rozsudku soudu prvního stupně podala stěžovatelka odvolání. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 26. 2. 2013 č. j. 21 Co 190/2012-474 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Dovolání stěžovatelky proti rozsudku odvolacího soudu bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013 č. j. 25 Cdo 1704/2013-516 odmítnuto.

V.

10. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v ústavních zákonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

11. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

12. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného soudního spisu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť níže popsáním postupem obecných soudů došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces a jejího práva na ochranu vlastnictví.

13. Z vyžádaného soudního spisu Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka se domáhala žalobou ze dne 29. 11. 2003 po vedlejšímu účastníkovi částky 500 000 Kč z titulu ztížení společenského uplatnění, 316 800 Kč z titulu ztráty na výdělku po skončení pracovní neschopnosti a měsíční renty 14 400 Kč

(13 000 jako rozdíl mezi předpokládaným měsíčním výdělkem a výší invalidního důchodu a 1 200 Kč na nákladech spojených s léčením). Stěžovatelka v žalobě výsledně uvedla, že si vyhrazuje provedení bližší specifikace žalovaného nároku z titulu ztížení společenského uplatnění, částku 500 000 Kč uvádí jako částku předběžnou. Současně stěžovatelka navrhovala, aby jí bylo přiznáno mimořádné zvýšení bodového ohodnocení. Dalšími podáními stěžovatelka rozšiřovala svou žalobu až do podoby, ve které jí v celém rozsahu vyhověl Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 21. 8. 2008 č. j. 16 C 477/2003-265. V tomto svém rozhodnutí dospěl soud k názoru, že vzhledem ke skutečnosti, že ke stabilizaci zdravotního stavu stěžovatelky došlo v roce 2002 a žaloba byla podána v roce 2003, jí žalované nároky promlčené nejsou. Stěžovatelce bylo přiznáno citovaným rozsudkem mimo jiné odškodnění za ztížení společenského uplatnění ve výši 410 400 Kč a současně rozhodl dle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. o mimořádném zvýšení ztížení společenského uplatnění ve výši 2 000 000 Kč. K odvolání vedlejšího účastníka byl rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2009 č. j. 21 Co 481/2008-298 rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku ohledně částky 2 410 400 Kč s příslušenstvím potvrzen, ve zbývajícím rozsahu zrušen a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Rozsudek odvolacího soudu napadl vedlejší účastník odvoláním.

14. V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Cdo 2166/2010-369 dovolací soud konstatoval k otázce promlčení stěžovatelkou uplatněných nároků, že ke stavění běhu promlčecí doby může dojít jen ohledně nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění v té výši, v jaké byl nárok včas uplatněn. V rozsahu, v jakém je žaloba rozšířena až po skončení běhu subjektivní promlčecí doby k uplatnění nároku, nelze jej (je-li vznesena námitka promlčení) v rozsahu tohoto rozšíření přiznat. Jestliže tedy stěžovatelka uplatnila v žalobě doručené soudu dne 2. 12. 2003 náhradu za ztížení společenského uplatnění ve výši 500 000 Kč a poté svůj žalobní nárok postupně rozšiřovala, nemůže závěr odvolacího soudu, že takové rozšíření žaloby je z hlediska posouzení námítky promlčení bez významu, obstát.

15. Soud prvního stupně, který byl tímto právním názorem dovolacího soudu vázán, dovodil rozsudkem ze dne 6. 3. 2012 č. j. 16 C 477/2003-409 povinnost vedlejšího účastníka zaplatit stěžovatelce částku 500 000 Kč (410 400 Kč z titulu ztížení společenského uplatnění a 89 600 Kč z titulu mimořádného zvýšení ztížení společenského uplatnění dle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb.), kterou uplatnila stěžovatelka žalobou podanou k soudu dne 2. 12. 2003, a co do zbytku, pokud jde o ztížení společenského uplatnění, uznal důvodnou námitku promlčení, kterou uplatnil vedlejší účastník. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 26. 2. 2013 č. j. 21 Co

190/2012-474 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí dovedl, že „náhrada za ztížení společenského uplatnění v žalované výši 500 000 Kč je odůvodněna s ohledem na skutečnost, že bodové ohodnocení odškodnění a mimořádné zvýšení dle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. promlčeno není, když výjimečnosti případu hodného zvláštního zřetele nejsou v tomto ustanovení taxativně vyjmenovány. Je proto na úvaze soudu, které okolnosti konkrétního případu jako takové důvody vyhodnotí. V posuzované věci jsou těmito důvody zdravotní poškození žalobkyně již v dětském věku, zhoršující se prognóza, ze zdravotního postižení zejména téměř slepota a zásah do života jedince od dětství až do doby jeho dospělosti. Vzhledem k tomu, že v dané věci k trvalému poškození zdraví žalobkyně došlo ve věku 4 let, nelze v daném případě přesně vyhodnotit, jak následky zranění konkrétně zasáhly do jejího dosavadního života, s ohledem na její uplatnění v životě, společnosti, rodině, sportu apod. Je však jednoznačné, že s následky poškození zdraví spočívajícími v téměř trvalé ztrátě zraku se bude vyrovnávat celý život. Je proto namístě zvýšení náhrady podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., protože jde o zcela výjimečný případ hodný mimořádného zřetele“. Současně však odvolací soud uvedl, že „s ohledem na závazné závěry Nejvyššího soudu není přiznání zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění obecně spravedlivé ve výši, která převyšuje 500 000 Kč“.

16. S těmito závěry Městského soudu v Praze se Ústavní soud neztožňuje.

17. Jak již Ústavní soud konstatoval ve svém nálezu ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 2955/10 (N 64/64 SbNU 735), z příslušné právní úpravy (§ 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb.) vyplývá, že rozhodnutí o zvýšení náhrady na ztížení společenského uplatnění přísluší obecnému soudu, který na základě posouzení všech okolností případu konstituuje právo poškozeného na zvýšení náhrady v mezích svého soudcovského uvážení. Přiměřené zvýšení odškodnění přichází v úvahu ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele. Ústavnímu soudu, z hlediska jeho postavení jako soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky), rozhodně nepřisluší stanovit, v jaké konkrétní výši by náhrada za ztížení společenského uplatnění měla být přiznána. Obecné soudy při posuzování mimořádných případů mají dostatečný prostor k úvaze, jakého „násobku“ použijí. Z hlediska ochrany ústavnosti však musí dbát o to, aby přiznaná výše náhrady za ztížení společenského uplatnění byla založena na objektivních a rozumných důvodech a aby mezi touto přiznanou výší (peněžní částkou) a způsobenou škodou (újmou) existoval vztah přiměřenosti.

18. Ústavní soud má za to, že se obecné soudy výše naznačenými požadavky neřídily, když poté, co jejich rozsudky, kterými přiznaly stěžovateli z titulu mimořádného zvýšení odškodnění společenského uplatnění dle

§ 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. částku 2 000 000 Kč, byly zrušeny rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Cdo 2166/2010-369, nově stanovily (s odkazem na právní závěry z citovaného rozsudku Nejvyššího soudu vyplývající) přiznanou částku z tohoto titulu ve výši 89 600 Kč. Ústavní soud má za to, že právní názor dovolacího soudu, který konstatoval k otázce promlčení stěžovatelkou uplatněných nároků, že ke stavění během promlčecí doby může dojít jen ohledně nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění v té výši, v jaké byl nárok včas uplatněn, sám o sobě obecné soudy prvního a druhého stupně k jejich výše popsanému postupu nezavazoval a ani s ohledem na shora uvedené moderační právo soudu zavázat nemohl.

19. V nyní projednávané věci není rozporováno, že jsou dány ve věci stěžovatelky podmínky pro aplikaci § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. Tento závěr vyplývá ze znaleckých posudků založených v soudním spise a byl akceptován ve věci rozhodujícími obecnými soudy. Pokud však Obvodní soud pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 6. 3. 2012 č. j. 16 C 477/2003-409 dovil povinnost vedlejšího účastníka zaplatit stěžovatelce částku 500 000 Kč (410 400 Kč z titulu ztížení společenského uplatnění a 89 600 Kč z titulu mimořádného zvýšení ztížení společenského uplatnění dle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb.), Ústavní soud se domnívá, že takový závěr není podložen objektivními a rozumnými důvody, přičemž zcela nepochybně není dán mezi přiznanou peněžní částkou a způsobenou škodou (újmou) vztah přiměřenosti. Ve svém původním rozsudku ze dne 21. 8. 2008 č. j. 16 C 477/2003-265 Obvodní soud pro Prahu 10 uložil vedlejšímu účastníkově povinnost zaplatit stěžovatelce z titulu ztížení společenského uplatnění částku 2 410 400 Kč. Tento závěr soud prvního stupně odůvodnil co do základního přiznání ztížení společenského uplatnění výsledky rozsáhlého dokazování tvořeného zejména znaleckými posudky. Ve smyslu § 5 a 7 vyhlášky č. 440/2001 Sb. přiznal soud stěžovatelce na základě bodového ohodnocení v oblasti oční 2 970 bodů, v oblasti psychiatrie 450 bodů, celkem 3 420 bodů x 120 (za bod Kč), tedy úhrnem částku 410 400 Kč. Takto přiznaná částka zůstala nedotčena dalšími rozhodnutími obecných soudů a není sporná, na rozdíl od zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění ve výši 2 000 000 Kč a dalších stěžovatelkou uplatněných souvisejících nároků.

20. Přiznání částky ve výši 2 000 000 Kč z titulu zvýšení ztížení společenského uplatnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. bylo soudem prvního stupně řádně odůvodněno a následně potvrzeno taktéž rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2009 č. j. 21 Co 481/2008-298. Odvolací soud v této souvislosti k námitce vedlejšího účastníka uvedl, že „vzhledem k tomu, že o mimořádném zvýšení ztížení společenského uplatnění může rozhodnout pouze soud a to podle vlastní úvahy, je plně

postačující k tomu, aby nárok na mimořádné zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění byl alespoň v žalobě uveden. Vzhledem k tomu, že takový nárok žalobkyně v žalobě uplatnila, nelze tento nárok považovat za promlčený ...“. Takový závěr odvolacího soudu včetně jeho dalších úvah, kterými se připojil k závěru soudu prvního stupně ohledně důvodů vedoucích k opodstatněnosti přiznané částky ve výši 2 000 000 Kč, považuje Ústavní soud za ústavně souladný a naplňující požadavky na přiznání náhrady škody z titulu škody na zdraví ve smyslu výše citovaných nálezů.

21. Ústavní soud se naopak neztotožňuje se závěrem Nejvyššího soudu, který předestřel ve svém rozsudku ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Cdo 2166/2010-369, kdy uvedl, že „právní názor odvolacího soudu, že v původním žalobním návrhu postačí alespoň uvedení nároku na mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění bez jeho konkrétního vyčíslení, aby nárok v rozsahu pozdějšího zvýšení nebyl promlčen, a že žalobkyni přísluší úrok prodlení ze zvýšené náhrady za ztížení společenského uplatnění od okamžiku předcházejícího uplynutí lhůty k plnění stanovené rozhodnutím, jímž byla tato náhrada přiznána, nelze považovat za správný“. Takový závěr není v citovaném rozsudku dovolacího soudu nijak blíže odůvodněn a nelze jej dovést (jak učinily obecné soudy) ani z úvah Nejvyššího soudu ohledně promlčení části nároku z titulu ztížení společenského uplatnění, pokud je žaloba rozšířena až po skončení běhu subjektivní promlčecí doby k uplatnění nároku. Stěžovatelka řádně uplatnila v žalobě nárok na mimořádné zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění. Jak bylo shora konstatováno, takový nárok je na rozdíl od nároku na odškodnění za ztížení společenského uplatnění, ohledně kterého se primárně vychází z bodového ohodnocení ve smyslu § 7 vyhlášky č. 440/2001 Sb., zcela na úvaze soudu, kterému dává § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. možnost překročit bodové ohodnocení a přihlédnout k mimořádným okolnostem, zejména k závažnosti způsobené škody na zdraví, k možnosti vyléčení či eliminace způsobené škody, tzn. zda v důsledku poškození je poškozená omezena ve svém způsobu života a jestli je nucena k pravidelným kontrolám u lékařů, dalším operativním zákrokům či se v důsledku poškození zdraví stala alespoň do určité míry závislá na přístrojovém vybavení. K závěru o existenci podmínek pro zvýšení odškodnění může soud dojít též i bez návrhu.

22. S ohledem na shora uvedené nelze dovést, že by nárok stěžovatelky na mimořádné zvýšení odškodnění za ztížení společenského uplatnění podle § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb. byl v části přesahující původně stěžovatelkou žalovanou částku promlčen. Nejvyšší soud proto pochybil, pokud nepovažoval stěžovatelkou v žalobě vyčíslenou základní výši náhrady s uvedením požadavku na případné mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění za dostačující. Ústavní soud má naopak

za to, že takto definovaný nárok je zcela dostatečným základem i pro mimořádné zvýšení v částce 2 000 000 Kč, tedy násobku, k němuž dospěl soud prvního stupně na základě své zákonem mu přiznané úvahy. Veškerá další podání a vypracované znalecké posudky je nutno považovat za podklady pro specifikaci žalovaných nároků, nikoli podání, která by z hlediska procesního podléhala promlčení, a to zejména za situace, kdy soud prvního stupně již vůči základní částce provedl diskreci. Ústavní soud je tedy přesvědčen, že nic nebrání soudu přiznat stěžovatelce mimořádné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění nad rámec žalobou uplatněného nároku ve výši, jakou odůvodňuje škoda na zdraví jí způsobená.

23. Pokud se jedná o přiměřenost zvýšení odškodnění, právní předpis nepředepisuje určitý počet násobků základního ohodnocení, nýbrž je přenecháno soudu, aby v každém jednotlivém případě uvážil, jaké zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění je v konkrétním případě „přiměřené“. Přiměřenost je tedy dána okolnostmi každého jednotlivého případu, jaké zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění je v konkrétním případě „přiměřené“; opírá se hodnocení závažnosti trvalých zdravotních následků především o srovnání aktivit a způsobu života poškozeného před poškozením zdraví a po ustálení zdravotního stavu po jeho poškození (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 25 Cdo 759/2005). Obdobně v usnesení ze dne 18. 12. 2013 sp. zn. 25 Cdo 2356/2013 Nejvyšší soud konstatoval, že „vzhledem k tomu, že § 7 odst. 3 vyhlášky je normou s relativně neurčitou hypotézou umožňující soudu posoudit s ohledem na okolnosti každého jednotlivého případu, jaké zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění je v konkrétním případě ‚přiměřené‘, opírá se hodnocení závažnosti trvalých zdravotních následků především o srovnání aktivit a způsobu života poškozeného před poškozením zdraví a po ustálení zdravotního stavu po jeho poškození ...“.

24. Ve svém nálezu ze dne 16. 10. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 50/05 (N 161/47 SbNU 133; 2/2008 Sb.) se Ústavní soud zabýval návrhem Obvodního soudu pro Prahu 1 na zrušení § 444 odst. 2 obč. zák., který zavazoval soud k aplikaci vyhlášky č. 440/2001 Sb. Obecný soud v této souvislosti uvedl, že „celý systém odškodňování bolestí a ztížení společenského uplatnění, který je založen na konstrukci násobků vypočtených podle počtu bodů stanovených ministerstvem, následně zavazující soudní znalce, a ve svém důsledku i soud, je celý nedůstojný, odporující principům, které je nutno ctít v demokratické společnosti, mají-li na mysli vážně ochranu lidské cti, důstojnosti a především zdraví a života. Pokud zákon vystaví konstrukci náhrady škody na zdraví (ústavně chráněného práva) na tom, že pověří úřad (Ministerstvo zdravotnictví), aby ohodnotil výši odškodnění bolestí a ztížení společenského uplatnění zcela nedůstojným způsobem, jako je tomu v případě vyhlášky č. 440/2001 Sb., jde o zásadní neúctu k právům

člověka, a tedy o rozpor s ustanovením čl. 1 odst. 1 Ústavy. Způsob odškodňování je nedůstojný tím spíše, pokud umožňuje soudům zvyšovat odškodnění stanovené podle zákona ve spojení s vyhláškou pouze ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele (§ 7 odst. 3 vyhl. č. 440/2001 Sb.)“. Ústavní soud v tehdy projednávané věci nedospěl k závěru o protiústavnosti napadeného ustanovení, neboť dovodil, že pokud je obecný soud přesvědčen o protiústavnosti vyhlášky, nemusí ji použít a může rozhodnout pouze na základě a v duchu zákona, který je vyhláškou prováděn. Ústavní soud v této souvislosti odkázal na své úvahy vyjádřené nálezu ve věci sp. zn. III. ÚS 350/03 (N 186/38 SbNU 499), kde se konstatuje, že „moderním ústavním nepsaným pravidlem, které podle dnes již konstantní judikatury Ústavní soud rovněž aplikuje, je princip proporcionality, který náleží mezi obecné zásady právní, jež sice nejsou v právních předpisech výslovně obsaženy, avšak v evropské právní kultuře se bezezbytku uplatňují (k tomu srov. např. nálezná pléna Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 33/97; Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 9, nálezná č. 163). Ústavní soud se tak přihlásil k evropské právní kultuře i k jejím ústavním tradicím. Ve světle těchto obecných zásad právních také interpretuje ústavní předpisy, především Listinu základních práv a svobod. Taková interpretace se pak promítá i do výkladu jednotlivých právních předpisů, tzn. v tomto případě těch, které upravují výši přiznané náhrady za způsobenou škodu na zdraví (náhrady za ztížení společenského uplatnění). Porušením pravidla proporcionality může dojít k zásahu do ústavně zaručených práv, a to konkrétně práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod)“.

25. Ústavní soud má za to, že s ohledem na mimořádnou závažnost zdravotních následků stěžovatelky nelze částku 89 600 Kč z titulu zvýšení ztížení společenského uplatnění jí obecnými soudy přiznanou považovat za přiměřenou, ostatně obecné soudy se o naplnění zásady přiměřenosti ani nesnažily, pouze stěžovatelce přiznaly zvýšení odškodnění v takové výši, která by nepřesahovala spolu se základní náhradou za ztížení společenského uplatnění výši stěžovatelkou původně žalovaného nároku. V důsledku toho došlo k zásahu do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod i do vlastnického práva stěžovatelky garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

26. Dalším stěžovatelkou žalovaným nárokem byla ztráta na výděleku po skončení pracovní neschopnosti, kterou však Obvodní soud pro Prahu 10 svým v pořadí druhým rozsudkem (oproti původnímu) stěžovatelce nepřiznal. Soud prvního stupně se odvolal na závazný právní názor odvolacího soudu, podle kterého stěžovatelka studia nedokončila a nelze vycházet z hypotéz pro případ skončení studia. Ve svém odvolání stěžovatelka

29. 3. 2012 poukázala na skutečnost, že je absolventka gymnázia, ukončila dva roky vysoké školy (kterou, jak Ústavní soud zjistil z vyžádaného spisu, nedokončila z důvodu svého zhoršujícího se zdravotního stavu) a nebyť těžkého postižení, našla by zaměstnání odpovídající svému vzdělání. Městský soud v Praze však setrval na svém dříve vysloveném názoru, že stěžovatelce nemůže být hrazena újma spočívající v tom, že nedosahovala příjmů z fiktivní činnosti, kterou nevykonávala, neboť žádného výdělku v důsledku svého věku 4 let vykonávat nemohla. Ve smyslu § 447 odst. 1 obč. zák. náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu. V ústavní stížnosti stěžovatelka poukazuje na § 447 odst. 3 písm. b), c), d) obč. zák., podle kterého náhrada za ztrátu na výdělků přísluší žáků nebo studentů ode dne, kdy měla skončit povinná školní docházka, studium nebo příprava pro povolání, po dobu neschopnosti pro úraz nebo nemoc z povolání, po dobu trvání invalidity třetího stupně vzniklé v souvislosti s úrazem nebo nemocí z povolání a po dobu trvání invalidity prvního nebo druhého stupně vzniklé v souvislosti s úrazem nebo nemocí z povolání, nebo byl-li v této souvislosti uznán osobou se zdravotním postižením, pokud vlastní vinou nezameškává příležitost k výdělků vykonáváním práce pro něho vhodné. Ustanovení § 447 odst. 3 bylo vloženo do občanského zákoníku zákonem č. 264/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákoníku práce, který nabyl účinnosti 1. 1. 2007. Tato úprava umožnila přiznat žákům a studentům (souhrnně osobám připravujícím se na budoucí zaměstnání) nárok za ztrátu na výdělků v souvislosti se škodou na jejich zdraví, a to i za předpokladu, že doposud nevykonávali žádnou výdělečnou činnost, neboť se na výkon svého povolání připravovali. S ohledem na skutečnost, že se tyto osoby doposud nezapojily do výdělečné činnosti, není možné u těchto osob stanovit průměrný výdělek podle § 351 až 354 zákoníku práce. Proto je nutné pro stanovení průměrného výdělku vycházet z § 355 a násl. zákoníku práce, upravujícího výdělek pravděpodobný. Ustanovení § 17 odst. 4 zákona č. 1/1992 Sb., o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělků, a § 355 zákoníku práce, která rámcově stanoví způsob určení pravděpodobného výdělku, kterého by zaměstnanec v rozhodném období „zřejmě dosáhl“ patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem, ale závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu. Uvedené ustanovení tak přenechává soudu, aby v každém jednotlivém případě sám vymezil hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2005 sp. zn. 21 Cdo 58/2005). Z rozhodnutí odvolacího

soudu ze dne 26. 2. 2013 č. j. 21 Co 190/2012-474 je zřejmé, že při svých závěrech ze shora citované právní úpravy nevycházel. Stěžovatelka přitom v žalobě uvedla, že studovala na filozofické fakultě, studium měla ukončit roku 1995, připravovala se na práci překladatelky a tlumočnice v oboru němčina, holandština. Z důvodu plánované operace pravého oka však musela studium přerušit, následkem svého zhoršeného zdravotního stavu studium v červnu 1995 ukončila. Ve svém odvolání navrhuje stěžovatelka, aby soud zadal vypracování znaleckého posudku z oboru ekonomika ohledně posouzení výše průměrného výdělku pro účely odškodnění ztráty na výděлку, odvolací soud však tento návrh stěžovatelky ve svém rozhodnutí nijak nezohlednil.

27. Stejně tak Městský soud v Praze ohledně stěžovatelkou uplatněných nákladů spojených s léčením a nákladů na péči nepřihlédl k tomu, že Obvodní soud pro Prahu 10 poté, co mu věc byla vrácena k novému projednání a rozhodnutí, neprovedl řádně dokazování ohledně účelnosti stěžovatelkou uplatněných nákladů spojených s léčením, a pouze konstatoval, že „nebylo důkazně prokázáno jejich nezbytné pořízení“. Pokud jde o náklady na péči, soud prvního stupně se omezil pouze na konstatování, že dle závazného právního názoru odvolacího soudu použití vyhlášky č. 72/2001 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon České národní rady o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, není namístě, neboť péče byla poskytována rodinným příslušníkem, nikoliv třetí osobou. K otázce poskytování péče osobou blízkou se vyjadřoval již dříve Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573), ve kterém konstatoval, že „jednou ze záruk práva na ochranu zdraví fyzické osoby garantovaného čl. 31 Listiny je princip plného odškodnění za utrpenou újmu na zdraví, který zakládá nárok na náhradu nákladů spojených s péčí o nesoběstačnou poškozenou osobu a její domácnost po ukončení léčby jakožto samostatný nárok v rámci odškodňování majetkové újmy vzniklé v souvislosti se škodou na zdraví, k jehož uplatnění je poškozená osoba aktivně legitimována bez ohledu na to, zda o ni bezplatně pečuje osoba blízká či nikoli. Soudní rozhodnutí, jimiž byl princip plného odškodnění popřen, porušují vlastnické právo poškozeného zaručené čl. 11 Listiny základních práv a svobod“. Ústavní soud v této souvislosti uvedl, že „je věcí poškozeného, jaký způsob zajištění péče o svou osobu zvolí, zda je pro něj přijatelnější péče osoby blízké, či dá přednost profesionálnímu ošetřovateli, a proto mu nelze odmítnat přiznání renty s odůvodněním, že postiženému díky obětavosti okolí na ni nevzniká nárok, zatímco kdyby obětavé okolí neměl a byl nucen si hradit péči profesionální pečovatelské služby, nárok na rentu by mu vznikl. Je nepatřičné bagatelizovat zátěž

způsobenou osobám blízkých péčí o postiženého a postiženého odkazovat s rentou až na dobu, kdy mu solidární okolí vypoví bezplatnou pomoc. Protože renta nahrazuje majetkovou újmu (skutečnou škodu dle ustanovení § 442 odst. 1 občanského zákoníku), neuplatní se ustanovení § 449 odst. 3 občanského zákoníku, ale je dána aktivní legitimace postiženého, a to od počátku bez ohledu na to, zda o něj někdo zdarma pečuje, či nikoli. Je však třeba zdůraznit, že tento nárok je situován do podmínek výrazné nesoběstačnosti poškozeného v základních úkonech osobní obsluhy a péče o domácnost, v nichž by přenesení zátěže na osoby blízké představovalo nadměrné břemeno přesahující rámec rozumné a snesitelné solidarity“. Výše uvedené lze vztáhnout i na věc stěžovatelky, která v žalobě (resp. v rozšíření žaloby ze dne 17. 6. 2004) nárok na rentu ve výši 4 075 Kč měsíčně uplatnila.

28. Na základě shora uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2013 č. j. 21 Co 190/2012-474, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 6. 3. 2012 č. j. 16 C 477/2003-409 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 25 Cdo 2166/2010-369 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Bude na dovolacím soudu, aby v novém řízení posoudil věc ve světle závazného právního názoru Ústavního soudu, zejména pokud jde o otázku promlčení mimořádného odškodnění a přiměřenosti jeho výše.

29. V usnesení ze dne ze dne 29. 8. 2013 č. j. 25 Cdo 1704/2013-516 se Nejvyšší soud nyní projednávanou věcí meritorně nezabýval z důvodu nepřipustnosti dovolání ze zákonného důvodu, proto právo stěžovatelky na spravedlivý proces nemohl porušit. Ústavní soud však přesto citované usnesení zrušil, protože jeho existence by při zrušení jemu předcházejících rozhodnutí – na která přitom procesně navazovalo – postrádala rozumný smysl.

Č. 105

K problematice střídavé péče

1. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz, patří zejména 1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte.

2. V případě rozhodování o svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěření dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte právě toto jiné řešení. Obecné soudy tak nemohou střídavou péči vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.

3. Střídavá péče není jen právem rodičů, ale i jejich povinností. Pokud si tedy rodič, jenž má dítě ve střídavé péči, toto dítě opakovaně a bezdůvodně nevyzvedává, a tím vlastně střídavou péči nevyužívá, může ztratit právo na střídavou péči, protože toto jednání je bezohledné nejen vůči druhému rodiči, ale zejména vůči samotnému dítěti.

4. Ustanovení čl. 3 odst. 1 Listiny a čl. 14 Úmluvy obsahují nejen zákaz přímé diskriminace, ale i zákaz nepřímé diskriminace. Z těchto dvou ustanovení vyplývá test nepřímé diskriminace, který se skládá z následujících kroků. Důkazní břemeno zpočátku leží na stěžovateli, který 1. musí za pomoci statistiky či jinak prokázat, že na první pohled neutrální kritérium dopadá o poznání silněji na chráněnou skupinu (definovanou podle etnických, rasových, pohlavních či jiných „podezřelých“ kritérií uvedených v čl. 3 odst. 1 Listiny), a 2. musí prokázat, že je zároveň členem takové chráněné skupiny. Prokázáním těchto dvou podmínek je dán předpoklad nepřímé diskriminace s ohledem na všechny příslušníky dané chráněné skupiny. Tím se břemeno tvrzení a důkazní přesouvá na protistranu, která buď 3. musí popřít kterékoliv ze dvou výše dokázaných tvrzení (kupříkladu tím, že není dán výrazný dopad na chráněnou skupinu, anebo jeho pravým důvodem je něco úplně jiného než zakázaný diskriminační důvod, anebo že stěžovatel sám do dané skupiny nepatří apod.), anebo 4. musí prokázat, že pro

nepřiměřeně znevýhodnění chráněné skupiny existuje objektivní a rozumné zdůvodnění.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudce zpravodaj) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 26. května 2014 sp. zn. I. ÚS 2482/13 ve věci ústavní stížnosti J. K., zastoupeného JUDr. Monikou Forejtovou, Ph.D., advokátkou, se sídlem v Praze 2, Náplavní 2013/1, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 29. 11. 2012 č. j. 21 P 9/2012-364, 21 PA Nc 48/2012, 21 P a Nc 80/2012, 21 P a Nc 141/2012 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2013 č. j. 19 Co 85/2013-413, jimiž byl zamítnut stěžovatelův návrh na svěřeni jeho dvou nezletilých dětí do střídavé péče a bylo rozhodnuto o zvýšení výživného a úpravě styku stěžovatele s nezletilými, za účasti A. K., zastoupené JUDr. Janou Marečkovou, advokátkou, se sídlem Ondříčkova 16, 130 00 Praha 3, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. **Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 29. 11. 2012 č. j. 21 P 9/2012-364, 21 PA Nc 48/2012, 21 P a Nc 80/2012, 21 P a Nc 141/2012 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2013 č. j. 19 Co 85/2013-413 byla porušena základní práva stěžovatele garantovaná čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.**

II. **Tyto rozsudky se proto ruší.**

Odůvodnění

I. Dosavadní průběh řízení

1. Stěžovatelem je otec dvou nezletilých (t. č. 11 a 9 let). Jak vyplynulo z ústavní stížnosti, z připojených listin a z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 21 P 9/2012, matka nezletilých v listopadu 2008 i s oběma nezletilými opustila společnou domácnost, načež oba rodiče fakticky přibližně rok realizovali střídavou výchovu nezletilých.

2. Následně podal stěžovatel návrh na úpravu poměrů nezletilých dětí pro dobu do a po rozvodu, přičemž žádal, aby byl zachován stávající stav a nezletilé byly svěřeny do střídavé výchovy obou rodičů. Matka s tímto návrhem nesouhlasila a navrhovala, aby byly děti svěřeny do její výchovy, přičemž k jejímu návrhu se připojil i opatrovník. Poměry nezletilých dětí pro dobu do a po rozvodu byly upraveny rozsudky Obvodního soudu pro Prahu

hu 4 (konkrétně rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 14 Nc 226/2009-91 ze dne 17. prosince 2009 a č. j. 14 Nc 226/2009-120 ze dne 14. ledna 2009), potvrzenými i odvolacím soudem (rozsudkem Městského soudu v Praze č. j. 23 Co 103/2010-146 ze dne 14. dubna 2010) a za ústavně nekonformní neshledanými ani Ústavním soudem, který v této souvislosti stěžovatelem podanou ústavní stížnost označil za zjevně neopodstatněnou usnesením sp. zn. II. ÚS 2807/10 ze dne 13. 1. 2011 (dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Obvodní soud pro Prahu 4 těmito rozhodnutími svěřil nezletilé do péče matky, stanovil vyšší vyživovací povinnosti otce a upravil jeho styk s nezletilými. Z odůvodnění rozhodnutí je zřejmé, že tato jsou založena především na znaleckém posudku a že shodně považují, vzhledem k roli matky v životě dětí předškolního a ranně školního věku, střídavou výchovu za vhodnější až ve vyšším věku nezletilých.

3. V květnu 2012 podal stěžovatel návrh na změnu výchovy, kterým se domáhal, aby byly nezletilé svěřeny do střídavé péče obou rodičů a aby bylo současně sníženo výživné, jež má na obě nezletilé hradit. V tomto návrhu poukázal zejména na to, že se již zlepšila komunikace mezi ním a matkou nezletilých, že změnil zaměstnání, je teď osobou samostatně výdělečně činnou a má na nezletilé více času a že jsou nezletilé již školou povinné, a potřebují tedy pro svůj zdravý vývoj i prvek mužský, tj. otce, který jim bude vhodnou formou pomáhat i se školní prací. Matka nezletilých s návrhem nesouhlasila, opatrovník pak doporučoval pouze rozšíření styku otce s nezletilými.

4. O návrhu stěžovatele rozhodl Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 29. 11. 2012 č. j. 21 P 9/2012-364, 21 PA Nc 48/2012, 21 P a Nc 80/2012, 21 P a Nc 141/2012 tak, že jeho návrh na svěření dětí do výchovy obou rodičů i na snížení výživného zamítl, přičemž však konstatoval, že k jisté změně poměrů došlo, a styk otce s nezletilými mírně rozšířil. Obvodní soud pro Prahu 2, jak vyplývá z odůvodnění rozhodnutí, vycházel z přesvědčení, že změny poměrů tvrzené otcem, jež byly během řízení řádně prokázány, neodůvodňují nové rozhodnutí o výchovném prostředí nezletilých dětí. Dále poukázal na pohovor opatrovníka s dětmi, které vyjádřily spokojenost se stávajícím výchovným uspořádáním. Proti tomuto rozhodnutí se odvolali otec i matka nezletilých.

5. Důvodnost odvolání posuzoval Městský soud v Praze, který rozsudkem ze dne 13. 5. 2013 č. j. 19 Co 85/2013-413 rozhodl o zvýšení výživného a zúžil styk stěžovatele s nezletilými. Odvolací soud vycházel plně ze skutkových zjištění, k nimž dospěl soud prvního stupně a jež ani v odvolacím řízení nedoznaly změny. Soudu prvního stupně vytkl pouze nesprávné právní posouzení otázky změny rozsahu styku otce s nezletilými, neboť rozsah styku nebyl posouzen z hlediska zájmu nezletilých na stabilním výchovném prostředí a byl příliš rozšířen, a vyšší výživného, které mělo být

v souvislosti se školní docházkou obou nezletilých a jejich zájmovou činností zvýšeno.

II. Rekapitulace ústavní stížnosti

6. Včasnou ústavní stížností, splňující i ostatní formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 29. 11. 2012 č. j. 21 P 9/2012-364, 21 PA Nc 48/2012, 21 P a Nc 80/2012, 21 P a Nc 141/2012 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2013 č. j. 19 Co 85/2013-413 s odůvodněním, že jimi byla porušena jeho základní práva a svobody zaručené čl. 6 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva“ či „EÚLP“), čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 3 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 14 EÚLP a že nebyla dodržena Úmluva o právech dítěte, která je součástí ústavního pořádku České republiky.

7. K porušení základních práv stěžovatele podle něj došlo ve čtyřech oblastech. Zaprvé stěžovatel tvrdí, že rozhodnutí obecných soudů nemají oporu v provedeném dokazování a že tyto soudy zcela nesprávně zjistily skutkový stav, čímž porušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces. Stěžovatel uvádí, že Obvodní soud pro Prahu 2 i Městský soud v Praze, který ze skutkových okolností zjištěných soudem prvního stupně plně vycházel, své rozhodnutí založily na tři roky starém znaleckém posudku, který navíc nezohlednil, neboť v něm soudem ustanovený znalec výslovně uvádí, že obě nezletilé se střídavou výchovou souhlasí a že tato by byla v jejich zájmu, a na pohovoru opatrovníka s nezletilými, při němž obě uvedly, že se střídavou výchovou souhlasí. Nesprávně byla pak podle stěžovatele zjištěna jeho finanční situace, neboť soudy neprovedly kvalifikovaný odhad jeho příjmů a výdajů, a přesto bylo výživné odvolacím soudem zvýšeno. Konečně k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces podle něj došlo především proto, že obecné soudy nevyšlechly nezletilé samy, ale pouze prostřednictvím opatrovníka, a to ačkoliv případ nevykazuje žádnou výjimečnost, o níž hovoří § 100 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.

8. Zadruhé napadá stěžovatel rozhodnutí Městského soudu v Praze pro jeho nepředvídatelnost, tedy pro extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními bezvýhradně převzatými ze závěrů soudu prvního stupně a právními závěry z nich vyvozenými, jež byly s rozhodnutím soudu prvního stupně zcela nekonzistentní. Stěžovatel má za to, že tímto tzv. překvapivým rozhodnutím byl porušen princip předvídatelnosti soudních rozhodnutí a že v důsledku toho došlo k faktickému odepření spravedlnosti.

9. Zařetí se stěžovatel domnívá, že obecné soudy nejednaly v nejlepším zájmu dětí, neboť bez jakékoli zákonné opory či odůvodnění založeného na provedeném dokazování a v rozporu s vyjádřením obou nezletilých učiněným při pohovoru s opatrovníkem upřednostnily výlučnou péči jednoho z rodičů před střídavou výchovou. Další porušení zásady nejlepšího zájmu dítěte stěžovatel shledává v tom, že obecné soudy považovaly změnu poměrů, jež je pro změnu rozhodnutí o výkonu rodičovských práv a povinností předpokládána zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o rodině“) a kterou stěžovatel prokázal (vyšší věk nezletilých, jejich školní docházka, zlepšení komunikace s matkou a změna zaměstnání stěžovatele, která mu umožnila větší časovou flexibilitu), za nedostatečnou pro svěření nezletilých do střídavé výchovy obou rodičů. Tímto postupem obecné soudy podle stěžovatele porušily nejen jeho právo na ochranu soukromého a rodinného života, ale i jemu odpovídající základní právo nezletilých na rodinný život a rodičovskou výchovu a péči.

10. Začtvrté má stěžovatel za to, že byl znevýhodněn z důvodu svého pohlaví, resp. proto, že je otcem, nikoliv matkou nezletilých. V této souvislosti zejména uvádí, že objektivně neexistují překážky, které by bránily navrhované střídavé výchově a pro které by měl být vyloučen z možnosti podílet se na výchově nezletilých stejnou měrou, jakou se na ní podílí jejich matka, a rozhodnutí obecných soudů jsou tak založena pouze na ničím neodůvodněném předpokladu, že ponechání nezletilých ve výlučné výchově matky bude v jejich zájmu.

III. Rekapitulace vyžádaných vyjádření

11. Ústavní soud si ve věci vyžádal vyjádření Městského soudu v Praze, Obvodního soudu pro Prahu 2, vedlejší účastnice A. K. a vedlejší účastnice městské části Praha 2. Městská část Praha 2 se svého postavení vedlejší účastnice nevyjádřením se v dané lhůtě vzdala.

12. Vedlejší účastnice A. K., zastoupená JUDr. Janou Marečkovou, advokátkou, se sídlem Ondříčkova 16, 130 00 Praha 3, ve svém vyjádření uvedla, že nemá za to, že stěžovatel uplatňuje svoji argumentaci důvodně. Vedlejší účastnice je toho názoru, že stěžovatel svou ústavní stížností pouze pokračuje v polemice s nalézacím soudem a soudem odvolacím. Odkázala také na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2807/10 ze dne 13. 1. 2011, kterým Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatele jako zjevně neopodstatněnou, přičemž poukázala na skutečnost, že stěžovatel toto usnesení k předmětné ústavní stížnosti záměrně nepřiložil, ačkoliv k ní připojil rozhodnutí soudů tímto usnesením označená jako ústavně konformní. Vedlejší účastnice rovněž zdůraznila, že každý soudní spor je pro nezletilé psychickou zátěží a že obě nezletilé budou již příští rok ve věku, kdy budou

vzhledem ke stupni svého vývoje schopny stěžovatele kontaktovat, kdykoliv se jim zachce. Stěžovatelovu ústavní stížnost tedy považuje za snahu, aby tento měl děti matematicky „napůl“. Vedlejší účastnice navrhuje, aby byla ústavní stížnost buď jako zjevně neopodstatněná odmítnuta, nebo jako nedůvodná zamítnuta.

13. Obvodní soud pro Prahu 2 Ústavnímu soudu toliko zaslal vyžádaný spis sp. zn. 21 P 9/2012, v němž na listech 449 až 451 založil vyjádření k ústavní stížnosti. V tomto vyjádření plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a dodal, že realizace střídavé výchovy by v daném případě nebyla v nejlepším zájmu dětí. Poukázal také na skutečnost, že při svém rozhodování přihlížel i k postoji samotných nezletilých, s nimiž s ohledem na jejich nižší věk vedl pohovor opatrovník, a že byl otci umožněn široký styk s nezletilými, který dostatečným způsobem zabezpečuje možnost otce podílet se na jejich výchově.

14. Městský soud v Praze ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí ze dne 13. 5. 2013 č. j. 19 Co 85/2013-413 a uvedl, že při rozhodování vycházel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a dbal především na zájem nezletilých dětí s přihlédnutím k jejich věku a k poměrům obou rodičů. Zdůraznil, že v případě střídavé výchovy by mělo být zohledněno zejména to, zda jsou oba rodiče schopni a mají snahu se domluvit v zájmu dětí na možnosti střídavé výchovy.

IV. Rozhodování bez ústního jednání

15. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu bylo o stížnosti rozhodnuto bez ústního jednání, neboť nebylo lze očekávat, že by v případě jeho konání došlo k dalšímu objasnění věci.

V. Právní východiska

V/a Rozsah přezkumné činnosti Ústavního soudu

16. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud ale není součástí soustavy obecných soudů, a jako takový tedy není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena k přezkumu rozhodnutí, proti nimž stížnost směřuje, výlučně z hlediska dodržení ústavněprávních principů.

17. Ústavnímu soudu tedy v žádném případě nenáleží předjímat rozhodnutí o tom, komu má být dítě svěřeno do péče, ani v řízení o ústavní stížnosti hodnotit důkazy. Jak již Ústavní soud judikoval [viz například bod 20 nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363)],

jeho úkolem je především posoudit, zda svými rozhodnutími obecné soudy porušily některá základní práva a svobody stěžovatele. K porušení by mohlo dojít i tím, že by soudy excesivním způsobem nerespektovaly již sama ustanovení jednoduchého práva, přičemž nerespektování obsahu a smyslu příslušných zákonných ustanovení znamená přesah do ústavní roviny i proto, že příslušnou podústavní úpravou je právě ústavní úprava realizována a konkretizována [viz bod 17 nálezu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421)]. Ústavní soud při přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se péče o dítě také vždy posuzuje, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (k tomu viz mj. čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), zda byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud, a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna.

V./b Kritéria pro svěřování dětí do péče

18. V řízení, v němž má být rozhodnuto, komu bude dítě svěřeno do péče, je za účelem rozhodování v nejlepším zájmu dítěte nezbytné u všech osob, jež o svěřování dítěte do péče jeví upřímný zájem [k nutnosti koherentně projevovaného zájmu o dítě viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva (dále též „ESLP“) ve věci *Scozzari a Giunta proti Itálii* ze dne 13. července 2000 č. 39221/98 a 41963/98, body 223 a násl.], veškerá relevantní kritéria posoudit samostatně, a jsou-li u všech těchto osob naplněna stejnou měrou, je žádoucí dítě svěřit do společné či střídavé výchovy těchto osob či přijmout opatření, která takový postup v budoucnu umožní. Je-li tedy svěřování dítěte do péče každé z těchto osob v jeho nejlepším zájmu, pak je zpravidla v jeho nejlepším zájmu svěřování do péče všech těchto osob současně, neboť jen takto jsou zajištěny podmínky pro všestranný rozvoj dítěte a jen takovým postupem lze minimalizovat zásah do rodinného života dítěte i o jeho svěřování do péče usilujících osob (k možnému podřazení již i jen zamýšleného rodinného života pod ochranu čl. 8 EÚLP viz např. rozsudek ESLP ve věci *Schneider proti Německu* ze dne 15. září 2011 č. 17080/07, bod 81, či ve věci *Anayo proti Německu* ze dne 21. prosince 2010 č. 20578/07, bod 57).

19. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz, patří zejména 1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřování do péče usilující osobou; 2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřování do péče té které osoby; 3. schopnost osoby usilující o svěřování dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a 4. přání dítěte [svov.

též odst. 52 a násl. Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14.].

20. U prvního kritéria, existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřením do péče usilující osobou, je třeba vycházet ze skutečnosti, že rodina představuje primárně biologické pouto a teprve následně sociální institut [nález sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 33/44 SbNU 399); k nutnosti ochrany biologického pouta mezi rodičem a dítětem srov. také rozsudek ESLP ve věci *Keegan proti Irsku* ze dne 26. května 1994 č. 16969/90; či rozsudek ESLP ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. května 2006 č. 18249/02]. Zároveň je však nutné mít na paměti, že pouhá biologická vazba mezi danou osobou a dítětem bez dalších právních či skutkových okolností svědčících o existenci úzkého osobního vztahu ještě nepředstavuje rodinný život ve smyslu čl. 8 EÚLP a že je zpravidla požadováno soužití dítěte a dané osoby (rozsudek ESLP ve věci *Schneider proti Německu* ze dne 15. září 2011 č. 17080/07, bod 80, či ve věci *Anayo proti Německu* ze dne 21. prosince 2010 č. 20578/07, bod 56).

21. Dalším kritériem je míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřením do péče té které osoby. Při jakémkoliv zásahu do rodinného života musí obecné soudy vždy usilovat o to, aby byl takový zásah minimalizován, tedy a) aby dítě nebylo odtrženo zejména od osob, k nimž má silnou náklonost, u nichž dlouhodobě setrvalo a u nichž nachází svůj domov (rozsudek ESLP ve věci *Hokkanen proti Finsku* ze dne 23. září 1994 č. 19823/92, bod 64, či ve věci *Maire proti Portugalsku* ze dne 26. června 2003 č. 48206/99, bod 77), a od svých sourozenců (rozsudek ESLP ve věci *Mustafa a Armağan proti Turecku* ze dne 6. dubna 2010 č. 4694/03); a b) aby bylo svěřeno do péče osoby, která uznává roli a důležitost jiných blízkých osob v životě dítěte, a která tedy kontaktu dítěte s takovými osobami v případě nebude bránit [viz bod 28 nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); či rozsudek ESLP ve věci *Diamante a Pelliccioni proti San Marinu* ze dne 27. září 2011 č. 32250/08, bod 183]. Zároveň musí být mimo jiné minimalizován také zásah do soukromého života dítěte, jakožto unikátního jedince s vlastní identitou, zároveň mimo jiné jeho národností, náboženským vyznáním či kulturní a jazykovou afiliací.

22. Pod schopností osoby usilující o svěřením dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby je nezbytné posuzovat zejména věk, zdravotní stav, materiální zabezpečení, výchovné a intelektuální schopnosti a morální integritu dané osoby a její chování k dítěti (rozsudek ESLP ve věci *Lyubenova proti Bulharsku* ze dne 18. října 2011 č. 13786/04, bod 73).

23. U přání dítěte Ústavní soud konstatuje, že za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů [nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 66/69 SbNU 213) či rozsudek ESLP ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. května 2006 č. 18249/02, body 57–59]. Stejně tak není možné, aby přání dítěte bylo zjišťováno nevhodnými otázkami typu „U koho bys chtěl(a) bydlet?“; přání dítěte musí být zjišťováno komplexně, tj. zejména formou nepřímých otázek (zejména u mladších dětí), a ideálně v neformálním prostředí (tj. nikoliv v soudní síni, ale například v kanceláři soudce či jinde). V této souvislosti Ústavní soud konstatuje, že čím starší dítě je, tím větší má jeho názor váhu. Řečeno jinak, názor tříletého dítěte má daleko menší váhu než stanovisko patnáctiletého teenagera. U mladších dětí, zejména těch v předškolním věku, musí obecný soud hodnotit jejich názor s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167), bod 54].

24. V souvislosti se zjišťováním přání dítěte Ústavní soud rovněž zdůrazňuje, že pokud bylo dítě již dříve svěřeno jednomu z rodičů do výlučné péče a nově se posuzuje možnost změny výchovných poměrů na střídavou péči, je možné, že se rodič, jenž měl dítě dosud v péči, snažil přání dítěte zmanipulovat (srov. rozsudek ESLP ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. května 2006 č. 18249/02, bod 58), přičemž úkolem obecných soudů je tuto manipulaci pokud možno odstínit.

25. Rozumová a emocionální vyspělost dítěte je rozhodná i při posouzení související otázky, kdo má přání dítěte zjišťovat – tj. zda tak musí činit obecný soud sám či zda postačí, pokud tak obecný soud učiní prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím zástupce. Ústavní soud si je vědom, že nový občanský zákoník stanoví v § 867 odst. 2 *in fine*, že „o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit“, nicméně považuje dosažení 12 let za nejzazší možnou hranici a konstatuje, že dostatečnou rozumovou a emocionální vyspělost, kdy je už dítě schopné uceleně prezentovat bez větší újmy svůj názor před soudem, je nutné posuzovat případ od případu (nelze například vyloučit, že i devítileté dítě bude natolik rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby bylo vyslechnuto přímo před soudem), přičemž většina dětí je schopna se vyjádřit ke svému budoucímu výchovnému uspořádání již po dosažení věku 10 let. Po dosažení této věkové hranice je nezbytné, nebrání-li tomu zvláště významné okolnosti, zjistit přání dítěte přímo před soudem [srov. rozsudek ESLP ve věci *Havelka a další proti České republice* ze dne 21. 6. 2007 č. 23499/06, bod 62 (kde

bylo nezletilým 11, 12 a 13 let); nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167), body 51–53 (kde byla nezletilá žákyně 4. třídy ZŠ); či nález sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503; kde bylo nezletilé 15 let)]. U dětí mladšího věku zpravidla postačí zjistit jejich názor prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím opatrovníka; i v těchto případech ale platí, že znalecký posudek ani stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí není víc než zákon, a obecné soudy musí při posuzování názoru dítěte provést samostatnou právní úvahu, která bere v potaz všechny relevantní okolnosti (viz § 26 odst. 4 zákona o rodině a § 907 odst. 2 a 3 nového občanského zákoníku)].

26. Jedná-li se pak o rozhodování o svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů [viz mj. bod 28 nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363) či obdobně bod 25 nálezu sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421)], kde každý z nich poskytuje dítěti láskyplnou péči a každý svým dílem přispívá k osobnostnímu vývoji dítěte. Ústavní soud v této souvislosti dodává, že svěřování dětí do péče je polycentrická otázka. Odpověď na tuto otázku do značné míry reflektuje náhled společnosti na výchovu dětí, a tudíž zde Ústavní soud přikládá značnou váhu postoji zákonodárce, jenž nejlépe odráží názory občanů České republiky. Zákonodárce svou vůli vyjádřil zákonem č. 91/1998 Sb., který vložil do zákona o rodině nový § 26 odst. 2, jenž zní: „Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“ Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem (§ 26 odst. 2 zákona o rodině) a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní (§ 26 odst. 5 zákona o rodině), svěření dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte jiné řešení. Tato novela zákona o rodině zjevně odráží posun ve vnímání role otce a matky při výchově dětí, zvýšené zapojení otců do péče o dítě i v jeho nejmladším věku, vzrůstající počet mužů odcházejících s dětmi na rodičovskou dovolenou a snahu umožnit „dvoukariérní“ manželství. Řečeno jinak, výchova dítěte již nutně není výhradně ani převážně v rukou matky, čemuž musí odpovídat i řešení situace, kdy se manželství rozpadne a je nezbytné zajistit následnou výchovu nezletilých dětí. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že nová právní úprava výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství zakotvená v § 907 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „nový občanský zákoník“), který v mezidobí od vnesení rozsudků obecných soudů v projednávané věci nabyl účinnosti, na těchto principech nic nemění.

27. Na druhou stranu, střídavá péče není jen právem rodičů, ale i jejich povinností [srov. nálezh sp. zn. I. ÚS 238/05 ze dne 17. 1. 2006 (N 15/40 SbNU 123); či usnesení sp. zn. II. ÚS 278/08 ze dne 12. 6. 2008, bod 6]. Stejně tak jako je za změnu poměrů, jež může vést k novému rozhodnutí o výchovném prostředí, považováno bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné (§ 27 odst. 2 zákona o rodině či § 889 nového občanského zákoníku), je změnou poměrů i situace, kdy jeden z rodičů střídavou péči bezdůvodně nevyužívá a ponechává nezletilé dítě opakovaně v péči druhému rodiči i přesto, že podle střídavé péče by o dítě měl pečovat sám. Jinak řečeno, pokud si rodič, jenž má dítě ve střídavé péči, toto dítě opakovaně a bezdůvodně nevyzvedává, a tím vlastně střídavou péči nevyužívá, může ztratit právo na střídavou péči, protože toto jednání je bezohledné nejen vůči druhému rodiči, ale zejména vůči samotnému dítěti.

28. Ústavní soud i ESLP rovněž opakovaně konstatovaly, že obecné soudy nemohou střídavou péči vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči [viz nálezh sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), bod 23; nálezh sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421), body 24–29; či rozsudek ESLP ve věci *Zaunegger proti Německu* ze dne 3. prosince 2009 č. 22028/04, body 60 a násl.]. Na druhou stranu platí, že pokud nesouhlas rodiče není založen jen na zjevně iracionálním nebo nepřezkoumatelném důvodu, obecné soudy musí dostatečně zjistit důvody, proč daný rodič není ochoten s druhým rodičem na společné či střídavé výchově spolupracovat, přičemž za relevantní pak lze považovat jen takové důvody, jež jsou způsobilé intenzivním způsobem negativně zasahovat do zájmů dítěte (viz body 28 a 29 nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09), a případně přijmout opatření, která svěřením dítěte do společné či střídavé výchovy obou rodičů v budoucnu umožní.

29. Pokud jde o (ne)svěření dítěte do střídavé péče obou rodičů za situace, kdy již dříve soudy o úpravě výchovných poměrů dítěte rozhodly či kdy již dříve schválily dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností, je také podstatné, zda došlo k dostatečné změně okolností (viz § 28 zákona o rodině) a zda je v souvislosti s touto změnou nutné ochránit nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů a zda se posouzením možné nutnosti přehodnotit stávající výchovné poměry v důsledku změny okolností obecné soudy dostatečně zabývaly. Nezmění-li totiž soud úpravu výchovných poměrů tehdy, kdy nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí převáží významnost nastalé změny okolností, a označí-li bez dalšího změnu okolností za nepodstatnou, může dojít k porušení práva dítěte i jeho rodičů na respektování rodinného života.

30. V případě, že obecné soudy své rozhodnutí v prvním řízení o úpravě výchovných poměrů dítěte zakládají na okolnostech, jejichž změna je předvídatelná (věk dětí, pracovní vytížení rodičů apod.), se pak z hlediska legitimního očekávání účastníků a potřeby předcházet opakovaným žádostem o změnu výchovných poměrů jeví jako žádoucí, aby obecné soudy již v rámci rozhodnutí v tomto prvním řízení dostatečně určitě vymezily podmínky, za nichž má dojít k přehodnocení jimi nastolované úpravy (srov. bod 84 Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte k čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, 2003, CRC/C/GC/14, podle kterého by ti, kdo posuzují nejlepší zájem dítěte „měli nejen posoudit fyzické, emocionální, vzdělávací a další potřeby [dítěte] v konkrétním okamžiku, ale měli by také zvážit možné scénáře vývoje dítěte a analyzovat je v krátkodobém i dlouhodobém horizontu“). Naplnění těchto podmínek však současně nemůže samo o sobě odůvodnit změnu výchovných poměrů dítěte, nýbrž musí být považováno toliko za z hlediska předvídatelných změn okolností podmínku *sina qua non* přistoupení ke zcela novému a na předchozím rozhodnutí nezávislému posuzování daného případu.

V./c Právo na spravedlivý proces

31. Ústavní soud při přezkumu rozhodnutí obecných soudů týkajících se péče o dítě rovněž zkoumá, zda řízení, v němž bylo rozhodnuto o (ne)změnění rozhodnutí nebo dohody rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností a (ne)svěření dítěte do střídavé výchovy obou rodičů, splňovalo požadavky práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 EÚLP a čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny. Obecné soudy zejména musí v každé fázi řízení vážit, které důkazy vzhledem k návrhovému petitu je třeba provést, případně zda a nakolik je třeba dosavadní stav dokazování doplnit, přičemž jsou povinny o neprovedení navrhovaného důkazu rozhodnout či vliv jednotlivých důkazů na konečné rozhodnutí posoudit nikoliv svévolně a obojí řádně odůvodnit [srov. například nálezy sp. zn. IV. ÚS 582/01 ze dne 22. 4. 2002 (N 52/26 SbNU 63) a sp. zn. I. ÚS 704/06 ze dne 29. 8. 2007 (N 134/46 SbNU 259) či rozsudek ESLP ve věci *Mustafa a Armağan Akin proti Turecku* ze dne 6. 4. 2010 č. 4694/03, bod 22, k problematice opomenutých důkazů pak mimo jiné nálezy sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51)].

32. Porušení práva na spravedlivý proces může představovat i vydání tzv. překvapivého rozhodnutí soudem vyššího stupně, pod kterým se rozumí rozhodnutí, které na základě zjištěného skutkového stavu nebylo možno předvídat (nálezy sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013). K tomu dochází zejména tehdy, pokud jedna strana sporu předkládá argumentaci A, druhá strana sporu předkládá argumentaci B, soud prvního stupně se ztotožní s jednou ze stran, nicméně odvolací soud bez varování rozhodne

na základě argumentace C (ať už zrušujícím, či potvrzujícím rozsudkem, resp. rozsudkem, jímž změní rozsudek soudu prvního stupně), aniž by na možnost této argumentace strany upozornil. Pokud tedy soud vyšší instance v případě, že zaujme jiný právní názor, než na základě kterého rozhodl soud prvního stupně, musí v zásadě umožnit účastníkům se k novému právnímu názoru vyjádřit či případně i navrhnout důkazy, které ve vztahu k dosavadnímu právnímu názoru nebyly významné [viz nález sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 152/66 SbNU 299) či nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013]. To platí zejména tehdy, pokud (jak bylo uvedeno výše) instančně výše postavený soud aplikuje právní názor, který žádná ze stran ani soud prvního stupně nezastávaly, a tudíž v projednávané věci dosud nezazněl. V této souvislosti je pak rovněž nezbytné připomenout, že je zásadně nepřipustné, aby odvolací soud, jestliže se chce odchýlit od hodnocení důkazů soudem prvního stupně, tyto důkazy hodnotil jinak, aniž by je sám zopakoval [viz nález sp. zn. I. ÚS 3725/10 ze dne 3. 8. 2011 (N 139/62 SbNU 175); či rozsudek ESLP ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. května 2006 č. 18249/02, bod 67 ve spojení s body 57–58]. Na druhé straně je nutné zdůraznit, že ne každé rozhodnutí odvolacího soudu, které se odchyluje od rozhodnutí soudu prvního stupně, je překvapivým rozhodnutím. Skutečnost, že odvolací soud může věc posoudit jinak než prvoinstanční soud, není sama o sobě překvapivá; jde totiž o inherentní prvek odvolacího řízení. K tomu, aby bylo možné hovořit o překvapivém rozhodnutí, musí tedy přistoupit další okolnosti (viz výše).

33. Ústavní soud dále zdůrazňuje, že případy týkající se péče o děti je nezbytně nutné projednávat ve vší rychlosti, přičemž průtahy v některé z fází řízení lze tolerovat za podmínky, že celková doba řízení nebude nepřiměřená (rozsudek ESLP ve věci *Nuutinen proti Finsku* ze dne 27. června 2000 č. 32842/96, body 117 a násl., či například ve věci *Mezl proti České republice* ze dne 9. ledna 2007 č. 27726/03, bod 94). Běh času totiž může mít nezvratné důsledky na vztah dítěte s rodičem, se kterým po tuto dobu nežije, a soudy tedy musí, s využitím prostředků, které jim poskytují příslušné procesní předpisy, zajistit včasné rozhodnutí ve věci samé u za situace, kdy se na průtazích v řízení podílejí jeho účastníci [nález sp. zn. I. ÚS 91/03 ze dne 7. 12. 2004 (N 184/35 SbNU 435)]. Rovněž výkon rozhodnutí je ze stejných důvodů nutno provést v čase co nejkratším po jeho vydání (mj. rozsudek ESLP ve věci *Hokkanen proti Finsku* ze dne 23. září 1994 č. 19823/92, bod 56, či ve věci *Santos Nunes proti Portugalsku* ze dne 22. května 2012 č. 61173/08, bod 76), přičemž je třeba využít veškerých dostupných donucovacích prostředků, které lze z hlediska snahy o minimalizaci zásahu do základních práv dotčeného v dané situaci ještě považovat za přiměřené [bod 33 nálezu sp. zn. II. ÚS 3765/11 ze dne 13. 3. 2012 (N 52/64 SbNU 645) či např. rozsudek ESLP ve věci *Kříž proti České republice* ze dne 9. ledna

2007 č. 26634/03, bod 91]. Selhání při výkonu rozhodnutí ústíci v dlouhodobé odloučení dítěte od rodiče pak nemůže svědčit v neprospěch tohoto rodiče, neboť o udržení/obnovení vztahu mezi dítětem a rodičem se stát musí aktivně snažit (mj. rozsudek ESLP ve věci *Amanalachioai proti Rumunsku* ze dne 26. května 2009 č. 4023/04, body 81 a 82, či ve věci *Lyubenova proti Bulharsku* ze dne 18. října 2011 č. 13786/04, body 59–61).

V/d Zákaz diskriminace ve smyslu čl. 3 odst. 1 Listiny a čl. 14 Evropské úmluvy

34. Ústavní soud ve své judikatuře rozlišuje mezi přímou a nepřímou diskriminací.

35. Svůj test přímé diskriminace shrnul Ústavní soud přehledně v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 49/10 ze dne 28. 1. 2014 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.), kde uvedl následující:

„34. Test přímé diskriminace se skládá z následujících kroků, které lze vyjádřit formou otázek: 1. jde o srovnatelného jednotlivce nebo skupiny?; 2. je s nimi nakládáno odlišně na základě některého ze zakázaných důvodů?; 3. je odlišné zacházení stěžovateli k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)?; 4. je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, tj. (a) sleduje legitimní zájem a (b) je přiměřené? [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 53/04 ze dne 16. 10. 2007 (N 160/47 SbNU 111; 341/2007 Sb.), bod 29; nález sp. zn. Pl. ÚS 1609/08 ze dne 30. 4. 2009 (N 105/53 SbNU 313); nález sp. zn. Pl. ÚS 4/07 ze dne 1. 12. 2009 (N 249/55 SbNU 397; 10/2010 Sb.); rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *D. H. proti České republice* ze dne 13. 11. 2007 č. 57325/00, § 175; rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Carson proti Spojenému království* ze dne 16. 3. 2010 č. 42184/05, § 61; Wagnerová, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 101; či Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1214]. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva k zákazu diskriminace pak rovněž plyne, že ospravedlnitelnost odlišného zacházení se odvíjí i od důvodu tohoto odlišného zacházení. Pro odlišné zacházení z důvodu rasy či etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, národnosti či původu dítěte je tak třeba předložit velmi pádné ospravedlnění [srov. např. rozsudek ve věci *Ponomaryov a další proti Bulharsku* ze dne 21. 6. 2011 č. 5335/05 (národnost); shora citovaný rozsudek velkého senátu ve věci *D. H. proti České republice*, § 176 (rasa); či rozsudek ve věci *Ünal Tekeli proti Turecku* ze dne 16. 11. 2004 č. 29865/96, § 53 (pohlaví)], zatímco u ostatních důvodů odlišného zacházení je přezkum ze strany Evropského soudu pro lidská práva méně intenzivní. Lze tak rozlišit i pátý krok testu přímé diskriminace, v němž hraje roli míra ‚podezřelosti‘ důvodu.“

36. Ústavní soud však považuje za rozpornou s čl. 3 odst. 1 Listiny i nepřímou diskriminaci, byť se k ní vyjádřil v menším množství nálezů než u přímé diskriminace [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 27/12 ze dne 7. 1. 2013 (N 2/68 SbNU 37), bod 53; nález sp. zn. II. ÚS 1609/08 ze dne 30. 4. 2009 (N 105/53 SbNU 313); nález sp. zn. Pl. ÚS 29/08 ze dne 21. 4. 2009 (N 89/53 SbNU 125; 181/2009 Sb.), body 56–57; nález sp. zn. Pl. ÚS 83/06 ze dne 12. 3. 2008 (N 55/48 SbNU 629; 116/2008 Sb.), bod 189]. Zákaz nepřímé diskriminace dovodil i Evropský soud pro lidská práva u čl. 14 EÚLP (srov. např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *D. H. proti České republice* ze dne 13. listopadu 2007 č. 57325/00, body 184–195; rozsudek ESLP ve věci *Hugh Jordan proti Spojenému království* ze dne 4. května 2001 č. 24746/94, bod 154; či rozsudek ESLP ve věci *Zarb Adami proti Maltě* ze dne 20. 6. 2006, č. 17209/02, bod 76). Z těchto rozhodnutí lze dovodit test nepřímé diskriminace, který se skládá z následujících kroků. Důkazní břemeno zpočátku leží na stěžovateli, který 1. musí za pomoci statistiky či jinak prokázat, že na první pohled neutrální kritérium dopadá o poznání silněji na chráněnou skupinu (definovanou podle etnických, rasových, pohlavních či jiných „podezřelých“ kritérií uvedených v čl. 3 odst. 1 Listiny), a 2. musí prokázat, že je zároveň členem takové chráněné skupiny. Prokázáním těchto dvou podmínek je dán předpoklad nepřímé diskriminace s ohledem na všechny příslušníky dané chráněné skupiny. Tím se břemeno tvrzení a důkazní přesouvá na protistranu, která buď 3. musí popřít kterékoliv ze dvou výše dokázaných tvrzení (kupříkladu tím, že není dán výrazný dopad na chráněnou skupinu, anebo jeho pravým důvodem je něco úplně jiného než zakázaný diskriminační důvod, anebo že stěžovatel sám do dané skupiny nepatří apod.), anebo 4. musí prokázat, že pro nepřiměřené znevýhodnění chráněné skupiny existuje objektivní a rozumné zdůvodnění.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

37. Po přezkoumání napadených rozhodnutí ze shora zmíněných hledisek Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je jako celek důvodná.

VI./a Ke střídavé výchově

38. Co se týče rozhodnutí nesvěřit nezletilé do střídavé výchovy obou rodičů, Ústavní soud konstatuje, že obecné soudy nerozhodovaly v nejlepší zájmu dítěte a nedostatečnou měrou chránily práva stěžovatele na respektování jeho rodinného života a práva na rodičovskou výchovu a péči. Obecné soudy totiž přesto, že stěžovatel naplňoval veškerá kritéria relevantní pro rozhodování, komu má být dítě svěřeno do péče, stejnou měrou jako matka nezletilých (neboť je biologickým rodičem nezletilých, má s nimi silnou citovou vazbu a udržuje s nimi pravidelný a úzký kontakt a je schopen zajistit jejich vývoj i veškeré potřeby), nevycházely z premisy, že

zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů, a nesnažily se potud, pokud to nebylo v přímém rozporu se zájmy nezletilých, tohoto stavu dosáhnout [a *contrario* nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), bod 28; nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421), bod 25; a vůle zákonodárce vtělená do § 26 odst. 2 zákona o rodině či do § 907 odst. 1 nového občanského zákoníku; k tomu blíže viz bod 24 tohoto nálezu].

39. Ač v odůvodnění svých rozhodnutí obecné soudy tvrdí opak, Ústavní soud konstatuje, že obecné soudy nevyhověly stěžovateli a nesvěřily nezletilé dcery do střídavé výchovy obou rodičů v podstatě výhradně proto, že se podle nich rodiče mezi sebou nebyli schopni dohodnout na jejich výchově, přičemž obecné soudy dostatečně nezjistily, zda jednostranná neochota matky nezletilých nepředstavuje spíše nesouhlas se střídavou výchovou, který však sám o sobě nemůže být důvodem pro vyloučení výchovy [viz nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), bod 23; nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421), body 24 až 29; či rozsudek ESLP ve věci *Zaunegger proti Německu* ze dne 3. prosince 2009 č. 20208/04, body 60 a násl., vše citované výše v bodě 28 tohoto nálezu]. Jak již bylo uvedeno výše (viz body 26 až 28 tohoto nálezu), za situace, kdy se oba rodiče o své děti aktivně zajímají, jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o jejich zdraví a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a kdy tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah, nelze střídavou výchovu vyloučit jen na základě hodnocení vztahů mezi rodiči. V případech nepřekonatelných rozporů mezi oběma rodiči pak musí obecné soudy aktivně usilovat o zlepšení jejich vztahu, a to například prostřednictvím nařízení účasti na mediačním řízení či rodinné terapii v zájmu dětí (k tomu viz analogicky mj. rozsudek ESLP ve věci *Amanalchioai proti Rumunsku* ze dne 26. května 2009 č. 4023/04, body 81 a 82, a ve věci *Lyubenova proti Bulharsku* ze dne 18. října 2011 č. 13786/04, body 59 až 61). Ani to však obecné soudy neucinily a odvolací soud dokonce změnil i tu část výroku soudu prvního stupně, který styk otce s nezletilými mírně rozšířil. Tím, že obecné soudy vyloučily střídavou výchovu pro nesouhlas mezi rodiči bez detailnějšího zkoumání důvodů tohoto nesouhlasu, čímž vlastně nesouhlas rodičů přičetly k tíži výhradně stěžovateli, jednaly obecné soudy v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, čímž porušily čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, a dále porušily stěžovatelovo právo na rodinný život chráněné čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 EÚLP a rovněž jeho právo na péči a výchovu dětí ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny.

40. Z ústavněprávního hlediska neobstojí ani ta část argumentace obecných soudů, v níž tyto soudy posuzovaly, zda došlo ke změně poměrů, která by mohla vést k přehodnocení stávajících výchovných poměrů nezletilých. Ústavní soud konstatuje, že rozhodnutí obou soudů jsou založena

na relativně pečlivém zvažování, zda ke změně poměrů skutečně došlo a zda je tato změna takové povahy, že by bylo odůvodněné v jejím důsledku změnit předcházející rozhodnutí o úpravě výchovných poměrů nezletilých, nicméně argumentace obecných soudů nespĺňuje požadavky kladené čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, čl. 8 EÚLP a čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny.

41. Ve svých rozhodnutích z roku 2009 a 2010 Obvodní soud pro Prahu 4 svěřil obě nezletilé pro dobu do a po rozvodu manželství rodičů do výchovy matky (vedlejší účastnice) a tyto rozsudky posléze potvrdil i Městský soud v Praze (viz bod 2 tohoto nálezu). Rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 4 a Městského soudu v Praze postavily své odůvodnění zejména na znaleckém posudku, na jehož základě dospěly k závěru, že vzhledem k roli matky v životě dětí předškolního a ranně školního věku je střídavá výchova vhodnější až ve vyšším věku nezletilých. Když pak v roce 2012, kdy obě nezletilé děti byly již několikátým rokem žáky základní školy, stěžovatel podal návrh na změnu výchovy, v němž požadoval svěřeni nezletilých do střídavé péče, obecné soudy ve svých rozsudcích konstatovaly, že s ohledem na zájem nezletilých na stabilním výchovném prostředí střídavá péče nepřipadá v úvahu. Řečeno jinak, v roce 2009 byly stěžovatelovy děti na to, aby mohly být svěřeny do střídavé péče, příliš mladé a v roce 2012 byly už zase příliš zakotvené ve výchovném prostředí matky.

42. Touto argumentací však obecné soudy negovaly smysl zákonné úpravy i ustálenou judikaturu Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva (srov. body 18 až 26 tohoto nálezu včetně tam citované judikatury). Kdyby byla argumentace obecných soudů vzata doslovně, tak by nebylo možné přisoudit otci děti nacházející se v době rozvodu v předškolním či ranně školním věku v podstatě nikdy, protože by vždy první rozhodnutí (z důvodu věku dětí ve prospěch matky) bylo rozhodnutím konečným. Působí zákonodárce i judikatura Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva jsou však přesně opačné – nejlepším zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů, a pokud jsou splněny veškeré zákonné podmínky (tj. oba rodiče jsou stejnou měrou schopni a ochotni pečovat o zdraví dětí a o jejich tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj a tyto děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah), tak je svěřeni dětí do střídavé péče pravidlem, nikoliv výjimkou [viz nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), bod 28; nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421), bod 25; § 26 zákona o rodině a § 907 odst. 1 nového občanského zákoníku; blíže viz bod 26 tohoto nálezu]. Tomu musí odpovídat i důkazní břemeno – pokud stěžovatel dokáže, že je způsobilý nezletilé vychovávat, má o jejich výchovu zájem, dbal o jejich výchovu po stránce citové, rozumové a mravní a nezletilé k němu mají hluboký citový stav, je naplněn předpoklad pro svěřeni nezletilých

do střídavé péče. Tím se břemeno tvrzení a důkazní přesouvá na vedlejší účastnici (matku) a obecný soud, který musí popřít splnění výše uvedených podmínek či uvést a prokázat zásadní důvody, které vylučují střídavou péči. Obecné soudy však postupovaly přesně opačně, neboť presumovaly, že status quo (svěření nezletilých do péče matky) je prima facie vhodné řešení a je na stěžovateli, aby to vyvrátil.

43. Ústavní soud rovněž poznamenává, že ačkoliv nelze v případě soudních rozhodnutí zvláště ve věcech tak individuálních, jakými jsou spory o úpravu výchovných poměrů dětí, hovořit o precedenční závaznosti, je zřejmé, že odkazovala-li předcházející rozhodnutí soudů v souvislosti s nemožností svěření nezletilých do střídavé výchovy obou rodičů především na nízký věk nezletilých, stěžovatel zcela odůvodněně a legitimně očekával, že odstranění této z dikce odůvodnění zdánlivě jediné překážky nutně povede ke změně výchovných poměrů nezletilých. Byla-li tedy tato změna později označena jako nedostatečná, byl vážně zpochybněn princip předvídatelnosti soudních rozhodnutí. Ústavní soud na tomto místě zdůrazňuje, že je s ohledem na legitimní očekávání účastníků řízení a na potřebu předcházet opakovaným žádostem o změnu výchovných poměrů žádoucí, aby obecné soudy již v rámci rozhodnutí v prvním řízení o úpravě výchovných poměrů dostatečně určitě vymezily podmínky, za nichž má dojít k přehodnocení jimi nastolované úpravy (srov. bod 29 tohoto nálezu a zejména bod 84 Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte k čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, 2003, CRC/C/GC/14). Pokud tedy obecné soudy uvedly ve svých rozhodnutích z roku 2009 a 2010 jako klíčovou podmínku pro svěření nezletilých do střídavé péče vyšší věk nezletilých, tak poté, co nezletilé děti stěžovatele vyššího věku dosáhly, musí obecné soudy uvést velmi závažné důvody, proč splnění této dříve uvedené (jediné) podmínky nestačí. Zájem nezletilých na stabilním výchovném prostředí sám o sobě takový velmi závažný důvod nepředstavuje, protože – jak bylo uvedeno výše v bodě 42 tohoto nálezu – by tím byl popřen smysl zákonné úpravy i celého institutu střídavé péče, tak jak jej vykládá Ústavní soud a Evropský soud pro lidská práva.

44. Naopak za nedůvodnou považuje Ústavní soud tu část ústavní stížnosti, která se týká nedostatečnosti zjištění názorů nezletilých. Náзор nezletilých byl sice zjištěn toliko prostřednictvím jejich opatrovníka, aniž by obecné soudy ve svých rozhodnutích detailněji odůvodnily, proč nezletilé samy nevyšlechly, nicméně Ústavní soud vzhledem k věku obou nezletilých [a *contrario* rozsudek ESLP ve věci *Havelka a další proti České republice* ze dne 21. 6. 2007 č. 23499/06, bod 62 (kde bylo nezletilým 11, 12 a 13 let); či nález sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503) (kde bylo nezletilé 15 let)] nepovažuje tento postup za protiústavní. V době rozhodnutí soudů prvního stupně bylo starší nezletilé 9 let a mladší nezletilé 7 let. Jak Ústavní soud uvedl výše v bodě 25 tohoto nálezu, u dětí mladších

10 let zpravidla není nutné zjistit přání dítěte přímo před soudem, nýbrž postačí zjistit jeho názoru prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím opatrovníka. V řízení před odvolacím soudem již bylo starší dceři 10 let, ale odvolací soud vycházel plně ze skutkových zjištění, k nimž dospěl soud prvního stupně, a sám žádné dokazování neprováděl. Ani v odvolacím řízení tedy nebyla práva stěžovatele v tomto aspektu projednávány věci dotčena. Z ústavněprávního hlediska by sice bylo vhodnější, kdyby obecné soudy výslovně uvedly, proč nebyly děti vyslechnuty přímo soudem, nicméně vzhledem k nízkému věku nezletilých v kombinaci s tím, že jejich názor byl řádně zjištěn jinak [*a contrario* body 31 a násl. nálezu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217), kde nebyl názor dítěte zjištěn vůbec], nedosáhl v projednávaném případě tento nedostatek takové intenzity, že by představoval porušení základních práv stěžovatele. Lze tedy shrnout, že obecné soudy v projednávaném případě dostatečně zjistily, co je zájmem nezletilých, a tudíž v tomto aspektu k porušení práv chráněných čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny ani čl. 8 EÚLP nedošlo. V této souvislosti ale Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že v průběhu soudní litigace před obecnými soudy a Ústavním soudem starší z nezletilých dětí dosáhlo 11 let, tj. věku, kdy je již v zásadě nezbytné vyslechnout jeho názor přímo soudem (viz bod 25 tohoto nálezu), a proto jsou vzhledem k derogacnímu nálezu obecné soudy v dalším řízení povinny jeho názor zjistit přímo, a nikoliv prostřednictvím jiných osob jako dosud. Stejně tak musí obecné soudy posoudit, zda mladší z dětí, jež dosáhlo v mezidobí věku 9 let, není rovněž dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby bylo vyslechnuto přímo před soudem (blíže opět viz bod 25 tohoto nálezu).

VI./b K namítaným procesním pochybením spadajícím pod právo na spravedlivý proces

45. Stěžovatelovy námítky týkající se nedostatečnosti zjištění skutkového stavu považuje Ústavní soud za nedůvodné.

46. Za prvé, stěžovatel ve své ústavní stížnosti uvedl, že Obvodní soud pro Prahu 2 a Městský soud v Praze svá rozhodnutí založily na tři roky starém znaleckém posudku a že oba soudy nedostatečně zjistily majetkové poměry stěžovatele. Ústavní soud konstatuje, že toto tvrzení stěžovatele nemá oporu ve spise. Tomu, že by obecné soudy při svém rozhodování jakkoliv vzaly v úvahu znalecký posudek vypracovaný v průběhu předcházejícího řízení, nenasvědčuje ani odůvodnění napadených rozhodnutí, ani obsah vyžádaného spisu. Stejně tak se Ústavní soud neztotožňuje s námitkou, že by soud prvního stupně, od něhož závěry týkající se skutkových okolností plně převzal soud odvolací, nedostatečně zjistil stěžovatelovy majetkové poměry, mimo jiné i proto, že v době vydání rozhodnutí ještě nemohl mít

k dispozici stěžovatelovo daňové přiznání za rok 2012, jímž stěžovatel argumentuje ve své ústavní stížnosti.

47. Za druhé, stěžovatel považuje rozsudek odvolacího soudu za překvapivé rozhodnutí. Ústavní soud však konstatuje, že rozsudek Městského soudu v Praze nelze považovat za překvapivý ve smyslu jeho judikatury (k problematice překvapivých rozhodnutí srov. bod 32 tohoto nálezu), neboť odvolací soud sice stěžovateli zvýšil výživné a zúžil jeho styk s nezletilými, čímž se odchýlil od právního názoru soudu prvního stupně, nicméně odvolací soud se ani neodchýlil od hodnocení důkazů soudem prvního stupně [*a contrario* nález sp. zn. I. ÚS 3725/10 ze dne 3. 8. 2011 (N 139/62 SbNU 175)], ani neopřel své rozhodnutí o nečekaný právní názor, který nemohl stěžovatel předvídat (*a contrario* nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013). Odvolací soud se ztotožnil s právním názorem matky nezletilých, který byl stěžovateli znám již od řízení před soudem prvního stupně. Stěžovatel se tak k tomuto „novému“ právnímu názoru odvolacího soudu po celou dobu řízení před odvolacím soudem fakticky vyjadřoval, neboť veškerá argumentace týkající se oprávněnosti jeho požadavku na snížení výživného a rozšíření styku s nezletilými reagovala na právní názor matky nezletilých. Lze tedy shrnout, že stěžovateli bylo umožněno se k právnímu názoru odvolacího soudu vyjádřit, přičemž nevyvstala ani potřeba navrhnout nové důkazy, které ve vztahu k právnímu názoru soudu prvního stupně nebyly významné (*a contrario* nález sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. 9. 2012 či nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013). Ústavní soud proto dospěl k závěru, že rozsudkem Městského soudu v Praze nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces ani z tohoto důvodu.

48. Za třetí, pokud jde o námitku týkající se dostatečnosti zjištění názorů nezletilých, tu Ústavní soud posoudil pod čl. 8 EÚLP a čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny s přihlédnutím k čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, a proto v této souvislosti nevyvstává žádná samostatná otázka pod čl. 36 odst. 1 Listiny či čl. 6 EÚLP (obdobně srov. rozsudek ESLP ve věci *C. proti Finsku* ze dne 9. května 2006 č. 18249/02, bod 67).

49. K porušení čl. 36 odst. 1 Listiny ani čl. 6 EÚLP tedy nedošlo.

VI./c Zákaz diskriminace

50. Vzhledem k tomu, že stěžovatelovy argumenty vznesené u čl. 3 odst. 1 Listiny a čl. 14 EÚLP jsou v podstatě totožné jako jeho argumenty u čl. 8 EÚLP a čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny, Ústavní soud konstatuje, že pod čl. 3 odst. 1 Listiny a čl. 14 EÚLP nevyvstává žádná samostatná otázka. Toliko jako *obiter dictum* Ústavní soud uvádí, že stěžovatel ve své ústavní stížnosti neuvedl, zda namítá přímou či nepřímou diskriminaci na základě pohlaví. Pokud měl na mysli přímou diskriminaci, v ústavní stížnosti neuvedl, z čeho přímou diskriminaci na základě pohlaví dovozuje, když

obecné soudy pohlaví výslovně jako důvod ponechání nezletilých v péči matky neuvedly. Pokud měl stěžovatel na mysli nepřímou diskriminaci, pak nepředložil žádné statistiky ani jiné důkazy, kterými by prokazoval, že na první pohled neutrální kritéria aplikovaná oběma obecnými soudy dopadají o poznání silněji na otce než na matky (*a contrario* rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *D. H. proti České republice* ze dne 13. listopadu 2007 č. 57325/00, body 178–180 a 185–195).

VII. Shrnutí

51. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 29. 11. 2012 č. j. 21 P 9/2012-364, 21 PA Nc 48/2012, 21 P a Nc 80/2012, 21 P a Nc 141/2012 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2013 č. j. 19 Co 85/2013-413 jsou v rozporu s čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 8 EÚLP, vykládanými v souladu s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ústavní soud proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl a výše uvedené rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2 a Městského soudu v Praze zrušil.

52. V následném řízení jsou obecné soudy povinny rozhodnout o péči obou nezletilých na základě kritérií uvedených v bodech 18 až 30 tohoto nálezu. Vzhledem k tomu, že v průběhu soudní litigace před obecnými soudy a Ústavním soudem starší z dětí dosáhlo věku, kdy je v zásadě nezbytné vyslechnout jeho názor přímo soudem (viz bod 25 tohoto nálezu), jsou nyní obecné soudy povinny názor staršího z dětí zjistit přímo, a nikoliv prostřednictvím jiných osob jako dosud. Stejně tak musí obecné soudy posoudit, zda mladší sourozenec, jenž dosáhl v mezidobí věku 9 let, není rovněž dostatečně rozumově a emocionálně vyspělý na to, aby byl vyslechnut přímo před soudem. Ústavní soud dále zdůrazňuje, že obecné soudy musí o péči nezletilých rozhodnout co nejrychleji, aby nedocházelo k dalšímu porušování základních práv nezletilých a stěžovatele (viz bod 33 tohoto nálezu). Toliko jako *obiter dictum* Ústavní soud dodává, že obecné soudy musí vzít v potaz § 3028 odst. 2 ve spojení s § 867 a § 906 až 907 nového občanského zákoníku, přičemž tato ustanovení musí vyložit, pokud je to možné, ústavně konformním způsobem, tj. v souladu se závěry v tomto nálezu.

Č. 106

K nerespektování závaznosti nálezů Ústavního soudu obecnými soudy při posuzování protiprávního zvýhodnění nabyvatelů nemovitostí v době komunistického režimu coby osob povinných v restitučních sporech

Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že bytová situace řady československých občanů byla v rozhodné době jistě složitá, stejně tak jako toho, že bylo za tehdejší politické situace obvyklé přihlížet kromě bytových potřeb ke stranické příslušnosti žadatelů a jejich společenské angažovanosti. Ústavní soud konstatoval a konstatuje, že takovému odlišnému přístupu k občanům při požívání jejich práv, který dovedl i v dané věci, nemůže poskytnout ochranu, neboť angažovanost ve prospěch totalitní komunistické strany nesměřovala a nesměřuje k prosazování demokratických hodnot. Ústavní soud v této souvislosti připomíná nález ze dne 21. 12. 1993 sp. zn. Pl. ÚS 19/93 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.), ve kterém posuzoval ústavnost zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, a dospěl mimo jiné k závěru, že kontinuita se starým právem po roce 1989 představuje vždy hodnotovou diskontinuitu se starým režimem. Stejně tak na danou věc dopadá nález ze dne 15. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 517/10 (N 223/59 SbNU 217), týkající se otázky, zda je informace o členství soudců v Komunistické straně Československa do roku 1989/1990 veřejně přístupným údajem ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Pro projednávaný případ lze z těchto dvou nálezů dovést, že nerespektováním kasačního nálezu, kterým Ústavní soud obecné soudy zavázal k určité interpretaci, se obecné soudy dopustily, a to opakovaně, porušení článku 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby. Takový postup obecných soudů ve svém důsledku taktéž zakládá újmu o vzniku nemajetkové újmy ve smyslu ustanovení § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, způsobeném nesprávným úředním postupem ve smyslu ustanovení § 13 téhož zákona, spočívajícím v porušení povinnosti vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě. Řízení, které se po kasačním nálezu vrací na první stupeň, trvalo doposud téměř 20 let.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka – ze dne 27. května 2014 sp. zn. I. ÚS 1108/11 ve věci ústavní stížnosti Jarmily Jůzové, zastoupené JUDr. Radomilem Ondruchem, advokátem, se sídlem v Praze, Šafaříkova 371/22, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2010 č. j. 25 Co 406/2009-385 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 23. 2. 2009 č. j. 5 C 493/2008-304 (ve znění opravného usnesení z 9. 6. 2009 č. j. 5 C 493/2008-346), vydaným v restitučním sporu o posouzení protiprávního zvýhodnění osob povinných k vydání věcí při koupi nemovitostí v době komunistického režimu, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 5 jako účastníků řízení a Růženy Kabilkové, Mgr. Jana Kabilky a Mgr. Zdeňka Kabilky, zastoupených JUDr. Pavlem Ondrou, advokátem, se sídlem v Praze 2, Týlovo nám. č. 1 jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2010 č. j. 25 Co 406/2009-385 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 23. 2. 2009 č. j. 5 C 493/2008-304 (ve znění opravného usnesení z 9. 6. 2009 č. j. 5 C 493/2008-346) došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zaručujícího právo každého domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, a v důsledku toho došlo i k zásahu do vlastnického práva stěžovatelky garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2010 č. j. 25 Co 406/2009-385, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 23. 2. 2009 č. j. 5 C 493/2008-304 (ve znění opravného usnesení z 9. 6. 2009 č. j. 5 C 493/2008-346) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne ze dne 5. 1. 2011 č. j. 28 Cdo 4413/2010-425 se ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 14. 4. 2011, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do čl. 11, 36 a 37 Listiny základních práv a svobod a čl. 90 Ústavy.

II.

V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že obecné soudy otázku tzv. protiprávního zvýhodnění rozhodovaly v rozporu s právním názorem Ústavního soudu, jak jej vyjádřil ve svém nálezu ze dne 6. 12. 2003 sp. zn. II. ÚS 583/01 (N 146/31 SbNU 299). Stěžovatelka dále tvrdí, že právní závěry obecných soudů jsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, když zejména Městský soud v Praze staví tzv. bytovou potřebu vedlejších účastníků nad jejich protiprávní zvýhodnění. Protože tato bytová potřeba nebyla v rozhodné době objektivně posuzována, snaží se soud do datečně zdůvodnit upřednostnění vedlejších účastníků jejich bytovou potřebou. Proto je tvrzeno v rozporu se skutečností, že ostatní zájemci o koupi domu vzali svou žádost zpět či neměli k nemovitosti užívací právo. Stěžovatelka poukazuje na skutečnost, že bytovou potřebu vykazovali v té době i další lidé, ale pouze a výlučně vedlejší účastníci byli zvýhodněni, a to nikoli kvůli své bytové potřebě, ale vzhledem ke své politické angažovanosti. Tyto důkazy nebyly ničím vyvráceny a nový důkaz svědecké výpovědi členů bytové komise a zaměstnance bytového odboru ONV v Praze 5, který popřel, že by při výběru z okruhu zájemců o předmětný domek hrála roli politická angažovanost vedlejších účastníků, není důkazem, který by vyvrátil skutková zjištění písemnými důkazy dříve provedenými. Tento důkaz je pak v přímém rozporu s důkazem citovaným dopisem a poznámkou na jeho okraji, vyřešením tohoto rozporu se taktéž soud prvního stupně ani odvolací soud vůbec nezabývaly. Stěžovatelka také nesouhlasí se způsobem, jakým posoudil odvolací soud porovnání bytové potřeby vedlejších účastníků oproti manželům Jiráskovým, kteří pocítovali újmu toho důvodu, že byli vyloučeni z možnosti získat dům patřící jejich rodině, a naproti tomu dům získal, jak bylo typické v té době, nomenklaturní kádr KSČ. Závěrem stěžovatelka konstatuje, že postupem obecných soudů došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces, a to mimo jiné nepřiměřenou délkou řízení, které trvá od roku 1995.

III.

Podle § 42 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud Obvodnímu soudu pro Prahu 5, Městskému soudu v Praze a vedlejším účastníkům, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

Obvodní soud pro Prahu 5 ve vyjádření k ústavní stížnosti odkazuje na obsah soudního spisu sp. zn. 5 C 493/2008 a rozhodnutí v něm obsažená s tím, že tvrzení stěžovatelky o upření práv dle čl. 36 a 37 Listiny základních práv a svobod její osobě neodpovídá průběhu řízení tak, jak je zachyceno ve spisu, ani rozhodnutím, která byla ve věci učiněna.

Městský soud v Praze uvedl, že rozhodnutí, která jsou ústavní stížností napadena, vycházejí ze závěrů nálezu Ústavního soudu sp. zn. II.

ÚS 583/01 a Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 1459/2006 vydaných v této právní věci.

Vedlejší účastníci ve vyjádření k ústavní stížnosti namítají, že stěžovatelka se zavádějícím způsobem snaží zjednodušit problematiku předchozích sporů jen na interpretaci směrnice Ministerstva financí z roku 1964 a v rozporu se zjištěními obecných soudů tvrdí, že manželé Kabilkovi byli protiprávně zvýhodněni z důvodu jejich vysoké politické angažovanosti. To je však v rozporu se skutečností a s tím, co bylo obecnými soudy v jejich předchozím řízení zjištěno, a z čeho tyto soudy vycházely při svém rozhodování. Všechny soudy hodnotily bytové potřeby manželů Kabilkových jako naléhavé. Je-li ve stížnosti argumentováno dnes již zrušenými či časem překonanými rozsudky či nálezy, je třeba zdůraznit, že poslední fáze řízení předcházející ústavní stížnosti vycházela z odlišného skutkového základu, který umožnil obecným soudům pojmout problematiku předmětného sporu objektivně a vyčerpávajícím způsobem. Je třeba zdůraznit, že vedlejší účastníci uspěli mezi ostatními zájemci nejen proto, že byli schopni cenu nemovitosti uhradit, ale i proto, že se zavázali na sebe převzít závazek obstarání bydlení osobám v nemovitosti bydlicím a tomuto závazku dostáli. Stěžovatelka akcentuje ve stížnosti jen jednu skutečnost, a to že vedlejší účastníci (resp. jejich právní předchůdci) byli členové KSČ, což samo o sobě k naplnění restitučních předpisů nestačí. Pokud tedy stěžovatelka odkazuje na některé pasáže historických rozhodnutí v této kauze dovozuující zvýhodnění vedlejších účastníků (resp. jejich předchůdců) jen z důvodu jejich členství v KSČ, dlužno podotknout, že takové případné pasáže byly překonány následným dokazováním a zjištěním skutečného stavu věci.

Ústavní soud zaslal výše uvedené vyjádření stěžovatelce, aby se k němu mohla vyjádřit, ta však této možnosti nevyužila.

IV.

Během řízení před Ústavním soudem původní vedlejší účastník JUDr. Zdeněk Kabilka zemřel. K výzvě Ústavního soudu předložila vedlejší účastnice usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 12. 11. 2012 č. j. 32 D 996/2012-49, kterým byla schválena dohoda o vypořádání dědictví po zemřelém JUDr. Zdeňku Kabilkovi. Usnesením ze dne 14. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 1108/11 Ústavní soud rozhodl, že v řízení bude po zemřelém Zdeňku Kabilkovi nadále pokračováno s jeho zákonnými dědici Mgr. Janem Kabilkou a Mgr. Zdeňkem Kabilkou, kteří jsou tedy spolu s vedlejší účastnicí vedlejšími účastníky v nyní projednávané věci.

V.

Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 5 C 493/2008, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti.

Manžel stěžovatelky se žalobou u Okresního soudu pro Prahu 5 domáhal, aby byl nahrazen projev vůle vedlejší účastnice a jejího manžela k uzavření dohody o vydání domu č. p. X1 na pozemku p. č. X2 v k. ú. Motol, obec hlavní město Praha, zapsaného na LV č. X3 u Katastrálního úřadu Praha-město, a garáže na pozemku p. č. X4 v k. ú. Motol, obec hlavní město Praha, zapsané na LV č. X3 u Katastrálního úřadu Praha-město. Svůj návrh odůvodnil tak, že předmětné nemovitosti on a stěžovatelka nabyli do vlastnictví na základě kupní smlouvy ze dne 9. 11. 1967. Poté, kdy oba zůstali v roce 1974 bez povolení v zahraničí, byli usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 13. 5. 1975 sp. zn. 2T 108/75 odsouzeni pro trestný čin opuštění republiky k propadnutí majetku. Předmětné nemovitosti tak přešly na stát a následně, na základě kupní smlouvy ze dne 17. 9. 1979, registrované Státním notářstvím pro Prahu 5 dne 26. 10. 1979 pod sp. zn. 5 R 374/79, byly prodány manželů Kabilkovým, tedy vedlejší účastníci a jejímu manželovi. Stěžovatel i jeho manželka byli rehabilitováni usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 30. 10. 1990 sp. zn. Rt 684/90 podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci.

Manžel stěžovatelky, coby oprávněná osoba podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, vyzval vedlejší účastníky, resp. jejich právní předchůdce (dále jen „vedlejší účastníci“) k vydání předmětných nemovitostí. Vzhledem ke skutečnosti, že jeho žádost byla odmítnuta, domáhal se žalobou ze dne 14. 2. 1995 nahrazení projev vůle právních předchůdců vedlejších účastníků v dohodě o vydání věci. Soud prvního stupně se k jeho žalobě zabýval především otázkou, zda jsou vedlejší účastníci ve smyslu ustanovení § 4 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích osobami povinnými k vydání předmětných nemovitostí, konkrétně, zda byli při koupi předmětných nemovitostí státem protiprávně zvýhodněni tím, že výběr z uchazečů o koupi nebyl proveden v souladu se směrnicí Ministerstva financí ČSSR ze dne 2. 4. 1964 č. j. 314/17.756/64, publikovanou ve Věstníku Ministerstva financí č. 5/1964 (dále jen „směrnice Ministerstva financí z roku 1964“). Soud prvního stupně dospěl po provedeném dokazování k závěru, že vedlejší účastníci při koupi nemovitostí nebyli zvýhodněni protiprávně. Proto žalobu na nahrazení jejich projevu vůle v dohodě o vydání předmětných nemovitostí rozsudkem ze dne 29. 6. 2000 č. j. 5 C 69/95-71 zamítl. K odvolání manžela stěžovatelky Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 7. 5. 2001 č. j. 64 Co 47/2001-93 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2002 č. j. 28 Cdo 1858/2001-190 bylo dovolání odmítnuto jako nepřipustné.

Nálezem ze dne 16. 12. 2003 sp. zn. II. ÚS 583/01 (dostupným na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud zrušil rozsudky soudů prvního a druhého stupně s odůvodněním, že pokud obecné soudy demokratického státu nepovažovaly aplikaci směrnice Ministerstva financí z roku 1964

v daném případě za „protiprávně zvýhodňující“, zasáhly do ústavně chráněného práva stěžovatele na spravedlivý proces.

Obvodní soud pro Prahu 5 ve věci rozhodl opětovně rozsudkem ze dne 7. 2. 2005 č. j. 5 C 2/2004-214, kterým žalobě vyhověl. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 3. 10. 2005 č. j. 25 Co 283/2005-244 byl rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že se žaloba zamítá. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2008 č. j. 28 Cdo 1459/2006-267 byly rozsudky soudů obou stupňů zrušeny a věc byla vrácena Obvodnímu soudu pro Prahu 5 k dalšímu řízení.

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 23. 2. 2009 č. j. 5 C 493/2008-304 byla žaloba zamítnuta. Rozsudek soudu prvního stupně byl potvrzen rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2010 č. j. 25 Co 406/2009-385. Dovolání stěžovatelky, s níž bylo v řízení pokračováno na straně žalobce z důvodu úmrtí jejího manžela (usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 4. 2010 č. j. 25 Co 406/2009-381), Nejvyšší soud usnesením ze dne 5. 1. 2011 č. j. 4413/2010-425 odmítl.

VI.

Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v ústavních záklonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného soudního spisu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť níže popsáním postupem obecných soudů došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces, a v důsledku toho došlo i k zásahu do jejího vlastnického práva.

Jak bylo shora uvedeno, ve věci již Ústavní soud jednou rozhodoval, a to nálezem ze dne 16. 12. 2003 sp. zn. II. ÚS 583/01, ve kterém uvedl, že obecné soudy interpretovaly citovanou směrnicí Ministerstva financí z r. 1964 tak, že nebrání tomu, aby byl kupec nemovitostí zvýhodněn z důvodu tehdejší politické angažovanosti. Tato směrnice však byla součástí celého systému tehdy platného práva, na jehož vrcholu stála Ústava Československé socialistické republiky z r. 1960 (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.). V ustanovení čl. 20 odst. 1 Ústavy Československé socialistické republiky z r. 1960 se stanoví, že všichni občané mají rovná práva a rovné povinnosti. Směrnicí Ministerstva financí z r. 1964 je nutno interpretovat ve světle citované ústavně garantované rovnosti mezi občany. Státní organizace spravující rodinný domek (čl. 2 odst. 1 směrnice Ministerstva financí z roku 1964) interpretovaly citovanou směrnicí ovšem zjevně s přihlednutím k čl. 4 Ústavy Československé socialistické republiky z r. 1960, podle něhož Komunistická strana Československa byla prohlášena za vedoucí sílu ve společnosti i ve státě. Obecné soudy svou interpretací a následnou aplikací směrnice uznaly tento postup konkludentně jako postup, který není „protiprávní“.

Ústavní soud je nucen konstatovat, že se obecné soudy v ústavní stížnosti napadených rozhodnutích jeho výše uvedenými právními závěry neřídily.

Předmětem řízení před obecnými soudy byla otázka, zda vedlejší účastníci splňují podmínky § 4 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích, tedy zda jako fyzické osoby nabyly předmět sporu od státu buď v rozporu s tehdy platnými předpisy, nebo na základě protiprávního zvýhodnění. Obvodní soud pro Prahu 5 vyšel z toho, že Ústavní soud ve svém shora citovaném nálezu nevyjádřil závazný právní názor, že by v souzeném případě došlo u vedlejších účastníků jednoznačně k protiprávnímu zvýhodnění. Z odůvodnění nálezu však dle obvodního soudu nepřimo vyplývá, že řízení je třeba skutkově doplnit zejména v tom smyslu, aby byly porovnány bytové potřeby všech uchazečů, zejména Jiráskových a Kabilkových, kteří stáli jako zájemci na stejné úrovni, tj. nesvědčilo jim užívací právo k nemovitosti, sami pak nebyli uživateli žádného bytu. Takové porovnání soud provedl s výsledkem, že vedlejší účastníci měli bytovou potřebu největší. Na základě tohoto zjištění Obvodní soud pro Prahu 5 dovodil, že k porušení směrnice Ministerstva financí z roku 1964 pro prodej rodinných domů z národního majetku občanů nedošlo, vedlejší účastníci tudíž nenabýli nemovitost ani v rozporu s tehdy platnými předpisy, ani nebyli při koupi nemovitosti protiprávně zvýhodněni.

Takový postup soudu prvního stupně aprobovaný rozhodnutími soudů dalších stupňů svědčí o nepochopení a nerespektování právních závěrů vyslovených Ústavním soudem v nálezu ze dne 16. 12. 2003 sp. zn. II. ÚS 583/01, ve kterém Ústavní soud v souvislosti s bytovými potřebami

tehdejších uchazečů o koupi domu výslovně uvedl, že „pokud tedy Ústava Československé socialistické republiky z r. 1960 stanovila rovná práva všech občanů, zaváděl postup státní organizace spravující rodinný domek (čl. 2 odst. 1 směrnice Ministerstva financí z roku 1964) při výběru jeho kupce v posuzovaném případě mezi uchazeči nerovnost, kterou považuje Ústavní soud za diskriminační, a tudíž protiústavní. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani fakt, že aplikace směrnice Ministerstva financí nebyla obecnými soudy shledána závadnou s poukazem na naléhavé bytové potřeby vedlejších účastníků“. Pokud Ústavní soud v této souvislosti konstatoval, že se soudy nezabývaly otázkou, zda byla míra naléhavosti bytové potřeby vedlejších účastníků a ostatních uchazečů vzájemně porovnávána a vyhodnocena, neměl tím jistě na mysli, že by nyní téměř po čtyřiceti letech mělo být vyhodnocování tehdejších bytových potřeb uchazečů prováděno a že by výsledky takového dokazování snad mohly mít vliv na již dříve soudy vyslovenou skutečnost, že vedlejší účastníci byli při koupi předmětné nemovitosti upřednostněni z důvodu svého postavení v zaměstnání a politické angažovanosti. Jinými slovy, Ústavní soud se neztotožnil s obecnými soudy v tom, že vedlejší účastníci nenabýli nemovitost v rozporu s tehdy platnými předpisy ani nebyli při koupi nemovitosti protiprávně zvýhodněni, neboť byli upřednostněni z důvodu své politické angažovanosti, jejich bytové potřeby byly ze všech v úvahu připadajících žadatelů „objektivně nejvýraznější“, navíc byla uspokojena nejen bytová potřeba vedlejších účastníků.

Jakkoli byla v té době bytová situace rodiny vedlejších účastníků (stejně tak jako tisíců dalších československých občanů) jistě složitá, bylo za tehdejší politické situace obvyklé, že kromě bytových potřeb bylo přihlíženo ke stranické příslušnosti žadatelů a jejich společenské angažovanosti. Ústavní soud konstatoval a konstatuje, že takovému odlišnému přístupu k občanům při požívání jejich práv, který dovedl i v dané věci, nemůže poskytnout ochranu, neboť angažovanost ve prospěch totalitní komunistické strany nesměřovala a nesměřuje k prosazování demokratických hodnot [srovnej nálezk Ústavního soudu ze dne 21. 12. 1993 sp. zn. Pl. ÚS 19/93 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.)]. Ústavní soud se neztotožňuje se závěrem obecných soudů vyjádřeným v jejich napadených rozhodnutích, že při rozhodování příslušných orgánů byly posuzovány bytové potřeby vedlejších účastníků jako zásadní a že i z objektivního hlediska a tehdejšího i současného pohledu to byli vedlejší účastníci, kdo měli ze žadatelů nejnaléhavější bytové potřeby, a nebyli tedy „nemístně preferováni“. Ústavní soud má po prostudování vyžádaného spisu za to, že tyto závěry neodpovídají skutkovým zjištěním ani listinným důkazům ve spise založeným. Ze spisu OPBH Praha 5 Ústavní soud zjistil, že do věci zasahoval zaměstnavatel manžela vedlejší účastnice, který dopisem ze dne 5. 6. 1979 žádal, aby byly

při rozhodování o tom, komu bude nemovitost prodána, vzaty v úvahu bytová situace pana Kabilky (čtyři řádky), načež na dalších třinácti řádcích jsou vyjmenovány pracovní a politické funkce vedlejší účastnice a jejího manžela, není ani opomenuto, že se „oba doma připravují jak pro plnění svých náročných pracovních činností, tak i pro plnění politických funkcí“. Závěrem je doporučováno kladné vyřízení jejich žádosti, neboť „definitivní vyřešení jejich bytové otázky prohloubí podmínky pro jejich další aktivní pracovní, politickou i veřejnou činnost“. Celá řada důkazů tedy nasvědčuje tomu, že při odprodeji nemovitosti hrála naopak zásadní roli politická angažovanost vedlejších účastníků. Také k této skutečnosti se vyjádřil Ústavní soud ve svém shora citovaném nálezu v tom smyslu, že „je tato skutečnost zřejmá zejména ze spisu Bytového podniku v Praze 5, s. p. v likvidaci. Konkrétně v materiálu ze dne 21. 8. 1979 zn. BH 38-148/79-D/Mt, nazvaném ‚Návrh na odprodej rodinného domku č. p. ... do osobního vlastnictví Zdeňka Kabilky‘, který zaslal vedoucí Obvodního národního výboru v Praze 5, odbor bytového hospodářství, na adresu Národního výboru hlavního města Prahy, odboru bytového hospodářství, je JUDr. Zdeněk Kabilka v očíslovaném neabecedním seznamu čtyř uchazečů o koupi domu uveden na prvním místě. Návrh je odůvodněn výlučně jeho pracovní pozicí ředitele Oblastního závodu České státní pojišťovny pro hlavní město Prahu, členstvím v KSČ, zařazením do nomenklatury Městského výboru KSČ, členstvím v ROH, SČSP, dále se zmiňuje politická angažovanost jeho manželky Růženy Kabilkové, která údajně zastávala funkci místopředsedkyně závodní organizace KSČ a byla členkou finanční komise při Obvodním národním výboru Praha-západ (tyto údaje uvedl JUDr. Zdeněk Kabilka rovněž ve své žádosti o odprodej předmětného rodinného domku ze dne 5. 6. 1979). Naléhavost bytové potřeby není v návrhu specifikována a dokonce ani zmíněna“.

Ústavní soud v téměř nálezu následně dovedl, že „obecné soudy nepovažovaly ovšem jimi samými konstatované zvýhodnění vedlejších účastníků pro politickou angažovanost zjevně za ‚protiprávní‘ zvýhodnění ve smyslu ustanovení § 4 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích s odůvodněním, že vedlejší účastníci vykazovali současně i naléhavou bytovou potřebu, a litera citované směrnice Ministerstva financí z roku 1964 tak byla naplněna. Ústavní soud dospěl ale k závěru, že právě toto právní posouzení případu provedené obecnými soudy je v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními“. Ústavní soud na tomto svém závěru setrvává, když je přesvědčen, že ani doplnění dokazování provedené soudem prvního stupně na výše uvedeném ničeho nezměnilo, a nelze tedy považovat za ústavně souladný závěr obecných soudů prvního a druhého stupně, že stěžovatel neunesl důkazní břemeno ohledně svého tvrzení, že vedlejší účastníci byli při výběru zájemců o koupi domu protiprávně zvýhodnění ve smyslu § 4 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích.

Ústavní soud taktéž nemůže přisvědčit tvrzení vedlejších účastníků, že poslední fáze řízení předcházející ústavní stížnosti vycházela z odlišného skutkového základu, který umožnil obecným soudům pojmout problematiku předmětného sporu objektivně a vyčerpávajícím způsobem. Ústavní soud má naopak za to, že se obecné soudy ve svých napadených rozhodnutích úzce soustředily na otázku bytové potřeby žadatelů, tuto shledaly u vedlejších účastníků nejnaléhavější, a odtud dovodily, že vedlejší účastníci nenabylí nemovitost v rozporu s tehdy platnými předpisy ani nebyli při koupi nemovitosti protiprávně zvýhodněni. Obecné soudy tak neinterpretovaly citovanou směrnicí Ministerstva financí z roku 1964 způsobem, k jakému je zavázal svým nálezem ze dne 16. 12. 2003 sp. zn. II. ÚS 583/01 Ústavní soud, a tím porušily čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud v této souvislosti připomíná náleze ze dne 21. 12. 1993 sp. zn. Pl. ÚS 19/93, ve kterém posuzoval ústavnost zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, a dospěl mimo jiné k závěru, že kontinuita se starým právem po roce 1989 představuje vždy hodnotovou diskontinuitu se starým režimem. Stejně tak na danou věc dopadá náleze ze dne 15. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 517/10 (N 223/59 SbNU 217), týkající se otázky, zda je informace o členství soudců v Komunistické straně Československa do roku 1989/1990 veřejně přístupným údajem ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Pro projednávaný případ lze z těchto dvou nálezů dovodit, že nerespektováním kasačního nálezu, kterým Ústavní soud obecné soudy zavázal k určité interpretaci, se obecné soudy dopustily, a to opakovaně, porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby. Takový postup obecných soudů ve svém důsledku taktéž zakládá úvahu o vzniku nemajetkové újmy ve smyslu ustanovení § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, způsobenou nesprávným úředním postupem ve smyslu ustanovení § 13 téhož zákona, spočívajícím v porušení povinnosti vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě. Řízení, které se po kasačním nálezu vrací na první stupeň, trvalo doposud téměř 20 let.

Na základě shora uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 6. 2010 sp. zn. 25 Co 406/2009 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 23. 2. 2009 č. j. 5 C 493/2008-304 (ve znění opravného usnesení ze dne 9. 6. 2009 č. j. 5 C 493/2008-346) zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. V usnesení ze dne ze dne 5. 1. 2011 č. j. 28 Cdo 4413/2010-425 se Nejvyšší soud nyní projednávanou věcí meritorně nezabýval z důvo-

I. ÚS 1108/11

č. 106

du nepřipustnosti dovolání ze zákonného důvodu, právo stěžovatelky na spravedlivý proces proto nemohl porušit. Ústavní soud však přesto citované usnesení zrušil, protože jeho existence by při zrušení jemu předcházejících rozhodnutí - na která přitom procesně navazovalo - postrádala rozumný smysl.

Č. 107

K povinnosti obecného soudu odůvodnit usnesení o zamítnutí návrhu na změnu žaloby

Rozhodl-li soud o zamítnutí návrhu na změnu žaloby, aniž by své rozhodnutí jakkoli odůvodnil, nesplnil povinnost vyplývající pro něj z § 169 o. s. ř., a jde tak o svévolnou aplikaci zákona porušující právo na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

Obdobně viz nálezy sp. zn. I. ÚS 4181/12 ze dne 7. 5. 2013 (N 79/69 SbNU 329) a nálezy sp. zn. II. ÚS 801/08 ze dne 9. 10. 2008 (N 169/51 SbNU 79).

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyně Vlasty Formánkové a Milady Tomkové (soudkyně zpravodajka) – ze dne 27. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 2403/13 ve věci ústavní stížnosti Elisabeth (Alžběty) Pezoldové, zastoupené JUDr. Petrem Medunou, advokátem, se sídlem Revoluční 23, 110 00, Praha 1, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 5. 2013 č. j. 64 C 22/2010-158 o nepřipustění změny stěžovatelčiny žaloby na vydání nemovitostí, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníka řízení a České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových a Státního pozemkového úřadu jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 5. 2013 č. j. 64 C 22/2010-158 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 5. 2013 č. j. 64 C 22/2010-158 se ruší.

Odůvodnění**I. Napadené rozhodnutí soudu**

1. Ve včasně podané ústavní stížnosti stěžovatelka (v řízení před obecným soudem žalobkyně) napadá shora označené usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1, kterým soud rozhodl, že „změnu žaloby, obsaženou v podání žalobkyně ze dne 25. 1. 2013, doručenou soudu dne 25. 1. 2013, nepřipouští“. Rozhodnutí soudu neobsahuje odůvodnění, pouze poučení

o tom, že odvolání není přípustné s odkazem na § 202 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“).

2. Z ústavní stížnosti a spisového materiálu vyžádaného Ústavním soudem se podává, že stěžovatelka dne 17. 12. 2010 podala u Obvodního soudu pro Prahu 1 žalobu, jejíž petit byl následující: „Žalobkyně žádá, aby soud vydal rozsudek, kterým rozhodne o tom, že jí mají být vydány nemovitosti zapsané ve vložce č. X1 a č. X2 desek zemských pro kat. obec Hradčany, zapsané ve vložce č. X3 a č. X4 pozemkové knihy pro kat. obec Nové Město, in eventum v případě, že soud shledá, že vydání nemovitostí žalobkyni brání zákonné důvody dle zákona o půdě, žalobkyně žádá, aby soud vydal rozsudek, kterým rozhodne o přiznání náhrady žalobkyni dle zákona o půdě.“

3. Jak stěžovatelka uvádí v ústavní stížnosti, po změně právního zastoupení a v souvislosti s dosažením identifikace žalobou dotčených nemovitostí se pokusila o formální upřesnění žalobního petitu a jeho uvedení do souladu s procesními předpisy (odstranění jeho nesprávnosti způsobující jeho pozdější materiální nevykonatelnost při převzetí do výroku rozhodnutí). Toto formální upřesnění petitu zahrnula stěžovatelka do „doplnění žaloby“ ze dne 25. 1. 2013. Upřesnění žalobního návrhu zní: „Určuje se, že žalobkyně je vlastnící [následuje výčet 14 položek – pozemků a budov vymezených parcelním číslem, výměrou, katastrálním územím, u budov též číslem popisným – pozn. Ústavního soudu]. Tento rozsudek nahrazuje rozhodnutí Ministerstva zemědělství – Pozemkového úřadu Praha ze dne 14. 10. 2010, č. j. PÚ 8635/93/1 v části, kde bylo určeno, že žalobkyně není vlastnící nemovitostí zapsaných ve vložce č. X1 a č. X2 zemských desek pro kat. obec Hradčany a ve vložce č. X3 a č. X4 pozemkového knihy pro kat. obec Nové Město. Další účastníci řízení 1) a 2) jsou povinni nahradit žalobkyni společně a nerozdílně náklady soudního řízení zvýšené o daň z přidané hodnoty k rukám jejího právního zástupce do tří dnů od právní moci rozsudku.“

4. Uvedené podání, které stěžovatelka považuje za doplnění žaloby, posoudil soud jako návrh na změnu žaloby, kterou výše označeným usnesením nepřipustil.

II. Argumentace stěžovatelky

5. S ohledem na to, že proti uvedenému usnesení se není možno odvolat, dovozuje stěžovatelka přípustnost ústavní stížnosti.

6. Podle stěžovatelky její legitimní snaha uvést žalobní petit do souladu s aktuálními zjištěními a procesním právem byla, byť pouze dílčím procesním rozhodnutím, nezákonně odmítnuta. Právo na úpravu žalobního petitu má však zásadní význam pro ochranu nároku, který je předmětem řízení před soudem prvního stupně. Stěžovatelka má za to, že její

upřesnění obsažené v podání ze dne 25. 1. 2013 bylo soudem nesprávně posouzeno jako změna žaloby, ač šlo o pouhé upřesnění žalovaných nemovitostí a uvedení žalobního petitu do souladu s procesními předpisy, konkrétně s ustanovením § 250j o. s. ř. Což však nelze dle stěžovatelky považovat za změnu žaloby ve smyslu § 95 o. s. ř., neboť za změnu žaloby se nepovažuje (s odkazy na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2004 sp. zn. 22 Cdo 249/2004 a ze dne 29. 5. 2012 sp. zn. 22 Cdo 4959/2010) ani upřesnění předmětu žaloby, tedy identifikace dotčených nemovitostí, ani odstranění nesprávnosti petitu (jeho neurčitosti, neúplnosti, nebo nesrozumitelnosti) způsobující pozdější materiální nevykonatelnost rozsudku. Zde se naopak má postupovat podle § 43 odst. 1 o. s. ř., kdy soud vyzve účastníka k doplnění či opravě podání.

7. Stěžovatelka považuje napadané usnesení soudu za protiústavní zásah do práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), neboť při vyloučení řádného opravného prostředku proti napadanému rozhodnutí, jakož i pro nezákonně chybějící odůvodnění, se stěžovatelka dostala do bezvýhodné situace, kdy její snaha o opravu petitu byla odmítnuta (ač je soud prvního stupně povinen vyzvat k odstranění vady podání dle § 43 o. s. ř. a je povinen poskytovat účastníkům poučení o procesních právech a povinnostech dle § 5 o. s. ř.), přičemž tímto rozhodnutím byl v podstatě předurčen osud celé žaloby (meritu věci). Postup soudu prvního stupně tak hraničí se svévolnou aplikací práva a porušuje tak právo na spravedlivý proces. Stěžovatelce bylo napadaným rozhodnutím odňato právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u příslušného soudu.

8. Dále stěžovatelka upozorňuje na to, že soud dostatečně nezohlednil, že jde o restituční věc, přičemž v těchto věcech mají být žalobní návrhy posuzovány vždy věcně, nikoli přísně formálně, což bylo vysloveno právě i v případě nesprávných žalobních petitů [rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2006 sp. zn. 28 Cdo 915/2006, náleží Ústavního soudu ze dne 11. 7. 1996 sp. zn. III. ÚS 127/96 (N 68/5 SbNU 519)]. Pokud je z restituční žaloby zřejmé, čeho se žalobce domáhá, není žalobní petit v rozporu s hmotným právem, nýbrž pouze v rozporu s právem procesním. V takovém případě není namíste změna žaloby, ale pouze výzva soudu k odstranění vady podání a poučení o procesních povinnostech účastníka. Upřesněním žalobního petitu co do konkretizace žalovaných nemovitostí stěžovatelka pouze aktivně předešla soud prvního stupně tak, že ji nemusel vyzvat k doplnění a odstranění případné neurčitosti předmětu řízení (k čemuž je ve smyslu § 43 o. s. ř. povinen). Stěžovatelka dále uvádí, že je jí z jiných řízení vedených o žalobách proti stejnému rozhodnutí pozemkového úřadu Praha (u jiných místně příslušných obvodních soudů na území

Prahy) známo, že tyto soudy z vlastní iniciativy zjišťují a konkretizují žalované nemovitosti.

9. Stěžovatelka připouští, že část původního petitu mohla být rozporná s hmotným právem (část zakotvující eventuální petit: „... in eventum v případě, že soud shledá ...“), přesto je však třeba důsledně rozlišovat původně navrhovaný petit primární od petitu eventuálního, neboť každý z nich se posuzuje zvlášť, a to v pořadí dle preference žalobce. Stěžovatelka tak připouští, že ve vztahu k samostatné eventuální části původního žalobního petitu mohl soud následně posoudit nové podání stěžovatelky jako změnu žaloby dle § 95 o. s. ř. To však soud neučinil a o žalobním upřesnění stěžovatelky ze dne 25. 1. 2013 rozhodl toliko paušálně bez zohlednění rozdílu jednotlivých žalobních návrhů a minimálně v části primárního žalobního petitu ze dne 17. 12. 2010 rozhodl nesprávně a porušil výše zmíněné ústavně zaručené právo stěžovatelky.

10. Stěžovatelka dále napadá, že soud své usnesení neodůvodnil, byť k tomu nebyly dané podmínky ve smyslu § 169 odst. 2 o. s. ř., přičemž odkazuje též na nálezy Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008 sp. zn. II. ÚS 801/08 (N 169/51 SbNU 79), který se povinností odůvodňovat usnesení o nepřipuštění změny žaloby zabývá.

11. Stěžovatelka dále uvádí, že i kdyby snad soud upřesnění žaloby ze dne 25. 1. 2013 posoudil jako změnu žaloby (což však stěžovatelka vylučuje), stejně porušil nepřipuštěním této změny ústavně zaručená práva stěžovatelky, neboť podle ní nebyly s ohledem na dosavadní stav řízení splněny podmínky pro nepřipuštění takovéto změny. Podle § 95 odst. 2 o. s. ř. „soud nepřipustí změnu žaloby, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu“. Ke dni doručení upřesnění žaloby soudy však neproběhlo ústní jednání, nebyla čtena žaloba ani nebylo zahájeno dokazování, nenastala koncentrace řízení. V dosavadním řízení tedy nemohly být dle stěžovatelky ještě vůbec dosaženy výsledky, natož pak výsledky, které by nemohly být podkladem pro projednání změněného návrhu.

III. Vyjádření účastníka řízení, vedlejších účastníků a replika stěžovatele

12. Za Obvodní soud pro Prahu 1 se vyjádřila předsedkyně senátu JUDr. Enikě Machová, Ph.D. Ve svém vyjádření stručně uvádí, že v projednávané věci neshledala důvody pro změnu žaloby, žalobního petitu a vycházela z předmětu a stavu správného řízení, které bylo vedeno u pozemkového úřadu v Praze pod č. j. PÚ 8635/93/1.

13. Z vedlejších účastníků zaslal vyjádření pouze Státní pozemkový úřad, který se výslovně postavení vedlejšího účastníka vzdal.

14. Stěžovatelka ve stručné replice k vyjádření účastníka řízení plně odkazuje na svou ústavní stížnost.

IV. Upuštění od ústního jednání

15. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti nebylo možno od ústního jednání očekávat další objasnění věci ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění.

V. Přípustnost stížnosti a věcné posouzení

16. S ohledem na to, že proti rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým není připuštěna změna návrhu, není připuštěno odvolání [§ 202 odst. 1 písm. f) o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013], je jediným možným prostředkem obrany ústavní stížnost. Ústavní stížnost je tak přípustná. Na tomto místě pouze Ústavní soud dodává, že důvod nepřipustnosti odvolání neplatí z § 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř. (usnesení, jímž se upravuje vedení řízení), jak ve výroku usnesení uvádí obvodní soud, nýbrž dle již zmíněného § 202 odst. 1 písm. f) o. s. ř., ve znění do 31. 12. 2013, který výslovně počítá s usnesením, kterým byla nebo nebyla připuštěna změna návrhu.

17. Po posouzení spisového materiálu a tvrzení stěžovatelky shledal Ústavní soud stížnost důvodnou.

18. Z ustanovení § 169 odst. 1 o. s. ř. vyplývá, že k podstatným náležitostem písemného vyhotovení usnesení patří jeho odůvodnění. V odstavci 2 jsou stanoveny výjimky, kdy usnesení nemusí odůvodnění obsahovat: „Vyhotovení každého usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, návrhu na zajištění důkazu, návrhu na zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví nebo jinému návrhu, jemuž nikdo neodporoval, nebo usnesení, které se týká vedení řízení, anebo usnesení podle § 104a, nemusí obsahovat odůvodnění. Odůvodnění nemusí obsahovat rovněž usnesení, kterým bylo rozhodnuto nikoli ve věci samé, připouští-li to povaha této věci a je-li z obsahu spisu zřejmé, na základě jakých skutečností bylo rozhodnuto; v tomto případě se ve výroku usnesení uvedou zákonná ustanovení, jichž bylo použito, a důvod rozhodnutí.“

19. K ústavnímu významu povinnosti náležitě odůvodnit rozhodnutí jakožto atributu spravedlivého procesu se vyjádřil Ústavní soud již mnohokrát [srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723), sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. 11. 2010 (N 231/59 SbNU 357), sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565) a řadu dalších].

20. Konkrétně k povinnosti odůvodnit rozhodnutí o nepřipustění změny žaloby se vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 801/08 ze dne

9. 10. 2008 (N 169/51 SbNU 79) tak, že rozhodl-li soud o zamítnutí návrhu na změnu žaloby, aniž by svoje rozhodnutí jakkoliv odůvodnil, přičemž nebyly splněny zákonné podmínky pro absenci odůvodnění, nesplnil povinnost vyplývající pro něj z § 169 o. s. ř., a jde tak o svévolnou aplikaci zákona porušující právo na spravedlivý proces.

21. Stejně tak v nálezu sp. zn. I. ÚS 383/12 ze dne 26. 4. 2012 (N 93/65 SbNU 247) Ústavní soud jasně konstatoval, že v usnesení procesní povahy, nejedná-li se o výjimku dle § 169 odst. 2 o. s. ř., musí být alespoň stručně uvedeny důvody, jež vedly soud k přijetí rozhodnutí a jež jsou způsobilé jeho výrok srozumitelně a přezkoumatelným způsobem vysvětlit. Naprostá absence odůvodnění je projevem nepřipustné svévole a má za následek porušení práva na spravedlivý proces. Podobně v nálezu sp. zn. I. ÚS 4181/12 ze dne 7. 5. 2013 (N 79/69 SbNU 329) Ústavní soud zopakoval, že principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů řádně svá rozhodnutí odůvodnit v souladu s § 169 odst. 2 o. s. ř., přičemž tato povinnost se vztahuje i na usnesení soudu o nepřipuštění změny žaloby.

22. Z výše uvedeného vyplývá, že posuzoval-li soud prvního stupně podání stěžovatelky ze dne 25. 1. 2013 jako návrh na změnu žaloby, byl povinen své rozhodnutí v kontextu výše uvedených požadavků Ústavního soudu zdůvodnit. Napadené usnesení soudu se však o odůvodnění ani formálně nepokouší. Po výrokové části bezprostředně následuje poučení o nepřipustnosti opravného prostředku, přičemž část „odůvodnění“ v rozhodnutí absentuje. Ani v samotném výroku usnesení, jak připouští § 169 odst. 2 o. s. ř., nejsou důvody rozhodnutí uvedeny. Z odůvodnění by pak ostatně bylo seznatelné, proč soud návrh stěžovatelky nepovažoval za doplnění či upřesnění žaloby (jak svůj návrh kvalifikuje stěžovatelka), nýbrž za změnu žaloby, jak návrh stěžovatelky posoudil soud. Stejně tak by z odůvodnění bylo patrné, posoudil-li již soud podání stěžovatelky jako návrh na změnu žaloby, proč tomuto návrhu nevyhověl. Ústavní soud opět připomíná, že postačuje, aby soud v odůvodnění uvedl jen základní důvody, které vedly k přijetí usnesení a které jsou způsobilé jeho výrok srozumitelně a přezkoumatelným způsobem vysvětlit.

23. Nejsou-li však úvahy obecného soudu známe, neboť jakékoli odůvodnění rozhodnutí protizákonně a (jak plyne z výše zmíněné judikatury Ústavního soudu) též protiústavně absentuje, nemůže nyní Ústavní soud hodnotit ústavní konformitu úvah obecného soudu. V opačném případě by musel Ústavní soud např. posuzovat, zda jsou pozemky vymezené v původní žalobě stěžovatelky totožné s pozemky vymezené v podání ze dne 25. 1. 2013, které stěžovatelka nazývá doplněním žaloby, zatímco soud kvalifikuje jako změnu žaloby. Takováto úvaha Ústavního soudu by však paradoxně předcházela posouzení této otázky přímo samotným nalézacím soudem, což je z pohledu subsidiarity ústavního soudnictví postup nepřipustný.

24. Z usnesení nalézacího soudu ovšem není patrné, zda uvedené úvahy soud vůbec učinil, popř. s jakým výsledkem. Absence odůvodnění tak zakládá, jak bylo shora uvedeno, protiústavnost napadeného usnesení, a tedy porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces. Právě odůvodnění rozhodnutí obecného soudu o nepřipuštění změny žaloby má být prostředkem ochrany žalobce proti možné svévoli soudu spočívající např. právě v tom, že upřesnění petitu bude nesprávně klasifikováno jako změna petitu, což může zásadně ovlivnit procesní postavení žalobce, např. z hlediska rizika promlčení nároku při nutnosti podat modifikovanou žalobu opětovně.

25. Lze shrnout, že pokud Obvodní soud pro Prahu 1 kvalifikoval podání stěžovatelky ze dne 25. 1. 2013 jako návrh na změnu žaloby, nemohl zároveň uvedený návrh zamítnout bez jakéhokoli odůvodnění. Absence odůvodnění činí uvedené rozhodnutí nepřezkoumatelným, čímž v rovinně podústavního práva soud porušil povinnost plynoucí z § 169 o. s. ř., v rovinně práva ústavního pak porušil ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

26. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud napadené rozhodnutí mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení zrušil.

Č. 108

K ústavněprávní dimenzi posuzování rozhodnutí obecných soudů

Ústavní soud není další instancí v systému obecného soudnictví, proto mu nezbylo než ústavní stížnost založenou převážně na polemice se závěry obecných soudů v rovině podústavní a na opakování námitek, s nimiž se již obecné soudy v odůvodnění svých rozhodnutí vypořádaly, zamítnout.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyně Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 28. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 1841/12 ve věci ústavní stížnosti Jany Sýbkové, zastoupené Mgr. MUDr. Janou Kollrossovou, advokátkou, se sídlem nám. Republiky 28, Plzeň, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 5094/2009-273 ze dne 29. 2. 2012, výrokům I až III rozsudku Krajského soudu v Plzni č. j. 56 Co 95/2009-223 ze dne 16. 4. 2009 a výrokům I, II a IV rozsudku Okresního soudu Plzeň-jih č. j. 10 C 145/2004-185 ze dne 14. 10. 2008, jimiž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o náhradu škody na zdraví a náhradu nákladů účelně vynaložených v souvislosti s léčením a bylo rozhodnuto o nákladech řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavnímu soudu byl dne 17. 5. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů pro jejich rozpor s čl. 2 odst. 3, čl. 6 odst. 1, čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 2, čl. 31 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 4 a 90 Ústavy České republiky a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a ze spisu Okresního soudu Plzeň-jih (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 10 C 145/2004 Ústavní soud zjistil, že

okresní soud rozsudkem č. j. 10 C 145/2004-185 ze dne 14. 10. 2008 zamítl žalobu stěžovatelky proti obchodní společnosti DT Expres, spol. s r. o., (dále jen „vedlejší účastnice“) o náhradu škody na zdraví ve výši 142 323,75 Kč a náhradu nákladů účelně vynaložených v souvislosti s léčebným ve výši 5 948,80 Kč s příslušenstvím (výroky I a II). Škoda měla stěžovatelce vzniknout v důsledku dopravní nehody, při níž do ní narazil autobus řízený zaměstnancem vedlejší účastnice. Ohledně náhrady ušlého zisku, majetkové újmy ze stavebního spoření a nákladů přestupkového řízení okresní soud řízení zastavil (výrok III). Okresní soud zavázal stěžovatelku uhradit vedlejší účastnici náklady řízení ve výši 41 007 Kč (výrok IV), přiznal odměnu ustanovené zástupkyní stěžovatelky (výrok V) a rozhodl, že stát nemá vůči stěžovatelce právo na náhradu nákladů řízení (výrok VI). Stěžovatelka podala proti tomuto rozhodnutí, s výjimkou výroku III, odvolání, nicméně Krajský soud v Plzni (dále jen „krajský soud“) rozsudkem č. j. 56 Co 95/2009-223 ze dne 16. 4. 2009 rozhodnutí okresního soudu ve výrocih I, II, V a VI jako věcně správně potvrdil (výrok I rozsudku krajského soudu). Výrok IV krajský soud změnil tak, že stěžovatelka je povinna uhradit vedlejší účastnici na nákladech řízení před soudem prvním stupně částku 20 000 Kč (výrok II rozsudku krajského soudu). Krajský soud dále uložil stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici na nákladech odvolacího řízení částku 39 401 Kč (výrok III rozsudku krajského soudu) a rozhodl o odměně ustanovené zástupkyně stěžovatelky (výrok IV rozsudku krajského soudu). Dovolání stěžovatelky proti rozsudku krajského soudu bylo usnesením Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 5094/2009-273 ze dne 29. 2. 2012 odmítnuto jako nepřipustné z důvodu absence otázky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2012.

3. Stěžovatelka napadla výroky I, II a IV rozsudku okresního soudu, výroky I až III rozsudku krajského soudu a usnesení Nejvyššího soudu ústavní stížností, v níž namítala, že odvolací soud vycházel z odlišného právního názoru než soud prvního stupně, když odpovědnost vedlejší účastnice posuzoval dle ustanovení § 428 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, namísto ustanovení § 427 odst. 1 občanského zákoníku. Právní názor odvolacího soudu byl nesprávný, což konstatoval ve svém usnesení i Nejvyšší soud; stěžovatelce tak bylo postupem krajského soudu odňato právo na řádný přezkum rozhodnutí soudu prvního stupně. Stěžovatelka dále vyjádřila přesvědčení, že na základě provedených důkazů nebylo možno rozhodnout o tom, že by byla jediným vinníkem dopravní nehody, tedy zejména že by zasáhla jakoukoliv částí těla do prostoru za krajnicí. Již v rámci přestupkového řízení došel správní orgán k závěru, že zavinění stěžovatelky nelze prokázat; s tímto vědomím, tzn. že nehodu nezavinila, pak stěžovatelka podala předmětnou žalobu.

Naproti tomu řidič autobusu zjevně nedodržel celou řadu povinností plynoucích ze zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 361/2000 Sb.“). Znalecký posudek, který vyzněl ve prospěch vedlejší účastnice, neobsahoval komplexní vyhodnocení nehodového děje, nevypořádal se s rozpornými výpověďmi svědků ani se stopami (otěry) za předními dveřmi autobusu a jeho závěry byly rovněž v rozporu s lékařskými zprávami, které prokazují, že zranění vzniklo tak, jak uvedla stěžovatelka. Došlo rovněž k manipulaci se soudním spisem, kdy se ztratil plánek dopravní nehody. Za těchto okolností nemohl být zmíněný znalecký posudek považován za klíčový důkaz svědčící ve prospěch vedlejší účastnice, nýbrž toliko za hypotézu, kterou nelze ověřit, a kterou je tedy třeba považovat za vyvrácenou. Vedlejší účastnice má z důvodu nebezpečnosti jí provozované činnosti objektivní odpovědnost za vzniklou škodu a je povinna prokázat existenci liberačního důvodu dle § 428 věty druhé občanského zákoníku. Případná důkazní nouze jde proto k tíži vedlejší účastnice a žalobě stěžovatelky mělo být z tohoto důvodu vyhověno. Stěžovatelka dále rozporovala výrok o nákladech řízení, kdy se vzhledem k okolnostem, za nichž návrh podávala, ke složitosti věci, k nejasným skutkovým zjištěním (dílem v důsledku pochybení Policie České republiky) a k její špatné sociální situaci jevila uložená povinnost jako obecně nespravedlivá. Výrok o nákladech řízení také dle ní nebyl náležitě odůvodněn. Ze všech těchto důvodů stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud rozhodl, jak uvedeno výše, tzn. aby rozhodnutí okresního, krajského a Nejvyššího soudu svým nálezem v příslušném rozsahu zrušil.

II.

4. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala i veškeré další formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k jejímu věcnému projednání. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

5. Okresní soud uvedl, že dle jeho přesvědčení k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky nedošlo. Při svém rozhodování vycházel zejména z přesvědčivých závěrů znaleckého posudku znalce Ing. Housara; kromě toho bylo ve věci provedeno místní šetření, při němž byli svědci vylechnuti na místě samém, přičemž připomínky stěžovatelky byly zohledněny v dodatku znaleckého posudku. Ze závěrů předmětného znaleckého posudku vyplynulo, že mechanismus dopravní nehody a místo střetu autobusu se stěžovatelkou vylučuje, že by k nehodě došlo tak, jak tvrdila stěžovatelka. Shodně vyzněl rovněž znalecký posudek Ing. Kopáčka vypracovaný pro účely přestupkového řízení. Soud měl na základě těchto důkazů za prokázané, že stěžovatelka musela udělat pohyb směrem do vozovky,

kteří řidič autobusu nemohl vidět, nemohl jej předpokládat a nemohl na něj patřičně reagovat. Právě tento pohyb stěžovatelky byl příčinou, pro niž ke střetu došlo. Z výše uvedeného je zřejmé, že řidič neporušil žádné ustanovení zákona č. 361/2000 Sb. Ústavní soud by tedy neměl ústavní stížnosti vyhovět. Krajský soud ve svém vyjádření pouze stručně označil ústavní stížnost za nedůvodnou a odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Rovněž Nejvyšší soud konstatoval, že stěžovatelka toliko opakuje svá tvrzení uplatněná v řízení před obecnými soudy a porušení svých práv spatřuje v tom, že její žalobě nebylo vyhověno. Nejvyšší soud proto navrhl ústavní stížnost odmítnout.

6. Výše uvedená vyjádření byla zaslána stěžovateli na vědomí, nicméně ta svého práva vyjádřit se k uváděným skutečnostem ve stanovené lhůtě nevyužila.

III.

7. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novelizace provedená zákonem č. 404/2012 Sb.), Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázal, nebrání absence souhlasu ze strany některého účastníka, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání.

IV.

8. Ústavní soud následně napadená rozhodnutí přezkoumal, přičemž shledal, že ústavní stížnost není důvodná.

9. Podstatu ústavní stížnosti tvořil nesouhlas stěžovatelky s hodnocením důkazů obecnými soudy, a to zejména pokud šlo o znalecký posudek znalce Ing. Housara, a zprostředkovaně rovněž s právními závěry, k nimž obecné soudy na základě učiněných skutkových zjištění dospěly. K tomu lze uvést následující: Ústavní soud ustáleně judikuje, že není součástí soustavy obecných soudů, a zpravidla mu proto nepřisluší přezkoumávat zákonnost jejich rozhodnutí. Interpretace jiných než ústavních předpisů náleží do výlučné kompetence obecných soudů, přičemž odlišný právní názor stěžovatele na výklad právního předpisu sám o sobě porušení jeho ústavně zaručených práv nezakládá. K porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod by v této souvislosti mohlo dojít toliko tehdy, jestliže by závěry

obecných soudů byly v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývaly, nebo tehdy, jestliže by byla některá z norem podústavního („jednoduchého“) práva interpretována způsobem nacházejícím se v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), nebo jednalo-li by se o interpretaci založenou na ústavně nepřipustné svévoli (např. nerespektování kogentní normy). Stejně tak Ústavní soud není povolán „hodnotit“ hodnocení důkazů obecnými soudy; i zde jeho zásah opět připadá v úvahu pouze výjimečně, jestliže by mezi provedenými důkazy a z nich odvozenými zjištěními existovaly extrémní rozpory. Nic takového však v posuzovaném případě zjištěno nebylo. Obecné soudy se otázkou důvodnosti uplatněného nároku podrobně zabývaly a své závěry, vedoucí k zamítnutí stěžovatelčiny žaloby, logicky a srozumitelně zdůvodnily; důsledně se přitom vypořádaly se všemi relevantními námitkami, které stěžovatelka ve svých podáních vznášela. Za těchto okolností Ústavnímu soudu nepřislušelo jejich úvahy jakkoliv přehodnocovat.

10. Skutečnost, že odvolací soud posuzoval odpovědnost dle ustanovení § 428 věty první občanského zákoníku, neměla, jak již uvedl Nejvyšší soud, na výsledek řízení vliv, neboť odvolací soud se v plném rozsahu ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, včetně klíčového závěru znalce, že řidič reagoval na chování stěžovatelky odpovídajícím způsobem a že za daných okolností nebylo v jeho reálných možnostech střetu zabránit. Skutečnost, že odvolací soud následně nepřiléhavě aplikoval ustanovení § 441 občanského zákoníku, tedy nemohla mít na výsledek řízení vliv; i v případě, že by byl rozsudek odvolacího soudu zrušen, by tento soud, vzhledem k jeho názoru na učiněná skutková zjištění, nemohl dospět při aplikaci § 428 věty druhé občanského zákoníku k odlišnému výsledku než soud prvního stupně. Ani v tomto ohledu tedy Ústavní soud námitkám stěžovatelky nepřisvědčil.

11. Stěžovatelka dále namítala, že povinnost hradit náklady řízení, která jí byla obecnými soudy uložena, byla nepřiměřená okolnostem, a tedy nespravedlivá. Ústavní soud ustáleně judikuje, že problematika nákladů řízení není zpravidla předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv a svobod. Tato otázka by mohla nabýt ústavněprávní dimenzi toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což by mohlo v dané věci nastat pouze za situace, kdy by v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení občanského soudního řádu ze strany obecných soudů byl obsažen prvek svévole, a to např. v důsledku nerespektování jednoznačné kogentní normy, v důsledku přepjatého formalismu nebo tehdy, jestliže by příslušné závěry obecného soudu nebyly

odůvodněny vůbec či zcela nedostatečně [srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17) nebo náleze Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2001 sp. zn. II. ÚS 444/01 (N 163/24 SbNU 197)]. Tyto závěry Ústavního soudu o omezeném přezkumu problematiky nákladů řízení potom platí tím spíše pro rozhodování dle ustanovení § 150 občanského soudního řádu, které při existenci důvodů hodných zvláštního zřetele umožňuje soudu výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti úspěšnému účastníkovi nepřiznat. Aplikace citovaného ustanovení, svou podstatou výjimečného v tom, že soud může o náhradě nákladů řízení rozhodnout jinak, než by odpovídalo výsledku sporu, zcela přísluší soudům obecným, které nejlépe znají konkrétní okolnosti toho kterého případu, a proto je především jejich věcí, zda použijí možnosti dané jim uvedeným ustanovením či nikoliv [srov. např. náleze sp. zn. III. ÚS 619/2000 (N 79/22 SbNU 165)]. V nyní projednávané věci krajský soud využil svého moderačního práva a náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně, které měla stěžovatelka hradit vedlejší účastníci, přibližně o polovinu snížil a důvody, které jej k tomu vedly, uvedl, byť stručně, v odůvodnění svého rozhodnutí. Jeho rozhodnutí v tomto ohledu splňuje výše vymezená kritéria ústavnosti; skutečnost, že stěžovatelka má na význam jednotlivých skutečností odlišný názor, není způsobilá konstituovat porušení jejich ústavně zaručených práv.

12. Ústavnímu soudu tedy nezbylo než uzavřít, že jej stěžovatelka prostřednictvím své ústavní stížnosti, založené převážně na polemice se závěry obecných soudů v rovině podústavní a na opakování námitek, s nimiž se již obecné soudy v odůvodnění svých rozhodnutí vypořádaly, stavěla do role další instance v systému obecného soudnictví, která mu však, jak již bylo vyloženo výše, zásadně nepřisluší. Ústavní soud proto ústavní stížnost zamítl dle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 109

K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy

Pokud soud svůj rozsudek postavil pouze na vlastním, navíc formalistickém a selektivním hodnocení smlouvy, z níž vycházel předmět sporu, aniž by alespoň stručným způsobem reflektoval závažné konkrétní námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci, porušil tímto postupem čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudkyně Vlasty Formánkové a Michaely Židlické - ze dne 28. května 2014 sp. zn. IV. ÚS 2369/13 ve věci ústavní stížnosti Lukáše Sojky, zastoupeného Mgr. Veronikou Pleškovou, LL.M., advokátkou, se sídlem Týn 1049/3, Praha, proti rozsudku Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 7. 5. 2013 č. j. 10 C 127/2012-185, kterým byla stěžovateli coby žalovanému uložena povinnost zaplatit částku 3 590 Kč s příslušenstvím na základě smlouvy o propagaci reklamní plochy, spojené s návrhem na zrušení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Okresního soudu v Hradci Králové jako účastníka řízení a společnosti Bezreklamky, s. r. o., se sídlem Sokolovská 366/84, Praha 8, zastoupené Mgr. Petrem Novotným, advokátem, se sídlem Karolinská 661/4, Praha 8, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 7. 5. 2013 č. j. 10 C 127/2012-185 došlo k zásahu do ústavního práva stěžovatele zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 7. 5. 2013 sp. zn. 10 C 127/2012-185 se ruší.

III. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatel se s odvoláním na porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného

rozsudku, kterým mu byla uložena povinnost uhradit společnosti Bezreklamky, s. r. o., částku 3 590 Kč s úrokem z prodlení a povinnost uhradit náklady řízení vedlejšího účastníka ve výši 5 344 Kč. Dále navrhuje zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

II.

2. V ústavní stížnosti uvádí, že dne 11. 2. 2009 uzavřel s vedlejším účastníkem (dále také „Bezreklamky, s. r. o.“) smlouvu o propagaci reklamní plochy, na základě které se vedlejší účastník zavázal zveřejnit na internetovém serveru www.bestoutdoors.cz informace o volné inzertní ploše na vozidle stěžovatele a stěžovatel se zavázal uhradit sjednanou cenu za tyto služby. Stěžovatel namítá, že byl při uzavírání smlouvy uveden v omyl, když vedlejší účastník nabízel, že v důsledku uzavření smlouvy si stěžovatel může vydělat až 5 000 Kč měsíčně umístěním reklamy na daném vozidle, přičemž jednání společnosti u stěžovatele vyvolalo dojem o garanci výdělků.

3. Stěžovatel namítá, že rozhodnutí soudu, kterým byl zavázán k zaplacení předmětných částek, je zjevně nespravedlivé, přičemž právní závěry soudu jsou v extrémním rozporu se skutkovými zjištěními. Podle stěžovatele bylo v řízení prokázáno, že při uzavírání smlouvy jednal v omylu úmyslně vyvolaném vedlejším účastníkem. Vůle stěžovatele v žádném případě nesměřovala k uzavření smlouvy v té podobě, ve které ji vůči němu prezentoval vedlejší účastník. Stěžovatel přitom soud upozornil na způsob podnikání společnosti Bezreklamky, s. r. o., její nekalé obchodní praktiky, skutečný rozsah její činnosti i na její přinejmenším nemravné počínání.

4. Soud při posuzování věci zcela pomínl, že se jedná o smlouvu spotřebitelskou ve smyslu ustanovení § 51a občanského zákoníku. Předmětná smlouva je smlouvou formulářovou, kdy stěžovateli nebyla dána jakákoliv možnost do smlouvy zasáhnout. Smlouva obsahuje řadu nepřiměřených, a tedy neplatných ujednání. Jde zejména o automatické obnovení platnosti smlouvy s nutností písemné výpovědi stěžovatelem ve stanovené lhůtě, zatímco vedlejší účastník je oprávněn smlouvu ukončit kdykoliv, a to aniž by mu vznikla povinnost vracet zákazníkovi alespoň poměrnou část uhrazeného poplatku; povinnost zákazníka uhradit poplatek bez ohledu na splnění povinností společnosti Bezreklamky, s. r. o.; smluvní pokuta je ve zcela zjevné účelové výši (přičemž výše smluvní pokuty je pevná, neohledňuje dobu prodlení dlužníka) atd. Soud ani nerespektoval ustanovení § 265 obchodního zákoníku, podle kterého výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.

5. Soudu dále vytýká nedostatek odůvodnění rozhodnutí. Přestože se stěžovatel k žalobě velmi podrobně vyjádřil, soud se stěžovatelem vznesl

nými námitkami nijak blíže nezabýval, právně je nehodnotil a ani neodůvodnil jejich irelevantnost. Soud měl podle názoru stěžovatele náležitě vysvětlit důvody, proč se tak zásadně odchyluje od právního názoru uvedeného v protikladných rozsudcích ve zcela identické věci (rozhodnutí Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 38 C 135/2012 a Okresního soudu v Sokolově sp. zn. 12 C 79/2012). Vyšší nároky na kvalitu odůvodnění rozsudku jsou dány i tím, že soud si byl při svém rozhodování vědom skutečnosti, že proti jeho rozhodnutí nebude přípustné odvolání, a půjde tedy o rozhodnutí konečné.

6. Stěžovatel poukazuje na to, že stížnost svým významem podstatně přesahuje jeho vlastní zájmy, neboť rozhodnutí o ní může mít dopad na mnoho tisíc osob a může se jím předejít množství soudních sporů. Rozhodovací praxe soudů ve věcech identických žalob vedlejšího účastníka není jednotná, rozsudky jsou zcela protichůdné, a je tak porušován princip právní jistoty a předvídatelnosti práva.

7. Zdůrazňuje, že při posuzování případné bagatelnosti sporu je nutné vzít v úvahu celý systém podnikání společnosti založený na tom, že se svými klienty uzavírá smlouvy na dobu neurčitou (fakticky jde o smlouvy na dobu určitou s možností automatické prodloužení, které společnost hojně využívá). Činí tak již s předpokladem, že klienti v budoucnu zcela logicky nebudou ochotni neoprávněné nároky uhradit a společnost podá žalobu k soudu, v rámci které bude uplatňovat i nárok na náhradu nákladů řízení, který je nezanedbatelnou součástí celé obchodní strategie. Společnost žaluje dlužné částky za jednotlivá období trvání smlouvy, čímž jednak úmyslně zvyšuje náklady řízení žalovaných, především však zcela záměrně udržuje výši jednotlivých sporů na hranici bagatelnosti. Tím znemožňuje žalovaným účinnou procesní obranu zejména ve formě odvolání k soudu vyšší instance.

8. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 o. s. ř. stěžovatel odůvodňuje možností zneužívání uvedeného ustanovení cestou účelového rozmělnění sporu do několika samostatných soudních řízení. Namísto odlehčování soudům při rozhodování sporů o zaplacení malých částek je zřejmé, že výsledkem je právě zbytečné vytváření soudních sporů, kdy jde o nedílnou součást tzv. „dluhového byznysu“.

III.

9. Okresní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti zcela odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

10. Vedlejší účastník řízení ve vyjádření vyslovil podiv nad tím, že se Ústavní soud podanou ústavní stížností věcně zabývá, ačkoliv v nedávné době odmítl coby „podústavní“ jeho dvě ústavní stížnosti proti rozhodnutím okresních soudů. Namítá, že tvrzení stěžovatele významně poškozuje jeho

dobrou pověst a že má k dispozici tisíce soudních rozhodnutí obecných soudů, v nichž mu za totožné skutkové situace, jako ve věci posuzované nalézacím soudem, bylo po provedení relevantních důkazů přiznáno právo na zaplacení dlužné částky. Rozkolísanost v rozhodovací praxi Ústavního soudu považuje vedlejší účastník za alarmující a navrhuje, aby byla celá věc, a to včetně předchozích ústavních stížností vedlejšího účastníka, v souladu ustanovením § 11 odst. 2 písm. i) ve spojení s ustanovením § 23 zákona o Ústavním soudu předložena k rozhodnutí plénu Ústavního soudu. Argumenty stěžovatele přitom nemají žádný reálný základ, jsou účelové a nanejvýše spekulativní, přičemž se s nimi nalézací soud náležitě vypořádal.

11. Stěžovatel možnosti repliky k vyjádření vedlejšího účastníka nevyužil.

IV.

12. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

V.

14. Z obsahu spisu Ústavní soud ověřil, že společnost Bezreklamky, s. r. o., se vůči stěžovateli domáhala zaplacení částky 3 590 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že dne 11. 2. 2009 účastníci uzavřeli smlouvu o propagaci reklamní plochy, kterou se společnost zavázala pro stěžovatele zajistit propagaci reklamní plochy a stěžovatel se zavázal za tuto službu zaplatit. Společnost tvrdila, že pro stěžovatele reklamní plochu inzerovala na portále www.bestoutdoors.cz i po uplynutí doby jednoho roku trvání smlouvy, neboť podle dohody ve smlouvě se platnost smlouvy prodloužila o další rok. Stěžovatel však sjednanou částku nezaplatil a dnem 26. 2. 2009 se s její úhradou ocitl v prodlení. Žalobkyně se proto domáhala zaplacení ceny za poskytnutou službu ve výši 2 390 Kč včetně DPH, dále požadovala úroky z prodlení, smluvní pokutu ve výši 1 000 Kč a částku 200 Kč za písemnou upomínku k platbě.

15. Z obsahu spisu (č. l. 19 a 34) je zřejmé, že stěžovatel se k výzvě soudu k žalobě velmi obsáhle vyjádřil, přičemž uvedl konkrétní (shora popsané) důvody neplatnosti smlouvy a poukázal na nekalé praktiky, jež žalobkyně uplatňuje vůči velkému množství klientů.

16. Okresní soud žalobě vyhověl, neboť dospěl k závěru, že smlouva splňuje všechny náležitosti platných právních úkonů, je dostatečně určitá a stěžovatel nejednal v omluvitelném omylu. K dalším námitkám stěžovatele se v podstatě nevyjádřil.

17. Ústavní soud předesílá, že totožnou problematikou, rovněž se týkající žaloby společnosti Bezreklamky, s. r. o., se již zabýval ve svých nálezech, např. sp. zn. II. ÚS 4167/12 (N 192/71 SbNU 289), přičemž od závěru v nich uvedených nemá důvod se odchýlovat.

18. V nyní projednávané věci tedy Ústavní soud rovněž dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro jeho kasační zásah. I když jde o bagatelní spor, není možné přehlédnout, že stěžovatelem rozporované rozhodnutí okresního soudu je založeno na formalistickém a selektivním hodnocení ustanovení smlouvy a schází v něm vypořádání se se stěžejními argumenty stěžovatele. Okresní soud rozsudek postavil pouze na vlastním hodnocení smlouvy, přičemž závažné a konkrétní námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci nerefletoval ani stručným způsobem. Smlouvu hodnotil jako smlouvu nepojmenovanou podle § 269 odst. 2 obchodního zákoníku, aniž vzal v úvahu možnost posoudit ji jako smlouvu spotřebitelskou a z tohoto hlediska se zabývat otázkou její platnosti, tedy zda není obsahově výrazně směřována v neprospěch právního postavení žalovaného coby spotřebitele.

19. V této souvislosti považuje Ústavní soud za nutné připomenout, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí se již zabýval mnohokrát, přičemž své postuláty formuloval v celé řadě svých rozhodnutí (např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11, IV. ÚS 1834/10, dostupné - stejně jako další zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu - na <http://nalus.usoud.cz>). Ve své rozhodovací praxi deklaroval, jakými ústavněprávními vadami je zatíženo odůvodnění rozhodnutí, v němž soud reaguje na konkrétní (přesně formulované) námitky stěžovatele způsobem naprosto nedostatečným (např. sp. zn. III. ÚS 511/02, III. ÚS 961/09). Konstatoval, že ústavně zaručenému právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení (srov. sp. zn. I. ÚS 113/02, III. ÚS 521/05, III. ÚS 151/06, III. ÚS 677/07, I. ÚS 3184/07, III. ÚS 961/09).

20. Ústavní soud na základě posouzení věci dospěl k závěru, že uvedené požadavky na ústavně konformní odůvodnění, které má v souladu s ustanovením § 157 odst. 2 o. s. ř. zaručit transparentnost a kontrolovatelnost činnosti soudních orgánů a zamezit potenciální libovůli rozhodování,

napadené rozhodnutí nenaplnuje. Jde přitom o pochybení, které s ohledem na konkrétní okolnosti případu vedlo k porušení práva na spravedlivý (řádný) proces.

21. Ústavní soud v projednávané věci neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil námitky stěžovatele meritornímu přezkumu s ohledem na zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry, neboť právní řád stěžovateli jiný procesní prostředek k ochraně jeho práv již neposkytuje. Především však jde o rozhodnutí ve věci vydané v době, kdy civilní soudy ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu nerozhodovaly jednotně a výtkám stěžovatele ohledně uzavírání velkého množství smluv společností Bezreklamky, s. r. o., v neprospěch spotřebitelů, jež vedly k soudním sporům, nelze upřít opodstatněnost. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2013, jako soudu povolání k sjednocování judikatury nižších soudů, bylo vydáno až dne 11. 12. 2013, a Ústavnímu soudu proto nezbylo než se napadeným rozhodnutím meritorně zabývat.

22. V dalším řízení je tedy nezbytné, aby Okresní soud v Hradci Králové věc znovu posoudil a vydal rozhodnutí souladné s citovaným stanoviskem Nejvyššího soudu a respektující shora uvedenou judikaturu Ústavního soudu.

23. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že výtka vedlejšího účastníka ohledně rozpornosti judikatury Ústavního soudu v obdobných věcech není důvodná. Ústavní soud odmítl ústavní stížnosti společnosti Bezreklamky, s. r. o., usneseními sp. zn. III. ÚS 337/13 a II. ÚS 463/13 jako zjevně neopodstatněné, neboť neshledal, že by napadenými rozhodnutími okresních soudů, kterými bylo v těchto případech rozhodnuto v neprospěch společnosti - tedy souladně s nynějším nálezem a nálezy výše citovanými - došlo ke kvalifikovanému excessu či libovůli.

24. V předmětné věci Ústavní soud neshledal ani důvod k posuzování ústavnosti ustanovení § 202 odst. 2 o. s. ř. a odkazuje v této souvislosti na maximum, kterou pro posuzování ústavnosti instančního soudního přezkumu vyslovil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/01 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.): „Žádný právní řád není a nemůže být z pohledu soustavy procesních prostředků k ochraně práv, jakož i z pohledu soustavy uspořádání přezkumných instancí budován ad infinitivum. Každý právní řád generuje a nutně musí generovat i určitý počet chyb. Účelem přezkumného, resp. přezkumných řízení může reálně být takováto pochybení aproximativně minimalizovat a nikoli bezezbytku odstranit. Soustava přezkumných instancí je proto výsledkem poměřování na straně jedné úsilí o dosažení panství práva, na straně druhé efektivity rozhodování a právní jistoty.“

25. Jinak řečeno, z ústavněprávního hlediska není soudní řízení povinně dvoustupňové s výjimkou věcí trestních, u kterých tento požadavek vyplývá z čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Jednostupňové soudnictví, zejména pak ve věcech objektivně bagatelního významu, tedy nikterak nevybočuje z ústavních mezí, neboť není v rozporu s principem proporcionality s ohledem na požadavky, jež v tomto kontextu vyplývají z čl. 1 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. sp. zn. IV. ÚS 101/01 (U 22/22 SbNU 387), III. ÚS 173/02 (N 127/28 SbNU 95), rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Suslo proti Ukrajině*, stížnost č. 30605/02]. Ústavní soud proto shledal návrh na zrušení § 202 odst. 2 o. s. ř. zjevně neopodstatněným.

26. Na základě výše uvedeného, s ohledem na porušení práva stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud rozhodl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) a dále podle § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu tak, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 110

K rozhodování obecných soudů o střídavé výchově nezletilého dítěte

I. Je na úvaze soudu, zda je s ohledem na věk dítěte a specifické okolnosti jím posuzovaného případu vhodné zjišťovat názor nezletilého dítěte přímo či prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku či orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pokud obecné soudy neshledaly nutnost výslechu nezletilé, která v okamžiku rozhodnutí odvolacího soudu dosáhla věku 6 let, ale spokojily se se zprávou orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jenž názor a přání nezletilé během svého šetření zjišťoval, nelze takové rozhodnutí považovat za zásah do ústavně zaručeného práva nezletilé na slyšení před soudem a již vůbec ne do ústavně zaručených práv stěžovatelky na spravedlivý proces a na ochranu soukromého a rodinného života. V daném případě, zejména s ohledem na nízký věk dítěte a jeho hluboké citové vazby k oběma rodičům ani Ústavní soud nepovažuje procesní výslech nezletilé před soudem za vhodný a potřebný.

II. Z ústavněprávního hlediska neobstojí poukaz stěžovatelky na velkou vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, neboť toto hledisko samo o sobě není dle názoru Ústavního soudu důvodem, který by *a priori* vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte. Při posuzování tohoto hlediska je naopak třeba přihlídnout k dalším okolnostem daného případu, zejména pak k tomu, zda dítě není převozem a pobytem ve zcela odlišném prostředí příliš fyzicky či psychicky zatěžováno (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte – sdělení č. 104/1991 Sb.) a zda je v možnostech rodičů ve stanoveném intervalu tuto vzdálenost překonávat.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) – ze dne 30. května 2014 sp. zn. I. ÚS 1506/13 ve věci ústavní stížnosti Z. Š., zastoupené prof. JUDr. Milanou Hrušákovou, Ph.D., advokátkou, se sídlem Brno, Jeřábkova 5, proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 13. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-213, ve spojení s usnesením téhož soudu ze dne 28. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-216, kterým bylo rozhodnuto, že se stěžovatelčina nezletilá dcera svěřuje do střídavé výchovy obou rodičů, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci jako účastníka řízení a Š. K., zastoupeného Mgr. Janem Pořízkem,

advokátem, se sídlem Praha 2, Na Rybníčku 1329/5, a nezletilý J. K., zastoupený opatrovníkem JUDr. Stanislavem Křečkem, zástupcem veřejného ochránce práv, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Ústavní stížnost se zamítá.

II. Návrh na odklad vykonatelnosti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 13. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-213, ve spojení s usnesením též soudu ze dne 28. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-216, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 10. 5. 2013, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 13. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-213, ve znění usnesení téhož soudu ze dne 28. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-216, s tvrzením, že v řízení před odvolacím soudem, jež předcházelo vydání napadeného rozhodnutí, byla porušena ústavně garantovaná práva stěžovatelky a její dcery (dále jen „nezletilá“). Konkrétně se mělo jednat o porušení práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, práv vyplývajících z čl. 38 odst. 2 Listiny, práva na rovnost účastníků řízení zaručeného čl. 37 odst. 3 Listiny a konečně práva rodiče pečovat o své dítě a práva dítěte na rodičovskou péči ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny.

2. Stěžovatelka pak krajskému soudu především vytýkala, že tento porušil zásadu předvídatelnosti soudního rozhodnutí, když změnil rozsudek Okresního soudu v České Lípě ze dne 12. 10. 2012 č. j. 0 Nc 482/2012-147, jímž byla nezletilá svěřena do výlučné péče stěžovatelky, byl upraven styk vedlejšího účastníka s nezletilou v rozsahu od každé druhé soboty každého měsíce po dobu 11 dnů a dále byla vedlejšímu účastníku stanovena povinnost přispívat stěžovatelce na výživu nezletilé částkou ve výši 2 500 Kč měsíčně, a naopak nově rozhodl, že se nezletilá svěřuje do střídavé výchovy obou rodičů s intervalem 14 dnů, a dále o povinnosti obou rodičů platit si vzájemně na výživu nezletilé částku 2 200 Kč měsíčně. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti dále upozorňovala na to, že rozhodnutí krajského soudu coby soudu odvolacího není přezkoumatelné, neboť

odvolací soud se v odůvodnění svého rozhodnutí o střídavé péči obou rodičů vůbec nezabýval tím, zda je tento výchovný model v zájmu nezletilé (zejména s ohledem na psychologické dopady, které tento bude mít na nezletilou, jež je dosud předškolního věku) či nikoli. Stěžovatelka dále brojila proti hodnocení důkazů odvolacím soudem, když tento dle jejího názoru provedl jednostranný výběr důkazů, nevypořádal se s námitkami předstřženými stěžovatelkou (velká vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, obtížná komunikace mezi nimi apod.) a zjišťoval názor nezletilé nikoli přímo, ale toliko ze zprávy opatrovníka nezletilé (orgánu sociálně-právní ochrany dětí). Do ústavně garantovaných práv stěžovatelky mělo být konečně zasaženo i tím, že odvolací soud při svém rozhodování nerespektoval „precedenční závaznost“ rozhodnutí Ústavního soudu.

II.

3. Ústavní soud si vyžádal spis Okresního soudu v České Lípě sp. zn. 0 Nc 482/2012, z něhož zjistil následující skutečnosti.

4. Vedlejší účastník se svým návrhem ze dne 2. 3. 2012 domáhal úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti k nezletilé, přičemž požadoval, aby nezletilá byla svěřena do střídavé výchovy obou rodičů. Ve svém návrhu pak otec poukazoval na faktický stav, kdy se stěžovatelkou od března 2011 nadále nežijí, přičemž od této doby tráví nezletilá vždy týden u otce a dva týdny u matky, aniž by tento výchovný model činil nezletilé jakékoli problémy. S tímto návrhem vedlejšího účastníka však stěžovatelka nesouhlasila, a naopak navrhovala, aby nezletilá byla svěřena do její výlučné péče a otci upraven rozšířený styk, a to od prvního pátku v měsíci do neděle následujícího týdne. Stěžovatelka pak zejména namítala, že model střídavé péče není pro nezletilou vhodný, a to především s ohledem na vzdálenost bydlišť obou rodičů (Olomouc a Česká Lípa), nejednotnou výchovu rodičů a nestabilní bytové poměry vedlejšího účastníka.

5. Okresní soud v České Lípě jako soud prvního stupně ve věci rozhodl svým rozsudkem ze dne 12. 10. 2012 č. j. 0 Nc 482/2012-147 tak, že nezletilou svěřil do výchovy matky, přičemž zároveň rozhodl, že vedlejší účastník je oprávněn stýkat se s nezletilou vždy od druhé soboty každého měsíce po dobu následujících jedenácti dnů, tedy do středy. K předání nezletilé ke styku s otcem mělo dle shora citovaného rozhodnutí soudu prvního stupně dojít na hlavním vlakovém nádraží v Pardubicích. Zároveň bylo rozhodnuto o povinnosti vedlejšího účastníka přispívat na výživu nezletilé částkou ve výši 2 500 Kč měsíčně, a to s účinností od 1. 3. 2011, a dále o tom, že vedlejší účastník je povinen uhradit k rukám stěžovatelky dluh na výživném ve výši 4 500 Kč, jenž stěžovateli vznikl za dobu od 1. 3. 2011 do 30. 9. 2012. V odůvodnění tohoto rozhodnutí pak soud prvního stupně uvedl, že shledal, že v nyní posuzovaném případě jsou dány podmínky pro to, aby

nezletilá byla svěřena do střídavé péče obou rodičů (kladný vztah nezletilé k oběma rodičům, velmi dobré materiální i výchovné zázemí u obou rodičů apod.), jež představuje obecně preferované uspořádání vztahů mezi rodiči a dětmi. Soud prvního stupně však zároveň dospěl k závěru, že střídavá péče není v zájmu nezletilé, a to především s ohledem na velkou vzdálenost mezi bydlišti rodičů, jež neumožňuje, aby nezletilá pravidelně navštěvovala jedno předškolní zařízení, stýkala se se stejným okruhem kamarádů, věnovala se stejným zájmovým aktivitám a zároveň nebyla zatěžována náročnými převozy mezi bydlišti rodičů a dlouhým odloučením s jedním z nich. Poukázáno bylo rovněž na to, že osobní a bytové poměry otce nezletilé nejsou dosud stabilizovány.

6. Proti právě uvedenému rozhodnutí soudu prvního stupně se odvolali stěžovatelka i vedlejší účastník. Stěžovatelka svým odvoláním napadla výroky rozhodnutí soudu prvního stupně, jimiž byl upraven rozsah styku vedlejšího účastníka s nezletilou, a dále výroky, jimiž byla stanovena výše výživného, jež je vedlejší účastník povinen na výživu nezletilé přispívat. Ve vztahu ke stanovenému rozsahu styku vedlejšího účastníka s nezletilou pak namítala, že takto stanovený rozsah styku není vhodný, neboť v jeho důsledku dojde k pravidelnému dvoutýdennímu výpadku v zájmových aktivitách nezletilé (když tyto aktivity jsou koncentrovány vždy v první polovině týdne, přičemž k předání nezletilé zpět matce má dle rozhodnutí soudu prvního stupně docházet vždy ve středu v odpoledních hodinách) a téměř dvoutýdennímu výpadku v její docházce do předškolního zařízení.

7. Vedlejší účastník pak napadl rozhodnutí soudu prvního stupně v celém rozsahu. Ve svém odvolání upozorňoval především na to, že soud prvního stupně tím, že rozhodl o výlučné péči stěžovatelky a zároveň stanovil styk vedlejšího účastníka s nezletilou v rozsahu od druhé soboty každého měsíce po dobu následujících jedenácti dnů, fakticky nahradil rozhodnutí o střídavé výchově obou rodičů, v důsledku čehož došlo k tomu, že faktická situace se dostala do rozporu se stavem právním. V daném případě byl dle názoru vedlejšího účastníka rozhodnutím soudu prvního stupně založen stav, kdy nezletilá pobývá určitou část měsíce v jeho domácnosti, přičemž tato doba je natolik dlouhá, že je nezbytné, aby rovněž on vytvořil vhodné podmínky pro výkon osobní péče o nezletilou a rozhodoval v jejich běžných záležitostech (školka, volnočasové aktivity, zdravotní péče), k čemuž však s ohledem na rozhodnutí o výlučné péči matky oprávněn není.

8. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci jako soud odvolací poté, co doplnil dokazování zprávou kolizního opatrovníka (který po provedení šetření v bydlišti otce shledal stabilizaci jeho osobních a bytových poměrů a doporučil, aby nezletilá byla svěřena do střídavé péče obou rodičů), zprávami o současných výtěcích rodičů, zprávami mateřské školy v Olomouci a v České Lípě a dalšími listinami, změnil svým rozsudkem ze

dne 13. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-213 rozsudek soudu prvního stupně tak, že nezletilou svěřil do střídavé výchovy obou rodičů (se čtrnáctidenním intervalem změny výchovných prostředí) a dále rozhodl o povinnosti obou rodičů platit na výživu nezletilé částku ve výši 2 200 Kč měsíčně k rukám druhého rodiče. Odvolací soud poukázal především na to, že v řízení bylo dostatečným způsobem prokázáno, že oba rodiče v minulosti řádným způsobem zajišťovali výchovu nezletilé po stránce citové, rozumové i mravní, o nezletilou bylo vždy vzorně postaráno i z hlediska materiálního a nezletilá má silný citový vztah k oběma rodičům. Odvolací soud pak pro výše uvedené dospěl k závěru, že je v zájmu nezletilé svěřit ji do střídavé péče obou rodičů, a to s ohledem na její silný citový vztah k nim, který by měl být dle názoru odvolacího soudu udržován i poté, co se rodiče rozešli. Tomu na překážku dle názoru odvolacího soudu není ani vzdálenost bydlišť obou rodičů, neboť z provedeného šetření bylo zjištěno, že nezletilá je povahově flexibilní, ochotně se přizpůsobuje změněným poměrům jak v rodinném prostředí, tak ve školce, jakož i v rámci volnočasových aktivit, bez problému navazuje dobré vztahy s ostatními dětmi a neprojevuji se u ní žádné znaky úzkostného vývoje, emočně i sociálně je zcela v pořádku.

9. Právě uvedený rozsudek odvolacího soudu byl ve výroku III změněn opravným usnesením téhož soudu ze dne 28. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-216 tak, že nově bylo stanoveno, že k předání nezletilé dojde vždy před bytem toho rodiče, u něhož končí interval péče o nezletilou.

III.

10. K posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení.

11. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ve svém vyjádření ze dne 18. 11. 2013 pouze odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí a navrhl, aby ústavní stížnost byla jako nedůvodná zamítnuta.

12. Zamítnutí ústavní stížnosti jako nedůvodné pak ve svém vyjádření ze dne 10. 1. 2014 navrhl i otec nezletilé, Š. K., coby vedlejší účastník řízení. Ve vztahu k námitkám stěžovatelky především uvedl, že odvolací soud tím, že rozhodl o střídavé výchově obou rodičů, v zásadě pouze potvrdil již delší dobu trvající faktický stav, kdy nezletilá pobývá již od března 2011 vždy 9 dnů u otce a 14 dnů u matky. S ohledem na právě uvedené tak tím, že došlo ke změně intervalu střídání výchovných prostředí na 14 dnů u každého z rodičů, nebyl dle názoru vedlejšího účastníka v zásadě změněn již dříve nastolený výchovný model (byť se původně formálně nejednalo o střídavou výchovu). Rozhodnutí odvolacího soudu pak na rozdíl od stěžovatelky pro výše uvedené důvody nehodnotí jako překvapivé a má za to, že toto rozhodnutí není nepřekoumatelné, když skutkový stav byl v řízení před

obecnými soudy zjištěn úplně a rozhodnutí odvolacího soudu bylo řádně a přesvědčivě odůvodněno.

13. Za nezletilou coby vedlejší účastníci se vyjádřil Ústavním soudem ustanovený opatrovník – Stanislav Křeček, zástupce veřejného ochránce práv. Ten v zásadě zopakoval argumentaci předestřenu stěžovatelkou v ústavní stížnosti. Vzhledem k tomu, že tuto argumentaci shledal důvodnou, pak Ústavnímu soudu navrhl, aby svým nálezem ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

14. Na výše uvedená vyjádření stěžovatelka reagovala svou replikou, doručenou Ústavnímu soudu dne 11. 3. 2014. V ní se ztotožnila se závěry kolizního opatrovníka nezletilé. Ve vztahu k vyjádření otce nezletilé pak uvedla, že nesouhlasí s jeho tvrzením, a sice že po obsahové stránce se střídavou péčí souhlasila, když v řízení před obecnými soudy navrhovala, aby nezletilá byla svěřena do její výlučné péče s tím, že styk otce s nezletilou bude stanoven v rozsahu 10 dnů měsíčně. Dále se vymezila proti tvrzení otce, že střídavý model péče funguje již delší dobu bezproblémově a že rodiče jsou schopni se i přes vzájemné neshody dohodnout na základních skutečnostech tak, aby nezletilá nebyla jejich rozchodem zasažena. Toto tvrzení vedlejšího účastníka se dle stěžovatelky nezakládá na pravdě, když rodiče spolu nekomunikují, přičemž ani postupem času se situace nezlepšila, spíše naopak. Stěžovatelka znovu poukázala i na to, že odvolací soud ve svém rozhodnutí nevěnoval dostatečnou pozornost tomu, zda je model střídavé výchovy pro nezletilou vhodný. Jako zásadní pochybení v této souvislosti pak stěžovatelka vnímá to, že v řízení před obecnými soudy nebyl za účelem posouzení vhodnosti tohoto výchovného modelu zpracován znalecký posudek. To, že střídavá výchova není v nyní posuzovaném případě vhodným výchovným modelem, je dle jejího názoru potvrzeno i tím, že nezletilá v září 2014 nastoupí základní školní docházku, s níž je střídání výchovných prostředí se vzdáleností téměř 300 km a intervalem 14 dnů neslučitelné. Rovněž tuto skutečnost měl odvolací soud dle jejího názoru vzít při svém rozhodování v úvahu, což se však nestalo, neboť odvolací soud pouze poukázal na ustanovení § 154 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dle něhož je rozhodující stav v době vyhlášení rozhodnutí.

IV.

15. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není však součástí

soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí obecných soudů, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. toho, zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

16. Napadla-li stěžovatelka svou ústavní stížností rozhodnutí odvolacího soudu o svěřeni nezletilé do střídavé výchovy obou rodičů, bylo úkolem Ústavního soudu především posoudit, zda tímto rozhodnutím nebyla porušena některá základní práva a svobody stěžovatelky. K porušení by mohlo dojít především tím, že by odvolací soud excesivním způsobem nerespektoval již sama ustanovení běžného zákona, v tomto případě zejména ustanovení § 26 odst. 2 a 4 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v tehdy účinném znění. Ostatně, jak již Ústavní soud několikrát judikoval, je zásadně věcí obecného soudu zvážit podmínky svěřeni dítěte do výchovy jednoho či druhého rodiče, příp. do střídavé či společné výchovy obou rodičů. Proto je při posuzování předložené ústavní stížnosti třeba zabývat se v prvé řadě otázkou, zda obecné soudy při rozhodování o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti a úpravě styku s dítětem obsah a smysl příslušných zákonných ustanovení respektovaly. Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatelka namítala i porušení svého práva na spravedlivý proces, musel se Ústavní soud při posuzování důvodnosti ústavní stížnosti zabývat rovněž otázkou, zda obecné soudy v předmětném řízení postupovaly v souladu s příslušnými ustanoveními příslušného procesního předpisu, respektovaly ustanovení upravující základní zásady civilního procesu, jakož i záruky transparentnosti a přesvědčivosti odůvodnění svých rozhodnutí.

17. Ústavní soud po zvážení stížnostních námitek, obsahu napadených rozhodnutí, příslušného spisového materiálu, jakož i vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

18. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti především namítala, že odvolací soud tím, že změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že nově rozhodl o svěřeni nezletilé do střídavé výchovy obou rodičů, porušil zásadu předvídatelnosti soudního rozhodnutí, když před vydáním svého rozhodnutí nepoučil stěžovatelku v souladu s ustanovením § 118a odst. 2 občanského soudního řádu o tom, že má na věc odlišný právní názor než soud prvního stupně, přičemž odlišnost právního názoru odvolacího soudu oproti soudu prvního stupně nebyla dle názoru stěžovatelky seznatelná ani z postupu, jakým odvolací soud vedl řízení o odvolání obou rodičů.

19. Těto námitky však Ústavní soud nemohl přisvědčit. Jak vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu (viz např. usnesení ze dne 5. 2. 2013 sp. zn. II. ÚS 4809/12, náleze ze dne 13. 3. 2013 sp. zn. I. ÚS 1312/11, náleze ze dne 22. 5. 2013 sp. zn. I. ÚS 3844/12 či náleze ze dne 21. 4. 2011 sp. zn. II. ÚS 2388/10, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), o nepředvídatelné rozhodnutí se jedná tehdy, pokud soud rozhodne způsobem, který účastníci řízení nemohli s ohledem na dosavadní průběh řízení očekávat, v důsledku čehož neměli ani možnost se k názoru soudu vyjádřit a tento názor tím zvrátit. O takovém rozhodnutí však v nyní posuzovaném případě hovořit nelze. Poukázat je třeba především na skutečnost, že dané řízení o úpravě výchovy a výživy a úpravě styku bylo zahájeno na návrh vedlejšího účastníka, jímž se tento domáhal, aby nezletilá byla svěřena do střídavé výchovy obou rodičů, přičemž jak vyplývá z obsahu vyžádaného spisového materiálu, předmětem dokazování provedeného jak před soudem prvního, tak i druhého stupně bylo především zjištění, zda jsou v daném případě splněny zákonné podmínky pro svěření nezletilé do střídavé výchovy obou rodičů a zda je tento výchovný model v zájmu nezletilé či nikoli. Stěžovatelka tak měla možnost v řízení reagovat na právní názor, k němuž se posléze ve svém rozhodnutí přiklonil i odvolací soud, a uvádět v řízení skutečnosti či navrhovat důkazy, které by mohly tento právní názor zvrátit, což také učinila. Pouhá skutečnost, že odvolací soud (na rozdíl od soudu prvního stupně) dospěl na základě jím doplněného dokazování k závěru, že zde jsou splněny zákonem stanovené podmínky pro svěření nezletilé do střídavé výchovy obou rodičů a že tento výchovný model je rovněž v zájmu nezletilé, tak není v žádném případě skutečností, jež by mohla založit závěr o nepředvídatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu. S ohledem na průběh celého řízení se pak nejedná ani o skutečnost, která by vyžadovala předchozí poučení stěžovatelky ve smyslu § 118a odst. 2 občanského soudního řádu, neboť smyslem této poučovací povinnosti soudu je zajistit, aby účastník řízení nebyl zaskočen jiným právním posouzením věci soudem, aniž by tomuto účastníku bylo umožněno tvrdit skutečnosti významné z hlediska soudcovy právního názoru a nabídnout k jejich prokázání důkazy (srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, 1066 s.). Jak však již bylo uvedeno výše, tato možnost stěžovatelce v řízení upřena nebyla a za situace, kdy stěžovatelka sama v řízení aktivně tvrdila skutečnosti, jež považovala za významné pro právní posouzení věci, a navrhovala k jejich prokázání důkazy, zde nebyl žádný důvod pro poskytnutí poučení dle § 118a odst. 2 občanského soudního řádu.

20. Pokud pak jde o námitku stěžovatelky, jež spatřuje porušení práva na spravedlivý proces rovněž v tom, že ji odvolací soud neseznámil se změnou stanoviska opatrovníka nezletilé (když tento v řízení před soudem

prvního stupně navrhol svěřeni nezletilé do péče stěžovatelky s tím, že bude široce stanoven rozsah styku otce s nezletilou, přičemž v rámci odvolacího řízení svůj názor změnil a navrhl, aby nezletilá byla svěřena do střídavé péče obou rodičů, ani tuto námitku neshledal Ústavní soud důvodnou, neboť stěžovatelka byla se zprávou opatrovníka nezletilé seznámena při jednání odvolacího soudu dne 13. 2. 2013, jak vyplývá z protokolu z tohoto jednání, a měla tudíž možnost na tuto zprávu reagovat. Zde je dle Ústavního soudu naopak třeba přisvědčit názoru vedlejšího účastníka, dle něhož odvolací soud nepochybil, když neseznámil stěžovatelku se změnou stanoviska opatrovníka nezletilé ještě před jednáním, neboť občanský soudní řád ani jiný právní předpis soudu povinnost seznamovat účastníky řízení s důkazy ještě před jednáním nestanoví. Neobstojí pak ani ta námitka, že opatrovník nezletilé změnil své stanovisko poté, co provedl jednostranné šetření pouze v bydlišti otce, aniž by se zajímal o podmínky v místě bydliště stěžovatelky, v důsledku čehož odvolací soud rozhodl na základě neúplně zjištěného skutkového stavu. Ve vztahu k této námitce pak Ústavní soud považuje za nutné uvést, že k šetření v místě bydliště otce bylo přistoupeno za účelem zjištění, zda již došlo ke stabilizaci jeho osobních a bytových poměrů, neboť nedostatečná stabilita zázemí na straně otce byla jedním z důvodů, proč se soud prvního stupně přiklonil k závěru, že ve věci nejsou naplněny předpoklady pro střídavou výchovu. Pokud však jde o poměry na straně stěžovatelky, pak o kvalitě výchovného prostředí u ní nebyly v řízení před soudem prvního stupně ani před soudem odvolacím žádné pochybnosti (kvalita výchovného prostředí u stěžovatelky, jakož i její schopnost se o nezletilou vzorně starat, nebyla zpochybňována ani vedlejším účastníkem). Vzhledem k právě uvedenému tak Ústavnímu soudu nezbylo než uzavřít, že nebylo porušením práva na spravedlivý proces, pokud v rámci odvolacího řízení nebylo provedeno šetření poměrů i na straně stěžovatelky, neboť k tomuto šetření nebyl v rámci odvolacího řízení žádný důvod.

21. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti poukazovala i na nepřezkoumatelnost rozhodnutí odvolacího soudu, jež dle jejího názoru spočívá v tom, že se odvolací soud ve svém rozhodnutí nikterak „nevypořádal s kritérii pro střídavou péči, absolutně se nezabýval zájmy nezletilé ... a dopadem tohoto výchovného modelu na ni, konkrétně se vůbec nezabýval zákonným požadavkem, že ve střídavé péči budou lépe zajištěny potřeby nezletilé ..., což navazuje na zásadu sledování zájmů dítěte (viz Úmluva o právech dítěte)“. K této námitce se ve svém vyjádření k ústavní stížnosti připojil i kolizní opatrovník nezletilé. Ten uvedl, že odvolací soud se dle jeho názoru zaměřil spíše na to, zda jsou ve věci splněny zákonem stanovené formální podmínky pro to, aby nezletilá byla svěřena do střídavé péče

obou rodičů, než na to, zda je tento výchovný model v zájmu nezletilé a zda v jeho rámci budou lépe zajištěny její potřeby či nikoli.

22. Povinnost orgánu rozhodujícího o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do výchovy, sledovat a chránit především zájem nezletilého dítěte je zakotvena v Úmluvě o právech dítěte, přijaté dne 20. 11. 1989 v New Yorku a vyhlášené sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 104/1991 Sb., konkrétně pak v jejím čl. 3 odst. 1, jenž stanoví, že „Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.“ Orgánům státu je pak určen i čl. 18 odst. 1, který předpokládá, že „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.“

23. S ohledem na výše citovaná ustanovení Úmluvy o právech dítěte byla povinnost soudů mít při rozhodování o výchově nezletilého dítěte na zřeteli především jeho zájem vtělena rovněž do zákona o rodině. Jeho § 26 odst. 2 stanovil, že soud může svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby. Podle § 26 odst. 4 věty první zákona o rodině dále platilo, že soud při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů.

24. Ústavní soud si v této souvislosti nejprve dovoluje uvést, že ačkoli zájem dítěte představuje jeden ze základních principů, na nichž je vystavěno současné rodinné právo, není tento pojem právními předpisy nikterak vymezen. Komentář Výboru OSN pro práva dítěte, jímž tento interpretoval čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, pak ve vztahu k hledisku nejlepšího zájmu dítěte uvádí následující: „Koncept nejlepšího zájmu dítěte je flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte.“ [viz General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), str. 9, dostupné na <http://www.ohchr.org>].

25. K vymezení zájmu nezletilé s ohledem na konkrétní okolnosti nyní posuzovaného případu přistoupil i odvolací soud. Ten ve svém

rozhodnutí uvedl, že považuje za prokázané, že oba rodiče v minulosti řádným způsobem zajišťovali výchovu nezletilé po stránce citové, rozumové a mravní a o nezletilou bylo vždy vzorně postaráno i po stránce materiální, přičemž oba rodiče se na její výchově podíleli již od jejího útlého dětství (vedlejší účastník byl s nezletilou od jejich dvou let na rodičovské dovolené). Z toho pak odvolací soud dovodil, že výchovné předpoklady obou rodičů jsou zásadně stejné, přičemž za prokázané vzal též to, že o výchovu nezletilé mají oba rodiče zájem. V daném případě pak odvolací soud dle svých slov nemohl přehlédnout, že nejenom nezletilá k rodičům, ale rovněž i oni k ní mají hluboký citový vztah, s ohledem na nějž je v zájmu nezletilé, aby byl tento vztah co nejvíce udržován i za situace, kdy se rodiče rozešli.

26. Ústavní soud pak shora naznačený způsob, jakým odvolací soud vymezil zájem nezletilé, považuje za ústavně konformní. Ostatně již ve svém nálezu ze dne 23. 2. 2010 sp. zn. III. ÚS 1206/09 (N 32/56 SbNU 363) judikoval, že zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, je-li to možné. Rovněž tak M. Hrušáková uvádí, že „obecně je dán zájem dítěte na tom, aby rozvodem nepřicházelo o jednoho z rodičů“ (viz Hrušáková, M. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství: komentář. 4. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 94–95). S těmito závěry se s ohledem na okolnosti případu ztotožňuje Ústavní soud i v nyní posuzované věci. Nad rámec právě uvedeného pak Ústavní soud dodává, že rozhodnutím odvolacího soudu byl nejen dostatečně akcentován zájem nezletilé, který musí být vždy prioritním hlediskem, ale zohledněno bylo i právo obou rodičů pečovat o své dítě, jež je garantováno čl. 32 odst. 4 Listiny a které musí být při rozhodování o úpravě styku dítěte s jeho rodiči rovněž vzato v úvahu.

27. V souvislosti s otázkou zájmu dítěte se však právní teorie nezaměřuje jen na zkoumání obsahu tohoto neurčitého pojmu, ale zabývá se i tím, v jakém časovém rámci má být na zájem dítěte nahlíženo. S tímto aspektem pak souvisí ta námitka stěžovatelky, jíž odvolacímu soudu vytýká, že tento nevzal v úvahu, že nezletilá v září 2014 nastoupí do první třídy základní školy (s čímž dle stěžovatelky není střídání výchovného prostředí ve čtrnáctidenním režimu na tak velkou vzdálenost slučitelné). Podle názoru Ústavního soudu je v tomto bodě třeba přisvědčit tvrzení stěžovatelky vyjádřenému v její replice, dle něhož soud v případě, kdy rozhoduje o osudu dítěte, musí vzít v úvahu rovněž jeho další vývoj (a tudíž i blízkí se školní docházku), a to přesto, že je vázán ustanovením § 154 odst. 1 občanského soudního řádu, dle něhož je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení. Vzhledem k právě uvedenému by Ústavní soud nemohl považovat takové rozhodnutí, jímž by dítě, jež bylo dosud v péči jen jednoho z rodičů (přičemž styk s druhým rodičem by byl vymezen jen velmi úzce), bylo svěřeno do střídavé výchovy obou rodičů za situace, kdy by bylo zřejmé, že

v krátkém časovém horizontu bude tento nově nastolený výchovný model opět opuštěn (neboť nebude nadále slučitelný se školní docházkou dítěte či jeho dalšími vzdělávacími aktivitami), za rozhodnutí mající na zřeteli zájem dítěte, neboť v zájmu dítěte je nepochybně i stabilita výchovného prostředí, která by však právě naznačeným rozhodnutím byla vážně narušena. O takové rozhodnutí se však v nyní posuzované věci dle názoru Ústavního soudu nejedná, a to hned ze dvou důvodů. Předně je třeba akcentovat tu skutečnost, že nezletilá až do rozhodnutí odvolacího soudu (byť až do doby tohoto rozhodnutí nebyla formálně vzato ve střídavé péči obou rodičů) pobývala již od rozchodu rodičů (tedy od března 2011) vždy určitou část měsíce u každého z nich. Z pohledu nezletilé se tak v důsledku rozhodnutí odvolacího soudu její výchovný režim změnil pouze v tom ohledu, že došlo k prodloužení jejího pobytu u otce z 9 na 14 dní. Stabilita dosud fungujícího výchovného režimu nezletilé tak byla z pohledu Ústavního soudu zachována. Druhým důvodem, pro který Ústavní soud nemůže akceptovat názor, že odvolací soud nerozhodl v souladu se zájmem nezletilé, když nechal v úvahu blížící se nástup základní školní docházky, je ta skutečnost, že nemá předem za vyloučené, že by model střídavé výchovy nemohl přetrvat i poté, co nezletilá nastoupí do první třídy základní školy [např. možnost individuálního vzdělávání ve smyslu § 41 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, plnění základní školní docházky ve dvou základních školách ve smyslu § 49 odst. 4 školského zákona, přestěhování vedlejšího účastníka poblíž bydliště stěžovatelky, jež vedlejší účastník zvažoval, apod.]. Tuto otázku však Ústavní soud nemůže sám blíže posuzovat, neboť to není v jeho kompetenci, ale toliko v kompetenci obecných soudů, které se touto otázkou budou muset zabývat, pokud se rodiče nezletilé na dalším fungování péče o ni sami nedohodnou. Ústavní soud si s ohledem na okolnosti nyní posuzovaného případu závěrem dovoluje dodat, že by rozhodnutí odvolacího soudu nemohl považovat za rozhodnutí, jež je v rozporu se zájmem nezletilé na stabilitě jejího výchovného prostředí, ani za situace, kdy by se skutečně následně ukázalo, že model střídavé péče není v tomto konkrétním případě slučitelný se školní docházkou nezletilé a v jejím zájmu by od něj muselo být upuštěno. To proto, že nezletilá již od tří let věku pobývá určitou část v měsíci u každého z rodičů, přičemž Ústavní soud neshledává žádný důvod, proč by k upuštění od tohoto modelu, jenž je dle obecných soudů v zájmu nezletilé, mělo dojít již v důsledku ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí, tedy o rok a půl dříve, než nezletilá povinnou školní docházku skutečně nastoupí.

28. Stěžovatelka ve své stížnosti brojila konečně i proti tomu, že obecné soudy samy bezprostředně nezjišťovaly názor nezletilé, ale učinily tak

skrze zprávu jí ustanoveného opatrovníka, což je dle názoru stěžovatelky v rozporu s judikaturou Ústavního soudu.

29. Podle článku 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte platí, že státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Podle odstavce 2 téhož ustanovení se dítěti za tímto účelem zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

30. Ustanovení § 100 odst. 4 občanského soudního řádu stanoví, že v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výsledkem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumné vyspělosti.

31. Již ze samotné dikce citovaného ustanovení plyne, že by mělo být pravidlem zjišťování názoru nezletilého dítěte přímo soudem (výsledkem). To koresponduje i s důvodovou zprávou k zákonu č. 295/2008 Sb., který novelizoval § 100 odst. 4 občanského soudního řádu do nynější podoby. V této souzené věci však obecné soudy nezletilou osobně nevyšlechly, ale spokojily se jen s reprodukcí jejího názoru zjištěného prostřednictvím opatrovníka, přičemž nevyložily, z jakého důvodu nepovažovaly za vhodné provést výslech nezletilé přímo před soudem. I přes právě uvedené dílčí pochybení spočívající v absenci odůvodnění stran nevhodnosti výsledku nezletilé před soudem však Ústavní soud nemá za to, že by v jeho důsledku bylo porušeno právo stěžovatelky či nezletilé na spravedlivý proces či závěry vyplývající z judikatury Ústavního soudu vztahující se k právu dítěte být slyšen [viz např. náleze ze dne 19. 2. 2014 sp. zn. I. ÚS 3304/13 (N 18/72 SbNU 217), náleze ze dne 2. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 2661/10 (N 219/59 SbNU 167) či usnesení ze dne 11. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 4609/12], a to s ohledem na skutečnost, že věková hranice pro výslech nezletilého dítěte není nikde taxativně stanovena. Je tedy na úvaze soudu, zda je s ohledem na věk dítěte a specifické okolnosti jím posuzovaného případu vhodné zjišťovat názor nezletilého dítěte přímo či prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku či orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pokud obecné soudy, jak

naznačuje stěžovatelka, neshledaly nutnost výslechu nezletilé, která v okamžiku rozhodnutí odvolacího soudu dosáhla věku 6 let, ale spokojily se se zprávou orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jenž názor a přání nezletilé během svého šetření zjišťoval, nelze takové rozhodnutí považovat za zásah do ústavně zaručeného práva nezletilé na slyšení před soudem a již vůbec ne do ústavně zaručených práv stěžovatelky na spravedlivý proces a na ochranu soukromého a rodinného života. V daném případě, zejména s ohledem na nízký věk dítěte a jeho hluboké citové vazby k oběma rodičům, tak ani Ústavní soud nepovažuje procesní výslech nezletilé před soudem za vhodný a potřebný.

32. Stěžovatelka dále brojila i proti tomu, že se odvolací soud při svém rozhodování spokojil s rok starými zprávami psychologů, namísto aby nechal vyhotovit znalecký posudek, na jehož základě by jedině mohl objektivně vyhodnotit všechny aspekty modelu střídavé výchovy. Na podkladě vyžádaného spisového materiálu bylo Ústavním soudem zjištěno, že stěžovatelka v rámci řízení před soudem prvního stupně skutečně navrhovala vyhotovení znaleckého posudku. Tomuto důkaznímu návrhu stěžovatelky však nebylo vyhověno, když soud prvního stupně při svém jednání dne 3. 10. 2012 rozhodl, že tento důkaz nebude proveden (nejedná se tedy o tzv. opomenutý důkaz), přičemž považoval za dostatečnou zprávu z psychologického vyšetření nezletilé ze dne 10. 1. 2012, vyhotovenou Mgr. Zdeňkem Kolaříkem, a zprávu z psychologického vyšetření ze dne 23. 4. 2012, vyhotovenou PhDr. Alenou Obeidovou. Odvolací soud pak převzal skutkový závěr stran psychologického profilu nezletilé učiněný soudem prvního stupně, přičemž doplnění dokazování znaleckým posudkem z oboru psychologie nebylo žádným z účastníků řízení v rámci odvolacího řízení znovu navrhováno.

33. Ve vztahu k právě uvedené námitce si pak Ústavní soud dovoluje uvést, že k doplnění dokazování o dosud neprovedené důkazy, navržené účastníky řízení, nebo o dosud neprovedené důkazy, které je třeba provést ke zjištění skutkového stavu v řízení o věcech uvedených v § 120 odst. 2 občanského soudního řádu, i když nebyly navrženy, je v odvolacím řízení s ohledem na ustanovení § 213a odst. 1 občanského soudního řádu možné přistoupit za situace, kdy odvolací soud dospěje k závěru, že je toho třeba ke zjištění skutkového stavu věci. Zároveň však platí jako obecný princip, že z ústavního principu nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy) vyplývá i zásada volného hodnocení důkazů; soud rozhoduje, které skutečnosti jsou k dokazování relevantní a které z navržených (případně i nenavržených) důkazů provede, případně zda a nakolik se jeví nezbytné (žadující) dosavadní stav dokazování doplnit, které skutečnosti má za zjištěné a které dokazovat netřeba. Pokud tedy v nyní posuzované věci odvolací soud dospěl k závěru, že není potřebné doplňovat dokazování o znalecký posudek, a převzal skutkové závěry soudu prvního stupně založené na výše uvedených

psychologických zprávách, postupoval v souladu s principem nezávislosti soudu, přičemž Ústavní soud neshledal, že by hodnocení důkazů a jemu odpovídající přijaté skutkové závěry byly výrazem zjevného faktického omylu či logického excesu, což by jedině odůvodňovalo kasační zásah Ústavního soudu.

34. Z ústavněprávního hlediska pak neobstojí ani poukaz stěžovatelky na velkou vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, neboť toto hledisko samo o sobě není dle názoru Ústavního soudu důvodem, který by *a priori* vylučoval vhodnost střídavé výchovy nezletilého dítěte. Při posuzování tohoto hlediska je naopak třeba přihlédnout k dalším okolnostem daného případu, zejména pak k tomu, zda dítě není převozem a pobytem ve zcela odlišném prostředí příliš fyzicky či psychicky zatěžováno a zda je v možnostech rodičů ve stanoveném intervalu tuto vzdálenost překonávat. Tyto aspekty však v nyní posuzovaném případě dle názoru Ústavního soudu v úvahu vzaty byly, přičemž Ústavní soud nemá, co by závěrům odvolacího soudu v tomto ohledu vytkl.

35. Stěžovatelka konečně namítala i to, že se odvolací soud vůbec nezabýval tím, že vedlejší účastník se stěžovatelkou nekomunikuje a nekooperuje s ní v otázkách týkajících se výchovy nezletilé, přičemž vzájemná komunikace mezi rodiči je jedním ze základních předpokladů pro fungování střídavé péče. S tímto tvrzením se však Ústavní soud neztotožnil, když z odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu zřejmě vyplývá, že tento se otázkou problematické komunikace mezi rodiči při zvažování podmínek střídavé výchovy zabýval, přičemž dospěl k závěru, že rodiče byli i v minulosti přes vzájemné neshody schopni se na základních skutečnostech týkajících se nezletilé dohodnout. Tento závěr pak Ústavní soud ze své pozice, kdy není povolán k instančnímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů, není oprávněn přezkoumávat.

36. Nad rámec výše uvedeného si Ústavní soud dovoluje zároveň poukázat na specifickou společenských vztahů, jež byly rozhodnutím odvolacího soudu upraveny. Jedná se o velmi citlivé vztahy mezi rodiči a dětmi, do nichž by ze strany státních orgánů mělo být zasahováno co nejméně, což vyplývá jak z povahy těchto rodinných vztahů, tak z povahy samotné státní moci. O to více je třeba apelovat na oba rodiče, aby se snažili dosáhnout dohody o dalších podmínkách výchovy své nezletilé dcery přirozenou cestou, tj. bez zásahu státu tak, aby jejich komplikovaným vztahem nebyla poškozována nezletilá, která má k oběma velmi silný citový vztah, a může tak vnímat rozpory mezi nimi velmi intenzivně. Jakkoli může být soud veden při úpravě styku rodičů a dětí těmi nejlepšími úmysly, není v jeho silách, aby vytvořil dítěti zcela harmonické výchovné prostředí, které se odvíjí vždy primárně od vztahů mezi rodiči. Této své odpovědnosti by si měli být rodiče

vědomi především a tomu také přizpůsobit své vzájemné vztahy při hledání kompromisního řešení při utváření výchovného prostředí své dcery.

V.

37. Na podkladě výše řečeného je namíste shrnout, že naplnění podmínek, za kterých by bylo možno nahlížet na ústavní stížností napadená rozhodnutí jako na rozhodnutí, jež by překračovala hranice ústavnosti, v nyní posuzovaném případě Ústavní soud neshledal. Z tohoto důvodu tak Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítnout, neboť napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky.

38. Návrh na odklad vykonatelnosti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 13. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-213, ve spojení s usnesením též soudu ze dne 28. 2. 2013 č. j. 35 Co 681/2012-216, Ústavní soud odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Návrhu nevyhověl, neboť ve své rozhodovací praxi odkládá vykonatelnost zpravidla pouze tehdy, měl-li by výkon napadeného rozhodnutí mj. nezvratné důsledky osobní, což v posuzované věci neshledal [srov. též nálezy sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. března 2006 (N 70/40 SbNU 691)].

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Ludvíka Davida

Nejsem si vůbec vnitřně jist, zda má Ústavní soud rozhodovat o tak osobně citlivých otázkách, jakými jsou výchova a výživa nezletilých dětí. Zejména v těchto věcech je významný kontakt s účastníky – a na rozdíl od nalézacích soudů nemá Ústavní soud (není-li nařízeno jednání) před sebou ani rodiče, natož děti.

Domnívám se, že roli Ústavního soudu, jako soudu v těchto věcech aktuálně akcentujícího střídavou péči obou rodičů o nezletilé, vystihla docela přílehavě jedna žurnalistka: „Ústavní soud posuzoval spory rodičů o dítě už vícekrát a nálezy pokaždé směřovaly k jednomu závěru: Dítě má dva rodiče a s oběma má právo být tak často a tak přirozeně, jak je to jen možné. Každý takový nálezy je však znovu důležitý. Jasně formulovaný postoj autorit nás chtě nechtě ovlivňuje. Když budou (soudci, pozn. L. D.) trpělivě opakovat, že rozhodování o výchově dítěte po rozvodu není příležitost k tomu, aby si někdejší partneři šli po krku, ale naopak aby zapomněli na své zjitření a uznali své dítě jako společnou odpovědnost, z níž se nelze vyvázat, bude to pro všechny zúčastněné jen dobře.“ (Čápková, H. Mezi matkou a otcem. Respekt, 2014, č. 22, str. 19).

Toto vše plně uznávám. Podle mého názoru však v nyní posuzované věci zašel zamítnutím ústavní stížnosti stěžovatelky, matky šestileté nezletilé, Ústavní soud příliš daleko.

Ač střídavá výchova nezletilých již několik let fakticky probíhá, děje se tak v době umístování dítěte do předškolního či předškolních zařízení. Čtrnáctidenní interval střídání výchovného prostředí v každém měsíci mezi dvěma velmi vzdálenými bydlišti rodičů je pro nezletilou zcela jistě velmi náročný, ale snad zvládnutelný.

Od září 2014 má však nezletilá nastoupit základní školní docházku; vhodnější je tu spíše plurál: docházky. Na rozdíl od mateřské školy, kde ještě dost dobře nelze hovořit o dětském kolektivu v plném slova smyslu, na základní škole se již takový kolektiv tvořit začíná, a to se všemi výchovnými přednostmi i dětskými nectnostmi, které jej provázejí. Přestože dnešní děti už považují máloco za překvapivé, dokáže nezletilá zvládnout fakt permanentního střídání školního prostředí, který se jí bude nutně připomínat nebo jí bude připomínán? Dokáže zvládnout třeba i rozdílné učební nároky, jež na ni budou mít ze situace nepochybně rozpačití učitelé? Jak se dokáže skutečně těšit z mimoškolních aktivit, když za nimi bude muset každých 14 dní přejíždět z místa na místo?

Věřím tomu, že dítě potřebuje lásku a péči obou rodičů. Přece jen si ale myslím, že dočasně utišené ego jednoho z nich nestojí za škody, jež mohou být takto realizovanou střídavou výchovou na psychice nezletilých páčány.

Proto nemohu souhlasit s většinovým rozhodnutím senátu a jsem toho názoru, že rozsudek odvolacího soudu o střídavé výchově a výživě nezletilých měl být zrušen.

Č. 111

K aktivní legitimaci občanského sdružení (spolku) k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy (územního plánu)

Nejvyšší správní soud v usnesení rozšířeného senátu ze dne 21. 7. 2009 sp. zn. 1 Ao 1/2009 dovodil, že z hlediska posouzení aktivní legiti-
mace k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy je přípustný
návrh, který tvrdí zkrácení navrhovatele na jeho právech příslušným
opatřením obecné povahy. Navrhovatel tedy musí tvrdit, že existují urči-
tá jemu náležející subjektivní práva, která jsou opatřením obecné pova-
hy dotčena. Tyto závěry jsou alfou a omegou posouzení aktivní věcné
legitimace navrhovatele v řízení o návrhu na zrušení opatření obecné
povahy.

Skutečnost, že občan dá přednost prosazování svého zájmu for-
mou sdružení se s jinými občany, nelze přičítat k jeho tíži. S ohledem
na výše popsaný vývoj mezinárodních závazků České republiky, unijní-
ho práva i na zákonnou úpravu postavení spolků zaměřených na ochra-
nu přírody a krajiny lze považovat za překonanou starší praxi Ústavní-
ho soudu ve vztahu k aktivní legitimaci spolků zastupovat zájmy svých
členů na ochraně jejich práva na příznivé životní prostředí, vyjádřenou
v usnesení ze dne 6. 1. 1998 sp. zn. I. ÚS 282/97 (U 2/10 SbNU 339). Fyzic-
ké osoby, pokud se sdruží do občanského sdružení (spolku), jehož
účelem podle stanov je ochrana přírody a krajiny, mohou své právo
na příznivé životní prostředí, zakotvené v čl. 35 Listiny, realizovat i pro-
střednictvím tohoto spolku.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Ši-
máčkové a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Ivany Janů – ze
dne 30. května 2014 sp. zn. I. ÚS 59/14 ve věci ústavní stížnosti Sdružení pro
ochranu krajiny, se sídlem Petkovy, Čížovky 4, okres Mladá Boleslav, za-
stoupeného JUDr. Petrem Kužvartem, advokátem, se sídlem v Praze 4,
Za Zelenou liškou 967, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne
24. 10. 2013 č. j. 5 Aos 3/2012-36, kterým byla zamítnuta stěžovatelova ka-
sační stížnost proti rozhodnutí krajského soudu o odmítnutí stěžovatelova
návrhu na zrušení opatření obecné povahy, za účasti Nejvyššího správního
soudu jako účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2013 č. j. 5 AOs 3/2012-36 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se tento rozsudek ruší.

Odůvodnění

I. Průběh řízení před obecnými soudy

1. Stěžovatel svou ústavní stížností napadl v záhlaví označený rozsudek Nejvyššího správního soudu tvrzením, že jím byl (jako právnická osoba sdružující občany) výrazně zkrácen na svém právu účasti na rozhodování a zejména na právu na soudní ochranu garantovaném ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Předmětem řízení před obecnými soudy byl návrh stěžovatele na zrušení opatření obecné povahy č. 1/2009 Zastupitelstva obce Petkovy – územního plánu obce. Stěžovatel je občanským sdružením založeným v roce 1994, které sdružuje občany z obcí ležících na území přírodního parku Čížovky (oblast katastrálního území Čížovky, Petkovy, Domousnice a jejich blízkého okolí). Předmětem činnosti (slovy občanského zákoníku též účelem, resp. hlavní činností) spolku je ochrana přírodního a krajinného prostředí včetně jeho kulturních a historických hodnot. Výše uvedené opatření obecné povahy stěžovatel soudně napadl proto, že podle svých tvrzení byl jeho vydáním zkrácen na svých právech nezákonným postupem obce Petkovy, což mělo za následek nezákonnost územního plánu.

3. Krajský soud v Praze (dále též jen „krajský soud“) usnesením ze dne 22. 11. 2012 č. j. 50 A 16/2012-47 návrh stěžovatele odmítl. Dospěl přitom k závěru, že stěžovatel není aktivně legitimován k podání návrhu na zrušení předmětného opatření obecné povahy. Odkázal na judikaturu Nejvyššího správního soudu, mimo jiné na rozsudek ze dne 24. 1. 2007 č. j. 3 Ao 2/2007-42 a na něj navazující rozsudek ze dne 18. 9. 2008 č. j. 9 Ao 1/2008-34, rozsudek ze dne 13. 8. 2009 č. j. 9 Ao 1/2009-36 a rozsudek ze dne 13. 10. 2010 č. j. 6 Ao 5/2010-43. Svůj závěr dále zdůvodnil poukazem na ustanovení § 101a odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „s. ř. s.“) a na čl. 9 odst. 2 a 3 Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, uzavřené v Aarhusu dne 25. 6. 1998, vyhlášené pod č. 124/2004 Sb. m. s. (dále jen „Aarhuská úmluva“).

4. Proti rozsudku krajského soudu podal stěžovatel kasační stížnost, o níž Nejvyšší správní soud rozhodl rozsudkem dne 24. 10. 2013 pod č. j. 5

Aos 3/2012-36 tak, že ji zamítl. Nejvyšší správní soud uvedl, že stěžovatel jako občanské sdružení založené podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, se zaměřením činnosti především na ochranu přírody a krajiny, je právnickou osobou, která je samostatným nositelem hmotných a procesních práv, odlišných od práv osob, které jsou jejími členy. Konstatoval, že z judikatury vyplývá, že občanská sdružení nejsou aktivně procesně legitimována k návrhu na zrušení opatření obecné povahy v podobě územního plánu. Citoval mj. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2009 sp. zn. 1 Ao 1/2009, podle něhož přiznává soud aktivní procesní legitimaci k podání předmětného návrhu nositelům věcných práv (zejména vlastníkům) k dotčeným nemovitostem nacházejícím se na území regulovaném územním plánem, případně k nemovitostem sousedícím s regulovaným územím či situovaným v jeho blízkosti.

5. Nejvyšší správní soud dále uvedl, že odklon od závěru o absenci aktivní legitimace občanského sdružení k podání návrhu podle § 101a s. ř. s. nepředstavuje ani jeho rozsudek ze dne 13. 10. 2010 sp. zn. 6 Ao 5/2010. V této věci nebyl občanským sdružením napaden územní plán, ale návštěvní řád národního parku. Současně není možné na předmětnou věc použít ani směrnici Rady 85/337/EHS o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/35/ES o účasti veřejnosti na vypracovávání některých plánů a programů týkajících se životního prostředí a o změně směrnice Rady 85/337/EHS a 96/61/ES, pokud jde o účast veřejnosti a přístup k právní ochraně (směrnice EIA). Zda je možné aktivní legitimaci k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy dovozovat z Aarhurské úmluvy, řeší rozsudek ze dne 24. 1. 2007 sp. zn. 3 Ao 2/2007. V něm Nejvyšší správní soud uvedl, že Aarhurská úmluva náleží do kategorie mezinárodních smluv, které jsou součástí právního řádu. Jde-li však o aplikační přednost mezinárodních smluv před zákonem, je nezbytné zkoumat rovněž podmínku samovykonatelnosti, resp. přímé aplikovatelnosti jednotlivých ustanovení této úmluvy. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že z čl. 9 odst. 2 ve spojení s čl. 2 odst. 5 Aarhurské úmluvy nelze dovozovat aktivní legitimaci stěžovatele k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy – územního plánu (srov. též rozsudek ze dne 18. 9. 2008 sp. zn. 9 Ao 1/2008). Současně dovodil, že občanské sdružení, jehož účelem je ochrana životního prostředí, je zapotřebí považovat za „dotčenou veřejnost“ (srov. rozsudek ze dne 13. 10. 2010 sp. zn. 6 Ao 5/2010). Avšak ani tento závěr, tedy případné přiznání postavení dotčené veřejnosti, by nezakládalo procesní legitimaci stěžovatele. V posuzované věci totiž nebyla podána žaloba proti rozhodnutí správního orgánu, ale návrh na zrušení opatření obecné povahy v podobě územního plánu, přičemž z návrhu stěžovatele nevyplývá, že by namítal

porušení hmotného práva Unie v oblasti životního prostředí či takových ustanovení vnitrostátního práva, do nichž je toto unijní právo transponováno.

6. Podle Nejvyššího správního soudu nelze aktivní legitimaci stěžovatele k podání předmětného návrhu opírat ani o rozsudek ze dne 24. 10. 2007 sp. zn. 2 Ao 2/2007. V odůvodnění rozsudku se totiž Nejvyšší správní soud detailně nezabýval problematikou aktivní legitimace; navíc lze rozsudek považovat za překonaný pozdějším usnesením rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu (viz bod 4 výše).

II. Řízení před Ústavním soudem

7. V posuzované věci jsou splněny podmínky věcného projednání návrhu. Jde o řízení o ústavní stížnosti podle § 72 a následujících zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní stížnost byla podána v zákonné dvouměsíční lhůtě (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a k jejímu podání došlo poté, co stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky poskytnuté zákonem k ochraně jeho práva (§ 75 odst. 1 věta před středníkem zákona o Ústavním soudu). Text ústavní stížnosti vykazuje náležitosti podle § 34 odst. 1 citovaného zákona, navrhuje se zrušení rozsudku Nejvyššího správního soudu a důvodem požadovaného petitu je zásah do základního práva na spravedlivý proces, resp. na přístup k soudu, jak plyne z obsahu ústavní stížnosti.

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvedl, že omezení aktivní legitimace občanského sdružení (spolku) na pouhé procesní otázky v řízení před orgány veřejné správy je neudržitelné jak z hlediska mezinárodních závazků České republiky, tak i z hlediska dikce příslušného vnitrostátního právního předpisu [§ 70 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně přírody a krajiny“)]. Občanům sdruženým v občanském sdružení nelze podle stěžovatele upírat právo na společnou účast při rozhodování o jejich životním prostředí jen proto, že založili sdružení jako specifickou právnickou osobu, na kterou delegovali svá práva přímé účasti na ochraně přírody a krajiny. Stěžovatel zdůraznil, že vznikl z důvodu ochrany konkrétního přírodního parku a z tohoto důvodu navrhl zrušení změny územního plánu přijaté z důvodu nové zástavby v tomto parku. Jednal přitom plně v intencích zájmů svých členů a v rámci svého předmětu činnosti podle stanov. Má tak mít právo na to, aby bylo uznáno jeho „dotčení“, a tedy i jeho věcná legitimace k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy.

9. K ústavní stížnosti se vyjádřil Nejvyšší správní soud. Ten konstatoval, že se v napadeném rozsudku důkladně vyrovnal s nastolenou právní otázkou a potvrdil svou ustálenou judikaturu. V dalším textu se vyjádřil též

k argumentaci stěžovatele stran příslušných ustanovení Aarhuské úmluvy a k absenci jejího přímého účinku. Předložená ústavní stížnost obsahuje pouze polemiku na úrovni podústavního práva. Nejvyšší správní soud rovněž poukázal na nečinnost stěžovatele, který návrh na zrušení opatření obecné povahy (územního plánu) podal až posledního dne lhůty stanovené pro jeho uplatnění. Na závěr navrhl odmítnutí ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné.

10. Po seznámení s rozhodnutími obecných soudů a vyžádaným spisovým materiálem dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost stěžovatele je důvodná.

II. a/ Relevantní ustanovení

11. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

12. Ustanovení § 101a odst. 1 věty první s. ř. s. zní takto: „Návrh na zrušení opatření obecné povahy nebo jeho částí je oprávněn podat ten, kdo tvrdí, že byl na svých právech opatřením obecné povahy, vydaným správním orgánem, zkrácen.“

13. Podle čl. 2 odst. 5 Aarhuské úmluvy je „dotčená veřejnost“ definována jako veřejnost, která je (nebo může být) ovlivněna environmentálními rozhodováními, anebo která má na tomto rozhodování určitý zájem. Pro účely této definice se u nevládních organizací podporujících ochranu životního prostředí a splňujících požadavky vnitrostátních právních předpisů předpokládá, že mají na environmentálním rozhodování zájem.

14. Na základě čl. 9 odst. 2 písm. a) Aarhuské úmluvy každá strana v rámci své vnitrostátní právní úpravy zajistí, aby osoby z řad dotčené veřejnosti, mající dostatečný zájem, mohly dosáhnout toho, že soud nebo jiný nezávislý a nestranný orgán zřízený zákonem přezkoumá po stránce hmotné i procesní zákonnost jakýchkoliv rozhodnutí, aktů nebo nečinnosti podle čl. 6 Aarhuské úmluvy a v případech, kdy je tak stanoveno vnitrostátním právem a aniž by tím byl dotčen čl. 9 odst. 3 a další ustanovení této úmluvy. Promítnutí tohoto ustanovení Aarhuské úmluvy do českého právního řádu se uskutečnilo mimo jiné zařazením § 70 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny, podle něhož se ochrana přírody podle tohoto zákona uskutečňuje za přímé účasti občanů, prostřednictvím jejich občanských sdružení a dobrovolných sborů či aktivů.

II. b/ Judikatura Nejvyššího správního soudu

15. V usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 1. 2007 sp. zn. 3 Ao 2/2007 se uvádí, že do 31. 12. 2006 [zjevně vzhledem k nabytí účinnosti relevantních ustanovení zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování

a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění změn a doplňků, dnem 1. 1. 2007] nebylo možno z právního řádu České republiky dovodit oprávnění občanského sdružení, jehož cílem ve stanovách je ochrana přírody a krajiny, podat návrh na zrušení opatření obecné povahy, které spočívá ve změně směrné části územního plánu obce. K tomu se podává, že podle ustálené judikatury soudů ve správním soudnictví „ekologické iniciativy nejsou nositeli hmotných práv“. Tyto subjekty mohou úspěšně namítat nezákonnost rozhodnutí, avšak jen potud, tvrdí-li, že v řízení byla zkrácena jejich procesní práva. Aktivní žalobní legitimace v řízení o žalobě proti rozhodnutím správních orgánů se opírá o § 65 odst. 2 s. ř. s. V řízení o zrušení opatření obecné povahy však zákon nezakotvil žalobní legitimaci, která by byla obdobná či analogická ustanovení § 65 odst. 2 s. ř. s. Ve vnitrostátním právu je účast veřejnosti omezena pouze na účast ve správním řízení ve smyslu § 70 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny, podle něhož je občanské sdružení oprávněno oznámit svou účast v řízení poté, co mu byla sdělena informace o jeho zahájení (blíže viz citované ustanovení).

16. V usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 7. 2009 sp. zn. 1 Ao 1/2009 soud uvedl, že aktivní procesní legitimace k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části je (vedle splnění dalších podmínek, zejména toho, aby návrh měl obecné náležitosti předepsané zákonem) závislá na splnění zvláštních procesních podmínek tohoto návrhu definovaných zejména v § 101a odst. 1 s. ř. s., především ve větě první tohoto ustanovení. Přípustný je tedy návrh, který tvrdí zkrácení navrhovatele na jeho právech příslušným opatřením obecné povahy. Navrhovatel musí v první řadě tvrdit, že existují určitá jemu náležející subjektivní práva, která jsou opatřením obecné povahy dotčena. Nestačí proto, tvrdí-li navrhovatel, že opatření obecné povahy či procedura vedoucí k jeho vydání jsou nezákonné, aniž by současně tvrdil, že se tato nezákonnost dotýká jeho právní sféry.

17. V rozsudku ze dne 21. 4. 2010 sp. zn. 8 Ao 1/2010 dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části podle § 101a a násl. s. ř. s. mohou být aktivně legitimováni také vlastníci pozemků (nemovitostí) či jiné osoby oprávněné z věcných práv k nemovitostem, jež sousedí s územím regulovaným opatřením obecné povahy (územním plánem), pokud tvrdí, že jejich vlastnické nebo jiné věcné právo by bylo přímo dotčeno aktivitou, jejíž provozování na regulovaném území tento plán připouští. Otázku, kam až možné dotčení sahá, přitom nelze zodpovědět paušálně, ale záleží na konkrétních okolnostech případu. Typicky je nutno uvážit velikost sídelní aglomerace, krajinný ráz, zalidněnost (zastavěnost), charakter území (zemědělské či průmyslové) atd. V odůvodnění rozsudku Nejvyšší správní soud uvedl, že splnění podmínek aktivní procesní legitimace bude dáno vždy s ohledem na okolnosti

konkrétního případu, tj. v závislosti na povaze, předmětu, obsahu a způsobu regulace prováděné aktuálně posuzovaným opatřením obecné povahy. Územním plánem mohou být dotčeny tři kategorie osob: 1. především se jedná o osobu, která má přímý a nezprostředkovaný vztah k nějaké části území, které je územním plánem regulováno, tedy vlastník (spoluvlastník) pozemku nebo jiné nemovité věci (též bytů a nebytových prostor) a oprávněný z věcného práva k těmto věcem, nikoli však nájemce. Dále může být 2. v některých případech aktivně legitimován i navrhovatel, který, ačkoliv sám není vlastníkem nemovitosti nebo oprávněným z věcného práva k nemovitosti na území regulovaném územním plánem, tvrdí, že jeho vlastnické nebo jiné věcné právo k nemovitosti nacházející se mimo regulované území by bylo přímo dotčeno určitou aktivitou, jejíž provozování na území regulovaném územním plánem tento plán připouští (typicky vlastník sousedního pozemku, u něhož se mohou významně projevit vlivy činnosti z regulovaného území – exhalace, hluk, zápach apod. – nebo které povedou k významnému snížení hodnoty jeho majetku). Konečně 3. jde kategorii vymezenou čl. 9 odst. 2 a 3 Aarhuské úmluvy jako osoby z řad „dotčené veřejnosti“. Obecně je pak přípustný i návrh, ve kterém je namítáno porušení procedurálních pravidel, jež mohlo vést k nezákonnosti opatření obecné povahy, a zároveň mohlo způsobit, že se tato nezákonnost dotkla právní sféry navrhovatele. K odmítnutí návrhu by tedy vedlo, jestliže by z něj bylo zřejmé, že namítaná procesní pochybení by *a priori* vylučovala možnost dotčení právní sféry navrhovatele.

18. Rozhodování o aktivní věcné legitimaci občanského sdružení k podání návrhu podle § 101a odst. 1 s. ř. s. se věnoval též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 10. 2010 sp. zn. 6 Ao 5/2010. V něm soud dovodil, že občanské sdružení, jehož předmětem činnosti je ochrana životního prostředí, je aktivně legitimováno k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy – návštěvního řádu národního parku, jestliže opatření upravuje otázky, které jsou předmětem hodnocení podle § 45h zákona o ochraně přírody a krajiny (hodnocení důsledků koncepcí a záměrů na evropsky významné lokality a ptačí oblasti).

II. c/ Interpretace Ústavního soudu

19. Ústavní soud nehodlá zpochybňovat stávající výklad Aarhuské úmluvy z hlediska neexistence jejího přímého účinku. Je však zapotřebí brát v úvahu status Aarhuské úmluvy [viz čl. 10 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] z pohledu její aplikační přednosti před zákonem. Nelze relevantně jednat bez přihlídnutí k Aarhuské úmluvě jako k interpretačnímu pramenu. K této otázce se Ústavní soud vyjádřil již v plenárním nálezu ze dne 19. 11. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 14/07 (N 198/51 SbNU 409), v nálezu ze dne 17. 3. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2239/07 (N 57/52 SbNU 267) a v usnesení

ze dne 30. 6. 2008 sp. zn. IV. ÚS 154/08. Závazkům vyplývajícím z Aarhuské úmluvy Ústavní soud nepřiznal v žádném z jejích ustanovení přímý účinek. Ústavní soud je však povinen vyložit ustanovení ústavního pořádku, jež se dotýkají práva na soudní ochranu, takovým způsobem, aby byla umožněna účinná ochrana práv fyzických a právnických osob. Je-li tedy možné interpretovat vnitrostátní normy vícero možnými způsoby, má přednost ten výklad, který naplňuje požadavky Aarhuské úmluvy. Rozhodnutím Rady č. 2005/370/ES ze dne 17. února 2005 přistoupilo k Aarhuské úmluvě též Evropské společenství (Úřední věstník Evropské unie ze dne 17. 5. 2005, L 124/1) a Aarhuská úmluva se stala součástí komunitárního práva, a to v režimu tzv. smíšených smluv. Přestože nejsou splněny podmínky přímého účinku [dostatečná jasnost a bezpodmínečnost – srov. věc 26/62, *Van Gend en Loos* (1963) ECR 1 či věc C-8/81, *Becker v. Finanzamt Münster-Ibbenstadt* (1982) ECR 53], mají orgány členských států (soudy pochopitelně nevyjímaje) povinnost souladného výkladu, tj. povinnost vykládat vlastní právní úpravu v souladu s mezinárodněprávním závazkem Evropského společenství [srov. věc C-300/98 a C-392/98, *Parfums Christian Dior SA* (2000) ECR I-11307, body 47–48].

20. Judikatura Ústavního soudu prošla ve vztahu k problematice aktivní legitimace občanských sdružení ve věcech, v nichž je obsažen aspekt základního práva na příznivé životní prostředí (čl. 35 odst. 1 Listiny, podle něhož má každý právo na příznivé životní prostředí), určitým vývojem. Od konstatování, že práva vztahující se k životnímu prostředí přísluší jen osobám fyzickým [usnesení ze dne 6. 1. 1998 sp. zn. I. ÚS 282/97 (U 2/10 SbNU 339)], dospěl Ústavní soud k závěru, že „... v demokratickém právním státě je životní prostředí hodnotou, jejíž ochrana má být realizována za aktivní participace všech složek občanské společnosti, včetně občanských sdružení a nevládních organizací, které mají povahu právnických osob. Diskurs v rámci otevřené společnosti, realizovaný případně též právními prostředky a v řízení před soudy, je pak účinnou zárukou ochrany přírodního bohatství státu (čl. 7 Ústavy)“ (usnesení ze dne 28. 6. 2005 sp. zn. I. ÚS 486/04). V dalších rozhodnutích se pak Ústavní soud přihlásil k postulátu interpretace vnitrostátních norem dotýkajících se životního prostředí v souladu s Aarhuskou úmluvou. Kromě nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/07 (viz předchozí odstavec) tak učinil v též výše citovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2239/07, podle něhož má výklad konformní s Aarhuskou úmluvou v případě interpretačních alternativ přednost.

21. Nejvyšší správní soud v již citovaném usnesení rozšířeného senátu ze dne 21. 7. 2009 sp. zn. 1 Ao 1/2009 dovodil, že z hlediska posouzení aktivní legitimace k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy je přípustný návrh, který tvrdí zkrácení navrhovatele na jeho právech příslušným opatřením obecné povahy. Navrhovatel tedy musí tvrdit, že existují

určitá jemu náležející subjektivní práva, která jsou opatřením obecné povahy dotčena. Tyto závěry jsou alfou a omegou posouzení aktivní věcné legitimity navrhovatele v řízení o návrhu na zrušení opatření obecné povahy. V jejich světle neobstojí kategoricky vyznívající teze obsažené v usnesení Nejvyššího správního soudu sp. zn. 3 Ao 2/2007 (viz bod 15), podle nichž občanská sdružení nejsou aktivně procesně legitimována k návrhu na zrušení opatření obecné povahy v podobě územního plánu, či jinak vyjádřeno, že do 31. 12. 2006 nebylo možno z právního řádu České republiky dovodit oprávnění občanského sdružení, jehož účelem zakotveným ve stanovách je ochrana přírody a krajiny, podat návrh na zrušení opatření obecné povahy, které spočívá ve změně části územního plánu obce.

22. Ostatně bylo by již na první pohled absurdní, kdyby osoba splňující vymezené podmínky, tedy například vlastník pozemku sousedícího přímo s regulovaným územím, nebyla aktivně legitimována k podání návrhu na zrušení územního plánu jen proto, že se spolu s dalšími osobami (obyvateli téže obce či obcí sousedních) sdružili a jménem sdružení žádají o zrušení územního plánu nebo jeho části. Občanská sdružení, resp. nyní spolky (jak bude dále též uváděno, viz § 214 a následující zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) sdružují především občany; jde o svébytnou právnickou osobu zakládanou za účelem dosažení smluvené činnosti a společného zájmu. Není proto možné bez dalšího zamezit přístupu spolků k soudům a neumožnit jim navrhopvat zrušení územního plánu.

II. d/ Kritéria aktivní legitimity sdružení občanů (spolku) k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy

23. Ústavní soud si je vědom toho, že aktivní legitimity spolků, které byly založeny za účelem ochrany přírody a krajiny, nemůže být bez hranic. Základní kritéria pro posouzení jejich ze zákona plynoucí (§ 101a odst. 1 s. ř. s.) aktivní legitimity je žádoucí nastínit tím spíše, že je třeba oponovat nepřiměřeně vyhraněnému a v porovnání s obecným textem § 101a odst. 1 s. ř. s. nepřipustně limitujícímu závěru Nejvyššího správního soudu. Ten totiž v nyní napadeném rozhodnutí sp. zn. 5 Aos 3/2012 (viz právní věta z něho publikovaná ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pod č. 2976/2014) dovodil, že občanským sdružením, byť je jejich hlavním předmětem činnosti podle stanov ochrana přírody a krajiny či ochrana životního prostředí, nesvědčí podle § 101a s. ř. s. oproti jiným subjektům zvláštní procesní legitimity k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy v podobě územního plánu. Odepření přístupu k soudnímu přezkumu takto již předem určenému okruhu subjektů je nepřipustné.

24. Spolek dožadující se zrušení opatření obecné povahy (zde územního plánu nebo jeho částí) musí předně tvrdit, že byl tímto opatřením dotčen na svých subjektivních právech. Takové tvrzení musí přesně vymezit

zásah, kterého se měl samosprávný celek dopustit, a to v souladu s dikcí § 101a odst. 1 s. ř. s. (srov. též čl. 2 odst. 5 Aarhuské úmluvy uvedený v bodě 13). Nepostačuje, pokud by občanské sdružení tvrdilo, že opatření obecné povahy či procedura vedoucí k jeho vydání byly nezákonné – bez toho, aby současně tvrdilo, že se tato nezákonnost dotýká jeho právní sféry.

25. Podstatným kritériem zde musí nepochybně být místní vztah navrhovatele k lokalitě regulované územním plánem. Má-li spolek sídlo na tomto území nebo jsou-li jeho členové vlastníky nemovitostí potenciálně dotčených opatřením plynoucím z územního plánu, pak by mu v zásadě měla svědčit aktivní legitimace k podání návrhu. Věcné (materiální) legitimační důvody, vycházející z předmětu činnosti spolku, se pak odvozují právě od místního vztahu k napadenému opatření obecné povahy. V některých případech mohou působit místní a věcné důvody v synergii, a nemusí jít ani o „ekologický“ spolek. Tak kupříkladu založí-li občané žijící v určitém městě nebo jeho městské části spolek k ochraně svých zájmů a územní plán by měl zasáhnout do rekreační zóny, v níž jsou zvyklí trávit svůj volný čas, pak připadá v úvahu přiznat spolku aktivní legitimaci bez ohledu na detaily vymezení jeho předmětu činnosti.

26. V jiných situacích může pro účely posouzení aktivní legitimace spolku sehrát důležitou roli zaměření spolku na aktivitu, která má lokální opodstatnění (ochrana určitého druhu živočichů, rostlin). Obecně tu lze říci, že z hlediska posouzení zákonné podmínky zkrácení na právech bude věrohodnější místní „zavedenost“, tedy již delší časové působení spolku. Není však možné vyloučit ani založení spolku *ad hoc* za účelem vážícím se k územnímu plánu. Skutečnost, že občan dá přednost prosazování svého zájmu formou sdružení se s jinými občany, nelze přičítat k jeho tíži. S ohledem na výše popsany vývoj mezinárodních závazků České republiky, unijního práva i na zákonnou úpravu postavení spolků zaměřených na ochranu přírody a krajiny lze považovat za překonanou starší praxi Ústavního soudu ve vztahu k aktivní legitimaci spolků zastupovat zájmy svých členů na ochraně jejich práva na příznivé životní prostředí, vyjádřenou v usnesení ze dne 6. 1. 1998 sp. zn. I. ÚS 282/97. Fyzické osoby, pokud se sdruží do občanského sdružení (spolku), jehož účelem podle stanov je ochrana přírody a krajiny, mohou své právo na příznivé životní prostředí, zakotvené v čl. 35 Listiny, realizovat i prostřednictvím tohoto spolku. Dá se jen opakovat, že v tomto ohledu sleduje nyní na meritorní úrovni Ústavní soud judikaturní závěry obsažené v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 14/07, IV. ÚS 2239/07 a v usnesení sp. zn. I. ÚS 486/04 (srov. body 19, 20).

27. Ústavní soud nikoliv na okraj konstatuje, že jím zmíněná kritéria nemusí působit jen v relaci k těm spolkům, jejichž hlavní činností je ochrana přírody a krajiny. Naznačená měřítka, jež budou nepochybně judikaturou konkretizována, lze vztáhnout na spolky bez ohledu na předmět

činnosti, a to takové, u nichž bude dán předpoklad zkrácení na právech opatřením obecné povahy ve smyslu § 101a odst. 1 s. ř. s.

III. Závěry

28. Nelze opomenout počátek celého případu: Stěžovatel popsal již v návrhu na zrušení opatření obecné povahy celou řadu konkrétních skutečností, jimiž svůj návrh podepřel. Stalo se tak v podrobně formulovaných a zcela konkrétních sedmi bodech; stěžovatel zejména uváděl, že opatření obecné povahy nebylo řádně publikováno, že plocha nové obytné zástavby byla až postupně doplňována, že ve výkresové dokumentaci nebyly zakresleny hranice přírodního parku Čížovky a že vzdálenost zamýšlené výstavby od stávajících usedlostí je nedostatečná. O těchto tvrzeních mělo být věcně jednáno. Namísto toho posoudily správní soudy případ jen z hlediska (obecně pojaté) aktivní legitimace navrhovatele a opíraly se mj. o judikaturu, jež vnímá občanská sdružení s účelem spočívajícím v ochraně přírody a krajiny jako „ekologické iniciativy“.

29. Takové označení, nepostrádající pejorativní nádechy, mylně implikuje pouhou aktivistickou a vedlejší roli, kterou by snad občanská sdružení tohoto typu měla ve vztahu k soudním řízením sehrávat. Občanská sdružení (spolky), jež jsou rovnocenným subjektem práva, však jsou též významným a navýsost demokratickým prvkem občanské společnosti. Není korektní odsoudit spolek k neformální, potřebná oprávnění postrádající roli při prosazování jeho zájmů. Je naopak nejen legitimní, ale i legální, aby měl možnost brát se i v řízení o návrhu na zrušení územního plánu za ty společné zájmy občanů, které považuje za oprávněné.

30. S řečeným úzce souvisí interpretace ustanovení § 101a odst. 1 s. ř. s., jež je v posuzované věci naprosto klíčová, a Ústavní soud nečiní nic jiného, než že konkretizuje v žádoucím směru výchozí pozici, kterou zaujal v usnesení sp. zn. 1 Ao 1/2009 již Nejvyšší správní soud (jeho rozšířený senát). Věcná legitimace navrhovatele ke zrušení opatření obecné povahy se zakládá na podmínce oprávněnosti tvrzení, že byl na svých právech tímto opatřením, vydaným správním orgánem, zkrácen. Toto „zkrácení na právech“ nelze vykládat v neprospěch spolkových subjektů založených za účelem ochrany přírody a krajiny tak restriktivně, jak to činí Nejvyšší správní soud v jiných zde též citovaných judikátech. Zkrácení na právech nelze v podstatě civilisticky redukovat jen na případný zásah do práv vlastníků nemovitostí či, jinak řečeno, na imise zasahující nebo ohrožující vlastníky nemovitostí (nositele práv k nim) ležících v dosahu regulace opatřením obecné povahy (územním plánem). Práva komunity mohou být dotčena širěji: vady územního plánu jsou v negativním smyslu způsobitelné dotknout se oprávněných zájmů občanů žijících na příslušném území, mohou významně ztížit naplnění koncepce územním plánem zamýšlené, a ohrozit

tak jeho společenskou funkci. Pro tento případ je žádoucí, aby prostor k soudní ochraně dostali nejen jednotlivci samotní, ale též právní subjekty, do nichž se sdružují. Také v tomto směru je třeba, s průmětem do českého právního prostředí, interpretovat shora citované pasáže Aarhuské úmluvy, které našly své vyjádření v ustanovení § 70 odst. 1 a souvisejících zákona o ochraně přírody a krajiny.

31. Svým závazným a z pohledu dosavadní judičiální praxe rozšiřujícím výkladem chce Ústavní soud vyjádřit více, než bylo dosud řečeno, zároveň však ne více, než je v jeho pravomoci. Závísí na rozumně uvažujícím soudci, aby v rámci komplexní úvahy a s vědomím společenského významu územního rozvoje dokázal posoudit, zda je určitý subjekt práva oprávněn k účasti v řízení o zrušení opatření obecné povahy. Z některých judikátů jakoby zaznívala obava z nadměrných komplikací řízení, v nichž budou vystupovat subjekty hájící šířeji formulované zájmy občanů. Taková obava však není opodstatněná: zachována zůstává možnost, aby v zájmu procesní ekonomie soud doručoval veřejnou vyhláškou a například též rozhodl, že osoby zúčastněné na řízení uplatní svá procesní práva prostřednictvím společného zmocněnce, jehož si za tímto účelem zvolí.

32. Neobstojí tedy paušální závěr Nejvyššího správního soudu v nyní posuzované věci, podle něhož (srov. bod 23) nesvědčí občanským sdružením založeným za účelem ochrany přírody, krajiny a životního prostředí aktivní procesní legitimace podle § 101a odst. 1 s. ř. s. k podání návrhu na zrušení opatření obecné povahy v podobě územního plánu.

33. Došlo tak k zásahu do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces, resp. na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť aspekty aktivní legitimace stěžovatele nebyly zkoumány v plném rozsahu; absenteje materiální (*implicite* hodnotový) pohled na věc, nyní vyložený Ústavním soudem. Proto Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a zrušil napadený rozsudek Nejvyššího správního soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

34. Ústavní soud však nepřistoupil ke zrušení usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 22. 11. 2012 č. j. 50 A 16/2012-47. Stěžovatel v ústavní stížnosti proti usnesení krajského soudu nebrojí a nedostatky řízení před krajským soudem je možné zhojit postupem podle § 110 s. ř. s.

Č. 112

K povinnosti obecných soudů zabývat se námitkami účastníků řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí

Stěžovatelka už ve svém vyjádření k žalobě ze dne 19. ledna 2013 vznesla námitku promlčení vedlejšími účastníky uplatněného nároku a z odůvodnění v záhlaví citovaných rozhodnutí vyplývá, že obecné soudy se touto námitkou stěžovatelky vůbec nezabývaly. Ústavnímu soudu tak nezbyvá než uzavřít, že obecné soudy pominuly podstatnou námitku stěžovatelky a tímto postupem zatížily řízení vadou, která má za následek zásah do práva stěžovatelky na spravedlivý proces.

Ústavní stížností napadené rozhodnutí odvolacího soudu dále považuje Ústavní soud za rozhodnutí překvapivé, neboť stěžovatelce nebyl poskytnut dostatečný procesní prostor k vyjádření k eventuálnímu uplatnění § 23 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), a zejména § 7 téhož zákona, což je zvláště naléhavé v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již stěžovatelka nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit. Tento postup odvolacího soudu vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky vlastně poprvé až v řízení před Ústavním soudem, což je v rozporu s právem na spravedlivý proces.

Rozhodnutí odvolacího soudu dále není řádně - jak co do základu nároku, tak i určení jeho výše - dostatečně odůvodněno, v čemž spatřuje Ústavní soud též porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické - ze dne 3. června 2014 sp. zn. IV. ÚS 3398/13 ve věci ústavní stížnosti Vodovody a kanalizace Mladá Boleslav, a. s., se sídlem v Mladé Boleslavi, Čechova 1151, zastoupené JUDr. Františkem Hrudkou ml., advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 1, Vodičkova 30, proti rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 20 Co 354/2013-242 ze dne 21. srpna 2013 a proti rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 7 C 385/2010-216 ze dne 25. dubna 2013, jimiž bylo stěžovatelce uloženo zaplatit vedlejším účastníkům částku 17 812,50 Kč s příslušenstvím za vodovodní řad vedoucí přes pozemek v jejich vlastnictví a náklady řízení, za účasti Petra Rajtra a Evy Rajtové, zastoupených JUDr. Martinem Klímou, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Mladé Boleslavi, tř. V. Klementa 203.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze č. j. 20 Co 354/2013-242 ze dne 21. srpna 2013 a rozsudkem Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 7 C 385/2010-216 ze dne 25. dubna 2013 bylo zasaženo do základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 20 Co 354/2013-242 ze dne 21. srpna 2013 a rozsudek Okresního soudu v Mladé Boleslavi č. j. 7 C 385/2010-216 ze dne 25. dubna 2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení jejich práv na ochranu vlastnictví a na spravedlivý proces zaručených čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě domáhala zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a ze spisu Okresního soudu v Mladé Boleslavi (dále též jen „okresní soud“) sp. zn. 7 C 385/2010 Ústavní soud zjistil, že vedlejší účastníci se na stěžovatelce žalobou domáhali zaplacení částky 17 812,50 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že stěžovatelka jako provozovatel vodovodního řádu jim nehradí za vodovodní řad vedoucí přes pozemek v jejich vlastnictví žádnou náhradu. Okresní soud poté, co odvolací soud zrušil jeho první rozsudek, kterým byla žaloba zamítnuta, a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení, rozsudkem č. j. 7 C 385/2010-216 ze dne 25. dubna 2013 uložil stěžovatelce zaplatit vedlejším účastníkům částku 17 812,50 Kč se specifikovaným úrokem z prodlení a náklady řízení ve výši 57 355,30 Kč a dále uložil stěžovatelce zaplatit státu náklady řízení ve výši 8 340 Kč. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) rozsudkem č. j. 20 Co 354/2013-242 ze dne 21. srpna 2013 rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení změnil tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejším účastníkům náklady řízení ve výši 52 277 Kč, jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a uložil stěžovatelce zaplatit vedlejším účastníkům náklady odvolacího řízení ve výši 8 531 Kč.

II.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že uplatněný nárok neuznala, protože dle judikatury Nejvyššího soudu bezdůvodně obohaceni

v takovémto případě provozovateli vodovodního řadu nevzniká, a dále prokazovala, že potrubí se na pozemku vedlejších účastníků nacházelo již od počátku dvacátého století. Z opatrnosti stěžovatelka podle ústavní stížnosti již ve svém vyjádření ze dne 19. ledna 2011 vznesla námitku promlčené případného nároku vedlejších účastníků na náhradu za umístění vodovodního potrubí na jejich pozemku a nalézací soud se touto námitkou ve svém prvním rozhodnutí nezabýval, neboť neshledal existenci nároku na vydání požadované náhrady.

4. V rozsudku, kterým krajský soud jako soud odvolací první rozsudek nalézacího soudu zrušil, podle stěžovatelky konstatoval, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení dán není, ale je třeba se v souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4211/2010 zabývat tím, zda vedlejším účastníkům nevznikl nárok na náhradu podle § 58 odst. 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). Okresní soud poté podle stěžovatelky zadal vypracování znaleckého posudku k ocenění zatížení pozemků vedlejších účastníků a žalobě ústavní stížností napadeným rozsudkem vyhověl v celém rozsahu, a to přesto, že stěžovatelka v návaznosti na výše uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu i v souladu s platným zněním vodního zákona namítala, že na pozemcích vedlejších účastníků nebylo vodoprávním úřadem zřízeno ochranné pásmo podle § 58 odst. 3 vodního zákona, a že tedy není možné takovouto náhradu přiznat. Své rozhodnutí mimo jiné podle ústavní stížnosti okresní soud odůvodnil tím, že „ochranné pásmo dle § 58 vodního zákona v případě žalobců zřízeno nebylo, přesto ochranné pásmo existuje“ a ze znaleckého posudku bylo nepochybně zjištěno, jakým způsobem a v jakém rozsahu jsou omezeni ve výkonu svého vlastnického práva.

5. Stěžovatelka uvádí, že v odvolání proti ústavní stížností napadenému rozhodnutí okresního soudu znovu opakovala, že soud prvního stupně postupoval v rozporu s pokynem odvolacího soudu a s tím, jak dříve rozhodoval Nejvyšší soud (když na rozhodnutí sp. zn. 28 Cdo 4211/2010 odkazoval i sám odvolací soud), a předpokládala, že alespoň odvolací soud se bude řídit svým předchozím rozhodnutím a argumentací uvedenou v jeho odůvodnění. S ohledem na očekávanou předvídatelnost možného postupu odvolacího soudu se stěžovatelka podle ústavní stížnosti zabývala především podstatou § 58 vodního zákona, jehož aplikace v daném případě je vyloučena, a dále i tím, že obdobné ustanovení § 23 zákona č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), které zřizuje ochranná pásma vodovodních řadů, nepřiznává vlastníkům dotčených pozemků automatickou náhradu za existenci takového ochranného pásma. Ustanovení § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích naopak podle stěžovatelky přiznává vlastníkům dotčených pozemků náhradu za skutečnou

majetkovou újmu a omezení v obvyklém užívání pozemků, pokud k nim dojde při údržbě vodovodu a při zajištění přístupu provozovatele na pozemky, případně při umístování tabulek vyznačujících polohu vodovodu. Krajský soud přesto podle stěžovatelky uvedený rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

6. Stěžovatelka namítá, že aniž to krajský soud v průběhu odvolacího řízení avizoval, opustil v písemném odůvodnění rozsudku zcela rámeček § 58 vodního zákona, na který odkazoval při svém předchozím rozhodnutí a kterým odůvodnil zrušení původního rozhodnutí okresního soudu, a až v písemném odůvodnění se poprvé objevuje, že nárok vedlejších účastníků je přiznán s odkazem na § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích, aniž by se ale krajský soud podrobněji zabýval tím, zda uplatněný nárok je skutečně v mezích určených tímto ustanovením, a to jak co do základu nároku, tak i určení jeho výše. Odvolací soud tak podle ústavní stížnosti znemožnil stěžovateli se k této právní konstrukci před rozhodnutím vyjádřit a argumentovat proti. Tento postup odvolacího soudu je podle stěžovatelky ještě více zarážející s ohledem na předcházející vývoj řízení, kdy došlo ke zrušení prvostupňového rozhodnutí ne proto, že by bylo nesprávné, ale proto, že se měl soud prvního stupně zabývat tím, zda nárok vedlejších účastníků nelze odůvodnit jiným způsobem (podle § 58 vodního zákona). Soud prvního stupně pak podle stěžovatelky žalobě vyhověl analogicky podle § 58 vodního zákona, aniž by v rozsudku vůbec zmínil obsah § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích, a pokud by odvolací soud postupoval obdobně jako při svém předchozím rozhodnutí, měl podle stěžovatelky pravděpodobně prvostupňové rozhodnutí opět zrušit a uložit soudu prvního stupně, aby se zabýval tím, jestli tentokrát vedlejším účastníkům nevznikl nárok na náhradu podle § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích a jak ho vyčíslit. Nárok na náhradu podle § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích totiž podle stěžovatelky vůbec nesouvisí s ochranným pásmem zřízeným § 23 zákona o vodovodech a kanalizacích. Navíc vyčíslení nároku vedlejších účastníků, jak ho učinil znalec ustanovený okresním soudem, bylo podle stěžovatelky založeno pouze na výpočtu dle plochy ochranného pásma, a nikoliv na reálném omezení vedlejších účastníků.

7. Krajský soud podle ústavní stížnosti sice v odůvodnění svého ústavní stížností napadeného rozhodnutí cituje § 7 odst. 5 zákona o vodovodech a kanalizacích, ale zcela opomněl zabývat se tím, kdy případný nárok vedlejších účastníků vznikl a zda v důsledku vznesení námítky promlčení ze strany stěžovatelky nedošlo k promlčení nároku. Podle stěžovatelky přitom k promlčení takto odůvodněného nároku již muselo dojít. Stěžovatelka tak považuje ústavní stížností napadené rozhodnutí krajského soudu za nemající oporu v současném platném právu a vydané bez toho, aby se soud vyrovnal s námitkou promlčení nároku.

8. Krajský soud podle stěžovatelky nejprve svým prvním rozhodnutím uložil okresnímu soudu, jak má v řízení dále postupovat, ale následně se svým druhým rozhodnutím od svých původních závěrů zcela odchýlil a žalobě vyhověl v rozporu s hmotným právem. Odvolací soud podle ústavní stížnosti své rozhodnutí založil na jiném právním posouzení, ale přesto nezopakoval provedené dokazování a nepoučil stěžovatelku o svém právním názoru, nedal jí prostor, aby se k právní kvalifikaci odvolacího soudu vyjádřila, a jeho rozhodnutí bylo tedy nepředvídatelné.

9. Napadená rozhodnutí krajského a okresního soudu jsou podle stěžovatelky sice obsáhle odůvodněna, ale to, co soudy z provedeného dokazování vyvozují, neodpovídá provedeným důkazům.

10. Stěžovatelka má za to, že pokud jí soud svým rozhodnutím, které je v rozporu s platnými právními předpisy, uložil zaplatit žalovanou částku vedlejším účastníkům, zasáhl do jejího vlastnického práva. Současně je podle stěžovatelky napadenými rozhodnutími zasahováno do jejího vlastnického práva k vodovodnímu řádu, protože je zpochybňováno její nerušené právo na vedení vodovodního řádu přes pozemky vedlejších účastníků a to, že toto právo je řádně založeno a jeho vznik je vypořádán.

III.

11. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření krajského soudu, okresního soudu a vedlejších účastníků řízení.

12. Krajský soud zaslal vyjádření prostřednictvím předsedkyně senátu 20 Co JUDr. Evy Dlouhé. Uvedl, že k překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu odkazuje na to, že již ve svém zrušujícím rozhodnutí vyslovil právní názor, ze kterého mohla stěžovatelka vycházet. Sama stěžovatelka podle vyjádření při jednání odvolacího soudu odkazovala na jiné rozhodnutí Nejvyššího soudu, jako reakci na použití judikatury soudem prvního stupně a ve zrušujícím rozhodnutí. Krajský soud při svém rozhodování podle vyjádření vycházel mimo jiné i ze závěrů, které vyslovil Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/04 (N 14/36 SbNU 155; 134/2005 Sb.), který se týkal obdobné situace, kdy bezplatně zřízené věcné břemeno v době socialismu musí být v současné době posuzováno podle nových předpisů. V dalším krajský soud odkázal na průběh celého řízení před soudy obou stupňů, ze kterého podle něj vyplývá, že rozhodnutí odvolacího soudu nebylo překvapivé.

13. Okresní soud v Mladé Boleslavi ve vyjádření, zaslaném prostřednictvím předsedkyně senátu 7 C JUDr. Danuše Mackeové, zcela odkázal na obsah jeho ústavní stížností napadeného rozhodnutí.

14. Vedlejší účastníci ve vyjádření k ústavní stížnosti předně uvádějí, že nesdílí právní názor stěžovatelky co do naprostého vyčerpání dostupných ochranných prostředků a domnívají se, že stěžovatelka měla před

ústavní stížností podat dovolání, když o této možnosti byla odvolacím soudem poučena. Podle vedlejších účastníků je dále politováníhodné, že stěžovatelka opírá své výtky proti rozhodování obecných soudů o právo na ochranu vlastnictví, dožaduje-li se vyslovení závěru, že je oprávněna bez náhrady za provoz vodovodního řadu směrem k vlastníkům dotčeného pozemku provozovat vodovod. Stěžovatelka tak podle ústavní stížnosti postrádá jakoukoliv sebereflexi. Závěr stěžovatelky, že skutečná skutková zjištění jsou v rozporu s právními závěry soudu, je podle vedlejších účastníků pouhým pohledem stěžovatelky jako v řízení neúspěšného účastníka, který v ústavní stížnosti podsouvá Ústavnímu soudu okolnosti případu tendenčně a zkreseně. Vedlejší účastníci uvádí, že obecné soudy dostatečně zjišťují skutkový stav, na který pak aplikovaly příslušná zákonná ustanovení, jež v uspokojivé míře vysvětlily, a rozhodně podle jejich vyjádření za žádných okolností není možno v jejich rozhodování seznat svévolnou interpretaci právních norem. Ústavní stížnost stěžovatelky je podle vedlejších účastníků v aktuálním právním rámci zcela nedůvodná a navrhli, aby byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta.

15. Vyjádření vedlejších účastníků bylo zasláno k replice stěžovatelce.

16. V replice k vyjádření krajského soudu stěžovatelka uvádí, že tento soud ve svých rozhodnutích zcela opominul, resp. odmítl, provedené důkazy dokládající, že stavba vodovodu byla vybudována již v letech 1901–1906, přičemž v prvním případě odmítl výpověď svědka Ing. Otakara Pavlíka se zdůvodněním, že výslech svědka byl navržen po koncentraci řízení, přestože účastníci na prvním jednání o koncentraci řízení poučení nebyli, a podle ustálené praxe tedy ke koncentraci řízení nemohlo dojít a stěžovatelka historii výstavby předmětného vodovodu doložila před prvním jednáním a výslech Ing. Pavlíka měl především pouze doplnit zdroj pramenů, ze kterých vycházela. Z projektové dokumentace, která byla přílohou žaloby, podle stěžovatelky vyplývá, že v padesátých letech proběhla pouze výměna rozvodního potrubí. Tyto důkazy podle repliky zcela vyvrací názor krajského soudu, že by došlo k bezplatnému zřízení věcného břemene v době socialismu, a že by tedy současným vlastníkům pozemku (kteří v době, kdy pozemek nabyli do vlastnictví, o existenci potrubí museli vědět) vznikl nárok na vyplacení náhrady. Rovněž právní názor, který vyslovil krajský soud, a judikát, na který se přitom odvolal, nebyly podle repliky v dalším řízení respektovány a veškerá další argumentace stěžovatelky byla v dalším průběhu řízení bez reakce obecných soudů.

17. Stran vyjádření vedlejších účastníků stěžovatelka především vyjadřuje nesouhlas s právním názorem vedlejších účastníků, že by jí chybným poučením o možnosti podat dovolání vznikalo právo na přezkoumání napadeného rozhodnutí dovolacím soudem. Dovolání proti napadenému rozhodnutí krajského soudu podle stěžovatelky přípustné nebylo, a proto ho

nepodala. Co se týče skutkového stavu případu, je podle stěžovatelky na Ústavním soudu, do jaké míry se jím bude zabývat, protože Ústavní soud není superodvolacím soudem. Rovněž je podle repliky na Ústavním soudu, aby v takovém případě posoudil, zda interpretace skutkových okolností, jak ji podává stěžovatelka, je tendenční nebo zkreslená. Vedlejší účastníci přitom podle stěžovatelky v jejich vyjádření uvádějí též tvrzení, která by stěžovatelka mohla rovněž označit za tendenční a zkreslená.

Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

18. Předtím, než Ústavní soud přikročí k meritornímu posouzení ústavní stížnosti, je povinen zkoumat, zda jsou splněny všechny materiální a formální podmínky jejího věcného projednání.

19. Pojmovým znakem institutu ústavní stížnosti je její subsidiarita, jež se po formální stránce projevuje v požadavku předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které právní řád stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). To znamená, že k věcnému projednání ústavní stížnosti může dojít pouze za předpokladu, že stěžovatel všechny procesní prostředky, které mu právní řád k ochraně jeho práva poskytuje, vyčerpá. V opačném případě by byla ústavní stížnost podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nepřipustná.

20. V projednávané věci vedlejší účastníci dovozují, že stěžovatelka měla podat dovolání, o jehož možnosti podání byla odvolacím soudem poučena. Meritorním výrokem, proti kterému směřuje ústavní stížnost, bylo rozhodnuto o peněžitém plnění ve výši 17 812,50 Kč. Podle 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu není dovolání přípustné proti rozsudkům a usnesením, v nichž dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovněprávní vztahy; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží. Z právě uvedených skutečností je zřejmé, že v projednávané věci dovolání ve věci samé přípustné není. Na této skutečnosti nic nemění ani poučení odvolacího soudu, které přípustnost dovolání založit nemůže. Za situace, kdy stěžovatelka napadá rozhodnutí ve věci samé, nebrání projednání ústavní stížnosti ani to, že proti (samotnému) nákladovému výroku, jímž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění ve výši přesahující 50 000 Kč, by dovolání přípustné bylo.

21. Ústavní soud následně přezkoumal v záhlaví citované rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

22. Ústavní soud opakovaně judikuje, že mu nepřisluší výklad podústavního práva ani sjednocování judikatury obecných soudů, když

jeho úkolem je ochrana ústavně zaručených základních práv a svobod. Jak zdůraznil v nálezu sp. zn. III. ÚS 271/96 (N 24/7 SbNU 153) a dalších nálezech, nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z čl. 36 a následujících Listiny, jakož i z čl. 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujících součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu a vylučujících libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů svá rozhodnutí odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat se všemi rozhodujícími skutečnostmi a námitkami účastníků řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Jak vyslovil Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 138; 153/2004 Sb.), „... je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v merit u věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu ke zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine a odst. 3 o. s. ř., neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí naplňují – jako neoddělitelná součást stanoveného postupu – ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1). Obdobně jako ve skutkové oblasti, i v oblasti nedostatečně vyložené a zdůvodněné právní argumentace nastávají obdobné následky vedoucí k neúplnosti a zejména k nepřesvědčivosti rozhodnutí, což je ovšem v rozporu nejen s požadovaným účelem soudního řízení, ale též i se zásadami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny), jak jim Ústavní soud rozumí“.

23. Ze spisu okresního soudu sp. zn. 7 C 385/2010 Ústavní soud zjistil, že stěžovatelka, jak tvrdí v ústavní stížnosti, už ve svém vyjádření k žalobě ze dne 19. ledna 2013 vznesla námitku promlčení vedlejšími účastníky uplatněného nároku, a z odůvodnění v záhlaví citovaných rozhodnutí vyplývá, že obecné soudy se touto námitkou stěžovatelky vůbec nezabývaly. Ústavnímu soudu tak v návaznosti na výše uvedené skutečnosti nezbyvá než uzavřít, že obecné soudy pominuly podstatnou námitku stěžovatelky a tímto postupem zatížily řízení vadou, která má za následek zásah do práva stěžovatelky na spravedlivý proces.

24. K námitce překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu a související námitce týkající se zákonného ustanovení, na jehož základě byl vedlejšími účastníky požadovaný nárok přiznán, a odůvodnění aplikace tohoto ustanovení zdůrazňuje Ústavní soud, že mu primárně nepřísluší zasahovat do interpretace a aplikace podústavního práva provedené orgány k tomu oprávněnými, pokud se pohybují v mezích ústavnosti, což mimo jiné předpokládá, že obecné soudy své myšlenkové konstrukce, které je vedly k přijetí jejich rozhodnutí, objasnily. V projednávaném případě se tomu tak

podle náhledu Ústavního soudu nestalo. Odvolací soud ve svém prvním zrušujícím rozhodnutí přisvědčil názoru soudu prvního stupně, že vedlejší účastníci se nemohou domáhat bezdůvodného obohacení, a dále uvedl, že soud prvního stupně se však nezabýval tím, zda mají vedlejší účastníci nárok na majetkovou újmu podle § 58 odst. 3 vodního zákona, tedy zda jim zřízením ochranného pásma na jejich pozemku vzniká majetková újma, a v případě, že ano, jaká je její výše. S tímto první rozhodnutí nalézacího soudu v této věci zrušil. Soud nalézací pak žalobě vyhověl s odkazem na § 58 vodního zákona, aniž by v rozsudku vůbec zmínil obsah § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích. Krajský soud, aniž to v průběhu odvolacího řízení avizoval, jak tvrdí stěžovatelka, následně v odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozsudku opustil § 58 vodního zákona a nárok vedlejších účastníků přiznal v návaznosti na § 23 zákona o vodovodech a kanalizacích (uvedl, že vedlejší účastníci se domáhají náhrady za omezení, která jim vznikají podle § 23 zákona o vodovodech a kanalizacích) s tím, že vycházel z § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích a údajně úpravy nejbližší § 58 vodního zákona, který rovněž upravuje jednorázovou náhradu za zřízení ochranného pásma. Krajský soud se však podrobněji nezabýval tím, zda uplatněný nárok je skutečně v mezích určených tímto ustanovením, a to jak co do základu nároku, tak i určení jeho výše, a nijak blíže tento svůj postup neodůvodnil.

25. Ústavní stížností napadené rozhodnutí odvolacího soudu tak považuje Ústavní soud za rozhodnutí překvapivé, neboť stěžovatelce nebyl poskytnut dostatečný procesní prostor k vyjádření k eventuálnímu uplatnění § 7 zákona o vodovodech a kanalizacích, což je zvláště naléhavé v rámci odvolacího řízení, kdy po přijetí rozhodnutí již stěžovatelka nemá procesní nástroj, jak své námitky uplatnit. Tento postup odvolacího soudu je v rozporu s právem na spravedlivý proces a vede k situaci, kdy je účastník řízení nucen vznášet takové námitky vlastně poprvé až v řízení před Ústavním soudem, což je nežádoucí. Dále, jak je v předchozím odstavci uvedeno, není rozhodnutí odvolacího soudu jak co do základu nároku, tak i určení jeho výše dostatečně odůvodněno, v čemž spatřuje Ústavní soud též porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani odkaz na náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/04, neboť ze samotného uvedeného nálezu nárok vedlejších účastníků podle náhledu Ústavního soudu dovozovat nelze.

26. S ohledem na skutečnost, že již zmíněná pochybení obecných soudů jsou dostatečným důvodem pro kasaci v záhlaví citovaných rozhodnutí, a s ohledem na princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů se Ústavní soud k dalším konkrétním tvrzením a námitkám stěžovatelky, stejně jako k meritorním otázkám, které byly předmětem řízení před obecnými soudy, v této fázi řízení nijak

nevyslovuje s tím, že je na stěžovatelce, aby je, pokud tak již neučinila, v novém řízení uplatnila, a dále je na obecných soudech, aby se jimi odpovídajícím způsobem zabývaly a vypořádaly se s nimi.

27. Ústavní soud uzavírá, že v projednávaném případě shledal porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces, a proto v záhlaví citovaná rozhodnutí podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 113

K odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem pro vadu spočívající údajně v nevymezení dovolacích důvodů

Jestliže Nejvyšší soud odmítne dovolání pro vady, ačkoliv dovolání vytýkanou vadou (vymezení dovolacího důvodu) netrpí, dopustí se excessu, jenž představuje porušení principu spravedlivého procesu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudce Radovana Suchánka a soudkyně zpravodajky Milady Tomkové – ze dne 3. června 2014 sp. zn. II. ÚS 3876/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Antonína Víchy, zastoupeného JUDr. Petrem Vališem, advokátem, se sídlem Pplk. Sochora 1391/4, 170 00 Praha 7, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2013 č. j. 29 Cdo 2719/2013-99, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2. 5. 2013 č. j. 4 Cmo 133/2013-77 a usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 28. 2. 2013 č. j. 43 Cm 45/2012-68, jimž byl zamítnut stěžovatelův návrh na prominutí zmeškání lhůty k podání námitek, a proti směnečnému platebnímu rozkazu Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 15. 10. 2012 č. j. 43 Cm 45/2012-38, kterým bylo stěžovateli uloženo zaplatit částku 1 000 000 Kč s příslušenstvím, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci jako účastníků řízení a Tomáše Pavlíka, zastoupeného Mgr. Evou Týkalovou, advokátkou, se sídlem Praha 1, Vodičkova 28, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2013 č. j. 29 Cdo 2719/2013-99 bylo porušeno právo stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2013 č. j. 29 Cdo 2719/2013-99 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

IV. Návrh na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí se odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Projednávanou ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení napadených rozhodnutí, neboť se domníval, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“). Stěžovatel po Ústavním soudu taktéž žádal odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí a postup podle § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu, byl stěžovatel dne 3. 11. 2012 doručen směnečný platební rozkaz, kterým mu bylo uloženo zaplatit žalobci částku 1 000 000 Kč s příslušenstvím. Proti tomuto rozkazu podal dne 6. 11. 2012 námitky, které však omylem adresoval (elektronicky) Krajskému státnímu zastupitelství v Ostravě – pobočce v Olomouci, nikoli soudu, který směnečný platební rozkaz vydal. Dne 7. 11. 2012 podal návrh na prominutí zmeškání lhůty k podání námitek, jenž byl usnesením Krajského soudu v Ostravě zamítnut. K odvolání stěžovatele napadené rozhodnutí potvrdil Vrchní soud v Olomouci. Stěžovatelovo dovolání bylo Nejvyšším soudem odmítnuto pro vady, neboť podle názoru dovolacího soudu neobsahovalo vymezení toho, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání.

3. Stěžovatel následně podal ústavní stížnost. V ní argumentuje, že elektronická adresa Krajského státního zastupitelství v Ostravě – pobočky v Olomouci je velmi podobná adrese Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci. Možnost záměny tedy byla velmi vysoká, což je ještě umocněno tím, že stěžovatel nosí brýle. Stěžovatel poukazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.), jímž byla zrušena třídní lhůta (stanovená v § 175 odst. 1 občanského soudního řádu) k podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. Obecné soudy však k tomuto nálezu nepřihlédly, a jejich rozhodnutí tak jsou nepředvídatelná, překvapivá a nesprávná. Podle stěžovatele není podstatné, že Ústavní soud zrušil část ustanovení § 175 odst. 1 o. s. ř. až uplynutím dne 30. dubna 2013, neboť je zřejmé, že toto ustanovení bylo protiústavní i v době vydání nyní napadeného směnečného platebního rozkazu.

4. Stěžovatel vznáší námitky také proti usnesení Nejvyššího soudu. Jak konstatuje, v dovolání výslovně uvedl, že jej podává proto, že „otázka prominutí zmeškání lhůty v daném případě je otázkou dosud nejudikovanou“. Domnívá se tedy, že přípustnost dovolání byla dostatečně odůvodněna.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

6. Krajský soud v Ostravě uvedl, že napadený směnečný platební rozkaz byl vydán za situace, kdy ustanovení § 175 odst. 1 o. s. ř. v platném a účinném znění stanovilo k podání námitek třídní lhůtu. Veškeré zákonné podmínky k vydání směnečného platebního rozkazu přitom byly splněny. Stěžovatelem citovaný náleze Ústavního soudu byl vydán až po vydání směnečného platebního rozkazu, a krajský soud tak k němu ani nemohl přihlídnout. Pokud se týče rozhodnutí o návrhu na prominutí lhůty, odkazuje soud na odůvodnění svého usnesení ze dne 28. února 2013. Na zamítnutí návrhu podle soudu nemohl mít vliv ani náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 376/11 ze dne 14. ledna 2013 (N 12/68 SbNU 177).

7. Vrchní soud v Olomouci ve vyjádření konstatoval, že argumentace stěžovatele náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/12 je zcela nepřipadná, neboť žádné z napadených rozhodnutí neřeší otázku včasnosti podaných námitek, a tedy ani délku lhůty k jejímu podání. Napadenými rozhodnutími totiž nebylo rozhodnuto o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu, nýbrž pouze o žádosti o prominutí zmeškání lhůty. Podle vrchního soudu se řízení o námitkách končí buď věcným rozhodnutím, jímž je směnečný platební rozkaz zcela nebo zčásti potvrzen či zrušen, anebo procesním rozhodnutím, zejména rozhodnutím o odmítnutí námitek. Soud tudíž nesdílí názor, že by napadenými usneseními mohl být stěžovatel dotčen v právu na spravedlivý proces či v právu na soudní ochranu.

8. Nejvyšší soud sdělil, že nezbyvá než přisvědčit, že stěžovatel ve svém dovolání – oproti názoru vyslovenému v odmítavém usnesení Nejvyššího soudu – uvedl, v čem spatřuje naplnění předpokladů přípustnosti dovolání, jelikož v textu zmiňuje, že předkládaná otázka dosud nebyla judikovávána.

9. Vedlejší účastník ve svém vyjádření poukázal mimo jiné na to, že je všeobecně známo, že e-mailová komunikace je komunikací nezaručenou, při níž mnohdy dochází k nedoručení zpráv či jejich vrácení, přičemž i v takovém případě by námitky nebyly považovány za včasné, neboť rozhodující je, kdy námitky dojdou adresátovi. Vedlejší účastník dále argumentuje, že napadená rozhodnutí by naopak byla překvapivá a nepředvídatelná tehdy, pokud by soudy sice postupovaly podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 16/12, nerespektovaly by však, že předmětná ustanovení občanského soudního řádu byla zrušena až uplynutím dne 30. dubna 2013.

10. Obdržená vyjádření byla stěžovateli zaslána k replice, v níž vyjádřil svůj nesouhlas s názory prezentovanými krajským a vrchním soudem a vedlejším účastníkem. Stěžovatel naopak s povděkem kvitoval sebereflexi Nejvyššího soudu, který uznal, že dovolací důvod v podaném dovolání

vymezen byl. Z toho podle stěžovatele vyplývá, že Nejvyšší soud napadeným usnesením porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces.

11. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, bez jeho konání.

III. Vlastní posouzení

12. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací přednesenou v ústavní stížnosti a s obsahem spisu Krajského soudu v Ostravě, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

13. Jak je ze spisu i z vyjádření Nejvyššího soudu zjevně patrné, dovolání stěžovatele vadami, kvůli kterým jej Nejvyšší soud předsedou senátu odmítl, netrpělo. Dovolací soud postupoval svévolně a jeho rozhodnutí představuje zřejmý exces, v jehož důsledku bylo porušeno stěžovatelovo právo zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

14. Veden doktrínou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti orgánů veřejné moci Ústavní soud nepřezkoumával napadená rozhodnutí nalézacího a odvolacího soudu a ústavní stížnost v tomto rozsahu odmítl pro nepřípustnost. Případný ústavněprávní přezkum by totiž byl za situace, kdy se Nejvyšší soud napadenými rozhodnutími soudů nižších instancí dosud řádně nezabýval, byt' proti nim stěžovatel podal nikoli vadné dovolání, předčasné.

15. Pokud jde o směnečný platební rozkaz, stěžovatel jej kromě nyní projednávané ústavní stížnosti napadl také ústavní stížností vedenou pod sp. zn. I. ÚS 810/14. V ní spolu s předmětným směnečným platebním rozkazem napadá i rozhodnutí obecných soudů o námitkách podaných vůči tomuto směnečnému platebnímu rozkazu, což v nyní projednávané věci nečiní (nenapadá tudíž rozhodnutí o posledním procesním prostředku k ochraně jeho práv). Ústavní soud proto (a s ohledem na popsany procesní postup, který stěžovatel zvolil) ústavní stížnost proti směnečnému platebnímu rozkazu Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 15. října 2012 č. j. 43 Cm 45/2012-38 odmítl pro nepřipustnost, což však nebrání tomu, aby předmětné stěžovatelovy námitky byly případně přezkoumány v řízení o ústavní stížnosti sp. zn. I. ÚS 810/14.

IV. Závěr

16. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. září 2013 č. j. 29 Cdo 2719/2013-99 bylo porušeno právo stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti zčásti vyhověl a toto rozhodnutí zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona

o Ústavním soudu. Ve zbývající části Ústavní soud ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

17. Návrhu na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí Ústavní soud nevyhověl, neboť vykonatelnost směnečného platebního rozkazu č. j. 43 Cm 45/2012-38 ze dne 15. října 2012 již byla odložena usnesením Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 810/14 ze dne 17. dubna 2014, čímž byla stěžovateli prozatímně poskytnuta dostatečná ochrana. V rámci řízení sp. zn. II. ÚS 3876/13 ani návrhu na odklad vykonatelnosti směnečného platebního rozkazu vyhověno být nemohlo, neboť ústavní stížnost v tomto rozsahu nebyla způsobilá meritorního projednání. I kdyby navíc Ústavní soud návrhu na odklad vykonatelnosti vyhověl již v rámci řízení sp. zn. II. ÚS 3876/13, po vydání tohoto nálezu by směnečný platební rozkaz byl opět vykonatelný. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud neshledal důvod ani k přednostnímu projednání.

Č. 114

K zásadě proporcionality v exekučním řízení

V poslední větě ustanovení § 47 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je obsažen korektiv směřující k zajištění proporcionality mezi zájmem oprávněného na vymození plnění a zájmem povinného na nerušeném užívání svého majetku. Smyslem tohoto ustanovení je chránit povinného před postupem, jímž by bylo excesivně zasahováno do jeho práv; typicky půjde o situace, kdy by mělo kvůli bagatelní částce zbytečně docházet k prodeji či blokaci majetku nepoměrně větší hodnoty. Je-li zapovězen prodej věci nepoměrně vyšší hodnoty, než jakou má vymáhaný závazek, ačkoliv by při něm povinný obdržel zbylou část hodnoty věci, musí se ochrana poskytovaná předmětným ustanovením o to více vztahovat i na případ, kdy věc či právo povinného ztratí v důsledku exekuce významným způsobem na hodnotě.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyně Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 4. června 2014 sp. zn. IV. ÚS 4489/12 ve věci ústavní stížnosti Aleše Čtvrtníka, zastoupeného JUDr. Zlatuší Čaňovou, advokátkou, se sídlem Kněžská 11, České Budějovice, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba proti soudnímu exekutorovi o náhradu škody, která měla stěžovateli vzniknout v důsledku exekutorova nesprávného postupu při provádění exekuce.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012, rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 a rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010 byl porušen čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 26. 11. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů, neboť měl za to, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1, 3 a 4 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 4, 90 a 95 Ústavy České republiky a ústavně zaručeného práva na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a ze spisu Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 23 C 164/2010 Ústavní soud zjistil, že okresní soud rozsudkem č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010 zamítl žalobu stěžovatele proti soudnímu exekutorovi JUDr. Milanu Broncovi (dále jen „vedlejší účastník“) o zaplacení 1 426 300 Kč s příslušenstvím; předmětná částka představovala škodu, která měla stěžovateli vzniknout v důsledku nesprávného postupu vedlejšího účastníka při provádění exekuce. Stěžovatel podal proti rozhodnutí okresního soudu odvolání, nicméně Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) rozsudkem č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 rozhodnutí soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil. Dovolání stěžovatele proti rozsudku krajského soudu bylo usnesením Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012 odmítnuto z důvodu absence otázky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2012.

3. Obecné soudy vycházely při svém rozhodování z následujících skutkových zjištění: usnesením okresního soudu č. j. 34 Nc 6431/2003-32 ze dne 26. 1. 2004 byla proti stěžovateli nařízena exekuce vyklizením bytu ve prospěch oprávněného Bytového družstva Buděšinského 26/28 (dále jen „bytové družstvo“). Provedením exekuce byl pověřen vedlejší účastník, který vydal dne 5. 12. 2005 příkaz k úhradě nákladů exekuce ve výši 15 692 Kč (č. j. 8 EX 181/04-22). Za účelem vymožení těchto nákladů vydal vedlejší účastník téhož data příkaz k provedení exekuce srážkami z důchodu povinného (č. j. 8 EX 181/04-21), který byl určen České správě sociálního zabezpečení jakožto správci invalidního důchodu stěžovatele. Vymáhaná částka byla dalšími exekučními příkazy postupně navýšena na 19 694,50 Kč. Česká správa sociálního zabezpečení sdělila, že začala provádět srážky z důchodu stěžovatele v srpnu 2006; platby se jim však z účtu exekutora vracely zpět. Vedlejší účastník v řízení před obecnými soudy popřel, že by

tyto platby od České správy sociálního zabezpečení obdržel, přičemž z provedení dokazování vyplynulo, že na jeho účet nebyla připsána žádná platba s příslušným variabilním symbolem (18104). Poté, co bylo rozsudkem krajského soudu č. j. 13 Cm 96/2004-85, který nabyl právní moci dne 2. 8. 2006, obnoveno členství stěžovatele v bytovém družstvu, vydal vedlejší účastník exekuční příkaz č. j. 8 EX 181/04-32 ze dne 27. 9. 2006 k provedení exekuce postižením členských práv a povinností stěžovatele. Na základě tohoto příkazu vyplatilo bytové družstvo vedlejšímu účastníkovi z vypořádacího podílu stěžovatele částku 19 694,50 Kč a stěžovatel obdržel zbyvajících 17 704,50 Kč.

4. Stěžovatel v řízení před obecnými soudy dovozoval, že vedlejší účastník postupoval v rozporu s povinností uloženou mu ustanovením § 47 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „exekuční řád“). Dle citovaného ustanovení měl vedlejší účastník povinnost zvolit způsob exekuce, který nebyl zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepoměru výše dluhů povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění dluhů povinného dosaženo. Postižením členských práv v družstvu byl stěžovatel připraven o družstevní byt, jehož tržní hodnota činila přibližně 1 400 000 Kč, a vznikl mu nárok toliko na vypořádací podíl v hodnotě mnohonásobně nižší. To vše za situace, kdy Česká správa sociálního zabezpečení prováděla za účelem vymožení téže pohledávky srážky z jeho invalidního důchodu, které mu byly poslány jako přeplatek vráceny. Dle názoru stěžovatele odpovídal za vzniklou škodu vedlejší účastník dle § 32 odst. 1 exekučního řádu.

5. Obecné soudy věc po právní stránce posoudily tak, že k porušení § 47 odst. 1 exekučního řádu nedošlo. Dle jejich názoru nebyl vedlejší účastník povinen dotázat se České správy sociálního zabezpečení, proč neprovádí srážky z invalidního důchodu stěžovatele. I v případě, že by byly předmětné srážky připsány na účet vedlejšího účastníka, tento je nemohl, s ohledem na velké množství přichozících plateb, bez příslušného variabilního symbolu správně identifikovat. Stěžovatel se nadto provádění exekuce nijak nebránil, nepodal návrh na její zastavení ani netvrdil, že by se jednalo o zřejmě nevhodný způsob exekuce. Exekucí postižením členských práv a povinností v bytovém družstvu umožňuje zákon, proto jsou úvahy o disproporcii mezi výší vypořádacího podílu a tržní cenou členského podílu bezpředmětné. Vypořádací podíl činil 37 399 Kč a vymáhaná pohledávka 19 694,50 Kč, nešlo tedy o nepoměr mezi výší závazku povinného a cenou předmětu, z níž mělo k uspokojení pohledávky dojít.

6. Stěžovatel napadl výše uvedená rozhodnutí obecných soudů ústavní stížností, v níž setrval na názoru, že vedlejší účastník porušil § 47 odst. 1 exekučního řádu. Poukazoval přitom na skutečnost, že vedlejší účastník

obdržel vymáhanou částku celkem třikrát. Již v červenci 2007 byla z invalidního důchodu stěžovatele sražena celá vymáhaná částka, avšak vedlejší účastník na tuto skutečnost nijak nereagoval a nechal srážky pokračovat až do 10. 6. 2008, kdy již byl stržen dvojnásobek vymáhané částky. Potřetí pak vedlejší účastník získal vymáhanou částku postižením členských práv a povinností stěžovatele v bytovém družstvu. Stěžovatel vytkl krajskému soudu, že nevyčkal na zprávu od České správy sociálního zabezpečení a spokojil se toliko s potvrzením vystaveným ČSOB, a. s., dne 19. 11. 2011. Krajský soud vydal svůj rozsudek dne 10. 5. 2011 a hned následujícího dne mu bylo doručeno sdělení České správy sociálního zabezpečení, že srážky byly poukazovány na účet exekutora, který si je ponechával, České správě sociálního zabezpečení je nevracel a ani se nezeptal, za jakým účelem a za jakého klienta jsou mu tyto částky zaslány. Stěžovatel se neztotožnil s názorem krajského soudu, že vedlejší účastník nebyl povinen se České správy sociálního zabezpečení na tyto platby dotazovat. Dle stěžovatele mělo být zohledněno, že to byl právě vedlejší účastník, na jehož pokyn byly srážky prováděny. Ze všech těchto důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 4414/2011-223 ze dne 20. 9. 2012, rozsudek krajského soudu č. j. 19 Co 579/2011-168 ze dne 10. 5. 2011 a rozsudek okresního soudu č. j. 23 C 164/2010-91 ze dne 11. 11. 2010 svým náležením zrušil a aby mu, z důvodu jeho nemajetnosti, přiznal právo na náhradu nákladů řízení.

II.

7. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala veškeré formální i obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k přezkumu námitek v ní obsažených. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

8. Nejvyšší soud konstatoval, že v ústavní stížnosti nejsou uvedeny žádné ústavněprávní námitky vůči jeho usnesení, proto nepovažuje za nutné se k ní vyjadřovat. Ostatně ústavní stížnost dle své titulní strany vůči jeho rozhodnutí nesměruje. Krajský soud vyjádřil přesvědčení, že k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele nedošlo a ústavní stížnost by měla být odmítnuta. Dokazování novou zprávou České správy sociálního zabezpečení bylo nadbytečné z důvodů v rozsudku uvedených. Tvrzení stěžovatele, že Česká správa sociálního zabezpečení začala provádět srážky z důchodu od srpna 2006, bylo vyvráceno potvrzením ČSOB, a. s., z něhož vyplynulo, že na účet vedlejšího účastníka v období od 1. 8. 2006 do 30. 9. 2006 neproběhla žádná kreditní ani debetní platba s variabilním symbolem 18104. Ve zbytku pak krajský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Okresní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

9. Vedlejší účastník sdělil, že není pravdivé tvrzení, že by na jeho účet byly v období od 14. 8. 2006 do 13. 8. 2008 připsány finanční prostředky stěžovatele. Stěžovatel nadto není nemajetný, neboť vlastní nemovitosti v hodnotě nejméně 1,45 mil. Kč. V tomto ohledu vedlejší účastník přiložil listinu označenou jako návrh tržní hodnoty nemovitosti v obci P, okres České Budějovice, v němž Ing. Jan Neubauer odhaduje na základě zadání vedlejšího účastníka hodnotu v návrhu uvedených nemovitostí na 1,45 až 1,9 mil. Kč.

10. Stěžovatel reagoval na vyjádření účastníků replikou, v níž zdůraznil, že krajský soud neuvádí, že by srážky nebyly prováděny, nýbrž pouze že nebyly poukázány na účet vedlejšího účastníka. Stěžovatel, který byl v postavení povinného, nevěděl a ani nemohl nijak ovlivnit, kam jsou srážky z invalidního důchodu zasílány. To, že k těmto srážkám docházelo, je patrné ze skutečnosti, že stěžovatel dostával nižší invalidní důchod a že si u vnitřního auditu České správy sociálního zabezpečení stěžoval, že dle svých propočtů by již měl mít dluh uhrazen. Stěžovatel byl zoufalý, neboť vedlejší účastník i Česká správa sociálního zabezpečení s ním odmítali věc řešit, přičemž Česká správa sociálního zabezpečení tvrdila, že srážky musí provádět tak dlouho, dokud neobdrží od vedlejšího účastníka pokyn srážky zastavit. Pokud jde o vedlejšího účastníka, ten ve svém vyjádření neuvěděl, že peníze sražené Českou správou sociálního zabezpečení obdržel, a nijak nezdůvodnil, proč je vrátil zpět plátcí důchodu a proč pokračoval v exekuci prodejem bytu stěžovatele, ačkoliv dluh byl uhrazen. Jednalo se o svévolný postup vedlejšího účastníka, který byl vzhledem k nepoměru výše závazků stěžovatele a ceny předmětu, z něhož mělo být plnění dosaženo, zřejmě nevhodný a stěžovatele poškozující. Stěžovatel proto na své ústavní stížnosti setrval.

III.

11. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novelizace provedená zákonem č. 404/2012 Sb.), Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázel, nebrání absenci souhlasu ze strany některého účastníka, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání.

IV.

12. Ústavní soud následně napadená rozhodnutí obecných soudů přezkoumal, přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Podle § 32 odst. 1 exekučního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2013, exekutor odpovídá za škodu tomu, komu ji způsobil v souvislosti s činností podle tohoto zákona. Exekutor odpovídá za škodu i tehdy, byla-li škoda způsobena při výkonu exekuční nebo další činnosti jeho zaměstnancem; případná odpovědnost této osoby podle zvláštních předpisů tím není dotčena. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení exekutor se odpovědnosti podle odstavce 1 zprostí, prokáže-li, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat. Podle § 47 odst. 1 exekučního řádu exekutor poté, co byla exekuce zapsána do rejstříku zahájených exekucí, posoudí, jakým způsobem bude exekuce provedena, a vydá nebo zruší exekuční příkaz ohledně majetku, který má být exekucí postižen. Exekučním příkazem se rozumí příkaz k provedení exekuce některým ze způsobů uvedených v tomto zákoně. Exekutor je povinen v exekučním příkazu zvolit takový způsob exekuce, který není zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepochybné výši závazků povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění závazků povinného dosaženo.

14. Podstatou ústavní stížnosti bylo tvrzení stěžovatele, že vedlejší účastník postupoval v exekučním řízení v rozporu s ustanovením § 47 odst. 1 exekučního řádu, a proto odpovídá za škodu takto vzniklou. Obecné soudy neposkytly právu stěžovatele na náhradu škody soudní ochranu, a neoprávněně tak zasáhly do jeho majetkové sféry.

15. Ústavní soud ustáleně judikuje, že není součástí soustavy obecných soudů, a zpravidla mu proto nepřísluší přezkoumávat zákonnost jejich rozhodnutí. Interpretace jiných než ústavních předpisů náleží do výlučné kompetence obecných soudů, přičemž odlišný právní názor stěžovatele na výklad právního předpisu sám o sobě porušení jeho ústavně zaručených práv nezakládá. K porušení ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny by v této souvislosti mohlo dojít toliko tehdy, jestliže by závěry obecných soudů byly v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývaly, nebo tehdy, jestliže by byla některá z norem podústavního („jednoduchého“) práva interpretována způsobem nacházejícím se v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus) nebo jednalo-li by se o interpretaci založenou na ústavně nepřipustné svévoli (např. nerespektování kogentní normy).

16. Ústavní soud naznal, že tento výjimečný případ, kdy je třeba jeho zásahu, v projednávané věci nastal, neboť obecné soudy vyložily relevantní právní předpisy ryze formalisticky bez potřebného zohlednění všech relevantních okolností případu.

17. V poslední větě ustanovení § 47 odst. 1 exekučního řádu je obsažen korektiv směřující k zajištění proporcionality mezi zájmem oprávněného na vymožení plnění a zájmem povinného na nerušeném užívání svého majetku. Smyslem tohoto ustanovení je chránit povinného před postupem, jímž by bylo excesivně zasahováno do jeho práv; typicky půjde o situace, kdy by mělo kvůli bagatelní částce zbytečně docházet k prodeji či blokaci majetku nepoměrně větší hodnoty. Krajský soud dovodil, že se o takový nepoměr nejednalo, neboť hodnota vypořádacího podílu činila zhruba dvojnásobek vymáhané pohledávky; tržní hodnota členského podílu byla dle jeho názoru bez významu. Z hlediska teleologického, tzn. s přihlédnutím k ochrannému účelu předmětného ustanovení, ovšem nelze než dospět k závěru, že pro určení, zda se jedná o nepoměr mezi výší závazku a ceny exekvovaného předmětu, musí být rozhodná tržní cena předmětu, neboť jen tak lze reálně vyjádřit, o jak závažný dopad do sféry povinného se jedná. V nyní projednávané věci došlo k postižení členského podílu stěžovatele, což mělo za následek zánik jeho členství v bytovém družstvu a vznik nároku na vypořádací podíl, jehož hodnota ovšem představovala jen zlomek ceny, za níž by bylo možno převést členský podíl (40 000 Kč proti více než 1 000 000 Kč). Je-li zapovězen prodej věci nepoměrně vyšší hodnoty, než jakou má vymáhaný závazek, ačkoliv by při něm povinný obdržel zbylou část hodnoty věci, musí se ochrana poskytovaná předmětným ustanovením o to více vztahovat i na případ, kdy věc či právo povinného ztratí v důsledku exekuce významným způsobem na hodnotě.

18. Vedlejší účastník prostřednictvím exekučního příkazu č. j. 8 EX 181/04-21 ze dne 5. 12. 2005 nařídil provedení srážek z invalidního důchodu povinného. Poté, co vedlejší účastník neobdržel (či nebyl schopen identifikovat) finanční prostředky, které byly z invalidního důchodu stěžovatele strženy, přistoupil k exekuci členského podílu stěžovatele. Učinil tak přesto, že stávající postup, tzn. srážky z invalidního důchodu, z objektivního hlediska k vymožení pohledávky plně dostačoval. Krajský soud argumentoval tím, že vedlejší účastník nebyl povinen dotazovat se České správy sociálního zabezpečení, proč srážky neprovádí. S tímto názorem se ovšem Ústavní soud nezotožnil.

19. Odpovědnost soudního exekutora za výkon exekuční činnosti je odpovědností objektivní, z níž je připuštěna liberace za předpokladu, že škodě nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze po exekutorovi požadovat (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3029/2009 ze dne 28. 4. 2011, dostupný na <http://www.nsoud.cz>). Pakliže byl exekuční příkaz č. j. 8 EX 181/04-32 ze dne 27. 9. 2006 k provedení exekuce postižením členských práv a povinností stěžovatele vydán v rozporu s příkazem obsaženým v § 47 odst. 1 větě poslední exekučního řádu, odpovídá vedlejší účastník za škodu takto vzniklou, ledaže by prokázal

existenci liberačního důvodu. Je přitom zřejmé, že vedlejší účastník si mohl u České správy sociálního zabezpečení snadno ověřit, proč srážky z invalidního důchodu stěžovatele neobdržel. Jednalo se o zcela běžný úkon, který nebyl ani finančně, ani časově náročný, zejména v porovnání s následkem, který mělo pro stěžovatele postižení jeho členského podílu.

20. Ústavnímu soudu proto nezbylo než uzavřít, že obecné soudy svou formalistickou interpretací § 47 exekučního řádu, pomíjející smysl tohoto ustanovení, porušily ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a ve svém důsledku rovněž jeho právo na ochranu vlastnictví ve smyslu čl. 11 Listiny. Ústavní soud z tohoto důvodu napadená rozhodnutí zrušil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. K námitce Nejvyššího soudu, že jeho rozhodnutí nebylo ústavní stížností napadeno, Ústavní soud pro úplnost podotýká, že rozhodující je v tomto ohledu petit ústavní stížnosti, a nikoliv její titulní strana.

21. Náhradu nákladů řízení o ústavní stížnosti Ústavní soud žádnému z účastníků řízení nepřiznal. V řízení před Ústavním soudem se jedná o výjimečný institut, pro jehož uplatnění neshledal Ústavní soud v nyní projednávané věci relevantní důvody (§ 62 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu).

Č. 115

K posuzování platnosti rozhodčí doložky

Za zneužití práva je nutné považovat i jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu či se na jeho úkor obohatit. Jestliže konkrétní okolnosti signalizují, že ze strany poskytovatele půjčky dochází k uzavírání řady sice formálně právně bezvadných právních úkonů, které však v jejich vzájemné souvislosti a s ohledem na časovou návaznost fakticky vedou ke ztížení či dokonce upření práva druhého účastníka smluv na řádnou a efektivní soudní obranu, je nezbytné poskytnout účastníkovi řízení právo na přístup k soudu a právo na spravedlivý (řádný) proces. Pokud civilní soudy při posuzování platnosti rozhodčí doložky postupovaly čistě formálně a dospěly k závěru, že není dána pravomoc soudu k projednání věci, porušily právo stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 4. června 2014 sp. zn. IV. ÚS 3402/13 ve věci ústavní stížnosti Marcely Blažkové, zastoupené JUDr. Danou Kořínkovou, Ph.D., LL.M., advokátkou, se sídlem Sokolovská 47/73, Praha-Karlín, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 20. 10. 2011 č. j. 6 C 605/2009-236 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 č. j. 72 Co 130/2012-293, jimiž bylo zastaveno řízení o stěžovatelčině žalobě na určení vlastnického práva k nemovitostem, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2013 č. j. 30 Cdo 1022/2013-363, kterým bylo zamítnuto stěžovatelčino dovolání, a ve věci návrhu na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí a návrhu na uložení povinnosti k úhradě nákladů řízení, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze, Obvodního soudu pro Prahu 5 a vedlejšího účastníka zájmového sdružení CREDITOR, z. s. p. o.

Výrok

I. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 20. 10. 2011 č. j. 6 C 605/2009-236, usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2012 č. j. 72 Co 130/2012-293 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2013 č. j. 30 Cdo 1022/2013-363 bylo porušeno základní právo stěžovatelky garantované článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

- II. Tato rozhodnutí se proto ruší.
III. Ve zbývajících částech návrh odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka se, s odvoláním na porušení čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5, kterým bylo podle ustanovení § 106 odst. 1 o. s. ř. řízení zastaveno, rovněž zrušení uvedeného rozhodnutí městského soudu, kterým bylo prvostupňové rozhodnutí potvrzeno, a zrušení rozhodnutí dovolacího soudu o zamítnutí dovolání. Dále navrhuje, aby Ústavní soud rozhodl o odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí a o uložení povinnosti k úhradě nákladů ve smyslu ustanovení § 62 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

II.

2. Z obsahu připojeného spisu Obvodního soudu pro Prahu 5 a argumentace obsažené v ústavní stížnosti vyplývá, že tento soud zastavil řízení ve věci určení vlastnického práva. Stěžovatelka se domáhala určení, že je vlastníci v žalobě blíže specifikovaných nemovitostí s odůvodněním, že smlouva o zajišťovacím převodu vlastnického práva uzavřená dne 14. 9. 2009 se žalovaným zájmovým sdružením CREDITOR, z. s. p. o., (vedlejší účastník) je absolutně neplatná. Soud za použití ustanovení § 106 odst. 1 o. s. ř. dovodil, že žalovaný po právu namítl nedostatek pravomoci soudu, neboť účastníci řízení mezi sebou ve smlouvách ze dne 14. 9. 2009 a 16. 9. 2009 o půjčce a o zajišťovacím převodu vlastnického práva sjednali srozumitelně a vážně rozhodčí doložku o tom, že veškeré majetkové spory mezi nimi budou rozhodovány v rozhodčím řízení. Smlouvy přitom obsahují přímé určení rozhodce *ad hoc* Mgr. Jána Vaškeviče a odkazují na použití Řádu Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který je stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě § 19 odst. 1 zákona č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Stěžovatelce se nepodařilo prokázat, že by rozhodčí doložky byly neplatné z důvodů jejího jednání v duševní poruše; nejedná se o spotřebitelskou smlouvu ve smyslu ustanovení § 52 odst. 1 občanského zákoníku a na daný případ tak ani nedopadá ustanovení § 57 odst. 3 občanského zákoníku, jímž stěžovatelka odůvodnila své odstoupení od smluv o půjčce a o zajišťovacím převodu vlastnického práva.

3. Městský soud závěry soudu prvního stupně o nezbytnosti zastavit řízení potvrdil, neboť shodně shledal, že mezi účastníky byla platně sjednána rozhodčí doložka. Tyto závěry shledal správnými i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí o zamítnutí dovolání.

4. Stěžovatelka s právními závěry soudů nesouhlasí a je přesvědčena, že její věc spadá do pravomoci soudů. Ve své obsáhlé ústavní stížnosti rekapituluje sled událostí, které předcházely podání žaloby, a průběh jednání před civilními soudy.

5. Shodně jako v řízení u civilních soudů namítá, že předmětné rozhodčí doložky jsou neplatné v důsledku neplatnosti předmětných (hlavních) smluv o poskytnutí půjčky a smlouvy o zajišťovacím převodu vlastnického práva. Důvod neplatnosti veškerých smluv spatřuje v tom, že je uzavřela v duševní poruše; smlouvy byly uzavřeny v rozporu se zákonnými ustanoveními o spotřebitelských smlouvách; stěžovatelka je uzavřela v omylu o jejich obsahu a významu, který u ní vyvolal žalovaný nesprávnou interpretaci jejich obsahu; smlouvy jsou v rozporu s dobrými mravy, neboť se jedná o smlouvy lichevní; stěžovatelka od nich z opatrnosti dopisy ze dne 25. 11. 2009 a 10. 2. 2010 odstoupila.

6. Vzhledem k tomu, že bližší obsah ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí, jakož i průběh řízení před civilními soudy je stěžovatelce, účastníkům řízení i Ústavnímu soudu znám, není třeba jej dále podrobněji rekapitulovat.

III. Vyjádření účastníků

7. Obvodní soud pro Prahu 5, Městský soud v Praze a Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí. Vedlejší účastník ve vyjádření v podstatě zdůraznil správnost argumentace uvedené v odůvodnění napadených rozhodnutí.

8. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovatelce k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

IV.

9. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

10. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud předesílá, že jako soudní orgán ochrany ústavnosti není další instancí v systému všeobecného soudnictví, a proto ani soudem nadřízeným civilním, trestním a správním soudům. Je oprávněn do rozhodovací pravomoci těchto soudů zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že nesprávná aplikace podústavního práva těmito soudy zpravidla nemá za následek porušení základních práv a svobod; to může nastat až v případě, kdy dojde k porušení některé z norem tohoto práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus).

12. Právě naposledy zmíněnou vadou, tj. přepjatě formalistickou interpretací, jejímž důsledkem bylo porušení práva na přístup k soudu, však byl zatížen postup soudů v projednávané věci.

13. Ústavní soud ověřil, že civilní soudy se sice všemi námitkami stěžovatelky (shodnými jako v ústavní stížnosti) ohledně neplatnosti rozhodčí doložky velmi podrobně zabývaly, nicméně při jejich posuzování se zaměřily pouze na formální posouzení platnosti rozhodčí doložky, aniž by tento specifický případ posoudily v kontextu všech velmi závažných okolností, které na základě důkladného dokazování nesporně vyšly najevo.

14. Ústavní soud má výhrady již ke způsobu, kterým civilní soudy posoudily charakter předmětných (hlavních) smluv z hlediska možného podřazení pod smlouvy spotřebitelské. Z tohoto hlediska totiž přihlédly jen k tomu, že stěžovatelka podpisem žádosti o poskytnutí půjčky ze dne 31. 8. 2009, jakož i při jednání konaném mezi účastníky dne 3. 9. 2009 opakovaně projevila vůči žalovanému záměr využít čerpané finanční prostředky výlučně pro účely svého zamýšleného podnikání. Dospěly proto k závěru, že nejde o spotřebitelskou smlouvu ve smyslu ustanovení § 52 odst. 1 občanského zákoníku. Nijak však nehodnotily, zda tento, byť navenek prezentovaný, ale nijak nekonkretizovaný postoj stěžovatelky, mohl být míněn vážně (ve smyslu schopnosti stěžovatelky rozpoznat rozdíl mezi smlouvou uzavřenou spotřebitelem a podnikatelem) a zda vedlejší účastník mohl být v dobré víře, že stěžovatelka není spotřebitel.

15. Stěžovatelka přitom byla v době uzavírání smluv zaměstnána jako prodavačka, byla ve finanční tísní, a to pro počáteční dluh u České spořitelny ve výši cca 60 000 Kč, který uhradila až z půjčky ve výši 250 000 Kč,

poskytnuté společností ACM Money. Tato půjčka byla zajištěna zástavním právem na nemovitostech ve vlastnictví stěžovatelky a z důvodů jejího splacení byl společností EURODRAŽBY.CZ podán návrh na provedení nedobrovolné dražby předmětných nemovitostí.

16. Vedlejší účastník se stěžovatelkou dne 14. 9. 2009 a dne 16. 9. 2009 uzavřel (údajně právě v zájmu odvrácení dražby) smlouvy o půjčkách v celkové výši 2 096 000 Kč a smlouvu o zajišťovacím převodu práva k nemovitostem. Ve smlouvách byla uvedena doba splatnosti tohoto dluhu cca 1,5 měsíce a byl stanoven úrok z prodlení, který by v případě splnění dluhu zajistil vedlejšímu účastníkovi výnos pouze cca 16 500 Kč. Smluvní pokuta by však činila asi 2 500 000 Kč. Hodnota dražených nemovitostí byla vyčíslena na přibližně 5 000 000 Kč.

17. Výše uvedené nasvědčuje tomu, že vedlejší účastník musel mít vědomost o nesolvntnosti stěžovatelky a nemohl předpokládat, že stěžovatelka, která nebyla schopná uhradit ani dluh ve výši 250 000 Kč, bude schopná v krátké době zaplatit částku přesahující 2 000 000 Kč, poskytnutou údajně k podnikatelským účelům. (Ústavní soud v této části řízení nepředjímá stanovisko k otázce, zda uvedené finanční prostředky stěžovatelce vůbec byly skutečně předány, neboť tato otázka bude teprve předmětem soudního řízení.)

18. Ústavní soud přitom bere v úvahu, že účastníci posuzovaných smluv si stanovili, že spory vycházející z uzavřených smluv budou řešeny rozhodcem, jehož jméno, příjmení a sídlo kanceláře ve smlouvě uvedli, přičemž současně určili, že tento rozhodce bude v rozhodčím řízení postupovat podle řádu stálého rozhodčího soudu ve smyslu § 13 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, uveřejněného v Obchodním věstníku. Mohlo by se tedy i pro případ spotřebitelské smlouvy podle § 52 odst. 1 občanského zákoníku jednat o formálně platnou doložku, z níž by závažné omezení zakládající nerovnost v právech smluvních stran k újmě stěžovatelky z uzavřené rozhodčí smlouvy teoreticky nemuselo plynout.

19. Ovšem i v takovémto případě je nutné se zabývat otázkou, zda přes výše uvedené byla rozhodčí doložka vůbec uzavřena platně.

20. I přestože je smlouva o rozhodčí doložce smlouvou samostatnou, a je tedy i samostatně posuzována její platnost a účinnost, při posuzování platnosti rozhodčí doložky v projednávané věci především nelze odhlédnout od skutečnosti, že k uzavírání smluv o půjčce a o zajišťovacím převodu vlastnického práva a smlouvy o rozhodčí doložce došlo velmi nestandardním způsobem, přičemž vedlejší účastník projevil při uzavírání smluv a návazně i exekutorského zápisu o přímé vykonatelnosti značnou a neobvyklou aktivitu. Navíc obsah spisu nasvědčuje tomu, že námitkám

stěžovatelky o lichevním charakteru předmětných smluv nelze upřít opodstatněnost.

21. Vzhledem k tomu, že nastiněné okolnosti podložené obsahem spisu naznačují, že stěžovatelka, jako osoba práva neznalá a jednající v tísní, přistoupila k uzavření smluv sice formálně bezvadných, ale pro ni nevýhodných a v podstatě likvidačních, tuto okolnost nelze hodnotit jinak, než že i při uzavírání smlouvy o rozhodčí doložce byla stěžovatelka uvedena v omyl ohledně smyslu a především konkrétního dopadu všech uzavíraných smluv, přičemž jednání vedlejšího účastníka, jako osoby právně znalé a v dané problematice se orientující, bylo v rozporu s dobrými mravy.

22. Ústavní soud rovněž připomíná svou judikaturu obecně se týkající platnosti rozhodčí doložky, např. sp. zn. II. ÚS 2164/10 (N 187/63 SbNU 171), II. ÚS 3057/10 (U 6/63 SbNU 551) a rozsudek ESLP *Suda proti České republice* ze dne 28. 10. 2010, z něhož vyplývá, že je žádoucí, aby vzdání se práva na přezkoumání sporné věci soudem bylo zcela svobodné, přípustné a jednoznačné.

23. Ústavní soud dodává, že nemá (resp. nemůže mít) výhrady proti zjištěným soudům podloženému znaleckými posudky, že nejde o právní úkon neplatný podle ustanovení § 38 odst. 2 občanského zákoníku, neboť stěžovatelka při uzavírání rozhodčí smlouvy nejednala v duševní poruše. Ostatně v tomto směru mu ani přezkoumávání rozhodnutí soudů nepřisluší. Má však za to, že povinností soudů bylo s ohledem na všechny zjištěné skutečnosti přihlédnout i ke zjištění, která sice sama o sobě nebyla způsobila učinit jednoznačný závěr o duševní poruše stěžovatelky, ale nasvědčovala tomu, že jednání stěžovatelky bylo ovlivněno sníženou odolností vůči zátěži a schopností domyslet dopad jí uzavíraných dokumentů, a to i s přihlédnutím k vyhocené osobní situaci, v níž se v době uzavírání smluv nacházela (depresivní situace po sebevražedném pokusu její dcery).

24. S ohledem na výše uvedené dospěl Ústavní soud k závěru, že v dané věci nedošlo k platnému uzavření smlouvy o rozhodčí doložce. Civilní soudy, které posoudily věc čistě formalisticky a dospěly k závěru, že jde o formálně bezvadný, a tedy platný právní úkon, porušily právo stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces. Ústavní soud rovněž připomíná, že každý případ je nutno posuzovat individuálně s ohledem na konkrétní okolnosti věci a především v kontextu všech okolností, signalizujících, že ze strany poskytovatele půjčky dochází k uzavírání řady sice formálně právně bezvadných právních úkonů, které však v jejich vzájemné souvislosti a s ohledem na časovou návaznost fakticky vedou ke ztížení či dokonce upření práva druhého účastníka smluv na řádnou a efektivní soudní obranu.

25. Ústavní soud považuje za nutné zdůraznit, že právo musí být především nástrojem spravedlnosti, nikoliv nástrojem, který by mohl být v důsledku mechanické aplikace, bez ohledu na smysl a účel toho kterého

zájmu chráněného příslušnou normou, zneužíván k dosažení výhod. Za zneužití práva je nutné považovat i jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu či se na jeho úkor obohatit. Pokud okolnosti nasvědčují tomu, že právě k takovému jednání mohlo dojít, je nezbytné poskytnout účastníkovi řízení právo na přístup k soudu a právo na spravedlivý (řádný) proces.

26. Jak již Ústavní soud judikoval [sp. zn. Pl. ÚS 34/09 (N 187/58 SbNU 647)], mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité, přičemž v rovině podústavního práva je nutné posuzovat individuální okolnosti daného případu též prizmatem kogentního ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku, které je v rovině podústavního práva odrazem ústavního požadavku nalezení spravedlivého řešení. Zásada souladu výkonu práv s dobrými mravy představuje významný korektiv, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti [sp. zn. I. ÚS 643/04 (N 171/38 SbNU 367)]. Pojem dobré mravy nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat *praeter legem* či dokonce *contra legem*, pokud jde o reprobaci jednání příčícího se dobrým mravům. Dobré mravy v tomto pojetí tedy jsou souhrnem etických, obecně uznávaných a zachovávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami a právními principy. Takto provedený výklad pojmu dobré mravy ve svém souhrnu prostupuje i Listinu [srov. sp. zn. II. ÚS 544/2000 (N 41/21 SbNU 363), II. ÚS 2087/08 (N 90/57 SbNU 179)].

27. Civilní soudy, které dospěly k závěru, že není dána pravomoc soudu k projednání věci, a řízení tak bylo nutné podle ustanovení § 106 odst. 1 o. s. ř. zastavit, uvedeným principům nedostály.

28. Na základě výše uvedeného, s ohledem na porušení práva stěžovatelky chráněného čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní rozhodl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) a podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 116

K požadavkům na dokazování u trestného činu vraždy

Důkazní situace, při níž v trestním řízení fakticky existuje pouze jediný usvědčující důkaz spočívající v nepřítomnosti jiné osoby u porodu, resp. smrti novorozence, je z poznávacího hlediska nesnadná a obsahuje v sobě riziko možných chyb a omylů. V takových případech musí být věnována mimořádná pozornost důkladnému prověření věci. Soudy přitom vycházejí z principu *in dubio pro reo*, právní zásady, uznávané civilizovanými národy, dle které není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tedy jsou-li přítomny důvodné pochybnosti, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného. Přitom jakkoli vysoký stupeň podezření není sám o sobě s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Tento princip se promítá i do jednotlivých ustanovení trestního řádu a obecné soudy jsou zavázány k jejich bezpodmínečnému respektování.

Ústavní soud dospěl k přesvědčení, že subjektivní stránku trestného činu dovedly soudy pouze nepřímo, zejména pak z faktu, že se stěžovatelka nepřipravovala na porod a následnou péči o novorozené dítě, že těhotenství tajila, porodila osamoceně a odmítala jakoukoliv pomoc. Skutečností zůstává pouze to, že stěžovatelka porodila dítě, které krátce po porodu zemřelo. Jaké jednání stěžovatelky, a zda úmyslné, či nikoliv, vedlo ke smrti novorozence, nade vši pochybnost však prokázáno nebylo. Ze znaleckého posudku z oboru soudního lékařství pak vyplývá pouze příčina smrti, nikoliv však přesné jednání vedoucí k ní. Přičemž soudy, zejména odvolací, dostatečně nezohlednily stav, ve kterém se stěžovatelka nacházela. Porod je sám o sobě velký psychologický inzult, i když je plánovaný a očekávaný, vrchní soud však tuto okolnost pomínil a vyloučil, že by se stěžovatelka nacházela ve stavu rozrušení.

Ústavní soud po seznámení se s kompletním spisem nalézacího soudu, s provedenými důkazy, dospěl k přesvědčení, že v projednávaném případě existuje mnoho pochybností o tom, co se skutečně stalo, než aby bylo možno jednoznačně konstatovat, že stěžovatelka úmyslně a při plném vědomí si všech možností a okolností udusila své novorozené dítě. Bude proto na soudech, aby uvedené pochybnosti zcela vyvrátily, případně aby, v souladu se zásadou *in dubio pro reo*, rozhodly ve prospěch stěžovatelky.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické - ze dne 9. června

2014 sp. zn. IV. ÚS 787/13 ve věci ústavní stížnosti K. K., zastoupené Mgr. Vladislavem Šintákem, advokátem, se sídlem advokátní kanceláře Liberec, 8. března 20/12, proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 23. února 2012 č. j. 56 T 9/2010-398, kterým byla stěžovatelka shledána vinnou ze spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 16. května 2012 č. j. 8 To 37/2012-427, jež zrušil prvostupňový rozsudek a uznal stěžovatelku vinnou ze spáchání trestného činu vraždy, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2012 č. j. 7 Tdo 1286/2012-29, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání.

Výrok

I. Rozsudky Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 23. února 2012 č. j. 56 T 9/2010-398 a Vrchního soudu v Praze ze dne 16. května 2012 č. j. 8 To 37/2012-427 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2012 č. j. 7 Tdo 1286/2012-29 došlo k porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Uvedená rozhodnutí se proto zrušují.

Odůvodnění

I.

Včas podanou ústavní stížností splňující i další náležitosti podání dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť má za to, že jimi bylo narušeno její ústavně zaručené právo zakotvené v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Výše uvedeným rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci byla stěžovatelka shledána vinnou ze spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku a odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání tří let, podmíněně odloženému na zkušební dobu pěti let. Dále jí byl uložena povinnost podrobit se vhodným programům psychologického poradenství. K odvolání státní zástupkyně i stěžovatelky Vrchní soud v Praze citovaným rozsudkem zrušil rozsudek nalézacího soudu v plném rozsahu a nově shledal stěžovatelku vinnou ze spáchání trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1 trestního zákona a odsoudil ji k trestu odnětí svobody v trvání desíti let do věznic s ostrahou; současně zamítl odvolání stěžovatelky. Dovolání stěžovatelky napadeným usnesením Nejvyšší soud odmítl jako podané z jiného než zákonného důvodu.

Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti uvedla, že byt byla obviněna ze spáchání závažného trestného činu, byla odsouzena na základě úvah soudců, nemajících důvodnou a podstatnou oporu v provedeném dokazování. V její věci došlo k porušení práva na spravedlivý proces, přičemž se zejména neuplatnila zásada *in dubio pro reo*. Znalecký posudek byl nejednoznačný, závěry znalců byly rozporné a v posudku není popsán způsob, jakým došlo k úmrtí. Proto navrhla, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

Ústavní soud se se žádostí o vyjádření k ústavní stížnosti obrátil na účastníka řízení, Vrchní soud v Praze. Předsedkyně senátu 7 To Ústavní soud odkázala na odůvodnění napadených rozsudků, které se námitkami stěžovatelky již zabývaly a vypořádaly se s nimi. Proto navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl. Ústavní soud se obrátil rovněž na Krajský soud v Ústí nad Labem - pobočku v Liberci. Předseda senátu 56 T uvedl, že krajský soud vyjádřil svůj názor v rozsudku, který byl následně zrušen rozsudkem odvolacího soudu, jehož rozhodnutí je pro něj závazné. Za daného stavu věci tedy Ústavní soud tato sdělení k případně replice stěžovatelce nepředkládal.

II.

Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, není jim soudem nadřízeným a nepřísluší mu do jejich pravomoci zasahovat, pokud postupují v souladu s principy hlavy páté Listiny. Úkolem Ústavního soudu není zabývat se porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných „běžnými“ zákony, pokud takové porušení neznamená zároveň porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace při řešení konkrétních předpisů jsou záležitostmi obecných soudů [srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 81/95 (U 22/6 SbNU 575)].

Ústavní soud se nezabývá eventuálním porušením běžných práv fyzických osob, pokud takové porušení současně neznamená porušení základního práva nebo svobody zaručené ústavním zákonem, neposuzuje zákonnost vydaných rozhodnutí (pokud jimi není porušeno ústavně zaručené právo), neboť taková činnost přísluší právě obecným soudům, pod jejichž ochranou jsou podle čl. 4 Ústavy České republiky rovněž základní práva a svobody. Z ustálené a obecně dostupné judikatury Ústavního soudu je patrné, že jakých podmínek a okolností je Ústavní soud oprávněn zasáhnout do jurisdikční činnosti obecných soudů, případně jak se jeho pravomoc projevuje ve vztahu k důkaznímu řízení, které proběhlo před těmito soudy. V projednávaném případě má však Ústavní soud za to, že obecné soudy nerespektovaly práva stěžovatelky v soudním řízení, a proto namítané porušení čl. 36 Listiny shledal.

III.

Ústavní soud poté, co se seznámil s obsahem ústavní stížností napadených rozhodnutí a spisu Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci sp. zn. 56 T 9/2010, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Z předloženého spisu krajského soudu se podává následující děj.

Stěžovatelka byla třikrát s tímž partnerem těhotná. První těhotenství poznala v době, kdy mohla podstoupit potrat, k němuž ji vedly tehdejší okolnosti. S partnerem žila krátce v malém a nevyhovujícím bytě. Druhé těhotenství, s ohledem na specifický, nicméně i dle znalců nikoliv neobvyklý průběh, vytušila poměrně krátkou dobu před porodem (několik málo týdnů). Po dalších dvou letech otěhotněla potřetí a i v tomto případě pojala tušení o změně svého stavu teprve v pokročilém stadiu. Také v tomto případě (obdobně jako v případě prvního) se jednalo o těhotenství neplánované a nechtěné. Stěžovatelka proto údajně zvažovala možnost nechat novorozence k adopci ihned po porodu.

V noci z 15. na 16. června 2009 cítila nevolnost, opakovaně odcházela na záchod, až kolem 1 hodiny ranní začala rodit. Na porod nebyla připravena, a to ani teoreticky, ani prakticky. Okolnosti jejího nezvyklého chování vedly jejího přítele k tomu, že jí v koupelně navštívil, a to v okamžiku, kdy již porodila dítě, stále napojené pupeční šňůrou k doposud neporozené placentě. Na její pokyn přinesl nůžky, jimiž pupeční šňůru přestříhl. Stěžovatelka mu přitom řekla, že dítě se nehýbe, že je mrtvé. Poté, co odmítla přivolání pomoci, odešel zpět do ložnice, hlídat spícího dvouletého syna, aby náhodou nešel do koupelny. Později se vrátil do koupelny, kde krátce předtím sprchující se stěžovatelka porodila placentu. Novorozence, v tu dobu již zabaleného do ručníku, si nevšímal. Po chvíli, kolem 3. hodiny ranní, stěžovatelka přišla do pokoje, po chvíli se však vrátila uklidit koupelnu, teprve poté šla spát. Ráno věnovala svou péči dvouletému synovi, zatímco její druh odešel z bytu. Kolem poledne se druh dostavil do restaurace, kde zapíjel „velký průšvih“, a odkud následně odešel do bytu svých rodičů. Po skončení televizních zpráv sdělil svému otci, co se stalo, ten následně (ve 21:55 hod.) zavolal záchranou službu do bytu stěžovatelky, kde lékař potvrdil smrt novorozence, dobu smrti však nebyl s ohledem na uplynulý čas schopen určit. Při ohledání místa byla nalezena mrtvolka novorozence položená řadu hodin na jednom místě, na několika místech na stěnách a na podlaze byly nalezeny stopy krve, placenta zabalená do zakrvaveného ručníku byla nalezena v pytlí s odpadky.

Následným znaleckým zkoumáním bylo zjištěno, že poté, co se dítě narodilo, začalo žít (dýchat) (plovací zkouškou, která určuje množství vzduchu v plicích). V důsledku intenzivního dušení však zemřelo (mnohočetné krevní výronky a výrony v měkkých tkáních, způsobené zvýšením krevního tlaku při boji organismu o zachování života).

S ohledem na okolnosti zde stručně popsaného děje, posoudil chování stěžovatelky státní zástupce jako vraždu podle § 219 trestního zákona. Krajský soud v Ústí nad Labem po provedeném řízení ve věci samé překvalifikoval jednání stěžovatelky na trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou a odsoudil ji k podmíněnému trestu odnětí svobody. V důsledku odvolání státní zástupkyně překvalifikoval Vrchní soud v Praze jednání stěžovatelky na vraždu podle § 219 a odsoudil ji k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. K dovolání stěžovatelky se vyjádřila státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství, která navrhla Nejvyššímu soudu zvážít, zda se v daném případě nemohlo jednat o jiný, nedbalostní trestný čin. Nejvyšší soud však dovolání stěžovatelky odmítl.

Ústavnímu soudu byla předložena rozsahem sice poměrně stručná ústavní stížnost, v níž však stěžovatelka jasně poukázala na okolnosti, v nichž spatřuje zkrácení ve svých zaručených právech, kdy existující pochybnosti nebral zejména odvolací soud za relevantní, a zasáhl tak do zásady *in dubio pro reo*.

Ústavní soud zjistil, že subjektivní stránku trestného činu dovodily soudy pouze nepřímo. Zejména pak z faktu, že se stěžovatelka nepřipravovala na porod a následnou péči o novorozené dítě, že těhotenství tajila, porodila osamocně a odmítala jakoukoliv pomoc. Obhajoba naproti tomu uváděla, že stěžovatelka hodlala poskytnout dítě ihned po porodu k adopci. Porod doma stěžovatelku překvapil a zaskočil nepřipravenou. Porod tedy provedla intuitivně, v adekvátním šoku, kdy okolí, partner, jí poskytl pomoc pouze v tom, že na výzvu přinesl nůžky a přestříhl pupeční šňůru, a pak odešel. Ze znaleckého zkoumání stěžovatelky je navíc pak patrné, že se jedná o osobu s velmi lehkou akcentací simplicity, inklinující k samostatnosti a vyhýbavým tendencím a se sklonem odkládat řešení problémů na pozdější dobu; která, ač průměrný extrovert, se není schopna s důvěrnostmi svěřit ani své sestře dvojčeti. Odhad stadia těhotenství s ohledem na nepozorovatelné fyzické změny mohl stěžovatelku vést k nesprávnému vyhodnocení toho, kdy bude namíste navštívit gynekologa, resp., s ohledem na povahu stěžovatelky, konzultovat s okolím. (Ani tato nezodpovědnost však neprokazuje úmysl stěžovatelky usmrtit své novorozené dítě.)

Skutečností tak zůstává pouze to, že stěžovatelka porodila dítě, které krátce po porodu zemřelo. Jaké jednání stěžovatelky, a zda úmyslné či nikoliv, vedlo ke smrti novorozence, nade vší pochybnost však prokázáno nebylo. Ze slyšení znalců je zřejmé, že lékařský termín „extrémní dušení“ je nutno chápat jako několik minut trvající nemožnost (neschopnost) nadechnout se pro existenci vnější překážky zneprůchodňující dýchací cesty, kterou však, v případě novorozence, může představovat i látka zakrývající dýchací otvory. V dýchacích cestách nebyly nalezeny žádné překážky, nebyly zjištěny ani žádné stopy, z nichž by bylo možno dovodit soustředěný tlak

při zakrytí dýchacích otvorů. Neschopnost stěžovatelky řešit problémy, resp. tendence odkládat jejich řešení až na pozdější dobu, je patrná i z faktu, že ještě po dvaceti hodinách leželo tělo novorozence na místě, kam jej stěžovatelka odložila bezprostředně po porodu. Rovněž tak skutečnost, že placenta byla v pytlí s odpadky v bytě v době ohledání místa činu kriminalisty, podporuje spíše obhajobu stěžovatelky.

Stěžovatelka byla obžalována z vraždy [§ 219 odst. 1 a 2 písm. e) trestního zákona]. Nalézací soud však neshledal v jednání stěžovatelky nic, co by nasvědčovalo tomu, že by se mělo jednat o kvalifikovanou vraždu. Dospěl však k závěru, že stěžovatelka zavraždila své dítě úmyslně, v rozrušení způsobeném porodem, a tedy že její jednání vykazuje znaky speciální vraždy novorozence matkou (§ 142 trestního zákoníku). Krajský soud dovodil v jednání stěžovatelky nepřímý úmysl, protože při svých schopnostech a zkušenostech i s prvním porodem musela vědět, že svým jednáním (?) může způsobit porušení a ohrožení zájmu chráněného zákonem. A pro případ, že se tak stane, s tím byla srozuměna.

Vrchní soud k odvolání provedl dodatečné dokazování výsledkem stěžovatelky, který však byl bez výrazných změn, nově stěžovatelka připustila pouze to, že pro očekávané dítě nepořídila žádnou výbavičku, kočárek či postýlku. Hodnocení důkazů nalézacím soudem nesplňovalo podle soudu odvolacího zákonné požadavky, a proto neshledal skutkové závěry ve všech bodech jako dostatečně přesvědčivé. Souhlasil se závěrem narození živého a životaschopného dítěte i s úmyslným zakrytím dýchacích otvorů stěžovatelkou, která však nejednala podle Vrchního soudu v Praze v rozrušení způsobeném porodem, které měl Krajský soud v Ústí nad Labem aplikovat nepřiměřeně extenzivním způsobem.

Nejvyšší soud pak odmítl dovolání stěžovatelky podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu, jako podané z jiného než zákonného důvodu, když dovodil, že soudy při hodnocení věci nevybočily z mezí volného hodnocení důkazů ani se nedopustily jejich deformace.

Soudy tedy jednání stěžovatelky označily jako úmyslné, přičemž vrchní soud skutkovou podstatu trestného činu vraždy novorozence dítěte matkou dle § 220 trestního zákona (§ 142 trestního zákoníku) posoudil jako nepřipadnou a nalézacímu soudu vytkl bagatelizaci věci. Úmyslnost jednání stěžovatelky pak soudy dovodily z faktů, že stěžovatelka své těhotenství tajila po dobu 1 či 2 až 3 měsíců; při porodu si počínala racionálně; v průběhu porodu odmítala pomoc; a nepřipravovala se na adopci.

Z popisu věci stěžovatelkou i jejím partnerem je však patrná spíše nejistota co dělat v nastalé situaci než znalost a povědomost o tom jak postupovat při porodu Z prvotní výpovědi stěžovatelky je patrné, že své těhotenství tušila, a v době porodu měla za to, že by se mohla nacházet v sedmém měsíci těhotenství. Orgány činné v trestním řízení její výpovědi vyhodnotily

jako vědomí o pokročilém (závěrečném) stadiu těhotenství, na které se nepřipravovala; nezajišťovala podmínky pro dítě ani se nezajímala o možnosti adopce. Soudy jednoduše neuvěřily tomu, že porod jí mohl překvapit. Možné i intuitivní vedení porodu posoudily jako racionální jednání, jednoznačně vylučující možnost existence nezvyklého rozpoložení vyvolaného porodem, jehož projevem by mohla být i reakce na nabídku přivolání pomoci jejím druhem. Tomu byla navíc, odlišně od stěžovatelky, přiznána možnost být z nastalé situace v šoku. Dále orgány činné v trestním řízení uvěřily, a dále zpracovávaly, údaj o době, po kterou stěžovatelka své těhotenství tušila, neuvěřily jí však, pokud ve svých výpovědích uvedla úvahy o možnosti adopce. Pokud stěžovatelku porod sám překvapil, mohla plánovanou návštěvu nemocnice po nečekaném porodu spojit například s umístěním dítěte do babyboxu, který v liberecké nemocnici v té době již téměř jeden rok fungoval a který by její problém se živým novorozencem vyřešil, bez předchozího zjišťování okolností možností adopce.

Soudy, zejména pak odvolací, však dovodily vinu stěžovatelky z toho, že jí zemřelo dítě snad ještě v průběhu porodu, v důsledku jejího úmyslného jednání. S tím však lze polemizovat jednak s ohledem na skutečnost, že se během následujících přibližně dvaceti hodin těla nezbavila ani se jakkoliv nesnažila zničit stopy porodu a vraždy. Tím umožnila nález hodiny nemanipulovanou mrtvolkou novorozeněte i placenty zabalené do zakrvaveného ručníku v nevynesených odpadcích. Stěžovatelka přitom opakovaně vyloučila možnost, že by se novorozenec při porodu uškrtl pupeční šňůrou, která byla v době nálezů těla omotána kolem krku. Z povahových rysů stěžovatelky byl dovozen úmysl vědomě vraždit, aniž by byly vzaty v úvahu okolnosti způsobilé vyvolat pochybnosti. Zde je možno odkázat na znalecké posudky. Znalce zkoumající duševní stav stěžovatelky poskytly možné vysvětlení jejího jednání, bude-li toto prokázáno. Ani v posudku, ani v provedených výsleších totiž tyto znalce nevedly, že stěžovatelka se stíhaného jednání dopustila, ale pouze to, co by mohlo být příčinou. Pokud se týká, pro věc možná nejvýznamnějšího, znaleckého posudku z odvětví soudního lékařství, je zde možno odkázat například na doplnění posudku ze dne 2. února 2010, podle kterého: „Bezprostřední příčinou smrti novorozence bylo udušení při zakrytí obličejových otvorů tkaninou (ručník). Připustit lze i delší dobu trvající (několik minut) zakrytí dýchacích otvorů rukou či rukama druhé osoby ...“(č. l. 51), „... Pokud by dítěti byla poskytnuta běžná péče (omytí, zajištění tělesné teploty, zajištění přístupu vzduchu k dýchacím otvorům atd.), bylo by nepochybně schopno dalšího života ...“ (č. l. 8 dole). Z uvedeného plyne příčina smrti, nikoliv však přesné jednání vedoucí k ní, natož úmysl takového jednání.

V této souvislosti lze proto odkázat rovněž na vyjádření státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství k dovolání stěžovatelky. Ta

konstatovala, že odvolací soud dostatečně nezohlednil stav, v jakém se nacházela. Vycházela ze závěru nalézacího soudu, potažmo znaleckého posudku, podle kterého je porod sám o sobě velký psychologický inzult, i když je plánovaný a očekávaný. Vrchní soud však tuto okolnost pominul a vyloučil, že by se stěžovatelka nacházela ve stavu rozrušení. V souladu s ustanovením § 2 odst. 1 trestního zákoníku však měl zvažovat i to, zda se stěžovatelka nedopustila trestného činu zabití, který rozrušení zohledňuje. Zároveň se podrobně zabývala vzájemným vztahem jednotlivých skutkových podstat vraždy (§ 140), zabití (§ 141) a vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142 trestního zákoníku) ve vztahu ke konkrétnímu jednání stěžovatelky.

Ve světle uvedených okolností proto Ústavní soud nepokládá závěr obecných soudů o zavinění stěžovatelky za náležitě zdůvodněný. Použití nepřímé dovození úmyslu, má-li sloužit k jednoznačnému závěru o vině, musí tvořit systém, jehož jednotlivé články musí být v souladu jak mezi sebou, tak i s dokazovanou skutečností, tj. v daném případě s existencí eventuálního úmyslu, resp. neexistencí žádných pochybností o něm. V tomto případě však nejsou tyto požadavky ohledně souladnosti nepřímých důkazů a jejich vztahu k dokazované skutečnosti splněny, tedy představují existenci reálných pochybností o vině stěžovatelky.

IV.

Podle čl. 2 odst. 2 Listiny, resp. podle čl. 2 odst. 3 Ústavy, lze státní moc uplatňovat jen v zákonem stanovených případech, mezích a zákonem způsobem. Podle čl. 4 Listiny pak mohou být meze základních práv a svobod upraveny pouze zákonem, přičemž při jejich aplikaci musí být šetřena jejich podstata a smysl.

Právo na spravedlivý proces neznamená, že je jednotlivci zaručováno přímo a bezprostředně právo na rozhodnutí odpovídající jeho názoru, ale je mu zajišťováno právo na spravedlivé soudní řízení, v němž se uplatňují všechny zásady správného soudního rozhodování podle zákona a v souladu s ústavními principy.

Soudy přitom vycházejí z principu *in dubio pro reo*. Jedná se o právní zásadu, uznávanou civilizovanými národy [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 438/2000 (N 128/23 SbNU 233), též <http://nalus.usoud.cz>]. „Z principu *presumpce nevinny* ... plyne ... pravidlo *in dubio pro reo*, dle kterého není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přitomny v daném kontextu důvodné pochybnosti, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, nutno rozhodnout ve prospěch obviněného“ [srovnej náleze sp. zn. I. ÚS 733/01 (N 26/32 SbNU 239), též <http://nalus.usoud.cz>]. Jakkoli vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro

odsuzující výrok. Principy odpovědnosti za zavinění a presumpcie nevinny nelze izolovat [srov. nálezn sp. zn. IV. ÚS 36/98 (N 54/11 SbNU 43), též <http://nalus.usoud.cz>]. Tyto principy se promítají i do jednotlivých ustanovení trestního řádu a obecné soudy jsou na úrovni ústavního i podústavního práva zavázány k jejich bezpodmínečnému respektování.

Důkazní situace, při níž v trestním řízení fakticky existuje pouze jediný usvědčující důkaz spočívající v nepřítomnosti jiné osoby u porodu, respektive smrti novorozence, je z poznávacího hlediska nesnadná a obsahuje v sobě riziko možných chyb a omylů. V takových případech musí být věnována mimořádná pozornost důkladnému prověření věci [sp. zn. III. ÚS 1624/09 (N 43/56 SbNU 479), též <http://nalus.usoud.cz>].

Důkaz musí být odrazem skutečných událostí a situací, což má garantovat, aby byl jednotlivce uznán vinným na podkladě objektivních a skutečnosti odpovídajících zjištění, protože pouze ona jsou způsobila ospravedlnit krajní opatření spočívající ve zbavení jednotlivce jeho osobní svobody [nálezn sp. zn. IV. ÚS 335/05 (N 116/41 SbNU 453), též <http://nalus.usoud.cz>].

Ústavní soud již v předchozích judikátech upozorňoval na to, že nezbytným znakem pro trestný čin vraždy je zavinění, přičemž je rozhodující, k jakému následku směřoval, byť eventuální, úmysl pachatele. U trestného činu vraždy musí úmysl, a to i nepřímý, směřovat k usmrcení člověka; sama lhotejnost či nedbalost ve vztahu k následku nestačí k naplnění volní složky nepřímého úmyslu [viz nálezn sp. zn. II. ÚS 301/98 (N 45/13 SbNU 325)].

V judikатурní praxi byl rovněž vysloven názor, že nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěr o vražedném úmyslu lze učinit i z objektivních skutečností, např. z povahy činu, způsobu jeho provedení nebo ze zjištěných okolností subjektivní povahy, např. z pohnutky činu. Zavinění je výslednicí (mimo jiné) i osobních vlastností pachatele, a lze proto také z nich na formu zavinění usuzovat. Tyto závěry však nesmějí nabýt povahy jakýchsi presumpcí. Zvláště obtížné je objasňování a posuzování subjektivní stránky v případech, kdy pachatel spáchá trestný čin vraždy v somatickém nebo fyziologickém afektu (viz č. 41/1967 Sb. rozh. tr.).

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyvinout všemožné úsilí, aby tento jediný usvědčující důkaz byl pokud možno doplněn jinými, byť třeba nepřímými, ale průkaznými důkazy. Taková povinnost pro ně vyplývá ze zásady oficiality a ze zásady vyhledávací (§ 2 odst. 4, 5 a 6 trestního řádu), podle níž orgány činné v trestním řízení jsou povinny samy provádět další potřebné a dostupné úkony tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a jsou-li možné dva či více výkladů provedených důkazů, nelze učinit zjištění, které nejvíce zatěžuje obviněného, a to právě s ohledem na princip presumpcie nevinny, který vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno, a tam, kde existují

jakékoliv pochybnosti, musejí být vyloženy ve prospěch obviněného [viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 260/05 (N 86/45 SbNU 259)].

V projednávané věci tedy čtvrtý senát Ústavního soudu shledal stěžovatelkou tvrzená pochybení soudu a porušení principu *in dubio pro reo* a principu presumpce nevinny zakotveného v čl. 40 odst. 2 Listiny, jakož i v čl. 6 odst. 2 Úmluvy, a proto v souladu s ustanovením § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená rozhodnutí, neboť provedené důkazy není možno bez dalšího interpretovat tak jednoznačně, jak to soudu učinily.

Proto Ústavní soud rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 23. února 2012 č. j. 56 T 9/2010-398 a Vrchního soudu v Praze ze dne 16. května 2012 č. j. 8 To 37/2012-427 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2012 č. j. 7 Tdo 1286/2012-29 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, přičemž tak učinil v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání.

Č. 117

K placení povinného ručení u neprovozovaného vozidla vedeného v centrální evidenci

Je na obecných soudech, aby vyhodnotily, zda vlastník vozidla relevantně prokázal nebo neprokázal, že vozidlo neprovozoval a není povinen příspěvek nepojištěných vedlejšímu účastníku hradit.

V projednávané věci okresní soud uzavřel, že stěžovatelka unesla důkazní břemeno, že vozidlo bylo v rozhodné době umístěno v hale stěžovatelky, a uzavřel, že nebylo v rozhodném období ve smyslu zákona o pojištění odpovědnosti provozováním vozidla. Krajský soud pak rozsudek okresního soudu změnil, aniž by se důkazy stěžovatelky o neprovozování vozidla jakkoli zabýval a vypořádal se s nimi, a povinnost hradit příspěvek nepojištěných zavázal stěžovatelku pouze na základě toho, že vozidlo stěžovatelky bylo v rozhodném období vedeno v registru. Takový postup je v rozporu s nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. března 2014 (N 48/72 SbNU 543) a sp. zn. II. ÚS 1413/13 ze dne 7. května 2014 (N 77/73 SbNU 373) a krajský soud se podle náhledu Ústavního soudu dopustil ústavně nekonformní interpretace § 24c odst. 1 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud k tomu dále podotýká, že okresní soud nezamítl žalobu toliko na základě tvrzení stěžovatelky o neprovozování vozidla, nýbrž na základě toho, že stěžovatelka unesla v tomto směru též důkazní břemeno.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 9. června 2014 sp. zn. IV. ÚS 4002/13 ve věci ústavní stížnosti BALCAR vzduchotechnika, s. r. o., se sídlem v Trutnově, Petříkovická 488, zastoupené JUDr. Pavlem Musilem, Ph.D., advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 1, Hellichova 1, proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 24 Co 234/2013-146 ze dne 3. října 2013, kterým byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit částku 10 250 Kč s příslušenstvím za nepojištěné vozidlo a náklady nalézacího i odvolacího řízení, za účasti vedlejšího účastníka České kanceláře pojistitelů, se sídlem v Praze 4, Na Pankráci 1724/129, zastoupeného Mgr. Zuzanou Tučkovou, advokátkou advokátní kanceláře se sídlem v Praze 4, Novodvorská 994.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 24 Co 234/2013-146 ze dne 3. října 2013 bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 24 Co 234/2013-146 ze dne 3. října 2013 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení zásad stanovených v čl. 1 a v čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhala zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a ze spisu Okresního soudu v Trutnově (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 109 EC 180/2012 Ústavní soud zjistil, že vedlejší účastník se na stěžovatelce domáhal zaplacení částky 11 264 Kč s příslušenstvím coby příspěvku za nepojištěné vozidlo podle § 24c zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o pojištění odpovědnosti“), a to za dobu ode dne 2. června 2010 do dne 17. srpna 2010 (dále též jen „rozhodná doba“), tj. za 77 dní v denní sazbě 130 Kč, spolu s náklady na uplatnění a vymáhání tohoto příspěvku (dále jen „příspěvek nepojištěných“), když stěžovatelka je vlastníkem blíže specifikovaného automobilu tov. zn. Škoda (dále jen „vozidlo stěžovatelky“), které bylo v předmětném období evidováno v Centrálním registru vozidel (dále jen „registru“) a nebylo k němu uzavřeno pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (dále též jen „pojištění odpovědnosti“).

3. Okresní soud rozsudkem č. j. 109 EC 180/2012-89 ze dne 15. února 2013 žalobu zamítl (výrok I) a uložil vedlejšímu účastníkovi nahradit stěžovatelce náklady řízení (výrok II). Uzavřel, že stěžovatelce povinnost platit příspěvek nevznikla, jelikož prokázala, že v rozhodné době nebylo vozidlo stěžovatelky provozováno na veřejné komunikaci a že vznik povinnosti k placení příspěvku nepojištěných nelze dovozovat ani z porušení povinnosti stěžovatelky po zániku pojištění odevzdat příslušnému orgánu evidence tabulku s registrační značkou a osvědčení o registraci vozidla v souladu s § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti, a navíc ve třicetidenní lhůtě stanovené § 24c odst. 4 zákona o pojištění odpovědnosti vedlejšímu

účastníkovi oznámila, že vozidlo stěžovatelky na veřejné komunikaci provozováno není.

4. K odvolání vedlejšího účastníka Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „krajský soud“) ústavní stížností napadeným rozsudkem rozsudek okresního soudu ve výroku I v části, kterou byla zamítnuta žaloba o zaplacení částky 1 014 Kč s příslušenstvím (tedy stran nákladů na vymáhání příspěvku nepojištěných), potvrdil (výrok I), ve zbylém rozsahu rozsudek okresního soudu změnil tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 10 250 Kč s příslušenstvím (výrok II), a uložil stěžovatelce zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady nalézacího a odvolacího řízení (výroky III a IV). V odůvodnění tohoto rozhodnutí mimo jiné uvedl, že povinnost uzavřít pojistnou smlouvu má zásadně každý vlastník provozovaného tuzemského vozidla, nejde-li o některou z výjimek pojištění, přičemž žádná na posuzovaný případ podle krajského soudu nedopadá. Zákon podle odůvodnění tohoto rozhodnutí předpokládá, že provozovaným vozidlem je vozidlo takto registrované v registru. V případě zániku pojištění má být povinností vlastníka, jenž nehodlá vozidlo provozovat, a neuzavřel proto novou pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti, odevzdat tabulku s registrační značkou a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu tohoto vozidla příslušnému orgánu evidence (§ 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti). Z uvedeného podle odůvodnění napadeného rozhodnutí krajského soudu vyplývá, že vlastník tuzemského silničního vozidla, registrovaného v registru, se nezabývá své povinnosti uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti toliko tvrzením, že vozidlo fakticky neprovozoval na veřejné komunikaci, a prokázání takové negativní skutečnosti je podle tohoto odůvodnění ostatně prakticky vyloučeno. Závěr formulovaný obecnými soudy, že „neprovozování vozidla ve smyslu zákona o pojištění odpovědnosti nerozumí se toliko jeho nepoužívání“ a že „vlastník vozidla musel by po rozhodnou dobu vozidlo formálně vyřadit z evidence motorových vozidel“, byl podle tohoto odůvodnění aprobevován i Ústavním soudem, jenž při posouzení jeho ústavní konformity neshledal důvod pro jeho „přehodnocení“ a krajský soud v této souvislosti odkázal příkladmo na usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3411/12 ze dne 27. září 2012.

II.

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že porušení zásady vyjádřené v čl. 4 odst. 1 Listiny spatřuje v tom, že krajský soud akceptoval v napadeném rozhodnutí argumentaci vedlejšího účastníka, který spojuje vznik povinnosti platit jím vymáhaný příspěvek nepojištěných s nevrácením tabulky s registrační značkou v případě neprovozování vozidla. Tuto argumentaci však podle stěžovatelky vedlejší účastník používá pouze v rámci podání ve sporných řízeních před soudem, přičemž na straně druhé

v dopisech zasílaných adresátům výzev k zaplacení zákonného příspěvku nepojištěných uvádí, že v případě, není-li vozidlo provozováno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, pak není nutné platit povinné ručení. Sám vedlejší účastník tedy podle ústavní stížnosti uznává správnost argumentace používané stěžovatelkou (resp. správnost výkladu zaujatého v této věci okresním soudem) a konstatuje, že není-li vozidlo provozováno, nevzniká povinnost platit povinné ručení. V dopisech zasílaných adresátům výzev k zaplacení zákonného příspěvku nepojištěných zároveň podle stěžovatelky vedlejší účastník uvádí, že pro prokázání neprovozování vozidla jsou dostatečné důkazy např. doklad o opravě, fotodokumentace, 2 svědecké výpovědi apod.

6. Odůvodnění rozsudku krajského soudu se stěžovatelce jeví jako nesprávné a odporující legitimnímu očekávání vlastníků a provozovatelů motorových vozidel. Výklad podmínek vzniku povinnosti platit zákonný příspěvek zaujatý odvolacím soudem je podle ústavní stížnosti extenzivně vybočující z mezí daných vzájemnou souvislostí § 1 odst. 2 a § 24c zákona o pojištění odpovědnosti. Stěžovatelka je ve shodě s rozsudkem okresního soudu toho názoru, že s nesplněním evidenční povinnosti dle § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti nelze spojovat vznik povinnosti platit příspěvek nepojištěných a že krajský soud nerozlišil správně hmotněprávní podmínky vzniku nároku podle § 24c ve spojení s § 1 odst. 2 zmíněného zákona a uložil platební povinnosti de facto jako sankci za nesplnění evidenční povinnosti, byť je nesplnění této povinnosti sankcionováno pokutou ve správním řízení.

7. Stěžovatelka uvádí, že pokud je v rozsudku krajského soudu uváděno, že vozidlo bylo v rozhodném období v registru vedeno jako provozované, je nutno uvést, že předmětem zapisovaných skutečností v registru není údaj o tom, jestli registrované vozidlo je anebo není provozované. Podle stěžovatelky tedy se skutečností, že vozidlo je zapsáno v registru, nelze spojovat závěr, že vozidlo provozované je.

8. Porušení zásady rovnosti vyjádřené v čl. 1 Listiny spatřuje stěžovatelka v tom, že vůči ní jsou veřejnou mocí vymáhány povinnosti, které jiným účastníkům právních vztahů v obdobné situaci (vlastníkům vozidel, která nejsou provozována, přestože jsou formálně vedena v registru vozidel) ukládány nejsou, a dokonce je jim sdělováno (i na webových stránkách vedlejšího účastníka), že v případě, není-li vozidlo provozováno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, není nutné platit povinné ručení, a že takovou skutečnost lze prokázat např. fotodokumentací, dokladem o opravě nebo čestnými prohlášeními svědků.

9. Stěžovatelka uvádí, že ze zásady jednotného rozhodování v právním státě vyplývá, že každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní

případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích. Byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky. Stěžovatelka v souvislosti s výše uvedeným poukazuje na rozsudky šesti soudů, které na rozdíl od krajského soudu vycházejí z názoru, že rozhodující je stav faktického užívání, tedy skutečného provozování vozidla na veřejných komunikacích, nikoli formální stav uvedený v registru (protože – jak výše uvedeno – registr provozování vozidel neeviduje) a uvádí jejich spisové značky. Výklad zákona, podle kterého rozhodující je stav formální, a nikoli stav skutečný, stěžovatelka považuje za mylný, vedoucí k ukládání povinnosti k platbě příspěvku nepojištěným těm, kteří ze zákona k tomu nejsou povinni, jelikož vozidlo vůbec neprovozovali. K tomu stěžovatelka uvádí, že pokud v řadě případů soudy rozhodují podle skutečného, a nikoli formálního stavu, přičemž i vedlejší účastník veřejně deklaruje, že prokázáním neprovozování (skutečného stavu) lze vyvrátit povinnost platit zákonný příspěvek nepojištěných, dochází k porušení legitimního očekávání stěžovatelky, že její případ bude jako jiné obdobné případy posouzen stejně.

III.

10. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření krajského soudu a vedlejšího účastníka řízení.

11. Za krajský soud vyjádření zaslal předseda senátu 24 Co Mgr. Zdeněk Sajdl. Krajský soud setrval na svých závěrech uvedených v jeho napadeném rozhodnutí a v podrobnostech odkázal na odůvodnění tohoto rozsudku. K námitkám stěžovatelky krajský soud dodal, že napadeným rozhodnutím stěžovatelčina práva chráněná ústavním pořádkem porušena nebyla, když v rozhodnutí bylo vysvětleno, že povinnost uhradit příspěvek nepojištěných za nepojištěné vozidlo, registrované v registru, i pro případ, že není fakticky provozováno, vyplývá ze zákona. Uvedený závěr podle krajského soudu tudíž nekoliduje s ustanovením čl. 4 odst. 1 Listiny. Ve vztahu ke stěžovatelce pak podle vyjádření rozhodnutím odvolacího soudu nebyla porušena ani zásada rovnosti vyjádřená v čl. 1 Listiny. Krajský soud proto navrhl, aby Ústavní soud stížnost jako zjevně bezdůvodnou odmítl, eventuálně ji zamítl.

12. Vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti předně uvádí, že ústavní stížnost považuje za zjevně neopodstatněnou ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Napadené rozhodnutí se podle vyjádření týká částky 11 264 Kč s příslušenstvím, tedy téměř dosahující hranice pro bagatelní spory. Dle názoru vedlejšího účastníka by se tak na danou věc měly aplikovat závěry Ústavního soudu ohledně projednání ústavních stížností ohledně bagatelních věcí.

13. Vedlejší účastník dále uvádí, že Ústavní soud již v obdobně podané ústavní stížnosti stejným právním zástupcem stěžovatelky pod sp. zn. IV. ÚS 2325/13 (usnesení ze dne 5. 11. 2013, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) konstatoval, že v předmětné věci jde pouze o výklad a aplikaci podústavního práva, které ústavněprávní roviny nedosahují, přičemž přijatým závěrům (obdobným jako v projednávané věci) nelze z ústavního hlediska nic vytknout.

14. Podle vyjádření vedlejšího účastníka účelem zákona o pojištění odpovědnosti je, aby nebyla ani provozována, ani ponechána vozidla bez pojištění odpovědnosti na veřejně přístupné pozemní komunikaci, a to bez ohledu na jejich technický stav. Smysl a účel tohoto zákona a obsah jím uváděného pojmu provoz, provozování je podle vyjádření patrný z důvodové zprávy k novelizaci zákona o pojištění odpovědnosti provedené zákonem č. 137/2008 Sb. (zejm. k § 24c). Vedlejší účastník akcentuje smysl a cíl právní úpravy povinně sjednávaného pojištění, kterému je potřeba přizpůsobit i výklad pojmu provozování vozidla. Tímto cílem je podle vyjádření ochrana práv a oprávněných zájmů třetích osob, kterým hrozí škoda z provozu vozidel. Smyslem právní úpravy pak má být minimalizovat riziko, že tyto škody nebudou kryty. Vedlejší účastník v této souvislosti poukazuje na opakovaně traktovanou rozhodovací praxi Ústavního soudu, podle níž je při hledání ústavně konformního výkladu práva neudržitelným momentem aplikace vycházející pouze z jazykového výkladu, a uvádí, že výklad všech institutů tohoto předpisu, včetně rozsahu povinnosti pojistit vozidlo, by se měl dít v duchu tohoto cíle – co možná nejširší ochrany osob ohrožených či dotčených provozem dopravních prostředků.

15. Přípuštěním interpretace, že vlastník vozidla se zbaví své povinnosti uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti toliko tvrzením (když navíc prokázání takové negativní skutečnosti je prakticky vyloučeno, neboť relevance důkazů typu čestného prohlášení či svědecké výpovědi je krajně pochybná), že s vozidlem fakticky na veřejně přístupné komunikaci nejezdil, by podle vedlejšího účastníka zcela popřelo základní smysl úpravy, tedy chránit poškozené provozní činnosti.

16. Podle vedlejšího účastníka je nutné též zmínit, že vedlejší účastník nemá žádné možnosti zjišťovat, zda bylo či nebylo vozidlo bez pojištění odpovědnosti z provozu vozidla fakticky použito k jízdě nebo fakticky ponecháno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, naopak je dle § 24c odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti vázán tím, co se podle § 15 odst. 3 téhož zákona dozví tímto zákonem určeným postupem od registru. Pokud by Ústavní soud připustil, že zápis v registru vozidel nemá pro vznik povinnosti hradit příspěvek dle § 24c zákona o pojištění odpovědnosti žádný význam, nastala by podle vyjádření absurdní situace, neboť vedlejší účastník nemá rozhodovací pravomoc při hodnocení důkazů, a tudíž není v jeho

kompetenci, aby určoval, který důkaz má či nemá být pro prokázání neprovození akceptován.

17. Vedlejší účastník dále uvádí, že sám Ústavní soud se k této problematice v minulosti již několikrát vyjadřovat v odůvodněných odmítnutých ústavních stížnostech, a odkazuje na judikaturu Ústavního soudu, v níž byly obdobné ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné odmítnuty a v níž Ústavní soud prostřednictvím různých senátů dospěl k odlišnému závěru než IV. senát v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. března 2014 (N 48/72 SbNU 543), přičemž dokonce samotný IV. senát podle vyjádření vydal několik opačných rozhodnutí než nálezu IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. března 2014, a to navíc i dva dny po tomto nálezu – usnesení sp. zn. IV. ÚS 775/14 ze dne 2. dubna 2014. Jestliže tedy IV. senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěl k právnímu názoru odchylnému od právního názoru vysloveného v nálezu, navrhuje vedlejší účastník, aby senát předložil otázku k posouzení plénu dle § 23 zákona o Ústavním soudu.

18. Pokud pak jde o rozhodnutí prvoinstančních soudů, které předkládá stěžovatelka, uvádí vedlejší účastník, že se jedná o excesy v rozhodovací praxi prvoinstančních soudů, když již existují sjednocující rozsudky druhoinstančních soudů, např. rozsudek krajského soudu sp. zn. 19 Co 43/2013 a rozsudek Městského soudu v Praze sp. zn. 21 Co 514/2013. Tato rozhodnutí podle vedlejšího účastníka nelze považovat za excesy, když byla ovlivněna právě výše uvedenou logickou judikaturou Ústavního soudu. Stejně tak je podle vyjádření ovlivněna řada rozsudků prvoinstančních, kde soudy svou rozhodovací praxi sjednotily právě pod vlivem názorů Ústavního soudu.

19. Vyjádření soudu a vedlejšího účastníka bylo zasláno k replice stěžovatelce.

20. V replice k vyjádření krajského soudu stěžovatelka uvádí, že jeho názor je projevem rozšiřujícího výkladu zákona, prostřednictvím kterého implikoval vznik povinnosti zaplatit příspěvek nepojištěných podle § 24c zákona o pojištění odpovědnosti tam, kde ze zákona tato povinnost nevyplývá, a to pouze na základě faktu, že vozidlo bylo vedeno v registru, nehledě na skutečnost, zda bylo nebo nebylo provozované. Tento rozšiřující výklad je podle repliky v kontradikci s odůvodněním nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. března 2014.

21. K vyjádření vedlejšího účastníka stěžovatelka uvádí, že zákon nespojuje vznik povinnosti zaplatit příspěvek nepojištěných pouze s tím faktem, že vozidlo je vedeno v registru a nebylo z něj vyřazeno, ale spojuje tuto povinnost s provozováním vozidla. Podle stěžovatelky tedy není možné výkladem dovodit povinnost tam, kde ze zákona neplyne, byť by to bylo pro vedlejšího účastníka (z hlediska prokazování) jednodušší. Aplikace účelového výkladu vedlejšího účastníka se podle repliky dostává do rozporu se

zákonem zcela zjevně za situace, kdy stěžovatelka prokázala, že vozidlo stěžovatelky provozováno nebylo, na základě čehož okresní soud žalobu zamítl. Až právní názor krajského soudu, který je podle stěžovatelky ve světle nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. března 2014 protiústavní, zamítnutí žaloby podle repliky zvrátil a postavil uložení povinnosti pouze na rozšiřujícím nesprávném výkladu zákona, podle kterého postačuje, že vozidlo stěžovatelky bylo evidováno v registru.

22. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

23. Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citované rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

24. Ústavní soud opakovaně judikuje, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a 91 Ústavy), a tudíž není ani řádnou další odvolací instancí, a že postup v soudním řízení včetně provádění a hodnocení důkazů, interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů je záležitostí obecných soudů. Proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele vykročily z mezí daných rámcem ochrany ústavně zaručených základních práv či svobod [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. K tomu však v projednávaném případě podle náhledu Ústavního soudu došlo. Ústavní soud shledal, že ač jde o svého druhu relativně bagatelní spor, nebylo lze přehlédnout, že stěžovatelkou napadené rozhodnutí v otázce posouzení povinnosti hradit vedlejšímu účastníkovi požadovaný příspěvek je po právní stránce založeno na ústavně nekonformní interpretaci a aplikaci § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti, kterýžto postup vede ve svém posledku k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

25. Krajský soud opřel napadené rozhodnutí o závěr, že zákon o pojištění odpovědnosti předpokládá, že provozovaným vozidlem je vozidlo takto registrované v registru a že vlastník vozidla registrovaného v registru se nezabývá své povinnosti uzavřít pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti toliko tvrzením, že vozidlo fakticky neprovozoval na veřejné komunikaci, a prokázání takové negativní skutečnosti je podle tohoto odůvodnění prakticky vyloučeno. Závěr formulovaný obecnými soudy, že „neprovozování vozidla ve smyslu zákona o pojištění odpovědnosti nerozumí se toliko jeho nepoužívání“ a že „vlastník vozidla musel by po rozhodnou dobu vozidlo formálně vyřadit z evidence motorových vozidel“, byl podle tohoto odůvodnění aprobován i Ústavním soudem, jenž při posouzení jeho ústavní

konformity neshledal důvod pro jeho „přehodnocení“ (srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 3411/12 ze dne 27. září 2012).

26. Ústavní soud v nálezech sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. března 2014 a sp. zn. II. ÚS 1413/13 ze dne 7. května 2014 (N 77/73 SbNU 373), přijatých ve srovnatelných případech jako je projednávaná věc, mimo jiné uvedl, že „přestože stěžovatel v řízení relevantními důkazy prokazoval, že vozidlo stěžovatele nebylo provozováno, soud dospěl k závěru, že provozováno bylo, a to pouze na základě toho (nebylo to prokázáno jinak), že vozidlo stěžovatele bylo v rozhodném období vedeno v registru. Přitom, jak správně namítá též stěžovatel, registr údaj o tom, zda je vozidlo provozováno, neobsahuje a tento závěr není založen ani na žádném zákonném ustanovení, které by obsahovalo nějakou fikci provozování vozidla v případě jeho vedení v registru, a žádné takové ustanovení neexistuje. Je sice pravda, že podle § 15 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti pokud pojištění odpovědnosti zaniklo a nebyla-li ve lhůtě 14 dnů ode dne tohoto zániku pojištění uzavřena nová pojistná smlouva týkající vozidla, byl stěžovatel povinen nejpozději ve stejné lhůtě vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla stěžovatele příslušnému orgánu evidence, což stěžovatel neučinil. Nicméně, jak též správně namítá stěžovatel, porušení této povinnosti zakládá pouze odpovědnost za přestupek, a opět nikoli fikci či alespoň domněnku provozování vozidla (a ani povinnost hradit příspěvek za nepojištěné vozidlo vedlejšímu účastníkovi). Povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti je navíc podle § 1 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti spojena s provozováním vozidla, resp. ponecháním vozidla na pozemní komunikaci, nikoli však s pouhým držením vozidla, které provozováno, resp. ponecháno na pozemní komunikaci, není“.

27. K tomu Ústavní soud v obou citovaných nálezech doplnil, že „Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že vedlejší účastník nemá možnost zjišťovat, zda bylo či nebylo vozidlo bez pojištění odpovědnosti fakticky použito k jízdě nebo ponecháno na veřejně přístupné pozemní komunikaci, a disponuje pouze informací podle § 15 odst. 3 zákona o pojištění odpovědnosti“. A dále k tomu uvedl, že „již ze samotné skutečnosti, že vozidlo je vedeno v registru, je samozřejmě možno dovodovat, že vozidlo je provozováno (zpravidla tomu tak bude), to nicméně pouze za situace, kdy nebude jeho vlastníkem (provozovatelem) dostatečně prokázán opak“.

28. Výše citované závěry plně dopadají i na nyní posuzovaný případ, kdy se v podstatné části shodují i jejich skutkové okolnosti. Stěžovatelka též v nyní hodnocené věci nepochybně byla povinna vrátit registrační značku a osvědčení o registraci nebo osvědčení o technickém průkazu vozidla stěžovatelky příslušnému orgánu evidence, což stěžovatelka neučinila, avšak s tím, že porušení této povinnosti zakládá pouze odpovědnost

za přestupek, a nikoli fikci či domněnku provozování vozidla. I v nyní souzené věci bylo vozidlo stěžovatelky ponecháno, řečeno terminologií zákona o silničním provozu, na „místě ležícím mimo pozemní komunikaci“, nikoli tedy na dálnici, silnici, místní komunikaci a (veřejně přístupné) účelové komunikaci, s nimiž zákon o pojištění odpovědnosti spojuje provozování vozidla, a tím i vznik povinnosti uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti.

29. Je samozřejmě na obecných soudech, aby vyhodnotily, zda vlastník vozidla relevantně prokázal nebo neprokázal, že vozidlo neprovozoval a není povinen příspěvek nepojištěných vedlejšímu účastníku hradit. V projednávané věci okresní soud uzavřel, že stěžovatelka unesla důkazní břemeno, že vozidlo bylo v rozhodné době umístěno v hale stěžovatelky a uzavřel, že nebylo v rozhodném období ve smyslu zákona o pojištění odpovědnosti provozováno. Krajský soud pak rozsudek okresního soudu změnil, aniž by se důkazy stěžovatelky o neprovozování vozidla jakkoli zabýval a vypořádal a povinnost hradit příspěvek nepojištěných zavázal stěžovatelku pouze na základě toho, že vozidlo stěžovatelky bylo v rozhodném období vedeno v registru. Takový postup je v rozporu s výše citovanými nálezy Ústavního soudu a krajský soud se podle náhledu Ústavního soudu dopustil ústavně nekonformní interpretace § 24c odst. 1 zákona o pojištění odpovědnosti. Ústavní soud k tomu dále podotýká, že okresní soud nezamítl žalobu toliko na základě tvrzení stěžovatelky o neprovozování vozidla, nýbrž na základě toho, že stěžovatelka unesla v tomto směru též důkazní břemeno.

30. V dalších podrobnostech Ústavní soud již pouze odkazuje na své závěry vyslovené v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2221/13 ze dne 31. března 2014, od kterých neshledal ani na základě vyjádření krajského soudu a vedlejšího účastníka důvod se odchýlit.

31. IV. senát Ústavního soudu si je vědom toho, že ve srovnatelných věcech byla v několika případech ústavní stížnost stěžovatelů odmítnuta, avšak neměl důvod předložit věc k posouzení plénu Ústavního soudu dle § 23 zákona o Ústavním soudu, když v projednávané věci nedospěl k právnímu názoru odchylnému od právního názoru vyslovenému v nálezu, nýbrž k právnímu názoru s názorem vysloveným v nálezu (nálezech) souladnému.

32. Ústavní soud uzavírá, že v záhlaví citovaným rozhodnutím obecného soudu bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud toto rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány všechny orgány i osoby.

Č. 118

K překvapivému uplatnění moderačního práva soudu při rozhodování o nákladech řízení

Jestliže obecný soud zvažuje využití moderačního práva podle § 150 o. s. ř., je jeho povinností zajistit, aby se účastníci řízení mohli k tomuto postupu vyjádřit a vznést případná tvrzení či učinit důkazní návrhy, které by mohly aplikaci uvedeného ustanovení ovlivnit.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Jana Musila a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) – ze dne 10. června 2014 sp. zn. III. ÚS 1862/13 ve věci ústavní stížnosti Vladislavy Kokešové, zastoupené JUDr. Lubošem Chalupou, advokátem, se sídlem Křížkova 56, 186 00 Praha 8, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2014 č. j. 33 Cdo 2835/2013-354, kterým bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání pro nepřípustnost, a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2013 č. j. 62 Co 512/2012-306 ve znění opravného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. 6. 2013 č. j. 62 Co 512/2012-317 v částech, v nichž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

I. Výrokem I v části, v níž byl změněn rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 18. 9. 2012 č. j. 40 C 12/2006-284 v rozsahu rozhodnutí o nákladech řízení, a výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2013 č. j. 62 Co 512/2012-306 ve znění opravného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. 6. 2013 č. j. 62 Co 512/2012-317 bylo porušeno stěžovatelčino právo garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I v části, v níž byl změněn rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 18. 9. 2012 č. j. 40 C 12/2006-284 v rozsahu rozhodnutí o nákladech řízení, a výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2013 č. j. 62 Co 512/2012-306 ve znění opravného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. 6. 2013 č. j. 62 Co 512/2012-317 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 3. 2014 č. j. 33 Cdo 2835/2013-354 v části, v níž bylo odmítnuto dovolání stěžovatelky, se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Projednávanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení napadeného rozsudku Městského soudu v Praze v části, v níž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení před soudy prvního a druhého stupně, a usnesení Nejvyššího soudu v části, v níž bylo odmítnuto dovolání stěžovatelky, z důvodu tvrzeného porušení svých základních práv garantovaných čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu, Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem č. j. 40 C 12/2006-284 ze dne 18. 9. 2012 zamítl žalobu, kterou se vedlejší účastník domáhal, aby byla stěžovatelce uložena povinnost uzavřít s vedlejším účastníkem kupní smlouvu. Vzhledem k předchozím zrušovacím rozhodnutím odvolacího soudu přitom nalézací soud rozhodoval v dané věci již počtvrté. Ve výroku o nákladech řízení soud přiznal stěžovatelce částku 656 280 Kč.

3. Městský soud v Praze prvostupňové rozhodnutí napadeným rozsudkem v meritu věci potvrdil, v části o nákladech řízení rozhodnutí za použití § 150 občanského soudního řádu změnil tak, že žalované náhradu nákladů řízení nepřiznal. Stejným způsobem pak rozhodl také o nákladech odvolacího řízení. Svůj postup odvolací soud odůvodnil tím, že stěžovatelka uzavřela smlouvu o smlouvě budoucí za situace, kdy si musela být od počátku vědoma toho, že předmět budoucí kupní smlouvy (stavba) je určen k odstranění, a poté zcela záměrně a účelově zpochybnila svůj podpis na této smlouvě. Dovolání stěžovatelky bylo odmítnuto pro nepřípustnost, neboť stěžovatelka podle názoru Nejvyššího soudu neuplatnila jediný způsobilý dovolací důvod nesprávného posouzení věci.

4. V ústavní stížnosti stěžovatelka obecným soudům vyčítá řadu procesních pochybení. Stěžovatelka především uvádí, že druhostupňové rozhodnutí je v rozporu s nákladovým výrokem soudu prvního stupně, ačkoli v rámci odvolacího řízení nebylo nařízeno ústní jednání a nebyly zopakovány či doplněny důkazy. Napadené rozhodnutí proto porušuje zásadu předvidatelnosti soudních rozhodnutí. V další části ústavní stížnosti stěžovatelka rozporuje také samotná skutková zjištění odvolacího soudu, která jej vedla ke změně rozhodnutí o nákladech řízení a která údajně z dokazování provedeného v nalézacím řízení nevyplývají. Pokud jde o rozhodnutí Nejvyššího soudu, je podle stěžovatelčina názoru nutno za dovolací důvod nesprávného právního posouzení považovat i porušení kautel občanského soudního řízení vyplývajících z nálezů Ústavního soudu. K jejich nápravě by proto mělo docházet již v řízení o dovolání, čímž by se předešlo odkladu procesní nápravy vadných pravomocných rozhodnutí až na řízení o ústavní stížnosti.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

6. Městský soud v Praze odkázal na své rozhodnutí, v němž je podrobně vysvětleno, jaké důvody jej k postupu podle § 150 o. s. ř. vedly. Námitky stěžovatelky se podle názoru městského soudu v tomto směru týkají skutkových okolností sporu, a z hlediska posouzení důvodnosti ústavní stížnosti je proto soud považuje za irelevantní.

7. Nejvyšší soud ve vyjádření zcela odkázal na své odůvodnění napačeného usnesení.

8. Ústavní stížnost byla zaslána také Ing. Lubomíru Rosíkovi, který v řízení před obecnými soudy vystupoval v postavení žalobce. Jelikož však Ústavní soud ve stanovené lhůtě jeho vyjádření neobdržel, má za to, že se postavení vedlejšího účastníka v souladu s § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vzdal (o tomto postupu byl Ústavním soudem poučen).

9. Obdržená vyjádření byla stěžovatelce zaslána na vědomí a k případné replice. Této možnosti stěžovatelka nevyužila.

10. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho konání.

III. Procesní předpoklady projednání návrhu

11. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost splňuje veškeré procesní požadavky zákona o Ústavním soudu.

IV. Vlastní posouzení

12. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací přednesenou v ústavní stížnosti a s obsahem spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 40 C 12/2006, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. V souladu s judikaturou Ústavního soudu je součástí práva na spravedlivý proces i vytvoření prostoru k tomu, aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat [viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1671/08 ze dne 5. listopadu 2008 (N 191/51 SbNU 321)]. Jak Ústavní soud dále konstatoval, tento požadavek se vztahuje také na rozhodování soudů o náhradě nákladů řízení, potažmo na aplikaci § 150 občanského soudního řádu. Pakliže tedy obecný soud zvažuje využití moderačního práva podle § 150 o. s. ř., je jeho povinností zajistit, aby se účastníci řízení mohli k tomuto postupu vyjádřit a vznést případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci

uvedeného ustanovení ovlivnit [viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 46/13 ze dne 11. března 2014 (N 29/72 SbNU 337)].

14. Městský soud v Praze uvedený požadavek spravedlivého procesu nedodržel. Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 vyplývá, že proti rozhodnutí soudu prvního stupně, které v meritorní části i části o nákladech řízení vyznělo zcela ve prospěch stěžovatelky, podal žalobce odvolání, v němž uplatněné argumenty se týkaly výhradně meritorního posouzení věci (přestože formálně napadl také výrok o nákladech řízení). Stěžovatelčino vyjádření k podanému odvolání se sice věnovalo i rozhodnutí o nákladech řízení, nikoli však s ohledem na možnou aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř., nýbrž pouze na možný výklad vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek. Jelikož soud prvního stupně použití moderačního práva nezvažoval a v odvolání proti poslednímu rozhodnutí ve věci se jej nedomáhal už ani žalobce, bylo nezbytné, aby odvolací soud účastníky se svým záměrem aplikovat § 150 o. s. ř. obeznámil.

15. Navíc ani samotné důvody, které odvolací soud vedly k aplikaci § 150 o. s. ř., nemohla stěžovatelka předvídat. Nalézací soud ve svém druhém rozhodnutí ve věci (ze dne 7. července 2009) došel po provedeném dokazování k závěru, že stěžovatelka nikdy předmětnou smlouvu o smlouvě budoucí nepodepsala. Městský soud v Praze toto rozhodnutí zrušil, jelikož jej shledal částečně nepřezkoumatelným; nalézacímu soudu dále vytkl nepřipustné přenesení důkazního břemene na žalobce a vyzval jej, aby v novém řízení stěžovatelku poučil ve smyslu § 118a odst. 3 o. s. ř. a ke zjištění skutkového stavu provedl další důkazy. Jak odvolací soud uvedl, jejich provedení bylo pro náležité zjištění skutkového stavu nezbytné. Závěrem odvolací soud také podotkl, že důkazy provedené v odvolacím řízení svědčí spíše ve prospěch žalobce. V novém rozhodnutí (ze dne 15. listopadu 2011) a po částečném doplnění dokazování nalézací soud uvedl, že vzhledem k nově zjištěným skutečnostem (neexistence předmětu kupní smlouvy, jejíhož uzavření se žalobce domáhal) není nutné se podpisem na smlouvě více zabývat, přičemž otázka jeho pravosti zůstává nadále nejistá. Toto rozhodnutí ze dne 15. listopadu 2011 bylo až do napadeného rozhodnutí posledním rozhodnutím, v němž se obecné soudy k otázce pravosti podpisu na předmětné smlouvě vyjádřily. Bez patřičného upozornění tak stěžovatelka nemohla předpokládat, že se odvolací soud bude pravostí podpisu na smlouvě dále zabývat a na základě vlastních závěrů (byť již dříve naznačených) přistoupí k aplikaci § 150 o. s. ř.

16. Závěr odvolacího soudu je navíc nedostatečně odůvodněn. Jak už bylo řečeno, městský soud odůvodnil mimořádné nepřiznání náhrady nákladů řízení úspěšné stěžovatelce tím, že uzavřela smlouvu o smlouvě budoucí, ačkoliv si musela být vědoma toho, že předmětná stavba je určena k odstranění, a poté účelově vlastní podpis na smlouvě zpochybnila. Za shora popsané situace, kdy otázka pravosti podpisu nebyla nalézacím soudem ani přes opakovaná rozhodnutí definitivně vyřešena, však postup odvolacího soudu, který bez jakéhokoli vysvětlení konstatuje, že je podpis pravý, a z toho vyvozuje pro stěžovatelku nepříznivé následky stran rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, akceptovat nelze. Odvolací soud především nikterak nevysvětlil, jaké důkazy jej k uvedenému zjištění vedly a proč je upřednostnil před důkazy, které toto zjištění zpochybňovaly. Je sice pravda, že městský soud svůj názor nastínil již při svém dřívějším zrušovacím rozhodnutí, i v tomto rozhodnutí nicméně vyslovil, že pro náležité zjištění skutkového stavu je nezbytné provedení dalších důkazů. Z napadeného rozhodnutí však ani není patrné, zda odvolací soud svůj závěr založil právě i na těchto nově provedených důkazech (ačkoli z nich soud nalézací žádná skutková zjištění neučinil), nebo zda zohlednil pouze důkazy již dříve provedené.

17. Ústavní soud připouští, že některé okolnosti projednávaného případu by skutečně mohly odůvodňovat aplikaci § 150 o. s. ř. Je však nutné, aby stěžovatelka byla předem s názorem soudu seznámena a mohla na něj případně reagovat. Soud také musí vybočení ze zásady úspěchu ve věci náležitě odůvodnit. Již jen nad rámec pak lze upozornit na judikaturu Nejvyššího soudu v otázce rozložení důkazního břemene při prokazování pravosti soukromé listiny (viz např. rozsudek sp. zn. 33 Cdo 472/2007 ze dne 30. dubna 2009 nebo rozsudek sp. zn. 21 Cdo 3461/2011 ze dne 25. října 2012).

V. Závěr

18. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že výrokem I v části, v níž byl změněn rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 18. září 2012 č. j. 40 C 12/2006-284 v rozsahu rozhodnutí o nákladech řízení, a výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. března 2013 č. j. 39 Co 488/2012-153 ve znění opravného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. června 2013 č. j. 62 Co 512/2012-317 bylo porušeno stěžovatelčino právo garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a toto rozhodnutí v požadovaném rozsahu zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Z důvodu právní jistoty Ústavní soud v požadovaném rozsahu zrušil také napadené usnesení Nejvyššího soudu.

Č. 119

K trestu vyhoštění na dobu neurčitou

Trest vyhoštění je možné uložit ve výměře od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou. Při výměře trestu v konkrétním případě musí obecný soud zvážit – a to při vědomí principu ultima ratio – čtyři základní kritéria: 1. proporcionalitu trestu vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, a to i s ohledem na relativní závažnost daného trestného činu v rámci systematiky trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku; 2. individuální prognózu neboli možnost nápravy pachatele; 3. poměry pachatele, tedy pevnost jeho sociálních, kulturních a rodinných vazeb v hostitelské zemi a v zemi, do níž má být vyhoštěn, jakož i zájmy a blaho dětí pachatele; a 4. prognózu rizika ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu. Pokud tato úvaha soudu není řádně provedena a odůvodněna, dochází tím i k porušení čl. 39 Listiny, zakazujícího ukládání trestů jiným než zákonným způsobem.

Při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou musí obecný soud nejen zkoumat prognózu nápravy pachatele, která se má pojmově blížit nemožnosti, resp. velmi vysoké míře nepravděpodobnosti nápravy, ale musí též kvalifikovaně zohlednit bezpečnostní riziko pobytu pachatele na území České republiky, tedy shledat, že ani nejvýše deset let pobytu mimo Českou republiku nesnižuje obavy, že by po uplynutí stanovené doby a případném návratu na území České republiky pachatel mohl opět ohrožovat společenské zájmy svou trestnou činností. Trest vyhoštění na dobu neurčitou může být pojmově uložen jen v nejzávažnějších případech, kde nelze rozumně očekávat, že by odsouzený i po několika letech přestal být pro Českou republiku bezpečnostní hrozbou. Rozhodnutí o uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou, v jehož odůvodnění absentují právě uvedené úvahy, případně je v něm obsažen jen formalistický poukaz na společenské zájmy, aniž by byla náležitě uvážena přiměřenost ukládaného trestu ke všem relevantním okolnostem daného případu a při jeho ukládání a vyměřování zohledněn princip ultima ratio, porušuje ústavní právo odsouzeného na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a na předvídatelnost, přiměřenost a zákonnost trestu zaručené čl. 39 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky) a soudců Ivany Janů a Ludvíka Davida – ze dne 11. června 2014 sp. zn. I. ÚS 4503/12 ve věci ústavní stížnosti V. N.,

zastoupeného JUDr. Eduardem Brunou, Ph.D., advokátem, se sídlem Sokolovská 24, Praha 8 – Karlín, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012 č. j. 7 Tdo 846/2012-62, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. 2 To 77/2011 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 5. 2011 sp. zn. 2 T 2/2011, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání zvlášť závažného zločinu loupeže, přečinu porušování domovní svobody a přečinu padělání a pozměnění veřejné listiny a byly mu uloženy tresty odnětí svobody, vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou a propadnutí věci, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

I. Výrokem rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 5. 2011 sp. zn. 2 T 2/2011, jímž byl stěžovateli uložen trest vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou podle § 80 odst. 1 trestního zákoníku, bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 16. 5. 2011 sp. zn. 2 T 2/2011 se proto ve výroku o trestu vyhoštění uloženém stěžovateli ruší.

III. Výrokem II rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. 2 To 77/2011 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012 č. j. 7 Tdo 846/2012-62 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

IV. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. 2 To 77/2011 ve výroku II a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012 č. j. 7 Tdo 846/2012-62 v části týkající se stěžovatele se proto ruší.

V. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Ústavní stížnost a vyjádření účastníků řízení

1. Svou ústavní stížností, splňující všechny náležitosti podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel s odkazem na porušení svých ústavně zaručených práv domáhá zrušení rozhodnutí obecných soudů ve své trestní věci. Konkrétně svou ústavní stížností, jak vyplývá z jejího obsahu, směřuje proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012 č. j. 7 Tdo 846/2012-62, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. 2 To 77/2011 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 5. 2011 sp. zn. 2 T 2/2011.

2. Napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze sp. zn. 2 T 2/2011 byl stěžovatel uznán vinným ze zvláště závažného zločinu loupeže podle § 173 odst. 1 a odst. 2 písm. c) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, z přečinu porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 a 2 trestního zákoníku a z přečinu paděláná a pozměnění veřejné listiny podle § 348 odst. 1 trestního zákoníku. Za to mu byl uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání 6 roků a 6 měsíců, trest vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou a trest propadnutí věci podle § 70 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Odvolání stěžovatele bylo napadeným rozsudkem Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 To 77/2011 zamítnuto; jeho následné dovolání pak bylo napadeným usnesením Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 846/2012 odmítnuto.

3. Ve své ústavní stížnosti stěžovatel napadeným rozhodnutím vytýká porušení základních ústavních principů a svých ústavně zaručených práv, a to práva na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), práva na účinný prostředek nápravy podle čl. 13 Úmluvy a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

4. Porušení svých ústavně zaručených práv spatřuje stěžovatel především v tom, že napadená rozhodnutí obecných soudů jsou zatížena extrémním nesouladem mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními. V dané věci totiž provedené důkazy nnesvědčily o tom, že by stěžovatel spáchal skutek, jenž mu byl kladen za vinu; navíc výrok o vině může být opřen o nepřímé důkazy jediné tehdy, kdy tyto důkazy tvoří ucelený řetěz. Rozsudek Městského soudu v Praze spočíval na zcela nedostatečných skutkových zjištěních, čímž městský soud porušil trestněprávní zásadu vyhledávací a zasáhl do práva stěžovatele na spravedlivý proces. Stěžovatel pak dále v ústavní stížnosti konkretizuje své výhrady k jednotlivým důkazům v jeho neprospěch a poukazuje na jejich nedostatečnou důkazní sílu pro dosažení skutkových zjištění, která byla učiněna obecnými soudy v napadených rozhodnutích.

5. Dále stěžovatel napadá uložení trestu vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou podle § 80 odst. 1 trestního zákoníku ve svém případě. Podle stěžovatele nebyly pro uložení tohoto trestu splněny zákonné podmínky a uložení trestu je nepřiměřený. Trest vyhoštění představuje závažný zásah do svobody pohybu a pobytu garantované v čl. 14 Listiny též pro neobčany, kteří jsou však určitým způsobem vázáni k území České republiky, kde prožili převážnou část svého života. Mimoto vyměření trestu na dobu neurčitou porušuje čl. 8 Úmluvy, zaručující právo na respektování rodinného a soukromého života. Stěžovatel též poukazuje na nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 1999 sp. zn. II. ÚS 178/98 (N 57/14 SbNU 27), dle kterého není možné uložit trest vyhoštění na dobu neurčitou, tj. navždy,

bez předešlého zkoumání možnosti nápravy obviněného, jelikož se takový trest pojmově váže k pachateli, u kterého není možná náprava. Stěžovatel žije v České republice asi 15 let, z toho 12 let žije se svou partnerkou ve společné domácnosti a nadále udržují kontakt i v čase výkonu trestu odnětí svobody. S Ukrajinou, jejímž je státním příslušníkem, nemá žádné vazby a nebyl tam asi 10 let. V České republice má jeden záznam v rejstříku trestů z roku 2001, a to pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí s trestem vyhoštění na dobu dvou let. V takové situaci podle stěžovatele nemůže obstát odůvodnění trestu v jedné větě s poukazem na zájem ochrany zdraví a majetku občanů České republiky.

6. K ústavní stížnosti se k výzvě Ústavního soudu vyjádřili též účastníci řízení.

7. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že stěžovatel uplatňuje pouze skutkové námitky totožné s námitkami již vznesenými v řízení o odvolání a dovolání. Nejvyšší soud je skutkovými zjištěními nižších soudů vázán, do skutkového základu napadených rozhodnutí může zasáhnout jen zcela výjimečně v případech, kdy shledá extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními soudu a provedenými důkazy, přičemž v trestní věci stěžovatele takový extrémní rozpor neshledal. K problematice trestu vyhoštění na dobu neurčitou se Nejvyšší soud nevyjádřil, jelikož ji v dovolacím řízení neřešil.

8. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření plně odkázal na důvody obsažené v rozsudku ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. 2 To 77/2011. Městský soud pak ve svém vyjádření poukázal na to, že s námitkami stěžovatele ohledně skutkových zjištění se již vypořádal Vrchní soud v Praze, který tato zjištění shledal správnými a ponechal je beze změn. K otázce trestu vyhoštění na dobu neurčitou městský soud uvedl, že tento byl stěžovateli uložen zcela v souladu se zákonem, jelikož soud při ukládání trestu vyhoštění vycházel ze závažnosti spáchané trestné činnosti a ze skutečnosti, že k tomuto trestu byl stěžovatel již jednou v roce 2001 odsouzen. Nápravu stěžovatele považuje městský soud za vysoce nepravděpodobnou.

9. Na vyjádření obecných soudů jako účastníků řízení stěžovatel reagoval svou replikou, v níž zevrubně rozvedl zejména otázku uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou ve svém případě. Zopakoval, že uložený trest vyhoštění považuje za nepřiměřený a zároveň přímo v rozporu s ustanovením § 80 trestního zákoníku. Městský soud totiž vůbec neobjasnil základní skutečnosti nezbytné pro závěr, že v daném případě je možné trest vyhoštění uložit. Rozhodnutí obecných soudů jsou dle stěžovatele nonkonformní s ústavními právy na svobodu pohybu a pobytu (čl. 14 Listiny) a na respektování rodinného a soukromého života (čl. 8 Úmluvy). Stěžovatel opětovně zdůraznil, že v České republice žije již 15 let, z toho 12 let žije ve společné domácnosti s partnerkou (družkou), s níž udržuje pravidelný kontakt i ve výkonu trestu odnětí svobody. S Ukrajinou nemá žádnou

vazbu, což shledalo i Ministerstvo spravedlnosti, když nepředalo stěžovateli k výkonu trestu odnětí svobody na Ukrajinu pro nedostatek sociálních vazeb nápomocných jeho resocializaci. K námitce Městského soudu v Praze, že družka je cizí státní příslušnost, stěžovatel uvedl, že již v době vydání napadeného rozsudku měla jeho družka v České republice povolený trvalý pobyt a v současné době je již českou státní občankou. Stěžovatel má v České republice matku i tetu, která je rovněž českou státní občankou. S družkou žije ve vztahu obdobném manželskému svazku, který by měl být považován za zakládající rodinný život (zde stěžovatel odkazuje na rozsudek ESLP ve věci *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království* ze dne 28. 5. 1985, č. 9214/80; 9473/81; 9474/81). Partneři se již dokonce pokusili uzavřít manželství, ale pro administrativní důvody k tomu prozatím nedošlo (stěžovatel si nemohl osobně opatřit příslušné potvrzení o osobním stavu z Ukrajiny, jelikož byl ve výkonu trestu odnětí svobody v České republice). Dále stěžovatel ve své replice nesouhlasil s názorem městského soudu, který jeho nápravu považuje za vysoce nepravděpodobnou, přičemž stěžovatel poukázal na to, že v domovském státě nebyl nikdy trestán a v České republice má jenom jeden záznam v rejstříku trestů z roku 2001 pro spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí. Stěžovatel se též zabýval otázkou účelu trestu, přičemž uzavřel, že pro účel generální prevence nelze uplatňovat nepřiměřeně přísnou represí, jelikož by docházelo k protizákonnému exemplárnímu trestání. Přitom důkaz kladený v dané věci městským soudem na to, že jde o trestnou činnost páchanou cizincem, je třeba považovat právě za neúměrné narušení vyváženosti represe a prevence, v důsledku porušující čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny.

II. Předchozí průběh řízení

10. K posouzení ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí si Ústavní soud vyžádal též spis Městského soudu v Praze sp. zn. 2 T 2/2011, z něhož zjistil následující.

11. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 16. 5. 2011 č. j. 2 T 2/2011-1713 byl stěžovatel uznán vinným ze zvlášť závažného zločinu loupeže podle § 173 odst. 1 a odst. 2 písm. c) trestního zákoníku a přečinu porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 a 2 trestního zákoníku a dále z přečinu padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 odst. 1 trestního zákoníku. Za to byl odsouzen podle § 173 odst. 2 trestního zákoníku za použití § 43 odst. 1 trestního zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 6 roků a 6 měsíců, pro jehož výkon byl zařazen do věznice s ostrahou. Dále mu byl uložen trest vyhoštění z území České republiky na dobu neurčitou podle § 80 odst. 1 trestního zákoníku a trest propadnutí věci podle § 70 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Stěžovateli byla rovněž

podle § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, uložena povinnost zaplatit poškozeným náhradu škody. Z odůvodnění rozsudku městského soudu mimo jiné plyne, že trest vyhoštění na dobu neurčitou byl uložen proto, že „není v zájmu ochrany zdraví i majetku občanů ČR, aby se na jejím území zdržovaly osoby páchající závažnou trestnou činnost a navíc s padělanými doklady“.

12. Proti rozsudku městského soudu podal stěžovatel odvolání, kterým napadl jak částečně výrok o vině, tak výrok o trestu a výrok o náhradě škody. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. 2 To 77/2011 bylo stěžovatelovo odvolání zamítnuto jako nedůvodné, neboť vrchní soud nezjistil žádné důvody, které by ve stěžovatelově případě mohly vést k jinému rozhodnutí, než učinil soud prvního stupně.

13. Rozsudek vrchního soudu stěžovatel napadl dovoláním, které bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 2012 č. j. 7 Tdo 846/2012-62. Stěžovatel své dovolání založil na důvodech podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) trestního řádu; podle Nejvyššího soudu však stěžovatelovy dovolací námitky svým obsahem uvedené důvody nenaplňovaly, protože soud rozhodl podle § 265i odst. 1 písm. b) trestního řádu.

III. Posouzení ústavní stížnosti

14. Po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti i ve všech vyjádřeních účastníků řízení a obsahu napadených rozhodnutí i vyžádaného spisu městského soudu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

15. Ústavní soud úvodem připomíná, že podle čl. 83 Ústavy České republiky je soudním orgánem ochrany ústavnosti, není tedy součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Směřuje-li ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu vydanému v soudním řízení, není proto samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly porušeny ústavními předpisy chráněné práva a svobody účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

16. Stěžovatel v ústavní stížnosti uplatnil dvě skupiny námitek – první z nich se týkala nedostatků v dokazování před městským soudem, resp. extrémního nesouladu mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními ve stěžovatelově případě; druhá skupina námitek směřovala proti uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou. Ústavní soud dospěl k závěru, že pouze otázka trestu vyhoštění na dobu neurčitou uloženého stěžovateli zakládá důvodnost ústavní stížnosti, proto bude dále posouzena na prvním místě.

A. Namítaná protiústavnost uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou

17. K namítané protiústavnosti uložení trestu vyhoštění Ústavní soud v první řadě uvádí, že vzhledem ke svému úkolu ochrany ústavnosti respektuje pravomoc obecných soudů ukládat tresty za trestné činy, která je jim svěřena již čl. 90 Ústavy, resp. čl. 40 odst. 1 Listiny. Ústavnímu soudu tak do této pravomoci obecných soudů náleží zasáhnout jedině tehdy, pokud uložený trest vybočuje z kautel ústavního pořádku České republiky. Obecné soudy jsou přitom při výkonu své pravomoci trestat povinny dostát mimo jiné ústavnímu principu *nullum crimen et nulla poena sine lege* (žádný zločin a žádný trest bez zákona), vyjádřenému explicitně v čl. 39 Listiny: „Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.“

18. Na zákonné úrovni je pak ukládání trestů upraveno zejména v trestním zákoníku, který ve své hlavě páté obsahuje i obecné zásady pro ukládání trestních sankcí a trestů zvláště, týkající se mimo jiné i stanovení druhu a výměry trestu:

„§ 37 Obecné ustanovení pro ukládání trestních sankcí

(1) Trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona.

(2) Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.

§ 38 Přiměřenost trestních sankcí

(1) Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.

(2) Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.

(3) Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.

§ 39 Stanovení druhu a výměry trestu

(1) Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy; dále přihlédne k chování pachatele po činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.

...“.

19. Trest vyhoštění konkrétně je pak upraven v § 80 trestního zákoníku:

„§ 80 Vyhoštění

(1) Soud může uložit pachateli, který není občanem České republiky, trest vyhoštění z území České republiky, a to jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem; jako samostatný trest může být trest vyhoštění uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(2) S přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možnostem nápravy a poměrům pachatele a ke stupni ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu může soud uložit trest vyhoštění ve výměře od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou.

...“

Dále v ustanovení § 80 odst. 3 jsou vyjmenovány okolnosti, za nichž nelze trest vyhoštění uložit.

20. Zde je záhodno připomenout, že uložení (výkon) trestu vyhoštění je významným zásahem do svobody pohybu a pobytu jednotlivce na území České republiky, zaručené čl. 14 Listiny. Má-li být takový zásah ústavně konformní a legitimní, je potřeba při ukládání předmětného trestu v každém případě náležitě prověřit a zohlednit ještě další, specifická kritéria a okolnosti. Tato kritéria byla přehledně shrnuta Evropským soudem pro lidská práva (dále též jen „ESLP“) v rozsudku velkého senátu ve věci *Úner proti Nizozemsku* ze dne 18. 10. 2006 č. 46410/99. Kromě nejdůležitějšího kritéria povahy a závažnosti spáchaného činu soud poukázal na následující kritéria (§ 57 a 58 rozsudku):

- délku stěžovatelova pobytu v zemi, z níž má být vyhoštěn;
- dobu, jež uplynula od spáchaní trestného činu, a stěžovatelovo chování v průběhu této doby;
- státní příslušnost zúčastněných osob;
- stěžovatelovu rodinnou situaci, například dobu trvání manželství a další okolnosti svědčící o opravdovosti rodinného života páru;
- zda manžel či manželka věděl či věděla o trestném činu v době, kdy vstupoval či vstupovala do rodinného svazku;
- zda jsou z manželství děti, a případně jejich věk; a
- závažnost obtíží, na které by manžel či manželka pravděpodobně narazil či narazila v zemi, kam má být stěžovatel vyhoštěn.

Dále ESLP explicitně vyslovil ještě další dvě kritéria:

- nejvyšší zájem a blaho dětí, zejména závažnost obtíží, na které by kterékoli ze stěžovatelových dětí narazilo v zemi, do které má být stěžovatel vyhoštěn; a
- pevnost sociálních, kulturních a rodinných vazeb s hostitelskou zemí a se zemí cílovou (kam má být stěžovatel vyhoštěn).

21. Jak plyne z výše uvedeného, zejména ze zásady nezávislosti soudní moci a zásady subsidiarity zásahu Ústavního soudu, při posuzování

stěžovatelovy námitky proti uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou se tedy Ústavní soud zaměřil toliko na otázku, zda uložением uvedeného trestu nebylo zasaženo do ústavních práv stěžovatele. Ústavní soud se zabýval i tím, zda je námitka proti uložení nepřiměřeného (neproporcionálního) trestu přípustná, když ji stěžovatel neuplatnil ve svém dovolání. Podle trestního řádu (§ 265b odst. 1) je v oblasti trestu jediným výslovným dovolacím důvodem, že byl obviněnému uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným [písm. h)]. Stěžovatel před Nejvyšším soudem svou argumentaci proti nepřiměřenosti trestu nepoužil, neboť tento argument výslovně nespadá pod žádný zákonný dovolací důvod. Ústavní soud poukazuje na to, že stěžovatel podával dovolání i ústavní stížnost před vydáním stanoviska Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.), podmínujícího přípustnost ústavní stížnosti podáním dovolání v trestním řízení. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že neuplatnění námitky nepřiměřeného trestu v dovolacím řízení nebude přičítat stěžovateli k tíži, neboť ve svém citovaném stanovisku vyjádřil závazný názor k nepřipustnosti ústavní stížnosti pro nevyčerpání dovolání v trestním řízení až po podání posuzované ústavní stížnosti stěžovatele, a proto je posuzovaná námitka přípustná.

22. Než Ústavní soud přistoupí ke zkoumání otázky ústavnosti trestu vyhoštění na dobu neurčitou, považuje za účelné se stručně zmínit též o základních východiscích pro trestání v demokratickém právním státě.

23. Stát, který s plnou vážností respektuje svobodu každého lidského jedince, nemůže ji (tedy ani svobodu pohybu a pobytu) omezovat svévolně, bez náležitého ospravedlnění svých zásahů. V trestním právu takové opodstatnění a odůvodnění představují účely trestání. Na rozdíl od zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2009, v současnosti platný a účinný trestní zákoník neobsahuje explicitní vyjádření účelu trestních sankcí (trestní zákon v § 23 stanovil, že účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti). Dle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku je vymezení účelů trestání ponecháno trestněprávní nauce a bývalé ustanovení trestního zákona je nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do jednotlivých ustanovení trestního zákoníku o trestních sankcích. Účel trestání pak vyplývá nejen z těchto obecných zásad, ale i z celkového pojetí trestního zákoníku, a zejména pak z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí.

24. Trestněprávní nauka rozeznává a popisuje řadu účelů trestních sankcí, zejména účel retributivní, směřující k uložení zaslouženého trestu (*just deserts*), a dále účely konsekvenencialistické, zaměřující se

na důsledek trestu, jako jsou například odstrašení, tedy individuální a generální prevence; rehabilitace pachatele, tedy jeho výchova, náprava; inkapacitace pachatele, tedy znemožnění, zabránění mu páchat další trestnou činnost; restorace, tedy obnova, náprava narušených, poškozených vztahů mezi pachatelem a obětí i celou společností (srov. koncepci restorativní justice); či odškodnění oběti [srov. Ashworth, A., von Hirsch, A., Roberts, J. (eds.) *Principled Sentencing: Readings on Theory and Policy*. Oxford : Hart Publishing, 2009]. V moderních systémech trestní justice se tyto účely obvykle vzájemně kombinují, neboli při ukládání trestů se zohledňuje jak potřeba spravedlivého postihu v reakci na protispolečenské jednání, tak i potřeba zajištění bezpečnosti občanů a majetku před nebezpečnými pachateli, dosažení převýchovy pachatele (je-li možná), jakož i zjednání nápravy po spáchaném činu. Při ukládání trestu v konkrétním případě však rozličné účely mohou být ve vzájemném konfliktu, který lze řešit kupříkladu deklarováním primárního účelu, který musí být naplněn vždy, a účelů podpůrných, sekundárních, jejichž dosažení je vhodné, nikoli však za každých okolností a v plné míře nezbytné.

25. Jak bylo zmíněno výše, český zákonodárce při přijetí trestního zákoníku záměrně [a v rozporu s doporučením Výboru ministrů Rady Evropy č. R (92) 17, týkajícím se důslednosti v udělování trestů] upustil od svého úkolu vyjádřit účel(y) trestání, popřípadě též nastínit jistou hierarchii mezi těmito účely, jakož i specifikovat, zda u určitých skupin trestných činů je žádoucí sledovat primárně některý konkrétní účel trestu. Za takové situace je proto zapotřebí nalézat ospravedlnění pro zásahy do základních práv a svobod jedinců při výkonu trestní justice cestou interpretace principů a zásad pro ukládání trestů. Ze zákonem stanovené nutnosti dodržovat princip proporcionality (§ 38 odst. 1 trestního zákoníku) a požadavek subsidiarity přísnější trestní sankce (princip ultima ratio, § 38 odst. 2 trestního zákoníku) při ukládání trestů lze dovodit, že jedním z účelů trestu přiměřeného k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu je spravedlivé potrestání viníka (*punitur quia peccatum est* – trestá se, protože bylo spáchano zlo). Nová koncepce trestání, která se projevuje v trestním zákoníku zejména formulací principu ultima ratio, zdůrazněním alternativních trestů a promítnutím zásad pro trestání jak do ustanovení o ukládání trestů obecně, tak do ustanovení o jednotlivých trestech zvláště, umožňuje účinnější dosahování též konsekvenencialistických (důsledkových) účelů trestání – účinně chránit společnost, předcházet trestné činnosti, odškodnit oběti (srov. § 38 odst. 3 trestního zákoníku) atp. Princip proporcionality přitom slouží i jako ochrana před ryze účelovým uplatňováním trestní represe, například v podobě společenské izolace (inkapacitace) na dobu neurčitou osob, které společnosti nevyhovují, působí jí strach nebo v ní vyvolávají odsuzující reakce svým nonkonformním (i delikventním) způsobem

života (mimo případy, kdy je to zcela nevyhnutelné, kupříkladu u osob trpících tak závažnými poruchami, že jejich pobyt na svobodě představuje vysoké riziko újmy na životě či zdraví jak pro ně samé, tak pro jejich okolí).

26. Lze tak shrnout, že pokud zákonodárce nespecifikuje svou trestní politiku co do účelů trestání detailněji, pak každé uložení trestu (ať už samostatného trestu, či více trestů vedle sebe) musí přísně sledovat a respektovat principy proporcionality a ultima ratio [subsidiarity (přísnější) trestní represe], a to i v případě, že by soud v konkrétní situaci shledal, že některý z konsekvencialistických (důsledkových) účelů – například odstrašení potenciálních pachatelů, začlenění odsouzeného do terapeutického programu za účelem nápravy (rehabilitace) atp. – by vyžadoval trest pro odsouzeného citelnější, resp. trest více omezující jeho základní práva a svobody. Současná právní úprava, jak byla shora vyložena, neumožňuje ukládání exemplárních trestů ve smyslu disproporčního zostření trestní represe (být i v rámci zákonných hranic trestních sazeb) ani v individuální, ani v obecné rovině, tedy ukládání takových postihů, které by před účelem trestu jako spravedlivé zásluhy za spáchaný čin upřednostňovaly účely preventivní, výchovný, zábranný apod. Jinými slovy, princip proporcionality se neomezuje jenom na výměru trestu v rozmezí spodní a horní hranice trestní sazby, nýbrž váže obecné soudy též k tomu, aby i uvnitř tohoto rozmezí zachovávaly maximum trestat podobné případy podobně a rozdílné rozdílně. Vybočení z principu proporcionality při sledování jiných účelů a cílů – typicky ukládáním exemplárních trestů anebo zostřením represe proti cizincům – ve své podstatě narušuje principy rovnosti lidí před zákonem a právo na spravedlivý proces, jakož i kříví cit pro spravedlnost ve společnosti.

27. Trest vyhoštění podle svého zákonného vymezení (viz bod 19 nálezů) slouží primárně zábrannému účelu, který je svou povahou absolutní, a to ve smyslu, že odsouzenému je zcela zabráněno fyzicky se vyskytovat na území České republiky, tedy na území jurisdikce české trestní justice, čímž ztrácí jakoukoli příležitost k páchání trestné činnosti proti osobám, majetku nebo jiným obecným zájmům české společnosti, resp. na území České republiky. Prakticky jde tedy o nástroj velice efektivní prevence. Při úvaze o účelu trestu vyhoštění, stejně jako každého jiného druhu trestu, však nelze opomenout účel spravedlivé, povaze a závažnosti činu přiměřené zásluhy, jinými slovy, nelze hledět jenom na bezpečnostní zájmy společnosti, nýbrž je třeba skutečně vážít, zda si pachatel – vnímán v první řadě jako „lidská bytost“, a nikoliv „cizinec“ (jelikož tento druh trestu je možné uložit jenom neobčanům) – s ohledem na spáchanou trestnou činnost takový druh trestu vskutku zaslouží a v jaké výměře.

28. Trest vyhoštění obecně přitom může být za splnění podmínek uvedených v § 80 trestního zákoníku (obviněný není občanem České republiky, uložení tohoto trestu je v obecném zájmu, neexistuje zákonný důvod

pro neuložení trestu) uložen pro každý trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku. S ohledem na nutnost respektovat princip přiměřenosti trestu je ovšem při ukládání a vyměřování trestu vyhoštění nezbytné brát v úvahu též typovou závažnost jednotlivých trestných činů, která je v českém trestním zákoníku vyjádřena výší sazeb trestu odnětí svobody. V odstupňování trestních sazeb podle relativní závažnosti trestných činů se pak projevuje princip ordinální (relativní) proporcionality. Dle principu kardinální (absolutní) proporcionality se naopak stanovuje, jak vysoký trest je možné za ten který trestný čin, vzhledem k jeho závažnosti, uložit. Podle § 80 odst. 2 trestního zákoníku musí soud při výměře trestu vyhoštění přihlížet k povaze a závažnosti trestného činu. Výměru od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou trestní zákoník uplatňuje na všechny trestné činy, neuvádí žádné další limity podle závažnosti trestných činů ve zvláštní části. To však neznamená, že pro zachování principu přiměřenosti trestu nehraje u trestu vyhoštění relativní závažnost trestaného trestného činu žádnou roli. Při vědomí principu proporcionality v obou jejích dimenzích – ordinální i kardinální – je nutno požadavek § 80 odst. 2 trestního zákoníku vykládat tak, že soud musí nejen zohlednit povahu a závažnost konkrétního spáchaného činu (například loupež je zvlášť závažný zločin, proto se uloží nejpřísnější trest vyhoštění na dobu neurčitou), ale taktéž musí vzít v úvahu relativní závažnost posuzovaného trestného činu oproti méně a více závažným trestným činům stejného typu (například loupež, při které byla užita „jenom“ pohrůžka bezprostředního násilí, je méně závažná než loupežná vražda), tak aby – i s ohledem na princip ultima ratio – byly nejpřísněji postihovány skutečně jen nejzávažnější trestné činy.

29. Podle čl. 39 Listiny „jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit“. Zákon pak jednoznačně postuluje povinnost ukládat trestní sankce přiměřeně, protože podle § 38 odst. 1 trestního zákoníku je nutno trestní sankce ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. I doktrína dovozuje, že přiměřenost trestní sankce, tj. proporcionalita mezi zájmem na ochraně společnosti před pachatelem trestného činu a zásahem do základních práv pachatele způsobeným uloženou trestní sankcí, má ústavní povahu (viz Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 504).

30. Nedostatečně odůvodněné a nedostatečně ospravedlněné rozhodnutí o udělení nejpřísnější výměry trestu je tak porušením zákonné povinnosti ukládat trestní sankce přiměřené, a v závažnějších případech tak může být porušením ústavní povinnosti zákonnosti trestu a zásahem do ústavního příkazu „*nulla poena sine lege*“.

31. Jak již Ústavní soud ve své judikatuře konstatoval, tak „principům spravedlivého trestání a rovnosti občanů před zákonem v právním státě nejlépe odpovídá, jsou-li pravidelné případy standardní kriminality postihovány v rozmezí normálních trestních sazeb, stanovených ve zvláštní části trestního zákona. V nich zákonodárce vyjadřuje typový stupeň společenské nebezpečnosti určitého druhu trestného deliktu a poskytuje orgánům činným v trestním řízení pevný rámec, v němž mají vyměřit konkrétní trest s přihlédnutím ke všem okolnostem případu. Tento způsob zákonodárného stanovení trestní sazby nejlépe vyhovuje zásadě *nullum crimen, nulla poena sine lege*, vyjádřené v čl. 39 Listiny, a principu, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon (čl. 8 odst. 2 Listiny). Ukládání trestů v rámci pravidelné trestní sazby nejlépe odpovídá zásadě rovnosti občanů před zákonem (čl. 1 Listiny) a principu předvídatelnosti rozhodování soudů.“ [náleze sp. zn. III. ÚS 747/06 ze dne 4. 4. 2007 (N 62/45 SbNU 53)].

32. Ústavní soud tedy shrnuje, že trest vyhoštění je možné uložit ve výměře od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou. Při výměře trestu v konkrétním případě musí obecný soud zvážit – a to při vědomí principu *ultima ratio* – čtyři základní kritéria: 1. proporcionalitu trestu vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, a to i s ohledem na relativní závažnost daného trestného činu v rámci systematiky trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku; 2. individuální prognózu neboli možnost nápravy pachatele; 3. poměry pachatele, tedy pevnost jeho sociálních, kulturních a rodinných vazeb v hostitelské zemi a v zemi, do níž má být vyhoštěn, jakož i zájmy a blaho dětí pachatele; a 4. prognózu rizika ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu. Pokud tato úvaha soudu není řádně provedena a odůvodněna, dochází tím i k porušení čl. 39 Listiny, zakazujícího ukládání trestů jiným než zákonem stanoveným způsobem.

33. Ústavní soud se již zabýval otázkou nezbytnosti a přiměřenosti uložení trestu vyhoštění na neurčito, a to z pohledu práva na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8 Úmluvy), ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 178/98 ze dne 21. 4. 1999 (N 57/14 SbNU 27). V tehdy posuzované věci obecný soud uložil trest vyhoštění na dobu neurčitou obviněnému na základě formálních předpokladů – obviněný nebyl občanem České republiky, nebylo mu přiznáno postavení uprchlíka ani poskytnut azyl a nikdy neměl povolen dlouhodobý nebo trvalý pobyt; a to v rámci úhrnného trestu za trestný čin krádeže dle § 247 odst. 1 písm. a), písm. b) tehdy účinného trestního zákona, trestný čin loupeže dle § 234 odst. 1 trestního zákona a pokus trestného činu neoprávněného užívání cizí věci dle § 249 odst. 1 trestního zákona, přičemž trestný čin loupeže byl trestným činem zvlášť závažným a navíc byl spáchán za použití hrubého násilí s následkem

zranění a pracovní neschopnosti poškozeného a ve spolupachatelství. Ústavní soud pak ve svém vyhovujícím nálezu konstatoval, že: „jakkoliv je předcházení zločinnosti vyhoštěním oprávněným, tedy přípustným cílem nezbytným v každé demokratické společnosti, nelze konstatovat naplnění požadavku přiměřenosti tam, kde došlo k uložení maximálního trestu, tj. trestu vyhoštění na dobu neurčitou, bez časového omezení, jinými slovy navždy, a to aniž by byla zkoumána, tak jak ukládá § 57 tr. zákona, možnost nápravy pachatele. Ústavní soud má totiž za to, že maximální trest vyhoštění, tj. navždy, se pojmově spíše váže k takovému pachateli, kde náprava možná není. Vzhledem k tomu, že se ústavní stížností napadené rozhodnutí a rovněž tak řízení mu předcházející možností nápravy stěžovatele nijak nezabývalo, jde konečně i o rozhodnutí vydané v rozporu se zákonem, konkrétně § 57 tr. zákona.“

34. Při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou musí obecný soud nejen zkoumat prognózu nápravy pachatele, která se má pojmově blížit nemožnosti, resp. velmi vysoké míře nepravděpodobnosti nápravy, ale musí též kvalifikovaně zohlednit bezpečnostní riziko pobytu pachatele na území České republiky, tedy shledat, že ani nejvýše deset let pobytu mimo Českou republiku nesnižuje obavy, že by po uplynutí stanovené doby a případném návratu na území České republiky pachatel mohl opět ohrožovat společenské zájmy svou trestnou činností. Trest vyhoštění na dobu neurčitou může být pojmově uložen jen v nejzávažnějších případech, kde nelze rozumně očekávat, že by odsouzený i po několika letech přestal být pro Českou republiku bezpečnostní hrozbou. Rozhodnutí o uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou, v jehož odůvodnění absentují právě uvedené úvahy, případně je v něm obsažen jen formalistický poukaz na společenské zájmy, aniž by byla náležitě uvážena přiměřenost ukládaného trestu ke všem relevantním okolnostem daného případu a při jeho ukládání a výměřování zohledněn princip ultima ratio, porušuje ústavní právo odsouzeného na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny a na předvídatelnost, přiměřenost a zákonnost trestu zaručené čl. 39 Listiny.

35. Právě k takovému porušení subjektivního základního práva garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny došlo i v nyní posuzovaném případě stěžovatele. Obecné soudy pochybily při ukládání trestu vyhoštění na dobu neurčitou stěžovateli. Předně odůvodnění jejich rozhodnutí, zejména rozsudku městského soudu, zcela postrádají posouzení shora zmíněných základních kritérií pro uložení a určení výměry trestu vyhoštění (viz body 28 a 30 tohoto nálezu) ve stěžovatelově případě. Přitom, i pokud by snad důvody uložení trestu vyhoštění uvedené v odůvodnění rozsudku městského soudu obstály v kontextu celého případu, zcela zjevně nemohou obstát pro výměru trestu na neurčito. Formalistické zdůvodnění výměry stěžovatelova trestu na neurčito poukazem na to, že „není v zájmu ochrany zdraví

i majetku občanů České republiky, aby se na jejím území zdržovaly osoby páchající závažnou trestnou činností a navíc s padělanými doklady“, nemožňuje Ústavnímu soudu přezkoumat, zda při uložení předmětného trestu stěžovateli byl respektován princip proporcionality a princip ultima ratio, tedy zdali s přihlédnutím ke spáchanému trestnému činu, osobě pachatele a jeho poměrům nepostačovalo uložit trestní sankci mírnější, tedy trest vyhoštění na dobu určitou v rozmezí od jednoho do deseti let. Trest vyhoštění na dobu neurčitou totiž v rámci trestního zákoníku představuje zjevně nejpřísnější výměru tohoto druhu trestu, vyhrazenou pro ty nejzávažnější případy trestné činnosti, jak bylo výše rozvedeno.

36. Za těchto okolností Ústavní soud dospěl k závěru, že aniž by se detailněji dotýkal otázky zákonnosti a přiměřenosti samotného trestu vyhoštění v daném případě, musí konstatovat, že nejpřísnější výměra trestu, kterou zákon umožňuje, tedy vyhoštění na dobu neurčitou, bez náležitého posouzení s ohledem na zákonné podmínky uvedené v § 80 trestního zákoníku, tak jak byly shora vyloženy a upřesněny, a zejména zcela bez přesvědčivého odůvodnění, proč vzhledem ke všem okolnostem případu a k poměrům pachatele soudy obecné zvolily takovou výměru trestu, nemůže z ústavněprávního hlediska obstát. Z tohoto důvodu jsou napadená rozhodnutí obecných soudů rozporná s ústavně zaručeným právem stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i se zásadou „*nulla poena sine lege*“ vyjádřenou v čl. 39 Listiny.

37. Ústavní soud pak pro úplnost ještě uvádí, že na učiněném závěru nemůže nic změnit ani doplňující argumentace městského soudu obsažená v jeho vyjádření. Ani formální poukaz na závažnost spáchané trestné činnosti či poukaz na předchozí odsouzení z roku 2001, ani názor soudu, že možnost nápravy stěžovatele je vysoce nepravděpodobná (opět bez bližšího vysvětlení), totiž neozřejmují, proč pro dosažení účelů trestu nepostačuje trest vyhoštění uložený ve výměře od jednoho roku do deseti let, ale je třeba sáhnout k nejpřísnějšímu a pro stěžovatele nejcitelnějšímu trestu vyhoštění na dobu neurčitou. Jak bylo výše zmíněno, trest v této výměře by měl být vyhrazen pro nejnebezpečnější pachatele nejzávažnějších trestných činů, jejichž pobyt na svobodě představuje pro společnost zvlášť vysoké riziko ohrožení životů, zdraví, majetku a dalších obecných hodnot; z odůvodnění rozsudku městského soudu ani z jeho vyjádření však není přesvědčivě patrné, že právě uvedené okolnosti jsou ve stěžovatelově případě splněny. Konečně Ústavní soud k argumentaci městského soudu zdůrazňuje, že ani případná skutečnost, že stěžovatelova družka je cizí státní příslušnicí (ovšem s povolením k trvalému pobytu v České republice), nevylučuje, aby stěžovatel na území České republiky vedl rodinný život, resp. realizoval své právo na něj, chráněné čl. 8 Úmluvy.

B. Namítané nedostatky při dokazování

38. Kromě námitek vztahujících se k uloženému trestu vyhoštění stěžovatel ve své ústavní stížnosti uplatnil též námitky směřující proti nedostatům při dokazování, resp. extrémnímu rozporu mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními, kterým bylo postiženo řízení před obecnými soudy (městským soudem).

39. K této skupině stížnostních námitek Ústavní soud zvláště připomíná, že v souladu s ústavním principem nezávislosti soudů (čl. 81 a 82 Ústavy) je úkolem obecných soudů hodnotit úplnost, věrohodnost a pravdivost důkazů ve smyslu § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu; Ústavní soud může toliko posoudit soulad stěžovatelem napadeného postupu dokazování, resp. hodnocení důkazů s ústavními principy spravedlivého procesu.

40. Ústavněprávní zásada presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 Listiny) je v českém trestním procesu promítnuta do povinnosti orgánů činných v trestním řízení dokázat vinu obviněného nad důvodně pochybnosti (srov. § 2 odst. 5 trestního řádu). Tam, kde existují jakékoliv rozumné pochybnosti, musejí být vyloženy ve prospěch obviněného [princip *in dubio pro reo*; srov. například nálezy sp. zn. I. ÚS 3094/08 (N 103/53 SbNU 293), I. ÚS 910/07 (N 156/50 SbNU 389), I. ÚS 49/06 (N 92/49 SbNU 381), I. ÚS 429/03 (N 141/31 SbNU 257)]. Proces dokazování, včetně hodnocení důkazů, nicméně s ohledem na princip nezávislosti soudů náleží do pravomoci soudů obecných, nikoliv Ústavního soudu. Ústavní soud opakovaně zdůrazňuje, v souladu s právě zmíněným principem, z něhož vyplývá i zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 trestního řádu), je to obecný soud, kdo rozhoduje, které skutečnosti jsou k dokazování relevantní a které z navržených (případně i nenavržených) důkazů provede, případně zda a nakolik se jeví nezbytné dosavadní stav dokazování doplnit, které skutečnosti má za zjištěné a které dokazovat netřeba [viz například nález sp. zn. I. ÚS 564/08 ze dne 22. 5. 2012 (N 110/65 SbNU 491)]. Ústavní soud zásadně nemůže zasahovat ani do samotného hodnocení obsahu provedených důkazů, nenáleží mu pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění a fakticky tak nahrazovat soud nalézací [srov. již nález sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41), nověji například nález sp. zn. III. ÚS 1250/12 ze dne 13. 11. 2012 (N 187/67 SbNU 249)]. Je především úkolem nalézacího soudu, aby posoudil věrohodnost důkazů, neboť v souladu se zásadou ústnosti a bezprostřednosti má k takovému posouzení po provedeném hlavním líčení nejlepší předpoklady. Z hlediska ústavněprávního přezkumu je významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenese znaky zřejmé libovůle.

41. Žádané takové vady však Ústavní soud v napadených rozhodnutích, zejména rozsudku městského soudu, neshledal.

42. V posuzované věci městský soud jako soud nalézací v hlavním líčení vyslechl stěžovatele jako obžalovaného, četl výpovědi spoluobžalovaného z přípravného řízení podle § 207 odst. 2 trestního řádu, dále vyslechl svědky a provedl důkazy listinné včetně odborných vyjádření z oboru kriminalistiky, odvětví trasologie, daktyloskopie, genetiky a technického zkoumání dokladů a písemností, jakož i z oboru metody pachové identifikace, jež následně vyhodnotil, jak je popsáno v odůvodnění jeho rozsudku.

43. Ústavní soud shledal, že nalézací soud svůj závěr o vině stěžovatele učinil a dostatečně a logicky odůvodnil na základě důkazů provedených v hlavním líčení v souladu s požadavkem kontradiktornosti řízení, přičemž tyto důkazy přesvědčivě prokázaly, že došlo ke spáchání trestného činu a že trestný čin spáchal stěžovatel, což následně potvrdily i soudy odvolací a dovolací. Ústavní soud tak nezjistil, že by rozhodnutí nalézacího soudu bylo trpělo extrémním nesouladem mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními, resp. že by těmto neodpovídaly následně vyvozené právní závěry a posouzení věci. Z ústavněprávního hlediska tak závěr o stěžovatelově vině ob stojí.

44. Ústavní stížnost tudíž v té části, v níž nesměřovala proti rozhodnutí o trestu vyhoštění na dobu neurčitou, ale proti výroku o vině stěžovatele, byla shledána zjevně neopodstatněnou ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

IV. Závěr

45. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížností napadená rozhodnutí Městského soudu v Praze, Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu zrušit, jak je uvedeno ve výroci II a IV tohoto nálezu, neboť rozhodnutím o uložení trestu vyhoštění na dobu neurčitou stěžovateli bylo porušeno jeho základní právo zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny [§ 82 odst. 2 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ve zbylé části byla ústavní stížnost odmítnuta jako návrh zjevně neopodstatněný [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

46. Zrušením rozhodnutí uvedených ve výroku tohoto nálezu se vytváří prostor pro postup obecných soudů podle ustanovení § 314h až 314k trestního řádu. S přihlédnutím k závazným právním závěrům vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy) je nalézací soud povinen znovu rozhodnout o trestu vyhoštění. Při svém rozhodování musí přitom nejen naplnit požadavky na kvalitu odůvodnění rozhodnutí o uložení trestu, ale též uvážit shora uvedená kritéria uložení a vyměření trestu vyhoštění (viz zejména body 28 a 30 tohoto nálezu) a náležitě je aplikovat na případ stěžovatele, s ohledem na všechny relevantní skutečnosti a argumenty jím namítané.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

1. Ve smyslu § 22 zákona o Ústavním soudu nesouhlasím s výrokem nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4503/12 a připojuji odlišné stanovisko.

I. Nepřípustnost vznesených námitek

2. Jsem nucena připomenout, že Ústavní soud předtím, než přistoupí k meritornímu posouzení ústavní stížnosti, by měl zkoumat, zda jsou dány podmínky jejího projednání. Vzhledem k zásadě subsidiarity, jež se v řízení před Ústavním soudem uplatňuje, mezi tyto podmínky patří požadavek předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které právní řád stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje. Tento požadavek Ústavní soud setrvale interpretuje v materiálním smyslu, to jest, nepostačuje pouhé uplatnění procesního prostředku k ochraně práva ze strany stěžovatele, nýbrž je nezbytné namítnout v něm i příslušné pochybení. V tomto směru lze odkázat na rozsáhlou a ustálenou judikaturu Ústavního soudu, představovanou řadou usnesení [viz např. sp. zn. II. ÚS 362/01, I. ÚS 736/08, I. ÚS 1729/08, IV. ÚS 589/2000 (U 8/21 SbNU 501), I. ÚS 1608/12, I. ÚS 1439/13, I. ÚS 2409/13], i několika nálezy [viz např. sp. zn. III. ÚS 161/01 (N 23/25 SbNU 177), I. ÚS 3113/13 (N 72/73 SbNU 315)].

3. Uvedený požadavek, totiž zásada subsidiarity, je odrazem úlohy a role Ústavního soudu v právním řádu státu. Ochrana ústavnosti není a ani z povahy věci nemůže být pouze úkolem Ústavního soudu, nýbrž je úkolem všech orgánů veřejné moci. Ústavní soud naopak představuje v daném ohledu *ultima ratio*, institucionální mechanismus, jenž má nastoupit tehdy a jen tehdy, pokud užití jiných prostředků právního řádu nepřichází v úvahu.

4. Vyčerpání opravných prostředků i z hlediska jejich obsahu má být *conditio sine qua non* pro úspěšné uplatnění ústavní stížnosti. Ústavní stížnost totiž nelze redukovat na prostředek, kterým by stěžovatel dostával další možnost obhajovat svá práva pouze v důsledku svého vlastního opomenutí (nečinnosti spočívající v absenci tvrzení) v řádném řízení před orgány veřejné moci, které jsou k ochraně jeho práv povolány a do jejichž pravomoci takové posouzení spadá. Akceptací námitek konstruovaných až v řízení o ústavní stížnosti by se Ústavní soud stával postupně další soudní instancí, před kterou by stěžovatelé v podstatě doháněli to, co v předchozím řízení vlastním zaviněním zanedbali. Takovéto pojetí činnosti Ústavního soudu – orgánu ochrany ústavnosti – zjevně nepřislouží. Právě naopak, jednalo by se o trend vyložený neblahý, který by vedl k posunu těžiště řízení a dokazování od obecných soudů před soud Ústavní. To ačkoliv v řízení před Ústavním soudem se zjevně neuplatňuje zásada ústnosti, veřejnosti a další obdobné zásady zdaleka v takové míře jako před obecnými soudy.

Možnost uplatňovat v ústavní stížnosti zcela nové, předtím nevznesené námitky by jistě byla nežádoucí rovněž z hlediska potřeby řízení určitým způsobem koncentrovat, a předejít tak průtahům.

5. Z těchto důvodů, pokud by Ústavní soud z dosud uplatňovaného požadavku na nejen formální, ale i materiální vyčerpání opravných prostředků ustoupil, dle mého přesvědčení by to v konečném důsledku nijak nepřispělo k ochraně ústavně zaručených práv stěžovatelů, nýbrž právě naopak. Nadto je otázkou, zda taková změna přístupu by nevyžadovala předložení věci plénu Ústavního soudu dle § 23 zákona o Ústavním soudu.

6. V nynější věci není sporu o tom, že stěžovatel námitky stran uloženého trestu vyhoštění před obecnými soudy neuplatnil ani v odvolacím, ani v dovolacím řízení, kdy se zaměřoval výhradně na závěr o vině. Na to zcela případně upozornil ve svém vyjádření k ústavní stížnosti Nejvyšší soud, a stěžovatel to sám připouští i ve své následné replice, kdy se dokonce vyjadřuje v podstatě i v tom směru, že si je vědom, že z tohoto důvodu budou předmětné námitky Ústavním soudem možná hodnoceny jako nepřipustné.

7. Za situace, kdy stěžovatel dané námitky před obecnými soudy, a to ani v odvolacím, ani v dovolacím řízení, nijak neuplatnil, mám za to, že se jimi Ústavní soud neměl vůbec zabývat, nýbrž je z důvodu materiálního nevyčerpání opravných prostředků měl považovat za nepřipustné a ústavní stížnost měla být odmítnuta.

8. Na uvedeném závěru nemůže ničeho změnit poukaz většiny na to, že stěžovatel podával dovolání i ústavní stížnost před vydáním stanoviska Ústavního soudu ze dne 4. 3. 2014, sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.), podmiňujícího přípustnost ústavní stížnosti podáním dovolání v trestním řízení i v případech, kdy uplatňované námitky nespadají pod žádný trestním řádem upravený dovolací důvod. I když bychom odhlédli od řízení dovolacího, nic to nemění na uvedeném závěru, že předmětné námitky mohly a měly být stěžovatelem uplatněny v řízení odvolacím, což se nestalo.

II. Neopodstatněnost vznesených námitek

9. Z již uvedeného je zřejmé, že jsem výrok nálezu nemohla podpořit. Pro úplnost se však chci vyslovit k věci i po stránce meritorní, kdy rovněž v tomto směru nemohu být s většinou ve shodě.

10. Lze v zásadě souhlasit s vývody nálezu v obecné rovině, avšak nelze si nepovšimnout, že tyto se ve značné míře zcela mýjejí se skutkovými okolnostmi případu. Většina tak kupříkladu v bodu 20 nálezu uvádí kritéria pro uložení trestu vyhoštění, z čehož by čtenář tohoto rozhodnutí mohl na prvý pohled získat pocit, že tato kritéria snad svědčí ve prospěch stěžovatele. Přitom pokud je na projednávanou věc aplikujeme, ve skutečnosti zjistíme, že stěžovateli kromě kritéria délky pobytu v zemi, ze které má být

vyhoštěn (a i toto kritérium je s určitým otazníkem - viz dále), zřejmě již žádné další kritérium neprospívá. Stejně tak lze jistě přisvědčit tomu, že právní řád neumožňuje ukládání exemplárních trestů ve smyslu disproporčního zostření trestní represe, ovšem není jasné, proč o tom vlastně nálezu hovoří, když skutkové okolnosti případu žádné podezření, že by uložený trest ve věci měl snad exemplární charakter, nevzbuzují. Lze dokonce říci, že aplikace právních východisek zdůrazňovaných v nálezu spíše jen potvrzuje správnost uložení předmětného trestu v dané věci. Tak kupříkladu pokud nálezu odkazuje na typovou a relativní závažnost spáchaného trestného činu (bod 27), resp. proporcionalitu trestu k ní (bod 31), pak za situace, kdy tato závažnost byla ve stěžovatelově případě velmi vysoká, se ve světle těchto kritérií jeví uložení daného trestu plně odpovídající.

11. Nutno zdůraznit, že stěžovatel byl odsouzen za zvláště závažný zločin, což je nejzávažnější kategorie trestných činů v českém právním řádu, přičemž horní hranice trestní sazby činila dvanáct let. Spolu s dalším pachatelem provedl loupež maskován kuklou na základě tipu třetí osoby, že se v nemovitosti nacházejí peníze. Jednalo se o trestnou činnost předem promyšlenou a naplánovanou. Při loupeži stěžovatele nevyvedlo z míry, že v domě potkal hospodyni, nýbrž přistoupil k násilí, začal jí vyhrožovat stělnou zbraní, pokusil se ji svázat a následně ji zavřel na toaletu a pokračoval v loupení. Způsobená škoda přesáhla jeden milion korun. Jednalo se tedy zjevně o velmi závažné protiprávní jednání ryze kriminálního charakteru.

12. Vrátime-li se ke kritériím zdůrazňovaným v bodu 20 nálezu, je třeba uvést, že osobní vztah stěžovatele k České republice je dán pouze částečně. V době spáchání činu zde sice pobýval (pokud jsou jím uváděné údaje pravdivé) již 11 let, tedy téměř třetinu svého života, nicméně je otázkou, do jaké míry mu lze přičítat k dobru délku pobytu, který byl nelegální a kterým mařil vyslovený zákaz. Dále je nutno zdůraznit, že zde nemá manželku ani děti, přičemž otázka dětí, jak přiznává i text nálezu, bývá považována za kritérium podstatné. Více než vytváření rodinných vazeb se stěžovatel zřejmě věnuje aktivitám pochybného charakteru, když ve věci bylo zjištěno, že bydlí pod falešnou identitou, běžně se vydává za jiné osoby a vlastní celou řadu odcizených a padělaných dokladů se svou fotografií na různá jména (za padělání a pozměnění veřejné listiny byl rovněž v řízení odsouzen). Za povšimnutí též stojí, že stěžovatel při rozboru svých vazeb k České republice nezmiňuje jakékoliv pracovní zakotvení ani že by zde měl nějaký legální zdroj příjmů.

13. Nelze sice přehlížet k tomu, že stěžovatel je v současnosti obžalován pro další majetkovou trestnou činnost velkého rozsahu a nedovolené ozbrojování, relevantní však jistě je, že byl již dříve trestán a také že již byl v minulosti (na dobu 2 let) vyhoštěn. Považuji za zcela logické, že pokud dřívější vyhoštění na období kratší nebylo dostačující, je nyní namíste

uvážit variantu přísnější. Jestliže předchozí mírnější prostředky jednání stěžovatele neusměrnily, není namístě se skepsi obecných soudů stran prognózy, že dojde k jeho nápravě, divit a označovat ji za neodůvodněnou, jak to činí většina.

14. Je možno odkázat i na příslušný komentář (Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, § 80), který právě takové skutečnosti, jako jsou problémy se zákonem již v minulosti, již dříve uložené vyhoštění a záměrné měnění osobních údajů pachatelem, uvádí jako případy, kdy uložení trestu vyhoštění obzvláště připadá v úvahu.

15. Za poněkud manipulativní musím považovat pasáž nálezu hovořící o tom (bod 26), že na pachatele je nutno hledět v první řadě jako na lidskou bytost, a nikoliv jako na cizince, jako by snad tyto pojmy byly v nějakém protikladu, což nejsou. Cizinec není o nic méně lidskou bytostí než tuzemec a o žádný kus svého lidství nepřijde, ani pokud bude případně vyhoštěn. Bude jednoduše jen odsouzeným, kterému byl uložen určitý trest za trestnou činnost, která mu byla prokázána.

16. Rovněž musím oponovat vyznění nálezu v tom směru, že je v něm hovořeno o trestu vyhoštění na dobu neurčitou jako o nejpřísnějším postihu. Jedná se pouze o nejpřísnější variantu trestu vyhoštění, ovšem rozhodně nikoliv o nejpřísnější druh či výši trestu vůbec, neboť o tom lze mluvit pouze v případě nepodmíněného trestu odnětí svobody. Naopak, vyhoštění je nutno obecně považovat za podstatně mírnější způsob potrestání než trest odnětí svobody, když vyhoštěná osoba může svobodně žít svůj život a nalézat své štěstí ve svém domovském státě, případně v jiných státech, ve kterých jí pobyt nebyl zakázán. Vyhoštění osob, které si zřejmě více než zázemí rodinné vytvořily vazby pochybného charakteru, pro ně může být spíše než tíživým trestem příležitostí (byť je samozřejmě otázkou, zda ji využijí) oprostít se od minulosti a začít jinde jinak, poctivěji.

17. Není pochyb, že stát – soudní moc má povinnost chránit bezpečnost svých občanů, jejich majetek, zdraví a život anebo jiný obecný zájem a působit na deliktně se chovající osoby-cizince na svém území ukládáním trestů za spáchané trestné činy. Je přímo povinností a úlohou státu reagovat na trestnou činnost páchanou na jeho území, postihovat ji a předcházet jejímu opakování. Jedním z možných a vhodných nástrojů, který má Česká republika v tomto směru ze zákona k dispozici, je v případě cizinců i právě institut trestu vyhoštění, včetně vyhoštění na dobu neurčitou.

18. V projednávané věci sice obecné soudy provedly rozbor příslušných kritérií pro jeho uložení toliko stručně, nicméně v kontextu toho, že obhajoba tímto směrem své námitky před obecnými soudy ani nesměřovala a podrobnější odůvodnění od nich nepožadovala, stručný rozsah odůvodnění z hlediska ústavního ob stojí. Za situace, kdy ve světle výše rozebráných kritérií a okolností se jeví, že pro uložení trestu vyhoštění na dobu

neurčitou byly dány věcné důvody, ba že uložení tohoto trestu bylo zcela namístě, nevidím důvodu, proč by Ústavní soud stěžovateli měl, i pokud bychom nechali stranou nepřipustnost jím uplatňovaných námitek, přisvědčit.

III. Závěrem

19. Vzhledem k výše uvedenému jsem přesvědčena, že stěžovatelovy námitky proti uložení trestu neměly být Ústavním soudem vůbec přezkoumávány, neboť nebyly přípustné pro nevyčerpání opravných prostředků. A pokud už přezkoumávány byly, měly být shledány zjevně nepodstatnými.

20. Nevidím důvodu, proč by musel stát na svém území trpět cizí státní příslušníky, kteří páchají trestnou činnost. Zejména u závažné či opakující se trestné činnosti může být vyhoštění na dobu neurčitou zcela namístě. Nutno připustit, že i u pachatelů trestných činů samozřejmě mohou existovat faktory svědčící proti vhodnosti uložení takového trestu, kdy vyhoštění je vyloučeno. Žádnou takovou zásadní kombinaci důvodů, svědčících ve stěžovatelův prospěch, však v projednávané věci neshledávám. Většina se rozhodla pominout zásadu subsidiarity a aktivisticky přistoupila k přezkumu dostatečnosti rozsahu odůvodnění výroku o trestu a k jeho zrušení, ačkoliv v tomto směru nedošlo k materiálnímu vyčerpání opravných prostředků a ačkoliv se uložený trest ve světle skutkových okolností dokonce ani nejeví jakkoliv nepřiléhavý. Nezbylo mi tak než formou tohoto odlišného stanoviska s nálezem vyslovit svůj nesouhlas.

21. Ke svému disentu nakonec musím připojit ještě tu výhradu, že v řízení před Ústavním soudem nebyli vyzváni k vyjádření vedlejší účastníci řízení, tedy příslušná státní zastupitelství, ačkoliv je povinností soudce zpravodaje i jim zaslat návrh neprodleně k vyjádření, jak stanoví zákon o Ústavním soudu (viz jeho § 76 odst. 2, § 32 a § 42 odst. 4) potvrzený ustálenou praxí. Jsem tak nucena konstatovat, že řízení před Ústavním soudem neproběhlo zcela v souladu se zákonem.

Č. 120

K určení výše náhrady škody havarovaného vozidla

Uhrazení celé ceny účelně provedené opravy motorového vozidla (směřující jen k odstranění následků škodné události) v řízení o náhradě škody by mělo být pravidlem; poškozenému bylo tzv. zhodnocení vozidla protiprávním jednáním vnučeno, opravou se sleduje pouze jeho uvedení do stavu před nehodou. Pokud opravu nelze provést úspěšněji a směřovala jen k odstranění následků škodné události, nejví se spravedlivým, aby poškození pravidelně byli nuceni dopláct na provozné- ní vozu mnohdy značné částky. Soud je povinen posoudit, zda tzv. technické zhodnocení je s to převážit snížení tržní hodnoty vozidla plynoucí z informace, že vozidlo bylo havarováno.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Milady Tomkové (soudce zpravodaj) – ze dne 11. června 2014 sp. zn. I. ÚS 1902/13 ve věci ústavní stížnosti Josefa Boháčka, zastoupeného JUDr. Jiřím Pavlíkem, advokátem, se sídlem Kube- líkova 42, 130 00 Praha 3, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013 č. j. 39 Co 488/2012-153, kterým bylo změněno prvostupňové roz- hodnutí a byla zamítnuta stěžovatelova žaloba o náhradu škody, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013 č. j. 39 Co 488/2012-153 bylo porušeno stěžovatelovo právo garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. 3. 2013 č. j. 39 Co 488/2012-153 se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhal zrušení na- padeného rozsudku Městského soudu v Praze z důvodu tvrzeného poruše- ní svých základních práv garantovaných čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Jak vyplývá z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu, stěžovatel se žalobou domáhal zaplacení částky 22 925 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody, která byla způsobena dopravní nehodou. Mezi účastníky nebylo sporné, že za způsobenou škodu odpovídá žalovaný, přičemž pro ústavní stížnost relevantní spor se týkal pouze výše škody. Cena opravy vozidla byla vyčíslena na 78 616 Kč, stěžovateli však byla uhrazena pouze částka 55 691 Kč s tím, že opravou došlo ke zhodnocení vozidla o částku 22 925 Kč. Skutečná škoda tedy činila již uhrazených 55 691 Kč a podle žalovaného by jakoukoli další úhradou byl stěžovatel bezdůvodně obohacen.

3. Obvodní soud pro Prahu 6 žalobě vyhověl. Podle jeho názoru byla provedená oprava účelná, cena havarovaného vozidla je vždy nižší a tzv. zhodnocení bylo stěžovateli vnuceno. Povinnost k úhradě opravy proto nelze přenášet na poškozeného. Prvostupňový soud odkázal také na náleze Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2221/07 ze dne 19. března 2008 (N 58/48 SbNU 857).

4. Městský soud v Praze prvostupňové rozhodnutí změnil a žalobu zamítl. Odvolací soud poukázal na skutečnost, že dle znaleckého posudku došlo opravou ke zhodnocení vozidla o žalovanou částku, přičemž podle názoru znalce by vozidlo mohlo být nyní prodáno za vyšší cenu. Zaplacení žalované částky by tudíž vedlo k bezdůvodnému obohacení stěžovatele, čímž se situace podle odvolacího soudu liší od věci, v níž Ústavní soud rozhodoval nálezem, na který odkazoval nalézací soud.

5. Stěžovatel následně podal ústavní stížnost. V ní odvolacímu soudu především vyčítá, že ačkoli nebylo předloženo „zásadně nové právní hodnocení“ problému a v řízení nevyšly najevo ani nové skutkové okolnosti, bylo rozhodnutí soudu prvního stupně bez zjevného důvodu změněno ve stěžovatelův neprospěch. Podle stěžovatele odvolací soud rozhodl pouze na základě „drobné odlišnosti“ mezi posuzovaným případem a případem uvedeným v nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07, přičemž ve skutečnosti je napadené rozhodnutí s názorem Ústavního soudu v rozporu.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

7. Městský soud v Praze vyjádřil přesvědčení, že stěžovatelova základní práva porušena nebyla, přičemž závěry učiněné v napadeném rozhodnutí se opírají o judikaturu Nejvyššího i Ústavního soudu.

8. Česká pojišťovna, a. s., Ústavnímu soudu sdělila, že práva vedlejšího účastníka v řízení před Ústavním soudem nevyužívá, protože se ani nenechává zastoupit advokátem. V rámci svého sdělení dále uvedla, že podle jejího názoru napadeným rozhodnutím nedošlo k porušení stěžovatelových základních práv. Jelikož se Česká pojišťovna, a. s., přes poučení nene-

chala v řízení před Ústavním soudem zastoupit advokátem a vedlejšího účastníkem v řízení se navíc výslovně vzdala, Ústavní soud k jejímu podání dále nepřihlížel, a proto je ani nezasílal stěžovateli k replice.

9. Ústavní stížnost byla zaslána také Ing. Petru Gočevovi, který v řízení před obecnými soudy vystupoval v postavení žalovaného. Jelikož však Ústavní soud ve stanovené lhůtě jeho vyjádření neobdržel, má za to, že se svého postavení v souladu s § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, vzdal (o tomto postupu byl Ústavním soudem poučen).

10. Obdržené vyjádření Městského soudu v Praze bylo stěžovateli zasláno k replice. V ní se stěžovatel zaměřil zejména na otázku opravy vozidla prostřednictvím neoriginálních dílů. Jak uvádí, použitím opotřebovaných dílů nebo dílů z druhotné výroby by bylo vozidlo znehodnoceno již podruhé, neboť by jeho hodnota klesla nejen v důsledku havárie, ale také kvůli namontování nekvalitních dílů. Kvalitní servisy údajně navíc používají téměř výhradně originální díly, k čemuž jsou vázány i smlouvami s výrobcí. Nelze proto podle názoru stěžovatele poškozeného nutit, aby sjednával opravu u toho, kdo nabízí použití méně kvalitních dílů. Stěžovatel pak odmítá spekulaci, že by díky použití nových dílů mohlo být předmětné vozidlo prodáno draž, jelikož již samotná havárie jej činí obtížně prodejným a hodnota dílů použitých při opravě má na trhu ojetých vozidel pouze minimální vliv. Závěrem repliky stěžovatel vyjadřuje přesvědčení, že rozhodnutí Ústavního soudu má v této věci zásadní význam a mělo by reflektovat posun společenského a právního vědomí a potřebu nastavit rozhodování soudů v obdobných věcech v souvislostech daných rekodifikací soukromého práva.

11. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez jeho konání.

12. S ohledem na změny ve složení Ústavního soudu byli soudci Jaroslav Fenyk a Vojen Güttler, uvedení v akceptačním dopise k této ústavní stížnosti, v souladu s rozvrhem práce nahrazeni soudci Ludvíkem Davidem a Kateřinou Šimáčkovou.

III. Procesní předpoklady projednání návrhu

13. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost splňuje veškeré procesní požadavky zákona o Ústavním soudu.

IV. Vlastní posouzení

14. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací přednesenou v ústavní stížnosti a s obsahem spisu Obvodního soudu pro Prahu 6 sp. zn. 28 C 255/2006, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud především konstatuje, že se otázkou náhrady škody na havarovaném vozidle a s tím související tzv. amortizací zabýval již v nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07 ze dne 19. března 2008 (N 58/48 SbNU 857). V tomto nálezu Ústavní soud mimo jiné konstatoval: „Je-li za škodu považována újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného, a její výše je dána rozdílem mezi majetkovým stavem poškozeného před a po poškození, musí i rozsah náhrady škody zohlednit výši všech nutných prostředků, které byl poškozený nucen vynaložit k obnovení původního majetkového stavu, v daném případě k opravě vozidla tak, aby bylo z technického hlediska stejně provozuschopné jako před škodnou událostí. Pokud obnovení původního majetkového stavu není možné jinak než za použití nových náhradních dílů, oprava byla provedena účelně a směřovala jen k odstranění následků škodné události, nelze přenášet povinnost k úhradě nákladů na uvedení věci do původního stavu na poškozeného a neodůvodněně jej znevýhodňovat oproti škůdci.

Je třeba přihlédnout i k tomu, že v případě havarovaného vozidla, byť opraveného novými díly, je jeho skutečná hodnota vždy nižší než původní hodnota použitého vozidla. V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu i to, že poškozenému ono diskutabilní tzv. ‚zhodnocení‘ vozidla v podstatě bylo protiprávním jednáním vnučeno. V důsledku škodné události se tak dostává do situace, kdy ačkoliv na rozdíl od viníka škody si počínal v souladu s právem (v konkrétním případě neporušil dopravní předpisy), je nucen vynaložit ze svého značnou částku na to, aby své vozidlo mohl vůbec používat jako před škodnou událostí.“

16. Ústavní soud dále s odkazem na rozsudek Okresního soudu Plzeň-jih sp. zn. 4 C 212/2005 ze dne 29. června 2007 (publikován v časopise Soudní rozhledy 1/2008, str. 19) uvedl, že není možné po poškozeném požadovat, aby doplácel na nehodu, pokud opravou vozu, který by jinak poškozený nemohl v důsledku zavinění jiného užívat, nedošlo ke zcela zjevnému přínosu pro poškozeného. Jak Ústavní soud zdůraznil, je povinností obecných soudů v každém individuálním případě pečlivě srovnat majetkový stav poškozeného před vznikem škody a po provedení opravy vozidla, přičemž rozsah náhrady v penězích musí zohledňovat výši veškerých vynaložených prostředků nutných k obnovení provozuschopnosti vozidla.

17. Ústavní soud připouští, že okolnosti nyní projednávaného případu se od případu, který vedl Ústavní soud k vydání citovaného nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07, částečně liší. V tehdy projednávané věci totiž povolany znalec nedoporučil amortizaci náhradních dílů a konstatoval, že opravou vozidla k jeho zhodnocení nedošlo, přičemž vozidlo mělo být v důsledku havárie jen obtížně prodejné. V nyní projednávaném případě naopak znalec uvedl, že v důsledku oprav ke zhodnocení vozidla došlo a vozidlo by mohlo být prodáno za vyšší cenu než před nehodou.

18. Uvedené rozdíly nicméně nezabavují obecné soudy povinnosti řídit se nosnými důvody nálezu sp. zn. II. ÚS 2221/07, které jsou dle názoru Ústavního soudu aplikovatelné i na nyní projednávanou věc. Z napadeného rozhodnutí a obsahu spisu vyplývá, že oprava havarovaného vozidla stála 78 616 Kč. Pojišťovna původce nehody přitom zaplatila pouze částku ve výši 55 691 Kč. Zbývajících 22 925 Kč uhradit odmítla s tím, že vozidlo bylo o tuto částku zhodnoceno. Soud prvního stupně si vyžádal vypracování znaleckého posudku, v němž bylo konstatováno, že provedenou opravou došlo ke zhodnocení technického stavu vozidla v rozsahu 50 % ceny materiálu, tj. 22 925 Kč. Během ústního jednání znalec doplnil, že postupoval v souladu se znaleckým standardem č. 1 z roku 2005, který používají také pojišťovny. Dále uvedl, že automobil měl najeto 130 000 km, byl tedy zhruba v polovině své životnosti, díly nebyly kataforeticky ošetřeny a v případě, že by byl při prodeji předložen přehled nových náhradních dílů, bylo by možno vozidlo prodat o žalovanou částku draž. Na dotaz prvostupňového soudu poté odpověděl, že judikatura týkající se amortizace dílů není v posudku zohledňována. Na základě těchto poznatků došel odvolací soud k závěru, že přes cenu opravy 78 616 Kč vznikla stěžovateli škoda pouze ve výši 55 691 Kč.

19. Z uvedeného je patrné, že znalec (potažmo odvolací soud) při zkoumání vzniklé škody vycházel takřka výhradně z technických parametrů vozidla. Jelikož tedy předmětné vozidlo bylo v době nehody v polovině své životnosti, přičemž oprava byla provedena prostřednictvím nových dílů, celková výše škody oproti ceně opravy byla snížena o polovinu hodnoty nových dílů. Takový způsob zjištění škody je ovšem nedostačující. Předně tento postup zcela ignoruje všeobecně známou skutečnost (srov. např. odborná vyjádření uvedená v již citovaném rozsudku Okresního soudu Plzeň-jih sp. zn. 4 C 212/2005), že cena havarovaného vozidla bude vždy nižší než cena stejně technicky vybaveného vozidla, které dosud havarováno nebylo (případně že každá další nehoda tržní cenu automobilu snižuje). I kdyby se tedy připustilo, jak tvrdil znalec, že vzhledem k technologii výroby automobilů v roce 1996 docházelo k rychlejšímu opotřebení některých dílů vozidla, nelze úvahu o nižší ceně havarovaného auta zcela pominout a do odhadu vzniklé škody ji nezahrnout. Jinými slovy, i kdyby bylo předmětné vozidlo provedenou opravou skutečně zhodnoceno a nacházelo se v podstatně lepším stavu než před nehodou, stále jsou soudy povinny posoudit, zda je toto technické zhodnocení s to převážit snížení tržní hodnoty vozidla plynoucí z informace, že vozidlo bylo havarováno. Tvrzení znalce, podle něhož by v nyní projednávané věci bylo možno předmětné vozidlo prodat o žalovanou částku draž, pak nemůže bez dalšího obstát, neboť se zjevně odvíjí pouze od technické hodnoty vozidla a zcela pomíjí skutečnosti týkající se prodejnosti havarovaných vozidel. Pokud se tímto tvrzením chtěl přesto odvolací soud řídit, bylo namístě jej dále argumentačně podložit

a vysvětlit, proč právě v nyní projednávané věci ke snížení ceny automobilu z důvodu jeho havárie nedojde. Pokud by se např. závěr soudu odvíjel od skutečnosti, že předmětné vozidlo bylo již dříve havarováno, bylo nutno tuto skutečnost v odůvodnění uvést a objasnit, nakolik je tržní hodnota vozidla ovlivněna tím, že bylo havarováno opakovaně. Ničím takovým se nicméně odvolací soud nezabýval.

20. Výše skutečné škody pak podle názoru Ústavního soudu nebyla řádně zjištěna také z dalších důvodů. Je nepochybné, že jednotlivé díly automobilu mají (vzhledem k jejich rozdílné konstrukci a funkci) rozdílnou životnost, vliv na kvalitu a bezpečnost jízdy a liší se také v dalších vlastnostech. Uživatel vozidla či potenciální kupec tak např. budou přikládat odlišný význam skutečnosti, že ojeté vozidlo má nový výfuk, od toho, že byl vozidlu dodán nový blatník. To je dáno mimo jiné tím, že zatímco opotřebenost jednoho dílu bude mít značný vliv na jízdní vlastnosti vozidla, případně jej bude nutno po určité době (která bude kratší než obvyklá životnost vozidla) vyměnit, opotřebenost druhého dílu se na jízdních vlastnostech vozidla projevit vůbec nemusí. Zatímco tedy výměna některých dílů sama o sobě může vozidlo určitým způsobem zhodnotit, zlepšit jeho jízdní vlastnosti a zvýšit tržní cenu (pomineme-li nyní její snížení v důsledku nehody), výměna jiných dílů je pro uživatele vozidla či případného zájemce o jeho koupi irelevantní nebo zcela podružná. Vzhledem k této úvaze pak nelze akceptovat postup odvolacího soudu, který výši vzniklé škody snížil o 50 % ceny všech nových dílů bez ohledu na to, zda střezovatel byl jejich získáním reálně obohacen.

21. V nálezů sp. zn. II. ÚS 2221/07 Ústavní soud dále konstatoval, že nelze přehlédnout, že poškozenému bylo ono tzv. zhodnocení vozidla protiprávním jednáním v podstatě vnuceno. Opravou vozidla přitom poškozený obvykle sleduje pouze jeho uvedení do stavu před nehodou. Pokud opravu vozidla nelze provést úsporněji a směřovala jen k odstranění následků škodné události, nejeví se Ústavnímu soudu spravedlivé, aby byli poškození pravidelně nuceni doplácet za zprovoznění vozu mnohdy nemalé částky. Ústavní soud nevyklučuje, že poškozený může být i v důsledku účelně provedené opravy jednoznačně a nepochybně obohacen oproti stavu před nehodou, taková situace bude ovšem spíše výjimečná, plynoucí např. z již dřívějšího značného opotřebením (poškozením) často vyměňovaných dílů, přičemž by tyto okolnosti navíc musely převážít nad obvyklým snížením tržní hodnoty havarovaných vozidel. Uhrazení celé ceny účelně provedené opravy (směřující jen k odstranění následků škodné události) by však vzhledem ke všem výše rozvedeným argumentům mělo být pravidlem.

22. S uvedeným pak souvisí také otázka samotné účelnosti opravy. V závislosti na konkrétních poškozených dílech je obvykle možné daný díl nahradit dílem novým či použitým, značkovým i neznačkovým. Existují

také různé způsoby, jak jednotlivé díly získat. Po poškozeném samozřejmě nelze požadovat, aby např. objížděl vrakoviště a hledal náhradní díl stářím odpovídající dílu, který byl během nehody poškozen. Na druhou stranu pokud takový díl k dispozici je, není v zásadě důvod jej k opravě nevyužít. Stejně jako při volbě mezi značkovým a neznačkovým dílem je ovšem nezbytné v první řadě zvažovat vliv použití daného dílu na bezpečnost silničního provozu. Nelze totiž poškozeného nutit, aby ve snaze co nejvíce snížit náklady na opravu vozidla (případně vyloučit jeho možné zhodnocení) riskoval bezpečnost svoji i ostatních účastníků provozu na pozemních komunikacích tím, že do vozidla nechá namontovat díly výrazně nižší kvality či díly neznámého původu. Důraz na kvalitu dílu se pak pochopitelně bude odvíjet od jeho reálného vlivu na bezpečnost řízení vozidla. Byť prakticky každá součást automobilu může přímo či nepřímo svou poruchovostí ohrozit bezpečnost řidičů, kvalita např. brzdového systému se v tomto ohledu jeví zjevně důležitější než kvalita stěračů.

23. Ústavní soud shrnuje, že Městský soud v Praze nerefletoval obecně závazné (čl. 89 odst. 2 Ústavy) názory vyjádřené v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2221/07. Soud se zcela nedostatečným způsobem zabýval otázkou výše vzniklé škody a jeho závěry představují extrémní rozpor s principy spravedlnosti, čímž v konečném důsledku došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny.

24. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že s otázkou aktivní legitimity v řízení před obecnými soudy se nalézací i odvolací soud ústavně konformním způsobem vypořádaly, a Ústavní soud se proto již touto otázkou blíže nezabýval.

25. *Obiter dictum* Ústavní soud podotýká, že závěry v tomto nálezu učiněné se týkají především právní úpravy účinné v době vzniku škody (tedy zejména zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Ustanovení § 2969 nového občanského zákoníku nicméně již výslovně stanoví, že při určení výše škody se zohlední i to, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.

V. Závěr

26. S ohledem na shora odůvodněné zjištění, že napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze bylo porušeno stěžovatelovo právo garantované čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud v souladu s § 82 zákona o Ústavním soudu podané ústavní stížnosti vyhověl a napadený rozsudek zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 121

**K povinnosti obecných soudů odůvodnit uplatnění mode-
račního práva při rozhodnutí o nepřiznání náhrady ná-
kladů řízení**

Postupem soudu, který důvody hodné zvláštního zřetele, pro něž v řízení úspěšně žalované podle ustanovení § 150 o. s. ř. odpírá právo na náhradu nákladů řízení, nijak nespécifikoval, přičemž pouze obecně formuloval atributy, kterými by se právě měl při náležitém rozhodování zabývat a jejichž konkretizovanou podobu by měl řádně odůvodnit, došlo k porušení ústavně zaručeného právo stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické – ze dne 12. června 2014 sp. zn. IV. ÚS 2673/13 ve věci ústavní stížnosti Hany Šedivcové, zastoupené Mgr. Janou Zilvarovou, advokátkou, se sídlem Hradešinská 2362/29, Praha 10, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 2013 č. j. 3 Co 58/2012-173, kterým bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků řízení o žalobě na ochranu osobnosti nemá právo na náhradu nákladů řízení, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a Ing. Rajko Mečavy jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 2013 č. j. 3 Co 58/2012-173 bylo porušeno právo na spravedlivý (řádný) proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 5. 2013 č. j. 3 Co 58/2012-173 se zrušuje.

Odůvodnění**I.**

1. Stěžovatelka se, s odvoláním na porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Ústavy, domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení vrchního soudu, kterým byl v odstavci IV změněn výrok rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2012 č. j. 36

C 213/2010-152 tak, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení.

II.

2. Předmětem řízení u civilních soudů byla žaloba vedlejšího účastníka na ochranu osobnosti. Krajský soud žalobu vedlejšího účastníka zamítl v celém rozsahu a stěžovatelce, která měla plný úspěch ve věci, přisoudil podle § 142 odst. 1 o. s. ř. náhradu nákladů řízení ve výši 26 800 Kč. K odvolání vedlejšího účastníka proti výroku soudu o nákladech řízení odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení s odkazem na ustanovení § 150 o. s. ř. změnil tak, že žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

3. V ústavní stížnosti stěžovatelka Vrchnímu soudu v Praze vytýká pochybení v rozhodnutí o nákladech řízení, neboť má za to, že v daném případě nebyly dány důvody pro aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. Především namítá, že o jeho použití Vrchní soud v Praze rozhodl, aniž by se zabýval veškerými okolnostmi případu a aniž by postup podle tohoto ustanovení přesvědčivě odůvodnil. Neuvedl žádné konkrétní skutečnosti nebo konkrétní zjištění, v nichž spatřuje důvody hodné zvláštního zřetele, ze kterých při svém rozhodování vycházel a na jejichž základě by bylo možné ustanovení § 150 o. s. ř. aplikovat. Postup podle § 150 o. s. ř. odvolací soud odůvodnil pouze jedinou větou, ve které jen vyjmenoval obecné důvody, pro které nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení přiznat. Stěžovatelka v ústavní stížnosti dále poukazuje na judikaturu Ústavního soudu týkající se náležitostí odůvodnění rozhodnutí a aplikace ustanovení § 150 o. s. ř.

4. Vzhledem k tomu, že bližší obsah ústavní stížnosti a napadeného rozhodnutí je stěžovatelce, účastníkům řízení i Ústavnímu soudu znám, není třeba jej podrobněji rekapitulovat.

III.

5. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku.

6. Vedlejší účastník se k podané ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě řádně nevyjádřil ani nedoložil plnou moc k zastupování před Ústavním soudem, proto s ním Ústavní soud jako s vedlejším účastníkem dále nejednal. Pro úplnost Ústavní soud poznamenává, že v e-mailovém podání, patrně zpracovaném JUDr. Tomášem Matouškem, Ph.D., doručeném Ústavnímu soudu dne 30. 5. 2014, které nebylo opatřeno platným podpisem, bylo poukázáno na správnost aplikace § 150 o. s. ř.

7. Protože vyjádření soudu neobsahovalo žádné nové pro posouzení věci významné skutečnosti, nezasílal je Ústavní soud stěžovatelce k replice.

IV.

8. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

9. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nenařizení ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

10. Ústavní soud předesílá, jak ustáleně judikuje, že je oprávněn přezkoumat správnost aplikace podústavního práva a zasáhnout do rozhodovací činnosti civilních soudů za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. Ve svých předchozích rozhodnutích definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce. Jedná se o případy nesprávného výběru právní normy při konkurenci norem podústavního práva, případy nesprávného výběru interpretační alternativy při konkurenci možných alternativ interpretace normy a případy svévolné aplikace podústavního práva. S ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl k závěru, že právě k výše uvedenému porušení principů obsažených v Listině, opravňujícímu zásah Ústavního soudu, došlo.

11. V předmětné věci napadá stěžovatelka rozsudek Vrchního soudu v Praze, kterým bylo rozhodováno o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

12. Ústavní soud se ve své dřívější judikatuře opakovaně zabýval rozhodováním soudů o náhradě nákladů řízení a jeho reflexí z hlediska zachování práva na spravedlivý proces a opakovaně k otázce náhrady nákladů řízení konstatoval, že tato problematika zpravidla nemůže být předmětem ústavní ochrany, neboť samotný spor o náhradu nákladů, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, obvykle nedosahuje intenzity zakládající porušení jejich základních práv a svobod [srov. např. rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 10/98, II. ÚS 130/98, I. ÚS 30/02, IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307), III. ÚS 255/05 - dostupná na stránkách <http://nalus.usoud.cz>].

13. Rozhodování o nákladech řízení před obecnými soudy je přitom zásadně doménou soudů; zobrazují se zde aspekty nezávislého soudního rozhodování. Otázka náhrady nákladů řízení by mohla nabýt ústavněprávní dimenze toliko v případě extrémního vybočení z pravidel upravujících

toto řízení. To by mohlo nastat za situace, pokud by v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení občanského soudního řádu ze strany obecných soudů byl obsažen prvek svévole, a to např. v důsledku nerespektování jednoznačně kogentní normy, v důsledku přepjatého formalismu nebo tehdy, jestliže by příslušné závěry obecného soudu nebyly odůvodněny vůbec či zcela nedostatečně.

14. Výše uvedené závěry Ústavního soudu o omezeném přezkumu problematiky nákladů řízení platí i pro rozhodování podle ustanovení § 150 o. s. ř.; aplikace citovaného ustanovení je totiž svou podstatou výjimečná, neboť pouze zjistí-li soud existenci důvodů hodných zvláštního zřetele, nemusí výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat. Je tedy zásadně věcí civilního soudu, aby uvážil, zda dané ustanovení, jímž je umožněno rozhodnout o náhradě nákladů řízení jinak, než by odpovídalo výsledku sporu, aplikuje či nikoliv [sp. zn. IV. ÚS 37/02 (U 4/25 SbNU 357)]. Ústavnímu soudu proto zásadně nepřísluší hodnotit, zda jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele pro použití tohoto ustanovení (sp. zn. I. ÚS 389/05).

15. Ústavní soud však ve své judikatuře pravidelně zdůrazňuje, že úvaha soudu o tom, zda v dané věci jde o tak výjimečný případ, že jsou důvody pro aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. naplněny, musí být v rozhodnutí soudu řádně a přesvědčivě odůvodněna, neboť jinak by šlo o soudní postup, v němž by bylo možné spatřovat prvky libovůle [srov. např. sp. zn. III. ÚS 727/2000 (N 75/22 SbNU 145), III. ÚS 619/2000 (N 79/22 SbNU 165), I. ÚS 633/05, IV. ÚS 1391/07 (N 102/49 SbNU 515), I. ÚS 1030/08 (N 4/56 SbNU 33), II. ÚS 2658/10 (N 3/64 SbNU 29), III. ÚS 1840/10 (N 20/58 SbNU 795), I. ÚS 3607/12 (N 15/68 SbNU 219), IV. ÚS 2259/13 (N 15/72 SbNU 197)].

16. V souzené věci Vrchní soud v Praze v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedl, že výrok pod bodem IV rozsudku soudu prvního stupně změnil, neboť v dané věci shledal existenci důvodů zvláštního zřetele hodných. Důvody hodné zvláštního zřetele, pro něž v řízení úspěšně žalované podle ustanovení § 150 o. s. ř. odpírá právo na náhradu nákladů řízení, nijak nespecifikoval, pouze obecně formuloval atributy, kterými by se právě měl při náležitém rozhodování zabývat a jejichž konkretizovanou podobu by měl řádně odůvodnit. K výroku o náhradě nákladů odvolacího řízení Vrchní soud v Praze uvedl, že o náhradě nákladů odvolacího řízení rozhodl podle ustanovení § 224 odst. 1 o. s. ř., přičemž ustanovení § 150 o. s. ř. aplikoval ze stejných důvodů.

17. Ústavní soud dodává, že ani vedlejší účastník ve svém odvolání žádné konkrétní důvody ve prospěch postupu podle § 150 o. s. ř. neuvedl, a proto ani stěžovatelka ve vyjádření k jeho odvolání na ně nemohla adekvátně reagovat (srov. též rozsudek Evropského soudu pro lidská práva č. 9815/10 *Čepek proti České republice*).

18. Ačkoli tedy Ústavní soud ve své judikatuře dává najevo svou zdrženlivost v poměru k rozhodování civilních soudů v otázkách nákladů řízení, v daném případě shledal důvod pro svůj zásah. Zdůvodnění aplikace uvedené normy – umožňující jen výjimečně prolomení zásady úspěchu ve věci – v napadeném rozhodnutí nepovažuje Ústavní soud ve smyslu vlastní judikatury za dostatečné. Pouhý, ve své podstatě formální, odkaz na principy podřazené příslušnému ustanovení zákona není ve smyslu § 157 odst. 2 o. s. ř., a tedy ani ve smyslu práva na spravedlivý (řádný) proces, dostačující.

19. Jak zdůrazňuje citovaná judikatura Ústavního soudu, ustanovení § 150 o. s. ř. má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti, tedy k dosažení spravedlnosti pro účastníky řízení. Pokud je aplikováno, aniž by všechny relevantní důvody pro takový postup byly posuzovány, jde o postup obsahující libovůli, zasahující do základního práva na spravedlivé řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

20. Ústavní soud má za to, že v daném případě Vrchní soud v Praze pochybil, neboť v napadeném rozsudku použití moderačního oprávnění podle ustanovení § 150 o. s. ř. nezdůvodnil dostatečným a přesvědčivým způsobem. Postup vrchního soudu proto Ústavní soud shledává svévolným, svou intenzitou porušujícím ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud nicméně dodává, že svým rozhodnutím nikterak nepředjímá vlastní rozhodnutí soudu o nákladech řízení.

21. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 122

K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy

Pokud soud svůj rozsudek postavil pouze na vlastním hodnocení smlouvy, z níž vycházel předmět sporu, aniž by alespoň stručným způsobem reflektoval závažné konkrétní námitky stěžovatelky, a to zejména pokud jde o smluvní pokutu, porušil tímto postupem čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudkyň Vlasty Formánkové a Michaely Židlické - ze dne 12. června 2014 sp. zn. IV. ÚS 548/14 ve věci ústavní stížnosti Markěty Šaray, zastoupené JUDr. Šárkou Toulou, advokátkou, se sídlem Uhelný trh 414/9, Praha, proti rozsudku Okresního soudu v Benešově ze dne 1. 10. 2013 č. j. 9 C 245/2011-299, kterým byla stěžovatelce uložena povinnost uhradit částku 3 090 Kč s úrokem z prodlení a nahradit náklady řízení vedlejšímu účastníkovi, spojené s návrhem na zrušení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a návrhem na odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, za účasti Okresního soudu v Benešově jako účastníka řízení a UP PROMOTION, s. r. o., jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Benešově ze dne 1. 10. 2013 č. j. 9 C 245/2011-299 došlo k zásahu do ústavního práva stěžovatelky zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu v Benešově ze dne 1. 10. 2013 č. j. 9 C 245/2011-299 se ruší.

III. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

IV. Návrh na odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí se odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Stěžovatelka se s odvoláním na porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví uvedeného

rozsudku, kterým jí byla uložena povinnost uhradit společnosti UP PROMOTION, s. r. o., (dále též „vedlejší účastník“ nebo „žalobkyně“) částku 3 090 Kč s úrokem z prodlení a povinnost uhradit náklady řízení vedlejšího účastníka ve výši 8 465 Kč. Dále navrhuje zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Rovněž požaduje odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí.

II.

2. V ústavní stížnosti stěžovatelka nejdříve poukazuje na to, že stížnost svým významem podstatně přesahuje její vlastní zájmy, neboť rozhodnutí o ústavní stížnosti může mít dopad na mnoho tisíc osob a může se jím předejít množství soudních sporů vedených společnostmi UP PROMOTION, s. r. o., a BEZREKLAMKY, s. r. o.

3. Zdůrazňuje, že při posuzování případné bagatelnosti sporu je nutné vzít v úvahu celý systém podnikání společnosti, založený na tom, že se svými klienty uzavírá smlouvy na dobu neurčitou (fakticky jde o smlouvy na dobu určitou s možností automatické prolongace, které společnost hojně využívá). Činí tak již s předpokladem, že klienti v budoucnu zcela logicky nebudou ochotni neoprávněné nároky společnosti uhradit. Společnost pak podá žalobu k soudu, v rámci které bude uplatňovat i nárok na náhradu nákladů řízení, který je nezanedbatelnou součástí celé obchodní strategie. Společnost žaluje dlužné částky za jednotlivá období trvání smlouvy, čímž jednak úmyslně zvyšuje náklady řízení žalovaných, především však zcela záměrně udržuje výši jednotlivých sporů na hranici bagatelnosti. Tím znemožňuje žalovaným účinnou procesní obranu zejména ve formě odvolání k soudu vyšší instance.

4. Pokud jde o konkrétní námitky týkající se projednávané věci, stěžovatelka zdůrazňuje, že právní úkon, ze kterého soud dovozuje uzavření smlouvy, byl z její strany učiněn na základě omylu, který byl pro údajný právní úkon „uzavření smlouvy“ rozhodující a o kterém vzhledem k délce doby věcně totožného způsobu „podnikání“ vedlejší účastník musel vědět.

5. Soud při posuzování smlouvy (formulářového typu) nevezl v úvahu značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Závazkem společnosti je pouze pasivní zajištění propagace reklamy, nikoliv samotná propagace. Dále je stěžovatelka povinna uhradit společnosti sjednanou částku bez ohledu na splnění povinnosti společnosti. Dochází k automatickému obnovování platnosti smlouvy s nutností písemné výpovědi stěžovatelkou ve stanovené a limitované lhůtě, zatímco vedlejší účastník je oprávněn smlouvu ukončit kdykoliv, tedy i v případě ukončení smlouvy před sjednanou dobou trvání, a to aniž by mu vznikla povinnost vracet zákazníkovi alespoň poměrnou část uhrazeného poplatku. Smluvní pokuta je stanovena ve zcela zjevně účelově stanovené výši, přičemž její výše je pevná,

nezohledňuje dobu prodlení dlužníka a nestandardní je i ujednání o poplatku za odeslanou upomínku.

6. Soud tak v daném případě nerespektoval § 265 obchodního zákona, podle kterého výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany, přičemž podle stěžovatelky bylo prokázáno, že UP PROMOTION, s. r. o., nepodniká poctivě a své klienty pouze poškozují, a to úmyslným vyvoláváním sporů.

7. Stejně tak soud nerespektoval ani zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, podle kterého je obchodní praktika nekalá, je-li jednání podnikatele vůči spotřebiteli v rozporu s požadavky odborné péče a je způsobilé podstatně ovlivnit jeho rozhodování tak, že může učinit obchodní rozhodnutí, které by jinak neučinil.

8. Stěžovatelka s poukazem na rozhodnutí Okresního soudu v Sokolově sp. zn. 12 C 79/2012 a Okresního soudu v Kroměříži č. j. 7 C 72/2012-223 namítá, že ve srovnatelných, skutkově totožných věcech jsou různými soudy vydávány zcela protikladné rozsudky, což narušuje právní jistotu a umožňuje rozvoj nekalých obchodních praktik společnosti založených na očekávání formalistického přístupu soudů prvního stupně. Dále upozorňuje na stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2013 ze dne 11. 12. 2013.

9. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 o. s. ř. odůvodňuje možností jeho zneužívání cestou účelového rozmělnění sporu do několika samostatných soudních řízení. Namísto odlehčování soudům při rozhodování sporů o zaplacení malých částek je zřejmé, že výsledkem je právě naopak zbytečné vytváření soudních sporů.

10. Vzhledem k tomu, že bližší obsah ústavní stížnosti, napadeného rozhodnutí, jakož i průběh řízení před okresním soudem je stěžovatelce, účastníkům řízení i Ústavnímu soudu znám, není třeba jej podrobněji rekapitulovat.

III.

11. Okresní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti zcela odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že v době jeho vydání nebylo vydáno stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2013 ze dne 11. 12. 2013.

12. Společnost UP PROMOTION, s. r. o., se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřila a Ústavní soud s ní jako s vedlejším účastníkem řízení dále nejednal.

13. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření stěžovatelce k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud stížnosti vyhověl.

IV.

14. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že je důvodná.

15. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníka řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

V.

16. Z obsahu spisu Ústavní soud ověřil, že společnost UP PROMOTION, s. r. o., se vůči stěžovatelce domáhala zaplacení částky 3 090 Kč s příslušenstvím s odůvodněním, že dne 3. 9. 2008 účastníci uzavřeli smlouvu o propagaci reklamní plochy, kterou se společnost zavázala pro stěžovatelku propagaci zajistit a stěžovatelka se zavázala za tuto službu zaplatit. Žalobkyně tvrdila, že svůj závazek splnila, neboť pro stěžovatelku reklamní plochu inzerovala na portále www.bestoutdoors.cz, avšak stěžovatelka sjednanou částku nezaplatila a dnem 18. 9. 2008 se s její úhradou ocitla v prodlení. Žalobkyně se proto domáhala zaplacení ceny za poskytnutou službu ve výši 1 890 Kč včetně DPH, dále požadovala smluvní pokutu ve výši 1 000 Kč a částku 200 Kč za písemnou upomínku k platbě.

17. Okresní soud žalobě vyhověl, neboť stěžovatelka podle jeho názoru smlouvu neuzavřela v omylu a neprokázala, že se ze strany žalobkyně jednalo o nekalou praktiku ve smyslu zákona č. 634/1992 Sb. Pokud jde o smluvní pokutu, neshledal důvod pro aplikaci moderačního práva.

18. Ústavní soud předesílá, že totožnou problematikou, týkající se žaloby společnosti BEZREKLAMKY, s. r. o., se již zabýval ve svých nálezech sp. zn. II. ÚS 4167/12 (N 192/71 SbNU 289), II. ÚS 1810/13 (N 93/73 SbNU 549), IV. ÚS 2782/13 (N 102/73 SbNU 653), IV. ÚS 2369/13 (N 109/73 SbNU 731), přičemž od závěrů zde uvedených nemá důvod se odchýlovat a v podrobnostech na ně odkazuje.

19. V nyní projednávané věci tedy Ústavní soud rovněž dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro jeho kasační zásah. I když jde o bagatelní spor, není možné přehlédnout, že stěžovatelkou rozporované rozhodnutí Okresního soudu v Benešově je v otázce posouzení platnosti předmětné spotřebitelské smlouvy založeno na formalistickém hodnocení, které

nezohledňuje všechny okolnosti případu, a to i ve vazbě na způsob podnikání společnosti UP PROMOTION, s. r. o. Soud smlouvu hodnotil jako smlouvu nepojmenovanou podle § 269 obchodního zákoníku, aniž vzal v úvahu možnost posoudit ji jako smlouvu spotřebitelskou. Z tohoto hlediska její platnost, a to především pokud jde o smluvní pokutu a poplatek za upomínku, řádně neposuzoval a nezabýval se tím, zda smlouva není obsahově výrazně směřována v neprospěch právního postavení stěžovatelky, coby spotřebitele.

20. Ústavní soud dodává, že v projednávané věci neodmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost z důvodu bagatelní výše předmětu sporu a podrobil námitky stěžovatelky meritornímu přezkumu s ohledem na zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry, neboť právní řád stěžovatelce jiný procesní prostředek k ochraně jejích práv již neposkytuje. Především však jde o rozhodnutí ve věci vydané v době, kdy civilní soudy ve skutkově i právně obdobných sporech tohoto typu nerozhodovaly jednotně a výtkám stěžovatelky ohledně uzavírání velkého množství smluv společností BEZREKLAMKY, s. r. o., a UP PROMOTION, s. r. o., v neprospěch spotřebitelů, jež vedly k soudním sporům, nelze upřít opodstatněnost. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2013, jako soudu povolaného k sjednocování judikatury nižších soudů, bylo vydáno až dne 11. 12. 2013, a Ústavní soud tak rozhodoval v souladu se svou judikaturou stanovisku Nejvyššího soudu předcházející.

21. V dalším řízení je tedy nezbytné, aby Okresní soud v Benešově věc znovu posoudil a vydal rozhodnutí souladné s citovaným stanoviskem Nejvyššího soudu a respektující judikaturu Ústavního soudu.

22. V předmětné věci Ústavní soud neshledal důvod k posuzování ústavnosti ustanovení § 202 odst. 2 o. s. ř. V této souvislosti odkazuje na maximum, kterou pro posuzování ústavnosti instančního soudního přezkumu vyslovil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/01 (N 164/24 SbNU 201; 424/2001 Sb.): „Žádný právní řád není a nemůže být z pohledu soustavy procesních prostředků k ochraně práv, jakož i z pohledu soustavy uspořádání přezkumných instancí budován ad infinitivum. Každý právní řád generuje a nutně musí generovat i určitý počet chyb. Účelem přezkumného, resp. přezkumných řízení může reálně být takováto pochybení aproximačně minimalizovat, a nikoli beze zbytku odstranit. Soustava přezkumných instancí je proto výsledkem poměřování na straně jedné úsilí o dosažení panství práva, na straně druhé efektivity rozhodování a právní jistoty.“

23. Jinak řečeno, z ústavněprávního hlediska není soudní řízení povinně dvoustupňové, s výjimkou věcí trestních, u kterých tento požadavek vyplývá z čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Jednostupňové soudnictví, zejména pak ve věcech objektivně

bagatelního významu, tedy nikterak nevybočuje z ústavních mezí, neboť není v rozporu s principem proporcionality s ohledem na požadavky, jež v tomto kontextu vyplývají z čl. 1 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. sp. zn. IV. ÚS 101/01 (U 22/22 SbNU 387), III. ÚS 173/02 (N 127/28 SbNU 95), rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Suslo proti Ukrajině*, stížnost č. 30605/02]. Ústavní soud proto shledal návrh na zrušení § 202 odst. 2 o. s. ř. zjevně neopodstatněným.

24. V souladu s principem minimalizace zásahů do činnosti jiných orgánů veřejné moci i s přihlédnutím ke skutečnosti, že o ústavní stížnosti rozhodl bez zbytečného odkladu, Ústavní soud návrh na odložení vykonatelnosti odmítl.

25. Na základě výše uvedeného, s ohledem na porušení práva stěžovatelky na spravedlivý (řádný) proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud rozhodl podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) a dále podle § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu, jak je ve výroku nálezů uvedeno.

Č. 123

K rozhodnutí o propuštění policisty ze služebního poměru

I. Služební poměr policisty vznikající a v posuzovaném případě i zanikající rozhodnutím jako mocenským aktem příslušného služebního funkcionáře, je svojí povahou poměrem veřejnoprávním, a výrazně se tak odlišuje od poměru pracovního, který je naopak poměrem soukromoprávním. Rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru, i když mělo být učiněno na vlastní žádost příslušníka, je výkonem veřejné moci, a musí být tedy dle čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny vydáno jen v případech, mezích a způsobem, který stanoví zákon.

II. Podle zásady zákonnosti mohou vykonavatelé veřejné správy uplatňovat veřejnou moc jen způsoby, které jsou zákonem pro jejich rozhodování stanoveny. Analogii lze v oboru správního řízení použít toliko za omezujících podmínek – pouze v omezeném rámci za účelem vyplňování mezer procesní úpravy a dále pouze ve prospěch ochrany práv účastníků správního řízení, což platí i pro řízení o propuštění ze služebního poměru podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Jana Musila – ze dne 13. června 2014 sp. zn. III. ÚS 2428/13 ve věci ústavní stížnosti Jana Virgaly, zastoupeného JUDr. Josefem Koprivou, advokátem, se sídlem Vodičkova 709/33, 110 00 Praha 1, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 5. 2013 č. j. 4 Ads 129/2012-44, kterým byla zamítnuta stěžovatelova kasační stížnost, a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. 10. 2012 č. j. 7 Ca 167/2009-57, jímž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba proti rozhodnutí o zamítnutí jeho odvolání ve věci propuštění ze služebního poměru.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 5. 2013 č. j. 4 Ads 129/2012-44 bylo porušeno základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 2 ve spojení s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 5. 2013 č. j. 4 Ads 129/2012-44 se proto ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní soud obdržel dne 7. 8. 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a Městského soudu v Praze s tvrzením, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená práva na svobodnou volbu povolání a získávání prostředků pro své životní potřeby prací dle čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, přičemž mělo dojít také k porušení čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky.

Stěžovatel obdržel dne 26. 1. 2009 rozhodnutí náměstka ředitele Krajského ředitelství policie Středočeského kraje pro službu kriminální policie a vyšetřování ve věcech služebního poměru č. 66/2009 ze dne 23. 1. 2009 (dále také jen „prvoinstanční rozhodnutí“), kterým byl stěžovatel ke dni 22. 1. 2009 propuštěn ze služebního poměru příslušníka Policie České republiky, a to na základě ustanovení § 42 odst. 1 písm. m) zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o služebním poměru“).

Prvoinstanční rozhodnutí, kterým byl stěžovatel propuštěn ze služebního poměru, bylo vydáno na základě písemnosti nazvané „Sepsání záznamu o odchodu ze školící místnosti – pokyn kpt. Mgr. Petra Šafránka“ (dále také jen „předmětná písemnost“), kterou dne 22. 1. 2009 odevzdal stěžovatel na podatelně územního odboru Policie České republiky. Předmětná písemnost obsahuje záznam stěžovatele o odchodu ze školící místnosti a dále také prohlášení stěžovatele o tom, že se rozhodl ke dni 22. 1. 2009 ukončit svůj služební poměr. Předmětná písemnost byla adresována kpt. Mgr. Petru Šafránkovi, který ji předal náměstkovi ředitele Krajského ředitelství policie Středočeského kraje pro službu kriminální policie a vyšetřování ve věcech služebního poměru (dále také jen „prvoinstanční správní orgán“). Prvoinstanční správní orgán následně vyhodnotil předmětnou písemnost jako žádost o propuštění ze služebního poměru, ve smyslu ustanovení § 42 odst. 1 písm. m) zákona o služebním poměru, které vyhověl, a ukončil služební poměr stěžovatele ke dni 22. 1. 2009.

Rozhodnutí správního orgánu prvního stupně napadl stěžovatel odvoláním, které ředitel Krajského ředitelství policie Středočeského kraje ve věcech služebního poměru (dále také jen „druhoinstanční správní orgán“) zamítl rozhodnutím ze dne 20. 4. 2009 č. j. KRSP-23904-4/ČJ-2009-0100KR-PK.

Proti rozhodnutí druhoinstančního správního orgánu podal stěžovatel žalobu k Městskému soudu v Praze, který ji rozsudkem ze dne 15. 10. 2012 č. j. 7 Ca 167/2009-57 zamítl. Stěžovatel se proti tomuto rozhodnutí městského soudu bránil kasační stížností, která byla zamítnuta rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 5. 2013 č. j. 4 Ads 129/2012-44.

Stěžovatel ve své ústavní stížnosti uvedl, že z odůvodnění rozhodnutí obecných soudů srozumitelně a zřetelně nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, resp. že jsou tyto závěry v extrémním nesouladu se skutkovými zjištěními, pročež došlo k porušení práva na spravedlivý proces stěžovatele dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Stěžovatel dále namítl, že prvoinstanční správní orgán vydal v neprospěch stěžovatele retroaktivní rozhodnutí, které bylo později aprobováno městským i Nejvyšším správním soudem, čímž mělo být porušeno ustanovení čl. 2 odst. 3 Ústavy.

Stěžovatel ve své ústavní stížnosti rovněž konstatoval, že soudy postupovaly v rozporu se zákonem a právem na spravedlivý proces, přičemž povaha a intenzita vytykánych vad narušila jeho ústavně zaručené základní právo na svobodnou volbu povolání dle čl. 26 odst. 1 Listiny a právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací dle čl. 26 odst. 3 Listiny, a to tím, že došlo k propuštění stěžovatele ze služebního poměru příslušníka Policie České republiky.

II.

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. 4 Ads 129/2012 a spis vedený u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 7 Ca 167/2009.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud Nejvyšší správní soud, aby se k ústavní stížnosti vyjádřil. Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření uvedl, že především odkazuje na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozsudku, a dále uvádí, že obsah podání stěžovatele nevbuzoval žádné pochybnosti o jeho úmyslu ukončit služební poměr k Policii České republiky, proto Nejvyšší správní soud shledal, že nesprávné označení adresáta žádosti nepředstavuje vadu podání, kterou by bylo zapotřebí odstraňovat postupem podle § 175 odst. 2 zákona o služebním poměru. Materiální pojetí podání stěžovatele, akcentující jeho jednoznačnou vůli ukončit služební poměr, tak z pohledu Nejvyššího správního soudu převážilo nad absencí jeho dílčího formálního znaku, tedy správným označením příslušného služebního funkcionáře.

Nejvyšší správní soud má za to, že argumentace – pokládající důraz na obsah podání stěžovatele a pojímající chybné označení adresáta

žádosti nikoliv jako vadu podání ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 zákona o služebním poměru – představuje současně odpověď na tvrzení stěžovatele, že žádost o propuštění ze služebního poměru nebyla adresována příslušnému služebnímu funkcionáři, resp. že adresát žádosti kpt. Mgr. Petr Šafránek vůbec nebyl služebním funkcionářem. Pokud stěžovatel učinil podání předmětné písemnosti, musel být srozuměn s tím, že toto podání bude předáno příslušnému služebnímu funkcionáři, který o něm následně rozhodne.

V tomto ohledu není podle Nejvyššího správního soudu podstatné, zda byl kpt. Mgr. Šafránek služebním funkcionářem, či nikoliv. Pokud byl služebním funkcionářem, měl podle § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru povinnost předat podání stěžovatele příslušnému služebnímu funkcionáři. Pokud sám kpt. Mgr. Petr Šafránek služebním funkcionářem nebyl, svědčila mu shodná povinnost vyplývající ze základních povinností příslušníka a analogické aplikace ustanovení § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru. Nejvyšší správní soud proto považoval za rozhodující, že se předmětné podání dostalo k příslušnému služebnímu funkcionáři, který o něm v souladu se zákonem rozhodl.

III.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Jestliže ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí vydanému v soudním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. Jestliže postupují obecné soudy v souladu s příslušnými ustanoveními soudního řádu správního, respektují procesní ustanovení upravující základní zásady řízení před správními soudy, jakož i záruky transparentnosti a přesvědčivosti odůvodnění svých rozhodnutí, nemůže Ústavní soud činit závěr, že proces byl veden způsobem, který nezajistil možnost spravedlivého výsledku.

Jedním z principů představujících neopominutelnou součást práva na spravedlivý proces je i povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvod-

nit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pokud soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzenými námitkami nezabývají vůbec, nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí. Takový postup nelze akceptovat, neboť by znamenal otevření cesty k potenciální libovůli v rozhodování, a znamenal by tak porušení ústavního zákazu výkonu libovůle soudy [čl. 2 odst. 2 Listiny – srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.), sp. zn. I. ÚS 639/03 (N 102/34 SbNU 79) či sp. zn. I. ÚS 74/06 (N 175/43 SbNU 17)].

Ústavní soud posoudil všechny okolnosti případu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

V ústavní stížnosti obsažená námitka stěžovatele, že bylo porušeno jeho ústavně garantované právo na spravedlivý proces, spočívá mimo jiné v tvrzení stěžovatele, že v řízení před obecnými soudy opakovaně zdůrazňoval, že předmětná písemnost, na jejímž základě byl propuštěn ze služebního poměru, nebyla adresována příslušnému ani žádnému jinému služebnímu funkcionáři, a proto nemohla být podle § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru postoupena příslušnému služebnímu funkcionáři jako prvoinstančnímu správnímu orgánu.

Podle § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru, není-li služební funkcionář příslušný k rozhodnutí ve věci, je povinen postoupit podání příslušnému služebnímu funkcionáři bezodkladně a uvědomit o tom účastníka.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že stěžovatel již ve své žalobě k městskému soudu namítal, že předmětná písemnost nebyla podána příslušnému služebnímu funkcionáři ani jinému služebnímu funkcionáři Policie České republiky, a neměla být proto příslušnému služebnímu funkcionáři postoupena (listy č. 8 až 9 spisu městského soudu).

Jak je patrné z odůvodnění napadeného rozsudku městského soudu, ten při svém rozhodování vycházel zjevně ze skutečnosti, která vyplývá z vyjádření Policie České republiky jako žalované v řízení před Městským soudem v Praze (protokol o jednání ze dne 15. 10. 2012), že kpt. Mgr. Petr Šafránek, kterému byla předmětná písemnost adresována, byl služebním funkcionářem, neboť městský soud v odůvodnění napadeného rozsudku konstatoval, že: „... služební funkcionáři rozhodující ve věci náležitě posoudili předmětný záznam žalobce jako žádost o ukončení služebního poměru a odpovídajícím způsobem s tímto záznamem naložili. Žádost byla postoupena příslušnému funkcionáři v souladu s § 175 odst. 3 zákona a ten také o žádosti rozhodl“ (list č. 60 spisu městského soudu).

Stěžovatel následně ve své kasační stížnosti proti napadenému rozsudku městského soudu opět namítl, že adresát předmětné písemnosti

nebyl služebním funkcionářem, a proto nemohla být předmětná písemnost postoupena příslušnému služebnímu funkcionáři. Konkrétně uvedl, že „sepsání záznamu o odchodu ze školící místnosti, který soud považuje, ve shodě s zalovaným, za stěžejní důkaz o existenci žádosti o propuštění, je adresován kpt. Mgr. Petru Šafránkovi. Kpt. Šafránek nejen, že nebyl služebním funkcionářem, tím byl v dané době pouze funkcionář určený závazným pokynem policejního prezidenta č. 152/2006, kterým se stanoví rozsah pravomoci služebních funkcionářů jednat a rozhodovat ve věcech služebního poměru příslušníků Policie České republiky (personální pravomoc), ale nebyl ani vedoucím příslušníkem, který je ustanovením § 5 odst. 1 zákona o služebním poměru definován jako příslušník oprávněný dávat podřízeným příslušníkům rozkazy k výkonu služby ... Povinnost, ale i oprávnění, postoupit žádost příslušníka služebnímu funkcionáři je ustanovením § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru dána výlučně jinému služebnímu funkcionáři, tedy funkcionáři vymezenému ustanovením § 2 zákona o služebním poměru a funkcionáři, jemuž policejní prezident (ředitel bezpečnostního sboru) závazným pokynem postoupil část své zákonem svěřené pravomoci, a je spojena s povinností uvědomit o tom účastníka. Pokud by bylo uvedené ustanovení ignorováno, jak to učinil soud, mohl by i kolega příslušníka, který mu napsal na soukromý mail, že je již otrávený služebním poměrem, a proto se rozhodl služební poměr skončit, postoupit služebnímu funkcionáři „žádost“ příslušníka o propuštění.“ (list č. 3 spisu Nejvyššího správního soudu).

I přes uvedené námítky stěžovatele se Nejvyšší správní soud se závěry obsaženými v napadeném rozsudku městského soudu, ohledně postoupení předmětné písemnosti příslušnému služebnímu funkcionáři, ztotožnil. Nejvyšší správní soud k tomu v odůvodnění napadeného rozsudku uvedl, že „jelikož žádost o propuštění ze služebního poměru nebyla podána u věcně příslušného služebního funkcionáře, byla dne 23. 1. 2009 v souladu s § 175 odst. 4 služebního zákona postoupena příslušnému služebnímu funkcionáři – náměstkovi ředitele Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, jenž této žádosti vyhověl a propustil stěžovatele ke dni 22. 1. 2009 ze služebního poměru. Stěžovatel se tedy mýlí ve vytváření opakovaném názoru, že žádost o propuštění ze služebního poměru je možné podat výhradně příslušnému služebnímu funkcionáři. Již přímo z dikce služebního zákona totiž vyplývá, že nepřislušný služební funkcionář je povinen bezodkladně postoupit podání příslušnému služebnímu funkcionáři. Služební zákon pak sice uvádí, že žádost má být podána k příslušnému služebnímu funkcionáři, nejedná se však o obligatorní určení místa podání žádosti, a proto nemůže nastat situace, kdy by např. odevzdáním žádosti jinému služebnímu funkcionáři tato žádost vůbec nebyla podána. Nejvyšší správní soud se dále neztotožnil s tvrzením stěžovatele, že Městský soud v Praze

považoval kpt. Šafránek za služebního funkcionáře oprávněného jednat ve věci stěžovatele. Ve věci nebylo sporu o tom, že kpt. Šafránek nebyl příslušným služební funkcionářem k rozhodnutí o žádosti stěžovatele o propuštění ze služebního poměru, a proto postupoval správně, když žádost stěžovatele v souladu se zákonem postoupil příslušnému služebnímu funkcionáři“.

Nejvyšší správní soud tak v napadeném rozsudku patřičně nereagoval na námitku stěžovatele obsaženou v jeho kasační stížnosti, že kpt. Mgr. Petr Šafránek, kterému byla adresována předmětná písemnost, ji nemohl postoupit příslušnému služebnímu funkcionáři podle § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru, neboť vůbec nebyl služebním funkcionářem. Nejvyšší správní soud naopak ve svém odůvodnění k dané námitce v podstatě pouze konstatoval, že předmětná písemnost byla kpt. Mgr. Petrem Šafránkem postoupena v souladu s § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru, neboť z tohoto ustanovení vyplývá, že je k tomu nepřislušný služební funkcionář povinen. Přitom však navíc ve vyjádření Krajského ředitelství policie Středočeského kraje ze dne 12. 12. 2012 č. j. KRPS-23904-11/ČJ-2009-0100KR-PK ke kasační stížnosti stěžovatele (list č. 23 spisu Nejvyššího správního soudu) je uvedeno, že „žalovaný souhlasí se žalobcem, že kpt. Mgr. Šafránek (koordinátor) nebyl služebním funkcionářem“, což ostatně sám Nejvyšší správní soud rekapituluje v odůvodnění napadeného rozsudku, avšak dále v odůvodnění se tím nijak nezabývá.

Ústavní soud na tomto místě zdůrazňuje, že služební poměr policisty vznikající a v posuzovaném případě i zanikající rozhodnutím jako mocenským aktem příslušného služební funkcionáře je svojí povahou veřejnoprávním, a výrazně se tak odlišuje od poměru pracovního, který je naopak poměrem soukromoprávním (srov. rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17. 6. 2003 č. j. 29 Ca 430/2001-39 [Sb. NSS 588/2005]). Rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru, i když mělo být učiněno na vlastní žádost příslušníka, je výkonem veřejné moci, a musí být tedy dle čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny vydáno jen v případech, mezích a způsobem, který stanoví zákon.

V dané věci je tedy posouzení otázky, zda byl kpt. Mgr. Petr Šafránek, jako adresát předmětné písemnosti, projevuící vůli stěžovatele ukončit služební poměr, osobou, která byla podle zákona oprávněna předmětnou písemnost postoupit příslušnému služebnímu funkcionáři, zcela zásadní pro vydání ústavně konformního soudního rozhodnutí ve věci. Shora citovaná argumentace, obsažená v odůvodnění napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu, naopak zcela mýjí příslušnou kasační námitku stěžovatele o nezákonnosti postoupení předmětné písemnosti příslušnému služebnímu funkcionáři.

Ústavní soud přitom nemůže přisvědčit názoru Nejvyššího správního soudu, obsaženému v jeho vyjádření k ústavní stížnosti, že v odůvodnění napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu obsažená argumentace, kladoucí důraz na obsah předmětné písemnosti stěžovatele, představuje odpověď na předmětnou námitku stěžovatele, že žádost o propuštění ze služebního poměru nebyla adresována příslušnému služebnímu funkcionáři, resp. že adresát žádosti kpt. Mgr. Petr Šafránek vůbec nebyl služebním funkcionářem. Ve světle shora uvedeného Ústavní soud považuje takové vypořádání se s danou námitkou stěžovatele, a to s ohledem na míru její závažnosti, za nedostatečné.

Ústavní soud je proto přesvědčen, že Nejvyšší správní soud nedostál povinnosti své rozhodnutí řádně odůvodnit a vypořádat se s námitkou stěžovatele, která je pro posouzení dané věci klíčovou, neboť Nejvyšší správní soud svůj závěr o zákonnosti postoupení předmětné písemnosti příslušnému služebnímu funkcionáři opřel o § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru, aniž by tento svůj závěr řádně odůvodnil, čímž porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Příslušné zdůvodnění je, do určité míry, obsaženo posléze až ve vyjádření Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení k ústavní stížnosti, ve kterém Nejvyšší správní soud uvádí, že není podstatné, zda byl kpt. Mgr. Šafránek služebním funkcionářem, či nikoliv, neboť pokud by sám kpt. Mgr. Petr Šafránek služebním funkcionářem nebyl, svědčila by mu shodná povinnost vyplývající ze základních povinností příslušníka a analogické aplikace ustanovení § 175 odst. 4 zákona o služebním poměru. K uvedenému Ústavní soud pro účely dalšího rozhodování Nejvyššího správního soudu ve věci připomíná, že podle zásady zákonnosti mohou vykonavatelé veřejné správy uplatňovat veřejnou moc jen způsoby, které jsou zákonem pro jejich rozhodování stanoveny, a dále, že analogii lze v oboru správního řízení použít toliko za omezujících podmínek – pouze v omezeném rámci za účelem vyplňování mezer procesní úpravy a dále pouze ve prospěch ochrany práv účastníků správního řízení, což platí i pro řízení o propuštění ze služebního poměru podle zákona o služebním poměru [srov. nálezh. sp. zn. Pl. ÚS 21/04 ze dne 26. 4. 2005 (N 90/37 SbNU 241; 240/2005 Sb.)].

Veden doktrínou minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů Ústavní soud shledal, že pro nápravu zásahu do stěžovatelových základních práv je namístě zrušit toliko rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Na něm pak v řízení po zrušení rozhodnutí Ústavním soudem bude, aby odstranil zásah do základních práv stěžovatele, přičemž bude vázán výše uvedeným právním názorem Ústavního soudu. Za situace, kdy Ústavní soud ruší pouze rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, je třeba ústavní stížnost proti rozsudku Městského soudu v Praze považovat za nepřipustnou (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Pokud jde o ostatní stěžovatelem uplatněné námitky směřující k povaze předmětné písemnosti jako projevu vůle k ukončení služebního poměru, k nezákonnosti zpětné účinnosti rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru a o tvrzení stěžovatele, že se obecné soudy nedostatečně zabývaly jeho námitkou, že prvoinstanční správní orgán nevedl řádné řízení, čímž mu měla být upřena jeho procesní práva, Ústavní soud, po seznámení se s příslušným obsahem ústavní stížnosti a připojeným spisovým materiálem, konstatuje, že s těmito námitkami se Nejvyšší správní soud zcela relevantním způsobem ve svém rozsudku, nyní rušeném z jiných shora uvedených důvodů, vypořádal a příslušné uplatněné právní názory – v rozhodném směru – adekvátně odůvodnil.

S ohledem na shora uvedené Ústavní soud napadené rozhodnutí Nejvyššího správního soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ve zbylé části pak ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřípustnou odmítl.

Č. 124

K otázkám extradice při probíhajícím azylovém řízení

Rozhodování o přípustnosti vydání k trestnímu stíhání do cizího státu je ve smyslu § 397 a 399 trestního řádu svěřeno soudům, které se touto otázkou obligatorně zabývají v samostatném řízení. Ministr spravedlnosti může o povolení vydání rozhodnout až po skončení tohoto řízení, a to pouze za předpokladu, že soudy neshledaly existenci žádného z důvodů nepřípustnosti vydání podle § 393 trestního řádu. V opačném případě by o žádosti o vydání do cizího státu vůbec nerozhodoval a řízení o vydání by skončilo pouhým oznámením, že vydání nelze povolit.

Za situace, kdy zákon předpokládá, že řízení o udělení mezinárodní ochrany (azylu) i soudní řízení o přípustnosti vydání k trestnímu stíhání do ciziny (extradice) mohou být vedena současně, přičemž výsledek každého z nich může nezávisle na pořadí, v jakém tato řízení skončí, mít relevanci pro rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání, nesmí být osobě, o jejíž vydání jde, upřena možnost, aby byla projednána její žádost o udělení mezinárodní ochrany. Pokud by ministr spravedlnosti povolil vydání ještě před skončením řízení o ní, učinil by jeho pokračování fakticky závislým na z hlediska této osoby nahodilé skutečnosti, zda dojde k realizaci vydání již v jeho průběhu, nebo až poté. Samotné Ministerstvo vnitra by tak v řadě případů mohlo prodlužováním řízení dosáhnout situace, kdy mu v důsledku vydání žadatele nezbyde než řízení o jeho žádosti zastavit. Takovýto postup by přirozeně vedl k nerovnému postavení žadatelů o mezinárodní ochranu, aniž by k tomu existoval jakýkoliv legitimní důvod. Rovněž by mu bylo možné přiznat znaky svévole, v důsledku čehož by došlo nejen k porušení práva osoby, o jejíž vydání jde, na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny, nýbrž též k porušení čl. 43 Listiny, jímž se Česká republika zavázala přijímat a zabývat se žádostmi o udělení azylu z důvodu pronásledování za uplatňování politických práv a svobod.

Okolnost, že stěžovatel již byl k trestnímu stíhání do Ruské federace vydán, nemůže mít vliv na vyhovující výrok Ústavního soudu, který shledal porušení výše konkretizovaných stěžovatelových základních práv, a nezbylo mu proto, než aby je vyslovil, neboť i do značné míry akademický výrok má v oblasti ochrany ústavně zaručených práv svůj význam a plní vůči cizinci také možnou reparační funkci.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ivany Janů (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida – ze

dne 18. června 2014 sp. zn. I. ÚS 2211/13 ve věci ústavní stížnosti A. N. T., zastoupeného JUDr. Milanem Hulíkem, Ph.D., se sídlem Bolzanova 1, Praha 1, proti rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 16. dubna 2013 č. j. 408/2012-MOT-T/63 o povolení vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do ciziny, za účasti Ministerstva spravedlnosti jako účastníka řízení.

Výrok

I. Rozhodnutím ministra spravedlnosti ze dne 16. dubna 2013 č. j. 408/2012-MOT-T/63 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem požádat o poskytnutí azylu a zároveň se právní cestou domáhat, aby příslušný orgán veřejné moci o takovéto žádosti rozhodl, jež je obsaženo v čl. 43 Listiny, a zásadou non-refoulement ve smyslu čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z 31. ledna 1967 pod č. 208/1993 Sb.

II. Rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 16. dubna 2013 č. j. 408/2012-MOT-T/63 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhal, aby Ústavní soud vyslovil, že rozhodnutím ministra spravedlnosti ze dne 16. dubna 2013 č. j. 408/2012-MOT-T/63 bylo porušeno jeho azylové právo, zakotvené v čl. 1 a 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, jakož i práva chráněná Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. V předmětné věci došlo k tomu, že Krajský soud v Brně podle § 397 odst. 1 trestního řádu rozhodl usnesením ze dne 23. října 2012 sp. zn. 1 Nt 201/2012, že vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace je přípustné. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel stížnost, která byla rozhodnutím Vrchního soudu v Olomouci ze dne 3. prosince 2012 č. j. 2 To 132/2012-708 zamítnuta. Proti uvedeným rozhodnutím soudů byla podána ústavní stížnost, která byla usnesením Ústavního soudu ze dne 29. ledna 2013 sp. zn. I. ÚS 48/13 odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Ministr spravedlnosti poté dne 16. dubna 2013 povolil podle § 399 odst. 1 trestního řádu vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace podle zatýkacího rozkazu Hlavního okresního soudu ve Volgogradě ze dne 19. 11. 2010, a to pro spáchání trestného činu podvodu podle čl. 159 odst. 4 trestního zákoníku Ruské federace.

II.

3. Stěžovatel ve stížnosti zejména uvedl, že rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti o jeho vydání k trestnímu stíhání bylo neoprávněné, jelikož byl v době vydání žadatelem o udělení azylu v České republice. Řízení o azylu v době, kdy byl stěžovatel vydán, nebylo ukončeno a ani v něm nebylo vydáno žádné jiné rozhodnutí, ačkoli řízení probíhalo již více než rok. Stěžovatel se domnívá, že jeho vydání k trestnímu stíhání tak bylo provedeno v rozporu s mezinárodními dohodami o ochraně lidských práv i s judikaturou Ústavního soudu i Nejvyššího správního soudu České republiky. Na podporu svých tvrzení stěžovatel odkázal mj. na náleze Ústavního soudu ze dne 8. ledna 2013 sp. zn. IV. ÚS 1755/12 (N 4/68 SbNU 75) a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. května 2013 č. j. 3 Azs 56/2012-81. Dále ve stížnosti rekapituloval část svého rozhovoru pro Lidové noviny ze dne 8. 7. 2013, ve kterém se vyjadřoval k podmínkám v ruském vězení a k přístupu ruských státních orgánů po jeho vydání z České republiky.

III.

4. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření Ministerstva spravedlnosti České republiky. Ministryně Mgr. Marie Benešová ve vyjádření uvedla, že jelikož vydání pana T. již bylo realizováno, nastal stav, kdy spor odezněl nebo byl vyřešen jinou cestou, a s ohledem na princip minimalizace zásahů do pravomocných rozhodnutí a ekonomie soudního řízení již nemá smysl další řízení ve věci provádět. V době, kdy ministr o vydání rozhodoval, mu ještě nejnovější judikatura Ústavního soudu ani právní řád nestanovily povinnost, aby s vyhoštěním počkal do doby, než bude ukončeno řízení o mezinárodní ochraně. K námitce, že vydání bylo provedeno v rozporu s judikaturou Nejvyššího správního soudu, ministryně zdůraznila, že přezkum rozhodování ministra spravedlnosti nespadá do pravomoci Nejvyššího správního soudu, jak vyplývá i z nálezu Ústavního soudu ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 63/06 (N 21/48 SbNU 223; 90/2008 Sb.), a tudíž jakékoli vyjádření Nejvyššího správního soudu ve vztahu k extradičnímu řízení musí být považováno za právně nezávazné. K tvrzení stěžovatele, že rozhodnutím o vydání byla porušena jeho základní lidská práva a svobody chráněné Úmluvou o právním postavení uprchlíků, Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod i Listinou základních práv a svobod, ministryně uvedla, že příslušné soudy se již v extradičním řízení zabývaly, zda povolením jeho vydání nemůže dojít k zásahům do základních práv a svobod. Dokonce i Ústavní soud ve svém usnesení se ztotožnil se závěry obecných soudů, které se náležitě vypořádaly se všemi relevantními okolnostmi a námitkami stěžovatele, a neshledal jejich rozhodnutí ústavně nekonformní. Pokud stěžovatel namítá, že byl v Rusku propuštěn až na základě mezinárodního tlaku, ministryně konstatovala, že z informací poskytnutých

zastupitelským úřadem v Moskvě prostřednictvím Generální prokuratury Ruské federace to prý bylo kvůli překročení nejvyšší přípustné délky trvání vazby.

IV.

5. Ústavní stížnost je důvodná.

6. Ústavní soud konstatuje, že předmětnou problematikou se zabýval v nálezu jiného stěžovatele, vedeného pod sp. zn. III. ÚS 665/11 (N 160/70 SbNU 477), jenž reflektoval právní závěry vyslovené ve stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 (ST 37/70 SbNU 619; 262/2013 Sb.), kde se Ústavní soud vyjádřil i k otázce vztahu extradičního řízení a řízení o udělení mezinárodní ochrany. Nezbyvá než na uvedená rozhodnutí odkázat a relevantní právní názory zde vyslovené v podstatném zopakovat.

7. Rozhodování o přípustnosti vydání k trestnímu stíhání do cizího státu je ve smyslu § 397 a 399 trestního řádu svěřeno soudům, které se touto otázkou obligatorně zabývají v samostatném řízení. Ministr spravedlnosti může o povolení vydání rozhodnout až po skončení tohoto řízení, a to pouze za předpokladu, že soudy neshledaly existenci žádného z důvodů nepřipustnosti vydání podle § 393 trestního řádu. V opačném případě by o žádosti o vydání do cizího státu vůbec nerozhodoval a řízení o vydání by skončilo pouhým oznámením, že vydání nelze povolit.

8. Skutečnost, že ministr spravedlnosti je v otázce přípustnosti vydání vázán právním názorem soudu, který není oprávněn ani přehodnocovat, ani nahrazovat, se promítá i do rozsahu přezkumu jeho rozhodnutí o povolení vydání v řízení o ústavních stížnostech. Pokud by přitom vyšlo najevo, že ministr spravedlnosti povolil vydání v rozporu s rozhodnutím soudu, kterým byla vyslovena jeho nepřipustnost, nebo ještě před pravomocným skončením soudního řízení o jeho přípustnosti, pak by jeho postup musel být hodnocen jako flagrantní porušení zákona (neboli svévole), jímž by ve svém důsledku v rozporu s čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny odepřel stěžovateli soudní ochranu jeho základních práv a svobod. Zároveň by jím mohlo dojít i k porušení zásady *non-refoulement*, což by s ohledem na její povahu závazku vyplývajícího z mezinárodního práva současně znamenalo porušení povinnosti České republiky k dodržování těchto závazků ve smyslu čl. 1 odst. 2 Ústavy, která se vztahuje i na rozhodování ministra spravedlnosti. Ústavní soud připomíná, že podstatou zásady *non-refoulement* je zákaz státu vyhostit nebo povolit vydání uprchlíka do jiného státu, v němž by byl ohrožen jeho život nebo osobní svoboda na základě rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení (čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků), resp. v němž by mu hrozilo, že bude porušeno jeho právo na život (čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod) nebo že bude vystaven mučení nebo

podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání). Pakliže se přitom tento závazek z mezinárodních smluv dostane do kolize se závazkem k extradici, uplatní se zde v minulosti vyslovený závěr, že „respekt a ochrana základních práv jsou definičními znaky materiálně chápaného právního státu“, pročež „v případě, že vedle sebe existuje smluvní závazek chránící základní právo a smluvní závazek, který směřuje k ohrožení téhož práva, musí závazek první převážít“ [srov. náleze sp. zn. I. ÚS 752/02 (N 54/30 SbNU 65)].

9. Ministr spravedlnosti musí při svém rozhodování vždy zvažovat, zda předmětné rozhodnutí soudu není založeno na skutkových zjištěních, která v důsledku plynutí času přestala být aktuální, a tedy zda jej i nadále lze považovat za relevantní podklad pro případné povolení vydání. Pokud by tomu tak totiž nebylo, byl by povinen vydání nepovolit, aniž by byl sám oprávněn rozhodnout, zda je případné vydání přípustné i za těchto změněných poměrů. Jednou ze skutečností, která by jednoznačně zpochybňovala přípustnost vydání a k níž by navíc došlo rozhodnutím orgánu veřejné moci, je dodatečné udělení mezinárodní ochrany ve smyslu § 393 písm. b) trestního řádu. Podle názoru Ústavního soudu ale toto ustanovení neumožňuje povolit vydání ani v případě, že nebylo pravomocně skončeno řízení o první žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu.

10. Zákonodárce vymezil správní řízení o udělení mezinárodní ochrany podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, které je vedeno před Ministerstvem vnitra, a soudní řízení o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu jako dvě samostatná a vzájemně nepodmíněná řízení, z nichž každé sleduje jiný účel. Soud rozhodující o přípustnosti vydání obligatorně zjišťuje, zda osoba, o jejíž vydání jde, požádala o udělení mezinárodní ochrany a s jakým výsledkem bylo toto řízení skončeno. Pokud by zjistil, že její žádosti bylo vyhověno, musel by podle § 393 písm. b) trestního řádu vyslovit nepřípustnost vydání. V opačném případě, tedy i v případě zamítnutí této žádosti, by ale nebyl vázán skutkovými a právními závěry učiněnými v příslušném správním řízení a otázku, zda by vydáním nedošlo k porušení zásady *non-refoulement* ve smyslu čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků ve spojení s čl. 2, 3 a 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, resp. zda nejsou dány jiné důvody nepřípustnosti vydání, by si musel v plném rozsahu posoudit samostatně [§ 393 písm. k) a l) trestního řádu]. Nastat ale může i situace, kdy správní orgán rozhodne o žádosti o udělení mezinárodní ochrany až poté, co soud vyslovil, že vydání je přípustné. Její vznik je třeba připustit již z toho důvodu, že soud nemá povinnost vyčkat skončení řízení o udělení mezinárodní

ochrany a o přípustnosti vydání může rozhodnout i v jeho průběhu. Platí, že správní orgán nebude v dalším řízení vázán v něm učiněnými skutkovými a právními závěry soudu a bude moci otázky důvodnosti předmětné žádosti posoudit zcela samostatně. Není přitom vyloučeno, aby rozhodl o udělení mezinárodní ochrany z důvodů, které soud nepovažoval za postačující pro závěr o nepřipustnosti vydání.

11. Z nastíněného vztahu obou řízení je patrné, že osoba, o jejíž vydání jde, má k dispozici dvě řízení, v jejichž rámci se může domoci ochrany před zásahem do svých základních práv a svobod, k němuž by došlo v důsledku porušení zásady *non-refoulement*.

12. Na rozdíl od soudu, který mohl o přípustnosti vydání rozhodnout před skončením řízení o udělení mezinárodní ochrany, ministr spravedlnosti nemůže povolit vydání do doby, než bude toto řízení pravomocně skončeno, včetně případného navazujícího soudního přezkumu. Za situace, kdy zákon předpokládá, že řízení o udělení mezinárodní ochrany i soudní řízení o přípustnosti vydání mohou být vedena současně, přičemž výsledek každého z nich může nezávisle na pořadí, v jakém tato řízení skončí, mít relevanci pro rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání, nesmí být osobě, o jejíž vydání jde, upřena možnost, aby byla projednána její žádost o udělení mezinárodní ochrany. Pokud by ministr spravedlnosti povolil vydání ještě před skončením řízení o ní, učinil by jeho pokračování fakticky závislým na z hlediska této osoby nahodilé skutečnosti, zda dojde k realizaci vydání již v jeho průběhu, nebo až poté. Samotné Ministerstvo vnitra by tak v řadě případů mohlo prodlužováním řízení dosáhnout situace, kdy mu v důsledku vydání žadatele nezbyde než řízení o jeho žádosti zastavit. Takovýto postup by přirozeně vedl k nerovnému postavení žadatelů o mezinárodní ochranu, aniž by k tomu existoval jakýkoliv legitimní důvod. Rovněž by mu bylo možné přiznat znaky svévole, v důsledku čehož by došlo nejen k porušení práva osoby, o jejíž vydání jde, na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny, nýbrž též k porušení čl. 43 Listiny, jímž se Česká republika zavázala přijímat a zabývat se žádostmi o udělení azylu z důvodu pronásledování za uplatňování politických práv a svobod.

13. Ústavní soud dodává, že mu zásadně nepřisluší přezkoumávat důvody, pro které ministr spravedlnosti za situace, kdy soud rozhodnutím vyslovil, že vydání je přípustné, a zároveň nebyl dán ani žádný důvod, který by zpochybňoval aktuálnost skutkových zjištění, na jejichž základě soud tento závěr učinil, nevyužil své oprávnění vydání nepovolit. Předmětné oprávnění je výrazem politického rozměru jeho rozhodování o vydání do cizího státu, které lze považovat za projev státní suverenity [srov. náleze ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 63/06 (N 21/48 SbNU 223; 90/2008 Sb.), bod 26]. V rámci svého uvážení tak ministr spravedlnosti zkoumá i další, tj. politické

(a v jejich rámci především zahraničněpolitické) aspekty vydání konkrétní osoby do cizího státu, které z povahy věci nemohou být zákonem blíže vymezeny a jejichž kontrola či hodnocení z hlediska účelnosti přirozeně není věcí moci soudní, nýbrž se uplatňuje v rovině ústavněpolitické odpovědnosti.

14. V projednávané věci však bylo zjištěno, že ministr spravedlnosti vydal napadené rozhodnutí v době, kdy nebylo skončeno řízení o žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany. Tím, že k vydání napadeného rozhodnutí o povolení vydání stěžovatele došlo předtím, než bylo skončeno řízení o jeho žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu, ministr spravedlnosti umožnil, aby byl stěžovatel v důsledku realizace vydání zbaven možnosti domáhat se účinným způsobem a za stejných podmínek projednání předmětné žádosti. Výsledek tohoto řízení byl přitom relevantní i ve vztahu k řízení o vydání, neboť vyhovění žádosti stěžovatele by ve smyslu § 393 písm. b) trestního řádu znemožnilo jeho vydání. Napadeným rozhodnutím bylo proto porušeno jeho právo na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny ve spojení s právem požádat o poskytnutí azylu a zároveň se právní cestou domáhat, aby příslušný orgán veřejné moci o takovéto žádosti rozhodl, jež je obsaženo v čl. 43 Listiny. Tím mu byly současně odepřeny procesní garance zásady *non-refoulement* ve smyslu platné právní úpravy. Na tom nic nemění skutečnost, že v době rozhodování o vydání shora citovaná judikatura Ústavního soudu dosud neexistovala. Rovněž ta okolnost, že stěžovatel již byl k trestnímu stíhání do Ruské federace vydán, nemůže mít vliv na vyhovující výrok Ústavního soudu, který shledal porušení výše konkretizovaných stěžovatelových základních práv, a nezbylo mu proto, než aby je vyslovil, neboť i do značné míry akademický výrok má v oblasti ochrany ústavně zaručených práv svůj význam a plní vůči cizinci také možnou reparační funkci.

15. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., vyhověl ústavně stížnosti stěžovatele a napadené rozhodnutí ministra spravedlnosti zrušil.

Č. 125

K odůvodnění vzetí do vazby a trvání útěkové vazby

V nyní posuzovaném případě bylo po kasačním rozhodnutí Nejvyššího soudu možné, aby vzhledem k nově nastalé právní situaci, kdy věc byla překvalifikována z dokonaného trestného činu na jeho přípravu, soudy dále snížily trest až na tři roky odnětí svobody [viz § 58 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku], který by mohl být i podmíněně odložen (§ 81 odst. 1 trestního zákoníku). V takové situaci, kdy stěžovateli ani nemusel být uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, nelze slevovat z požadavků na odůvodnění uvalení vazby, byť nejsou pochyby o vině stěžovatele.

Z hlediska důvodů pro útěkovou vazbu není podstatná typová výše sazby pro daný trestný čin, ale uložení jaké výše trestu lze reálně předpokládat pro konkrétního obviněného při konkrétních okolnostech daného případu.

Za situace, kdy se započítává do délky trestu doba, kterou stěžovatel strávil ve vazbě, se pokušení obviněných uprchnout či skrývat se postupně nutně snižuje, neboť se snižuje i délka možného trestu. Tyto měnící se podmínky způsobené plynutím času představují podstatný faktor při posuzování útěkové vazby, se kterým se každý soud rozhodující o pokračování vazby musí vypořádat.

Ústavní soud tedy uzavírá, že vzetí stěžovatele do vazby nebylo založeno na dostatečných důvodech a napadené odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu nelze považovat za řádné a vyčerpávající. Ústavní soud připomíná, že jde o rozhodnutí, na základě kterého byl stěžovatel zbaven osobní svobody, což je vždy nutno považovat za podstatný zásah do základních práv člověka, a proto je nutno trvat na řádném posouzení všech relevantních okolností a tomu odpovídající kvalitě odůvodnění.

Ústavní soud je dále toho názoru, že Nejvyšší soud chyboval, pokud o vazbě stěžovatele rozhodl v neveřejném zasedání, neboť to mělo za následek, že stěžovatel nebyl Nejvyšším soudem osobně slyšen a neměl příležitost se vyjádřit k důvodům vazby.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky), soudkyně Ivany Janů a soudce Ludvíka Davida – ze dne 18. června 2014 sp. zn. I. ÚS 980/14 ve věci ústavní stížnosti V. H. D., zastoupeného JUDr. Radko Reschem, advokátem, se sídlem Podolská 124, Praha 4, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 1159/2013-I-82 ze dne 5. 3. 2014, kterým bylo rozhodnuto o vzetí stěžovatele

do vazby, a proti zásahu Krajského soudu v Plzni, který nerozhodl o bezodkladném propuštění stěžovatele z výkonu trestu odnětí svobody, za účasti Krajského soudu v Plzni a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 1159/2013-I-82 ze dne 5. 3. 2014 bylo porušeno základní právo stěžovatele garantované čl. 8 odst. 1 a 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ve vztahu ke stěžovateli ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto usnesení uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu a navrhl jeho zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na osobní svobodu a spravedlivý proces. Zároveň navrhl konstatování porušení stejných práv postupem Krajského soudu v Plzni. Přitom odkázal na čl. 8 odst. 2 a 5 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Stěžovatel byl vzat do vazby dne 9. 6. 2012 z důvodů uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu (útěková vazba). Následující rozhodnutí o ponechání stěžovatele ve vazbě, respektive o zamítnutí jeho žádostí o propuštění z vazby, byla odůvodněna hrozbou vysokého trestu odnětí svobody osm až dvanáct let a absencí pevných vazeb stěžovatele v České republice.

3. Dne 18. 4. 2013 krajský soud shledal stěžovatele vinným neoprávněným přechováváním prekursoru k výrobě pervitinu, čímž měl spáchat zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami, a odsoudil jej k trestu odnětí svobody ve výši osmi let a vyhoštění na dobu neurčitou.

4. Dne 1. 7. 2013 Vrchní soud v Praze zrušil rozsudek ve výroku o trestu a odsoudil stěžovatele k trestu odnětí svobody ve výši čtyř roků a trestu vyhoštění na dobu deseti let.

5. Usnesením přijatým v neveřejném zasedání ze dne 22. 1. 2014 Nejvyšší soud oba rozsudky z podnětu dovolání stěžovatele zrušil a věc vrátil k projednání krajskému soudu. Zároveň odmítl dovolání podané státním zástupcem. Nejvyšší soud shledal, že právní kvalifikace skutku je nesprávná, neboť jednání stěžovatele popsané ve výroku o vině má znaky přípravného jednání, a nikoliv dokonaného skutku. Nejvyšší soud neučinil žádné

rozhodnutí o vazbě podle § 265l odst. 4 trestního řádu. Toto rozhodnutí bylo odesláno krajskému soudu a stěžovateli dne 20. 2. 2014.

6. Dne 25. 2. 2014 poté, co rozhodnutí i spis byl přijat krajským soudem, tento jej zaslal zpět Nejvyššímu soudu s informací, že nebylo rozhodnuto o vazbě stěžovatele.

7. Dne 3. 3. 2014 Nejvyšší soud obdržel dopis od právního zástupce stěžovatele s dotazem, jak se bude řešit nastalá situace, kdy podle jeho názoru je stěžovatel momentálně zbaven osobní svobody bez právního důvodu.

8. Napadeným usnesením dne 5. 3. 2014 přijatým v neveřejném zasedání Nejvyšší soud rozhodl o vzetí stěžovatele do vazby podle § 265l odst. 4 trestního řádu z důvodů uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu (vazba útěková). Toto rozhodnutí bylo odůvodněno následovně:

„Obviněný D. V. H. je stíhán pro zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 a odst. 3 písm. c) tr. zákoníku. Obviněný se zdržuje na území České republiky, byl zaměstnán u svých rodičů, je svobodný a bezdětný. Protože Nejvyšší soud zrušil k dovolání obviněného D. V. H. výrok o trestu, který mu byl uložen rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 7. 2013 sp. zn. 11 To 83/2013, rozhodl o vazbě obviněného. Shledal přitom, že i v tomto stadiu řízení trvají důvody vazby podle § 67 písm. a) tr. ř., neboť obviněný není vázán k pobytu na území České republiky a je dána důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, přičemž obviněnému hrozí vysoký trest, neboť na zločin, pro který je stíhán, stanoví trestní zákoník trest odnětí svobody na osm až dvanáct let nebo trest propadnutí majetku. Dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že spáchal skutek, pro který je stíhán a v době rozhodování nelze se zřetelem na povahu a závažnost trestné činnosti dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Jsou proto dány důvody útěkové vazby podle § 67 písm. a) tr. ř.“

9. Dne 7. 4. 2014 byl stěžovatel krajským soudem shledán vinným trestným činem přípravy zločinu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy a byl odsouzen ke čtyřem letům odnětí svobody a vyhoštění na dobu deseti let.

II. Argumentace stran

10. Stěžovatel namítá, že Nejvyšší soud ani Krajský soud v Plzni nepostupovaly v souladu s čl. 8 Listiny, neboť byl rozhodnutím Nejvyššího soudu zbaven svobody, a to jinak než z důvodu a způsobem, který stanoví zákon. Krajský soud v Plzni naproti tomu nerozhodl o jeho bezodkladném propuštění na svobodu, ačkoli zjistil, že neexistuje právní důvod k tomu, aby dále vykonával trest odnětí svobody. Rovněž má za to, že byl zkrácen na právu na spravedlivý proces, protože Nejvyšší soud neposoudil řádně důvody jeho

vzetí do vazby a své rozhodnutí se ani nepokusil přiměřeným způsobem odůvodnit.

11. Podle stěžovatele Nejvyšší soud opomenul rozhodnout o jeho vazbě dne 22. 1. 2014 zároveň s dovoláním. Přitom o něm nemohl rozhodnout až následně, jak se stalo, neboť podle dikce § 265l odst. 4 trestního řádu Nejvyšší soud tak může učinit pouze zároveň s rozhodnutím o zrušení trestu odnětí svobody, což stěžovatel chápe ve smyslu pouze ve stejnou dobu. Rozhodnout o vazbě později mu již nepříslušelo. Pokud tedy Nejvyšší soud napadené usnesení přijal až více než měsíc po rozhodnutí o dovolání, rozhodoval v rozporu se zákonem.

12. Proti obsahu napadeného usnesení stěžovatel namítá, že není dostatečně odůvodněné, neboť není nijak konkretizováno ve vztahu k jeho osobě. Dle něj nemůže stačit povrchní odkaz na důvody, které byly uváděny před dvěma lety. Dále dle stěžovatele není pravda, že mu nadále hrozí vysoký trest odnětí svobody. Vykonal totiž již téměř polovinu Nejvyšším soudem zrušeného čtyřletého trestu. Z odůvodnění není zřejmé, v čem konkrétně je spatřována obava, že stěžovatel uprchne nebo se bude skrývat. Ve výkonu trestu se údajně stěžovatel choval vzorně, a pokud by trest nebyl zrušen, mohl již brzy žádat o podmíněné propuštění.

13. Krajský soud dle stěžovatele chyboval v tom, že měl ihned nařídít jeho propuštění, a nikoliv kontaktovat Nejvyšší soud a odeslat mu spis k novému rozhodnutí.

14. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že v rámci dovolání náleží rozhodnutí o vazbě výlučně Nejvyššímu soudu, a proto neměl žádnou zákonnou možnost, jak zjevně protiprávní stav napravit, než spis opětovně postoupit Nejvyššímu soudu.

15. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že dne 9. 1. 2014 v příslušném informačním systému (eLustrace) zjišťoval, zda je stěžovatel zbaven osobní svobody, a zjistil, že nikoliv. Dle citovaného vyjádření je to poprvé, co došlo k tomu, že tato informace byla mylná. Soud neměl tedy důvod pochybovat o správnosti této informace, a proto dne 22. 1. 2014 nerozhodoval o vazbě stěžovatele, neboť se domníval, že není ve výkonu trestu odnětí svobody. Když byl na skutečnost, že stěžovatel je ve výkonu trestu, následně upozorněn krajským soudem, tak o vazbě neprodleně rozhodl podle § 265l odst. 4 trestního řádu. Dle jeho názoru je k takovému rozhodnutí výlučně oprávněný Nejvyšší soud, a proto bylo jeho povinností za nastalé situace tak i učinit. Nejvyšší soud považuje za nesprávný názor stěžovatele, že mu již následně nepříslušelo takové rozhodnutí přijmout, neboť dovolací řízení nebylo ukončeno dnem 22. 1. 2014.

16. Stěžovatel ve své replice trvá na své stížnosti.

III. Hodnocení Ústavního soudu

17. Ústavní soud považuje za nutné rozdělit přezkum zbavení svobody stěžovatele na dvě období. A to na období od rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání (22. 1. 2014) do napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu dne 5. 3. 2014 a na období po tomto rozhodnutí o vzetí stěžovatele do vazby.

A. Období 22. 1. 2014 až 5. 3. 2014

18. Dne 22. 1. 2014 se stěžovatel nacházel ve výkonu trestu odnětí svobody na základě pravomocného rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 11 To 83/2013-917 ze dne 1. 7. 2013. Tento rozsudek byl však usnesením Nejvyššího soudu č. j. 7 Tdo 1159-2013-53 ze dne 22. 1. 2014 zrušen. V období od tohoto usnesení Nejvyššího soudu do napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu dne 5. 3. 2014 nebylo vydáno žádné rozhodnutí o zbavení stěžovatele osobní svobody. Důvodem bylo zřejmé pochybení Nejvyššího soudu, který o vazbě dne 22. 1. 2014 opomenul rozhodnout. Ústavní soud tak nemůže než konstatovat, že v tomto období byl stěžovatel zbaven osobní svobody bez jakéhokoliv právního důvodu, a tedy v rozporu se svým právem plynoucím z čl. 8 odst. 1 Listiny.

19. Není tu však žádné rozhodnutí, k jehož kasaci by Ústavní soud mohl přistoupit, a není zde ani možnost zakázat nějakému orgánu veřejné moci, aby v porušování stěžovatelova práva pokračoval, neboť tento zásah již netrvá a není zde ani hrozba jeho opakování.

20. Ústavní soud je toho názoru, že není namístě ani deklaratorní výrok podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 385/03 ze dne 21. 4. 2004 (N 59/33 SbNU 95) k takovému výroku přistoupil, což však odůvodnil skutečností, že „v době podání ústavní stížnosti byl stěžovatel držen ve vazbě nezákonně a protiústavně, přičemž nápravy tohoto stavu se marně domáhal v rámci soustavy obecných soudů procesními prostředky, na jejichž využití soudy nereagovaly adekvátně; proto jedinou jeho možností, jak se domoci ochrany svého základního práva, zůstala ústavní stížnost“. V nyní posuzované věci však ústavní stížnost byla podána až 14. 3. 2014, tedy po odeznění namítané situace. V tento moment již stěžovatel měl ovšem k dispozici jiné účinné prostředky nápravy než ústavní stížnost.

21. V případě nezákonného či protiústavního zbavení osobní svobody, které již odeznělo, je v situaci, kdy nehrozí bezprostřední opakování zásahu, jediným myslitelným prostředkem nápravy náhrada majetkové a nemajetkové újmy. Přiznat takovou náhradu však není v kompetenci Ústavního soudu. Pokud tedy právní řád takovou možnost připouští, je povinností stěžovatelů takový prostředek nápravy vyčerpat, předtím než se obrátí se svou ústavní stížností na Ústavní soud.

22. Podle § 6a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“) je stát odpovědný za porušení práva na osobní svobodu a podle tohoto zákona se dotčená osoba může domáhat jak náhrady škody, tak zadostiučinění, včetně finančního, za vzniklou nemajetkovou újmu. V případě stěžovatele není pochyb o tom, že byl zbaven svobody nezákonně a protiústavně (viz bod 18 výše), a měl tak a stále má možnost svůj nárok podle tohoto zákona uplatnit, což však neučinil.

23. Tato část stížnosti musí být tedy odmítnuta jako návrh nepřipustný podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, neboť stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje.

24. K obdobnému výkladu, že v případě již skončeného porušení práva na osobní svobodu je adekvátním prostředkem nápravy možnost domáhat se náhrady škody a zadostiučinění za nemajetkovou újmu, dospívá ve své judikatuře i Evropský soud pro lidská práva (viz rozsudek ve věci *Ťupa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, § 36–41).

25. Ústavní soud podotýká, že tento jeho názor je pro stěžovatele výhodnější a lépe ochraňuje jejich základní práva. Pro dotčené osoby není v těchto situacích vůbec nutné se obracet s ústavní stížností na Ústavní soud, který beztak by mohl pouze deklarovat porušení jejich práv, ale mohl se rovnou obrátit na příslušný orgán podle zákona o odpovědnosti státu se svým nárokem na náhradu škody a přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. Je plně v pravomoci těchto orgánů a případně soudů v následném soudním řízení otázku vzniku odpovědnosti státu posoudit bez nutnosti předchozího deklaratorního výroku Ústavního soudu. V důsledku tak stěžovatelé dosáhnou nápravy rychleji, než kdyby se museli nejdříve obracet na Ústavní soud a vyčkávat jeho rozhodnutí.

B. Období po 5. 3. 2014

26. Stěžovatelovy námitky proti napadenému usnesení, kterým Nejvyšší soud rozhodl o vzetí stěžovatele do vazby z důvodu § 67 písm. a) trestního řádu (útěkové vazba), jsou dvojího druhu. Za prvé stěžovatel namítá, že k takovému rozhodnutí nebyl Nejvyšší soud vůbec příslušný a za druhé namítá nedostatečnou odůvodněnost takového rozhodnutí a vůbec nedostatečné důvody pro jeho vzetí do vazby. Ústavní soud tyto námitky posoudí postupně.

1. Údajné jednání Nejvyššího soudu *ultra vires*

27. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu úkony orgánu státu učiněné mimo jeho zákonné kompetenční vymezení jsou úkony učiněnými *ultra vires* a jedná se o úkony defektní. Soud se dopustí jednání *ultra vires* v případech, kdy si svévolně, tj. bez opory v zákoně, rozšíří svou jurisdikci a takové jednání sebou nese dopady (zásahy) do základních práv stěžovatele v důsledku svévole [nález sp. zn. I. ÚS 2517/08 ze dne 24. 2. 2009 (N 34/52 SbNU 343), body 34, 41].

28. V nyní posuzované věci je klíčové posoudit, zda Nejvyšší soud, potom co 22. 1. 2014 rozhodl o dovolání stěžovatele, měl následně dne 5. 3. 2014 kompetenci rozhodnout dle § 265l odst. 4 trestního řádu o vazbě stěžovatele.

29. Podle § 265l odst. 4 trestního řádu vykonává-li se na obviněném trest odnětí svobody uložený mu původním rozsudkem a Nejvyšší soud k dovolání výrok o tomto trestu zruší, rozhodne zároveň o vazbě. Obecný význam slova zároveň je „v témž čase, současně, najednou“ (Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, Academia, Praha 1994). Rovněž teleologickým výkladem lze dospět k závěru, že slovem zároveň je nutno myslet ve stejný den jako v rozhodnutí o dovolání. Pokud by tomu tak nebylo a Nejvyšší soud by o vzetí do vazby rozhodl například až den následující poté, co zrušil rozsudky, na jejichž základě se dovolatel nacházel ve výkonu trestu odnětí svobody, tak by v mezidobí neexistoval právní důvod zbavení osobní svobody dovolatele, jak tomu nakonec bylo i u stěžovatele v nyní posuzovaném případě.

30. Ústavní soud si je vědom, že zde přistupuje k výkladu podústavního práva, který mu zásadně nepřísluší. Nicméně děje se tak v kontextu vzetí do vazby, kde zákonnost, tedy soulad i s podústavním právem, je explicitní podmínkou ústavnosti zbavení svobody. Ustanovení čl. 8 odst. 5 Listiny umožňuje vzetí do vazby pouze z důvodů a na dobu stanovenou zákonem. Odstavec 2 tohoto ustanovení umožňuje zbavení svobody pouze z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Každé zbavení svobody musí být v prvé řadě v souladu se zákonem, a to jak hmotněprávně, tak procesně [viz nálezh sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne 15. 1. 2014 (N 5/72 SbNU 69), bod 41)].

31. Ústavní soud tedy přisvědčuje argumentaci stěžovatele, že § 265l odst. 4 trestního řádu opravňuje Nejvyšší soud rozhodnout o vazbě pouze ve stejný den jako o dovolání.

32. Avšak ne každý mylný výklad podústavního práva zakládá protiústavní zásah do práv jednotlivců. Jak vyplývá z výše zmíněné judikatury Ústavního soudu, o jednání orgánu *ultra vires* půjde, pouze pokud má znaky svévole.

33. Ústavní soud se nedomnívá, že pochybení Nejvyššího soudu dosahuje intenzity svévole. V momentě, kdy Nejvyšší soud rozhodoval

o dovolání stěžovatele, byl zjevně příslušný rozhodnout i o jeho vazbě. Jeho pochybení spočívalo v tom, že tak neučinil „zároveň“, ale až více než o měsíc později, nicméně stále v situaci, kdy o vazbě stěžovatele nebylo přijato žádné jiné rozhodnutí. Nejvyšší soud si tedy nepřisvojil kompetenci, která by mu vůbec nepříslušela, pouze mylně interpretoval časové omezení této kompetence.

34. Z hlediska ústavněprávních požadavků na vzetí do vazby je také podstatné, že o vazbě stěžovatele rozhodl soud, tak jak vyžaduje čl. 8 odst. 5 Listiny.

35. Každopádně v nyní posuzovaném případě Ústavní soud nemusí rozhodnout, zda pochybení v tom, který soud o vazbě stěžovatele rozhodl, které nedosahovalo intenzity svévolie, zakládá tak intenzivní zásah do ústavních práv stěžovatele, že došlo k jejich porušení. Napadené usnesení Nejvyššího soudu je totiž vadné především z následujících důvodů.

2. Dostatečné odůvodnění napadeného usnesení

a) Obecné principy

36. Ústavní soud ve své judikatuře vyslovil, že svoboda jednotlivce představuje v demokratickém a právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot a v případě vzetí obviněného do vazby, jíž je prolamována ústavně zaručená osobní svoboda, která je na předních místech v katalogích základních práv a svobod, musí být náhled na postup orgánů veřejné moci přísnější [nálezn sp. zn. II. ÚS 336/06 ze dne 28. 3. 2007 (N 56/44 SbNU 719) a nálezn sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne 15. 1. 2014, body 14 a 35]. Obdobně Evropský soud pro lidská práva (dále také „ESLP“) považuje právo na osobní svobodu, zakotvené v čl. 5 Úmluvy, za jedno z nejvýznamnějších základních práv chránících fyzickou bezpečnost osoby, které jako takové má v demokratické společnosti vrcholný význam (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Župa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, § 45).

37. Nicméně je nutno mít na paměti, jak Ústavní soud mnohokrát konstatoval, že každé rozhodování o vazbě se odehrává jen v rovině pouhé pravděpodobnosti – a nikoli jistoty – ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li obviněný držen ve vazbě [nálezn sp. zn. I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007 (N 95/45 SbNU 353), bod 17]. V rámci posuzování tzv. vazebních rozhodnutí obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout tehdy, shledá-li, že rozhodnutí obecného soudu o vazbě není podloženo zákonným důvodem, nebo jestliže jsou tvrzené důvody vazby v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem, nebo když rozhodnutí není odůvodněno poukazem na konkrétní skutečnosti. Výklad „konkrétních skutečností“ odůvodňujících vazbu ve smyslu § 67 trestního řádu je především věcí obecných soudů. Ty musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda další trvání vazby je opatřením nezbytným

pro dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu nelze dosáhnout jinak ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků ze strany orgánů činných v trestním řízení. [nález sp. zn. II. ÚS 897/08 ze dne 12. 8. 2008 (N 139/50 SbNU 235), bod 19].

38. Nicméně tato určitá deference ze strany Ústavního soudu vůči rozhodnutím obecných soudů o vazbě je podmíněna právě pečlivým posouzením konkrétních okolností jednotlivých případů obecnými soudy. V opačném případě totiž odpadá hlavní důvod tohoto zdrženlivého přístupu, že jsou to obecné soudy, které jsou detailně obeznámeny se skutkovými okolnostmi případu, jsou v přímém kontaktu s dotčenými osobami a samy posoudily existenci všech relevantních okolností pro zásah do práva na osobní svobodu obviněného. Z těchto důvodů Ústavní soud opakovaně ve své judikatuře zdůrazňuje požadavek náležitého odůvodnění vazebních rozhodnutí [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007 (N 95/45 SbNU 353), bod 19; nález sp. zn. IV. ÚS 3294/09 ze dne 17. 5. 2011 (N 93/61 SbNU 447), bod 14; či nález sp. zn. I. ÚS 3109/13 ze dne 18. 3. 2014 (N 37/72 SbNU 419), bod 23].

39. V nálezu sp. zn. II. ÚS 897/08 ze dne 12. 8. 2008 (N 139/50 SbNU 235) tento požadavek shrnul následovně:

„21. Ústavní soud zdůrazňuje, že vazba představuje výjimečné opatření týkající se omezení osobní svobody a má být uložena pouze tehdy, neexistuje-li jiná eventualita, jak omezit konkrétní obavu, pro kterou může být vazba nařízena. Jako v případě každého omezení základního práva, tak i v případě čl. 8 odst. 2 Listiny, který předvídá úpravu účelu omezení osobní svobody vazbou stanovenou trestním řádem, je třeba trvat na tom, že jednak musí být z odůvodnění napadeného rozhodnutí řádnost postupu při omezování osobní svobody seznatelná, a to ve smyslu zdůvodnění aplikovatelnosti ustanovení trestního řádu, na jejichž základě má být osobní svoboda omezena v návaznosti na zjištěný skutkový stav, a dále musí soud v odůvodnění zdůvodnit, že jde o omezení osobní svobody, které je, opět v návaznosti na zjištěný skutkový stav, přiměřené. Ve vazebních rozhodnutích je potřeba zhodnotit všechny okolnosti svědčící pro i proti omezení osobní svobody jednotlivce, což musí být náležitě a pečlivě odůvodněno. Rozhodnutí soudu o ponechání obviněného ve vazbě je tak odvislé od hodnocení konkrétní situace soudem na základě posouzení důkazů a zjištěných skutečností. Je proto nezbytné získat dostatek podkladů a poznatků, které při rozhodování obecným soudům umožní právě tyto všechny okolnosti zhodnotit. Právě požadavek řádného a vyčerpávajícího odůvodnění rozhodnutí, jako jedné ze základních podmínek spravedlivého, resp. ústavně souladného, rozhodnutí vyplývá i z ústavního zákazu výkonu libovůle soudy (čl. 2 odst. 2 Listiny v návaznosti na § 125 tr. ř.). Ústavní soud již v minulosti uvedl, že povšechné a obecné

odůvodnění rozhodnutí, jimž je omezena osobní svoboda, není v souladu s ústavním pořádkem České republiky (...).

22. Požadavek vyčerpávajícího odůvodnění označujícího konkrétní skutečnosti, na nichž je postaveno uvalení vazby, je zvláště významný v situaci, kdy je hodnocena oprávněnost obavy vedoucí k uvalení útěkové vazby na stěžovatele [§ 67 písm. a) tr. řádu]. Ústavní soud ... vymezil prostor ústavně konformní interpretace ustanovení § 67 písm. a) trestního řádu tak, že důvod vyhýbání se trestnímu stíhání spočívá alternativně v důvodné obavě, že obviněný uprchne, nebo v důvodné obavě, že se bude skrývat, přičemž důvodnost této obavy musí být založena jeho jednáním nebo dalšími konkrétními skutečnostmi, jejichž demonstrativní výčet zahrnuje skutkové podstaty nemožnosti zjištění jeho totožnosti, neexistenci jeho stálého bydliště anebo hrozbu vysokého trestu, tedy každá z těchto skutkových podstat je tím jednáním, případně konkrétní skutečností, jež zakládá samo o sobě důvodnou obavu, že se obviněný bude vyhýbat trestnímu stíhání.“

40. Ústavní soud také v minulosti kritizoval formální odůvodnění vazby obecnými soudy používáním stereotypních formulací v rozhodnutích soudů o prodloužení vazby, což vzbuzuje podezření, že se rozhodující orgány dostatečně nezabývaly konkrétními okolnostmi. Pochybením je také pokud soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby, aniž by náležitě vysvětlil, proč je trvání vazby i nadále nezbytné (nález sp. zn. I. ÚS 3109/13 ze dne 18. 3. 2014, body 37 až 38).

41. Obdobně ESLP ve svých rozhodnutích poukazuje na to, že každé zbavení osobní svobody jednotlivce musí být pečlivě posouzeno příslušnými soudy (viz např. rozsudek ESLP ve věci *Župa proti České republice* ze dne 26. 5. 2011 č. 39822/07, jímž ESLP shledal porušení práva na osobní svobodu stěžovatele právě z důvodu, že český soud nepodrobil detenci stěžovatele pečlivému přezkumu a odůvodnění jeho rozhodnutí bylo velice povrchní). ESLP zdůrazňuje, že je na orgánech rozhodujících o vazbě, aby určily konkrétní skutečnosti, které odůvodňují zbavení osobní svobody. Orgány musí prozkoumat všechny skutkové okolnosti svědčící pro i proti odklonění se od pravidla respektování osobní svobody a musí tyto důvody uvést ve svých rozhodnutích (rozsudek ve věci *Sorokin proti Rusku* ze dne 30. 7. 2009 č. 7739/06, § 55).

42. Ústavní soud ve své judikatuře uvádí, že pro posouzení rizika útěku musí být hrozba vysokého trestu hodnocena spolu s dalšími relevantními faktory, jako jsou charakter a morálka obviněného, jeho majetek a kontakty v zahraničí [nález sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013 (N 215/71 SbNU 517), bod 34]. V tomto nálezu Ústavní soud také uvedl dva základní faktory, které musí obecné soudy zkoumat, pokud posuzují důvodnost dalšího trvání útěkové vazby:

„31. V první řadě (...) musí soud zvážit případné námitky obviněného, který má právo prokazovat za těchto okolností existenci konkrétních skutečností (silných důvodů), jež důvodnou obavu z následků uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu eliminují, a vylučují tak aplikaci předmětného vazebního důvodu. Může jimi být zejména míra celkové uspořádanosti životních poměrů obviněného, mobilita daná jeho zdravotním stavem, rozsah jeho místně založených citových a prozatím (nejen hmotně) řádně a především dlouhodobě plněných zaopatřovacích vazeb, rámcem jím dosud sdíleného společensky konformního jednání ve spojení s možnými zárukami ze strany jiných subjektů apod. To vše musí být přirozeně nahlíženo ve vzájemných souvislostech se zřetelem na konkrétní okolnosti případu.

32. Druhým faktorem klíčovým pro posouzení důvodnosti dalšího trvání vazby je plynutí času. Konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počáteční fázi trestního stíhání mohou během trvání vazby ztratit na významu či přesvědčivosti a pro ospravedlnění dalšího trvání zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě už nemusí postačovat. (...) obecně platí, že dlouhodobost trvání vazby snižuje s postupem času konkrétní relevanci jejího skutkového základu (...).“

43. Podle judikatury ESLP musí být vazba vždy založena na relevantních a dostatečných důvodech. Vedle délky hrozícího trestu by podle judikatury ESLP nebezpečí útěku mělo být posuzováno s ohledem na různé faktory, zvláště té tykající se povahy dotyčné osoby, její mravy, domov, zaměstnání, majetek, rodinné vztahy a všechny druhy vazeb k zemi, v níž je proti ní vedeno trestní stíhání (rozsudek ve věci *Becciev proti Moldavsku* ze dne 4. 10. 2005 č. 9190/03, § 58, a rozsudek ve věci *Shenoyev proti Rusku* ze dne 10. 6. 2010 č. 2563/06, § 54). Nebezpečí útěku ze strachu před sankcí se postupem času snižuje také proto, že jestliže se do délky trestu započítává doba strávená ve vazbě, snižuje se také doba, kterou by obviněný musel po svém případném odsouzení ve vězení skutečně strávit, což snižuje pokušení uprchnout (rozsudek ve věci *Neumeister proti Rakousku* ze dne 27. 6. 1968 č. 1936/63, § 10). Nebezpečí vyhýbaní se spravedlnosti nemůže být abstraktní, ale musí být podpořeno konkrétními důkazy (*Becciev*, § 59). Vnitrostátní soudy mají také povinnost zvažovat i jiné záruky, že se osoba nebude vyhýbat spravedlnosti (rozsudek ve věci *Fešar proti České republice* ze dne 13. 11. 2008 č. 76576/01, § 54).

44. Pokud jde konkrétně o vazbu cizinců z důvodu absence vazeb na zemi, tak například ve věci *Tariq proti České republice* ESLP shledal, že pouhá skutečnost, že stěžovatel byl cizincem a jeho rodina byla v zahraničí, i když zcela relevantní při počátečním vzetí do vazby, již není dostatečným důvodem pro vazbu trvající čtyři roky (rozsudek ESLP ze dne 18. 4. 2006 č. 75455/01, § 92). Dostatečným důvodem samozřejmě může být, pokud obviněný se již nějakým způsobem pokusil vyhnout spravedlnosti,

i když ani poté ne na příliš dlouhou dobu (viz tamtéž a rozsudek ve věci *Czajka proti Polsku* ze dne 13. 2. 2007 č. 15067/02, § 46). V nálezu sp. zn. I. ÚS 3109/13 ze dne 18. 3. 2014 Ústavní soud kritizoval paušální odůvodnění útěkové vazby poukazem na to, že obžalovaný je cizincem bez zohlednění jeho konkrétní situace a absencí argumentačního vypořádání se s dalšími relevantními okolnostmi (body 40 až 41).

b) Vlastní přezkum nyní projednávané věci

45. Ústavní soud předně poznamenává, že v nyní posuzovaném případě jde o specifickou situaci oproti běžnému rozhodování o vazbě. Nynější stěžovatel byl již pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody ve výši čtyř let. Toto pravomocné rozhodnutí bylo zrušeno rozhodnutím Nejvyššího soudu, protože právní kvalifikace skutku byla nesprávná a jednání stěžovatele popsané ve výroku o vině má znaky přípravného jednání, nikoliv dokonaného skutku. Nejvyšší soud tedy nijak nepopřel odůvodněnost shledání stěžovatele vinným ze spáchání trestného činu, pouze rozhodl, že je třeba změnit právní kvalifikaci na přípravu.

46. Situace, kdy jsou Nejvyšším soudem zrušeny jak prvoinstanční rozsudek, tak rozsudek odvolacího stupně, aniž by bylo zpochybněno odsouzení obžalovaného za trestný čin, se jeví být podobnou situací, kdy obžalovaný byl již shledán vinným ze spáchání trestného činu soudem první instance, byť nepravomocně. K této situaci se Ústavní soud vyjádřil v nedávném nálezu sp. zn. I. ÚS 185/14 ze dne 10. 4. 2014 (N 56/73 SbNU 119), kde dovedl, že „odsouzení soudem prvního stupně k vysokému nepodmíněnému trestu, byť nepravomocné, představuje zásadní změnu situace ve vztahu k odůvodnění útěkové vazby. V takovém případě Ústavní soud uznává, že riziko útěku, či skrývání se je podstatně zvýšeno. V takových případech se pro ospravedlnění i déletrvající vazby značně snižuje potřeba dalších dodatečných důvodů, které mohou být méně významné oproti situaci, kdy by k nepravomocnému odsouzení dosud nedošlo“.

47. Může nastat i situace, kdy i po zrušujícím rozhodnutí Nejvyššího soudu je téměř jisté (nezmění-li se skutkový stav), při vázanosti nižších soudů názorem Nejvyššího soudu, že obžalovaný bude znovu odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Poté je otázkou, jaké by byly ústavněprávní požadavky na kvalitu vazebních důvodů ve specifické situaci, kdy již je téměř jistota, tedy nikoliv pouze hrozba, pokračování výkonu trestu odnětí svobody po novém rozhodnutí. Tato situace však v nyní posuzovaném případě nenastala, a proto se k ní Ústavní soud nebude vyjadřovat.

48. V nyní posuzovaném případě bylo po kasačním rozhodnutí Nejvyššího soudu možné, aby vzhledem k nově nastalé právní situaci, když věc byla překvalifikována z dokonaného trestného činu na jeho přípravu,

soudy dále snížily trest až na tři roky odnětí svobody [viz § 58 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku], který by mohl být i podmíněně odložen (§ 81 odst. 1 trestního zákoníku). Proto v dané situaci nebylo jasné, že stěžovatel bude vůbec uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Zároveň nelze ani hovořit o hrozbě vysokého trestu, který mohl být nejvýše čtyři roky (viz níže), a vzhledem k tomu, kolik času již stěžovatel ve vazbě a odnětí svobody strávil, tak efektivně pouze dva roky a tři měsíce. V takové situaci, kdy stěžovatel ani nemusel být uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, nelze slevovat z požadavků na odůvodnění uvalení vazby, byť nejsou pochyby o vině stěžovatele.

49. Nejvyšší soud uvedl dva důvody pro vzetí stěžovatele do útěkové vazby. Za prvé stěžovatel není vázán k pobytu na území České republiky a za druhé hrozí mu vysoký trest, neboť na zločin, pro který je stíhán, stanoví trestní zákoník trest odnětí svobody na osm až dvanáct let nebo trest propadnutí majetku.

50. Již při pohledu na uvedené důvody je zřejmé, jak paušálně, automaticky a bez pečlivého posouzení věci a individuálních okolností stěžovatele Nejvyšší soud k rozhodnutí přistoupil. Stěžovateli v této fázi totiž vysoký trest odnětí svobody ani trest propadnutí majetku nehrozí. Ústavní soud pak připomíná svou ustálenou judikaturu, že z hlediska důvodů pro útěkovou vazbu není podstatná typová výše sazby pro daný trestný čin, ale uložení jaké výše trestu lze reálně předpokládat pro konkrétního obviněného při konkrétních okolnostech daného případu [viz náleží sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013, bod 29, a náleží sp. zn. IV. ÚS 3294/09 ze dne 17. 5. 2011 (N 93/61 SbNU 447), bod 12].

51. Stěžovatel byl předchozím, pravomocným rozhodnutím vrchního soudu odsouzen k trestu odnětí svobody ve výši čtyř let a vyhoštění na dobu deseti let. Toto rozhodnutí bylo následně zrušeno pouze z podnětu dovolání stěžovatele. Dovolání podané Nejvyšším státním zástupcem bylo odmítnuto. Na stěžovatele se tedy plně vztahovalo ustanovení § 265s odst. 2 trestního řádu, podle kterého bylo-li napadené rozhodnutí zrušeno jen v důsledku dovolání podaného ve prospěch obviněného, nemůže v novém řízení dojít ke změně rozhodnutí v jeho neprospěch. Zákaz *reformationis in peius* se zcela jistě aplikuje na druh a výměru trestu (viz Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3292). Stěžovatel tedy v novém řízení mohl být odsouzen maximálně k trestu odnětí svobody ve výši čtyř roků, což je značně odlišné od osmi až dvanácti let uvedených Nejvyšším soudem, které mu v době rozhodování Nejvyššího soudu nehrozily ani teoreticky, natož tak reálně. Trest odnětí svobody ve výši čtyř let nelze podle judikatury Ústavního soudu pro účely vazby považovat za vysoký trest, kterým je trest ve výši nejméně osmi let [viz např. náleží sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. 4. 2004 (N 48/33 SbNU 3); náleží sp. zn.

I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007 (N 95/45 SbNU 353), bod 20; a nález sp. zn. I. ÚS 2208/13 ze dne 11. 12. 2013, bod 29].

52. Vzhledem k tomu, že v době rozhodování Nejvyššího soudu stěžovatel byl v detenci již téměř dva roky, tak fakticky mu hrozil trest odnětí svobody v nejvyšší míře dvou let a tří měsíců. Za situace, kdy se započítává do délky trestu doba, kterou stěžovatel strávil ve vazbě, se pokušení obviněných uprchnout či skrývat se postupně nutně snižuje, neboť se snižuje i délka možného trestu. Tyto měnící se podmínky způsobené plynutím času představují podstatný faktor při posuzování útěkové vazby, se kterým se každý soud rozhodující o pokračování vazby musí vypořádat. Tento faktor je zvláště podstatný v situaci, kdy potenciální výše trestu se od počátku trestního stíhání, kdy soudy mohly uvažovat o sazbě 8 až 12 let, snížila na maximálně dva roky a tři měsíce. V takové situaci je nepřijatelné, že Nejvyšší soud v zásadě jen reprodukoval důvody vazby, které byly obsaženy v předchozích vazebních rozhodnutích (viz bod 2 výše), která byla vydána v době, kdy stěžovateli ještě teoreticky mohl hrozit trest odnětí svobody v rozmezí 8 až 12 let. Nejvyšší soud však ve svém rozhodnutí tuto zásadní změnu situace vzniklou plynutím času zcela pominul.

53. Ústavní soud však nepovažuje za dostatečný pro odůvodnění útěkové vazby ani druhý důvod uvedený Nejvyšším soudem, a to, že stěžovatel „není vázán k pobytu na území České republiky“. I když obecně jde o relevantní důvod, tento není v napadeném rozhodnutí dostatečně konkretizován. Sám Nejvyšší soud v předchozí větě odůvodnění svého usnesení zmíňuje, že stěžovatel v České republice žije a pracuje, má své rodiče a vlastní rodinu jinde nemá, což jsou faktory, které spíše svědčí pro existenci vazeb stěžovatele na Českou republiku. Jiná fakta Nejvyšší soud v odůvodnění neuvádí. Z rozhodnutí tedy není jasné, na jakém základě Nejvyšší soud učinil závěr, že stěžovatel není vázán k pobytu na území České republiky.

54. Nejvyšší soud ani nezkoumal další možné faktory relevantní pro uvalení útěkové vazby, které Ústavní soud a Evropský soud pro lidská práva zmiňují ve svých rozhodnutích (viz body 42 až 43 výše).

55. Ústavní soud tedy uzavírá, že vzetí stěžovatele do vazby nebylo založeno na dostatečných důvodech a napadené odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu nelze považovat za řádné a vyčerpávající. Ústavní soud připomíná, že jde o rozhodnutí, na základě kterého byl stěžovatel zbaven osobní svobody, což je vždy nutno považovat za podstatný zásah do základních práv člověka, a proto je nutno trvat na řádném posouzení všech relevantních okolností a tomu odpovídající kvalitu odůvodnění (viz bod 36 výše).

56. Ústavní soud je dále toho názoru, že Nejvyšší soud chyboval, pokud o vazbě stěžovatele rozhodl v neveřejném zasedání, neboť to mělo za následek, že stěžovatel nebyl Nejvyšším soudem osobně slyšen a neměl

příležitost se vyjádřit k důvodům vazby (viz níže). Stěžovatel si však na absenci svého slyšení Nejvyšším soudem nestěžuje, a tudíž Ústavní soud tuto okolnost jako samostatný derogační důvod nebude uvádět. Je však nutno tuto otázku posoudit i v kontextu požadavků na dostatečné důvody a dostatečné odůvodnění vazebního rozhodnutí. Stěžovatel totiž ani neměl možnost se vyjádřit před soudem k důvodům o svém vzetí do vazby. Přitom obviněný má právo uvádět existenci konkrétních skutečností, jež důvodnou obavou z následků uvedených v § 67 písm. a) trestního řádu eliminují, a vylučují tak aplikaci předmětného vazebního důvodu a soudy tyto námitky musí zvážit (viz judikatura Ústavního soudu citovaná v bodu 42 výše). V dané věci však stěžovatel vůbec takovou možnost nedostal.

57. O dovolání dne 22. 1. 2014 Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání. Na následné písemné a údadně i telefonické dotazy právního zástupce stěžovatele Nejvyšší soud nereagoval a bez předchozího upozornění rozhodl dne 5. 3. 2014 o vzetí stěžovatele do vazby opět v neveřejném zasedání.

58. Ústavní soud dodává, že v nyní posuzované věci je zjevné, že kontradiktornost v řízení o rozhodování Nejvyššího soudu o vazbě by měla na kvalitu jeho rozhodnutí pozitivní vliv. Stěžovatel by například zcela jistě, tak jak činí v ústavní stížnosti, Nejvyšší soud upozornil na skutečnost, že mu již hrozí trest odnětí svobody efektivně v maximální výši dvou let a tří měsíců. Ani z tohoto důvodu nemůže tedy rozhodnutí Nejvyššího soudu obstat z hlediska respektování základních práv stěžovatele.

59. Pokud jde o samotný požadavek na slyšení osoby, o jejíž vazbě je rozhodováno, tak, jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, je zásadně obviněného nutno slyšet vždy, když je rozhodováno o jeho pokračující vazbě a od jeho předchozího slyšení uběhlo již několik týdnů, ledaže by osobnímu slyšení bránily objektivně nepřekonatelné překážky (nález sp. zn. I. ÚS 3326/13 ze dne 15. 1. 2014, body 23 až 24).

60. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1681/08 ze dne 24. 11. 2009 (N 240/55 SbNU 325) Ústavní soud shledal, že i u rozhodování Nejvyššího soudu podle § 265l odst. 4 trestního řádu je třeba trvat na požadavku osobního slyšení stíhaného soudem, pokud se rozhoduje o jeho vzetí do vazby. Pokud o vzetí do vazby rozhoduje dovolací soud v neveřejném zasedání, dochází tak k ústavně nepřijatelnému omezení svobody obviněného.

61. Ústavní soud si je vědom pozdějšího usnesení sp. zn. IV. ÚS 4091/12 ze dne 10. 1. 2013, ve kterém jiný senát Ústavního soudu neshledal, že by Nejvyšší soud měl povinnost v rozhodování podle § 265l odst. 4 trestního řádu osobně vyslechnout osobu, kterou bere do vazby (bod 11) s odkazem na znění tohoto ustanovení, podle něhož se v řízení o dovolání při novém vzetí do vazby ustanovení o vazebním zasedání neuzijí. Nicméně Ústavní soud považuje tento názor za rozporný s dřívějším právě zmíněným

nálezem a na rozdíl od nálezu není usnesení formálně závazné (viz čl. 89 odst. 3 Ústavy ve spojení s § 58 zákona o Ústavním soudu).

62. Ústavní soud ani neopomenul, že po vydání nálezu sp. zn. II. ÚS 1681/08 ze dne 24. 11. 2009 (N 240/55 SbNU 325) byl § 265l odst. 4 trestního řádu novelizován a bylo explicitně stanoveno, že při tomto rozhodování Nejvyššího soudu se ustanovení trestního řádu o vazebním zasedání neuzijí. Nicméně toto znění nijak nevylučuje slyšení osoby, pouze stanoví, že se nekoná vazební zasedání. Nejvyšší soud však může obžalovaného slyšet ve veřejném zasedání, ve kterém projedná i jeho dovolání. Navíc je samozřejmostí, že novelou zákona nelze negovat ústavněprávní požadavek na slyšení osoby při vzetí do vazby. Ústavní soud dodává, že k nutnosti osobního slyšení obžalovaného při rozhodování podle § 265l odst. 4 trestního řádu dospívá i komentářová literatura (viz Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3270).

63. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud shledává, že napadeným rozhodnutím Nejvyšší soud porušil právo stěžovatele na osobní svobodu garantované čl. 8 odst. 1 a 5 Listiny, neboť jeho vzetí do vazby nebylo řádně odůvodněno a nebylo podloženo dostatečnými důvody. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadené rozhodnutí zrušil.

Č. 126

K ústavně konformnímu posuzování směnky a námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu

Poskytnutí právní ochrany obecnými soudy takovému výkonu práva, který je ve skutečnosti zneužitím práva, je v rozporu s právem na soudní a jinou právní ochranu, zaručeným v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Právní institut směnky je sice založen na přísné formálnosti směnečných vztahů, nicméně tato formálnost samotná by neměla vychylovat práva ze směnečného vztahu ve prospěch jedné ze zúčastněných stran. Tuto skutečnost je třeba akcentovat zejména za situace, kdy směnečná praxe inklinuje k využívání zajišťovací funkce smének.

Ústavní soud nezpochybňuje zásadu *vigilantibus iura scripta sunt*, nicméně tuto je třeba hodnotit v kontextu principu spravedlivého rozhodování jakožto vůdčího a zásadního principu fungování soudní moci. Je proto třeba rozlišovat situaci, kdy vstupují do právního vztahu, potažmo směnečného vztahu, dva subjekty nacházející se v obdobném postavení (např. podnikatelé), a situaci, kdy dochází ke vzniku právního vztahu mezi podnikatelem (tedy v daném oboru činnosti profesionálem) a nepodnikatelem. V případě spotřebitelů nelze odhlížet od jejich specifických zájmů a postavení.

Obecný soud se ústavní stížností napadeným rozsudkem dopustil výkladové „svévole“, jestliže za základ svého rozhodnutí pojal závěr, že pokud v daném případě nebyla naplněna dispozice ustanovení § 17 zákona č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, tj. pokud majitel směnky nejednal vědomě na škodu dlužníka, nelze ke kauzálním námítkám stěžovatele přihlížet.

Ústavní soud netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmé nespravedlnosti. Obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Povinnost soudů nalázat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, v němž je třeba vždy nalázat i principy uznávané demokratickými právními státy.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 19. června 2014 sp. zn. III. ÚS 980/13 ve věci ústavní stížnosti Jaroslava Vavříka, zastoupeného JUDr. Jiřím Bílkem, advokátem, AK se sídlem v Praze 2, Karlovo nám. 5, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2012 č. j. 12 Cmo 273/2012-156, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že byl ponechán v platnosti směnečný platební rozkaz, spojené s návrhem na zrušení § 10 a 17 zákona č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2012 č. j. 12 Cmo 273/2012-156 bylo zasaženo do práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2012 č. j. 12 Cmo 273/2012-156 se ruší.

III. Návrh na zrušení ustanovení § 10 a 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Návrhem doručeným dne 20. 3. 2013 se Jaroslav Vavřík (dále jen „žalovaný“, případně „stěžovatel“) domáhal, aby Ústavní soud nálezem zrušil v záhlaví uvedený rozsudek vydaný v řízení o zaplacení částky 30 592 Kč s úrokem a odměnou ze směnky.

2. Spolu s ústavní stížností stěžovatel navrhl zrušit ustanovení § 10 a 17 zákona č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový.

II.

Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 24 Cm 375/2009 vyplývají následující skutečnosti.

3. Dne 22. 3. 2002 žalovaný uzavřel smlouvu, kterou se věřitel FAST FINANCE, s. r. o., (dále též jen „věřitel“) zavázal poskytnout mu půjčku 12 000 Kč, jež měla být vrácena s poplatkem za poskytnutí půjčky 6 460 Kč (tedy celkem 18 460 Kč) v 26 týdenních splátkách po 710 Kč počínaje 29. 3. 2002, nejpozději každé pondělí osobě pověřené vybíráním splátek.

4. Dne 22. 3. 2002 k zajištění závazku z výše uvedené smlouvy o půjčce ze dne 22. 3. 2002 vystavil žalovaný blankosměnku vlastní s doložkou bez protestu, která mohla být doplněna v údaji směnečné sumy částkou odpovídající všem dlužným závazkům dlužníka ze strany smlouvy o půjčce, kterou se zavázal zaplatit na řad společnosti FAST FINANCE, s. r. o., dne 5. 3. 2008 v sídle remitenta.

5. Dne 11. 12. 2002 věřitel podal u Okresního soudu v Chomutově návrh na vydání platebního rozkazu s tvrzením, že z dlužné částky 18 460 Kč žalovaný vrátil jen 4 310 Kč; požadoval tudíž zaplacení částky 14 150 Kč (dlužná jistina a úroky). Platební rozkaz byl Okresním soudem v Chomutově vydán dne 27. 5. 2004 č. j. 18 C 77/2003-10.

6. Dne 9. 11. 2004 usnesením č. j. 50 Nc 7867/2004-6 Okresní soud v Chomutově k uspokojení pohledávky věřitele ve výši 14 150 Kč a nákladů řízení v částce 7 380 Kč nařídil exekuci na majetek dlužníka (žalovaného) a jejím provedením pověřil soudního exekutora Mgr. Petra Kociána.

7. Dne 9. 8. 2005 dlužník (žalovaný) uhradil částku 14 150 Kč a dne 29. 8. 2005 uhradil náklady nalézacího řízení v částce 7 380 Kč a následně pak ještě náklady exekuce.

8. Směnka specifikovaná výše v bodu 4, jež byla později doplněna směnečnou sumou v částce 30 592 Kč s příslušenstvím (což byla částka, která měla představovat dlužnou smluvní pokutu), při splatnosti dne 5. 3. 2008 zaplacená nebyla; směnka byla nedatovaným indosamentem převedena remitentem na společnost GORASAN COMPANY LIMITED, se sídlem na Kypru (dále též jen „žalobce“).

9. Dne 20. 7. 2009 směnečným platebním rozkazem č. j. 24 Cm 375/2009-13 Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „nalézací soud“) na návrh žalobce GORASAN COMPANY LIMITED, se sídlem na Kypru, žalovanému uložil, aby zaplatil žalobci ve smyslu čl. I § 48 odst. 1 zákona směnečného a šekového 1. směnečný peníz v částce 30 592 Kč, 2. šestiprocentní úroky p. a. ze směnečného penízu od 6. 3. 2008 do zaplacení, 3. odměnu ve výši 1/3 směnečného penízu v částce 102 Kč, 4. náklady řízení v částce 16 830,90 Kč k rukám právního zástupce žalobce, to vše do tří dnů od doručení platebního rozkazu, nebo aby v téže lhůtě podal u tohoto soudu námítky, v nichž musí uvést vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá.

10. Směnečný platební rozkaz ze dne 20. 7. 2009 č. j. 24 Cm 375/2009-13 žalovaný napadl v plném rozsahu včasnými námítkami, v nichž tvrdil, že směnku (původně blankosměnku) nepodepsal, že směnka byla vyplněna v rozporu s vyplňovacím právem (přítom není jasné, kdo směnku vyplnil, zda remitent nebo žalobce), a to proto, že dluh vůči remitentovi uhradil včetně úroků, přičemž případný nárok na smluvní pokutu za prodlení dlužníka nevznikl vzhledem k prodlení věřitele – nedostatku jeho součinnosti

při dohodnutém režimu splácení dluhu. Takový nárok ostatně ani nebyl požadován. Směnka je s ohledem na to neplatná; neplatná je i z toho důvodu, že v ní není řádně uvedeno platební místo. Pochybná byla podle žalovaného i existence žalobce a průkaz plné moci jeho zástupce. Směnka nebyla předložena k placení.

11. Dne 6. 4. 2012 rozsudkem č. j. 24 Cm 375/2009-138 nalézací soud o námitkách žalovaného rozhodl tak, že směnečný platební rozkaz ze dne 20. 7. 2009 č. j. 24 Cm 375/2009-13 v plném rozsahu zrušil (výrok I) a rozhodl o nákladech řízení (výroky II a III). V odůvodnění uvedl, že směnečný platební rozkaz byl zrušen vzhledem k důvodnosti kauzálních námitek žalovaného. V okamžiku indosace směnky byla již nařízena exekuce na splnění kauzálního závazku; žalobce jako nabyvatel tak musel (či měl) žádat po indosantovi odpovídající informace o tom, zda lze použít směnku jako instrument zajištění. V době indosace již byla exekucním soudem nařízena exekuce k uspokojení pohledávky věřitele z kauzálního vztahu, případně, pokud o rozhodnutí exekucního soudu ještě kauzální věřitel a remitent směnky nevěděl, pokud mu rozhodnutí exekucního soudu ze dne 9. 11. 2004 nebylo v té době ještě doručeno, musel pak vědět alespoň to, že již byl podán návrh na takovou exekuci. Za daných okolností tak nepochybně musely být či měly být tyto informace známy i žalobci jako indosatáři, neboť je nepředstavitelné, aby za daných okolností nabýval takové množství (zjevně zajišťovacích) směnek bez přiměřené prověrky jejich kauzálního závazku. Je skutečností, že až do okamžiku splnění kauzálního dluhu je oprávněn směnečný věřitel vymáhat souběžně i dluh ze směnky jako ze zajištění kauzálního závazku (a je oprávněn v rámci takového postupu i směnku převést na jiného), nicméně při souběžném vymáhání kauzálního závazku i závazku ze zajišťující směnky a při splnění – tak jako v tomto případě – kauzálního závazku, odpadá důvod pro placení směnky jako zajištění splněného závazku. Žalobci tedy nic nebránilo ani při probíhajícím exekucním řízení na kauzální pohledávku nechat na sebe převést směnku, musel pak ovšem nutně počítat s tím, že může být za takových okolností vystaven námitce splnění kauzálního dluhu stejně jako remitent. Tím je dána přípustnost námitky splnění kauzálního dluhu vůči nabyvateli směnky. Splnění kauzálního dluhu bylo prokázáno. V případě existence nároku na smluvní pokutu by muselo jít o splatnou smluvní pokutu, a protože v daném případě nebyla splatnost smluvní pokuty sjednána, musela by zde být výzva věřitele k zaplacení tohoto závazku (§ 536 obč. zák.). Z výložených důvodů soud směnečný platební rozkaz na základě důvodné kauzální námitky v plném rozsahu zrušil, když uvedl, že další námitky žalovaného (vedle nedůvodné námitky nepravého podpisu a důvodné námitky kauzální) již důvodné nebyly.

12. Dne 6. 12. 2012 rozsudkem č. j. 12 Cmo 273/2012-156 Vrchní soud v Praze (dále též jen „odvolací soud“) k odvolání žalobce rozsudek nalézacího soudu ze dne 6. 4. 2012 č. j. 24 Cm 375/2009-13 změnil tak, že směnečný platební rozkaz nalézacího soudu ze dne 20. 7. 2009 č. j. 24 Cm 375/2009-13 ponechal v platnosti (výrok I) a žalovanému uložil povinnost nahradit žalobci náklady řízení před soudy obou stupňů a z toho důvodu zaplatit na účet advokáta žalobce ve stanovené lhůtě částku 8 052 Kč (výrok II).

13. V odůvodnění odvolací soud uvedl, že pokud jde o námitku vyplnění směnky v rozporu s vyplňovací dohodou, opírající se dále o skutkové tvrzení o úhradě dluhu z půjčky, fakticky se jedná o dvě námitky, vycházející z čl. I § 10 a 17 zákona směnečného a šekového. Námitka porušení vyplňovací dohody může být směnečným dlužníkem v případě, kdy se jedná o směnku převedenou na nového majitele, uplatněna jen v případě, že je prokázáno, že nový majitel nabyl směnku nevyplněnou, tedy blankosměnku, a tu následně vyplnil v rozporu s vyplňovací dohodou uzavřenou mezi remitentem a směnečným dlužníkem. V dané věci to prokázáno nebylo. Pak ovšem je nutno kauzální námitky žalovaného, tedy jeho skutková obranná tvrzení, vycházející ze vztahu žalovaného k dřívějšímu majiteli směnky, posuzovat v intencích čl. I § 17 citovaného zákona, což nalézací soud učinil.

14. Odvolací soud se však neztotožnil s hodnocením nalézacího soudu ohledně přípustnosti žalovaným uplatněných kauzálních námitek, tedy námitek, vycházejících z jeho vztahu k prvnímu majiteli směnky (remitentovi). Konstatoval, že předmětná směnka byla na žalobce převedena nedatovaným indosamentem. V takovém případě se při posuzování přípustnosti námitek směnečného dlužníka z jeho vztahu k původnímu majiteli směnky uplatní čl. I § 17 zákona směnečného a šekového, podle něhož směnečný dlužník může činit jen takové námitky, které se zakládají na jeho vlastních vztazích k majiteli směnky. Indosament vyznačený na rubu směnečné listiny není datován, tedy podle čl. I § 20 odst. 2 zákona směnečného a šekového platí vyvratitelná právní domněnka, že indosament byl na směnku napsán před uplynutím lhůty k protestu. Pouze v případě, že by bylo prokázáno, že k indosaci směnky došlo po protestu nebo po uplynutí lhůty k protestu, měl by indosament jen účinky obvyčejného postupu (cese), a žalovaný by tak mohl uplatnit i námitky ze vztahu k předchozímu majiteli směnky. Žalovaný může uplatnit námitky ze vztahu k předchozímu majiteli směnky také v případě, že tvrdí a prokáže, že žalobce směnku nabyl vědomě k jeho škodě. V dané věci žalovaný ve včas podaných námitkách skutečně vědomě nabytí směnky žalobcem k jeho škodě uplatnil, když uvedl, že od remitenta získal žalobce několik tisíc směnek, aniž se zabýval otázkou, zda jde o platné směnky a zda v případě, kdy šlo o blankosměnky, byly tyto blankosměnky vyplněny v souladu se zákonem a vyplňovací dohodou.

15. Podle odvolacího soudu nalézací soud svůj závěr o zajišťovací funkci předmětné směnky dovodil ze zjištění učiněných ze směnečné listiny a na ní uvedené vedlejší hodnotové doložky o vazbě směnky k závazkům ze smlouvy o půjčce. S tímto závěrem se odvolací soud zcela ztotožnil. Nemohl se však ztotožnit se závěrem, že ze skutečnosti známé soudu z jeho úřední činnosti o převodech stovek obdobných smének lze dovodit, že žalobce znal, měl a musel znát okolnosti, za nichž byly směnky vystaveny, a účel, k němuž sloužily, a měl povinnost zjišťovat rozsah zajištěných závazků z hlediska možného uplatnění směnky. Směnka je totiž svou povahou abstraktní cenný papír, který je, jak vyplývá z čl. I § 11 zákona směnečného a šekového, neomezeně převoditelný. Dojde-li k převodu směnky, nabývá nový majitel cenný papír, v němž je právo na jeho zaplacení inkorporováno, a nelze předpokládat, že by mohl vědět, či byl dokonce jakkoliv povinen zjišťovat něco o okolnostech, za nichž byl tento cenný papír vystaven. To platí i u smének, které byly původně vystaveny jako blankosměnky, k nimž byla uzavřena vyplňovací dohoda. Nový majitel tak nabývá směnku jako listinný cenný papír a je tak chráněn čl. I § 17 zákona směnečného a šekového. Proto pokud se směnečný dlužník brání námitkami vycházejícími ze vztahu k dřívějšímu majiteli směnky (nebo majitelům), musí současně tvrdit a prokázat, že žalobce směnku nabyt vědomě k jeho škodě, tedy prokázat, že žalobci v okamžiku nabytí směnky byly známy skutečnosti mající původ ve vztahu k dřívějšímu majiteli směnky, jimiž by se směnečný dlužník mohl bránit své povinnosti směnku zaplatit. Ze skutečnosti, že došlo k převodu řádově stovek či dokonce tisíců smének, však nelze obecně nijak činit zjištění prokazující vědomě nabytí smének jejich novým majitelem ke škodě dlužníka. Tato okolnost svědčí o tom, že nový majitel se směnkami obchoduje, což je zákonem předpokládaný předmět podnikání, a obchodování s cennými papíry v současné době je zcela běžné. Úvaha nalézacího soudu, že by nový majitel směnky, v případě, že jde o zajišťovací směnku, byl povinen zjišťovat vše o stavu směnkou zajištěné pohledávky, by byla popřením směnky jako abstraktního cenného papíru, spojeného s důvodem svého vystavení směnečnou smlouvou uzavřenou s remitentem směnky. Na rozdíl od postoupení pohledávky, kdy dlužníku vůči postupníkovi zůstávají zachovány všechny námitky, které mohl uplatnit vůči postupiteli, protože postupník vstupuje do práv věřitele-postupitele v celém rozsahu, v případě převodu práv ze směnky vstupuje její nový majitel také do práv směnečného věřitele, avšak rozsah možné námitkové obrany směnečného dlužníka vůči novému majiteli směnky je na rozdíl od cese limitován právě čl. I § 17 zákona směnečného a šekového. Na roveň cesi z tohoto hlediska je postaven převod směnky po uplynutí lhůty k protestu. Zákon přitom nevylučuje současné uplatnění pohledávky ze směnkou zajištěného závazku a ze směnky. Proto se odvolací soud neztotožnil ani

s úvahou nalézacího soudu, že žalobce byl povinen zjišťovat, jaký byl stav zajištěné pohledávky. V dané věci nalézací soud zjistil, že částka na směnce doplněná představovala dlužnou smluvní pokutu. Již nařízená exekuce se však týkala pohledávky remitenta na zaplacení jistiny a dlužných úroků ze smlouvy o půjčce a nezahrnovala smluvní pokutu. Za těchto okolností by ani informace o již nařízené exekuci nemohla být pro žalobce relevantní, neboť by nebránila remitentovi jak v možnosti samostatného postoupení části neuplatněné pohledávky na smluvní pokutu, stejně jako uplatnění práva na smluvní pokutu ze zajištění, tedy ze směnky a jejího následného převodu.

16. Odvolací soud dále poukázal i na podané námitky a v nich obsažená skutková tvrzení týkající se neexistence práva na smluvní pokutu. Podle odvolacího soudu žalovaný se omezil na tvrzení o nedostatku prodlení pro neposkytnutí potřebné součinnosti společností remitenta, FAST FINANCE, s. r. o., v námitkách však nevyličil obsah smluvních ujednání a skutkově nijak nevymezil, v čem měl недостаток součinnosti remitenta směnky spočívat. Za daných okolností bylo tedy při hodnocení přípustnosti kauzálních námitek žalovaného z jeho vztahu k remitentovi nutné vycházet z čl. I § 17 zákona směnečného a šekového. Protože vědomě nabytí směnky žalobcem ke škodě žalovaného nebylo v řízení prokázáno, nebyly ani kauzální námitky žalovaného vůči žalobci přípustné. Ostatní námitky žalovaného pak byly shledány nedůvodné, a žalovaný se tak své povinnosti směnku zaplatit neubráníl. Odvolací soud proto napadený rozsudek podle § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř. změnil tak, že vydaný směnečný platební rozkaz ponechal v platnosti.

III.

17. V části I ústavní stížnosti stěžovatel tvrdil, že podle jeho názoru Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 6. 12. 2012 č. j. 12 Cmo 273/2012-156 rozhodl v rozporu se zákony, především v rozporu s ustanovením § 3 občanského zákoníku, § 1, 2 a 132 o. s. ř., čl. 11, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čímž porušil základní právo na spravedlivý proces zaručené Ústavou, Listinou a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.

18. Podle názoru stěžovatele Vrchní soud v Praze rozhodující v jeho věci jako odvolací soud nebyl nezávislým a nestranným soudem a zákon směnečný a šekový, především v ustanoveních § 10 a 17, aplikoval chybně, v rozporu s jejich zněním, smyslem, judikaturou Nejvyššího soudu a obecně pojímanými zásadami morálky, spravedlnosti a dobrými mravy.

19. Stěžovatel uvedl, že v roce 2002 (možná i jindy) poskytovala firma FAST FINANCE s. r. o., drobné půjčky (okolo 10 000 Kč) velkému počtu klientů. Půjčky byly podle smlouvy spláceny tak, že pracovník poskytovatele

půjčky si každý týden chodil pro splátky. V průběhu splácení však poskytovatel půjček přestal pro splátky docházet a poslal klientům dopis, ve kterém klientům sdělil, že se rozhodl změnit způsob splácení tak, že klienti budou posílat peníze 1 x měsíčně složenkou. Přestože klient se změnou smlouvy nesouhlasil, poskytovatel přestal pro splátky docházet, a tak úmyslně přivedl dlužníka do prodlení. Protože věřitel neposkytl dlužníkovi potřebnou součinnost, nebyl dlužník v prodlení (§ 522 obč. zák.), a tak věřiteli nevzniklo právo na úroky ani na smluvní pokutu. Přesto po určité době věřitel podal návrh na vydání platebního rozkazu na zaplacení dlužné částky včetně úroků. Protože dlužníci většinou nemají žádné právnícké ani ekonomické vzdělání, neuměli se bránit a nakonec vše zaplatili, většinou včetně nákladů exekuce. Po skončení exekuce, kdy jim exekutor potvrdil, že celý dluh byl uhrazen, pokládali tuto záležitost za skončenou a většinu pisemností v této věci již neschovali. Firma FAST FINANCE, s. r. o., počkala několik let (během nichž indosovala směnky na žalobce) a po dlouhé době bylo podáno cca 10 000 směnečných žalob. Naprostá většina žalovaných neví vůbec, o co jde, a není schopna adekvátně reagovat a do námitek napíše jen to, že půjčku i s příslušenstvím splatili a že nic nedluží. Je třeba si uvědomit, že částku okolo 10 000 Kč si většinou nepůjčují bohatí a vzdělaní lidé. Pokud si někdo půjčí částku 10 000 Kč, asi nemá svého advokáta ani dostatečné znalosti práva a po doručení směnečného platebního rozkazu má pouhé tři dny na to, aby sehnal nějakého advokáta. I když se to některým žalovaným podaří, nastane další problém. Půjčky byly poskytovány v roce 2002, žaloby byly podávány v letech 2008–2009. Po tolika letech žalovaní většinou už nemají potřebné doklady ani si přesně nepamatují, jak celá věc probíhala, a jejich advokát nemá přiměřené podklady pro vypracování relevantních námitek – navíc mu na to většinou zbývají 1 až 2 dny. A soudy vydávají mechanicky rozsudky, v nichž ponechávají směnečný platební rozkaz v platnosti.

20. Závěrem I. části ústavní stížnosti stěžovatel uvedl, že rozhodování odvolacího soudu nebylo nestranné, odvolací soud chybně vyložil a aplikoval zákon směnečný a šekový, nesprávně zhodnotil provedené důkazy a jiné skutečnosti, které vyšly v řízení najevo, a to vždy ve prospěch žalobce. Stěžovatel byl toho názoru, že ustanovení § 10 a 17 zákona směnečného a šekového byla hrubě zneužita a navrhl jejich zrušení.

21. V části II ústavní stížnosti stěžovatel uvedl, že další zásadní porušení zákona spatřuje ve snaze soudů přenést důkazní břemeno ohledně pravosti podpisu na něj a v přístupu soudů obou stupňů k otázce dokazování pomocí znaleckých posudků z oboru písmoznalectví za účelem ověření pravosti podpisu na směnce. Už nalézací soud po něm požadoval označení důkazů pro prokázání pravosti podpisu na směnce a následně složení záloh na náklady znaleckého posudku. Podle stěžovatele byla kvalita znaleckých

posudků nedostatečná, stejně jako jejich hodnocení soudem. Znalecký posudek znalkyně Mgr. Lenky Plzákové, dle něhož jeho podpis na směnce byl pravý, stěžovatel označil za nesprávný. Závěrem stěžovatel opakoval své tvrzení, že odvolací soud porušil jeho právo na spravedlivý proces.

22. Odvolací soud, jako účastník řízení, ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého ústavní stížností napadeného rozsudku a na argumentaci a závěry v něm obsažené, a to jak v otázce hodnocení námitkových tvrzení o falzu podpisu na směnce, tak v hodnocení přípustnosti kauzálních námitek; zákaz jejich přenosu na další nabyvatele směnky dle čl. I § 17 zákona směnečného a šekového je logickým důsledkem abstraktnosti a nespornosti směnečných závazků a může být prolomen jen v případě, prokáže-li směnečný dlužník nepoctivé nabytí směnky novým majitelem. Jak soud prvního stupně, tak odvolací soud při posuzování důkazního břemene k prokázání tvrzení o pravosti podpisu na směnce vycházely z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009 sp. zn. 29 Cdo 3478/2007 a v něm vyjádřeného závěru o důkazním břemeni na straně žalobce. Pokud šlo o poučovací povinnost soudu dle § 118a odst. 1 o. s. ř. k doplnění skutkových tvrzení, byla v námitkovém řízení limitována ustanovením § 175 odst. 4 o. s. ř. a v něm stanovenou zásadou koncentrace směnečného řízení. Dle § 211 o. s. ř. platí tato zásada i pro odvolací řízení. Odvolací soud postupoval v dané věci nestranně, při respektování ústavně zaručených práv. Rozsudek odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek nalézacího soudu tak, že směnečný platební rozkaz ponechal v platnosti, se opíral pouze o odlišný výklad přípustnosti kauzálních námitek žalovaného ve vztahu k žalobci jako novému majiteli směnky. Odvolací soud si je však vědom skutečnosti, že v mezidobí Ústavní soud vydal několik nálezů, např. ve věci sp. zn. IV. ÚS 457/10 ze dne 18. 7. 2013 (N 124/70 SbNU 133), v němž vyslovil závazný právní závěr, že výkonu práva, který je jeho zneužitím, soudy nemohou poskytnout ochranu, neboť by to bylo v rozporu nejen s § 3 obč. zák., ale především s čl. 36 Listiny.

IV.

23. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a vyčerpal zákonné prostředky k ochraně svého práva.

V.

24. Protože skutkový stav věci byl dostatečně zřejmý z ústavní stížnosti a z obsahu rozhodnutí napadených ústavní stížností, a protože od případného ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, pokládal Ústavní soud za splněné všechny podmínky pro upuštění od ústního jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu.

VI.

25. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnosti je třeba zcela vyhovět.

26. Ústavní soud konstatuje, že v podobné věci, lišící se pouze osobou stěžovatele, již rozhodoval nálezem ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 457/10 (dostupný na <http://nalus.usoud.cz>).

27. V části IV odstavcích 10 až 22 posledně citovaného nálezu Ústavní soud mimo jiné uvedl, že právní institut směnky je sice založen na přísné formálnosti směnečných vztahů, nicméně tato formálnost samotná by neměla vychylovat práva ze směnečného vztahu plynoucí ve prospěch jedné ze zúčastněných stran. Tuto skutečnost je třeba akcentovat zejména za situace, kdy směnečná praxe inklinuje k využívání zajišťovací funkce směnky. Ústavní soud již ve svém nálezu ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.) konstatoval, že „současné napětí spojené se směnkami je způsobeno zejména jejich nevhodným používáním (zneužíváním) zejména vůči subjektům, po nichž nelze znalost specifické a značně rigidní směnečné úpravy spravedlivě požadovat“. Ústavní soud nezpochybňuje zásadu *vigilantibus iura scripta sunt*, nicméně tuto je třeba hodnotit v kontextu principu spravedlivého rozhodování jakožto vůdčího a zásadního principu fungování soudní moci. Je proto třeba rozlišovat situace, kdy vstupují do právního vztahu, potažmo směnečného vztahu, dva subjekty nacházející se v obdobném postavení (např. podnikatelé), a situace, kdy dochází ke vzniku právního vztahu mezi podnikatelem (tedy v daném oboru činnosti profesionálem) a nepodnikatelem.

28. Ústavní soud se v citovaném nálezu ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 457/10 nezotožnil s právním závěrem, že nelze vznášet kauzální námitky za situace, kdy došlo k indosaci směnky na žalobce, a že pokud v daném případě nebyla naplněna dispozice ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového, tj. pokud majitel směnky nejednal vědomě na škodu dlužníka, nelze ke kauzálním námitkám stěžovatelky přihlížet. Konstatoval, že v případě spotřebitelů nelze odhlížet od jejich specifických zájmů a postavení. Zákon směnečný a šekový vychází z tzv. ženevských úmluv, jež se staly odrazovým můstkem pro právní úpravu směnečného práva v celé řadě evropských států. Zmíněná blízkost právní úpravy způsobuje, že se jednotlivé státy (např. Rakousko či Německo) musely v minulosti vypořádat s obdob-

nými otázkami, jaké se v současné době objevují v České republice právě v souvislosti s aplikací ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového. Německý nejvyšší soud tak např. již v šedesátých letech minulého století konstatoval, že v konkrétním případě je třeba považovat odvolání se žalobkyně na ustanovení § 17 německého směnečného zákona za zneužití práva (§ 242 BGB), blíže k tomu srov. též Kotásek, J. Zákon směnečný a šekový. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 144–145. Obdobně se s nastíněným problémem musela vypořádat i rakouská právní úprava, která v případě, kdy dojde v právním vztahu k identifikaci jedné ze smluvních stran jako spotřebitele, poskytuje jí ochranu prostřednictvím zákona o ochraně spotřebitelů.

29. V dané souvislosti Ústavní soud připomíná, že nemá-li se sám jako ústavní orgán, tj. orgán veřejné moci, dopouštět libovůle, jejímž zákazu je sám také podroben, neboť i Ústavní soud, či právě on, je povinen respektovat rámec ústavního státu, v němž je výkon libovůle orgánům veřejné moci striktně zapovězen, musí se cítit vázán svými vlastními rozhodnutími, která může svou judikaturou překonat jen za určitých podmínek. Tento postulat lze přitom charakterizovat jako podstatnou náležitost demokratického právního státu [srov. náleze ze dne 11. 6. 2003 ve věci sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309; 198/2003 Sb.)].

30. V nyní posuzované věci Ústavní soud neshledal jakýkoliv důvod pro odklon od nosných důvodů uvedených výše a obsažených ve výše citovaném nálezu ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 457/10. Nezbyvá mu proto než konstatovat, že odvolací soud se ústavní stížností napadeným rozsudkem dopustil výkladové „svévole“ (srov. usnesení ze dne 27. 9. 2007 sp. zn. III. ÚS 712/06, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), jestliže za základ svého rozhodnutí pojal závěr, že pokud v daném případě nebyla naplněna dispozice ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového, tj. pokud majitel směnky nejednal vědomě na škodu dlužníka, nelze ke kauzálním námitkám stěžovatele přihlížet.

31. Ústavní soud taktéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mj., že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. náleze sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo náleze

sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)). Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, v němž je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [nález ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. II. ÚS 1648/10 (N 226/59 SbNU 299)].

32. K návrhu stěžovatele na zrušení ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového Ústavní soud připomíná, že ve svých rozhodnutích opakovaně zdůrazňuje přednost ústavně konformní interpretace právního předpisu před jeho derogací, tj. pokud se právní předpis jeví Ústavnímu soudu jako problematický, pokouší se nalézt před jeho zrušením takovou výkladovou alternativu, která by byla v souladu s ústavním pořádkem (srov. nález ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 457/10); uvedený závěr je třeba dle přesvědčení Ústavního soudu vztáhnout i na ustanovení § 10 zákona směnečného a šekového, rovněž navrhované ke zrušení. Ústavní soud proto shledal s ústavní stížností spojený návrh stěžovatele na zrušení ustanovení § 10 a 17 zákona směnečného a šekového zjevně neopodstatněným.

33. Z výše vyložených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl a napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, neboť jím bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny; návrh na zrušení ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového odmítl jako zjevně neopodstatněný dle § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu.

34. Ústavní soud je přesvědčen, že jakýkoliv jiný závěr by za okolností projednávaného případu nepřímou legitimizoval druh morálně nepřijatelného jednání, které hodlali autoři Listiny zakázat.

Č. 127

K rovnováze práv a povinností stran spotřebitelské smlouvy

Rozhodnutí obecného soudu v otázce posouzení platnosti spotřebitelské smlouvy, založené na formalistickém a selektivním hodnocení jejích ustanovení, co se týče rovnováhy práv a povinností smluvních stran, postrádající náležité vypořádání se s námitkami účastníka řízení představuje případ extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 19. června 2014 sp. zn. III. ÚS 1804/13 ve věci ústavní stížnosti Ivany Maturové, zastoupené JUDr. Martinem Pavelkou, advokátem, se sídlem Kalvodova 88/1, Brno, proti rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 21. února 2013 č. j. 162 C 217/2011-156, kterým byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 2 190 Kč s příslušenstvím na základě smlouvy o propagaci reklamní plochy, spojené s návrhem na zrušení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Okresního soudu v Ostravě jako účastníka řízení a UP PROMOTION, s. r. o., IČO 62742680, se sídlem Křižíkova 254/5, Praha 8 – Karlín, zastoupené Mgr. Petrem Novotným, advokátem, se sídlem Karolinská 661/4, Praha 8, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 21. února 2013 č. j. 162 C 217/2011-156 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 21. února 2013 č. j. 162 C 217/2011-156 se ruší.

III. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností ze dne 5. 6. 2013, doručenou Ústavnímu soudu dne 6. 6. 2013, stěžovatelka napadla a domáhala se zrušení rozsudku Okresního soudu v Ostravě (dále též jen „okresní soud“) ze dne 21. února 2013 č. j. 162 C 217/2011-156, a to z důvodu, že jím mělo být porušeno její ústavně zaručené základní právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. S ústavní stížností spojila návrh na zrušení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) s odůvodněním, že odporuje principům právního státu a právu na spravedlivý proces.

3. Napadeným rozsudkem okresního soudu byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejším účastníkovi částku 2 190 Kč s příslušenstvím (výrok I), nahradit mu na nákladech řízení částku 8 949 Kč (výrok II) a České republice částku 6 119 Kč (výrok III). Uvedený soud dospěl k závěru, že mezi stěžovatelkou a vedlejším účastníkem byla uzavřena smlouva o propagaci reklamní plochy, přičemž stěžovatelka řádně nesplnila svou povinnost uhradit sjednané plnění, ač k tomu byla v souladu s touto smlouvou vyzvána, a tudíž vedlejším účastníkovi náleží dlužná částka a dále nárok na smluvní pokutu. Současně odmítl, že by byla smlouva neplatná, a konstatoval, že stěžovatelka své tvrzení, že smlouvu uzavřela v omylu, neprokázala. Se smlouvou měla dle soudu možnost se seznámit, přičemž tato žádná ujednání o aktivní činnosti vedlejšího účastníka k zajištění zájemců o ji nabízenou reklamní plochu a o zajištění výdělků z této propagace neobsahuje, a neobsahuje ani ujednání, která by byla v rozporu s dobrými mravy nebo by představovala ke stěžovatelčině újmě značnou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran, a to včetně úpravy možnosti výpovědi.

II. Argumentace stěžovatelky

4. V úvodu stěžovatelka upozorňuje, že její ústavní stížnost podstatně přesahuje její vlastní zájmy, neboť rozhodnutí o ní může mít dopad na tisíce osob, a může se tak předejít velkému množství sporů (v současné době jich má být více než 12 766), jež vede proti svým klientům vedlejší účastník a s ním propojená společnost BEZREKLAMKY, s. r. o., vykonávající tutéž činnost. Rozhodovací praxe přitom není jednotná a kvůli chybějící možnosti podat odvolání a dovolání není nikdo, kdo by zajistil jednotný výklad. V této souvislosti se dovolává zásady právní jistoty, jejíž součástí je předvídatelnost práva, s čímž kolidují protikladné rozsudky vydávané nejen různými soudy, ale i samotným okresním soudem.

5. Dále stěžovatelka okresnímu soudu vytýká porušení zákazu svévole, neboť provedl důkaz uzavřenou smlouvou, dospěl však k závěru, že neobsahuje ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Přitom nerespektoval právní předpisy a judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu i Evropského soudního dvora, konkrétně pak ustanovení § 265 obchodního zákoníku a § 4 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, neboť vedlejší účastník používá klamavých praktik a ujednání ve smlouvě jsou nejednoznačná. Napadené rozhodnutí je i zjevně nespravedlivé (§ 1 o. s. ř.), protože soud rozhodl jen na základě smlouvy, vytištěné inzertní stránky ze serveru vedlejšího účastníka a svědecké výpovědi jeho ředitele, přestože ona upozorňovala na způsob podnikání vedlejšího účastníka, nekalé obchodní praktiky a nemravné počínání. Smlouvu, která navíc obsahuje nepřiměřená, a tudíž neplatná ujednání, uzavřela na základě omylu, což vedlejší účastník musel vzhledem k dosavadnímu způsobu podnikání vědět. Stěžovatelka uzavírá, že jí soud neposkytl ochranu před nekalými obchodními praktikami vedlejšího účastníka, což je v daných souvislostech nutno hodnotit jako exces.

6. Poukazuje rovněž na nález Ústavního soudu ze dne 26. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 199/11 (N 21/64 SbNU 205) s tím, že i v daném případě jde o smlouvu spotřebitelskou a formulářovou a tato obsahuje řadu nepřiměřených ujednání, jako je automatické obnovování platnosti smlouvy s nutností písemné výpovědi ve stanovené lhůtě na její straně (oproti oprávnění vedlejšího účastníka ukončit smlouvu kdykoliv bez povinnosti vrácení poměrné části uhrazeného poplatku), povinnost hradit poplatek bez ohledu na splnění povinnosti ze strany vedlejšího účastníka, smluvní pokuta přesahující 100 % zajišťované pohledávky, což zohlednily např. Okresní soud v Kroměříži v rozsudku ze dne 7. 2. 2013 č. j. 7 C 72/2012-223 a Okresní soud ve Zlíně v rozsudku ze dne 4. 9. 2012 č. j. 19 C 118/2012-66. Vedlejší účastník slíbil zákazníkům výdělek až 5 000 Kč měsíčně, ve skutečnosti nabízí pouze možnost inzerce zákazníka na jeho reklamních stránkách, přičemž jí není známo, že by některý ze zákazníků skutečně něco vydělal. Jde o celý systém podnikání, přičemž součástí této strategie je i to, že zákazník nebude ochoten neoprávněně uplatňované pohledávky hradit a v následném soudním řízení bude vedlejší účastník uplatňovat i nárok na náhradu nákladů řízení. Vedlejší účastník pak žaloby podává opakovaně za jednotlivá období trvání smlouvy, čímž zvyšuje náklady řízení a udržuje výši jednotlivých sporů pod hranici bagatelnosti, v exekuci vymáhá zvlášť jistinu a zvlášť náklady řízení, pokaždé se zcela samostatnými náklady. Takové podnikání, založené na vyvolávání sporů s klienty, kde náklady řízení tvoří podstatnou část zisku vedlejšího účastníka, je v rozporu s dobrými mravy, a nemůže požívat soudní ochrany.

7. Porušeno mělo být podle stěžovatelky její právo „na vyloučení překvapivých rozhodnutí“, a to z toho důvodu, že tytéž námitky v prakticky shodných řízeních vedou k zamítnutí žaloby, a tudíž že mohla očekávat, že i v souzené věci bude žaloba zamítnuta, což se ale nestalo. Z tohoto důvodu napadené rozhodnutí je pro ni zcela překvapivé, a pokud se okresní soud zásadně odchýlil od právního názoru vysloveného ve stejných věcech, měl náležitě vysvětlit, proč se tak stalo. Stěžovatelka okresnímu soudu vytýká i to, že na základě provedeného důkazu – výtisku obrazovky pořízeného v jednom okamžiku dospěl k závěru, že vedlejší účastník po celé období, včetně období prodloužené platnosti smlouvy, plnil svůj závazek v podobě propagace reklamní plochy. To má představovat tzv. extrémní nesoulad mezi provedenými důkazy a jejich právním hodnocením, neboť tento důkaz neprokazuje a nemůže prokázat, zda svou povinnost plnil po celý rok.

8. Návrh na zrušení výše uvedeného ustanovení stěžovatelka odůvodnila tím, že se ve světle postupu vedlejšího účastníka ukazuje, že toto může mít zcela opačný efekt, než měl na mysli zákonodárce, tedy že vede ke zbytečnému vytváření soudních sporů. V této souvislosti se stěžovatelka dovolává nálezu Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2012 sp. zn. IV. ÚS 498/12 (N 77/65 SbNU 73) a upozorňuje na to, že Ústavní soud bude pravděpodobně zatížen z důvodu absence jiných nástrojů procesní ochrany ústavními stížnostmi.

III. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

9. Okresní soud v Ostravě pouze odkázal na příslušné řízení a rozsudek v něm vydaný.

10. Vedlejší účastník řízení, UP PROMOTION, s. r. o., se pozastavil nad tím, že Ústavní soud zahájil řízení o ústavní stížnosti s takto vymezeným předmětem; v této souvislosti upozornil, že se jeho právní nástupce (BEZREKLAMKY, s. r. o.) obrátil na Ústavní soud se dvěma ústavními stížnostmi, v nichž se dovolával principu předvídatelnosti, a to v případech excesivního procesního počínání obecných soudů, Ústavní soud se ale jimi odmítl zabývat, což vedlejší účastník považuje za selektivní přístup, neboť právo na spravedlivý proces stejnou měrou požívá i obchodní korporace.

11. Považuje-li stěžovatelka napadené rozhodnutí za překvapivé, vedlejší účastník upozorňuje, že soudní rozhodnutí, kterých se dovolává, se týkají jiného typu smlouvy než té, kterou s ním uzavřela, tato smlouva je krátká a obsahuje stručné, srozumitelné a jednoznačné formulace. Dále uvádí, že poskytuje svým zákazníkům sjednanou službu řádně a včas a jen malé procento tvoří neplátcí zákazníci, k vymáhání pohledávek přistupuje až poté, co nedojde k mimosoudní dohodě. Pokud se již obrátil se svým nárokem na soud, v drtivé většině případů (více než 3 000) mu soudy daly za pravdu, že jím uzavřené smlouvy neobsahují neplatná ujednání, a proto

mohl ve skutkově velmi podobných situacích legitimně očekávat rozhodnutí v jeho prospěch. V souzené věci se stěžovatelka nemohla domnívat, že za jednoznačných skutkových okolností, kdy nezaplatila za písemně sjednanou a jím poskytnutou službu, soud rozhodne v její prospěch, přičemž úvahy o soudní svévoli či zanedbání odůvodnění mají být jen zástupným důvodem nezakládajícím důvodnost ústavní stížnosti. Skutečnosti, které namítala v soudním řízení, nespojují se s jeho předmětem, resp. nebyly rozhodné pro rozhodnutí, a proto nebyly prokazovány, okresní soud naopak správně hodnotil pouze relevantní skutečnosti. Stěžovatelčiny argumenty nemají žádný reálný základ, jsou účelové a spekulativní a soud se s nimi vypořádal. Tím spíše nemohou obstát jako důvody pro podání ústavní stížnosti. Odmítl, že by šlo o spor mající dopad na tisíce osob, s tím, že jediným cílem „smyslených a ničím nepodložených konstrukcí“ je odvést pozornost od konkrétního případu. Své podnikání pak označil za „právně, ekonomicky i morálně naprosto akceptovatelné“, a tvrzení stěžovatelky o podvodném systému a nekalých klamavých praktikách za nepodložená, resp. nepravdivá, a tudíž za hrubě zasahující do jeho dobré pověsti.

12. Závěrem vyslovuje názor, že okresní soud vydal správné a spravedlivé rozhodnutí, respektující jak práva spotřebitele, tak princip *pacta sunt servanda*. Rozhodovací praxi Ústavního soudu označil za „alarmující“, neboť vede k odepření spravedlnosti, resp. k přístupu k tomuto soudu, přičemž navrhl odmítnutí ústavní stížnosti a předložení celé věci podle § 11 odst. 2 písm. i) ve spojení s § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) k rozhodnutí plénu.

IV. Replika stěžovatelky

13. K vyjádření vedlejšího účastníka stěžovatelka uvedla, že její ústavní stížnost má všechny náležitosti, včetně vymezení toho, v čemž spatřuje porušení práva na spravedlivý proces, a že vedlejším účastníkem dříve podané ústavní stížnosti, nebo to, jak o nich Ústavní soud rozhodl, žádný vliv na posouzení této věci nemají. Dále upozorňuje, že i ze samotného vyjádření vedlejšího účastníka plyne, že rozhodování obecných soudů není jednotné a že počet sporů (13 000), které vedlejší účastník vede, svědčí o tom, že jde o celospolečenský problém, také občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu vydalo dne 12. 12. 2013 ke smlouvám, které uzavírají vedlejší účastník a společnost BEZREKLAMKY, s. r. o., stanovisko, podle kterého jsou tyto absolutně neplatné. Z toho stěžovatelka vyvozuje, že vedlejší účastník se v případech, kdy jeho zákazníci zaplatili, bezdůvodně obohatil, a to ve velkém rozsahu, a že tomu obecné soudy napomohly, přičemž má za to, že kdyby byla jejich rozhodnutí od počátku přezkoumávána soudy odvolacími, nedostatky těchto rozhodnutí by mohly být korigovány.

Stěžovatelka také odmítla, že by jí tvrzené skutečnosti (tedy že smlouvu uzavřela v omylu a že vedlejší účastník jedná v rozporu s povitvým obchodním stykem, neboť své podnikání zakládá na klamání spotřebitelů) a k tomu navržené důkazy byly irelevantní, s tím, že kdyby se jimi okresní soud zabýval a vypořádal, bylo by jeho konečné rozhodnutí jiné, a že pokud tak neučinil, porušil její právo na spravedlivý proces. V závěru repliky znovu zdůrazňuje, že podnikání vedlejšího účastníka je založeno na klamání spotřebitelů tím, že je láká k uzavření smlouvy nabídkou pravidelného výdělku, který ale v žádném případě smlouva nezajišťuje, kdy předmět smlouvy je naprosto odlišný od prezentované nabídky, daný rozdíl je však pro běžného spotřebitele obtížně rozpoznatelný. Pro tento případ se vyslovuje za to, aby byla spotřebitelům poskytnuta zvýšená ochrana, jak se vyslovil i Ústavní soud v nálezu ze dne 11. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 3512/11 (N 183/71 SbNU 201).

V. Formální předpoklady projednání návrhu

14. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a *contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. žádný takový v dané věci k dispozici nemá.

VI. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky, dále jen „Ústava“); není součástí soustavy obecných soudů (srov. čl. 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Proto Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal (toliko) z pohledu porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je stěžovatelkou namítáno v ústavní stížnosti, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. V podstatě totožným případem se zabýval Ústavní soud v nálezu ze dne 19. 11. 2013 sp. zn. II. ÚS 4167/12 (N 192/71 SbNU 289), kde shledal, že rozhodnutí obecného soudu v otázce posouzení platnosti spotřebitelské smlouvy, založené na formalistickém a selektivním hodnocení jejich ustanovení, co se týče rovnováhy práv a povinností smluvních stran, postrádající náležitě vypořádání se s námitkami účastníka řízení, vede k porušení

práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť jde o případ extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry. Odmítl přitom názor okresního soudu na otázku přiměřenosti podmínek ve smlouvě o propagaci reklamní plochy z hlediska rovnováhy práv a povinností obou smluvních stran, a důvody, které Ústavní soud k tomuto závěru vedly (k podrobnostem viz body 24 a 25 zmíněného nálezu), plně dopadají i na smluvní vztah mezi stěžovatelkou a vedlejším účastníkem.

17. Třetí senát Ústavního soudu přitom neshledal žádný důvod, proč by se měl od těchto závěrů odchylovat, ostatně ke stejnému výsledku dospěl Ústavní soud také v nálezu dne 13. 5. 2014 sp. zn. II. ÚS 1810/13 (N 93/73 SbNU 549); v něm vytknul obecnému soudu, že pokud svůj rozsudek postavil pouze na vlastním hodnocení smlouvy, z níž vycházel předmět sporu, aniž by – alespoň stručným způsobem – reflektoval námitky stěžovatele, resp. jejich relevanci, porušil čl. 36 Listiny. Dlužno dodat, že předtím také posuzoval otázkou meritorní „projednatelnosti“ ústavní stížnosti a svůj kladný závěr vyvodil z nežádoucího nejednotného rozhodování obecných soudů ve skutkově i právně obdobných sporech, jakož i ze zjevného rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry.

18. Nelze rovněž přehlédnout (jak již stěžovatelka zmínila), že se otázkou platnosti smluv o propagaci reklamní plochy, které uzavírá vedlejší účastník a společnost BEZREKLAMKY, s. r. o., se svými zákazníky, zabýval i Nejvyšší soud ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. Cpjn 200/2013 a dospěl k závěru, že: „Neplatná jsou ujednání dané smlouvy směřující k její automatické prolongaci, ujednání o povinnosti spotřebitele platit smluvní pokutu a náklady na písemnou upomínku, ujednání o nevratnosti plnění poskytnutého spotřebitelem bez ohledu na důvod, pro který dojde k předčasnému ukončení smlouvy tam, kde zákon vrácení vzájemně poskytnutého plnění předpokládá, a sjednání odlišného režimu účinnosti výpovědi smlouvy pro každou ze smluvních stran.“

19. Na základě výše uvedeného Ústavní soud rovněž v souzené věci dospěl k závěru, že okresní soud posoudil smluvní ujednání ve smlouvě o propagaci reklamní plochy, uzavřené mezi stěžovatelkou a vedlejším účastníkem, nejen v rozporu s příslušnými ustanoveními „starého“ občanského zákoníku (a to zejm. s § 55 a 56), ale i čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť okresní soud nijak nereflektoval princip ochrany spotřebitele jako jeden z klíčových principů současného občanského práva, resp. adekvátním způsobem nereagoval na argumentaci, kterou stěžovatelka v daném ohledu přednesla. V novém řízení bude okresní soud postupovat v souladu s výše uvedenými právními závěry jak Ústavního, tak Nejvyššího soudu, přičemž posoudí, zda neplatnost jednotlivých smluvních ujednání způsobuje

neplatnost celé smlouvy, či zda zbylá část smlouvy sama o sobě ob stojí (viz výše uvedené stanovisko).

20. S ohledem na tyto důvody Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadený rozsudek – pro porušení stěžovatelčina ústavně zaručeného základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny – zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

21. Pokud jde o otázku uzavření smlouvy v omylu, tuto musí obecné soudy posuzovat s ohledem na konkrétní okolnosti případu (viz bod 32 nálezu sp. zn. II. ÚS 1810/13). V souzené věci se okresní soud námitkou stěžovatelky, že smlouvu uzavřela v omylu, zabýval a dospěl k závěru, že stěžovatelka toto své tvrzení neprokázala, neboť předmětná smlouva závazek vedlejšího účastníka k aktivnímu vyhledávání zájemců ani k zajištění výdělku neobsahovala a stěžovatelka, jak sama vypověděla, měla možnost se s jejím obsahem seznámit (viz č. l. 56 soudního spisu), ostatně skutečnost, že stěžovatelce muselo být zřejmé, na jakém principu předmětná smlouva funguje, plyne i z toho, že současně jednala s vedlejším účastníkem o tom, že bude působit jako jeho obchodní zástupkyně (viz úřední záznam o podání vysvětlení na č. l. 32). Daný závěr ve své podstatě stojí na posouzení otázky, zda by mohlo jít o (právně relevantní) omyl ve skutečnosti, která byla pro učinění právního úkonu podle projevené vůle subjektu rozhodující, nebo o omyl v pohnutce, jež může být právně významný pouze tehdy, bude-li tato pohnutka zahrnuta do projevené vůle; jde v tomto směru o interpretaci tzv. podústavního práva, konkrétně § 49a občanského zákoníku, a jeho aplikaci na konkrétní případ, což je doménou obecného soudnictví, přičemž závěr okresního soudu nelze považovat za nějak „extrémní“, jež by vybočoval z mezí ústavnosti.

22. Pokud stěžovatelka tvrdí, že vedlejší účastník nedostatečně prokázal, že by předmětnou službu poskytl, pak je třeba v první řadě uvést, že vedlejší účastník předložil kopii příslušného inzerátu z internetové databáze (č. l. 9) a také – s ohledem na to, že stěžovatelka popřela poskytnutí této služby (viz č. l. 56) – navrhl, aby okresní soud za tímto účelem vyslechl svědka Jana Guziho (viz č. l. 65). Následně stěžovatelka sice tyto důkazy zpochybnila, v prvním případě kvůli nízké důkazní hodnotě, ve druhém pak pro nevěrohodnost svědka, nicméně sama žádné konkrétní skutečnosti, jež by její tvrzení podporovaly, neuvedla (např. že uplatnila reklamaci, což by byl logický postup pro případ, že by její inzerát do databáze nebyl umístěn), takže se její tvrzení nejvíce ani jako pravděpodobné. Za této situace nelze usuzovat, že by mezi provedenými důkazy a příslušným skutkovým závěrem panoval extrémní rozpor.

23. Jde-li o návrh na zrušení § 202 odst. 2 o. s. ř., pak uvedené ustanovení nebylo okresním soudem aplikováno (§ 74 zákona o Ústavním soudu), a tudíž k jeho podání není stěžovatelka aktivně legitimována (poučení o opravných prostředcích za aplikaci ustanovení právního předpisu v řešené právní věci pokládat nelze – srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 30. října 2013 sp. zn. II. ÚS 3208/13). Ústavní soud tento návrh odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) a odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu.

24. Navrhoval-li vedlejší účastník postup podle § 23 zákona o Ústavním soudu, nebylo možné danému návrhu vyhovět vzhledem k tomu, že se třetí senát Ústavního soudu ztotožnil s názorem druhého senátu, vysloveným ve výše uvedených nálezech. Zbývá dodat, že námitky, které stěžovatelka vznesla vůči postupu Ústavního soudu ve věcech sp. zn. III. ÚS 337/13 a II. ÚS 463/13, žádný význam z hlediska souzené věci nemají.

Č. 128

K trestnému činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku

Nejen judikatura obecných soudů, nýbrž i judikatura Ústavního soudu nemůže zůstat bez vývoje. Musí se přizpůsobovat sociální realitě a změnám náhledu společnosti na určité normy chování, takže obžalovaný se nemůže spoléhat na to, že soud setrvá na vývojem překonaném, byť pro něj příznivějším právním názoru (žádné legitimní očekávání); je však třeba pečlivě posoudit, zda v konkrétním případě je nutné právní názor Ústavního soudu přehodnotit, neposkytuje-li k tomu projednávající věc dostatečný a spolehlivý podklad.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 19. června 2014 sp. zn. III. ÚS 3255/13 ve věci ústavní stížnosti M. K., zastoupeného JUDr. Marcelou Neuwirthovou, advokátkou, se sídlem v Havířově, Dělnická 434/1a, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2013 č. j. 3 Tdo 678/2013-17, usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. března 2013 č. j. 7 To 59/2013-136 a rozsudku Okresního soudu v Karviné ze dne 7. ledna 2013 č. j. 10 T 241/2012-119, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání přečinu krádeže, přečinu porušování domovní svobody a přečinu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Karviné jako účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní soud obdržel dne 25. října 2013 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů, jimiž bylo dle jeho tvrzení porušeno jeho ústavně zaručené právo na osobní svobodu ve smyslu čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále

jen „Listina“), právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na rovné zacházení v soudním řízení garantované čl. 37 odst. 3 Listiny.

2. Z obsahu napadených rozhodnutí a příslušného spisu Okresního soudu v Karviné (dále jen „okresní soud“), který si Ústavní soud pro posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti vyžádal, vyplývá, že stěžovatel byl napadeným rozsudkem okresního soudu uznán vinným ze spáchání přečinu krádeže dle § 205 odst. 1 písm. b), odst. 2 a 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“), přečinu porušování domovní svobody dle ustanovení § 178 odst. 1 a 2 trestního zákoníku a přečinu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 trestního zákoníku. V trestním řízení mu bylo kladeno za vinu, že v průběhu měsíců října a listopadu 2012 neoprávněně ve třech případech vnikl anebo se pokusil vniknout do rodinných domů v Karviné za účelem odcizení peněz a jiných cenností, přičemž v jednom případě odcizil peněženku s několika platebními kartami a finanční hotovostí ve výši 40 000 Kč. Stěžovatel se k trestné činnosti doznal, když zpochybnil toliko vyšší hotovosti v odcizené peněžence. Okresní soud nicméně nepřisvědčil obhajobě v tom směru, že stěžovatelova činnost nezaplnila znaky trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 trestního zákoníku. Dle soudu dochází podle současné judikatury při odcizení peněženky k naplnění i tohoto trestného činu, neboť je běžnou praxí, s níž musí pachatel počítat, že poškození přechovávají ve svých peněženkách obvykle i platební karty; skutečnost, že nedošlo ke zneužití platební karty je pro právní kvalifikaci nepodstatná. Zejména proti tomuto závěru podal stěžovatel odvolání, které Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“) zamítl napadeným usnesením, v jehož odůvodnění označil závěry nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285), o něž stěžovatel opíral svou obhajobu stran neprokázání naplnění znaků trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, za překonané novější judikaturou Nejvyššího soudu, z níž vyplývá, že se pachatel, který odcizí poškozené osobě peněženku, dopouští uvedeného trestného činu v úmyslu nepřímém ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku. Stěžovatelovo dovolání Nejvyšší soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost, když potvrdil správnost obecných závěrů odvolacího soudu stran kvantitativního nárůstu používání platebních karet. Tyto závěry však navíc doplnil o vyhodnocení specifických okolností projednávaného případu. Stěžovatelův nepřímý úmysl tak Nejvyšší soud dovodil ze skutečnosti, že peněženka byla odcizena z pánské bundy a rodinného domu, tedy za okolností, kdy je odcizení platební karty spolu s peněženkou třeba předpokládat. Tento závěr navíc posiluje skutečnost, že pachatel byl již v minulosti pro v podstatě totožnou trestnou činnost

odsouzen. Nutnost zvláštního hodnocení zacházení s jednou odcizenou peněženkou pak dle soudu vyplývá rovněž z chování pachatele na místě činu, když stěžovatel vytáhl peníze z nalezené dámské peněženky, zatímco pánskou peněženku odcizil celou.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření ostatních účastníků řízení

3. Stěžovatel obecným soudům vytýká především to, že v trestním řízení nebylo v dostatečné míře prokázáno naplnění subjektivní stránky trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 trestního zákoníku. Stěžovatel v ústavní stížnosti poukazuje na závěr nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285), dle něhož nelze z úmyslného odcizení tašky či jiného zavazadla bez dalšího dovodit eventuální úmysl spáchat uvedený trestný čin, neboť takové neodůvodněné konstatování se nepřipustně blíží tzv. notorietě. Novější judikatura Nejvyššího soudu, opírající se o argument společenských změn v užívání platebních karet, se však od zmíněného nálezu v rozporu s Ústavou konstantně odchyluje, čímž aprobuje protiústavní způsob dokazování, vedoucí k neoprávněnému odsuzování obžalovaných osob, a tím k porušení čl. 8 Listiny. Navíc je dle stěžovatele argument „společenských změn“ nepřesvědčivý, neboť z dostupných statistik vyplývá, že nárůst počtu platebních karet není od vydání zmíněného nálezu Ústavního soudu ani stoprocentní. Dovedeno *ad absurdum* by tak dle stěžovatele mělo při několikaprocentním nárůstu užívání např. drog dojít ke změně judikatury v tom směru, že při každém odcizení tašky bude pachatel zároveň uznán vinným ze spáchání trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy ve smyslu ustanovení § 283 trestního zákoníku, spáchaného v úmyslu nepřímém. Z uvedeného důvodu tedy stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

4. Na žádost Ústavního soudu zaslal své vyjádření k ústavní stížnosti krajský soud, který v něm uvedl, že podstata jeho rozhodnutí odpovídá současné situaci v oblasti ekonomických vztahů, v nichž došlo k významnému rozšíření platebních karet. Ve zbytku odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

5. Rovněž okresní soud zaslal k ústavní stížnosti své vyjádření, v němž pouze odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

6. Nejvyšší soud se k výzvě Ústavního soudu nevyjádřil.

7. Stěžovatel následně využil svého práva repliky, v níž setrval na výše uvedené argumentaci, kterou doplnil v tom směru, že změny v ekonomických vztazích nemohou bez dalšího odůvodnit naplnění znaku trestného činu dle ustanovení § 234 odst. 1 trestního zákoníku.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

8. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a *contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

9. Jádrem stěžovatelovy argumentace představuje námitka rozporu „nosných důvodů“ ústavní stížností napadených rozhodnutí se závaznými závěry rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Odchýlení se od obecně závazných závěrů nálezů Ústavního soudu je ustáleně považováno za porušení čl. 36 Listiny [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 3465/12 ze dne 1. 2. 2013 (N 27/68 SbNU 313)] a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Ústavní soud si je však dobře vědom skutečnosti, že nejen judikatura obecných soudů, nýbrž i ta jeho nemůže zůstat bez vývoje. Musí se přizpůsobovat sociální realitě a změnám náhledu společnosti na určité normy chování [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345)]. Z toho důvodu Ústavní soud již v minulosti připustil, že je v kompetenci každého nezávislého soudu se ve výjimečných případech od závěrů judikatury Ústavního soudu odchýlit [nález sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465)], má-li k jejich revizi opodstatněné důvody, jež v odůvodnění svého rozhodnutí zevrubným způsobem odřejmí. Ústavní soud tedy při zkoumání opodstatněnosti námítky neodržení „nosných důvodů“ některého ze závazných rozhodnutí Ústavního soudu nejprve zhodnotí, zda se předmětné soudní rozhodnutí či postup odchylují od závazných závěrů rozhodovací činnosti Ústavního soudu; následně přezkoumá, jestli je toto odchýlení dostatečně v napadeném soudním rozhodnutí odůvodněno a nakonec posoudí jeho obsahovou opodstatněnost z hlediska ochrany základních práv a svobod, zpravidla postupem podle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí výše uvedeným způsobem a dospěl k závěru, že obecným soudům nelze v tomto konkrétním případě vytknout porušení požadavků předvídatelnosti a konzistentnosti jejich rozhodování vyplývajících z čl. 36 Listiny ani zásady závaznosti rozhodnutí Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy). V obecné rovině tak lze uzavřít, že nejen judikatura obecných soudů, nýbrž i judikatura Ústavního soudu nemůže zůstat bez vývoje. Musí se přizpůsobovat sociální realitě a změnám náhledu společnosti

na určité normy chování, takže obžalovaný se nemůže spoléhat na to, že soud setrvá na vývojem překonaném, byť pro něj příznivějším právním názoru (žádné legitimní očekávání) (zde nález sp. zn. IV. ÚS 37/03); je však třeba pečlivě posoudit, zda v konkrétním případě je nutné právní názor Ústavního soudu přehodnotit, neposkytuje-li k tomu projednávaná věc dostatečný a spolehlivý podklad.

10. Pro daný případ má klíčový význam závěr stěžovatelem zmíněného a dle názoru obecných soudů překonaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285). Tento právní názor byl v jeho odůvodnění vyjádřen takto: „Ústavní soud se neztotožňuje se závěrem obecných soudů, pokud předmětný skutek kvalifikovaly rovněž jako trestný čin neoprávněného držení platební karty podle § 249b trestního zákona. Poškozený při výpovědi učiněné v přípravném řízení uvedl, že peněženka obsahující platební karty se nacházela v odcizené tašce (č. l. 52). Podle názoru Ústavního soudu nelze dovozovat z faktu odcizení tašky či jiného zavazadla, v němž se nachází platební karta, bez jakéhokoli dalšího dokazování eventuální úmysl podle § 4 odst. b) trestního zákona ve vztahu k trestnému činu neoprávněného držení platební karty podle § 249b trestního zákona. Závěr o eventuálním úmyslu, tj. o tom, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn [§ 4 odst. b) trestního zákona], musí být opřen o konkrétně zjištěné skutečnosti. Tvrzení obsažené v odůvodnění rozsudku nalézacího soudu, že totiž obžalovaný ‚museli předpokládat, že poškozený může mít platební karty ve svých osobních věcech‘, postrádá jakékoli zdůvodnění a svou povahou se blíží konstatování údajné notoriety. Při dokazování v trestním řízení je takovýto způsob argumentace nepřijatelný.“

11. Stručně řečeno, vyjadřuje uvedený nález závěr, že o nepřímém úmyslu spáchat trestný čin dle ustanovení § 234 odst. 1 trestního zákoníku (dříve ustanovení § 249b trestního zákona) nelze usuzovat toliko z odcizení tašky či jiného obdobného zavazadla, jelikož je vzhledem ke stěžejním zásadám dokazování v trestním řízení nutné podpořit naplnění tohoto znaku trestného činu konkrétně zjištěnými skutečnostmi, z nichž bude možné takový pachatelův úmysl, ať už přímý či nepřímý, logicky dovozovat. Tak tomu v daném případě podle většinového názoru senátu Ústavního soudu bylo, i když nelze přehlédnout, že všechny ve stěžovatelově věci rozhodující obecné soudy přinejmenším nepřímo označily citované závěry uvedeného nálezu za překonané (srov. str. 6 napadeného rozsudku okresního soudu, str. 2 napadeného usnesení krajského soudu a str. 7 a 8 napadeného usnesení Nejvyššího soudu). Na druhou stranu se však Nejvyšší soud nespokojil toliko s obecnými závěry v otázce společenského posunu při nakládání s platebními kartami, nýbrž poměrně obsáhle spojil tyto teze

s konkrétními okolnostmi stěžovatelova případu, což má pro závěry dále učiněné zásadní význam.

12. Stěžovatelův úmysl tak Nejvyšší soud nedovozuje toliko ze skutečnosti odcizení peněženky, nýbrž v tomto směru poukazuje rovněž na stěžovatelovu trestní minulost (rozsudky odsuzující stěžovatele za stejný trestný čin spáchaný totožným způsobem), na způsob odlišného zacházení s jednotlivými odcizenými peněženkami, na prostředí a související okolnosti, za nichž stěžovatel trestnou činnost spáchal, jakož i na vyvrácení stěžovatelovy námitky stran naprosté tmy na místě činu, která mu měla bránit poznat obsah odcizené peněženky. Nad rámec uvedeného lze snad ještě podotknout, že v případě, v němž Ústavní soud rozhodoval výše uvedeným nálezem, došlo toliko k odcizení pánské kožené tašky přes rameno, zatímco ve stěžovatelově případě došlo k cílenému vyhledávání a odcizení peněženek, vytažených z oblečení poškozených osob, a na místě činu prohledávaných. Jakkoliv je zřejmé, že Nejvyšší soud a potažmo všechny rozhodující obecné soudy považují výše uvedené závěry Ústavního soudu za překonané, je z výše uvedeného rovněž patrné, že závěry nálezu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285), ohledně dovozování nepřímého úmyslu z konkrétně zjištěných okolností, byly dle Ústavního soudu v ústavně přijatelné míře dodrženy. Zejména Nejvyšší soud v tomto směru založil své úvahy na výkladu smyslu a účelu ustanovením § 234 trestního zákoníku chráněného zájmu, kterým je mimo jiné nerušený bezhohovostní platební styk, přičemž své závěry opřel nikoli jen o nárůst počtu vydaných platebních karet, který byl pro rok 2012 podle jeho závěrů více jak dvojnásobný (10 172 883) ve srovnání s rokem 2001 (4 658 902). Na tom nic nemění částečná změna v pohybu tohoto vývoje (dle údajů z 13. 5. 2014 pokles počet platebních karet v 1. čtvrtletí roku 2014 o 126 tisíc – z 10 250 651 za rok 2013 na 10 124 847 – viz údaje a odůvodnění na adrese <http://www.financninoviny.cz/zpravy/pocet-platebnich-karet-v-cr-letos-klesl-o-126-000-na-10-12-milionu/1078563>), když podstatou ustanovení § 234 trestního zákoníku je již zmíněná ochrana právě platebního styku, jehož četnost se ve srovnání s počátkem tohoto století zmnohonásobila (viz údaje dostupné na téže adrese – návštěva 16. 6. 2014).

13. Vzhledem k těmto okolnostem, stejně jako k okolnostem, za kterých došlo k trestnému jednání stěžovatele, neshledala většina senátu Ústavního soudu důvod pro kasační nálezy, popř. pro předložení věci plénu Ústavního soudu k zaujetí stanoviska, kterým by byl případně právní názor ve věci sp. zn. IV. ÚS 37/03 překonaný v podmínkách aplikace nového trestního zákoníku. Ačkoliv zmíněné řádné dovození nepřímého úmyslu pachatele je především věcí nalézacího soudu, posuzuje Ústavní soud zásadně spravedlnost soudního řízení jako celku, a tudíž náprava tohoto pochybení až ze strany Nejvyššího soudu není ústavně nepřipustným zásahem do stě-

žovatelova práva na spravedlivé posouzení jeho trestní věci. Proto většina senátu neshledala důvod ani pro posouzení ústavnosti samotného ustanovení § 234 odst. 1 trestního zákoníku ve vazbě na ustanovení § 15, 18 a 19 trestního zákoníku, popř. pro dovozování závěrů např. z § 18 odst. 2 trestního zákoníku, neboť zde neshledala důvod pro dovozování nějaké privilegované skutkové podstaty (blíže Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 200, podrobněji např. Schönke, A., Schröder, H., Cramer, P. a kol. Strafgesetzbuch. 27. vyd. München : C. H. Beck, 2006, s. 350–351).

14. Jelikož Ústavní soud neshledal, že by se *ratio decidendi* napadených rozhodnutí fakticky odchylovalo od relevantních závěrů nálezu sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285), přičemž stěžovatel jinou námitku nevznesl, nepřistoupil již Ústavní soud z důvodu ustáleně uznávané zásady minimalizace zásahů do činnosti ostatních orgánů veřejné moci k přezkumu další, dle obecných soudů tyto závěry překonávající, argumentace. Ze stejného důvodu pak třetí senát Ústavního soudu nepřistoupil ani ke zvážení postupu podle ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu, neboť – jak bylo již výše sub 9 a 12 uvedeno – projednáváná věc k tomu neposkytuje zejména po skutkové stránce dostatečný a spolehlivý podklad.

15. Vzhledem k tomu, že se senát při hlasování nesjednotil na návrhu na rozhodnutí podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, bylo ve smyslu § 19 odst. 2 ve spojení s § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu rozhodnuto ve věci nálezem.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Jana Musila

Nesouhlasím s výrokem a odůvodněním nálezu sp. zn. III. ÚS 3255/13 a podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, k němu zaujímám odlišné stanovisko, které odůvodňuji takto:

I. Extrémně vadná právní kvalifikace trestného činu

1. Mé odlišné stanovisko směřuje proti té části zamítavého nálezu, v níž byla Ústavním soudem aprobována jako ústavně souladná právní kvalifikace skutku, spáchaného stěžovatelem (dále jen „obviněný“), jako přečinu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku. Takovou právní kvalifikaci pokládám za extrémně vadnou a protiústavní; znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu nebyly podle mého názoru naplněny.

Proti zbývajícím částem nálezu týkajícím se souběžně stíhaných trestných činů krádeže a porušování domovní svobody nevznáším žádné námitky.

2. Připomínám, že podle skutkových zjištění obecných soudů se skutek, v němž byl spatřován přečin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, odehrál takto:

Obviněný v nočních hodinách vnikl do rodinného domu poškozeného MUDr. J. K. a z pánské bundy, odložené v chodbě domu, odcizil pánskou peněženku (a jiné věci, které se však k trestnému činu podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku nevztahují) a ihned poté z domu odešel. Podle tvrzení obviněného, které nebylo v průběhu trestního řízení nijak vyvráceno, se krádež stala za tmy, obviněný se do peněženky na místě nepodíval. Bezprostředně poté, co dům opustil, peněženku na přilehlém pozemku otevřel, vytáhl z ní papírové peníze, které si ponechal, a peněženku se zbylým obsahem odhodil. Obviněný tvrdí, že si vůbec nevšiml, že v peněžence se nacházejí rovněž platební karty. Pohozená peněženka i s platebními kartami byla na přilehlém pozemku asi po týdně nalezena sousedem a vrácena poškozenému (č. l. 19 vyš. spisu).

3. Právní věta výroku prvoinstančního rozsudku vyjadřuje právní kvalifikaci skutku tak, že obviněný „sobě bez souhlasu oprávněného držitele opatřil nepřenositelnou platební kartu“.

4. Tuto právní kvalifikaci však vůbec nelze vyvodit ze skutkové věty výroku rozsudku, v níž je skutek obviněného ve vztahu k použité právní kvalifikaci popsán slovy: „obžalovaný ... odcizil pánskou koženou peněženku ... obsahující ... dvě platební karty Unikredit Bank Visa, platební kartu Airbank Master Card, platební kartu Komerční banka Visa ...“. S takovým popisem skutku by snad bylo možno se spokojit, pokud by obviněný byl stíhán za krádež, avšak ve vztahu k trestnému činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku je takový slovní popis skutku neúplný – nevystihuje skutkovou podstatu trestného činu v objektu, v objektivní stránce ani v subjektivní stránce tak, aby ji bylo možno jednoznačně subsumovat pod použitou právní kvalifikaci.

5. Je třeba vzít na vědomí, že trestný čin podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku má (na rozdíl od trestných činů proti majetku a jiných trestných činů hospodářských) samostatný a specifický objekt trestného činu (předmět ochrany) – tím je řádné fungování bezhřtovostního platebního styku (viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář II. Praha : C. H. Beck, 2010, s. 2128). Z toho také vyplývá, že má též specifický předmět útoku (platební kartu) a specifické jednání jako znaky objektivní stránky trestného činu. Výraz „odcizil peněženku obsahující platební karty“, použitý ve výrokové

věť rozsudku, popisuje po skutkové stránce jiný předmět útoku (peněženkou obsahující peněžní kartu), než je požadován v právní větě („opatřil ne-přenosnou platební kartu“).

6. Ještě závažnější vadou však je, že skutková věta neobsahuje nic, z čeho by bylo možno dovozovat subjektivní stránku trestného činu (v daném případě nepřímý úmysl pachatele) – tj. vědomost a srozumění. Ze skutkové věty nelze vůbec seznat, z jakých skutkových okolností lze dovodit, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného ustanovením § 234 odst. 1 tr. zákoníku, a pro případ, že je způsobil, byl s tím srozuměn, jak požaduje § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku.

7. Přesný a výstižný popis skutku v enuciátu odsuzujícího rozsudku, korespondující s právní větou enuciátu, má mimořádný význam pro zákonnost rozhodování v trestních věcech. Má garantovat totožnost skutku, což je princip důležitý pro individualizaci trestného činu, pro předmět a rozsah dokazování, pro stabilitu rozhodování (respektování zásady *ne bis in idem*), pro transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování. Již v samotném vadném popisu skutku a ve vadné subsumpci pod právní kvalifikaci je možno za určitých podmínek spatřovat porušení principu spravedlivého procesu a důvod ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu.

II. Extrémně vadné posouzení nepřímého úmyslu

8. Posouzení zavinění obviněného ve formě nepřímého úmyslu je podle mého názoru extrémně vadné. Prvoinstanční soud vyvozuje nepřímý úmysl ze skutečnosti, že „... je v současné době běžnou praxí, kterou musí pachatel předpokládat, že poškození uschovávají běžně v peněženkách i platební karty. Pokud si tudíž pachatel úmyslně přisvojí peněženkou v úmyslu získat finanční prostředky v ní uložené, musí být srozuměn i s eventuality možností, že v peněžence jsou uloženy také platební karty“.

9. Odvolací soud vychází ze stejné argumentace jako soud nalézací a rozšiřuje ji o konstatování, že „v současné době lze u každého (zvýrazněno mnou) dospělého jedince předpokládat běžné každodenní používání platebních karet, které jsou nyní obvyklým platebním prostředkem, takže v případě odcizení kabelky nebo peněženky lze předpokládat, že s nimi bude odcizena i platební karta nebo platební karty, do nich vložené. Stejně tak i v projednávané věci mohl tedy obžalovaný důvodně předpokládat, případně byl minimálně srozuměn s tím, že v odcizené peněžence mohou být kromě peněz a dalších dokladů také platební karty“.

10. Dovolací soud, vyslovující souhlas s argumentací soudů první a druhé instance, obohacuje jejich argumentaci o zjištění, že „používání platebních karet je v současnosti stále na vzestupu“, což dokládá statistickými údaji o nárůstu počtu vydaných platebních karet a o nárůstu počtu

realizovaných plateb u obchodníků prostřednictvím platebních karet mezi léty 2001 až 2012.

11. Obecné soudy mají za to, že v současnosti je již překonán právní názor obsažený v nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03, v němž bylo vysloveno, že „závěr o eventuálním úmyslu, tj. o tom, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn ..., musí být opřen o konkrétně zjištěné skutečnosti. Tvrzení, obsažené v odůvodněném rozsudku nalézacího soudu, že totiž ‚obžalovaní ... museli předpokládat, že poškozený může mít platební karty ve svých osobních věcech‘, postrádá jakékoli zdůvodnění a svou povahou se blíží konstatování údajné notoriety. Při dokazování v trestním řízení je takovýto způsob argumentace nepřijatelný“.

12. Dovolací soud navíc dodává, že závěr o tom, že citovaný judikát Ústavního soudu je překonán, je dnes již běžně zastáván judikaturou Nejvyššího soudu (např. v usnesení sp. zn. 4 Tdo 884/2011 a sp. zn. 8 Tdo 1419/2011).

13. Pokládám interpretaci nepřímého úmyslu nastíněnou obecnými soudy za zcela nesprávnou. Jak vyplývá z ustanovení § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku, nepřímý úmysl v případě trestného činu podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku obsahuje kumulativně dva psychické procesy:

a) pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem (tj. řádného fungování bezhotovostního platebního styku);

b) pachatel pro případ, že porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem (tj. řádného fungování bezhotovostního platebního styku) způsobí, byl s tím srozuměn.

Žádná z těchto dvou podmínek nepřímého úmyslu není v posuzovaném případě dána – resp. žádná není prokázána (což při respektování presumpce nevinny má stejný trestněprocesní význam, jako kdyby tyto podmínky neexistovaly).

14. Obě psychické složky nepřímého úmyslu (vědění, srozumění) se v případě daného specifického objektu (řádného fungování bezhotovostního platebního styku) musejí vztahovat k existenci platební karty jako předmětu útoku (alternativně by předmětem útoku mohly být též jiné platební prostředky vyjmenované v § 234 odst. 1 tr. zákoníku, tj. elektronické peníze, příkaz k zúčtování, cestovní šek nebo záruční šeková karta).

Jestliže v posuzovaném případě nebylo obviněnému prokázáno, že o existenci platební karty v peněžence vůbec věděl, nelze nedostatek vědění, jako paralelní a nezbytné podmínky nepřímého úmyslu, nahradit žádnými úvahami o srozumění (což je forma volního vztahu); opačně ani existenci srozumění nelze dovozovat z potenciální možnosti vědění. Obě složky

(věděni a srozumění) musejí být naplněny samostatně a paralelně, z existence jedné z nich nelze dovozovat existenci druhé, nemohou se vzájemně nahrazovat.

15. Také úvahy obecných soudů, z nichž je v dané věci dovozováno srozumění, jsou na daný skutkový stav nepřiléhavé, nepřesvědčivé a tautologické. Sentence, převzaté z odborné literatury, o jakýchsi blíže nespecifikovaných jiných cílech sledovaných pachatelem nebo o tom, že „pachatel nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku, který si představoval jako možný, a to ať už by šlo o jeho vlastní zásah, nebo o zásah někoho jiného“, jsou v dané věci bezobsažné a nemají žádnou vazbu na daný skutkový stav. S jistotou je totiž známo pouze to, že obviněný chtěl ukrást peníze (což také učinil), o dalších jiných cílech či jeho představách o možných následcích se neví naprosto nic a úvahy soudů na toto téma jsou jen prázdnými spekulacemi.

16. Pojem srozumění, jako klíčový znak nepřímého úmyslu, je jak v jeho definici v trestním zákoníku, tak v odborné literatuře velmi vágní, nesnadno a kontroverzně interpretovatelný. Domnívám se, že k vyjasnění tohoto pojmu nijak podstatně nepřispěla ani nová definice obsažená v § 15 odst. 2 tr. zákoníku, zahrnující do pojmu srozumění navíc také pojem smíření.

17. Ať už se obsah pojmu srozumění interpretuje extenzivně (jako je tomu u těch autorů, kteří za srozumění pokládají i lhostejnost pachatele k nastalému následku) nebo restriktivně [ve smyslu, že lhostejnost nestačí k nepřímému úmyslu – takový názor zastával např. Solnař, V. Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha : Academia, 1972, s. 222; stejně tak nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 301/98 (N 45/13 SbNU 325) a IV. ÚS 433/02 (N 49/33 SbNU 11)], vždy je pokládáno za nezbytnou charakteristiku srozumění, že vyjadřuje pachatelův kladný volní vztah ke způsobenému následku (srov. Novotný, O. a kol. Trestní právo hmotné 1. Obecná část. 6. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2010, s. 231).

18. V posuzovaném případě nelze jakýmkoli výkladem dospět k závěru, že obviněný měl k opatření si platební karty kladný volní vztah. Za prokázané lze pokládat pouze jednání, tedy to, že obviněný bezprostředně po krádeži peněženky a po vyjmutí peněz peněženku zahodil na přilehlém pozemku (spolu s platebními kartami, o nichž však nevěděl). Z takového jednání pachatele nelze dovozovat jakýkoliv volní vztah (chtění, srozumění) k opatření si platební karty, natož pak vztah kladný. Dokonce, i kdyby obviněný věděl, že v odhozené peněžence zůstaly platební karty (tato vědomost ovšem prokázána nebyla, obviněný sám ji popírá), nebylo by možno nikterak dovozovat, že byl srozuměn s opatřením si platební karty – naopak by bylo zcela jasné, že platební kartu si opatřit nechtěl, že platební karta nebyla předmětem jeho zájmu, a proto se jí okamžitě zbavil.

Ve vztahu k opatření si platební karty nelze v daném případě dovodit vůbec žádné, ani to nejslabší srozumění pachatele; o jakémkoli nepřímém úmyslu nemůže být žádná řeč.

19. Úvahy obecných soudů, obsažené v jejich rozhodnutích, usuzující na nepřímý úmysl obviněného z objektivních okolností – jednak z rozdílů mezi způsobem spáchání krádeže peněženky poškozeného MUDr. J. K. a způsobem spáchání krádeže peněženky jeho manželky a jednak z narůstající četnosti používání platebních karet v populaci – jsou zcela nepřipadné a nic o existenci nepřímého úmyslu pachatele nevyovídají. Z těchto objektivních znaků by mohla být nanejvýš dovozována složka možnosti vědění, nikoliv však složka volní (srozumění).

20. Z důkazního hlediska je nepřijatelné, jestliže dovolací soud používá k vyvrácení námitek obhajoby nikoliv pozitivně zjištěná fakta, nýbrž toliko ničím nepodložené hypotézy nebo logicky vadné argumenty. Takovou povahu má např. úsudek obsažený na str. 8 usnesení Nejvyššího soudu: Námitku obviněného, že si na místě činu neprohlížel odcizenou peněženku, protože na místě byla úplná tma, a že tudíž nevěděl, že se v ní nacházejí platební karty, pokládá dovolací soud za vyvrácenou tím, že obviněný přý měl u sebe v době činu kapesní svítilnu. To přý má být prokázáno tím, že při osobní prohlídce, která však byla provedena až při zadržení dne 9. 11. 2012 (č. 1. 60 verte vyš. spisu) – tedy dva měsíce po spáchání činu – byla u obviněného taková kapesní svítilna nalezena. Takový úsudek nemůže z hlediska formální logiky obstát.

III. Obecná úvaha o negativních dopadech trendu kriminalizace přípravných jednání (tzv. předsunutí trestní odpovědnosti)

21. Mohlo by se snad zdát, že předchozí úvahy nejsou pro daný konkrétní případ až tak důležité – pachatel byl beztak odsouzen ještě pro další dva trestné činy (krádež a porušování domovní svobody), a pokud tedy byla navíc nesprávně použita jednočinná souběžná kvalifikace trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku, neprojevalo se to patrně nijak výrazně ve výměře uloženého trestu. Přesto však pokládám za důležité, aby postup obecných soudů a způsob jejich argumentace byl podrobně analyzován, protože se v něm zrcadlí obecnější trendy soudobé trestní politiky a aplikační praxe, jejichž mnohé aspekty pokládám za povážlivé.

22. Jedním z trendů soudobé trestní politiky je tzv. nová kriminalizace, tj. zavádění nových skutkových podstat trestných činů a nových institutů jak obecně, tak zvláštní částí trestního zákona. Zatímco některé z těchto nových úprav jsou legitimní a přiměřenou zákonodárnou reakcí na nové nebezpečné protispolečenské jevy (organizovaná kriminalita, terorismus apod.), v jiných případech jsou tyto novinky velmi kontroverzní – jsou

v rozporu s jinou všeobecně uznávanou zásadou pomocné úlohy trestního práva (subsidiaritou trestní represe); ve skutečnosti znamenají bezúčelné zostřování trestní represe.

23. Takovou velmi problematickou tendencí (vedle zavádění abstraktních ohrožovacích deliktů) je tzv. předsunutí trestní odpovědnosti (v německé odborné literatuře označované jako „Vorverlagerung der strafrechtlichen Verantwortlichkeit“), tj. kriminalizace takových jednání, která časově daleko předcházejí vlastnímu nebezpečnému jednání (pokusu nebo dokonání činu) a nezpůsobují žádný okamžitý škodlivý následek.

24. Po roce 1989 bylo na jedné straně trestněprávní naukou i zákonodárcem proklamováno, že obecná trestnost přípravy k trestnému činu je zavrženíhodným reziduem předchozího „socialistického trestního práva“, vedoucím k přepínání trestní represe. Proto byla již novelizací provedenou zákonem č. 175/1990 Sb. obecná trestnost přípravy z trestního zákona odstraněna a nahrazena omezenou trestností přípravy pouze u zvláště závažných trestných činů (dnes zvláště závažných zločinů – viz § 20 odst. 1, § 14 odst. 3 tr. zákoníku).

25. Na druhé straně však začaly v trestním zákoníku jako houby po dešti přibývat tzv. předčasně dokonané delikty (které jsou po obsahové stránce vlastně přípravným jednáním) – jako příklad uvedme trestné činy neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230), opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231), vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy (§ 259), nedovolené výroby a držení pečeti dla státní pečeti a úředního razítka (§ 349), padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezů (§ 350) – a také v našem případě aplikovaný trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234).

26. Důsledky tohoto zákonodárského trendu předsunutí trestní odpovědnosti jsou velmi problematické, v některých případech jsou jednoznačně negativní. Zatímco obecná trestnost přípravy je omezena na zvláště závažné zločiny (delikty ohrožené trestem odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deseti let), u nově zaváděných předčasně dokonáných trestných činů jde často o typově bagatelní delikty, u nichž vzniká otázka, zda jejich nízká společenská škodlivost vůbec opravňuje kriminalizaci a zda by neměla být použita jiná než trestněprávní reakce. Rozdílná reakce státu na typově shodně závažná přípravná jednání (některá jsou trestána, jiná nikoliv) může vyvolávat pochybnosti o racionalitě trestní politiky.

27. Mnozí významní teoretici (např. bývalý soudce německého Spolkového ústavního soudu a přední právní teoretik Winfried Hassemer: Sicherheit durch Strafrecht. Höchststrichterlichen Rechtsprechung im

Strafrecht – HRR. Heft 4/2006, s. 143) upozorňují na to, že předsunutí trestní odpovědnosti vede ke změně celkového paradigmatu trestního práva – tradičně reaktivní trestní právo se mění v „právo odvracející nebezpečí“. Tento trend vede k výraznému zvýšení stupně represivity trestního práva a vzbuzuje klamná očekávání o všemocnosti odstrašující role trestněprávní represe.

28. Skutkové podstaty předčasně dokonaných trestných činů je obtížné dostatečně přesně a výstižně definovat. Protože jejich obsahem je zpravidla toliko budoucí ohrožení právních statků, je definice objektivní stránky skutkové podstaty takových trestných činů málo přesná, protože v ní chybí popis poruchy (jež dosud nenastala); definice podaná zákonodárcem je proto často velmi vágní, omezuje se toliko na lapidární popis jednání. Tak tomu je i u skutkové podstaty obsažené v § 234 tr. zákoníku; formulace „sobě nebo jinému opatří, zpřístupní, přijme nebo přechovává platební prostředek jiného“ rozhodně nevyniká žádnou přesností. Lze si představit, že by pod takto popsanou skutkovou podstatu bylo možno subsumovat např. jednání spočívající v tom, že občan nalezne na ulici ztracenou cizí platební kartu, strčí si ji bezmyšlenkovitě do kapsy kabátu a ponechá si ji tam do druhého dne – již to by mohl někdo považovat za „opatření si“ nebo „přechovávání“. Taková vágnost v definicích trestných činů je krajně nežádoucí – odporuje obecnému požadavku určitosti právní normy.

29. Neurčitě vymezené „opatření si“ platební karty je v reálném životě realizováno velice variabilními způsoby – krádeží, nálezem, lstivým přisvojením. Velice často se karta dostane do dispozice pachatele náhodně – zpravidla jako skrytý obsah peněženky či zavazadla, jehož se ovšem pachatel zmocňuje převážně s úmyslem odcizit toliko peníze. Velice často je tomu tak, že pachatel takto náhodně získanou platební kartu nějakou dobu přechovává, avšak nemá v úmyslu ji kdykoli použít k platbě a později ji zahodí. Pouze velmi malá část takto získaných cizích platebních karet je „opatřena“ či přechovávána se záměrem skutečného budoucího zjištěného použití. Nedostatkem současné právní úpravy uvedeného trestného činu je, že všechny tyto varianty, vykazující velmi rozdílný stupeň škodlivosti, trestní zákoník nijak nediferencuje a stanoví pro ně stejnou trestní sazbu.

30. Pokud by zákonodárce dospěl k přesvědčení, že je zapotřebí kriminalizovat již samotné „opatření si“ platební karty, pokládal bych za vhodnější omezit se pouze na případy jejich krádeží. To by bylo možno snadno docílit rozšířením katalogu variant krádeží v § 205 odst. 1 tr. zákoníku tak, aby krádež platební karty byla trestná vždy, bez ohledu na výši způsobené škody. Ostatní případy „opatření si“ a „přechovávání“ platební karty by mohly být beztrestné. Odpadly by tím nynější potíže s interpretací § 234 tr. zákoníku. Došlo by zároveň k zúžení okruhu kriminalizovaných případů, což bych pokládal za velmi žádoucí.

IV. Obecná úvaha o negativních dopadech trendu „vyprazdňování“ subjektivního zavinění

31. Na posuzované kauze lze demonstrovat další podle mého názoru nežádoucí jev, vyskytující se v posledních letech jak v české trestněprávní legislativě, tak v soudní praxi – totiž postupné zeslabování až „vyprazdňování“ subjektivní stránky trestného činu. Nejmarkantněji se tento trend projevuje právě na zákonném vymezení a interpretaci nepřímého úmyslu v jeho volní složce – srozumění. Zatímco v dřívější době trestněprávní nauka (viz např. Solnař) zastávala názor, že lhostejný vztah ke způsobenému následku nestačí k dovození nepřímého úmyslu, dnešní interpretace tzv. pravé lhostejnosti (chápané jako smíření se s následkem mlčky) vede k tomu, že je běžně pokládána za nepřímý úmysl.

32. Judikatura Nejvyššího soudu při tomto extenzivním výkladu nepřímého úmyslu zachází v některých trestních kauzách neúnosně daleko. Kategoricky vyložený předpoklad v nyní posuzovaném případě, totiž že pachatel musí předpokládat, že platební karta se nachází v odcizené peněžence, je v jiných judikátech ještě dále rozšiřován.

- Ve věci sp. zn. 4 Tdo 884/2011 Nejvyšší soud tvrdí, že existenci platební karty musel pachatel předpokládat, jestliže odcizil pánskou látkovou příruční tašku zn. Adidas (i v této kauze pachatel tvrdil, že tašku neprohledával, odcizil z ní jen peníze a tašku se zbylým obsahem odhodil do popelnice). Nejvyšší soud dokonce argumentuje tím, že „v současné době je u každého (zvýrazněno mnou) dospělého jedince běžné každodenní používání platebních karet, které jsou obvyklým platebním prostředkem“, z čehož dovozuje, že spáchání trestného činu podle § 234 tr. zákoníku „bylo bez jakýchkoli pochybností prokázáno“.
- V trestní kauze sp. zn. 8 Tdo 1419/2011 odcizil pachatel z neuzamčeného automobilu batoh, vzal si z něho peníze a batoh se zbylým obsahem (včetně platební karty) zahodil. I zde Nejvyšší soud dovozuje existenci nepřímého úmyslu opatřit si platební kartu z toho, že „v současné době je již naprosto běžný tzv. bezhotovostní platební styk realizovaný (mimo jiné) prostřednictvím platebních karet, které ... se běžně v peněženkách dospělých osob vyskytují, přičemž peněženky se zase zcela obvykle nacházejí v taškách, kabelkách, batozích či jiných příručních zavazadlech. Pokud tedy obvinění ... odcizili batoh z neuzamčeného vozidla, mohli ... naprosto důvodně předpokládat, že v něm bude uložena... také peněženka a v ní pak nejrůznější platební prostředky (bankovky, mince, platební karty, šeky či např. stravenky) ... , tedy museli být s touto skutečností minimálně srozuměni“.

33. Velice se obávám toho, aby další vývoj trestního práva nenabral směr – od staletými osvědčené koncepce individuální odpovědnosti

za zavinění – k objektivní odpovědnosti. Některé nově zaváděné instituty, jako je tzv. jednání za jiného (§ 114 odst. 2 tr. zákoníku) a celá koncepce trestní odpovědnosti právnických osob (zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů) vzbuzují dojem, že se česká legislativa již tímto směrem vydala. Pro některé tyto koncepce lze snad shledat dobré důvody. Pokládal bych však za chybné, kdyby k podpoře tohoto trendu začal být používán i extenzivní výklad nepřímého úmyslu.

V. Na závěr literární vložka

34. V nesmrtelném díle Jaroslava Haška nalezneme tyto skvostné pasáže z raportu putimského četnického strážmistra Flanderky o výslechu dobrého vojáka Švejka:

„Mezi jiným při mém křížovém výslechu udal, že umí fotografovat, a to nejraději nádraží. Aparát fotografický sice u něho nalezen nebyl, ale jest domněnka, že ho někde skrývá, a proto s sebou nenosí, aby odvrátil od sebe pozornost, čemuž nasvědčuje i jeho vlastní doznání, že by fotografoval, kdyby měl aparát u sebe ... Jisto je, že dle jeho vlastního doznání jediné to, že nemá aparát fotografický s sebou, zabránilo tomu, aby nefotografoval nádražní budovy a vůbec místa strategické důležitosti, a jest nesporné, že by byl tak učinil, kdyby byl měl dotýčný fotografický přístroj, který ukryl, při sobě. Jedině té okolnosti, že nebyl fotografický aparát při ruce, lze děkovati tomu, že u něho nebyly nalezeny žádné fotografie.“

Bylo štěstím, že rytmistr König z píseckého četnického velitelství, kam byl delikvent eskortován, nesdílel v roce 1914 Flanderkovo originální pojetí eventuálního úmyslu, a nepostavil Švejka před polní soud pro špiónáž. Domnívám se, že i současná česká justice by měla projevit stejně zdravý úsudek.

35. Ze všech uvedených důvodů se domnívám, že ústavní stížnosti mělo být zčásti vyhověno a že napadená rozhodnutí obecných soudů měla být zrušena v těch částech, v nichž bylo rozhodováno o trestném činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 odst. 1 tr. zákoníku.

Č. 129

K přepjatému formalismu obecných soudů ve vztahu k označení účastníka řízení

Svévolné odmítnutí přístupu k soudu (*denegatio iustitiae*) spočívá též v restriktivním či „přepjatě formalistickém“ výkladu procesních pravidel. Tak tomu je i v případě, kdy soud zastaví řízení z důvodu neodstranitelného nedostatku podmínky řízení (§ 104 odst. 1 o. s. ř.), spočívajícího v nezpůsobilosti žalobce být účastníkem řízení, a to za situace, kdy soud neučinil žádná opatření směřující k odstranění nedostatků či pochybností v identifikaci žalobce (§ 43 odst. 1 a § 104 odst. 2 o. s. ř.). K zastavení řízení navíc došlo až 20 měsíců po podání žaloby a poté, co soud s taktó označeným žalobcem od počátku řízení jednal jako s aktivně legitimovaným účastníkem. Tímto zcela překvapivým a formalistickým postupem, ústícím do vydání usnesení o zastavení řízení, krajský soud odepřel stěžovateli právo domáhat se ochrany svých práv soudní cestou (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 24. června 2014 sp. zn. II. ÚS 475/13 ve věci ústavní stížnosti statutárního města Brna, se sídlem Dominikánské náměstí 196/1, Brno, zastoupeného Mgr. Jiřím Táborským, advokátem, se sídlem Horní 32, Brno, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 10. 2012 č. j. 8 Cmo 258/2012-103 a usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 20. 3. 2012 č. j. 4 Cm 68/2010-89, jimiž bylo zastaveno řízení o stěžovatelově žalobě z důvodu, že městská část jako žalobce nemá právní subjektivitu, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 10. 2012 č. j. 8 Cmo 258/2012-103 a usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 20. 3. 2012 č. j. 4 Cm 68/2010-89 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Předmět řízení a obsah ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 4. 2. 2013 se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí obecných soudů, neboť měl za to, že jimi bylo porušeno jeho základní právo na spravedlivý proces, garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 a contrario zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje též ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 34 a § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítané porušení svého základního práva na spravedlivý proces spatřuje zejména ve skutečnosti, že Krajský soud v Brně napadeným usnesením zastavil řízení o jím podané žalobě, a to s odkazem na § 104 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v tehdy platném znění, (dále jen „o. s. ř.“), dle něhož soud řízení zastaví, jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, ačkoliv se v nyní projednávaném případě o takovou neodstranitelnou podmínku nejednalo. Krajský soud za takovou neodstranitelnou podmínku řízení totiž považoval neexistenci aktivní věcné legitimace na straně stěžovatele coby žalobce, což však zcela nesprávně dovodil ze skutečnosti, že se stěžovatel v předmětné žalobě identifikoval jako „Statutární město Brno, městská část Brno-Bosonohy, Bosonožské nám. 1, Brno, 642 00“, přičemž městské části jsou dle § 20 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v tehdy platném znění, (dále jen „zákon o obcích“) organizačními jednotkami a nemají právní subjektivitu. S tímto právním názorem krajského soudu, který k odvolání stěžovatele potvrdil i Vrchní soud v Olomouci v záhlaví citovaným usnesením, stěžovatel v ústavní stížnosti polemizuje. Předně má za to, že i z citovaného označení lze dovodit, že účastníkem řízení je „Statutární město Brno“, byť s nesprávně uvedeným sídlem. Pokud obecné soudy k takovému závěru nedospěly, měly pak stěžovateli dát procesní prostor cestou výzvy k odstranění vady (ve smyslu § 43 odst. 1 o. s. ř.) tyto nesrovnalosti v označení žalobce včas napravit, a nikoliv ihned přistoupit k zastavení řízení. Vzhledem k tomu, že tak neučinily, zasáhly svým postupem do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

4. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil pouze Krajský soud v Brně, zastoupený JUDr. Z. Míkolajkovou, který však toliko ve stručnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

II. Podstatné okolnosti plynoucí ze spisu

5. Ze spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 4 Cm 68/2010 Ústavní soud zjistil následující skutečnosti, relevantní pro posouzení podané ústavní stížnosti.

6. Stěžovatel se žalobou ze dne 10. 5. 2010 domáhal po obchodní společnosti INTER-STAV, spol. s r. o., zaplacení částky ve výši 17 256 174 Kč, jakožto nároku z odpovědnosti za vady vzniklé v souvislosti s realizací smlouvy o dílo ze dne 24. 10. 2010, jejímž předmětem byl závazek zhotovitele pro stěžovatele provést zhotovení dokumentace pro provedení stavby a komplexní zhotovení díla – provedení stavby „Bytový dům Konopiska Brno-Bosonohy“. Krajský soud v Brně nejdříve usnesením ze dne 14. 5. 2010 vyzval stěžovatele k úhradě soudního poplatku ve výši 690 250 Kč. Následné žádosti stěžovatele o osvobození od placení soudního poplatku krajský soud usnesením ze dne 25. 2. 2011 nevyhověl. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel dne 29. 3. 2011 odvolání, k výzvě krajského soudu podle § 43 odst. 1 ve spojení s § 205a a 209 o. s. ř. doplněné podáním ze dne 18. 4. 2011, které však následně vzal zpět, a proto Vrchní soud v Olomouci řízení o něm usnesením ze dne 22. 9. 2011 č. j. 8 Cmo 226/2011-71 zastavil. V odůvodnění vrchní soud mimo jiné konstatoval, že byl „žalobce označen v souladu se statutem města Brna jako městská část, tedy organizační složka bez právní subjektivity“. K zastavení řízení došlo v reakci na podání stěžovatele ze dne 24. 5. 2011, kterým vzal svou žalobu v částce 12 256 174 Kč zčásti zpět. Usnesením ze dne 21. 10. 2011 krajský soud jednak řízení ve vztahu k této části žaloby zastavil, jednak podle § 43 odst. 1 ve spojení s § 79 odst. 1 a 2 o. s. ř. stěžovatele vyzval k doplnění zbylé části žaloby, zejména k doplnění rozhodných skutkových tvrzení a označení důkazů ohledně vzniku závazkového vztahu, reklamace díla a slevy z ceny díla. Stěžovatel posléze opakovaně žádal o prodloužení lhůty k doplnění, nejpozději do 29. 2. 2012.

7. Krajský soud následně dne 20. 3. 2012 vydal v záhlaví citované usnesení, jímž předmětné řízení zastavil s odůvodněním, že „podle ust. § 20 odst. 2 zákona o obcích jsou městské části (městské obvody) organizační jednotkou (statutárního) města. Podle ust. § 134 odst. 1 zákona o obcích jednají městské obvody a městské části za statutární město pouze v záležitostech jim svěřených zákonem a v mezích zákona statutem. Městské části nebo městské obvody nemají právní subjektivitu. (...) Z výše uvedeného vyplývá, že (stěžovatel) – Statutární město Brno, městská část Brno-Bosonohy, nemá způsobilost být účastníkem řízení, jedná se o neodstranitelnou podmínku řízení, a proto soud rozhodl v intencích Vrchního soudu v Olomouci vyjádřených v usnesení ze dne 22. 9. 2011“.

8. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel (v záhlaví označen jako „Statutární město Brno, se sídlem Dominikánské náměstí 196/1, 601 67 –

věc se týká městské části Brno-Bosonohy“) dne 4. 5. 2012 odvolání, k výzvě krajského soudu doplněně podáním ze dne 6. 6. 2012, v němž předestřel obdobnou argumentaci jako posléze v ústavní stížnosti. Vrchní soud v Olomouci nicméně v záhlaví citovaným usnesením odvolací řízení rovněž zastavil, neboť dospěl k závěru, že „odvolání podal žalobce jako městská část, tedy osoba bez právní subjektivity, a proto odvolací soud odvolací řízení zastavil (§ 211 a § 104 odst. 1 o. s. ř.). K následně ‚úpravě‘ označení žalobce na ‚Statutární město Brno‘ již odvolací soud přihlédnout nemohl, neboť popsaný nedostatek podmínky řízení nebylo možno odstranit“. Vrchní soud vycházel z názoru, že krajský soud neměl důvod postupovat podle § 43 odst. 1 o. s. ř., neboť „uvedené označení žalobce bylo úplné (přesné), určité a srozumitelné (v souladu s ust. § 141 zák. č. 128/2000 Sb. a Statutem města Brna - názvem, sídlem i IČ) a nevzbuzovalo žádné pochybnosti o tom, kdo se měl podle údajů v žalobě řízení jako žalobce účastnit. Vzhledem k tomu, že z obsahu žaloby nevyplývá, že by v označení žalobce došlo (mohlo dojít) k chybě v psaní nebo jiné zřejmé nesprávnosti, nebo že by údaj označující žalobce byl v logickém rozporu s vyličením rozhodujících skutečností, popřípadě údajem o tom, čeho se žalobce domáhá.“ (str. 3 usnesení).

III. Vlastní argumentace Ústavního soudu

9. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Ústavní soud není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace zákonných a podzákonných právních norem, která nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody.

11. Podstatu ústavní stížnosti tvoří polemika stěžovatele s právním názorem obecných soudů ohledně neexistence jeho aktivní věcné legitimity z důvodu nesprávné identifikace žalobce, a tedy výskytu neodstranitelné podmínky řízení, ústící do zastavení řízení o jím podané žalobě, resp. odvolání, v čemž stěžovatel spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces, garantovaného v čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

12. Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, právo na soudní a jinou právní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 Listiny nelze vykládat tak, že by pokrývalo veškeré případy porušení kogentních procesních ustanovení

v objektivní poloze, tzn. samotné porušení procesních pravidel stanovených procesními právními předpisy ještě nemusí samo o sobě znamenat porušení práva na spravedlivý proces. „Teprve takové porušení objektivních procesních pravidel, které by skutečně jednotlivce omezilo v některém konkrétním subjektivním procesním právu, například v nemožnosti provést konkrétní stěžovatelem zamýšlený procesní úkon, čímž by byl v důsledku znevýhodněn oproti jinému účastníkovi řízení či zkrácen na svých hmotných právech, by mohlo být zásahem do subjektivního práva na spravedlivý proces“ [srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1796/11 (N 178/63 SbNU 69) či ze dne 5. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 566/07 (N 176/54 SbNU 209) nebo usnesení ze dne 27. 8. 2003 sp. zn. I. ÚS 148/02 (U 19/31 SbNU 327)], veškerá judikatura Ústavního soudu je dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

13. Za jedno z takových porušení práva na spravedlivý proces, jehož imanentní součástí je i právo jednotlivců domáhat se ochrany svých práv soudní cestou, je třeba nezbytně považovat svévolné odmítnutí meritorního přezkumu (*denegatio iustitiae*) z důvodu restriktivního či „přepjatě formalistického“ výkladu příslušných procesních pravidel podmiňujících přístup jednotlivců k soudu, resp. stanovujících podmínky pro připuštění meritorního přezkumu jednotlivých podání. Taková pravidla a podmínky jsou obecné soudy povinny interpretovat a aplikovat tak, aby dodržely maximy práva na spravedlivý proces vymezené Listinou a Úmluvou. Při jejich výkladu musí obecné soudy vždy přihlídnout k tomu, že účastník řízení svým podáním sleduje ochranu svých subjektivních práv, a proto je třeba sledovat, zda tato omezení jsou proporcionální ochraně základního práva, a to nikoliv pouze v rovině normativní, ale též při posuzování konkrétního případu v rovině výkladu a aplikace takových omezení, neboť základní práva nevytvářejí pouze rámec normativního obsahu podústavního práva, nýbrž právě i rámec jeho interpretace [srov. k tomu např. nález sp. zn. I. ÚS 2030/07 ze dne 11. 9. 2007 (N 138/46 SbNU 301) a judikaturu tam uvede-nou]. Uvedené platí tím spíše za situace, pokud postup obecných soudů implikuje tak významný zásah do procesního postavení účastníka řízení, jehož důsledkem je jeho úplné vyloučení z řízení, resp. nezvratné odeřízení meritorního přezkumu jeho podání, jako tomu ostatně bylo v nyní projednávaném případě.

14. Jak již bylo rekapitulováno, obecné soudy napadenými usneseními zastavily řízení o stěžovatelem podané žalobě, resp. odvolání, a to vždy s odkazem na § 104 odst. 1 o. s. ř., když neodstranitelnou podmínku řízení spatřovaly v absenci aktivní věcné legitimace stěžovatele, který byl v záhlaví žaloby označen jako „Statutární město Brno, městská část Brno-Bosonohy, Bosonožské nám. 1, Brno, 642 00“, tj. jako městská část, která dle zákona o obcích nemá právní subjektivitu. S tímto výkladem, ani s postupem

obecných soudů, se Ústavní soud neztotožňuje, neboť jím obecné soudy svévolně odepřely stěžovateli právo domáhat se ochrany svých práv soudní cestou, které je imanentní součástí práva na spravedlivý proces, garantovaného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

15. Ústavní soud nijak nezpochybňuje obecná východiska obecných soudů ve vztahu k posouzení právní subjektivity městských částí, které zákon o obcích (§ 20 odst. 2 ve spojení s § 134) skutečně koncipuje jako „organizační jednotky města“, které nejsou nadány právní subjektivitou, a nedisponují tedy ani aktivní věcnou legitimací v soudním řízení. Stejně tak nelze než souhlasit, že způsobilost být účastníkem řízení je procesní podmínkou, kterou soud zkoumá z úřední povinnosti a jejíž nedostatek nelze odstranit, což nutně vyvolává důsledky v podobě zastavení řízení ve smyslu § 104 odst. 1 o. s. ř.

16. Za nepřijatelný z hlediska ochrany základních práv a svobod, k níž jsou obecné soudy povinovány (čl. 4 Ústavy České republiky), nicméně považuje Ústavní soud samotný způsob, jakým obecné soudy uvedená východiska aplikovaly na nyní projednávaný případ stěžovatele, kdy z citovaného označení stěžovatele „Statutární město Brno, městská část Brno-Bosonohy, Bosonožské nám. 1, Brno, 642 00“ bez dalšího dovodily, že se jedná o „úplně (přesně), určité a srozumitelné označení žalobce a nevzbuzovalo žádné pochybnosti o tom, kdo se měl podle údajů v žalobě řízení jako žalobce účastnit“, tj. městská část Brno-Bosonohy, která není způsobilá být účastníkem řízení, a jedná se tedy neodstranitelnou podmínku řízení, vyvolávající důsledky v podobě zastavení řízení. Ústavní soud má naopak za to, že v žalobě užitá identifikace žalobce za použití slovního spojení „Statutární město Brno“ a „městská část Brno-Bosonohy“ zřetelně vyvolává (přínejmenším) jisté pochybnosti, vyplývající z možného omylu či částečné neznalosti stěžovatele. V případě výskytu jakýchkoliv pochybností na straně identifikace účastníků řízení, které znemožňují s úplnou jistotou učinit závěr, že řádně a úplně označený účastník řízení skutečně není procesně (aktivně či pasivně) legitimovaným, a tedy konstatovat existenci neodstranitelné podmínky řízení, přitom musí obecné soudy volit postup vstřícnější k právu jednotlivců domáhat se ochrany svých práv soudní cestou, nikoliv mechanicky a ve vztahu k tomuto právu jednotlivců restriktivně přistoupit k zastavení řízení, a tedy fakticky zcela vyloučit meritorní přezkum jejich podání, jako v nyní posuzovaném případě stěžovatele. Krajský soud tak měl v daném případě zvolit postup podle § 43 odst. 1 a § 104 odst. 2 o. s. ř., tj. učinit vhodná opatření (výzva k odstranění vad) směřující k odstranění nedostatků či pochybností v identifikaci žalobce.

17. Uvedený závěr mimo jiné vychází i z konstantní judikatury Ústavního soudu, který v dosavadní činnosti rozhodoval řadu případů, jež byly svojí podstatou shodné či přinejmenším srovnatelné s nyní posuzovaným

případem. Kupříkladu v nálezu sp. zn. III. ÚS 127/96 ze dne 11. 7. 1996 (N 68/5 SbNU 519) Ústavní soud dovodil, že „pokud je v podání jako účastník řízení označen někdo, kdo účastníkem řízení nemůže být (v daném případě „městský úřad“ namísto „město“), má podání vadu, k jejímuž odstranění musí být účastník vyzván. Jestliže v daném případě z obsahu žaloby bylo zřejmé, že tato směřuje proti státu, a nikoliv proti organizační složce státu, která před soudem pouze za stát jedná, ale sama nemůže být účastníkem řízení, bylo zjevné, že podání nemá náležitosti stanovené v § 79 odst. 1 o. s. ř., a bylo tedy povinností soudu účastníka řízení podle § 43 odst. 1 o. s. ř. vyzvat k odstranění této vady podání. Postup soudů, které řízení zastavily, aniž by žalobci daly příležitost vadu odstranit, se jeví jako příliš formalistický, nerespektující právo na spravedlivý proces. Ústavní soud zde odkazuje na svoji konstantní judikaturu, podle které nepřesné označení účastníka řízení lze odstranit a soud je povinen o tom chybující stranu postupem dle § 5 a 43 o. s. ř. poučit [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 243/96 (N 61/8 SbNU 113); sp. zn. IV. ÚS 234/98 (N 84/11 SbNU 257) či sp. zn. I. ÚS 139/99 (N 3/29 SbNU 21)]“.

18. Ke shodnému závěru Ústavní soud dospěl i v nálezu sp. zn. IV. ÚS 22/03 ze dne 6. 4. 2004 (N 51/33 SbNU 31), v němž obecným soudům vytýkal „přepjatý formalismus“, pokud za neodstranitelnou podmínku řízení považovaly označení žalovaného „Nejvyšší kontrolní úřad“ namísto správného označení „Česká republika – Nejvyšší kontrolní úřad“. Ústavní soud zde konstatoval, že „nejvyšší hodnotou rozhodování soudů je individuální spravedlnost, samozřejmě v mezích zákona, včetně ustanovení procesních. V daném případě jde o náležitosti a obsah žaloby, a s tím spojené hranice poučovací povinnosti soudu o nedostatcích, případně vadách žaloby. Soud by měl dát účastníkovi předtím, než návrh odmítne, možnost, aby uvedený nedostatek odstranil (jeho neodstranění představuje totiž tak významný zásah do procesního postavení účastníků, že je může úplně vyloučit z řízení). Samozřejmě, že nelze poučovací povinnost rozšiřovat tak, aby překračovala rámec poučení o procesních právech a povinnostech účastníků a zasahovala do hmotného práva (tedy poučení v otázce věcné legitimace). Takové poučení soudem tam, kde je možno věc posoudit spíše jako omyl žalobce, třebaže vyplývá z neznalosti, je plně namístě“.

19. V nyní projednávaném případě stěžovatele nejen, že krajský soud neučinil žádná vhodná opatření (výzva k odstranění vad) směřující k odstranění pochybností v identifikaci žalobce, ale nadto se stěžovatelem (v původní identifikaci) od počátku řízení nakládal jako s aktivně legitimovaným účastníkem řízení, když mu opakovaně adresoval výzvy k zaplacení soudního poplatku; k doložení majetkových poměrů, resp. k odstranění vady podání v podobě doplnění skutkových tvrzení a označení důkazů. K zastavení řízení přistoupil až 20 měsíců po podání žaloby na základě

stručné, procesně nesouvisející poznámky Vrchního soudu v Olomouci v odůvodnění citovaného usnesení ze dne 22. 9. 2011 č. j. 8 Cmo 226/2011-71, jímž bylo z důvodu částečného zpětvzetí žaloby zastaveno řízení o odvolání stěžovatele proti rozhodnutí krajského soudu o neosvobození od soudního poplatku, a to navzdory skutečnosti, že krajský soud hned ve svém následujícím procesním rozhodnutí (usnesení ze dne 21. 10. 2011) vyzval stěžovatele k doplnění rozhodných skutkových tvrzení a důkazů ve vztahu k namítaným vadám ze smlouvy o dílo, tedy činil v řízení kroky směřující k věcnému projednání žaloby, aniž by uvedený názor vrchního soudu nějak reflektoval. Krajský soud tak tímto svým zcela překvapivým postupem, ústícím do vydání v záhlaví citovaného usnesení o zastavení řízení, svévolně odepřel stěžovateli právo domáhat se ochrany svých práv soudní cestou, které je imanentní součástí práva na spravedlivý proces, garantovaného v čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

20. Vzhledem ke skutečnosti, že vrchní soud následně v záhlaví citovaným usnesením uvedený postup krajského soudu aproboval, když řízení o odvolání stěžovatele rovněž zastavil za použití shodné argumentace (a to bez ohledu na skutečnost, že stěžovatel byl v odvolání již identifikován řádně), nedostál své ústavní povinnosti vyplývající z čl. 4 Ústavy České republiky a své rozhodnutí rovněž zatížil protiústavností v podobě porušení práva na spravedlivý proces stěžovatele, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

21. Proto Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí Krajského soudu v Brně a Vrchního soudu v Olomouci zrušil. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 130

K zákonem uložené povinnosti mlčenlivosti rozhodce a otázce zapůjčení rozhodčího spisu exekučnímu soudu

Pokud neměl stěžovatel (rozhodčí soud) postaveno najisto, zda by v případě, kdy by vyhověl výzvě exekučního soudu k předložení spisu (aniž by byl předtím předepsaným způsobem mlčenlivosti zproštěn), neporušil zákonem uloženou povinnost mlčenlivosti, jejímž porušením by se vystavoval nebezpečí vzniku odpovědnosti za škodu, resp. pokud exekuční soud stěžovateli řádně neosvětlil, z jakého důvodu trvá na splnění této ediční povinnosti (a to aniž by byl stěžovatel předem zproštěn zákonem uznané mlčenlivosti), pak by nebylo spravedlivé setrvávat ani na pořádkové pokutě, která stěžovateli byla za jeho jednání uložena. Protože soud prvního stupně ani soud odvolací nedostály své povinnosti a rozhodčímu soudu řádně neosvětlily, z jakého důvodu vyžadují splnění jeho ediční povinnosti (aniž by vyčkaly na to, až bude zákonem stanoveným postupem zproštěn mlčenlivosti), resp. z jakých ustanovení konkrétně stěžovateli tato povinnost plyne, porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) - ze dne 24. června 2014 sp. zn. I. ÚS 1647/13 ve věci ústavní stížnosti Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, IČO 48435313, se sídlem Praha 1, Dlouhá 13, právně zastoupeného JUDr. Petrem Polednem, Ph.D., advokátem, se sídlem Praha 1, Maiselova 38/15, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 11 Co 20/2013, kterým byla stěžovateli uložena pořádková pokuta ve výši 25 000 Kč za nevyhovění výzvě exekučního soudu k předložení rozhodčího spisu, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 11 Co 20/2013 bylo porušeno základní právo stěžovatele garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 11 Co 20/2013 se zrušuje.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 21. 5. 2013, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 11 Co 20/2013, s tvrzením, že tímto rozhodnutím bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 55 EXE 1627/2012, který si Ústavní soud vyžádal, vyplynulo, že soud v exekučním řízení, zahájeném k návrhu oprávněného z rozhodčího nálezu ze dne 17. 8. 2012, vyzval stěžovatele svým přípisem ze dne 26. 11. 2012 k zapůjčení rozhodčího spisu sp. zn. Rsp 446/12. Stěžovatel byl exekučním soudem zároveň poučen o tom, že nezašle-li požadovaný rozhodčí spis soudu ve lhůtě jednoho týdne, bude splnění této povinnosti exekučním soudem vynucováno ukládáním pořádkových pokut ve smyslu § 53 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „občanský soudní řád“).

3. Na tuto výzvu stěžovatel reagoval svým dopisem ze dne 6. 12. 2012, v němž uvedl, že není oprávněn vyhovět výzvě exekučního soudu k předložení předmětného rozhodčího spisu, a to s poukazem na povinnost mlčenlivosti rozhodce zakotvenou v § 6 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“), podle něhož platí, že rozhodci jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděli v souvislosti s výkonem funkce rozhodce, pokud nebyli této povinnosti zproštěni. Stěžovatel zároveň uvedl, že je připraven žádosti soudu vyhovět a požadovaný spis mu předložit, bude-li povinnosti mlčenlivosti zákonem předvídaným postupem zproštěn (§ 6 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení). Spolu s tímto přípisem stěžovatel předložil soudu kopie doručenek a usnesení o ustanovení opatrovníka žalovanému (nyní povinnému).

4. Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatel nevyhověl výzvě exekučního soudu a nepředložil mu předmětný rozhodčí spis, byla mu usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 13. 12. 2012 č. j. 55 EXE 1627/2012-27 uložena pořádková pokuta ve výši 50 000 Kč. V odůvodnění tohoto usnesení exekuční soud uvedl, že stěžovatel svým postupem hrubě ztížil postup v exekučním řízení. Stěžovatel byl dle názoru exekučního soudu povinen uposlechnout výzvy soudu učiněné ve smyslu § 129 odst. 2 občanského soudního řádu, přičemž ustanovení § 124 občanského soudního řádu a § 6 zákona o rozhodčím řízení by tímto nebyla dotčena, neboť zproštění ml-

členlivosti k zapůjčení rozhodčího spisu exekučnímu soudu představuje „zbytečný a formalistický úkon“, jehož v daném případě není třeba.

5. Právě uvedené usnesení exekučního soudu bylo následně změněno usnesením Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 11 Co 20/2013 tak, že výše pořádkové pokuty uložené stěžovateli byla snížena na částku 25 000 Kč; jinak bylo usnesení exekučního soudu potvrzeno. Odvolací soud v odůvodnění tohoto usnesení poukázal na povinnost exekučního soudu zkoumat již ve stadiu nařízení exekuce to, zda byl titul pro exekuci vydán k tomu oprávněným orgánem v mezích jeho pravomoci, zda je vykonatelný po stránce formální i materiální, zda je dána aktivní a pasivní legitimace účastníků, zda nedošlo k zániku vymáhaného práva prekluzí, a je-li to, co titul ukládá povinnému, vázáno na splnění podmínky či vzájemné povinnosti, zda oprávněný prokázal jejich splnění. Dle názoru odvolacího soudu jsou soudy za účelem tohoto přezkumu vždy oprávněny vyžádat si od příslušného orgánu či osoby spis, neboť jen na podkladě tohoto spisového materiálu může soud dospět k závěru, zda k exekuci navržené rozhodnutí je či není způsobilým exekučním titulem. Odvolací soud zároveň poukázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 1. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1852/12, v němž Ústavní soud upozornil na to, že ačkoli rozhodce (rozhodčí soud) není orgánem veřejné moci, má propůjčenu určitou rozhodovací pravomoc, s níž jsou spjata i určitá omezení, popř. povinnosti, mezi něž dle názoru Ústavního soudu nepochybně patří i povinnost poskytovat součinnost obecným soudům, a to zvláště tehdy, jde-li o exekuční řízení. S ohledem na právě uvedené a dále vzhledem k oprávnění soudu přezkoumávat správnost potvrzení o vykonatelnosti všech titulů pro exekuci (tedy i rozhodčího nálezu) je dle názoru odvolacího soudu ze zákona prolomena povinnost mlčenlivosti rozhodců uvedená v § 6 zákona o rozhodčím řízení, a rozhodce je tak povinen i bez zbavení mlčenlivosti předložit spis exekučnímu soudu, jde-li o prověření způsobu doručení rozhodčího nálezu účastníkům řízení a posouzení pravomoci rozhodce.

II. Námitky obsažené v ústavní stížnosti

6. Posledně uvedené rozhodnutí stěžovatel napadl ústavní stížností. V jejím rámci uvedl, že obecné soudy chybně interpretovaly povinnost mlčenlivosti uloženou mu zákonem o rozhodčím řízení a nezohlednily limity dokazování upravené v § 124 občanského soudního řádu, dle něhož platí, že „dokazování je třeba provádět tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem a jiná zákonem stanovená nebo státem uznávaná povinnost mlčenlivosti. V těchto případech lze provést výslech jen tehdy, jestliže vyslýchaného zprostil povinnosti mlčenlivosti příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu má tuto povinnost; přiměřeně to platí i tam, kde se provádí důkaz jinak než

výslechem“. Dle názoru stěžovatele obecné soudy právě uvedené ustanovení § 124 občanského soudního řádu, jakož i zákonnou povinnost mlčenlivosti rozhodce, při svém rozhodování nerespektovaly, přičemž zároveň nevysvětlily, z jakého důvodu tak činí. Stejný postup, který stěžovatel považuje za protizákonný, pak obecné soudy vyžadovaly i po stěžovateli, v důsledku čehož porušily jeho právo na spravedlivý proces.

III. Vyjádření účastníků řízení

7. Ústavní soud si k obsahu ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníka řízení. Městský soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 14. 11. 2013 shrnul obsah ústavní stížnosti, odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, jež dle jeho názoru obsahuje vše, co mu bylo podkladem pro vydání napadeného usnesení, a navrhl, aby ústavní stížnost byla jako nedůvodná zamítnuta.

8. Stěžovatel ve své replice odmítl závěr odvolacího soudu stran úplnosti odůvodnění napadeného rozhodnutí, když poukázal na to, že odvolací soud v ústavní stížnosti napadeném rozhodnutí vůbec nevedl, z jakého důvodu upřednostnil právní zájem exekučního soudu na předložení důkazu před právním zájmem na zachování mlčenlivosti stěžovatele, přičemž se nikterak nevypořádal ani s argumentací stěžovatele stran nutnosti výkladu § 129 odst. 2 občanského soudního řádu (na nějž bylo ze strany obecných soudů opakovaně poukazováno) ve spojení s § 124 téhož zákona a § 6 zákona o rozhodčím řízení. Pro právě uvedené stěžovatel uvedl, že setrvává na své ústavní stížnosti.

IV. Právní posouzení věci Ústavním soudem

9. Aby Ústavní soud mohl posoudit, zda rozhodnutím odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o uložení pořádkové pokuty stěžovateli, nebyla porušena jeho ústavně garantovaná práva, musel se nejprve zabývat otázkou vzájemného vztahu státem uznané mlčenlivosti rozhodců (či rozhodčích soudů), zakotvené v § 6 zákona o rozhodčím řízení, a oprávněním exekučního soudu přezkoumat před nařízením exekuce či výkonu rozhodnutí správnost potvrzení o vykonatelnosti všech titulů pro výkon rozhodnutí (§ 275 odst. 2 občanského soudního řádu).

10. Ústavní soud v prvé řadě uvádí, že rozhodčí řízení a řízení exekuční, resp. řízení o výkon rozhodnutí, představují dvě zcela samostatná řízení, a to přesto, že spolu mohou úzce souviset a na sebe navazovat. Zatímco rozhodčí řízení je třeba považovat za řízení nalézací, v jehož rámci rozhodce (rozhodčí soud) autoritativně rozhoduje o sporu mezi stranami (a to s ohledem na vůli stran přenést pravomoc k rozhodnutí tohoto sporu z obecného soudu na rozhodce, vtělenou do rozhodčí smlouvy či rozhodčí

doložky), řízení exekuční je řízením zcela samostatným, v jehož rámci se oprávněný může domáhat vynucení povinnosti uložené povinnému vykonatelným rozhodčím nálezem [§ 40 odst. 1 písm. c) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, (dále jen „exekuční řád“)], nesplní-li povinný svou povinnost dobrovolně. Rozhodčí nález tak zde představuje exekuční titul, jenž je předpokladem pro nařízení exekuce, nikoli předmět přezkumu exekučního soudu z hlediska jeho věcné správnosti [srov. nález ze dne 17. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 871/11 (N 15/64 SbNU 155)].

11. Podle ustanovení § 275 odst. 2 občanského soudního řádu platí, že soud je vždy oprávněn před nařízením výkonu rozhodnutí přezkoumávat správnost potvrzení o vykonatelnosti všech titulů pro výkon rozhodnutí. Toto pravidlo se s ohledem na ustanovení § 52 exekučního řádu až do 31. 12. 2012 uplatnilo i v případech, kdy předmětné řízení bylo vedeno dle řádu exekučního, nikoli dle části šesté občanského soudního řádu.

12. Právě uvedený postup exekučního soudu při ověřování správnosti potvrzení o vykonatelnosti titulu, jež je ověřováno zpravidla na podkladě informací vyplývajících z obsahu spisu, v němž bylo vykonávané rozhodnutí vydáno, není dokazováním, což bylo potvrzeno i soudní judikaturou (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2001 sp. zn. 20 Cdo 1020/99 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010 sp. zn. 20 Cdo 847/2008). I přesto však soudní judikatura dovodila, že i zde je nezbytné, aby soud postupoval přiměřeně podle ustanovení upravujících dokazování (§ 122 a násl. občanského soudního řádu ve spojení s § 254 téhož zákona).

13. Vzhledem k právě uvedenému se Ústavní soud musel vypořádat s otázkou, zda se i zde uplatní § 124 občanského soudního řádu (ve spojení s § 6 zákona o rozhodčím řízení), na nějž bylo poukazováno i ze strany stěžovatele, či nikoli.

14. Po prostudování příslušné právní úpravy Ústavní soud dospěl k závěru, že se ustanovení § 124 občanského soudního řádu při posuzování předpokladů pro nařízení exekuce soudem před jejím vlastním nařízením ve smyslu § 275 odst. 2 téhož zákona neuplatní. Opačný výklad by totiž dle názoru Ústavního soudu byl v rozporu s účelem exekučního řízení. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že o nařízení exekuce (resp. o pověření exekutora jejím provedením ve smyslu § 43a exekučního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2013) rozhoduje exekuční soud zpravidla bez jednání a bez slyšení povinného (§ 253 občanského soudního řádu). Je tomu tak proto, aby nebyl zmařen účel výkonu rozhodnutí (exekuce), tedy aby se povinný o výkonu rozhodnutí (exekuci) nedozvěděl dříve, než bude na jeho majetek nařízena, a nemohl tak s tímto majetkem naložit způsobem nepřipouštějícím výkon rozhodnutí (exekuci). Pokud by však Ústavní soud nyní připustil, že rozhodce není oprávněn poskytnout exekučnímu soudu

ve fázi nařizování exekuce či výkonu rozhodnutí potřebnou součinnost dříve, než bude zproštěn mlčenlivosti postupem zakotveným v § 6 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení, pak by tento účel zmařen nepochybně byl. Podle ustanovení § 6 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení totiž platí, že rozhodce mohou mlčenlivosti zprostit nejprve strany (tedy oprávněný a povinný). Teprve jestliže jej mlčenlivosti nezprostit, může o zproštění rozhodnout z vážných důvodů předseda okresního soudu, v jehož obvodu má rozhodce trvalý pobyt, příp. předseda okresního soudu, v jehož obvodu byl rozhodčí nález vydán (nelze-li místo vydání nálezu zjistit, rozhoduje předseda Obvodního soudu pro Prahu 1). Z právě uvedeného je patrné, že při uplatnění postupu dle § 6 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení by se povinný o probíhající exekuční řízení dozvěděl dříve, než bude o nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) rozhodnuto, neboť povinný by musel být vyzván ke sdělení, zda souhlasí s poskytnutím listin, jež jsou součástí rozhodčího spisu, exekučnímu soudu za účelem posouzení naplnění zákonných podmínek pro nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce). To však připustit nelze a naopak je nutné uzavřít, že ustanovení § 124 občanského soudního řádu ve spojení s § 6 zákona o rozhodčím řízení se ve fázi zjišťování předpokladů pro nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) neuplatní.

15. Ze shora uvedeného je patrné, že se zde dostaly do kolize dva práve chráněné zájmy, a sice zájem na ochraně mlčenlivosti rozhodce a zájem na řádném výkonu rozhodnutí. Ústavní soud tak musel zvážit, který z těchto zájmů v nyní posuzovaném případě převáží, přičemž se přiklonil k zájmu na řádném výkonu rozhodnutí. To proto, že i přes všechny odlišnosti rozhodčího řízení od řízení soudního připíná zákon rozhodčímu nálezu jako výsledku rozhodčího řízení znak vykonatelnosti, tj. státem garantované vynutitelnosti (srov. usnesení ze dne 28. 1. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 37/08, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). V případě, že by převážil zájem na ochraně mlčenlivosti, by totiž právě uvedený znak vykonatelnosti rozhodčích nálezů mohl být v důsledku jednání povinného, jímž by se tento mohl účelově zbavovat majetku, dozvěděl-li by se o probíhající exekuční řízení, fakticky narušen, což však připustit nelze.

16. I při respektování výše uvedeného je dle Ústavního soudu nezbytné, aby do práva účastníků na ochranu mlčenlivosti rozhodce bylo zasahováno v co nejmenším rozsahu. Je totiž v zájmu obou účastníků rozhodčího řízení (jež se následně mohou stát též účastníky případného exekučního řízení), aby mlčenlivost rozhodce byla co nejvíce šetřena, neboť právě nevěrohodnost rozhodčího řízení a s ní související zákonem uznaná mlčenlivost rozhodce bývá nezdědkou klíčovým důvodem pro volbu tohoto způsobu řešení sporu a sjednání rozhodčí smlouvy (viz Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů: komentář. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 343, shodně též Klein, B., Doleček, M. Rozhodčí řízení.

Praha : ASPI, a. s., 2007, s. 56). Ústavní soud má proto za to, že součinnost rozhodce s exekučním soudem lze důvodně limitovat. Protože exekuční soud není oprávněn k jakékoli kontrole dispozic souvisejících s řízením (či dokonce k přezkumu věcné správnosti titulu), ale je oprávněn pouze ke kontrole naplnění předpokladů pro nařízení exekuce (vykonatelnost exekučního titulu, pravomoc orgánu, který jej vydal, legitimace účastníků, prekluze práva vyplývajícího z exekučního titulu apod.), nemá zároveň důvod vyžadovat informace, které s nařízením exekuce nesouvisí (srov. usnesení ze dne 2. 1. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1852/12, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Mlčenlivost rozhodce je tak v exekučním řízení dle názoru Ústavního soudu ze zákona prolomena pouze ve vztahu k těm listinám, bez jejichž předložení by exekuční soud nemohl naplnění podmínek pro nařízení exekuce v daném konkrétním případě přezkoumat.

17. I přesto, že Ústavní soud dospěl ohledně neaplikovatelnosti ustanovení § 124 občanského soudního řádu ve spojení s § 6 zákona o rozhodčím řízení ke stejnému závěru jako soudy obecné, rozhodl se přistoupit zároveň ke zrušení ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty, a to z následujících důvodů.

18. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně připomíná, že principu práva na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musejí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pakliže tak obecné soudy neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí, a zpravidla tak i jejich protiústavnost. Nejsou-li totiž zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, přičemž zásada právního státu libovůli v rozhodování orgánů veřejné moci zakazuje [viz nálezy ze dne 14. 9. 2005 sp. zn. III. ÚS 183/03 (N 175/38 SbNU 399), ze dne 3. 10. 2006 sp. zn. I. ÚS 74/06 (N 175/43 SbNU 17), ze dne 23. 1. 2008 sp. zn. I. ÚS 2568/07 (N 20/48 SbNU 213) nebo ze dne 9. 4. 2008 sp. zn. I. ÚS 1589/07 (N 69/49 SbNU 45)].

19. Ústavní soud nemohl přehlédnout, že ani odvolací soud, ani soud prvního stupně se ve svých rozhodnutích o uložení pořádkové pokuty stěžovateli řádně nevypořádaly s námitkou stěžovatele stran nutnosti aplikace ustanovení § 124 občanského soudního řádu ve spojení s ustanovením § 6 zákona o rozhodčím řízení, a to přesto, že se jednalo o námitku, jež byla jádrem argumentace stěžovatele a která byla stěžovatelem vznesena již v reakci na výzvu exekučního soudu k předložení rozhodčího spisu. Exekuční soud se ve svém usnesení omezil toliko na konstatování, že stěžovatel byl povinen uposlechnout výzvy soudu podle § 129 odst. 2 občanského soudního řádu a zaslat požadovaný rozhodčí spis, přičemž ustanovení § 124 téhož zákona a § 6 zákona o rozhodčím řízení tím dle jeho názoru nejsou nijak dotčena, neboť soud je povinen mlčenlivost zachovávat také

a do soudního spisu, jehož by byl rozhodčí spis přílohou, v současnosti může nahlédnout pouze oprávněný. Rovněž soud odvolací se k předmětné námitce řádně nevyjádřil, když nikterak neosvětlil, z jakého důvodu se při přezkumu podmínek pro nařízení exekuce při současné aplikaci § 129 občanského soudního řádu neuplatní také ustanovení § 124 občanského soudního řádu. Odvolací soud ve vztahu k této námitce pouze poukázal na to, že povinnost předložit rozhodčí spis pro účely nařízení exekuce je logickým důsledkem povinnosti soudu přezkoumat exekuční titul z hlediska jeho vykonatelnosti, neboť bez znalosti rozhodčího spisu by exekuční soud nemohl dospět k závěru, zda k exekuci navržené rozhodnutí je či není způsobilým exekučním titulem. Byť se Ústavní soud s touto argumentací odvolacího soudu ztotožňuje, nepovažuje ji za dostatečnou. To proto, že na jejím základě neměl stěžovatel postaveno najisto, zda by v případě, kdyby výzvě k předložení spisu vyhověl (aniž by byl předtím předepsaným způsobem mlčenlivosti zproštěn), neporušil zákonem uloženou povinnost mlčenlivosti, jejímž porušením by se vystavoval nebezpečí vzniku odpovědnosti za škodu, již by porušením své mlčenlivosti mohl způsobit a jejíž náhrady by se poškozená strana rozhodčího řízení mohla po stěžovateli domáhat.

20. Obecné soudy se dle názoru Ústavního soudu řádně nevypořádaly ani s odkazem stěžovatele na závěry vyplývající z usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2012 č. j. 4 Cmo 104/2012-66 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 12. 2007 č. j. 20 Co 480/2007-69, v nichž soudy vyslovily závěr, že i při uložení ediční povinnosti ve smyslu § 129 odst. 2 občanského soudního řádu je nutno šetřit zákonem uloženou povinnost mlčenlivosti rozhodce ve smyslu § 124 občanského soudního řádu ve spojení s § 6 zákona o rozhodčím řízení. Odvolací soud se však s tímto odkazem stěžovatele vypořádal pouze tak, že jej označil za nepřipadný, neboť předmětná rozhodnutí byla vydána v řízení o zrušení rozhodčího nálezu, a nikoli v rámci řízení exekučního. Odvolací soud tak učinil, aniž by blíže osvětlil, z jakého důvodu se tyto závěry v exekučním řízení neprosadí, přestože v obou typech řízení rozhoduje soud, jenž je vázán mlčenlivostí, a vystupuje zde i stejný okruh účastníků řízení (právě těmito argumenty odůvodnil soud prvního stupně ediční povinnost rozhodčího soudu, za jejíž nesplnění stěžovatele sankcionoval uložením pořádkové pokuty).

21. Ústavní soud je toho názoru, že pokud obecné soudy stěžovatele řádně neosvětlily, z jakého důvodu trvají na splnění jeho ediční povinnosti (a to aniž by byl stěžovatel předem zproštěn zákonem uznané mlčenlivostí), pak by nebylo spravedlivé setrvávat ani na pořádkové pokutě, která stěžovateli byla za jeho jednání uložena.

V. Závěr

22. Protože tedy obecné soudy nedostály své povinnosti vypořádat se řádně s námitkami uplatněnými stěžovatelem, v důsledku čehož stěžovatel řádně neosvětlily, z jakého důvodu vyžadují splnění jeho ediční povinnosti (aniž by vyčkaly na to, až bude zákonem stanoveným postupem zproštěn mlčenlivosti), resp. z jakých ustanovení konkrétně stěžovateli tato povinnost plyne, porušily právo stěžovatele na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto stěžovateli vyhověl a napadené rozhodnutí z toho důvodu dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud takto rozhodl v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu mimo ústní jednání, neboť měl za to, že od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

Č. 131

K povinnosti soudu vypořádat se v rozhodnutí o odmítnutí kasační stížnosti pro opožděnost s podstatnými námitkami účastníka řízení týkajícími se doručení napadeného rozsudku

Otázkou doručení napadeného rozsudku krajského soudu právnímu zástupci stěžovatele, resp. otázkou, zda jím byl stěžovatel v řízení před krajským soudem zastoupen, se Nejvyšší správní soud ve svém usnesení o odmítnutí kasační stížnosti nezabýval, v důsledku čehož byl znemožněn věcný přezkum rozsudku krajského soudu v řízení o kasační stížnosti. Porušení povinnosti rozhodnutí náležitě odůvodnit a vypořádat se s takovou podstatnou námitkou účastníka řízení nabývá rozměr ústavněprávní, protože bylo zasaženo do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Radovana Suchánka – ze dne 24. června 2014 sp. zn. II. ÚS 3528/13 ve věci ústavní stížnosti Ladislava Ejema, zastoupeného JUDr. Alexandrem Šoljakem, advokátem, se sídlem Ú Soudu 363/10, 460 01 Liberec 2, proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 24. 6. 2013 č. j. 63 A 10/2012-42, kterým byla zamítnuta stěžovatelova správní žaloba proti rozhodnutí v přestupkové věci, a proti usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2013 č. j. 6 As 118/2013-28, jímž byla pro opožděnost odmítnuta stěžovatelova kasační stížnost.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2013 č. j. 6 As 118/2013-28 bylo porušeno základní právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2013 č. j. 6 As 118/2013-28 se proto ruší.

III. Ústavní stížnost v části, která směřuje proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 24. 6. 2013 č. j. 63 A 10/2012-42, se odmítá.

Odůvodnění

I.

Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci napadeným rozsudkem zamítl jako nedůvodnou správní žalobu stěžovatele proti rozhodnutí Krajského úřadu Libereckého kraje, který svým rozhodnutím ze dne 25. 7. 2012 č. j. OD 669/12-3/67.1/12147/Rg zamítl odvolání stěžovatele proti rozhodnutí Městského úřadu v České Lípě ze dne 30. 5. 2012 č. j. MUCL/16000/2012 a toto rozhodnutí, kterým byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání přestupku podle § 125c odst. 1 písm. f) bodu 4 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), v rozhodném znění, podle kterého se dopustí přestupku ten, kdo překročí nejvyšší dovolenou rychlost v obci o méně než 20 km/h nebo mimo obec o méně než 30 km/h, krajský úřad potvrdil.

V záhlaví uvedeným usnesením Nejvyššího správního soudu byla jako opožděná odmítnuta kasační stížnost stěžovatele, kterou podal proti napadenému rozsudku krajského soudu. Nejvyšší správní soud v odůvodnění tohoto usnesení uvedl, že stěžovateli byl napadený rozsudek krajského soudu doručen prostřednictvím držitele poštovní licence v pátek dne 12. 7. 2013, proto posledním dnem lhůty pro podání kasační stížnosti proti tomuto rozsudku byl pátek dne 26. 7. 2013. Jelikož stěžovatel podal prostřednictvím svého právního zástupce kasační stížnost ve formě datové zprávy prostřednictvím datové schránky až v pondělí dne 29. 7. 2013, stalo se tak po uplynutí lhůty, jejíž zmeškání nelze prominout (§ 106 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů).

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že napadený rozsudek krajského soudu nebyl stěžovateli řádně doručen, když nebyl doručen jeho právnímu zástupci, jehož plná moc byla v té době již na soudu založena, ale přímo stěžovateli. Zároveň byl stěžovateli doručen na adresu sídla stěžovatele jakožto advokáta, a nikoliv na jeho trvalou či doručovací adresu jakožto fyzické osoby, když není pochyb o tom, že v daném soudním řízení jako osoba fyzická vystupoval.

Napadený rozsudek krajského soudu tak nebyl stěžovateli nikdy řádně doručen, a tedy nemohla ani začít běžet lhůta pro podání opravného prostředku proti tomuto rozhodnutí. Podle stěžovatele bylo tímto postupem krajského soudu porušeno jeho právo na spravedlivý proces, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dle něhož se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu.

Proti napadenému rozhodnutí Nejvyššího správního soudu stěžovatel již nic konkrétního nenamítal. Na tomto místě Ústavní soud konstatuje,

že ač stěžovatel v petitu ústavní stížnosti nenapadá usnesení Nejvyššího správního soudu, ale zmiňuje je v odůvodnění ústavní stížnosti, tak Ústavní soud s ohledem na vyloučení přílišného formalismu dovedl, že stěžovatel napadá i toto rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, a proto jeho rozhodnutí rovněž přezkoumal.

II.

Ústavní soud si k posouzení námitky stěžovatele o tom, že napadený rozsudek krajského soudu nebyl stěžovateli nikdy řádně doručen, a tedy lhůta pro podání kasační stížnosti, kterou Nejvyšší správní soud v napadeném usnesení o odmítnutí kasační stížnosti stěžovatele označil za zmeškanou, nemohla podle stěžovatele ani začít plynout, vyžádal spis Nejvyššího správního soudu sp. zn. 6 As 118/2013. Z kasační stížnosti stěžovatele, obsažené v tomto spisu, Ústavní soud zjistil, že stěžovatel již v jejím textu namítal, že napadený rozsudek krajského soudu mu byl doručen na jeho adresu jakožto advokáta, nikoliv na jeho trvalou či doručovací adresu jakožto fyzické osoby, přičemž zde výslovně uvádí, že „rozhodnutí soudu 1. stupně nebylo doručeno právnímu zástupci stěžovatele, ale přímo stěžovateli, a to do jeho datové schránky, i toto je tedy porušením ustanovení o doručování dle zákona č. 150/2002 Sb.“.

Nejvyšší správní soud současně s předmětným spisem poskytl Ústavnímu soudu k nyní posuzované věci i své vyjádření ze dne 27. 2. 2014, ve kterém uvedl, že při hodnocení včasnosti podané kasační stížnosti vycházel z okamžiku materiálního doručení napadeného rozsudku krajského soudu, tj. z okamžiku, kdy se stěžovatel – bez ohledu na to, zda mu bylo doručováno řádně nebo naopak v rozporu s procesními předpisy – prokazatelně s napadeným rozsudkem krajského soudu seznámil. Podle názoru Nejvyššího správního soudu, vyplývajícího z tohoto vyjádření, je zřejmé, že i kdyby byla námitka nesprávného doručování rozsudku krajského soudu důvodná, nemůže to znamenat, že lhůta k podání kasační stížnosti nikdy nemohla začít plynout, neboť ta začne plynout nejpozději od okamžiku, kdy se s napadeným rozhodnutím účastník prokazatelně seznámí. Opačný výklad, podle něhož by v daném případě stěžovateli lhůta k podání kasační stížnosti nikdy plynout nezačala, tzn. že by měl stěžovatel možnost napadat nesprávně doručovaný rozsudek krajského soudu kdykoliv podle své libosti, je podle Nejvyššího správního soudu na první pohled absurdní.

Ústavní soud nařídil na den 7. 5. 2014 ústní jednání, k němuž obeslal všechny účastníky řízení, neboť od tohoto jednání očekával další objasnění věci. Dne 5. 5. 2014 bylo dotazem u právního zástupce stěžovatele zjištěno, že se stěžovatel dne 7. 5. 2014 nemůže zúčastnit nařízeného jednání u Ústavního soudu, neboť je v téže době předvolán k jednání Městského

soudu v Praze jako ustanovený obhájce. Ústavní soud proto nařízené jednání odročil, o čemž vyrozuměl všechny účastníky řízení.

K věci se následně v mezidobí, aniž by jej Ústavní soud vyzýval, opět vyjádřil Nejvyšší správní soud prostřednictvím soudce JUDr. Tomáše Langáška, LL.M., který byl dne 23. 4. 2014 pověřen v dané věci jednat za příslušný senát Nejvyššího správního soudu. Ve svém vyjádření, doručeném Ústavnímu soudu dne 6. 5. 2014, navrhuje, aby Ústavní soud usnesením zastavil řízení ve vztahu k Nejvyššímu správnímu soudu, neboť není účastníkem řízení, a dále aby usnesením odmítl ústavní stížnost proti rozsudku krajského soudu pro opožděnost. Eventuálně navrhuje, pokud Ústavní soud setrvá na závěru o účastenství Nejvyššího správního soudu, aby usnesením odmítl ústavní stížnost proti usnesení Nejvyššího správního soudu pro zjevnou neopodstatněnost, a dále aby usnesením odmítl ústavní stížnost proti rozsudku krajského soudu pro nepřipustnost, neboť podáním opožděné kasační stížnosti, jež musela být odmítnuta, stěžovatel nastolil procesní situaci, jako by svůj procesní prostředek k ochraně práva vůbec neuplatnil.

K uvedenému Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření konkrétně konstatoval, že pokud jde o řízení před Ústavním soudem, tak v petitu ústavní stížnosti se navrhuje zrušit pouze rozsudek krajského soudu. Jakkoliv je v jejím obsahu Nejvyšší správní soud označen jako účastník a zmíněn fakt, že kasační stížnost byla Nejvyšším správním soudem odmítnuta, těžko dovést, že směřuje i proti tomuto jeho usnesení. Navíc stěžovatel svého advokáta zmocnil pouze k podání návrhu na zrušení rozsudku krajského soudu, tudíž by právní zástupce stěžovatele napadením usnesení Nejvyššího správního soudu překročil své zmocnění.

K námitce stěžovatele, že mu rozsudek krajského soudu nebyl doručen správně a nemohla začít ani běžet lhůta pro podání kasační stížnosti, Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti poukazuje na spis Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci sp. zn. 63 A 10/2012, který byl Ústavnímu soudu poskytnut jako důkazní návrh Nejvyššího správního soudu a ze kterého podle Nejvyššího správního soudu vyplývá, že rozsudek krajského soudu byl stěžovateli doručen jako fyzické osobě, nikoliv jako advokátovi, přičemž není pravdivé tvrzení stěžovatele v kasační a ústavní stížnosti, že mělo být doručováno jeho právnímu zástupci. Z plné moci předložené právním zástupcem na jednání před krajským soudem je totiž zřejmé, že byla omezena jen na účast na jednání. Veškeré ostatní procesní úkony v řízení stěžovatel činil osobně nezastoupen, tudíž pro další úkony v řízení, včetně doručování konečného rozsudku, stěžovatel zastoupen nebyl. Napadený rozsudek krajského soudu byl tedy zcela řádně stěžovateli do jeho vlastních rukou doručen a stěžovatel podal svoji kasační stížnost Nejvyššímu správnímu soudu opožděně, jak je

jednoznačně uvedeno v odůvodnění napadeného usnesení Nejvyššího správního soudu.

Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření dodává, že se jedná o situaci, kdy se stěžovatel s napadeným rozsudkem krajského soudu prokazatelně seznámil, aniž podal návrh na vyslovení neúčinnosti doručení. V takové situaci by názor, že mu pro vady při doručování (nerespektováním zmocnění) nemohla začít plynout lhůta k podání kasační stížnosti, vedl k absurdním důsledkům, kdy i po několika letech by stěžovatel mohl podávat opravné prostředky, dávno po uplynutí všech lhůt.

Stěžovatel následně využil práva repliky a ve svém vyjádření ze dne 27. 5. 2014 uvedl, že nadále setrvává na svém stanovisku, že postupem, který napadá v ústavní stížnosti, došlo ke krácení jeho ústavních práv, a na obsah ústavní stížnosti v plném rozsahu odkazuje.

Za těchto okolností měl Ústavní soud za to, že od nařízeného a následně odročeného jednání již nadále nelze očekávat další objasnění věci, proto od něj bylo ve světle shora uvedeného upuštěno.

III.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Jestliže ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí vydanému v soudním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. Jestliže postupují obecné soudy v souladu s příslušnými ustanoveními soudního řádu správního, respektují procesní ustanovení upravující základní zásady řízení před správními soudy, jakož i záruky transparentnosti a přesvědčivosti odůvodnění svých rozhodnutí, nemůže Ústavní soud činit závěr, že proces byl veden způsobem, který nezajistil možnost spravedlivého výsledku.

Posledně uvedené vystupuje do popředí, jestliže se námítky stěžovatele – hodnocené v ústavněprávní rovině – nemohou spojit s ničím jiným než s kritikou, že se mu nedostalo spravedlivého procesu (srov. čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních

svobod), což činí především tvrzením, že krajský soud nedoručil stěžovateli napadený rozsudek řádně, načež Nejvyšší správní soud odmítl jeho kasační stížnost jako opožděnou, ačkoliv byla podána včas.

K námitce Nejvyššího správního soudu, že v petitu ústavní stížnosti se navrhuje zrušit pouze rozsudek krajského soudu, Ústavní soud dodává, že ze spisového materiálu je zřejmé, že námitku stěžovatele stran doručování rozsudku krajského soudu je možné vztáhnout primárně na napadené usnesení Nejvyššího správního soudu, neboť doručování bylo rozhodné pro počátek běhu lhůty k podání kasační stížnosti a naopak nebylo samo o sobě způsobilé zakládat protizákonnost či protiústavnost napadeného usnesení krajského soudu.

Proto i když stěžovatel v petitu ústavní stížnosti výslovně nežádal též zrušení posledního rozhodnutí ve věci učiněného, tj. usnesení Nejvyššího správního soudu, vycházel Ústavní soud z odůvodnění ústavní stížnosti, z něhož se jasně podává, že i toto rozhodnutí považuje za protiústavní. Ústavní soud proto podrobil přezkumu i rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, aniž považoval za nutné vyzývat stěžovatele k upřesnění petitu ústavní stížnosti, k odstranění vad jeho podání apod. (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 4. 2004 č. 57567/00 ve věci *Bulena proti České republice*). Na uvedeném nic nemění ani skutečnost, že obsah petitu ve stejném znění, v jakém je uveden v ústavní stížnosti, je uveden i v plné moci k zastupování v řízení před Ústavním soudem. Z plné moci, která byla uzavřena až po doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně práva připouští, je patrné, že je udělena pro zastupování před Ústavním soudem ve věci, která je specifikována obsahem ústavní stížnosti.

Ústavněprávním požadavkem je, aby soudy vydaná rozhodnutí byla řádně, srozumitelně a logicky odůvodněna. Tomu logicky odpovídá, že porušení práva na spravedlivý proces, vycházejícího z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, představuje i okolnost, že se soud nevypořádal se všemi právně relevantními námitkami účastníka řízení [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1998 sp. zn. IV. ÚS 304/98 (N 120/12 SbNU 177), nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 9. 2002 sp. zn. I. ÚS 113/02 (N 109/27 SbNU 213), nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004 sp. zn. I. ÚS 654/03 (N 27/32 SbNU 255)].

K takové situaci v posuzované věci – v řízení před Nejvyšším správním soudem – došlo.

Podle § 42 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, má-li účastník řízení zástupce, doručuje se pouze zástupci. Má-li však účastník řízení něco osobně vykonat, doručí se i jemu. Přitom není vyloučeno, aby soud i v případě, že v řízení vystupuje jménem zastoupeného jeho zástupce, doručil písemnost (i když nemusí nic osobně

vykonat) též zastoupenému. Měl by tak ovšem činit pouze tehdy, je-li to odůvodněno s tím, že doručení písemnosti zastoupenému nemá v tomto případě účinky na běh lhůt, pokud zákon nestanoví jinak. To znamená, že je-li na doručení písemnosti vázán počátek běhu určité lhůty (zde lhůty k podání kasační stížnosti), je pro běh lhůty rozhodný okamžik doručení písemnosti zástupci. To, zda a kdy byla písemnost doručena zastoupenému, je pro běh lhůty nepodstatné (srov. Jemelka, L. a kol. Soudní řád správní. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 314). K tomu Ústavní soud poukazuje na judikaturu Nejvyššího správního soudu, kde se uvádí, že „lhůta pro podání kasační stížnosti u osoby zastoupené advokátem počíná běžet dnem následujícím poté, kdy bylo rozhodnutí krajského soudu podle § 42 odst. 2 s. ř. s. doručeno tomuto zástupci“ (např. usnesení NSS sp. zn. 3 Azs 384/2005; 3 Azs 151/2005; 3 Azs 25/2005).

Právě v této souvislosti je nepřehlédnutelné, že Nejvyšší správní soud v napadeném usnesení o odmítnutí kasační stížnosti pro její opožděnost nereagoval na námitku stěžovatele obsaženou v kasační stížnosti, že rozhodnutí krajského soudu nebylo doručeno právnímu zástupci stěžovatele, ale přímo stěžovateli. Pouhé konstatování Nejvyššího správního soudu, že „protože stěžovateli byl napadený rozsudek doručen prostřednictvím držitele poštovní licence v pátek dne 12. 7. 2013, byl posledním dnem lhůty pro podání kasační stížnosti proti tomuto rozsudku pátek dne 26. 7. 2013“, aniž by se Nejvyšší správní soud ve svém odůvodnění zabýval otázkou, zda a kdy bylo rozhodnutí krajského soudu doručeno právnímu zástupci stěžovatele a zda tak mělo být učiněno, zcela míjí prostor, jenž byl pro posouzení zde rozhodné otázky (právních účinků doručování pouze účastníkovi soudního řízení, a nikoliv jeho právnímu zástupci) rozhodný. Příslušné zdůvodnění je, do určité míry, obsaženo posléze až ve vyjádření Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení k ústavní stížnosti.

Pokud jde o okamžik doručení napadeného rozsudku krajského soudu, přisvědčuje Ústavní soud názoru Nejvyššího správního soudu, obsaženému v jeho vyjádření, že při hodnocení včasnosti podané kasační stížnosti je nutné vycházet z okamžiku materiálního doručení napadeného rozsudku krajského soudu. Toto materiální hledisko má však, ve shora uvedených souvislostech a rovněž i s ohledem na to, že lhůta pro podání kasační stížnosti byla zmeškána „pouze“ o jeden den, význam pro posuzovaný případ jen potud, pokud jde o určení okamžiku, kdy se s napadeným rozsudkem krajského soudu prokazatelně seznámil právní zástupce stěžovatele, jestliže by jím byl stěžovatel v předmětném řízení zastoupen. Otázkou doručení napadeného rozsudku krajského soudu právnímu zástupci stěžovatele, resp. otázkou, zda jím byl stěžovatel v řízení před krajským soudem zastoupen, se však Nejvyšší správní soud ve svém usnesení

o odmítnutí kasační stížnosti nezabýval, v důsledku čehož byl znemožněn věcný přezkum rozsudku krajského soudu v řízení o kasační stížnosti.

Porušení povinnosti rozhodnutí nálezitě odůvodnit a vypořádat se s podstatnou námitkou účastníka řízení (viz výše) je v dané situaci natolik zřejmé, že – ač situováno primárně do roviny zákonnosti – nabývá tím i rozměr ústavněprávní, jehož obecné rysy byly shora vyloženy [srov. nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2007 sp. zn. III. ÚS 703/06 (N 205/47 SbNU 641)].

Ústavní soud tudíž nemohl dospět k jinému závěru, než že napadeným usnesením Nejvyššího správního soudu bylo skutečně zasaženo do stěžovatelova ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Na tomto základě Ústavní soud této části ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2013 č. j. 6 As 118/2013-28 zrušil (§ 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů).

Jde-li však o tu část ústavní stížnosti, kde se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného rozsudku krajského soudu, nutno konstatovat, že je ústavní stížnost nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť usnesení o kasační stížnosti proti tomuto rozsudku krajského soudu bylo Ústavním soudem v nyní projednávané věci zrušeno a nelze nyní v řízení o ústavní stížnosti předvídat, jakým způsobem se Nejvyšší správní soud s kasační stížností stěžovatele vypořádá.

Pro tyto důvody Ústavní soud ústavní stížnost proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 24. 6. 2013 č. j. 63 A 10/2012-42 mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka

Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, (dále též jen „ZÚS“) uplatňuji k výrokům I a II i k odůvodnění nálezu toto odlišné stanovisko:

1. Nesouhlasím s výroky I a II nálezu, jimiž bylo zrušeno usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2013 č. j. 6 As 118/2013-28 (dále jen „usnesení NSS“) pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Vzhledem ke skutkovým i právním okolnostem, které vyšly v řízení o ústavní stížnosti najevo, měla být ústavní stížnost ve vztahu k usnesení NSS odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

2. Kasační část nálezu ve vztahu k usnesení NSS spadá do porušení práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny v tom, že se Nejvyšší správní soud nelypořádal se všemi právně relevantními námitkami účastníka řízení, resp. že porušil povinnost své rozhodnutí náležitě odůvodnit, když „nereagoval na námitku stěžovatele obsaženou v kasační stížnosti, že rozhodnutí krajského soudu nebylo doručeno právnímu zástupci stěžovatele, ale přímo stěžovateli“. Nejvyššímu správnímu soudu se v nálezu vytýká, že se nezabýval „otázkou doručení napadeného rozsudku krajského soudu právnímu zástupci stěžovatele, resp. otázkou, zda jím byl stěžovatel v řízení před krajským soudem zastoupen“. Na tyto otázky ovšem dávají zcela vyčerpávající odpovědi jak spis krajského soudu, tak jeho napadené rozhodnutí.

3. Ze spisu krajského soudu plyne, že žalobu podal osobně stěžovatel (jenž je sám advokátem), bez právního zastoupení. Ten také sám krajskému soudu k jeho výzvě sdělil, že nesouhlasí s projednáním a rozhodnutím věci bez nařízení jednání. V následně udělené plné moci pak zmocnil zvoleného advokáta „ke všem úkonům za účelem mého zastoupení ve věci u Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky v Liberci - vedeno pod č. j. 63A 10/2012 proti Krajskému úřadu Libereckého kraje, IČ: 70891508 dne 24. 6. 2013 v 9.45 hod.“. Na základě této plné moci se v odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu správně uvádí: „Při jednání soudu dne 24. 6. 2013, kterému nebyl žalobce přítomen, setrval žalobce prostřednictvím svého zástupce, který byl zplnomocněn k zastupování žalobce toliko při jednání dne 24. 6. 2013, na důvodech podané žaloby ...“. S výjimkou předmětného jednání tedy stěžovatel činil veškeré procesní úkony v řízení před krajským soudem osobně, zastoupen tedy nebyl ani pro účely doručování napadeného rozsudku krajského soudu. Citovaný závěr krajského soudu stran povahy plné moci stěžovatel ostatně nezpochybil ani v kasační stížnosti, ani v ústavní stížnosti.

Ze spisu krajského soudu také plyne, že v uvedené plné moci (ta byla posledním úkonem, který stěžovatel učinil vůči krajskému soudu před vyhlášením rozsudku) uvedl stěžovatel jinou adresu svého bydliště (shodnou s adresou jeho advokátní kanceláře), než kterou dříve uvedl v žalobě a ve shora zmíněném sdělení.

Krajský soud tedy nelypochybil, když uvedenou plnou moc předloženu na jednání považoval toliko za plnou moc pro účast na konkrétním jednání, a nikoli za procesní plnou moc, ani když v důsledku této skutečnosti doručil rozsudek stěžovateli (a nikoli dle § 42 odst. 2 s. ř. s. jeho právnímu zástupci), a to na stěžovatelem naposled uvedenou adresu jeho bydliště. Protože adresát nebyl při doručování na této adrese zastížen, byla písemnost (doručovaný rozsudek) uložena na poště, kde si ji stěžovatel osobně vyzvedl v pátek 12. 7. 2013.

Ačkoli nálezu uvádí, že „jako důkazní návrh“ byl v řízení o ústavní stížnosti předložen Nejvyšším správním soudem spis krajského soudu, Ústavní soud z neznámých důvodů tento důkaz neprovedl. Neporušil tím sám „povinnost rozhodnutí náležitě odůvodnit a vypořádat se s podstatnou námitkou účastníka řízení“?

4. Podle § 106 odst. 2 s. ř. s. ve spojení s § 40 odst. 2 s. ř. s. dvoutýdenní lhůta k podání kasační stížnosti uplynula stěžovateli v pátek 26. 7. 2013. Podal-li tudíž stěžovatel kasační stížnost až v pondělí 29. 7. 2013, stalo se tak po uplynutí lhůty. Tento rozhodný a vzhledem k obsahu spisů obou soudů zcela dostačující důvod pro odmítnutí kasační stížnosti pro opožděnost [§ 46 odst. 1 písm. b) na základě § 120 s. ř. s.] Nejvyšší správní soud ve svém usnesení zmiňuje. Neshledávám protiústavnost napadeného usnesení NSS v tom, když se nevyjadřuje také ke zjevně irrelevantní námitce stěžovatele o nedoručení napadeného rozsudku jeho právnímu zástupci. Mám proto za to, že usnesením NSS právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny nikterak neutrpělo.

Ostatně skutečnost, že byl stěžovateli výše zmíněným způsobem doručen napadený rozsudek krajského soudu, a kdy se tak stalo, stěžovatel v kasační ani v ústavní stížnosti nijak nezpochybnl. Ani v ústavní stížnosti pak nezpochybnl to, že kasační stížnost podal až shora uvedeného dne. Kvůli promeškané lhůtě k podání kasační stížnosti je až v řízení před Ústavním soudem novem tvrzení stěžovatele, že napadený rozsudek prý „nebyl stěžovateli nikdy řádně doručen, a tedy nemohla ani začít běžet lhůta pro podání opravného prostředku proti tomuto rozhodnutí“.

5. Nález správně aprobuje názor Nejvyššího správního soudu, že při hodnocení včasnosti podané kasační stížnosti je nutné vycházet z okamžiku materiálního doručení napadeného rozsudku krajského soudu, bezdůvodně ale – v rovině v podstatě spekulativní – dovozuje, že v dané věci je rozhodné materiální doručení právě právnímu zástupci stěžovatele, a nikoli stěžovateli. I kdyby se však ukázalo, že tomu tak mělo být, šlo by o porušení toliko běžného zákonného ustanovení – § 42 odst. 2 s. ř. s. Jak ovšem Ústavní soud konstantně judikuje, není jeho úkolem v řízení o ústavní stížnosti [viz čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb.] zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných obyčejnými zákony, jako jsou občanský zákoník, trestní zákon, občanský soudní řád a další předpisy, pokud takové porušení současně neznamená porušení základního práva nebo svobody těchto osob zaručených ústavním zákonem či mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy [srov. již nálezu sp. zn. I. ÚS 68/93 (N 17/1 SbNU 123)]. Protizákonnost spočívající v porušení § 42 odst. 2 s. ř. s. – pokud vůbec nastala – by v dané věci nepochybně nedosáhla intenzity protiústavního zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatele (jenž je ostatně

sám advokátem, tedy osobou práva znalou). Kasační zásah Ústavního soudu by byl tudíž vzhledem k jeho omezené kognici v řízení o ústavních stížnostech i tak vyloučen.

6. Jak k věci ostatně výstižně uvedl ve svém vyjádření Nejvyšší správní soud: „Jsme v situaci, kdy se stěžovatel prokazatelně s rozsudkem seznámil, kdy mu byl doručen do vlastních rukou, kdy si jej osobně převzal a převzetí stvrdil svým vlastnoručním podpisem, kdy víme přesně, kdy se tak stalo ... V takové situaci by umělé vytvoření fikce nedoručení, resp. názor, že mu pro vady při doručování (ať už v adrese nebo nerespektováním zmocnění) nemohla zařít plynout lhůta k podání kasační stížnosti, vskutku vedl k absurdním důsledkům. Znamenalo by to, že i po několika letech, ač si je stěžovatel chyby při doručování dobře vědom, by stěžovatel mohl podávat opravné prostředky, dávno po uplynutí všech lhůt, které jsou stanoveny právě proto, aby se v běhu času proklamovaná právní jistota stala skutečnou nezvratitelnou jistotou ... Pokud by stěžovatel podal kasační stížnost včas, dostalo by se mu ze strany Nejvyššího správního soudu odpovědi na jeho věcné námitky, včetně vágně formulované námitky údajných vad při doručování. Opožděnou kasační stížností se sám o tuto možnost připravil a dohání to stížností ústavní.“

7. Ve světle rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 4. 2004 ve věci *Bulena proti České republice* (č. 57567/00), na nějž náleží odkazuje, lze mít za to, že stěžovatel napadl i usnesení NSS (zmínil ho nejen v odůvodnění ústavní stížnosti, ale Nejvyšší správní soud také označil za účastníka řízení a kopii usnesení NSS přiložil k ústavní stížnosti), byť ho v petitu neoznačil a byť ani advokáta v plné moci udělené pro řízení před Ústavním soudem nezmocnil k podání návrhu na zrušení tohoto rozhodnutí (snad proto také stěžovatel v ústavní stížnosti usnesení NSS nic konkrétního nevytkl). Pak ovšem bylo namístě, aby Ústavní soud plně respektoval oprávnění Nejvyššího správního soudu coby účastníka řízení (§ 76 odst. 1 ZÚS), který měl být řádně vyzván k vyjádření se k ústavní stížnosti (§ 32, § 42 odst. 4 ZÚS), a nikoli k pouhému předložení jeho spisu, jakoby v řízení o ústavní stížnosti šlo jen o instanační postup v rámci obecného soudnictví. Tím spíše, jestliže Ústavní soud usnesení NSS zrušil. To samé samozřejmě platí i pro dalšího účastníka řízení – dotčený krajský soud, jemuž rovněž nebyla ústavní stížnost zaslána k vyjádření, a jeho spis byl předložen Ústavnímu soudu dokonce až z iniciativy Nejvyššího správního soudu (sic!). O vedlejší účastenství Krajského úřadu Libereckého kraje nemluvě (§ 76 odst. 2 ZÚS, § 69 a § 105 odst. 1 s. ř. s.).

8. Konečně jakkoli souhlasím s výrokem III, nesouhlasím s důvodem, pro nějž došlo ve vztahu k napadenému rozsudku krajského soudu k odmítnutí ústavní stížnosti pro nepřipustnost, tj. pro nevyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práva

II. ÚS 3528/13

č. 131

poskytuje [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 ZÚS]. Na rozdíl o senátní většiny soudím, že zákonný důvod nepřipustnosti ústavní stížnosti ve vztahu k rozsudku krajského soudu byl naplněn již v den zahájení řízení před Ústavním soudem, a nikoli že nově „vznikl“ až v důsledku kasačního zásahu Ústavního soudu vůči usnesení NSS. Podáním opožděné kasační stížnosti, jež musela být Nejvyšším správním soudem odmítnuta, totiž stěžovatel ve skutečnosti způsobil procesní situaci, jakoby tento svůj poslední procesní prostředek k ochraně práva vůbec efektivně nevyčerpal.

Č. 132

K rozhodování o hlasovacích právech věřitelů v insolvenčním řízení

1. Rozhodnutí o popření hlasovacích práv podle § 51 odst. 1 věty druhé zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), musí být řádně odůvodněno již s ohledem na jeho význam pro postavení věřitelů a jejich vliv na insolvenční řízení dlužníka. Požadavek jeho přezkoumatelnosti vylučující prostor pro libovůli platí tím spíše, argumentují-li samotní věřitelé na podporu přiznání hlasovacích práv (ve smyslu oponentury popření jejich pohledávek); soud se proto s touto argumentací musí vypořádat.

2. Insolvenční soud se nemůže zbavit své zákonné povinnosti, kterou je v insolvenčním řízení též dohled nad postupem a rozhodováním insolvenčního správce. Nepřiznání hlasovacích práv věřitelům proto nelze založit na argumentaci, že tím soud fakticky popře výsledky přezkumného jednání a zpochybní důvody, pro které správce popřel pohledávky.

3. Samotné „toliko“ ústní odůvodnění rozhodnutí o nepřiznání hlasovacích práv věřitelům protiústavní stav nezakládá.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 26. června 2014 sp. zn. III. ÚS 1824/13 ve věci ústavní stížnosti 1. Gabriely Antonové Kašparové, 2. Jany Bubeníčkové, 3. Dušana Utišila, 4. Kamila Utišila, 5. Ladislava Marka, 6. Zdeňky Novotné, 7. Tomáše Novotného, 8. Lukáše Pernikla, 9. Pavly Procházkové Winnové, 10. Jany Špicové, 11. Ladislava Tichého a 12. Work Finance, s. r. o., IČO 29120331, se sídlem Kollárova 11, Plzeň, všech zastoupených JUDr. Klárou Long Slámovou, advokátkou, se sídlem Urbánkova 3360/47, Praha 4, proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 17. dubna 2013 č. j. 29 INS 16639/2012-B-12 o nepřiznání hlasovacího práva stěžovatelům na schůzi věřitelů v insolvenčním řízení, za účasti Krajského soudu v Plzni jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 17. dubna 2013 č. j. 29 INS 16639/2012-B-12 o nepřiznání hlasovacího práva stěžovatelům na schůzi věřitelů v insolvenčním řízení bylo porušeno základní právo

stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a základní právo stěžovatelů na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 17. dubna 2013 č. j. 29 INS 16639/2012-B-12 o nepřiznání hlasovacího práva stěžovatelům na schůzi věřitelů v insolvenčním řízení se ruší.

Odůvodnění

I. Obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností (doručenou Ústavnímu soudu datovou zprávou dne 10. června 2013) se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí insolvenčního soudu, a to pro tvrzené porušení jejich základní práva na spravedlivý proces a na ochranu majetku (podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelé přihlásili své pohledávky do insolvenčního řízení ve věci dlužníka JM GRAND CREDIT, s. r. o. Dne 17. 4. 2013 proběhlo před Krajským soudem v Plzni přezkumné jednání. Insolvenční správce na něm popřel pohledávky stěžovatelů, a to pro pravost, přičemž uvádí jako důvod popření, že tyto pohledávky nevznikly. Uvedl, že dne 28. 3. 2013 mu bylo JUDr. Václavem Hajšmanem doručeno rozsáhlé podání – trestní oznámení v předmětné věci, v němž jsou zásadním způsobem zpochybňovány přihlášené pohledávky a způsob hospodaření dlužníka. Vzhledem k tomu, že z trestního oznámení vyplývá, že došlo k závažným majetkovým dispozicím s majetkem dlužníka, navrhl, aby byl zadán soudem znalecký posudek z oboru účetnictví a ustanoven k tomu příslušný znalec. Účelem tohoto znaleckého posudku je rekonstrukce účetnictví a následně posouzení případného zpětvzetí popření pohledávek insolvenčním správcem. Insolvenční soud vyhlásil usnesení, jímž se přezkumné řízení končí. Právní zástupkyně stěžovatelů navrhla krátkou přestávku za účelem porady s klienty, soud proto jednání přerušil na dobu 10 minut. Soud poté zahájil schůzi věřitelů. V rámci ní projednal nejprve první bod, a to rozhodnutí o hlasovacích právech věřitelů popřených pohledávek, a vyhlásil napadené usnesení, kterým se hlasovací právo věřitelům nepřiznává. Poté přešel k druhému bodu, a to zprávě insolvenčního správce o jeho dosavadní činnosti. Právní zástupkyně věřitelů se dotázala insolvenčního správce, z jakého konkrétního důvodu byly pohledávky všech věřitelů popřeny. Soudem jí však bylo na to sděleno, že k důvodům popření pohledávek se insolvenční správce již vyjádřil v rámci přezkumného jednání. Posléze v rámci třetího a čtvrtého bodu soud uvedl, že žádnému věřiteli nebylo přiznáno hlasovací právo, odpadá proto postup podle § 29 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobu

bech jeho řešení (insolvenční zákon), ohledně možnosti insolvenčního správce odvolat, stejně jako možnost věřitelů zvolit věřitelský orgán.

II. Argumentace stěžovatelů

3. Stěžovatelé namítají nedostatečnost odůvodnění a neopodstatněnost popření pohledávek insolvenčním správcem. V rámci přezkumného jednání se chtěli k popření pohledávek vyjádřit, ale to jim umožněno nebylo. Proto požádali o přestávku s tím, že chtěli mj. argumentovat proti popření pohledávek. To jim však soud nedovolil a po přestávce (po zahájení schůze věřitelů) stěžovatelům hlasovací práva nepřiznal. Toto své rozhodnutí soud neodůvodnil. Ustanovení § 51 odst. 1 insolvenčního zákona připouští přiznání hlasovacích práv soudem. Absence odůvodnění rozhodnutí podle citovaného ustanovení vytváří prostor pro libovůli. Pokud soud nijak neodůvodnil tak důležité rozhodnutí, jako je nepřiznání hlasovacích práv, jedná se podle názoru stěžovatelů o rozpor s jejich ústavně garantovanými právy, neboť napadené rozhodnutí je závažné a omezilo, resp. znemožnilo vliv stěžovatelů na insolvenční řízení dlužníka.

4. Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou. Tomuto závěru nasvědčuje podle něj skutečnost, že stěžovatelé a jejich právní zástupkyně – kteří byli přítomni prvnímu přezkumnému jednání a navazující schůzi věřitelů dne 17. 4. 2013 – byli (jak vyplývá z obsahu protokolu 29 INS 16639/2012-B-12) poučeni o hlasovacím právu věřitelů podle ustanovení § 49 až 53 insolvenčního zákona. Protože všechny přezkoumávané pohledávky byly na přezkumném jednání popřeny insolvenčním správcem, nebylo tak žádného věřitele, který by mohl hlasovat na schůzi věřitelů o přiznání hlasovacího práva věřitelům, jejichž pohledávka byla popřena (§ 51 odst. 1 insolvenčního zákona). Proto insolvenční soud postupoval ve smyslu věty druhé § 51 odst. 1 insolvenčního zákona a rozhodl o hlasovacím právu věřitelů s popřenými pohledávkami a současně je poučil o nepřípustnosti opravného prostředku (§ 52 odst. 2 insolvenčního zákona).

5. Stěžovatelé práva repliky k uvedenému vyjádření krajského soudu nevyužili.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

6. Ústavní soud posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli (účastníky insolvenčního řízení) a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona

o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákoné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

7. Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

8. Ústavněprávní rovina nynější věci (i přípustnost ústavní stížnosti) se podává z již dosavadní náleзовé judikatury, která řešila v principu otázku podobnou (byť na ni stěžovatelé v ústavní stížnosti nepoukázali). Jde o náleз ze dne 3. 9. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2372/11 (N 146/66 SbNU 219; dále též „citovaný náleз“). Výrokem citovaného náleзу bylo vysloveno, že usnesení městského soudu, uvedenými v protokolu ze schůze věřitelů, jimiž nebylo přiznáno věřitelům hlasovací právo, bylo zasaženo do jejich základních práv na ochranu majetku a na soudní ochranu vyplývajících z čl. 11 a 36 Listiny.

9. Ústavním soudem prezentovaný právní názor má význam i pro nyní projednávanou věc, když je jím řešena otázka ústavní relevance posouzení nepřiznání hlasovacích práv v insolvenčním řízení insolvenčním soudem z důvodu údajné neoprávněnosti pohledávek stěžovatelů, přičemž napadená rozhodnutí měla (podle tehdejších stěžovatelů) postrádat řádná odůvodnění. Ústavní soud v citovaném náleзу vyšel z toho, že insolvenční soud dohlíží na činnost insolvenčního správce, a to včetně: a) jeho postupu v případě sporných tvrzení o existenci pohledávky, b) toho, zda si vyžádal potřebné podklady a jaké závěry z nich učinil (bod 19 *in fine*). Přitom Ústavní soud zdůraznil povinnost soudů svá rozhodnutí odůvodnit z hlediska toho, jaké myšlenkové konstrukce je k zaujetí výkladu a aplikace podústavního práva vedly (bod 20), neboť to je součástí práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu, vylučujícího libovůli při rozhodování orgánů veřejné moci. Tento nedostatek se stává velmi závažným v případě rozhodnutí, které může mít za následek podstatné a závažné omezení vlivu stěžovatelů na insolvenční řízení dlužníka. Tehdejší ústní odůvodnění rozhodnutí insolvenčního soudu se spokojilo s odkazem na přezkum pohledávky, odpovědnost insolvenčního správce a na stanovisko lucemburské advokátní kanceláře, které podle souvisejících okolností nebylo v době rozhodování soudu o přiznání hlasovacích práv dostupné stěžovatelům a zřejmě ani ostatním věřitelům, což shledal Ústavní soud nedostatečným. Stejně tak se Ústavní soud v tehdejší řízení neztotožnil s argumentací insolvenčního soudu, že „přiznáním hlasovacího práva by soud zcela fakticky popřel či

anuloval výsledky přezkumného jednání a důvody, pro které tedy správce popřel pohledávky“ a že k revidování popěrného úkonu správce v případech, kdy ani schůze věřitelů z nějakého důvodu jeho rozhodnutí nezvrátí, by pak byl důvodem pouze „případný, opravdu závažný excés ve výjimečných případech“. Tento přístup insolvenčního soudu nemůže obstát již z hlediska jeho dohledové činnosti nad insolvenčním řízením, a tím spíše nemůže být základem odůvodnění jeho rozhodnutí. To platí obzvláště s ohledem na závažnost těchto rozhodnutí a dalšího postupu vyplývajícího z omezení vlivu stěžovatelů na insolvenční řízení dlužníka. Ústavní soud věc uzavřel s tím, že se insolvenční soud v odůvodnění napadených rozhodnutí prakticky vůbec nezabýval základními námitkami stěžovatelů, a tudíž napadená rozhodnutí hodnotil z hlediska ústavních kautel jako nedosta- tečně odůvodněná a nepřezkoumatelná.

10. Z citovaného nálezu tak plynou pro projednávaný případ přede- vším následující právní závěry:

- a) rozhodnutí o nepřiznání hlasovacích práv věřitelům (jejichž pohledávky byly popřeny insolvenčním správcem) podle § 51 odst. 1 věty druhé insol- venčního zákona musí být řádně odůvodněno z důvodu požadavku jeho přezkoumatelnosti a vyloučení prostoru pro libovůli soudu;
- b) uvedené platí tím spíše, když samotní věřitelé na podporu přiznání hlasovacích práv (ve smyslu oponentury popření jejich pohledávek insol- venčním správcem) argumentují. Soud se proto s touto argumentací musí vypořádat;
- c) racionálně akceptovatelným odůvodněním nepřiznání hlasovacích práv věřitelům není argumentace, podle níž přiznáním hlasovacího práva by soud zcela fakticky popřel či anuloval výsledky přezkumného jednání a důvody, pro které správce popřel pohledávky (v opačném případě by totiž insolvenční soud rezignoval na svoji zákonnou povinnost dohledo- vou v insolvenčním řízení, která zahrnuje i dohled nad postupem a roz- hodováním insolvenčního správce);
- d) samotné „toliko“ ústní odůvodnění rozhodnutí o nepřiznání hlasovacích práv věřitelům protiústavní stav nezakládá, splňuje-li výše uvedené po- žadavky.

11. V nyní projednávané věci Ústavní soud může na výše uvedené zá- věry navázat. Přitom podle maximy *a minori ad maius* může konstatovat, že závěr o neústavnosti v případě, nebylo-li rozhodnutí o nepřiznání hlaso- vacích práv odůvodněno vůbec, musí platit tím spíše, bylo-li ve věci sp. zn. IV. ÚS 2372/11 tehdejší ústně odůvodněné usnesení o nepřiznání hlasova- cích práv shledáno nedostatečně odůvodněným a nepřezkoumatelným.

12. Stěžovatelé namítají, že insolvenční soud napadené usnesení o nepřiznání hlasovacích práv neodůvodnil (ve smyslu vůbec neodůvodnil). Insolvenční soud této námitce neopouje. I z protokolu ze schůze věřitelů

(str. 4) zjevně plyne neexistence odůvodnění napadeného usnesení. V protokolu je totiž jen uvedeno, že bylo vyhlášeno usnesení o výroku „Hlasovací právo se věřitelům nepřiznává“, načež je pak pouze uvedeno, že věřitelé byli poučeni (*a contrario* odůvodnění usnesení), konkrétně o tom, že proti rozhodnutí insolvenčního soudu o hlasovacím právu věřitele není přípustný opravný prostředek.

13. Tyto závěry konečně odpovídají i podústavnímu právu. Platí sice ustanovení § 169 odst. 3 o. s. ř., podle kterého „jestliže se usnesení nedoručuje, stačí v písemném vyhotovení uvést výrok a den vydání“. Požadavek písemné formy vyhotovení podle tohoto ustanovení spočívá v tom, že usnesení bude buď zachyceno v protokolu o jednání, bylo-li vyhlášeno, anebo nebylo-li vyhlášeno, uvede se záznam ve spisu. Insolvenční soud však v nyní napadené věci nerozlišil důsledně písemné vyhotovení usnesení podle § 169 odst. 3 o. s. ř. a vyhlášení usnesení, které písemnému vyhotovení usnesení předchází. Podle § 7 insolvenčního zákona platí přiměřeně použití občanského soudního řádu (pokud nejsou dány tam citované výjimky, což v nynější věci dány nebyly). Podle § 167 odst. 2 o. s. ř. se užije na usnesení přiměřeně ustanovení o rozsudku (není-li stanoveno jinak přímo ve vztahu k usnesení). Podle § 156 odst. 1 věty druhé o. s. ř. se při vyhlásování rozsudku (je-li přítomen alespoň jeden z účastníků) uvede nejen výrok spolu s poučením o odvolání a o možnosti výkonu rozhodnutí, nýbrž též spolu s odůvodněním. Při vyhlásování usnesení se tedy použije i § 156 odst. 1 věty druhé o. s. ř., a proto je třeba vyhlásit nejen výrok a poučení o opravném prostředku (jak to učinil insolvenční soud v nyní napadené věci), nýbrž usnesení je nezbytné rovněž odůvodnit. Ostatně tak je i běžně postupováno, jak dokladuje i případ řešený citovaným nálezenem, v rámci něhož bylo usnesení o nepřiznání hlasovacích práv věřitelům ústně odůvodněno v rámci jeho vyhlášení, byť nedostatečně.

14. Ústavní soud nadto dodává, že výše vysvětlený požadavek odůvodnění usnesení o nepřiznání hlasovacích práv věřitelům (jako výraz skutečného naplnění dohledové činnosti soudu nad činností insolvenčního správce) byl významný o to více v nynější věci, vzhledem k nedostatečnému odůvodnění popření pohledávek věřitelů insolvenčním správcem na přezkumném jednání. Insolvenční správce totiž v podstatě pouze argumentoval, že mu bylo doručeno trestní oznámení, v němž jsou „zásadním způsobem zpochybňovány přihlášené pohledávky a způsob hospodaření dlužníka“ (str. 2 protokolu z přezkumného jednání ze dne 17. 4. 2013). Insolvenční správce však již konkrétně nedovodil, z jakých konkrétních částí trestního oznámení a proč plyne zpochybnění přihlášených pohledávek, navíc zásadním způsobem. Věřitelé (jejich právní zástupkyně) tak (pro nedostatečně konkrétní odůvodnění popření pohledávek) v podstatě neměli co svými případnými námitkami vyvracet. Tímto trestním oznámením

přítom disponoval i insolvenční soud již v tehdejší době (bylo zveřejněno v insolvenčním rejstříku dne 29. 3. 2013). V tomto trestním oznámení je pak psáno, že stěžovatelé – věřitelé jsou naopak poškozenými (investory), jimž byla způsobena škoda, přičemž trestní oznámení výslovně uznává, že tito dlužníci skutečně přímo půjčovali, jak sami tvrdili. Z trestního oznámení se tak racionálně nepodává, že by snad zpochybňovalo existenci pohledávek stěžovatelů.

15. Napadeným usnesením insolvenčního soudu tudíž došlo k porušení práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a jejich základního práva na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny. Proto jej Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

II

II. Usnesení

Č. 7

**K podmínkám aktivní legitimace obecného soudu podat návrh na vyslovení protiústavnosti zákona
K nemožnosti posuzovat normotvornou činnost Parlamentu České republiky jako nesprávný úřední postup**

Obvodní soud pro Prahu 1 v souvislosti s projednáváním žaloby na náhradu škody za nesprávný úřední postup, který má fakticky spočívat jen v existenci řádně přijatého zákona, resp. jeho části, není aktivně legitimován k podání návrhu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na vyslovení protiústavnosti ustanovení § 5 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění účinném do 31. 12. 2007, tj. před novelizací provedenou zákonem č. 261/2007 Sb.

Normotvorná činnost Parlamentu České republiky jako orgánu veřejné moci nemůže být bez dalšího posuzována jako nesprávný úřední postup, jenž by zakládal odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem ve smyslu § 13 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), případně čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Usnesení

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Vladimíra Kúrky, Jana Musila, Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj), Radovana Suchánka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové, Jiřího Zemánka a Michaely Židlické ze dne 1. dubna 2014 sp. zn. Pl. ÚS 38/08 ve věci návrhu Obvodního soudu pro Prahu 1 na vyslovení protiústavnosti ustanovení § 5 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 261/2007 Sb. (tj. ve znění účinném do 31. 12. 2007), za účasti 1. Obvodního soudu pro Prahu 1, 2. Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a 3. Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení.

Výrok

Návrh se odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní soud obdržel dne 12. 12. 2008 návrh Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále též „navrhovatel“) na vyslovení protiústavnosti ustanovení § 5 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění účinném do 31. 12. 2007, tj. před novelizací provedenou zákonem č. 261/2007 Sb. (dále jen „zákon č. 589/1992 Sb.“).

V souladu s rozhodnutím předsedy Ústavního soudu o změně rozvrhu práce na období od 13. září 2013 č. Org. 69/13 v návaznosti na zánik funkce soudkyně Dagmar Lastovecké se stal podle ustanovení § 12 odst. 11 rozvrhu práce Ústavního soudu v platném znění novým soudcem zpravodajem této plenární věci soudce Vladimír Sládeček.

II.

Navrhovatel uvedl, že u Obvodního soudu pro Prahu 1 je vedeno pod sp. zn. 15 C 84/2008 řízení ve věci žalobce Ing. J. Š. proti žalované České republice – Ministerstvu financí o určení, že neexistencí určení maximálního ročního vyměřovacího základu pro odvody pojistného na sociální zabezpečení žalobce odváděného podle zákona č. 589/1992 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2007, došlo ze strany žalované ve vztahu k žalobci k diskriminaci, a to v porovnání s osobami samostatně výdělečně činnými, které měly, rozdílně od žalobce coby zaměstnance, stanoven horní limit vyměřovacího základu pro odvody pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, a o náhradu škody takto způsobené ve výši 465 660 Kč s příslušenstvím.

Žalobce tvrdil, že je na svém právu chráněném mezinárodními smlouvami a ústavními předpisy žalovanou Českou republikou poškozován, neboť s ním Česká republika nejedná, pokud jde o výši odvodů na sociální pojištění, stejně jako s osobami samostatně výdělečně činnými (dále také „OSVČ“). Tedy v rozporu s čl. 1, 2 a 7 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 1, 3 a 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) si žalobce není roven v právech s osobami samostatně výdělečně činnými.

Z obsahu připojeného spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 je zřejmé, že žalobce, jak sám uvedl, koncipoval žalobu ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Nárok tedy uplatňuje z titulu nesprávného úředního postupu žalované České republiky, která mu svou zákonnou činností, resp. nečinností způsobila

v důsledku zákona č. 589/1992 Sb. škodu, jejíž náhrady se domáhá. S žádostí o náhradu škody se obrátil na Ministerstvo práce a sociálních věcí. Jeho požadavku nebylo vyhověno, a proto podal žalobu k soudu. Usnesením ze dne 21. 8. 2008 byla připuštěna změna žaloby ve znění tak, jak je shora uvedeno. Návrhem ze dne 20. 7. 2009 požádal žalobce o rozšíření žaloby o 120 587 Kč s příslušenstvím. Jeho argumentaci, obsaženou v žalobě, v podstatě převzal navrhovatel.

Podle navrhovatele lze protiústavnost zákona č. 589/1992 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2007, spatřovat v následujících diskriminačních aspektech.

Zákon č. 589/1992 Sb. stanovil limit vyměřovacího základu pro výši odvodu na sociální pojištění pouze osobám samostatně výdělečně činným ve výši maximálně 486 000 Kč ročně (§ 5a odst. 3), aniž jakýkoli limit určený absolutní výší nebo stanovený poměrně procentní výměrou stanovil též zaměstnancům.

Zákon č. 589/1992 Sb. stanovil jako vyměřovací základ zaměstnance úhrn, tedy 100 % zdanitelných příjmů žalobce (zaměstnance) zúčtovaných mu zaměstnavatelem, avšak OSVČ stanovil jako jejich vyměřovací základ pouze určitou procentuální část jejich zisku, tj. rozdílu mezi příjmy a výdaji, konkrétně 35 % před rokem 2004, 40 % v roce 2004, 45 % v roce 2005 a 50 % od roku 2006 včetně (§ 5a odst. 1).

Zákon č. 589/1992 Sb. snižoval osobám samostatně výdělečně činným jejich maximální vyměřovací základ vždy o 1/12 za ty kalendářní měsíce, v nichž nebyly osobami samostatně výdělečně činnými (§ 5a odst. 3 věta za středníkem), aniž zároveň takto nebo jakkoli jinak snižoval vyměřovací základ zaměstnancům po dobu, kdy v kalendářním roce nebyli zaměstnanci. V důsledku toho např. OSVČ podnikající pouze od ledna do června měla vyměřovací základ ve výši 243 000 Kč ročně, avšak zaměstnanec, který byl činný v pracovním poměru od ledna do června „strop“, stanoven neměl ve výši jedné poloviny, neboť neměl stanoven absolutně žádný „strop“, a jeho příjmy tak byly podrobovány veřejnoprávním odvodům bez omezení.

Od 1. 1. 2008 zavedl zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, maximální „strop“ vyměřovacího základu pro zaměstnance i pro osoby samostatně výdělečně činné ve shodné výši 48násobku průměrné mzdy (§ 15a odst. 1 a 5).

III.

Senát ve svém vyjádření ze dne 24. 6. 2011 mj. uvedl, že zákon č. 589/1992 Sb. byl přijat Českou národní radou dne 20. listopadu 1992, s účinností od 1. ledna 1993, tedy ještě v době před ustavením Senátu. Pokud byla v Senátu po jeho ustavení v souvislosti s projednáváním některých návrhů zákonů vedena diskuse zaměřená na existující rozdílnou úpravu

vyměřovacího základu pro pojistné placené zaměstnanci a osobami samostatně výdělečně činnými, ani ze strany kritiků rozdílné úpravy nebyla její existence vnímána v tom smyslu, jak činí navrhovatel, tedy že by ve vztahu k zaměstnancům mělo jít o úpravu protiústavní, která by mohla či měla zakládat nároky na náhradu škody, ať již v oblasti plateb pojistného na sociální zabezpečení (jak to učinil žalobce), nebo též v oblasti plateb pojistného na veřejné zdravotní pojištění (kde by při stejném přístupu bylo možné činit totéž). Je na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost návrhem napadené zákonné úpravy a rozhodl.

Poslanecká sněmovna ve svém vyjádření ze dne 4. 7. 2011 uvedla, že předmětný zákon byl přijat po řádně provedeném zákonodárném procesu. Je na Ústavním soudu, aby posoudil jeho ústavnost a vydal příslušné rozhodnutí.

V replice k vyjádřením Senátu a Poslanecké sněmovny navrhovatel setrval na své argumentaci.

IV.

Ústavní soud nejdříve předesílá, že v jeho judikatuře bylo opakovaně dovozeno, že návrh na vyslovení protiústavnosti zákona je obecný soud oprávněn předložit Ústavnímu soudu v případech, v nichž zákon již pozbyl platnosti, avšak v souzené věci má být aplikován [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 33/2000 (N 5/21 SbNU 28; 78/2001 Sb.), Pl. ÚS 38/06 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.), Pl. ÚS 72/06 (N 23/48 SbNU 263; 291/2008 Sb.), Pl. ÚS 37/11 (N 136/70 SbNU 263; 299/2013 Sb.)]. V dalších rozhodnutích [sp. zn. Pl. ÚS 42/03 (N 72/40 SbNU 703; 280/2006 Sb.), Pl. ÚS 14/09 (N 183/63 SbNU 117; 22/2012 Sb.) či Pl. ÚS 23/11 (N 86/65 SbNU 161; 234/2012 Sb.)] Ústavní soud upřesnil, že ústavnost zrušeného či změněného zákona přezkoumá Ústavní soud za podmínky, že adresátem tvrzeného důvodu protiústavnosti je veřejná moc, a nikoliv subjekt soukromého práva. Procesní postup je pak stejný jako v řízení o návrhu na zrušení zákona.

Předtím, než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení návrhu podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, je povinen zkoumat, zda splňuje všechny zákonem požadované náležitosti a zda jsou vůbec dány podmínky jeho projednání stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení je oprávněn podat soud v souvislosti se svou rozhodovací činností podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. Podle čl. 95 odst. 2 Ústavy platí, že dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu. Jde tedy o posouzení otázky, zda měla být napadená

ustanovení zákona při řešení věci použita, resp. zda byl návrh podán „v souvislosti“ s rozhodovací činností soudu.

Podle dosavadní judikatury Ústavního soudu je podmínka návrhového oprávnění soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, aby požadavek na zrušení zákona směřoval proti tomu ustanovení, „jehož má být při řešení věci použito“, splněna, „jedná-li se o zákon, resp. jeho jednotlivé ustanovení, jehož aplikace má být bezprostřední“ nebo za situace, kdy je „nezbytná jeho nevyhnutelná aplikace, a nikoli jen hypotetické použití“ [usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 (U 39/20 SbNU 353)]. Také platí, že „zákon, jehož má být při řešení věci použito“, „je pouze ten (resp. jeho ustanovení), jenž překáží tomu, aby bylo dosaženo žádoucího (ústavně konformního) výsledku; nebyl-li by pak odstraněn, byl by výsledek před ním probíhajícího řízení jiný“ (usnesení sp. zn. Pl. ÚS 37/10). Podmínka návrhového oprávnění soudu není naplněna, pokud jde o zpochybňování ústavnosti „ustanovení sice souvisejících, bezprostředně však neaplikovatelných“ (usnesení sp. zn. Pl. ÚS 39/2000).

Uvedená judikatura dopadá i na projednávaný případ. Je tak na navrhovatel, aby jednak snesl adekvátní argumentaci, že napadený zákon (jeho jednotlivé ustanovení) je v rozporu s ústavním pořádkem, ale zároveň aby prokázal, že aplikace napadeného ustanovení je nevyhnutelná a jen zrušení napadeného ustanovení bude mít za následek dosažení žádoucího ústavně konformního výsledku; předpokladem takového tvrzení je i dostatečně vyjasněný skutkový stav (usnesení sp. zn. Pl. ÚS 37/10).

V projednávané věci navrhovatel vyhověl návrhu žalobce na přerušení řízení a postoupení věci Ústavnímu soudu s návrhem na vyslovení protiústavnosti ustanovení § 5 zákona č. 589/1992 Sb. v souvislosti se žalobou na náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb. Skutečnost, že tuto věc předložil k posouzení Ústavnímu soudu, implikuje jeho úvahu, že uvedené ustanovení jednak mělo být v projednávané věci bezprostředně aplikováno a jednak, že zřejmě došlo k nesprávnému úřednímu postupu, který konkrétně spočíval v samotné existenci napadeného ustanovení, a jedině vyslovením protiústavnosti se poskytne navrhovateli prostor, aby o žalobě rozhodl ústavně konformním způsobem.

Ústavní soud závěry navrhovatele nesdílí.

Ústavní soud má za to, že povinností soudu před přerušением řízení a předložením věci Ústavnímu soudu bylo nejdříve vyhodnotit, zda s ohledem na daný typ žaloby připadá v projednávané věci v úvahu bezprostřední aplikace předmětného ustanovení (ve shora nastíněném smyslu), a zda je tedy vůbec namístě se posouzením ústavnosti předmětného ustanovení zabývat.

V souvislosti s projednáváním žaloby na náhradu škody tak bylo povinností soudu posoudit, zda v dané věci byly kumulativně splněny

základní podmínky odpovědnosti za škodu, tj. protiprávní jednání nebo zákonem kvalifikovaná škodní událost, v daném případě spočívající v nesprávném úředním postupu, vznik škody a příčinná souvislost mezi nimi.

V argumentaci navrhovatele však takováto úvaha zcela absenteje, stejně jako úvaha o tom, zda normotvorná činnost nebo nečinnost orgánu veřejné moci může být posuzována jako nesprávný úřední postup, a zda tedy v projednávané věci vůbec lze dovozovat odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem ve smyslu § 13 zákona č. 82/1998 Sb., případně ji dovodit z čl. 36 odst. 3 Listiny.

Ústavní soud konstatuje, že navrhovatel, který se domáhá vyslovení protiústavnosti ustanovení § 5 zákona č. 589/1992 Sb., vůči tomuto ustanovení tak, jak bylo formulováno ve znění do 31. 12. 2007, konkrétní námitky nevznáší, tzn. nepředkládá námitky proti tomu, co je stanoveno jako vyměřovací základ zaměstnance a které položky se do něj zahrnují. Navrhovatel se tak fakticky domáhá, aby se na zaměstnance vztahovala jiná právní úprava, tj. právní úprava zakotvená v ustanovení § 5a, týkající se osob samostatně výdělečně činných, pro něž je stanoven zcela odchylný způsob určení vyměřovacího základu. Zrušením napadeného ustanovení, resp. vyslovením jeho protiústavnosti, by přitom ani automaticky nedošlo ke vztahování úpravy vztahující se na osoby samostatně výdělečně činné i na zaměstnance, jak ve skutečnosti požaduje navrhovatel.

Navrhovatel navíc nenamítá vadu legislativního procesu či překročení Ústavou stanovené kompetence zákonodárce. Nenamítá ani, že by v projednávané věci šlo o mezeru v zákoně, kterou nelze odstranit ústavně souladným výkladem, či o protiústavní mezeru v zákonodárství způsobenou dlouhodobým nepřijetím předpokládané právní úpravy.

Zákon č. 82/1998 Sb. sám definici nesprávného úředního postupu nepodává, toliko stanoví, že za nesprávný úřední postup se považuje „rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě“ (§ 13 odst. 1). Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem je konstituována jako odpovědnost za škodu způsobenou aktem aplikace práva nebo postupem orgánu veřejné moci, jehož účelem je aplikace práva a jenž zpravidla v akt aplikace práva ústí.

Odpovědnost státu, resp. Parlamentu České republiky jako orgánu veřejné moci za samotné uplatnění zákonodárné pravomoci, jehož výsledkem není aplikace, resp. akt aplikace práva, nýbrž zákon, v ústavním systému České republiky na úrovni ústavní ani zákonné není výslovně upravena.

Touto problematikou, tj. možností podřazení odpovědnosti státu, resp. jeho orgánů za škodu způsobenou legislativní činností pod institut nesprávného úředního postupu, se však Ústavní soud zabýval již v nálezu sp. zn. I. ÚS 245/98 (N 128/15 SbNU 221), vztahujícím se k předchozí

úpravě odpovědnosti státu za škodu. Ústavní soud zde dospěl k závěru, že ustanovení tehdy platného § 18 zákona č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, výslovně omezuje aplikaci tohoto zákona pouze na nesprávný úřední postup některých státních orgánů, mezi které nelze zahrnout zákonodárny sbor. Nevyloučil pouze odpovědnost vyplývající z ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny vzniklou v důsledku nesprávného úředního postupu pracovníků bývalého Federálního shromáždění při vyhlásování zákona. Tento závěr lze vztáhnout i na zákon č. 82/1998 Sb.

Ve stanovisku sp. zn. Pl. ÚS-st. 27/09 (ST 27/53 SbNU 885; 136/2009 Sb.) Ústavní soud uvedl, že „z hlediska posouzení základního práva na náhradu škody vůči státu je totiž nezbytné vycházet z čl. 36 odst. 3 Listiny. Toto ustanovení zaručuje právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Z tohoto hlediska ale nelze považovat Parlament za orgán veřejné správy, soud nebo jiný srovnatelný orgán státu. Nelze tak především učinit v případech, kdy Parlament vykonává svoji zákonodárnou pravomoc. Odpovědnost za výkon této pravomoci je v první řadě politická“.

Jestliže normotvorná činnost Parlamentu České republiky jako orgánu veřejné moci nemůže být bez dalšího posuzována jako nesprávný úřední postup, jenž by zakládal odpovědnost státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem, s ohledem na výše uvedenou judikaturu není možné posuzovat ústavnost napadeného ustanovení.

Lze totiž dovodit, že Obvodní soud pro Prahu 1 v řízení o předmětné žalobě nebude aplikovat napadené ustanovení, neboť v tomto případě nelze požadovat náhradu škody za nesprávný úřední postup, který má fakticky spočívat jen v existenci řádně přijatého zákona, resp. jeho části. Z uvedeného vyplývá závěr o nedostatku aktivní legitimace navrhovatele.

Ústavní soud konstatuje, že ačkoliv navrhovatel formálně napadá ustanovení o způsobu vyměření základu pro odvozy pojistného na sociální zabezpečení, ve skutečnosti nepředkládá k posouzení rozpornost napadeného ustanovení s ústavním pořádkem, nýbrž jde jen o konfrontaci odlišných právních názorů na platnou a řádným způsobem přijatou právní úpravu, kterou ovšem navrhovatel v daném případě vůbec nemohl aplikovat.

Ústavní soud pro úplnost dodává, že respektuje ústavní princip dělby moci, a proto není oprávněn posuzovat vhodnost či účelnost právní normy, neboť tato kompetence přísluší vždy jen zákonodárci. V řízení o zrušení zákonů a jiných právních předpisů je úkolem Ústavního soudu v rámci konkrétní kontroly norem posoudit ústavnost napadených právních předpisů, resp. posoudit, zda je možno napadené předpisy interpretovat a aplikovat ústavně konformním způsobem. To ovšem za předpokladu, že jsou vůbec

splněny podmínky stanovené pro takovýto přezkum, k čemuž v projednávaném případě nedošlo.

Na základě výše uvedeného rozhodl Ústavní soud mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků o odmítnutí návrhu, neboť byl podán někým k tomu zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 2 písm. b) ve spojení s ustanovením § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu a s čl. 1 odst. 2 písm. b) rozhodnutí pléna Ústavního soudu č. Org. 49/12 (vyhlášeného pod č. 364/2012 Sb.)].

Č. 8

K náhradě nákladů řízení vzniklých pořízením znaleckého posudku

1. Nepřiznání nároku na náhradu nákladů vzniklých pořízením znaleckého posudku na základě předběžné „procesní ostražitosti“ úspěšného účastníka soudního řízení, který jeho pořízení předtím po soudu v rámci důkazního řízení nepožadoval, není porušením práva na spravedlivý proces ani legitimního očekávání v případě, že takový posudek nebyl v soudním řízení jako důkaz proveden a soud jeho neprovedení náležitě odůvodnil.

2. Rozhodnutí o hrazení nákladů soudního řízení správního jsou zvláštní částí rozhodnutí, pročež se kasační výrok správního soudu ve vztahu k nákladům soudního řízení správního nemůže v následujícím řízení před správním orgánem projevit. Tato část rozhodnutí proto i v této procesní situaci podléhá kognici Ústavního soudu.

Usnesení

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila – ze dne 3. dubna 2014 sp. zn. III. ÚS 1033/14 ve věci ústavní stížnosti Ing. Jaroslava Čecha, zastoupeného JUDr. Jiřím Horákem, advokátem, se sídlem ve Zlíně, Lešetín IV/708, proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 30. prosince 2013 č. j. 22 A 59/2013-31 o náhradě nákladů řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní soud obdržel dne 18. března 2014 návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), kterým se stěžovatel domáhal zrušení výroku II v záhlaví uvedeného rozsudku Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“), neboť jím bylo dle jeho tvrzení porušeno jeho ústavní právo na tzv. legitimní očekávání garantované v čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv

a základních svobod a právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Z obsahu napadeného rozhodnutí Ústavní soud zjistil, že jím bylo ve výroku I na základě stěžovatelem podané žaloby zrušeno rozhodnutí Krajského úřadu Zlínského kraje ze dne 22. května 2013 č. j. KUZL/28987/2013, sp. zn. KUSP/28987/2013/DOP/Pe, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí Městského úřadu Vizovice, Odboru přestupkového a správního, ze dne 18. dubna 2013 č. j. MUVIZ 7075/2013, sp. zn. D-159/17284/12-OPS/SF, jímž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání přestupku, spočívajícího v nepoužití bezpečnostního pásu při řízení motorového vozidla, za což mu byla tímž rozhodnutím uložena pokuta ve výši 1 500 Kč. Výrokem II napadeného soudního rozhodnutí byla stěžovateli přiznána náhrada nákladů řízení ve výši 15 342 Kč, vypočtená podle příslušných ustanovení vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Nebyla v něm zahrnuta výše nákladů spojených s pořízením posudku, který stěžovatel soudu předložil. Krajský soud v této souvislosti ve svém odůvodnění uvedl, že stěžovatelem uplatňované další náklady ve výši 22 976 Kč, jakožto náklady spojené s vyhotovením odborného posudku, kterým se stěžovatel pokoušel prokázat nesprávné skutkové závěry orgánů rozhodujících ve správním řízení, se mu nepřiznávají, neboť zmíněného posudku nebylo v soudním řízení užito jako důkazu.

II. Argumentace stěžovatele

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti napadá výrok o přiznání náhrady nákladů řízení (nikoli jeho jemu svědčící zrušující část, směřující proti rozhodnutí správního úřadu), jež dle něj nebyla dostatečná a spravedlivá. V řízení před správními orgány se stěžovatel pokoušel prokázat, že tvrzení policejní hlídky, o něž správní rozhodnutí opíralo stěžovatelovu vinu, bylo v rozporu se skutečností. Proto stěžovatel oběma rozhodujícím správním orgánům navrhl, aby si pro své rozhodnutí opatřily znalecký posudek s provedením vyšetřovacího pokusu. Tento návrh byl však oběma orgány odmítnut, a proto se stěžovatel rozhodl nechat si pro účely podání správní žaloby zpracovat na své náklady znalecký posudek, který potvrdil stěžovatelovy závěry. Tento posudek doručil stěžovatel soudu ještě před vydáním rozhodnutí a navrhl jeho provedení jako důkazu pro účely soudního řízení. Náklady na tento posudek nebyly bagatelní a stěžovatel považuje jeho vypracování za nezbytné k obraně proti nezákonně uložené pokutě. Přitom stěžovatel nemohl předvídat, jak správní soud rozhodne, a posudek byl vypracován právě pro podporu stěžovatelovy argumentace, k čemuž byl stěžovatel povinen, aby unesl břemeno tvrzení i břemeno důkazní a ve věci měl šanci uspět. Předmětný posudek byl navíc následně zaslán žalované-

mu správnímú orgánu k vyjádření, čímž rozhodující správní orgán dostal tento nákladný posudek zcela bezplatně. Pro přiznání náhrady nákladů by pak nemělo být kritériem provedení důkazu, nýbrž pouze kritéria obsažená v zákonné úpravě, tedy úspěch ve věci s přihlédnutím k okolnostem hodným zvláštního zřetele. Stěžovatel měl ve věci úspěch a soud neuvedl žádné okolnosti hodné zvláštního zřetele, pro něž by stěžovateli neměla být náhrada nákladů řízení přiznána celá. Vzhledem ke všem popsáním okolnostem případu nabyl stěžovatel legitimního očekávání, že jím vynaložené náklady budou v případě úspěchu nahrazeny, a soud tak měl povinnost toto jeho legitimní očekávání ochránit. Ze všech výše uvedených důvodů tak stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadený výrok uvedeného rozhodnutí krajského soudu zrušil.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

4. Ještě dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit splnění podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva. Ústavní soud s ohledem na potřebu posouzení přípustnosti takové ústavní stížnosti podotýká, že stěžovatel napadá soudní výrok o přiznání náhrady nákladů řízení, nikoli jeho jemu svědčící kasační výrok, směřující proti rozhodnutí správního úřadu, neboť v této části řízení v jeho věci pokračuje (viz dále sub 7).

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

5. Ústavní soud následně posoudil obsah projednávané ústavní stížnosti (§ 42 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu) a dospěl k závěru, že ústavní stížnost představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své

po vazě, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi. Zjevná neopodstatněnost ústavní stížnosti, přes její ústavněprávní dimenzi, může rovněž vyplynout z předchozích zamítavých rozhodnutí Ústavního soudu řešících shodnou či obdobnou právní problematiku.

6. V první řadě je nutné připomenout, že Ústavní soud již mnohokrát v minulosti zdůraznil, že z ústavněprávního hlediska je třeba považovat problematiku nákladů soudního řízení za podružnou, jež by mohla nabýt ústavněprávní dimenzi toliko v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, k čemuž by mohlo dojít v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen např. prvek svévole [srov. např. nálezn sp. zn. I. ÚS 4229/12 ze dne 6. 6. 2013 (N 102/69 SbNU 691)]. To platí i v případech nákladů vzniklých v důsledku předběžné „procesní ostražitosti“ účastníků soudního řízení, kteří na své náklady nechávají vypracovat např. nákladné znalecké posudky. V takové situaci je úkolem obecného soudu, aby rozhodl a v odůvodnění svého rozhodnutí osvětlil, zda takto ostražitému účastníkovi spravedlivě náleží náhrada jím vynaložených nákladů. Tuto povinnost krajský soud splnil, odůvodnil nepřiznání úplné náhrady nákladů řízení tím, že stěžovatelem pořízený nákladný posudek nebyl v soudním řízení jako důkaz proveden, když krajský soud zrušil stěžovatelovou žalobou napadené rozhodnutí pro nedostatečně zjištěný skutkový stav, z něžž by se dala odvodit stěžovatelova vina. V napadeném rozhodnutí není explicitně uvedeno, na základě jaké právní normy krajský soud stěžovateli, jakožto úspěšnému účastníkovi řízení, náhradu nákladů řízení nepřiznal, avšak z jím uvedeného odůvodnění lze usuzovat, že tento náklad nepovažoval za důvodně vynaložený ve smyslu ustanovení § 60 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, neboť jej pro vydání výhovujícího rozsudku nebylo zapotřebí. Stěžovatel mohl z hlediska principu procesní ekonomie především navrhnout provedení znaleckého posudku přímo krajskému soudu, který by rozhodnutím o tomto návrhu dal stěžovateli najevo, zda v soudním řízení bude vůbec přistoupeno k meritornímu přehodnocení správními orgány provedených důkazů, anebo budou napadená správní rozhodnutí zrušena z procesních důvodů. Uvedený postup a závěr soudu tak nelze označit za svévolný či obecně nelogický. Proto Ústavní soud porušení některé z ústavních kautel spravedlivého procesu neshledal (nelze je považovat za tzv. opomenutý důkaz), přičemž podotýká, že mu zásadně (viz výše) nepřisluší přehodnocovat aplikaci a interpretaci norem podústavního práva, a to ani v případě, že by se s nimi neztotožňoval. Proto lze uzavřít, že nepřiznání nároku na náhradu nákladů vzniklých pořízením znaleckého posudku na základě předběžné „procesní ostražitosti“ úspěšného

účastníka soudního řízení, který v rámci důkazního řízení po soudu jeho pořízení předtím nepožadoval, není porušením práva na spravedlivý proces ani legitimního očekávání v případě, že takový posudek nebyl v soudním řízení jako důkaz proveden, a soud jeho neprovedení náležitě odůvodnil. Rozhodnutí o hrazení nákladů soudního řízení správního jsou zvláštní částí rozhodnutí, protože se kasační výrok správního soudu ve vztahu k nákladům soudního řízení správního nemůže v následujícím řízení před správním orgánem projevit. Tato část rozhodnutí proto i v této procesní situaci podléhá kognici Ústavního soudu.

7. Za dané situace tedy Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížnost odmítnout dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 9

K posuzování zamítnutí návrhu na povolení obnovy trestního řízení, které již bylo přezkoumáno Ústavním soudem

Procesní institut obnovy trestního řízení se nemůže stát skrytým prostředkem obnovy řízení před Ústavním soudem v případě, kdy se návrh na obnovu v trestním řízení vztahuje na rozhodnutí, které bylo podrobeno přezkumu Ústavním soudem. V takto „obnoveném“ řízení se Ústavní soud proto omezuje jen na důvody samotné obnovy ve smyslu § 278 trestního řádu, tedy výlučně na okolnosti, jež mohou mít vliv na zjištění skutkového stavu v rozsahu nezbytném pro vydání rozhodnutí o povolení obnovy řízení.

Usnesení

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Vladimíra Kůrky a Jana Musila - ze dne 21. května 2014 sp. zn. III. ÚS 2679/13 ve věci ústavní stížnosti P. H., zastoupeného Mgr. Jaroslavem Brožem, Mjur, advokátem, se sídlem Marie Steyskalové 62, Brno, proti usnesení Okresního soudu v Karviné ze dne 29. listopadu 2012 č. j. 1 T 47/2007-618 a usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 31. května 2013 č. j. 5 To 122/2013-649, jimiž byl zamítnut stěžovatelův návrh na povolení obnovy trestního řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Dne 2. září 2013 byl Ústavnímu soudu doručen návrh ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jímž se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi byla dle jeho tvrzení porušena stěžovatelova ústavní práva vyplývající z čl. 1 a čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí vyplývá, že stěžovatel byl rozsudkem Okresního soudu v Karviné (dále jen „okresní

soud“) ze dne 25. ledna 2011 č. j. 1 T 47/2007-441 uznán vinným ze spáchání trestného činu ublížení na zdraví podle ustanovení § 224 odst. 1 a 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Toho se měl dopustit tím, že jako lékař konající službu u pacientky řádně nevyhodnotil její vitální údaje, nezabezpečil zjištění příčiny šokového stavu, načež pacientka téhož dne zemřela. Za to byl stěžovateli uložen trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců, který byl podmíněně odložen na zkušební dobu jednoho roku. Tento rozsudek byl následně potvrzen odvolacím a dovolacím soudem. Ústavní stížnost v této věci byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná usnesením Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2013 sp. zn. III. ÚS 2774/12.

3. Stěžovatel podal následně v této trestní věci návrh na povolení obnovy řízení podle ustanovení § 277 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, když tvrdil, že existují nové skutečnosti, podle nichž se skutkový děj odehrál jinak, než jak byl zjištěn v původním řízení. Jako nové skutečnosti stěžovatel označil především závěry nových znaleckých posudků. Okresní soud napadeným usnesením návrh na povolení obnovy řízení zamítl, přičemž uvedl, že jeden znalecký posudek a dvě odborná vyjádření předložená v řízení před tímto soudem byly již předloženy Nejvyššímu soudu v rámci dovolacího řízení. Okresní soud rovněž uvedl, že skutečnosti plynoucí z provedeného dokazování v rámci řízení o povolení obnovy řízení již byly známy soudu v původním řízení, zejména za dříve vypracovaných znaleckých posudků. Nejednalo se tedy o nové skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině a trestu. Proti zamítavému usnesení krajského soudu podal stěžovatel stížnost. Krajský soud v napadeném usnesení stěžovatelovu stížnost zamítl a ztotožnil se se závěry okresního soudu, které ještě významně rozvedl.

II. Argumentace stěžovatele

4. Dle tvrzení stěžovatele neměl podle platného rozvrhu práce Krajského soudu v Ostravě rozhodovat trestní senát 5 To, neboť pokud není rozvrhem práce stanoveno, že věc musí projednávat vždy stejný senát, což v rozvrhu práce krajského soudu stanoveno není, tak věc musí být přidělena dle tzv. kolečka. Stěžovatel v této souvislosti poukazuje na skutečnost, že dne 28. března 2012 napadla na krajský soud jeho stížnost a ten samý den vydala předsedkyně soudu Změnu č. 4 rozvrhu práce, v níž je modifikován rozvrh práce trestního úseku. Stěžovatel poukazuje na jednotlivé pasáže rozvrhu práce, konkrétně na str. 18 a 19, přičemž namítá, že při řádné aplikaci příslušných ustanovení rozvrhu práce by měl věc rozhodovat jiný senát než senát 5 To.

5. Stěžovatel vytýká krajskému soudu rovněž to, že aproboval neprovedení výsledku znaleců, kteří zpracovali nové znalecké posudky z různých odvětví oboru zdravotnictví, jež byly podkladem pro řízení o obnově řízení. Stěžovatel namítá, že tímto postupem došlo k porušení čl. 40 odst. 2 Listiny a zásady *in dubio pro reo*, a poukazuje na skutečnost, že pro pochopení odborných závěrů obsažených ve znaleckých posudcích je nezbytné, aby se znalci, kteří posudky vypracovali, vyjádřili nejen ke svým znaleckým posudkům, ale aby rovněž v rámci výsledku vysvětlili soudu vztah jejich posudků k důkazům provedeným v předchozím řízení, kdy tento vztah je odbornou záležitostí a bez vysvětlení formou výsledku není soud, jakožto orgán znalý toliko práva, odborně způsobilý konfrontovat nové znalecké posudky s důkazy provedenými v předchozím řízení. Stěžovatel uvádí, že tyto skutečnosti namítal již v rámci podané stížnosti, přitom krajský soud se s těmito námitkami nevypořádal, což představuje jedno z mnoha porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces. Stěžovatel rovněž namítá, že bylo porušeno jeho legitimní očekávání, neboť obecné soudy nereflektovaly rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. června 2010 sp. zn. 4 Tz 16/2010, a napadená usnesení je tak třeba považovat za excesy. Stěžovatel dále sice připouští, že závěry odvolacího soudu na str. 3 a 4 napadeného usnesení jsou jakýmsi strůpkem pokusu porovnat nové důkazy s důkazy provedenými v původním řízení, nicméně k tomuto dochází až v řízení o podané stížnosti, čímž je porušena zásada dvojinstančnosti trestního řízení. Stěžovatel dále uvádí, že pokud už odvolací soud porovnává nové důkazy s některými důkazy obsaženými v dosavadním spise, tak je s ohledem na rovnost před zákonem povinen konat důsledně a vyhodnotit vztah všech nových důkazů vůči veškerým důkazům uvedeným ve spise. Stěžovatel v této souvislosti obsáhle vyjmenovává důkazy, které dle jeho názoru nebyly obecnými soudy vzaty v potaz. Z výše uvedených důvodů stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

III. Formální předpoklady projednání návrhu

6. Dříve, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel posoudit, zda ústavní stížnost splňuje formální náležitosti na takový návrh zákonem kladené, přičemž shledal, že tomu tak je, neboť ústavní stížnost byla podána oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s ustanoveními § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

7. Ústavní soud se následně zabýval otázkou, zda jsou naplněny předpoklady meritorního projednání ústavní stížnosti (§ 42 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu), a dospěl k závěru, že ústavní stížnost představuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Uvedené ustanovení v zájmu racionality a efektivity řízení před Ústavním soudem dává tomuto soudu pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu předtím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem, přičemž jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního, kdy Ústavní soud může obvykle rozhodnout bez dalšího, jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti. Směřuje-li pak ústavní stížnost proti rozhodnutí orgánu veřejné moci, považuje ji Ústavní soud zpravidla za zjevně neopodstatněnou, jestliže napadené rozhodnutí není vzhledem ke své povaze, namítaným vadám svým či vadám řízení, které jeho vydání předcházelo, způsobilé porušit základní práva a svobody stěžovatele, tj. kdy ústavní stížnost postrádá ústavněprávní dimenzi. Zjevná neopodstatněnost ústavní stížnosti, přes její ústavněprávní dimenzi, může rovněž vyplynout z předchozích zamítavých rozhodnutí Ústavního soudu, řešících shodnou či obdobnou právní problematiku.

8. V první řadě Ústavní soud konstatuje, že v ústavní stížnosti uplatněné námitky představují ve své většině zopakované námítek uplatněných před oběma obecnými soudy, aniž by stěžovatel významněji reflektoval opěrné důvody napadených rozhodnutí, v jejichž odůvodnění se příslušné soudy s těmito námitkami určitým způsobem vypořádaly. Jádro stěžovatelovy argumentace pak představuje námitka, že obecné soudy svévolným způsobem vyhodnotily stěžovatelem navržené důkazy, v důsledku čehož došlo k protiústavnímu nepovolení obnovy stěžovatelova trestního řízení. K tomu Ústavní soud předně připomíná obecně uznávaný závěr, že návrh na povolení obnovy řízení nepředstavuje procesní oprávnění odsouzené osoby pokračovat v polemice s orgány činnými v trestním řízení o otázkách, které již byly zákonnou a ústavně konformní cestou rozhodnuty, ať již v oblasti práva, či jiného odborného odvětví. Smyslem tohoto institutu tedy není násobení znaleckých posudků a vytváření „odborných táborů“ potvrzujících verzi obhajoby, nebo naopak obžaloby, nýbrž primárně poukázání na dosud neřešené skutkové otázky, které mohou mít význam pro rozhodnutí o vině.

9. Základní podmínkou pro povolení obnovy řízení, dopadající na projednávanou věc, pak je, že vyjdou najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině. Tato okol-

nost má pro řízení před Ústavním soudem dále významný dopad v tom směru, že procesní institut obnovy trestního řízení se nemůže stát skrytým prostředkem obnovy řízení před Ústavním soudem v případě, kdy se návrh na obnovu v trestním řízení vztahuje na rozhodnutí, které bylo podrobeno přezkumu Ústavním soudem, jak se právě stalo v tomto případě cestou již zmíněného usnesení sp. zn. III. ÚS 2774/12 (sub 2). V takto „obnoveném“ řízení se Ústavní soud omezuje zase jen na důvody samotné obnovy ve smyslu § 278 trestního řádu, tedy výlučně na okolnosti, jež mohou mít vliv na zjištění skutkového stavu v rozsahu nezbytném pro vydání rozhodnutí o povolení obnovy řízení.

10. Stěžovatel především vyjadřuje nesouhlas se způsobem, jakým obecné soudy vyhodnotily provedené důkazy. K takto vzneseným námitkám je namístě připomenout, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, a není tedy povolán k přezkumu věcné správnosti jejich rozhodnutí. Jeho úloha je vymezena především v čl. 83 Ústavy České republiky, podle něhož je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Do rozhodování obecných soudů je pak v této souvislosti oprávněn zasahovat jen v těch případech, v nichž soudy vyкроčí z rámce daného ústavně zaručenými právy a svobodami, přičemž Ústavní soud opakovaně uvedl, kdy je dána ústavněprávní relevance chyb obecnými soudy vedeného důkazního řízení. Lze shrnout, že se jedná o případy důkazů opomenutých, případy důkazů získaných, a tudíž posléze i použitých v rozporu s procesními předpisy a konečně případy svévolného hodnocení důkazů provedeného bez jakéhokoliv akceptovatelného racionálního logického základu [viz např. nálezk Ústavního soudu ze dne 30. 6. 2004 sp. zn. IV. ÚS 570/03 (N 91/33 SbNU 377)]; všechna uvedená rozhodnutí jsou dostupná z: <http://nalus.usoud.cz>. K žádnému takovému pochybení však v projednávaném případě nedošlo.

11. V dané věci okresní soud provedl čtením důkazy – stěžovatelem přiložené znalecké posudky – a dospěl k závěru, že z nich nevyplývají žádné nové, soudu dříve neznámé skutečnosti (str. 5 napadeného usnesení okresního soudu), přičemž tyto své závěry okresní soud jasně a srozumitelně odůvodnil. Oba soudy tak došly k závěru, že výsledek nově předložených posudků nemohou zpochybnit vinu stěžovatele, neboť skutečnosti zjištěné v rámci dokazování před okresním soudem nejsou skutečnostmi novými a byly rozhodujícím soudům známy již v průběhu předchozího řízení; ať už se jedná o posouzení vlivu alkoholu a léků na zdravotní stav poškozené, další příčiny jejího úmrtí či relevance celkového nepříznivého zdravotního stavu poškozené atd. Nebylo tedy nezbytné, aby oba soudy konfrontovaly skutečnosti zjištěné v řízení o povolení obnovy se všemi důkazy provedenými v předchozím řízení, pokud již v konfrontaci s některými z nich došly k závěru, že skutečnosti zjištěné v řízení o povolení obnovy nejsou ve smyslu ustanovení § 278 trestního řádu „nové“ a byly již známy v průběhu řízení

předchozího (viz usnesení ze dne 17. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 773/14). Ústavní soud považuje tento postup za ústavně konformní, jenž se v žádném případě nepříčí závěrům ze stěžovatelem poukazované judikatury Ústavního soudu, jelikož tato vychází z předpokladu, že skutečnosti vyšle najevo v řízení o povolení obnovy řízení jsou skutečnostmi novými. Za pochybení nelze rovněž označit to, že odvolací soud podrobněji rozvedl ústavně konformní závěry soudu prvostupňového. Takovým postupem nebyla porušena zásada dvojinstančnosti trestního řízení.

12. Stěžovatel dovozoval další pochybení z neprovedení výslechu znalců, kteří vypracovali znalecké posudky, které byly podkladem návrhu na povolení obnovy řízení. Ústavní soud v tomto směru odkazuje na znění relevantních zákonných ustanovení, ustálené judikatury i doktrinárních názorů, dle nichž soud, nemající pochybnosti o úplnosti a spolehlivosti znaleckých posudků, může v souladu s trestním řádem upustit od výslechu znalců posudky zpracovávajících (srov. např. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 1. díl. 7. vydání, Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1599–1602). Ústavní soud rovněž poukazuje na skutečnost, že v souladu s procesní zásadou „*iudex peritus peritorum*“ je to právě a jen soudce, kdo rozhoduje nejen o věci samé, ale rovněž i o vedení řízení a v jeho rámci o potřebě znaleckého zkoumání, rozsahu znaleckého úkolu a rovněž i o místě závěrů z něj vyplývajících v souhrnu provedených důkazů při tvorbě skutkových a následně i právních závěrů. Znalecké posudky, ať už jakkoliv relevantní pro posouzení odborné stránky věci, jsou tudíž vždy toliko podkladem pro rozhodnutí soudce, který je v konečném důsledku nad všemi znalci (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2013 sp. zn. II. ÚS 4463/12). Závěry obecných soudů odůvodňující nepřistoupení k výslechu příslušných znalců hodnotí pak Ústavní soud rovněž jako srozumitelné a logicky podepřené, a tudíž nesvévolné, a Ústavnímu soudu tak nezbyvá než tyto závěry respektovat. Při procesu posouzení důkazů nedošlo tedy v předmětné věci k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

13. Jako zjevně neopodstatněnou vyhodnotil Ústavní soud rovněž námitku týkající se porušení práva na zákonného soudce v důsledku nedodržení závazného rozvrhu práce. Důvodem je především nesrozumitelnost v tomto směru stěžovatelem uplatněné námitky, z níž není zřejmé, jakým způsobem mělo být stěžovatelovo právo na zákonného soudce porušeno, resp. z čeho stěžovatel dovozuje, že rozhodoval nepřislušný senát. Současně třeba uvést, že tento svůj závěr o porušení práva na zákonného soudce stěžovatel opírá o znění Změny č. 4 rozvrhu práce Krajského soudu v Ostrově pro rok 2013, jež však nabyla účinnost až 1. dubna 2013, tedy několik dní po přijetí stěžovatelem podané stížnosti. Ústavní soud nemohl v tomto ohledu spolu se stěžovatelem spekulovat o tom, že právě podaná stížnost by mohla být důvodem pro změnu rozvrhu práce tohoto krajského soudu

provedenou ve stejném okamžiku. V neposlední řadě Ústavní soud z textu stěžovatelem zasláného rozvrhu práce dovodil, že senát 5 To, který stěžovatel považuje za nepřislušný, je naopak v dané věci pro projednání návrhu na obnovu řízení jediným příslušným senátem, neboť věc rozhodoval již v minulosti. I kdyby se tak stěžovatelem uvedená změna rozvrhu práce jeho věci týkala, byl by dle Ústavního soudu k jejímu projednání příslušný stejný senát. Ani v tomto směru tedy Ústavní soud porušení principů spravedlivého procesu neshledal.

14. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení v souladu s ustanovením § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 10

**K domovní prohlídce a ohledání bytu
K ochrannému opatření zabezpečovací detence**

Stěžovatelova námitka o údajné absenci soudního příkazu k domovní prohlídce je nepřipadná za situace, kdy po výzvě policejního orgánu k vydání věci a po dobrovolném vydání věci podezřelým bylo od nařízení a provedení domovní prohlídky upuštěno.

Ohledání bytu, provedené policejním orgánem se souhlasem uživatele bytu podle § 113 tr. řádu, nelze posuzovat jako domovní prohlídku, pokud přímé pozorování se omezí toliko na pasivní smyslové vnímání (nejčastěji zrakové).

Jestliže by bylo zapotřebí přemísťovat předměty v bytě či s nimi jinak manipulovat, odkrývat doposud skryté prostory a nahlížet do nich apod., nelze již toto jednání posuzovat jako pouhé pozorování (v režimu ohledání podle § 113 tr. řádu); takové, svou povahou intenzivní a invazivní operace musí být podrobeny přísnějšímu právnímu režimu domovní prohlídky podle § 82 a násl. tr. řádu.

Ústavní soud si je plně vědom mimořádné závažnosti ochranného opatření zabezpečovací detence (§ 100 tr. zákoníku). Mimořádná povaha tohoto institutu, jakož i jeho relativní novost vyžadují, aby jeho aplikaci věnovaly orgány činné v trestním řízení zvýšenou pozornost. Ústavní soud je připraven k tomu, aby efektivně zasáhl v případech, kdy by došlo uložením zabezpečovací detence k porušení základních práv dotčených osob.

Usnesení

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Vladimíra Kúrky a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 5. června 2014 sp. zn. III. ÚS 376/14 ve věci ústavní stížnosti R. H., zastoupeného JUDr. Miroslavem Koreckým, advokátem, se sídlem ul. 28. října 1001/3, 110 00 Praha 1, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 24. 9. 2013 č. j. 29 T 61/2013-1453 a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 11. 2013 č. j. 61 To 368/2013-1509, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání trestného činu ohrožování výchovy dítěte, trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií, trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie, trestného činu svádění k pohlavnímu styku a trestného činu pohlavního zneužití, proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 12. 2013 č. j. 29 T 61/2013-1541 a proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 11. 2. 2014 č. j. 61 To 39/2014-1572, jimiž

bylo rozhodnuto o uložení zabezpečovací detence stěžovateli, za účasti 1. Obvodního soudu pro Prahu 5 a 2. Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a A) Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 5 a B) Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5 a Městského soudu v Praze. Ústavní stížnost byla Ústavnímu soudu doručena dne 30. 1. 2014, byla sepsána samotným stěžovatelem a nesplňovala náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu. Poté, co byl právní zástupce Ústavním soudem vyzván k odstranění vad, byla ústavní stížnost doplněna a rozšířena třemi podáními právního zástupce JUDr. Miroslava Koreckého ze dne 26. 3. 2014, 1. 4. 2014 a 24. 4. 2014. Kromě toho zaslal stěžovatel Ústavnímu soudu několik obsáhlých vlastnoručně psaných podání různého obsahu, k nimž však Ústavní soud nemohl přihlídnout; ustanovení § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu o povinném zastoupení účastníků řízení advokátem není samoúčelné, nýbrž sleduje cíl zajistit náležitou úroveň komunikace účastníků s Ústavním soudem, jež laickými a chaotickými podáními není garantována.

Stěžovatel tvrdí, že postupem obecných soudů a jejich rozhodnutími v trestním řízení, které proti němu bylo vedeno před Obvodním soudem pro Prahu 5 pod sp. zn. 29 T 61/2013, došlo k porušení jeho základního práva na soudní ochranu a na spravedlivý proces, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“). Dále měla být v trestním řízení porušena zásada presumpce nevinny dle čl. 40 odst. 2 Listiny, nedotknutelnost obydlí dle čl. 12 odst. 1 a 2 Listiny, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí a konečně mělo dojít též k porušení zákazu mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu, obsaženého v čl. 7 odst. 1 a 2 Listiny.

II.

Z odůvodnění ústavní stížnosti, z obsahu rozhodnutí obecných soudů napadených ústavní stížností a z obsahu trestního spisu Obvodního

soudu pro Prahu 5 sp. zn. 29 T 61/2013, který si Ústavní soud vyžádal, se zjišťuje:

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 24. 9. 2013 č. j. 29 T 61/2013-1453 byl stěžovatel (v trestním řízení „obviněný“) uznán vinným trestnými činy ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. a) a c) trestního zákoníku, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 1 a 2 trestního zákoníku, zneužití dítěte k výrobě pornografie podle § 193 odst. 1 trestního zákoníku, svádění k pohlavnímu styku podle § 202 odst. 1 a odst. 2 písm. a) a d) trestního zákoníku a pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 a 2 trestního zákoníku. Obviněnému byl uložen úhrnný trest odnětí svobody v trvání devíti let, pro jehož výkon byl zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou, a trest propadnutí věci.

K odvolání obviněného Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 19. 11. 2013 č. j. 61 To 368/2013-1509 podle § 258 odst. 1 písm. e) a odst. 2 tr. řádu zrušil prvoinstanční rozsudek ve výroku o trestu odnětí svobody a podle § 259 odst. 3 tr. řádu znovu rozhodl tak, že obviněnému uložil úhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání šesti roků ve věznici s ostrahou; nezměněn zůstal výrok o vině a výrok o trestu propadnutí věci.

Dle skutkových zjištění obecných soudů se stěžovatel trestně činnosti dopustil (zkráceně řečeno) tím, že od poloviny roku 2011 do srpna 2012 navazoval kontakty nejméně s šesti chlapci mladšími patnácti let, se kterými provozoval homosexuální a pedofilní praktiky podrobně popsané ve výroku o vině prvoinstančního rozsudku, při nichž je také fotografoval a natáčel na videozáznam, a fotografie a videozáznamy s pornografickou tematikou přechovával ve svém bytě a zpřístupňoval je nezletilým dětem.

V návaznosti na pravomocné rozhodnutí o vině a o trestu rozhodl následně Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením ze dne 17. 12. 2013 č. j. 29 T 61/2013-1541 tak, že podle § 100 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku uložil odsouzenému R. H. zabezpečovací detenci.

Proti prvoinstančnímu rozhodnutí o uložení zabezpečovací detence podal odsouzený stížnost; o ní rozhodl Městský soud v Praze usnesením ze dne 11. 2. 2014 č. j. 61 To 39/2014-1572 tak, že stížnost podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. řádu zamítl.

III.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření soudů prvního a druhého stupně k ústavní stížnosti. Oba tyto soudy ve svých stručných vyjádřeních navrhly odmítnutí, resp. zamítnutí ústavní stížnosti a setrvaly na svých závěrech, obsažených v jejich rozhodnutích.

Protože tato vyjádření neobsahovala nic nového, co by již nebylo známo z předchozího průběhu trestního řízení, nezasílal je Ústavní soud stěžovateli k eventuální replice.

Ústavní soud si vyžádal trestní spis Obvodního soudu pro Prahu 5 sp. zn. 29 T 61/2013 a seznámil se s jeho obsahem.

IV.

Stěžovatel předkládá Ústavnímu soudu tyto konkrétní námitky proti postupu orgánů činných v trestním řízení a proti rozhodnutím napadeným ústavní stížností:

- Domovní prohlídce, vykonané dne 29. 8. 2012 v jeho bydlišti na adrese P, nepředcházely příkaz soudce k domovní prohlídce v souladu s § 83 odst. 1 trestního řádu. Domovní prohlídka tak byla vykonána v rozporu se zákonem, bez zákonného povolení. Stěžejní důkazy touto prohlídkou získané jsou proto v trestním řízení nepoužitelné a nemohou být podkladem k uznání viny stěžovatele;
- znalec z oboru dětské psychologie PhDr. Petr Goldmann prý nevyšetřil osobně jednotlivé chlapce, jejichž věrohodnost měl ve znaleckém posudku hodnotit. Vycházel pouze z materiálů zemřelého znalce MUDr. Hubálka, který chlapce předtím vyšetřoval. Stěžovatel tvrdí, že takto nelze nahrazovat vlastní činnost znalce, který musí podklady pro zpracování znaleckého posudku sám zajišťovat – tedy PhDr. Petr Goldmann měl prý chlapce znovu vyšetřit a teprve tímto postupem se mohl dostat k samostatnému vypracování znaleckého posudku. Uvedený znalecký posudek tak nemůže sloužit k uznání viny stěžovatele;
- došlo prý k porušení práv vyslychaných nezletilých svědků, a to konkrétně svědků Martina A., Marka B., Iva C., Leoše D., Víta E., Václava G. a Vojtěcha H. (jedná se o pseudonymy). Stěžovatel se domnívá, že byla porušena ustanovení článku 7 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod, neboť svědci byli při výsleších konfrontováni s intimními skutečnostmi, které mohly zasáhnout do jejich duševního vývoje, a byli ztotožňováni s obrazovými materiály, což může mít pro ně nepříznivé důsledky;
- nemohou prý obstát ani rozhodnutí o uložení zabezpečovací detence, protože ta byla vydána na základě pravomocného odsouzení, trpícího výše uvedenými ústavněprávními deficity.

V.

Ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Ústavní soud vždy připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy, ale zvláštním soudním orgánem ochrany ústavnosti (srov. čl. 81, 83, 90 Ústavy). Nepřísluší mu tudíž přehodnocovat skutkové a právní závěry obecných soudů a neposuzuje proto v zásadě ani jejich stanoviska a výklady ke konkrétním ustanovením zákonů, nejedná-li se o otázky ústavněprávního významu. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud

oprávněn zasáhnout jen tehdy, pokud by postup těchto orgánů byl natolik extrémní, že by překročil meze ústavnosti [srov. již např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17) – všechna zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná v internetové databázi NALUS <http://nalus.usoud.cz>].

Jde-li o dokazování před obecnými soudy, je důvod ke kasačnímu zásahu Ústavního soudu dán zejména tehdy, pokud dokazování v trestním řízení neprobíhalo v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 6 tr. řádu, popř. nebylo-li v řízení postupováno dle zásady oficiality a zásady vyhledávací a za respektování zásady presumpce nevinny (viz čl. 40 odst. 2 Listiny, § 2 odst. 2, 4 a 5 tr. řádu). V řadě svých rozhodnutí klade Ústavní soud důraz na kontradiktorní charakter důkazního postupu v souladu s článkem 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Ústavní soud ve svých nálezech zdůraznil, že obecné soudy jsou povinny detailně popsat důkazní postup a přesvědčivě jej odůvodnit. Informace z hodnoceného důkazu přitom nesmí být jakkoli zkreslena. Obecné soudy jsou navíc povinny náležitě odůvodnit svůj závěr o spolehlivosti použitého důkazního pramene [viz např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 463/2000 (N 122/23 SbNU 191), sp. zn. III. ÚS 181/2000 (N 175/20 SbNU 241) či sp. zn. III. ÚS 1104/08 (N 65/52 SbNU 635)]. Obdobně Ústavní soud zasáhl v případech, kdy v soudním rozhodování učiněná skutková zjištění byla v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [viz např. věci sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), sp. zn. III. ÚS 166/95 (N 79/4 SbNU 255) či rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 376/03 (U 1/32 SbNU 451)].

Pokud jde o případy tzv. opomenutých důkazů, je pochybení relevantní z hlediska kautel práva ústavního dáno tehdy, pokud obecný soud návrh na provedení konkrétního důkazu zamítne bez adekvátního odůvodnění, popř. jej zcela ignoruje, což znamená, že ve vlastních rozhodovacích důvodech o takovém důkazním návrhu ve vztahu k jeho zamítnutí není zmínka buď žádná, nebo jen okrajová a obecná, neodpovídající povaze a závažnosti věci [srov. např. rozhodnutí ve věci sp. zn. IV. ÚS 185/96 (N 131/6 SbNU 461), II. ÚS 182/02 (N 130/31 SbNU 165), I. ÚS 413/02 (N 4/29 SbNU 25) a mnohá další].

Ústavní soud zároveň opakovaně zdůraznil, že hodnocení samotného obsahu důkazů je ve výlučné kompetenci soudů obecných, které důkazy provedly. Ústavnímu soudu v zásadě nenáleží pravomoc ověřovat správnost skutkových zjištění, a fakticky tak nahrazovat soud nalézací. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i ze zásad bezprostřednosti a ústnosti (srov. § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu), jež v řízení před Ústavním soudem nemohou být adekvátně naplněny.

VI.

V projednávané věci je třeba konstatovat, že stěžovatel svými námitkami, obsaženými v ústavní stížnosti, staví Ústavní soud do role další instance trestního soudnictví, jež tomuto orgánu nepřísluší.

Ústavní soud po přezkoumání odůvodnění napadených rozhodnutí nezjistil na straně orgánů činných v trestním řízení žádná výraznější procesní pochybení, natož pochybení ústavněprávního rázu. Z hlediska ústavněprávního přezkumu je významné, zda důkazy, o něž se napadené rozhodnutí opírá, tvoří logicky uzavřený celek a zda odůvodnění napadeného rozhodnutí nenese znaky zřejmé libovůle.

Z těchto hledisek napadená rozhodnutí plně obstojí. Rozhodnutí obecných soudů jsou podložena celým komplexem důkazů, řadou svědeckých výpovědí, věcných a listinných důkazů. Všechny tyto důkazy byly podrobeny důkladnému hodnocení ve vzájemných souvislostech. Na závěry obecných soudů, s nimiž se Ústavní soud ztotožňuje, lze pro stručnost odkázat.

Nad rámec těchto obecných zjištění lze konstatovat:

Neobstojí stěžovatelova námitka týkající se údajné absence soudního příkazu k domovní prohlídce ve smyslu § 83 odst. 1 tr. řádu. Jak vyplývá z obsahu trestního spisu, nebyla v průběhu trestního řízení žádná domovní prohlídka v bytě obviněného konána. Stěžovatel byl dne 28. 8. 2012 ve večerních hodinách zadržen policejním orgánem podle § 76 odst. 1 tr. řádu v postavení podezřelého, přistiženého při trestném činu, a dne 29. 8. 2012 bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 tr. zákoníku. Bezprostředně po svém zadržení se doznal ke spáchání inkriminovaného trestného činu a sám dobrovolně umožnil policejním orgánům vstup do bytu na adrese P, kde v té době bydlel. Sám byl při vstupu policistů do bytu přítomen a na jejich výzvu k vydání věci podle § 78 odst. 1 tr. řádu jim vydal věci nacházející se v bytě (videokameru, fotoaparát, 2 notebooky, mobilní telefon, paměťové karty, externí hard disk, 2 flash disky a další), mající vztah k trestné činnosti. O výzvě k vydání věci a o dobrovolném vydání věci se v trestním spise nachází protokol, podepsaný též obviněným (č. l. 559). Policejní orgán při vydávání věci provedl za přítomnosti obviněného ohledání místa činu - bytu v P - ve smyslu § 113 tr. řádu; ohledání je v trestním spise založen protokol (č. l. 562).

O tom, že obviněný umožnil policejním orgánům vstup do bytu dobrovolně a že jim sám vydal hledané věci, svědčí také výpověď obviněného, složená před policejním orgánem za přítomnosti obhájce Mgr. Filipa Vyskočila dne 30. 8. 2012 (č. l. 432). Rovněž při výslechu ve vazebním zasedání, konaném dne 31. 8. 2012 před soudcem Obvodního soudu pro Prahu 5 JUDr. Janem Novotným za přítomnosti obhájce Mgr. Filipa Vyskočila, obviněný uvedl: „... policii jsem odevzdal veškeré materiály a svěřil se jim

s veškerou svou další trestnou činností, které jsem se v průběhu doby dopustil, tím jsem udělal tečku za svým dosavadním životem“ (č. l. 375).

Za této situace, kdy orgány činné v přípravě řízení vyzvaly podezřelého k vydání věci a věci byly podezřelým vydány, bylo od nařízení a provedení domovní prohlídky upuštěno. Stěžovatelova námitka o údajné absenci soudního příkazu k domovní prohlídce je tedy nepřipadná.

Ústavní soud se zabýval též posouzením toho, zda skutečně ohledání bytu, provedené podle § 113 tr. řádu, nelze posuzovat jako toliko simulovaný úkon, jímž by ve skutečnosti byla zastírána domovní prohlídka, a zda tedy nedošlo k obcházení přísnější právní úpravy domovní prohlídky. Je třeba konstatovat, že hranice mezi oběma úkony, jsou-li prováděny v bytě, je dosti nezřetelná. Za nynějšího platného právního stavu, kdy specifická právní úprava chybí, je nutno rozlišení obou úkonů (tj. ohledání versus domovní prohlídka) posuzovat vždy ad hoc, zejména podle cíle, jehož má být úkonem dosaženo, a podle povahy operací, jež orgány činné v trestním řízení v bytě realizují.

V posuzovaném případě uživatel bytu (stěžovatel), který byt užíval sám, vyjádřil svobodně svůj souhlas se vstupem orgánů činných v trestním řízení do bytu a vydal jim dobrovolně věci důležité pro trestní řízení. Vzhledem ke konkrétním skutkovým okolnostem případu (existovalo totiž podezření, že pachatel se dopustil ještě dalších skutků a že v bytě se mohou nacházet ještě další dobrovolně nevydané věci) byly splněny podmínky pro to, aby policejní orgány přímým pozorováním (viz § 113 odst. 1 tr. řádu) provedly ohledání bytu. Systematickým výkladem termínu „přímé pozorování“ v ustanovení § 113 odst. 1 tr. řádu o ohledání ve srovnání s termínem „prohlídka“ v ustanovení § 82 odst. 1 tr. řádu o domovní prohlídce lze dovodit, že přímé pozorování při ohledání v bytě se musí omezit toliko na pasivní smyslové vnímání (nejčastěji zrakové). Jestliže je zapotřebí přemísťovat předměty v bytě či s nimi jinak manipulovat, odkrývat doposud skryté prostory a nahlížet do nich apod., nelze již toto jednání posuzovat jako pouhé pozorování; takové, svou povahou intenzivní a invazivní operace musí být podrobeny přísnějšímu právnímu režimu domovní prohlídky podle § 82 a násl. tr. řádu.

V posuzovaném případě lze z protokolu o ohledání místa činu a z příložené dokumentace (č. l. 560 až 581) seznat, že úkony prováděné policejními orgány ve stěžovatelově bytě nemají invazivní povahu a lze je posuzovat jako ohledání.

Obiter dictum Ústavní soud k předchozímu výkladu dodává: Specifický případ, kdy ohledání je prováděno v bytě, by zasluhoval de lege ferenda detailnější a přesnější právní úpravu; předešlo by se tím potenciálním interpretačním nejasnostem a posílila by se ochrana základních práv účastníků trestního řízení.

Stěžovatelova námitka týkající se postupu znalce z oboru dětské psychologie PhDr. Petra Goldmanna, který prý osobně nevyšetřil jednotlivé zneužívané chlapce, postrádá jakoukoli ústavněprávní relevanci a Ústavní soud se jí nehodlá zabývat.

Neobstojí ani stěžovatelovo tvrzení o údajném porušení práv vyslychaných nezletilých svědků, kteří prý „byli při výsleších konfrontováni s intimními skutečnostmi, které mohly zasáhnout do jejich duševního vývoje“, čímž měla být porušena nedotknutelnost osoby těchto svědků a jejich soukromí ve smyslu článku 7 odst. 1 a 2 Listiny. Pokud se již ponechá stranou licoměrnost stěžovatelovy argumentace (stěžovatel se zřejmě domnívá, že nikoliv jeho trestná činnost, nýbrž postup orgánů činných v trestním řízení je zdrojem viktimizace dětských obětí), je nutno navíc konstatovat, že ústavní stížnost může sloužit toliko k ochraně subjektivních práv samotného stěžovatele; ke vznášení námitek ve prospěch třetích osob není stěžovatel legitimován.

K námitkám proti uložení zabezpečovací detence je možno uvést:

Ústavní soud si je plně vědom mimořádné závažnosti stěžovateli uloženého ochranného opatření zabezpečovací detence (§ 100 tr. zákoníku). Mimořádná povaha tohoto institutu, jakož i jeho relativní novost (byl poprvé zaveden novelou trestního zákona – zákonem č. 129/2008 Sb.) vyžaduje, aby jeho aplikaci věnovaly orgány činné v trestním řízení zvýšenou pozornost. Ústavní soud je připraven k tomu, aby efektivně zasáhl v případech, kdy by došlo uložáním zabezpečovací detence k porušení základních práv dotčených osob.

V posuzovaném případě však Ústavní soud žádný důvod ke svému kasačnímu zásahu neshledal.

Je třeba konstatovat, že samotný stěžovatel svou ústavní stížnost proti uložení zabezpečovací detence nepodložil žádnou relevantní ústavněprávní argumentací. Z postojů zaujímaných stěžovatelem v průběhu trestního řízení lze usuzovat, že stěžovatel se domnívá, že účelnějším opatřením, sloužícím preventivně k zamezení jeho potenciální budoucí sexuálně motivované delikvence, by byla kastrace, jíž by prý byl ochoten se podrobit. Tuto kastraci by bylo možno podle mínění stěžovatele uskutečnit např. v rámci ochranného léčení. Takový postup považuje stěžovatel za šetrnější vůči sobě, neboť trvání zabezpečovací detence není v zákoně časově omezené, a hrozí tedy třeba i její doživotní výkon.

Ke stěžovatelovým postojům je však třeba poznamenat, že stěžovatel jak v průběhu trestního řízení, tak v průběhu řízení o ústavní stížnosti svou argumentaci ve vztahu k podrobení se kastraci neustále mění, takže nelze spolehlivě zjistit, zda jí miní vážně či nikoliv.

Ústavní soud neshledal v rozhodnutích obecných soudů o uložení zabezpečovací detence žádná ústavněprávní pochybení. Tato rozhodnutí

jsou opřena o dostatečné důkazy, zejména o závěry znaleckých posudků MUDr. Vlastimila Tichého (odvětví psychiatrie) a prof. PhDr. Petra Weisse, Ph.D., (odvětví psychiatrie), jimiž byla mj. konstatována porucha osobnosti a také sexuální deviace - homosexuální pedofilie až efebofilie (č. l. 56 až 76). Obecné soudy konstatovaly, že eventuálním uložením ochranného léčení nelze dosáhnout dostatečné ochrany společnosti, protože obviněný byl v minulosti opakovaně a bezvysledně léčen. Takto spolehlivě zjištěné skutečnosti opravňují k vyslovení závěru, že s přihlédnutím k § 123 tr. zákoníku jsou splněny podmínky pro uložení zabezpečovací detence podle § 100 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku.

Ústavní soud nezjistil porušení základních práv stěžovatele, a byl proto nucen podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, jako návrh zjevně neopodstatněný, odmítnout.

Č. 11

K okamžitému zrušení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele pro porušení povinností zaměstnancem zvláště hrubým způsobem

Okamžité zrušení pracovního poměru podle § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce je výjimečným institutem určeným pouze pro případ, kdy je porušení povinností zaměstnance ve smyslu citovaného ustanovení nepochybné a došlo k němu zvláště hrubým způsobem, nikoliv způsobem této závažnosti zjevně nedosahujícím. Jednání zaměstnance, jímž poruší své povinnosti zvláště hrubým způsobem, musí mít natolik závažný charakter, že nelze po zaměstnavateli spravedlivě požadovat, aby tohoto zaměstnance dále zaměstnával ani po výpovědní dobu.

Usnesení

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka - ze dne 26. června 2014 sp. zn. II. ÚS 1471/14 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Pavlose Gurutidise, zastoupeného JUDr. Aloisem Deutschem, advokátem, se sídlem v Brně, Smetanova 757/17, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014 č. j. 24 Cdo 2924/2012-232 a proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 14. 2. 2012 č. j. 15 Co 374/2010-219, jež byly vydány v pracovněprávním sporu se zaměstnankyní stěžovatele.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížností, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel v petitu v ústavní stížnosti domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu. V obsahu ústavní stížnosti brojí i proti v záhlaví uvedenému rozsudku Krajského soudu v Brně. Těmito rozhodnutími soudů měla být porušena jeho základní ústavně garantovaná práva podle ustanovení čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

K uvedenému zásahu mělo dojít v civilním řízení o pracovněprávní sporu, který stěžovatel (v původním řízení žalovaný) vedl s paní Stanislavou Liškovou (dále jen „žalobkyně“), již zaměstnával na pozici „office manager“ pobočky své jazykové školy v Praze.

Dopisem ze dne 1. 10. 2008 stěžovatel žalobkyni sdělil, že s ní okamžitě ruší pracovní poměr. Důvodem pro okamžité zrušení pracovního poměru ve smyslu § 55 odst. 1 písm. b) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, mělo být opětovné porušení pracovních povinností zvláště hrubým způsobem, které mělo spočívat v tom, že se žalobkyně „dne 8. 9. 2008 dostavila do zaměstnání více než čtyři hodiny po začátku pracovní doby a dne 16. 9. 2008 se dostavila do zaměstnání dvě hodiny po začátku pracovní doby“, dále v tom, že „dlouhodobě zanedbávala své pracovní povinnosti, neboť nezasílala po dobu více než dvou měsíců zaměstnavateli tzv. týdenní plány práce a používala pracovní mobilní telefon, který jí byl svěřen k plnění pracovních povinností, pro soukromé účely“.

Žalobkyně se u Městského soudu v Brně domáhala určení neplatnosti okamžitého zrušení pracovního poměru a tvrdila, že důvody okamžitého zrušení pracovního poměru jsou smyšlené, účelové a neoprávňují žalovného k ukončení pracovního poměru tímto způsobem.

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a z příložených listin, byl původním rozsudkem soudu prvního stupně, Městského soudu v Brně, ze dne 15. 7. 2010 č. j. 13 C 2008-173 návrh žalobkyně na určení neplatnosti okamžitého zrušení pracovního poměru zamítnut. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 14. 2. 2012 č. j. 15 Co 374/2010-219 byl citovaný rozsudek městského soudu k odvolání žalobkyně změněn tak, že se určuje, že okamžité zrušení pracovního poměru je neplatné.

Na rozdíl od soudu prvního stupně nevzal odvolací soud za prokázané porušení povinností žalobkyně a dospěl k závěru, že stěžovatel jako žalovaný neunesl důkazní břemeno, neboť ani po poučení odvolacím soudem podle ustanovení § 118a odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, neoznačil důkazy, kterými by prokázal tvrzené porušení povinností spočívající v neomluvené nepřítomnosti žalobkyně na pracovišti v pracovní době. Odvolací soud vzal za prokázané, že žalobkyně neplnila povinnost zasílat zaměstnavateli tzv. týdenní plány práce, ale vzhledem k tomu, že tyto plány nezasílala v měsících červenci a srpnu, tedy v měsících letních prázdnin, kdy je činnost na pracovišti (v jazykové škole) omezena, a v době, kdy byla ukončována činnost pobočky, neshledal krajský soud toto porušení povinností jako porušení povinností zvláště hrubým způsobem. Stejně tak odvolací soud neshledal soukromé telefonáty ze svěřeného mobilního telefonu, kterými byla zaměstnavateli způsobena škoda ve výši 62,68 Kč, jako porušení povinností takové

intenzity, která by odůvodňovala okamžité zrušení pracovního poměru podle ustanovení § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce.

Stěžovatel podal proti rozsudku krajského soudu dovolání, které však Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 12. 2. 2014 č. j. 24 Cdo 2924/2012-232 jako nedůvodné zamítl.

Stěžovatel v projednávané ústavní stížnosti uplatňuje z valné části námitky shodné se svou argumentací v odvolacím řízení a v odůvodnění mimořádného opravného prostředku, které však hodlá posunout do ústavně-právní roviny.

Stěžovatel se domnívá, že jeho základní právo na spravedlivý proces bylo porušeno tím, že soudy nepřenesly důkazní břemeno na žalobkyni v situaci, kdy žalobce tvrdil, že žalobkyně nebyla přítomna v pracovní době na pracovišti. Stěžovatel tak prý byl nucen prokazovat skutečnost, která nenastala, k čemuž podle stěžovatele logicky důkaz neexistuje.

Dále stěžovatel namítá nesprávnost postupu Krajského soudu v Brně a Nejvyššího soudu, pokud nevycházely ze shodných tvrzení žalobce i žalobkyně, která údajně nepopřela, že 8. 9. 2008 a 16. 9. 2008 dorazila na pracoviště několik hodin po začátku pracovní doby, a toliko tvrdila, že absence byla stěžovateli předem oznámena a šlo v obou případech o návštěvu lékaře. Přitom stěžovatel považuje za prokázané, že důvodem absence nebyly návštěvy u lékaře, neboť ten výslovně potvrdil pouze to, že žalobkyně byla vyšetřena dne 16. 9. 2008 v 15:21 hodin a dále se odvolal na povinnost mlčenlivosti.

Stěžovatel dále uvádí, že bylo zasaženo do jeho práva na soudní ochranu a konkrétně do jeho práva na rovné postavení účastníků řízení podle ustanovení čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť mu bylo uloženo konat nemožné tím, že měl dokázat skutečnost, o níž tvrdí, že nenastala. Tvrzení stěžovatele bylo podle formálních pravidel logiky možné vyvrátit pouze důkazem, který předloží ten, kdo tvrdí, že skutečnost nastala, protože předložit důkaz, že něco nastalo, je možné a je to jediná cesta, jak vyvrátit tvrzení, že se skutečnost nestala.

Stěžovatel se domnívá, že postupem dovolacího soudu bylo zasaženo do jeho práva na přezkum zákonitosti rozhodnutí podle ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, protože Nejvyšší soud převzal právní konstrukci odvolacího soudu v otázce důkazní povinnosti a nedostatečnosti shodných tvrzení k objasnění skutkového stavu. Nevypořádal se tak s námitkou stěžovatele v dovolacím řízení.

II.

Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí obecných soudů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Ústavní soud je podle ustanovení čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Ústavní soud ovšem není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka. K tomu však v projednávaném případě zjevně nedošlo.

Ústavní soud považuje argumentaci stěžovatele za nesprávnou, vycházející z neznalosti či nepochopení principů, jež ovládají soudní řízení o pracovněprávních sporech. Předně je důležité zdůraznit ochrannou funkci pracovního práva vůči zaměstnanci v pracovněprávních vztazích, jejichž náležitou stabilitu má pracovní právo především zajišťovat. Ač má v řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti okamžitého zrušení pracovního poměru dle § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce zaměstnanec formálně postavení žalobce, procesní povinnost tvrdit a prokázat, že se zaměstnanec dopustil porušení svých povinností ve smyslu citovaného ustanovení, má vždy zaměstnavatel. Opačný výklad by zcela popíral smysl pracovněprávní ochrany a umožňoval by zaměstnavateli ukončit pracovní poměr účelově jen na základě pouhých osočení, jejichž neopodstatněnost by zaměstnanec zpravidla nebyl s to žádným způsobem prokázat. Bylo tudíž na stěžovateli, aby pro svá tvrzení o neomluvených absencích žalobkyně předložil soudu přesvědčivé důkazy. V dané situaci to v prvé řadě znamenalo především prokázat, že se žalobkyně do práce v daných termínech skutečně nedostavila. Krajský soud nepochybil, pokud za důkaz nepovažoval rozporuplná vyjádření žalobkyně o tom, zda a kdy byla u lékaře. Obecné soudy byly oprávněny a povinny tato vyjádření žalobkyně hodnotit v kontextu situace obvyklé pro pracovněprávní spor tohoto typu. Není výjimkou, že se zaměstnanec proti nařčení zaměstnavatele ze zvlášť hrubého porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci brání nepřesnými tvrzeními v mylném domnění, že je na něm, aby toto nařčení vyvrátil přímými ospravedlňujícími důkazy nebo tzv. alibi. Tato skutečnost sama o sobě nemůže vést soud k závěru, že důvod pro okamžité zrušení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele byl dán.

Z hlediska naplnění důvodu okamžitého zrušení pracovního poměru dle § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce je však otázka, zda se žalobkyně v uvedené dny nacházela u lékaře, naprosto irelevantní. Okamžité zrušení

je totiž výjimečným institutem pro případ, že vytýkané jednání zaměstnanec je nepochybné a má natolik závažný charakter, že po zaměstnavateli nelze za dané situace spravedlivě požadovat, aby zaměstnance dále zaměstnával ani po výpovědní dobu. Porušením povinností zaměstnance zvlášť hrubým způsobem dle citovaného ustanovení nemohou být za žádných okolností dva neomluvené pozdní příchody [z judikatury vyplývá, že musí jít o nejméně několik celých pracovních dní neomluvené absence - viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2008 sp. zn. 21 Cdo 2542/2007, srov. i usnesení Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 367/03 (U 24/33 SbNU 465) „déle trvající neomluvená nepřítomnost“]. Za zcela nepřipadné je třeba označit tvrzení stěžovatele, jenž důvody okamžitého zrušení pracovního poměru žalobkyně spatřoval v soukromých hovorech firemním telefonem za přibližně 100 Kč, jakož i tvrzení o zjevně bezvýznamných tzv. týdenních plánech práce, jak správně vysvětlil odvolací soud.

Krajský soud v Brně jako soud odvolací v napadeném rozhodnutí adekvátně označil a napravil vážná pochybení Městského soudu v Brně, jenž návrh žalobkyně zamítl bez náležitého přezkoumání. Odvolací soud oprávněně poukázal na okolnosti svědčící o tom, že stěžovatel postup dle § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce zneužil, aby obešel zákonná ustanovení o výpovědní době (viz zejména skutečnost, že stěžovatel se chystal pražskou pobočku zrušit a v posledním období bezprostředně před zasláním vytýkacího dopisu žalobkyni jako administrativní síle odebral většinu pracovních pomůcek). Rovněž s argumentací Nejvyššího soudu v rozhodnutí o dovolání stěžovatele se Ústavní plně ztotožňuje.

Ústavní soud je toho názoru, že obecné soudy své závěry řádně a pečlivě zdůvodnily, a z ústavněprávního hlediska jim tak není čeho vytknout. Za situace, kdy Ústavní soud neshledal porušení základních práv stěžovatele, podanou ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný odmítl.

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
49.	IV. ÚS	2503/13
50.	I. ÚS	2134/13
51.	IV. ÚS	4604/12
52.	III. ÚS	1561/13
53.	III. ÚS	2396/13
54.	III. ÚS	3507/13
55.	III. ÚS	3725/13
56.	I. ÚS	185/14
57.	II. ÚS	3076/13
58.	IV. ÚS	3112/13
59.	II. ÚS	313/14
60.	IV. ÚS	515/14
61.	I. ÚS	2219/12
62.	II. ÚS	852/13
63.	I. ÚS	3502/13
64.	I. ÚS	2299/13
65.	II. ÚS	2678/13
66.	IV. ÚS	644/13
67.	III. ÚS	1678/13
68.	IV. ÚS	2265/13
69.	II. ÚS	1404/11
70.	II. ÚS	940/13
71.	I. ÚS	2551/13
72.	I. ÚS	3113/13
73.	II. ÚS	3627/13
74.	III. ÚS	3749/13
75.	III. ÚS	3497/13
76.	Pl. ÚS	47/13
77.	II. ÚS	1413/13
78.	III. ÚS	1604/13
79.	II. ÚS	1769/13
80.	IV. ÚS	1962/13
81.	II. ÚS	2337/13
82.	IV. ÚS	2841/13
83.	IV. ÚS	2921/13
84.	IV. ÚS	3523/13
85.	III. ÚS	587/14

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

86.	I. ÚS	4227/12	
87.	I. ÚS	1008/13	
88.	I. ÚS	2014/13	
89.	Pl. ÚS	35/11	146/2014 Sb.
90.	Pl. ÚS	44/13	130/2014 Sb.
91.	II. ÚS	3764/12	
92.	I. ÚS	1550/13	
93.	II. ÚS	1810/13	
94.	I. ÚS	1838/13	
95.	IV. ÚS	2327/13	
96.	I. ÚS	1404/13	
97.	III. ÚS	4851/12	
98.	Pl. ÚS	32/13	
99.	Pl. ÚS	57/13	108/2014 Sb.
100.	IV. ÚS	1511/13	
101.	II. ÚS	2560/13	
102.	IV. ÚS	2782/13	
103.	III. ÚS	761/14	
104.	I. ÚS	3367/13	
105.	I. ÚS	2482/13	
106.	I. ÚS	1108/11	
107.	IV. ÚS	2403/13	
108.	IV. ÚS	1841/12	
109.	IV. ÚS	2369/13	
110.	I. ÚS	1506/13	
111.	I. ÚS	59/14	
112.	IV. ÚS	3398/13	
113.	II. ÚS	3876/13	
114.	IV. ÚS	4489/12	
115.	IV. ÚS	3402/13	
116.	IV. ÚS	787/13	
117.	IV. ÚS	4002/13	
118.	III. ÚS	1862/13	
119.	I. ÚS	4503/12	
120.	I. ÚS	1902/13	
121.	IV. ÚS	2673/13	
122.	IV. ÚS	548/14	
123.	III. ÚS	2428/13	
124.	I. ÚS	2211/13	
125.	I. ÚS	980/14	
126.	III. ÚS	980/13	
127.	III. ÚS	1804/13	

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

128.	III. ÚS	3255/13
129.	II. ÚS	475/13
130.	I. ÚS	1647/13
131.	II. ÚS	3528/13
132.	III. ÚS	1824/13

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK UVEŘEJNĚNÝCH USNESENÍ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu
7.	Pl. ÚS 38/08
8.	III. ÚS 1033/14
9.	III. ÚS 2679/13
10.	III. ÚS 376/14
11.	II. ÚS 1471/14

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- advokát - N. č. 75, 94
 - odměna - N. č. 75
 - zastupující stát - N. č. 94
- advokátní tarif - N. č. 75
- akcie - N. č. 98
- akcionář - N. č. 98
- audiatur et altera pars - N. č. 97
- autonomie vůle - N. č. 55, 79
- autorské dílo - N. č. 57
- autorské právo - N. č. 57
- azyl - N. č. 124

- banka - N. č. 55
- bezdůvodné obohacení - N. č. 55, 57, 112
- byt - N. č. 114
 - vyklizení bytu - N. č. 114

- cizinec - N. č. 119, 124

- daň
 - druhy daní
 - z přidané hodnoty - N. č. 90
- denegatio iustitiae - N. č. 129
- detence - usn. č. 10
 - zabezpečovací - usn. č. 10
- dítě - N. č. 62, 105, 110
 - svěření nezletilého do výchovy - N. č. 105, 110
 - do střídavé výchovy rodičů - N. č. 105, 110
 - výchova a péče - N. č. 105, 110
 - zájem dítěte - N. č. 105, 110
- dobrá víra - N. č. 61, 64, 80, 82, 96
- dobré mravy - N. č. 115
- dokazování
 - viz (též) „občanské soudní řízení / dokazování“
 - viz (též) „správní soudnictví / dokazování“
 - viz (též) „trestní řízení / dokazování“
- domovní prohlídka - N. č. 76, 103, usn. č. 10
- domovní svoboda - N. č. 72
- doprava - N. č. 120
- doručování - N. č. 88, 101, 131
 - odvolání - N. č. 88
- dovolání

1020

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
- viz (též) „trestní řízení / dovolání“
- držba - N. č. 82
- důkazy - N. č. 75, usn. č. 8, 11
 - hodnocení - N. č. 75
- elektronický podpis - N. č. 101
- Evropský soud pro lidská práva - N. č. 98
 - účinky rozsudku Evropského soudu pro lidská práva na řízení o ústavní stížnosti - N. č. 98
- excindační řízení (řízení o vyloučení věci z konkursní podstaty) - N. č. 64, 78
- exekuce - N. č. 53, 54, 84, 95, 114
 - dobrovolné plnění povinného po nařízení exekuce - N. č. 54, 84
 - náklady - N. č. 53, 54, 84, 95
 - vyklizením bytu - N. č. 114
- exekuční řízení - N. č. 54
- exekutor - N. č. 53, 54, 84, 95, 114
 - odměna - N. č. 54, 84
- extradice - N. č. 124
- extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry - N. č. 78, 127
- fikce - N. č. 49
- hlasovací právo - N. č. 132
- in dubio pro reo - N. č. 116
- insolvenční řízení - N. č. 58, 132
- iura novit curia - N. č. 91
- katastr nemovitostí - N. č. 61, 64, 78, 80, 82, 96
- kauce - N. č. 90
- komunistický režim - N. č. 106
- legislativní činnost - usn. č. 7
- legitimace - N. č. 111, usn. č. 7
 - aktivní - N. č. 111, usn. č. 7
- legitimní očekávání - N. č. 61
- lhůta - N. č. 101, 113
 - zachování lhůty - N. č. 101
 - zmeškání - N. č. 113

VĚCNÝ REJSTŘÍK

libovůle – N. č. 52, 54, 73, 79

majetek – N. č. 80, 96
– obcí – N. č. 80, 96

ministr
– spravedlnosti – N. č. 124
moderační právo – N. č. 73, 81, 108, 118, 121

náhrada – N. č. 104
– za ztížení společenského uplatnění – N. č. 104
náhrada nemajetkové újmy v penězích – N. č. 66, 68, 70, 71, 86
náklady řízení
– viz (též) „exekuce / náklady“
– viz (též) „občanské soudní řízení / náklady řízení“
– viz (též) „správní soudnictví / náklady řízení“
– viz (též) „výkon rozhodnutí / náklady“

nedotknutelnost
– obydlí – N. č. 103
– soukromí – N. č. 103

nemajetková újma – N. č. 66, 68, 70, 71, 86
– náhrada v penězích – N. č. 66, 68, 70, 71, 86

neplatnost – N. č. 50, 79
– absolutní – N. č. 79
– právního úkonu – N. č. 50

nepřezkoumatelnost – N. č. 58, 59, 65
– rozhodnutí – N. č. 58, 59
– rozsudku – N. č. 65

nullum crimen sine lege – N. č. 72

občanské soudní řízení – N. č. 49, 52, 57, 59, 62, 67, 69, 73, 75, 78, 79, 81, 82, 83, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 107, 108, 113, 117, 118, 121, 129, usn. č. 11
– dokazování – N. č. 75, 78, 82, 91, 108, 117, usn. č. 11
– břemeno důkazní – N. č. 117
– hodnocení důkazů – N. č. 75, 82, 108
– volné hodnocení důkazů – N. č. 75
– dovolání – N. č. 59, 113
– odůvodnění rozhodnutí – N. č. 59
– možnost jednat před soudem – N. č. 49
– náklady řízení – N. č. 52, 62, 73, 75, 81, 88, 94, 108, 118, 121
– dovolacího – N. č. 75
– náhrada – N. č. 52, 62, 73, 75, 81, 88, 94, 108, 118, 121
– odvolacího – N. č. 62

VĚCNÝ REJSTRÍK

- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 57, 59, 62, 69, 79, 81, 82, 92, 93, 94, 107
- odůvodnění rozsudku - N. č. 52
- odvolání - N. č. 67, 88
 - doručení druhé straně - N. č. 88
- předběžné opatření - N. č. 67, 87
- rovnost účastníků řízení - N. č. 49, 67, 88
- rozsudek - N. č. 49, 52, 83
 - odůvodnění - N. č. 52
 - pro uznání - N. č. 49
 - pro zmeškání - N. č. 83
- účastník - N. č. 89, 129
- zastavení řízení - N. č. 129
- obec - N. č. 80, 96, 99, 129
 - majetek - N. č. 80, 96
 - historický - N. č. 96
 - přechod - N. č. 80
 - městská část (obvod) - N. č. 129
 - nařízení obce - N. č. 99
 - právní subjektivita - N. č. 129
 - tržní rády - N. č. 99
- obnova řízení - N. č. 98, usn. č. 9
 - trestního - usn. č. 9
 - důvody - usn. č. 9
- obviněný - N. č. 60
 - práva - N. č. 60
 - právo být slyšen v řízení o přezkoumávání zákonnosti dalšího trvání vazby - N. č. 60
- obžaloba - N. č. 66, 71
 - zproštění obžaloby - N. č. 66, 71
- odlišné stanovisko - N. č. 69, 89, 90, 110, 119, 128, 131
- odměna - N. č. 75
 - advokáta - N. č. 75
- odposlechy - N. č. 76
- odpovědnost - N. č. 66, 68, 77, 94, 104, 108, usn. č. 7
 - státu - N. č. 66, 68, 94, usn. č. 7
 - za škodu - N. č. 66, 68, 94, usn. č. 7
 - způsobenou nezákonným rozhodnutím - N. č. 66, 68
 - za škodu - N. č. 77, 104, 108
 - viz (též) „škoda / odpovědnost za škodu“
 - na zdraví - N. č. 104, 108
- odsouzený - N. č. 97
 - práva - N. č. 97

VĚCNÝ REJSTRÍK

odškodnění – N. č. 66, 68

odůvodnění

- viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
- viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
- viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozsudku“
- viz (též) „rozhodnutí / odůvodnění“
- viz (též) „rozsudek / odůvodnění“
- viz (též) „soudní řízení správní / rozhodnutí“
- viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
- viz (též) „usnesení / odůvodnění“

odvolání

- viz (též) „občanské soudní řízení / odvolání“

ochrana

- majetku – N. č. 75
- osobnosti – N. č. 70, 100
 - náhrada nemajetkové újmy v penězích – N. č. 70
- přírody – N. č. 111
- spotřebitele – N. č. 55, 93, 102, 109, 122, 127
- vlastnického práva – N. č. 64

ochranná známka – N. č. 76

omezení

- vlastnického práva – N. č. 112

opatrovník

- viz (též) „správní řízení / opatrovník“

opatření obecné povahy – N. č. 111

opravné usnesení – N. č. 65

opravný prostředek – N. č. 59, 74, usn. č. 9

- mimořádný – N. č. 59, 74, usn. č. 9

osobní svoboda – N. č. 56, 60

Parlament České republiky – usn. č. 7

petit – N. č. 74

podání – N. č. 101

- elektronické – N. č. 101

pohledávka – N. č. 132

pojištění – N. č. 77, 117

- odpovědnosti z provozu vozidla – N. č. 77, 117

pokuta – N. č. 79, 130

- pořádková – N. č. 130

- smluvní – N. č. 79

Policie České republiky – N. č. 123

- služební poměr příslušníků – N. č. 123

1024

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- policista - N. č. 123
 - propuštění ze služebního poměru - N. č. 123
- poplatky - N. č. 55
 - bankovní - N. č. 55
- pozemek - N. č. 79
 - nájem - N. č. 79
 - nájemné - N. č. 79
- pracovní poměr - N. č. 91, usn. č. 11
 - okamžité zrušení - usn. č. 11
- právní fikce - N. č. 49
- právní jistota - N. č. 61, 91
- právní úkon - N. č. 50, 82
 - forma - N. č. 50
 - neplatnost - N. č. 50
 - určitost - N. č. 82
- právo na nedotknutelnost obydlí - N. č. 72, 76, 103
- právo na ochranu osobnosti - N. č. 100
- právo na ochranu soukromí - N. č. 105
- právo na ochranu vlastnictví - N. č. 61, 64
- právo na ochranu vlastního majetku - N. č. 54, 61, 75, 84, 132
- právo na ochranu zdraví - N. č. 104
- právo na osobní čest a dobrou pověst - N. č. 100
- právo na osobní svobodu - N. č. 56, 60
- právo na podnikání - N. č. 90, 99
- právo na pokojné užívání majetku - N. č. 98
- právo na přístup k soudu - N. č. 49, 74, 87, 98, 115
- právo na respektování soukromého a rodinného života - N. č. 105
- právo na soudní ochranu - N. č. 54, 60, 66, 83, 104, 111, 116, 124, 126, 131
- právo na spravedlivý proces - N. č. 75, 87, 132
- právo na svobodu projevu - N. č. 100
- právo vyjádřit se k věci - N. č. 83, 97, 125
- presumpce - N. č. 63
 - nevin - N. č. 63
- prodej zboží - N. č. 99
- projev vůle - N. č. 50
- promlčení - N. č. 104, 112
- propuštění ze služebního poměru - N. č. 123
- průtahy v řízení - N. č. 71, 86
 - soudním - N. č. 71, 86
 - nepřiměřená délka řízení - N. č. 71, 86
 - trestním - N. č. 71
- přečin

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- jednotlivé skutkové podstaty
 - krádeže - N. č. 128
 - neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku - N. č. 128
 - porušování domovní svobody - N. č. 72, 74, 128
- předběžné opatření
 - viz (též) „občanské soudní řízení / předběžné opatření“
- předkupní právo - N. č. 75
- přípravné řízení - N. č. 63, 76

- rehabilitace - N. č. 68
- restituce - N. č. 64, 80, 92, 106, 107
 - nápadně nevýhodné podmínky - N. č. 92
- rodiče - N. č. 72, 105, 110
- rodina - N. č. 72, 105, 110
- rovnost - N. č. 49, 67, 74, 88, 97
 - účastníků řízení - N. č. 49, 67, 74, 88
 - v občanském soudním řízení - N. č. 49, 67, 88
 - zbrání - N. č. 88, 97
- rozhodce - N. č. 130
- rozhodčí doložka - N. č. 98, 115
- Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky - N. č. 130
- rozhodnutí - N. č. 58, 59, 65, 67, 112
 - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
 - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
 - nepřezkoumatelnost - N. č. 58, 59, 65
 - odklad vykonatelnosti - N. č. 67
 - odůvodnění - N. č. 65
 - předvídatelnost - N. č. 65
 - překvapivé - N. č. 112
- rozsudek - N. č. 49, 52, 65, 83
 - odůvodnění - N. č. 52, 65
 - v občanském soudním řízení - N. č. 52
 - pro uznání - N. č. 49
 - podmínky vydání - N. č. 49
 - pro zmeškání - N. č. 83
- ručení - N. č. 77, 94, 117

- služební poměr - N. č. 123
 - policisty - N. č. 123
 - propuštění - N. č. 123

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- směnečný platební rozkaz - N. č. 113, 126
- směnka - N. č. 126
- smlouva
 - kupní - N. č. 61, 75, 92
 - mezinárodní - N. č. 76
 - nájemní - N. č. 79
 - neplatnost - N. č. 50, 79, 93
 - absolutní - N. č. 79
 - o dílo - N. č. 83
 - o převodu nemovitostí - N. č. 61
 - o půjčce - N. č. 115, 126
 - o úvěru - N. č. 50, 55
 - o zajišťovacím převodu práva - N. č. 61
 - o zřízení zástavního práva - N. č. 78
 - platnost - N. č. 127
 - pojistná - N. č. 77
 - smluvní svoboda, smluvní volnost - N. č. 55, 79
 - spotřebitelská - N. č. 55, 93, 102, 109, 122, 127
- smluvní pokuta - N. č. 79, 122
- součást věci - N. č. 69
- soudní exekutor - N. č. 53, 54, 84, 95, 114
- soudní řízení správní - N. č. 65, 101, 111, 123, 131, usn. č. 8
 - rozhodnutí - N. č. 65
 - odůvodnění - N. č. 65
- soudy - N. č. 61, 70, 71, 83, 86, 129
 - Nejvyšší soud - N. č. 70
 - změna judikatury - N. č. 70
 - průtahy v řízení - N. č. 71, 86
 - nepřiměřená délka řízení - N. č. 71, 86
 - přepjatý formalismus - N. č. 83, 129
 - vázanost rozhodnutím Ústavního soudu - N. č. 61
- spis - N. č. 130
- společné jmění manželů - N. č. 52, 86
 - vypořádání - N. č. 52, 86
- správní řízení - N. č. 51
 - opatrovník - N. č. 51
 - ustanovení opatrovníka účastníkovi neznámého pobytu - N. č. 51
- správní soudnictví - N. č. 65, 101, 111, 123, 131, usn. č. 8
 - dokazování - usn. č. 8
 - kasační stížnost - N. č. 101, 111, 131
 - odmítnutí - N. č. 131

VĚCNÝ REJSTRÍK

- legitimace - N. č. 111
- náklady řízení - usn. č. 8
- nedostatky - N. č. 65
- stát - N. č. 96
- státní zastupitelství - N. č. 63
- svévole - N. č. 52, 54, 82, 113, 126
- svoboda
 - domovní - N. č. 72
 - osobní - N. č. 56, 60
 - podnikání - N. č. 55
 - projevu - N. č. 100
- škoda - N. č. 77, 86, 94, 104, 108, 114, 120, usn. č. 7
 - náhrada škody - N. č. 86, 94, 104, 108, 114, 120, usn. č. 7
 - stanovení výše - N. č. 120
 - způsobené nesprávným úředním postupem - usn. č. 7
 - odpovědnost za škodu - N. č. 77, 94
- školy - N. č. 91
 - vysoké - N. č. 91
 - rektor - N. č. 91
- trest
 - druhy trestů
 - odnětí svobody - N. č. 56, 97
 - podmíněné propuštění - N. č. 97
 - vyhoštění - N. č. 119
- trestná činnost - N. č. 63
- trestní represe - N. č. 72
- trestní řízení - N. č. 60, 63, 71, 72, 74, 76, 85, 103, 116, 125, usn. č. 9, 10
 - dokazování - N. č. 76, 85, 103, 116
 - výpověď spoluobviněného - N. č. 85
 - dovolání - N. č. 74
 - neodkladný úkon - N. č. 76, 85, 103
 - neopakovatelný úkon - N. č. 76
 - obnova řízení - usn. č. 9
 - důvody - usn. č. 9
 - práva obviněného - viz „obviněný / práva“
 - práva odsouzeného - viz „odsouzený / práva“
 - průtahy - N. č. 71
 - přípravné řízení - N. č. 63, 76
 - rozhodnutí - N. č. 63, 125
 - odůvodnění rozhodnutí - N. č. 63, 125

VĚCNÝ REJSTRÍK

- zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu - N. č. 63
- zásady - N. č. 72
- záznam o telekomunikačním provozu - N. č. 76
- trestní stíhání - N. č. 70, 71, 124
 - vydání do ciziny - N. č. 124
- trestnost jednání - N. č. 72
- trestný čin
 - jednotlivé skutkové podstaty
 - neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku - N. č. 128
 - ohrožování výchovy dítěte - usn. č. 10
 - pohlavního zneužití - usn. č. 10
 - porušování domovní svobody - N. č. 72
 - porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu - N. č. 76
 - poškozování spotřebitele - N. č. 76
 - svádění k pohlavnímu styku - usn. č. 10
 - ublížení na zdraví - usn. č. 9
 - vraždy - N. č. 56
 - vraždy novorozeného dítěte matkou - N. č. 116
 - vyhýbání se služební povinnosti - N. č. 68
 - vyhýbání se výkonu vojenské služby - N. č. 66
 - výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií - usn. č. 10
 - zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby - N. č. 76
 - zneužití dítěte k výrobě pornografie - usn. č. 10
 - jiné aspekty
 - subjektivní stránka - N. č. 128
 - zavinění - N. č. 128
 - úmyslné - N. č. 128
- účastník řízení - N. č. 49, 67, 74, 88, 89, 129
 - označení - N. č. 129
 - rovnost - N. č. 49, 67, 74, 88
- úroky z prodlení - N. č. 79
- usnesení - N. č. 59, 63, 107
 - odůvodnění - N. č. 59, 63, 107
- Ústavní soud - N. č. 61, 89, 90, 95, 98, 99, 106, 108, usn. č. 7
 - obnova řízení vedeného před Ústavním soudem - N. č. 98
 - přezkoumávání rozhodnutí obecných soudů - N. č. 108
 - vyslovení protiústavnosti zákona - usn. č. 7
 - závaznost nálezů Ústavního soudu - N. č. 61, 95, 106
 - zrušení jiného právního předpisu - N. č. 99

VĚCNÝ REJSTRÍK

- zrušení zákona - N. č. 89, 90
- úvěr - N. č. 55
 - úvěrová smlouva - N. č. 55
- územní plán - N. č. 111

- vazba - N. č. 56, 60, 125
 - důvody - N. č. 125
 - prodloužení - N. č. 56, 60
 - přezkoumávání zákonnosti dalšího trvání vazby - N. č. 60
 - právo obviněného být slyšen - N. č. 60
 - útéková - N. č. 56, 125
 - důvody - N. č. 56, 125
- vigilantibus iura scripta sunt - N. č. 126
- vlastnické právo - N. č. 61, 63, 64, 69, 72, 80, 82, 96, 104, 112
 - nabytí - N. č. 69
 - nabytí v dobré víře - N. č. 61, 64, 82
 - nabytí vydržením - N. č. 80, 82
 - ochrana - N. č. 64
 - omezení - N. č. 112
 - právo vlastnit majetek - N. č. 63
 - přechod - N. č. 80
 - vklad do katastru nemovitostí - N. č. 61
- vlastnictví - N. č. 80
 - obcí - N. č. 80
- vůle - N. č. 50, 55, 79
 - autonomie - N. č. 55, 79
 - nedostatek vážnosti - N. č. 50
 - projev - N. č. 50
 - vážnost - N. č. 50
- vydržení - N. č. 80, 82, 96
- vyhoštění - N. č. 119
- výkon rozhodnutí - N. č. 53, 54, 84, 95, 114
 - náklady - N. č. 53, 54, 84, 95
 - výše - N. č. 54, 95
 - vyklizením bytu - N. č. 114
- vykonatelnost rozhodnutí - N. č. 67
 - odklad - N. č. 67
- výslech nezletilých - N. č. 105, 110
- výživné - N. č. 62
 - pro nezletilé dítě - N. č. 62

- zadostiučinění - N. č. 71, 86

VĚCNÝ REJSTRÍK

zajištění závazků - N. č. 126

Zakarpatská Ukrajina - N. č. 89

zaměstnanec - usn. č. 11

zaměstnavatel - usn. č. 11

zásada (princip)

- nemo tenetur se ipsum accusare - N. č. 85

- právní jistoty - N. č. 61, 91

- proporcionality - N. č. 114

- rovnosti účastníků řízení - N. č. 88

- rovnosti zbraní - N. č. 97

- subsidiarity trestního stíhání - N. č. 72

- volného hodnocení důkazů - N. č. 75

- zákonnosti - N. č. 123

zastavení řízení - N. č. 129

zastoupení - N. č. 94

- advokátem - N. č. 94

zločin

- jednotlivé skutkové podstaty

- loupeže - N. č. 74, 119

- nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými
a psychotropními látkami a s jedy - N. č. 103

- zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby - N. č. 85

změna judikatury - N. č. 70, 79

znalecký posudek - N. č. 108, 120, usn. č. 8

zproštění povinnosti mlčenlivosti - N. č. 130

žaloba - N. č. 69, 80, 82, 96, 107

- na určení - N. č. 69, 80, 82, 96

- změna - N. č. 107

životní prostředí - N. č. 111

